Farongoe Lea Ana Fataleka

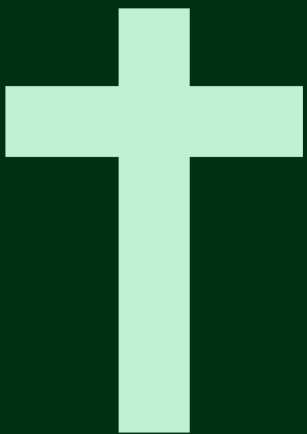

The New Testament in the Fataleka language of the Solomon Islands

Farongoe Lea Ana Fataleka

The New Testament in the Fataleka language of the Solomon Islands

Niu Testament long langguis Fataleka

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fataleka

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
38b15013-8e25-506e-87f4-209b1cab49c2

Contents

INT 1
Matiu 3
Mak 74
Luk 119
Jon 193
Acts 245
Rom 309
1 Korin 339
2 Korin 368
Galesia 387
Efesus 398
Filipae 408
Kolose 415
1 Tesalonika 422
2 Tesalonika 429
1 Timoti 433
2 Timoti 441
Titus 447
Filemon 451
Hibru 453
Jemes 475
1 Pita 483
2 Pita 491
1 Jon 496
2 Jon 503
3 Jon 505
Jiud 507
Reveleson 510
Diksonari 539

Fatae Sulia Na Farongoe Lea

'I laona buko nia sa Matiu 24:35, sa Jesus nia fata ka 'uri, “Na ru ki tafau mai 'i langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma na fatalaku go ne toto nao si sui.” Na kekedee ne sulia fatalana God na ne mamana ma ka 'initoa liufia na kekedee ki tafau. Nia bobola fua kulu ka idumia ana kada 'oro ki, fua kulu ka saitamana lea ana. 2 Timoti 3:16 nia fata ka 'uri, “Sa God na ne kwatea Kekedee Abu ki tafau. Ma na Kekedee Abu ki ka lea fuana famanatalae, ma fa'o'olosilana ru ne garo ki, ma ka fatainia na tolae 'o'olo.” Iu, God nia kwatea Fatalana fuaka fua kulu ka saitamana mamana ana falafala nia ma kulu ka leka mamana suli nia.

Na fatalana God nia too ana ro bali ununue ki, Na Alangaie 'ua nai ma na Farongoe Lea. Na Alangaie 'ua nai, kera kedea ana fatae Hibru, na fatae kera wane Jiu ki. 'I laona Alangaie 'ua nai, kera fata sulia na safalilana molagali, na safalilana kwalafa Jiu ma ru ki ne fuli fuada sulia fai talanga fangali (400) leleka ka dao ana kada sa Jesus nia futa. Na Farongoe Lea, kera kedea ana fatae Grik ma kera fata sulia sa Jesus ma na safalilana okulada wane famamana ki (fikute wane famamana).

Tani fangali ki 'i burina ne kera kede fasuia na Farongoe Lea ana fatae Grik, tani wane ki kera bulasia ma kera ka kedea ana tani fatae 'e'ete ki. Fai talanga fangali 'i burina ne sa Jesus nia to laona molagali, kera ka talana 'uria fatae Latin, na fatae kera wane Rom ki. Nia 'urinai ne, wane Famamana ki kera nao si saitamana na fatae Grik be kera kedea ana Farongoe Lea. Wane saitamaru ki laona fikute wane famamana kera manata 'ada sae na kekedee 'i Grik ne kera kedea ana Farongoe Lea, nia ne kulu ma ka abu. Kera famamana 'ada na fatae Grik laona Farongoe Lea nia bobola ga 'ana fua taifilia wane ni foa ki ma na kekedee abu ki.

Sui, ka dao ana 1900 A.D., tani wane ki kera dao to'ona kekedee ki 'i Grik ne kera kedea ana kada be sa Jesus nia to laona molagali. Na kekedee nai ki nia be sulia raolae, na sukulu, ma na ru ki ne wane ki kera sasia ga 'ada sulia dangi firi. Na wane ki ne kera dao to'ona kekedee nai ki kera kwele 'asiana, sulia na kekedee nai ki 'i Grik nia dia laugo na fatae ne laona Farongoe Lea. Ma kera ka ada to'ona na fatae nai 'i Grik laona Farongoe Lea nia nao si 'afitai go ma ka nao si kulu go. Na fatae nai nia dia ga 'ana fatae ne wane ki kera fata ana sulia dangi firi. Wane ki ne kera kedea na Farongoe Lea eteta, kera kedea ana fatae ne nao si 'afitai, sulia kera doria wane ki tafau kera ka saitamana fadalana Fatalana God.

Ana kada kalu kedea buko ne ana fatae Fataleka, kalu kekede na sulia na kekedee ne kera sasia na mai 'i nao. Kalu doria 'asiana fua na wane ki tafau ana Fataleka kera ka saitamana Fatalana God. Nia ne, kalu ka kedea na fatae ki ne nao si 'afitai ma fatae ne wane ki tafau kera saitamana. 'I laona buko ne, nao kalu si kedea go ta fata 'i nao ne wane ma keni ngwaro ki ga 'ada ne kera saitamana. Kalu kedea Baebol ne fuana wane ki ne kera to ana kada ne ma fuana wane ki ne nao kera si futa 'ua mai.

Kalu doria na fadalana fatae ki laona Farongoe Lea ne ana Fataleka ka bobola laugo dia na fadalana fatae ki laona Farongoe Lea ana fatae Grik. Nia 'urinai, ana kada kalu bulasia te te mae fatae ana fatae Grik, kalu ka leka na sulia fadalana fata nai laona ma nao kalu si talana ga 'amalu ana ta fatae ga 'ana ana Fataleka. Tani kada kalu kedea ro mae fatae naoma ta olu mae fatae ana Fataleka fua ka bulasia te fatae ana Grik. Na ununue ne

ki laona Farongoe Lea nia leka sulia wane ki ne kera to tau mai fasi kulu. Na maurilada ma na falafala kera ki nia 'e'ete 'asiana fasi kulu. Nia ne sasia kulu nao si saitamana tani ru ki ne kera kedea ana fatae Grik. Ana kada kalu talana na Farongoe Lea 'uria Fataleka, kalu nani laona buko 'oro ki fua ka dao to'ona fadalana mamana fatae ki. Kalu ka nanisia lau fatae ki ana Fataleka ne bobola fuana ka fadaa fatae nai ki. Nia ne sasia tani kada na kekedee laona buko ne ka 'e'ete fasia kekedee ana English. Sui boroi 'ana, na fadalana fatae talingai ki laona buko ne nia bobola ga 'ana fai English. Kalu doria na kekedee ne ka ngwaluda, fua wane ki kera ka saitamana. Ma fua na Fatalana God ka fungulia mamana mangoda ma na maurilana wane ki tafau ana Fataleka, ka dia laugo nia fungulia mangoda ma maurilada wane famamana be ki 'i nao, kada kera idumia Farongoe Lea ana fatae Grik.

Kalu tangoa 'asiana God 'uria ne nia fili kalu fua sasilana na raoe ne fua kulu. Ma ka foa ana satana God fua na Baebol ne ana Fataleka ka 'adomia wane ki tafau fua kera ka saitamana mamana na 'Aofia kulu sa Jesus Christ, ma kera ka leka 'ada suli nia. Nia ne na folae kalu fua mulu wane kwaimani nia ki God ana Fataleka, sulia nia too ana 'initoe, na nikilalae, ma na madakwalae ne toto firi ma nia 'afitai ka sui.

Na Farongoe Lea Ne
Sa Matiu Nia Kedea

Sa Matiu nia ta wane ana akwala ma ro fafurongo be sa Jesus ki. Sa Matiu kedea buko ne fuana kwalafa Jiu ki. Safali ana kada na profet ki laona Alangaie 'Ua, kera fata sulia God kai kwatea mai te wane famauri ne kera saea ana na Christ naoma na Mesaea. Na Jiu ki kera kwaimakwali na ana. Sui boroi 'ana ka 'urinai, kada sa Jesus nia dao na mai kera manata 'uri, "Nia nao lau na Christ ne. Nia nao lau na Mesaea." Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na wane gwaungai Jiu ki, kera noni'ela ana sa Jesus. Na wane Jiu ki kwaesae na Christ kai dao ana nikilalae baita, ma ka kingi ana wane ki tafau. Kera fia nia si bobola fuana Christ ka mae ana 'airarafolo. Iu sa Matiu kedea buko ne fuana 'afilada fua sae kera ada saitamana sa Jesus ne na Christ mamana, ma nia na kingi mamana kera. Kada 'oro sa Matiu nia fatainia fatae laona Kekedee Abu ne fata sulia na Christ. Ma nia ka fatainia ne fatae ki nia dao mamana, kada sa Jesus dao mai ka to laona molagali.

Ru talingai ki laona buko ne:

Futalana sa Jesus *1:1–2:23*
'I naona ne sa Jesus safalia na raoe nia *3:1–4:11*
Sa Jesus safalia raoe nia 'i Galili *4:12–18:35*
Sa Jesus safalia raoe nia 'i Jiudea *19:1–20:34*
Na maedangi 'isi ki ne sa Jesus nia to 'i Jerusalem *21:1–25:46*
Sa Jesus mae ma ka mauri lau *26:1–28:20*

'Isufutai sulia sa Jesus na Christ (Luk 3:23-38)

1 'Isufutai sulia sa Jesus Christ. Nia futa mai ana kwalafa sa Deved na kingi ne nia futa ana kwalafa sa Abraham.
2 Ma na 'isufutai ne, nia safali mai ana sa Abraham.
Na wele sa Abraham ne sa Aesak,
sa Aesak alua sa Jakob,
sa Jakob alua sa Jiuda fainia wanefuta nia ki.
3 Na wele sa Jiuda ki ne sa Peres fainia sa Sera. Gaa keroa satana ni Tama.
Na wele sa Peres ne sa Hesron,
sa Hesron alua sa Ram.
4 Sa Ram alua sa Aminadab,
sa Aminadab alua sa Nason,
sa Nason alua sa Salmon.
5 Sa Salmon alua sa Boas, ma gaa nia satana ni Rahab.
Sa Boas alua sa Obed, ma gaa nia satana ni Rut.
Sa Obed alua sa Jesi.
6 Sa Jesi ne alua sa Deved na kingi 'i Israel.
Sa Deved alua sa Solomon, ma gaa nia ne 'oruna sa Iuraea.
7 Sa Solomon alua sa Rihoboam,
sa Rihoboam alua sa Abaeja,
sa Abaeja alua sa Asa.
8 Sa Asa alua sa Jehosafat,

sa Jehosafat alua sa Joram,
sa Joram alua sa Iusaea.
9 Sa Iusaea alua sa Jotam,
sa Jotam alua sa Ehas,
sa Ehas alua sa Hesikaea.
10 Sa Hesikaea alua sa Manase,
sa Manase alua sa Emon,
sa Emon alua sa Josaea.
11 Sa Josaea alua sa Jekonaea fainia sasina ki.
Kera futa ka sui na malimae kera ki ka fi ngalia wane Israel ki 'uria fere baita 'i Babilon.
12 'I burina ne malimae kera ki, kera ngalia wane Israel ki 'uria 'i Babilon,
sa Jekonaea ka fi alua sa Sialtiel.
Ma sa Sialtiel alua sa Serababel.
13 Sa Serababel alua sa Abaeud,
sa Abaeud alua sa Elaeakim,
sa Elaeakim alua sa Aso.
14 Sa Aso alua sa Sadok,
sa Sadok alua sa Akim,
sa Akim alua sa Eliud.
15 Sa Eliud alua sa Elaesa,
sa Elaesa alua sa Matan,
sa Matan alua sa Jakob.
16 Jakob alua sa Josef arai ni Mary gaa sa Jesus ne kera saea ana na Christ*.
17 Ma safali mai ana sa Abraham leka ka dao ana sa Deved na kingi, akwala ma fai unita wane. Safali mai ana sa Deved na kingi leka ka dao ana kada be malimae kera ki ngalia wane Israel ki 'uria 'i Babilon, te akwala ma fai unita wane. Safali ana kada wane Israel ki kera leka 'uria 'i Babilon leka mai ka dao ana kada na Christ nia futa, te akwala ma fai unita wane lau.

Na futalana sa Jesus na Christ (Luk 2:1-7)

18 Na futalana mai sa Jesus Christ nia 'uri: Kada kera alu fafia ni Mary na gaa sa Jesus fuana sa Josef, ma nao keroa nao si 'ado 'ua, ni Mary saitamana ne nia 'e kulua na sulia nikilalana Anoeru Abu.
19 Ma sa Josef, na wane ne kera alu fafia fuana, nia ka manata fua sae ka ta'ana ana, sulia nia na wane 'o'olo. Boroi ma nia nao si doria fa'ekelana maana wane ki, ma nia ka manata 'uria sae ka ta'ana agwa ana.
20 Boroi ma kada nia 'e manata ga 'ana 'ua sulia na ru nai, na 'ainsel God nia fatai fuana laona maleu bolee ka 'uri, “Josef 'ae, 'oe wane ana kwalafa sa Deved, 'oe nao si mau ana adelana ni Mary. Sulia nia kulua lalau sulia nikilalana Anoeru Abu.
21 Ma nia kai fafuta te welewane, ma 'oe kai saea ana sa Jesus (ne fadalana ‘Famauri’), sulia nia kai famauria na wane nia ki fasia na abulo ta'alae kera ki.”
22 Ma na ru ne ki ka fuli fua ka famamana ru be God nia farongo mai ana 'i nao, kada be profet† nia fata 'uri,
23 “Te sari kai iana ma ka fafuta te welewane, ma kera kai saea ana sa Emanuel.”✡ Na fadalana sataeru nai ne, “God nia to fai kia.”

---

* **1:16** *Christ:* Ada to'ona ana Diksonari † **1:22** *profet:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **1:23** Aesaea 7:14

24 Ma kada sa Josef nia ada na, nia ka sasi sulia ru nai ki ne 'ainsel God
nia saea fuana. Ma nia ka adea na ni Mary.
25 Boroi ma nao keroa si 'ado 'ua leka ka dao ana kada ni Mary nia fafuta
na welewane nai. Ma sa Josef ka fasata ana sa Jesus.

2

Na wane ne kera saitamana
na bubulu ki

1 Ana kada nai sa Herod nia 'e kingi na, sa Jesus nia ka futa 'i Betlehem,
na fere laona lofaa 'i Jiudea. Ma nao si tau go 'i burina, tani wane fasia
taelana sato ne kera saitamana bubulu ki, kera ka dao mai laona fere baita
'i Jerusalem.
2 Ma kera ka ledia wane ki ma kera 'uri, "'Uri ma na wele be kai kingi
fuana Jiu ki, nia futa 'i fai? Kalu saitamana nia futa seki, sulia kada kalu
to 'ua mai taelana sato, kalu ada to'ona na fa bubulu ne fatainia futalana
mai, ma kalu leka mai fua sae kalu ka boruru, ma ka fa'inito nia."
3 Ma sa Herod na kingi nia manata 'abero 'asiana kada nia rongo sulia
na ru nai, ma na wane 'i Jerusalem ki laugo.
4 Ma nia ka rii 'uria na fataabu baita ki*, ma na wane famanata ana taki
ki,† fua kera koni mai, ma nia ka ledi 'uri ada, "'Uri ma 'i fai ne na Christ
be kai futa mai ana?"
5 Ma kera olisia kera ka fata 'uri, "'I Betlehem be, na fere laona lofaa 'i
Jiudea. Sulia na kekedee profet be fata 'uri,
6 'Betlehem 'ae, na fere laona lofaa 'i Jiudea, nao 'oe si tu'u 'i safitana fere
'initoa ki 'i Jiudea, sulia te wane 'initoa kai leka mai fasi 'oe, fua ka
talaia na wane nau ki 'i Israel.' "✡
7 Ma sa Herod ka rii agwa 'uria na wane ne dao mai ki fasia taelana sato
fuana faorailae agwa, fua nia ka dao to'ona kada te ne kera eta ada to'ona
na fa bubulu be.
8 Ma nia ka eresida kau 'uria 'i Betlehem, ka fata 'uri, "Mulu leka, mulu
ka nani talingai 'uria na wele nai. Ma dia mulu dao to'ona, mulu ka farongo
nau mai, fua nau leka laugo fuana fa'initolana."
9-10 Ma 'i burina sa Herod nia fata 'urinai ka sui, kera ka leka na 'ada. Ma
ana kada kera dao na kau sulia na taale, kera ka ada to'ona lau fa bubulu
be kera eta ada to'ona mai 'i taelana sato. Kera ka eele 'asiana ana kada
kera ada to'ona lau. Ma fa bubulu nai ka eteta naoda leka ka dau bobola
fainia na kula be sa Jesus nia tio ana.
11 Kera ru laona lume, ma kera ada to'ona na wele fainia gaa nia ni Mary.
Kera ka boruru, ma kera ka fa'initoa na wele nai, ma kera ka 'ifingia na
ngwai kera ki, ma ka kwatea ru liulana baita ki fuana: gol, ma na ru ne
'ai moko lea, ma na ngwaingwai moko lea ki.‡
12 Sui kera ka oli na 'ada sulia ta taale 'e'ete 'uria fere kera, sulia God nia
lui talingai ada laona maleu bolee, ma ka saea kera nao si oli lau siana sa
Herod.

Na tafilae 'uria 'i Ijip

13 Ma burina wane nai ki kera oli na 'ada 'uria fere kera, 'ainsel God ka
fatai fuana sa Josef laona maleu bolee, ma ka fata 'uri, "Josef 'ae, 'oe tatae,
ko ngalia na wele ne fainia gaa nia, mulu ka tafi 'uria Ijip, ma mulu ka to

---

* **2:4** *fataabu baita ki:* Ada to'ona ana Diksonari † **2:4** *wane famanata ana taki ki:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:6** Maeka 5:2 ‡ **2:11** gold, incense, ma myrrh

mai senai leka ka dao ana kada ne nau kai saea mulu ka oli lau mai. Sulia
sa Herod nia nani 'uria wele ne fua kai saungia.”
14 Ma sa Josef tatae, ma ka ngalia na wele fainia gaa nia ni Mary, ma
kera ka leka laona rodo nai 'uria mae fere 'i Ijip.
15 Ma kera to senai leleka sa Herod ka mae. Ma ru nai ka famamana te
be God saea fuana profet be kedea ka 'uri, “Nau ku rii mai 'uria na wele
nau fasia 'i Ijip.”✡
16 Kada sa Herod na kingi nia saitamana ne wane be ki kera leka mai
fasia taelana sato kera suke nia, na manatana 'e guisasu 'asiana. Ma nia
ka kwatea fatalana fuana wane ni omee nia ki fua kera ka saungi tafau
ana kaela welewane ki 'i Betlehem ma ana mae fere kalikalia ki tafau. Nia
ka fata totongai fua kera ka saungia kaela welewane ne nao si dao 'ua ana
ro fangali, dia na fatae be na wane be ki sulia kada be fa bubulu nia eta
fatai ana.
17 'Urinai na wane ne kera to 'i Betlehem, kera ka angi 'uria wele kera ki
ne mae. Kera angi 'urinai, dia be sa Jeremaea na profet nia saea na mai 'i
nao,
18 “Kera rongoa linge angiangie nai leka mai fasia na fere 'i Rama ne linge
omaee baita.
Ni Resel ka angisia wele tu'u nia ki.
Kada nia angi, nao ta wane si gwale nia, sulia ne wele nia ki kera mae
tafau.”✡

Na olilae mai fasia 'i Ijip

19 Ma burina sa Herod 'e mae na, 'ainsel God ka fatai lau laona maleu
bolee fuana sa Josef 'i Ijip,
20 ka fata 'uri, “Josef 'ae, tatae, 'oe ngalia na wele fainia gaa nia ni Mary,
mulu ka oli na 'uria 'i Israel, sulia wane be ki kera sasi 'uria saungilana
wele ne, kera mae na.”
21 Ma sa Josef ka tatae, ma ka ngalia na wele fai gaa nia ni Mary, ma
kera ka oli na 'uria 'i Israel.
22 Boroi ma kada sa Josef nia rongoa sa Akilas§ nia kingi talana maa nia
sa Herod 'i Jiudea, nia ka mau ana tolae senai. Ma na 'ainsel ka saea lau
fuana laona maleu bolee, fua kera ka leka 'uria na lofaa 'i Galili.
23 Nia ne kera ka to ana fere 'i Nasaret laona lofaa 'i Galili. Ma ka
famamana te be na profet ki kera fata 'uri ana, “Kera kai saea ana na
wane fasia 'i Nasaret.”

3

Sa Jon saea wane ki kera
kai sasi akau fuana
daolae to'ona na Christ
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Ma bara fangali burina, kada sa Jesus nia baita na, sa Jon wane ni
Siuabu ka dao mai, ka safalia na famanatalae laona lofaa 'eke'eke 'i Jiudea,
ka fata 'uri,
2 “Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, sulia kada ne God kai
gwaungai ana wane nia ki 'e karangi dao na.”
3 Sa Jon, na wane be profet Aesaea nia fata mai sulia, ma ka 'uri,
“Te wane nia akwa laona lofaa 'eke'eke,

✡ **2:15** Hosea 11:1 ✡ **2:18** Jeremaea 31:15 § **2:22** *Akilas:* Ada to'ona ana Diksonari

Ma nia ka 'uri, ‘Na 'Aofia kai dao mai!
Mulu fasaga na taale fuana!’ ”✡
4 Sa Jon rufia na maku ana ifuna kamel, ma ka bitia na fosae nia salafana
ana na 'ungana buluka. Ma fanga nia ne siko ki ma ngingidue kwasi*
5 Ma na wane 'oro kera leka mai siana fasia 'i Jerusalem, ma na fere ki
tafau laona lofaa 'i Jiudea, ma fasia fere ki tafau karangia kafo 'i Jodan.
6 Ma kera ka fulangainia ta'alae kera ki, ma nia ka siuabuda laona kafo
'i Jodan.
7 Ma kada sa Jon nia ada to'ona wane 'oro ana Farasi† ki ma Sadusi‡ ki ne
kera leka laugo mai siana fua sae nia ka siuabuda, nia ka fata 'uri fuada,
“Mulu dia go amulu kaela baeko tolo ki! Nau nao si saea lau fua mulu
ne na siuabue kai fatafi kamulu fasia na kwaekwaee God, sui boroi 'ana
mulu nao si kari abulo.
8 Mulu sasia lalau ru ki ne fatainia kamulu kari abulo na fasia abulo
ta'alae kamulu ki.
9 Ma nao mulu si manata 'uri laona liomulu, ‘Kalu wane ne futa na
mai ana kwalafa sa Abraham ne. 'Afitai ta kwaekwaee fasia God ka dao
to'omalu.’ Ma nau ku sae 'o'olo fua mulu, nia ngwaluda ga 'ana fua God
ka ngalia tani gwa fau ana fau ne ki, ma ka saungainia ana kwalafa sa
Abraham!
10 Ana kada ne, God sasi akau na ana kwaekwaee, dia ta wane be nia
dau ana irome, ka sasi akau fua tofulana 'ai ki. Ma 'ai ki tafau ne nao si
fungu ana fue 'ai lea ki, nia kai tofuda ma ka 'ui 'anida laona ere.
11 “Nau ku siuabu kamulu ana kafo fua ka fatainia ne mulu kari abulo
na fasia abulo ta'alae kamulu ki. Boroi ma te wane ne kai leka mai buriku,
nia kai siuabu kamulu ana na Anoeru Abu ma na ere. Ma nia talingai ka
liufi nau. Nao nau si lea ka bobola fuana ngalilana tae butu nia ki.
12 Ma nia sasi akau na fuana ketolana wane ki tafau, ka dia ta wane be
nia efoa na mege ru lea ki fasia na tataeru ki. Ma nia ka konia na mege
ru lea ki laona na lume ni konirue. Ma nia ka sungia na tataeru ki laona
ere ne saru si mae.”

Na siuabulae sa Jesus
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Ana kada nai, sa Jesus 'e leka mai fasia lofaa 'i Galili 'uria kafo 'i Jodan
siana sa Jon fua sa Jon ka siuabua.
14 Boroi ma sa Jon ka sasi 'uria na talalana na manatana sa Jesus, ka 'uri,
“Nia bobola fainia 'oe ne kai siuabu nau, ma 'oe leka lalau mai siaku fua
nau kai siuabu 'oe.”
15 Ma sa Jesus ka olisia ka fata 'uri, “Sui boroi 'ana ka 'urinai, 'oe sasia
na mai 'amu ru ne fuaku, sulia sasilana na ru ne, koro sasia ru ki tafau ne
God nia doria.” Ma sa Jon ka ala na fafia.
16 Ma kada sa Jesus nia siuabu suina, nia ka tatae mai fasia kafo. Ma na
lofana salo ka 'ifi fuana, ma nia ka ada to'ona na Anoeru Abu God 'e koso
mai dia ta bole, ma ka to 'i fafona.
17 Ma te lingeru nia talo mai fasia 'i langi ma ka 'uri, “Nia na ne wele
mutai nau ne nau ku kwaimani 'asiana ana, ma nau ku eele 'asiana fainia.”
✡

✡ **3:3** Aesaea 40:3 * **3:4** Na maku ma na fanga ne nia ngwaluda fuana daolae to'ona laona lofaa 'eke'eke. Sa Elaeja na profet rufia maku ne. 2 Kings 1:8; Matiu 17:11-13. † **3:7** *Farasi:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **3:7** *Sadusi:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **3:17** Jenesis 22:2; Psalm 2:7; Aesaea 42:1

4

Sa Saetan ilito'ona sa Jesus
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Ma 'i burina na ru ne, na Anoeru Abu ka talaia sa Jesus 'uria laona bali
lofaa 'eke'eke fua sa Saetan kai ilito'ona.
2 Ma sa Jesus ka abu fanga* sulia fai akwala maedangi, ma fai akwala
fa rodo ki, ma nia ka fiolo 'asiana.
3 'Urinai, sa Saetan ka leka mai siana, ka fata 'uri, “Dia 'oe na Wele God,
fata fuana gwa fau ne ki fua ka alua ta beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu be saea, ‘Na wane nao
si mauri go ana fanga taifilia. Boroi ma, nia mauri ana fatae ki tafau ne
leka mai fasia God.’ ”✡
5 Sui sa Saetan ka talai lau sa Jesus 'uria na fere abu 'i Jerusalem, ma ka
fauua ana kula 'i langi ne 'e ra 'asiana fafona na Beu Abu God.
6 Ma ka fata 'uri fuana, “Dia 'oe na Wele God, 'oe lofo toli 'i ano fasia 'i
seki, sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, ‘God kai kwatea mai 'ainsel nia ki
fuamu, ma kera kai sako 'oe, fua 'aemu si foto ana ta gwa fau.’ ”✡
7 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu be fata 'uri, ‘Nao 'oe si
ilito'ona God 'oe.’ ”✡
8 Sui sa Saetan ka talaia lau sa Jesus 'uria gwauna fa uo fane, ma ka
fatainia 'initoe ki tafau ana molagali ma kwangalae kera ki fua sa Jesus.
9 Ma sa Saetan ka fata 'uri, “Na ru ne ki tafau nau ku kwateda fuamu,
dia 'oe boruru maana 'aeku, ma 'oe fa'inito nau.”
10 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Saetan 'ae, 'oe leka tau kau fasi nau!
Sulia na Kekedee Abu be saea, ‘Taifilia God go ne 'oe fa'initoa, ma 'oe rao
fuana.’ ”✡
11 Sui ana kada nai, sa Saetan ka leka na fasia sa Jesus. Ma 'ainsel ki
kera ka kwai'adomi 'ani nia.

Sa Jesus safalia na raoe nia
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Kada sa Jesus rongoa ne kera alua sa Jon laona beu ni kanie, nia ka
oli 'uria lofaa 'i Galili.
13 Ma nia nao si to laona fere nia 'i Nasaret. Nia leka, ka to lalau 'ana 'i
Kapaneam, na fere ninimana 'osi 'i Galili, ana lofaa 'i Sebulun ma 'i Naftali.
14 Nia sasi 'urinai fua ka famamana fatalana profet Aesaea be 'uri,
15 “Na gano 'i Sebulun ma gano 'i Naftali, kera to laona lofaa 'i Galili, ma
kera to sulia taale 'uria 'osi baita, ma ka to te bali ana kafo 'i Jodan,
kula ne nao lau wane Jiu ki kera to ana.
16 Na wane nai ki, kera to laona maerodo, kera kai ada to'ona madakwalae
baita.
Ma sa tifaida ne kera to laona rorodoe ana maea ne, madakwalae kai tala
fafida.”✡
17 Safali ana kada nai, sa Jesus ka 'ainitalo ana farongoe nia ka 'uri,
“Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, sulia kada God kai gwaungai
ana wane nia ki 'e dao karangi kamulu na!”

Sa Jesus riisia fai wane dee ki
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

---

* **4:2** *abu fanga:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **4:4** Diutronomi 8:3 ✡ **4:6** Psalm 91:11-12 ✡ **4:7** Diutronomi 6:16; Eksodas 17:1-7 ✡ **4:10** Diutronomi 6:13 ✡ **4:16** Aesaea 9:1, 2

18 Ana kada sa Jesus nia leka sulia na 'osi 'i Galili, nia ka ada to'ona sa
Simon (ne nia saea laugo ana sa Pita) fainia sa Andru na wanefuta nia.
Keroa ro wane dee ki. Keroa dee adaro ana furai keroa laona 'osi 'i Galili.
19 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka mai fai nau, kamoro
ro wane dee ie ne ki, boroi ma nau kai famanata kamoro ana ngali wane
ki mai fuaku.”
20 Ma kada nai go, keroa fasia furai keroa ki, ma keroa ka leka na fainia.
21 Sui sa Jesus ka leka lau kau, ma ka ada to'ona lau ta ro wane, sa Jemes
ma sa Jon na ro wele sa Sebedi ki. Keroa to 'adaroa laona baru† fainia maa
keroa sa Sebedi, ma kera ka modea furai kera ki. Sa Jesus ka sae keroa.
22 Ma ana kada nai go, keroa fasia na 'adaroa baru fainia maa keroa, ma
keroa ka leka na fainia sa Jesus.

Sa Jesus leka kwailiu
fainia raoe nia
(Luk 6:17-19)

23 Sa Jesus ka leka 'uria fere laona lofaa 'i Galili ki, ma ka famanata na
wane ki laona beu fuana folae Jiu ki. Ma nia ka 'ainitalo ana na Farongoe
Lea sulia na 'Initoe God, ma ka gura wane ne kera matai ana mataie 'e'ete
ki ne saungida.
24 Ma na fatae ki sulia sa Jesus ka talofia fere ki tafau laona lofaa 'i Siria.
Ma wane 'oro ne kera matai ana mataie 'e'ete ki, wane ki kera ngalida
mai siana. Na wane ne nonida fii ki, wane anoeru ta'a ki kwaeda, wane
futomae saungida ki, ma wane ne 'aeda mae, wane ki kera ngalida mai
siana. Ma sa Jesus ka gurada tafau.
25 Ma na wane 'oro ki laugo, kera leka sulia sa Jesus ana kada nai. Wane
fasia lofaa 'i Galili, ma fere 'i Jerusalem, tani fere laona lofaa 'i Jiudea, ma
laona lofaa 'i Dekapolis, ma fasia bali taelana sato ana kafo 'i Jodan.

5

Na famanatalae sa Jesus
(Luk 6:20-23)

1 Ma ana kada ne sa Jesus nia ada to'ona fikue baita nai, nia ka ra 'i
gwauna na kula ne ta fane, ma ka gouru 'i ano. Ma na fafurongo* nia ki
kera ka oku kalia,
2 ma nia ka safali famanatada, ka 'uri,
3 “Elelae fuada wane ne kera saitamana kera siofa 'i maana God, sulia kera
kai too ana ru lea ki, kada God kai gwaungai fafida.
4 Elelae fuada wane ne kera kwaimanatai, sulia God kai gwaleda.
5 Elelae fuada wane ne kera marabibi ki, sulia God kai kwatea ru lea ne
nia alangainia fuada ki.
6 Elelae fuada wane ne kera doria 'asiana sasilana ru 'o'olo ki, sulia God
kai fatolia maurilada.
7 Elelae fuada wane ne manataida wane 'e'ete ki, sulia God kai manataida
laugo.
8 Elelae fuada wane ne lioda 'o'olo fuana God, sulia kera kai ada to'ona
God.
9 Elelae fuada wane ne kera rao fuana aroaroe safitana wane ki, sulia God
kai sae kera ana na wele nia ki.

† **4:21** *baru:* Ada to'ona ana Diksonari
* **5:1** *fafurongo:* Ada to'ona ana Diksonari

10 Elelae fuada wane ne kera fagagaida sulia sasilana ru 'o'olo ki, God kai
gwaungai fafida.
11 “Elelae fua mulu kada ne wane ki kera fata buri amulu, ma ka
famalagaigai kamulu, ma ka saea ru ta'a 'oro ki amulu sulia kamulu na ne
fafurongo nau ki.
12 Nau ku saea ru nai sulia kera kai sasia ru ta'a ki fua mulu dia laugo
be wane ki kera sasia ana profet ki mai 'i nao. Mulu eele amulu, sulia God
kai kwatea kwaiarae baita ne nia konia fua mulu 'i langi.”

Fiko asi fainia na kwesu
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Sa Jesus inau ana fatalana ka 'uri, “Na fiko asi ne 'e falea fanga fua
mulu. Ma kamulu laugo mulu dia na fiko asi fuana falealana wane ki tafau.
Boroi ma dia mamasialana 'e leka fasia, nia 'afitai lau 'oe ka famamasia.
Ma nao nia si lea na fuana sasilana lau ana ta ru, ma nia lea fua mulu 'ui
na amulu ana 'i maa, fuana wane ki kera ka liu na 'ada 'i fafona.
14 “Kamulu dia laugo na fa kwesu fuana wane ki tafau laona molagali.
Na fere ne kera saungainia gwauna fa uo nia 'afitai ka agwa.
15 Ma nao ta wane si fasarua fa kwesu, sui ka alua 'ana farana na tiu.
Kada nia fasarua fa kwesu ka sui, nia ka ngalia, ka daurangainia ana kula
'i langi, fua ka tala fuana wane ki tafau laona lume.
16 Ma ka 'urinai laugo, na fa kwesu kamulu ka tala kau fua wane ki
tafau, fua kada kera ada to'ona ru lea ne mulu sasia ki, kera fi tangoa Maa
kamulu ne to mai 'i langi.

Famanatalae sulia taki sa Moses

17 “Nao mulu si kwaisae nau ku leka mai fuana fasuilana na taki
sa Moses ki ma na famanatalae na profet ki. Nau si leka lau mai
fuana fasuilada, boroi ma nau ku leka lalau mai fuana famamanalana
famanatalae kera ki.
18 Nau ku saea ru mamana fua mulu, ana kada ne 'i langi ma na molagali
kera to 'ua, nao ta ru tu'u ana taki ki si sui leka ka dao ana kada ru God
nia saea ki kai fuli mamana.
19 Nia ne, sa ti boroi 'ana ne nao si rosulia ta taki tu'u, ma ka famanata
tani wane fua noni'elalae ana ta taki tu'u, God kai alu nia 'isi ana 'Initoe nia.
Boroi ma sa ti ne rosulia taki ki ma ka famanata tani wane fua rosulilana
dia nia, God kai alu nia baita laona 'Initoe nia.
20 Nau ku saea fua mulu, dia nao mulu si sasi lea liufia wane famanata
ana taki ki, ma na Farasi ki ana sasilae sulia ru ne God nia doria, nia 'afitai
'asiana mulu kai to fainia wane ne God gwaungai fafida ki.

Famanatalae sulia gwuisasue

21 “Kamulu rongoa tafau na fatae talingai ne kera saea fuana koko kia
ki 'i nao be 'uri, ‘Nao 'oe si sauwanee. Dia sa ti boroi 'ana ne sauwanee,
kera kai ngali nia naona na wane kwaiketoi ki.’✡
22 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, sa ti ne guisasu fuana
wanefuta nia, kera kai ngali nia naona na wane kwaiketoi ki. Ma sa ti
ne ka saea fuana wanefuta nia, ‘'Oe na ru 'o'oni ga 'ana,’ kera kai ngalia
naona na wane kwaiketoi ki. Ma sa ti ne ka saea na wanefuta nia ana, ‘Ru
oewanea,’ nia kai leka ana taale 'uria na ere ne saru nao si mae.

✡ **5:21** Eksodas 20:13; Diutronomi 5:17

23 Nia ne, dia 'oe sasi akau na ana afafue 'oe fuana God fafona na fulifue†,
ma 'oe manata to'ona ne nao nia si fola 'ua matangamu fai na wanefuta
'oe sulia na garo lamu,
24 'oe fasia basi afafue 'oe maana fulifue, 'oe oli, 'oe fata kwaimani basi
fainia. Sui 'i buri, 'oe oli mai, ma 'oe fi kwatea na afafue 'oe fua God.
25 “Ma dia ta wane ka ngali 'oe fuana kwaiketoilae, 'oe fata kwaimani
basi fainia, kada nao kamoro si dao 'ua. Sulia dia kamoro dao na, nia kai
kwate 'oe na fuana wane kwaiketoi, ma burina nia ka keto 'oe, ma nia fi
kwate 'oe lau fua wane kani wane ki, ma na wane kani wane fi alu 'oe
laona beu ni kanie.
26 Nau ku saea fuamu, dia nia 'urinai, nia 'afitai fua 'oe ka ru fasia na beu
ni kanie leleka 'oe kwatea na malefo 'isi ne nia bobola fainia kwaekwaee
'oe.

Famanatalae sulia araie

27 “Mulu rongoa na fatae talingai ki kera saea, ‘Nao 'oe si oee.’✡
28 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, sa ti boroi 'ana ne bubungia
ta keni ana manatae wane ni oeelae, nia oee suina ana manatana.
29 Nia ne, dia 'oe doria fulia ta ru ta'a ana bali maa 'o'olo 'oe, 'oe lafua,
'oko 'ui 'ania fasi 'oe. Nia ta lea ga 'ana fuamu dia 'oe 'ui 'ania ta bali ana na
nonimu, fasia God fi 'ui 'ania na nonimu tafau laona kula ni kwaekwaee.
30 Ma dia 'oe doria fulia ta ru ta'a ana bali 'aba 'o'olo 'oe, siki musia ma
'oko 'ui 'ania fasi 'oe. Nia ta lea ga 'ana dia 'oe 'ui 'ania ta bali ana nonimu,
fasi God fi 'ui 'ania na nonimu tafau laona kula ni kwaekwaee.✡

Famanatalae sulia kwailukasilae
(Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 “Mulu rongoa suina fatae talingai ki kera saea, ‘Sa ti boroi 'ana ne
lukasia na 'afe nia, nia ka kwatea kekedee ana kwailukasilae fuana.’✡
32 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, nao ta wane si lukasia na
'afe nia. Dia wane lukasia 'afe nia, nia ne kwatea 'afe nia ka oee. Ma dia
ta wane ka adea lau na keni nai, na wane nai nia oee laugo. Te ru go ne
wane saitamana ka lukasia na 'afe nia fafia, dia nia oee ana ta wane 'e'ete.

Famanatalae sulia 'oi alangaie

33 “Mulu rongoa laugo na fatae talingai ki kera saea fuana wane ki 'i nao
'ua na mai, ‘Dia 'oe fangasia alangaie 'oe ana satana God, tama nao 'oe si
'oia na alangaie 'oe.’✡
34 Ma kada ne, nau ku saea fua mulu, nao 'oe si fangasia alangaie 'oe
ana ta ru. Ma nao 'oe si fangasia alangaie 'oe ana 'i langi, sulia God nia
gwaungai senai.
35 Ma 'oe si fangasia alangaie 'oe ana molagali, sulia God nia gwaungai
laugo 'i senai. Ma 'oe si fangasia alangaie 'oe ana 'i Jerusalem, sulia nia ne
fere na kingi baita.
36 Ma nao 'oe si fangasia alangaie 'oe ana gwaumu, sulia nia 'afitai 'oe
ka saungainia tesi ifu ana gwaumu ka kwao naoma ka goa.
37 Dia 'oe alangai, saea go, ‘Iu.’ Naoma dia 'oe si alangai, saea go ‘Nao.’
Ma dia 'oe saea lau ta ru, na ru nai leka na mai fasia sa Saetan na wane
ta'a.”

---

† **5:23** *fulifue:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **5:27** Eksodas 20:14; Diutronomi 5:18 ✡ **5:30** Jemes 1:14-15; Galesia 5:24 ✡ **5:31** Diutronomi 24:1 ✡ **5:33** Nambas 30:2

Famanatalae sulia kwaiduuilae
(Luk 6:29-30)

38 Sa Jesus fata lau 'uri, “Mulu rongoa tafau na fatae talingai ki fata 'uri,
‘Dia ta wane ka falia na maana ta wane, kera kai falia laugo maana wane
nai. Ma na gwa lifo laugo fuana duulana ta gwa lifo.’✡
39 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, nao 'oe si duua ru ne ta
wane sasia ka ta'a fuamu. Dia ta wane ka fidalia na bali sate 'o'olo 'oe,
alamatainia nia ka fidalia lau bali sate mauli amu.
40 Ma dia ta wane ka ngali 'oe 'uria na kwaiketoie fua ngalilana na maku
lalo 'oe, alamatainia nia ngalia laugo na maku fafo baita 'oe fuana.
41 Ma dia ta wane ka sumai 'oe fua ngalilana 'oko ru nia sulia te kada
taale, 'oe ngalia lau sulia ruana kada taale.
42 Ma 'oe kwatea fuana ta wane ne gania ta ru amu. Ma kada ta wane
doria ngali langa ana ta ru amu, 'oe kwatelanga ana fuana.

Kwaimani ana wane ki ka dia laugo God ne kwaimani ana wane ki
(Luk 6:27-28, 32-36)

43 “Mulu rongoa na fatae talingai ki fata 'uri, ‘Mulu ka kwaimani 'amulu
ana wane kwaimani kamulu ki,✡ ma mulu ka subutainia na malimae
kamulu ki.’
44 Boroi ma kada ne, nau ku saea fua mulu, mulu kwaimani ana malimae
kamulu ki, ma mulu foa fuana sa ti ne kera famalagaigai kamulu.
45 Dia mulu sasi 'urinai, mulu kai alua na wele Maa kamulu 'i langi. Sulia
nia saungainia na sato, ma ka tala fafia na wane ta'a ki, ma na wane lea
ki tafau go, ma ka kwatea na ute fua sa tifaida ne kera fulia ru lea ki, ma
fua sa tifaida ne kera fulia ru ta'a ki.
46 Dia mulu kwaimani go amulu fuana wane ne kera kwaimani amulu,
God nao si kwaiara kamulu go. Sulia na wane ni koni malefolae ana takisi
boroi, kera sasia laugo ru nai!
47 Ma dia kamulu fata lea go amulu fainia na wane kwaimani kamulu ki,
nao kamulu si 'e'ete go fasia na wane ki tafau. Sulia na wane kera ulafusia
God ki boroi, kera sasia laugo ru nai!
48 Mulu ka to 'o'olo tafau na, dia na Maa kamulu 'i langi be 'o'olo tafau.”

6

Famanatae sulia sasilana na ru lea ki

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu madafi kamulu, fasi mulu ka sasia
go 'amulu ru lea ki, fua wane ki kera ka ada to'ona, ma kera ka tango
kamulu fainia. Dia mulu sasi 'urinai, nao mulu si ngalia ta kwaiarae fasia
Maa kamulu 'i langi.
2 Dia 'oe kwatea na kwatelae fuana 'afilana wane siofa ki, nao 'oe si
fulangainia fuana wane ki fua sae kera ka tango 'oe fainia. Sulia na falafala
nai, wane kwalabasa ki ne kera sasia. Kera kwai'adomi ana wane siofa ki
laona beu fuana folae* ma sulia na taale baita ki laugo, fua sae wane ki
tafau ka tangoda. Ma nau ku saea fua mulu, God nao si kwatea ta kwaiarae
fuada, sulia kera ngalia suina kwaiarae kera ki.
3 Ma kada 'oe kwatea ta ru fuana kwai'adomilae, nao 'oe si fatainia fuana
ta wane, ta wane kwaimani 'amu boroi nao si saitamana.

✡ **5:38** Eksodas 21:24; Diutronomi 19:19; Levitikas 24:20 ✡ **5:43** Levitikas 19:18 * **6:2** *beu fuana folae:* Ada to'ona ana Diksonari

4 Kada 'oe kwatea ta ru fuana ta wane, 'oe safungainia fasia ta wane
boroi 'ana nao si ada to'ona naoma ka saitamana. Sui boroi 'ana 'oe kwate
agwa ana, na Maa 'oe ne to mai langi, nia ada to'ona te ki ne 'oe sasia, ma
nia kai kwatea kwaiarae fuamu.”

Famanatae sulia na folae
(Luk 11:2-4)

5 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Kada kamulu foa, nao mulu si dia wane
kwalabasa ne kera foa ga 'ada fua ne wane ki ka suada. Sulia kada kera
foa, kera doria uulae laona beu fuana folae ki, naoma sulia taale baita ki,
fua ne wane ki ka suada, ma ka fabaitada. Ma nau ku saea fua mulu, kera
ngalia suina, na kwaiarae kera ki fasia na wane ne kera fabaitada ki.
6 Ma kada 'oe foa, 'oe leka ana ta kula ne to banitai, ma 'oko to senai, ma
'oko fosia God, ne nao ta wane si ada to'ona. Sui boroi 'ana nao ta wane si
ada to'omu kada 'oe foa, Maa 'oe ne to mai 'i langi ne kai suamu. Ma nia
laugo ne kai kwaiara 'oe fuana te ne 'oe sasida.
7 “Ana kada mulu foa, nao mulu si dia lau wane ne kera ulafusia God.
Sulia kada kera foa, kera fata gwala 'asiana, ma kera nao si saitamana
madakwa ana te ki ne kera saea. Manatada fia dia kera foa gwala 'urinai,
god kera ki kai rongoda.
8 Ma nao mulu si sasi lau dia kera, sulia Maa kamulu 'i langi nia
saitamana tafau te ki ne mulu bobo 'uria, sui mulu fi gania.
9 “Iu, ana kada mulu foa, mulu fata 'uri,
‘Maa kalu 'i langi 'ae,
Kalu doria wane ki tafau kera ka fabaita satamu, sulia nia 'e abu 'asiana.
10 Dao mai ana gwaungaie 'oe fafia maurilana wane ki tafau.
Ma kwaidoria 'oe kera kai sasia 'i ano dia laugo ne kera sasia 'i langi.
11 'Oe kwatea mai fua malu na fanga ne bobola fuana maedangi ne.
12 'Oe manatalugea ta'alae kalu ki, dia laugo ne kalu manatalugea ta'alae
wane ki tafau ne kera fulia ru ta'a ki fua malu.
13 'Oe nao si ala'ani kalu fuana ilitoe ka liufi kalu.
Ma 'oko susi kalu fasia sa Saetan.’
14 “Aia, ma dia mulu manatalugea sa ti ne fulia ru ta'a ki amulu, Maa
kamulu 'i langi nia manatalugea laugo ta'alae kamulu ki.
15 Ma dia kamulu si manatalugea sa ti ne nia fulia ru ta'a ki amulu, Maa
kamulu 'i langi boroi nao si manataluge kamulu laugo.”

Famanatae sulia abu fangalae

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana kada kamulu abu fanga fuana folae nao
mulu si dia wane kwalabasa ki. Sulia kada kera abu fanga, kera ada dia
wane kera kwaimanatai ki fua wane ki ka ada to'ona ne kera abu fanga, ma
kera ka fata lea ada. Aia, ma nau ku saea fua mulu, na wane ne ki 'afitai
kera ka ngalia ta kwaiarae lau, sulia wane ki kera kwatea na kwaiarae
kera ana tangolada. Ma God nao si kwatea na ta kwaiarae fuada.
17 Boroi ma ana kada 'oe abu fanga, 'oe sisiu 'amu, ma 'oko salaka ifu
'amu dia ne 'oe sasia sulia maedangi ki tafau,
18 fua ta wane si ada saitamamu ne 'oe abu fanga. Sui boroi 'ana ta
wane si ada saitamamu, Maa 'oe 'i langi nia ada ga 'ana to'omu, ma nia
kai kwatea na kwaiarae fuamu sulia te ki ne 'oe sasia. Nia saitamana ka
suamu sulia dangi ki, sui boroi 'ana nao 'oe si ada to'ona.”

Famanatalae sulia toorue
(Luk 12:33-36; 16:13)

19 Sui, sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu si konia toorue kamulu ki 'i seki
laona molagali ana kula ne subu ma furalae kai falia, ma na wane beli ki
ka belia.
20 Mulu konia na toorue kamulu ki 'i langi, kula subu ma na furalae si
falia, ma na wane beli nao si belia.
21 Sulia kada na toorue kamulu nia to 'i langi, na maurilamulu ka agwai
tafau na 'uria 'i langi. Ma kada na toorue kamulu nia to laona molagali,
na maurilamulu ka agwai tafau na 'uria ru laona molagali ki.
22 “Sulia dia maamu nia lea, 'oko to laona madakwalae ana famanatalae
God, sulia maamu ne 'e dau talaia mai madakwalae laona nonimu.
23 Dia nao 'oe si ada to'ona na madakwalae ne, maamu ne ta'a, ma 'oko
to ga 'amu laona maerodo. Mulu madafi kamulu, suli dia mulu noni'ela
ana madakwalae God, laona maurilamulu nia rodoa 'asiana.”
24 “'Afitai ta wane ka rao fuana ro wane baita 'e'ete. Dia nia 'urinai, nia
kai malimae ana ta wane baita, ma ka kwaimani ana ta wane baita. Ma
nia kai rao lea fuana ta wane, ma ka luka faburi ana ta wane. Nia ne, ka
'afitai 'asiana dia ne mulu rao fuana God ma na malefo lau ana te kada.

Sa Jesus famanata sulia
God fainia toorue
(Luk 12:22-31)

25 “Nia ne nau ku saea fua mulu, nao mulu si manata 'abero sulia te ne
mulu kai 'ania, ma mulu ka kufia, ma te ne mulu kai ofi ana fafia noni
mulu. Sulia na maurie ne, nia lea liufia na fanga, ma na noni ne, nia lea
liufia na maku.
26 Ada to'ona na fa no ki laona salo, kera nao si 'abero go sulia raoe ana
ta oole. Ma kera nao si konia go ta fanga, ma kera si saungainia go ta 'o'obe
fuana alu fangalae. Boroi ma Maa kamulu 'i langi sangonida ga 'ana. Aia,
God nia ada baita amulu ka liufia fa no ki. Nia ne, God ka sangoni kamulu.
27 Sui boroi 'ana mulu ka manata 'abero sulia maurie kamulu ki, nia
'afitai mulu sasia maurilamulu ka te tau tu'u lau.
28 “Ma 'uta mone ne mulu ka manata 'abero sulia na maku ki? Mulu ada
to'ona basi na takana 'ai ne kera afuraga ki. Kera nao si rao go, ma kera
nao si saungainia go ta maku fuada.
29 Ma nau ku saea fua mulu, kera ada kwanga ka liufia maku ne sa
Solomon na kingi nia 'afisida ki.
30 Ma na takana 'ai ki, kera to ga 'ada sulia ka kada kokoru, ma kera ka
'ui laugo 'anida laona ere. Sui ka 'urinai boroi 'ana, God nia famasada ana
ru lea ki. 'Uri ma kamulu fitala sae God nao si famasa kamulu laugo? Na
fitoe kamulu ki nia tu'u.
31 “Nia ne, nao mulu si manata 'abero 'uri, ‘Na fanga, ma na ru ni
kufilana, ma na maku nau ki kai leka mai fasia 'i fai?’
32 Iu, wane ne kera to manata buro ana God, kera saitamana manata
'abero sulia ru nai ki. Boroi ma, na Maa kamulu 'i langi nia saitamana
suina ne mulu doria ru nai ki.
33 Mulu ka doria lalau 'amulu na maurie ne God nia gwaungai ana fainia
sasilana ru 'o'olo ki. Dia mulu sasi 'urinai, God kai kwatea ru ne mulu
dorida ki.
34 Nia ne, nao mulu si manata 'abero sulia kwaidorie fuana malakwasi.
To na 'ana fuana malakwasi. Nao si bobola fuana mulu kai konia na
'aberolae malakwasi ki fainia na 'aberolae ana maedangi ta'ena laugo.
Sulia maedangi ta'ena to ana 'aberolae bobola fainia ta'ena.”

7

Famanatalae sulia ketolana ta wane
(Luk 6:37-38, 41-42)

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao mulu si ketoa ta wane 'e'ete, fasia
God kai keto kamulu laugo.
2 Dia mulu ketoa ta wane, God kai keto 'urinai laugo amulu. Ma taki te
ne mulu ketoa ta wane ana, na taki nai laugo ne God kai keto kamulu ana.
3 'Oe too ana ta'alae baita ki, boroi ma 'oe ngatafia ga 'amu ta wane ne
nia too ana ta'alae tu'u. 'Oe dia wane ne nia ada to'ona na gegeo laona
maana sa tolana, boroi ma nia si ada to'ona go ta bui ano baita ne nia
laona maana tala'ana.
4 Ma 'oe ka fata 'uri fuana wane 'e'ete, ‘'Oe fulia ru ne nia ta'a,
alamatainia nau fa'o'olosia maurilamu.’ Boroi ma 'oe si manata go sulia
ta'alae baita ne 'oe sasida ki.
5 'Oe na wane kwalabasa. 'Oe fasia basi na ta'alae 'oe ki. Sui, 'oe fi bobola
fuana kwai'adomilae kau ana ta wane 'e'ete fuana ta'alae nia ki.
6 “Ma nao mulu si kwatea ru abu ki fuana fa kui ki, fasia kera ka abulo,
ma kera ka 'ala kamulu. Ma nao mulu si kwatea na gwaalaungi kamulu
ki fuana boso ki, fasia kera ka liu ga 'ada fafona.”*

Famanatalae sulia te ne God sasia ana kada kulu gania
(Luk 11:9-13)

7 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka gania God fua mulu ka ngalia ru ne
mulu gani 'uria. Mulu nanisia kwaidorie kamulu ki ana God, ma nia kai
'adomi kamulu, fua mulu ka dao to'ona. Mulu ka kidikidi ana mae, ma
God kai 'ifi fua mulu.
8 Sulia wane ne kera gani ana God, kera ngalia na ru ne kera gania. Ma
wane ki ne kera nanisia ru kera doria ki ana God, kera kai dao to'ona. Ma
wane ki tafau ne kera kidikidi ana mae, God kai 'ifi fuada.
9 “'Uri ma, sa ti amulu na maa ki, ne dia na wele 'oe nia gani 'uria fanga,
ma 'oko kwatea lalau na fau fuana?
10 Ma dia na wele 'oe nia gani 'uria ta ie, ma 'oko kwatea lalau fa tafo
fuana? Nao 'asiana!
11 Sui boroi 'ana kamulu wane ta'a ki, mulu saitamana kwatelana na ru
lea ki fuana wele kamulu ki. Boroi ma na Maa kamulu ne nia 'i langi, nia
lea ka liufi kamulu. 'Urinai nia kai kwatea ru lea ki fuana wane ne kera
gani nia 'urida.
12 “Ta te ne mulu doria ana wane 'e'ete ki fua kera ka sasia fua mulu,
mulu ka sasia laugo fuada. Sulia nia ne na fadalana na famanatalae ana
taki sa Moses, ma na profet ki tafau.”

Na taale 'uria maurie ma 'uria maea
(Luk 13:24)

13 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka ru kau ana mae ne sukoni, sulia na
taale ma na mae ne baita ma ka reba, nia leka 'uria na maea toto firi. Ma
na lekalae sulia ka ngwaluda, ma na wane 'oro ki ne leka sulia na taale
nai.
14 Aia, na taale ma na mae ne sukoni nia leka 'uria na maurie firi, ma
lekalae sulia ka 'afitai, ma bara wane go ne kera leka sulia.”

---

* **7:6** Jesus fata 'uri ka fatainia ne Farongoe Lea nao si bobola fua wane aburongo ne 'idufa noni'ela ana.

Na profet suke ki
(Luk 6:43-44)

15 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu ka madafi kamulu fasia na profet
suke ki. Mulu madafi kamulu sulia kera ada dia wane lea ki, boroi ma
manatalada ne dia kui kwasi ki ne kera doria falilamulu.
16 Ma mulu kai ada saitamana go 'amulu na profet suke nai ki ana ru
ta'a ne kera sasida ki. Kulu saitamana 'ai ki tafau ne lea naoma ka ta'a,
sulia fufue ru ne kera fungu ana ki. Ma nia 'afitai ta wane ka ngeda na
fufuana 'ai lea fasia na 'oko ngangara.
17 Ma na 'ai lea nia fungu ana fueru lea ki, ma na 'ai ta'a nia fungu laugo
ana fueru ta'a ki.
18 'Ai lea 'afitai ka fungu ana fueru ta'a, ma 'ai ta'a 'afitai ka fungu ana
fueru lea.
19 'Ai ki ne nao si fungu ana ta fueru lea, kera kai tofuda, ma kai 'ui
'anida laona ere.
20 Nia ne, nau ku saea fua mulu, mulu kai ada saitamana na profet suke
ana ru ne kera sasida ki.”

Maedangi ana kwaiketoilae
(Luk 13:25-27; 6:47-49)

21 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao lau wane ki tafau ne fata 'uri aku, ‘'Aofia
'ae, 'Aofia 'ae,’ ne kera kai to fainia wane ne God gwaungai fafida ki. Ma
sa tifaida ne kera sasi sulia kwaidoria Maa nau 'i langi go ne, kera kai to
fainia wane ne God kai gwaungai fafida ki.
22 Ma na wane 'oro ki kera kai fata 'uri fuaku ana maedangi ana
kwaiketoilae nai, ‘'Aofia 'ae, kalu fata na sulia fatalana God ana satamu,
ma kalu ka ifulangainia anoeru ta'a ki ana satamu, ma kalu ka sasia ru
'oro ni kwelelae ki ana satamu.’
23 Boroi ma nau kai fata madakwa 'uri fuada, ‘Nau nao si saitamamulu.
Mulu na wane ta'a ki. Mulu leka tau kau fasi nau!’
24 “Nia ne, wane ki ne kera rongoa faoraie nau ki, ma ka sasi sulia, kera
dia na wane lioto ne nia saungainia lume nia fafona mae funu 'ai ki ne
nia 'elida ka koso lola lao ano.
25 Na ute baita ka to, ma kafo ki ka igwa, ma na kuburu baita ka kwaea
na lume nai, boroi na lume nai nao si 'asia, sulia nia uu ngasi fafona mae
funu 'ai ngasi ki.
26 “Ma na wane ne kera rongoa faoraie nau ki, ma nao si sasi sulia, kera
dia na wane oewanea ne saungainia na lume nia fafona one, ma nao nia
si 'elia mae funu 'ai ki ka koso lola.
27 Na ute baita ka to, ma kafo ki ka igwa, ma na kuburu baita ka kwaea
na lume nai, ma na lume nai ka 'asia, ma ka takalo tafau na.”
28 Ana kada sa Jesus famanata na wane ki ana ru ki tafau ka sui, kera
ka kwele 'asiana,
29 sulia sa Jesus nia famanata ana nikilalae God. Na famanatalae nia nao
si dia lau famanatalae wane famanata ana taki ki.

8

Sa Jesus gura wane matai
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Kada sa Jesus nia koso na mai fasia gwauna fa uo nai, na fikue baita
kera leka mai sulia.

2 Ma te wane ne kuu* saungia nonina nia leka mai, ma ka boruru
naofana sa Jesus, ma ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, dia 'oe nonimabe, 'oe
saitamana gura nau ga 'amu.”
3 Sa Jesus ka taga kau na 'abana, ma ka samo to'ona nonina, ma ka fata
'uri, “Iu, nau ku nonimabe. 'Oe mafo na.” Ma 'ali'ali burina faoraie nai ki
ne sa Jesus nia saea fuana, na kuu nai ka siki na fasia wane nai.
4 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nao 'oe si farongoa ta wane ana ru ne
nau ku sasia fuamu. Boroi ma 'oe leka basi, ma 'oko fatainia nonimu
fuana fataabu God, 'oko alamatainia fataabu God ka iroa nonimu. Sui 'oko
kwatea afafue 'oe dia be sa Moses nia saea fua kwatelana, fua kai kwatea
famamanae fuana wane ki tafau ne nonimu nia mafo na.” Ma sa Jesus ka
kwatea wane nai ka leka na 'ana.

Sa Jesus nia gura te wane
(Luk 7:1-10)

5 Ma kada sa Jesus nia dao na ana fere 'i Kapaneam, te wane fanaonao
ana wane ni omee ki fasia 'i Rom, nia leka mai siana sa Jesus, ma ka gani
fua nia kai 'adomia
6 ma ka 'uri, “'Aofia 'ae, na wane rao nau, nia matai 'asiana, ma ka tio
ga 'ana, ma ka nao si abulotainia go nonina, ma na nonina ka fii 'asiana.”
7 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Lea ga 'ana, nau kai leka mai 'uria lume
'oe fua guralana.”
8 Ma wane fanaonao ne ka fata lau 'uri fuana sa Jesus, “'Aofia 'ae, nau
nao si bobola fua ne 'oe leka mai 'i laona lume nau. 'Oe fata go mai 'amu,
ma na wane ni rao nau kai 'akwa na.
9 Nau ku saitamana 'oe bobola ga 'amu fuana sasilana ru nai, sulia nau
talaku na wane nau ku rao farana na wane baita ki, ma nau ku too ana
wane ni omee ki ne kera rao farana gwaungaie nau. Ma dia nau ku fata
'uri fuana ta wane, ‘'Oe leka,’ ma nia ka leka na. Ma dia nau ku fata 'uri
fuana ta wane, ‘'Oe leka mai,’ nia ka leka laugo mai. Ma dia nau ku saea
ta wane rao nau, ma ku 'uri, ‘'Oe sasia ru ne,’ nia ka sasia na.”
10 Ma kada sa Jesus rongo na ru nai, nia ka kwele 'asiana. Ma nia ka
abulo fuana wane ne kera leka sulia ki, ma ka fata 'uri fuada, “Nau ku
saea fua mulu, nau si ada to'ona 'ua ta wane ne nia famamana 'uri, sui
boroi 'ana laona 'i Israel.
11 Ma nau ku saea fua mulu, wane 'oro ne nao lau Jiu ki kai leka mai
fasia fere 'oro laona molagali fua 'adolae fainia koko kia ki sa Abraham,
sa Aesak, ma sa Jakob ana fafanga ana elelae 'i langi.
12 Ma 'orolada Jiu ki ne tala'ana kera ka 'ado ana ru lea ki 'i langi, God
kai lalida 'uria kula rorodoa. Ma kada kera to ana kula nai, kera kai angi,
ma kera kai 'ala girigiri ana lifoda, sulia kera nonifi.”
13 Ma sa Jesus ka abulo lau fuana wane baita nai, ka fata 'uri fuana, “'Oe
oli kau. Nau ku sasia na ru ne 'oe gania, sulia 'oe famamana nau.” Ma ana
kada nai go, na wane rao be nia ka 'akwa na.

Sa Jesus gura wane
matai 'oro ki
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Ma ana te maedangi, sa Jesus ka leka mai 'i lume sa Pita. Kada sa
Jesus ru 'i lume, nia ka ada to'ona fungo keni sa Pita nia tio ga 'ana, ne nia
matai ana 'ako'akolae baita.

---

* **8:2** *kuu:* Ada to'ona ana Diksonari

15 Ma sa Jesus ka samo to'ona 'abana na keni ne. Ma ana kada nai go, na
'ako'akolae nai ka sui na fasia. Nia ka 'akwa na, ma ka tatae ka sasi fanga
na fua sa Jesus.
16 Ma kada nia saulafi na, wane ana fere nai kera ka ngalia mai wane
'oro ki siana ne anoeru ta'a ki rufida. Ma sa Jesus ka ifulangainia anoeru
ta'a nai ki fasida ana fatalana go. Ma nia ka gura laugo wane matai ki
tafau.
17 Kada nia sasia na ru nai ki, nia famamana na fatalana na profet Aesaea
be kedea ka fata 'uri, “Nia ne famauri kia fasia na mataie ki.”✡

Lekalae burina sa Jesus nia 'afitai (Luk 9:57-62)

18 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona wane 'oro kera oku mai kalikalia, nia
ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Kulu tofolo 'uria bali 'osi loko.”
19 Ana kada nai laugo, te wane famanata ana taki ki 'e leka mai siana
sa Jesus ka fata 'uri, “Wane Famanata† 'ae, nau doria ku leka fai 'oe 'i fai
boroi 'ana ne 'oe leka 'uria.”
20 Kada sa Jesus rongoa fatalana, nia ka fata 'uri, “Nao nia si ngwaluda.
Na kui kwasi ki kera too ana na kula kera ki fuana tiolae, ma na no ki
laugo kera too ana na nui kera ki. Boroi ma nau, na Wele nia Wane,‡ nau
nao si too ana ta lume fuana maleulae ana.”
21 Ma te wane ana fafurongo nia ki, ka fata fuana sa Jesus ka 'uri, “'Aofia
'ae, 'oe alamatainia fua nau kai leka, ku to basi fainia maa nau leka nia
mae, nau ku faitoli ana ka sui, nau ku fi leka kau suli 'oe.”
22 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, “Nao. 'Oe leka na mai fai nau ana kada nai.
Alamatainia wane ne kera mae na, kera kai faitoli na 'ada ana wane mae
kera ki.”

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo (Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Ma sa Jesus ka tae laona baru fainia fafurongo nia ki.
24 Ma ana kada kera 'idu tau na kau, mae kuburu ka dao 'ali'ali mai, ma
na asi ka lulua, ma ka magara na mai fafia na baru nai. Ma na baru nai
karangi kai kuruu na. Boroi ma sa Jesus nia ka maleu ga 'ana laona baru
nai.
25 Na fafurongo nia ki kera ka faada, kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae! 'Oe
famauri kulu! Kulu karangi mae na.”
26 Ana kada nai sa Jesus ka fata 'uri fuada, “'Uta ne kamulu ka mau?
Nau ku ada to'ona na famamanalae kamulu aku nao si baita.” Sa Jesus ka
fata 'urinai fuada ka sui, nia tatae, ma ka fata nikila fuana kuburu ma na
nanafo, fua kera ka aroaro. Ma ana kada nai go, na kuburu ma na nanafo
ki kera ka aroaro na, ma ka fola na.
27 Ma na fafurongo nia ki kera kwele 'asiana, ma kera fata 'uri, “Wane
'uta ne? Na kuburu ma na nanafo boroi kera ro na sulia!”

Sa Jesus ifulangainia anoeru ta'a ki fasia ro wane ki (Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Ma kada kera dao na ana bali 'osi ana mae fere 'i Gadara, sa Jesus ka
dao to'ona ro wane ne anoeru ta'a ki to adaro. Ro wane ne ki keroa to mai

✡ **8:17** Aesaea 53:4 † **8:19** *Wane Famanata:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **8:20** *Wele nia Wane:* Ada to'ona ana Diksonari

laona mae faoda fuana alulana wane mae ki. Ma sulia keroa balubalua
'asiana, ne kwate ma nao ta wane si dao karangia go kula ne keroa to ana.
29 Ana kada anoeru ki ne to ana ro wane nai ki, kera ada to'ona sa Jesus,
kera ka akwa 'uri, “Wele God 'ae, te ne 'oe doria sasia amalu? 'Uri ma 'oe
leka mai fua famalagaigai lamalu 'i naona kada ne fagaigailae kai dao?”
30 Ana kada nai, na boso 'oro ki kera fanga karangia senai.
31 Na anoeru nai ki kera gania sa Jesus kera 'uri, “Dia 'oe ifulangai kalu,
'oe ala'ani kalu leka 'uria laona boso loko ki.”
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana anoeru nai ki, “Mulu leka na!” Ma kera
ka ru tafa mai, ma kera ka leka na laona boso nai ki. Ma boso nai ki kera
lae toli na sulia ninimana obaraoe nai 'uria laona 'osi be. Ma kera ka mae
tafau senai.
33 Ma na wane ne kera ada sulia boso nai ki, kera ka lae 'ali'ali 'uria fere
kera. Ma kera ka fata sulia ru ne sa Jesus sasia, ma na te ne nia fuli fuana
ro wane be ki fainia na anoeru be ki.
34 Ma na wane ki tafau ana mae fere nai kera ka leka mai fuana adalae
to'ona sa Jesus. Ana kada kera dao siana, kera ka odua fua nia leka fasia
fere kera.

9

Sa Jesus gura te wane nonina mae
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Aia, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera ra laona baru, ma kera ka
tofolo lau ana 'osi baita nai 'i Galili. Ma kada kera dao na ana fere nia 'i
Kapaneam,
2 tani wane kera ka ngalia mai te wane ne nonina mae 'i fafona 'ifitai
siana sa Jesus, fua nia ka gura. Ma kada sa Jesus nia ada saitamana na
famamanae kera, nia ka fata 'uri fuana wane nonina mae nai, “Nao 'oe si
mau lau wele nau. Nau ku manatalugea na ta'alae 'oe ki.”
3 Ana kada nai, tani wane famanata ana taki ki kera manata 'uri, “Taifilia
God go ne saitamana manatalugea ta'alae ki. Nia fabolotania fainia God.”
4 Ma sa Jesus nia saitamana go ana manatairu kera ki laona lioda, ma
nia ka fata 'uri fuada, “Mulu si manata ta'a lau 'urinai.”*
5 'Urinai nia ka fata 'uri, “Dia nau ku fata 'uri fuana wane nonina mae
ne, ‘Ta'alae 'oe ki, nau ku manatalugea na,’ nao mulu si ada to'ona go ne
nia fuli. Boroi ma dia nau ku fata 'uri, ‘Tatae, ma 'oe fali,’ senai kamulu
ka fi ada to'ona ne nikilalae 'e nia aku fuana guralae.
6 Kada nau gura wane ne, nau fatainia fua mulu ne nau, na Wele nia
Wane, nau ku too ana nikilalae fua manatalugelana na ta'alae ki.”
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nonina mae nai, “'Oe tatae, ngalia
'ifitai 'oe, ma 'oko leka na fere 'oe.”
7 Ana kada nai go, wane nai ka tatae, ma ka oli na 'uria fere nia.
8 Ana kada ne wane ki kera ada to'ona te ne sa Jesus nia fulia, kera
kwele, ma kera mau. Ma kera ka tangoa God sulia nia kwatea na nikilalae
'urinai fuana wane ki.

Sa Jesus riisia sa Matiu
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

* **9:4** Sa Jesus ka saitamana kera ka famamana taifilia go God ne ka gura wane ki.

9 Ma kada sa Jesus nia leka na fasia kula nai, nia ka ada to'ona sa Matiu.
Nia gouru ga 'ana ana kula fuana konilana malefo ana takisi, sulia ne nia
rao senai. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai fai nau.” Ma sa
Matiu tatae, ma ka leka na fainia.
10 Ma burina ne sa Jesus nia talaia sa Matiu fuana fafurongo nia, nia
ka leka fanga na 'i lume nia. Ma na tooa ni koni malefo ana takisi ki to
laugo senai. Ma tani wane aburongo, kera fanga laugo fainia sa Jesus ma
na fafurongo nia ki.
11 Ma kada Farasi ki kera ada to'ona ru nai, kera ka fata fuana fafurongo
nia ki kera 'uri, “Nia bobola fuana nia si fanga lau fainia wane aburongo
ki.”
12 Sa Jesus ka rongoa ru nai, ma ka fata 'uri, “Wane ne nao kera si matai
ki, kera si doria go ta wane kwaigurai, boroi ma wane ne kera matai ki,
kera ka bobo 'uria wane kwaigurai.
13 Mulu manata basi sulia fadalana Kekedee Abu be 'uri, ‘Nau dori
kamulu kai kwaimanatai fuana wane ki, ma nao lau na afafue kamulu
ki.’✡ Nau kusi leka lau mai fuana riilae 'uria wane 'o'olo ki fua kera kai
kari abulo, boroi ma na wane ne abulolada ta'a ki lalau ne, nau ku leka
mai fuana riilae 'uria tatala manatalae.”

Na ledilae sulia na abu fangalae
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Burina ru nai ki, na fafurongo sa Jon wane ni Siuabu ki, kera leka mai
siana sa Jesus, kera ka fata 'uri, “Kalu fainia na Farasi ki, kalu saitamana
kalu ka abu fanga. Ma 'uta mone ne fafurongo 'oe ki nao si sasi 'urinai?”
15 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nia si bobola fua tooa ne kera too ana
fafanga ana araie ne kera kwaimanatai. Sulia ne, kada arai falu nia ga
'ana 'ua faida, wane ki kera eele. Boroi ma kada kai dao mai kada ne
kera kai talaia na arai falu fasida. 'Urinai, kera fi abu fanga, sulia ne kera
kwaimanatai. Nia ne nao si bobola fua fafurongo nau ki kera ka abu fanga
kada nau ku to 'ua ga 'aku faida.”
16 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao ta wane si modea ta maku ne nia
muu ana ta ngingisi maku falu. Sulia dia nia sasi 'urinai, na ngingisi maku
falu nai ka musia na maku 'ua nai sulia maku falu nia lukuluku burina
taufilana, ma nia ka sasia mae kwakwa ne 'e baita 'asiana.
17 “Ma mulu saitamana laugo, nia nao si bobola fuana ta wane ka alua
waeni falu laona ngwai 'ua ana 'ungana nanigot, sulia ngwai 'ua nai si
bose. Dia nia sasi 'urinai, kada na waeni nai kai torotoro go mai, nia ka
musia na ngwai 'ua nai, ma na waeni nai ka 'igitai, ma na ngwai nai ka ta'a
na. Nia ne wane kai alua waeni falu 'i laona ngwai falu ne nia saitamana
kai bose fua ro ru nai ki nao si ta'a.”

Sa Jesus nia gura ro keni ki
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Kada sa Jesus nia fatae 'ua, te wane fanaonao ana wane Jiu ki 'e leka
mai. Ma nia ka boruru 'i naona sa Jesus, ma ka fata 'uri, “Na wele keni
nau fi mae go. Nau ku doria 'oe leka mai fua 'oe alua 'abamu fafia fua nia
ka mauri lau.”
19 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera ka leka fainia wane nai.

✡ **9:13** Hosea 6:6

20 Ma ana kada kera leka 'ua ga 'ada, te 'afe ne gwa 'abu tafangia, ma
nia ka matai ana sulia akwala ma ro fangali ki, nia ka leka mai burina sa
Jesus, ma ka samo to'ona kakamuna maku gwala nia.
21 Sulia na keni ne nia manata 'uri, “Sui boroi 'ana dia nau ku samo
to'ona na kakamuna maku sa Jesus, nau ku 'akwa na.”
22 Kada nia samo to'ona na kakamuna maku nia, sa Jesus ka abulo, ma
ka ada to'ona na keni nai, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe si manata 'abero lau.
'Oe 'akwa na, sulia 'oe famamana nau.” Ma ana kada nai go, na mataie
nai ka suina fasia.
23 Ma kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao, kera ru 'i lume
wane fanaonao nai, kera ka ada to'ona na wane ki kera ufia na 'au ana
maea, ma na wane 'oro ki lau go kera oku senai, ma kera ka angi.
24 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nai ki, “Kamulu tafau go mulu ru
'i maa. Wele keni ne nao si mae go, boroi ma nia maleu ga 'ana.” Kada
kera rongoa sa Jesus nia fata 'urinai, kera ka waelasia lalau.
25 Ma 'i burina na wane ki kera ka leka fasia, sa Jesus ka ru kau laona
mae lume ne wele keni nai tio ana, ma ka samo 'i maana 'abana wele keni
nai, ma nia ka tatae.
26 Burina ru ne sa Jesus nia sasia, na faoraie sulia talofia na lofaa nai
tafau.

Sa Jesus gura ro wane maada rodo ki

27 Burina sa Jesus nia leka kau fasia kula nai, na ro wane maada rodo
ki keroa leka burina sa Jesus, keroa ka akwa, ma keroa ka fata 'uri, “'Oe
Wele ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai karo!”
28 Ma ana kada sa Jesus nia ru 'i laona te lume, ro wane maada rodo nai
ki keroa ka ru laugo 'i burina. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “'Uri ma
kamoro famamana ne nau bobola fuana guralana maamoro?”
Ma keroa ka olisia ka fata 'uri, “Iu, 'Aofia.”
29 Ma sa Jesus ka samo to'ona na maadoro, ka fata 'uri, “Sulia ne kamoro
famamana, ru nai ka fuli mamana na fuamoro.”
30 Ma na maadoro ka ada na, ma sa Jesus ka fata nikila fuadaro nao
keroa si farongoa ana ta wane.
31 Boroi ma kada keroa ru na kau, keroa fi fata na 'adaro sulia sa Jesus
siana sa tifaida ne keroa dao to'ona laona lofaa nai.

Sa Jesus gura te wane ngiduna ato

32 Aia, ma kada ro wane be ki keroa ru kau, tani wane kera ngalia lau
mai te wane siana sa Jesus. Na ngiduna wane nai ato, sulia te anoeru ta'a
ne rufia.
33 Ma sa Jesus ka ifulangainia anoeru ta'a nai fasia wane nai. Sui, na
wane ne ka fata laugo 'ana. Ma na wane ne kera oku ana kada nai, kera
ka kwele 'asiana ana, ma kera ka fata 'uri, “Nao kulu si ada to'ona 'ua mai
ta ru 'uri 'i Israel!”
34 Boroi ma na Farasi ki, kera ka ngengea sa Jesus, kera 'uri 'ada,
“Wane gwaungai ana anoeru ta'a ki ne kwatea nikilalae fuana wane ne ka
ifulangainia ana anoeru ta'a ki.”

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana Jiu ki

35 Ma kada sa Jesus nia liu ana fere baita ki ma na mae fere tu'u ki, nia
ka famanata laona beu fuana folae kera ki, ma ka fulangainia na Farongoe

Lea sulia 'Initoe God, ma ka gura wane ne kera matai ana mataie 'e'ete ki tafau.
36 Ma sa Jesus nia ada to'ona na konie nai, ma ka kwaimanatai 'asiana fuada sulia kera ka manata 'abero, ma kera si bobola fua 'afilada talada. Kera dia sipsip† ki ne nao ta wane fuana adalae sulida.
37 Ma nia ne sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na wane ne kera sasi akau na fuana famamanalae ana God ki, kera dia na ru 'oro ki 'i laona oole fuana konilada. Boroi ma, wane fuana konilana na ru nai ki, kera si 'oro.
38 Nia ne, mulu fosia God fua nia kwatea mai wane ni rao ki fai kamulu.”

10

Sa Jesus nia filia na akwala ma ro lifurongo ki
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Sa Jesus ka saea na mai akwala ma ro wane fafurongo nia ki siana, ma ka kwatea na nikilalae fuada fuana ifulangailana na anoeru ta'a ki, ma fuana guralana na mataie 'oro 'e'ete ki tafau.
2 Ma na satana na akwala ma ro lifurongo* nia ki ne 'uri: etana, sa Simon (ne nia saea laugo ana sa Pita), ma na wanefuta nia sa Andru, ma sa Jemes ma sa Jon, ro wele sa Sebedi ki.
3 Ma sa Filip, ma sa Batolomiu, ma sa Tomas, ma sa Matiu, na wane ni konilana malefo ana takisi,† ma sa Jemes na wele sa Alfeas, ma sa Tadeas,
4 ma sa Simon, ta wane ana tooa Jiu ne kera doria tarilana na wane Rom ki fasia 'i Israel, ma sa Jiudas Iskariot na wane be nia 'olomaelana sa Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus odua na akwala
ma ro lifurongo ki
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Ma sa Jesus ka odua na akwala ma ro wane nai ki, ka 'uri, “Nao mulu si leka 'i safitana wane nao lau Jiu ki, ma mulu si ru 'i laona tani fere ana wane 'i Samaria‡ ki.
6 Mulu leka lalau 'amulu siana wane Israel ki, ne kera dia na sipsip ki ne kera tafeo na 'ada.
7 Ma ana kada kamulu leka, kamulu ka fulangainia 'uri, ‘Kada God kai gwaungai ana wane nia ki, nia dao karangi kamulu na!’
8 Ma mulu kai gura wane matai ki, ma mulu kai taea wane mae ki, ma mulu kai gura na wane ne kuu nia saungida ki, ma mulu kai ifulangainia na anoeru ta'a ki. Kamulu ngali 'o'oni ana, 'urinai ne mulu kwate 'o'oni laugo.
9-10 Na wane ni rao, nia bobola fuana wane ki ka ada sulia. Nia ne ana kada kamulu leka, nao mulu si 'abero 'uria dau fafilana ta malefo. Nao mulu si ngalia ta ngwai. Ma nao mulu si ngalia ta ro 'aba maku naoma ta ruana tae butu, naoma ta fa kubau boroi.
11 “Ma dia kamulu dao ana ta fere, mulu ada 'uria ta wane ne doria kai kwalo kamulu 'uria 'i laona lume nia. Ma mulu to fainia wane nai leka ka dao ana kada mulu leka fasia mae fere nai.

---

† **9:36** *sipsip:* Ada to'ona ana Diksonari * **10:2** *lifurongo:* Ada to'ona ana Diksonari † **10:3** *wane ni konilana malefo ana takisi:* Ada to'ona ana Diksonari ‡ **10:5** *Samaria:* Ada to'ona ana Diksonari

12 Ma ana kada kamulu ru 'i laona ta lume, mulu fata 'uri fuana wane ne
kera to senai, ‘God kai falea kamulu, ma na aroaroe nia kai to fai kamulu
'i laona lume ne.’
13 Dia ne wane laona lume nai kera kwaimani fai kamulu, na falealae
kamulu kai to laugo fai kera. Ma dia nao, na falealae nai ka oli laugo mai
fua mulu.
14 Aia, ma dia kamulu dao ana ta fere, ma nao ta wane si nonimabe
go fuana kwalo kamulu laona lume nia, naoma kera ka noni'ela ana
rongolana fatalamulu, mulu leka fasia senai. Ma ana kada mulu leka fasia,
mulu tafusia gegeona ano fasia 'aemulu dia na fabasue na fuada ne God
kai keto kera, sulia kera noni'ela ana rongolana fatalana God.
15 Ma nau ku saea ru mamana fua mulu, ana fa dangi ne God kai ketoa
na molagali, na kwaekwaee ne nia kai kwatea fuana wane nai ki kai baita
liufia kwaekwaee ne God kai kwatea fuana wane ta'a be ki laona ro mae
fere be 'i Sodom ma 'i Gomora ki.”

Sulia fagaigailae
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Mulu fafurongo lea, nau ku eresi kamulu
kau 'uria 'afitaie, sulia kamulu leka na dia sipsip ki siana wane ta'a ki ne
kera dia na kui kwasi ki ne kera doria falilamulu. Nia ne, mulu adaada
lea, ma nao kamulu si sasia ta ru garo ne kera fafi kamulu ana.
17 Mulu ada suli kamulu, sulia tani wane kera kai dau kamulu, ma kera
ka talai kamulu siana wane kwaiketoi ki, ma kera namusi kamulu laona
beu fuana folae kera ki.
18 Sulia ne mulu leka suli nau, kera kai tara kamulu siana wane fanaonao
ma na kingi kera ki fuana ketolamulu. Ma ana kada kera sasi na 'urinai,
mulu farongo ana na Farongoe Lea fuada ma fuana wane nao lau Jiu ki.
19 Kada kera ngali kamulu 'i naona wane ni kwaikefusi ki, nao mulu si
manata 'abero 'uria ta te ne mulu kai saea ma mulu kai fata 'uta ana, sulia
God na ne kai kwatea faoraie ki fua mulu fuana saelana ana kada nai.
20 Nao kamulu si fata taifili kamulu na. Na Anoeru God na Maa kamu
mai langi ne kai fafata kamulu.
21 “Wane 'oro ki, kera kai kwatea na wanefuta kera ki talada fuana
saungilada. Ma na maa ki, kera kai sasi 'urinai laugo ana wele kera ki.
Ma na wele ki, kera kai olisusu ma kera kai kwatea na maa fainia gaa
kera ki fuana saungilada.
22 Na wane 'oro ki, kera noni'ela amulu sulia kamulu na fafurongo nau
ki. Ma dia sa ti boroi 'ana ne ka famamana ngasi, leka ka dao ana na
'isilana kada ana 'afitaie, God kai famauri nia.
23 Dia wane ana te fere kera famalagaigai kamulu, mulu tafi, mulu leka
fasia mae fere nai 'ali'ali, ma kamulu ka leka lalau 'amulu 'uria ta fere
'e'ete. Nau ku saea fua mulu na ru mamana, nau Wele Nia Wane, nau kai
oli lau mai ana kada ne mulu nao si fasuia na raoe kamulu ana mae fere
Israel ki.
24 “Aia, na wane ne nia rongo ru ga 'ana, nia 'afitai ka baita liufia na
wane ne famanata nia. Ma na wane ni rao nao si baita liufia na wane
gwaungai nia.
25 Nia ka lea fuana wane rongo ru kera kai usulia na wane famanata
nia. Ma na ru ne kera sasia ana wane gwaungai, kera kai sasia laugo ana
wane rao nia ki. Ma dia nau, na wane gwaungai kamulu, kera sae nau

ana sa Saetan§ ne wane gwaungai ana anoeru ta'a ki, 'urinai ma kamulu
boroi, kera kai sae kamulu ana sataeru ki ne ta'a 'asiana.”

Maungia God
(Luk 12:4-7)

26 Sa Jesus ka fata lau fuana fafurongo nia ki ka 'uri, “Nao mulu si mau
ana na wane ki. Ru ki tafau ne wane ki kera safungainia, God kai fatainia.
Ma na ru agwa ki tafau, God kai fata sulia.
27 Ma na ru ne nau ku saea fua mulu 'i laona rodo, mulu kai saea lau
go ana dangi. Ma ru ne nau ku kwalaro ana fua mulu, mulu fata fola ana
fua na wane ki tafau.
28 Ma nao mulu si maungia na wane ki ne kera saungia na noni mulu ka
mae, boroi ma nia 'afitai fuana saungilana na mangomulu. Mulu maungia
lalau God, sulia nia ne bobola fainia na fafunuilana na mangomulu ma na
noni mulu laona kula ni kwaekwaee.
29 Ma na no tu'u ki boroi ne, nia 'afitai fuana ta te no ada ka 'asia 'i ano
dia na Maa kamulu 'i langi nao si alamatainia.
30 Aia, ma kamulu boroi, na ifu ana gwaumulu ki, God nia saitamana
tafau go.
31 Nia ne nao mulu si mau, sulia God nia manata baita ana wane ki ka
liufia na fa no tu'u 'oro ne ki!
32 “Dia ta wane nia fulangainia 'i naofana wane ki ne nia na fafurongo
nau, nau ku fulangainia 'urinai laugo fuana Maa nau 'i langi.
33 Ma dia ta wane kai tofe nau 'i maana wane ki, nau kai tofea laugo fua
Maa nau 'i langi.”

Daroe sulia famamanalana
sa Jesus
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao mulu si fia lau sae nau ku leka mai
fainia aroaroe fuana molagali. Nao nau si ngalia go mai aroaroe. Nau ku
leka mai fua tolingilana wane ki.
35-36 Na malimae wane, nia ne ta wane go ana kwalafa nia. Sulia wele fi
baita ki, kera kai fua fainia maa kera ki. Ma na keni sari ki, kera kai fua
fainia gaa kera ki. Aia, na keni ne 'afe mai ki boroi, kera kai fua fainia
fungo keni kera ki.
37 “Ma sa ti boroi 'ana ne ka kwaimani ana na maa nia naoma na gaa
nia ka liufi nau, nia nao si bobola ka leka buriku. Ma sa ti boroi 'ana ne ka
kwaimani fuana wele nia ki ka liufi nau, nia nao si bobola ka leka buriku.
38 Ma nia 'afitai fuana ta wane ka dia ta fafurongo 'aku, sulia dia nia nao
si nonimabe fuana lekalae buriku, sui boroi 'ana kada nia kai nonifi ma
kai mae ana 'airarafolo.
39 Ma sa ti boroi 'ana ne noni'ela ni leka buriku sulia ni doria ka sasi
'ana sulia kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia na maurie firi. Boroi
ma dia sa ti boroi 'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria nia ki tala'ana,
ma nia nonimabe kai mae sulia nia leka buriku, nia kai too ana maurie
firi.

Kwaiarae ki
(Mak 9:41)

40 “Ma sa ti boroi 'ana ne nia kwalo kamulu, nia kwalo nau laugo. Ma
sa ti boroi 'ana ne kwalo nau, nia kwaloa laugo God ne nia odu nau mai.

---

§ **10:25** Bielsebul nia ta sataeru laugo ana sa Saetan. Ada to'ona *Bielsebul* ana Diksonari.

41 Ma sa ti boroi 'ana ne kwaloa na profet, sulia ne wane nai nia rao
fuana God, nia kai ngalia na kwaiarae dia laugo na kwaiarae ne God
kwatea fuana profet. Ma sa ti boroi 'ana ne kwaloa na wane 'o'olo, sulia
na wane nai nia 'o'olo, nia kai ngalia na kwaiarae dia na wane 'o'olo.
42 Ma nau ku saea ru mamana fua mulu, dia ta wane ka kwatea ta titiui
kafo gwari fuana ta te wane ana na fafurongo ne nau ki, sulia ne nia na
fafurongo nau, nia kai ngalia laugo ta kwaiarae."

11

Sa Jesus ma sa Jon
wane ni Siuabu
(Luk 7:18-35)

1 Kada sa Jesus nia fata fuana akwala ma ro fafurongo nia ki ka sui, nia
ka leka lau fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fainia famanatalana wane
ana mae fere ki kalikalia 'i Galili.
2 Ana kada nai sa Jon wane ni Siuabu nia to 'i laona beu ni kanie, ma
nia ka rongoa na raoe ne sa Jesus Christ nia sasia ki, ma nia ka kwatea
tani wane ana fafurongo nia ki kera ka leka siana sa Jesus.
3 Ma kera ledia, kera ka fata 'uri, "'Oe farongo kalu mai. 'Uri ma 'oe
na ne na Christ ne sa Jon saea kai dao mai, naoma kalu ka makwalia lau
amalu ta wane 'e'ete?"
4 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Mulu ka oli kau, ma mulu ka farongoa
sa Jon ana na ru ne mulu rongoa ma mulu ka suana ki.
5 Na wane ne maada rodo ki, kera ka ada lau. Ma na wane ne 'aeda mae
ki, kera ka fali lau. Ma na wane ne kuu saungida ki, na nonida ka mafo
na. Ma na wane ne alingada 'e boko ki, kera ka rongo lau. Ma na wane ne
kera mae ki, kera ka mauri lau.✡ Ma na Farongoe Lea be, nau ku 'ainitaloa
na 'ana fuana wane siofa ki.✡
6 God kai falea na wane ki tafau ne nao kera si noni'ela 'ani nau, sulia
na ru nau ku sasia ki."
7 Kada ne na fafurongo sa Jon ki kera oli na, sa Jesus ka fata sulia sa
Jon fuana fikue nai, ka 'uri, "Ana kada kamulu leka siana sa Jon laona
lofaa 'eke'eke, sa ti ne kamulu leka fuana adalae to'ona senai? Ta wane ne
manata ruarua ka dia ga 'ana ta ngosa rade ne nia gelogelo ana kuburu?
Nao! Sa Jon nia nao lau wane 'urinai.
8 'Uri ma, te ne kamulu leka fuana adalae to'ona? Ta wane ne nia ofi
ana maku ne folilana baita? Nao! Sulia wane ne kera ofi 'urinai ki, kera
to 'i laona lume kingi ki.
9 Kamulu farongo nau mai. Te ne kamulu leka kau fuana adalae to'ona?
Ta profet? Iu! Nia ta profet mamana! Ma nia liufia na profet 'i nao ki
tafau.
10 Sa Jon na be kera kekede sulia laona Kekedee Abu ana kada God nia
fata fuana Christ ka 'uri, 'Ada basi, nau kai kwatea kau na wane ni ngali
fatae nau 'i nao amu, fua nia kai sasi akau ana wane ki fuamu.'
11 "Nau ku saea ru mamana fua mulu, sa Jon nia talingai ka liufia na
wane ki tafau ne kera futa mai 'i laona molagali ne. Sui ka 'urinai boroi
ana, na wane ne kera tu'u ki laona 'Initoe God, kera talingai ka liufia sa
Jon.*

✡ **11:5** Aesaea 35:5-6 ✡ **11:5** Aesaea 61:1 * **11:11** Sa Jesus saea ru ne sulia nao ta raoe si talingai ka liufia fatalolana ne na Christ kai dao fatai mai. Na raoe ne be sa Jon sasia.

12 Aia, safali mai ana kada sa Jon nia etangia fulangailana na Farongoe
Lea leka ka dao ta'ena, na wane ta'a ki kera ka firu sualia ma falia na
famanatalae sulia na 'Initoe God.
13 Na taki sa Moses ki, ma na profet ki tafau leka ka dao ana kada sa Jon,
kera fata 'ainitaloa mai sulia daolana mai na Christ.
14 Kera saea sa Elaeja na profet kai oli lau mai 'i naona na Christ. Ma
nia lea fua mulu ka famamana ne sa Jon na ne sa Elaeja be.
15 Dia ta wane doria ka saitamana lea ana ru ne, nia ka fafurongo lea."
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, "Kamulu wane kada nai, kamulu
dia te? Kamulu dia na kaela wele ne kera oku 'i maana usie ana ro okue
ki. Ma te bali ada ka akwa kau fua tani wele ka 'uri,
17 'Kalu ufi 'au, ma mulu si ngwae go sulia. Ma kalu ka ngufia na fa ngu
sulia maee fua mulu, ma mulu si kwaimanatai go.'
18 Kada sa Jon wane ni Siuabu dao mai, nia abu fanga, ma nao si kufia
ta waeni, ma kera ka saea sae nia too ana anoeru ta'a.
19 Sui, kada nau, na Wele nia Wane, nau ku dao mai, nau ku fanga
oku, ma nau ku ku fainia wane ki, ma mulu ka fata laugo 'uri, 'Mulu ada
to'ona! Nia fanga baita, ma ka ku baita ana waeni, ma nia ka kwaimani
ana wane ne kera koni malefo ana takisi ki ma wane abulolada ta'a ki
laugo.' Boroi ma, wane ne kera rosulia na liotoe God ki, kera fatainia ne
God nia mamana."

Fere baita ki nao si famamana sa Jesus
(Luk 10:13-15)

20 Burina sa Jesus fata 'urinai ka sui, nia ka safali ka ngatafia na mae
fere be nia sasia mai na fanadae 'oro ki ana, sulia wane ana mae fere nai
ki kera ulafusia kari abulo fasia ta'alae kera ki.
21 Sa Jesus nia fata lau 'uri, "Nia ta'a 'asiana na fua mulu ne mulu to 'i
Koresin. Ma kamulu ne mulu to 'i Betsaeda ka 'urinai laugo. Sulia mulu
si famamana na fanadae 'oro be nau ku sasia fua mulu ki. Dia kera sasia
fanadae nai ki 'i Taea ma 'i Saedon† 'i nao, na wane senai ki kera ka gouru
'i ano, ma kera ka rufia maku bilia ki, ma kera ka farafua nonida ana fue,
fua ne ka fatainia ne kera kari abulolae tafau na fasia abulo ta'alae kera
ki.
22 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu, ana fa dangi God kai ketoa wane
ana molagali ne, na kwaekwaee kamulu kai baita ka liufia kwaekwaee
wane 'i Taea fainia Saedon ki.
23 "Aia, kamulu na tooa 'i Kapaneam, mulu kwaesae God kai lafu kamulu
'uria 'i langi. Boroi ma, nia kai 'ui lalau ana kamulu 'i laona kula ni
kwaekwaee. Sulia na fanadae be nau ku sasida 'i mae fere kamulu ki,
dia nau ku sasi mai 'urinai 'i Sodom, 'urinai wane 'i Sodom ki kera ka kari
abulo na, ma God nao si fafunuia fere kera ki.
24 Nia ne, nau ku saea fua mulu, ana fa dangi ne God kai ketoa na wane
ana molagali, na kwaekwaee kamulu kai baita ka liufia na wane 'i Sodom
ki."

Leka mai mulu mamalo
(Luk 10:21-22)

25 Ana kada nai, sa Jesus ka foa ka fata 'uri, "Maasi, 'oe ne 'oe gwaungai
ana ru ki tafau 'i langi ma 'i ano laugo. Nau ku tango 'oe, sulia ne
'oe fatainia gwaungaie 'oe fuana wane ne kera dia wele tu'u ki, ma 'oe

† **11:21** Na ro fere baita ne ki, kera talo fainia ta'alae kera ki.

safungainia ru ne ki fasia wane ne fabaitada sulia kera saitamarue, ma
kera ada saitamana ru 'oro ki.
26 Iu Maasi, nia 'urinai na sulia na kwaidoria 'oe 'ua na mai 'i nao."
27 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana fikue nai, "Maa nau nia kwatea ru ki
tafau na fuaku. Ma taifilia na Maa go ne nia saitamana na Wele nia. Ma
taifilia laugo na Wele tala'ana ne nia saitamana Maa nia, ma taifili go wane
ne na Wele nia filida fuana fatailana fuada ki, ne kera saitamana na Maa.
28 "Na fatae talingai ne na wane famanata ana taki sa Moses ki kera
alua fua mulu ki, nia kwate ma mulu ka laeororo na farada. Mulu leka
mai siaku, ma nau kai lafutainia fasi kamulu.
29 Ma mulu ro aku, ma nau kai famanata kamulu, sulia na falafala nau
ki marabibi ma ka aroaro, ma mulu kai dao to'ona na mamalolae fuana
mangomulu.
30 Na kwaitalailae nau fua mulu, nia ngwaluda fua lekalae sulia."

12

Sa Jesus na ne wane
'initoa ana Sabat
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Ma ana kada nai, ana te Sabat, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera
liu folo ana te oole witi.* Ma ana kada nai, na fafurongo nia ki kera fiolo,
ma kera ngeda fueru ki, ma kera ka 'ania.
2 Ma tani wane ana Farasi ki kera ada to'oda. Ma kera ka ngatafia sa
Jesus kera ka 'uri, "'Oe ada to'ona! Na ru ne fafurongo 'oe ki kera sasia,
nia 'oia na taki sa Moses ki, sulia kera ngeda witi ne ana Sabat!"
3 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku saitamana kamulu idumia laona
Buko Abu ru be sa Deved na kingi nia sasia 'i nao. Ana kada nai, sa Deved
fainia wane nia ki kera fiolo 'asiana,
4 nia ka leka 'i laona 'O'obe Abu God, ma na 'inita fataabu† ka kwatea
fuana sa Deved na beret ne kera 'auabua fuana God. Ma sa Deved ka 'ania
na beret nai, ma ka kwatea laugo fuana wane nia ki, ma kera ka 'ania.
Boroi ma na taki kulu alamatainia fua taifilia go na fataabu God ki ne
kera saitamana 'anilana. Ma nao kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne
God nia guisasu fuana sa Deved."✡
5 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saitamana kamulu idumia laona
Buko Abu, na taki ki sulia fataabu ki‡ be kera rao laona Beu Abu God ana
Sabat. Kera rao ga 'ada boroi ma God nao si keto kera go.
6 Aia, nau ku saea fua mulu, na wane ne nia na seki 'e baita liufia na
Beu Abu God.
7 Iu, God nia fata 'uri, 'Nau ku dori kamulu kai kwaimanatai fuana wane
ki, ma nao lau na afafue kamulu ki.'✡ Ma dia kamulu saitamana fadalana
na ru ne, nia 'afitai fua mulu ka ketoa na wane nau ki, sulia kera nao si
garo go.
8 Sulia ne nau, na Wele nia Wane, nau too ana na nikilalae fuana saelana
ru ne wane ki kera saitamana ka sasia ga 'ada ana Sabat."

Sa Jesus nia gura te wane
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

---

* **12:1** *witi:* Ada to'ona ana Diksonari † **12:4** *'inita fataabu:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **12:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9 ‡ **12:5** *fataabu ki:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **12:7** Hosea 6:6

9 Ma kada sa Jesus nia leka fasia na kula nai, nia ka leka laona beu fuana
folae kera.
10 Ma te wane ne 'abana mae to laugo laona beu fua folae nai. Ma tani
wane kera ledia sa Jesus 'uri, “'Uri ma nia bobola ga 'ana fuana guralana
wane matai ki ana Sabat?” Kera ledia 'urinai fua sae kera ka dao to'ona
ta ru fua kera ka fata maana sa Jesus ana 'oilana taki God.
11 Ana kada nai, sa Jesus ka ledi kera lau ka 'uri, “Mulu farongo nau basi,
dia ta wane amulu, na sipsip nia 'e 'asia laona ta kilu ana Sabat, 'uri ma
nia nao si leka lafua lau fasia na kilu ana fa dangi nai?
12 Mulu saitamana, God ada to'ona wane ne 'e talingai ka liufia na sipsip.
Aia, sulia wane ne nia talingai 'urinai, nao nia si garo go fua sasilana ta
ru lea, ma 'afilana ta wane ana Sabat.”
13 Ana kada nai go, sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nai 'abana mae, “'Oe
taga mai 'abamu.” Ma wane nai ka taga na 'abana. Ma ana kada nai go,
na 'abana be mae ka lea laugo 'ana dia ruana bali 'aba.
14 Ma ana kada na Farasi ki kera ada to'ona na ru nai, kera ka ru tafau
'i maa. Ma kera ka oku fua lokoerue fua saungilana sa Jesus.
15 Kada sa Jesus nia rongoa ne kera oku fua lokoerue fua saungilana, nia
ka leka na fasia fere nai. Ma na wane 'oro ki, kera leka sulia sa Jesus, ma
nia ka gura wane ne kera matai ki tafau.
16 Ma sa Jesus ka fata luida kera nao si fata suli nia siana ta wane lau.
17 Nia sasi 'urinai fua sae ka famamana na fatalana God be profet Aesaea
nia saea ka 'uri,
18 “Na wane rao nau ne, nau ku filia fua ka sasia raoe nau.
Nau ku kwaimani 'asiana ana, ma ku eele 'asiana sulia.
Nau kai kwatea kau na Anoeru nau fua ka to fainia.
Aia, na wane ne nia kwatea laugo kwaiketoilae 'o'olo fuada wane ne nao
lau Jiu ki.
19 Nao nia si to ana olisusue, ma nao si akwa baita, ma nao nia si fata falea
nia maana fere ki.
20 Nao nia si luka faburi ana na wane siofa ma wane ngwatautau ki.
Ma nia kai kwatea kwaiketoilae 'o'olo fuana wane ki.
21 Na wane ne, wane 'oro laona molagali ki tafau, kai manata ngado ana.”
✡

Nikilalae sa Jesus nia baita liufia sa Saetan (Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Sui burina, tani wane kera ngalia mai te wane siana sa Jesus fuana
guralana. Wane ne, anoeru ta'a nia rufia, ma na maana ka rodo, ma na
ngiduna ka ato. Ma sa Jesus ka gura na wane nai, ma nia ka ada ma ka
fata lau.
23 Na fikue nai ka kwele, ma kera ka ledi kera kwailiu 'uri, “'Uri ma na
wane be God nia filia, ma ka futa ana kwalafa sa Deved na kingi 'oto ne?”
24 Ma kada tani Farasi kera rongoa na ru nai ki, kera ka fata 'uri, “Nao
lau nia ne. Sa Jesus nia ifulangainia na anoeru ta'a ki ana nikilalae sa
Saetan na 'inita anoeru ta'a.”
25 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana go ana manatalada, nia ka fata 'uri
fuada, “Dia tooa laona ta fere baita kera firu fai kera talada, 'urinai fere
baita nai kai takalo. Ma dia ta fere, naoma na wane ma na 'afe ma na wele
nia ki, kera firu fai kera talada, nia 'afitai fuana kera ka to oku.

✡ **12:21** Aesaea 42:1-4

26 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai laugo. Dia sa Saetan kai firu fainia
tooa ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo kwailiu go.
27 “Iu, ma mulu saea nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki ana nikilalae
sa Saetan. 'Urinai ma nikilalae sa ti mone ne tani fafurongo amulu kera
ifulangai anoeru ta'a ki ana? Sa Saetan? Nao 'asiana! Ru nai ki, fatainia
ne kamulu garo.
28 “Nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki ana nikilalae God. Ma nia ka
fatainia na fua mulu ne 'Initoe God fafia wane ki dao karangi na mai
siamulu.
29 “Aia, dia ta wane doria ka ifulangainia ta anoeru ta'a, wane nai ka
nikila ka liufia sa Saetan. Ka dia laugo wane ne doria kai ru laona lume
na wane nikila fuana ngalilana ru nia ki. Nia ka nikila ka liufia wane nai,
fua ka ngwaluda fua kanilana wane nikila nai, sui nia ka fi ngalia ru nia
ki.
30 “Aia, sa ti ne nao nia si leka mai buriku, nia na malimae nau. Ma sa
ti ne nao si kwai'adomi aku fua konilana mai wane ki siana God, nia ka
takalongai kera na fasia God.
31-32 Sulia nia 'urinai, nau ku saea fua mulu, God saitamana kai
manatalugea ru ta'a ki tafau ne wane nia sasia ma na ru ta'a ne nia saea.
Ma dia ta wane ka fata ta'a aku na Wele nia Wane, God saitamana ka
manatalugea go ana. Boroi ma dia ta wane ka fata falia na raoe Anoeru
Abu, God nao si manatalugea wane nai, sui boroi 'ana kada ne, naoma ta
kada ne nia mai 'ua.”

Na 'ai fainia na fueru
(Luk 6:43-45)

33 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Kamulu saitamana dia mulu too ana 'ai lea,
na fueru boroi ka lea laugo. Ma dia kamulu too ana 'ai ta'a, na fueru boroi
ka ta'a laugo. Dia laugo wane, sulia ru lea ki leka mai fasia na wane lea,
ma ru ta'a ki leka mai fasia na wane ta'a.
34 Ma kamulu dia go amulu kaelana fa baeko tolo ki! Ma 'afitai 'asiana
mulu ka saea ta ru ka lea, sulia na manatalae kamulu ki nia ta'a. Te ne
nia to laona manatana wane, nia 'e ru mai 'i maa ana fatalana.
35 Na wane ne lea, na fatalana boroi ka lea laugo. Ma na wane ne ta'a,
na fatalana boroi ka ta'a laugo.
36 “Nau ku saea fua mulu, kada ana kwaekwaee, God kai ketoa wane ki
tafau laona molagali fua faoraie ta'a ne kera saea ki.
37 Ma God kai ketoa wane ana fatalada talada. Dia faoraie ta wane 'e
lea, God kai fulangainia wane ne ni 'o'olo. Ma dia faoraie ta wane ka ta'a,
God kai fulangainia na wane ne ni garo.”

Na Farasi ki kera gania
sa Jesus fua sae nia kai
fulia ta fanadae
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Sui tani wane famanata ana taki ki ma tani Farasi, kera leka mai siana
sa Jesus, kera ka fata 'uri fuana, “Wane Famanata 'ae, kalu doria 'asiana
'oko sasia ta fanadae, fua ka fatainia God ne odu 'oe mai.”
39 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu wane ta'ena, kamulu wane ta'a
ki, ma nao mulu si famamana go God. Sulia mulu doria adalae to'ona
fanadae ne kai fatainia nikilalae God, boroi ma nia 'afitai fua mulu fua
adalae to'ona. Mulu kai ada to'ona fanadae dia na ru be nia fuli fuana sa
Jona na profet be 'i nao.

40 Sa Jona be to laona guina gwasasu sulia olu fa dangi ma olu fa rodo
ki. Aia, nau, na Wele nia Wane, kai 'urinai laugo. Nau kai to laona ano
sulia olu fa dangi ma olu fa rodo ki.
41 Ma ana kada God kai ketoa wane ki, wane ne kera to 'i Ninifa, kera kai
tatae fua kera ka fata sulia na garoe kamulu ki. Kera sasi 'urinai, sulia kera
kari abulo na fasia na ta'alae kera ki, ana kada sa Jona 'ainitaloa fuada.
Ma te wane nia talingai ka liufia sa Jona nia to na fai kamulu. Sui boroi
ana, nao mulu si kari abulo go fasia ta'alae kamulu ki.
42 Ma ana kada God kai ketoa na wane ki, na gwaungai keni 'i Siba, nia
kai tatae laugo fua faorailae sulia na garoe kamulu. Na keni ne nia sasi
'urinai, sulia nia leka mai fasia fere nia ne 'e tau fua rongolana liotoe sa
Solomon na kingi. Ma te wane talingai ka liufia sa Solomon nia to ga 'ana
fai kamulu. Sui boroi 'ana, nao mulu si doria go rongolana."

Olilana mai anoeru ta'a
(Luk 11:24-26)

43 Sa Jesus ka fata 'uri lau, "Kada kera ifulangainia anoeru ta'a nia leka
fasia ta wane, nia ka kali kwailiu laona lofaa 'eke'eke, nia ka nani 'uria ta
kula fua nia kai to ana. Ma dia nia nani ma ka nao na,
44 nia kai manata 'uri, 'Nau oli 'uria na wane be nau to mai ana 'i nao,
ma nau ku leka mai fasia.' Ana kada nia oli mai ka dao, nia ka ada to'ona
wane be nia kwaitaboi ma ka fa'o'olosia na maurilana tafau.
45 Kada nia ada to'ona ne nia 'urinai, nia oli ma ka talaia lau mai ta fiu
anoeru ne ta'a ka liufi nia, kera leka mai, ka to na laona wane be. Ana
kada nai, na tolana wane nai fi ta'a ka liufia na 'i nao. Ma nia kai 'urinai
laugo fua mulu wane ana ta'ena, mulu wane ta'a ki, ma tolamulu fi ta'a ka
liufia na 'i nao."

Tooa mamana sa Jesus, kera wane ne rosulia God
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Ana kada sa Jesus nia faorai 'ua fuana wane ki, gaa nia fainia sasina
ki kera dao mai. Ma kera ka uu ga 'ada 'i maa, kera ka fata mai 'uria fua
kera ka faorai fainia.
47 Ma te wane ana wane nai ki ka fata 'uri fua sa Jesus, "Gaa 'oe fainia
sasimu ki, kera uu go mai 'ada 'i maa, kera dori kai faorai fai 'oe."
48 Sa Jesus ledi kera ka 'uri, "Sa tifaida ne gaa nau ma sasiku ki?"
49 Ana kada nai, sa Jesus ka fatainia na fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri,
"Mulu ada to'ona basi. Kera na ne gaa nau ki ma sasiku ki.
50 Sulia sa ti ne sasi sulia na kwaidoria Maa nau 'i langi, nia ne wanefuta
nau, ma na waiwane nau, ma na gaa nau."

13

Na tarifulae sulia na wane ne takalongainia na mege witi
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ana maedangi nai laugo, sa Jesus ru kau fasia lume nai, ma ka leka 'i
ninimana na 'osi, ma ka gouru 'i ano fuana famanatalae.
2 Ma sulia na fikue baita kera oku kalia, nia ka ra laona te baru, ma ka
gouru laona, ma na wane ki kera ka uu kau 'ae one.
3 Sui nia ka farongo kera ana ru 'oro ki ana fatae tarifulae ki, ka 'uri, "Te
wane nia leka ka takalongainia mege witi ki laona oole nia.
4 Ma kada nia takalongainia mege witi nai ki, tani mege witi kera 'asia
sulia na kakaloe, ma no ki kera lofo mai, ma kera ka 'anida tafau.

5 Ma tani mege witi kera 'asida ana kula faula ki, kula ne ano si baita.
Ma kera bulao 'ali'ali sulia ne ano nao si 'oro.
6 Ma kada ne sato nia tae mai, nia ka satofia na witi ne masubu ki, ma
kera ka kuku laugo, sulia lali ru ki nao si koso lola.
7 Ma tani mege witi kera 'asida 'i safitana na 'oko ngangara, ma nia ka
karo fafia witi ki.
8 Ma tani mege witi lau kera 'asida 'i laona ano lea, ma kada kera tae
mai, kera ka fungu ana fueru 'oro ki. Ma tani witi kera ka fungu ana te
talanga fueru, ma tani witi kera fungu ana ono akwala fueru, ma tani witi
lau kera fungu ana olu akwala fueru ki."
9 Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri, "Dia ta wane doria ka saitamana
lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea."

Sa Jesus ka fata ana tarifulae ki fuana wane 'oro ki
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Na fafurongo nia ki leka mai siana, ma kera ka ledi 'uri ana, "'Uta ne
'oe fata fuana wane ki ana fatae ana tarifulae ki?"
11 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Kada sui ki, God nao si famadakwa 'uta
ne nia kai gwaungai ana wane nia ki. Boroi ma ta'ena, na madakwalae
nia dao na fua mulu. Ma na wane ne nao lau fafurongo nau ki, nao nau
si famadakwa fuada.
12 Sa ti boroi 'ana ne to ana ta madakwalae tu'u sulia 'initoe God, God
kai lado gwauna, fua nia ka to ana madakwalae 'oro ka kali'afu. Boroi ma
sa ti ne nao si rosulia famanatalae ne ki, ta madakwalae tu'u ne nia to ana
sulia 'Initoe God, God kai olitainia fasia.
13 Aia, nau ku fata fuada ana tarifulae ki, sulia wane ne ada to'ona ru nau
ku sasida ki, boroi ma kera nao si ada saitamana. Kera rongoa fatalaku,
boroi ma kera nao si malingainia.
14 Nia 'uri fua ka famamana fatalana sa God be sa Aesaea na profet nia
kedea ka 'uri,
'Kera kai fafurongo ma kera kai fafurongo, boroi ma kera nao si saitamana
farongoe nau.
Ma kera kai ada ma kera kai ada, boroi ma kera nao si ada to'ona te ne
nau sasia fuada.
15 Sulia ne manatada ka ngasi, ma kera kai bokota na alingada, ma kera
kai bokota laugo na maada.
Fasia maada ka ada to'ona, ma alingada ka rongoa, ma na manatada
ka malingainia fatalaku, ma kera abulo mai 'uri nau ma nau ku
gurada.' "✡
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "'Oilakie fua mulu, sulia ne maamulu ada
to'ona na raoe nau ku sasia ki, ma na alingamulu ka rongoa famanatalae
nau ki.
17 Ru mamana nau ku saea fua mulu, na profet 'oro ki, ma na wane 'o'olo
ki 'i nao, kera doria adalae to'ona ru ne mulu ada to'ona ki, boroi ma kera
nao si ada to'ona. Ma kera doria na rongolana ru ne mulu rongoa ki, boroi
ma kera nao si rongoa.

Fadalana na tarifulae
be sulia na wane takalongainia mege witi
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 "Mulu fafurongo na 'uria fadalana tarifulae ne sulia na wane ne
takalongainia mege witi.

✡ **13:15** Aesaea 6:9-10

19 Tani wane ne rongoa na farongoe sulia 'Initoe God, ma kera nao si
malingainia, 'urinai sa Saetan ka leka mai, ma ka laua fatalana God fasida
ne kera rongoa. Kera dia mege witi ne 'asida sulia na kakaloe, ma no ki
ka 'anida.
20 Ma na mege witi ne kera 'asia 'i fafona ano ne faula, kera dia wane
ne kera rongoa fatalana God, ma kera ka ngalia, ma kera ka eele 'asiana.
21 Boroi ma fatalana God nao si lalisusu go laona maurilada. Nia ne fitoe
kera ki ka mauri go sulia ka kada tu'u. Ana kada ne kera dao to'ona 'afitaie,
ma na nonifilae ki sulia farongoe lea ne, kera ka fasia go na fatalana God.
22 Ma tani wane kera dia mege witi ne 'asida safitana 'oko ngangara ki.
Kera rongoa fatalana God, boroi ma kera manata 'abero 'ada sulia ru ki
ana maurie kera, ma kera ka manata baita ana malefo. Ma ru nai ki, nia
dia 'oko ngangara ki ne karo fafia fatalana God laona maurilada. Kera nao
si tatala go laona maurilada dia na witi ne nao si fungu go ana ta fueru.
23 Ma tani wane lau kera dia mege witi ne kera 'asida laona ta ano lea.
Kera rongoa fatalana God, ma kera ka malingainia, ma kera fatainia tolae
'o'olo ka dia witi ne nia fungu ana fueru ki. Tani witi te talanga fueru, ma
tani witi ono akwala fueru, ma tani witi olu akwala fueru.”

Tarifulae sulia na laue ta'a ki

24 Sa Jesus ka saea lau te tarifulae fuada, ka 'uri, “Na 'Initoe God nia dia
na wane ne fasia na mege ru lea ki laona oole nia.
25 Ma ana te rodo, kada ne wane ki kera maleu, na malimae nia 'e leka
mai ma ka takalongainia tani mege laue ta'a safitana mege witi ki. Sui nia
ka leka na 'ana.
26 Ma kada ne mege ru lea kera bulao mai, ma ka safali fungu, na mege
laue ta'a be ki kera bulao laugo.
27 Na wane ni rao nia ki, kera leka mai siana, kera ka ledia 'uri, ‘Wane
baita 'ae, 'oe fasia na mege ru lea ki be. Ma laue loko ki kera leka mai fasia
'i fai?’
28 Ma nia ka olisida ka 'uri, ‘Na malimae nau nena sasia ru nai.’ Ma
wane ni rao nia ki, kera ledia 'uri, ‘'Oe doria kalu leka failia laue ta'a loko
ki?’
29 Nia ka olisida ka 'uri, ‘Nao, fasia kada mulu failia na laue loko ki, mulu
ka falia laugo tani witi.
30 Mulu alu kera tae oku na 'ada leka ka dao ana kada ni konirue. Ma
kada nai na, nau kai saea fuana wane ne kera konia ru nau ki, ku 'uri:
Mulu lafua laue ki 'i nao, ma mulu kani fikuda, ma mulu ka sungida. Sui
mulu fi lafua ru lea ki, ma mulu ngalia mai 'uria laona 'o'obe ni taingaie
nau.’ ”

'Initoe God safalilana
tu'u boroi ma nia baita
ana ali'afulana
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

31 Sui sa Jesus ka saea lau te tarifulae ka 'uri, “Na 'Initoe God nia 'uri:
Te wane nia ngalia te mege 'ai tu'u ne kera saea ana mastad,* ma ka fasia
laona oole nia.
32 Ma sui boroi 'ana na mege ru nai ka tu'u ana mege ru ki tafau, kada
nia tae mai, nia alua na 'ai ne baita ka liufia na 'ai ki tafau laona oole nai.

* **13:31** *mastad:* Ada to'ona ana Diksonari

Ma kada na 'ai nai 'e baita ma ka ululua, ma na no ki kera saungainia nui
kera ana sarana 'ai nai.”
33 Sui sa Jesus ka fata lau ana ta tarifulae ka 'uri, “Na 'Initoe God 'e dia
na isi tu'u fuana faubulana na beret, ne ta keni nia ngalia, ma ka dolalia
fainia fulaoa 'oro, leka na kumu nai ka bose, ma ka fane.”
34 Sa Jesus 'idufa fata sulia na ru ne ki tafau ana na tarifulae ki fuana
fikue nai.
35 Nia sasi 'urinai fua sae ka famamana na fatae God ne profet nia kedea
ka 'uri,
“Nau kai fata ana tarifulae ki fuana wane ki.
Ma nau kai fadaa na ru ne agwa ki safali na mai ana kada nau ku
saungainia na molagali.”✡

Sa Jesus fadaa tarifulae sulia na laue ta'a ki

36 Sui sa Jesus ka fasia na fikue nai ma ka ru laona lume. Ma na
fafurongo nia ki ka dao mai siana, ma kera ka fata 'uri, “'Oe fadaa basi
fua malu na tarifulae be sulia na laue nai ki laona oole.”
37 Nia ka olisida ka 'uri, “Na wane ne nia fasia na mege ru lea ki, na ne
nau, na Wele nia Wane.
38 Ma na oole na ne molagali, ma na mege ru lea ki na ne na wane God
ki farana 'Initoe nia. Ma na laue nai ki ne na wane rosulia sa Saetan ki.
39 Ma na malimae ne nia fasia na laue ki, na ne sa Saetan. Ma kada ana
konirue na ne suilana na molagali, ma na wane ne kera konirue na ne na
'ainsel ki.
40 Kada ne wane rao ki kera konia laue ki, ma kera ka sungida laona ere,
nia ka dia laugo ana suilana molagali.
41 Nau, na Wele nia Wane, kai kwatea 'ainsel nau ki, kera ka konia wane
ne kera sasia ru ta'a ki, ma na wane ne kera fagaroa wane ki, ma na 'ainsel
ki ka lafuda fasia 'Initoe nau.
42 Ma kera ka 'ui 'ani kera laona ere, kula ne kera kai angi, ma kera ka
'ala girigiri ana lifoda.
43 Aia, na wane 'o'olo ki, kera kai tala dia na sato laona 'initoe Maa kera.
Dia ta wane doria ka saitamana lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”

Na tarifulae ki

44 Sa Jesus ka fata laugo 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na 'Initoe God nia
dia na malefo baita ne kera saufinia laona oole. Ma kada ta wane nia ada
to'ona, nia ka safungainia laugo 'ana. Ma nia ka eele, ma nia leka ka 'oifoli
ana ru nia ki tafau, ma ka folia na oole nai, fua sae nia ka ngali 'ana malefo
baita nai.
45 “Ma na 'Initoe God nia dia laugo na wane 'oifoli ne nia nani 'uria na
fau ngwairoiro lea ki ne folilana baita 'asiana.
46 Kada nia dao to'ona ka mae fau tu'u ne ngwairoiro, ma liulana 'e baita
'asiana, nia ka leka, ka 'oifoli ana ru nia ki tafau, ma nia fi folia.
47 “Na 'Initoe God nia dia laugo na furai ne kera dee ana laona asi, ma
kera ka deea ana ie 'e'ete ki tafau.
48 Ma kada nia fungu, na wane ne kera dee ki kera tara 'i sara, ma kera
ka gouru 'i ano. Sui kera ka konia na ie lea ki laona kukudu ki, ma kera
ka 'ui 'ania na ie ta'a ki.
49 Nia dia laugo suilana molagali. Na 'ainsel ki kera kai leka mai, ma
kera ka efoa na wane ta'a ki fasia na wane lea ki.

✡ **13:35** Psalm 78:2

50 Ma na wane ta'a ki, kera ka 'ui 'anida laona ere, ma senai kera ka angi,
ma kera ka 'ala girigiri ana lifoda.”
51 Sui sa Jesus ka ledida ka fata 'uri, “Kamulu saitamana ru nai ki?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Iu.”
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu na wane ne nau ku famanata
kamulu na. 'Urinai mulu ka famanata ana fatae sulia 'Initoe God. Mulu
saitamana lea ana na taki sa Moses laona Alangaie 'Ua ma na fatae falu
ne nau ki.”

Na wane Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Kada sa Jesus nia fata ana tarifulae nai ki ka sui, nia ka leka na fasia
mae fere nai.
54 Ma nia ka oli lau mai ana mae fere nia 'i Nasaret. Ma nia ka leka
laona beu fuana folae fua famanatalana wane ki. Ma kada wane ki kera
rongoa, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka fata 'uri, “Na nikilalae sa ti ne
kwate nia ka famanata ana fatalana God 'uri, ma fainia sasilana fanadae
ki?
55 Kulu saitamana go akulu ne nia wele sa Josef ga 'ana ne, na wane
saitamana saungailana ru ki ana 'ai, ma gaa nia ne ni Mary. Na wanefuta
nia ki ne sa Jemes, sa Josef, sa Simon, ma sa Jiudas.
56 Ma na waiwane nia ki, kera to ga 'ada fai kulu 'i seki. 'Uta ne nia ka
saitamarue 'asiana 'uri?”
57 Ma ana kada nai, kera ka noni'ela ana sa Jesus.
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Na profet nia 'afitai fuana wanefuta nia
ki, ma na wane ana mae fere nia ki, ka fabaita.”
58 Ma sa Jesus nao si sasia fanadae 'oro ki ana mae fere nia, sulia wane
nai ki, kera noni'ela si famamana.

14

Kera saungia sa Jon
wane ni Siuabu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Ana kada nai, sa Herod Antipas* na kingi 'i Galili, nia rongoa farongoe
sulia sa Jesus,
2 ma nia ka fata 'uri fuana wane ne kera rao fainia ki, “Wane ne, nia sa
Jon wane ni Siuabu nia mauri lau! Nia ne ka sasia lau fanadae ki.”
3-4 Ana kada sa Jon nia mauri 'ua, sa Herod nia adea ni Herodias na 'afe
saoana nia sa Filip†. Ma sa Jon ka ngatafia sa Herod ka 'uri, “Na taki God
nia luia 'oe nao si adea 'afe saoamu.” Nia ne sa Herod ka kwatea tani
wane fua kera ka daua sa Jon, ma kera ka kania, ma ka alu nia laona beu
ni kanie. Sa Herod sasia ru ne sulia na 'afe nia ni Herodias ne doria.
5 Ana kada sa Jon to laona beu ni kanie, sa Herod 'e doria 'asiana
saungilana, boroi ma nia mau ana wane ki, sulia kera saea sa Jon nia
ta wane ana profet ki.
6 Sui ana te maedangi, sa Herod 'e saungainia te fafanga baita fuana
manatalae to'ona fa dangi nia futa ana. Ana fafanga nai, na sari ni
Herodias nia leka mai ka ngwae fuana sa Herod fainia wane kwaimani

* **14:1** *Herod Antipas:* Ada to'ona ana Diksonari † **14:3-4** *Filip:* Ada to'ona ana Diksonari

nia ki fua kera ka ada ana. Kada sa Herod ada to'ona sari ne nia ngwae,
nia 'e eele 'asiana fainia.
7 Ma nia ka fata alangai fuana sari nai ka 'uri, “Ta te ne 'oe gania aku,
nau ku kwatea fuamu.”
8 Aia, gaa na sari ne nia fata 'uri fuana sari nia, “'Oe gani, 'oko fata 'uri,
‘Nau ku doria 'oe kwatea mai na gwauna sa Jon wane ni Siuabu fuaku ana
kada ne na. 'Oe alua mai fafona tae ru.’ ” Ma sari ne ka sasi na 'urinai.
9 Ma kada sa Herod nia rongoa ru ne, nia ka kwaimanatai 'asiana. Sui
boroi 'ana, nia 'e sasia na 'ana, sulia nia eta fata alangai na, ma na wane
ki ne kera fanga fainia kera rongoa tafau na.
10 Ma nia ka kwatea wane rao nia ki ka leka siki musia luana sa Jon
wane ni Siuabu laona beu ni kanie.
11 Ma kera ngalia mai gwauna sa Jon fafona tae ru, kera ka kwatea fuana
sari ni Herodias. Ma nia ngalia ka kwatea fuana gaa nia.
12 Kada na fafurongo sa Jon ki kera rongoa na ru nai, kera leka mai, ma
kera ka ngalia nonina, ma kera ka faitolia na. Sui, kera leka ka farongoa
sa Jesus ana.

Sa Jesus nia sangonia lima to'oni wane ki
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Ana kada sa Jesus nia rongoa ru nai fuli fua sa Jon, nia ka fasia kula
nai, ma ka leka taifilia laona baru 'uria kula ne nao ta wane si to ana. Na
wane ki kera rongoa ru ne sa Jesus sasia, ma kera fasia na fere kera ki,
kera ka leka burina sulia taale.
14 Ma kada sa Jesus 'e koso, ma ka ada to'ona na fikue baita, nia ka
kwaimanatai fuada, ma ka gura na wane ne kera matai ki.
15 Ma ana saulafi nai, na fafurongo nia ki kera leka mai siana, kera ka
fata 'uri, “Kula ne, nao ta wane si to ana, ma nia karangi ka rodo na. 'Oe
kwatea fikue ne kera leka na 'ada, fua kera leka 'uria na mae fere ki fua
kera ka foli fanga 'ada.”
16 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nao kera si leka. Kamulu kwatea fanga
fuada fuana 'anilana.”
17 Ma kera olisia kera ka 'uri, “Kalu to go ana lima fa beret ma ro gwa
ie ki.”
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu ngalia mai seki siaku.”
19 Ma nia ka kwatea na wane ki kera gouru 'i ano fafona garasi. Sui nia
ngalia na lima fa beret be ki ma ro gwa ie nai ki. Ma ka ada 'alaa 'uria 'i
langi, ma ka tangoa God. Sui nia ka ngiia fa beret nai ki, ma ka kwatea
fuana fafurongo nia ki, ma kera ka tolingia fuana wane nai ki.
20 Na wane nai ki, kera fanga leka kera ka abusu na. Sui na fafurongo
nia ki kera konia na fanga ne ore ki laona te akwala ma ro kukudu, leka
kera ka fungu tafau.
21 Ma na wane be kera fanga ki bobola fainia lima to'oni wane. Kera nao
si tomainia go na keni ki ma na wele ki.

Sa Jesus nia fali fafona na kafo
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Ma burina ru nai, sa Jesus ka odua na fafurongo nia ki kera ka eteta
'uria ta bali ana 'osi nai laona baru. Ma nia ka to buri fua ka saea fikue
nai fua kera ka leka na 'ada.

23 Ma burina ne wane ki kera oli na, nia ka ra taifilia gwauna te kula
fane fua ka foa. Ma ana fa rodo nai, nia ka to 'ana taifilia senai.
24 Ma kada nai, na baru be nia tau na fasia 'i sara, ma nanafo ki ka
kwaea sulia nia fanao na fuana kuburu.
25 Ma ana kada rodo karangi 'ofodangi, sa Jesus ka leka 'i fafona kafo,
ma ka leka na mai 'urida.
26 Ma kada kera ada to'ona nia fali mai fafona na kafo, kera ka mau
'asiana. Ma kera ka akwa 'uri, “Na anoeru ru!” Ma kera ka fai ararai.
27 Ma 'ali'ali sa Jesus ka fata fuada ka 'uri, “Nao mulu si mau lau! Nau
ga 'ana ne.”
28 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, dia 'oe mamana na, 'oe fata mai
'uri nau fua nau kai leka kau siamu fafona na kafo ne.”
29 Sa Jesus ka fata 'uri, “Iu, leka mai.”

Sui sa Pita ka koso fasia na baru, ma ka safali fali fafona na kafo siana
sa Jesus.
30 Ma ana kada nia ada to'ona na kuburu 'e baita, nia ka mau ma ka
safali kuruu na laona kafo. Ma nia ka akwa ka 'uri, “'Aofia 'ae, 'oe famauri
nau!”
31 Ma 'ali'ali go sa Jesus ka kwate 'aba kau 'uria, ka dau nia, ma ka fata
'uri, “Na fitoe 'oe nia tu'u 'asiana. 'Uta ne 'oe fitala ani nau?”
32 Ma kada keroa ra na laona baru, na kuburu be ka aroaro na.
33 'Urinai go na wane ne kera to 'i laona baru ki, kera ka fabaita sa Jesus
kera ka 'uri, “'Oe na ne Wele God mamana.”

Sa Jesus nia gura
wane matai ki
(Mak 15:1-9)

34 Ma kada kera tofolo ana 'osi, kera ka koso ana te mae fere kera saea
ana Genesaret.
35 Ma na wane ana mae fere nai ki, kera ka ada saitamana sa Jesus. Ma
kera kwate fatae fuana tani mae fere lau sulia sa Jesus, fua sae wane nai
ki, kera ka talaia mai wane matai kera ki siana. Ma kera ka ngalia mai
wane matai 'oro ki siana.
36 Ma wane ki ka gania sa Jesus fua ka alamatainia na wane matai nai
ki kera samo to'ona 'aena maku nia. Ma sa tifaida ne samo to'ona maku
nia, kera ka 'akwa na.

15

Na taki Farasi ki
(Mak 7:1-13)

1 Sui tani Farasi ma na wane famanata ana taki ki, kera ka leka mai fasia
Jerusalem siana sa Jesus fua ledilana.
2 Kera ka fata 'uri, “'Uta ne fafurongo 'oe ki si rosulia famanatalae ne
koko kia ki alua na mai fuaka, sulia kera nao si taufia go 'abada 'i nao, ma
kera fi fanga?”
3 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Kamulu laugo, 'Uta ne mulu sasi 'amulu
sulia famanatae kamulu ki talamulu, ma nao mulu si sasi sulia taki God
ki?
4 God fata 'uri, ‘'Oe fabaita maa 'oe ma na gaa 'oe.’ Ma ‘Dia sa ti ne nia
kwalangia maa nia naoma gaa nia, kera kai saungia ka mae.’✡

✡ **15:4** Eksodas 20:12; Diutronomi 5:16

5 Boroi ma, mulu famanata garo lalau 'uri, dia ta wane nia to ana tani
ru ne nia saitamana kai 'adomia ana maa nia naoma gaa nia, ma ka fata
lalau 'uri, ‘Nau kai kwatea na ru be ki fuana God.’
6 Mulu saea, nia lea ga 'ana fua nia si 'adomia maa nia ma gaa nia ana ru
be ki nia eta fata alangai na fuana God. Ma dia nia 'urinai, na famanatae
ne mulu alua, nia fatu'ua na fatalana God.
7 Ma kamulu ka saea mulu rosulia God, ma 'e nao si mamana go. Sa
Aesaea nia fata mamana kada be nia fata suli kamulu, dia be nia kedea
ne God fata 'uri,
8 ‘Na tooa ne kera fabaita nau ga 'ada ana fatalada, boroi ma mangoda nia
tau 'asiana fasi nau.
9 Kera fosi nau 'o'oni ga 'ada, sulia kera famanata ga 'ada sulia taki kera ki
talada, ma kera ka saea na taki God ki na nai!’ ”✡

Sulia na fanga
(Mak 7:14-23)

10 Ma sa Jesus ka saea mai na wane 'oro ki siana, ma ka fata 'uri fuada,
“Mulu fafurongo mai fuaku, fua mulu ka saitamana.
11 Nao lau ta ru ne wane nia 'ania, ne nia kwatea na sualae fuana. Nao!
Na fatae ne ru mai fasia ngiduna wane lalau ne fasua maurilana wane.”
12 Sui na fafurongo sa Jesus ki, kera leka mai siana, kera ka fata 'uri
fuana, “Na ru be 'oe saea ki, na Farasi ki rongoa, ma manatada nao si lea
sulia.”
13 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “God kai falia famanatalae garo ki, sulia
nia nao si leka mai fasi nia, dia ta wane ne failia ru ta'a ne kera bulao mai
karangia ru ne nia fasida ki.
14 Nao mulu si manata 'abero ana Farasi nai ki. Sulia kera dia ga 'ada
na wane maa rodo ne nia talaia laugo ta wane maa rodo. Ma mulu ka
saitamana laugo, dia ta wane maana rodo ma nia ka talaia laugo ta wane
maana rodo, keroa kai 'asida tafau go laona kilu.”
15 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Oe fadaa basi mai fatae be 'oe
fi saea go mai fua malu ki.”
16 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, “Kamulu fafurongo nau ki na ne, boroi ma
nao manatamulu si kwatafa 'ua dia kera laugo.
17 'Uta ne nao mulu si saitamana ru ne ki? Iu, na ru ne wane nia 'ania
kai leka daofa liu na 'ana laona guina, ma 'i buri nia kai ru laugo mai 'ana
fasia nonina.
18 Boroi ma ta faoraie ta'a ne nia ru mai fasia ngiduna wane, nia safali
mai laona manatana wane. Na ru nai lalau ne kai fasua na maurilana
wane.
19 Ma ru ta'a ne ru mai fasia laona manatana wane ki ne 'uri: sauwanee,
oeelae, sasi ta'alae fainia ta wane, sukelae fafia ta wane, belilana ru ta
wane, fainia faorailae ta'a sulia ta wane.
20 Aia, ru nai ki saitamana ka fasua maurilana wane 'i naona God. Boroi
ma na tau 'abalae naona fangalae, dia na falafala ne koko kia ki kera
famanata mai ana, sui boroi 'ana ta wane nao si sasi sulia, na maurilana
si ta'a go.”

Sa Jesus nia gura te
keni nao lau Jiu
(Mak 7:24-30)

✡ **15:9** Aesaea 29:13

21 Sa Jesus ka leka na fasia na kula nai, ma ka leka 'uria na lofaa 'i Taea
ma 'i Saedon.
22 Ma te keni ne nao lau Jiu laona tooa 'i Kenan nia leka mai siana, ma ka
akwa 'uri, "'Aofia 'ae, 'oe na Wele ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau
mai! Na anoeru ta'a 'e rufia na wele keni nau, ma nia 'e nonifi 'asiana."
23 Sa Jesus nao si olisia go ana ta fatae. Ma na fafurongo nia ki ka leka
mai siana sa Jesus, ma kera ka 'uri, "'Oe saea nia 'e leka kau 'ana, sulia nia
leka buri kulu, ma ka alifi 'asiana."
24 Sa Jesus ka fata fuana keni nai ka 'uri, "God kwate nau go mai fuana
wane Jiu ki ne kera dia na sipsip ne tafeo na ki."
25 Sui na keni nai ka leka mai, ma ka boruru 'i maana 'aena ka 'uri,
"'Aofia 'ae, 'oe kwai'adomi mai aku!"
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, "Nao nia si 'o'olo fua ngalilana fanga wele
ki, ma ka 'ui 'ania fuana kui ki."
27 Na keni nai ka 'uri, "Iu. Boroi ma kui ki saitamana kera 'ania ga 'ada
na ngingisi fanga ne 'asia fasia na tatafe wane ne kera sangonida ki."
28 Sui sa Jesus olisia ka 'uri, "Keni ne 'ae, na famamanalae 'oe nia baita
'asiana! Ma na ru ne 'oe gania, nau kwatea fuamu." Ma na wele keni nia
ka 'akwa ana kada nai na.

Sa Jesus gura wane matai 'oro ki

29 Kada sa Jesus leka mai fasia mae fere nai, nia oli mai sulia taale ne liu
ninimana 'osi baita 'i Galili. Ma nia ra gwauna te uo, ma ka gouru senai.
30 Ma ana kada nai, wane 'oro ki kera leka mai siana. Ma kera ngalia
laugo mai wane 'oro ne matai ki, tani wane 'aeda ma 'abada ki mae, tani
wane maada rodo, ma tani wane ngiduda ka ato. Kera aluda maana 'aena
sa Jesus, ma nia ka gurada, ma kera ka 'akwa tafau.
31 Ma na wane ne kera oku fuana bubulae, kera kwele 'asiana kada kera
ada to'ona wane ne ngiduda ato ki kera fata lau. Ma wane ne 'aeda ma
'abada mae kera lea lau. Ma ti ne kera nao si fali lea, ka fali lea na. Ma na
wane maada rodo, ka ada lau. Sulia kera ada to'ona ru nai ki, kera fi fata
lea ana God 'i Israel.

Sa Jesus fa'oroa fanga tu'u
(Mak 8:1-10)

32 Sui sa Jesus ka saea mai na fafurongo nia ki siana, ka 'uri fuada,
"Nau ku kwaimanatai fuana wane ne ki, sulia kera to fai nau sulia olu
maedangi ki, ma na fanga kera ka suina. Ma nao nau si doria olitailada
'uria fere kera ki kada kera fiolo 'uri, fasia ta wane ada ka ngwatautau ma
ka maebuatamarakwa sulia taale."
33 Na fafurongo nia ki olisia ka fata 'uri fuana, "Laona lofaa 'eke'eke 'uri,
kulu kai dao to'ona fanga 'i fai fua ka bobola fainia wane 'oro 'uri ki?"
34 Ma sa Jesus ledida ka 'uri, "Fita fa beret ne mulu too ana?"
Fafurongo nia ki olisia ka fata 'uri fuana, "Fiu fa beret ki go, fainia bara
gwa ie tu'u go ne kalu to ana."
35 Ana kada nai, sa Jesus saea wane ki kera gouru 'i ano.
36 Sui, nia ka ngalia fiu fa beret nai fainia gwa ie tu'u nai ki, ka tangoa
God. Sui nia ka ngiia, ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki, fua kera ka
tolingia fuana wane nai ki.
37 Ma wane nai ki, kera fanga tafau, ma kera ka abusu. Burina kera fanga
ka sui, na fafurongo ki kera ka fafungua fiu kukudu ki ana orongana fanga
ne ore.

38 Wane ne kera 'ania fanga nai, kera fai to'oni wane ki. Kera nao si
tomainia go keni ma na wele ki.
39 Aia, ma burina kera fanga suina, sa Jesus fi olitainida 'uria fere kera
ki. Ma nia fainia fafurongo nia ki, kera koso, ma kera ka ra laona te baru,
kera ka leka 'uria mae fere kera saea ana Magadan.

16

Fanaonao Jiu ki kera
gania ta fanadae
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Aia, tani Farasi fainia tani Sadusi, kera leka mai siana sa Jesus fua kera
ka ilito'ona ga 'ada, ma kera ka gania fua nia ka fulia ta fanadae fua ka
fatainia God ne odu nia mai.
2 Sa Jesus ka olisida ka fata 'uri, “Ana kada ne sato nia su, dia mulu ada
to'ona ne gwa salo ki nia meo, mulu saitamana ute nao si to malakwasi.
3 Iu, ma 'ofodangi, dia mulu ada to'ona gwa salo ki nia meo ma ka goa,
mulu ka saitamana laugo ne ute kai 'aru. Mulu saitamana adalae to'ona
salo, boroi ma nao mulu si ada saitamana ru ne God fulia ana kada ne ki.
4 Kamulu wane ta'ena, kamulu wane ta'a ki, ma nao mulu si famamana
go God. Mulu doria adalae to'ona ta fanadae. Boroi ma nao nau si sasi go
ta fanadae fua mulu. Na fanadae ne nau sasia fua mulu ka ada to'ona go
ne na fanadae ne fuli fuana profet Jona 'i nao.”
Burina sa Jesus nia fata 'urinai, nia ka leka na fasida.

Sa Jesus nia fata falia
na famanatalae Farasi
ki ma na Sadusi ki
(Mak 8:14-21)

5 Ana kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera tofolo 'uria na bali
'osi loko, na fafurongo nia ki nao si to ana ta beret, sulia kera manata buro
ana ngalilana fai kera.
6 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu kai ada lea suli kamulu fasia na
isi fuana beret ana Farasi ki ma na Sadusi ki laugo.”
7 Ma kera ka fata 'i safitada kwailiu, ma kera ka 'uri, “Nia fata 'urinai
sulia ne nao kulu si ngalia mai ta fa beret.”
8 Ma sulia sa Jesus nia saitamana go ana manatana fafurongo nia ki, nia
ka fata 'uri, “'Uta ne kamulu ka fata sulia ne nao mulu si ngalia mai tani
fa beret? Na famamanae kamulu ki 'e tu'u 'asiana!
9 Nao mulu si malingainia 'ua na manatae wane laona ru ne nau ku saea
fua mulu? Nao mulu si manata to'ona kada be nau ku ngiia lima fa beret
be ki fuana lima to'oni wane be ki ma mulu ka fafungua kukudu 'oro ana
fanga be ore ki?
10 Alamia mulu manata buro laugo ana fiu fa beret be nau ku sangonia
ana fai to'oni wane, ma mulu ka fafungua kukudu 'oro be ana fanga ne
ore ki?
11 'Uta ne nao mulu si saitamana te ne nau ku fata sulia? Nao lau na
beret ne nau ku fata sulia. Te ne nau ku saea na ne mulu kai madafi
kamulu fasia na isi ne kai faboselana na beret Farasi ma na Sadusi ki.”
12 Burina nia fata 'urinai ka sui, na fafurongo ki fi saitamana te ne sa
Jesus nia fata sulia. Nia fata lalau sulia famanatae Farasi ma na Sadusi ki.

Na famamanae sa Pita
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Kada sa Jesus nia dao ana fere 'i Sesarea Filipae, nia ka ledia na
fafurongo nia ki ka 'uri, "'Uri ma wane ki kera sae nau, na Wele nia Wane,
ana sa ti?"
14 Kera olisia kera ka 'uri, "Tani wane sae 'oe ana sa Jon wane ni Siuabu
ne nia mauri lau, ma tani wane sae 'oe ana sa Elaeja ne nia mauri lau. Ma
tani wane lau kera sae 'oe ana sa Jeremaea naoma ta wane ana profet ki
ne nia mauri lau."
15 Sui sa Jesus ka ledida ka 'uri, "Ma kamulu sae nau mone ana sa ti?"
16 Ma sa Simon Pita ka olisia ka 'uri, "'Oe na Christ, na Wele God ne
mauri firi."
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Simon na wele sa Jon 'ae, nia 'oilakie fuamu.
Sulia ta wane si fatainia ru ne fuamu. Boroi ma na Maa nau 'i langi ne
fatainia fuamu.
18 Ma nau ku saea fuamu, 'oe sa Pita, ne fadalana na fau, ma fafona fau
nai nau kai saungainia fikute wane famamana nau ki. Nau alu 'oe ta wane
lalifu ne 'oe fanikila wane ne kera kai famamana nau ki. Ma na nikilalana
maea nao si bobola fuana liufilada.
19 Ma nau ku kwatea nikilalae fuamu ne dia na kii ana mae ana 'Initoe
God. Fuana te ne 'oe luia wane ki nao si sasia laona molagali, God ka
alafafia laugo fatalamu 'i langi. Ma ta te ne 'oe alamatainia wane ki ka
sasi 'i laona molagali, God ka alamatainia laugo mai 'i langi."
20 Sui sa Jesus ka fata talingai fuana fafurongo nia ki, fua kera nao si
farongoa ta wane sae nia ne na Christ.

Sa Jesus nia fata sulia
na maelana
(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

21 Tala'ae ana kada nai ka leka, sa Jesus safali famadakwala fuana
fafurongo nia ki ka 'uri, "Nau leka 'uria 'i Jerusalem. Ma na wane fanaonao
ki, ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera kai
fagaigai nau, ma kera kai saungi nau. Ma ana olu fa dangi, God kai tae
nau lau 'uria na maurie."
22 Ma sa Pita ka talaia kau, ma ka ngatafia ka 'uri, "'Aofia 'ae, God luia!
Na ru ne ki, nao si fuli fuamu!"
23 Ma sa Jesus ka abulo, ma ka fata 'uri fua sa Pita, "Saetan 'ae, leka tau
kau 'amu fasi nau! 'Oe tatae suali nau. Sulia manatalamu safali mai fasia
na wane ki ga 'ana, ma nao lau fasia God."
24 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, "Sa ti boroi 'ana ne
doria kai leka buriku, nao nia si manata 'abero sulia ru nia doria ki ga
'ana talana. Nia kai leka buriku sui boroi 'ana nia kai nonifi, ma kai mae.
25 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka buriku sulia nia doria ka sasi 'ana
sulia kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia na maurie firi. Boroi ma dia
sa ti boroi 'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria nia ki tala'ana, ma nia
nonimabe kai mae sulia nia leka buriku, nia kai too ana maurie firi.
26 Dia ta wane ka too ana ru ki tafau laona molagali ne, ma nia ka mae,
ma nia ka to tau fasia God, ru nai ki nao si fulia go ta lealae fuana. Nao
ta wane si bobola fua folilana na maurie firi ana ta malefo.
27 Nau ku saea ru ne sulia nau, na Wele nia Wane, nau kai leka mai
fainia na 'ainsel nau ki, ana 'Initoe na Maa nau, ma nau kai kwatea na
kwaiarae naoma na kwaekwaee fuana wane ki tafau, sulia na ru ne kera
sasia.

28 Ru mamana nau ku saea fua mulu, tani wane amulu kera nao si mae
leka kera ka ada to'ona ne nau ku dao mai, ma nau ku gwaungai."

17

Sa Jesus nia fatainia na nikilalae nia fainia ngwasinasinae nia
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Na ono fa dangi ki 'i burina, sa Jesus ka talaia sa Pita, ma ro waisasina
ki sa Jemes ma sa Jon taifilida 'uria gwauna fa uo ne fane.
2 Ma kada kera ada kau, kera ka ada to'ona na maana sa Jesus nia tatala.
Na maana ngwasinasina ka dia na sato, ma na maku nia ki ka kwao 'asiana.
3 Ma na olu wane fafurongo ne ki, kera ka ada to'ona sa Moses fainia sa
Elaeja keroa ka fata fainia sa Jesus.
4 Ma sa Pita ka fata kau 'uri fuana sa Jesus, "'Aofia 'ae, nia lea fua kalu
ka to amalu 'i seki. Dia 'oe doria, nau saungainia ta olu 'o'obe, ta ai fuamu,
ta ai fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja."
5 Ma ana kada sa Pita nia fata ga 'ana 'ua, te gwa salo ngwasinasina 'e
koni mai, ma nunufilana ka su fafida, ma kera ka rongoa na lingeru nia
fata mai fasia laona gwa salo nai, "Nia ne na wele mutai nau ne nau ku
kwaimani ana, ma ku eele fainia. Mulu rongo sulia nia!"
6 Ma kada fafurongo nia ki kera rongoa na lingeru ne, kera ka mau
'asiana, ma kera ka tio na 'ada fafia na maada 'i ano.
7 Ma sa Jesus dao mai siada, ma ka samo to'oda, ka fata 'uri, "Mulu tatae.
Nao mulu si mau."
8 Ma kada kera ada kau, kera nao si ada to'ona na ta wane, boroi ma
taifilia sa Jesus go.
9 Ma kada kera koso mai fasia gwauna fa uo nai, sa Jesus ka fata talingai
fuada ka 'uri, "Nao mulu si farongoa ta wane ana ru ne mulu ada to'ona,
leka ka dao ana kada God kai tae nau, na Wele nia Wane, fasia maea."
10 Olu fafurongo nia ki ledia kera ka 'uri, "'Uta ne wane famanata ana
taki ki saea sa Elaeja kai oli lau mai, sui na wane be God filia fi leka mai?"
11 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nia mamana. Sa Elaeja ne kai eta oli mai,
fua ka 'adomia wane ki fuana sasi akaulae.
12 Ma nau ku saea lau fua mulu, sa Elaeja nia dao mai ka suina. Boroi
ma na wane ki nao si ada saitamana go. Nia ne, kera ka sasia ga 'ada ru
ta'a ki 'ani nia sulia na kwaidoria kera ki. Ma kera kai sasi 'urinai laugo
'ani nau."
13 Ana kada olu fafurongo nai ki kera rongoa, kera fi saitamana ne sa
Jesus fata fuada sulia sa Jon wane ni Siuabu.

Sa Jesus nia ifulangainia
na anoeru ta'a
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

14 Kada sa Jesus fainia olu fafurongo nia ki kera koso mai 'uria 'aena
uo nai, na wane 'oro ki kera oku na, ma te wane ka leka mai, ka boruru
maana 'aena sa Jesus, ma ka fata 'uri,
15 "'Aofia 'ae, 'oe manataia mai na welewane nau, sulia na futomae nia
saungia. Na mataie ne sasia ma nia ka oewanea, ma kada 'oro nia 'ui 'ani
nia laona ere, ma laona kafo laugo.
16 Nau ku ngalia mai fuana fafurongo 'oe ki. Boroi ma nia 'afitai 'asiana
fua kera ka gura."

17 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Manatamulu ngasi 'asiana, ma mulu wane
ta'a ki! Mulu nao si famamana nau 'ua! Nau ku noni kulu na ana abu
fitoe ne kamulu. Nau ku to fai kamulu ka dao na 'uri, fulina kamulu ka
famamana nau na.” Sui nia ka fata 'uri fuana wane nai, “'Oe ngalia mai
na wele 'oe seki.”
18 Ma sa Jesus ka fata talingai fuana anoeru ta'a nai, ma nia ka leka fasia
wele nai. Ma na wele nai ka 'akwa na ana kada nai.
19 Sui, kada kera to taifilida, na fafurongo ki leka mai siana sa Jesus, ma
kera ka ledia 'uri, “'Uta ne nia 'afitai fua malu fua ifulangailana anoeru
ta'a be?”
20-21 Ma sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nia 'urinai, sulia ne famamanae
kamulu nia tu'u 'asiana. Ma nau ku saea fua mulu, dia na famamanae
kamulu ana God ka dia boroi 'ana na mege mastad ne nia tu'u 'asiana,
kamulu saitamana mulu kai sasia go 'amulu te ne nia 'afitai. Dia nia
'urinai, fa uo loko boroi, mulu ka 'idua fasia fulina ana fatalamulu. Ma
dia mulu famamana nikilalae ana God, nao ta ru si 'afitai fua mulu ka
sasia.”*

Ruana kada sa Jesus nia
fata sulia maelana
(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

22 Ma ana kada fafurongo nia ki kera oku mai 'i Galili, sa Jesus ka fata
'uri fuada, “Nau, na Wele nia Wane, kera kai kwate nau fuana malimae
nau ki,
23 fua kera ka saungi nau. Boroi ma ana oluna fa dangi, God kai tae
nau lau 'uria maurie.” Ma kada fafurongo ki kera rongoa sa Jesus nia fata
'urinai, kera ka kwaimanatai 'asiana.

Kada sa Jesus folia takisi fuana Beu Abu God

24 Ana kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera leka mai 'uria fere
'i Kapaneam, na wane kera koni malefo ana takisi fuana Beu Abu God,
kera leka mai siana sa Pita, ma kera ka ledia, “'Uri ma wane famanata
kamulu saitamana folia laugo malefo ne kalu liu fua konilana fuana Beu
Abu God?”
25 Ma sa Pita olisida ka 'uri, “Iu, nia folia.”
Ma kada sa Pita nia ru laona lume, sa Jesus eta ledia basi ka 'uri, “Simon
'ae, 'oe manata 'uta? Tifaida ne na kingi ana molagali saitamana ka ngalia
malefo fasida? Na wele kera ki talada, naoma fasia wane 'e'ete ki?”
26 Sa Pita olisia ka 'uri, “Fasia wane 'e'ete ki.”
Ma sa Jesus ka 'uri, “Nia 'urinai, na wele kera ki nao si folia go na takisi
ne. Nia ne, dia nau nao si folia boroi na takisi fuana Beu Abu na Maa nau,
nia lea ga 'ana.
27 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, nao nia si lea fua kulu ka falia na
manatalada fua kulu. 'Oe leka la 'osi, 'oe dee mai. Na gwa ie ne 'oe eta
lafua, 'oe 'ifingia ngiduna, 'oe kai ada to'ona malefo ne bobola fai koro fua
folilana takisi fuana te fangali. Ngalia malefo nai, ma 'oko kwatea fuada.”

18

Sa ti ne 'initoa ka tasa?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

---

* **17:20-21** Tani kekedee 'ua ana sa Matiu, kera 'adoa lau verse 21, “Taifilia folae fainia abu fafanga go ne nia bobola fainia ifulangailana na anoeru ta'a 'uri ki, ma nao lau ta ru.”

1 Ana kada nai, na fafurongo sa Jesus ki kera leka mai siana, ma kera ka
ledia ka 'uri, “'Uri kada God kai gwaungai, sa ti ana kalu ne kai 'initoa ka
tasa?”
2 Ana kada nai, sa Jesus ka saea mai te wele tu'u siana, ma ka fauua
safitada.
3 Ma nia ka fata 'uri, “Ru mamana nau ku saea fua mulu, dia mulu talana
na abulolae kamulu, ma mulu ka fatu'u kamulu talamulu dia ka wele ki,
mulu bobola fuana God ka gwaungai fafi kamulu.
4 Ma sa ti ne ka fatu'ua nia 'i tala'ana dia ka wele ne, nia kai 'initoa kada
God kai gwaungai.
5 Dia sa ti ne 'oe kwaloa ta wele 'uri sulia ne nia famamana nau, 'oe
kwalo nau lau go.

Sa Jesus fabasua wane
ki ana ta'alae
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Dia ta wane nia kwatea wane kera marabibi ki ka 'asia fasia fitoe kera
aku, nia lea fuana kera kania ta fau baita luana, ma kera ka 'ui 'ania laona
matakwa.
7 Kwaimanatailae fuana wane laona molagali sulia ru 'oro fuana
fagarolada nia kai leka firi. Boroi ma nia kai ta'a 'asiana fuana wane ne
kai sasia ru nai fua sae ka kwatea wane ki ka 'asida fasia fitoe kera aku.
8 “Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana 'abamu, 'oe siki musia fasi 'oe.
Nia ta lea ga 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona maurie 'i langi fainia
na ngunguru 'aba naoma ngunguru 'ae, fasi 'oe fi koso laona kula ni
kwaekwaee fainia ro 'aba naoma ro 'ae ki, kula ne ere nia saru si mae.
9 Ma dia maamu kwate 'oko 'asi 'oe fasia fitoe 'oe aku, 'oe lafua 'amu fasi
'oe, ma 'oko 'ui 'ania. Nia ta lea ga 'ana fuamu dia 'oe ru 'i laona maurie
'i langi fainia te bali maa, fasi 'oko koso laona kula ana ere ne nao si mae
fainia ro bali maa ki.”

Na sipsip be nia tafeo
(Luk 15:3-7)

10-11 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao mulu si siniulangainia na ka wele
ne ki. Sulia ne 'ainsel kera ki farongoa God na Maa nau 'i langi, sulia te ne
mulu sasi ada.
12 “Ma dia ta wane nia to ana te talanga sipsip, ma te ai ada ka tafeo, te
ne wane nai kai sasia? Wane nai kai fasia sikwa akwala ma sikwa sipsip
ki ana toloa ne kera fanga ana, ma ka leka ka nani 'uria te sipsip ne nia
tafeo ma ka naoana.
13 Kada nia dao na to'ona, nia eele ka liufia na eelea nia ki fainia na
sipsip ne kera to ga 'ada fainia.
14 Na Maa kamulu 'i langi, nia 'e manata laugo 'urinai, sulia nao nia si
doria ta ka wele 'ana ka funu sulia abulo ta'alae nia ki.”

Famanatalae sulia fa'o'olosilana garoe ro wane sa Jesus ki

15 Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Dia ne wanefuta 'oe sasia
ta ru ka garo fuamu, 'oe leka siana, 'oko farongoa ana na garoe nia 'i
safitamoro taifili kamoro. Ma dia nia rongo 'oe, kamoro ka kwaimani lau.
16 Ma dia nia si rongo 'oe, 'oko talaia te wane naoma ta ro wane lau fai
'oe, fua kera ka famamana ru ne 'oe saea, fua 'oko sasi sulia na Kekedee
Abu be saea, ‘Na ro wane naoma ta olu wane fua kera ka famamana na
fatae ne nia saea.’

17 Ma dia nia nao si alafafia go fata famamanalae kera, 'oko farongoa ana
na fikute wane God ki. Ma dia ne fikute wane God ki boroi, nia si rongoda
go, 'oko alua 'i maa fasia fikute wane kamulu ka dia na wane kera ulafusia
God, naoma ta wane ta'a ne nia konia na malefo ana takisi.
18 “Ru mamana nau ku saea fua mulu, ta te ne mulu luia wane ki nao
si sasia laona molagali, God alafafia laugo 'i langi. Ma ta te ne mulu
alamatainia wane ki ka sasi laona molagali, God alamatainia laugo mai
'i langi.
19 “Nau ku saea lau fua mulu, dia ta ro wane ana kamulu keroa alafafia
ta ru laona molagali, ma keroa ka fo 'uria, Maa nau 'i langi nia kai kwatea
fuadaro.
20 Ma dia ta ro wane naoma olu wane kera oku ana ta kula, sulia kera
famamana nau, nau ku to laugo senai fai kera.”

Na manatalugelae ana ta'alae

21 Sa Pita leka mai siana sa Jesus, ma ka ledia ka 'uri, “'Aofia 'ae, ta fita
kada ne nau ku saitamana nau manatalugea wanefuta nau, kada nia sasia
ta ru ka ta'a fuaku? Nia leka ka dao ana fiu kada ki?”
22 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau ku saea fuamu, nao lau fiu kada ki,
boroi ma fiu akwala ma fiu kada ki ne 'oe manatalugea ana.
23 Nau saea 'urinai sulia 'Initoe God dia ta kingi ne nia doria fa'o'olosilana
na ngali langalae ki fainia wane rao nia ki.
24 Aia, na etana wane ni rao ka dao mai ne nia ngali langa ana molee
malefo.
25 Ma na wane rao nai nao si bobola na fuana duulana na ngali langalae
nia, ma na kingi ka oduda fua kera ka 'oifoli ana nia, na 'afe nia, na wele
nia ki, ma na ru nia ki tafau fuana duulana na ngali langalae nia.
26 “Ma na wane rao nai leka mai ka boruru 'i naona na kingi ne, ma ka
amasia ka 'uri, ‘'Oe mabetu'u basi fai nau, fua nau kai duua na ru 'oe ki
tafau.’
27 Ma na kingi nai ka kwaimanatai fuana, ma nia ka manatalugea na
ngali langalae nia fua nia si duua na, ma nia ka alamatainia ka leka na
'ana.
28 “Aia, kada wane nai nia ru kau 'i maa, nia ka dao to'ona te wane ana
wane rao ki ne nia ngali langa ana bara fa malefo siana. Nia ka daua, ma
ka safali 'inia na luana wane rao nai, ma ka fata 'uri, ‘'Oe duua na ru be
'oe ngali langa ana siaku ki!’
29 “Ma wane rao nai ka boruru, ma ka amasia ka 'uri, ‘'Oe mabetu'u basi
fai nau, ma nau kai duua fuamu.’
30 “Boroi ma nia ka noni'ela, ma ka ngali nia, ma ka alu laona beu ni
kanie, leka nia ka duua na ngali langalae nai.
31 Ma kada tani wane rao kera ada to'ona na ru nai, manatalada ka
kwaimanatai 'asiana. Ma kera leka siana na kingi nai, ma kera farongoa
ana ru ki tafau.
32 “Ma na kingi ka saea mai wane rao eteta nai, ma ka fata 'uri fuana,
‘'Oe na wane ta'a 'asiana! Nau ku manatalugea na ngali langalae be 'oe ki
tafau, sulia 'oe amasi nau 'uria.
33 Tala'ana 'oe kwaimanatai go fuana wane rao nai, dia be nau ku sasia
laugo fuamu.’
34 Ma kingi nai 'e guisasu 'asiana, ma ka kwatea fua kwaelana laona beu
ni kanie, leka nia ka duua ru ki tafau ne nia ngali langa ana.”

35 Ma sa Jesus ka fasuia na tarifulae nai ka 'uri, “Ma na ru nai laugo
ne na Maa nau 'i langi kai sasia fua mulu, dia nao mulu si manataluge
mamana ana tolamulu faida.”

19

Na famanatalae sulia
na lukasilana na 'afe
(Mak 10:1-12)

1 Kada sa Jesus fata ka suina, nia ka leka fasia lofaa nai 'i Galili. Ma nia
ka tofolo ana kafo 'i Jodan, ma ka dao ana ta lofaa 'i Jiudea.
2 Ma na wane 'oro kera leka sulia. Ma wane kera matai ki, sa Jesus ka
gurada ma kera ka 'akwa.
3 Ma tani Farasi kera leka go mai 'ada fuana ilitolana sa Jesus. Ma kera
ka ledi 'uri ana, “'Uri ma na taki sa Moses, nia lea ga 'ana fua wane ka
lukasia na 'afe nia 'uria ta ru boroi 'ana ne nia doria?”
4 Sa Jesus olisida ka 'uri, “'Uri ma nao mulu si manata lea sulia ru
ne kamulu idumia laona Kekedee Abu? Na Kekedee Abu fata 'uri, ‘Ana
safalilana mai, God nia saungainia wane ki ana welewane ma keni.’
5 Ma na Kekedee Abu ka fata laugo 'uri, ‘Sulia ru nai, wane ka fasia na
maa nia fainia gaa nia, ma ka 'ado fainia na 'afe nia, ma keroa ka alua na
te manatalae dia te wane go.’
6 Nao lau ta ro wane 'e'ete, boroi ma dia na te wane. Nia ne, ru God nia
kani okua ka suina, nao si lea fuana ta wane ka lugea lau.”
7 Ma na Farasi ki ka ledia lau kera ka fata 'uri, “Ma te taki sa Moses
fata 'uri, ‘Sa Moses nia alamatainia ne wane kai kedea ta 'aba beba ana
kwailukasilae, ma ka kwatea fuana 'afe nia fua nia ka lukasia na.’ Ma 'uta
ne sa Moses ka alamatainia fuana wane ki ka sasi 'urinai?”
8 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Sa Moses nia alamatainia fua mulu Jiu ki
fua lukasilana 'afe kamulu ki, sulia nia 'afitai fuana famanatalamulu, sulia
manatamulu ngasi 'asiana. Sui boroi 'ana ka 'urinai, 'i nao mai ana kada
God nia saungainia wane ma keni, nao nia si 'urinai.
9 Ma nau ku saea fua mulu, dia 'afe ta wane nao si oee go, ma na arai nia
ka lukasia ma ka adea lalau ta keni, na wane ne nia garo na ana oeelae.”
10 Burina sa Jesus ka fata 'urinai fuada, fafurongo nia ki kera 'e fata 'uri
fuana, “Ma dia nia 'afitai fuana wane ka lukasia 'afe nia 'urinai, ni lea
fuana wane nao si arai go.”
11 Ma sa Jesus ka 'uri fuada, “Wane 'oro ki nao si saitamana lea ana ru
mamana sulia araie. Boroi ma bara wane go ne God kwatea liatoe fuada
fua kera ka malingainia famanatae ne.
12 Nau ku saea ru ne sulia tani wane nao si arai, sulia safali ana kada
kera futa mai, nao ta ru si 'o'olo laona nonida, nia ne sasia kera si bobola
fuana araie. Ma tani wane nao si arai sulia na wane ki kera saungainia na
nonida ne sasia kera nao si bobola na fuana araie. Ma tani wane kera nao
si arai fua kera ka rao nikila fuana God. Ma wane ne kera bobola fuana
arailae, alamatainia kera leka sulia na famanatae ne sulia araie.”

Sa Jesus falea kaela wele ki
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Ma burina ru ne, tani wane kera ngalia mai na kaela wele ki siana sa
Jesus, fua ka alua na 'abana fafida, ma ka foa fafida. Ma na fafurongo nia
ki ka balufida.

14 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu alamatainia na kaela wele ki ka
leka mai siaku, nao mulu si susida lau. Sulia God nia gwaungai ana wane
ne marabibi ka dia kaela wele ne ki.”
15 Sui sa Jesus ka alua na 'abana fafida kaela wele nai ki, ma ka faleada.
Sui, nia ka leka na 'ana.

Na wane todaru
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Ana te kada, te wane fi baita nia leka mai siana sa Jesus, ma ka ledi
'uri, “Wane Famanata 'ae, na ru lea te ki ne nau ku sasia fua nau ku too
ana na maurie firi?”
17 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Uta ne 'oe ledi nau sulia ru lea ki? Taifilia
God go ne lea. Dia 'oe doria too ana maurie firi fainia God, 'oe rosulia na
taki nia ki ne nia saea.”
18 Ma na wane nai ka ledia lau sa Jesus ka 'uri, “Taki te ki nai?”
Sa Jesus ka olisi 'uri ana, “'Oe si sauwanee, 'oe si oee, 'oe si beli, 'oe si
suke fafia ta wane.
19 Ma 'oko fabaita maa 'oe ma gaa 'oe. Ma 'oe kwaimani ana tolamu ka
dia laugo ne 'oe kwaimani amu talamu.”
20 Sui wele fi baita ne ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Ru nai ki, nau ku sasi
na mai sulia. 'Uri ma te lau ne fua nau ku sasia?”
21 Ma sa Jesus olisia ka 'uri fuana, “Dia 'oe doria 'oe to 'o'olo tafau, leka
'oe fafoli ana ru 'oe ki tafau, ngalia malefo nai, 'oko kwatea fuana wane
siofa ki, ma 'oe kai too ana toorue 'i langi. 'Urinai go, 'oe leka na mai suli
nau.”
22 Ma ana kada wele fi baita nai rongoa ru nai ki, na manatana 'e
kwaimanatai 'asiana, ma nia ka leka na 'ana, sulia nia wane todaru 'asiana.
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Nau ku saea fua mulu,
nia ka 'afitai fua wane todaru ki kai ru laona maurie ne God kai gwaungai
fafia.
24 Ma nau ku saea laugo fua mulu, nia 'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru
sulia na mae kwakwa tu'u ana nile. Nia 'afitai ka liufia lau fua ta wane
todaru kai ru laona maurie ne God kai gwaungai fafia.”
25 Ma kada fafurongo nia ki kera rongoa ru nai ki, kera ka kwele 'asiana,
ma kera ka fata 'uri, “Ma dia nia ka 'afitai fua wane todaru ki 'urinai, sa
ti mone ne ka bobola fuana maurie firi?”
26 Ma ana kada sa Jesus fata, nia ka ada 'o'olo kau fuana fafurongo nia
ki, ma ka fata 'uri, “Nia 'afitai 'asiana fuana wane ki kai toda maurie firi,
boroi ma fuana God nao nia si 'afitai go. Na ru ki tafau nia ngwaluda ga
'ana fuana God.”
27 Ana kada nai, sa Pita ka ledia sa Jesus ka 'uri, “Ma kalu 'uta mone?
Sulia kalu fasia na toorue kalu ki tafau, ma kalu ka leka na suli 'oe. Ma te
ne God kai kwatea fua malu?”
28 Ma sa Jesus ka olisia fuada ka 'uri, “Nau ku saea fua mulu, ana kada
God kai alua na molagali falu, nau, na Wele nia Wane, nau kai gouru ana
kula ni gourue nau fuana ketolana wane ki tafau. Ana kada nai, kamulu
akwala ma ro wane fafurongo nau ki, mulu kai to fai nau ana kula ana
'initoe fuana ketolana wane ki ana akwala ma ro kwalafa ana Israel ki.
29 Ma sa ti ne fasia lume nia, na wanefuta nia ki, na waiwane nia ki, na
maa fai gaa nia, ma wele nia ki, naoma ta ano 'ana boroi, sulia nia leka
suli nau, na wane nai kai ngalia ru lea 'oro ki liufia ru be nia too ana 'i
nao ki. Ma God kai kwatea laugo maurie firi fuana.

30 Ma wane 'oro ne kera eteta ana kada nai, kera kai 'isi. Ma wane 'oro
ne kera 'isi, kera kai eteta.”

20

Na tarifulae sulia na wane rao ki

1 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na 'Initoe God nia 'uri:
Nia dia na wane ne to ana gano, ma ka leka 'i 'ofodangi fuana laefilana
wane ki fua raoe laona oole nia.
2 Ma nia ka alafafia na folilada ana malefo ne bobola fuana te maedangi,
ma ka oduda na fuana raoe laona oole nia.
3 “Ma ana sikwana kada sato 'ofodangi, nia ka leka lau, ma ka ada to'ona
tani wane ne kera uu 'o'oni ga 'ada laona usie, ma kera nao si sasia go ta
ru.
4 Ma nia ka 'uri fuada, ‘Kamulu kai leka laugo mai, fua kulu rao laona
oole nau, ma nau kai foli kamulu ana ru ne bobola fainia.’
5 Ma kera ka leka na.
“Ma tofungana asoa, ana oluna kada sato, nia ka leka lau, ma ka sasi
laugo 'urinai.
6 Ma bobola fainia limana kada sato saulafi, nia ka leka ma ka dao to'ona
tani wane ne kera uu 'o'oni ga 'ada maana fuli usie. Ma nia ka ledida 'uri,
‘'Uta ne kamulu ka uu 'o'oni go amulu 'i seki sulia maedangi laulau ne, ma
nao mulu si sasia go ta ru?’
7 “Ma kera olisia kera ka 'uri, ‘Nao ta wane si sae kalu go.’
“Ma nia ka fata 'uri fuada, ‘Kamulu leka ma mulu ka rao fainia wane
loko kera eta rao na ki laona oole nau.’
8 “Ma kada na sato nia su na, wane ne to ana oole, ka fata 'uri fuana
wane baita ana raoe nia, ‘'Oe saea mai na wane rao ki, ma 'oe folida ana
malefo kera ki. 'Oe safali ana wane be nau ku saeda 'isi, leka ka dao ana
wane be nau ku eta saeda ki.’
9 “Na wane rao be nia saeda 'isi ki saulafi, kera dao, ma nia ka folida
ana malefo ne bobola fainia te fa dangi fuana te wane.
10 Ma kada ne wane be nia saeda mai 'i nao kera dao mai, kera kwaisae
nia kai folida ka ta baita. Boroi ma kera tafau ngalia go malefo ne bobola
fainia te fa dangi fuana te wane.
11 Ma kada kera ngalia na, kera ka ngununguru buri fuana wane ne too
ana na oole, kera ka fata 'uri,
12 ‘Na wane ne 'oe saeda 'isi ki, kera rao go sulia kada tu'u, ma 'oe folida
ka bobola laugo fai kalu na wane ne ngali kulua ana raoe sulia maedangi
laulau ne, ma na sato ka sato fifi amalu.’
13 “Ma nia ka fata 'uri fuana te wane ada, ‘Wane nau 'ae, nau si suke 'oe
go. 'Oe alafafia raoe fuana te malefo go be.
14 Ngalia na folifolia 'oe, ma 'oko leka na 'amu. Nau ku doria kwatea
fuana wane ne nau laefida 'isi mai ka dia laugo ne nau ku kwate fuamu.
15 Ma nau ku to ana nikilalae fuana sasilana te ne nau dori sasia ana
malefo nau talaku. 'Uta 'oko 'uga, sulia nau ku kwate ru baita fuana wane
'e'ete loko ki?’ ”
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Nia ne, na wane ne kera 'isi ana kada nai,
kera kai eteta. Ma na wane ne kera eteta ana kada nai, kera kai 'isi.”

Oluna kada sa Jesus nia
fata sulia maelana
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Kada sa Jesus nia leka 'uria 'i Jerusalem, nia ka talaia na fafurongo
nia ki kera ka leka karangi nia taifilida, ma nia ka fata fuada taifilida ka
'uri,
18 “Mulu fafurongo! Kulu ra 'alaa 'uria 'i Jerusalem, ma kera kai
'olomaelaku, na Wele nia Wane, fuana fataabu baita ki fainia na wane
famanata ana taki ki. Ma kera kai keto nau fuana maelaku.
19 Ma kera kai kwate nau fuana wane ne nao lau Jiu ki, ma kera kai
'onionga 'ani nau, ma kera ka kwae nau. Sui kera kai foto'i nau ana
'airarafolo fuana saungilaku. Aia, ma ana oluna maedangi, God kai tae
nau lau fuana mauri.”

*Na gaa ro fafurongo
ki gania sa Jesus
(Mak 10:35-45)*

20 Burina ru nai, 'afe sa Sebedi fainia ro wele nia ki, sa Jemes ma sa Jon,
kera dao mai fua adalae to'ona sa Jesus. Na keni nai leka mai, ka boruru
naofana sa Jesus, ma ka gania 'uria sasilana ta ru fuana ro wele nia ki.
21 Ma sa Jesus ka ledia keni ne ka 'uri, “Te ne 'oe doria?”
Nia ka fata 'uri, “Nau ku doria 'oe alangai fuaku, 'oe alamatainia ro wele
ne nau ki ka to karangi 'oe, ta wane ka gouru 'i bali 'o'olo* amu, ma ta
wane bali mauli 'amu, kada 'oe kingi laona 'Initoe 'oe.”
22 Ana kada nai, sa Jesus ka fata 'uri fuana wele nai ki, “Ru ne kamoro
gania, kamoro nao si saitamana go ana na fadalana. Kamoro bobola go
'amoro nonifilae dia ne nau kai nonifi ana?”
Ma keroa ka fata 'uri, “Iu, karo bobola go 'amaro.”
23 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuadaro, “Nia mamana na nonifilae ne kai dao
to'omoro. Boroi ma fuana ta wane ka gouru 'i bali 'o'olo aku, ma ta wane
bali mauli aku dia ne kamoro doria, nao lau nau ne filia. Taifilia Maa nau
mai langi go ne saitamana kwatelana fua sa tifaida ne nia filida ka suina.”
24 Kada na akwala fafurongo nai ki kera rongoa te ne sa Jemes ma sa
Jon keroa gania, kera ka guisasu fuana ro wanefuta nai ki.
25 Nia ne, sa Jesus ka sae kera go mai siana, ka fata 'uri, “Kamulu
saitamana na wane gwaungai ki ne kera gwaungai fuana wane ne nao
lau Jiu ki, kera to ana nikilalae, ma kera saitamana usungailana wane ki
fuana sasilana ru kera doria ki.
26 Sui boroi 'ana, nao nia si 'urinai lau safitamulu. Dia ta wane amulu
nia doria ka fanaonao, nia ka saitamana ne nia na wane rao kamulu.
27 Ma dia sa ti amulu ne doria ka eteta, nia kai rao 'o'oni fuana wane ki.
28 Nia ka sasi dia nau, na Wele nia Wane. Sulia nau nao si leka mai fua
wane ki kera ka rao fuaku. Boroi ma nau ku leka lalau mai fua nau rao
fuana wane ki tafau, ma nau leka mai fua ku kwatea na maurilaku fuana
famaurilana na wane 'oro ki.”

*Sa Jesus gura ro wane
maada rodo ki
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

29 Ma kada sa Jesus fainia fafurongo nia ki kera leka kau 'uria 'i
Jerusalem, kera ka liufia na kau mae fere 'i Jeriko. Ma kada kera leka
fasia fere nai, na wane 'oro kera leka mai sulida.

---

* **20:21** *bali 'o'olo:* Ada to'ona ana Diksonari

30 Ma na ro wane maada rodo ki keroa to ninimana taale. Ma kada
keroa rongoa sa Jesus ne leka mai sulia taale, keroa ka akwa, keroa ka
'uri, “'Aofia 'ae. 'Oe Wele ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai karo mai.”
31 Ma kada ne wane ki kera rongo keroa, kera ka balufi keroa, ma kera
ka 'uri, “Moro to aroaro!” Boroi ma kada kera fata 'urinai, keroa fi akwa
baita lau 'uri, “'Aofia 'ae. 'Oe Wele ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai karo
mai.”
32 Ma kada sa Jesus rongoa ne keroa akwa mai 'urinai, nia ka uu ngado,
ma ka saeda mai, ma ka ledida 'uri, “Te ne kamoro doria nau sasia
fuamoro?”
33 Keroa olisia, keroa ka 'uri fuana, “'Aofia, karo doria 'oe 'ifingia
maamaro fua karo kai ada.”
34 'Urinai, sa Jesus ka kwaimanatai 'asiana fuadaro, ma nia ka samo
to'ona na maadoro. Ma ana kada nai go, na maadaro ka ada na, ma keroa
ka leka na fainia sa Jesus.

21

Wane 'oro ki tangoa sa Jesus
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao karangia na 'i Jerusalem,
ana fere 'i Betfeis, gwauna fa uo 'i Olif. Senai, sa Jesus ka kwatea ro wane
ana fafurongo nia ki, keroa ka eteta 'i nao,
2 ma nia ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka ana fere loko kamoro naofia
kau. Ma kada kamoro dao 'i senai, kamoro kai dao to'ona te dongki, kera
kania senai fainia na wele. Moro lugeda, ma moro ngalida mai siaku.
3 Ma dia ta wane ka ledi kamoro, moro ka saea fuana ka 'uri, ‘Na 'Aofia
ne doria.’ Ma 'urinai nia kai ala'anida fuamoro.”
4 Ru ne nia fuli fua ka famamana te be na profet nia saea ka 'uri,
5 “Mulu kai saea fuana wane 'i Jerusalem ki, mulu ka 'uri,
‘Ada to'ona basi.
Na kingi kamulu, nia leka na mai siamulu.
Nia ka fatu'ua, ma ka leka mai fafona na dongki.
Nia ka leka mai fafona na dongki tu'u.’ ”✡
6 Ma na ro wane ana fafurongo nia ki, keroa ka eteta na 'i nao, ma kera
ka sasia ru ne ki sa Jesus saea fuadaro.
7 Keroa talaia mai na dongki nai fainia na wele, ma kera ka safatainia
na maku kera ki fafona na sulina dongki tu'u nai, ma sa Jesus ka gouru
fafona.
8 Ma na wane 'oro ki kera safatainia maku gwala kera ki sulia taale, ma
tani wane ka tofua ulina niniu ki, ma kera ka safatainia sulia taale.
9 Ma fikue ne kera eteta naona sa Jesus, ma tani ai ka 'isi kau burina,
kera akwa kera ka 'uri,
“Tangolae fuana wele ana kwalafa sa Deved na kingi!
Ma God 'oe oilakitainia wane ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!✡
Lafutainia God nia to 'i langi!”
10 Ma kada sa Jesus nia dao 'i Jerusalem, na wane ana fere nai kera eele
'asiana, ma tani wane kera ledida ka 'uri, “Sa ti ne?”
11 Ma na fikue nai kera ka 'uri, “Nia sa Jesus na profet, na wane fasia
fere 'i Nasaret laona lofaa 'i Galili.”

✡ **21:5** Sekaraea 9:9 ✡ **21:9** Psalm 118:26

Sa Jesus taria wane ne kera falia Beu Abu God
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Kada sa Jesus leka mai ka dao laona Beu Abu God, nia ka taria wane
ne kera foli ma kera fafoli senai ki. Ma nia ka kefusia na tatafe ana wane
ne kera talana malefo senai ki, ma ka kefusia na ru fuana gourue na wane
ne kera 'oifoli ana bole ki. 13 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nai ki,
"Na Fatalana God laona Kekedee Abu nia fata 'uri, 'Na Beu nau, kera saea
ana na beu fuana folae.' Boroi ma kamulu abulotainia ka alua lalau kula
fuana belilana ru wane ki."
14 Ana kada nai, tani wane maada rodo, ma tani wane 'aeda mae, kera
leka laugo mai siana sa Jesus laona Beu Abu God, ma nia ka gurada tafau.
15 Aia, ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera
ka guisasu kada kera ada to'ona ru lea ne sa Jesus nia sasia ki, ma kera ka
rongoa kaela wele ki kera akwa laona Beu Abu ka 'uri, "Tangolae fuana
wele ana kwalafa sa Deved na kingi!"
16 Ma na fataabu baita ki fainia na famanata ki, kera ka fata 'uri fuana
sa Jesus, "'Oe rongoa te ne kera saea! 'Uta ne nao 'oe si luida?"
Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Iu, nau ku rongoa. Nao mulu si idumia go
fatae be laona Kekedee Abu? Nia fata 'uri, 'God, 'oe famanata kaela wele
ki fua kera ka tango 'oe.' "✡
17 Sui 'i burina, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera leka na fasia 'i
Jerusalem, ma kera ka leka 'uria 'i Betani. Ma kada nia rodo na, kera ka
tio senai.

Sa Jesus agia na 'ai figi
(Mak 11:12-14, 20-24)

18 'Ofodangi ana ruana maedangi, sa Jesus fainia fafurongo nia ki kera
oli mai 'uria 'i Jerusalem, ma sa Jesus ka fiolo.
19 Ma nia ka ada to'ona te 'ai figi* ne uu ninimana taale, ma nia ka leka
'aena, boroi ma nao nia si ada to'ona go ta fueru ana, taifilia go ulina. Ma
nia ka fata 'uri fuana 'ai figi nai, "Sulia nao 'oe si alua go ta fueru, 'urinai
safali ana kada ne nao 'oe si fungu lau!" Ma kada nai go, na 'ai nai ka
kuku na.
20 Kada fafurongo ki kera ada to'ona ru nai, kera ka kwele 'asiana. Ma
kera ka ledi nia, "Te ne sasi na 'ai ne ka mae 'ali'ali ga 'ana 'uri?"
21 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Nau ku saea fua mulu, dia mulu famamana
ma nao mulu si fitala, kamulu saitamana mulu kai sasia go 'amulu ru baita
liufia ru ne nau sasia ana 'ai figi ne. Dia mulu saea fuana fa uo ne, "'Oe
tatae, ma 'oe 'ui 'ani 'oe talamu laona na asi,' ru nai kai fuli go ana.
22 Dia mulu fosia God, ma mulu ka famamana ne God kai sasi ru ne
mulu gania, nia kai sasi ga 'ana."

Ledilae sulia nikilalae sa Jesus
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Aia, ana kada sa Jesus nia oli lau laona Beu Abu God fuana
famanatalana wane ki, na fataabu baita ki, ma tani wane fanaonao ana
Jiu ki, kera leka mai siana. Ma kera ka ledi 'uri, "Sa ti ne saea 'oe taria
wane ne ki fasia laona Beu Abu? Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko
sasia ana ru ne ki?"

✡ **21:16** Psalm 8:2 * **21:19** *'ai figi:* Ada to'ona ana Diksonari

24 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Iu, nau ku ledi kamulu basi 'uria te ru.
Dia kamulu olisia, nau fi farongo kamulu ana nikilalae ne nau ku to ana
fua sasilana ru ne ki.
25 Iu, mulu saea basi fuaku, na nikilalae ne sa Jon nia to ana fua na
siuabulae, nia safali mai fasia 'i fai? Nia safali mai ana God, naoma nia
safali mai ana wane ki go?”

Ma kera ka safali olisusue 'i safitada kwailiu kera ka 'uri, “Te ne kulu kai
saea? Dia kulu olisia ma kulu ka 'uri, ‘Fasia God,’ nia kai fata 'uri, ‘'Urinai
ma 'uta mone ne mulu si famamana sa Jon?’
26 Ma dia kulu fata 'uri, ‘Nia safali go mai ana na wane ki,’ wane ki kera
kai guisasu fua kulu, sulia na wane ki kera saea sa Jon nia ta profet”.
27 Nia ne kera olisia ga 'ada 'uri fuana sa Jesus, “Kalu ulafusia go ti ne
saea sa Jon ka siuabua wane ki.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau boroi nau kusi farongo kamulu laugo
ana na nikilalae 'uta ne nau ku sasia ana ru ne ki.”

Tarifulae sulia na ro wele ki

28 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Mulu manata 'uta sulia ru ne? Te
wane nia to ana ro welewane ki. Ma nia ka leka siana na wele 'i nao, ma
ka fata 'uri fuana, ‘'Alakwa nau 'ae, ta'ena 'oe leka, 'oko rao laona oole be
kulu.’
29 “Ma nia ka olisia ka 'uri, ‘Nau ku ta'aku go.’ Ma sui 'i buri, nia ka
talana na manatalana, ma ka leka na laona oole.
30 Ma 'i buri, na maa ka leka lau siana ruana wele, ka saea laugo te fatae
nai. Ma na wele ne olisia ka 'uri, ‘Nia lea ga 'ana nau kai leka.’ Boroi ma
nia nao si leka go.
31 “'Uri ma sa ti 'adaro na ne sasia ru be na maa keroa nia doria?”

Ma kera olisia kera ka 'uri, “Na wele be 'i nao.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea fua mulu, na
wane ta'a ki ne kera konia na malefo ana na takisi, ma na keni sesele ki,
kera kai eta ru 'i laona maurie ne God nia gwaungai fafia 'i nao amulu.
32 Sa Jon wane ni Siuabu be dao na mai siamulu fuana fatailana tolae
ne God nia doria fua mulu kai to sulia, ma nao mulu si famamana nia go.
Boroi ma, na wane ta'a ne kera konia malefo ana takisi, ma keni sesele ki,
kera famamana nia. Ma sui boroi 'ana mulu ada to'ona na ru nai ki, nao
mulu si famamana go sa Jon, ma nao mulu si talana go manatamulu.”

Na tarifulae sulia na wane rao ta'a ki
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Sa Jesus fata lau fuada ka 'uri, “Mulu rongoa basi te tarifulae lau. Te
wane baita nia fasia na oole grep. Ma nia saungainia sakali kalia, ma ka
'elia te kilu fuana mangisilana fue grep ki fua saungailana waeni, ma ka
saungainia te lume fuana folo 'usia oole. Ma nia ka alua na oole nia laona
'abana wane ki ne kera rao 'i laona. 'Urinai, nia ka leka na 'ana 'uria ta
mae fere tau.
34 Ma kada ne oole nai nia maua, nia kwatea na wane rao nia ki fuana
wane ne kera ada sulia na oole nia, fua ka ngalia mai tani fue grep ana 'ai
ne nia fasia laona oole nai.
35 “Ma na wane ne ada sulia na oole ki, kera daua na wane rao nia ki,
ma kera ka kumua te wane, ma ruana wane kera saungia ka mae na, ma
oluna wane kera 'ui fauna fua saungilana.

36 Sui nia ka kwatea lau wane rao 'oro ki liufia 'i nao siada. Ma wane ne
kera ada sulia oole nai, kera ka sasi 'urinai laugo ada.
37 Ma 'isilana, nia ka kwatea na wele mamana nia siada. Ma nia ka
manata 'uri, ‘Kera kai manata baita ana na wele nau ne.’
38 “Boroi ma kada ne wane nai ki kera ada to'ona na wele nia, kera ka
fata kwailiu fuada ka 'uri, ‘Nia na ne na wele na wane be nia too ana na
oole. Kulu saungia ka mae fua kulu ka ngalia 'akulu na oole ne fuaka.’
39 Ma kera daua, kera ka tara 'i maa fasia oole nai, ma kera ka saungia
ka mae.
40 “'Urinai ma kada wane ne too ana na oole nia 'e dao mai, te na ne nia
kai sasia ana wane ne ada sulia oole ki?”
41 Ma kera olisia ka 'uri, “Nia kai saungia wane ta'a ki ka mae, ma nia
ka kwatea lau oole nia fuana tani wane 'e'ete ne kera kai kwatea ta bali
fuana ana kada ana konirue.”
42 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nia mamana mulu idumia na Kekedee
Abu be fata 'uri,
‘Na fau ne wane saungai lume ki kera noni'ela ana, nia ne na fau talingai†
ka liufia fau ki tafau ana 'odoe.
God ne fulia ru nai, ma na adalae to'ona ka lea 'asiana.’✡
43 “Ma nia ne nau ku saea fua mulu, na 'oilakie ana 'Initoe God, nia kai
lafua fasi kamulu, ma ka kwatea 'ana fua wane ne rosulia ki.
44 Ma dia sa ti ne nia lakwadora fafona fau nai, nia kai mangisi. Ma sa
ti ne fau nai ka 'asia fafia, na nonina ka meme tafau na.”
45 Ma kada ne fataabu baita ki ma na Farasi ki, kera rongoa tarifulae
nai, kera saitamana ne sa Jesus nia fata sulida.
46 Nia ne kera doria daulana. Boroi ma kera mau, sulia na wane 'oro ne
kera oku ana kada nai, kera famamana ne sa Jesus nia na profet.

22

Sa Jesus fabolotania
nia fainia na kingi
(Luk 14:15-24)

1 Sa Jesus ka fata lau ana tarifulae fuana wane ki ka 'uri,
2 “Na 'Initoe God nia 'uri: Te kingi nia saungainia na fafanga ana araie
fuana wele nia ne kai arai.
3 Ma nia ka kwatea na wane rao nia ki siana na wane ne nia laefida ki
fuana fafanga nai, fua kera ka leka mai. Boroi ma kera noni'ela lalau ana
lekalae mai.
4 “Sui nia ka kwatea lau tani wane rao, ka fata 'uri fuada, ‘Mulu farongoa
na wane ne nau laefida ki, na fafanga nau nia kwaimakwali na. Nau ku
saungia tafau na buluka baita nau ki, ma kaela buluka nau ki, ma ru ki
tafau ka kwaimakwali na. Mulu leka na mai ana fafanga nau.’
5 “Boroi ma kera nao si doria go rolae sulia, ma kera ka leka 'e'ete lalau
'ada. Ta wane ka leka na laona oole nia, ma ta wane ka leka na laona sitoa
nia.
6 Ma tani wane kera daua wane rao nai ki, kera ka kwaeda, ma kera
saungida.
7 Ma na kingi ne ka guisasu 'asiana, ma nia ka kwatea wane ni omee nia
ki, kera ka saungia wane nai ki ne kera saungia na wane rao nia ki. Ma
kera ka sungia na fere baita kera.

† **21:42** *fau talingai:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **21:42** Psalm 118:22-23

8 “Sui nia ka fata 'uri fua wane rao nia ki, ‘Na fafanga kwaimakwali na,
boroi ma na wane be nau ku laefida ki, kera si bobola fua lekalae mai ana
na fafanga fai kalu.
9 Mulu leka sulia taale ki, mulu ka laefia mai na wane ki tafau ne mulu
dao to'oda, kera ka leka mai ana fafanga ne.’
10 Ma wane rao ki kera ka leka sulia taale ki, kera ka okua mai na wane
ki tafau ne kera dao to'oda. Ma na fafanga ana araie nai ka fungu ana
wane lea ki ma na wane ta'a ki.
11 “Sui kada ne na kingi nia dao mai fua adalae to'ona na wane ne kera
dao ki, nia ka ada to'ona te wane ne nao si ofi go ana na maku ana na
araie.
12 Ma na kingi ka fata 'uri, ‘Nao 'oe si ofi ana na maku fuana fafanga ana
araie, 'urinai nao nia si lea fua 'oko to seki.’ Ma na wane nai nao si saea
na ta ru.
13 “Sui na kingi ka saea fuana wane rao nia ki ka 'uri, ‘Mulu kania na
'abana ma na 'aena wane ne, ma mulu 'ui 'ania laona kula rorodoa 'i maa,
ana kula ne wane kai angi ma ka 'ala girigiri ana lifoda, sulia kera nonifi.’ ”
14 Sui sa Jesus ka fata na 'uri, “Na wane 'oro ki ne God laefida, boroi ma
bara wane go ne nia filida.”

Sa Jesus olisia na ledilae sulia na takisi
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Na Farasi ki kera leka, ma kera ka lokoeru fua fagarolana sa Jesus ana
ru ne nia saea ki.
16 Ma kera kwatea fafurongo kera ki fainia tani wane 'ana sa Kingi Herod
siana sa Jesus. Ma kera ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, kalu saitamana
ru 'oe saea ki, ru mamana tafau go. 'Oe famanata ga 'amu sulia mamanae
ma kwaidoria God fuana wane ki. Ma 'oe si 'ado go fainia ta wane ana ta
te ne kera manata sulia. Ma nao 'oe si manata go 'uria na 'initoe na wane.
17 Iu, 'oe saea basi fua malu! 'Uri ma na taki kia, nia luia kwatelana
malefo ana takisi fuana kingi baita 'i Rom?* 'Uri ma nia bobola fua kalu
kai kwatea takisi be, naoma 'e nao?”
18 Ma sa Jesus saitamana suina manatalae ta'a kera, ma ka fata 'uri,
“Kamulu wane kwalabasa ki, 'uta ne mulu sasi 'uria fagarolaku?
19 Mulu fatainia basi malefo ne mulu folia ana takisi.” Ma kera ka ngalia
mai te seleni, kera ka fatainia fuana.
20 Ma nia ka ledida ka 'uri, “Na nununa sa ti ne? Ma na satana sa ti
mone ne?”
21 Ma kera olisia, kera ka 'uri, “Na nununa, ma na satana na kingi baita
'i Rom.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu kwatea fuana kingi baita 'i Rom ru nia
ki, ma mulu ka kwatea laugo ru God ki fuana God.”
22 Ma kada kera rongoa na olisilae nai 'e lea, kera ka kwele 'asiana, ma
kera ka leka na 'ada fasia.

Sulia na tatae olilae
fasia maea
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ma ana fa dangi nai laugo, tani Sadusi kera leka mai siana sa Jesus.
Na Sadusi ki kera saea na wane ki kera nao si tatae lau fasia na maea.

---

* **22:17** *kingi baita 'i Rom:* Ada to'ona ana Diksonari

24 Ma kera ka ledia sa Jesus, kera ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, sa
Moses nia kedea na taki fuaka ka alangai 'uri, ‘Dia ta wane nia mae, ma
na 'afe nia ka mauri 'ua, boroi ma nao nia si to ana ta wele, na wanefuta
nia ka adea lau na gwa 'oru nai, fua keroa ka to ana ta wele fua ka talana
na wane ne nia mae na.’
25 Ma te kwalafa akulu Jiu ki, kera to ana fiu waisasina ki. Ma na wane
'i nao ka adea ta keni. Aia, kada keroa si to 'ua ana ta wele, wane nai ka
mae na.
26 Na ruana wane ka adea lau keni nai. Aia, nao keroa si to laugo ana
ta wele, ma nia ka mae laugo 'ana. Oluna wane ka adea lau, ma ka mae
laugo. Nia 'urinai leka fiu waisasina nai, kera mae ka sui go.
27 Burina bara waisasina ne kera mae, keni ne boroi ka mae laugo.
28 'Uri ma, ana maedangi ne God kai taea wane mae ki tafau fasia maea,
sa ti ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina nai ki be kera adea na keni
nai tafau?”
29 Sa Jesus ka olisi kera ka 'uri, “Kamulu garo na, sulia mulu si saitamana
go na Kekedee Abu ki ma na nikilalae God.
30 Sulia, kada ne wane mae ki kera kai tatae lau fuana maurie, kera dia
na 'ada na 'ainsel ki 'i langi ne kera nao si arai.
31 “Iu, nau ku famanata kamulu sulia na tatae fasia na mae. Nau ku
saitamana kamulu idumia sulia be God saea 'ua na mai ka 'uri,
32 ‘Nau na ne God sa Abraham, God sa Aesak, ma na God sa Jakob.’ God
nia nao lau God fuana wane ne kera mae ki, boroi ma God fuana wane ne
kera mauri ki.”
33 Ma ana kada ne wane 'oro ki kera oku kalia sa Jesus, kera rongoa ru
nai ki, ma kera ka kwele 'asiana ana famanatalae nia ki.

Na taki talingai 'asiana
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Ana kada ne Farasi ki kera rongoa sa Jesus ne fanofoa na Sadusi ki
ana na olisilae nia, kera ka oku mai siana.
35 Ma te wane ada ne famanata ana taki ki, nia sasi 'uria ka fagaroa sa
Jesus ana na ledilae ka 'uri,
36 “Wane Famanata 'ae, na taki te ne talingai ka liufia taki kia ki tafau?”
37 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “ ‘'Oe kwaimani ana God 'oe, ana manatamu
tafau, ana mangomu tafau, ma ana liomu tafau.’
38 Nia na ne taki eteta ma ka talingai 'asiana.
39 Ma ruana taki ka dia laugo ka 'uri, ‘'Oe kwaimani ana tolamu ka dia
laugo ne 'oe kwaimani amu talamu.’
40 Ma na taki fasia sa Moses ki tafau, ma na famanatalae profet ki kera
oku tafau go ana ro taki ne ki.”

Sa Jesus nia kwalafa sa Deved
ma na 'Aofia nia laugo
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Ana kada tani Farasi kera oku kalia sa Jesus, nia ledida ka 'uri,
42 “Na Christ, wane ne God nia filia fua famaurilana wane ki, kamulu
saea nia futa mai ana sa ti ne?”
Kera ka olisi 'uri ana, “Na Christ kai futa mai ana kwalafa sa Deved na
kingi.”
43 Sui sa Jesus ka ledi kera lau, “'Uta mone ne na Anoeru Abu nia kwatea
manatae wane fuana sa Deved na Kingi ka saea nia na 'Aofia nau? Deved
nia fata 'uri,

44 ‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, makwalia kada nau kai alua malimae 'oe ki
farana gwaungaie 'oe.’✡

45 “Sa Deved 'ana talana ne saea na Christ ana na ‘'Aofia.’ Nia ne, na
Christ nia nao lau Wele ana kwalafa sa Deved ga 'ana. Nia 'Aofia nia laugo.”

46 Ma ana kada nai, nao ta wane ada si bobola na fuana olisilana ana ta
ru. Ma burina na, nao ta wane si nonira'a na fuana ledilana sa Jesus lau.

23

Jesus fata falia falafala
wane famanata ana
taki ki ma Farasi ki
(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

1 'I burina ru nai, sa Jesus ka fata fuana wane ne kera oku mai ki, ma
na fafurongo nia ki ka 'uri,

2 “Na wane famanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kera to ana nikilalae
fuana famanatalae ana taki sa Moses ki.

3 Nia ne, mulu rosulida, ma mulu sasia na ru ki tafau ne kera saea fua
mulu. Boroi ma nao mulu si sasi lau sulia ru ne kera sasia ki, sulia kera
nao si sasi go sulia ru ne kera fata sulia ki.

4 Kera alua lau tani taki 'oro ne 'afitai fuana wane ki ka rosulia, boroi
ma kera nao si nonimabe fuana kwai'adomilae ana wane ki fuana sasilae
sulia taki nai ki.

5 “Ma kera sasia ru ki tafau fuana wane ki ka suada ma ka kwaisae kera
wane lea ki. Ma ru 'uri ki ne kera sasia. Kera kania maadarada, ma 'i
'abada ana reba ru baita ki ne kera kedea na Kekedee Abu ki ana. Ma
kera taia na ngagamuna maku kera ki ka gwala.

6 Ma kera doria 'asiana gourue ana kula 'initoa ana fafanga ki, ma kula
'initoa ki fuana gourue laona beu fuana folae ki.

7 Ma kera doria 'asiana tangolada maana usie ki, ma kera ka doria wane
ki ka fata 'uri ada, ‘Wane Famanata nau.’

8 “Boroi ma nao si lea fuana ta wane ga 'ana ne ka fata 'uri amulu,
‘Wane Famanata nau,’ sulia taifili nau go ne te wane famanata kamulu,
ma kamulu na bara waisasina laona fikue famamanalae.

9 Ma nao mulu si fa'initoa ta wane famanata laona molagali ana fatae
'uri, ‘Maa kalu,’ sulia kamulu kai fa'initoa go te Maa kamulu ne nia to mai
'i langi.

10 Ma nao si lea fuana ta wane ga 'ana ka fata 'uri amulu, ‘Wane baita,’
sulia kamulu to go ana te wane baita, ma nia na ne nau, na Christ, wane
ne God nia filia fuana famaurilana wane ki.

11 Dia ta wane doria ka baita safitamulu, nia ka dia na wane rao.

12 Ma ta wane ne ka fabaita nia talana, God kai fatu'u nia. Ma ta wane
boroi 'ana ne ka fatu'u nia talana, God kai fabaita ana.”

Sa Jesus susida fasia ta'alae wane gwaungai Jiu ki
(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nia ta'a 'asiana fua mulu na famanata
ana taki ki, ma kamulu na Farasi ki, Kamulu wane kwalabasa ki! God kai
kwae kamulu, sulia ne mulu bilaki 'usia na mae ana 'Initoe God fasia wane

✡ **22:44** Psalm 110:1

ki. Kamulu laugo nao mulu si doria go ne mulu ka ru laona 'Initoe God,
ma mulu susia wane ne kera faisusu 'uria rulae.*
15 “Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi
ki, na wane kwalabasa ne mulu suke ana wane ki. Aia, God kai kwae
kamulu, sulia mulu ulafu 'asiana ana liufilana kula ki tafau, laona asi ma
laona tolo, 'uria daolae to'ona ta wane, fua ka leka sulia na taki sa Moses
ki. Aia, ma kada wane 'e leka go suli kamulu, mulu fi sasi akau lalau ana
nia fuana lekalae 'uria kula ni kwaekwaee. Ma na kwaekwaee nia kai
baita ka liufi kamulu sulia na abulolana 'e ta'a ka liufi kamulu tafau na.
16 “Ta'a 'asiana fua mulu, ma kamulu dia na wane maa rodo ki ne kera
talaia wane ki. Nia ne, God kai kwae kamulu, sulia mulu famanata 'uri
ana wane ki, ‘Sui boroi 'ana sa ti ne ka fangasia alangaie nia ana Beu Abu
God, nia lea ga 'ana dia nao nia si sasia te ne nia alangai fuana. Boroi ma
dia nia fangasia alangaie nia ana na gol be laona Beu Abu God, nia ne ka
abu 'asiana fuana 'oilana alangailae nia.’
17 Mulu maa rodo, ma mulu oewanea 'asiana. Te ne baita, na gol naoma
na Beu Abu God ne sasia gol ne ka abu? Na Beu Abu God ne baita liufia
na gol!
18 Ma mulu famanata laugo wane ki 'uri, ‘Sui boroi 'ana sa ti ne ka
fangasia alangaie nia ana na fulifue, nia lea ga 'ana dia nao nia si sasia te
ne nia alangai ana. Ma dia nia ka fangasia alangaie nia ana afafue ne to
fafona fulifue, nia ne abu 'asiana fuana 'oilana alangailae be nia.’
19 Kamulu maa rodo. Te ne baita, afafue naoma na fulifue ne nia kwatea
afafue ka abu? Na fulifue ne 'initoa ka liufia na afafue.
20 Sulia na fulifue ne 'initoa ka liufia na afafue, ma sa ti ne fangasia
alangaie nia ana na fulifue, tama nia alangai ana na fulifue loko fainia
afafue ki tafau ne kera to fafona fulifue nai.
21 Ma sa ti boroi 'ana ne fangasia alangaie nia ana Beu Abu God, 'urinai
tama nia alangai na ana God ne nia to laona Beu Abu nai.
22 Ma dia ta wane ka fangasia alangaie nia ana 'i langi, tama nia alangai
ana kula ni gourue God, ma God ne to laugo 'i langi.
23 “Ta'a 'asiana fua mulu na wane famanata ana taki ki ma kamulu na
Farasi ki, Mulu na wane kwalabasa ki. God kai kwae kamulu. Mulu kwatea
ta bali ana tangafuluna ru ki fuana God ana ka ru ne mulu fasida laona
oole kamulu ki fua ka falea fanga kamulu ki,† ma nao mulu si manata
'abero go fuana rolae sulia famanatae baita ana taki ki. Na famanatae
baita ana taki ki fata 'uri, ‘Wane kai sasia na ru ki tafau ne 'o'olo fuana
wane ki. Nia ka kwaimanatai fuana wane ma ka saea ru mamana ki.’
Mulu kai sasia na ru nai ki, fainia na ru tu'u ki laona taki ki laugo.
24 Kamulu dia na wane maa rodo ne talaia na wane ki. Mulu saitamana
go 'amulu manata 'abero 'uria lekalae sulia ka ru laona taki ki. Ma nao
mulu si manata 'abero go ana ru baita laona taki ki. Kada mulu sasi 'urinai,
ru ne nia ada dia mulu lafua go 'amulu na lango fasia te ne mulu kufia,
boroi ma mulu kai onomia go 'amulu na kamel baita.

---

* **23:13-14** Verse 14 nao si to laona 'orolana kekedee 'ua sa Matiu, “Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi ki ne mulu sasia na ru ki fua sae wane ki kera ka sae mulu na wane lea ki. Boroi ma God kai kwae kamulu, sulia mulu mala ta'a ana 'oru ki ma mulu kai laua na lume kera ki fua mulu. Sui boroi 'ana mulu ka 'urinai, kamulu ka sasia folae gwala ki, fuana wane ki kera ka saea mulu na wane God ki. Sulia mulu sasi 'urinai, na kwaekwaee kamulu ki kai baita 'asiana.” † **23:23** Mint, Dill, ma Cummin

25 “Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi
ki ne mulu saitamana sasilana ru ki fua wane ki kera ka eele amulu. Aia,
God kai kwae kamulu, sulia mulu madafia 'asiana taufilana nonina na titiu
fuana fanga ki, boroi ma mulu fafungua ana na fanga ne mulu ngali ana
wane ki sulia ogalulumilae.
26 Kamulu na Farasi ki maamulu nia rodo! Mulu talana na manatalae
kamulu ki ka falu. Dia ne manatalae kamulu ki falu, na abulolae kamulu
ki boroi falu laugo. 'Urinai, na maurilamulu dia na titiu ki ne falu 'i nonina
ma laona laugo.
27 “Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki ma kamulu na Farasi
ki, mulu kwatea wane ki kera ka saea kamulu ana wane lea ki. Boroi ma
God kai kwae kamulu, sulia mulu dia kilu gwau ki ne kera farafua ma
adalae to'ona ka lea 'i maa, boroi ma 'i laona nia fungu ana suli fainia
nonina wane mae ki, ne kera moko ngwa'a na.
28 Ru ne nia mamana ana kamulu, sulia te ki ne mulu sasia nia ada lea
'asiana maana wane ki. Boroi ma na manatalae kamulu ki nia ta'a 'asiana,
ma mulu ka saitamana sukelana wane.
29-30 “Ta'a 'asiana fua mulu na famanata ana taki ki, ma kamulu laugo
na Farasi ki, mulu saitamana sasilana ru ki fuana wane ki ka saea kamulu
wane lea 'asiana. Boroi ma God kai kwae kamulu, sulia mulu saea dia
kamulu to ana kada be 'i nao, mulu si 'adomia go koko kamulu ki fuana
saungilana na profet ki. Ma ta'ena mulu alua na fau lea ki fafona kilu
gwau profet nai ki, ma na wane lea ki 'i nao fuana fakwangalana.
31 Kada mulu saea kera na koko kamulu ki, nia fatainia mulu futa olitana
kwalafa koko ta'a kamulu ki ne kera saungia profet ki mai 'i nao.
32 Aia, ma dia 'urinai, mulu fasuia na 'amulu raoe ne koko kamulu ki
etangia mai 'i nao!
33 Kamulu na ne abulolae kamulu ki dia na fa tafo ki. Ka 'afitai 'asiana
fua mulu ka tafi fasia kwaekwaee ana kula ni kwaekwaee.
34 Sulia ru nai ki, nau ku saea ru ne fua mulu, nau kai kwatea tani profet
ma tani wane saitamarue ma tani famanata siamulu. Ma tani ai ada mulu
kai saungida ma mulu kai foto'ida ana 'airarafolo. Tani wane ada, mulu
kai dauda ma mulu kai namusida laona beu fuana folae ki, ma mulu kai
tari kwailiu ada fasia laona fere kamulu ki.
35 Nia ne kwatea God kai kwae kamulu fafia saungilana na wane lea ki,
safali mai ana maelana sa Abel, na wane 'o'olo, leka ka dao ana maelana
sa Sekaraea, na wele sa Barakaea ne mulu saungia karangia fulifue laona
Beu Abu God.‡
36 Nau ku saea fua mulu ne kwaiketoie fuana maelana wane nai ki kai
to fafomulu wane ana kada ne.”

Sa Jesus nia kwaimanatai fuana wane 'i Jerusalem ki (Luk 13:34-35)

37 Ma sa Jesus ka ada kau fuana fere 'i Jerusalem, ma ka fata 'uri, “Wane
ana Jerusalem 'ae! Kamulu be 'ui fauna profet be God nia oduda mai fua
mulu ki, ma mulu ka saungida. Ana kada 'oro nau ku doria mulu kai leka
mai siaku fua nau ku ada suli kamulu dia ta karai nia ofia na wele nia ki
'i farana kukubana. Boroi ma nao mulu si doria go.
38 Ma ana kada ne na, God kai leka fasi kamulu, ma ka luka faburi na
ana fere kamulu.

‡ **23:35** Sa Abel na wane 'o'olo eteta ne kera saungia laona Alangaie 'ua. Ma sa Sekaraea na wane 'o'olo 'isi ne kera saungia laugo laona Alangaie 'Ua.

39 Ma nau ku saea fua mulu, nao mulu si ada to'oku lau, leka ka dao ana
kada ne mulu kai fata 'uri, ‘God, 'oe oilakitainia na wane ne leka mai ana
nikilalae 'oe!’ ”✡

24

Sa Jesus saea na malimae ki kai okosia na Beu Abu God
(Mak 13:1-27; Luk 21:5-28)

1 Ma 'i burina ne sa Jesus fata 'urinai ka sui, nia ka leka fasia Beu Abu
God. Ma kada sa Jesus nia leka kau, na fafurongo nia ki kera leka mai
siana, kera ka fata 'uri, “'Oe ada to'ona basi 'amu na lume lea ne ki laona
labu 'ana Beu Abu God.”
2 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Iu, 'oe ada to'ona na lume baita ne ki. Nao
ta te gwa fau seki kai tio lau 'i fulina. Kera tafau kera kai takalo 'i ano.”
3 Burina, sa Jesus ra gwauna fa uo 'i Olif, ma kada nia gouru 'ana, na
fafurongo nia ki kera leka mai siana, ma kera gouru fainia taifilida. Ma
kera ka ledi 'uri ana sa Jesus, “Kada te na ne ru ne 'oe saea fua malu ki
kai dao mai? Aia, ma te ne kai dao mai fua sae kai fatainia kada 'oe fua
olilae mai, fainia kada ne molagali kai sui ana?”
4-5 Sa Jesus ka olisi kera ka 'uri fuada, “Kamulu kai adaada lea, ma nao
mulu si alamatainia ta wane ka talai garo amulu. Sulia ne wane 'oro ki
kera kai dao mai ana sataku, ma kera ka fata 'uri, ‘Nau na ne na Christ!’
Ma kera ka talai garo ana wane 'oro ki.
6 Ma te ru lau, mulu kai rongoa firue ki ana fere karangi ki, ma na fatae
sulia firue ki ana tani fere tau laugo mai. Ka 'urinai boroi 'ana, nao mulu
si manata 'abero sulia. Ru 'urinai ki kai dao mai, boroi 'ana na 'isilana ru
ki tafau nao 'ua.
7 Na mae fere ki kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki kai fualida
kwailiu. Ma na uni fioloe ma anuanu ki kai liu ana kula ki tafau.
8 Ma ru nai ki kera ne safalilana nonifie, nia 'e dia keni fafuta be nia
safali ka fii wele.
9 “Ana kada nai laugo, wane ana mae fere 'e'ete kwailiu ki laona
molagali, kera kai malimae amulu, sulia kamulu na wane nau ki. Ma tani
wane ada kai dau kamulu, ma kai kwate kamulu fuana malimae kamulu
ki fuana kwaelamulu ma fuana saungilamulu.
10 Ma wane 'oro ne kera famamana nau, nao kera si dau ngasi ana
famamanae kera ki. Ma wane ki kai malimae ana kera kwailiu. Ma kera
kai kwatea wane God ki fuana malimae kera ki.
11 Ma kada nai, profet suke 'oro ki kai dao mai, ma kai talaia, ma kai
sukea wane 'oro ki, ma kera kai leka sulia na famanatae garo kera ki.
12 Ma kera kai sasia ru garo 'oro ki. Ma sulia ru ne, kwaimanie wane
'oro ki kai ngwatautau.
13 Sui boroi 'ana ka 'urinai, dia sa ti ne nia ngangata fuana lekalae sulia
God leka ka dao suilana kada nai, nia ne God kai famauria.
14 Ma Farongoe Lea ne sulia 'Initoe God, kera kai 'ainitalo ana laona
molagali fuana wane ki tafau. Suifatai, suilana molagali fi dao mai.
15 “Ma mulu kai ada to'ona na Ru Sua kai tatae mai ana kula abu. Na
ru ta'a nai kai fasua na Beu Abu God, ma God kai fasia. Aia, ru ne profet
Daniel eta fata na mai sulia 'i nao.” (Na faoraie fuana wane ne nia ididu
nia 'uri: 'Oe malingainia lea ana na fadalana ru ne.)

✡ **23:39** Psalm 118:26

16 “Kada mulu ada to'ona ru nai ki kera dao mai, na wane ne kera to ana
lofaa 'i Jiudea, kera kai tafi 'uria gwauna fa uo ki.
17 Ana kada nai, dia ta wane ka to mai 'i maa ana lume nia, nia ka tafi
'ali'ali, ma nao nia si manata lau 'uria rulae laona lume nia 'uria ngalilana
ta ru 'ana.
18 Ma sa ti ne nia to mai laona oole, nao nia si oli lau 'i lume 'uria ta
maku 'ana.
19 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a fuana keni ki ne kera iana, sulia
ne nia 'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a laugo fuana 'afe ki ne kera
too ana na wele tu'u ki.
20 Iu, mulu kai foa ma mulu ka gania God, fua ru ne nao si fuli lau kada
ana uni gwarie, naoma ana Sabat.
21 Sulia nonifilae ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a ka liufia nonifilae ne
wane laona molagali ki kera saitamana, safali 'ua mai ana safalilana kada
God nia saungainia molagali ka dao ana kada ne. Ma nao ta ru 'urinai kai
fuli mai burina.
22 Ma dia God nao si fakokorua kada ana nonifilae, nia 'afitai fua ta wane
kai mauri. Ma nia 'e fakokorua kada nai fuana lealana wane ne nia filida
ki.
23 “Iu, dia ta wane 'e fata 'uri fua mulu, ‘Ada to'ona basi, nia na ne na
Christ,’ naoma ka fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, nia na 'i seloko,’ nao mulu si
famamana nia.
24 Sulia wane susuke ki kai dao mai, ma kera kai fata 'uri, ‘Nau ne na
Christ,’ fainia na wane susuke ki kera kai fata 'uri, ‘Nau na profet.’ Ma
kera kai sasia fanadae baita ki fua ka talaia garo ana wane ne God nia
filida ki boroi ma nia 'afitai 'asiana fuada.
25 Nia ne, sui boroi 'ana ru ne ki kera nao si dao mai 'ua, nau ku saea na
fua mulu 'i nao, fua mulu ka saitamana.
26-27 “Ana kada nau, na Wele nia Wane, nau ku oli mai, wane ki tafau
kera kai ada to'oku. Dia laugo ne mulu saitamana adalae to'ona meamea
kada nia mea mai ana bali taelana sato leka ka dao mai bali sulana sato
laona mamanga. Aia, dia tani wane kera fata 'uri fua mulu, ‘Na Christ to
laona lofaa 'eke'eke,’ nao mulu si leka 'uria kula nai. Dia tani wane kera
fata 'uri fua mulu, ‘Na Christ kai agwa 'i seki,’ nao mulu si famamana fatae
'urinai ki.
28 “Na olilaku mai nao ta wane si talafia, ka dia laugo ne na gwaubalano
nao si talafia ta ru mae.

Sa Jesus fata sulia olilana mai
(Mak 13:24-31; Luk 21:25-33)

29 “'I buri'ana kada ne nonifilae nai ki ka sui,
‘God kai susia na sato, ma na madame, ma nao keroa si tala.
Ma God kai kwate na bubulu ki kera kai 'asida mai fasia mamanga.
Ma God kai sasia na ru 'i langi ki, kera kai leka garo fasia fulida.’✡
30 “Burina ru ne ki, na maetoto ana olilaku mai fi fatai mai laona
mamanga. Ma ana kada nai go, na wane ki tafau laona molagali, kera
kai angi sulia kera kai ada to'ona ne nau, na Wele nia Wane, ku oli mai
fafona gwa salo laona mamanga, ma nau kai leka mai fainia nikilalae nau
ma na ngwasinasinae baita nau.
31 Ma na 'ainsel kai ufia na bungu ka angi baita fua okulana wane nau
ki tafau ne nau ku filida na. Ana kada nai, nau ku kwatea mai 'ainsel nau
ki, fua kera okua mai wane nau ki fasia fere ki tafau laona molagali.”

✡ **24:29** Aesaea 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; 3:15

32 Sui, sa Jesus ka fata sulia tarifulae ka 'uri, “Mulu manata basi sulia 'ai
figi ki. Kada mulu ada to'ona na ulina nia ngosa, mulu saitamana na ne
kada fuana uni 'ako'akoe nia dao karangi na.
33 Ka 'urinai laugo, kada mulu ada to'ona nonifilae nai ki tafau kera fuli
mai, mulu kai saitamana ne olilaku mai nia karangi na.
34 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu, wane ki tafau ne kera mauri
ana kada ne, kera nao si mae 'i naona ru nai ki ne kai dao mai.
35 Na ru ki tafau mai 'i langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma
na fatalaku go ne toto nao si sui.

Nao ta wane si saitamana maedangi naoma kada nai
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

36 “Nao ta wane si saitamana kada ne nau kai oli mai ana. Na 'ainsel ki
boroi nao si saitamana laugo, ma nau, na Wele boroi, nau nao si saitamana
laugo ana. God na Maa taifilia go ne nia saitamana.
37 Na olilaku mai kai dia ru be fuli ana kada sa Noa.
38 Ana fa dangi be 'i nao ki, ana na igwa baita be, na wane ki kera fanga
ma kera ka ku 'ada, ma na wane ki ma keni ki kera ka arai ma ka 'afe 'ada,
ma kera ka kwate keni 'ada kwailiu, leka ka dao go ana fa dangi be sa Noa
nia ra laona faka baita be.
39 Boroi 'ana, kera ulafusia 'ua na te ne kai dao mai, leka ka dao ana
kada ne igwa baita be dao mai, ma ka lauda na. Ma nia kai dao laugo mai
'uri ana kada ne nau kai dao mai ana.
40 Ana kada nai, ro wane ki keroa kai rao laona oole. Te wane God kai
ngalia, ma te wane kai ore.
41 Ma ro keni ki keroa sasi fanga oku. Te keni God kai ngalia, ma te keni
kai ore.
42 Mulu kai adaada lea, sulia mulu ulafusia fa dangi te ne nau, na 'Aofia
kamulu, kai dao mai ana.
43 Mulu ka manata to'ona ru ne, dia na wane ana lume 'e saitamana
ga ana kada ne wane beli kai dao mai ana, nia ka adaada lea ma nao si
alamatainia ta wane beli ka ru mai laona lume nia.
44 Nia ne, mulu kai kwaimakwali laugo, sulia nau kai dao mai ana kada
ne mulu fia nao nau si dao mai ana.”

Tarifulae sulia ro wane rao ki
(Luk 12:41-48)

45 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fafurongo ki, “Sa ti ne dia na wane
rao ne nia saitamarue ma ka rao 'o'olo? Nia ne na wane baita kai alua ka
ada sulia wane rao ki, ma ka kwatea fanga fuada ana kada fuana kwate
fangalae.
46 Ma 'oilakie fuana wane rao nai ne wane baita nia dao to'ona ma nia
sasia ru nai ki, ana kada ne nia dao mai ana lume nia!
47 Nau ku saea na ru mamana fua mulu, na wane baita kai alu nia ka
ada sulia ru nia ki tafau.
48 “Boroi ma, dia nia na wane rao ta'a, nia ka manata 'uri, ‘Na wane
baita nau, daolana mai nia tau 'ua.’
49 Ma nia ka safali fuana kwaelana wane rao ki, ma nia ka to ni fanga
na 'ana ma ka kufia ru bubulo ki na ana fainia wane ku bubulo ki.
50 Sui ma na wane baita kai dao mai ana ta maedangi ne nia nao si
kwaimakwali, ma ana kada ne nia ulafusia ga 'ana.
51 Na wane baita kai kwatea na kwaekwaee baita fuana, ma ka alu nia
fainia wane kwalabasa ki ne suke ana rolae sulia God. Ma kada nia to ana

kula nai, nia kai angi ga 'ana fainia na 'ala girigiri ana lifona, sulia nia nonifi 'asiana.”

25

Tarifulae sulia te akwala keni sari

1 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana kada ne nau ku oli lau mai, na 'Initoe
God kai dia na akwala keni sari ne kera ngalia na fa kwesu kera ki, ma
kera ka kwaimakwali ana na arai falu ne kai leka mai ka ngalida 'uria
laona fafanga ana araie.
2 Ma ta lima keni sari ada kera oewanea, ma ta lima ai ada kera ka lioto.
3 Na keni sari oewanea nai ki kera ngalia na fa kwesu kera ki, boroi ma
kera nao si ngali go faida ta 'oele ne ka bobola fuana fasarulana fa kwesu
kera ki.
4 Ma lima keni lioto nai ki kera ngalia 'oele fuana fasarulana kwesu
fainia na fa kwesu kera ki.
5 Ma kada arai falu nai nao si dao 'ali'ali, ma keni sari nai ki maada ka
maleua tafau, ma kera ka maleu na 'ada.
6 “Ma laona tofungana rodo, wane ki kera akwa ka 'uri, ‘Na arai falu nia
dao na mai! Mulu leka mai fua mulu ada to'ona.’
7 Na akwala keni sari nai kera ka tatae, ma kera ka fasarua na fa kwesu
kera ki.
8 Ma na keni sari oewanea nai ki kera ka fata 'uri fuana keni sari lioto
nai ki, ‘Mulu 'e kwatea ta 'oele fuana sarulae amalu, sulia ne 'oele kalu ki
fuana sarulae karangi ka suina.’
9 “Ma kera olisida kera ka 'uri, ‘Nao go, sulia nao nia si bobola na fai
kulu tafau. Mulu leka 'amulu ana ta lume, fua mulu ka folia ta 'oele fuana
sarulae 'amulu.’
10 Ma kada kera leka fuana folilae, na arai falu nai ka dao na mai. Ma na
sari nai ki ne kera sasi akau, kera ka leka na 'ada fainia 'uria na fafanga
ana araie. Ma kera ka bilaki na 'usia na mae.
11 “Ma 'i burina na keni sari oewanea be ki, ka dao laugo mai, kera ka
'uri, ‘Wane baita 'ae! 'Oe 'ifingia kau na mae fua malu!’
12 Ma na arai falu nai 'e olisida ka 'uri, ‘Ru mamana nau ku saea fua
mulu, nau ku ulafusi kamulu.’ ”
13 Ma sa Jesus ka fasuia na tarifulae ne ka 'uri, “Nia ne, mulu kai adaada
lea, sulia mulu ulafusia fa dangi naoma kada ne nau kai dao lau mai ana.”

Na tarifulae sulia olilana mai wane 'initoa
(Luk 19:11-27)

14 Sui sa Jesus ka saea lau na tarifulae ne fuana fafurongo nia ki ka 'uri,
“Ana kada nau kai oli mai, na 'Initoe God nia dia ta wane baita ne nia leka
ana ta kula tau, ma ka saea na wane rao nia ki, ma ka kwatea kera ka ada
sulia na toorue nia ki.
15 Ma nia ka kwatea lima to'oni seleni ki fuana te wane. Ma fuana ta
wane lau, nia ka kwatea ro to'oni seleni ki. Ma fuana ta wane lau, nia ka
kwatea te to'oni seleni. Nia ka kwatea ka bobola na fainia na liotoe kera
ki. Sui nia ka leka na 'ana ana lekalae nia.
16 Ma na wane ne ngalia na lima to'oni seleni, nia ka rao ana, ma ka to
lau ana ta lima to'oni seleni.
17 Ma na wane be ngalia na ro to'oni seleni ki, nia ka rao laugo ana, ma
ka toda lau ta ro to'oni seleni.

18 Boroi ma na wane be ngalia te to'oni seleni, nia 'e leka, ma ka 'elia te
kilu laona ano, ma ka safungainia 'ana seleni be na wane baita nia kwatea
fuana.
19 “Ma burina ka kada tau, na wane baita be kera 'e oli mai, ma ka doria
saitamana seleni be nia faida ki.
20 Ma na wane be ngalia lima to'oni seleni ki, ka ngalia lau mai ta lima
to'oni seleni, ma ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, 'oe kwatea lima to'oni seleni
ki fuaku be. 'Oe ada to'ona basi, nau ku toda lau ta lima to'oni seleni fafia.’
21 “Ma na wane baita nia ka olisia ka 'uri, ‘'Oe wane ni rao lea nau. Nau
ku saitamana, nau ku famamana 'oe! 'Oe rao lea ana ru tu'u ki, nia ne nau
ku alu 'oe, 'oko baita fafia na ru 'oro ki. 'Oe leka mai, ma 'oko eele 'amu
fai nau.’
22 “Ma na wane ne ngalia ro to'oni seleni ki ka dao laugo mai. Ma ka
fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, 'oe kwatea go ro to'oni seleni ki fuaku be. 'Oe
ada to'ona basi, nau ku toda lau ta ro to'oni seleni fafia.’
23 “Ma na wane baita nia ka olisia ka 'uri, ‘'Oe wane ni rao lea nau, nau
ku saitamana nau ku famamana 'oe! 'Oe rao lea ana ru tu'u ki. Nia ne nau
kai alu 'oe, 'oko baita fafia na ru 'oro ki. 'Oe leka mai, ma 'oko eele 'amu
fai nau.’
24 “Sui na wane be ngalia te to'oni seleni, ka dao mai. Ma nia ka fofone
ru ga 'ana ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, nau ku saitamana 'oe na wane ne
fatamaudi. 'Oe saitamana ngeda ru ga 'amu ana kula ne nao 'oe si fasi ru
ana.
25 Nia ne nau 'e mau, ma nau ku leka safungainia seleni be 'oe laona
ano. 'Oe ada to'ona malefo be 'oe go ne.’
26 “Ma na wane baita nia ka olisia ka 'uri, ‘'Oe na wane rao ta'a, ma 'oe
noni'ela 'asiana! 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku ngeda ru ana kula ne
nau nao si fasi ru ana.
27 Dia 'oe manata 'urinai, 'uta ne nao 'oe si alua 'amu na seleni nau ki
laona kula ni totodae, ma ka dao ana kada nau ku oli mai ana, nau ku
ngalia na seleni nai ma na seleni tarenga ki fainia.’
28 “Sui na wane baita nai ka fata 'uri fuana wane ni rao nia ki lau, ‘Mulu
ngalia na seleni ne ki fasia, ma mulu ka kwatea fuana wane ne too ana te
akwala to'oni seleni.
29 Sulia na wane ki tafau ne kera too ana ru 'oro ki, nau kai kwatea lau
tani ru fuada, fua kera ka too ana ru ki ka takwala. Ma sa ti boroi 'ana nia
too ana ta ru tu'u, nau kai lafua fasi nia.
30 Ma na wane ni rao ne, mulu kai 'ui 'ania 'i maa laona maerodo, kula
ne wane ki kai angi ga 'ada fainia 'ala girigiri ana lifoda, sulia nia nonifi
'asiana.’ ”
31 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana fafurongo nia ki, “Kada nau, na Wele
nia Wane, nau kai oli lau mai 'uria na kingi fainia na 'ainsel ki, nau kai
gouru ana kula ni gourue na kingi.
32 Ma na wane ki fasia fere ki tafau kera kai oku mai siaku. Ma nau
kai tolingia na wane ki tafau, dia ta wane be nia ada sulia na sipsip ki ka
tolingia na sipsip ki fasia na nanigot ki.
33 Ma nau kai alua na wane 'o'olo ki 'i bali 'o'olo aku, ma na wane ta'a ki
'i bali mauli aku.
34 “Sui nau ku fata 'uri fuana wane ne kera gouru 'i bali 'o'olo aku,
‘Kamulu na wane ne Maa nau faeele kamulu ki. Mulu kai ru mai laona
'initoe ne nia sasi akau ana fua mulu safali na mai ana safalilana na
molagali.

35 Sulia kada nau ku fiolo ana, kamulu kwatea fanga fuaku. Ma kada
nau ku maeliku ana, mulu kwatea kafo fuaku. Ma boroi 'ana nau na wane
dao fasia ta fere 'e'ete, kamulu eresi nau 'uria laona lume kamulu ki.
36 Ma kada nao 'aku ta maku, mulu kwate maku fuaku. Ma kada nau ku
matai, mulu ada sulia nau. Ma kada nau ku to 'i laona beu ni kanie, mulu
maa to'oku.'
37 "Sui na wane 'o'olo ki kera ka olisia kera ka 'uri, ''Aofia 'ae, kada te ne
kalu ada to'ona 'oe fiolo, ma kalu ka kwate fanga fuamu? Kada te ne 'oe
maeliku, ma kalu ka kwatea kafo fuamu?
38 Ma kada te ne 'oe na wane dao fasia na fere 'e'ete, ma kalu ka eresi
'oe 'i lume, naoma kada te ne nao 'amu ta maku, ma kalu ka kwate maku
'amu?
39 Ma kada te ne kalu ada to'ona ne 'oe matai ana, naoma 'oe to laona
beu ni kanie, ma kalu ka leka maa to'omu?'
40 "Ma nau ku olisida nau ku 'uri, 'Ru mamana nau ku saea fua mulu,
kada mulu sasia ta ru 'urinai fuana ta wane boroi 'ana ne kera nao si ada
baita ana, mulu sasia na fuaku.'
41 "Sui nau kai fata 'uri fuada na wane ne kera to 'i bali mauli aku, 'Mulu
leka tau kau fasi nau. God kai kwae kamulu. Ma mulu leka laona ere ne
toto firi, ne God nia sasi akau fuana sa Saetan ma na 'ainsel ta'a nia ki.
42 Sulia nau ku fiolo, ma mulu si kwatea go ta fanga fuaku. Ma kada nau
ku maeliku, nao mulu si kwatea go ta kafo fuaku.
43 Ma kada nau ku dao mai, mulu si eresi nau go 'uria lume kamulu ki.
Ma kada nao 'aku ta maku, nao mulu si kwate maku ga 'aku. Ma kada nau
ku matai ma ku to 'i laona beu ni kanie, nao mulu si ada go suli nau.'
44 "Ma kera ka olisia kera ka 'uri, ''Aofia 'ae, kada te ne kalu suamu, 'oe
fiolo, naoma 'oe maeliku, naoma 'oe na wane dao, naoma ka nao 'amu ta
maku, naoma 'oe matai naoma 'oe to 'i laona beu ni kanie, ma nao kalu si
'adomi 'oe go?'
45 "Ma nau ku olisida ku 'uri, 'Ru mamana nau ku saea fua mulu, kada
kamulu si kwai'adomi ana ta wane boroi ana ne kera nao si ada baita ana,
mulu sasia na fuaku.'
46 "Sui kera ka leka na 'ada 'uria kwaekwaee ne toto firi, ma wane 'o'olo
ki kera ka leka na 'uria na maurie firi."

26

Na lokoerue fuana
saungilana sa Jesus
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Kada sa Jesus nia famanata ana ru ne ki ka sui, nia ka fata 'uri fuana
fafurongo nia ki,
2 "Mulu saitamana suina, Fafanga ana Daofa Liue* kai fuli fafone. Ma
ana kada nai, kera kai kwate nau, na Wele nia Wane, fuana malimae nau
ki, fua kera kai foto'i nau ana 'airarafolo."
3 Ma ana te kada nai go ana, na fataabu baita ki, ma na fanaonao Jiu ki,
kera oku laona lume baita na 'inita fataabu† ne satana sa Kaeafas.
4 Ma kera ka lokoeru fua kera ka dao to'ona ta kada fua kera ka dau
agwa ana sa Jesus, ma kera ka saungia.
5 Ma kera ka fata kwailiu 'uri, "Nao kulu si daua ana fa dangi ana fafanga,
fasia tooa ki kera ka fuali kulu."

* **26:2** *Fafanga ana Daofa Liue:* Ada to'ona ana Diksonari
† **26:3** *'inita fataabu:* Ada to'ona ana Diksonari

Te keni nia 'igitainia ngwaingwai moko lea
ana gwauna sa Jesus
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Ma sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera leka 'uria 'i Betani, kera ka to
laona lume sa Simon, na wane ne kuu nia saungia 'i nao.
7 Ana kada sa Jesus 'e fanga, te keni leka mai siana fainia na bi
ngwaingwai ne kwanga 'asiana,‡ ma ka fungu ana na ngwaingwai ne moko
lea, ma na folilana ka baita 'asiana. Nia leka mai, ma ka 'igitainia ana
gwauna sa Jesus.
8 Ma ana kada ne fafurongo nia ki kera ada to'ona, kera ka guisasu, ma
kera ka fata 'ada talada 'uri, "'Uta ne keni ne ka falia ngwaingwai lea ne?
9 Ngwaingwai ne, dia kulu foli ana, malefo baita ne kulu kai ngalia. Ma
kulu ka ngalia na malefo nai fuana 'afilana wane siofa ki!"
10 Ma sulia sa Jesus saitamana ga 'ana te ne kera fata sulia, nia ka fata
'uri fuada, "Nao kamulu si fata falia lau. Ru lea 'asiana ne nia sasia fuaku.
11 Na wane siofa ki kera to tari ga 'ada fai kamulu. Boroi ma nau nao si
to tau go fai kamulu.
12 Ma ana kada na keni ne nia 'igitainia na ngwaingwai ne ana noniku,
nia sasi akau aku makwalia faitolilae laona kilu gwau ana fa dangi ana
maelaku.
13 Ma nau ku saea fua mulu, ana kula ki tafau laona molagali ne kera
kai fata sulia na Farongoe Lea ne, kera kai fata laugo sulia ru ne nia sasia
aku fuana manatalae to'ona."

Sa Jiudas nia alafafia kai folilana sa Jesus fuana malimae ki
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Burina ru ne ki sui, te wane ana akwala ma ro fafurongo sa Jesus ki,
satana sa Jiudas Iskariot ka leka siana na fataabu baita ki.
15 Ma ka ledi 'uri ada, "Dia nau ku kwatea sa Jesus fua mulu, te ne mulu
kai kwate fuaku?" Ma kera ka tomainia olu akwala seleni ki, ma kera ka
kwatea fuana.
16 Safali ana kada nai, sa Jiudas ka ada na 'uria ta kada lea fuana
kwatelana sa Jesus fuada.

Sa Jesus 'ania na Fafanga
ana Daofa Liue
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)

17 Ma ana etana fa dangi ana fafanga ne kera saea ana, "Beret ne nao
ta isi ana", na fafurongo ki kera leka mai siana sa Jesus, ma kera ka ledi
'uri ana, "'I fai ne 'oe dori kalu ka sasi akau ana Fafanga ana Daofa Liue
fuamu?"
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Mulu kai leka kau 'uria 'i Jerusalem.
Ana kada kamulu dao siana te wane ne nau ku filia, mulu ka fata 'uri
fuana, 'Na Wane Famanata kalu, nia saea kada nia dao karangi na. Nia
fainia na fafurongo nia ki kera kai 'ania na Fafanga ana Daofa Liue 'i lume
'oe.' "
19 Ana kada ne, fafurongo ki kera leka, ma kera ka fata fainia na wane
nai dia be sa Jesus saea na fuada, ma kera ka sasi akau na ana fanga 'i
senai.

‡ **26:7** Na kufi ru ne kwanga 'asiana ne kera saea ana alabaster, na fau ne madumadu 'asiana.

20 Ma nia saulafi na, sa Jesus ka to senai fua ka fanga fainia na akwala
ma ro fafurongo nia ki.
21 Ma kada kera fanga na, sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ru mamana nau
ku saea fua mulu, te wane amulu kai kwate nau fuana malimae nau ki.”
22 Kada fafurongo ki kera rongoa ru nai, kera ka kwaimanatai 'asiana.
Ma te te wanea ada fi safali ana ledilana sa Jesus 'uri, “'Aofia 'ae, 'uri ma
'oe fata suli nau nai?”
23 Sui sa Jesus ka 'uri, “Te wane amulu, ne taufia lifu beret nia 'i laona
tiu fai nau, nia ne kai kwate nau fuana malimae nau ki.
24 Nau, na Wele nia Wane, nau kai mae dia na Kekedee Abu ki be fata
suli nau. 'Urinai boroi ana kwaimanatai 'asiana fuana wane ne kai kwate
nau fuana malimae nau ki. Nia lea fuana wane nai dia nia nao si futa go.”
25 Ana kada nai, sa Jiudas, wane ne kai kwatea sa Jesus fuana malimae
nia ki, nia ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae. 'Uri ma 'oe fata suli nau nai?”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe talamu na ne saea.”

Na fafanga na 'Aofia
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Ma ana kada kera fanga, sa Jesus ka ngalia fa beret, ma nia ka tangoa
God, sui ka ngiia, ma ka kwatea fua fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri, “Mulu
ngalia, ma mulu ka 'ania. Nia na ne noniku.”
27 Sui nia ka ngalia na titiu, ma ka tangoa God, sui ka kwatea fuada, ma
ka fata 'uri, “Kamulu tafau, mulu kufia.
28 Nia na ne 'abuku ne God fangasia na alangaie falu, sulia ne 'abuku kai
igwa fuana wane 'oro ki, fua God ka manatalugea na ta'alae ki.
29 Ru mamana nau ku saea fua mulu, nau nao si kufia lau na waeni ne
leka ka dao ana fa dangi nau kai kufia na waeni falu fai kamulu 'i laona
'Initoe Maa nau.”
30 Sui kera ka ngufia fa ngu, ma kera ka leka 'uria fa uo ne kera saea ana
Olif.

Sa Jesus eta fata na ana sa Pita ne kai tofe nia
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ana fa rodo ne, kamulu tafau go mulu
kai tafi fasi nau. Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, ‘God kai saungia wane
ne nia ada sulia na sipsip ki, ma sipsip ki kai takalo tafau.’✡
32 Ka 'urinai boroi ana, 'i burina nau ku tatae lau 'uria maurie, nau kai
eteta 'i nao amulu 'uria 'i Galili.”
33 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “Nia 'afitai 'asiana ne nau ku leka fasi 'oe,
sui boroi 'ana wane ne ki kera ka leka fasi 'oe!”
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita, “Nau saea fuamu, 'i naona ne
karai kai angi 'i laona fa rodo ta'ena, 'oe kai sae olu ru ana ne 'oe ulafusi
nau.”
35 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “Sui boroi 'ana nau kai mae fai 'oe, nia
'afitai nau ku saea ne nau ku ulafusi 'oe!”
Ma na fafurongo ki tafau go, kera saea laugo te ru nai.

Sa Jesus fosia God ana kula kera saea ana 'i Getsemani
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Sui sa Jesus ka leka fainia na fafurongo nia ki ana te kula kera saea
ana 'i Getsemani, ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu to 'amulu 'i seki kada
nau ku leka 'i seloko fua nau ku foa.”

✡ **26:31** Sekaraea 13:7

37 Ma nia ka talaia sa Pita, ma na ro wele sa Sebedi ki fainia. Ma nia fi
etangia kwaimanatailae baita ma liodilae.
38 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Na lioku nia kwaimanatai 'asiana, ma nia
bobola na fua saungilaku. Mulu to 'i seki, kamulu ka ada, ma mulu ka
adaada fai nau.”
39 Sui nia ka 'idu tu'u lau fasi kera, ma ka tio fafia maana 'i ano, ma ka
foa ka 'uri, “Maasi 'ae, dia nia ngwaluda ga 'ana, 'oe lafua 'amu na nonifilae
ne fasi nau. Sui boroi 'ana, nao lau na kwaidorie nau, boroi ma kwaidorie
'oe lalau.”
40 Sui sa Jesus ka oli siana olu fafurongo be nia ki, ma ka ada to'ona kera
maleu na, ma nia ka fata 'uri fuana sa Pita, “Pita 'ae, 'uta ne mulu si ada
fai nau sulia ta te kada?
41 Kamulu kai ada, mulu kai adaada ana folae fasia na ilitoe ka liufi
kamulu. Sulia kamulu doria sasilana ru lea ki, boroi ma noni mulu nia
ngwatautau 'asiana.”
42 Sa Jesus ka leka lau, ma ka foa ana ruana kada ka 'uri, “Maasi 'ae, dia
nao si bobola fua 'oko susia na nonifilae ne fasi nau, lea ga 'ana, nau ku
ro na 'aku sulia na kwaidorie 'oe.”
43 Ma kada nia oli mai siana fafurongo nia ki, nia ada to'ona ne kera
maleu lau, sulia maada 'e maleua 'asiana.
44 Ma sa Jesus ka leka lau fasida, ma ka foa lau ana oluna kada, ka saea
laugo na fatae be ki.
45 Sui nia ka leka lau siana olu fafurongo be nia ki, ma ka fata 'uri fuada,
“Kamulu maleu 'ua ne? Ma mulu ka mamalo 'ua ne? Ada basi, kera kai
kwate nau na, na Wele nia Wane, laona 'abana wane ta'a ki. Na kada be
nia dao na mai!
46 Mulu tatae, kulu ka leka na. Ada basi, na wane be nia kwate nau
fuana malimae nau ki, nia dao na mai.”

Kera daua sa Jesus
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Ma ana kada sa Jesus 'e fata ga 'ana 'ua, sa Jiudas, te wane ana akwala
ma ro fafurongo be nia ki, 'e dao na mai. Te fikue baita ne leka mai fainia,
fasia fataabu baita ki, ma fanaonao ki. Ma kera ngalia mai na naife ni
sauwanee ki, fainia subi ki.
48 Aia, sa Jiudas kwatea suina maetoto fuada ka 'uri, “Na wane ne nau
ku nono'ia, nia na ne wane ne mulu doria.”§
49 Ma 'ali'ali nia ka leka 'o'olo na siana sa Jesus ma ka fata 'uri, “Wane
Famanata 'ae, aroaroe to fai 'oe.” Sui nia ka nono'ia.
50 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Wane nau, sasia na ru ne 'ali'ali.”
Sui kera ka 'idu karangi mai ana, ma kera ka daua sa Jesus, ma kera ka
dau ngasi na fafia.
51 Ma te wane ana fafurongo sa Jesus ki 'e lafua na naife ni sauwanee
nia, ma ka kwaea na wane rao na 'inita fataabu, ma ka kwae musia na
bali alinga 'o'olo nia.
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe alua 'amu na naife 'oe fulina, sulia
sa tifaida ne kera firu ana naife, kera kai mae laugo ana naife.
53 Nau ku doria 'oko saitamana, dia nau ku gania Maa nau, nia fi kwatea
mai molee 'ainsel!

---

§ **26:48** Dia na falafala ana Jiu ki, na kwainono'ie fatainia kwaimanie ma fuusi baitalae fuana famanata fasia na fafurongo nia.

54 Ma dia nau ku saea na 'ainsel ki ka 'adomi nau 'urinai, nao nau si
famamana ru ne na Kekedee Abu fata sulia na Christ kai nonifi ana ki.”
55 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ki, “'Uri ma, kamulu kwaisae nau
ta wane beli ne? Nia ne mulu ka dao mai fainia naife ki, ma na subi ki
fua daulaku? Tau na mai, nau ku famanata kamulu 'i laona Beu Abu God,
boroi ma mulu si dau nau go.
56 Na ru ne ki tafau ka fuli 'urinai fua ka famamana kekedee na profet
ki ana Kekedee Abu.”
Sui na fafurongo nia ki tafau kera ka luka faburi na ana, ma kera ka tafi
na 'ada.

Kera ketoa sa Jesus
(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

57 Ma wane ne kera daua sa Jesus ki, kera talai nia 'uria laona lume sa
Kaeafas, na 'inita fataabu. Ma wane famanata ana taki ki, fainia wane
fanaonao ki laugo, kera oku senai.
58 Ma sa Pita nia 'isi tau na mai 'i buri, ma ka dao laugo 'i laona labate
ana lume 'inita fataabu, ka ru kau laona labate, ma ka gouru fainia wane
ni folo ki, fua sae nia ka ada to'ona te ne kera kai sasia ana sa Jesus.
59 Ma na fataabu baita ki, fainia na fikute wane lokoeru*, kera sasi 'uria
daolae to'ona tani fatae sukee sulia sa Jesus ne bobola fuana kera ka saungi
nia fafia.
60 Sui boroi 'ana wane 'oro fata sukee ki kera leka laugo mai, kera nao
si dao go to'ona ta ru. Sui 'i buri, ta ro wane sukee keroa tae mai, keroa
ka fata 'uri,
61 “Na wane ne nia fata 'uri, ‘Nau ku saitamana okosia na Beu Abu God,
ma nau ku saungai falu laugo ana laona olu fa dangi ki.’ ”
62 Sui na 'inita fataabu ka tatae, ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Uri ma, nao
'oe si olisia go ta ru, ana ru ta'a ne kera saea amu ki?”
63 Boroi ma, sa Jesus 'e nofo ga 'ana. Ma na 'inita fataabu ka fata lau 'uri,
“Nau ku ledi 'oe fua 'oko kwaiagi ana satana God ne mauri, ma 'oe saea
fua malu ne 'oe na ne na Christ, na Wele God, naoma 'e nao?”
64 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nia nena 'oe saea na. Ru mamana nau
ku saea fua mulu, safali ana kada ne ka oli 'alaa, mulu kai ada to'oku, na
Wele nia Wane, nau ku gouru 'i bali 'o'olo ana God ne nikila 'asiana, ma
nau ku leka mai 'i fafona gwa salo ki 'i langi.”
65 Go na 'inita fataabu nai, ka musia na maku gwala nia talana fua ka
fatainia na gwuisasue nia, ma ka fata 'uri, “Kulu si doria lau ta wane ni
fata famamana! Kulu rongoa tafau na ne nia fabolotania fainia God.
66 Mulu manata 'uta?”
Ma kera olisia ka 'uri, “Nia bobola na fuana nia kai mae.”
67 Sui kera ka ngisufia maana, ma kera ka kumulia. Ma tani wane kera
ka fidalia, kera ka 'uri,
68 “Christ 'ae, dia 'oe na ta profet, 'oe saea mai, sa ti ne fidali 'oe?”

Sa Pita nia tofea sa Jesus
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

69 Ma sa Pita ka gouru laona labate, ma te keni sari rao 'e leka mai siana
ka fata 'uri, “'Oe to laugo fainia sa Jesus, na wane ne fasia 'i Galili.”
70 Sui sa Pita ka tofe naofada ka 'uri, “Nau kusi saitamana ru ne 'oe saea.”

---

* **26:59** *fikute wane lokoeru:* Ada to'ona ana Diksonari

71 Sui, sa Pita leka ka gouru karangi ana mae tafa, ma te keni sari rao
lau ka ada to'ona, ma ka fata 'uri fuana wane ne kera gouru senai ki, “Na
wane ne to laugo fainia sa Jesus, wane ne fasia 'i Nasaret.”
72 Ma sa Pita ka tofe lau, ma nia kwaiagi ka 'uri, “Nau kusi saitamana
na wane na.”
73 Ma nao si tau go 'i burina, na wane ne kera uu senai ki, kera leka
siana sa Pita, ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe laugo ta wane ada mamana
na, sulia na linge fatalamu ne fatai 'oe.”
74 Kada nai nia ka kwaiagi lau ka 'uri, “Alu God kai kwatea na
kwaekwaee fuaku, dia nau si fata mamana! Nau nao si saitamana na
wane nena.”
Ma 'urinai go, karai ka angi na.
75 Ma sa Pita nia manata to'ona fatae be sa Jesus saea, “'I naona na karai
kai angi laona fa rodo ne ta'ena, 'oe kai saea olu ru ana ne 'oe ulafusia
nau.” Kada sa Pita 'e manata to'ona ru nai, nia ka ru kau 'i maa, ma ka
angi 'asiana.

27

Kera ngalia sa Jesus
siana sa Paelat
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Ana 'ofodangi makalokalo, na fataabu baita ki tafau fainia na wane
fanaonao ki, kera lokoeru na fuana saungilana sa Jesus.
2 Sui kera ka kania, ma kera ka talaia na siana sa Paelat, na wane baita
fasia 'i Rom.

Sa Jiudas nia mae
(Acts 1:18-19)

3 Ma sa Jiudas, na wane be kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki, ana
kada nia saitamana kera ketoa na sa Jesus fuana maelana, nia ka manata
oli, ma ka oli fainia na olu akwala seleni be ki fuada na fataabu baita ki
ma wane fanaonao ki, ma ka fata 'uri,
4 “Nau ku abulo ta'a na, sulia nau ku kwatea na wane 'o'olo fuana
saungilana.”
Sui kera olisia ka 'uri, “Nao lau 'abero kalu nena. Sulia bali nai bali 'oe
lalau na.”
5 Ma sa Jiudas ka 'ui 'ania seleni nai ki laona Beu Abu God, ma ka leka
na 'ana. Nia leka kau 'i maa, ma ka lio nia na 'ana talana.
6 Ma na fataabu baita ki, kera ngalia na seleni nai ki, ma kera ka fata
'uri, “Nia nao si bobola ana taki kulu fuana kulu ka alua na seleni ne ki
fainia na malefo ana na Beu Abu God, sulia seleni ne, nia na malefo ana
sauwanee.”
7 Ma kera fata ka suina, kera ka alafafia ma kera ka folia ana te lifu gano,
na gano te wane ni saungai titiu. Ma kera ka talana gano ne ana kula fua
alulana wane kwaita ne mae ki ana.
8 Sulia ne kera folia na gano nai ana malefo ne nia ngalia fuana
saungilana wane, kera ka saea gano ne ana, “Gano ana 'abu” leka ka dao
go ana 'i ta'ena.
9 'Urinai, kera ka famamana fatae na profet Jeremaea be fata 'uri, “Kera
ngalia na olu akwala seleni be ki, na malefo be wane Israel ki kera folia
ana na wane,

10 ma kera ka kwatea 'uri folilana na gano na wane ne saungai tiu ki,
dia be God nia saea fuaku.”

Sa Paelat nia ketoa sa Jesus
(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Jon 18:33–19:16)

11 Ma sa Jesus ka uu 'i naona sa Paelat, na wane gwaungai fasia 'i Rom.
Ma sa Paelat ka ledia ka 'uri, “'Oe na ne kingi Jiu ki?”
Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nia na nena 'oe saea.”
12 Kada ne fataabu baita ki, ma na fanaonao ki, kera fai fafia sa Jesus,
nao nia si olisida ana ta fatae.
13 Sui sa Paelat ka fata 'uri fuana, “'Oe si rongoa go ru ta'a 'oro ne kera
fai fafi 'oe ana ki?”
14 Ma sa Jesus nao si olisida go ana ta fatae. Nia ne sa Paelat ka kwele
'asiana.
15 Iu, ana na Fafanga ana Daofa Liue, wane gwaungai fasia 'i Rom, nia
'idufa lugea te wane ne Jiu ki kera doria fasia na beu ni kanie.
16 Ma ana kada nai, te wane ne to laugo laona beu ni kanie ne satana sa
Barabas, na wane ki tafau kera saitamana.
17 Nia ne, kada wane ki kera oku mai, sa Paelat ka ledida ka 'uri, “Sa ti
ne kamulu doria nau lugea fua mulu, sa Barabas, naoma sa Jesus ne kera
saea ana na Christ?”
18 Nia ka fata 'urinai, sulia nia saitamana ne wane fanaonao ana Jiu ki,
kera kwatea sa Jesus fuana sulia kera kwaifi fuana.
19 Ma kada sa Paelat nia gouru ana kula ni kwaiketoie, na 'afe nia ka
kwatea te fatae fuana ka 'uri, “Nao 'oe si sasia ta ru ana na wane 'o'olo
nena. Sulia nau ku maleu bolee, ma manataku ka isifufuli 'asiana suli nia
laona fa rodo be sui.”
20 Ma na fataabu baita ki, ma na wane fanaonao ki, kera fata alingana
wane ki, fua kera ka gania sa Paelat fuana lugelana sa Barabas, ma ka alua
sa Jesus fuana maea.
21 Ma sa Paelat ka ledia na fikue nai lau ka 'uri, “Sa ti ana keroa ne mulu
doria fua nau ku lugea?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Sa Barabas.”
22 Sa Paelat ka fata 'uri, “Ma te ne nau kai sasia ana sa Jesus, ne kera
saea ana na Christ?”
Kera tafau ka fata 'uri, “'Oe foto'ia ana 'airarafolo.”
23 Ma sa Paelat ka fata lau 'uri, “Sulia ta te garoe na ne nia sasia?”
Sui kera akwa baita kera ka 'uri, “Foto'ia ana 'airarafolo.”
24 Ma kada sa Paelat ada to'ona nia 'afitai ka sasia na ta ru, ma na firue
karangi ka safali, nia ka ngalia kafo, ma ka taufia na 'abana 'i naoda tafau,
ka fata 'uri, “Nau nao si doria na maelana wane ne. Bali kamulu na nai.”
25 Na fikue tafau kera olisia, kera ka 'uri, “Alua maelana kai to fafi kalu,
ma fafia na wele kalu ki.”
26 Aia, sa Paelat ka lugea kau sa Barabas fuada, ma ka kwatea wane ni
omee nia ki kera ka namusia sa Jesus. Sui nia ka kwatea fuada fua kera
ka foto'ia ana na 'airarafolo.

Na wane omee ki kera 'onionga sa Jesus
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Ma na wane ni omee sa Paelat ki, kera talaia sa Jesus laona lume baita
sa Paelat, ma na wane ni omee nai ki tafau, kera oku mai kalia sa Jesus.
28 Ma kera ka lugea na maku nia, ma kera ka faofia ana maku meo
bobora.

29 Sui kera ka ngalia na 'eregwau* ana 'oko ngangara, ma kera ka duua
ana gwauna, ma kera ka kwatea te sara 'ai fua nia ka dau ana 'ana bali
'aba 'o'olo nia, dia ta kingi. Ma kera ka boruru fuana, ma kera ka 'onionga,
kera ka 'uri, “Na kingi Jiu ki, 'oe mauri tau amu!”
30 Ma kera ka ngisufia, ma kera ka ngalia na sara 'ai be, ma kera ka
kwaea na gwauna.
31 Kada kera 'onionga ka sui, kera lugea lau na maku be, ma kera ka
faofia lau ana maku nia ki, sui kera ka talaia kau fua foto'ilana ana
'airarafolo.

Kera foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Ma kada kera leka na kau fasia 'i Jerusalem, kera ka ada to'ona te
wane fasia 'i Saerin, ne satana sa Simon. Ma na wane ni omee ki, kera ka
sumainia fua nia ngalia na 'airarafolo sa Jesus.
33 Sui kera dao ana kula kera saea ana 'i Golgota (Na fadalana fatae
Golgota, “Na kula ana lelete wane”).
34 'I senai, kera kwatea na waeni ne kera dolalia fainia 'ai 'afae† fua sa
Jesus. Ma sa Jesus ka ku to'ona, ma nao nia si kufia go.
35 Sui kera ka foto'ia ana na 'airarafolo, ma kera ka saketo ana na ru dia
daisi fuana kera ka tolingia na maku nia ki.
36 Sui kera ka gouru 'i ano, ma kera ka adaada 'afia ga 'ada.
37 Ma 'i gwauna na 'airarafolo kera alua na kekedee 'uri, “Na wane ne
sa Jesus, na kingi Jiu ki.”
38 Sui, kera ka foto'ida laugo ro wane beli ki fainia ana na 'airarafolo ki,
ta wane bali 'o'olo ana, ma ta wane ana bali mauli.
39 Ma na wane ne kera liu ki, kera kwaelangai gwauda, ma kera ka fata
buri tolingai kau fuana sa Jesus, kera ka fata 'uri,
40 “'Oe saea 'oe okosia na Beu Abu God, ma 'oko saungai falu lau ana
sulia olu fa dangi ki go. Aia, dia 'oe na Wele God, 'oe famauri 'oe basi
talamu, ma 'oko koso mai fasia na 'airarafolo nena.”
41 Ma fataabu baita ki kera 'onionga 'urinai laugo ana, fainia na wane
famanata ana taki ki, ma na wane fanaonao ki, kera ka 'uri,
42 “Nia be famauria na wane 'e'ete ki, ma nia nao si famauria nia go
talana. Dia nia na kingi kia wane Jiu ki, nia koso mai fasia na 'airarafolo,
fua kulu ka famamana nia.
43 Nia fito ana God, ma ka fata 'uri, ‘Nau ne na Wele God.’ Kulu adaada
basi fua kulu kai ada to'ona ne God kai famauria naoma 'e nao.”
44 Ma na ro wane ta'a ne kera foto'ida fainia ki, kera fata buri tolingai
laugo 'urinai ana.

Maelana sa Jesus
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Safali ana tofungana dangi, leka ka dao ana oluna kada sato, na
'afutana bali lofaa ne nia rodoa.
46 Ma saulafi, sa Jesus ka akwa baita ka 'uri, *“Eli, Eli, lama sabaktani?”*
Na fadalana ne 'uri, “God nau 'ae, God nau 'ae, 'uta ne 'oe lukasi faburi
aku?”

---

* **27:29** *'eregwau:* Ada to'ona ana Diksonari † **27:34** *'ai 'afae:* Nia te sului ne kera dolalia fainia waeni fuana fagwarilana fiie.

47 Ma tani wane ne to karangi nia, kera rongoa, ma kera ka fata 'uri,
“Nia akwa 'uria sa Elaeja.”
48 Ma te wane adalae 'ali'ali ka ngalia mai te lumulumu asi, ma ka
kutumainia laona waeni 'afae, ma ka usufia ana mae 'ai, ma ka kwatea
fuana fua nia ka kufia.
49 Ma tani wane lau kera ka 'uri, “Mango basi, kulu ada to'ona dia sa
Elaeja nia dao mai fuana famaurilana naoma 'e nao.”
50 Sui, sa Jesus ka akwa baita lau, ma ka mae na.
51 Ma maku baita ne bokota na kula abu laona Beu Abu God 'e kakari
ana ro bali ru, safali mai 'i gwauna leka ka dao 'i ano. Ma na anuanu ka
liu, ma na fau ki ka foga,
52 ma tani faoda gwau kera ka 'ifi, ma na wane 'oro ana wane God ki ne
kera mae na, kera ka mauri lau.
53 Ma kera ka ru fasia faoda kera ki. Ma burina sa Jesus nia tatae oli
laugo, kera ru laona fere abu 'i Jerusalem. Ma na wane 'oro ki kera suada.
54 Ma na wane fanaonao ana wane ni omee ne kera ada sulia sa Jesus,
fainia na wane ni omee nia ki, ana kada kera ada to'ona na anuanu, ma
na ru 'e'ete ki tafau laugo ne fuli, kera ka mau 'asiana ma kera ka fata 'uri,
“Nia mamana 'asiana, nia na Wele God.”
55 Ma tani keni 'oro laugo ne kera leka burina sa Jesus safali mai 'i Galili
ma kera 'adomia, kera to laugo senai, ma kera ka adaada tau laugo mai
'ada.
56 Ta ai ada ne ni Mary fasia 'i Magdala, ma ni Mary na gaa sa Jemes ma
sa Josef, ma 'afe sa Sebedi, ma tani keni lau.

Kera faitoli ana sa Jesus
(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

57 Ana kada nia saulafi na ma karangia nia rodo, te wane todaru nia
leka mai. Nia te wane fasia 'i Arimetea, satana ne sa Josef. Ma nia te wane
fafurongo sa Jesus laugo.
58 Nia leka siana sa Paelat, ma ka gania nonina sa Jesus. Ma sa Paelat
ka saea kera kwatea fuana.
59 Ma sa Josef ka ngalia nonina sa Jesus, ma ka 'afua ana 'aba maku kwao
falu.
60 Sui nia ka alua laona faoda gwau falu nia, ne kera 'elia laona fau baita.
Sui nia ka gelusia te aba fau baita, ma ka bokota na maana faoda gwau
nai.
61 Ni Mary fasia Magdala, ma ta Mary lau, kera gouru 'i maa na faoda
nai.
62 Ma ana fa dangi burina, na Sabat, na fataabu baita ki, ma na Farasi
ki, kera oku fuana lokoerue fainia sa Paelat.
63 Ma kera ka fata 'uri fuana, “Wane baita 'ae, kalu manata to'ona kada
wane suke ne nia mauri 'ua, nia fata 'uri, ‘Nau kai mauri lau ana oluna
maedangi!’
64 'Oe farongoa wane 'oe ki kera leka, kera ka folo 'usia na faoda wane
mae leka ka dao ana oluna maedangi. Nao nia si lea ne fafurongo nia ki
kera ka ngalia 'ada na nonina, kera ka safungainia, ma kera ka sukea wane
ki, saea sa Jesus nia mauri lau. Ma 'oe saitamana dia kera suke 'urinai, nia
kai ta'a ka liufia na sukee be nia eta suke mai ana wane ki.”
65 Ma sa Paelat ka 'uri fuada, “Aia, dia 'urinai, kamulu ne mulu filia tani
wane ana wane ni omee nau ki, fua kera ka leka folo, ma kera ka folo lea
'usia na faoda nai.”

66 Ma kada fataabu baita ki, ma na Farasi ki kera rongoa ru nai, kera ka
sasi akau na, kera ka leka na 'uria na faoda nai. Ma kada kera dao ana
faoda nai, kera ka alua na maetoto ana faoda nai, fua dia ta wane ka 'idua
boroi na mae ana faoda, kera ka saitamana. Ana kada nai laugo, kera ka
alua na wane ni folo ki.

28

Sa Jesus nia mauri lau
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 'I burina na Sabat, kada nia makalokalo 'ua ana Sande 'ofodangi, ni
Mary fasia 'i Magdala, ma ta Mary lau, keroa leka 'uria na faoda be fua
keroa ka ada to'ona.
2 Ma tona boroi na anuanu baita ka liu, ma te 'ainsel God ka koso mai
fasia 'i langi, ma ka gelusia na aba fau be fasia maana na faoda, ma ka
gouru 'ana fafona.
3 Na adalae to'ona dia na meamea ma na maku nia ki ka kwao 'asiana.
4 Ma ana kada ne wane ni folo ki kera ada to'ona, kera mau 'asiana, ma
kera 'asida, ma kera ka lelebe, ma kera dia na 'ada na wane mae ki.
5 Ma na 'ainsel nai ka fata 'uri fuadaro, “Nao kamoro si mau. Nau ku
saitamana kamoro nani 'uria sa Jesus be kera saungia ana 'airarafolo.
6 Nao nia si to na 'i seki. Nia tatae na fasia maea dia be nia saea fua
mulu. Kamoro leka mai seki, ma kamoro ka ada to'ona 'amoro kula be nia
tio ana.
7 Aia, moro leka 'ali'ali na, ma moro ka farongo 'uri ana fafurongo nia
ki, ‘Sa Jesus nia mauri na, ma nia 'e leka na 'i nao amulu 'uria 'i Galili, ma
mulu kai ada to'ona na senai.’ Ma moro ka manata to'ona ru nai nau ku
saea fuamoro ki.”
8 'Urinai go, keroa ka leka 'ali'ali na fasia faoda ana maue. Sui boroi 'ana,
keroa 'e eele 'asiana. Ma keroa ka lae 'ali'ali fua farongolana fafurongo nia
ki.
9 Ma ana kada nai, sa Jesus ka dao to'odaro, ka fata 'uri, “Na aroaroe ka
to fai kamoro.” Ma keroa ka leka mai siana, keroa ka boruru fuana, ma
keroa ka dau kau 'i 'aena, ma keroa ka fa'initoa nia.
10 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Nao moro si mau. Moro leka, ma
moro ka farongoa na wanefuta nau ki, fua kera kai leka 'uria 'i Galili. Ma
kera kai ada to'oku na 'i senai.”

Na sukelae wane fanaonao ki

11 Ana kada ro keni ne ki keroa oli kau sulia na taale, tani wane ana
wane folo nai ki, kera leka na fasia faoda gwau sa Jesus, ma kera ka oli na
'uria 'i Jerusalem. Kada kera dao ana mae fere baita nai, kera ka fata na
sulia ru ki tafau ne kera ada to'ona siana fataabu baita ki.
12 Ma kada ne fataabu baita ki, ma tani wane fanaonao lau ana Jiu ki,
kera ka fata oku ka suina, kera ka kwatea malefo baita fuana wane ni folo
ki.
13 Kada kera kwatea malefo ne fuada wane folo ki, kera ka fata 'uri,
“Mulu kai suke 'uri fuana wane ki tafau, ‘Kada kalu maleu laona rodo, na
fafurongo sa Jesus ki kera leka mai, ma kera ka belia na nonina.’ ”
14 Ma na wane fanaonao ki, kera fata laugo 'uri, “Dia sa Paelat nia rongoa
na ru ne, nao mulu si manata 'abero lau, sulia kalu ne kai fa'o'olosia fuana,
fua nao nia si guisasu fua mulu.”

15 Ma kada wane folo ne ki kera ngalia malefo nai ka suina, kera ka leka,
ma kera ka sasi na 'ada sulia ru ne fataabu baita ki ma na fanaonao Jiu ki,
kera saea fuada. Ma na fatae nai ana sukee ka talofia tafau na Jiu ki, leka
dao 'i ta'ena.

Sa Jesus dao fatai fuana fafurongo nia ki
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Acts 1:6-8)

16 Na akwala ma te fafurongo nia ki kera leka na 'uria 'i Galili, 'uria te
fa uo ne sa Jesus saea fua kera ka leka 'uria.
17 Ma kada kera ada to'ona sa Jesus, kera ka fa'initoa, 'urinai boroi 'ana
tani wane ada kera ka manata ruarua 'ua.
18 Ma sa Jesus ka dao mai siada, ka fata 'uri, “God nia kwate dangalu na
ana nikilalae ki tafau 'i langi ma laona molagali fuaku.
19 Nia ne, mulu ka leka, ma mulu kai famanata wane ki ana fere ki
tafau, fua kera na wane fafurongo nau ki laugo. Ma mulu kai siuabuda
ana satana na Maa, na Wele, ma na Anoeru Abu.
20 Ma mulu kai famanata kera fua kera ka rosulia ru ki tafau ne nau ku
famanata kamulu ana. Ma nau ku to fai kamulu leka ka dao ana suilana
molagali.”

Na Farongoe Lea Ne
Sa Mak Nia Kedea

Sa Mak nao lau ta lifurongo ana sa Jesus, boroi ma nia rao kwaimani fainia sa Pita (1 Pita 5:13). 'Urinai nia saitamana lea ana Farongoe Lea fasia sa Pita. Sa Mak kedea buko ne fuana wane nao lau Jiu ki ne kera to 'i Rom.

Buko ne fata go sulia na tolana sa Jesus ma na famanatae nia ki. Sa Mak inau ana saelana fanadae ne sa Jesus nia sasida ki, sulia fanadae ne ki fatainia ne nia fulida ana nikilae sa God, ma ka fatainia laugo ne nia na wele God ne leka mai fuana famaurilana wane ki. Te fanadae nikila ne sa Jesus fatainia ne ana maelana ma na tatae olilana. Boroi ma Jiu ki tafau kera kwaisae kada na Christ dao mai, nia kai gwaungai firi na laona 'initoe nia fuada, ma nia kai fualia 'initoe 'i Rom. Na Farasi ki, ma na Sadusi ki, ma na wane gwaungai Jiu ki, kera noni'ela ana sa Jesus sulia ne nao kera si famamana ne sa Jesus leka mai fasia God.

Sa Mak kedea na Farongoe Lea ne ana kada ne wane gwaungai 'i Rom kera famalagaigaia wane famamana ki. Sa Mak doria ka radua sa ti ne kai idumia na Farongoe Lea ne, nia kai manata ngado ana na nikilae sa Jesus ne kai 'adomida fasia mataie ki, ma anoeru ta'a ki, ma na maee. Sa Mak doria laugo ka famanatada lau ana maurie falu sulia na fitoe nao si ngwaluda.

Ru talingai ki laona buko ne:

'I naona ne sa Jesus safali ana raoe nia *1:1-13*
Sa Jesus sasia na raoe nia 'i Galili *1:14–9:50*
Lekalana sa Jesus fasia 'i Galili 'uria 'i Jerusalem *10:1-52*
Wiki 'isi ne sa Jesus nia to 'i Jerusalem *11:1–13:37*
Sa Jesus mae ma ka tatae lau *14:1–16:20*

Sa Jon saea wane ki kera
ka sasi akau fuana
daolae to'ona na Christ
(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Na safalilana mai na Farongoe Lea ne sulia sa Jesus Christ na Wele nia
God ne 'uri:
2 Nia safali dia mai sa Aesaea na profet be nia kedea ru ne God nia saea
fuana Christ ne 'uri,
“Nau kai kwatea kau na wane ni ngali farongoe nau 'i nao amu, fua nia
kai sasi akau ana wane ki fuamu.
3 Te wane nia akwa fuana wane ki laona na bali lofaa 'eke'eke.
Ma nia ka 'uri, ‘Na 'Aofia nia kai dao mai!
Kamulu ka fasaga na taale fuana!’ ”✡

4-6 'Urinai sa Jon nia ka dao na mai laona bali lofaa 'eke'eke ne nao si bobola fainia ta wane ka to ana. Nia rufia na maku ana ifuna kamel*, ma nia ka bitia salafana na fosae nia ana na 'ungana buluka. Ma nia ka 'ania na siko ki ma na ngingidue kwasi.†

✡ **1:3** Malakae 3:1; Aesaea 40:3 * **1:4-6** *kamel:* Ada to'ona ana Diksonari † **1:4-6** Na maku ma na fanga ne, nia ngwaluda fuana daolae to'ona laona bali lofaa 'eke'eke. Sa Elaeja na profet rufia maku 'uri. 2 Kings 1:8; Matiu 17:11-13.

Ma nia siuabua wane ki, ma ka fata fuana wane ki, ka fata 'uri,
“Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, ma mulu siuabu fua God ka
manatalugea na ta'alae kamulu ki.” Ma na wane 'oro ki fasia na bali lofaa
'i Jiudea, ma na fere 'i Jerusalem, kera ka leka mai fuana rongolana na
fatalana sa Jon. Kera ka fulangainia ta'alae kera ki, ma nia ka siuabuda
laona kafo 'i Jodan.
7 Ma sa Jon ka fata 'uri fuana wane ki, “Te wane kai leka mai 'i buriku,
nia talingai ka liufi nau, ma nau kusi bobola fua ne nau 'agwaoro ma ku
lugea na tae butu nia ki.
8 Ma nau ku siuabu kamulu ga 'aku ana kafo, boroi ma nia ne kai siuabu
kamulu 'ana na Anoeru Abu.”

Na siuabulana ma na ilitolana sa Jesus
(Matiu 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Nao nia si tau go 'i buri'ana ru nai ki, sa Jesus ka dao na mai fasia na
fere 'i Nasaret laona lofaa 'i Galili. Nia ka dao na mai siana sa Jon fua kai
siuabu. Ma sa Jon ka siuabua laona kafo 'i Jodan.
10 Ana kada sa Jesus nia tatae mai fasia laona kafo, nia ka ada to'ona na
lofana salo nia 'ifi, ma na Anoeru Abu ka koso mai fafia dia ta bole.
11 Ma te lingeru nia talo mai fasia 'i langi ma ka 'uri, “'Oe na ne wele
mutai nau ne nau ku kwaimani 'asiana amu, ma nau ku eele 'asiana fai
'oe.”
12 Ma ana kada nai go, na Anoeru Abu ka talaia sa Jesus 'uria laona bali
lofaa 'eke'eke.
13 Ma nia ka to 'i senai sulia fai akwala maedangi ki, ma sa Saetan ka
ilito'ona. Ru 'a'ala kwasi ki, kera to laugo 'i senai, boroi ma 'ainsel ki kera
ka leka mai, ma kera 'adomia.

Sa Jesus nia filia fai wane ki fuana fafurongo nia ki
(Matiu 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 'I buri'ana ne kera alua sa Jon laona beu ni kanie, sa Jesus ka leka
'uria lofaa 'i Galili ma ka 'ainitalo 'ana na Farongoe Lea ne leka mai fasia
God.
15 Nia ka fata 'uri, “Kada nia karangi na mai fua ne God kai gwaungai ana
wane nia ki. Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, ma mulu famamana
Farongoe Lea ne.”
16 Ma ana kada sa Jesus nia leka sulia na 'osi 'i Galili, nia ka ada to'ona
sa Simon fainia wanefuta nia sa Andru. Keroa ro wane dee ki. Keroa dee
adaro ana furai kera laona na 'osi nai.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka mai fai nau, kamoro
ro wane dee ie ki, boroi ma nau kai famanata kamoro ana ngali wane ki
mai fuaku.”
18 Ma kada nai go, keroa ka fasia furai keroa ki, ma kera ka leka na
fainia.
19 Ma sa Jesus ka leka tu'u lau kau, nia ka ada to'ona sa Jemes fainia sa
Jon, na ro wele sa Sebedi ki. Keroa to 'adaroa laona na baru, ma keroa ka
modea furai keroa. 20 Ma kada sa Jesus nia suada go, nia ka sae keroa na,
ma keroa ka fasia na maa kera sa Sebedi 'i laona na baru fainia na wane
ni rao ki, ma keroa ka leka na fainia sa Jesus.

Sa Jesus too ana nikilae fua ifulangailana anoeru ta'a ki
(Luk 4:31-37)

21 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera dao ana fere 'i Kapaneam. Ma
ana na Sabat, sa Jesus ka ru 'i laona na beu fuana folae Jiu ki, ma ka
famanata wane 'oro ki.
22 Kada kera rongoa, kera ka kwele 'asiana ana na famanatalae nia, sulia
na famanatalae nia nao si dia lau famanatalae wane famanata ana taki ki.
Sa Jesus nia famanata ana nikilalae God.
23 Ma ana kada nai laugo, te wane ne anoeru ta'a‡ nia rufia, nia 'e akwa
ma ka 'uri,
24 "Jesus 'ae! 'Oe na wane 'i Nasaret! Te ne 'oe sasia amalu? Alamia
'oe leka mai fua fafunu lamalu 'oto ne! Nau ku saitamamu ga 'aku, 'oe na
Wane Abu God!"
25 Ma sa Jesus ka balufia na anoeru ta'a nai ka 'uri, "'Oe nofo 'amu, ma
'oko ru mai 'i maa fasia na wane nena!"
26 Ma na anoeru ta'a nai, nia ka akwa baita, ma ka lebetainia na wane
nai, ma ka ru tafa na mai fasia.
27 Ma na tooa ne kera oku 'i senai, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka ledi
kwailiu ada ma kera 'uri, "Na te na ne 'uri ro? Ta famanatalae falu 'oto
ne? Wane ne nia fata ana na nikilalae. Nia ifulangainia anoeru ta'a ki, ma
kera ka rosulia na fatalana."
28 Senai go, 'ali'ali farongoe sulia sa Jesus ka talo na laona bali lofaa 'i
Galili.

Sa Jesus nia gura tooa
'oro ne kera matai ki
(Matiu 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Kada sa Jesus fainia sa Jemes, ma sa Jon, kera leka na kau fasia na
beu fuana folae nai, kera ka leka 'uria lume sa Simon ma sa Andru.
30 Kada sa Jesus nia dao laona lume nai, kera farongoa ana fungo keni
sa Simon nia matai ana 'ako'akoe, ma nia ka tio ga 'ana laona 'ifitai nia.
31 Ma sa Jesus ka leka siana keni nai, ma ka dau 'i 'abana, ma ka taea.
Ma na 'ako'akoe nai ka suina fasia, ma keni nai ka sasi fanga fuada.
32 Ma ana fa saulafi nai, kada sato nia su, na wane ki kera ngalia mai
wane matai ki, ma to ne anoeru ta'a rufida ki laugo siana sa Jesus.
33 Ma tooa ana fere nai kera ka oku tafau mai 'i maana lume nai.
34 Ma sa Jesus ka gura na wane 'oro ki ne kera matai ana na mataie 'oro
'e'ete ki. Ma nia ka ifulangainia laugo na anoeru ta'a 'oro ki. Ma nia si
alamatainia ne anoeru ta'a nai ki kera ka fata, sulia kera saitamana sui go
ana ne nia Wele God.

Sa Jesus nia 'ainitalo
laona lofaa 'i Galili
(Luk 4:42-44)

35 Ma ana 'ofodangi go, kada nia rorodoa 'ua, sa Jesus nia ada ka tatae,
ma ka ru kau 'i maa fasia na lume nai. Ma nia ka leka foa 'ana, ana kula
ne nia aroaro.
36 Ma sa Simon fainia na wane kwaimani nia ki kera nani 'uria.
37 Ma kada kera dao to'ona, kera ka fata 'uri fuana, "Wane ki tafau kera
nani 'uri 'oe."

‡ **1:23** *anoeru ta'a:* Ada to'ona ana Diksonari

38 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, “Nau ku saitamana, boroi ma kulu
leka kau ana tani mae fere karangi laugo, fuana nau ku famanata kera
laugo, sulia ru nai nia na raoe ne nau ku leka na mai fuana.”
39 'Urinai go, sa Jesus nia ka leka laona mae fere ki tafau laona lofaa 'i
Galili, ma ka 'ainitalo ana Farongoe lea laona beu fuana folae kera ki, ma
ka ifulangainia anoeru ta'a ki fasia na wane ki.

Sa Jesus gura wane kuua
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 'Urinai lau, te wane ne kuu saungia nonina nia leka mai siana sa
Jesus, ma ka boruru 'i 'aena, ma ka amasia ka 'uri, “Dia 'oko nonimabe,
'oe saitamana gura nau ga 'amu.”
41 Ma sa Jesus ka kwaimanatai 'asiana ana, ma ka taga na 'abana kau,
ma ka samo to'ona na wane nai, ka fata 'uri, “Nau ku nonimabe. 'Oe mafo
na!”
42 Ma 'ali'ali go na kuu nai ka siki na fasia, ma na nonina ka mafo tafau
na.
43-44 Sa Jesus ka fata totongai fuana wane nai ka 'uri, “Nao 'oe si farongoa
lau ta wane ana ru ne nau ku sasia fuamu. Boroi ma 'oe leka basi, ma 'oko
fatainia na nonimu fuana fataabu God, 'oko alamatainia fataabu God ka
iroa nonimu. Sui 'oko kwatea na afafue 'oe dia be sa Moses nia saea fuana
kwatelana, fua ka kwatea famamanae fuana wane ki tafau ne nonimu nia
'e mafo na.” Ma sa Jesus ka kwatea wane nai ka leka na 'ana.
45 Boroi ma, na wane nai nia leka, ma ka fata kwailiu ana laona fere ki
tafau sulia te ne sa Jesus nia sasia ana nonina ka lea na. Sulia farongoe nai
talofida na ne, wane 'oro ki kera ka oku mai siana sa Jesus fua rongolana.
'Urinai ma nia ka 'afitai na fuana sa Jesus ne kai leka fatai mai laona fere
kera ki, ma nia ka to ga 'ana, ana kula aroaro ki. Ka 'urinai boroi 'ana,
wane laona fere ki tafau kera leka go mai 'ada siana sa Jesus.

2

Sa Jesus too ana nikilalae fuana manatalugelana ta'alae
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Ma 'i burina bara maedangi sui, sa Jesus ka oli lau mai 'uria 'i
Kapaneam. Ma kera ka farongo kwailiu ana ne nia to ga 'ana laona lume
be nia 'idufa dao laona fere nai.
2 'Urinai na wane 'oro ki kera ka oku na mai siana sa Jesus, leka na lume
nai kera ka tofia ka fungu 'asiana, ma ka nao na ta kula ni gourue 'i laona
lume nai. Ma 'i maa boroi, wane 'oro ki kera oku laugo ana. Ma sa Jesus
ka fulangainia fatalana God fuada.
3 Ma ana kada nai laugo, na fai wane ki kera leka mai, kera ka ngalia
mai te wane ne nonina mae.
4 Ma sulia ne fikue baita nai, nia ka 'afitai na fuana ngalilana kau siana
sa Jesus. 'Urinai go, kera ka ra 'i fafona lume fainia na wane nai. Ma kera
ka tafangia te mae kwakwa baita 'i fafona lume bobola fainia kula ne sa
Jesus nia to ana, ma kera ka fakosoa na wane nai 'i fafona 'ifitai nia siana
sa Jesus.
5 Ma kada sa Jesus nia ada saitamana famamanae kera, nia ka fata 'uri
fuana wane nonina mae nai, “Wele nau 'ae, nau ku manatalugea na, na
ta'alae 'oe ki.”

6 Ma kada nai, tani wane famanata ana taki ki kera to laugo 'i senai, ma
kera ka manata 'ada 'uri talada,
7 “Nao nia si bobola fua ne nia ka fata 'urinai. Wane ki nao si saitamana
manatalugea ta'alae ki. Taifilia go God ne saitamana manatalugea ta'alae
ki. Nia fabolotania na fainia God.”
8 Boroi ma sa Jesus ka saitamana manatalada, ma ka fata 'uri fuada*,
“Kamulu si manata lau 'urinai.
9 Dia nau ku fata 'uri fuana wane nonina mae ne, ‘Ta'alae 'oe ki nau ku
manatalugea na,’ kamulu si ada to'ona go ne nia fuli. Boroi ma dia nau
ku fata 'uri, ‘Tatae, ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko fali,’ senai kamulu ka fi ada
to'ona ne nikilalae nia aku fuana gurae.
10 Kada nau gura wane ne, nau fatainia fua mulu ne nau, na Wele
nia Wane, nau ku too ana nikilalae fuana manatalugelana na ta'alae ki.”
'Urinai nia ka fata 'uri fuana wane nai ne nonina mae,
11 “Nau ku saea fuamu, 'oe tatae, ngalia na 'ifitai 'oe, ma 'oko leka na 'i
fere 'oe.”
12 Ma wane nai tatae, ka ngalia na 'ifitai nia, ma ka leka na. 'Urinai, kera
tafau kera ada to'ona, ma kera kwele 'asiana. Kada nai, kera ka tangoa
God, ma kera ka fata 'uri, “Nao kulu si suana 'ua ta ru 'uri!”

Farasi ki kera nao si doria
sa Jesus ka 'ado fainia
wane aburongo ki
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Te kada laugo, sa Jesus nia oli lau ninimana 'osi 'i Galili. Ma fikue
baita kera ka leka mai siana, ma nia safali ka famanata kera.
14 Ma ana kada nia liu kau sulia 'osi nai, nia ka ada to'ona sa Lifae, na
wele sa Alfeas. Nia gouru ga 'ana, ana kula fuana konilana malefo ana
takisi, sulia ne nia rao senai. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai
fai nau.” Ma sa Lifae tatae, ma ka leka na fainia.
15 Ma 'i burina ne sa Jesus nia talaia sa Lifae fuana fafurongo nia, nia
ka leka fanga na 'i lume nia. Ma na tooa ni koni malefo ana na takisi ki
kera to laugo senai, ma tani “wane aburongo”† laugo, kera fanga fainia sa
Jesus ma na fafurongo nia ki. Na wane 'oro 'urinai ki, kera leka fainia sa
Jesus.
16 Tani Farasi‡ ne kera famanata ana taki sa Moses ki, kera ada to'ona ne
sa Jesus nia fanga fainia “tooa aburongo ki” ma na tooa kera koni malefo
ana takisi ki. Ma Farasi ki kera ka fata 'uri fuana fafurongo sa Jesus ki,
“Nia bobola fua nia si fanga lau fainia wane aburongo ki.”
17 Ma kada sa Jesus nia rongoa ru nai, nia ka fata 'uri fuada, “Wane ne
nao kera si matai ki, kera si doria go ta wane kwaigurai, boroi ma wane
ne kera matai ki, kera ka bobo 'uria wane kwaigurai. Nau kusi leka lau
mai fuana riilae wane 'o'olo ki fua kera kai kari abulo, boroi ma na wane
ne abulolada ta'a ki lalau ne, nau ku leka mai fuana riilae 'uria tatala
manatalae.”

Na ledilae sulia na
abu fangalae
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

---

* **2:8** Na wane Jiu ki kera famamana taifilia go God ne kai gura wane ki. † **2:15** *wane aburongo:* Na Farasi saea ta wane ka aburongo sulia nia aburongo ana taki Farasi ki. ‡ **2:16** Te fikute wane ana Jiu ki ne kera manata baita sulia rolae sulia taki sa Moses nia kedea fainia laugo famanatalae kera ki talada.

18 Ana te kada, tani fafurongo ana sa Jon wane ni Siuabu, ma na
fafurongo Farasi ki, kera abu fanga. Ma tani wane kera ka leka mai, ma
kera ka fata fuana sa Jesus kera 'uri, “Fafurongo sa Jon ki, ma fafurongo
Farasi ki, kera abu fanga. Nia nao si lea fuana fafurongo 'oe ki ne kera
nao si abu fanga.”
19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nia si bobola fua tooa ne kera to ana
fafanga ana araie, kera abu fanga. Sulia ne, kada arai falu nia ga 'ana 'ua
faida, kera eele 'ua. Nia 'afitai fua kera ka abu fanga, sulia kera to ana
fafanga.
20 Boroi ma kada kai dao mai, kada ne kera kai talaia na arai falu fasida.
Senai, kera ka fi abu fanga lau, sulia ne kera kwaimanatai. Nia ne nao si
bobola fua fafurongo nau ki ne kera ka abu fanga kada nau ku to 'ua ga
'aku fai kera.”
21 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao ta wane si taia ta maku ne nia muu
ana ta ngingisi maku ne falu. Sulia dia nia sasia ru nai, na ngingisi maku
falu nai ka musia na maku 'ua nai, sulia maku falu nia lukuluku 'i burina
taufilana, ma nia ka sasia na mae kwakwa ne baita.
22 Ma kamulu saitamana laugo, ne nao nia si bobola fua ta wane ka alua
na waeni falu 'i laona ngwai 'ua ana 'ungana nanigot, sulia ngwai ru 'ua
nai si bose. Suli dia nia sasia ru 'urinai, kada na waeni nai kai torotoro go
mai, nia ka fogea na ngwai ru 'ua nai, ma na waeni nai ka 'igitai, ma na
ngwai ru nai ka ta'a na. Nia ne wane kai alua waeni falu 'i laona na ngwai
ru falu ne nia saitamana kai bose.”

Sa Jesus too ana nikilalae fua Sabat
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Ana te Sabat, sa Jesus ma fafurongo nia ki, kera leka sulia na taale ne
nia liu folo ana te oole witi. Ma kada kera liu ana, fafurongo nia ki kera
ka ngeda fueru witi ki, ma kera ka 'ania.
24 Ma Farasi ki kera ada to'ona, ma kera ka fata 'uri fua sa Jesus, “Ada
to'ona basi! Ru ne kamulu sasia nia 'oia na taki sa Moses, sulia kamulu
ngeda witi ne ana Sabat.”
25-26 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, “Nau ku saitamana kamulu idumia
laona Buko Abu sulia ru be sa Deved na kingi nia sasia 'i nao, kada be sa
Abiata nia 'inita fataabu. Kada be, sa Deved fainia wane nia ki kera fiolo
'asiana, sulia nao na ta fanga fuada. Ma nia ka leka 'i laona na 'O'obe
Abu God, ma na 'inita fataabu ka kwatea na beret§ ne kera 'auabua fuana
God fua sa Deved ka 'ania. Ma sa Deved ka 'ania na beret nai, ma ka
kwatea laugo fuana wane nia ki, ma kera ka 'ania. Boroi ma na taki
kulu alamatainia fua taifilia go fataabu God ki ne kera saitamana 'anilana.
Ma nao kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne God nia guisasu fuana sa
Deved.”✡
27 Sui go sa Jesus ka fata 'uri fuana Farasi ki, “God nia saungainia Sabat
fuana 'afilana wane ki. Ma nao nia si saungainia lau Sabat fua wane ne
kai laeororo farana.
28 Sulia ne nau, na Wele nia Wane, nau ku too ana na nikilalae fuana
saelana ru ki fuana wane ki kera saitamana ka sasia ga 'ada ana Sabat.”

---

§ **2:25-26** *beret:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:25-26** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9

3

Wane ki manata 'uria saungilana sa Jesus
(Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Ta kada laugo, sa Jesus nia ka leka lau laona beu fuana folae ma te
wane ne 'abana mae, nia to senai.
2 Ma tani Farasi senai, kera ka adaada dia sa Jesus kai gura wane nai
ana Sabat. Dia 'urinai, kera ka fata maana sa Jesus ana 'oilana taki God
ana gurae, ru nai kera manata sulia ne dia raoe.
3 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ne 'abana mae, “Tatae mai 'i seki,
'oko uu 'i naona wane ki tafau.”
4 Go, sa Jesus ledia Farasi ki ka 'uri, “Te ne taki kulu nia alamatainia fua
kulu ka sasia ana Sabat. Nia alamatainia sasilana ru lea ki, naoma sasilana
ru ta'a ki? Nia alamatainia na famaurilana ta wane, naoma saungilana ta
wane?”
Boroi ma kera si saea go ta ru.
5 Sa Jesus nia ada kalikalida, ma nia ka ada guisasu, sulia ne kera nao si
kwaimanatai na ana wane matai nai, ma nia ka kwaimanatai laugo fuada
sulia manatada ngasi 'asiana. Sui go, nia ka fata 'uri fuana wane nai, “Taga
na 'abamu.” Ma nia ka taga na, ma na 'abana ka lea na.
6 'Urinai go Farasi ki kera ka ru kau 'i maa, ma kera ka fata oku fainia
tani wane ana tooa sa Herod* ki, ma kera ka manata 'uria saungilana sa
Jesus.

Fikute wane 'oro ki leka mai siana sa Jesus

7-8 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera ka fasia tooa nai, ma kera ka
leka 'uria na 'osi 'i Galili. Wane 'oro ki kera ka leka laugo 'i burida. Kera
leka mai fasia lofaa 'i Galili, 'i Jiudea, ma 'i Idumea ki. Ma tani wane laugo
fasia 'inita fere 'i Jerusalem, ma fasia na bali fere ana taelana sato ana
kafo 'i Jodan. Ma tani wane kera ka leka mai fasia fere kalikalia 'i Taea
ma 'i Saedon ki. Na fikue baita nai, kera leka mai siana sa Jesus, sulia kera
rongoa ru baita ne nia fulida ki.
9 Sulia na fikue nai baita 'asiana, sa Jesus ka saea fuana fafurongo nia
ki fua kera ka sasi akau ana na baru, fasia na tooa kera ka beresia.
10 Nia gura wane 'oro ki ka suina, nia ne wane 'oro matai ki ka sumai
kera kau, fua kai samo to'ona sa Jesus fua kera ka 'akwa.
11 Ma kada na tooa anoeru ta'a ki nia rufida kera ada to'ona, kera ka
boruru 'i naona, ma kera ka akwa ma kera 'uri, “'Oe na ne, na Wele
mamana God!”
12 Boroi ma sa Jesus fata ka luida anoeru ta'a nai ki, fua kera si farongoa
lau ta wane 'ani nia.

Sa Jesus nia filia akwala
ma ro lifurongo ki
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 'Urinai go sa Jesus ra 'alaa 'i gwauna te fa uo, ma ka talaia mai wane
ne nia doria fua kera ka rao fainia. Go kera leka mai siana,
14 ma nia ka filia akwala ma ro wane, ma ka fasata kera ana lifurongo
ki. Ma nia ka fata 'uri fuada, “Nau ku fili kamulu fua mulu to tari fai nau,
ma nau ku eresi kamulu laugo fua fatalolana fatalana God fuana wane ki.

---

* **3:6** *Tooa sa Herod* Nia tani wane Jiu ki ne kera doria sa Herod fainia wane nia kera kai baita fuada.

15 Ma kamulu ka too ana na nikilalae fuana ifulangailana anoeru ta'a
ki.”
16 Nia, ne satana akwala ma ro wane ne nia filida ki: sa Simon, ne sa
Jesus nia fasata laugo 'ana sa Pita,
17 ma sa Jemes fainia sa Jon na ro wele nia sa Sebedi ki, ne sa Jesus nia
fasata keroa 'ana “Boneges”, na fadalana ne wane ne guisasu ladaro 'ali'ali
dia na kwangakwanga.
18 Ma sa Andru, sa Filip, sa Batolomiu, sa Matiu, sa Tomas, sa Jemes,
wele nia sa Alfeas, sa Tadeas, ma sa Simon, ta wane ana tooa Jiu ne kera
doria tarilana wane Rom ki fasia 'i Israel.
19 Ma sa Jiudas Iskariot, na wane nia kai 'olomaelana sa Jesus fuana
malimae nia ki.

Nikilae sa Jesus nia liufia nikilalae sa Saetan
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 'Urinai, sa Jesus ka oli laugo laona lume be nia 'idufa dao ana. Ma
wane 'oro ki, kera ka inau na mai ana fikue. 'Urinai nao na ta kada fuana
sa Jesus ma fafurongo nia ki fua sasilana ta ru ma na fangalae boroi.
21 Ma kada ne gaa nia fai sasina ki kera rongoa ru nai, kera ka leka siana
fua olitailana 'uria 'i fere, sulia kera fata 'uri, “Nia oewanea 'asiana.”
22 Ma tani wane famanata ana taki sa Moses ne kera leka mai fasia 'i
Jerusalem, kera ka fata 'uri, “Sa Jesus nia ifulangainia anoeru ta'a ki ana
nikilalae sa Saetan, na 'inita anoeru ta'a.”†
23 Nia ne, sa Jesus ka saea mai wane ki ka fata 'uri fuada ana tarifulae ki
ka 'uri, “Sa Saetan nia 'afitai ka ifulangainia anoeru ta'a nia ki fasia wane
ki.
24 Dia tooa laona ta fere baita kera fuali kera talada, 'urinai fere baita
nai kai takalo na.
25 Ma dia ne wane, ma na 'afe nia, ma na wele keroa ki, kera fua fai kera
talada, nia 'afitai fuana kera ka to oku.
26 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai laugo. Dia sa Saetan kai firu fainia
tooa ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo kwailiu go, ma nikilae nia
fafida ka dao ana 'isilana.”
27 'I burina, sa Jesus ka saea lau te tarifulae, ka fata 'uri, “Dia ta wane
doria ka ifulangainia ta anoeru ta'a, wane nai ka nikila ka liufia sa Saetan.
Ka dia laugo ta wane ne doria kai ru laona lume na wane nikila fuana
ngalilana ru nia ki. Nia ka nikila ka liufia wane nai, fua ka ngwaluda
fuana kanilana wane nikila nai sui nia ka fi ngalia ru nia ki.✡
28 “Ru mamana nau ku saea fua mulu, abulo ta'alae ki, ma fata falilana
God ne wane ki kera sasia, God nia manatalugea ga 'ana.
29 Boroi ma, dia ta wane ka fata falia na raoe Anoeru Abu, God nao si
manatalugea, sulia ta'alae nai nia toto firi.”
30 Sa Jesus nia fata 'urinai sulia wane famanata ana taki ki, kera saea
nia too ana na anoeru ta'a.

Tooa mamana sa Jesus ne wane kera rosulia God
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ma 'i burina ru nai ki, gaa sa Jesus ma na sasina ki, kera ka dao na.
Ma kera ka uu ga 'ada 'i maa na lume, ma kera ka kwate fatae kau fuana
sa Jesus, ma kera ka ledi 'uri nia.

---

† **3:22** Ta sataeru laugo ana sa Saetan ne sa Bielsebul. ✡ **3:27** Aesaea 49:24-26

32 Tooa 'oro 'asiana kera gouru kalia sa Jesus, ma kera ka farongo nia
'uri, “Ga 'oe, ma na sasimu ki, kera uu mai 'i maa, kera doria ada to'omu.”
33 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nau saea fua mulu ti ne gaa mamana
nau, ma sasiku ki!”
34 Go kada nia ka ada kau fuana tooa 'oro ne kera gouru kalia, nia ka
fata 'uri, “Nia na ne tooa kera dia na gaa nau ki, ma sasiku ki!
35 Sulia sa ti ga 'ana ne nia sasia ru ne God nia doria ki, nia na ne
wanefuta nau, ma waiwane nau, ma na gaa nau.”

4

Na tarifulae sulia na wane ne takalongainia na mege witi
(Matiu 13:1-9; Luk 8:19-21)

1 Ana te kada lau, sa Jesus nia famanata 'i ninimana 'osi 'i Galili. Ma na
fikue baita 'asiana kera ka oku kalikalia, ma nia ka ra laona te baru, ma
ka gouru 'i laona, ma nia ka 'idu tu'u lau folo laona 'osi. Ma na fikue nai,
kera ka uu kau 'i ninimana 'osi.
2 Ma sa Jesus ka famanata ana ru 'oro ki fuada ana tarifulae ki ma ka
'uri,
3 “Mulu fafurongo basi! Te wane nia leka ka takalongainia na mege witi
ki 'i laona oole nia.
4 Ma kada nia takalongainia na mege witi senai, tani mege witi kera 'asia
sulia na kakaloe, ma na no ki kera ka lofo mai, ma kera ka 'anida tafau.
5 Ma tani mege witi kera ka 'asida ana kula faula ki, kula ne ano si baita.
Ma kera ka bulao 'ali'ali, sulia ne ano nia si 'oro.
6 Ma ana kada ne sato nia tae mai, nia ka satofia na witi ne masubu ki,
ma kera ka kuku laugo, sulia ne lali ru ki nao si koso lola.
7 Ma tani mege witi kera 'asida 'i safitana 'oko ngangara ki, ma 'oko nai
ka nuku fafia na witi ki, ma witi nai ki nao si fungu go.
8 Ma tani mege witi lau, kera 'asida 'i laona na ano ne nia lea, ma kada
kera tae mai, kera ka fungu ana fueru 'oro ki. Ma tani witi kera ka fungu
ana olu akwala fueru, ma tani witi kera ka fungu ana ono akwala fueru,
ma tani witi lau kera ka fungu ana te talanga fueru ki.”
9 Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri, “Dia ta wane doria ka saitamana
lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”

Sa Jesus ka fata 'ana tarifulae ki fuana wane 'oro ki
(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Kada sa Jesus nia to 'ana taifilia, na akwala ma ro fafurongo be nia
ki, fainia ta bali ana wane ne kera rongoa na fatalana, kera ka leka mai
siana. Ma kera ka ledia fua nia ka fadaa fola ana tarifulae nai ki.
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, “Kada sui ki, God nao si famadakwa 'ua, 'uta
ne nia kai gwaungai ana wane nia ki. Boroi ma 'i ta'ena, na madakwalae
ne nia dao na fua mulu. Wane ne kera nao si doria fafurongolae aku, nau
ku fata 'ana tarifulae ki
12 fua,
‘Kera ka ada, ma kera kai ada, boroi ma kera nao si ada to'ona te ne God
nia sasia fuada.
Ma kera kai fafurongo, ma kera kai fafurongo, boroi ma kera nao si
saitamana farongoe God.

Sulia dia kera ada saitamana, ma kera ka rongo saitamana, 'urinai kera kai abulo mai fuana God, ma nia kai manataluge ana ta'alae kera ki.' ”✡

Fadalana na tarifulae
be sulia na wane takalongainia mege witi
(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 'Urinai sa Jesus ka ledi 'uri ada, “'Uri ma nao kamulu si saitamana go tarifulae ne? Dia nao kamulu si saitamana tarifulae ne, kamulu ka fi saitamana 'uta mone ana tarifulae ki?
14 Na wane be nia takalongainia mege witi, nia takalongainia na fatalana God be.
15 Ma tani wane ne kera rongoa na fatalana God, kera dia na mege witi ne nia 'asia sulia na kakaloe. Ma kada kera rongoa, sa Saetan nia leka mai, ma ka lafua laugo 'ana fatalana God fasida.
16 Ma tani wane lau kera dia na mege witi ne kera 'asida ana kula faula. Kada kera rongoa na fatalana God, kera ngalia, ma kera ka eele 'asiana.
17 Boroi ma fatalana God nao si lalisusu go laona maurilada. Nia ne fitoe kera ki ka mauri go sulia ka kada tu'u. Ana kada ne kera dao to'ona 'afitaie, ma na nonifilae ki sulia farongoe lea ne, kera ka fasia go na fatalana God.
18 Ma tani wane ne kera dia mege witi ne kera 'asida 'i safitana na 'oko ngangara ki. Kera rongoa na fatalana God,
19 boroi ma kera manata 'abero 'ada sulia ru ki ana maurie kera, ma kera ka manata baita ana malefo. Ma ru nai ki, nia dia na 'oko ngangara ki ne nia nuku fafia na fatalana God laona maurilada. Kera nao si tatala go laona maurilada, ka dia na witi ne nao si fungu go ana ta fueru.
20 Ma tani wane lau ne kera dia na mege witi ne kera 'asida 'i laona ta ano lea. Kera rongoa fatalana God, ma kera ka rosulia, ma kera fatainia tolae 'o'olo, ka dia witi ne nia fungu ana fueru ki. Tani witi ne olu akwala fueru ki, ma tani witi ne ono akwala fueru, ma tani ai ne te talanga fueru.”

Sa Jesus fabasua na tooa fua kera ka fafurongo lea
(Luk 8:16-18)

21 'Urinai go sa Jesus ka ledi lau 'uri ada, “Nia 'uta? 'Uri ma dia ta wane ngalia mai na kwesu, nia kai alua ga 'ana 'i farana ta tiu naoma ta 'ifitai? Nao go! Nia kai alua 'i fulina 'i langi!
22 Ta ru ne wane ki nao si saitamana mai 'i nao, kera kai saitamana.
23 Dia ta wane ne doria ka saitamana lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”
24 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Mulu manata lea sulia ru ne kamulu rongoa ki. God kai kwate tatakolae ana liotoe fua mulu, suli dia kamulu rosulia famanatalae nau ki.
25 Sa ti boroi 'ana ne to ana ta madakwalae tu'u sulia 'Initoe God, God kai lado gwauna fuana. Boroi ma sa ti ne nao si rosulia famanatalae ne ki, ta madakwalae tu'u boroi 'ana ne nia to ana sulia 'Initoe God, God kai olitainia fasia.”

Taifilia God go ne fauua na 'Initoe nia

26 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Na 'Initoe God nia dia na wane ne nia fasia ta mege 'ai 'i laona na oole nia.

✡ **4:12** Aesaea 6:9-10

27 Nia ada, ka liliu ana asoa ki, ma ka maleu ana laona rodo ki. 'Urinai
boroi 'ana, kada ne mege ru ki nia bulao, ma ka tatae na, nao lau 'abero
nia. Sulia wane ne nao si saitamana laugo ana ru ne nia sasia mege 'ai ka
bulao.
28 Na ano talana na ne nia famauria mege 'ai senai nia ka baita, ma ka
fungu ana fufue ru ki. Na 'inita 'ai nia ra mai 'i nao, sui na fueru ki, 'i buri
na mege ru ki ka fi ra mai.
29 Ma kada ne mege ru nai ki nia maua, na wane nai ka safali fuana
sikililana fueru ki, sulia nia dao na ana kada fua loi rulae."

'Initoe God safalilana tu'u, boroi ma nia ka baita
ana kali'afulana
(Matiu 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

30 Sa Jesus nia fata lau ka 'uri, "Nau fata lau kau sulia ta tarifulae ne kai
fatainia na ru ne bobola fainia 'Initoe God fafia wane nia ki.
31 Nia ka 'uri: Te wane nia ngalia na mege 'ai ne kera saea ana mastad,
nia tu'u ka liufia mege 'ai ki tafau, ma nia ka fasia laona ano.
32 Ma 'i burina ne nia fasia ka sui, na mege ru be ka tae, ma ka alua na
'ai. 'Ai nai baita ka liufia na 'ai 'oro ki. Ma nia ka too ana na sarana 'ai
baita ki, ma na no ki kera ka lofo mai, ma kera ka saungainia na nui kera
ki ana."
33 'Urinai ne, sa Jesus ka fata fuana wane ki ana tarifulae nai ki, ma nia
ka saea ru ne nia bobola fainia kia kai saitamana.
34 Ma nia ka fata fuada 'ana tarifulae ki. Boroi ma, kada ne nia to 'ana
taifilia fainia na fafurongo nia ki, nia ka fi famadakwa ru ki tafau fuada.

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Nia saulafi na ana maedangi nai, sa Jesus nia ka fata 'uri fuana
fafurongo nia ki, "Kulu tofolo basi 'uria bali 'osi loko."
36 Ma kera ka fasia na fikue nai, ma kera ka leka fainia sa Jesus 'i laona
baru nai ne nia ka to 'i laona. Ma tani baru laugo leka faida.
37 Ma na kuburu baita nia tae mai, ma na nanafo ka magara na mai
laona na baru nai, ma ka karangi kuruu na.
38 Ma sa Jesus nia maleu 'ana 'i burina na baru, ma ka alu gwau ana
bogwau nia. Ma na fafurongo nia ki kera ka faada, ma kera ka fata 'uri,
"'Aofia 'ae, kulu karangi mae na! 'Oe nao si manata 'abero go ne?"
39 Ma sa Jesus ka tatae, ma ka balufia na kuburu nai ka 'uri, "'Oe aroaro
na!" Ma nia ka fata laugo fuana nanafo nai ka 'uri, "Kamulu kai to aroaro
na!" 'Urinai go, na kuburu be ka aroaro na, ma 'osi ka fola na.
40 Ma nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, "'Uta ne kamulu ka mau?
Kamulu nao si famamana 'ua?"
41 Ma kera ka mau kera ka lelebe na, ma kera ka ledi kwailiu ada kera
ka 'uri, "Wane 'uta na ne ro? Na kuburu ma na nanafo boroi kera ro na
sulia!"

5

Sa Jesus nia gura te wane
ne anoeru ta'a rufia
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera tofolo 'uria bali 'osi 'i Galili, ma
kera ka dao ana bali 'osi ne ana bali lofaa 'i Gerasa.

2 * Ma kada sa Jesus nia koso fasia na baru, te wane ne anoeru ta'a rufia,
ma ka leka mai fasia na faoda fuana alulana wane mae ki, ma nia ka leka
mai siana sa Jesus.
3 Na wane nai to laona faoda 'urinai ki, ma nao ta wane si bobola fuana
kanilana 'ana ta seni.
4 Sulia kada 'oro ki, kera kani fafia na 'abana ma na 'aena ana na seni
ki, sui nia ka musia go na seni nai ki, ma ka 'oia ga 'ana na seni nai ki 'i
'aena. Ma nao ta wane si nikila ka bobola fuana daulana.
5 Ma na rodo ki ma na dangi ki, nia liu kwailiu safitana na faoda fua alu
wane maelae ki, ma nia ka ra gwauna fa uo ki, ma nia ka akwa, ma ka
kware nia talana ana naki ki.
6 Kada nia to tau mai, nia ka ada to'ona sa Jesus, ma ka lae 'ali'ali mai,
ma ka boruru 'i naofana.
7-8 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Anoeru ta'a ne, 'oe ru mai 'i maa fasia na
wane ne.”
Ma nia ka akwa baita ka 'uri, “Jesus! 'Oe na Wele nia God ne nia nikila
'asiana. Na te ne 'oe doria 'oe sasia aku? Nau ku amasi 'oe ana satana God,
'oe si kwatea lau ta kwaekwaee fuaku!”
9 Sui sa Jesus ka ledia ka 'uri, “Satamu sa ti ne?”
Ma nia ka olisia ka 'uri, “Sataku sa Legini, sulia kalu 'oro 'asiana.”
10 Ma nia ka amasia lau sa Jesus fua nao nia si eresida fasia na bali fere
nai.
11 Ma boso 'oro ki kera fanga ga 'ada laugo 'i babaraoa ana fa uo nai.
12 Ma anoeru ta'a nai ki, kera amasia sa Jesus kera ka 'uri, “'Oe kwate
kalu fuana boso loko ki, fua kalu ka ru amalu 'i laoda.”
13 Ma sa Jesus ka ala'anida, ma anoeru ta'a nai ki kera ka ru mai fasia
wane nai, ma kera ka leka, kera ru 'i laona na boso nai ki. Ma 'oko boso
nai nia bobola fainia ro to'oni boso ki, ma kera ka lae ana obaraoe 'ato nai,
ma kera ka 'asida 'i laona na 'osi nai, ma kera ku kera ka mae tafau na.
14 Ma wane ne kera ada sulia na boso nai ki, kera ka tafi, ma kera ka
farongo ana ru ne nia fuli ana boso ki 'i laona fere nai, ma na fere tu'u
kalikalia ki. Ma na wane 'oro ki kera ka leka fuana adalae to'ona ru ne nia
fuli.
15 Ma ana kada kera dao siana sa Jesus, kera ka ada to'ona na wane be
ne anoeru ta'a 'oro ki kera rufia, nia to na ana senai, ma nia ka 'afi na, ma
nia ka manata saga na. Ma wane ki kera ka mau, kera ka kwele 'asiana.
16 Ma wane ne kera ada to'ona ru nai nia fuli, kera ka fata fuana wane
ki sulia na wane anoeru ta'a ki to ana, ma kera ka fata laugo sulia na boso
nai ki.
17 Ma burina, tooa nai kera 'ingoa sa Jesus ka leka fasia na bali fere kera.
18 Ma kada sa Jesus nia ra na laona baru, na wane be na anoeru ta'a ki
kera rufia 'i nao, nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Oe alamatainia nau fua
nau leka fai 'oe.”
19 Boroi ma sa Jesus si alamatainia, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe oli 'i fere
siana wane 'oe ki, ma 'oko farongoda 'ana ru lea ki tafau ne God nia sasia
fuamu, ma na kwaimanatailae nia fuamu.”
20 Ma na wane nai nia leka, ma ka farongoa na wane ki ana bali lofaa
'i Dekapolis ana ru ki tafau ne sa Jesus nia sasia fuana. Ma wane ki tafau
kera ka kwele 'asiana.

Sa Jesus to ana nikilalae fafia mataie ki ma na maea
(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-56)

---

* **5:2** *faoda:* Ada to'ona ana Diksonari

21 Sa Jesus nia tofolo lau kau 'uria ta bali 'osi. Ma ana kada nia 'e dao na
ana ta bali, wane 'oro ki kera ka oku kalia.
22 Ma te wane ada ne wane fanaonao laona beu fuana folae ana fere
nai, satana sa Jaeras, ka leka mai. Ma kada nia ada to'ona sa Jesus, nia ka
boruru 'i maana 'aena,
23 ma nia ka amasia ma ka 'uri, “Ka sari nau nia tio na fuana maelana.
'Oe leka mai, fua 'oe alua na 'abamu fafia, fua nia ka 'akwa ma ka mauri.”
24 Ma sa Jesus ka leka na fainia. Ma na fikue baita kera leka 'i burina,
ma kera ka beresia na.
25 Ma te 'afe ne na gwa 'abu 'e tafangia sulia te akwala ma ro fangali ki
suina, nia to laugo senai.
26 Ma nia ka nonifi 'asiana. Ma nia ka falia na malefo 'oro nia ki fuana
wane kwaigurai 'oro ki, boroi ma tolana si lea go. Nia ka fi ta'a ka liufia
mone.
27 Ma kada ne nia rongoa farongoe sulia sa Jesus, nia ka leka mai 'i
burina safitana na fikue nai, nia ka samo to'ona na maku gwala sa Jesus.
28 Sulia nia manata 'uri, “Dia nau ku samo to'ona boroi 'aku na maku
nia, nau lea na.”
29 Ma kada ne nia samo to'ona go maku sa Jesus, 'ali'ali na 'abu ne
tafangia nia ka lalanga na, ma nia ka saitamana na nonina nia 'akwa na
fasia na mataie nia.
30 Ma ana kada nai go, sa Jesus nia saitamana ne nikilalae nia gura ta
wane. Ma nia ka abulo 'i safitana na fikue nai, ma ka ledi 'uri, “Sa ti ne
samo to'ona na maku nau?”
31 Ma na fafurongo nia ki, kera ka olisia kera 'uri, “'Oe ada to'ona ga
'amu na tooa 'oro ne kera beresi 'oe na. 'Uta ne 'oko ledi 'uria sa ti ne
samo to'omu?”
32 Boroi ma sa Jesus ka ada kwailiu fua ne ka ada to'ona sa ti ne nia sasia
ru ne.
33 Ma na keni ne nia saitamana ru ne fuli fuana, ma nia ka leka lelebe
mai 'ana maue, ma ka boruru 'i maana 'aena sa Jesus. Ma nia ka farongoa
mamana ana ru ne nia sasia ki.
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Keni ne 'ae, God nia gura 'oe na sulia
ne 'oko famamana nau. 'Oe leka na 'amu, ma 'oe si manata 'abero, ma 'oko
'akwa na fasia na mataie 'oe.”
35 Ma kada sa Jesus nia fata ga 'ana 'ua, tani wane kera ka dao mai fasia
na lume sa Jaeras, ma kera ka fata 'uri fuana sa Jaeras, “Ka sari 'oe be nia
mae na. 'Oe si fa'aberoa lau na wane famanata.”
36 Ma sa Jesus nao si 'abero go sulia ru ne kera saea, ma ka fata 'uri fua
sa Jaeras, “Nao 'oe si mau. 'Oe famamana nau lalau 'amu.”
37 Ma nia nao si alamatainia ta wane ka leka fainia, taifilia go sa Pita, sa
Jemes, ma sa Jon na wanefuta nia sa Jemes.
38 Ma kada kera dao 'i lume sa Jaeras, sa Jesus ka rongoa na alifie fainia
na angiangie ma na omaee nia baita 'asiana.
39 Ma nia ka ru kau, ma ka fata 'uri fuada, “'Uta ne kamulu angi, ma
mulu omaee ka 'uri na? Wele ne nao si mae, nia maleu ga 'ana ne.”
40 Boroi ma, kera ka fi waelasia lalau sa Jesus. Ma nia ka eresida kau 'i
maa, ma ka talaia na maa nia, fainia gaa nia wele nai, ma fafurongo nia ki
ne kera to fainia, ma kera ka ru laona mae lume ne wele nai nia tio ana.
41 Ma nia ka dau ana na 'abana na wele nai, ma ka fata 'uri fuana, *“Talita
kum!”* Na fadalana nia 'uri, “Sari 'ae, nau ku saea fuamu 'oe tatae!”

42 Ma nia ka tatae, ma ka uu, ma ka fali. Na wele nai te akwala ma ro
fangali go ne sui burina nia futa. Ma kera ka kwele 'asiana ana ru nai.
43 Boroi ma sa Jesus fata ka luida, fuana kera nao si farongoa lau ta wane
'ana ru nai. Ma nia ka saea kera ka kwatea fanga fuana wele nai fua nia
ka 'ania.

6

Wane 'i Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera fasia na kula nai, ma kera ka oli
lau mai ana mae fere nia 'i Nasaret.
2 Ma ana Sabat, nia ka famanata 'i laona beu fuana folae. Ma tooa 'oro
ki kera rongoa, ma kera ka kwele 'asiana. Ma kera ka ledida kwailiu ma
kera 'uri, “Na nikilalae sa ti ne kwate nia ka famanata ana fatalana God
'uri, ma fainia sasilana fanadae ki?
3 Wane ne kulu saitamana lea ana. Nia wane saungai lume ga 'ana ne.
Gaa nia be ni Mary go ana. Tani wanefuta ana be sa Jemes, sa Josef, sa
Jiudas, ma sa Simon. Ma waiwane nia ki kera to ga 'ada 'i seki.” 'Urinai,
kera ka noni'ela 'ani nia.
4 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Wane ana fere 'e'ete ki kera saitamana
kera fabaita na profet. Boroi ma wane ana fere nia talana, ma wanefuta
nia ki, 'afitai kera ka fabaita.”
5 Ma nia nao si bobola na fuana sasilana lau fanadae 'oro ki senai. Ma
nia ka alua na 'abana fafia bara wane ne matai ma ka gurada.
6 Ma nia ka kwele 'asiana, sulia wane ki nao si famamana.

Sa Jesus nia odua
kau lifurongo ki
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)

'Urinai sa Jesus nia leka ana mae fere ki kalikalia senai, ma ka famanata
wane ki.
7 Nia ka saea mai akwala ma ro wane fafurongo nia ki siana, ma nia
ka kwatea na nikilalae fuada fuana ifulangailana anoeru ta'a ki, ma ka
eresida mai tafau, ma ka alua ro wane fua kera ka leka oku.
8 Ma sa Jesus ka fata talingai fuada ka 'uri, “Nao kamulu si ngalia ta ru
fuana lekalae ne, taifilia fa kubau go ne mulu kai ngalia. Ma nao mulu si
ngalia fanga, ma ta ngwai, ma ta malefo.
9 Kamulu kai rufia tae butu ki, boroi ma mulu si ngalia lau ruana 'aba
maku falu.
10 Ma kada ta wane nia kwalo kamulu, mulu ka to fainia, leka ka dao
ana kada mulu kai leka fasia na fere nai.
11 Ma dia kamulu dao ana na fere, ma wane ki senai nao si kwalo
kamulu, naoma kera ka noni'ela ana rongolana fatalamulu, mulu ka leka
'amulu fasida. Ma mulu ka tafusia gegeona ano fasia na 'aemulu dia na
fabasue fuada ne God nia kai keto kera.”
12 Ma kera ka leka, ma kera ka fulangainia fua wane ki fua kera ka kari
abulo fasia ta'alae kera ki.
13 Ma kera ka ifulangainia anoeru ta'a 'oro ki, kera ka ngwaia wane matai
'oro ki, ma kera ka gurada lau.

Na maelana sa Jon
wane ni Siuabu
(Matiu 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Iu, sa Herod na kingi nia rongoa ru ne ki sulia sa Jesus ne nia famanata
ma ka gura wane ki. Ma satana sa Jesus ka talofia fere ki tafau. Ma tani
wane kera ka 'uri, “Sa Jon wane ni Siuabu nia mauri lau! Nia ne ka sasia
lau fanadae ki.”
15 Ma tani wane lau kera ka fata 'uri, “Nia sa Elaeja.”
Ma tani wane kera ka fata 'uri, “Nia ta profet, dia profet be 'i nao ki
mai.”
16 Ana kada sa Herod nia rongoa ru nai ki ne wane ki fata 'urinai sulia
sa Jesus, nia ka fata 'uri, “Sa Jon na wane be nau ku kwatea fuana siki
musilana luana, nia tatae lau fasia na maea ne.”
17-20 'I nao mai, sa Herod nia adea ni Herodias, na 'afe saoana nia sa Filip.
Ma sa Jon ka fata fatai 'uri fuana sa Herod, “Na taki God nia luia 'oe nao si
adea 'afe saoana 'oe.” 'Urinai, manatana ni Herodias ka ta'a 'asiana fuana
sa Jon, ma nia ka doria saungilana, boroi ma nia 'afitai 'asiana fuana, sulia
sa Herod nia saitamana sa Jon nia na wane 'o'olo, ma na wane ne nia abu.
Sa Herod nia maungia sa Jon, ma nia ka konia sa Jon. Sa Herod talana
ne nia odua wane ki fuana daulana sa Jon, ma kera ka alua laona beu ni
kanie fasia ni Herodias. Iu, sa Herod nia doria 'asiana rongolana sa Jon,
boroi 'ana nia manata 'abero kada ne nia rongoa farongoe nai.
21 Go ma ni Herodias ka dao to'ona te kada lea nia fuana saungilana sa
Jon. Ana fa dangi ne sa Herod nia fabaita maedangi ne nia futa ana, nia
ka saungainia te fafanga fuana wane baita nia ki, ma na wane baita nia
ki fuana firulae, ma na fanaonao ki ne kera to 'i laona lofaa 'i Galili.
22 Ma kada ne, na sari ni Herodias nia ru mai ma ka ngwae, sa Herod
fainia wane nia ki ne kera fanga fainia, kera eele 'asiana fainia. Ma sa
Herod ka fata 'uri fuana keni sari nai, “'Oe gani nau mai 'uria ta te ne 'oe
doria, nau ku kwatea fuamu.”
23 Ma nia ka fata alangai fuana ka 'uri, “Ta te ne 'oe gania aku, nau ku
kwatea fuamu, sui boroi 'ana ta bali ana na 'initoe nau.”
24 Ma na keni sari nai ka ru kau 'i maa ka leka na siana gaa nia, ma ka
ledi 'uri, “Ta te ne nau kai gania?”
Ma gaa nia ka olisia ka 'uri, “Na gwauna sa Jon wane ni Siuabu.”
25 Ma na keni sari nai ka oli 'ali'ali siana sa Herod, ma ka gani 'uri, “Nau
ku doria 'oe kwatea mai na gwauna sa Jon wane ni Siuabu fuaku 'i fafona
tae ru ana kada nai na.”
26 Ma sa Herod ka kwaimanatai 'asiana sulia ru nai. Sui boroi 'ana, sulia
na fata alangaie ne nia sasia 'i naona na wane ki ne kera fanga fainia, nia
si luia na fasia.
27 Ma nia ka kwatea te wane ni omee fuana ngalilana mai na gwauna
sa Jon. Ma na wane nai ka leka 'i laona na beu ni kanie, ma ka siki musia
luana sa Jon,
28 ma ka ngalia mai na gwauna 'i fafona na tae ru, ma ka kwatea fuana
keni sari nai, ma nia ka kwatea fuana gaa nia.
29 Ma kada ne fafurongo sa Jon ki kera rongoa ru nai, kera leka mai, ma
kera ka ngalia na nonina, ma kera ka faitolia na.

Sa Jesus nia fafanga lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

30 Lifurongo ki kera oli na mai, ma kera ka oku tafau mai siana sa Jesus,
ma kera ka farongoa 'ana ru ne kera sasia, ma kera famanata sulia ki.

31 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera 'abero 'asiana, sulia ne wane
'oro ki kera daofa oli ana kula ne kera to ana. Ma sa Jesus fainia na
fafurongo nia ki, kera nao si to na ana ta kada fua fangalae boroi. Ma
sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu leka mai fai nau 'uria ta kula buringai,
fua kulu ka mamalo basi 'akulu.”
32 Ma kera ka leka taifilida ana baru 'uria kula ne nao ta wane si to ana.
33 Ka 'urinai boroi 'ana, wane 'oro ki fasia fere ki tafau kera suada kada
kera leka, ma kera ka lae 'i naoda, ma kera ka eta dao 'ada senai.
34 Ma kada sa Jesus nia koso fasia na baru, nia ka ada to'ona na fikue
baita nai, ma nia ka kwaimanatai 'asiana fuada, sulia kera dia sipsip ki ne
nao ta wane fuana adalae sulida. Ma nia ka famanata kera ana ru 'oro ki.
35 Ma kada ne na sato nia tio folo na, fafurongo nia ki kera ka leka mai
siana, ma kera ka fata 'uri, “Kula ne, nao ta wane si to ana, ma nia karangi
ka rodo na.
36 'Oe kwatea fikue ne kera leka na 'ada, fua kera ka leka ana mae fere
ne kalikalia ki, fua kera ka foli fanga.”
37 Boroi ma nia olisida ka 'uri, “Kamulu ka kwatea fanga fuada.”
Ma kera ka ledi 'uri ana, “'Uri ma 'oe doria kalu kai kwatea mai malefo
'oro ki* fuana folilana beret fua ka bobola fainia fafangalana fikue ne?”
38 Ma sa Jesus ka ledi kera ka fata 'uri, “Ta fita fa beret ne kamulu to
ana? Leka mulu ka ada mai 'uria.”
Ma kada kera dao to'ona, kera ka fata 'uri, “Lima fa beret ki go fainia ro
gwa ie ki.”
39 'Urinai sa Jesus ka saea fuana fafurongo nia ki fua kera saea fuana
wane ki kera ka gouru 'i ano ana gwa tolae ki 'i fafona na garasi.
40 Ma kera ka gouru 'i ano ana talangai wane ki, ma tani gwa tooa lima
akwala wane ki.
41 Ma sa Jesus ka ngalia lima fa beret nai ki ma ro gwa ie nai ki, ma ka
ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka tangoa God. Ma nia ka ngiia fa beret nai ki,
ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki, fua kera ka tolingia fuana tooa ki.
Ma nia ka tolingia laugo ro gwa ie nai ki fuada.
42 Ma wane 'oro nai ki kera ka fanga, ma kera ka abusu tafau na.
43 Sui na fafurongo nia ki kera ka konia na orongana beret ma ie nai ki,
ma kera ka fafungua te akwala ma ro kukudu ki.
44 Lima to'oni wane ki ne kera fanga.†

Sa Jesus nia leka 'i fafona na kafo
(Matiu 14:22-33; Jon 6:15-21)

45 Ma burina ru nai, sa Jesus nia saea fua fafurongo nia ki kera ka eta 'i
nao 'uria ta bali ana 'osi nai laona baru 'uria fere 'i Betsaeda. Ma nia ka
to 'i buri fua ka saea fuana fikue nai kera ka leka na 'ada.
46 Ma burina nia alualu ana wane 'oro nai ki, nia ka leka 'i gwauna ta fa
uo fua ka foa 'ana.
47 Ma kada nia safali ka rodo na mai, na baru be nia na laona tofungana
'osi, ma sa Jesus to ga 'ana 'ua mai gwauna fa uo.
48 Ma nia ka ada to'ona fafurongo nia ki, kera ulafu 'asiana ana falutalae,
sulia kera sualia na kuburu. Ma ana kada rodo karangi 'ofodangi, sa Jesus

* **6:37** *malefo 'oro:* Na 'orolana malefo ne nia bobola fainia folifolia ta wane fuana kwalu madame ki. † **6:44** Kera si tomainia go 'afe ki fainia wele ki ne kera fanga laugo laona fikue ne.

ka leka 'i fafona kafo, ma ka leka mai fuada. Ma nia 'e karangi kai liufida na.
49 Ma ana kada kera ada to'ona ne 'e leka 'i fafona na kafo, kera ka kwaisae nia na anoeru. Ma kera ka akwa baita,
50 sulia kera mau 'asiana, ana kada kera ada to'ona ne nia 'e leka fafona kafo.
Ma sa Jesus nia ka 'ali'ali ma ka fata kau fuada ka 'uri, “Nau ga 'ana ne! Nao mulu si mau lau.”
51 'Urinai go, nia ka ra 'i laona na baru faida, ma na kuburu ka aroaro na. Ma kera ka kwele 'asiana na
52 sulia nao kera si susulia fadalana fanadae ne sa Jesus nia sasia fua sangonilana lima to'oni wane be ki ana lima fa beret ki go. Sulia manatalada 'e dole 'asiana fuana malingailana na ru ne kera ada to'ona.

Sa Jesus nia gura wane matai ki
(Matiu 14:34-36)

53 Kera tofolo ana 'osi nai, ma kera ka koso ana fere 'i Genesaret, ma kera ka gwalua na baru 'i senai.
54 Ma kada kera fasia na baru, wane senai ki, kera lae 'ali'ali kera ka ada saitamana sa Jesus.
55 Ma wane ki kera ka lae laona bali lofaa nai, ma kera ka ngalia mai wane matai ki fafona 'ifitai ki 'uria kula ne kera rongoa sa Jesus nia to ana.
56 Ma kula ki tafau ne wane ki kera ngalia mai wane matai ki 'uria maana usie ki, ma kera ka gania sa Jesus fuana wane matai ki fua kera ka samo to'ona maku gwala nia. Ma na wane ki tafau ne kera samo to'ona ma kera ka 'akwa na.

7

Na falafala wane Farasi ki
(Matiu 15:1-9)

1 Na Farasi ki ma tani wane famanata ana taki ki, kera leka mai fasia 'i Jerusalem, ma kera ka oku kalia sa Jesus.
2 Ma kera ka ada to'ona tani wane ana fafurongo nia ki nao si taufia go 'abada 'i nao, ma kera ka fi fanga. Nao kera si taufia go 'abada dia na falafala ne Farasi ki kera saea fuana tooa Jiu ki kera kai sasi sulia.*
3 Aia, Jiu ki ma tasa na ne Farasi ki, kera sasi sulia falafala ne koko kera ki famanata na mai ana. Nia 'afitai kera ka fanga dia nao kera si taufia 'abada dia na falafala ana tau 'abalae.
4 Ma kada kera oli mai fasia na usie, nia 'afitai kera ka fanga, dia nao kera si tau 'aba basi sulia na falafala kera na. 'Urinai kera ka rosulia falafala 'oro kera ki, dia na taufilana titiu ki, ma fa tini ki, ma tiu ki.
5 'Urinai Farasi ki, ma wane famanata ana taki ki, kera ka ledia sa Jesus ma kera ka 'uri, “'Uta ne fafurongo 'oe ki nao si rosulia na famanatalae ne koko kia ki kera alua na mai fuaka, sulia nao kera si taufia go na 'abada 'i nao sui, kera ka fi fanga?”
6 Ma nia ka olisida ma ka 'uri, “Sa Aesaea nia fata mamana kada be nia fata suli kamulu. Kamulu na wane suke ki, dia be nia kedea ka 'uri,
‘God nia saea, na tooa ne ki, kera fabaita nau ga 'ada ana fatalada, boroi ma mangoda nia tau 'asiana fasi nau.

* **7:2** Wane Jiu ki kera too ana na taki ki ne kera ka eta taufia basi na 'abada sui kera fi fanga.

7 Kera fosi nau 'o'oni ga 'ada, sulia kera famanata ga 'ada sulia taki kera ki
talada, ma kera ka saea na taki God ki na nai!'✡
8 "Mulu aburongo ana taki God ki, ma mulu rosulia lalau famanatalae
wane ki."
9 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, "Mulu saitamana 'asiana ana
noni'elalae ma talalana taki God ki, ma mulu ro lalau 'amulu sulia falafala
kamulu ki talamulu.
10 Sulia sa Moses be nia fata 'uri, ''Oe fabaita na maa 'oe, ma na gaa
'oe.' Ma, 'Dia sa ti ne nia kwalangia na maa nia naoma gaa nia, kera kai
saungia ka mae.'
11 Boroi ma, mulu famanata garo 'uri, dia ta wane nia to ana tani ru ne
nia saitamana kai 'adomia ana maa nia naoma gaa nia, ma ka fata lalau
'uri, 'Nau kai kwatea na ru be ki fuana God.'
12 Mulu saea, nia lea ga 'ana fuana ne nia nao si 'adomia na maa nia ma
na gaa nia ana ru be ki nia eta fata alangai na fuana God.
13 Ma dia nia 'urinai, na famanatalae ne mulu alua, nia fatu'ua na
fatalana God. Ma ru 'oro ta'a 'urinai ki ne kamulu sasia."

Ru ki ne kai fasua na wane
(Matiu 15:10-20)

14 'Urinai sa Jesus ka saea lau mai 'uria na okue baita nai siana, ma ka
fata 'uri fuada, "Mulu fafurongo mai fuaku, fua mulu ka saitamana.
15-16 Nao ta ru ne ta wane nia kai 'ania ne nia kwatea na sualae fuana.
Na ru ne sasia ta'alae ki, nia safali mai fasia na liona wane lalau, nia ne
ka kwatea wane ka sua."
17 Ma kada sa Jesus nia fasia na fikue nai, nia ka ru laona lume, ma na
fafurongo nia ki kera ka ledia fua ka fadaa na faoraie nai ki.
18 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "'Uri ma nao kamulu si saitamana go
ana ru ne ki ne? Na ru ne wane nia 'ania nao si fasua na wane 'i naona
God,
19 sulia na fanga nao nia si leka 'i laona na liona wane. Nia leka ga 'ana
laona guina, ma 'i buri nia kai ru laugo mai 'ana fasia nonina." Ana faoraie
sa Jesus na ne, nia saea na fanga ki tafau, nia lea ga 'ana fuana 'anilana.
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Te ne sakatafa mai fasia laona manatana
wane ki sasia kera ka bilia 'i maana God.
21 Sulia na manatairu ta'a ki nia mango mai fasia laona na manatana
wane, ma nia ka sasia ru ta'a ki, ma nia ka beli, ma nia ka sauwanee, ma
nia ka oee,
22 ma nia ka ogalulumi, ma nia ka sasia ru ta'a 'oro ki, ma ka sukea na
wane ki, ma ka kwaifi, ma ka fata suke sulia ta wane, ma nia ka manata
lafua talana, ma nia ka oewanea.
23 Ma sulia ru 'oro ta'a nai ki tafau nia ru mai fasia na manatana, nia ka
fasua na wane 'i naona God."

Raoe mamana sa Jesus nia eta 'adomia basi wane Jiu ki
(Matiu 15:21-28)

24 Sui go, sa Jesus ka leka na fasia na kula nai, ma ka leka 'uria na lofaa
'i Taea. Ma nia ka ru 'i laona te lume, sulia nao nia si doria ta wane ka
saitamana ne nia to 'i senai, sui boroi 'ana nia 'afitai fuana nia ka agwa.
25-26 Ma te keni ka rongo sulia ne sa Jesus nia dao, ma nia ka leka 'ali'ali
mai, ma ka boruru 'i maana 'aena sa Jesus. Ma na keni nai, nia na keni
'e'ete fasia 'i Fonisia laona bali lofaa 'i Siria, ma nia nao lau keni Jiu, ma na

✡ **7:7** Aesaea 29:13

wele keni sari nia na anoeru ta'a 'e rufia. 'Urinai, nia ka amasia sa Jesus
fua ka ifulangainia na anoeru ta'a nai fasia na wele keni sari nia.
27 Ma sa Jesus ka fata sulia Jiu ki ne dia wele ki ka 'uri,† "Kalu fafanga
basi wele ki 'i nao. Nao nia si 'o'olo fua ngalilana fanga wele ki, ma ka 'ui
'ania fuana kui ki."
28 Ma na keni nai nia olisia ma ka 'uri, "'Aofia 'ae, kui ki boroi, kera
saitamana 'ania laugo na ngingisi fanga ne 'asia farana tatafe ni fanga
wele ki."
29 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe oli 'amu 'i fere 'oe. Na anoeru ta'a
be, nia leka na fasia na wele keni sari 'oe. Sulia olisilae nai nia fatainia ne
'oe famamana."
30 Ma nia ka oli 'i fera, ma ka ada to'ona ne na wele keni sari be nia tio
ga 'ana 'i laona 'ifitai. Ma na anoeru ta'a be 'e leka mamana na fasia.

Sa Jesus nia gura te wane ne alingana 'e boko ma na ngiduna ka ato

31 Sui sa Jesus nia fasia na bali fere 'i Taea, ma ka daofa liu fasia 'i Saedon,
ma bali fere 'i Dekapolis, ma ka koso na kau fafona na 'osi 'i Galili.
32 Ma wane ki 'i senai, kera ka ngalia mai te wane ne alingana 'e boko
ma na ngiduna ka ato siana sa Jesus, ma kera ka amasia sa Jesus fua ka
alua na 'abana fafia na wane nai.
33 Ma sa Jesus ka talaia 'uria te kula taifili keroa fasia fikue nai, ma nia ka
kurumainia na kakauna 'i laona na alingana wane nai. Ma nia ka ngisufia
na kakauna, ma ka samo to'ona meana.
34 Go, nia ka ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka mango baita, ma ka fata 'uri
fuana ana fatalana, *"Efata!"* Na fadalana ne 'uri, "'Ifi na!"
35 Ma ana kada nai, alingana na wane nai ka 'ifi, ma nia ka rongo na,
ma na ngiduna ka sasala na, ma nia ka safali ka fata fola na.
36 'Urinai, sa Jesus ka luia na wane ki nao si farongoa lau tani wane. Sui
boroi 'ana nia ka lui talingai ana, na wane ki kera ka leka fata sulia sa
Jesus ne nia gura na wane nai ka leka na 'ana.
37 Ma na wane ki ne kera rongoa, kera ka kwele 'asiana, ma kera ka
fata 'uri, "Nia sasia ru ki tafau ka lea 'asiana! Nia saungainia na wane ne
alingana 'e boko ma ka rongo na, ma na wane ne ngiduna nia ato boroi,
ka fata na."

8

Sa Jesus nia fafanga
fai to'oni wane ki
(Matiu 15:32-39)

1 Nao si tau go 'i burina ru nai ki, te fikue baita ka oku mai. Ma kada
nai nao na ta fanga 'ada, sa Jesus ka saea mai fafurongo nia ki, ma ka fata
'uri,
2 "Nau ku kwaimanatai fuana wane ne ki, sulia kera to fai nau sulia olu
maedangi ki, ma na fanga kera ka suina.
3 Ma dia ne kera fiolo, ma nau ku olitainida 'i fera, kera kai ngwatautau
ma ka maebuatamarakwa sulia taale, sulia ta bali 'ada ne fere kera ki 'e
to tau."
4 Ma na fafurongo nia ki kera ka ledi 'uri, "Laona lofaa 'eke'eke 'uri, kulu
kai dao to'ona fanga 'i fai fua ka bobola fainia wane 'oro 'uri ki?"

† **7:27** Sa Jesus nia fata ana tarifulae 'i seki sulia raoe mamana nia ne nia eta 'adomia basi wane Jiu ki.

5 Ma sa Jesus ledida ka 'uri, “Fita fa beret ne mulu too ana?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Fiu fa beret ki.”
6 Ma sa Jesus ka saea fuana fikue nai kera ka gouru 'i ano. Go, nia ka
ngalia fiu fa beret nai ki, ma ka tangoa God, sui ka ngiia ma ka kwatea
fuana fafurongo nia ki, ma kera ka tolingia ana na fikue nai.
7 Ma kera too laugo ana bara gwa ie tu'u. Ma sa Jesus ka kwatea laugo
tangolae fuana God, ma ka saea fuana fafurongo nia ki kera ka tolingia
laugo ana na tooa nai.
8 Ma kera ka fanga leleka kera ka abusu tafau. Ma 'i buri, fafurongo nia
ki kera ka fafungua fiu kukudu ki ana orongana fanga ne ore.
9 Ma na fikue nai, nia bobola fainia fai to'oni wane ki. Sui sa Jesus ka
olitainida na 'uria fere kera ki,
10 ma nia fainia fafurongo nia ki, kera 'ali'ali kera ka ra 'i laona baru,
ma kera ka leka 'uria na bali fere 'i Dalmanuta.

Farasi ki kera gania sa Jesus fua ka fulia ta fanadae
(Matiu 16:1-4)

11 Ma tani Farasi kera leka mai, ma kera ka olisusu fainia sa Jesus, ma
kera doria fua kera ka ilito'ona. Nia ne kera ka gania fua nia ka fulia ta
fanadae, fua ka fatainia God ne odu nia mai.
12 'Urinai sa Jesus ka mango baita, ma ka fata 'uri, “'Uta ne wane ki ana
unita wane ne kera ka gani 'uria fanadae ki? Nau ku saea na ru mamana
fua mulu, nau nao si fatainia go ta fanadae fua unita wane ne.”

Farasi ki ma sa Herod
nao si famamana sa
Jesus ne na Christ
(Matiu 16:5-12)

13 Ma sa Jesus ka fasida, ma ka ra laugo 'ana 'i laona baru, ma kera ka
tofolo 'uria ta bali 'osi.
14 Kada kera tofolo 'ua, na fafurongo nia ki kera manata buro ana
ngalilana mai tani fa beret, boroi ma te fa beret go ne kera to ana laona
na baru.
15 Ma sa Jesus ka fabasuda ma ka 'uri, “Mulu kai ada lea suli kamulu
fasia na isi fuana beret ana Farasi ki ma sa Herod laugo.”
16 Ma kera ka fata 'i safitada kwailiu, ma kera ka 'uri, “Nia fata 'urinai
sulia ne nao kulu si ngalia mai ta fa beret.”
17 Ma kada sa Jesus nia saitamana ne kera ulafusia ne nia fata sulia
famanatalae ta'a Farasi ki ma sa Herod, nia ka fata 'uri fuada, “'Uta ne
kamulu ka fata sulia ne nao mulu si ngalia mai tani fa beret? Nao mulu si
susulia go ru be ki nau ku saea fua mulu? Nau ku ada to'ona manatamulu
'e doledole 'asiana fua mulu ka famamana.
18 Mulu ada to'ona ma mulu ka rongoa ru 'oro ne nau ku sasia ki, boroi
ma mulu nao si ada saitamana go. Nao mulu si manata to'ona
19 kada be nau ku ngiia lima fa beret be ki fuana lima to'oni wane be
ki? Ma ta fita kukudu be kamulu konia orongana fanga be 'i laona leleka
ka fungu?”
Ma kera ka olisia ka 'uri, “Te akwala ma ro kukudu.”
20 Ma sa Jesus nia ledi lau ka 'uri, “Ma kada be nau ku ngiia fiu fa beret
ki fuana fai to'oni wane ki, fita kukudu ki be mulu konia orongana fanga
'i laona leleka ka fungu?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Fiu kukudu ki.”

21 Ma nia ka ledi 'uri ada, “'Uta ne nao mulu si saitamana 'ua na te ne
nau ku fata sulia?”

Sa Jesus nia gura te wane maana rodo

22 Kera dao ana na fere 'i Betsaeda, ma wane ki kera ka ngalia mai te
wane ne maana nia rodo, ma kera ka gania sa Jesus fua ka samo to'ona.
23 Ma sa Jesus ka dau 'i 'abana na wane nai, ma ka talaia 'uria 'i maa
fasia na fere nai. Ma sa Jesus ka ngisu 'i laona na maana na wane nai, ma
nia ka alua na 'abana fafia. Sui, nia ledia ka 'uri, “'Oe ada to'ona ta ru?”
24 Go, na wane be nia ka ada 'alaa, ma ka fata 'uri, “Nau ku ada to'ona
na wane ki, kera dia 'ai ki, ma kera fali.”
25 'Urinai sa Jesus ka alua lau na 'abana fafia na maana na wane nai. Ma
na wane nai ka ada mamana na, ma ka ada madakwa na ana ru ki tafau.
26 Ma sa Jesus ka saea fuana, “'Oe leka na 'i lume 'oe. Nao 'oe si oli lau
lao fere be.”

Sa Pita nia fulangainia
sa Jesus ne na Christ
(Matiu 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Sui sa Jesus ma na fafurongo nia ki, kera ka leka 'uria fere ki kalikalia
na fere 'i Sesarea Filipae. Ma ana kada kera leka 'ada, nia ka ledia
fafurongo nia ki ka 'uri, “'Uri ma wane ki kera sae nau ana sa ti ne?”
28 Ma kera ka olisia kera ka 'uri, “Tani wane ki kera sae 'oe ana sa Jon
wane ni Siuabu ne nia mauri lau, ma tani wane kera ka sae 'oe ana sa
Elaeja ne nia oli lau, ma tani wane lau kera ka sae 'oe ana ta wane ana
profet be ki ne nia mauri lau.”
29 Ma sa Jesus ledida lau ka 'uri, “Ma kamulu, sae nau mone ana sa ti?”
Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, “'Oe na Christ, na wane God nia filia fuana
'afilana wane nia ki.”
30 Ma sa Jesus ka fata talingai fuada ka 'uri, “Nao mulu si farongoa lau
ta wane suli nau.”

Sa Jesus nia fata sulia
na maelana
(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Ma sa Jesus ka safali fuana famanatalana fafurongo nia ki ka 'uri,
“Nau, na Wele nia Wane, nau kai nonifi ana ru 'oro ki. Ma fanaonao ki,
fataabu baita ki, ma wane famanata ana taki ki, kera kai noni'ela aku. Ma
kera kai saungi nau, ma ana oluna maedangi, nau kai tatae fasia maea.”
32 Ma nia ka fata madakwa sulia ru nai. Ma sa Pita ka talaia tu'u kau,
ma ka balufia.
33 Boroi ma sa Jesus nia abulo, ma ka ada fuana fafurongo nia ki, ma ka
balufia sa Pita ka 'uri, “Saetan 'ae, leka tau kau fasi nau. Na manata 'oe
ki, manatalana wane ki go 'ana, nia nao lau na manatairu God.”
34 Go 'urinai, sa Jesus ka saea mai na fikue nai ma na fafurongo nia ki
siana, ma ka fata 'uri, “Sa ti boroi 'ana ne doria kai leka buriku, nao nia
si manata 'abero sulia ru nia doria ki ga 'ana talana. Nia kai nonimabe
fuana lekalae 'i buriku, sui boroi 'ana kada nia kai nonifi, ma kai mae ana
'airarafolo.
35 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka buriku sulia nia doria ka sasi 'ana
sulia kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia na maurie firi. Boroi ma dia
sa ti boroi 'ana ne nonimabe fua ka mae fuaku ma fuana Farongoe Lea ne,
nia kai too ana maurie firi.

36 Dia ne na wane ka too ana ru ki tafau laona molagali, ma nia mae,
ma nia to tau fasia God, ru nai ki nao si fulia go ta lealae fuana.
37 Nao ta wane si bobola fua folilana na maurie firi ana ta malefo.
38 Ma dia ta wane nia 'eke ani nau fainia fatalaku 'i laona maedangi ta'a
ne ki, ne wane ki nao si fosia God, 'urinai ana kada nau ku dao mai fainia
na ngwasinasinae Maa nau, ma 'ainsel abu ki, nau, na Wele nia Wane, nau
kai 'eke laugo ani nia.”

9

1 Go sa Jesus ka fata lau ka 'uri, “Nau ku saea na fua mulu, tani wane
amulu 'i seki laugo, kera nao si mae leka kera ka ada to'ona God ka
gwaungai ana wane nia ki ana nikilae nia.”

Sa Jesus nia fatainia na nikilae nia fainia ngwasinasinalana
(Matiu 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 'I burina ono maedangi ki, sa Jesus ka talaia sa Pita, ma sa Jemes, ma
sa Jon, ma kera ra 'uria gwauna te fa uo ne fane, ma kera ka to taifilida
'i senai. Ma ana kada kera ada, kera ka ada to'ona sa Jesus nia tatala 'i
naoda,
3 ma na maku nia ka ngwasinasina, ma ka kwao 'asiana. Ma nia kwao
ka liufia ta maku kwao ne ta wane laona fere ne 'i ano ne kai taufia.
4 Ma na olu fafurongo nai ki kera ka ada to'ona sa Elaeja ma sa Moses,
keroa dao fatai mai siada, ma keroa ka fata fainia sa Jesus.
5 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Wane Famanata 'ae, nia lea
'asiana fua kalu ka to amalu 'i seki. Alu kalu kai saungainia olu 'o'obe ki,
ta ai fuamu, ta ai fuana sa Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja.”
6 Sa Pita nia fata 'urinai, sulia nao nia si saitamana na ta ru ne nia kai
saea, sulia kera mau 'asiana na.
7 Ma te gwa dasa ka dao mai ma na nunufi fafida. Ma te lingeru nia
talo mai fasia na gwa salo nai ma ka 'uri, “Na wele mutai nau ne nau ku
kwaimani 'asiana ana. Mulu rongo sulia nia!”
8 Ma kera ka ada 'ali'ali kalikalida, ma kera si ada to'ona na ta wane
faida, taifilia go sa Jesus.
9 Kada kera koso na mai fasia fa uo nai, sa Jesus ka fata luida ka 'uri,
“Nao mulu si farongoa ta wane ana ru ne mulu ada to'ona, leka ka dao
ana kada ne nau, na Wele nia Wane, nau tatae fasia na maea.”
10 Ma kera ka rosulia na fatalana, ma kera ka fata 'i safitada kwailiu,
ma kera ka 'uri, “Na manatae wane 'uta ne nia saea, ‘Nau tatae fasia na
maea?’ ”
11 Ma kera ka ledia, kera ka 'uri, “'Uta ne wane famanata ana taki ki saea
sa Elaeja kai oli lau mai, sui na wane be God filia fi leka mai?”✡
12 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, “Sa Elaeja ne kai eta mai 'i nao,
fua ka sasi akau ana ru ki tafau. Boroi ma mulu si rongoa be na Kekedee
Abu be saea ne, Wele nia Wane nia kai nonifi ma na wane ki kera kai
subutainia.
13 Nau ku saea fua mulu, sa Elaeja nia eta dao na, ma na wane ki kera
sasia na ru ta'a ne kera doria kera ka sasia ana, dia Kekedee Abu be nia
fata na mai sulia.”*

✡ **9:11** Malakae 4:5 * **9:13** Jesus ka fata sulia Jon wane ni Siuabu.

Sa Jesus nia gura te wele
ne anoeru ta'a nia rufia
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-43a)

14 Ma kada kera dao mai fuana 'afutana fafurongo ki, kera ka ada to'ona
te fikue baita kera oku kalida. Ma tani wane famanata ana taki ki kera
olisusu faida.
15 Ma kada ne wane ki kera ada to'ona sa Jesus, kera ka kwele 'asiana,
ma kera ka lae kau, ma kera ka kwalo nia mai.
16 Ma sa Jesus ka ledia fafurongo nia ki ka 'uri, “Ru 'uta ne mulu olisusu
faida fafia?”
17 Ma te wane 'i laona na fikue nai, nia olisia ka 'uri, “Famanata 'ae, nau
ku ngalia mai wele fi baita nau fuamu. Na anoeru ta'a nia rufia, ma nao
nia si fata na.
18 Ma kada na anoeru ta'a nai nia dao ana, nia ka 'ui ana 'i ano. Ma
na ngiduna ka ngisungisua, nia ka 'ala girigiri ana lifona, ma na nonina
ka gaga'ai tafau. Nau ku gania fafurongo 'oe ki fuana ifulangailana fasia,
boroi ma nia 'afitai 'asiana fuada.”
19 Ma sa Jesus ka saea fuada ka 'uri, “Mulu nao si famamana nau 'ua!
Nau ku noni kulua na ana abu fitoe ne kamulu. Nau ku to fai kamulu ka
dao na 'uri, fulina kamulu ka famamana nau na. Ngalia mai na wele nai
fuaku.”
20 Ma kera ka ngalia mai na wele nai fuana sa Jesus.
Ma kada ne anoeru ta'a nai nia ada to'ona sa Jesus, nia ka 'ui 'ania na
wele nai 'i ano, ma ka ladalada, ma na ngiduna ka ngisungisua tafau na.
21 Ma sa Jesus ka ledia na maa wele nai ka 'uri, “'I angita ne nia safali
'uri?”
Ma nia ka olisia ka 'uri, “Nia 'ita na mai 'ua ana kada nia tu'u.
22 Ma kada 'oro ne nia 'ui 'ania laona na ere ma 'i laona na kafo, fua ka
saungia ka mae. Ma dia nia bobola ga 'ana fuamu, 'oe manatai karo mai,
ma 'oko kwai'adomi 'amaro.”
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Iu, nau ku bobola. 'Oe famamana nau! Na
ru ki tafau nia ngwaluda ga 'ana fuana sa ti ne nia famamana nau.”
24 Ma 'ali'ali go maa wele nai ka akwa ka 'uri, “Nau ku famamana! Boroi
'ana 'adomi nau mai, fua ne famamanae nau kai nikila ma ka lalifu!”
25 Ma kada sa Jesus ada to'ona na fikue nai kera lae 'ali'ali mai 'uria kula
nai, nia ka fata 'uri fuana anoeru ta'a nai, “'Oe na anoeru ne 'oe fabania
alingana wele ne, ma 'oe fanofoa na ngiduna wele ne, nau ku eresi 'oko
ru mai 'i maa, ma 'oe oli si rufia lau na wele ne.”
26 Ma na anoeru ta'a ne ka akwa, ma ka lebetainia na wele nai, ma ka
ru na mai 'i maa fasia. Ma na wele nai, na adalae to'ona ka dia na ne nia
mae. Ma na wane 'oro kera ka fata 'uri, “Nia mae na.”
27 Boroi ma, sa Jesus ka dau ana 'abana na wele nai, ma ka taea, ma nia
ka tatae.
28 Ma kada sa Jesus nia ru laona lume, na fafurongo nia ki kera ka ledia
kada kera to taifilida ma kera ka 'uri, “'Uta ne nia 'afitai fua malu fuana
ifulangailana na anoeru ta'a be?”
29 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Takafilia folae go ne nia bobola fainia
ifulangailana na anoeru ta'a 'uri ki, ma nao lau ta ru.”

Sa Jesus nia fata lau
sulia na maelana
(Matiu 17:22-23; Luk 9:43b-45)

30 Kada nai, sa Jesus ma na fafurongo nia ki kera fasia kula nai, ma kera
ka leka ka liu na 'uria bali fere 'i Galili. Ma sa Jesus si doria ne ta wane
kai saitamana kula ne kera to ana,
31 sulia nia famanata fafurongo nia ki ka 'uri, “Nau, na Wele Nia wane,
kera kai kwate nau fuana malimae nau ki, ma kera kai saungi nau. Ma
burina olu maedangi ki, nau kai tatae lau fasia maea.”
32 Boroi ma fafurongo sa Jesus ki nao si saitamana na te ne nia saea, ma
kera ka mau ana ledilana.

Nao mulu si olisusu sulia gwaungaie boroi ma mulu 'e rao fua mulu kwailiu
(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Ma kada kera dao ana fere 'i Kapaneam, ma kera ka ru 'i laona lume,
sa Jesus ka ledia na fafurongo nia ki ka 'uri, “Na te be kamulu olisusu mai
fainia sulia na taale?”
34 Boroi ma kera si saea ta ru, sulia kera olisusu mai fainia sa ti ada ne
kai baita ka gwaungai fafida tafau.
35 Ma sa Jesus ka gouru 'i ano, ma ka saea mai na akwala ma ro fafurongo
be nia ki siana, ma ka fata 'uri, “Dia sa ti ne nia doria kai fanaonao, nia
kai alu nia ka 'isi, ma nia na wane ni rao fuana wane ki tafau.”
36 Sui sa Jesus ka talaia mai te wele, ma ka fauua safitada. Nia ka ofia
na wele nai, ma ka fata 'uri fuada,
37 “Dia sa ti ne kai kwaloa ta wele tu'u 'uri ana sataku, nia kwalo nau
laugo. Ma dia sa ti ne nia kwalo nau, nao nia si kwalo nau lau taifili nau,
boroi ma nia kwaloa laugo God ne nia odu nau mai.”

Sa ti ne si tatae suali kamulu, nia to fai kamulu
(Luk 9:49-50)

38 Sa Jon nia fata 'uri fuana sa Jesus, “Wane Famanata 'ae, kalu ada to'ona
te wane nia ifulangainia na anoeru ta'a ki ana satamu. Ma kalu ka luia
fasia sasilana, sulia nia nao lau ta wane ana tooa kulu.”
39 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Nao mulu si luia lau, sulia sa ti ne nia sasia
ta fanadae ana sataku, nia 'afitai ne nia kai saea lau ta ru ta'a aku.
40 Dia ta wane ne nao nia si uu bokota kulu, nia na wane fai kulu.
41 Nau ku saea ru mamana fua mulu, dia ta wane ne nia kwatea ta titiui
kafo fua mulu, sulia kamulu na wane nau ki, nia nai kai ngali mamanae
ana kwaiarae nia.

Sa Jesus fabasua wane ki ana ta'alae
(Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 “Dia ta wane ka kwatea wane ne kera dia kale wele ki ka 'asia fasia
fitoe kera aku, nia lea fua kera ka kania ta fau baita 'i luana, ma kera ka
'ui 'ania 'i laona na matakwa.
43-44 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana 'abamu, 'oe siki musia fasi 'oe.
Nia ta lea 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona maurie 'i langi fainia na
ngunguru 'aba, tona 'uribe 'oe fi koso 'i laona kula ni kwaekwaee† fainia
ro 'aba ki, kula ne ere nia saru ma nao si mae na.
45-46 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana 'aemu, 'oe siki musia fasi 'oe.
Nia ta lea 'ana fuamu dia 'oe to tau 'amu laona maurie 'i langi fainia na
ngunguru 'ae, fasi 'oe fi koso 'i laona kula ni kwaekwaee fainia na ro 'ae
ki.

† **9:43-44** *kula ni kwaekwaee:* Ada to'ona ana Diksonari

47 Ma dia 'oe doria sasia ta ru ta'a ana maamu, 'oe lafua 'amu fasi 'oe.
Nia ta lea 'ana fuamu dia 'oe ru 'i laona na 'Initoe God fainia ta bali maa,
tona 'uribe 'oe fi koso 'i laona kula ni kwaekwaee fainia ro bali maa ki.
48 Na kula nai, na ngwongwa ki ne kera 'ania na wane ki, ma nao kera
si mae, ma na ere ne nia sarufia wane ki nia saru firi.
49 “Sulia kera alua na ere 'i fafona wane ki tafau, dia ne meme asi kera
takalongainia laona ta fanga.
50 “Ma na fiko asi nia lea mone, boroi ma dia ne mamasialana nia nao
na fasia, nia 'afitai 'asia kera ka sasia ana ta ru fua ka mamasia lau.
“'Urinai laugo, mulu ka faeelea wane ki dia laugo na meme asi ne falea
na fanga. Ma mulu ka to ana aroaroe 'i safitamulu kwailiu.”

10

Sa Jesus nia famanata
sulia lukasilana 'afe
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Sui ma sa Jesus ka fasia 'i Kapaneam, ma ka leka 'uria na bali fere 'i
Jiudea, ma ka tofolo ana kafo 'i Jodan. Ma wane 'oro ki kera ka oku mai
siana, ma nia ka famanata kera, dia be nia 'ita ka famanata na mai.
2 Ma tani Farasi kera leka go mai 'ada fuana ilitolana sa Jesus. Ma kera
ka ledi 'uri ana, “'Uri ma, na taki sa Moses nia alamatainia ga 'ana ne wane
kai lukasia 'afe nia?”
3 Ma sa Jesus ka olisida ma ka 'uri, “Na te be sa Moses nia fata talingai
fua mulu ana sulia ru ne?”
4 Ma kera ka fata 'uri, “Sa Moses nia alamatainia ne wane ka kedea ta
'aba beba ana kwailukasilae, ma ka kwatea fua na 'afe nia, fua ka leka na
ana fasi nia.”
5 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Sa Moses nia kedea na taki ne fua mulu sulia
nia 'afitai fua famanatalamulu.
6 Boroi ma, 'ita na mai ana kada God nia saungainia na ru ki tafau, na
Kekedee Abu nia saea, ‘Nia saungainia wane ki ana welewane ma keni.
7 Sulia ru nai, wane ka fasia na maa nia fainia gaa nia, ma ka to 'ado
fainia na 'afe nia,
8 ma keroa ka alua te manatairu dia te wane go.’ Nia nao lau ta ro wane
'e'ete, boroi ma dia te wane na.
9 Nia ne, ru God nia kani okua ka suina, nao si lea fuana ta wane ka
lugea lau.”
10 Ma kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera oli 'i lume, kera ka
ledia 'uria malutana ru nai.
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, “Ta wane boroi 'ana ne nia lukasia na 'afe
nia, ma ka adea lalau ta 'afe 'e'ete, nia oee na fafia na 'afe nia.
12 Ma nia 'urinai laugo, dia ta 'afe nia lukasia na arai nia, ma ka 'afe lau
fuana ta wane 'e'ete, nia oee na fafia na arai nia.”

Sa Jesus nia falea
na wele tu'u ki
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Tani wane kera ngalia mai na kaela wele tu'u siana sa Jesus, fua ka
alua na 'abana fafida ma ka faleada, boroi ma fafurongo nia ki kera ka
balufida.
14 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona ru nai, nia ka guisasu, ma ka fata 'uri
fuada, “Mulu 'e alamatainia na kaela wele tu'u kera ka leka mai siaku, ma

nao kamulu si susida lau. Sulia sa ti ne nia fito ka dia wele tu'u ki, nia
bobola fuana tolae laona 'Initoe God.
15 Nau ku saea ru mamana fua mulu, dia ta wane ne nao nia si fito dia
ta wele tu'u, nia 'e 'afitai 'asiana fua nia ka ru 'i laona na 'Initoe God.”
16 Ma nia ka ofia na wele tu'u nai ki, ma ka alua na 'abana fafida, ma ka
faleada.

Na wane todaru
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Kada sa Jesus nia safali ka leka lau kau sulia na taale, te wane nia lae
mai, ma ka boruru 'i naona. Ma nia ka ledia ka 'uri, “Wane famanata lea
'ae, ta te lea ne nau ku sasia fua nau ku too ana na maurie firi?”
18 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “'Uta ne 'oe sae nau ana wane lea? Nao ta
wane si lea go, taifilia God go ne nia lea.
19 Nia lea 'oe saitamana faoraie talingai God ki be 'uri, ‘'Oe si sauwanee,
ma 'oe si oee, ma 'oe si beli, ma 'oe si suke fafia ta wane, ma 'oe si sukea
ta wane, ma 'oe fuusi baita ana maa 'oe ma gaa 'oe.’ ”✡
20 Ma nia ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, nia safali mai ana kada nau
ku tu'u, nau ku rosulia na taki nai ki tafau.”
21 Go, sa Jesus ka ada kau fuana ana kwaimanie, ma ka fata 'uri fuana,
“Te ru go ne nia nao 'ua. 'Oe leka kau, ma 'oe fafoli ana na ru be 'oe ki
tafau, ma 'oe ngalia malefo nai ki, ma 'oe kwatea fuana wane siofa ki, ma
'oe fi too ana na toorue 'i langi. 'Urinai go, 'oe leka na mai suli nau.”
22 Ma kada ne wane nai nia rongoa go ru nai ki, na maana ka kuku
na. Ma nia ka leka na 'ana fainia na kwaimanataie, sulia ne nia na wane
todaru 'asiana.
23 Sui ma sa Jesus ka ada fuana fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri, “Nia
'afitai 'asiana fuana wane todaru ki kera kai ru laona 'Initoe God.”
24 Ma na fafurongo nia ki kera ka kwele 'asiana ana faoraie nai ki. Sui
sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Wele nau ki 'ae, nia 'afitai 'asiana fua na
rulae laona 'Initoe God.
25 Nia 'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru sulia na mae kwakwa tu'u ana
nile. Nia 'afitai ka liufia lau fuana ta wane todaru kai ru 'i laona na 'Initoe
God.”
26 Ma na fafurongo nia ki kera ka kwele 'asiana.* Ma kera ledi kwailiu
ada, kera ka 'uri, “'Urinai ma nao ta wane go ne kai toda maurie firi?”
27 Ma sa Jesus ka ada fuada, ma ka fata 'uri, “Nia 'afitai fuana wane ki
kai toda maurie firi, boroi ma fuana God nao nia si 'afitai go. Na ru ki
tafau nia ngwaluda ga 'ana fuana God.”
28 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, “Kalu fasia na toorue kalu ki tafau fua
kalu ka leka suli 'oe na!”
29 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Iu, nau ku saea fua mulu, dia ta wane
ne kai fasia na lume nia, naoma na wanefuta nia ki, naoma na waiwane
nia ki, naoma na maa nia, naoma gaa nia, naoma na wele nia ki, naoma
na ano nia suli nau, fainia na Farongoe Lea ne,
30 nia ne kai ngalia lau ru nai ki ka 'oro ka liufia kada ne. Nia ne kai
ngalia ru 'oro ana na lume ki, ma na wanefuta ki, ma na waiwane ki, ma
gaa ki, ma na wele ki, ma na ano. Ma nia ne kai dao to'ona laugo nonifie
ki. Ma ana kada ne kai dao mai, nia kai too ana maurie firi.

✡ **10:19** Eksodas 20:12-16; Diutronomi 5:16-20 * **10:26** Kera ka kwele 'asiana, sulia kera kwaisae na toorue ne na falealae mai fasia God.

31 Boroi 'ana na wane 'oro ne kera eteta ki, kera kai 'isi, ma na wane 'oro
ne kera 'isi, kera kai eteta.”

Na oluna kada ne sa Jesus
nia fata sulia na maelana
(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera leka sulia na taale 'uria 'i
Jerusalem, ma sa Jesus ka eta 'i nao ada. Ma fafurongo nia ki kera ka
kwele 'asiana, ma tani wane laugo ne kera leka kau 'i burida, kera ka mau
'asiana. Ma sa Jesus ka talaia na akwala ma ro fafurongo nia ki ka ta 'idu
tau lau kau fasia wane ki. Ma nia ka fi farongoda ana na ru ki ne kai fuli
fuana.
33 Ma nia ka fata 'uri, “Mulu fafurongo! Kulu ra 'alaa 'uria 'i Jerusalem,
ma kera kai 'olomaelaku, na Wele nia Wane, fuana fataabu baita ki fainia
na wane famanata ana taki ki. Ma kera kai keto nau fuana maelaku, ma
kera kai kwate nau fuana wane nao lau Jiu ki.
34 Ma na wane nai ki kera kai 'onionga 'ani nau, ma kera kai ngisufi nau,
ma kera kai kwae nau, ma kera kai saungi nau. Ma ana oluna maedangi,
nau kai tatae lau fasia na maea.”

Sa Jemes fainia sa Jon
kera gania sa Jesus
(Matiu 20:20-28)

35 'Urinai go, sa Jemes ma sa Jon, ro wele sa Sebedi ki, kera ka leka mai
siana sa Jesus, ma kera ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, karo doria 'oe
kwatea te ru ne karo gania amu.”
36 Ma sa Jesus ka ledi 'uri 'adaroa, “Te ne kamoro doria nau sasia
fuamoro?”
37 Ma keroa ka olisia ka 'uri, “Kada ne 'oe kai 'inito fafia molagali fainia
ru ki tafau, 'oe alamatainia ta wane 'amaro kai gouru 'i bali 'o'olo amu, ma
ta wane ana bali mauli amu fuana gwaungaie fafia wane ki.”
38 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro ulafusia go ru ne
kamoro gania. Kamoro bobola go 'amoro fainia nonifilae ne nau kai nonifi
ana?”
39 Ma keroa olisia ka 'uri, “Karo bobola ga 'amaro fuana sasilana.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Iu, nia mamana kamoro kai nonifi
laugo dia nau,
40 boroi ma nao nau si filia sa ti ne kai gouru 'i bali 'o'olo aku ma seki 'i
bali mauli aku. Taifilia God go ne kai kwatea kula 'urinai ki fua sa tifaida
ne nia 'e sasi akau ana makwalida.”
41 Ma kada na akwala fafurongo nia ki kera rongoa ru nai, kera ka
guisasu fua sa Jemes ma sa Jon.
42 Ma sa Jesus nia fikuda ma ka fata 'uri fuada, “Kamulu saitamana na
wane gwaungai ki ne kera gwaungai fuana wane ne nao lau Jiu ki, kera
to ana nikilalae, ma kera saitamana 'asiana ana usungailana wane fuana
sasilana ru kera doria ki.
43 Sui boroi 'ana, nao nia si 'urinai lau safitamulu. Dia ta wane amulu
nia doria ka fanaonao, nia ka saitamana ne nia na wane rao kamulu.
44 Ma dia sa ti amulu ne nia doria ka eteta, nia kai rao 'o'oni fuana wane
ki tafau.
45 Suli nau, na Wele nia Wane, nau nao si leka mai fuana wane ki kera
ka rao fuaku. Boroi ma nau ku leka lalau mai fua nau ku rao fuana wane

ki tafau, ma nau ku kwatea na maurilaku fuana famaurilana na wane 'oro ki.”

Sa Jesus nia gura te
wane maana rodo
(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Ana kada nai, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao na mai ana
fere 'i Jeriko. Ma kada kera fasia na fere nai fainia na fikue baita nai, te
wane ne maana rodo nia to ga 'ana 'i ninimana na taale fuana ganilae. Na
satana sa Batimeas, na wele sa Timeas.
47 Ma kada nia rongoa sa Jesus, na wane 'i Nasaret, nia ka leka mai, nia
ka akwa ka 'uri, “Jesus 'oe na wele ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau
mai.”
48 Ma na wane ki kera ka balufia, ma kera ka saea fuana fua nia ka to
aroaro. Boroi ma nia ka fi akwa ka baita 'asiana ka 'uri, “Wele ana kwalafa
sa Deved 'ae, 'oe manatai nau mai!”
49 Ma sa Jesus ka uu ngado ma ka fata 'uri, “Mulu saea mai.”
Ma kera akwa 'uria sa Batimeas, kera ka 'uri, “'Oe eele na amu! Tatae
na, sa Jesus nia sae 'oe na.”
50 Go nia ka 'ui 'ania na maku fafo baita nia, ma ka tatae 'ali'ali, ma ka
leka siana sa Jesus.
51 Ma sa Jesus ka ledia ka 'uri, “Te ne 'oe doria nau ku sasia fuamu?”
Ma na wane maana rodo nai olisia sa Jesus ka 'uri, “Famanata 'ae, nau
ku doria nau ada lau.”
52 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Leka na kau amu. God nia gura 'oe
na, sulia 'oe famamana nau.”
Ma 'ali'ali na maana ka ada na, ma nia ka leka fainia sa Jesus sulia na
taale.

11

Sa Jesus nia ru 'i laona
na fere 'i Jerusalem
(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Kada sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera dao karangia na fere 'i
Jerusalem, kera dao ana fere 'i Betfeis ma 'i Betani, gwauna fa uo kera
saea ana 'i Olif. Go, nia ka kwatea ta ro wane ana fafurongo nia ki, kera
ka eteta 'i nao.
2 Ma nia ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro leka ana fere loko kamoro naofia
kau. Ma kada kamoro dao 'i senai, kamoro kai ada to'ona te dongki. Kera
kania ga 'ada dongki nai, ma nao ta wane si ra 'ua fafona. Kamoro ka
lugea, ma kamoro ka talaia mai 'i seki.
3 Ma dia ta wane nia ledi kamoro, ‘'Uta ne kamoro ka lugea na dongki
ne?’ kamoro saea fuana, ‘Na 'Aofia nia doria, ma nia kai olitainia 'ali'ali
laugo mai ana 'i seki.’ ”
4 Ma kera ka leka, ma kera ka ada to'ona te ka dongki kera kania ga 'ada
'i ninimana na taale 'i maana te lume. Ma kada kera lugea na,
5 tani wane ne kera uu 'i senai, kera ka ledi keroa ka 'uri, “Te ne kamoro
lugea na ka dongki ne fuana?”
6 Ma keroa ka olisida dia be sa Jesus nia saea fuadaro, ma na wane nai
ki kera ka alamatainia fuadaro.
7 Ma kera ka talaia mai na ka dongki nai siana sa Jesus, ma kera ka
safatainia na 'aba maku kera ki 'i fafona, ma sa Jesus ka gouru fafona.

8 Na wane 'oro ki kera ka safatainia na 'aba maku gwala kera ki 'i sulia na
taale, ma tani wane kera ka tofua na ulina niniu ki, ma kera ka safatainia
sulia na taale. Kera sasia ru nai fuana fabaitalana sa Jesus.
9 Ma wane ki tafau ne leka fainia, tani wane kera ka eteta 'i nao, fainia
tani wane ne kera 'isi, kera akwa ma kera ka 'uri,
"Lafutainia God!
Ma God 'oe oilakitainia na wane ne nia leka mai ana na nikilae 'oe!
10 Ma God 'oe oilakitainia mai daolana na 'initoe ne nia dia na 'initoe sa
Deved koko kia!
Lafutainia God nia to 'i langi!"
11 Sa Jesus nia ru 'i laona na fere 'i Jerusalem, ma ka leka 'i laona na
Beu Abu God*. 'Urinai, nia ka ada kwailiu, ma ka ada to'ona ru ki tafau.
Boroi ma sulia nia karangi rodo na, nia ka leka na 'uria 'i Betani fainia na
akwala ma ro fafurongo nia ki.

Sa Jesus nia agia na 'ai
kera saea ana na figi
(Matiu 21:18-19)

12 Ma ana fa dangi 'i buri, kada sa Jesus ma na fafurongo nia ki kera oli
na mai fasia 'i Betani, sa Jesus ka fiolo.
13 Ma nia ka ada kau, ma ka ada to'ona te 'ai ulua ne kera saea ana na
figi. Ma nia ka leka karangia fua ka ada to'ona ta fueru ana. Boroi ma
kada nia dao 'i 'aena, nia ka ada to'ona go ana na uli ru ki, sulia kada nai
na figi ki kera uli 'ato.
14 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana figi nai, "Ta wane si 'ania lau ta fueru
ru amu!" Ma na fafurongo nia ki kera ka rongoa ru nai.

Sa Jesus taria wane ne kera falia Beu Abu God
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Ma kada kera dao na 'i Jerusalem, sa Jesus ka leka laona na Beu Abu
God. 'Urinai, nia ka taria na wane ki tafau ne kera foli ma kera ka fafoli
ana ru fuana afafue ki. Ma nia ka kefusia na tatafe ana wane nai ki ne
kera talana malefo ki, ma ka kefusia na ru fuana gourue 'ana wane ki ne
kera fafoli ana na fa bole ki.
16 Ma nao nia si alamatainia ta wane kai ngalia ta ru 'i laona na Beu Abu
God.
17 Ma nia ka famanata na wane ki, ka fata 'uri, "God nia saea 'i laona na
Kekedee Abu ka 'uri, 'Na Beu nau, kera saea ana na beu fuana folae fuana
wane ana molagali ki tafau.' Boroi ma kamulu abulotainia ka alua lalau
kula fuana belilana wane ki."
18 Ana kada, na fataabu baita ki fainia na wane famanata ana taki ki,
kera rongoa ru nai, ma kera ka safali nani 'uria ta ru kera kai sasia fuana
saungilana sa Jesus. Ma kera ka maungia, sulia ne fikue nai tafau, kera
kwele 'asiana ana na famanatalae nia.
19 Nia saulafi na, sa Jesus ma na fafurongo nia ki, kera ka leka na fasia
'i Jerusalem.

Famanatae sulia famamanae fai folae
(Matiu 21:20-22)

---

* **11:11** *Beu Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari

20 Ana 'ofodangi ana na maedangi 'i buri, sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki kera ka leka kau sulia na taale. Kera ada to'ona na 'ai figi be nia
kuku tafau na leka ka koso na sulia na lalina.
21 Ma sa Pita ka manata to'ona ru be sa Jesus nia sasia ana 'ai nai, ma ka
fata 'uri fuana, “Wane Famanata 'ae, ada to'ona basi na 'ai figi be 'oe agia,
nia mae na!”
22 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Kamulu ka manata mamana na ana
God.
23 Nau ku saea fua mulu, dia kamulu ka fata 'uri fuana fa uo ne, ‘'Oe
tatae, ma 'oe 'ui 'ani 'oe talamu laona na asi,’ ma nao kamulu si manata
ruarua 'i laona na liomulu, ma kamulu ka manata mamana ana ru ne
kamulu saea nia kai fuli, ru nai kai fuli go ana fua mulu.
24 Nia ne, nau ku saea fua mulu 'uri, kada kamulu foa, ma mulu ka gani
'uria ta ru, kamulu ka manata mamana dia ne kamulu ngalia na, ma God
kai kwatea ga 'ana ru ne kamulu gani 'uria.
25-26 Iu, kada kamulu foa, mulu ka manataluge ana ta'alae ne ta wane
nia sasia amulu, fua na Maa kamulu ne nia to mai 'i langi kai manataluge
laugo ana ta'alae kamulu ki.”

Ledilae sulia nikilalae sa Jesus
(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera dao lau mai 'i Jerusalem. Ma
kada sa Jesus leka kau 'i laona Beu Abu God, na fataabu baita ki, ma na
wane famanata ana taki ki, ma na wane fanaonao ki, kera ka leka mai
siana.
28 Ma kera ka ledi 'uri ana, “Sa ti ne saea 'oe taria wane ne ki fasia laona
Beu Abu? Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko sasia ana ru ne ki?”
29 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Iu, nau ku ledi kamulu basi 'uria te ru.
Dia kamulu olisia, nau ku fi farongo kamulu ana na nikilalae ne nau ku
to ana fuana sasilana ru ne ki.
30 Iu, kamulu kai saea basi fuaku, na nikilalae ne sa Jon nia to ana fuana
siuabulae nia safali mai fasia 'i fai? Nia safali mai ana God, naoma nia
safali mai ana na wane ki go?”
31 Ma kera ka safali ana olisusue 'i safitada kwailiu kera ka 'uri, “Te ne
kulu kai saea? Dia kulu olisia ma kulu ka 'uri, ‘Fasia mai God,’ nia kai fata
'uri, ‘'Urinai ma 'uta mone ne nao kamulu si famamana sa Jon?’
32 Ma nao nia si lea laugo fuana ne kulu ka fata 'uri, ‘Nia safali go mai
ana na wane ki.’ ” Kera sasi 'uri sulia kera maungia na wane ki, sulia na
wane ki tafau kera famamana sa Jon nia ta profet.
33 Nia ne, kera olisia sa Jesus ma kera ka 'uri, “Kalu ulafusia go.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau boroi nau kusi farongo kamulu laugo
ana na nikilalae te ne nau ku sasia ana ru ne ki.”

12

Na tarifulae sulia na wane rao ta'a kera ka rao ana oole
(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Sui, sa Jesus nia fata fuana wane gwaungai Jiu be ki ana tarifulae ka
'uri, “Te wane nia fasia na oole grep*. Ma nia ka saungainia sakali kalia,
ma ka 'elia te kilu fuana mangisilana na fue grep ki fuana saungailana ana

* **12:1** *grep:* Ada to'ona ana Diksonari

waeni, ma ka saungainia te lume fuana folo 'usia oole. Ma nia ka alua na
oole nia laona 'abana wane ki ne kera rao 'i laona. 'Urinai, nia ka leka na
'ana 'uria ta mae fere tau. 2 Ma kada ne oole nai nia maua, nia ka kwatea
na wane ni rao nia fuana wane ne kera rao 'i laona oole nia, fua ka ngalia
mai tani fue grep ana 'ai ne nia fasia laona oole nai.
3 Boroi ma wane ni rao nai ki kera dau ngasi ana, ma kera ka kumua,
ma kera ka olitainia 'o'oni ga 'ada ana.
4 Go, na wane be nia too ana na oole nai ka kwatea lau ta wane ni rao.
Ma na wane ni rao 'i laona oole, kera ka kwaea gwauna, ma kera ka mala
ta'a 'asiana ana.
5 'Urinai na wane be too ana na oole, nia ka kwatea lau ta wane ni rao,
ma kera ka saungia ka mae na. Ma wane 'oro ne nia oduda 'i buri ki, kera
kwaea tani wane, ma ka saungia tani wane ka mae.
6 Iu, ma te wane na ne nia to ana fua eresilana, te wele mutai nia na
ne wane nai. Ma nia ka eresia kau, ma ka manata 'uri, ‘Kera kai manata
baita ana wele nau.’
7 Boroi ma, wane ne kera rao 'i laona oole, kera ka fata fuada kwailiu
ma kera ka 'uri, ‘Nia na ne na wele na wane be nia too ana na oole. Kulu
saungia ka mae fua kulu ka ngalia 'akulu na oole ne fuaka.’
8 Ma kera ka ngalia na wele nai, kera ka saungia ka mae, go kera ka 'ui
'ania na nonina 'i maa fasia laona na oole nai.”
9 Ma sa Jesus ka ledida ka 'uri, “Te ne na wane ne nia too ana na oole nai
kai sasia? Nia kai dao mai, ka saungia na wane nai ki. Sui nia kai kwatea
na oole nia fuana wane 'e'ete ki.
10 Nia mamana kamulu idumia na Kekedee Abu be nia fata 'uri,
‘Na mae fau ne na wane saungai lume ki kera noni'ela ana, nia ne na fau
talingai ka liufia na mae fau ki tafau ana 'odoe.
11 God ne fulia ru nai, ma na adalae to'ona ka lea 'asiana.’ ”✡
12 Na fanaonao Jiu ki, kera doria kera ka daua sa Jesus, sulia kera
saitamana ne sa Jesus nia fata ana tarifulae nai fuana kefusilada. Boroi
ma, kera mau ana fikue ne, ma kera ka fasia, ma kera ka leka na 'ada.

Na kwatelana na malefo ana na takisi fuana kingi Rom
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Tani fanaonao, kera kwatea tani Farasi ma tani wane ana wane sa
Herod ki fuana ledilana sa Jesus fua kera ka fagaro nia.
14 Iu, kera dao na siana, ma kera fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, kalu
saitamana ru 'oe saea ki, ru mamana ki tafau go. 'Oe famanata ga 'amu
sulia mamanae ma kwaidoria God fuana wane ki. Ma 'oe si 'ado go fainia
ta wane ana ta te ne kera manata sulia. Ma na wane ki sui kera bobola ga
'ada maamu. 'Oe saea basi mai fua malu! Nia 'uta? Na taki kia, nia luia
na kwatelana na malefo ana takisi fuana kingi baita 'i Rom? Nia 'uta? Nia
bobola fainia kalu kai kwatea takisi be, naoma 'e nao?”
15 Boroi ma, sa Jesus nia saitamana ga 'ana ana sukee kera, ma nia ka
olisia ka 'uri, “'Uta ne kamulu ka sasi 'uria na fagarolaku? Mulu ngalia
mai ta seleni. Nau ada to'ona basi.”
16 Ma kera ka ngalia mai te seleni, ma nia ka ledida ka 'uri, “Na nununa
sa ti ne? Ma na satana sa ti mone ne?”
Ma kera olisia, kera ka 'uri, “Na nununa ma na satana na kingi Rom.”
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Kamulu kwatea fuana kingi baita 'i Rom na
ru nia ki, ma kamulu kwatea laugo ru God ki fuana God.”

✡ **12:11** Psalm 118:22-23

Ma kera ka kwele 'asiana ana sa Jesus.

Tarifulae sulia na tataelae fasia na maea
(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Sui, tani Sadusi kera leka mai siana sa Jesus. Na Sadusi ki kera saea
ne na wane ki nao kera si tatae oli lau fasia na maea. Ma kera ka ledia sa
Jesus kera ka fata 'uri,
19 "Wane Famanata 'ae, sa Moses nia kedea na taki fuaka ka alangai 'uri,
'Dia ta wane nia mae, ma na 'afe nia ka mauri 'ua, boroi ma nao nia si to
ana ta wele, na wanefuta nia ka adea lau na gwa 'oru nai, fua keroa ka to
ana ta wele fuana ka talana na wane ne nia mae na.'
20 Iu, ma ana te kada, fiu waisasina ki kera to. Ma na wane 'i nao ka
adea ta keni, ma ka nao si alua go ta wele, ma wane nai ka mae na ana.
21 Sui ma, ruana wane ka adea lau na keni be, ma nao nia si alua laugo
ta wele, ma ka mae laugo 'ana. Sui ma oluna wane ka 'urinai laugo.
22 Ma ka 'urinai laugo fuana ai burina ki tafau. Na fiu waisasina nai ki
tafau go ne kera adea keni nai, ma ka nao kera si to go ana ta wele, ma
kera ka mae tafau na. Ma 'isilana, keni nai ka mae laugo.
23 'Uri ma, ana maedangi ne God kai taea wane mae ki tafau fasia maea,
sa ti 'ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina nai ki be kera adea na keni
nai tafau."
24 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Kamulu garo 'asiana, sulia kamulu si
saitamana go na Kekedee Abu ki, ma na nikilalae God.
25 Sulia, kada ne wane mae ki kera kai tatae lau fuana maurie, kera dia
na 'ada na 'ainsel ki 'i langi ne nao kera si arai go.
26 Iu, nau ku famanata kamulu sulia na tataelae fasia na maea. Nau ku
saitamana kamulu idumia na 'i laona na kekedea sa Moses ana kula be
sulia ere be nia meafia 'ai tu'u be ana. God ka fata fuana sa Moses ka 'uri,
'Nau na God sa Abraham, ma na God sa Aesak, ma na God sa Jakob.'
27 God nia nao lau God fuana wane ne kera mae ki, boroi ma God fuana
wane ne kera mauri ki. Kamulu garo 'asiana na!"

Na ledilae sulia na taki te ne talingai ka liufia taki ki tafau
(Matiu 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Ma te wane famanata ana taki sa Moses, nia ka rongoa faoraie nai ki.
Ma nia ka saitamana na lulae lea ne sa Jesus sasia fuana Sadusi ki. Ma nia
ka leka mai, ka ledia sa Jesus ka 'uri, "Na taki te ana taki sa Moses ne nia
talingai ka liufia taki ki tafau?"
29 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, "Na taki talingai ka liufia taki ki tafau
ne nia 'uri, 'Wane Jiu ki, mulu ka fafurongo basi! God na 'Aofia kia, taifilia
nia ne God.
30 'Oe kwaimanie ana God 'oe ana manatamu tafau, ma ana mangomu
tafau, ma ana liomu tafau, ma ana nikilalamu tafau.'
31 Ma na ruana taki ka 'uri, ''Oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo ne
'oe kwaimani amu talamu.' Nao na ta taki lau ne nia baita ka liufia na ro
taki nai ki."
32 Ma na wane famanata ana taki sa Moses ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Wane Famanata 'ae, na lulae 'oe nia lea 'asiana. Nia ka mamana, taifilia
te God go, ma nao na ta god 'e'ete lau.
33 Ma wane ki kera kai kwaimani ana God ana mangoda tafau, ma ana
na lioda tafau, ma ana nikilalada tafau. Ma kera ka kwaimani ana tolada,

ka dia laugo ne kera kwaimani ana talada. Wane ne rosulia ro taki nai ki,
kera sasia ru talingai ka liufia kwatelana na afafue fua God.”
34 Ma sa Jesus ka ada saitamana na liotoe nia, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe
karangi na fuana God kai gwaungai ana maurilamu.”
Ma burina na, nao ta wane si nonira'a na fuana ledilana sa Jesus lau.

Sa Jesus na wele ana
kwalafa sa Deved ma
na 'Aofia nia laugo
(Matiu 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 'Urinai sa Jesus ka famanata laona na Beu Abu God, nia ka ledi 'uri,
“Nia 'uta ne wane famanata ana taki sa Moses ki, kera saea na Christ ne
wane ana na kwalafa sa Deved?
36 Na Anoeru Abu be nia fafata sa Deved ka 'uri,
‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaungai fai nau, makwalia kada nau
kai alua malimae 'oe ki farana gwaungaie 'oe.’✡
37 “Sa Deved 'ana talana ne nia saea na Christ ana na ‘'Aofia.’ Nia ne,
na Christ nia nao lau wele ana kwalafa sa Deved ga 'ana. Nia 'Aofia nia
laugo.”
Na fikue baita nai, kera eele 'asiana kada kera fafurongoa sa Jesus.

Sa Jesus nia fata falia tooa famanata ana taki ki

38 Ma sa Jesus ka famanata kera ka 'uri, “Mulu ka madafi kamulu fasia
na famanata ana taki sa Moses ki, sulia kera doria leka liulae fainia maku
falu gwala ki. Ma kera ka doria 'asiana fua na wane ki kera ka fa'initoda,
ma ka fata lea fuada 'i maana usie ki.
39 Ma kera ka doria gourue 'i nao ana kula 'initoa ni gourue ki laona beu
fuana folae ki, ma ana kula lea ki kada ana fafanga ki.
40 Sui boroi 'ana, wane ne ki kera belia na lume ma na ru ne gwa 'oru
ki to ana. Ma kera ka foa gwala fuana wane ki ka tangoda. Iu, na wane
famanata ana taki sa Moses ki ne kwaekwaee kera kai ta'a 'asiana fuada!”

Na kwatee na gwa 'oru
(Luk 21:1-4)

41 Sa Jesus nia to laona na Beu Abu God karangia na kufi ru fuana alulana
malefo 'i laona. Nia ka ada to'ona wane ne kera kwatea malefo kera ki.
Ma na wane 'oro ne kera tooru ki kera ka kwatea malefo 'oro.
42 Sui, nia ka ada to'ona te gwa 'oru siofa 'asiana. Nia leka mai, ma ka
kwatea ro ngingisi malefo tu'u ki.
43 Ma sa Jesus ka saea mai na fafurongo nia ki, ma ka fata 'uri fuada,
“Ru mamana nau ku saea fua mulu, te ne na gwa 'oru siofa ne nia kwatea,
nia baita ka liufia wane ki tafau ne kera kwate malefo baita.
44 Sulia wane todaru ki, kera kwatea ga 'ada ka bali tu'u ana toorue kera
ki. Boroi ma, gwa 'oru siofa ne, nia kwate tafau na ana ru ne ki nia to ana
fuana tolana.”

13

Kada ana 'afitaie
(Matiu 24:1-14; Luk 21:5-19)

✡ **12:36** Psalm 110:1

1 Kada sa Jesus nia fasia na Beu Abu God, te wane ana fafurongo nia ki
ka fata 'uri fuana, “Wane Famanata 'ae, ada to'ona basi na mae fau baita
ne ki, ma na lume lea ne ki ana Beu Abu God!”
2 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “'Oe ada to'ona lume baita ne ki? Nao ta
te gwa fau 'i seki ana Beu Abu God kai tio lau 'i fulina. Kera tafau kera kai
takalo 'i ano.”
3 Ma kada sa Jesus nia to gwauna fa uo 'i Olif ne nia to bobola fainia na
Beu Abu God, sa Pita, ma sa Jemes, ma sa Jon, ma sa Andru taifilida, kera
leka mai siana, ma kera ka ledi 'uri ana,
4 “'Oe saea basi fua malu, 'i angita ne ru ne ki kai dao mai? Ma te ne kai
fuli, fua ka fatainia kada fuana ru ne ki tafau kai fuli, ma ka dao ana?”
5 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu kai adaada lea, ma nao mulu
si alamatainia ta wane ka talai garo amulu.
6 Sulia ne wane 'oro ki kera kai dao mai ana sataku, ma kera ka fata 'uri,
‘Nau na ne na Christ!’ Ma kera ka talai garo ana wane 'oro ki.
7 Ma kada kamulu rongoa firue ki ana fere karangi ki, ma na faoraie
sulia na firue ki ana tani fere tau laugo mai, nao mulu si manata 'abero
sulia. Ru 'urinai ki kai dao mai, boroi 'ana na 'isilana ru ki tafau nao 'ua.
8 Na mae fere ki kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki kera kai fualida
kwailiu. Ma na anuanu ki kai liu ana kula 'oro, ma na uni fioloe ki kai liu.
Ma ru nai ki kera ne safalilana nonifie, dia ga 'ana na keni fafuta be nia
safali ka fii wele.
9 “Ma kamulu ka adaada lea. Tani wane ki kai dau kamulu, ma kera ka
ngali kamulu fuana ketolamulu. Kera kai namusi kamulu 'i laona na beu
fuana folae ki. Sulia kamulu famamana nau, kera kai kwate kamulu ka uu
'i naona na wane fanaonao ma na kingi ki. Kada nai mulu kai farongoda
'ani nau.
10 Wane ki tafau laona molagali kera kai rongoa na Farongoe Lea, sui na
molagali ka sui.
11 Ma kada kera ka dau kamulu, ma kera ka ngali kamulu 'uria na
ketolamulu, nao kamulu si manata 'abero 'uria ta faoraie 'uta ne kamulu
kai saea. Kamulu kai saea go 'amulu na faoraie ne Anoeru Abu nia kwatea
fua mulu ana kada nai. Sulia faoraie ki ne mulu kai saea, nia nao lau na
fatae talamulu. Na faoraie nai ki, nia ka leka mai fasia na Anoeru Abu.
12 Ma na wane ki, kera ka kwatea na wanefuta kera ki talada fuana
saungilada. Ma na maa ki, kera kai sasi 'urinai laugo ana wele kera ki. Ma
na wele ki, kera kai olisusu ma kera kai kwatea na maa fainia gaa kera ki
fuana saungilada.
13 Ma na wane ki tafau, kera kai noni'ela amulu, sulia kamulu na wane
nau ki. Sui boroi 'ana ka 'urinai, dia sa ti ne nia ngangata fuana lekalae
sulia God leka ka dao suilana kada nai, nia ne God kai famauria.

Okosilana Beu Abu God
(Matiu 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Ma kamulu kai ada to'ona na Ru Sua kai tatae mai ana kula abu ne
fulina nao nia si uu ana. Na ru ta'a nai kai fasua na Beu Abu God, ma kai
sasi fua sae God ka fasia.” (Na faoraie fuana wane ne nia ididu nia 'uri:
'Oe malingainia lea ana na fadalana ru ne.) “Kada mulu ka ada to'ona na
ru ne ki kai dao mai, na wane ki ne kera to ana na bali lofaa 'i Jiudea, kera
kai tafi 'uria gwauna fa uo ki.
15 Ana kada nai, dia ta wane ka to mai 'i maa ana lume nia, nia ka tafi
'ali'ali, ma nao nia si manata lau 'uria rulae laona lume nia 'uria ngalilana
ta ru 'ana.

16 Ma sa ti ne nia to mai laona oole, nao nia si oli lau 'i lume 'uria ta
maku 'ana.
17 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a fuana keni ki ne kera iana, sulia
ne nia 'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a laugo fuana 'afe ki ne kera
too ana na wele tu'u ki.
18 Mulu ka foa fuana God fua ru nai ki nao si dao lau mai ana kada ana
uni gwarie.
19 Sulia na nonifilae ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a ka liufia na nonifilae
ne wane laona molagali ki kera saitamana, safali 'ua mai ana safalilana
kada God nia saungainia na molagali ka dao ana kada ne. Ma nao ta ru
'urinai kai fuli mai burina.
20 Ma dia God si fakokorua kada ana nonifilae, nia 'afitai ne ta wane ka
mauri. Ma nia fakokorua kada ne fuana lealana wane ne nia filida ki.
21 "Iu, dia ta wane nia fata 'uri fua mulu, 'Ada to'ona basi, nia na ne na
Christ,' naoma ka fata 'uri, 'Ada to'ona basi, nia na 'i seloko,' nao kamulu
si famamana nia.
22 Sulia na wane susuke ki kai dao mai, kera kai fata 'uri, 'Nau na Christ,'
fainia na wane susuke ki kera kai fata 'uri, 'Nau na profet.' Ma kera kai
sasia fanadae ki fua ka talaia garo ana na wane ne God nia filida ki, boroi
ma nia 'afitai 'asiana fuada.
23 Mulu kai adaada lea! Nau ku farongo kamulu na 'i nao, sui ru ne ki
ka fi dao mai.

Na daolana mai na
Wele nia Wane
(Matiu 24:29-35; Luk 21:25-33)

24 "Ma kada ne nonifilae nai kai sui,
'God kai susia na sato, ma na madame, ma nao keroa si tala.
25 Ma God kai sasia na bubulu ki, kera kai 'asida fasia mamanga.
Ma God kai sasia na ru 'i langi ki, kera kai leka garo fasia fulida.'✡
26 "'Urinai, nau na Wele nia Wane, nau ku fi dao fatai mai. Nau ku dao
mai fainia na nikilalae baita, ma na ngwasinasinae baita 'i fafona na gwa
salo ki.
27 Ma nau kai kwatea na 'ainsel nau ki laona molagali tafau, fua kera ka
okua mai na wane ne God filida ki."

Ru nai ki tafau ne sa Jesus saea fuada kai dao mamana

28 Go, sa Jesus ka fata sulia tarifulae ka 'uri, "Kamulu kai manata basi
sulia na 'ai figi ki. Kada kamulu ada to'ona na ulina nia ngosa, mulu ka
saitamana na kada fuana uni 'ako'akolae nia dao karangi na.
29 Ka 'urinai laugo, kada kamulu ada to'ona na nonifilae nai ki kai dao
mai, mulu kai saitamana na olilaku mai nia karangi na.
30 Ru mamana ne nau ku saea fua mulu, wane ki tafau ne kera mauri
ana kada ne, nao kera si mae 'i naona ru nai ki tafau kai dao mai.
31 Na ru ki tafau mai langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma na
fatalaku go ne toto nao si sui.

Nao ta wane si saitamana na kada ne sa Jesus kai dao
(Matiu 24:36-44)

32 "Nao ta wane si saitamana kada mamana ne nau ku oli mai ana. Na
'ainsel ki 'i langi boroi nao si saitamana, ma nau na Wele boroi, nao si
saitamana laugo. God na Maa taifilia go ne nia saitamana.

✡ **13:25** Aesaea 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; 3:15

33 Mulu kai adaada lea, ma mulu ka kwaimakwali, sulia kamulu ulafusia
'i angita ne kada nai kai dao mai ana.
34 Na olilaku mai ne kai dia ta wane ne nia leka ana fere tau, ma ka alua
na lume nia laona 'abana na wane ni rao nia ki. Nia kwatea raoe ki fuada
'e'ete kwailiu. Ma nia ka saea fuana wane ne nia ada sulia na mae fua kai
adaada lea makwalia daolana.
35 Nia ne, kamulu kai adaada lea, sulia nao kamulu si saitamana na kada
ne nau kai dao mai, dia wane baita ana lume. Nia kai dao mai saulafi 'oto,
naoma laona tofungana rodo, naoma makalokaloa, naoma 'ofodangi kada
sato fi ra mai.
36 Ma dia nia dao 'ali'ali go mai, nia ka ta'a 'asiana fua mulu, dia nia dao
to'omulu kada ne mulu maleu.
37 Ma te ru ne nau ku saea fua mulu, na ru be nau ku saea laugo fuana
wane ki tafau nia 'uri: Mulu kai adaada lea!”

14

Na lokoerue fuana saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ana maedangi ne, nia ro maedangi ki 'i naona na Fafanga ana Daofa
Liue,* ma na fafanga ne Jiu ki kera saitamana 'anilana na beret ne nia nao
ta isi 'i laona. Na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera
ka oku lokoeru fuana dau agwalana ma saungilana sa Jesus.
2 Kera fata 'uri, “Nao kulu si sasia ana kada ana fafanga, fasia na wane
ki kera ka fi fuali kulu.”

Te keni nia ngwaingwaia sa Jesus ana fere 'i Betani
(Matiu 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Ana kada sa Jesus nia to 'i laona mae fere 'i Betani, nia ka fanga 'i laona
lume sa Simon na wane ne kuu nia saungia 'i nao. Ma te keni ka leka mai
siana fainia na bi ngwaingwai ne kwanga 'asiana,† ma nia fungu ana na
ngwaingwai ne moko lea,‡ ma na folilana ka baita 'asiana. Nia 'ifingia na
maana bi ngwaingwai nai, ma ka 'igitainia na ngwaingwai moko lea nai
fafona gwauna sa Jesus.
4 Ma tani wane ne kera to 'i senai, kera ka guisasu, ma kera ka fata fuada
kwailiu kera ka 'uri, “Tala'ana nao nia si falia na ngwaingwai moko lea ne
ro!
5 Tala'ana nia ka fafoli ana 'uria tani malefo 'oro,§ fua nia ka ngalia
malefo nai, ma ka kwatea fuana wane siofa ki.” Ma kera ka balufia keni
nai.
6 'Urinai sa Jesus nia ka rongoa, ma ka fata 'uri, “Mulu alua nia to 'ana!
Nao kamulu si fata falia lau. Nia sasia raoe lea 'asiana fuaku.
7 Na wane siofa ki kera to tari ga 'ada fai kamulu. Ma dia mulu doria,
mulu ka 'adomida go 'amulu ana ta kada. Boroi ma nau nao si to tau go
fai kamulu.
8 Nia sasia ru ne nia bobola fainia sasilana. Nia 'igitainia na ngwaingwai
moko lea ne 'i noniku 'i nao ana maelaku fuana sasi akaulae fuana
faitolilae aku.

---

* **14:1** *Fafanga ana Daofa Liue:* Fafanga ne Jiu ki sasia fuana manatalae to'ona kada koko kera ki leka fasia 'i Ijip. † **14:3** Na bi ne kwanga 'asiana ne kera saea ana alabaster na mae fau ne madumadu 'asiana. ‡ **14:3** Na ngwaingwai ne moko lea ne kera saea ana nad. § **14:5** *malefo 'oro:* Fafoli ana 'uria malefo bobola fainia folifolie ana te fangali.

9 Ru mamana nau ku saea fua mulu, ana kula ki tafau laona molagali
ne kera kai fata sulia na Farongoe Lea ne, kera kai fata laugo sulia ru ne
nia sasia aku fuana manatalae to'ona.”

Sa Jiudas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana malimae nia ki
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Sui sa Jiudas Iskariot, te wane ana na akwala ma ro fafurongo nia ki,
nia leka siana na fataabu baita ki, ka farongoda 'uri, “Nau kai kwatea sa
Jesus fua mulu.”
11 Ma kera ka eele 'asiana sulia ru ne nia saea, ma kera ka alangai fuana
kwatelana malefo fuana. Ma sa Jiudas ka safali na fuana adalae 'uria ta
kada lea fuana kwatelana sa Jesus fuada.

Na Fafanga ana Daofa Liue
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

12 Ana etana fa dangi ana Fafanga ana beret ne nia nao ta isi 'i laona, fa
dangi nai ne kera saungia kale sipsip fuana Fafanga ana Daofa Liue. Kada
nai, fafurongo sa Jesus ki kera ka ledi 'uri ana, “'I fai ne 'oe doria kalu kai
leka ma kalu ka sasi akau ana na Fafanga ana Daofa Liue fuamu?”
13 Ma sa Jesus ka fata fuana ro wane ada ka 'uri, “Kamoro ru laona 'i
Jerusalem, ma te wane ne nia ngalia na fa kafo, nia kai dao to'omoro.
Moro ka leka sulia
14 'uria te lume 'i senai ne nia ru 'i laona. Kamoro ka ledi 'uri ana na
wane ne nia to ana na lume nena, ‘Na Wane Famanata nia fata mai 'uri
fuamu: 'I fai ne mae lume fuana nau kai 'ania na Fafanga ana Daofa Liue
fainia fafurongo nau ki?’
15 Ma nia kai fatainia te mae lume baita ne nia to 'i langi fuamoro. 'I
senai ru ki tafau kera sasi akau na. Ma kamoro ka sasi akau ana na ru ki
tafau fua kulu 'i senai.”
16 'Urinai ma, na ro fafurongo nai ki keroa leka, ma keroa ka ru na 'i
Jerusalem, ma keroa ka ada to'ona na ru ki tafau nia dia ne sa Jesus nia
saea fuadaro. Ma keroa ka sasi akau na ana fanga 'i senai.
17 Ma nia saulafi na, sa Jesus ka dao mai fainia na akwala ma ro
fafurongo nia ki.
18 Ma kada kera fanga, sa Jesus ka fata 'uri, “Na ru mamana nau ku saea
fua mulu, te wane amulu kai kwate nau fuana malimae nau ki. Te wane
amulu ne nia fanga ga 'ana fai nau ana kada ne.”
19 Ma na fafurongo nia ki, kera ka kwaimanatai 'asiana. Ma te te wanea
ada fi safali ana ledilana sa Jesus 'uri, “'Aofia 'ae, 'uri ma 'oe fata suli nau
nai?”
20 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, “Nia ne ta ai na amulu na akwala ma
ro fafurongo nau ki, ma nia ta wane ne kai taufia lifu beret nia 'i laona na
tiu fai nau.
21 Ma nau, na Wele nia Wane, nau kai mae dia na Kekedee Abu ki be
fata suli nau. 'Urinai boroi ana, kwaimanatai 'asiana fuana wane ne kai
kwate nau fuana malimae nau ki! Nia lea fuana wane nai dia nia nao si
futa go.”

Na fafanga 'Aofia saulafi
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Ma kada kera fanga na, sa Jesus nia ngalia te fa beret, ma ka tangoa
God, sui ka ngiia. Nia ka kwatea fuana fafurongo nia ki, ka fata 'uri,
“Ngalia mulu ka 'ania. Nia na ne noniku.”
23 Sui nia ka ngalia na titiu, ma ka tangoa God, sui ka kwatea fuada. Ma
kera tafau ka ku ana.
24 Ma nia ka fata 'uri, “Nia na ne 'abuku ne igwa fuana wane 'oro ki
fuana fangasilana na alangaie falu God.✡
25 Ru mamana nau ku saea fua mulu, nau nao si kufia laugo na waeni
ne leka ka dao ana fa dangi nau kai kufia lau na waeni ne, kada God kai
gwaungai ana wane nia ki tafau.”
26 Burina kera ka ngufia fa ngu, sui kera ka leka 'uria fa uo ne kera saea
ana Olif.*

Sa Jesus eta fatae ana
sa Pita ne kai tofe nia
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu tafau go ne mulu kai tafi fasi nau.
Sulia na Kekedee Abu nia fata 'uri,
‘God kai saungia wane ne nia ada sulia na sipsip ki, ma na sipsip ki tafau
kera ka takalo.’✡
28 “Ka 'urinai boroi 'ana, 'i burina nau ku tatae lau 'uria maurie, nau kai
eta 'i nao amulu 'uria 'i Galili.”
29 Ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “Nia 'afitai 'asiana ne nau ku leka fasi 'oe,
sui boroi 'ana wane ne ki kera ka leka fasi 'oe!”
30 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita, “Nau ku saea fuamu. 'I naona
na karai kai angi ro ru laona rodo ne 'i ta'ena, 'oe tofe olu ru 'oe ulafusi
nau.”
31 Ma sa Pita nia fata totongai ka 'uri, “Sui boroi 'ana nau ku mae fai 'oe,
nia 'afitai nau ku saea ne nau ku ulafusi 'oe!”
Ma na fafurongo ki tafau go ne, kera saea laugo te ru nai.

Sa Jesus nia foa 'i Getsemani
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Sui sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera ka leka 'uria te kula kera
saea ana 'i Getsemani. Kada kera dao na, sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu
to 'amulu 'i seki kada nau ku foa 'aku.”
33 Sui nia ka talaia sa Pita, ma sa Jemes, ma sa Jon fainia. Ma nia 'e
kwaimanatai 'asiana ma ka liodila.
34 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Na lioku nia kwaimanatai 'asiana, ma nia
bobola na fua saungilaku. Mulu ka to 'i seki, mulu ka ada, ma mulu ka
adaada fai nau.”
35 Ma nia ka 'idu tu'u kau, ma ka tio fafia maana 'i ano. Ma nia ka foa
fua dia nia ngwaluda ga 'ana, kwate nao nia si liu laona kada ana nonifie.
36 Ma nia ka foa ka 'uri, “Maasi 'ae, na ru ki tafau nia ngwaluda ga 'ana
fuamu. 'Oe lafua 'amu na nonifie ne fasi nau. Sui boroi 'ana, nia nao lau
na kwaidorie nau, boroi ma sulia kwaidorie 'oe lalau.”
37 Sui sa Jesus ka oli mai, ma ka dao to'ona na olu fafurongo nia ki, kera
maleu ga 'ada. Ma nia ka fata 'uri fuana sa Pita, “Simon 'ae, 'uta ne 'oe
maleu? Fulingana 'oe 'ada fai nau sulia ta te kada rodo tu'u boroi 'ana.”

✡ **14:24** Jeremaea 31:31 * **14:26** *uo 'i Olif:* Na uo ne, na 'ai ne kera saea ana Olif ki 'oro 'asiana ana. ✡ **14:27** Sekaraea 13:7

38 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu kai 'ada, mulu ka adaada ana folae
fasia na ilitoe ka liufi kamulu. Sulia kamulu doria sasilana ru lea ki, boroi
ma noni mulu nia ngwatautau 'asiana.”
39 Ma sa Jesus ka leka lau fasida, ma ka foa, ma ka saea laugo te faoraie
be ki.
40 Sui nia ka oli lau mai siada, ma ka dao to'oda kera maleu lau, sulia ne
maada 'e maleua 'asiana. Ma nao kera si saitamana ana na ru ne kera ka
saea fuana.
41 Ma kada nia oli lau mai ana oluna kada, nia ka fata 'uri fuada,
“Kamulu maleu 'ua ne? Nia lea na! Ada basi, kera kai kwate nau na,
na Wele nia Wane, laona 'abana na wane ta'a ki. Na kada be nia dao na
mai!
42 Tatae, kulu leka na. Ada basi, na wane be nia kwate nau fuana
malimae nau ki, nia dao na mai!”

Na daulana sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Ana kada sa Jesus nia fata ga 'ana, sa Jiudas, ta wane ana na akwala
ma ro fafurongo nia ki, ka dao na mai. Te fikue baita ne leka mai fainia
fasia na fataabu baita ki, ma na fanaonao ki, ma na wane famanata ana
taki ki. Ma kera ka ngalia mai na naife ni sauwanee ki ma na subi ki.
44 Ma sa Jiudas, na wane ne kai kwate sa Jesus fuada, nia ka kwatea na
maetoto fuana fikue nai ka 'uri, “Na wane ne nau ku nono'ia,† nia na wane
ne mulu doria. Kamulu 'e daua, ma mulu ka talaia na kau.”
45 'Urinai, sa Jiudas nia dao, nia ka leka na kau siana sa Jesus, ma ka fata
'uri, “Wane Famanata 'ae!” Go, nia ka nono'ia na.
46 Ma kera ka daua na sa Jesus.
47 Iu, ma ana kada nai, te wane ne nia uu karangi go ana, nia lafua na
naife nia, ma ka kwae musia na alingana na wane rao 'inita fataabu.
48 Ma sa Jesus ka ledi 'uri 'ada, “'Uri ma kamulu fia nau ta wane beli ne?
Nia ne mulu dao na mai fainia na naife ki, ma na subi ki fuana daulaku?
49 Tau na mai, nau ku famanata kamulu 'i laona na Beu Abu God, boroi
ma nao mulu si dau nau go. Ma na ru ne kamulu sasia, nia famamana na
Kekedee Abu.”
50 'Urinai go, fafurongo nia ki tafau kera ka luka faburi na ana, ma kera
ka tafi na 'ada.
51 Ma te wane fi baita ne nia ofi go ana na 'aba maku tagataga, nia leka
mai burina sa Jesus. Ana kada kera daua na wane fi baita ne,
52 na 'aba maku nia ka luge na fasia, ma nia ka tafi dadara na 'ana.

Sa Jesus nia uu 'i naona fanaonao ki
(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

53 'Urinai, kera ka talaia sa Jesus 'uria lume 'inita fataabu. Ma na fataabu
baita ki, ma na fanaonao ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera oku
'i senai.
54 Ma sa Pita nia 'isi buri tau na kau, ma ka ru laugo laona labate ana
lume na 'inita fataabu. Nia ka gouru 'ana 'i senai fainia na wane folo ki,
ma nia ka sara 'ana 'i ninimana na ere.

---

† **14:44** Dia na falafala ana Jiu ki, na kwainono'ie fatainia kwaimanie ma fuusi baitalae fuana famanata fasia na fafurongo nia. Nia bobola fainia na fafurongo ka fata lealae ana famanata nia ana nono'ilana 'abana.

55 Go, na fataabu baita ki, ma na fikute wane lokoeru tafau, kera ka
sasi 'uria daolae to'ona ta ru ta'a fuana fafilana ana sa Jesus fua kera ka
saungia, boroi ma kera si dao to'ona go ta ru ana nia.
56 Ma na wane 'oro ki, kera ka suke fafia sa Jesus, boroi ma faoraie kera
ki nao si alu te ru.
57 Ma tani wane kera tatae laugo, ma kera ka suke fafia sa Jesus kera ka
'uri,
58 “Kalu rongoa nia fata 'uri, ‘Nau kai okosia na Beu Abu God ne wane
ki kera saungainia, ma 'i laona olu fa dangi ki, nau ku saungainia lau te
Beu Abu ne nao lau na wane ki ne kera saungainia.’ ”
59 Ma kera boroi, na faoraie kera ki nao si alua te ru.
60 Ma na 'inita fataabu nia uu 'i naoda, ma nia ka ledia sa Jesus ka 'uri,
“'Uri ma, nao 'oe si to go ana ta faoraie fuana olisilana faoraie ne ki, ne
wane ne ki kera fai fafi 'oe ana?”
61 Boroi ma sa Jesus nofo ga 'ana, ma ka nao si olisia go. Ma na 'inita
fataabu nia ledia lau ka 'uri, “'Uri ma, 'oe ne na Christ, na Wele God 'i
langi?”
62 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Iu, nau ne nia. Ma mulu kai ada to'oku,
na Wele nia Wane, nau ku gouru 'i bali 'o'olo ana God ne nikila 'asiana,
ma nau ku leka mai 'i fafona gwa salo ki 'i langi.”
63 Go na 'inita fataabu nai nia ka musia na maku gwala nia talana ka
fatainia na gwuisasue nia, ma ka fata 'uri, “Kulu si doria lau ta wane ni
fata famamana!
64 Kamulu tala rongoa na ne nia fabolotania fainia God! Mulu manata
'uta ana?”
Ma kera tafau go ne, kera ka saea sae nia garo na, ma nia bobola fainia
kera kai saungia na.
65 Ma tani wane ada kera ka safali fuana ngisufilana sa Jesus, ma kera
ka kani bokota na maana, ma kera ka kumua. Ma kera ka fata 'uri, “Saea
basi sa ti ne nia kumuli 'oe?” Ma na wane fofolo ki kera ka talaia, ma kera
ka fidalia.

Sa Pita nia tofe fafia sa Jesus
(Matiu 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

66 Sa Pita nia to 'ua ga 'ana 'i laona labate, kada kera ketoa sa Jesus. Te
keni ne rao fuana 'inita fataabu nia dao mai.
67 Ma kada nia ada to'ona sa Pita ne nia sara 'ana, nia ka ada saga kau
fuana, ma ka fata 'uri, “'Oe to laugo fainia sa Jesus, na wane be fasia na
mae fere 'i Nasaret.”
68 Ma sa Pita nia tofe ka 'uri, “Nau ku ulafusia, nau si saitamana ru ne
'oe fata sulia.” Ma nia ka 'idu karangia na mae tafa. Ma ana kada nai go,
na karai ka angi na.
69 Ma na keni rao be nia ada to'ona lau senai, ma ka fata 'uri fuana wane
ki ne kera uu kalia 'i senai, “Nia ta wane laugo ada ne!”
70 Ma sa Pita ka tofe laugo.
Ma kada tu'u 'i buri'ana, na wane ki ne kera uu karangi, kera ka fata
'uri lau fuana sa Pita, “Nia 'afitai 'asiana fua 'oe ka tofe ne 'oe nao lau ta
wane ada, sulia 'oe laugo ne 'oe leka mai fasia na lofaa 'i Galili.”
71 Sui sa Pita ka kwaiagi ka 'uri, “Alu God kai kwatea na kwaekwaee
fuaku, dia nau si fata mamana! Nau nao si saitamana na wane ne kamulu
fata sulia!”

72 Ma ana kada nai go, na karai ka ruana fa angilae na. Ma sa Pita ka
manata to'ona na faoraie be sa Jesus nia saea fuana be nia 'uri, “'I naona
na karai ka angi ro ru, 'oe sae olu ru ki, ne 'oe ulafusia nau.” Ma kada sa
Pita nia manata to'ona ru nai, nia ka angi 'asiana na.

15

Kera talaia sa Jesus
siana sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-26; Luk 23:1-5, 13-25; Jon 18:28–19:16)

1 Ana 'ofodangi makalokalo, na fikute wane lokoeru kera oku 'ali'ali mai.
Go na fataabu baita ki, ma na fanaonao ki, ma na wane famanata ana taki
sa Moses ki, kera 'i laona fikute wane ne. Kera oku lokoeru fuana ta te ne
kera kai sasia ana sa Jesus. Sui kera ka kania sa Jesus, ma kera ka talaia
na siana sa Paelat, na wane baita fasia 'i Rom.
2 Ma sa Paelat ka ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe na ne kingi Jiu ki?”
Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nia na nena 'oe saea na.”
3 Na fataabu baita ki kera ka fai fafia ana ru garo 'oro ki.
4 Ma sa Paelat ka ledia lau ka 'uri, “'Oe rongoa basi na ru 'oro ki ne kera
fai fafi 'oe na ana! 'Uri ma 'oe si olisida lau?”
5 Boroi ma sa Jesus nao si saea go ta faoraie, ma sa Paelat ka kwele
'asiana.
6 Iu, ana na Fafanga ana Daofa Liue, sa Paelat nia 'idufa lugea te wane
fasia na beu ni kanie ne wane ki kera gani 'uria.
7 Ma ana kada nai, te wane ne satana sa Barabas nia to laugo 'i laona
beu ni kanie, sulia nia laugo ne ta ai ana wane ta'a ne kera sauwanee ana
firue fainia wane Rom ki.
8 'Urinai na fikue ki kera oku mai, kera ka gania sa Paelat fuana kai
lugea ta wane fasia na beu ni kanie sulia falafala ne nia 'idufa sasia mai
ana kada 'urinai ki.
9 Ma nia ka ledi kera ma ka 'uri, “'Uri ma kamulu doria nau ku lugea na
kingi Jiu ki fua mulu?”
10 Sulia sa Paelat saitamana na ne fataabu baita ki kera kwatea mai sa
Jesus siana, sulia manatae wane 'ugalae kera ki ga 'ana.
11 Boroi ma, na fataabu baita ki kera fata alingana na fikue nai, fua kera
ka gania sa Paelat fuana lugelana mai sa Barabas fuada.
12 Ma sa Paelat ka ledi lau 'uri ana na fikue nai, “'Urinai ma te ne nau
ku sasia ana na wane ne mulu saea ana kingi Jiu ki?”
13 Ma kera ka akwa kera ka 'uri, “'Oe foto'ia ana 'airarafolo!”
14 Ma sa Paelat nia ledida ka 'uri, “Na garoe te ne nia sasia?”
Ma kera ka akwa baita lau, kera ka 'uri, “Foto'ia ana 'airarafolo!”
15 Ma sa Paelat ka lugea kau sa Barabas fuada, sulia nia doria kai faeelea
na manatana na fikue nai. Sui, nia ka kwatea sa Jesus fuana namusilana,
ma ka kwatea fuana foto'ilana ana 'airarafolo.

Na wane ni omee ki kera aefara sa Jesus
(Matiu 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Na wane ni omee ki, kera ka talaia na kau sa Jesus 'i laona labate ana
lume baita sa Paelat, ma kera ka saea mai na wane ni omee ki tafau.
17 Ma kera ka famasa ana te maku gwala meo, ma kera ka 'erea na te
'eregwau ana 'oko ngangara, ma kera ka duua ana gwauna dia ta kingi.

18 Sui kera ka ilia na fabaitalana ma kera ka fata 'uri, “Na kingi Jiu ki,
'oe mauri tau amu!”
19 Sui kera ka kwaea gwauna 'ana lifu 'ai, ma kera ka ngisufia, ma kera
ka boruru 'i naofana, dia ne kera fabaita.
20 Ma kada ne kera aefara ka suina, kera ka lugea na maku gwala meo
bobora nia be fasia. Sui kera ka famasa lau ana maku nia talana. 'Urinai
kera ka talaia na fuana foto'ilana ana 'airarafolo.

Kera fotofafia sa Jesus
ana 'airarafolo
(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Ma ana kada kera leka kau sulia na taale, kera dao to'ona te wane
satana sa Simon, maa sa Aleksanda fainia sa Rufus. Nia na wane fasia
na fere 'i Saerin. Nia leka mai ma ka ru laona 'i Jerusalem fasia ta kula
mai 'i maa. Ma na wane ni omee ki, kera ka sumainia fua nia ngalia na
'airarafolo sa Jesus.
22 Ma kera ka talaia kau sa Jesus 'uria te kula ne kera saea ana 'i Golgota.
Ma fadalana ne 'uri, “Na kula ana lelete wane.”
23 Ma kera ka kwatea na waeni ne kera dolalia fainia ru ne kera saea
ana Mira, te sului ru fuana famabelana fiie, boroi ma sa Jesus nao si kufia
go.
24 Ma kera ka foto'ia ana 'airarafolo. Ma kera ka tolingia na maku nia
ki 'i safitada kwailiu. Kera ka saketo ana na ru dia daisi fua kera ka dao
to'ona sa ti ada ne kai ngalia ta maku.
25 Ana na sikwana kada sato 'ofodangi, kera fotofafia ana 'airarafolo.
26 Ma kera ka alua 'i gwauna 'airarafolo te kekedea ana kwaikefusie.
Kera kedea ka 'uri, “NA KINGI JIU KI.”
27-28 Ma kera ka foto'ia laugo ro wane beli ki fafona ro 'airarafolo ki
fainia sa Jesus. Ta wane 'i bali 'o'olo ana, ma ta wane 'i bali mauli ana.
29 Ma na wane ki kera liu, kera ka kwaelangai gwauda, ma kera ka fata
buri tolingai kau ana sa Jesus, ma kera ka fata 'uri, “Wala 'ae! 'Oe saea 'oe
okosia na Beu Abu God, ma 'oko saungai falu lau ana sulia olu fa dangi ki
go!
30 'Oe famauri 'oe talamu! Koso mai fasia na 'airarafolo nena!”
31 Ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera ka
fata laugo 'urinai. Ma kera ka fata 'onionga sa Jesus, ma kera ka fata 'uri
fuada kwailiu, “Nia famauria wane 'e'ete ki, boroi ma nao nia si famauria
nia talana!
32 Kulu ada basi dia nia na Christ, na kingi Jiu ki. Nia ne kai koso go mai
fasia na 'airarafolo lo, fua kulu ka famamana nia!”
Ma na ro wane ne kera fotofafida ana 'airarafolo ki fainia sa Jesus, kera
boroi, kera fata buri tolingai laugo ana sa Jesus.

Na maelana sa Jesus
(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Safali ana tofungana dangi, na 'afutana bali lofaa ne nia rodoa, leka
ka dao ana oluna kada sato saulafi.
34 Ma ana oluna kada sato saulafi, sa Jesus nia akwa baita ma ka 'uri,
“Eli, Eli, lama sabaktani?” Na fadalana ne 'uri, “God nau 'ae, God nau 'ae,
'uta na ne 'oe lukasi faburi aku?”
35 Ma tani wane ne kera to 'i senai, kera ka rongoa, ma kera ka fata 'uri,
“Nia akwa 'uria sa Elaeja.”

36 Ma te wane adalae kau, ma ka kutumainia te lumulumu asi laona waeni 'afae, ma ka alua 'i maana te mae 'ai, ma ka kwatea kau 'i maana ngiduna sa Jesus, fua ka kufia, ma nia ka fata 'uri, “Mango basi, kulu ada to'ona dia sa Elaeja kai leka mai ma ka lafua nia mai 'i ano fasia na 'airarafolo!”
37 Ma sa Jesus ka akwa baita, sui nia ka mae na.
38 Ma na maku baita ne nia bokota na kula abu 'i laona na Beu Abu God nia ka kakari 'ita mai 'i gwauna leka ka dao 'i 'aena.
39 Ma wane fanaonao ana wane ni omee ki, ne nia uu 'i senai 'i 'aena 'airarafolo, nia rongoa akwalana, ma ka ada to'ona maelana, nia ka fata 'uri, “Nia mamana 'asiana, wane ne nia na Wele God na!”
40 Ma tani keni kera to laugo 'i senai, ma kera ka ada tau na kau: Ni Mary fasia 'i Magdala, ma ni Salome, ma ni Mary ne gaa sa Jemes na wele 'i burina sa Joses.
41 Kera leka laugo 'i burina sa Jesus ana kada nia to 'ua 'i Galili, ma kera ka kwai'adomi ana. Ma na keni 'oro ki laugo ne kera leka mai fainia 'uria 'i Jerusalem, kera to laugo 'i senai.

Na alulana sa Jesus
(Matiu 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42-43 Ma nia ka saulafi na, sa Josef na wane fasia 'i Arimetea, nia ka leka siana sa Paelat. Nia ta wane talingai ana na fikute wane lokoeru ne nia ada kwaimakwali laugo 'uria adalae to'ona kada God kai gwaungai ana wane nia ki. Nia nonira'a, ma ka leka mai siana sa Paelat. Ma nia ka gania 'uria na nonina sa Jesus, sulia fa dangi nai ne na maedangi ana na sasi akaulae makwalia na Sabat.
44 Ma sa Paelat ka kwele ne nia rongoa sa Jesus nia mae na. Ma nia ka akwa 'uria wane fanaonao ana wane ni omee ki, ma ka ledia dia sa Jesus mae na.
45 Ma 'i burina ne sa Paelat nia rongoa wane baita nai nia saea ne nia mae na, nia ka fi alamatainia sa Josef ka ngalia nonina sa Jesus.
46 'Urinai, sa Josef ka folia te 'aba maku kwao, ma ka lugea nonina sa Jesus 'i ano, ma ka 'afua ana maku nai, ma ka alua 'i laona na faoda gwau ne kera 'elia 'i laona na fau. Sui nia ka gelusia te aba fau baita, ma ka bokota na maana faoda gwau nai.
47 Ma ni Mary fasia 'i Magdala, ma ni Mary ne gaa sa Joses, keroa ada to'ona na kula ne kera faitolia sa Jesus ana.

16

Na tataelana sa Jesus
fasia maea
(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ma 'i burina na Sabat nia suina, ni Mary keni 'i Magdala, ma ni Mary na gaa sa Jemes, ma ni Salome, kera folia mai na ru moko lea ki fuana ngwaingwailana ana nonina sa Jesus.
2 Ana 'ofodangi makalokalo 'ua ana Sande, kada sato ni ra na, kera ka leka mai 'uria na faoda wane mae.
3 Kada kera leka, kera ka ledida kwailiu kera ka 'uri, “Sa ti na ne kai gelusia na aba fau be fasia maana faoda be?” Sulia fau nai nia baita 'asiana.

4 Sui, kada kera dao ana, kera ka ada to'ona ne na aba fau be nia 'e abuli
na.
5 Ma kada kera ru kau 'i laona na faoda, kera ka ada to'ona te wane fi
baita nia rufia na maku kwao, ma ka gouru ana bali 'o'olo laona faoda nai.
Ma kera ka mau 'asiana.
6 Ma nia ka fata 'uri, “Nao kamulu si mau. Nau ku saitamana mulu nani
'uria sa Jesus, na wane 'i Nasaret ne kera saungia ana 'airarafolo. Nao nia
si to na 'i seki. Nia tatae na fasia maea! Mulu ada to'ona na kula be kera
faitoli ana!
7 Mulu leka kau siana fafurongo nia ki fainia sa Pita, ma mulu ka farongo
'uri ada na, ‘Sa Jesus leka na 'i nao makwali kamulu 'i Galili, mulu kai ada
na to'ona 'i senai, dia be nia saea na fua mulu.’ ”
8 Ma na keni nai ki kera ka ru na kau 'i maa, ma kera ka lae na fasia na
faoda nai, sulia kera mau, ma kera ka lebelebe 'asiana. Nao kera si saea
na ta ru fuana ta wane, sulia kera mau 'asiana.

Sa Jesus nia dao fatai fuana ni Mary keni 'i Magdala
(Matiu 28:9-10; Jon 20:11-18)

9 Ana 'ofodangi makalokalo ana Sande, sa Jesus nia mauri lau, ma ka dao
fatai fuana ni Mary keni 'i Magdala, na keni be sa Jesus nia ifulangainia
na fiu anoeru ta'a be ki fasia.
10 Ma ni Mary ka leka siana na fafurongo nia ki. Kera kwaimanatai, ma
kera ka angi 'asiana. Ma ni Mary ka farongoda.
11 Ma ana kada ne kera rongoa ne sa Jesus nia mauri, ma ni Mary ka
suana na, kera nao si famamana go ni Mary.

Sa Jesus nia dao fatai fuana ro fafurongo nia ki
(Matiu 28:16-20; Luk 24:13-49; Jon 20:19-23; Acts 1:6-8)

12 Ma 'i buri lau, sa Jesus ka dao fatai laugo fuana ta ro fafurongo ana,
kada kera leka na sulia na taale fasia 'i Jerusalem.
13 Ma kera ka oli mai, ma kera ka farongoa lau tani fafurongo ada, boroi
ma kera si famamana go.

Sa Jesus nia dao fatai fuana fafurongo nia ki

14 Ma 'i burina, sa Jesus ka dao fatai fuana akwala ma ta wane ana
fafurongo nia ki kada kera fanga 'ada. Ma nia ka balufida sulia kera si
famamana, ma sulia manatada ngasi 'asiana fuana famamanalana wane
ki ne kera ada to'ona na 'i burina ne nia tatae fasia maea.
15 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Mulu ka leka 'i laona 'afutana na molagali,
ma mulu ka 'ainitalo ana Farongoe Lea fuana wane ki tafau.
16 Ma sa ti ne nia famamana na Farongoe Lea, ma ka siuabu, nia ne kai
mauri firi fainia God. Ma sa ti ne nao nia si famamana, God nia kai ketoa.
17 Ma na wane ki ne kera famamana, kera kai to ana nikilalae fuana
sasilana fanadae 'uri ki: Kera ka ifulangainia anoeru ta'a ki ana na sataku,
ma kera ka fata ana fatae 'e'ete ki ne kera nao si saitamana.
18 Ma dia kera daua ta fa baeko tolo, naoma kera ka kufia boroi ta kafo
ni maelilana, nao nia si falida go. Ma dia kera alua 'abada 'i fafona na
wane matai ki, kera ka 'akwa na.”

Sa Jesus nia ra 'i langi
(Luk 24:50-53; Acts 1:9-11)

19 'I burina ne na 'Aofia sa Jesus nia fata fai kera, God ka ngalia na 'uria
'i langi, ma ka gouru 'i bali 'o'olo ana God fua gwaungai fainia.

20 Ma na fafurongo nia ki kera ka leka, ma kera ka lifurongo ana fatalana
God, ana kula ki tafau. Ma na 'Aofia ka rao faida, ma ka kwatea na nikilalae
fuada fuana sasilana fanadae ki, fua ka fatainia ne na famanatalae kera
ki nia 'e mamana.

Na Farongoe Lea Ne
Sa Luk Nia Kedea

Sa Luk te wane kwaigurai ne nia saitamana 'asiana kedelana buko lea ki. Sa Luk nao lau na fafurongo sa Jesus Christ kada sa Jesus mauri, ma nia nao lau ta Jiu, ma na fatae nia ne Grik. Suifatai nia fi kedea na buko ne, kada 'oro ki nia to fainia sa Paul na lifurongo. Ana tani kada laugo, nia leka 'i Jerusalem fua adalae to'ona kula ne ru ki fuli ana kada sa Jesus. 'I burina nia ka fi kedea buko ne. Nia ka kedea lau ta buko sulia te ne lifurongo ki kera sasia, ne kera saea ana raoe lifurongo ki.

Sa Luk kedea buko ne fuana wane baita sa Tiofilas. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nia kedea laugo fuana wane 'oro ne kera nao lau wane Jiu ki, sae kera kai saitamana idumilana. Sa Luk kedea buko ne laugo fuana fatailana na Farongoe Lea sulia sa Jesus nia ru mamana 'asiana. Ma nia doria kai fatai madakwa ana ne sa Jesus leka mai fuana famaurilana wane ki tafau laona molagali. Tani ru ne sa Luk nia kedea sulia ki ne, sa Jesus nia manata baita ana keni ki, ma nia ka nonimabe fua 'afilana wane ta'a ki, ma wane siofa ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Futalana ma baitalana sa Jesus, ma sa Jon wane ni Siuabu *1:1–2:52*
'I naona sa Jesus ka fi safalia raoe nia *3:1–4:13*
Sa Jesus fulia raoe nia 'i Galili *4:14–9:50*
Sa Jesus leka ka dao 'i Jerusalem *9:51–19:27*
Wiki 'isi sa Jesus to 'i Jerusalem *19:28–21:38*
Sa Jesus mae ma ka mauri falu lau *22:1–24:53*

1 Tiofilas 'ae, na wane 'oro ki kera kekede sulia ru ki tafau ne sa Jesus
nia fulida safitamalu.
2 Kera kedea ru ne kalu rongoa fasia na wane ne kera ada to'ona ru nai
ki. Ma wane ne kera ada to'ona ru nai ki ne fuli, kera ka fata laugo sulia
na Farongoe Lea nai fua malu.
3 Nia ne wane baita Tiofilas, nau ku manata sulia nia 'e lea, nau ku kedea
ru ne ki fuamu, sulia nau ku saitamana lea ana ru ki tafau, nia safali mai
ana safalilana faoraie ne.
4 Ma nau ku kede sulia ru ne ki fua 'oko saitamana na mamanalana tafau
ru ne kera famanata kamulu ana.

Na 'ainsel nia farongo ana futalana sa Jon wane ni Siuabu

5 Ana na kada sa Herod nia kingi ana bali lofaa 'i Jiudea, te fataabu ne
satana sa Sekaraea nia to laugo kada nai, ma nia ana fikute fataabu fuana
folae sulia sa Abaeja. Na 'afe nia ni Elisabet nia leka laugo mai ana kwalafa
fataabu ki ne kera safali mai ana sa Eron, wanefuta sa Moses.
6 Na abuloladaro 'e 'o'olo 'i maana God, sulia keroa ro lea 'asiana sulia
na taki God ki fainia na faoraie talingai nia ki.
7 Boroi ma te ru go ne, nao keroa si to ana ta wele, sulia ni Elisabet nia
'aba'ato. Ma nia fainia arai nia sa Sekaraea boroi, keroa ngwaro na.
8 Te maedangi sa Sekaraea nia leka laona Beu Abu God, sulia kada nai,
nia kada fuana fikute fataabu sa Sekaraea, fua ka sasia na raoe fataabu ki.
9 Na falafala ana fataabu ki fuana fililana ta fataabu lau fuana sungilana
'ai moko lea, ne nia 'uri: Kera 'ui 'ania ru dia daisi fuana fililana sa ti lau

ne kai sasia raoe fataabu fuana sungilana 'ai moko lea fafona fulifue laona
Beu Abu God. Ana kada nai, kera ka filia sa Sekaraea, ma nia ka ru 'i laona
Beu Abu,
10 ma na wane 'oro ne kera to 'i maa ki, kera ka foa ana kada nia sungia
na 'ai moko lea nai.
11 Ma te 'ainsel God ka fatai fuana, nia 'e uu 'i bali 'o'olo ana fulifue nai.
12 Kada sa Sekaraea nia 'e ada to'ona na 'ainsel nai, nia 'e tona ma ka
mau 'asiana.
13 Boroi ma, na 'ainsel nai ka fata 'uri fuana, “Sekaraea, nao 'oe si mau
lau! God nia 'e rongoa na folae 'oe, ma na 'afe 'oe ni Elisabet kai fafuta te
welewane. Ma 'oko fasata ana sa Jon.
14 'Oe kai eele 'asiana, ma na wane 'oro ki laugo, kera ka eele ana kada
ne nia kai futa mai ana!
15 Sulia nia na wane talingai 'i naona God. Nao nia si kufia ta waeni
naoma ta ru ni kufilana ne nikila. Ma ana kada nia fi futa mai, na Anoeru
Abu ka to na fainia.
16 Nia kai olitainia mai na wane 'oro ki 'i Israel fuana God kera.
17 Ma nia ne kai eta na mai 'i naona na 'Aofia, ma nia kai nikila dia sa
Elaeja na profet. Sa tifaida ne kera olisusu, nia kai fikuda lau, fuana maa
ki, ma na wele kera ki, kera kai kwaimani fuada kwailiu. Ma nia kai talana
manatana na wane aburongo ki, fua kera ka manata 'o'olo. Ma nia ne kai
sasi akau ana na wane ki fuana 'Aofia, fua kera ka makwalia na daolana
mai.”
18 Sui, sa Sekaraea ka fata 'uri fuana 'ainsel nai, “Nau kai saitamana 'uta
ana mamanalana ru nai? Sulia nau fainia 'afe nau, karo ngwaro tafau na.”
19 Ma na 'ainsel ka olisia ka fata 'uri, “Nau sa Gebriel ne nau ku to fainia
God sulia dangi ki tafau. Ma God na ne odu nau mai, fua nau ku fata fai
'oe, ma nau ku farongo 'oe ana na farongoe lea ne.
20 Na farongoe ne nau fata fuamu, 'oe kai ada to'ona na mamanalana ana
kada ne God nia alangai fuana ru ne ka fuli ana. Ma sulia 'oe si famamana
ana fatalaku, na ngidumu kai kulu, ma nao 'oe si fata tafa leka ka dao ana
kada ne ru ne nau ku eta fata ana 'i nao fuamu ka mamana.”
21 Ana kada nai na wane ne kera to makwalia sa Sekaraea ki, kera ka
kwele 'asiana, sulia nia 'e to tau mai 'i laona Beu Abu.
22 Ma kada sa Sekaraea nia leka mai 'i maa siana wane nai ki, na ngiduna
'e ato na, ma nao nia si fata na fainia na wane nai ki. 'Urinai go na wane ki
tafau, kera ka manata na 'uri, “Mamana 'asiana, alamia nia 'e ada to'ona
ta fataie 'i laona Beu Abu.” Sulia ne ngiduna nia ato na, ma nia ka fata go
ana 'abana fuana wane ki.
23 Ma na kada nia ki fuana raolae laona Beu Abu God 'e suina, sa
Sekaraea ka fi oli lau 'uria lume nia.
24 Ma nao nia si tau go 'i burina, na 'afe nia ni Elisabet ka iana na, ma
sulia lima madame ki, nia si liliu na 'i maa fasia lume kera,
25 ma nia ka fata 'uri, “Kada ne, God nia 'e 'adomi nau na, ma ka lafu
nau na fasia 'ekelae be nau ku to mai laona 'ana 'aba'atolae 'i maana wane
'oro ki.”

Na 'ainsel nia 'e farongo ana futalana sa Jesus

26 Kada ni Elisabet 'e iana ka to na sulia ono madame ki, God ka kwatea
mai 'ainsel Gebriel 'uria te fere laona lofaa 'i Galili ne kera saea ana 'i
Nasaret.

27 Nia ka ngalia mai te farongoe fuana te wele keni ne satana ni Mary,
ne kera alu fafia fuana wane ne satana sa Josef fua ka adea. Sa Josef nia
futa mai olitana na kwalafa sa Deved na kingi.
28 Na 'ainsel nia leka mai, ka fata 'uri fuana ni Mary, “Asoa lea kau! God
nia to fai 'oe ka falea 'oe, ma na kwaiofeie nia fuamu ka baita!”
29 Kada ni Mary 'e rongoa na fatalana 'ainsel nai, nia ka manata 'abero,
ma ka nani 'uria na fadalana na farongoe nai na 'ainsel nia 'e saea fuana.
30 Sui na 'ainsel ka fata lau 'uri fuana, “Mary, nao 'oe si mau lau, sulia
God nia 'e ofe 'oe.
31 'Oe kai iana, ma 'oe kai fafuta te welewane, ma 'oe ka fasata ana sa
Jesus.
32 Ma nia kai 'inito, ma kera ka saea ana Wele God 'i langi. God kwatea
nia kai gwaungai, dia koko nia sa Deved.
33 Ma nia kai gwaungai fuana wane Israel ki toto firi, ma na 'initoe nia
nao si sui!”
34 Ma ni Mary ka fata 'uri fuana 'ainsel nai, “Nau ku abungai nau 'ua na
mai. 'Uri ma fatae ne 'oe saea fuaku kai mamana 'uta?”
35 Ma na 'ainsel nai, nia olisia ka 'uri, “Na Anoeru Abu ne kai koso mai
fafi 'oe, ma na nikilalae God ka to fai 'oe. Sulia ne, na Wele Abu nai, kera
kai saea ana na Wele God.
36 'Oe saitamana aifuta 'oe ni Elisabet, na wane ki tafau kera saea nia
'afitai na fuana nia ka to ana ta wele. Sui boroi 'ana nia ka ngwaro, 'i
ta'ena nia iana ka to na sulia ono madame ki.
37 Sulia nao ta ru si 'afitai go fua God.”
38 Ma ni Mary ka fata 'uri, “Nau ku doria ru ne 'oe saea fuaku ki kai fuli
mamana na mai fuaku, sulia nau na keni rao God.” Kada ni Mary nia fata
go 'urinai, na 'ainsel ka leka na 'ana fasia.

Mary nia leka siana ni Elisabet

39 Ana kada nai, ni Mary ka sasi akau, ma ka leka 'ali'ali na 'uria ka fere
'i tolo ana bali lofaa 'i Jiudea.
40 Kada nia dao, nia ka ru 'i lume sa Sekaraea, ma ka fata lea fuana ni
Elisabet.
41 Ma kada ni Elisabet nia rongoa na fatalana ni Mary, na wele ne nia
iana ana tona ka gelogelo laona guina. Ma na Anoeru Abu ka sura ana ni
Elisabet,
42 ma nia ka fata baita ma ka 'uri, “Na 'oilakie fuamu liufia na keni ki
tafau, ma na 'oilakie laugo fuana wele ne 'oe iana ana.
43 Nao nau si bobola fua ru baita ne ka fuli fuaku, fua na gaa 'Aofia nau
ka leka mai fuana sualaku!
44 Sulia kada nau ku rongoa go na fatalamu, na wele ne nau ku iana ana
ka gelo na laona guiku, sulia nia eele 'asiana.
45 Na 'oilakie fuamu sulia 'oe famamana fatalana God ne kai fuli fuamu.”

Mary nia tangoa God

46 Ma ni Mary ka fata 'uri,
“Na manataku 'e tangoa God,
47 ma na mangoku nia eele sulia God ne nia famauri nau.
48 Nau ku ngu tangoa 'aku, sulia nia manata to'oku, nau na keni ku
marabibi ga 'aku, ma ku to ga 'aku fuana raolae fuana.
Nia 'ita 'i ta'ena ka oli 'alaa, na wane ki tafau kera kai saea nau ku to ana
'oilakie baita,

49 sulia na ru baita ki ne God nia sasia fuaku 'ana nikilalana tafau.
Ma na satana God ka abu.
50 Nia 'ita ka leka na mai sulia na unita wane ki tafau, nia fatainia
kwaimanataie nia fuana wane ki tafau ne kera fuusi baita ana.
51 Nia taga na 'abana ne nia nikila, ma ka takalongainia na wane ne kera
fata lea ada 'i talada ki.
52 Nia fakosoa na kingi nikila ki fasia na 'initoa kera ki, ma ka fa'initoa
wane kera marabibi ki.
53 Na wane kera fiolo ki, nia sangonida ana ru lea ki, ma nia ka sasia wane
todaru ki ka siofa.
54-55 Nia manata to'ona na fata alangaie nia* sasia fuana koko kia ki, ma
ka kwai'adomi aka na wane rao nia ki 'i Israel.
Nao nia si manata buro ana fatailana kwaimanataie nia eta fata alangai
fuana sa Abraham, ma fuaka laugo na kwalafa nia ki toto firi!"
56 Mary nia to fainia ni Elisabet sulia olu madame ki, sui nia ka fi oli
'uria fere nia.

Na futalana sa Jon wane ni Siuabu

57 Kada fuana ni Elisabet ka fafuta nia dao na, nia ka fafuta te welewane.
58 Na wane kwaimani nia ki, ma na wane go ana kwalafa nia ki, kera
rongoa na ru lea ne God nia sasia fuana, ma kera ka eele 'asiana fafia.
59 Fiu maedangi ki sui burina futalana wele nai, kera ka rosulia na
falafala Jiu ki fuana 'ole 'ungelae. Ma kera ka doria fasata ana maa nia sa
Sekaraea.
60 Boroi ma gaa nia olisida ka 'uri, "Nao kamulu si saea ana sataeru
nena! Na satana lalau ne sa Jon."
61 Ma na wane ki tafau kera olisia kera ka 'uri, "Nao ta wane ana kwalafa
kamoro si to ana sataeru nai."
62 Sui kera ka fata ana 'abada, kera ka kwatea maetoto fuana ma nia sa
Sekaraea, ma kera ka ledi 'uria sataeru te ne nia doria kera kai fasata ana
wele ne.
63 Ma sa Sekaraea ka kwaikaru, ma ka gani 'uria ta aba ru fuana
kekedelae, ma nia ka kedea ka 'uri, "Na satana wele ne, ne sa Jon." Ma
wane ki tafau kera ka kwele 'asiana.
64 Ma ana kada nai laugo, na ngiduna sa Sekaraea ka fata tafa, ma nia
ka tangoa God.
65 Ma na wane ki tafau go ne kera oku mai senai, kera ka kwele 'asiana,
ma na farongoe sulia na ru nai ki ka talofia na wane kera to 'i tolo ki, laona
bali lofaa 'i Jiudea.
66 Ma na wane ki tafau go ne kera rongoa ru nai ki, kera ka manata
kalida, ma kera ka ledi 'uri, "Na wele ne kai alua ta wane 'uta ne?" Kera
ledi 'urinai, sulia kera saitamana na nikilalae God nia to fainia wele nai.

Sa Sekaraea nia tangoa God

67 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa Sekaraea maa sa Jon. Ma sa
Sekaraea ka 'ainitaloa na farongoe God ka fata 'uri,
68 "Kulu tangoa God ne nia God ana wane Jiu ki.
Nia leka mai fuana 'afilaka na wane nia ki, ma fuana famaurilaka.
69 Nia ka kwatea mai fuaka te Wane Famauri ne nia to ana nikilalae baita,
ne nia leka mai fasia kwalafa sa Deved na kingi, na wane rao God.

---

* **1:54-55** *fata alangaie:* God eta fata fuana sa Abraham laona Jenesis 17:7.

70 Nia fata alangai mai fuaka ana ru ne ki, ana fatalana profet abu ki 'i
nao,
71 fua nia kai famauri kia fasia na malimae kia ki ma fasia na nikilalae
ana wane ne kera guisasu fuaka.
72 Nia ka alangai mai nia kai fatainia na kwaimanataie nia fuana koko kia
ki, ma nia ka manata to'ona na alangaie abu
73-74 ne nia sasia fuana koko kia sa Abraham. Ma nia ne kai lafu kia fasia
na malimae kia ki, fua kulu ka rao fuana ma nao kulu si mau,
75 fua kulu ka to 'o'olo 'i maana sulia maedangi ki tafau."
76 Ma sa Sekaraea ka fata 'uri fuana wele nia sa Jon,
"Wele nau 'ae, kera kai sae 'oe ana profet God ne 'initoa fafia ru ki tafau.
Ma 'oe eta 'i nao ana na 'Aofia, fua 'oko sasi akau ana taale nia.
77 Ma 'oe farongoa na wane nia ki, ne kera kai too ana maurie kada God
kai manatalugea ta'alae kera ki.
78 Sulia God kia, nia kwaimanatai 'asiana fuaka.
Dia na sato ne ra mai fainia madakwalae,
79 Wane Famauri kia nia dao mai fasia God fainia madakwalae fuana ai
ne kera to laona maerodo ana maea.
Ma nia kwai'adomi aka, ma ka talai kia 'uria na aroaroe fainia God."
80 Ma wele nai sa Jon ka baita ana noni, ma na manatana tafau ka nikila.
Ma kada nia baita, nia ka to laona lofaa 'eke'eke,† leka ka dao ana maedangi
nia fatai mai fuana wane Israel ki.

2

Sa Jesus nia futa
(Matiu 1:18-25)

1 Ana kada nai ana tu'ulana sa Jon, na kingi baita 'i Rom ne satana sa
Ogastas, nia alua te taki fuana wane ana fere ki tafau ne kera to farana
'initoe nia, fua kera ka leka 'i fere koko kera ki fuana kedelana satada.
2 Ma nia na etana kedea ne kera sasia kada sa Kwirinias nia gwaungai
fafia lofaa 'i Siria.
3 Ma na wane ki tafau, kera ka leka fuana kedelana satada, te te wanea
kai oli 'uria fere nia.
4 Ma sa Josef ka leka laugo mai fasia na fere nia 'i Nasaret ana lofaa 'i
Galili, ma ka leka 'uria bali lofaa 'i Jiudea 'uria na mae fere sa Deved na
kingi ne kera saea ana 'i Betlehem, sulia sa Josef nia na wane ana kwalafa
sa Deved.
5 Sa Josef nia leka fuana ka kedea na satana fainia ni Mary, na keni be
kera alu fafia fuana. Ma ana kada nai, ni Mary nia iana na.
6 Ma ana kada keroa to 'i Betlehem, nia 'e fii wele na fua fafutalae.
7 Ma nia ka fafuta na wele nao nia, ma ka 'afua ana maku ki, ma ka
fatioa 'i laona kula ni fanga buluka ki, sulia nao na ta lume fuana keroa
ka folia keroa ka to ana.

'Ainsel ki farongo ana futalana sa Jesus

8 Ma na wane ne kera ada sulia sipsip ki, kera to karangia laugo na fere
nai, ma kera ka ada sulia na sipsip kera ki 'i laona rodo.
9 Ma na 'ainsel God ka fatai fuada, ma na madakwalana God ka tala
fafida, ma kera ka mau 'asiana.
10 Ma na 'ainsel nai ka fata 'uri fuada, "Nao kamulu si mau lau, sulia
nau ku ngalia mai farongoe lea ne nia faeelea wane ki tafau.

† **1:80** *lofaa 'eke'eke:* Ada to'ona ana Diksonari

11 'I ta'ena na Wane Famauri kamulu nia futa 'i laona mae fere sa Deved
'i Betlehem, ma nia ne na Christ na 'Aofia.
12 Ma na maetoto fua mulu nia 'uri: Mulu kai ada to'ona ta wele tu'u ne
kera 'afua ana maku ki, ma nia tio ana kula fuana fangalana buluka ki."
13 Tona boroi ma molee 'ainsel fasia 'i langi kera ka oku fatai lau fainia
'ainsel be, ma kera ka tangoa God kera ka 'uri,
14 "Fa'initoa ana God 'i langi.
Ma na aroaroe fuana wane ki 'i ano ne God nia eele faida."
15 'I burina ne 'ainsel ki kera oli na 'uria 'i langi, na wane ada sulia
sipsip nai ki kera ka fata kwailiu fuada kera ka 'uri, "Kulu leka basi 'uria
'i Betlehem fua kulu ka ada to'ona na ru ne God nia fata sulia fuaka."
16 Ma kera ka leka 'ali'ali, ma kera ka dao to'ona ni Mary fainia sa Josef,
ma kera ka ada to'ona na wele tu'u ne nia tio ana kula fuana fangalana
buluka ki.
17 Ma kada kera ada to'ona, kera ka fata sulia na ru ne na 'ainsel 'e saea
fuada sulia na wele nai.
18 Ma na wane ki kera ka rongoa, ma kera ka kwele 'asiana ana farongoe
ne kera farongo ana.
19 Ma ni Mary nia manata to'ona ru nai ki, ma ka konia laona maurilana
ka tau.
20 Ma na wane ne kera ada sulia sipsip ki kera ka oli, ma kera ka tangoa
God fafia ru ki tafau ne kera rongoa, ma kera ka ada to'ona laugo ne nia
mamana ka dia ne 'ainsel nia saea fuada.
21 Ma ana wiki 'i buri, kada ne kera 'ole 'unge* ana wele nai, kera ka
fasata 'ana sa Jesus, na sataeru be na 'ainsel nia saea fuana ni Mary, kada
nia si iana 'ua.

Kera ngalia sa Jesus 'uria laona Beu Abu

22 Ma na kada nia dao na fuana sa Josef fainia ni Mary keroa ka
kwaitaboi na dia na taki be sa Moses† nia saea 'i buri'ana fafutalae. 'Urinai
go, keroa ka ngalia na wele nai 'uria laona Beu Abu God 'i Jerusalem fua
keroa ka kwatea fuana God,
23 dia be kera kedea ka suina 'i laona taki God ki kera 'uri, "Na welewane
nao, kera kai kwatea fuana God."
24 Keroa ka kwatea laugo na afafue 'ana ro fa kurukuru ki, naoma ta ro
fa bole, dia na taki God nia doria fuana kwaitaboilana ni Mary.
25 Ma ana kada nai, te wane satana sa Simion nia to 'i Jerusalem. Nia na
wane lea, ma ka fosia God firi, ma ka to ni kwaimakwali 'uria kada God
kai famauria na wane Israel ki. Ma na Anoeru Abu nia ka to ana,
26 ma ka saea nia kai mauri leka ka dao ana kada nia kai ada to'ona na
Christ ne God nia fata alangai ana fuana famaurilana wane nia ki.
27 Na Anoeru Abu nia talaia sa Simion ka leka 'uria Beu Abu God, ma nia
ka dao to'ona sa Josef fainia ni Mary, kada keroa ngalia mai na wele tu'u
nai sa Jesus, fua keroa ka sasia na ru ki ne taki nia saea fuana sasilana.
28 'Urinai go, sa Simion ka olia na wele nai, ma ka tangoa God ka 'uri,
29 "God 'ae, kada ne fata alangaie be 'oe nia mamana na.
Nia ne, nau na wane rao 'oe, nau fi bobola na fuana maelae, ma nau ku
eele 'asiana.

---

* **2:21** *'ole 'unge:* Ada to'ona ana Diksonari † **2:22** Levitikas 12:6-8: 'I buri'ana 'afe Jiu nia fafuta na wele, kera saea nia sua. 'Urinai ne nia to 'i lume sulia olu akwala ma olu maedangi ki burina 'ole 'unge ka sui, nia ka fi kwatea na afafue fuana 'Aofia.

30 Sulia kada nai, nau ku ada to'ona na ana maaku na wane ne 'oe kwatea
mai fua ka famauria na wane ki.
31 Nia na wane ne 'oe sasi akau ana, fua wane ki tafau kera ka ada to'ona.
32 Wane Famauri ne, nia dia na kwesu, sulia nia 'e fatainia na kwaidoria
'oe fuana wane ne nao lau Jiu ki.
Ma nia ka fa'initoa kalu wane Jiu ki ne wane 'oe ki."
33 Ma na maa nia fai na gaa nia, keroa ka kwele 'asiana kada keroa
rongoa ru nai ki sa Simion nia fata sulia na wele ne.
34 Ma sa Simion ka falea keroa. Sui, nia ka fata 'uri fua ni Mary, na gaa
nia, "Na wele ne na wele God nia filia 'ua na mai, na wane 'oro ki 'i Israel
kera kai too ana maurie ana nia, ma na 'orolana laugo wane ki 'i Israel
maurilada mae sulia kera si famamana nia. 'Urinai nia ne na maetoto kai
fatainia God fuana wane ki, ma 'orolana wane ki kera subutainia,
35 'urinai nia kai fatainia na manata agwalae kera ki. Mary 'ae, na
kwaimanataie baita ne kai dao to'omu, ka dia ta naife ne kai toea nonimu
ka fii 'asiana."
36 Ma na te gwa 'oru keni nia to laugo ana kada nai, na satana ni Ana,
ma nia ta profet laugo, ma nia ka ngwaro na. Nia na wele keni sa Faniuel
ana kwalafa sa Asa. Ana kada nia sari, nia 'afe ma ka to fainia arai nia
sulia fiu fangali ki go,
37 ma dao 'i ta'ena, nia kwalu akwala ma fai fangali ki. Nia to ga 'ana,
ma ka 'idufa leka laona Beu Abu God fuana abu fangalae ma na fosilana
God sulia dangi ma rodo.
38 Ana kada nai laugo, nia dao to'ona sa Josef fainia ni Mary, ma ka
tangoa God, ma ka fata sulia na wele nai fuana wane ki tafau ne kera to
ga 'ada makwalia kada God kai famauria wane Jiu ki.
39 Kada sa Josef fainia ni Mary keroa fasuia na ru ki tafau ne taki God
nia saea, keroa ka oli na 'uria fere keroa 'i Nasaret, fere ne laona lofaa 'i
Galili.
40 Na wele nai nia baita mai, ma ka nikila, ma ka to ana liotoe. Ma
kwaiofeie God ka to fainia.

Sa Jesus nia to laona na Beu Abu God

41 Ana fangali ki tafau, na maa sa Jesus ma gaa nia keroa leka 'uria fere
baita 'i Jerusalem fuana fa dangi baita ana Fafanga ana Daofa Liue.
42 Ma kada sa Jesus nia dao ana akwala ma ro fangali, kera ka leka ana
fafanga nai sulia na falafala kera.
43 'I burina fafanga nai nia sui, na maa nia ma gaa nia keroa ka oli na
'adaroa, ma sa Jesus ka to ga 'ana 'i Jerusalem, ma keroa si saitamana.
44 Keroa kwaisae nia leka na fainia na okue nai, ma keroa ka leka na
'adaroa sulia fa dangi laulau nai. Sui, keroa ka fi safali 'uria nanilae 'i
safitana na wanefuta keroa ki, ma na wane kwaimani keroa ki.
45 Ma kada keroa nani, ma keroa si ada to'ona, keroa ka oli lau 'i
Jerusalem fua keroa ka nani 'uria.
46 Ma na oluna fa dangi, keroa ka fi dao to'ona laona Beu Abu God. Nia
to 'ana fainia wane famanata ana Jiu ki, ma nia ka fafarongoda, ma ka
ledida sulia ru kera famanata ana.
47 Ma na wane ki tafau ne kera rongo nia, kera ka kwele 'asiana ana
saitamarue nia ma ana lulae nia ki.
48 Ma kada sa Josef ma ni Mary keroa ada to'ona, keroa ka kwele 'asiana.
Ma gaa nia ka fata 'uri fuana, "Wele nau 'ae, 'oe sasi 'uta 'amaro ne? Na
maa 'oe, ma nau, karo nani mai 'uri 'oe, ma karo ka manata 'abero 'asiana."

49 Ma sa Jesus ka olisi keroa ka 'uri, “'Uta ne kamoro ka nani mai 'uri
nau ana kula ki sui go? Tala'ana kamoro saitamana go 'amoro ne nau ku
to ga 'aku 'i seki laona lume Maa nau.”
50 'Urinai ma keroa si saitamana go na fadalana na faoraie ne nia saea
fuadaro.
51 Sui, sa Jesus ka oli fai keroa 'uria 'i Nasaret, ma ka ro na 'ana suli
keroa. Ma gaa nia ka manata na sulia ru nai ki tafau sulia na kada tau.
52 Ma sa Jesus ka baita mai ana noni, ma na liotoe nia ka baita laugo,
ma God fainia wane ki kera eele laugo fainia.

3

Sa Jon saea wane ki kera
kai sasi akau fuana daolae to'ona na Christ
(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

1 Ana kada nai, nia dao na ana akwala ma lima fangali ne sa Taebirias
nia kingi baita 'i Rom, ma sa Pontias Paelat* ka 'initoa fafia 'i Jiudea, ma
sa Herod nia wane 'initoa fafia 'i Galili, ma sa Filip na wanefuta nia ka ada
sulia 'i Iturea ma 'i Trakonaetis, ma sa Lisanias ka ada sulia bali lofaa 'i
Abilin.
2 Kada nai laugo, sa Anas fai sa Kaeafas keroa ro 'inita fataabu ki ana
fere 'i Jerusalem. Ma ana kada nai, na fatalana God 'e dao mai siana sa
Jon na wele sa Sekaraea, kada nia to na 'i laona bali lofaa 'eke'eke.
3 Ma sa Jon ka leka ana bali lofaa kalikalia kafo 'i Jodan. Ma nia ka fata
'uri fuana wane ki, “Mulu kari abulo fasia ta'alae kamulu ki, ma mulu
siuabu, fua God ka manatalugea ta'alae kamulu ki.”
4 Nia dia na be sa Aesaea na profet nia kedea✡ ka 'uri,
“Te wane nia akwa laona bali lofaa 'eke'eke ka 'uri,
‘Na 'Aofia kai dao mai!
Kamulu kai fasaga na taale fuana!
5 Ma mulu fafungua na oteotea ki, ma mulu faotea na kula fane ki ma fa
uo ki.
Ma mulu fasaga na taale 'e'eo ki, ma mulu fadada na taale mae kilu ki.
6 Ma wane ki tafau kera kai ada to'ona ne God kai famaurida.’ ”
7 Ma wane 'oro ki kera leka mai siana sa Jon fua nia ka siuabuda. Ma
sa Jon ka fata 'uri fuada, “Kamulu dia go amulu kaelana baeko tolo ki!
Nao nau si saea lau fua mulu ne na siuabulae kai fatafi kamulu fasia na
kwaekwaee God, sui boroi 'ana nao mulu si kari abulo.
8 Mulu sasia lalau ru ki ne nia fatainia kamulu kari abulo na fasia na
abulo ta'alae kamulu ki! Ma nao mulu si manata 'uri 'i laona liomulu,
‘Kalu na wane kalu futa mai ana kwalafa sa Abraham ne. 'Afitai ta
kwaekwaee fasia God ka dao to'omalu.’ Ma nau ku sae saga ana fua mulu,
nia ngwaluda go ana fuana God ka ngalia ta gwa mae fau ana mae fau ki,
ma ka saungainia ana kwalafa sa Abraham ki!
9 Ana kada ne, God nia sasi akau na ana kwaekwaee, dia ta wane be nia
dau ana ta irome, ma ka sasi akau fuana tofulana 'ai ki. Ma na 'ai ki tafau
ne nao si fungu ana ta fueru 'ai lea ki, nia kai tofuda, ma ka 'ui 'anida 'i
laona ere.”
10 Sui, na wane ki kera ka ledia sa Jon kera ka 'uri, “Ta te ne kalu kai
sasia fua ka fatainia ne kalu kari abulo?”

---

* **3:1** *Pontias Paelat:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **3:4** Aesaea 40:3-5

11 Ma nia ka olisida ka 'uri, “Dia sa ti ne nia too ana ro 'aba maku ki, nia
ka kwatea na ruana maku fuana ta wane ne nao nia si too ana ta maku.
Ma dia ta wane ne nia too ana fanga ki, nia ka tolingia.”
12 Ma tani wane fua konilana malefo fuana takisi, kera dao laugo mai
fuana siuabulae, ma kera ledi kera ka 'uri, “Wane Famanata 'ae, ta te mone
ne kalu kai sasia ka fatainia ne kalu kari abulo?”
13 Ma sa Jon nia olisida ka 'uri, “Mulu konia go malefo ne nia bobola
fainia malefo ne taki nia saea. Nao mulu si gani liufia na malefo nai.”
14 Ma tani wane ni omee kera ka ledia laugo kera ka 'uri, “Ma kalu ne,
te ne kalu kai sasia ka fatainia ne kalu kari abulo?”
Ma nia ka fata 'uri fuada, “Mulu si usungailana ta wane fuana kwatelana
malefo fua mulu. Ma nao mulu si fafefe ta wane. Ma mulu eele go amulu
fafia na malefo ne kera foli kamulu ana.”
15 Wane ki kera kwaimakwali ana daolana mai na Christ, na wane ne
God filia fua ka lafua wane nia ki, 'urinai ma kera fia 'uri, “Alamia sa Jon
na ne na Christ.”
16 Boroi ma sa Jon ka fata lalau 'uri fuada, “Nau ku siuabu kamulu ga
'aku ana kafo, boroi ma wane ne kai dao mai nia talingai ka liufi nau. Ma
nau nao si bobola fua ne nau ku lugea na tae butu nia ki. Ma nia ne kai
siuabu kamulu 'ana Anoeru Abu ma 'ana ere.
17 Ma nia sasi akau na fuana ketolana wane ki tafau, ka dia ta wane be
nia efoa na mege ru lea ki fasia na tataeru ki. Ma nia ka konia na mege
ru lea ki laona na lume ni konirue, ma ka sungia na tataeru ki laona na
ere ne nao nia si mae.”
18 Ma sa Jon ka fata sulia na Farongoe Lea fuada ana farongoe 'oro 'urinai
ki, ma nia ka suraduda fua kera ka talana falafala kera ki.
19 Ma ana kada nai laugo, sa Jon ka fata nikila 'asiana fuana sa Herod,
na wane ne nia gwaungai ana bali lofaa nai, sulia sa Herod nia adea ni
Herodias 'afe saoana sa Filip, ma nia ka sasia na ru ta'a 'oro ki laugo.
20 Ma ta ru lau ne ta'a ka liufia na ne, sa Herod, nia ngalia sa Jon, ma ka
alua laona beu ni kanie.

Na siuabulae sa Jesus
(Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Ma 'i naona kada sa Jon nia to laona beu ni kanie, nia siuabua na
wane 'oro ki. Sa Jesus nia leka mai, ma sa Jon ka siuabua laugo. Ma ana
kada nia foa, na lofana salo ka 'ifi,
22 ma na Anoeru Abu nia koso mai fafia dia ta bole. Ma te lingeru nia
talo mai fasia 'i langi ka 'uri, “'Oe na ne wele nau ne nau ku kwaimani
'asiana amu. Nau ku eele 'asiana fai 'oe.”✡

Na 'isufutai sulia sa Jesus
(Matiu 1:1-17)

23 Ana kada sa Jesus nia bobola na fainia olu akwala fangali burina
futalana, nia safali ka leka kwailiu na fuana famanatalae. Ma na wane ki
tafau, kera manata sae sa Jesus nia na wele sa Josef go ana. Boroi ma
Sa Josef ne nia 'e futa mai ana sa Hilae.
24 Sa Hilae nia futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae,
sa Lifae ka futa ana sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Janae,
sa Janae ka futa ana sa Josef.

✡ **3:22** Jenesis 22:2; Aesaea 42:1

25 Sa Josef na wele sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Emos,
sa Emos ka futa ana sa Neham,
sa Neham ka futa ana sa Eslae,
sa Eslae ka futa ana sa Nagae.
26 Sa Nagae ne wele sa Meata,
sa Meata ka futa ana sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Semein,
sa Semein ka futa ana sa Josek,
sa Josek ka futa ana sa Joda.
27 Sa Joda na wele sa Joanan,
sa Joanan ka futa ana sa Risa,
sa Risa ka futa ana sa Serababel,
sa Serababel ka futa ana sa Sialtiel,
sa Sialtiel ka futa ana sa Nirae.
28 Sa Nirae na wele sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Adae,
sa Adae ka futa ana sa Kosam,
sa Kosam ka futa ana sa Elmadam,
sa Elmadam ka futa ana sa Ere.
29 Sa Ere na wele sa Josua,
sa Josua ka futa ana sa Eliesa,
sa Eliesa ka futa ana sa Jorim,
sa Jorim ka futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae.
30 Sa Lifae na wele sa Simion,
sa Simion ka futa ana sa Jiuda,
sa Jiuda ka futa ana sa Josef,
sa Josef ka futa ana sa Jonam,
sa Jonam ka futa ana sa Elaeakim.
31 Sa Elaeakim na wele sa Melia,
sa Melia ka futa ana sa Mena,
sa Mena ka futa ana sa Matata,
sa Matata ka futa ana sa Netan,
sa Netan ka futa ana sa Deved.
32 Sa Deved na wele sa Jesi,
sa Jesi ka futa ana sa Obed,
sa Obed ka futa ana sa Boas,
sa Boas ka futa ana sa Salmon,
sa Salmon ka futa ana sa Nason.
33 Sa Nason na wele sa Aminadab,
sa Aminadab ka futa ana sa Admin,
sa Admin ka futa ana sa Anae,
sa Anae ka futa ana sa Hesron,
sa Hesron ka futa ana sa Peres,
sa Peres ka futa ana sa Jiuda.
34 Sa Jiuda na wele sa Jakob,
sa Jakob ka futa ana sa Aesak,
sa Aesak ka futa ana sa Abraham,
sa Abraham ka futa ana sa Tera,
sa Tera ka futa ana sa Neho.
35 Sa Neho na wele sa Sirag,

sa Sirag ka futa ana sa Riu,
sa Riu ka futa ana sa Pileg,
sa Pileg ka futa ana sa Eba,
sa Eba ka futa ana sa Sela.
36 Sa Sela na wele sa Keinan,
sa Keinan ka futa ana sa Afaksad,
sa Afaksad ka futa ana sa Siem,
sa Siem ka futa ana sa Noa,
sa Noa ka futa ana sa Lamek.
37 Sa Lamek na wele sa Metusala,
sa Metusala ka futa ana sa Enok,
sa Enok ka futa ana sa Jered,
sa Jered ka futa ana sa Mahelalel,
sa Mahelalel ka futa ana sa Kenan.
38 Sa Kenan na wele sa Enos,
sa Enos ka futa ana sa Set,
sa Set ka futa ana sa Adam na wele God.

4

Sa Saetan nia ilito'ona sa Jesus
(Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Na Anoeru Abu nia sura ana sa Jesus, ma sa Jesus ka oli mai fasia na kafo 'i Jodan, ma na Anoeru Abu ka talaia 'uria laona bali lofaa 'eke'eke.
2 Ma sa Saetan ka ilito'ona senai sulia fai akwala maedangi ki. Ma sulia maedangi nai ki, sa Jesus nao si 'ania go ta fanga, ma nia ka fiolo 'asiana na.
3 Ma sa Saetan ka fata 'uri fuana, “Dia 'oe na Wele God, 'oe fata fuana gwa fau ne fua ka alua ta lifu beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu nia saea, ‘Na wane nao si mauri go ana fanga taifilia.’ ”✡
5 Sui sa Saetan ka talaia 'uria gwauna toloa ne fane 'asiana, ma ana kada tu'u go, nia ka fatainia na fuana 'initoe ki tafau ana molagali.
6 Ma nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Nau kai kwatea na 'initoe ne ki tafau, ma na ru lea ki tafau fuamu. Sulia na ru ne ki, na ru nau ki go tafau, ma nau ku saitamana kwatea tafau ga 'aku fuana ta wane ga 'ana ne nau ku filia.
7 Ma dia 'oe boruru, ma 'oe fa'inito nau, nau ku kwatea na 'initoe ne tafau go fuamu.”
8 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu nia saea, ‘Taifilia God 'oe go ne 'oe fa'initoa, ma 'oe rao fuana.’ ”✡
9 Sui, sa Saetan ka talaia lau 'uria na fere baita be 'i Jerusalem, ma nia ka fauua ana te kula ne nia fane 'asiana 'i langi fafona na Beu Abu God. Ma nia ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Dia 'oe na Wele God, 'oe lofo toli 'i ano fasia 'i seki.
10 Sulia na Kekedee Abu nia saea,
‘God ne kai kwatea mai na 'ainsel nia ki, fua kera ka susuli 'oe.
11 Ma kera kai sako 'oe, fuana 'aemu boroi si foto ana ta gwa fau.’ ”✡

✡ **4:4** Diutronomi 8:3 ✡ **4:8** Diutronomi 6:13 ✡ **4:11** Psalm 91:11-12

12 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Na Kekedee Abu nia fata laugo 'uri, ‘Nao
'oe si ilito'ona God 'oe.’ ”✡
13 'I burina sa Saetan nia ilito'ona sa Jesus 'ana ru nai ki tafau, nia ka
leka na fasia sa Jesus, ma ka makwalia ta kada lea ka oli.

Sa Jesus ka safali
ana raoe nia
(Matiu 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Ma na nikilalae ana na Anoeru Abu nia to fainia sa Jesus, ma nia ka
oli na 'uria na lofaa 'i Galili. Ma na farongoe sulia ka talofia laona na bali
lofaa nai tafau.
15 Ma nia ka famanata laona na beu fuana folae kera ki, ma na wane ki
tafau kera ka fata lea 'ani nia.

Na wane 'i Nasaret ki kera noni'ela ana sa Jesus
(Matiu 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Sui sa Jesus ka leka 'uria 'i Nasaret, fere be nia baita mai laona. Ma
ana Sabat,* na nia ka leka 'i laona na beu fuana folae sulia na falafala nia.
Ma nia ka tatae fuana idumilana na Kekedee Abu,
17 ma kera ka kwatea fuana, na kekedee na profet Aesaea. Ma nia ka
'ifingia, ma ka dao to'ona kula ne sa Aesaea nia kedea ka fata 'uri,
18 “Na Anoeru ru God nia sura na aku, sulia nia fili nau fua nau ku fata
sulia na Farongoe Lea fuana wane siofa ki.
Ma nia ka kwate nau mai fua nau ku 'ainitaloa fuana wane ki ne kera to
'i laona beu ni kanie, kera kai aluge.
Ma nau kai gura na wane ne maada rodo ki.
Ma nau kai lugea na wane ki ne kera mala ta'a ada ki.
19 Ma nau ku farongo ne kada nia dao na mai fua na 'Aofia ka famauria
na wane nia ki.”✡
20 Sui, nia ka lumia na kekedee nai, ma ka olitainia fuana wane ne nia
ada sulia beu fuana folae ma ka gouru 'i ano ka famanata. Ma na wane
ki tafau ne kera to 'i laona na beu fuana folae nai, kera ka bubu ngasi na
fuana.
21 Ma nia tala'ae ka fata fuada ka 'uri, “Kekedee Abu ne, nia fuli mamana
na 'i ta'ena, ana kada ne mulu rongoa nau 'e idumia kau fua mulu.”
22 Ma na wane ki tafau kera ka fata lea ana, ma kera ka kwele 'asiana
sulia fatalana 'e lea. Ma kera ka fata 'uri, “'Uri ma nia nao lau na wele be
sa Josef ne? Ma nia saea ne nia famamana na Kekedee Abu ne.”
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau ku saitamana kamulu kai fata
'uri fuaku, ‘Wane kwaigurai 'ae, 'oe gura 'oe basi talamu.’ Ma kamulu kai
fata laugo 'uri fuaku, ‘'Oe sasia basi laona fere 'oe na ru be kalu rongoa
'oe sasia ki mai ana fere 'i Kapaneam.’ ”
24 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea na ru mamana fua mulu,
nia 'afitai fuana kera ka kwaloa na profet 'i laona fere nia talana.
25 Nau ku saea fua mulu, na keni 'oro Jiu ki ne kera 'oru, kera to 'i Israel
ana kada sa Elaeja nia to ana. Ma kada be na ute nao si 'aru sulia olu
fangali ma ono madame ki, ma na fioloe baita ka liu laugo ana fere kia ki
tafau.

✡ **4:12** Diutronomi 6:16 * **4:16** *Sabat:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **4:19** Aesaea 61:1-2

26 Ma God nao si kwatea lau sa Elaeja siana gwa 'oru ne kera 'i Israel ki.
Boroi ma nia kwatea lalau sa Elaeja siana te gwa 'oru ne nao lau keni Jiu
ne nia to 'i Serefat, fere laona bali lofaa 'i Saedon.
27 Ma na wane 'oro Jiu ki 'i Israel na kuu nia saungida, ana kada sa Elaesa
nia profet. Ma nia nao si gura go ta wane 'ada. Taifilia go sa Neman na
wane ne nao lau Jiu ne leka mai fasia lofaa 'i Siria go ne sa Elaesa nia
gura."
28 Ma kada kera rongoa ru nai, na wane ki tafau laona na beu fuana folae
kera ka guisasu. Kera guisasu sulia ne sa Jesus saea God ne kai 'adomia
lalau na wane ne nao lau Jiu ki, ma kera ka nao.
29 Ma kera ka tatae, ma kera ka tara sa Jesus fasia na fere nai. Ma kera
ka suikwailiu na ana 'uria gwauna fa uo ne kera saungainia na fere kera
'i fafona, fua kera ka 'ui 'ania sa Jesus 'i ano, fua nia ka mae.
30 Boroi ma, nia dola ga 'ana 'i safitana na okue nai, ma ka leka na 'ana
fasida.

Na wane ne anoeru
ta'a nia rufia
(Mak 1:21-28)

31 Sui, sa Jesus ka leka 'uria 'i Kapaneam, ta fere ana lofaa 'i Galili. Ma
ana te Sabat, nia ka famanata wane ki senai.
32 Ma na wane ne kera oku mai siana 'i laona beu fuana folae kera kwele
'asiana ana famanatalae nia ki, sulia sa Jesus nia fata ana nikilalae God.
33 Ma te wane ne anoeru ta'a 'e rufia, nia to laugo senai. Go nia ka akwa
ka 'uri,
34 "Sa Jesus wane 'i Nasaret 'ae, nau ku saitamana 'oe na Wane Abu God.
Te ne 'oe doria 'oe sasia amalu? Alamia 'oe leka mai fuana fafunu lamalu
'oto ne?"
35 Sa Jesus ka balufia na anoeru ta'a nai, ka 'uri, "'Oe nofo 'amu, ma 'oko
ru mai 'i maa fasia wane nena!" Ma na anoeru ta'a nai ka 'ui 'ania wane
nai 'i ano 'i naofana okue nai, ma ka fi ru tafa na mai fasia. Ma na wane
nai nao si maala go.
36 Na wane ne kera oku senai ki, kera kwele 'asiana, ma kera ka ledi
kwailiu ada, ma kera ka 'uri, "Na famanatalae te na ne 'uri? Wane ne nia
ifulangainia na anoeru ta'a ki 'ana mamanae fainia nikilalae, ma kera ka
sakatafa tafau mai 'i maa!"
37 Ma na farongoe sulia sa Jesus ka talo ana fere ki tafau kalikalia bali
lofaa nai.

Sa Jesus nia gura
na wane 'oro ki
(Matiu 8:14-17; Mak 1:29-34)

38 Sui sa Jesus nia ka leka fasia na beu fuana folae ma ka leka 'i lume sa
Simon. 'Urinai ma na fungo keni sa Simon, nia matai ana 'ako'akoe baita
ana kada nai. Ma kera ka gania sa Jesus fua ka gura.
39 'Urinai go sa Jesus leka ka uu 'i ninimana 'ifitai keni nai, ma nia ka fi
ngatafia na 'ako'akolae nai fasia. Ma na 'afe nai ka 'akwa na, ma nia ka
tatae ka sasi fanga fuada.
40 Ana kada ne sato nia su na, wane 'oro ki kera ngalia mai siana sa
Jesus, na wane kwaimani kera ki ne mataie 'e'ete ki saungida. Ma sa Jesus
ka alua 'abana fafida, ma ka gurada tafau.

41 Ka 'urinai lau, anoeru ta'a 'oro ki kera tafi fasia wane ki, ma kera ka akwa 'uri, “'Oe na Wele God!”
Ma sa Jesus ka lui talingai ana anoeru ta'a nai ki nao kera si fata, sulia kera saitamana ka suina ne nia na Christ, na wane God nia filia fuana lafutailana wane nia ki.

Sa Jesus nia 'ainitalo laona bali lofaa ki 'i Israel
(Mak 1:35-39)

42 'Ofodangi kada nia la na, sa Jesus nia leka fasia fere 'i Kapaneam, ka leka 'uria ta kula ne aroaro. Ma na wane ki kera ka tala'ae kera nani 'uria, ma kada kera dao to'ona, kera ka fata 'uri fuana, “'Oe si leka fasia na fere ne.”
43 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “God nia kwate nau mai fuana 'ainitaloa na Farongoe Lea, 'urinai ne nau kai leka kau laona tani fere 'e'ete laugo, fua nau ku 'ainitaloa ne God kai gwaungai ana wane nia ki.”
44 Ma sa Jesus ka 'ainitalo ana Farongoe Lea laona beu fuana folae ki ana bali lofaa ki 'i Israel.

5

Sa Jesus nia filia na fafurongo eteta nia ki
(Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia uu ka famanata 'i ninimana 'osi baita 'i Galili, ma na wane 'oro ki kera faisusu mai siana fuana rongolana na fatalana God.
2 Ma nia ka ada to'ona na ro baru na wane dee ki kera fasia ka to ga 'ana 'i malitakwa, ma kera ka taufia na furai kera ki.
3 Ma sa Jesus nia ka ra 'i laona baru sa Simon, ma ka saea fuana nia ka usungai tu'u kau ana fasia 'i sara. Ma sa Jesus ka to 'i laona na baru nai, ma ka inau ana famanatalana na wane ki.
4 Ma kada nia famanata na wane ki ka suina, nia ka fata 'uri fuana sa Simon, “Mulu usungainia lau kau na baru ne 'uria kula lola, sui kamulu ka ala 'ania na furai kamulu ki fuana deelana mai na ie ki.”
5 Ma sa Simon ka olisia ma ka 'uri, “Famanata 'ae, kalu rao ulafu na mai sulia rodo lalau ne, boroi ma nao kalu si deea go ta ie. Boroi ma sulia fatalamu, nau ku ala 'ania na furai ne ki.”
6 Ma kada kera ala 'ania na furai nai ki, kera ka deea na ie 'oro 'asiana, ma na furai ki karangi ka muu na.
7 Sui kera ka karumia mai na wane kwaimani kera ki 'i laona te baru lau, fua kera ka leka mai, kera ka kwai'adomi ada. 'Urinai kera ka dao mai, ma kera ka fafungua ro baru nai ki ana ie leka karangi kera ka kuruu go.
8 Ma kada sa Simon Pita nia ada to'ona na ru nai, nia leka mai ka boruru 'i naona sa Jesus, ma ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, leka kau 'amu fasi nau! Nau na wane ta'a 'asiana!”
9 Sa Simon fainia na wane ne kera to senai ki, kera ka kwele 'asiana ana ie 'oro ne kera deea.
10 Ma na ro wane ne keroa rao fainia sa Simon, ne satada sa Jemes ma sa Jon, na ro wele sa Sebedi ki, keroa ka kwele laugo. Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Simon, “Nao 'oe si mau lau. 'I nao be 'oe deea ie ki, boroi ma safali 'i ta'ena ka oli 'alaa, 'oe deea lalau na wane ki fua kera ka famamana God.”
11 Ma kada kera dao na 'i sara, kera ka fasia na baru ki sulia one, ma kera ka fasia ru ki tafau, ma kera ka leka na fainia sa Jesus.

Sa Jesus gura te wane kuua
(Matiu 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Ana te maedangi, sa Jesus nia to 'i laona te fere, ma te wane ne kuu
nia saungia, nia to laugo senai. Kada nia ada to'ona sa Jesus, nia leka
mai siana, ka boruru 'i naona, ma ka amasia ka 'uri, "'Aofia 'ae, dia 'oe
nonimabe, 'oe saitamana gura nau ga 'amu."
13 Sui sa Jesus ka taga kau na 'abana, ma ka samo to'ona nonina, ma ka
fata 'uri, "Iu ka, nau ku nonimabe. 'Oe mafo na." Ma 'ali'ali burina fatae
nai ki sa Jesus saea go, na kuu nai ka siki na fasia wane nai.
14 Sui sa Jesus ka fata totongai fuana wane nai ka 'uri, "Nao 'oe si
farongoa lau ana ta wane ana ru ne ki. Boroi ma 'oe leka basi 'amu siana
na fataabu, ma 'oe fatainia na nonimu fuana, fua nia kai saitamana ne 'oe
'akwa na. Sui 'oko kwatea na afafue 'oe dia be sa Moses nia saea fuana
kwatelana, fua ka kwatea famamanae fuana wane ki tafau ne nonimu nia
'e mafo na."
15 Nia ka 'urinai boroi 'ana, na farongoe sulia ru ne sa Jesus fulia ki, nia
talofia na kula 'oro ki, ma na wane 'oro ki kera ka leka mai siana fuana
rongolana famanatalae nia ki, ma fua sa Jesus ka gurada laugo fasia na
mataie kera ki.
16 Ma kada 'oro, sa Jesus nia leka fasia wane ki 'uria kula aroaro ki fuana
folae.

Sa Jesus gura na wane
ne nonina mae
(Matiu 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Te maedangi, kada sa Jesus nia famanata laona te lume, tani Farasi
fainia wane famanata ana taki ki, kera to laugo senai. Kera leka mai fasia
fere 'oro ki ana lofaa 'i Galili fainia 'i Jiudea, ma 'i Jerusalem. Ma na
nikilalae God ka to fainia sa Jesus, fua nia ka gura wane ne kera matai ki.
18 Ma tani wane ngalia mai te wane ne nonina mae, kera ngalia mai 'i
fafona 'ifitai. Kera ka sasi ngangata 'uria rulae lao lume fainia, fua kera
ka alua 'i naona sa Jesus, fuana nia ka gura.
19 Boroi ma sulia na okue nai baita 'asiana, wane kwaimani ana wane
ne si bobola na fuana rulae kau 'i lume siana sa Jesus. 'Urinai kera ka
ngalia wane nai, kera ka ra fainia 'i fafona lume, ma kera ka tafangia te
mae kwakwa baita, kera ka fakosoa mai na wane nai 'i fafona 'ifitai nia
siana sa Jesus.
20 Ma kada sa Jesus nia ada saitamana na famamanae kera, nia ka fata
'uri fuana wane ne nonina mae, "Wane nau 'ae, nau ku manatalugea na
ta'alae 'oe ki."
21 Ma na wane famanata ana taki ki fainia Farasi ki, kera ka ngununguu
buri fuada kwailiu ma kera ka fata 'uri, "Wala 'ae! Nia saea nia ta wane
'uta ne? Nia fabolotania fainia God. Wane ki nao si manatalugea ta'alae
ki. Taifilia go God ne saitamana manatalugea ta'alae ki."
22 Sa Jesus nia saitamana manatalada, ma ka fata 'uri fuada, "Kamulu si
manata lau 'urinai."*
23 'Urinai go nia ka fata 'uri, "Dia nau ku fata 'uri fuana wane nonina
mae ne ku 'uri, 'Ta'alae 'oe ki, nau ku manatalugea na,' kamulu si ada
to'ona go ne nia fuli. Boroi ma dia nau ku fata 'uri, 'Tatae, ma 'oko fali,'
senai kamulu ka fi ada to'ona ne na nikilalae 'e nia aku fuana gurae.

* **5:22** Sa Jesus ka saitamana kera ka famamana taifilia go God ne ka gura wane ki.

24 Kada nau gura wane ne, nau fatainia fua mulu ne nau, na Wele nia
Wane, nau ku too ana nikilalae fuana manatalugelana na ta'alae ki."
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane nonina mae nai, "Nau ku saea fuamu,
'oe tatae na, ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko leka na 'i fere 'oe."
25 Ma na wane nai, 'ali'ali nia ka tatae na 'i naoda, go nia ka ngalia 'ifitai
ne nia tio 'i fafona, ma ka oli 'i fere fainia tangolae baita fuana God.
26 Ma kera tafau kera ka kwele 'asiana, ma kera ka tangoa God. Ru ne
kera ada to'ona kera kwele 'asiana, kera 'uri, "Iu ka, ru ni kwelea baita
'asiana ne kulu suana 'i ta'ena."

Sa Jesus nia riisia sa Lifae
(Matiu 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Burina ru nai, sa Jesus nia leka kau 'i maa, ma ka ada to'ona sa Lifae,
na wane ni konilana malefo ana takisi, nia gourue ana kula ne nia rao
ana. Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe leka mai fai nau."
28 Sa Lifae ka tatae, ma ka fasi buri ana ru nia ki tafau, ma ka leka fainia
sa Jesus.
29 Sui sa Lifae ka sasia te fafanga baita fuana sa Jesus 'i lume nia. Ma
ana kada nai laugo, na wane 'oro ne kera konia malefo 'ana takisi ki fainia
tani wane lau, kera fanga fainia sa Jesus.
30 Tani Farasi ma wane famanata ana taki ki kera ka guisasu, ma kera
ka fata 'uri fuana fafurongo sa Jesus ki, "Nia bobola fainia nia si fanga ma
ka ku lau fainia wane ni konilana malefo ana takisi ma wane ta'a 'urinai
ki."
31 Sa Jesus nia olisida ka fata 'uri, "Wane ne nao kera si matai ki, kera
si doria go ta wane kwaigurai, boroi ma wane ne kera matai ki, kera ka
bobo 'uria wane kwaigurai.
32 Nau kusi leka lau mai fuana riilae 'uria wane 'o'olo ki fua kera kai
kari abulo, boroi ma na wane ne abulolada ta'a ki lalau ne, nau ku leka
mai fuana riilae 'uria talalana manatalada."

Na ledilae sulia na
abu fangalae
(Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Tani wane kera fata 'uri fuana sa Jesus, "Ana kada 'oro ki, na fafurongo
sa Jon ki kera abu fanga fuana folae ma na fafurongo Farasi ki kera ka
'urinai laugo. Boroi ma na fafurongo 'oe ki, kera fanga ma kera ka ku ga
'ada."
34 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, "Nia si bobola fainia tooa ne kera to ana
fafanga ana araie ne kera ka abu fanga. Sulia ne, kada arai falu nia to ga
'ana 'ua faida, wane ki kera eele ga 'ada 'ua.
35 Boroi ma kada ne kai dao mai, kada ne kera kai talaia na arai falu
fasida. Senai, kera fi abu fanga lau, sulia ne kera kwaimanatai. Nia ne
nao si bobola fua fafurongo nau ki kera ka abu fanga ga 'ada kada nau ku
to 'ua faida."
36 Sui sa Jesus ka fata ana tarifulae fuada laugo 'uri, "Nia si bobola fua
mulu ngali ta ngingisi maku falu fuana modelana ta maku ne nia 'ua. Dia
ta wane nia sasia na ru nai, na ngingisi maku falu nai ka musia na maku
'ua nai, sulia maku falu nia lukuluku 'i burina taufilana, ma na maku falu
si ada lea go fainia na maku 'ua.
37 Ma mulu saitamana laugo ana, nao nia si bobola fuana ta wane ka
alua na waeni falu 'i laona ngwai 'ua ana 'ungana nanigot, sulia ngwai ru

'ua nai nao si bose. Suli dia nia sasia na ru 'urinai, kada na waeni nai kai
torotoro go mai, nia ka fogea na ngwai ru 'ua nai, ma na waeni nai ka
'igitai, ma na ngwai ru nai ka ta'a na.
38 Nia ne wane kai alua waeni falu 'i laona na ngwai ru falu ne nia
saitamana kai bose.
39 "Te wane ne 'idufa kufia ga 'ana waeni 'ua, nao nia si doria na waeni
falu. Sulia nia fata 'uri, 'na waeni 'ua ne kufilana mamasia ka lea.' "

6

Sa Jesus nia baita fuana Sabat
(Matiu 12:1-14; Mak 2:23–3:6)

1 Te Sabat, sa Jesus fainia fafurongo nia ki kera leka, ma kera ka liu folo
ana te oole witi.* Ma kada kera liu ana, na fafurongo nia ki kera ka ngeda
tani fueru, ma kera ka 'asa'asa laona 'abada, ma kera ka 'ania.
2 Ma kada wane ana Farasi ki kera ada to'ona, kera ka fata 'uri, "Ru ne
kamulu sasia nia 'oia na taki sa Moses, sulia kamulu ngeda witi ne ana
Sabat, maedangi ana mamalolae."
3 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku saitamana kamulu idumia sulia
laona Buko Abu na ru be sa Deved na kingi nia sasia 'i nao. Ana kada nai,
sa Deved fainia wane nia ki kera fiolo 'asiana,
4 nia ka leka 'i laona na 'O'obe Abu God,† ma na 'inita fataabu ka kwatea
fuana sa Deved na beret ne kera 'auabua fuana God. Ma sa Deved ka 'ania
na beret nai, ma ka kwatea laugo fuana wane nia ki, ma kera ka 'ania.
Boroi ma na taki kulu alamatainia fuana taifilia go na fataabu God ki ne
kera saitamana 'anilana. Ma nao kulu si ada to'ona laona Buko Abu ne
God nia guisasu fuana sa Deved."✡
5 Sui sa Jesus ka fata na 'uri, "Nau, na Wele nia Wane, nau ku too ana
na nikilalae fuana saelana ru ki fuana wane ki kera saitamana ka sasia ga
'ada ana Sabat."
6 Ma ana te Sabat laugo, sa Jesus ka leka laona beu fuana folae ma ka
famanata. Ma te wane nia to laugo senai ne 'aba 'o'olo nia 'e mae.
7 Ma tani wane famanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kera ka to laugo
senai, ma kera ka adaada 'uria dia sa Jesus kai gura wane nai ana Sabat.
Dia 'urinai, kera ka fata maana sa Jesus ana 'oilana taki God ana gurae, ru
nai kera manata sulia nia dia raoe.
8 Ma sa Jesus nia saitamana ga 'ana manatada, ma nia ka fata 'uri fuana
wane ne 'abana mae, "Tatae mai, 'oko uu mai 'i naona wane ki tafau." Ma
wane nai ka tatae, ma ka leka mai siana sa Jesus.
9 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana Farasi ki, ma na wane famanata ana taki
ki, "Nau ku ledi kamulu basi. Te ne taki kulu nia alamatainia fua kulu ka
sasia ana Sabat? Nia alamatainia sasilana ru lea ki, naoma sasilana ru ta'a
ki? Nia alamatainia na famaurilana ta wane, naoma saungilana ta wane?"
10 Sa Jesus nia fata 'urinai ka sui, nia ka ada kwailiu fuada, go nia ka fata
'uri fuana wane ne 'abana nia mae, "Taga na 'abamu." Ma nia ka taga, ma
na 'abana ka lea na.
11 Ana kada kera suana, kera ka guisasu 'asiana, ma kera ka fata oku
sulia te ne kera kai sasia ana sa Jesus.

---

* **6:1** Witi na ru kera saungainia fuana beret.
† **6:4** *'O'obe Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari
✡ **6:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9

Sa Jesus filia na
lifurongo nia ki
(Matiu 10:1-4; Mak 3:13-19)

12 Ana te kada laugo, sa Jesus ka ra 'uria gwauna fa uo fua nia ka fo. Ma
laona rodo lalau nai, nia 'e fosia God.
13 Kada nia 'ofodangi na, nia ka saea mai fafurongo nia ki siana, ma ka
filia akwala ma ro wane, ma ka saeda lifurongo ki.
14 Na satada: sa Simon ne sa Jesus fasata 'ana sa Pita, ma sa Andru na
sasina, ma sa Jemes, ma sa Jon, ma sa Filip, ma sa Batolomiu,
15 ma sa Matiu, ma sa Tomas, ma sa Jemes na wele sa Alfeas, ma sa
Simon te wane ana wane Jiu ki be kera doria tarilana wane Rom ki fasia
'i Israel,
16 ma sa Jiudas na wele sa Jemes, ma sa Jiudas Iskariot na wane ne nia
ne kai 'olomaelana sa Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus nia famanata ma
ka gura na wane ki
(Matiu 4:23-25)

17 Sa Jesus nia koso mai fasia 'i gwauna uo nai fainia na akwala ma ro
lifurongo nia ki, ma ka uu ana kula ote fainia na okue baita nai ne tani
wane lau ana fafurongo nia ki. Ma tani wane 'oro lau ne kera leka mai
fasia bali lofaa 'i Jiudea, ma fainia fere baita 'i Jerusalem, ma na fere ki 'i
Taea ma 'i Saedon ne kera to sulia asi, kera to laugo senai.
18 Kera leka mai fuana rongolana sa Jesus, ma fua sa Jesus ka gurada
fasia na mataie kera ki. Ma na wane ne kera to ana anoeru ta'a ki, kera
leka laugo mai, ma sa Jesus ka gurada.
19 Na wane ki tafau kera ili 'uria samolae to'ona sa Jesus, sulia na
nikilalae nia leka kau fasia fuana guralana na wane ki tafau.

Elelae ma kwaimanataie
(Matiu 5:1-12)

20 Sa Jesus ka ada kau fuana fafurongo nia ki ma ka fata 'uri,
"Elelae fua mulu wane ne kamulu siofa ki, sulia ne God ka gwaungai fafi
kamulu.
21 Elelae fua mulu wane ne kamulu fiolo ana kada ne ki, sulia kamulu ne
kai abusu.
Elelae fua mulu wane ne kamulu angi ana kada ne ki, sulia kamulu ne kai
ngwaela.
22 Elelae fua mulu kada na wane ki kera kai famalagaigai kamulu, ma kera
ka ifulangai kamulu, ma kera ka fata fali kamulu, ma ka fuusi ta'a
amulu, sulia kamulu rosuli nau na Wele nia Wane.
23 Kamulu kai eele, ma mulu ngwae sakasaka 'ana eelea baita kada ne
wane ki kera kai sasi 'urinai amulu, sulia na kwaiarae baita nia
makwali kamulu 'i langi. Nau ku saea ru nai sulia kera ne kai sasia
laugo ru ta'a fua mulu ne koko kera ki sasia ana profet ki mai 'i nao.
24 Boroi ma, nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu to ana toorue
ki ana kada ne, sulia totodae ne ki kamulu too ana kai sui.
25 Nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu fanga abusu ki ana
kada ne, sulia kamulu ne kai fiolo.
Nia kai ta'a 'asiana fua mulu na wane ne kamulu ngwaela ki ana kada ne,
sulia kamulu ne kai omaee, ma mulu angi.

26 Nia ta'a 'asiana fua mulu kada ne wane ki kera fata lea amulu, sulia na
koko kera ki, kera sasia laugo ru nai ki fuana profet susuke ki.”

Kwaimanie fuana malimae
(Matiu 5:38-48; 7:12a)

27 Sa Jesus nia famanata laugo ka 'uri, “Nau ku saea fua mulu na wane
ne kamulu rongo sulia fatalaku, mulu kwaimani ana na malimae kamulu
ki, ma mulu sasi lea fuana wane ne kera famalagaigai kamulu ki.
28 Ma mulu fosia God, fua nia kai falea wane ne kera agi kamulu, ma
mulu fo fuana wane ne kera sasia ru ta'a amulu.
29 Ma dia ta wane ka fidalia na satemu, 'oe alamatainia nia ka fidalia lau
ta bali sate. Ma dia ta wane ka ngalia na maku gwala 'oe, 'oe alamatainia
nia ka ngalia laugo na maku lola 'oe fuana.
30 Ma 'oe kwate fua ta wane boroi 'ana ne nia kai gania ta ru amulu.
Ma dia ta wane nia ngalia ta ru ana ru 'oe ki, nao 'oe si gania lau fuana
olitailana fuamu.
31 Ta te ne kamulu doria na wane 'e'ete ki kera kai sasia fua mulu,
kamulu ka sasia laugo fuada.
32 “Ma dia kamulu kwaimani go amulu ana wane ne kera kwaimani
amulu ki, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia na wane ta'a ki
boroi, kera kwaimani laugo ana wane ne kera kwaimani ada ki.
33 Ma dia kamulu sasi lea go amulu fuana wane ne kera sasi lea fua mulu
ki, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia ne wane abulo ta'a ki boroi,
kera sasi laugo 'urinai.
34 Ma dia kamulu kwate ru go amulu fuana wane ne kera saitamana
kera ka duua fua mulu, nao kamulu si ngalia go ta kwaiarae. Sulia ne
wane abulo ta'a ki boroi, kera sasi laugo 'urinai fuana wane abulo ta'a ki,
fua kera ka duua fuada.
35 Boroi ma kamulu kai kwaimani ana malimae kamulu ki, ma mulu
sasi lea fuada, ma kamulu kai kwate ru ma nao kamulu si makwalia lau
na duulana. Dia kamulu sasi 'urinai, kamulu ne kai ngalia na kwaiarae
baita, ma na abulolamulu ne kai dia God na Maa kamulu ne nia 'inito ka
tasa. Sulia God nia sasi lea fuana wane ta'a ki ma wane ne nao kera si eele
fainia te ne nia sasia fuada.
36 Mulu kwaimanatai ana wane ki, ka dia laugo na Maa kamulu ne nia
kwaimanatai amulu.

Famanatalae sulia
ketolana ta wane
(Matiu 7:1-5)

37 “Nao kamulu si ketoa ta wane 'e'ete, fasi God ka keto kamulu laugo.
Ma nao kamulu si saea na kwaekwaee fuana tani wane 'e'ete, ma God nao
si kwatea laugo na kwaekwaee fua mulu. Mulu manatalugea wane ki, ma
God kai manataluge kamulu laugo.
38 Mulu kwate ru ki fuana wane ki, ma God kai kwate ru laugo fua mulu.
Ma God ne kai kwatea na kwatea ne nia dia ta wane be nia fafungua ta
ngwai ru ne nia nekea, leka nia ka fungu lea go ma ka fungu 'alama go.
Ma God ne kai kwate fua mulu, dia laugo ne kamulu kwate fuana wane
'e'ete ki.”

Na tolana fafurongo ki

39 Sa Jesus nia fata laugo sulia tarifulae fuada ka 'uri, “Ta wane ne maana
'e rodo, nia 'afitai ka talaia lau ta wane ne maana rodo. Dia nia sasi 'urinai,
keroa tafau go ne kai 'asida laona kilu.
40 Dia, na wane ne nia ka rongo ru ga 'ana, nia 'afitai ka liufia na wane
ne famanata nia. Ma dia na wane rongo ru nia ka ngali tafau ru ne wane
famanata nia kwate fuana ki, nia kai dia laugo na wane ne famanata nia.
41 “'Oe ko too ana ta'alae baita ki, boroi ma 'oe ka ngatafia na 'amu ta
wane ne nia to go ana ta'alae tu'u. 'Oe ko dia ta wane ne nia ada to'ona na
gegeo 'i laona na maana wanefuta, boroi ma nia si ada to'ona go na bui
ano baita ne nia laona maana talana.
42 Ma 'oko fata 'uri fuana wane 'e'ete, ‘'Oe si sasia ta ru ne nia ta'a.’
Boroi ma 'oe si manata 'abero go ana ta'alae baita ne 'oe sasia ki. 'Oe
wane kwalabasa. 'Oe fasia basi na ta'alae 'oe ki. Sui, 'oko fi bobola fuana
kwai'adomilae kau ana ta wane 'e'ete fuana ta'alae nia ki.”

Na 'ai fainia na fufue ru
(Matiu 7:16-20; 12:33-35)

43 Sa Jesus ka fata laugo ana te tarifulae fuada ka 'uri, “Na 'ai ne nia
bulao ka lea, nia 'afitai ka fungu ana fueru ta'a ki. Ka dia laugo, na 'ai ne
nia bulao ka ta'a, nia 'afitai ka fungu ana na fueru lea ki.
44 Kulu saitamana 'ai ki tafau, sulia fufue ru kera ki ne kera fungu ana.
Ma nia 'afitai ta wane ka ngeda na fufuana 'ai lea fasia na 'oko ngangara.
45 Ma na wane lea nia sasia laugo na ru lea ki sulia na manatae wane
sasaolia nia. Ma na wane ta'a nia sasia laugo na ru ta'a ki sulia na manatae
wane bilia nia. Na ru ne nia to 'i laona na manatana wane, nia 'e ru mai
'i maa ana fatalana.”

Fafurongo mamana
(Matiu 7:24-27)

46 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “'Uta ne, kada kamulu fata fai nau, kamulu
ka saea nau 'ana 'Aofia, boroi ma nao kamulu si sasia go sulia na ru ne
nau ku saea fua mulu ki?
47 Sa ti boroi ana ne nia leka mai siaku, ma ka rongo sulia na fatalaku,
ma ka sasi sulia, nau fatainia fua mulu na fitoe nia, ma na tolana.
48 Nia dia na wane ne nia saungainia lume nia, ma nia ka 'elia na mae
funu 'ai ki ka koso lola. Aia, ma ana kada na ute ka to, ma na kafo nia
igwa mai, nia 'afitai ka okosia, sulia nia saungainia lume nia 'i fafona na
mae funu 'ai ki ne nia 'elida ka koso lola.
49 Ma na wane ne nia rongoa na fatalaku, ma nao si sasi sulia, nia dia
wane ne nia saungainia lume nia fafona one, nao nia si 'elia mae funu 'ai
si koso lola go. Kada kafo nia igwa mai, ma ka foto ana lume nai, nia ka
'asia, ma ka takalo tafau na.”

7

Sa Jesus gura te wane rao
(Matiu 8:5-13)

1 Kada sa Jesus nia fasuia na fatalana fuana wane ki, nia ka leka na 'uria
fere 'i Kapaneam.
2 Ma te wane senai, nia matai ka baita ma ka karangi mae na. Na wane
nai, nia na wane rao ana te wane fanaonao ana wane ni omee ki fasia 'i
Rom. Ma na wane baita nai, nia manata baita 'asiana ana na wane rao
nia.

3 Ma kada ne wane baita ana omee nai nia rongoa ne sa Jesus nia dao
mai, nia ka kwatea tani wane fanaonao ana Jiu ki, fua kera ka saea sa
Jesus ka leka mai, fua ka gura na wane rao nia.
4 Kada kera dao siana sa Jesus, kera ka amasia, kera ka 'uri, “Na wane
baita ana omee ne nia bobola fainia 'oe kwai'adomi ana na wane rao nia,
5 sulia wane baita nai nia kwaimani 'asiana fua malu Jiu ki, ma nia ka
saungainia te beu fuana folae fua malu 'i seki.”
6 'Urinai sa Jesus ka leka na faida. Ma kada nia dao karangia na kau na
lume, na wane fanaonao nai 'i Rom ka kwatea lau kau na wane kwaimani
nia ki, fua kera ka fata 'uri fuana, “Arai baita 'ae, 'oe si 'abero lau. Nau
nao si bobola fua ne 'oe leka mai 'i laona lume nau.
7 Ma nau boroi si bobola laugo fuana lekalae kau siamu tala'aku. 'Oe
fata go mai 'amu, ma na wane ni rao nau kai 'akwa na.
8 Nau ku saitamana 'oe bobola ga 'amu fuana sasilana ru nai, sulia nau
talaku na wane nau ku rao 'i farana na wane baita ki, ma nau ku too ana
wane ni omee ki ne kera rao 'i farana na baita nau. Ma dia nau ku saea
ta wane ku 'uri, ‘'Oe leka,’ ma nia ka leka. Ma dia nau ku saea ta wane
ku 'uri, ‘'Oe leka mai,’ nia ka leka mai. Ma dia nau ku saea ta wane ni rao
nau ka 'uri, ‘'Oe sasia ru ne,’ nia ka sasia na.”
9 Ana kada sa Jesus nia rongoa ru nai, nia ka kwele 'asiana. Ma nia ka
abulo, ma ka fata 'uri fuana wane ne kera leka 'i burina ki, “Nau ku saea
fua mulu, nau nao si ada 'ua to'ona ta wane ne nia famamana ka 'uri, sui
boroi 'ana laona 'i Israel.”
10 Ma na wane ngali farongoe nai ki, kera ka oli 'uria 'i lume na wane
baita ana omee be, ma kera ka ada to'ona na wane matai be nia 'akwa na.

Sa Jesus famauria na wane ne nia mae na

11 Ma nao nia si tau go 'i burina ru nai ki, sa Jesus fainia na fafurongo
nia ki, ma wane 'oro ki laugo, kera leka 'uria te fere ne kera saea 'ana 'i
Nein.
12 Ma kada nia dao karangia maana na mae tafa ana na fere nai, tai
wane kera ngalia mai te wane mae, ma kera ka leka na mai 'i maa. Na
wane mae nai, nia na wele mutai te gwa 'oru. Ma na okue baita kera ka
leka mai fainia fuana faitolilae ana.
13 Ma kada sa Jesus, na 'Aofia, nia ada to'ona na gwa 'oru nai, nia ka
kwaimanatai 'asiana ana, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe si angi lau.”
14 Sui nia ka leka kau, ma ka samo to'ona na tatafe ne wane mae nai nia
tio fafona, ma na wane ne kera ngalia wane mae nai, kera ka uu ngado.
Go sa Jesus ka fata 'uri, “Wane fi baita 'ae, nau ku saea fuamu, 'oe tatae!”
15 Ma na wane fi baita be ka tatae na, ma ka safali ka fata. Ma sa Jesus
ka kwatea na fuana gaa nia.
16 Ma na wane ne kera ada to'ona ru nai ki, kera ka kwele 'asiana, ma
kera ka tangoa God, kera 'uri, “Te profet 'initoa nia sakatafa na mai 'i
safitakulu. God nia dao na mai fuana 'afilakulu na wane nia ki.”
17 Ma na farongoe sulia sa Jesus, ka talofia na laona bali lofaa 'i Israel,
ma na bali ana fere ki kalikalia laugo.

Sa Jon wane ni Siuabu
nia kwatea ro fafurongo
nia ki siana sa Jesus
(Matiu 11:2-19)

18 Ana kada ne fafurongo sa Jon ki kera farongo nia ana na raolana sa
Jesus, sa Jon ka saea mai ro fafurongo nia ki siana,
19 ma ka eresi keroa ka leka kau siana sa Jesus, na 'Aofia, 'uria ledilana
kera 'uri, “'Uri ma 'oe na ne na Christ, wane ne kai dao mai, naoma kalu
makwalia lau ta wane 'e'ete?”
20 Ma ana kada keroa dao siana sa Jesus, keroa ka ledi 'uri ana, “Sa Jon
wane ni Siuabu nia odu karo mai fua ledi 'oe, 'Uri ma 'oe na ne na Christ,
wane ne kai dao mai, naoma kalu makwalia lau ta wane 'e'ete?”
21 Ma ana kada nai laugo, sa Jesus nia gura wane matai 'oro ki, ma nia
ka ifulangainia na anoeru ta'a ki fasia na wane ki, ma ka gura na wane ne
maada rodo ki.
22 Nia ne sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro oli kau, moro ka farongoa
sa Jon ana ru ne ki kamoro suana, ma kamoro ka rongoa 'i ta'ena. Wane
maada rodo ki, kera ada na. Ma wane 'aeda mae ki, kera fali na. Ma na
wane ne kuu nia saungida ki, kera ka mafo na. Ma wane ne alingada boko
ki, kera ka rongo na. Ma wane ne kera mae ki, kera ka mauri lau. Aia, ma
na Farongoe Lea, nau ku 'ainitaloa na 'ana fuana wane siofa ki.
23 God kai falea na wane ki tafau ne nao kera si noni'ela 'ani nau, sulia
na ru nau ku sasia ki.”
24 'I burina na ro fafurongo sa Jon ki keroa oli na, sa Jesus ka fata sulia
sa Jon fuana wane ne kera oku senai ki ka 'uri, “Ana kada kamulu leka
siana sa Jon laona bali lofaa 'eke'eke, sa ti ne kamulu leka fuana adalae
to'ona senai? Ta wane ne manata ruarua ka dia ga 'ana ta ngosa rade ne
nia gelogelo ana kuburu? Nao! Sa Jon nia nao lau wane 'urinai.
25 'Uri ma, te ne kamulu leka fuana adalae to'ona? Ta wane ne nia 'afisia
na maku ne folilana baita? Nao! Sulia wane ne kera ofi 'urinai ki, kera
'initoa, ma kera ka to 'i laona lume kingi ki.
26 Kamulu farongo nau mai. Te ne kamulu leka kau fua adalae to'ona?
Ta profet? Iu! Nia ta profet mamana! Ma nia liufia na profet 'i nao ki
tafau.
27 Sa Jon na be kera kekede sulia laona Kekedee Abu ana kada God nia
fata 'uri, ‘Ada basi, nau kai kwatea kau na wane ni ngali farongoe nau 'i
nao amu, fua nia kai sasi akau ana wane ki fuamu.’ ” ✡
28 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea fua mulu, sa Jon nia talingai
ka liufia na wane ki tafau ne kera futa mai 'i laona molagali ne. Sui ka
'urinai boroi 'ana, na wane ne kera tu'u ki laona 'Initoe God, kera talingai
ka liufia sa Jon.”*
29 Wane ki tafau ne kera rongoa fatalana, ma na wane ni konilana
malefo ana takisi ki boroi, kada kera rongo sulia fatalana sa Jesus, kera
ka saitamana na taale God nia saga ma ka mamana, sulia kera kari abulo,
ma sa Jon ka siuabu kera tafau.
30 Boroi ma ana na Farasi ki fainia wane famanata ana taki ki, sulia ne
kera noni'ela ana kari abulolae ma na siuabulae ana sa Jon, kera nao si
doria go na rolae sulia na kwaidorie God ne nia sasi akau ana fuada.
31 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Nau ku fabolotania fua mulu wane
abu famamana 'i ta'ena, kamulu dia na kaela wele
32 ne kera oku 'i maana usie ana ro okue ki. Ma te bali ada ka akwa kau
fua tani wele ka 'uri, ‘Kalu ufi 'au, ma mulu si ngwae go sulia. Ma kalu ka
ngufia na fa ngu sulia maee fua mulu, ma mulu si kwaimanatai go.’

✡ **7:27** Malakae 3:1 * **7:28** Sa Jesus saea ru ne sulia nao ta raoe fua talingai ka liufia fatalolana ne na Christ ne kai dao mai. Na raoe ne be sa Jon sasia.

33 Kada sa Jon wane ni Siuabu nia dao mai, nia abu fanga, ma nao si
kufia ta waeni, ma kamulu ka saea sae nia too ana anoeru ta'a.
34 Sui, kada nau, na Wele nia Wane, nau ku dao mai, nau ku fanga oku,
ma nau ku ku fainia wane ki, ma kamulu ka fata laugo 'uri, ‘Kamulu ada
to'ona! Nia fanga baita, ma ka ku baita ana waeni, ma nia ka kwaimani
fainia wane ne kera koni malefo ana takisi ki ma wane abulolada ta'a ki
laugo.’
35 Boroi ma, wane ne kera rosulia na liotoe God ki, kera fatainia ne God
nia mamana.”

Sa Jesus nia laona lume sa Simon na Farasi

36 Te wane ana Farasi ki ne satana sa Simon, nia laefia sa Jesus fua ne
kai fanga fainia. Ma sa Jesus ka leka 'i lume nia, ma ka egwaegwa, ma ka
fanga fainia.
37 Ma te keni abulo ta'a nia to laugo 'i laona na fere nai. Ana kada ne
keni nai nia saitamana sa Jesus nia fanga 'i laona lume na Farasi nai, nia
ka ngalia mai te bi ngwaingwai lea ne nia fungu ana ngwaingwai ne nia
moko lea 'asiana.
38 Ma nia ka ru laona lume, ka uu mai 'i burina sa Jesus karangia 'aena,
ma nia ka angi, ma ka fagwinia na 'aena sa Jesus ana na kafo ana maana.
Sui, nia ka usua 'aena sa Jesus ana ifuna, ma ka nono'ia. Sui nia ka
'igitainia na ngwaingwai moko lea nai 'i fafona 'aena sa Jesus.
39 Ma kada ne na Farasi be nia laefia sa Jesus, nia ada to'ona na ru nai,
nia ka manata 'ana 'uri, “Dia na wane ne nia na profet, nia ka saitamana
abulolana keni ne nia ta'a 'asiana.”
40 Ma sa Jesus ka saitamana na manatana na Farasi nai, ma nia ka fata
'uri fuana, “Simon 'ae! Te ru ne nau ku doria saea fuamu.”
Ma sa Simon ka 'uri, “Famanata 'ae, 'oe saea mai fuaku.”
41 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ro wane ki keroa ngali langa ana malefo
fasia te wane ne nia alamatainia wane ki kera ka ngali langa ana malefo
nia ki. Ta wane nia ngalia lima talanga malefo ki, ma ta wane ka ngalia
lima akwala malefo ki.
42 Ma keroa tafau go nao keroa si bobola fainia duulana malefo nai ki,
ma na wane ne nia alamatainia ngali langalae fuadaro ka manatalugea
na ngali langalae keroa ki tafau. 'Uri ma sa ti adaro ne nia eele ka baita
fuana, ana ro wane ne nia kwatea malefo nai ki fuadaro?”
43 Ma sa Simon nia olisia ka 'uri, “Nau ku kwaisae na wane ne nia ngalia
malefo 'oro.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri, “'Oe olisi saga na.”
44 Sui sa Jesus ka abulo fuana keni nai, ma ka fata 'uri fuana sa Simon,
“'Oe ada to'ona basi na keni ne. Kada nau ku ru mai laona lume 'oe, 'oe
si kwatea go kafo fuaku fuana taufilana 'aeku.† Boroi ma, nia taufia 'aeku
ana na kafona maana, ma ka usua ana na ifuna gwauna.
45 Ma 'oe si kwalo nau go ana na nono'ilaku. Boroi ma keni ne, nia safali
ana kada be nau ku ru mai 'i lume, nia ka inau na ana nono'ilana 'aeku.

† **7:44** Ana maedangi 'initoa ki, na wane Jiu ki 'idufa sasi go sulia na falafala ana wane Grik ki, ma na wane Rom ki, fuana tio rerelae 'ana bali mauli, kera ka rere ana susu'una 'aba mauli, ma kera ka fanga ana 'aba 'o'olo. 'Urinai ne ka ngwaluda fuana keni nai ka taufia 'aena. Kada kera ru mai 'i lume, kera kwatea kafo fuana wane dao ki fua kera taufia 'aeda, sulia wane ne kera 'e rufia tae butu ne kwate ma 'aeda ka rafurafua 'asiana. Kwalolana wane dao ki boroi, kera nono'ia sateda, ma maedangi 'initoa ki na bi ngwaingwai ana olif moko lea ki ka 'igitainia fafona gwauda.

46 Ma 'oe si ngwaingwaia go na gwauku ana ta ngwaingwai. Boroi ma
keni ne, nia 'igitainia na ngwaingwai moko lea ne ana 'aeku.
47 Nia ne, nau ku saea fuamu, na kwaimanie baita nia, 'e fatainia ne na
garoe 'oro nia ki kera aluge tafau na. Boroi ma, sa ti ne garoe nia ne kera
manataluge ka tu'u, na kwaimanie nia tu'u laugo.”
48 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana keni nai, “Nau ku manatalugea na ta'alae
'oe ki.”
49 Ma tani wane ne kera to senai, kera ka guisasu fuana sa Jesus, ma
kera ka fata 'uri 'i safitada kwailiu, “Na wane 'uta ne nia 'e manatalugea
na ta'alae ki 'uri ro?”
50 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana keni nai, “'Oe leka na, ma nao 'Oe si
manata 'abero na. God nia famauri 'oe, sulia ne 'oe famamana.”

8

Tani keni kera leka fainia sa Jesus

1 Ma 'i burina ru nai ki, sa Jesus ka leka daraninia na lao fere tu'u ki,
ma na fere baita ki, ma nia ka 'ainitalo ana na Farongoe Lea sulia 'Initoe
God. Ma na akwala ma ro fafurongo nia ki, kera leka laugo fainia,
2 ma tani keni laugo ne sa Jesus ifulangainia na anoeru ta'a ki, ma ka
gura na mataie ki laugo fasida. Ma kera ne: ni Mary, keni 'i Magdala be
sa Jesus nia ifulangainia na fiu anoeru ta'a ki fasia,
3 ma ni Joana, na 'afe sa Kusa na wane baita ana wane ne kera rao 'i
laona na lume sa Herod na kingi, ma ni Susana, ma tani keni 'oro lau. Na
keni nai ki ne kera foli ru ana malefo kera ki fuana 'afilana sa Jesus fainia
fafurongo nia ki.

Tarifula sulia wane ne takalongainia mege witi
(Matiu 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Na wane 'oro ki kera oku mai siana sa Jesus. Kera leka mai fasia fere
'e'ete kwailiu ki tafau. Sa Jesus fata ana tarifulae fuada ka 'uri,
5 “Te wane nia leka ka takalongainia mege witi ki laona oole nia. Ma
ana kada nia takalongainia mege witi ki, tani mege ru nia 'asia sulia na
kakaloe. Ma na wane ki kera liu, ma kera ka urida, ma na no ki kera ka
'anida laugo.
6 Aia, tani mege ru ka 'asia fafona ano faula. Ma ana kada kera bulao
mai, nia 'ali'ali go kera ka kuku na, sulia na ano nai nao nia si gwini.
7 Ma tani mege ru ka 'asia laugo 'i safitana na 'oko ngangara ki. Ma na
'oko nai ki kera ka bulao mai fainia na mege ru lea ki, ma ka karo fafia na
witi nai ki.
8 Ma tani mege ru ka 'asia laugo 'i fafona ano lea, ma kera ka bulao, ma
kera ka fungu ana fueru 'oro ki.”
Ma sa Jesus ka fasuia fatalana ka 'uri, “Dia ta wane doria ka saitamana
lea ana ru ne ki, nia ka fafurongo lea.”

Sa Jesus ka fata ana tarifulae ki fuana wane 'oro
(Matiu 13:10-17; Mak 4:10-12)

9 Sui na fafurongo sa Jesus ki kera ka ledia 'uria na fadalana tarifulae
nai,
10 ma nia ka olisida ka 'uri, “Kada sui ki, God nao si famadakwa 'ua 'uta
ne nia ne kai gwaungai ana wane nia ki. Boroi ma ta'ena, na madakwalae
ne dao na fua mulu. Fuana ta wane lau, nau ku fata ana tarifulae ki, ma
nao nau si famadakwa, fua ne,

‘Kera kai ada, ma kera kai ada, boroi ma nao kera si ada to'ona te ne God
sasia fuada.
Kera kai fafurongo, ma kera kai fafurongo, boroi ma nao kera si saitamana
farongoe God.’ ”

Fadalana na tarifulae be
sulia na wane takalongainia mege witi
(Matiu 13:18-23; Mak 4:13-20)

11 'Urinai, sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na fadalana na tarifulae nai: Na
mege ru, nia dia na fatalana God.
12 Na mege ru ne kera 'asida sulia na kakaloe ki, kera dia wane ne kera
rongoa fatalana God, ma sa Saetan ka leka mai ka lafua farongoe nai fasi
kera. Nia ne kwate nao kera si famamana fua kera ka ngalia maurie firi.
13 Ma na mege 'ai ne kera 'asia 'i fafona ano ne nia faula, nia dia na
wane ne kera rongoa fatalana God, ma kera ka ngalia, ma kera ka eele
'asiana. Boroi ma, fatalana God nao si lalisusu go laona maurilada. Kera
ka famamana go sulia kada tu'u. Boroi ma kada ilitoe nia dao go mai, nao
kera si famamana na.
14 Mege witi ne kera 'asida 'i safitana na 'oko ngangara ki, nia dia wane
ne kera rongo, boroi ma kera ka manata 'abero 'ada sulia ru 'e'ete ki, dia
na toorue ki, ma na eelea 'o'oni laona molagali ne nia susida. Nia ne nia
sasia kera si too ana ta fueru lea laona maurilada.
15 Na mege ru ne kera 'asida 'i fafona na ano ne nia lea, nia dia wane ne
kera rongoa fatalana God ma kera ka konia laona manata wane 'o'olo ma
ka lea. Ma kera ka susute ana fitoe fuana sasilana raoe 'oro lea ki.”

Mulu rongoa ma mulu
rosulia fatalana God
(Mak 4:21-25)

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nao ta wane si fasarua na fa kwesu, ma ka
alua ga 'ana 'i farana ta tiu naoma ta 'ifitai. Boroi ma nia kai alua 'i fulina,
fuana wane ne nia ru mai 'i lume nia kai ada to'ona.
17 “Nia ka 'urinai laugo ana na ta ru ne nia to agwa 'ana kada ne, ta
maedangi nia kai sakatafa tafau mai. Ma tani farongoe ne kera sufafia,
nia kai ra tafa tafau mai 'i maa.
18 “Nia ne mulu fafurongo lea, sulia God ne kai kwate tatakolae ana liotoe
fua mulu, suli dia kamulu rosulia na famanatalae nau ki. Sa ti boroi 'ana
ne nia to ana ta madakwalae tu'u sulia 'Initoe God, God kai lado gwauna
fuana. Boroi ma sa ti ne nao si rosulia famanatalae ne ki, ta madakwalae
tu'u boroi 'ana ne nia kwaisae nia to ana sulia 'Initoe God, God kai olitainia
fasia.”

Tooa mamana sa Jesus ne wane ne kera rosulia God
(Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 'I burina, gaa sa Jesus fainia na sasina ki, kera dao mai, ma kera ka
doria adalae to'ona, boroi ma nia 'afitai fuada fua 'idu karangilana, sulia
na wane 'oro ki kera oku kalia sa Jesus ana kada nai.
20 Ma te wane 'i laona okue nai ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Gaa 'oe fai
sasimu ki, kera uu mai 'i maa, ma kera doria ada to'omu.”
21 Sa Jesus ka fata 'uri fuada tafau, “Sa tifaida ne kera rongo, ma kera
ka rosulia fatalana God, kera na ne gaa nau ki, ma na wanefuta nau ki.”

Sa Jesus nia balufia na kuburu ma na nanafo
(Matiu 8:23-27; Mak 4:35-41)

22 Te kada, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera tae 'i laona ta baru,
ma nia ka fata 'uri fuada, “Kulu tofolo basi 'uria bali 'osi loko.” Ma kera
ka tala'ae, kera ka tofolo na.
23 Ma kada kera leka na kau, sa Jesus ka maleu 'ana. Ana kada nai go,
na kuburu baita nia tae mai, ma na nanafo ki ka magara na mai laona na
baru nai, ma na baru nai karangi kai kuruu na.
24 Fafurongo nia ki kera ka faada sa Jesus kera ka 'uri, “Wane baita 'ae!
Kulu karangi mae na!”
Sui sa Jesus ka tatae ka balufia na kuburu ma nanafo ne magara na, ma
kera ka rosulia, ma na 'osi ka fola na.
25 Sui sa Jesus ka balufia fafurongo nia ki ka 'uri, “'Uta ne kamulu si
famamana nau?”
Ma kera ka kwele, ma kera ka mau, ma kera ka ledi kera kwailiu kera
'uri, “Wane 'uta na ne ro? Nia fata talingai go, ma na kuburu fainia nanafo
baita ki boroi, kera ka ro na sulia.”

Sa Jesus gura te wane
ne to ana anoeru ta'a
(Matiu 8:28-34; Mak 5:1-20)

26 Sui sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera ka tofolo laona 'osi ne leka
ka dao ana bali lofaa 'i Gerasa, ana bali 'osi ne tio kau bali loko fasia lofaa
'i Galili.
27 Ana kada sa Jesus nia koso 'i sara fasia baru, nia ka dao to'ona te wane
fasia kula nai. Na wane nai, na anoeru ta'a ki kera to fainia, ma nia ka
todadara ga 'ana sulia kada tau na mai, ma nao nia si to laugo 'i laona ta
lume. Boroi ma nia to ga 'ana 'i laona na faoda fuana alulana ana wane
mae ki.
28-29 Ana kada 'oro suina mai, kera kani fafia ro 'aena ki ma 'abana laugo,
ma kera ka alua wane fuana fololae 'usia. Boroi ma, nia ka musia ga 'ana
na seni nai ki, ma na anoeru ta'a nai ki kera ka taria na kau 'uria laona
bali lofaa 'eke'eke.
Ma kada nia ada to'ona go sa Jesus, nia ka akwa baita, ma ka boruru na
'i maana 'aena sa Jesus. Sa Jesus nia fata 'uri fuana, “Anoeru ta'a ne, 'oe
ru mai 'i maa fasia na wane ne.”
Ma wane nai ka akwa 'uri, “Jesus 'ae, 'oe Wele God ne nikila 'asiana! Te
ne 'oe doria 'oe sasia 'aku? Nau ku gani 'oe, 'oe si kwatea ta kwaekwaee
fuaku.”
30 Sa Jesus ka ledia, “Satamu sa ti?”
Ma nia ka olisia ka 'uri, “Sataku sa Legini.” Nia fata 'urinai sulia na
anoeru ta'a 'oro 'asiana ne kera rufia.
31 Na anoeru ta'a nai ki kera ka 'ingoa sa Jesus fua ne nia si eresida fua
laona kiluliu ne nao 'ana ta suilae fuana kwaekwaee.
32 Ma na boso 'oro ki, kera fanga 'ada 'i raofaie ana fa uo ne karangi
laugo ana kula nai. Ma na anoeru ta'a nai ki, kera ka gania sa Jesus fua
kera ka rufia 'ada na boso nai ki. Ma sa Jesus ka ala'ania.
33 Kera ru mai 'i maa fasia na wane be, ma kera ka rufia na boso be ki
tafau. Na boso be ki, kera ka lae ana obaraoe 'ato nai 'uria laona 'osi, ma
kera ka ku, ma kera ka mae tafau na.
34 Ana kada wane ne kera ada sulia 'oko boso nai kera ada to'ona ru
nai, kera ka tafi, ma kera ka farongo ana laona fere nai ma na fere tu'u
kalikalia ki laugo.

35 Na wane ki ne kera rongoa, kera ka leka mai fuana adalae to'ona ru
ne nia fuli. Ma ana kada kera dao mai siana sa Jesus, kera ka ada to'ona
na wane nai ne anoeru ta'a nia leka na fasia, ma nia ka gouru na 'ana 'i
maana 'aena sa Jesus, ma nia ka ofi na, ma nia ka manata saga na. Ma
kera tafau kera ka mau.
36 Ma wane ki kera ada to'ona kada ne sa Jesus nia ifulangainia na
anoeru ta'a nai ki fasia na wane nai, kera ka fata na sulia fuana wane
ne oku mai ki.
37 Sui wane ki tafau ne kera to ana bali lofaa nai, kera saea fuana sa
Jesus fua ka leka fasida, sulia kera mau 'asiana. Sui sa Jesus ka ra na 'i
laona baru ka sasi akau na fuana lekalae.
38 Na wane be na anoeru ta'a nia leka fasia, nia ka fata 'uri fuana sa
Jesus, "'Oe alamatainia nau fua nau leka fai 'oe."

Boroi ma sa Jesus ka odua kau, ka fata 'uri fuana,

39 "'Oe oli 'amu 'i fere 'oe, ma 'oko farongo 'ana ru ne God nia fulia fuamu
ki." Sui, na wane nai ka oli na 'uria fere nia, ma ka fata na sulia ru ne sa
Jesus nia fulia fuana ki.

Sa Jesus gura ro keni ki
(Matiu 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Sui, ana kada sa Jesus nia oli lau mai fasia bali 'osi loko, wane ki kera
makwalia, ma kera ka eele 'asiana fuana adalae to'ona.
41 Ma te wane ne satana sa Jaeras ka dao mai. Na wane nai nia ta wane
fanaonao 'i laona beu fuana folae. Nia leka mai ka boruru 'i 'aena sa Jesus,
ma ka ledia sa Jesus fua nia ka leka fainia 'uria lume nia.
42 Sulia te ka sari mutai nia ne nia matai, ma ka karangi mae na. Te
akwala ma ro fangali go ne nia baita mai sulia.

Ma ana kada sa Jesus nia leka fainia, na wane 'oro kera oku kalia laugo.

43 Ma te keni ne gwa 'abu nia tafangia to laugo 'i senai. Na mataie ta'a
nai nia saungia na sulia akwala ma ro fangali ki. Ma nia ka falia na toorue
nia tafau fuana wane kwaigurai ki, boroi ma nao ta wane si gura go.
44 Ma na keni nai ka leka mai 'i burina sa Jesus, ma ka samo to'ona
kakamuna maku gwala sa Jesus, ma na gwa 'abu nai ka lalanga na fasia.
45 Sa Jesus ka ledi ka 'uri, "Sa ti ne samo to'oku?"

Ana kada nai, na okue nai tafau kera ka tofe ga 'ada.

Ma sa Pita ka fata 'uri, "Wane baita 'ae, tooa 'oro ne kera beresi 'oe na."

46 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri, "Ta wane nia samo to'oku, sulia nau ku
saitamana kada ne na nikilalae nau nia gura te wane."
47 Kada keni nai 'e saitamana ne nia nao si agwa na, nia ka fali mai, ma
ka lelebe, ma ka mau, ma nia ka boruru 'i 'aena sa Jesus. Ma kada tooa
'oro nai kera ada fufunu fuana, nia ka farongo kera tafau sulia te ne nia
samo to'ona sa Jesus, ma ka kwatea ne nia ka 'akwa 'ali'ali na.
48 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Keni ne 'ae, God nia gura 'oe na, sulia
ne 'oe 'e famamana nau. Leka na kau amu, ma nao 'oe si manata 'abero
na."
49 Kada sa Jesus nia fata go ana 'ua, te wane nia dao na mai fasia lume
sa Jaeras, ka farongoa sa Jaeras ka 'uri, "Ka sari 'oe be nia mae na. Nao
'oe si fa'aberoa lau na wane famanata."
50 Ma sa Jesus ka rongoa, ma ka fata 'uri fuana sa Jaeras, "Nao 'oe si
mau. Dia 'oe famamana nau, na ka sari 'oe kai lea laugo."

51 Ana kada kera dao kau 'i lume, sa Jesus ka talaia sa Pita, fainia sa Jon,
ma sa Jemes fainia maa fai gaa wele nai go, kera ka ru 'i lume. Sa Jesus
ka luia ta wane lau nao si leka faida 'i lume.
52 Ma na okue nai tafau, kera omaee, ma kera ka angisia na wele nai.
Sui sa Jesus ka fata 'uri, “Kamulu si angi lau. Na wele ne nao nia si mae,
boroi ma nia 'e maleu ga 'ana.”
53 Ma kera ka waelasia lalau sa Jesus, sulia kera saitamana ne wele ne
nia mae mamana na.
54 Sui sa Jesus ka dau 'i 'abana na wele nai, ma ka akwa ka 'uri, “Wele
ne 'ae, tatae na!”
55 Ma na mangona ka oli lau mai, ma nia ka tatae. Ma sa Jesus ka saea
fuada fua kera ka kwatea fanga fuana.
56 Na gaa nia fainia na maa wele nai, keroa ka kwele 'asiana ana ru nai.
Sui sa Jesus ka luida nao kera si fata lau sulia ru nai ki fuana ta wane.

9

Sa Jesus odua na lifurongo nia ki fuana raoe
(Matiu 10:5-15; Mak 6:7-13)

1 Sa Jesus nia saea mai na akwala ma ro fafurongo nia ki siana. Ma nia
ka kwatea na nikilalae ma na gwaungailae fuana guralana mataie ki, ma
na ifulangailana anoeru ta'a ki.
2 Nia ka oduda kau fuana fulangailana na 'Initoe God, ma guralana wane
matai ki.
3 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Nao kamulu si dau sulia ta ru fuana lekalae
amulu. Kamulu si ngalia ta fa kubau, ma ta ngwai, ma ta fanga, ma ta
malefo, ma ta ro 'aba maku fuana tatalalae.
4 Ma tani wane ana ta lume ne kera kwalo kamulu, mulu to babato 'i
laona lume nai, leka ka dao ana kada mulu kai leka fasia na fere nai.
5 Dia ta wane ana ta fere ne nao kera si kwalo kamulu, mulu leka amulu
fasida, ma kamulu ka tafusia gegeona ano fasia na 'aemulu dia na fabasue
na fuada ne God kai keto kera, sulia kera noni'ela ana rongolana fatalana
God.”
6 Ma na fafurongo ki kera ka leka, ma kera ka liu na ana fere ki tafau
fuana 'ainitalolae na Farongoe Lea sulia God, ma fainia guralana wane ki
ana kula ki tafau.

Sa Herod nia rongoa farongoe ki sulia sa Jesus
(Matiu 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Ma ana kada nai laugo, sa Herod Antipas na kingi 'i Galili, nia rongoa
na farongoe ki sulia ru ne sa Jesus nia sasia ki. Ma na manatana ka lae
kwailiu na sulia tani wane kera saea sa Jon wane ni Siuabu ne nia mauri
lau,
8 ma tani wane lau kera ka saea ana sa Elaeja na profet, ma tani wane
lau kera ka saea nia ta profet 'ua mai 'i nao ne nia tatae lau fasia na maea.
9 Go ma sa Herod ka fata 'uri, “Sa Jon be nau ku kwatea na wane ni
omee ka siki musia na luana! Ma na wane 'uta ne kera fata sulia 'uri?”
'Urinai, ka safali na ana kada nai, sa Herod doria 'asiana adalae to'ona sa
Jesus.

Sa Jesus nia fafanga na
lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

10 Ma ana kada ne akwala ma ro lifurongo sa Jesus ki kera oli na mai
fasia fulangailana na 'Initoe God ma na guralana wane matai ki, kera ka
fata sulia ru ne kera sasia ki. Sui, sa Jesus fainia fafurongo nia ki, kera ka
leka taifilida 'uria fere 'i Betsaeda.
11 Boroi ma ana kada ne, wane ki kera rongoa na sa Jesus nia liu, kera
ka leka laugo sulia. Ma sa Jesus ka kwaloda, ma ka fata sulia na 'Initoe
God fuada, ma ka gura na wane ne kera matai ki.
12 Ma 'i saulafi na, kada sato karangi su, na akwala ma ro fafurongo nia
ki kera ka leka mai siana, ma kera ka fata 'uri, "'Oe olitainia na okue ne,
fua kera ka leka 'ada ana fere ki, ma kera ka dao to'ona ta fanga fainia ta
kula fuana tiolae, sulia seki kula ne nao ta wane si to go ana."
13 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Kamulu ka kwatea lalau fanga fuada
fua 'anilana."
Ma kera ka olisia kera 'uri, "Kalu to go ana lima fa beret ki, ma na ro
gwa ie ki. 'Uri ma 'oe doria kalu kai leka folia mai fanga fuana okue baita
ne?"
14 Na okue ne nia bobola fainia na lima to'oni wane ki ne kera to 'i seki.*
Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, "Mulu saea fuada kera ka
gouru 'i ano ana tani gwa tooa ana lima akwala wane ki."
15 Burina ne fafurongo ki kera sasi 'urinai ka sui, na wane ki tafau kera
ka gouru na 'i ano.
16 Sui sa Jesus ka ngalia na lima fa beret nai ki, ma na ro gwa ie nai ki,
ma nia ka ada 'alaa 'uria 'i langi, ma ka tangoa God. Sui nia ka ngiia na
fa beret ki, ma na ie ki, ma ka kwatea fuana fafurongo nia ki, fua kera ka
tolingia ana wane ki.
17 Ma kera tafau kera ka fanga, ma kera ka abusu tafau. Ma na fafurongo
nia ki, kera ka konia na orongana fanga ne nia ore 'i laona akwala ma ro
kukudu ki leka ka fungu.

Sa Pita fainia sa Jesus
(Matiu 16:13-19; Mak 8:27-29)

18 Te kada sa Jesus nia foa ana taifilia, ma na fafurongo nia ki kera ka
leka mai siana, ma nia ka ledida ka 'uri, "Wane ki kera saea nau ana sa ti
ne?"
19 Ma kera olisia kera 'uri, "Tani wane kera sae 'oe sa Jon wane ni Siuabu
ne nia mauri lau. Ma tani wane kera sae 'oe sa Elaeja ne nia mauri lau.
Ma tani wane kera sae 'oe ta wane ana na profet be 'i nao ki mai ne nia
mauri lau."
20 Ma sa Jesus ka ledi kera ka 'uri, "Ma kamulu sae nau mone ana sa ti?"
Sa Pita nia olisia ka 'uri, "'Oe ne na Christ, na wane ne God nia filia
fuana 'afilana wane nia ki."

Sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matiu 16:20-28; Mak 8:30–9:1)

21 Sui sa Jesus ka fata talingai fuada fua nao kera si farongoa lau ta wane
ana ru nai.
22 Ma nia ka fata laugo 'uri, "Nau, na Wele nia Wane, nau kai nonifi ana
ru 'oro ki. Ma na wane fanaonao ki, ma na fataabu baita ki, ma na wane
famanata ana taki ki, kera kai noni'ela aku. Ma kera kai saungi nau, sui
ana oluna maedangi, God kai tae nau fuana maurie."

---

* **9:14** Kera si tomainia go 'afe ki fainia wele ki ne kera fanga laugo laona okue ne.

23 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada tafau, “Sa ti boroi 'ana ne doria kai
leka buriku, nao nia si manata 'abero sulia ru nia doria ki ga 'ana talana.
Maedangi ki tafau nia kai nonimabe fuana lekalae 'i buriku, sui boroi 'ana
kada nia kai nonifi, ma kai mae ana 'airarafolo.
24 Sa ti boroi 'ana ne noni'ela si leka buriku sulia nia doria ka sasi 'ana
sulia kwaidoria nia ki tala'ana, nia kai talafia na maurie firi. Boroi ma dia
sa ti boroi 'ana ne nao nia si sasi sulia kwaidoria nia ki tala'ana, ma nia
nonimabe kai mae sulia nia leka buriku, nia kai too ana maurie firi.
25 Dia ne na wane to ana ru ki tafau laona molagali, kada nia mae, ma
nia kai to tau fasia God, ru nai si fulia go ta lealae fuana.
26 Ma dia ta wane nia 'eke ani nau fainia fatalaku, 'urinai Nau, na Wele
nia Wane, nau kai 'eke laugo ana nia, ana kada nau dao mai fainia na
ngwasinasinae nau, ma na ngwasinasinae Maa nau, ma na ngwasinasinae
'ainsel abu ki laugo.
27 Nau ku saea na fua mulu, tani wane amulu 'i seki laugo, nao kera si
mae leleka kera ka ada to'ona God kai gwaungai ana wane nia ki.”

Sa Jesus nia fatainia ngwasinasinalana ma na nikilalae nia

(Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Bobola fainia kwalu maedangi ki 'i burina ne sa Jesus saea ru nai ki,
nia ka talaia sa Pita, sa Jon, fai sa Jemes, ma kera ka ra 'i gwauna te fa uo
fuana folae.
29 Ma kada sa Jesus nia fo ana, na maana ka tatala ka ngwasinasina, ma
na maku nia ki ka kwao ma ka ngwasinasina 'asiana.
30 Ma 'ali'ali go ro wane ki keroa to laugo senai, ma keroa ka fata fainia
sa Jesus. Keroa ne sa Moses ma sa Elaeja.
31 Ma keroa ka sakatafa mai 'i laona na ngwasinasinae 'i langi, ma keroa
ka fata fainia sa Jesus sulia na maelana ma lekalana fasia na molagali 'uria
'i langi ne nia kai faali'afua 'i Jerusalem.
32 Boroi ma sa Pita ma na ro wane kwaimani nia ki, kera ka maleu na
'ada. Sui ana kada kera 'ada na, kera ka ada to'ona na ngwasinasinalana
sa Jesus ma na ro wane ne keroa uu fainia ki.
33 Ma ana kada ne ro wane nai ki keroa sasi fuana lekalae fasia sa Jesus,
sa Pita ka fata 'uri fuana, “'Aofia 'ae, nia lea 'asiana fua kalu ka to amalu
'i seki. Alu kalu kai saungainia olu 'o'obe ki, ta ai fuamu, ta ai fuana sa
Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja.” (Nia ulafusia laugo 'ana ru ne nia saea.)
34 Ma kada sa Pita nia fata go ana 'ua, te gwa dasa nia dao ma ka nunu
fafida. Ma na olu fafurongo ki, kera ka mau ana kada ne gwa dasa nai nia
leka mai ka dau fafida.
35 Ma te linge fatae talo mai fasia 'i laona na gwa dasa nai ma ka 'uri,
“Nia ne na wele nau. Nau ku filia na. Mulu rongo sulia!”
36 Ma kada linge fatae nai nia suina, taifilia sa Jesus na ne nia to fainia
na olu fafurongo nia ki senai. Ma kera ka nofo fafia na ru nai, ma ana
kada nai nao kera si farongoa na ta wane ana ru ne kera ada to'ona.

Sa Jesus nia ifulangainia anoeru ta'a fasia na wane fi baita

(Matiu 17:14-18; Mak 9:14-27)

37 Sui fai maedangi 'i burina ru nai ki, sa Jesus fainia olu fafurongo nia
ki, kera ka koso mai fasia gwauna fa uo ne sa Jesus nia tatala ana, ma na
wane 'oro ki kera ka dao to'ona sa Jesus.

38 Ma te wane fasia na okue ne nia akwa ka fata 'uri, “Famanata 'ae, nau
ku gani 'oe, 'oe ifulangainia kau anoeru ta'a ne fasia na wele nau, sulia nia
ne te wele mutai nau na.
39 Na anoeru ta'a nia olofia 'ali'ali go, ma nia ka akwa baita, ma ka 'ui
'ania 'i ano ma ka lebetainia, ma na ngiduna ka ngingisu. Kada nia saungia,
nia ka 'afitai 'asiana fuana suilae fasia, ma ka famalagaigaia 'asiana.
40 Nau ku gania fafurongo 'oe ki fuana ifulangailana fasia, boroi ma nia
'afitai 'asiana fuada.”
41 Sa Jesus ka fata 'uri, “Kamulu manatamulu ngasi 'asiana, ma wane
ta'a ki! Mulu nao si famamana nau 'ua! Nau ku noni kulua na ana abu
fitoe ne kamulu. Nau ku to fai kamulu ka dao na 'uri, fulina kamulu ka
famamana nau na.” Sui nia ka fata 'uri fuana wane nai, “'Oe ngalia mai
na wele 'oe 'i seki.”
42 Ana kada ne wele nai nia dao mai ana kula ne sa Jesus nia uu ana, na
anoeru ta'a nai nia ka fi 'ui 'ania wele nai 'i ano, ma ka lebetainia. Ma sa
Jesus ka balufia na anoeru ta'a nai, ma nia ka fi sakatafa fasia wele nai,
ma na tolana wele nai ka fi lea, ma sa Jesus ka kwatea wele nai fuana maa
nia.
43 Ma na wane ne kera oku ki, kera ka kwele 'asiana ana nikilalana God.

Na ruana kada ne sa Jesus nia fata sulia na maelana
(Matiu 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ana kada ne wane ki kera kwele ga 'ada 'ua ana ru ne sa Jesus nia fulia
ki, nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki,
44 “Nao kamulu si manata buro ana na ru ne nau ku saea fua mulu ki.
Nau, na Wele nia Wane, kera kai kwate nau laona 'abana malimae nau
ki.”
45 Boroi ma fafurongo nia ki kera si saitamana te ne nia fadaa ana
farongoe ne nia saea. God nia safungainia na fadalana farongoe ne fasida.
Ma kera mau laugo fuana ledilae 'uria fadalana farongoe nai.

Sa ti ne nia baita 'asiana
(Matiu 18:1-5; Mak 9:33-37)

46 Ma na fafurongo nia ki kera ka olisusu 'i safitada kwailiu fuana sa ti
ada ne nia talingai ka tasa.
47 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana manatalada, nia ka ngalia te wele,
ma ka fauua 'i matangada,
48 ma ka fata 'uri fuada, “Dia sa ti ne 'oe kwaloa ta wele 'uri sulia ne 'oe
famamana nau, 'oe kwalo nau lau go. Ma dia sa ti ne 'oko kwalo nau, 'oe
kwaloa laugo God ne nia odu nau mai, sulia sa ti ne 'oe fatu'u 'oe talamu
'i safitamulu, 'oe ne wane baita ne gwaungai fafi kamulu tafau.”

Sa ti ne si tatae suali kamulu, nia to fai kamulu
(Mak 9:38-40)

49 Sui sa Jon ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, kalu ada to'ona te wane nia
ifulangainia na anoeru ta'a ki ana satamu, ma kalu ka luia fasia sasilana,
sulia nia nao lau ta wane ana tooa kulu.”
50 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nao kamulu si luia lau, sulia sa ti ne nao
si tatae suali kulu, nia na wane fai kulu.”

Na wane 'i Samaria ki kera noni'ela ana sa Jesus

51 Kada nia dao karangi na fuana sa Jesus kai ra 'i langi, nia ka manata
baita ana lekalae 'uria 'i Jerusalem.

52 Ma nia ka kwatea wane ki kera ka eta 'i nao ana. Kera leka, ma kera
ka dao ana te fere ana na bali lofaa 'i Samaria fua kera ka sasi akau ana
ru ki tafau makwalia.
53 Boroi ana na wane ki senai nao kera si doria go kwalolana, sulia nia
na wane Jiu lalau ne nia leka 'uria 'i Jerusalem.
54 Ma kada na ro wane ana fafurongo nia ki sa Jemes ma sa Jon, keroa
ada to'ona ru nai, keroa ka fata 'uri fuana, "'Aofia 'ae, nia 'uta? 'Uri ma 'oe
doria karo ka gani 'uria ta ere fasia mai 'i langi fua kai sarufida tafau?"
55 Sui sa Jesus ka abulo ma ka ngatafi keroa.
56 Ma keroa ka leka na 'ada 'uria ta fere 'e'ete.

Lekalae burina
sa Jesus ne 'uri
(Matiu 8:19-22)

57 Ma ana kada kera leka na sulia na taale, te wane ka fata 'uri fuana sa
Jesus, "Nau ku doria nau leka fai 'oe 'i fai boroi 'ana ne 'oe leka 'uria."
58 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Nao nia ngwaluda. Na fa kui kwasi ki
kera too ana na kula kera ki fuana tiolae, ma na fa no ki laugo kera ka too
ana na nui kera ki. Boroi ma nau, na Wele nia Wane, nau nao si too ana
ta lume fuana maleulae ana."
59 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana te wane lau, "'Oe leka mai fai nau."
Boroi ma na wane nai ka fata lalau 'uri, "'Aofia 'ae, 'oe alamatainia nau
ku leka, faitoli basi ana maa nau sui nau ku fi leka kau suli 'oe."
60 Ma sa Jesus ka olisia ma ka 'uri fuana, "Alamatainia na wane ne kera
mae ki, kera ka faitoli ada talada. Ma 'oe leka, ma 'oko 'ainitalo sulia na
'Initoe God."
61 Ma te wane lau ka fata 'uri, "'Aofia 'ae, nau ku leka mone 'i burimu.
Boroi ma, 'oe alamatainia nau leka ma ku alualu basi ana wanefuta nau
ki."
62 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, "Ta wane ne nia doria kai leka fai nau, ma
nia ka manata baita sulia na ru ne nia fasia ki, nao nia si bobola fainia
God ka 'initoa fafia maurilana."

10

Sa Jesus nia kwatea fiu akwala ma ro fafurongo nia ki

1 'I burina na ru nai ki, na 'Aofia sa Jesus ka filia fiu akwala ma ro wane
ki, ma ka kwatea kera ka leka ro wanea fua kera ka leka 'i naona 'uria fere
ki tafau go ne nia manata fua lekalae 'uria.
2 Ma nia ka fata 'uri fuada, "Na wane ne kera sasi akau na fuana
famamanalae ana God ki, kera dia na ru 'oro ki 'i laona oole fuana
konilada. Boroi ma, wane fuana konilana na ru nai ki, kera si 'oro. Nia
ne, mulu fosia God fua nia kai kwatea mai wane ni rao ki fai kamulu.
3 Mulu leka na. Nau ku eresi kamulu dia na kale sipsip ki 'i safitana na
fa kui kwasi ki, sulia wane 'oro ki kera doria kera ka fali kamulu.
4 Nao kamulu si ngalia ta malefo, ma nao ta ngwai, ma nao ta tae butu.
Ma nao kamulu si 'abero ana fatalae fainia ta wane sulia taale.
5 Ma kada kamulu ru ana ta lume, mulu fata 'uri, 'God kai falea kamulu,
ma na aroaroe nia ka to fai kamulu 'i laona na lume ne.'
6 Ma dia na wane ne nia to senai nia kwalo kamulu 'ana aroaroe, na
falealae kamulu kai to laugo fainia na wane nai. Ma dia ka nao, na falealae
nai ka oli laugo mai fua mulu.

7 Mulu to 'i laona na lume nai, ma mulu 'ania, ma mulu kufia ta ru ne
kera kwatea fua mulu. Sulia na wane ne nia rao, nia kai ngalia 'ana na
folifolia nia. Kamulu kai to ngado, ma nao kamulu si lae kwailiu ana lume
ki.
8 “Ma kada kamulu dao ana ta fere, ma kera ka kwalo kamulu, mulu
'ania fanga te ne kera kwatea fua mulu.
9 Ma mulu kai gura na wane matai ki 'i laona na fere nai, ma mulu ka
fata 'uri fua na wane nai ki, ‘Kada God kai gwaungai ana wane nia ki, nia
dao karangi kamulu na.’
10 Ma dia kamulu dao ana ta fere, ma nao kera si kwalo kamulu, mulu
ka leka sulia na taale 'i laona fere nai, ma kamulu ka fata 'uri,
11 ‘Na gegeona ano ana fere ne kamulu ne rarau farana 'aemalu, kalu
tafusia na kau 'usi kamulu. Ne na fabasue na fua mulu ne God ne kai keto
kamulu sulia mulu noni'ela ana rongolana fatalana. Kamulu ka manata
to'ona ru ne: 'Initoe God nia dao karangi kamulu na.’
12 Nau ku saea fua mulu, ana fa dangi ne God kai ketoa na wane ana
molagali, God kai kwatea na kwaekwaee fua na wane ana fere ta'a be 'i
Sodom. Boroi ma nia ne kai kwatea na kwaekwaee baita 'asiana fuana
wane ana fere ne ka liufia wane ana fere be 'i Sodom!”

Fere baita ki nao kera si famamana sa Jesus (Matiu 11:20-24)

13 Sa Jesus nia fata 'uri, “Nia ta'a 'asiana na fua mulu ne kamulu to 'i
Koresin. Ma kamulu ne mulu to 'i Betsaeda ka 'urinai laugo. Sulia mulu
si famamana na fanadae 'oro be nau ku sasia fua mulu ki. Dia kera sasia
fanadae nai ki 'i Taea ma 'i Saedon* 'i nao, na wane senai ki kera ka gouru
'i ano, ma kera ka rufia maku bilia ki, ma kera ka farafua nonida ana fue,
fua ne ka fatainia ne kera kari abulo tafau na fasia abulo ta'alae kera ki.
14 Aia, ana fa dangi God kai ketoda wane ana molagali ne, na kwaekwaee
kamulu ne kai baita ka liufia na wane 'i Taea fainia Saedon ki.
15 Iu, kamulu na tooa 'i Kapaneam, mulu fia God ne kai lafu kamulu 'uria
'i langi. Boroi ma, nia ne kai 'ui 'ani kamulu 'i laona kula ni kwaekwaee.”

16 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Dia sa ti ne nia rongo
suli kamulu, nia rongo laugo suli nau. Ma dia sa ti ne nia noni'ela 'ani
kamulu, nia noni'ela laugo 'ani nau. Ma dia sa ti ne nia noni'ela 'ani nau,
nia noni'ela laugo 'ana God ne 'e odu nau mai.”

17 Ma na fiu akwala ma ro wane be kera ka leka na. Ma ana kada kera
oli mai, kera ka eele 'asiana, ma kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, na anoeru
ta'a ki boroi kera rosuli kalu kada kalu ifulangainida ana nikilalae 'oe!”

18 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nau ku ada to'ona sa Saetan 'e 'asia mai
fasia 'i langi dia meamea.
19 Mulu rongo basi! Nau ku kwatea laugo na nikilalae fua mulu fua
mulu ka liu boroi ana baeko tolo ki ma na fafari ki, ma nao kera si 'ala
fifi amulu. Nau ku kwatea na fua mulu na nikilalae ne baita ka liufia sa
Saetan na malimae kia. Nao ta ru 'ana sa Saetan si fanonifi kamulu na.
20 Kamulu ka eele 'amulu sulia na anoeru ta'a ki kera rosuli kamulu.
Boroi ma mulu ka eele amulu sulia God nia kedea laugo na satamulu 'i
langi.”

---

* **10:13** *'i Taea ma 'i Saedon:* Na ro fere baita ne ki, kera talo fainia ta'alae kera ki.

Sa Jesus nia eele ma
ka tangoa God
(Matiu 11:25-27; 13:16-17)

21 Ma ana kada nai, Anoeru Abu ka faeelea sa Jesus, ma nia ka fata 'uri,
"Maasi, 'oe ne 'oe gwaungai ana ru ki tafau 'i langi ma 'i ano laugo. Nau
ku tango 'oe, sulia ne 'oe fatainia na ru ne ki fuana wane ne kera dia wele
tu'u ki, ma 'oko safungainia ru ne ki fasia wane ne kera fabaitada sulia
kera saitamarue, ma kera ada saitamana ru 'oro ki. Iu Maasi, na ru nai ki
nia 'urinai na sulia na kwaidoria 'oe 'ua na mai 'i nao."
22 Sui sa Jesus ka fata 'uri, "Maa nau nia kwatea ru ki tafau na fuaku.
Ma taifilia na Maa go ne nia saitamana na Wele nia. Ma taifilia laugo na
Wele tala'ana ne nia saitamana Maa nia, ma taifilia go wane ne na Wele
nia filida fuana fatailana fuada ki, ne kera saitamana na Maa."
23 Sui sa Jesus ka abulo fuana fafurongo nia ki taifilida, ka fata 'uri fuada,
"'Oilakie fua mulu, sulia kamulu ada to'ona na ru ni kwelelae ana ki 'i
ta'ena.
24 Nau ku saea fua mulu, na profet 'oro ki ma na kingi 'oro 'i nao ki, kera
doria laugo adalae to'ona na ru ne kamulu ada to'ona 'i ta'ena ki, boroi
ma kera nao si ada to'ona. Ma kera ka doria 'asiana rongolana na ru ne
kamulu rongoa 'i ta'ena ki, boroi ma kera nao si rongoa."

Na tarifulae sulia na wane lea 'i Samaria

25 Te wane famanata ana taki ki, nia leka mai siana sa Jesus. Nia doria
ka ilito'ona, ma ka fata 'uri, "Wane Famanata 'ae, ta te ne nau sasia fua
nau ku too ana na maurie firi?"
26 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri fuana, "Te ne na Kekedee Abu ki saea?
'Uri ma 'oe malingai 'uta ana?"
27 Ma na wane nai nia olisia ka fata 'uri, "'Oe kwaimani ana God 'oe,
ana manatamu tafau, ma ana mangomu tafau, ma ana nikilalamu tafau,
ma ana liomu tafau. Ma 'oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo ne 'oe
kwaimani amu talamu."
28 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Na olisilae 'oe nia saga. 'Oe sasi 'urinai,
fua 'oko mauri."
29 Boroi ma na wane famanata nai, nia doria kai fatainia ne na tolana 'e
'o'olo ga 'ana, ma nia ka ledia lau sa Jesus ka 'uri, "Sa ti mone ne na tolaku
ki ne nau ku kwaimanie fuada?"
30 Ma sa Jesus 'e saitamana wane Jiu ki kera noni'ela ana wane 'i Samaria
ma nia ka olisia ka 'uri, "Te wane Jiu nia to mai 'i Jerusalem ma ka leka
'uria 'i Jeriko. Ma kada nia leka ga 'ana 'ua sulia na taale, na wane fofolo
beli ki kera ka namusia, ma kera ka ngalia na ru nia ki tafau fainia na
maku nia ki. Ma kera ka kwaea leka nia ka maebuatamarakwa na, ma
kera ka leka na 'ada fasia.
31 Ma ana kada nai, te fataabu ana na Beu Abu God nia leka laugo sulia
na taale nai, ma kada nia ada to'ona na wane be, nia ka gali laugo 'ana
sulia ta bali taale, ma ka leka laugo 'ana fasia.
32 Sui, te wane rao kwai'adomi laona na Beu Abu God nia ka leka laugo
mai sulia na taale nai. Ma kada nia dao senai, nia ka ada to'ona na wane
be. Boroi ma nia gali laugo 'ana fasia ana ta bali taale, ma ka leka laugo
'ana fasia.
33 Sui ta wane fasia na bali lofaa 'e'ete 'i Samaria nia leka laugo mai sulia
na taale nai. Kada nia ada to'ona na wane be, nia ka kwaimanatai 'asiana
fuana.

34 Ma nia ka leka mai siana, ma ka taufia na maale nia ki ana na
ngwaingwai ma na waeni, ma ka 'afua. Sui nia ka lafua 'i fafona na dongki
nia, ma ka ngalia na 'uria te lume fuana folilana fuana tolae 'i laona, ma
nia ka ada sulia senai.
35 Ma ana ruana fa dangi, nia ka lafua ro ngingisi malefo ki ne bobola
fainia folifolia fuana ro maedangi ki, ma ka kwatea fuana wane ne nia
ada sulia na lume nai, ma ka fata 'uri fuana, ‘'Oe ada sulia na wane ne,
ma ana kada ne nau oli lau mai, nau duua tafau na malefo ne 'oe 'adomia
ana ki.’ ”
36 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe manata 'uta? Sa ti ana olu wane
nai ki kera saea ana tolana fuana wane be na wane fofolo beli ki kera
kwaea?”
37 Ma na wane famanata ana taki ki ka fata 'uri, “Na wane ne nia
kwaimanatai fuana.”
Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “'Oe leka, ma 'oe ka sasi laugo 'urinai.”

Mata fainia ni Mary

38 Kada sa Jesus ma na fafurongo nia ki kera leka 'uria 'i Jerusalem, kera
ka dao ana te fere, ma te keni ne satana 'i Mata ka kwaloa sa Jesus 'uria 'i
lume nia.
39 Ma na sasina ni Mary ka to karangia na 'aena na 'Aofia, ma ka
fafurongo 'ana fuana famanata sa Jesus ki.
40 Ma na manatana 'i Mata ka 'abero sulia nia go ne nia sasia na raoe ki
tafau 'i lume. Ma nia ka leka mai siana sa Jesus, ka fata 'uri fuana, “'Aofia
'ae, 'uri ma, 'oe si manata 'abero go sulia na sasiku ne nia fasi nau ga 'ana,
ma nau ku sasia ga 'aku na raoe ne ki tafau taifili nau? 'Oe saea fuana fua
nia ka leka mai ka 'adomi nau!”
41 Ma na 'Aofia olisia ka 'uri, “Mata 'ae, 'oe manata ruarua ma na
manatalamu ka 'abero na sulia ru 'oro ki.
42 Boroi ma te ru go ne nia talingai. 'I Mary nia filia, ma nia 'afitai ta
wane ka lafua na fasia.”

11

Sa Jesus famanata
sulia na folae
(Matiu 6:9-13; 7:7-11)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia foa ana te kula. Ma kada nia foa ka sui
go, te wane ana fafurongo nia ki ka fata 'uri fuana, “'Aofia 'ae, 'oe famanata
kalu ana folae dia be sa Jon nia famanata laugo na fafurongo nia ki ana
folae.”
2 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kada kamulu foa, mulu ka fata 'uri,
‘Maasi,
Kalu doria wane ki tafau kera ka fabaita na satamu, sulia nia abu 'asiana.
Dao mai ana gwaungaie 'oe fafia maurilana wane ki tafau.
3 Ma 'oe kwatea mai na fanga fua malu ne nia bobola fua malu sulia
maedangi ki.
4 Ma 'oe manatalugea na ta'alae kalu ki, dia laugo ne kalu manataluge ana
ta'alae wane ki tafau ne kera sasia ru ta'a ki fua malu.
Ma 'oe nao si ala'ani kalu fuana ilitoe ka liufi kalu.’ ”
5 Ma sa Jesus ka fata ana te tarifulae 'uri fuana fafurongo nia ki, “Dia
ta wane ana kamulu leka siana na wane kwaimani nia 'i lume nia laona

tofungana rodo, ma ka fata 'uri fuana, ‘Wane nau 'ae, 'oe kwate basi mai
ta olu fa beret fuaku,
6 sulia te wane kwaimani nau laugo, nia to mai ana fere tau, ma nia ka
dao mai siaku. Boroi ma nao nau si to ana ta fanga ne nau kwatea fuana.’
7 Ma na wane kwaimani nai nia laona lume ka fata 'uri, ‘Nao 'oe si
fa'abero nau lau! Na mae nia bilaki na, ma na wele nau ki kalu ka maleu
tafau na. Nia 'afitai nau ku tatae lau fuana kwatelana ta ru fuamu.’
8 Aia, nau ku saea fua mulu, boroi 'ana dia nao nia si doria sasilana ta
ru, dia na wane nai nia gani, ma ka inau ana ganilae, na wane ne 'i laona
lume, nia kai tatae ma ka kwatea na ru ki tafau ne nia doria. Ma nia nao
si sasia lau sulia na wane nai ne na wane kwaimani nia, boroi ma sulia
ne nia inau na ana ganilae.
9 Nia ne nau ku saea fua mulu, kamulu ka gania God fua mulu ka ngalia
ru ne kamulu gani 'uria. Kamulu ka nanisia ru ne kamulu bobo 'uria ki
ana God, ma nia ka 'adomi kamulu fua mulu ka dao to'ona. Kamulu ka
kidikidi ana na mae, ma God kai 'ifi fua mulu.
10 Sulia wane ki tafau ne kera gani ana God, kera ka ngalia na ru ne kera
gania. Ma na wane ki tafau ne kera nanisia ru kera doria ki ana God, kera
kai dao to'ona. Ma wane ki tafau ne kera kidikidi ana na mae, God kai 'ifi
fuada.
11 “'Uri ma, sa ti amulu na maa ki, ne dia na wele 'oe nia gania ta ie, 'oe
kwatea lalau na fa tafo fuana?
12 Ma dia na wele 'oe nia gania ta falaka karai, 'oe kwatea lalau ta fafari
fuana? Nao 'asiana!
13 Sui boroi 'ana kamulu tafau wane ta'a ki, kamulu saitamana kwatelana
ru lea ki fuana wele kamulu ki. Boroi ma na Maa kamulu ne nia 'i langi,
nia lea ka liufi kamulu. 'Urinai ne nia ka kwatea na Anoeru Abu fuana
wane ki ne kera gani nia 'uria!”

Sa Jesus ma sa Saetan
(Matiu 12:2-30; Mak 3:20-27)

14 Ana te kada, sa Jesus nia ifulangainia te anoeru ta'a fasia te wane ne
ngiduna nia 'e ato. Ma kada anoeru ta'a ne nia tafi fasia, nia ka fata lau.
Ma na tooa 'oro ne kera oku senai, kera ka kwele.
15 Ma tani wane ada kera ka fata 'uri, “Sa Jesus ifulangainia na anoeru
ta'a ki ana nikilalae sa Saetan, na 'inita anoeru ta'a.”*
16 Ma tani wane ada, kera doria kera ka ilito'ona sa Jesus. Ma kera ka
gania fua nia ka fulia ta fanadae fua ka fatainia God ne odu nia mai.
17 Ma sulia ne sa Jesus nia saitamana go ana na manatalada, nia ka fata
'uri fuada, “Dia tooa laona ta fere baita kera fualia kera talada, 'urinai na
fere baita nai kai takalo na. Ma dia ne wane, ma na 'afe, ma na wele nia
ki, kera fua fai kera talada, nia 'afitai fuana kera ka to oku.
18 Ma na 'initoe sa Saetan ne 'urinai laugo. Dia sa Saetan kai fua fainia
tooa ne kera leka sulia, 'urinai kera kai takalo kwailiu go. Nau ku saea ru
nai ki, sulia kamulu saea nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki ana nikilalae
sa Saetan.
19 Aia, ma kamulu saea nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki ana nikilalae
sa Saetan. 'Urinai ma nikilalae sa ti mone ne tani fafurongo amulu
ifulangainia anoeru ta'a ki ana? Sa Saetan? Nao 'asiana! Sulia ru nai
ki, nia fatainia ne kamulu garo.

---

* **11:15** Ta sataeru laugo ana sa Saetan ne sa Bielsebul.

20 Nau ku ifulangainia anoeru ta'a ki ana nikilalae God. Ma nia ka
fatainia fua mulu ne 'Initoe God fafia wane ki 'e dao karangi na mai
siamulu."
21 Sa Jesus ka fata lau sulia te tarifulae ka 'uri, "Dia ta wane ramo nia
sasi akau ana raunge nia ki fuana firue, ma ka folo lea 'usia na lume nia,
nia 'e 'afitai ta wane ka belia na ru nia ki 'i laona lume nia.
22 Boroi ma dia ta wane ne nia nikila ka liufia, nia leka mai, ma ka fua
fainia, nia ka fi liufia nia, ma na wane nai ka fi ngali tafau na 'ana raunge
nia ki ne nia fito'ona ki, ma ka tolingia tafau na ru nia ki fuana wane
kwaimani nia ki.
23 "Ma sa ti ne nao nia si leka mai buriku, nia na malimae nau. Ma sa ti
ne nao si kwai'adomi aku fuana konilana mai wane ki siana God, nia ka
takalongai kera fasia God."

Olilana mai anoeru ta'a
(Matiu 12:43-45)

24 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Kada kera ifulangainia anoeru ta'a nia leka
fasia ta wane, nia ka kali kwailiu laona lofaa 'eke'eke, ma ka nani 'uria ta
kula fua nia kai to lau ana. Ma dia nia nani ma ka nao na, nia kai manata
'uri, 'Nau oli 'uria na wane be nau ku to mai ana 'i nao, ma nau ku leka
mai fasia.'
25 Ana kada nia oli mai ka dao, nia ka ada to'ona wane be nia kwaitaboi
ma ka fa'o'olosia na maurilana tafau.
26 Kada nia ada to'ona ne nia 'urinai, nia ka oli, ma ka talaia lau mai ta
fiu anoeru ne ta'a ka liufi nia, kera ka leka mai, ma kera ka to na 'i laona
wane be. Ana kada nai, na tolana wane nai ka fi ta'a ka liufia na 'i nao."

Na eelea mamana

27 Kada sa Jesus nia saea ru nai ki fuada tafau, te 'afe 'i laona okue nai
ka akwa 'uri, "Na keni ne nia fafuta 'oe ma ka fasusufi 'oe mone nia eele
ka baita."
28 Boroi ma sa Jesus nia olisia ka fata 'uri, "Mamana 'asiana. Boroi ma
wane ne kera rongoa fatalana God, ma kera ka rosulia, kera lalau ne kera
eele ka baita."

Wane ki kera doria sa Jesus kai fulia ta fanadae
(Matiu 12:38-42)

29 Ma kada ne tooa 'oro kera koni kalikalia mai sa Jesus, nia ka fata 'uri
fuada, "Kamulu wane ta'ena, kamulu wane ta'a ki. Sulia kamulu doria
adalae to'ona ta fanadae ne kai fatainia nikilalae God, boroi ma nia ka
'afitai fua mulu fuana adalae to'ona. Kamulu kai ada to'ona go amulu na
fanadae dia na ru be nia fuli fuana sa Jona na profet.†
30 Na ru ne fuli fuana sa Jona, nia dia ta maetoto ne fatainia fuana tooa 'i
Ninifa ki ne nia leka mai fasia God. Na ru ne fuli fuaku nia dia ta maetoto
ne fatainia laugo ne God kwate nau mai, na Wele nia Wane, fuana wane
ki ana kada ne.
31 Ma ana kada God kai ketoa na wane ki, na gwaungai keni 'i Siba, nia
kai tatae laugo fua faorailae sulia na garoe kamulu. Na keni ne nia sasi
'urinai, sulia nia leka mai fasia fere nia ne 'e tau fua rongolana liotoe sa
Solomon na kingi. Ma te wane talingai ka liufia sa Solomon nia to ga 'ana
fai kamulu. Sui boroi 'ana, nao mulu si doria go rongolana.
32 Ma ana kada God kai ketoa wane ki, wane ne kera to 'i Ninifa, kera kai
tatae fua kera ka fata sulia na garoe kamulu ki. Kera sasi 'urinai, sulia kera

† **11:29** Ada to'ona Matiu 12:40

kari abulo na fasia na ta'alae kera ki, ana kada sa Jona 'ainitaloa fuada.
Ma te wane nia talingai ka liufia sa Jona nia to na fai kamulu. Sui boroi
ana, nao mulu si kari abulo go fasia ta'alae kamulu ki.”

Famanatalae sa Jesus
dia na kwesu
(Matiu 5:15; 6:22-23)

33 Sa Jesus fata 'uri, “Nao ta wane si fasarua na fa kwesu, ma nia ka
saufinia naoma ka alua 'ana farana ta tiu. Kada nia fasarua fa kwesu ka
sui, nia ka alua na ana kula fuana daurangailana na kwesu, fua sa ti ne
nia ru mai laona lume, nia saitamana ka ada to'ona madakwalana.
34 Dia nao 'oe si ada to'ona na madakwalae ne, maamu ne ta'a, ma 'oe
to ga 'amu laona maerodo. Sulia dia na maamu 'e lea ma 'oe to laona na
madakwalae ne, na maamu ne dau talaia mai madakwalae laona nonimu.
35 Mulu ka madafi kamulu suli dia mulu noni'ela ana na madakwae nau,
ma laona maurilamulu nia 'e rodoa.
36 Dia kamulu fungu ana madakwalae, nao na ta kula lau ana noni mulu
ne ka susia na madakwalae, 'urinai ne nia ka dia ne kamulu to ana kula
ne kwesu nia saru fola ana.”

Sa Jesus balufia na Farasi ki
ma wane famanata ana taki ki
(Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40)

37 Ana kada sa Jesus nia fata ka suina, te wane ana Farasi ki ka laefia
fuana fangalae 'i lume nia. Sa Jesus ka leka fainia, ma ka fanga fainia.
38 Ma na Farasi ne ka kwele 'asiana, sulia nia ada to'ona sa Jesus nao nia
si taufia go na 'abana 'i naona na fangalae.
39 Ma na 'Aofia ka fata 'uri fuana, “Kamulu Farasi ki, mulu manata 'abero
'asiana fuana taufilana na ru ki ana bali 'i maa ana titiu ni ku ki, ma na
ru ni fangalae kamulu ki. Boroi ma 'i laona na maurilamulu kera fungu
ana ru ta'a ki tafau.
40 Kamulu oewanea 'asiana! God nia saungainia na bali 'i maa ana ru ki
tafau, nia laugo ne saungainia laona ru ki.
41 Aia, mulu kwatea te ki ne nia laona titiu ni ku kamulu ki, fainia te
ki ne nia fafona tae ru kamulu ki fuana wane siofa ki, fua ru kamulu ki
tafau kai falu 'i maana God.
42 “Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kamulu kwatea go amulu fuana
God ta bali ana tangafuluna ngingisi fanga kamulu ki ne kamulu fasia
'i laona oole kamulu ki. Boroi ma nao mulu si manata 'abero go fuana
fa'o'olosilana tolae kamulu ki fainia tolamulu faida, ma na kwaimanie
kamulu ki fuana God. Nia lea ne mulu sasia ka ru ana kwatelana
tangafuluna ngingisi fanga kamulu ki fuana God, boroi ma mulu manata
to'ona laugo na ru baita ana kwaimanie ana God ma na tolamulu ki tafau.
43 “Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kada kamulu leka laona beu
fuana folae mulu doria gouru ana kula ni gourue fuana wane baita ki.
Ma kada mulu leka 'i maana usie ki, mulu doria wane ki kera ka fa'inito
kamulu.
44 Ta'a 'asiana fua mulu Farasi ki, sulia kamulu dia na kilu gwau ki ne
kera nao si 'uia ta sulufaua 'i fafona, ma kada wane ki kera liu 'i fafona,
kera nao si ada saitamana na ru moko ngwa'a ne nia 'i laona.”
45 Sui te wane famanata ana taki ki ka fata 'uri, “Famanata 'ae, kada 'oe
fata 'urinai, 'oe fata fali kalu laugo.”

46 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ta'a 'asiana fua mulu famanata ana taki
ki, sulia mulu saungainia taki 'afitai 'oro ki fuana wane ki, ma ka 'afitai
'asiana fuada fua rolae sulida, ma nao mulu si kwai'adomi ada.
47 Ta'a 'asiana laugo fua mulu, sulia kamulu fakwanga fafona kilu gwau
profet ki ka ada lea 'asiana, na profet be koko kamulu ki kera saungida.
48 Sulia ru nai ki, ne nia fatainia ne mulu alafafia sasilae ta'a ne koko
kamulu ki kera sasi ada. Sulia kera saungida, ma mulu ka fakwanga kilu
gwau kera ki.
49 Ma sulia ru nai, God ana liotoe nia, 'e fata 'uri, ‘Nau kai kwatea kau
tani profet, ma tani wane ni lifurongo ki fuada, boroi ma kera kai saungia
tani ai ada, ma kera kai famalagaigaia laugo tani ai ada.’
50 Sulia nia 'urinai, na wane ki ana unita wane ne, God kai keto kera
fafia na saungilana profet ki tafau, safali na mai ana safalilana molagali
ne,
51 safali mai ana maelana sa Abel leka ka dao ana maelana sa Sekaraea‡
na wane be kera saungia laona Beu Abu God 'i safitana fulifue ma na kula
abu. Ru mamana ne nau ku saea fua mulu, na wane ki ana unita wane
ne, God kai keto kera fafia maelana wane nai ki.
52 “Ta'a 'asiana fua mulu famanata ana taki ki, sulia kamulu saufinia na
mamanae God, fua wane ki nao si saitamana lau. Nao mulu si famamana
laugo ana, ma mulu ka susia na wane ki fasia susulilana.”
53 Ma ana kada sa Jesus nia leka na fasia fere nai, na wane famanata ana
taki ki, ma na Farasi ki, kera ka safali fua ngengelana, ma kera ka ledia na
ru 'oro ki.
54 Ma kera ka sasi 'uria sukelana sa Jesus fuana daolae to'ona ta te ne
nia saea ka garo.

12

Famanatalae sulia kwalabasalae
(Matiu 10:26-27)

1 Ana kada nai laugo, fikute wane bobola fainia molee ana to'oni wane,
kera oku mai fuana rongolana sa Jesus. Fikute wane nai baita 'asiana ne
kera urida kwailiu na. 'I nao sui sa Jesus nia fi fata fuana wane nai ki, nia
eta fata basi 'uri fuana fafurongo nia ki, “Mulu kai madafi kamulu fasia
rolae sulia manatae wane ta'a Farasi ki, sulia kera wane kwalabasa ki.
2 Ta te ne wane nia safungainia, God kai fasakatafa. Ma na ru agwa ki,
kera kai saitamana laugo ana.
3 Ma te ne mulu saea 'i laona maerodo, kera kai rongoa laona dangi fola.
Ma te ne mulu kwalaro ana laona alingana ta wane ana ta kula banitai
taifili kamoro, kera kai farongoa ana wane ki tafau fua kera ka rongo fola
ana.”

Maungia God
(Matiu 10:28-33; 12:32)

4 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea fua mulu wane kwaimani nau
ki 'ae, nao kamulu si maungia sa ti ne kai saungia na noni mulu, ma 'i
burina nao kera si ilia go ta ru ta'a lau ana mangomulu.
5 Boroi ma nau ku fatainia ti ne mulu kai maungia, mulu maungia God.
Sulia nia na ne nia saitamana kai saungia noni mulu, ma nia ka too laugo

‡ **11:51** Sa Abel na wane 'o'olo eteta ne kera saungia laona Alangaie 'Ua. Ma sa Sekaraea na wane 'o'olo 'isi ne kera saungia laugo laona na Alangaie 'Ua.

ana nikilalae fuana 'ui 'ani lamulu laona kula ni kwaekwaee. Iu, nau ku
saea lau fua mulu, God taifilia go ne mulu maungia.
6 “Na lima fa no tu'u ki, kera folida go ana ka ro ngingisi malefo tu'u ki.
Fa no tu'u ki kera ka tu'u boroi 'ada, God nao si manata buro go ana ta ai
ada.
7 Na ifu ana gwaumulu ki boroi, God susulia go ana tafau. Nia ne nao
kamulu si mau, sulia God nia manata baita ana wane ki ka liufia na fa no
tu'u 'oro ne ki.”
8 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea fua mulu, dia ta wane nia
fulangainia 'i naofana wane ki ne nia na fafurongo nau, 'urinai nau, na
Wele nia Wane boroi, nau kai fulangainia laugo 'i naona 'ainsel God ki.
9 Ma dia ta wane kai tofe nau 'i maana wane ki, nau kai tofe nia laugo
fafia wane nai 'i naona 'ainsel God ki.
10 “Ma dia ta wane ka fata fali nau, God saitamana ka manatalugea ga
'ana. Boroi ma dia ta wane ka fata falia na raoe Anoeru Abu, God nao si
manatalugea na wane nai.
11 “Ma kera kai ngali kamulu 'uria ketolamulu 'i laona beu fuana folae
naoma 'i naona wane 'initoa ki. Ana kada nai, nao kamulu si mau, ma nao
kamulu si manata 'abero 'uria ta faoraie 'uta ne mulu kai saea, ma mulu
kai olisi kera ana.
12 Sulia kada nai, na Anoeru Abu nia kai famanata kamulu ana ru ne
mulu kai saea ki.”

Na tarifulae sulia na wane tooru oewanea

13 Te wane 'i laona na okue nai, nia fata 'uri fuana sa Jesus, “Famanata
'ae, 'oe saea fuana ai nao ku kai tolingia na toorue karo ki ne maa karo
nia fasia fuamaro.”
14 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “Wane nau 'ae, sa ti ne nia kwatea
na nikilalae fuaku fuana ketolana ma fuana tolingilana na ru 'uri ki 'i
matangamoro?”
15 Ma nia ka fata 'uri fuada tafau, “Mulu manata lea, fasi kamulu ka fi
ogalulumi ana ru ki. Sulia na maurie mamana wane, nia 'e nao lau ana
malefo naoma toorue nia ki.”
16 'Urinai sa Jesus ka fata ana tarifulae fuada ka 'uri, “Te wane tooru nia
to ana te ano lea ne nia fasia ru ki 'i laona, ma ka ngeda na ru lea 'oro ki
ne nia fasida 'i laona.
17 Ma nia ka gouru ka manata 'ana sulia nia talana ma ka 'uri, ‘Te ne
nau kai ilia ro? Sulia nao nau si to na ana ta kula fuana taingailana na ru
nau ki.
18 Iu, nau kai sasi 'uri, nau ku okosia na 'o'obe ne nau ku koni ru 'i laona
ka sui, nau ku saungainia lau tani 'o'obe falu ne baita. Ma nau ku fi konia
mai na fueru nau ki ma tani ru lau 'i seki.
19 Sui nau kai fi fata lau 'uri fuaku talaku, 'oilakie 'asiana fuamu! 'Oe to
na ana ru lea 'oro ki ne 'oe doria fuana fangali 'oro ki. 'Oe gouru ko keso
'ae na 'amu! 'Oe fanga lea 'amu, ma 'oe ku na 'amu, ma 'oe sasia na 'amu
ru ne fuana kai faeelea maurilamu.’
20 Boroi ma God nia fata 'uri fuana, ‘'Oe oewanea 'asiana! Laona fa rodo
ne ta'ena go ne 'oe mae, ma 'oe si saitamana sa ti ne kai too ana na ru ne
'oe konia fuamu talamu ki.’ ”
21 Ma sa Jesus ka fasuia na famanatalae nai ka 'uri, “Nia kai fuli 'urinai
laugo fuana wane ne kera koni ru tafau fuada talada ki, boroi ma 'i naona
God kera siofa 'asiana.”

Fitoe ana God
(Matiu 6:25-34)

22 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Nau ku saea fua mulu,
nao mulu si manata 'abero sulia te ne kamulu kai 'ania, ma te ne kamulu
kai ofi fafia noni mulu.
23 Sulia na maurie ne, nia lea ka liufia na fanga, ma na noni ne nia lea
ka liufia na maku ni ofi.
24 Ada to'ona na fa no ki, nao kera si 'abero go sulia raoe ana ta oole.
Ma nao kera si ngeda go ta fanga, ma kera si saungainia go ta 'o'obe fuana
alu fangalae. Boroi ma God nia sangonida ga 'ana. Ma God nia ada baita
'asiana amulu ka liufia fa no ki. Nia ne, God kai sangoni kamulu ga 'ana.
25 “Sui boroi 'ana kamulu ka manata 'abero sulia maurie kamulu ki, nia
'afitai 'asiana mulu ka ilia maurilamulu ka tau tu'u lau.
26 Ma dia nao mulu si bobola go fainia sasilana ka ru fuana fataulana
maurilamulu, 'uta ne mulu kai manata 'abero lalau ana ru 'e'ete ki?
27 “Mulu ada to'ona basi na takana 'ai ne ki. Nao kera si rao go, ma nao
kera si saungainia go ta maku fuada. Ma nau ku saea fua mulu, kera ada
kwanga ka liufia maku ne sa Solomon na kingi nia 'afisida ki.
28 Ma na takana 'ai ki kera to ga 'ada sulia ka kada kokoru, ma kera ka
'ui laugo 'anida laona ere. Sui ka 'urinai boroi ana, God nia famasada ana
ru lea ki. 'Uri ma kamulu fitala sae God nao si famasa kamulu laugo? Na
fitoe kamulu ki nia tu'u.
29 “Ma nao kamulu si manata 'abero 'asiana sulia te ne mulu kai 'ania,
ma te ne mulu kai kufia.
30 Sulia na wane ne kera to manata buro ana God ki ne kera saitamana
kera ka manata 'abero sulia ru nai ki. Ma kamulu, na Maa kamulu nia
saitamana ka suina ne kamulu bobo 'uria ru nai ki.
31 Mulu kai manata go sulia na maurie ne God nia gwaungai ana, fua
nia kai kwatea fua mulu na ru ne kamulu dorida ki.”

Famanatae sulia
toorue 'i langi
(Matiu 6:19-21)

32 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Kamulu wane nau ki, sui boroi 'ana
kamulu ka dia na sipsip tu'u ki, nao kamulu si mau, sulia God na Maa
kamulu, nia eele 'asiana fuana kwatelana 'Initoe nia fua mulu.
33 Mulu fafoli ana ru kamulu ki, ma mulu kwatea malefo fuana wane
siofa ki. Dia kamulu kai sasi 'urinai, mulu kai to ana gwa sukele fuana koni
malefolae ki 'i langi ne nia 'afitai ka fura. Kamulu kai konia na toorue
kamulu ki 'i langi, ana kula ne nia 'afitai kera ka fasuia, ma na kula ne
wane beli ki nao si dao ana, ma nao ta subu si falida.
34 Sulia kada na toorue kamulu nia to 'i langi, na maurilamulu nia agwai
tafau na 'uria 'i langi. Ma kada na toorue kamulu nia to laona molagali,
na maurilamulu ka agwai tafau na 'uria ru laona na molagali ki.

Wane rao ki mulu ka adaada

35 “Mulu to adaada makwalia te ne kai dao mai. Ma mulu rufia na maku
kamulu ki, ma mulu fasarua na kwesu kamulu ki,
36 dia wane rao ki ne kera makwalia na wane 'initoa kera ne kai oli mai
fasia ta fafanga ana araie. Kada nia dao mai ma ka malafo, kera 'ali'ali go
kera 'ifingia na mae fuana.
37 'Oilakie fua na wane rao nai ki ne wane 'initoa kera nia dao to'oda,
ma kera ada ga 'ada 'ua, ma kera makwalia kada nia oli mai ana. Nau ku

saea na ru mamana fua mulu, nia kai sasi akau, ma ka fagouruda tafau,
ma ka sangonida.
38 'Oilakie fuada dia nia dao to'oda kera kwaimakwali, dia nia kai dao
mai laona tofungana rodo, naoma kada rodo 'i 'ofodangi!
39 “Ma mulu ka manata to'ona ru ne, dia na wane ana lume nia
saitamana ga ana kada ne wane beli kai dao mai ana, nia 'afitai na wane
beli ka ru laona lume nia.
40 Kamulu laugo, mulu kai to ni kwaimakwali aku, na Wele nia Wane.
Sulia nau kai dao mai ana kada ne mulu fia nao nau si dao mai ana.”

Tarifula sulia ro wane rao ki
(Matiu 24:45-51)

41 Sa Pita ka fata 'uri, “'Aofia 'ae. 'Uri ma 'oe saea na tarifulae ne fua
malu go ne, naoma fuana wane ki tafau?”
42 Na 'Aofia nia olisia ka 'uri, “Mulu kai dia na wane rao ne nia
saitamarue ma nia ka rao 'o'olo. Ma na wane baita kai alu nia ka ada
sulia na wane rao ki, ma ka kwatea na fanga fuada ana kada fua kwate
fangalae.
43 Ma 'oilakie fuana wane rao nai ne wane baita nia dao to'ona, ma nia
sasia ru nai ki ana kada ne nia dao mai ana lume nia!
44 Nau ku saea na ru mamana fua mulu, na wane baita kai alu nia ka
ada sulia ru nia ki tafau.
45 Boroi ma, ka ta'a 'asiana dia na wane rao nai ka manata 'uri, ‘Na wane
baita nau, daolana mai nia tau 'ua,’ ma nia ka safali fua kwaelana wane
rao ki, ma na keni rao ki, ma nia ka to ni fanga na 'ana ma ka ku bubulo
na leleka gwauna ka bubulo na.
46 Sui ma na wane baita ka dao mai ana ta maedangi ne nia nao si
kwaimakwali ana, ma ana kada ne nia ulafusi ga 'ana. Na wane baita kai
kwatea na kwaekwaee baita fuana, ma ka alua ana na kula fua wane ne
nao si famamana ki.
47 “Ma na wane rao ne nia saitamana te ne na wane baita nia doria nia
ka ilia, boroi ma nia nao si sasi akau ma si ilia go na ru ne na wane baita
nia doria, kera kai kwatea kwaekwaee baita fuana.
48 Boroi ma na wane ni rao ne nao nia si saitamana na ru ne wane baita
nia doria, ma nia ka ilia ru ne bobola fainia kera kwaea fainia, kera kai
kwatea kwaekwaee tu'u go fuana.
“Dia God nia kwate takwala ana ru ki fuana ta wane, God nia doria wane
nai ka olitainia tatakolae laugo ana ru ki fuana. Ma dia God nia kwatea
ru 'oro ki fuana ta wane, nia ka doria laugo ru 'oro ki fasia wane nai.”

Daroe sulia famamanalana sa Jesus
(Matiu 10:34-36)

49 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku leka mai fuana ukunilana na ere
laona molagali ne, ma nau ku doria na ere nai kai safali saru na!
50 Nau kai ru laona fiie baita, ma manataku si ngado leka fiie nai ka
kali'afu.
51 'Uri ma kamulu kwaisae nau ku dao mai fainia aroaroe fuana
molagali? Nao 'asiana! Boroi ma nau ku dao laugo mai fainia daroe.
52 Safali ana kada ne ka oli 'alaa, na lume ne lima wane ki kera to 'i
laona, kera kai daro suli nau. Olu wane ki ana ta bali, ma ro wane ki ana
ta bali.

53 Na maa ki kera kai olisusu fainia na wele fi baita kera ki, ma na wele
fi baita ki kera kai olisusu fainia na maa kera ki. Ma na gaa ki kera kai
olisusu fainia na wele keni sari kera ki, ma na wele keni sari ki kera kai
olisusu fainia na gaa kera ki. Ma na fungo keni ki kera kai olisusu fainia
na keni folia kera ki, ma na keni folia ki kera ka olisusu fainia na fungo
keni kera ki."

Wane ki ulafusi mamanalana raoe sa Jesus ki
(Matiu 16:2-3)

54 Sa Jesus ka fata lau fuana fikute wane ka 'uri, "Dia kamulu ada to'ona
gwa dasa ki kera ra mai fasia sulana sato, mulu saitamana na ute kai to.
Ma nia kai to mamana na.
55 Ma dia na oru nia ra 'alaa mai, mulu saitamana laugo nia kai 'ako'ako.
Ma nia kai 'ako'ako mamana na.
56 Kamulu na wane kwalabasa ki! Sulia kamulu saitamana adalae to'ona
mamanga fainia na molagali, boroi ma nao mulu si ada saitamana ru ne
God fulia ana kada ne ki."

'Oe kai fa'o'olosia
'oe fainia God
(Matiu 5:25-26)

57 Sa Jesus nia fata lau ka fata 'uri, "'Uta ne nao mulu si filia 'amulu ru
'o'olo ki fuana sasilana?
58 Dia ta wane kai ngali 'oe fuana kwaiketoilae, 'i naona ne kamoro ka
fata laona kwaiketoilae, 'oe ili 'uria fa'o'olosilana ru ki 'i matangamoro.
Sulia dia nao 'oe si sasi 'urinai, ma nia ka ngali 'oe siana wane kwaiketoi,
ma 'i burina nia ka keto 'oe, nia fi kwate 'oe lau fuana wane kani wane ki,
ma na wane kani wane ki fi alu 'oe lau laona beu ni kanie.
59 Ma nau ku saea fua mulu, dia nia 'urinai, nia 'afitai 'asiana fua 'oe
ru fasia na beu ni kanie, leka 'oe kwatea na malefo 'isi 'oe ne nia bobola
fainia kwaekwaee 'oe."

13

Kari abulo fasia ta'alae naoma 'oko mae

1 Ma ana kada nai laugo, tani wane ne kera to 'i senai, kera farongoa sa
Jesus ana na wane fasia 'i Galili ki ne sa Paelat nia saungida ka mae, kada
kera fosia God.
2 Ma sa Jesus ka ledi kera 'uri, "'Uta? Sulia ne tooa nai kera ka mae na
'urinai, mulu kwaisae na tooa nai, ta'alae kera ki nia baita ka liufia tani
wane lau 'i Galili?
3 Nao 'asiana! Ma nau ku saea fua mulu, dia nao mulu si kari abulo fasia
na ta'alae kamulu ki, kamulu tafau go ne mulu kai mae laugo di kera.
4 Mulu manata 'uta sulia na akwala ma kwalu wane be ki laona fere
'i Saelom ne lume baita nia 'asia fafida, ma kera ka mae tafau? 'Uri ma,
mulu kwaisae ru nai nia fatainia ne kera na ne wane ta'a ki, ka liufia na
wane ne kera to 'i laona fere 'i Jerusalem ki?
5 Nao! Nau ku saea fua mulu, dia nao mulu si kari abulo fasia na ta'alae
kamulu ki, kamulu tafau mulu kai mae laugo di kera."

Na tarifulae sulia na 'ai figi ne nao si fungu

6 Sui sa Jesus ka fata fuada ana tarifulae ne ka 'uri, "Te wane nia fasia
te 'ai ne kera saea ana na figi 'i laona na oole nia. Ana te kada, nia leka

ma ka nani 'uria tani fueru 'i gwauna 'ai nai, ma nao nia si ada to'ona go
ta fueru ana.
7 Ma nia ka fata 'uri fuana wane ne rao 'i laona na oole nia, ‘Ada to'ona
basi, olu fangali ki nau ku adaada mai 'uria na fueru ki, ma nao nau si
ada to'ona go ta fueru ana. 'Uri 'oe tofua na 'amu! 'Uta ne nia ka to ga 'ana
fuana susilana na ano fuana raoe?’
8 Boroi ma na wane ni rao nai nia olisia ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, 'oe
alamatainia na 'ai ne ka to basi 'ana sulia lau ta te fangali. Nau kai 'elia ta
kakaloe kalikalia, ma nau ku alua tafu ki 'i 'aena, fua ka falea na ano ne.
9 Ma dia na 'ai ne ka fungu ana fueru ki ana fangali lo mai, nia lea. Ma
dia ka nao, 'oko tofua na 'amu.’ ”

Sa Jesus nia gura te 'afe ana na Sabat

10 Ana te Sabat, sa Jesus nia famanata 'i laona te beu fuana folae.
11 Ma te keni nia to 'i senai ne na anoeru ta'a nia dosia na sulina ka bu,
ma nia ka matai sulia akwala ma kwalu fangali ki, ma nao nia si bobola
fua ne nia uu 'o'olo.
12 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona, nia saea mai siana ka fata 'uri fuana,
“'Oe 'akwa na fasia na mataie ne saungi 'oe.”
13 Ma nia ka alua 'abana 'i fafona sulina, ma ana kada nai go, na keni
nai ka tatae 'o'olo, ma ka tangoa God.
14 Ma kada fanaonao ana beu fuana folae nai nia ada to'ona sa Jesus ne
'e gura na keni ne ana Sabat, nia oli ma ka guisasu 'asiana, ma nia ka fata
'uri fuana wane nai ki, “Ono maedangi ki ne fuana sasilana raoe kamulu
ki. Ma ana maedangi nai ki laugo ne, mulu leka mai fuana gurae. Nao
mulu si leka mai fuana gurae ana Sabat.”
15 Ma na 'Aofia nia olisia ka fata 'uri, “Kamu wane kwalabasa ki! Sulia
kamulu 'idufa sasia go raoe ki kada kamulu lugea na buluka ma dongki
kamulu ki, ma mulu ka talaida 'uria kafo fuana fakufilada ana Sabat.
16 Ma na keni ne, nia ana kwalafa koko kia sa Abraham laugo, ma sa
Saetan ka kani mai fafia ana mataie sulia akwala ma kwalu fangali ki. Ma
nia lea fuana nau ku gura na mataie ne fasia ana Sabat.”
17 Kada sa Jesus nia fata 'urinai, na malimae nia ki kera ka 'eke 'asiana,
ma na wane ki kera fi eele lalau, sulia ru ni kwelelae ki ne sa Jesus nia
sasia.

'Initoe God safalilana tu'u, boroi ma nia kai baita
ana ali'afulana
(Matiu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Sa Jesus fata lau ka fata 'uri, “Nau ka fata na tarifulae ne kai fatainia
na ru ne bobola fainia 'initoa God fafia wane nia ki.
19 Nia ka 'uri: Te wane nia ngalia na mege 'ai tu'u ne kera saea ana
mastad, ma nia ka fasia laona oole nia. Sui nia ka bulao mai, ma ka alua
na 'ai baita, ma na no ki kera ka leka mai, ma kera ka to, ma kera ka
saungainia na nui kera ki ana sarana 'ai nai.”
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau fata lau kau sulia te ne kai fatainia
na ru ne 'e bobola fainia 'initoe God fafia wane nia ki.
21 Nia dia na isi tu'u fuana faubulana na beret ne ta keni nia ngalia, ma
ka dolalia fainia fulaoa 'oro, leka na kumu nai ka bose, ma ka fane.”

Wane 'oro kera nao si mauri
(Matiu 7:13-14, 21-23)

22 Kada sa Jesus leka 'uria 'i Jerusalem, nia ka liu daraninia na mae fere
baita ki, ma na mae fere tu'u ki, ma ka famanata wane 'oro ki.
23 Ma te wane nia ledia ma ka 'uri, “'Aofia 'ae. 'Uri ma ta bara wane go
ne God kai famaurida?”
Sa Jesus olisia ma ka 'uri,
24 “Nau ku saea fua mulu, mulu kai sasi ngangata, fua mulu ka ru ana
mae ne sukoni, ne leka 'uria 'i langi. Sulia na wane 'oro kera kai sasi 'uria
na rulae, ma nia 'afitai 'asiana fuada sulia na mae kai bilaki 'usida.
25 Kada wane baita ana lume 'i langi nia ka tatae, ma ka bilaki 'usia na
mae, mulu kai uu mai 'i maa, ma mulu kidikidi ana mae, ma mulu fata
'uri, ‘'Aofia 'ae, 'oe 'ifi kau fua malu.’ Boroi ma nia ka olisia ma ka 'uri,
‘Nao nau si saitamamulu, ma nao nau si saitamana kula ne kamulu leka
mai fasia.’
26 Sui mulu kai olisi 'uri ana, ‘Kalu fanga fai 'oe, ma kalu ka ku laugo fai
'oe, ma 'oe famanata na 'i laona na fere kalu ki.’
27 Boroi ma nia kai fata 'uri, ‘Kamulu na wane ta'a ki, mulu leka tau kau
fasi nau. Nau si saitamamulu, ma nao nau si saitamana kula ne mulu leka
mai fasia.’
28 “Ma kada mulu ada to'ona sa Abraham, ma sa Aesak, ma sa Jakob, ma
profet ki tafau 'i laona 'initoa God, God kai 'ui 'ani kamulu 'i maa, mulu kai
kwaimanatai, mulu angi, ma mulu guisasu fainia 'ala girigiri ana lifomulu!
29 Ma na wane ki kera kai dao mai fasia taelana sato, ma 'i sulana sato,
ma fasia gwauna fere, ma 'i 'aena fere, ma kera ka oku ana fangalae 'i
laona 'Initoe God.
30 Sulia na wane ne kera 'isi ana kada nai, kera kai eteta. Ma na wane
ne kera eteta ana kada nai, kera kai 'isi.”

Kwaimanie sa Jesus
fuana 'i Jerusalem
(Matiu 23:37-39)

31 Ana kada nai, tani Farasi kera leka mai siana sa Jesus, ma kera ka fata
'uri fuana, “'Oe leka fasia 'i seki 'uria ta fere 'e'ete, sulia sa Herod na kingi
nia doria saungilamu.”
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Sa Herod nia dia na kui kwasi, sulia nia
na wane susuke 'asiana. Mulu leka saea fuana, ta'ena fainia malakwasi,
nau sasia na raoe nau ana ifulangailana anoeru ta'a ki, ma guralana wane
matai ki. Ma ana oluna maedangi, nau ku fi fasuia na raoe nau.
33 Sui ka 'urinai boroi 'ana, nau ku daofa liu na 'aku 'uria 'i Jerusalem 'i
ta'ena, ma 'i malakwasi, ma laona maedangi loki lau. Sulia nao si bobola
fuana kera kai saungia na profet ana ta fere 'e'ete, boroi ma laona 'i
Jerusalem go.”
34 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Wane ana 'i Jerusalem 'ae! Mulu ka 'ui
fauna profet be ki God nia oduda mai fua mulu ki, ma mulu saungida. Ana
kada 'oro nau ku doria mulu leka mai siaku, fua nau ada suli kamulu dia
ta karai nia ofia na wele 'i farana kukubana. Boroi ma nao mulu si doria
go.
35 Ma ana kada ne na, God kai leka fasi kamulu, ma ka luka faburi na
ana fere kamulu. Ma nau ku saea fua mulu, nao mulu si ada to'oku lau,
leka ka dao ana kada ne mulu kai fata 'uri, ‘God 'oe oilakitainia na wane
ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!’ ”✡

✡ **13:35** Psalm 118:26

14

Sa Jesus nia gura te wane ana Sabat

1 Ana te Sabat, sa Jesus 'e leka ka fanga ana lume te wane fanaonao ana
Farasi ki. Ma ana kada nai, na wane ki kera ka adaada 'uria adalae to'ona
te ne nia kai ilia.
2 Ma te wane ne ro 'abana, ma na ro 'aena ki kera ubu 'asiana, nia leka
mai siana sa Jesus.
3 Ma sa Jesus ka ledia na Farasi ki ma na famanata ana taki ki ka 'uri,
“'Uri ma na taki kia alamatainia kulu ka gura go 'akulu ta wane matai ana
Sabat, naoma 'e nao?”
4 Boroi ma nao kera si olisia go. Sui sa Jesus ka samo to'ona wane matai
nai, ma nia ka 'akwa na, ma sa Jesus ka alamatainia ka leka na 'ana.
5 Sui sa Jesus ka ledida ka 'uri, “'Uri ma dia ta wele amu naoma ta buluka
amu, nia 'asia 'i laona ta kilu ana na Sabat, 'oe saitamana 'oe leka lafua ga
'amu?”
6 Ma ana kada sa Jesus nia ledi 'urinai, nao ta wane si olisia go.
7 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona na wane ki ne kera dao mai fuana
fangalae, ma kera ka filia 'ada kula 'initoa ki fuana gourue, nia ka fata
'ana tarifulae ne fuada ka 'uri,
8 “Kada ta wane nia laefi 'oe fuana ta fafanga ana araie, nao 'oe si gouru
lau ana kula ni gourue fuana wane fanaonao ki, fasi kera ka laefia laugo
ta wane ne nia talingai ka liufi 'oe.
9 Ma na wane ne nia laefi kamoro mai ka dao, ma ka fata 'uri fuamu,
‘'Oe tatae basi, fuana wane ne ka gouru 'i sena.’ 'Urinai 'oe ka fi 'eke lalau
nai, sulia kera 'idu 'oe ma 'oko gouru na 'amu ana kula 'i ano fuana wane
siofa ki.
10 Aia, dia kada ta wane nia laefi 'oe, gouru lalau 'amu ana ta kula 'i
ano, ma kada na wane ne nia laefi 'oe mai nia dao, nia ka fata 'uri fuamu,
‘Wane nau 'ae, 'oe 'idu mai 'uria ta kula ne lea.’ 'Urinai, nia ka fabaita 'oe
'i naofana na wane ne mulu oku 'i senai ki.
11 Sulia na wane ne nia fabaita nia talana, God kai fatu'u nia. Ma na
wane ne nia fatu'u nia talana, God kai fabaita nia.”
12 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ne nia saungainia na fafanga nai,
“Kada 'oe saungainia ta fafanga, nao 'oe si laefia ga 'amu mai na wane
kwaimani 'oe ki, ma na wanefuta 'oe ki, naoma na wane todaru ki ne kera
to karangi 'oe. Sulia kera saitamana kera kai saungainia laugo ta fangalae
'urinai, ma kera ka laefi 'oe laugo fuana duulana na ru ne 'oe sasia fuada.
13 Boroi ma kada 'oe saungainia ta fafanga, 'oe laefia mai na wane siofa
ki, ma na wane ne 'aeda, ma 'abada mae ki, ma na wane maada rodo ki.
14 Dia 'oe sasia 'urinai, nia 'oilakie fuamu. Sui boroi 'ana nao kera si duua
fuamu, God ne kai duua fuamu, ana kada ne wane 'o'olo ki kera tatae lau
fasia na maea.”

Na tarifulae sulia na fafanga 'i langi
(Matiu 22:1-10)

15 Ma ana kada nai, te wane ana tooa ne kera gouru fuana fangalae, nia
rongoa te ne sa Jesus nia saea, nia ka fata 'uri, “Na 'oilakie fuana wane ne
kera kai fanga ana fafanga 'i laona 'Initoe God.”
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ana te kada, te wane nia saungainia te
fafanga baita, ma ka laefia mai wane 'oro ki fuana fangalae.

17 Ma ana kada ru ki tafau nia kwaimakwali na, nia ka kwatea wane rao
nia ka leka fuana saelana mai wane ne nia laefida fua kera ka leka mai.
Nia fata 'uri, ‘Kamulu leka na mai sulia na ru ki nia kwaimakwali tafau
na.’
18 Boroi ma kera tala'ae kera ka fofone ru, kera ka saea ru ki nia susida
ne kera nao si leka mai. Te wane nia fata 'uri, ‘Nau ku folia te lifu ano,
ma nau ku doria leka ada to'ona basi. 'Oe farongoa, nau ku kwaimanatai
'asiana.’
19 Ma ruana wane ka fata 'uri, ‘Nau ku folia akwala buluka ana kada
nai, ma nau ku doria nau leka ilito'oda basi, alamia kera rao lea naoma 'e
nao. 'Oe farongoa, nau ku kwaimanatai 'asiana, nau si leka go kau.’
20 Ma oluna wane ka fata 'uri, ‘Nau ku fi arai go, ma nia ka 'afitai 'asiana
fuaku fuana lekalae kau. 'Oe farongoa, nau ku kwaimanatai.’
21 Kada ne wane rao nia oli mai, ma ka farongoa wane baita nia ana ru
nai ki, wane baita ne nia guisasu 'asiana, ma ka fata 'uri fuana wane rao
nia, ‘'Oe leka 'ali'ali sulia taale baita ki, ma sulia taale tu'u ki, 'oko talaia
mai na wane siofa ki, ma na wane ne 'aeda naoma 'abada mae ki, ma na
wane ne maada rodo ki, ma fainia tai wane laugo ne nonida ta'a.’
22 Kada wane rao nai nia oli mai, nia ka fata 'uri fuana wane baita nia,
‘Ru be 'oe saea fuaku ki, nau ku sasia tafau na, ma kula ni gourue ana
fafanga 'oe, nao nia si fungu 'ua ana wane ki.’
23 Wane baita ne ka fata lau 'uri, ‘'Oe leka lau sulia ka taale ki ne kera to
tau, 'oe laefida, ma 'oe 'ingoa lau mai tai wane fuana lume nau ka fungu.
24 Ma nau ku saea fuamu, nia 'afitai 'asiana fuana ta wane ana wane be
nau ku laefida mai 'i nao ki, kera kai fanga ana fafanga nau.’ ”

Na 'afitailae ne wane kai dao to'ona sulia rao ne (Matiu 10:37-38)

25 Ana te kada, na okue baita kera leka fainia sa Jesus. Ma nia ka abulo
ka fata 'uri fuada,
26 “Ta wane ne nia doria kai leka buriku, nia ka kwaimani aku ka liufia
na maa nia, na gaa nia, na 'afe nia, na wele nia ki, na wanefuta nia ki, na
waiwane nia ki, ma nia talana laugo.
27 Nia 'afitai fuana ta wane ka dia ta fafurongo aku, suli dia nia si
nonimabe fuana lekalae 'i buriku, sui boroi 'ana kada nia kai nonifi, ma
kai mae ana 'airarafolo.
28 “Dia ta wane amulu nia doria kai saungainia ta lume baita, nia kai
gouru, ma ka manata basi sulia ta fita malefo ne nia to ana fuana kai
bobola fainia fasuilana na lume nai.
29 Dia nia si sasi 'urinai, ma nia ka alua na fangadolana lume nai tafau,
ma na wane ki kera ada to'ona ne nao nia si to ana malefo ne nia bobola
fuana fasuilana, kera kai 'onionga ana, ma kera ka fata 'uri,
30 ‘Na wane ne nia tala'ae na ana fauulana na lume ne, boroi ma nia nao
si bobola fua nia ka fasuia.’
31 “Ma dia ta kingi ne nia leka fainia te akwala to'oni wane nia ki fuana
firulae fainia ta kingi mone ne nia leka mai fainia ro akwala to'oni wane
nia ki fuana firulae, nia kai gouru basi 'i ano ka manata 'ana sulia fasi nao
nia si nikila ka bobola go fuana fualilana wane omee ki fainia kingi nai.
32 Ma dia nia nao go, nia kai kwatea ta wane ana, fuana kai leka, ma ka
gani 'uria aroaroe 'i safitadaro, ana kada kera to tau 'ua mai.

33 Ka 'urinai laugo, kamulu ka eta manata lea basi sulia nonifie ne
kamulu kai dao to'ona kada ne kamulu kai leka buriku. Dia ta wane amulu
ne nao nia si fasi faburi ana ru nia ki tafau, nia 'afitai 'asiana nia kai leka
buriku."

Fiko asi dalakwai
(Matiu 5:13; Mak 9:50)

34 Sa Jesus ka fata lau 'uri, "Na fiko asi nia na ru lea. Sui boroi 'ana,
dia mamasia nia dalakwai na fasia, nia 'afitai 'asiana 'oe kwate nia ka
mamasialana lau.
35 Ma nao nia si lea na fuana sasilana ana ta ru. Nao nia si lea na fuana
ano ma fuana 'afilana ta ru. Ma nia bobola fainia kera ka 'ui 'ania ga 'ada.
Dia ta wane doria ka saitamana lea ana ru ne, nia ka fafurongo lea."

15

Na sipsip ne nia naoana
(Matiu 18:12-14)

1 Ana te kada, na wane 'oro ne kera rao ana konilana na malefo ana na
takisi, ma na wane ne kera fia kera wane ta'a 'urinai ki laugo, kera dao
fuana rongolana sa Jesus.
2 Na Farasi ki ma na wane famanata ana taki ki, kera etangia
ngunungunue kera ka 'uri, "Na wane ne nia kwaloa na wane ta'a ki ma ka
fanga ga 'ana fai kera!"
3 Nia ne sa Jesus ka fata 'ana na tarifulae ki fuada ka 'uri,
4 "Dia ta wane amulu nia to ana te talanga sipsip, ma te ai ada ka naoana,
te ne wane nai kai sasia? Nia kai fasia na sikwa akwala ma sikwa sipsip
senai, ma nia ka leka ka nani 'uria te ai ne nia naoana, leka nia ka dao go
to'ona.
5 Ma kada ne nia dao to'ona, nia ka eele 'asiana, ma ka ngalia 'i gwauna
'abana,
6 ma ka ngalia mai 'i fera. Sui nia ka akwa mai 'uria wane kwaimani nia
ki, ma na wane ana fere nia ki, fuana kera ka oku mai, ma nia ka fata 'uri
fuada, 'Nau ku eele 'asiana, sulia nau ku dao to'ona na sipsip nau be nia
naoana. Nia ne mulu eele fai nau!' "
7 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saea fua mulu, na eelea baita
'urinai laugo 'i langi fafia te wane ne ta'a ma nia ka kari abulo. Na eelea
fainia ka liufia na eelea fafia sikwa akwala ma sikwa wane ne kera 'o'olo
ki."
8 Ma sa Jesus ka fata lau ana tarifulae ka 'uri, "Dia ta keni ne nia to ana
ta akwala seleni, ma ta te seleni ka naoana, te ne nia kai sasia? Nia kai
fasarua ta kwesu, ma ka salofia na lume nia, ma ka nani ana kula ki tafau
leka nia ka dao go to'ona.
9 Ma kada nia dao na to'ona, nia ka rii na 'uria wane kwaimani nia ki,
ma na wane ana fere nia ki kera ka oku mai siana, ma nia ka fata 'uri
fuada, 'Nau ku eele 'asiana, sulia nau ku dao na to'ona na seleni be nau
be naoana. Nia ne mulu eele 'amulu fai nau!' "
10 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, "Nau ku saea fua mulu, ru nai kai 'urinai
laugo 'i langi. Na 'ainsel God ki fainia God, kera eele 'asiana fafia te wane
ne nia abulo ta'a, ma nia kari abulo mai."

Na wele fanefafo

11 Ma sa Jesus ka fata lau 'ana te tarifulae ka 'uri, "Te wane nia to ana
ro welewane ki.

12 Na wele 'i buri nia fata 'uri fuana maa nia, ‘Maasi, 'oe kwatea na mai
bali nau ana na toorue kulu.’ 'Urinai go, na wane nai ka tolingia na, na
toorue kera 'i safitana na ro wele nia ki.
13 Ma 'i burina bara fa asoa sui, na wele be 'i buri ka foli na ana bali nia
ana toorue kera, ma ka leka na 'ana fainia malefo nia. Ma nia ka leka na
'ana 'uria na fere tau, ma ka falia tafau na 'ana na malefo nia ki ana na
tolae ta'a.
14 Ma 'i burina ne nia fasuia na, na malefo nia ki, na fioloe baita ka liu
ana bali fere nai, ma nao nia si to na ana ta ru.
15 Ma nia ka leka siana te wane ana fere nai ka ledi 'uria ta raoe, ma na
wane nai ka kwate fuana raoe bilia ana adalae sulia na boso nia ki.
16 Ma nia ka doria ka 'ania tani ngingisi fanga ana na fanga boso ki, sulia
ta wane 'i senai si kwatea go ta fanga fuana.
17 Boroi ma kada nia manata lea, nia ka fata 'uri fuana talana, ‘Na wane
ni rao maa nau ki, kera fanga lea tafau ga 'ada kada nai, ma kera ka abusu,
ma nau ne nau ku fiolo ga 'aku fuana maelaku!
18 Nia lea fuana nau ku oli siana maa nau, ma nau ku fata 'uri fuana,
Maasi 'ae, nau ku garo 'asiana na 'i maana God, ma 'i maamu laugo.
19 Nau nao si bobola fuana ne 'oe sae nau lau ana na wele 'oe. 'Oe
alamatainia nau ku rao na 'aku fuamu dia ta wane ni rao 'oe.’
20 Ma nia ka tatae, ma ka oli siana maa nia.
“Ma kada nia dao tau 'ua kau, na maa nia ka ada kau, ma ka ada to'ona.
Ma nia ka kwaimanatai 'asiana ana na wele nia. Ma nia ka lae 'ali'ali kau,
ma ka ofia mai na wele nia, ma ka nono'ia.
21 Ma na wele nai ka fata 'uri fuana, ‘Maasi, nau ku garo 'asiana na 'i
maana God ma 'i maamu laugo. Nau nao kusi bobola fuana ne 'oe sae nau
lau ana wele 'oe.’
22 Boroi ma na maa nia ka rii 'uria na wane rao nia ki ka 'uri, ‘Mulu
'ali'ali! Mulu ngalia mai na maku gwala, ma ka kwanga, ma mulu farufia
'ania. Ma kamulu ka alua fa kome ana 'abana, ma kamulu ka alua na tae
butu ki 'i 'aena.
23 Sui, kamulu ka leka, mulu saungia mai na ka buluka kobu be fua kulu
ka saungainia na fafanga ma kulu ka eele 'akulu.
24 Sulia na wele nau, nia dia ne nia mae na, boroi ma nia ka mauri lau.
Ma nia ka dia ne nia naoana, boroi ma nau ku ada to'ona lau. Ma na
fafanga nai ka tala'ae na.
25 “Ma ana kada nai, na wele 'i nao be nia to 'ua mai 'ana 'i laona na
oole. Ma kada ne nia oli mai ma nia ka dao karangia na mai na lume, nia
ka rongoa lingena na sasoe ma na ngwaelae.
26 Ma nia ka karumia mai te wane ana wane rao ki, ma ka ledi 'uri ana
te fu kera ngwae fainia.
27 Ma na wane ni rao nai nia olisia ka 'uri, ‘Na sasimu be nia oli na mai
'i fere, ma na maa 'oe ka saungia na ka buluka kobu be, sulia na sasimu
nia mauri, ma ka oli mai ka dao na.’
28 Ma na wele 'i nao ka guisasu 'asiana, nao nia si ru na kau laona lume.
Ma na maa nia ka ru mai 'i maa, ma ka 'ingoa fuana nia ru kau laona
lume.
29 Ma nia ka olisia na maa nia ma ka fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, nau ku
rao fuamu dia na wane rao 'o'oni* 'oe sulia fangali 'oro ne ki, ma nau ku
rosulia na fatalamu. Sui boroi 'ana, 'oe si kwatea go ta ka nanigot fuaku,
fua nau ku sasi 'aku ta fafanga fainia na wane kwaimani nau ki!

* **15:29** *wane rao 'o'oni:* Ada to'ona ana Diksonari

30 Boroi ma na wele ne 'oe, nia falia na toorue 'oe ana na keni sesele ki,
ma kada nia oli mai ka dao 'i fere, 'oe saungia na ka buluka kobu baita lea
be fuana!'
31 Ma na maa nia ka olisia ka 'uri, 'Wele nau 'ae, 'oe to tari na fai nau,
ma na ru nau ki tafau, ne ru 'oe ki laugo.
32 Sui boroi 'ana, kulu sasia na 'akulu na fafanga ne, ma kulu ka eele
'akulu, sulia na sasimu dia nia mae na, boroi ma nia ka mauri go ana. Ma
nia ka naoana na, ma kada ne kulu ada to'ona lau.' "

16

Na wane rao abu 'o'olo

1 Sa Jesus ka fata lau 'ana tarifulae fuana fafurongo nia ki ka 'uri, "Te
wane 'initoa nia to ana te wane ni rao ne nia alua ka baita fuana toorue
nia ki. Ma na wane ki kera ka saea fuana wane 'inito nai ne na wane rao
nia, nia 'aurafu, ma ka falia ga 'ana na toorue nia ki.
2 Ma na wane 'inito nai ka saea mai wane rao nia ma ka ledia ka 'uri,
'Na te ne nau ku rongoa amu? 'Oe kedea na fita malefo nau ki tafau ne
'oe rao ana, sulia ne nao 'oe si baita na ana toorue nau ki.'
3 "Ma na wane rao 'aurafu nai ka manata 'uri, 'Na wane baita nau nia
kai fasui nau na fasia na raoe nau. 'Uri ma te ne nau kai sasia fuana nau
to ana ta raoe falu? Nau si nikila na fuana 'elilana kilu ki, ma nau ku 'eke
'asiana ana ganilae.
4 Nau ku saitamana ru ne nau kai sasia fuana kada nau ku sui fasia na
raoe nau, na wane ki kera ka kwalo nau laona lume kera ki.'
5 "Ma nia ka akwa mai 'uria na wane ne kera ngali langa fasia na wane
baita nia, ma nia ka fata 'uri fuana etana wane, 'Fita ru ne 'oe ngali langa
ana fasia na wane baita nau?'
6 Nia ka olisia ka 'uri, 'Kwalu talanga galono 'oele.' Ma na wane rao
'aurafu nai ka fata 'uri fuana, 'Na 'aba beba ana na ngali langalae 'oe be
ne, 'oe gouru, ma 'oe kedea fai talanga galono.'
7 Ma nia ka fata 'uri fuana ruana wane, 'Ma 'oe ta fita ru ne 'oe ngali
langa ana?' Ma nia ka olisia ka 'uri, 'Na te talanga ngwai fulaoa fua beret.'
Ma na wane rao 'aurafu nai ka fata 'uri fuana, 'Na 'aba beba ana na ngali
langalae 'oe ne, 'oe kedea kwalu akwala ngwai.'
8 Ma na wane baita nia ka tangoa na wane rao 'aurafu nai fuana liotoe
ne nia to ana. Sulia ne na wane ne ki laona molagali kera lioto ana ru lao
molagali ne, ka liufia na wane ana na madakwalae ki.
9 "Nau ku saea fua mulu, mulu kwatea na toorue kamulu ki fuana
'afilana wane 'e'ete ki. Ma kada na malefo kamulu nia sui, God kai kwalo
kamulu 'uri 'i langi.
10 "Dia sa ti ne nia rao lea ana toorue tu'u ki, nia ka rao lea laugo ana
toorue baita ki. Ma dia sa ti ne nia rao noni'ela ana toorue tu'u ki, nia ka
rao noni'ela laugo ana toorue baita ki.
11 Ka 'urinai laugo, dia nao kamulu si rao lea ana na toorue ki laona
molagali, God nao si famamana kamulu laugo fainia na toorue mamana.
12 Ma dia kamulu si rao lea ana ru ta wane 'e'ete, God nao si kwatea
laugo ru ki fua mulu 'i langi.
13 "Nao ta wane rao si rao fuana ta ro wane baita 'e'ete ki. Dia nia 'urinai,
nia kai malimae ana ta wane baita, ma ka kwaimani ana ta wane baita.
Ma nia ka rao lea fuana ta wane, ma ka faburi ana ta wane. Nia 'afitai
'asiana dia ne mulu rao lau fuana God, ma na malefo lau ana te kada."

14 Ma kada Farasi ki kera rongoa ru nai, kera ka 'onionga sa Jesus, sulia
kera wane ogalulumi 'asiana ana malefo ki.
15 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu sasia ru lea ki 'i naona wane ki, fua
kera ka tango kamulu. Boroi ma God nia saitamana ga 'ana mangomulu.
Sulia te ne na wane nia manata baita ana, God nao si manata baita go
ana.”

Famanata sulia taki sa Moses ki
(Matiu 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na taki sa Moses ki,* ma na kekedee na
profet ki, nia rao ka talai kamulu mai leka ka dao ana kada sa Jon wane
ni Siuabu nia dao ana. Ma nia ka safali mai ana sa Jon nia 'ainitaloa na
Farongoe Lea sulia God ne kai gwaungai ana wane nia ki, na wane 'oro ki
kera eele fuana rulae 'i laona na maurie ne God kai gwaungai ana.
17 Boroi ma nao ta ru tu'u ana taki sa Moses kai sui. Na salo ma na
molagali kai sui, boroi ma na nikilalana na taki ki ka to tari nao si sui.
18 “Dia ta wane kai lukasia na 'afe nia ma ka adea lau ta keni 'e'ete, nia
oee na. Ma dia ta wane ka adea na 'afe ne arai nia lukasia, nia oee laugo.”

Wane tooru fainia sa Lasaros

19 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Te wane tooru ne nia ofi ana na 'aba maku
lea ki ne folilana baita, nia ka to ana tolae lea sulia asoa ki tafau.
20 Ma te wane siofa ne maale 'oro ki nia ana nonina, ne satana sa Lasaros,
nia gouru 'i ano 'aena na mae ana lume na wane tooru nai.
21 Ma sa Lasaros doria ka 'ania orongana na fanga ne 'asia fasia na tatafe
ni fangalae na wane tooru nai. Ma kada sa Lasaros nia gouru 'i ano, na
kui ki boroi, kera dao mai, ma kera ka melia na maale nia ki.
22 Sa Lasaros ka mae, ma na 'ainsel ki kera ka ngalia 'alaa siana sa
Abraham 'uria na fafanga baita 'i langi. Ma na wane tooru nai ka mae
laugo, ma kera ka faitoli na ana.
23 Ma nia ka to laona kula fuana wane mae ki ana na nonifie baita. Ma
nia ka ada kau 'alaa, ma ka ada to'ona sa Abraham ma sa Lasaros keroa
'ado 'ada.
24 Ma nia ka akwa kau fuana sa Abraham ma ka 'uri, ‘Koko Abraham
'ae, 'oe manatai nau mai. Kwatea mai sa Lasaros, fua ka kutumainia mai
na kakauna laona kafo, ma ka fagwaria na meaku, sulia nau ku to na ana
na nonifie 'i laona na ere ne.’
25 Boroi ma sa Abraham ka fata 'uri fuana, ‘Wele nau 'ae, 'oe manata
to'ona basi 'amu kada be 'oe mauri, 'oe too ana na ru lea 'oro ki, ma sa
Lasaros ka too go ana na ru ta'a ki. Boroi ma ana kada ne, nia ka to na
laona eelea 'i seki, ana kada ne 'oe to 'amu laona na nonifilae.
26 Ma ta ru lau, God nia alua te kilu baita 'i safitakulu, ma nao si bobola
fainia ta wane ka tofolo kau 'uria bali nena. Ma ka nao si bobola laugo
fuana ne ta wane ka tofolo mai siamalu.’
27 “Ma nia ka olisia ka 'uri, ‘Koko, nau ku amasi 'oe kau fuana 'oe kwatea
sa Lasaros 'uria lume maa nau,
28 fuana nia ka fabasua na lima wanefuta nau ki, fasia kera ka leka laugo
mai ana kula ni nonifilae ne.’
29 Ma sa Abraham nia olisia ka fata 'uri, ‘Na kekedee sa Moses, ma na
profet ki nia to tafau ga 'ana faida. Nia bobola fuana kera ka rosulida.’

---

* **16:16** *taki sa Moses ki:* Ada to'ona ana Diksonari

30 Ma nia ka fata 'uri, ‘Koko Abraham 'ae, nao go. Dia ta wane ne nia
mae ma ka mauri lau, ma nia ka leka siada, kera ka kari abulo fasia na
ta'alae kera ki.’
31 Ma sa Abraham ka fata 'uri fuana, ‘Dia kera nao si rosulia na kekedee
sa Moses ma na profet ki, nia 'afitai go fuana kera ka famamana, sui boroi
'ana dia ta wane ka tatae lau fasia na maea.’ ”

17

Ta'alae
(Matiu 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

1 Sa Jesus fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na ru ne ki kwatea ma wane
ki kera ka abulo ta'a, nia kai fuli. Boroi ma nia kai ta'a 'asiana fuana wane
ne nia kwatea ma ru nai ki ka fuli!
2 Dia ta wane nia kwatea wane ne kera marabibi ki ka 'asia fasia fitoe
kera ki aku, nia lea fuana kera ka kania ta mae fau baita 'i luana, ma kera
ka 'ui 'ania 'i laona matakwa.
3 Mulu madafi kamulu!
“Dia na wanefuta 'oe nia abulo ta'a, 'oe ngatafia. Dia nia kari abulo, 'oe
manatalugea ta'alae nia ki.
4 Ma dia na abulolana nia ta'a fuamu ana fiu kada ki laona te asoa, ma
nia ka leka mai siamu burina fiu kada nai ki, ma ka fata 'uri, ‘Nau ku kari
abulo na,’ 'oe manataluge nia na.”
5 Na lifurongo nia ki kera ka fata 'uri fuana na 'Aofia, “'Oe fanikila na
fitoe kalu ki.”
6 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Dia kamulu to ana fitoe tu'u boroi 'ana ka
dia ta mege mastad ne nia tu'u 'asiana, kamulu saitamana saea go amulu
fuana ta 'ai baita, ‘Lafu fa lalimu, ma 'oe 'idu kau 'i lao asi.’ Ma nia kai ro
ga 'ana sulia na fatalamulu.
7 “Dia ta wane amulu nia ka to ana ta wane ni rao ne nia 'elia na ano,
naoma ka ada sulia na sipsip ki, ma kada nia oli mai fasia na oole, na te ne
'oe saea fuana? 'Oe saea fuana nia kai leka 'ali'ali mai, ma ka fanga basi?
8 Nao! 'Oe fata lalau 'uri fuana, ‘'Oe ngarea basi mai na fanga nau ki,
ma 'oe ka ofi falu, sui 'oe ka fi ngali fanga mai. Buri'ana nau fanga, 'oe fi
fanga, ma 'oe fi ku 'amu.’
9 Ma na wane gwaungai ne nao si fata lea go ana na wane rao nia, sulia
nia sasi sulia na ru nia saea fuana.
10 Ka 'urinai laugo fua mulu. Kada kamulu sasia ru ki tafau ka sui ne
God nia sae kamulu fua sasilana, mulu ka fi fata 'uri, ‘Kalu wane rao ki ga
ana ne, kalu sasia go raoe ne 'oga kalu ki.’ ”

Sa Jesus nia gura na akwala wane

11 Sa Jesus nia leka 'uria 'i Jerusalem, ma ka liu safitana bali lofaa 'i
Samaria ma 'i Galili.
12 Ma kada nia dao ana te mae fere, nia ka dao to'ona te akwala wane
ne kuu nia saungida. Kera uu tau mai,
13 ma kera ka akwa baita mai kera 'uri, “Jesus na wane baita 'ae, 'oe
manatai kalu mai!”
14 Ma kada sa Jesus nia suada, nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu kai leka,
mulu ka fatainia noni mulu fuana fataabu God ki, fuana kera ka famamana
ne na noni mulu 'e mafo na.” Ma kada kera leka na, na nonida 'e mafo
tafau na.

15 Kada te wane ada nia ada to'ona ne nonina 'e mafo na, nia ka oli mai,
ma ka akwa baita, ma ka tangoa God.
16 Ma nia ka boruru na 'i maana 'aena sa Jesus ma ka tangoa. Nia nai
nao lau na wane Jiu, nia lalau fasia 'i Samaria.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Na akwala wane be nau ku gurada ma na
nonida ka mafo na. Ma ta sikwa wane lau, kera nia 'i fai?
18 'Uta ne wane be ki tafau nao si oli mai fuana tangolana God, boroi ma
taifilia go na wane ne nao lau na Jiu ne oli mai?”
19 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Tatae, 'oko leka na 'amu. God nia gura
'oe na sulia 'oe famamana nau.”

Daolana mai na Wane sa God ka filia
(Matiu 24:23-28, 37-41)

20 Tani Farasi kera ledi 'uri 'ana sa Jesus, “Kada 'uta ne God kai gwaungai
ana molagali ne?”
Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Na kada ne God kai gwaungai ana wane nia
ki, nao kamulu si ada to'ona ana ta maetoto baita.
21 Ma nao ta wane si fata 'uri, ‘Ada to'ona basi, na gwaungaie God nia
'i seki!’ Naoma ka 'uri, ‘Nia na seloko!’ Sulia kula God gwaungai ana nia
lalau 'i laona maurilana wane.”
22 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Na kada kai dao mai,
kada mulu doria adalae to'ona na asoa nau, na Wele nia Wane. Boroi ma
nao kamulu si ada to'ona.
23 Ma tani wane kera kai fata 'uri fua mulu, ‘Ada basi, na Christ nia na
'i seloko!’ Naoma kera ka 'uri, ‘Ada basi, nia na 'i seki!’ 'Urinai boroi, nao
kamulu si leka fuana adalae 'uria.
24 Sulia na olilaku mai, na Wele nia Wane, nia kai dia na meamea ne nia
madakwa 'i lofana salo, ma na madakwalana kai tala laona salo tafau, ma
wane ki tafau kai ada to'ona.
25 Boroi ma 'i naona olilaku mai, nau kai nonifi, ma na wane ki kera ka
noni'ela 'ani nau.
26 Kada nau ku oli mai ana, nia kai dia laugo kada be sa Noa.
27 Ana kada sa Noa, na wane ki kera fanga, ma kera ka ku, ma wane ki
fainia keni ki kera ka 'afe ma kera ka arai. Go kera ka tona na sulia kada
sa Noa nia ra laona faka baita, ma na kafo ka fungu mai, ma ka kuruuda
tafau na.
28 Ma kada nau kai oli mai ana, nia dia laugo na kada be sa Lot, sulia
wane ki kera fanga, ma kera ka ku, ma kera ka foli, ma kera ka 'oifoli, kera
ka fasi fanga, ma kera ka saungai lume.
29 Ana kada ne sa Lot nia leka fasia 'i Sodom, kera tona, ma na ere ma
na mae fau 'ako'ako ki ka 'asia na mai fasia 'i langi ma ka sarufida tafau.
30 Nia kai dia laugo na maedangi nau kai oli mai ana.
31 “Ma ana maedangi nai, na wane ne nia to 'i maa ana lume nia, nao
nia si oli lau mai laona fuana ngalilana ru nia ki. Ka 'urinai laugo fuana
wane ne nia laona oole, nao nia si oli lau mai 'i lume.
32 Mulu manata to'ona ru ne fuli fuana 'afe sa Lot.*
33 Dia sa ti ne nia doria kai dau sulia na maurilana fuana talana, nia kai
mae. Ma dia sa ti ne ka lukasia na maurilana sulia nia leka buriku, nia
kai mauri mamana na.

---

* **17:32** Nia 'abero ana ada faburilae 'uria 'i Sodom ma God ka kwaea nia ka mae. Ada to'ona Jenesis 19:26

34 Nau ku saea fua mulu, ana fa rodo nai, ro wane ne keroa maleu laona te 'ifitai, te wane God kai ngalia, ma te wane kai ore.
35-36 Ro keni ki keroa sasi fanga oku, te keni God kai ngalia, ma te keni kai ore.”†
37 Ma na fafurongo nia ki ka ledi 'uri, “'Aofia 'ae, 'i fai mone ne na ru nai ki nia kai fuli ana?”
Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Na olilaku mai nao ta wane si talafia ka dia laugo ne na gwaubalano nao si talafia ta ru mae.”

18

Na gwa 'oru fainia wane kwaiketoi

1 Sa Jesus nia fata fuana fafurongo nia ki ana tarifulae ne, fua kai fatainia fuada ne kera kai foa sulia maedangi ki tafau, ma kera nao si fitala.
2 Nia ka fata 'uri, “Te wane ni kwaiketoi, nia to ana te fere, ma nao nia si fa'initoa God, ma nao nia si fuusi baita go ana ta wane.
3 Ma te gwa 'oru 'i laona na fere nai, nia leka mai sulia dangi ki siana fuana 'ingolana ma ka fata 'uri, ‘Nau ku doria 'oko kwatea kwaiketoilae 'o'olo fuaku susia na malimae nau ki.’
4 Ma sulia kada tau na, na wane ni kwaiketoi nai si ala go fafia. 'I buri, nia ka manata 'uri fuana nia talana, ‘Sui boroi 'ana nao nau si fa'initoa God, ma nao nau si fuusi baita go ana ta wane,
5 nau kwate na 'aku kwaiketoilae 'o'olo fuana gwa 'oru ne, nia fa'abero nau 'asiana ana lekalae mai siaku, fasi nia ka faulafu nau ana 'idufa lekalae mai siaku!’ ”
6 Ma na 'Aofia ka fata 'uri, “Mulu rongo basi na ru ne wane kwaiketoi ta'a nai nia saea.
7 'Urinai boroi nia kwatea na kwaiketoie 'o'olo fuana, nia ne nao mulu si manata ruarua ana God ne ka kwatea 'o'oloe fuana wane nia ki, ne kera gania suli rodo ma dangi. God nao si dole fuana 'adomilada.
8 Nau ku saea fua mulu, God kai 'adomida fua 'olosilana 'afitai 'e kera ki 'ali'ali. Ma kada nau, na Wele nia Wane, kai oli mai laona molagali, 'uri ma nau kai dao to'ona wane 'oro ki ne kera famamana nau, naoma 'e nao go?”

Na ro wane leka foa laona Beu Abu God

9 Sa Jesus nia fata ana tarifulae fuana tani wane ne kera famamana kera talada sae kera 'o'olo ma kera ka ada toli ana tani wane, ka 'uri,
10 “Ro wane ki keroa leka 'i laona na Beu Abu God fua keroa ka foa. Te wane ne na Farasi, ma ta wane ne nia rao ana konilana malefo ana takisi.
11 Na Farasi nai nia uu taifilia, ma ka foa 'uri, ‘God 'ae, nau ku tango 'oe sulia nao nau si dia na wane 'e'ete ki tafau. Sulia kera beli, ma kera ka ilia ru ta'a ki, ma kera ka oee. Nao nau si dia na wane ta'a loko ne nia konia na malefo ana takisi.
12 Nau ku abu fanga ana ro maedangi 'i laona te wiki, ma nau ku kwatea na tangafuluna toorue nau ki fuamu.’
13 “Boroi ma na wane ne nia konia na malefo ana takisi, nia uu tau mai 'ana. Ma nia si taea go maana 'uria 'i langi, sulia nia 'eke 'asiana. Ma nia ka fatainia na olikokorue nia ana fidalilana na ruruna, ma ka fata 'uri, ‘God 'ae, manatai nau mai, nau na wane abulo ta'a!’ ”

† **17:35-36** Tani kekedee 'ua ana sa Luk, kera 'adoa lau verse 36, “Ro wane ki keroa kai rao laona oole. Te wane God kai ngalia, ma te wane kai ore.”

14 Ma sa Jesus ka fata laugo 'uri, “Nau ku saea fua mulu, na wane ne
nia olikokoru na ne, God nia fa'o'oloa ana kada nia ru kau 'i maa, ma nao
lau na Farasi. Sulia na wane ki ne kera fabaita kera talada, God kai fatu'u
kera. Ma na wane ne kera fatu'u kera talada, God kai fabaita kera.”

Sa Jesus nia falea kaelana wele ki
(Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Tani wane kera ngalia mai na kaelana wele tu'u siana sa Jesus, fua ka
alua na 'abana fafida ma ka faleada. Ma kada fafurongo nia ki kera ada
to'ona, kera ka balufida.
16 Boroi ma sa Jesus ka saea mai kaelana wele nai ki siana, ma ka fata
'uri fuada, “Mulu alamatainia na kaela wele tu'u kera ka leka mai siaku,
ma nao mulu si susida lau. Sulia sa ti ne nia famamana ka dia wele tu'u
ki, nia bobola fuana tolae laona 'Initoe God.
17 Nau ku saea ru mamana fua mulu, dia ta wane ne nao si famamana
dia ta wele tu'u, nia 'afitai 'asiana fua nia ka ru 'i laona na 'Initoe God.”

Na wane todaru
(Matiu 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Te wane fanaonao ana Jiu ki, nia ledia sa Jesus ka fata 'uri, “Wane
famanata lea ne 'ae, ta te lea ne nau ku sasia fua nau ku too ana na maurie
firi?”
19 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “'Uta ne 'oe sae nau ana wane lea? Nao ta
wane si lea go, taifilia God go ne lea.
20 Nia lea 'oe saitamana faoraie talingai God ki be 'uri, ‘'Oe si sauwanee,
'oe si oee, 'oe si beli, 'oe si suke fafia ta wane, ma 'oe fuusi baita ana maa
'oe ma gaa 'oe.’ ”
21 Wane nai nia olisia ka fata 'uri, “Nia safali mai ana kada nau ku tu'u,
nau rosulia na taki nai ki tafau* leka ka dao 'i ta'ena.”
22 Ma kada sa Jesus nia rongoa ru nai, nia ka fata 'uri fuana, “Te ru go
ne nia nao 'ua. 'Oe fafoli ana na ru 'oe ki tafau, ma 'oe ngalia malefo nai
ki, ma 'oko kwatea fuana wane siofa ki, ma 'oe fi too ana na toorue 'i langi.
'Urinai go, 'oe leka na mai suli nau.”
23 Ma kada wane nai nia rongoa ru nai, na manatana ka kwaimanatai
'asiana, sulia nia na wane todaru 'asiana.
24 Ma kada sa Jesus nia ada to'ona wane nai, na manatana nia ka
kwaimanatai, nia ka fata 'uri, “Nia 'afitai 'asiana fuana wane todaru ki
kera ka ru laona 'Initoe God.
25 Nia 'afitai 'asiana fua ta kamel kai ru sulia na mae kwakwa tu'u ana
nile. Nia 'afitai ka liufia lau fuana ta wane todaru kai ru laona na 'Initoe
God.”
26 Aia, kada wane ki kera rongoa na faoraie nai, kera ka ledia 'uri,
“'Urinai ma nao ta wane si toda go mauri firi?”
27 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na ru nai nia 'afitai 'asiana fuana wane,
boroi ma fua God nao nia si 'afitai go.”
28 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Kalu fasia na toorue kalu ki
tafau fua kalu ka leka na suli 'oe!”
29 Sa Jesus ka fata 'uri, “Iu. Nau ku saea fua mulu, dia sa ti ne nia fasia
na lume nia, na 'afe nia, na wanefuta nia ki, na maa nia ma na gaa nia,
ma na wele nia ki, sulia 'Initoe God,

* **18:21** Ada to'ona ana buko Eksodas 20:12-16 laugo ana buko Diutronomi 5:16-20.

30 nia kai too ana ru 'oro ki laona molagali ne liufia ru be nia fasia ki.
Ma ana mauri falu ne nia leka mai, wane nai kai too na ana mauri firi.”

Oluna kada sa Jesus nia
fata sulia maelana
(Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Ma kada sa Jesus nia leka fainia fafurongo nia ki taifili kera, nia ka
fata 'uri fuada, “Kulu leka 'uri 'i Jerusalem fua kera kai faali'afua ru be na
profet ki kera kekede mai sulia nau, na Wele nia Wane.
32 Kera kai kwate nau laona 'abana wane ne nao laugo Jiu ki, fua kera
ka 'onionga, ma ka fata buri tolingai aku, ma kera ka ngisufi nau. Kera ka
kwae nau, ma kera ka saungi nau.
33 Ma ana oluna maedangi, nau kai tatae lau fasia na maea.”
34 Boroi 'ana fafurongo ki kera nao si saitamana go na faoraie nai ki ne
sa Jesus nia saea fuada, sulia manatalada ngasi 'asiana fuana malingailana
na ru ne sa Jesus fata sulia. Nia ne kwate ma kera nao si saitamana te ne
sa Jesus nia fata sulia.

Sa Jesus gura na wane
maana rodo
(Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Kada sa Jesus nia dao karangia mae fere 'i Jeriko, te wane maana rodo
nia to 'i ninimana taale. Ana maedangi ki nia gani malefo ana wane ki.
36 Ma kada nia rongoa wane 'oro ki kera liu, nia ka ledi kera ka fata 'uri,
“Te ne 'uri?”
37 Ma kera olisia kera ka fata 'uri, “Sa Jesus na wane be 'i Nasaret ne nia
leka mai.”
38 Ma wane maana rodo nai ka akwa ma ka fata 'uri, “Jesus 'oe na Wele
ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau mai!”
39 Ma wane ne kera eteta 'i naona kera ka balufia, ma kera ka saea nia
ka to aroaro. Boroi ma nia fi akwa baita lau, ma ka fata 'uri, “'Oe na wele
ana kwalafa sa Deved, 'oe manatai nau mai!”
40 Ma sa Jesus ka uu ngado ma ka saea fuada fua kera ka talaia mai
siana. Ma kada nia dao karangi, sa Jesus ka ledia,
41 “Te ne 'oe doria nau sasia fuamu?”
Ma wane maana rodo nai ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, nau ku doria nau ada
lau.”
42 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe ada na. God nia gura 'oe na, sulia 'oe
famamana nau.”
43 Ma 'urinai go nia ka ada na, ma nia ka leka na fainia sa Jesus, ma nia
ka tangoa God. Ma kada wane ki kera ada to'ona, kera ka tangoa laugo
God.

19

Sa Sakias

1 Sa Jesus nia dao 'i Jeriko, ma ka liu lao fere nai.
2 Ma te fanaonao ana wane kera ka koni malefo ana takisi, ne satana sa
Sakias, nia wane todaru 'asiana.
3 Ma nia ka sasi 'asiana 'uria adalae to'ona sa Jesus. Boroi ma ka 'afitai,
sulia nia wane kokoru 'asiana, ma nao nia si ada to'ona sa Jesus, sulia na
okue nai 'e susia.

4 Ma nia ka lae 'ali'ali kau 'i naofana okue nai, ma ka ra 'i gwauna te 'ai
ne kera saea ana Sikamo, fua ka ada to'ona sa Jesus ne nia leka mai sulia
taale.
5 Kada sa Jesus nia dao ana kula nai, nia ka ada 'alaa 'i gwauna 'ai nai,
ma ka ada to'ona sa Sakias, ma ka fata 'uri fuana, “Sakias 'ae, koso 'ali'ali
mai, sulia nau kai to 'i lume 'oe ta'ena.”
6 Sa Sakias ka eele 'asiana, ma ka koso 'ali'ali mai, ma ka kwaloa sa Jesus
laona lume nia.
7 Na wane ki tafau kera ada to'ona ru nai, ma kera ka ngunungunu buri
ana, kera 'uri, “Sa Jesus nia leka na fuana ka to fainia na wane ta'a ne.”
8 Ma sa Sakias tatae, ma ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Aofia 'ae, nau kai
kwatea ta bali ana na toorue nau fuana wane siofa ki. Ma dia nau ku ngali
liufia tani ru ana wane ki, nau kai duu fai ru ana fuana.”
9 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ta'ena God nia famauria laugo na
gourue ne, sulia wane ne nia famamana God dia famamanae be na koko
kia sa Abraham.
10 Nau, na Wele nia Wane, nau ku leka mai fuana nanisilana na wane
ne kera leka garo ki, fua nau ku famaurida laugo.”

Na tarifulae sulia olilana
mai wane 'initoa
(Matiu 25:14-30)

11 Na okue baita ne kera fafurongoa ru ki tafau ne sa Jesus saea. Sulia
nia dao karangia na 'i Jerusalem, nia saea na tarifulae ne fua ka fa'o'olosia
manatada, sulia kera kwaisae 'Initoe God kai fuli 'ali'ali go.
12 Nia ne kwate sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Te wane ana gourue 'initoa,
nia sasi akau fua ka leka siana te kingi baita ne nia to tau mai, fua nia
ka gani 'uria na gwaungaie ma na 'initoe fua kada nia kai oli mai, nia ka
kingi fuana fere nia.
13 Ma 'i naona ne nia leka, nia saea mai akwala wane rao nia ki siana,
ka kwatea na malefo baita fuada, ka fata 'uri, ‘Mulu rao ana malefo ne ki,
fua mulu ka ngalia laugo tani malefo maana makwalia nau.’
14 Boroi ma wane ana fere wane 'initoa nai, kera subutainia, ma kera
ka kwatea tani wane fua kera ka faorai fainia kingi nai, sulia kera nao si
doria go ne na wane nai ka kingi fuada.
15 “Ka 'urinai boroi 'ana, na kingi nia alua wane nai ka kingi na fuada,
ma ana kada nia oli mai, nia ka saea fuana wane ni rao nia ki be nia kwate
malefo fuada, fua nia ka dao to'ona ta fita malefo lau ne kera toda maana
malefo be nia kwatea fuada.
16 Na etana wane rao nia leka mai, ka fata 'uri, ‘Wane baita 'ae, nau ku
to ana te akwala malefo lau fainia malefo be 'oe kwatea fuaku.’
17 Ma wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana, ‘'Oe wane rao lea. Sulia nau
ku saitamana nau ku fito'omu ana ru tu'u ki, 'urinai nau ku alua 'oe ada
sulia akwala mae fere ki.’
18 'Urinai ma ruana wane ni rao leka mai ma ka fata 'uri, ‘Wane baita
'ae, nau ku to ana lau ta lima malefo fainia na malefo be 'oe kwatea fuaku
ki.’
19 Ma wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana, ‘'Oe kai ada sulia lima mae fere
ki.’
20 Burina, oluna wane ni rao ka leka lau mai, ka fata 'uri, ‘Wane baita
'ae, malefo 'oe ki be nau ku ngalida, nau ku 'afu ngingiri fafia ana 'aba
maku.

21 Sulia nau ku mau amu wane fatamaudi. 'Oe dia ta wane ne saitamana
ka ngalia ga 'ana ru wane 'e'ete ki, ma 'oe saitamana ngalia laugo fanga
fasia oole wane ki.'
22 Sui wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana, ''Oe na wane rao ta'a! Nau kai
keto 'oe ana faoraie 'oe ki talamu. 'Oe sae nau wane fatamaudi, ma nau
ku dia ta wane ne ngalia ru ne nao lau ru nau ki, ma nau ku ngalia fanga
fasia oole tani wane ki.
23 Dia 'oe manata 'urinai, 'uta ne nao 'oe si ngalia na malefo nau, ma 'oe
alua 'amu laona kula ni totodae, fuana kada nau ku oli mai, nau ku ngalia
tani malefo tarenga 'i maana?'
24 'Urinai go wane 'initoa nia ka fata 'uri fuana wane ne kera uu 'i senai,
'Mulu ngalia malefo ne fasia, ma mulu kwatea fuana wane ne nia to ana
akwala malefo.'
25 Kera ka fata 'uri, 'Wane baita 'ae, nia to na ana akwala malefo.'
26 Ma wane 'initoa nai olisia ka 'uri, 'Nau ku saea fua mulu dia sa ti ne
nia rao lea ana ru ne nau kwatea fuana, nau kai kwatea lau tani ru 'oro
fuana. Boroi ma dia sa ti ne nao si rao lea ana ta te ne nau ku kwatea
fuana, sui boroi 'ana ta ru tu'u ne nia to ana, nau kai lafua fasia.
27 Boroi ma fuana malimae nau ki be kera noni'ela 'ani nau kingi fuada,
talaida mai, mulu ka saungida 'i seki 'i naoku.' "

Wane ki kera manata
baita ana sa Jesus
(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Burina sa Jesus nia fata 'urinai ka sui, nia ka leka kau 'i naoda 'uria 'i
Jerusalem.
29 Ma kada nia dao karangia fere 'i Betfeis, ma 'i Betani siana fa uo kera
saea ana 'i Olif, nia ka kwatea ro fafurongo nia ki 'i nao, ka fata 'uri,
30 "Kamoro leka ana fere loko kamoro naofia kau. Ma kada kamoro dao
'i senai, moro kai ada to'ona te dongki. Kera kania ga 'ada 'i senai, ne nao
ta wane si tae 'ua fafona. Kamoro ka lugea, ma moro ka talaia mai 'i seki.
31 Ma dia ta wane nia ledi kamoro, ''Uta ne moro ka lugea na dongki
ne?' Moro saea fuana, 'Na 'Aofia nia doria.' "
32 Aia, ro wane nai ki keroa leka, ma keroa ka dao to'ona, dia be sa Jesus
nia saea.
33 Kada keroa lugea na dongki nai, na wane ne kera to ana dongki nai,
kera ka fata 'uri, "Te ne moro lugea na dongki ne fuana?"
34 Keroa ka fata 'uri, "Na 'Aofia nia doria."
35 Ma keroa ka talaia na mai siana sa Jesus, ma keroa ka alua maku
keroa ki 'i fafona sulina na dongki nai, ma keroa ka 'adomia sa Jesus fua
ka gouru 'i fafona.
36 Ma kada sa Jesus nia leka kau sulia taale, wane ki kera ka safatainia
maku gwala kera ki.
37 Ma ana kada nia dao karangia 'i Jerusalem ana kula ne taale nia koso
toli 'uria fa uo 'i Olif, ne wane 'oro ana fafurongo nia ki kera to 'i senai, ma
kera ka safali fua tangolana God ana te akwalae baita, sulia na fanadae
baita ki ne kera suada.
38 Ma kera ka fata 'uri,
"God 'oe falea na kingi ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!✡
Ma na aroaroe fainia God.
Kulu kai tangoa God ne gwaungailae nia 'e tasa!"✡

✡ **19:38** Psalm 118:26 ✡ **19:38** Psalm 148:1

39 Tani Farasi ki kera to laugo 'i senai, ma kera ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"Famanata 'ae, 'oe saea fuana fafurongo 'oe ki, kera to aroaro."
40 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Nau ku saea fua mulu, dia kera to
aroaro, na fau ne ki kera kai akwa ana tangolana God."

Sa Jesus nia angi fafia 'i Jerusalem

41 Ma ana kada sa Jesus nia dao karangia 'i Jerusalem, nia ka ada kau,
ma ka ada to'ona na mae fere nai, ma nia ka angi, sulia na manatana nia
kwaimanatai fuana wane ne kera to 'i senai ki.
42 Ma ka fata 'uri, "Nia lea dia kamulu saitamana 'i ta'ena na ru ne nia
talaia wane 'uria aroaroe. Boroi ma ta'ena, kamulu ulafusi go.
43 Na kada kai dao mai, fuana malimae kamulu ki, kera leka mai, kera
ka fuali kamulu, ma kera ka susi kamulu, ma ka 'afitai fua mulu ka ru 'i
maa.
44 Ma kera kai takalongainia fere kamulu ma na wane ki tafau 'i laona.
Ma ta te gwa fau boroi si tio na ana kula ne kera tio ana 'i nao. Kera ka
falia fere kamulu, sulia nao mulu si saitamana kada God leka mai fuana
famaurilamulu."*

Sa Jesus nia ru 'i laona
Beu Abu God
(Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

45 Kada sa Jesus nia ru kau laona na Beu Abu God, nia ka taria na wane
ne kera 'oifoli ki.
46 Ma nia ka fata 'uri fuada, "Ana kekedee 'ua mai laona Kekedee Abu,
God nia fata 'uri, 'Na Beu nau, na beu ni foa.' Boroi ma kamulu abulotainia
ka alua lalau kula fuana belilana ru wane ki."
47 Ma ana maedangi ki tafau, sa Jesus nia famanata 'i laona Beu Abu God.
Ma na fataabu baita ki, ma wane famanata ana taki ki, ma tani fanaonao
ana Jiu ki, kera sasi 'uria saungilana sa Jesus.
48 Boroi ma kera ka nao si saitamana ililana ta ru, sulia wane ki kera to
fainia sulia dangi ki fuana rongolana famanatalae nia.

20

Ledilae sulia nikilalae
sa Jesus
(Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Ana te maedangi, sa Jesus nia famanata wane ki 'i laona Beu Abu God.
Ma nia ka 'ainitalo laugo ana Farongoe Lea. Ma ana kada nai, na fataabu
baita ki, ma wane famanata ana taki ki, ma tani fanaonao laugo, kera leka
mai siana sa Jesus.
2 Ma kera ka ledi 'uri ana, "Sa ti ne saea 'oe taria wane ne ki fasia laona
Beu Abu? Ma sa ti ne kwatea nikilalae fua 'oko sasia ana ru ne ki?"
3 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Iu, nau ku ledi kamulu basi 'uria te ru.
4 Iu, kamulu saea basi fuaku, na nikilalae sa Jon to ana fua siuabulae,
nia safali mai fasia 'i fai? Nia safali mai ana God, naoma nia safali mai
ana na wane ki go?"

---

* **19:44** *kada God leka mai fuana famaurilamulu:* Na wane Jiu ki kera kwaimakwali masia na kada God kai leka mai fuana famaurida fasia malimae kera ki. Boroi ma kada sa Jesus dao, 'orolana wane Jiu noni'ela ana nia.

5 Ma kera ka safali olisusue 'i safitada kwailiu kera ka 'uri, “Te ne kulu
kai saea? Dia kulu olisia ma kulu ka 'uri, ‘Fasia mai God,’ nia kai fata 'uri,
‘Ma 'uta mone ne nao kamulu si famamana sa Jon?’
6 Ma nao nia si lea laugo fua kulu ka fata 'uri, ‘Nia safali go mai ana na
wane ki,’ sulia na wane ki kera kai 'ui fau kulu, ma kera ka saungi kulu,
sulia kera famamana sa Jon nia ta profet.”
7 'Urinai, kera ka olisia sa Jesus ma kera ka 'uri, “Kalu ulafusia go.”
8 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Nau boroi nao si farongo kamulu
go ana na nikilalae ti ne nau ku sasia ana ru ne ki.”

Tarifulae sulia na wane
rao ne tolada ta'a ki
(Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 'I burina, sa Jesus ka farongo kera laugo ana te tarifulae ka 'uri, “Te
kada, te wane nia fasia te oole grep, ma nia ka alua tani wane rao kera ka
ada sulia oole nai. Ma wane baita ana oole ne ka leka ana te fere tau, ma
nao si oli 'ali'ali mai.
10 Leleka ka dao na ana kada ne oole nai maua, wane baita nai ka kwatea
te wane ni rao nia, fua ka ngalia mai tani fue grep ana 'ai ne nia fasia laona
oole nai. Boroi ma kada wane ni rao nai nia dao laona oole nai, na wane
rao ne ada sulia oole nai, kera ka kumua, sui kera ka olitai 'o'oni ana siana
wane baita nia.
11 Ma na wane baita nai ka kwatea lau ruana wane ni rao. Boroi ma
wane rao ne ada sulia oole nai, kera ka kwaea laugo, ma kera ka fata ta'a
na ana, ma kera ka olitai 'o'oni laugo ana.
12 'Urinai, wane baita nai ka kwatea lau oluna wane rao nia, ma kera ka
kwae maala laugo ana, ma kera ka taria fasia kula nai.
13 'I burina, na wane baita nai ka manata 'uri, ‘Te lau ne nau kai sasia?
Nau kwatea na 'aku na welewane nau ne, nau ku kwaimani 'asiana ana.
Ma alamia nia ne wane rao ne ada sulia oole kai manata baita ana.’
14 Kada wane ne kera rao ana oole nai, kera ada to'ona na wane nai,
kera ka fata fuada kwailiu ma kera ka 'uri, ‘Nia na ne na wele na wane
be nia too ana na oole. Kulu saungia ka mae fua kulu ka ngalia 'akulu na
oole ne fuaka.’
15 'Urinai go kera ka tara wane nai 'i maa fasia laona oole be, ma kera
saungia ka mae na.”
Ma sa Jesus ka ledida ka 'uri,
16 “Te ne na wane ne nia too ana na oole nai kai sasia? Nia kai dao mai,
ka saungia na wane nai ki. Sui nia ka kwatea na oole nia fuana wane 'e'ete
ki.”
Kada wane ki kera rongoa na faoraie ne sa Jesus, kera ka fata 'uri, “Nao
'asiana, nia 'afitai ka 'urinai!”
17 Sui sa Jesus ka ada nikila fuada, ka fata 'uri, “Dia nao nia si 'urinai, te
ne fadalana faoraie be laona Kekedee Abu✡ be nia fata 'uri,
‘Na fau ne na wane saungai lume ki kera noni'ela ana,
nia ne na fau talingai ka liufia na fau ki tafau ana 'odoe.’
18 “Ma dia sa ti ne nia lakwadora fafona fau nai, nia kai mangisi. Ma dia
sa ti ne fau nai ka 'asia fafia, na nonina ka meme tafau na.”
19 Ana kada nai, na fataabu baita ki fainia na wane famanata ana taki
ki, kera fi ada saitamana faoraie sa Jesus nia faorai suli kera, ma kera dori
daua ana kada nai. Boroi ma kera mau laugo 'ada ana wane ki.

✡ **20:17** Psalm 118:22

Na ledilae sulia takisi
(Matiu 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Ma na fanaonao ki kera ka sasi 'uria daolae to'ona ta kada lea fuana
daulana sa Jesus. Ma kera ka folia tani wane fua kera ka suke ana ledilana
sa Jesus. Sulia kera doria kera fai fafia ana ta ru ne nao si 'o'olo, fua ka
bobola fainia kwatelana kau fuana gwaungai 'i Rom ne ada sulia 'i Jiudea.
21 Kera dao siana, ma kera ka fata 'uri, “Wane Famanata 'ae, kalu
saitamana 'oe famanata, ma 'oe saea na ru mamana ki. Ma 'oe si 'ado
go fainia ta wane ana te ne kera manata sulia. 'Oe famanata ga 'amu sulia
mamanae ma kwaidoria God fuana wane ki.
22 Saea mai fua malu, 'Uri ma nia bobola ga 'ana fua kulu ka kwatea
malefo ana takisi fuana kingi baita 'i Rom, naoma 'e nao?”
23 Ma sa Jesus ka ada saitamana na sukee kera, ma nia ka fata 'uri,
24 “Fatainia basi mai te seleni fuaku.” Ma kada kera ngalia mai te seleni
fuana, nia ledida ka 'uri, “Na nununa sa ti ne 'i fafona seleni ne? Ma na
satana sa ti ne?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Na kingi Rom.”
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Dia 'urinai, kamulu ka kwatea fua
kingi baita 'i Rom na ru nia ki, ma mulu kwatea laugo ru God ki fua God.”
26 Ma kera ka to aroaro, sulia kera kwele 'asiana ana olisilae sa Jesus.
Ma kera nao si bobola na fuana ne kera ka dao to'ona ta sukee lau fuana
sa Jesus 'i maana wane ki.

Na ledilae 'uria na tataelae fasia maea
(Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sui, tani Sadusi kera leka mai siana sa Jesus. Na Sadusi ki kera saea
ne na wane ki nao si tatae lau fasia na maea. Ma kera ledi 'uri ana sa
Jesus,
28 “Wane Famanata 'ae, sa Moses nia kedea na taki fuaka ka alangai 'uri,
‘Dia ta wane nia mae, ma na 'afe nia ka mauri 'ua, boroi ma nao nia si
to ana ta wele, na wanefuta nia ka adea lau na gwa 'oru nai, fua keroa to
ana ta wele fua ka talana na wane be nia mae.’
29 “Iu ma, ana te kada, fiu waisasina ki kera to. Ma na wane 'i nao ka
adea ta keni, ma nao si alua go ta wele, ma wane nai ka mae na ana.
30 “Ma na ruana wane ka adea lau na gwa 'oru nai, ma nia ka mae laugo.
31 Sui oluna wane ka 'urinai laugo. Ma ka 'urinai laugo fuana ai burina
ki tafau. Na fiu waisasina nai ki tafau go, kera adea keni nai, ma kera nao
si to go ana ta wele, ma kera ka mae tafau na.
32 Ma 'isilana, keni nai ka mae laugo.
33 'Uri ma, ana maedangi ne God kai taea wane mae ki tafau fasia maea,
sa ti ada ne na 'afe nia? Sulia na fiu waisasina nai ki tafau go be kera adea
keni nai.”
34 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, “Kada ne, na wane ki ma na keni ki,
kera arai ma kera ka 'afe.
35 Boroi ma ana kada ne nia mai 'ua, na wane ki ma na keni ki ne kera
bobola fainia na tataelae fasia na maea, ma kera ka to na ana na mauri
firi 'i langi, kera nao si arai ma kera si 'afe na,
36 sulia kera dia na 'ada na 'ainsel ki, ma kera nao si mae na. Kera na
wele God ki na, sulia kera tatae na fasia na maea.
37 “'Urinai, ma na kekedee sa Moses nia famadakwa na fuaka ne na wane
mae ki, kera kai mauri lau. Sulia kada be God nia fatainia fuana sa Moses

ana ere be meafia 'ai tu'u be, sa Moses nia saea God ana, ‘God sa Abraham,
God sa Aesak, ma God sa Jakob.’✡
38 Na fadalana 'uri: Tani wane ne kera mae na, kera fosia ga 'ada God,
sulia kera mauri na fainia.”
39 Ma tani wane ada, wane famanata ana taki ki, kera fata 'uri, “Wane
Famanata 'ae, na olisilae 'oe nia lea 'asiana!”
40 Ma kera ka mau na fua ledilana lau.

Sa Jesus nia Wele ana kwalafa sa Deved ma na 'Aofia nia laugo
(Matiu 22:41-46; Mak 12:35-40)

41 Sui sa Jesus ka ledi 'uri ada, “Nia 'uta, ne kera saea na Christ ne wane
ana na kwalafa sa Deved?
42 Sa Deved be fata 'uri ana laona Kekedee Psalm ki,✡
‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaungai fai nau,
43 makwalia kada nau kai alua malimae 'oe ki farana gwaungaie 'oe.’
44 “Sa Deved 'ana talana ne nia saea na Christ ana na ‘'Aofia.’ Nia ne,
na Christ nia nao lau Wele ana kwalafa sa Deved ga 'ana. Nia 'Aofia nia
laugo.”
45 Kada wane 'oro ki kera fafurongoa, sa Jesus ka fata 'uri fuana
fafurongo nia ki,
46 “Mulu madafi kamulu fasia na wane famanata ana taki sa Moses ki,
sulia kera doria leka liulae fainia maku falu gwala ki. Ma kera ka doria
laugo fua wane ki kera ka fa'initoda, ma ka fata lea fuada 'i maana usie
ki. Ma kera ka doria gourue 'i nao ana kula 'initoa ni gourue ki laona beu
fuana folae ki, ma ana kula lea ki kada ana fafanga ki.
47 Sui boroi 'ana, wane ne ki kera belia na lume ma na ru gwa 'oru ki to
ana. Ma kera ka foa gwala, fuana wane ki ka fata lea sulida. Iu, na wane
famanata ana taki sa Moses ki, kwaekwaee kera kai ta'a 'asiana fuada!”

21

Sa Jesus tangoa na kwatee te gwa 'oru
(Mak 12:41-44)

1 Kada sa Jesus nia to 'ua laona Beu Abu God, nia ka adaada, ma ka ada
to'ona wane todaru ki kera leka mai fuana kwate malefoe laona na kufi
ru fuana alu malefolae.
2 Ma nia ka ada to'ona laugo te gwa 'oru ne nia siofa 'asiana. Nia leka
mai, ma ka kwatea ro ngingisi malefo tu'u ki.
3 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ru mamana nau ku saea fua mulu, na kwatea
ne gwa 'oru siofa ne nia kwatea, nia baita ka liufia wane ki tafau ne kera
kwate malefo baita ki.
4 Sulia wane todaru ki, kera kwatea ga 'ada ka bali tu'u ana toorue kera
ki. Boroi ma gwa 'oru siofa ne, nia kwate tafau na ana ru ki ne nia to ana
fuana tolana.”

Sa Jesus fata sulia okosilana na Beu Abu God
(Matiu 24:1-21; Mak 13:1-19)

5 Ma tani fafurongo ana sa Jesus, kera ka tangoa na Beu Abu God, sulia
ne adalae to'ona nia kwanga lea 'asiana ana gwa fau lea ne kera laungia

✡ **20:37** Eksodas 3:6 ✡ **20:42** Psalm 110:1

ana ki ma ana kwatea ki laugo ne kera kwatea fuana God. Sui sa Jesus ka
fata 'uri fuada,
6 “Ru ne ki tafau ne mulu suada na, na maedangi nia kai dao mai ne nao
ta gwa fau si tio 'i fulina, boroi ma kera tafau kera kai takalo 'i ano!”
7 Ma kera ka ledi kera ka 'uri, “Wane Famanata 'ae, angita ne ru nai ki
kai dao? Ma te ne kai fuli fua ka fatainia kada fuana ru ne ki tafau ka fuli
ma ka dao ana?”
8 Ma sa Jesus nia olisida ka 'uri, “Kamulu kai adaada lea, ma nao mulu
si alamatainia ta wane ka talai garo amulu. Sulia ne wane 'oro ki kera kai
dao mai ana sataku, ma kera kai fata 'uri, ‘Nau na ne na Christ!’ Ma kera
kai fata laugo 'uri, ‘Na kada 'olea nia dao na!’ Nao mulu si leka sulida.
9 Ma nao mulu si mau ana kada mulu rongoa na firue ki, ma na faoraie
sulia na firue ki, sulia ru nai ki kai fuli basi 'i nao. Sui boroi 'ana ru nai ki
ka fuli, na 'isilana kada nao si karangi 'ua.”
10 Sui sa Jesus ka fata lau fuana fafurongo nia ki ka 'uri, “Na mae fere
ki kera kai fualida kwailiu, ma na 'initoe ki kera kai fualida kwailiu.
11 Ma na anuanu baita ki kai dao, ma na uni fioloe ki, ma na mataie
baita ki kai liu ana fere ki tafau, ma ru baita 'e'ete fuana maungilana ki,
ma na maetoto kai sakatafa mai fasia lofana salo.
12 “Ma suifatai ru nai ki ka fi fuli, kera kai fulia ru ta'a ki amulu, sulia
mulu rosuli nau. Kera kai kani kamu, ma kera kai fanonifi kamulu, ma
kera kai ngali kamulu laona beu fuana folae ki fuana ketolamulu, ma kera
kai alu kamulu 'i laona na beu ni kanie, ma kera kai tara kamulu siana
wane fanaonao ma na kingi kera ki fuana ketolamulu.
13 Ka 'urinai ma na kada ne lea na fua mulu fuana faorailae sulia na
Farongoe Lea God nai.
14 Ma mulu si manata 'abero lau 'uria te ne mulu olisida ana.
15 Sulia nau kai kwate tafau na fua mulu na faoraie ana na liotoe, ma
nao ta malimae amulu ne kai fata olisi kamulu, naoma ka fata aefara ru
ne mulu saea ki.
16 Ma na maa kamulu ki, ma gaa kamulu ki, ma sasimulu ki, ma
wanefuta kamulu ki, ma na wane kwaimani kamu ki, kera kai kwate kamu
fuana fanaonao ki. Ma tani wane amulu kera kai saungida.
17 Na wane ki tafau kera kai sulangai kamu osingaku.
18 Ka 'urinai boroi 'ana, 'afitai ta te ifu tu'u ana gwaumulu ka naoana.
19 Mulu uu ngasi ana famamanae kamulu ki, ma mulu kai mauri firi.”
20 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Kada mulu ada to'ona na
wane ni omee ki, kera alasia 'i Jerusalem, mulu kai saitamana kera kai
takalongainia na fere baita ne.
21 Ma ana kada nai, wane ne kera to 'i Jiudea, kera kai tafi tafau 'uria
gwauna fa uo ki. Ma wane ne kera to laona mae fere baita ne, kera kai
tafi fasia. Ma na wane ne kera to kalikalia mai kera nao si oli lau mai 'uria
fere baita ne.
22 Sulia kada ne, kada fua kwaiketoilae, fua ne te ki be kera kedea sulia
'i laona Kekedee Abu kai dao mamana na mai.
23 Ma ana fa dangi nai ki, nia kai ta'a fuana keni ki ne kera iana, sulia
ne nia 'afitai fuada ne kera ka tafi, ma ka ta'a laugo fuana 'afe ki ne kera
too ana na wele tu'u ki. Ma na kwaimanatailae baita kai dao to'ona wane
ana fere ne, sulia God kai kwaea na wane 'i senai ki.
24 Tani wane kera kai saungida ana naife ni sauwanee. Ma tani wane
kera kai dauda, ma kera kani fafida, ma kera ka ngalida 'uria fere 'e'ete ki.

Ma wane ne nao lau Jiu ki, kera falia fere baita 'i Jerusalem leka ka dao ana 'isilana kada kera ki.

Sa Jesus fata sulia olilana mai
(Matiu 24:29-35; Mak 13:24-31)

25 “Ru 'e'ete ki kai fuli fuana sato, ma na madame, ma na bubulu ki. Ma wane ana na mae fere baita ki tafau 'i laona molagali, kera kai fitala, ma kera ka mau ana kurulana ma na ralana asi, ma fa nanafo ki.
26 Ma na wane ki kera kai maebuatamarakwa sulia kera mau 'asiana, kada kera makwalia na daolana mai ru nai fafia molagali tafau. Sulia na ru 'i lofana salo ki, kera kai leka garo.
27 'Urinai, nau na Wele nia Wane, ku fi dao fatai mai. Nau kai dao mai fainia na nikilalae baita, ma na ngwasinasinae baita 'i fafona na gwa salo ki.
28 Ma kada na ru nai ki nia safali kai fuli, mulu uu, ma mulu ada 'alaa, sulia kada God kai famauri kamulu, nia dao karangi na mai.”
29 Sui sa Jesus ka fata sulia na tarifulae fuada ka 'uri, “Mulu manata basi sulia 'ai kera saea ana figi fainia 'ai ki tafau.
30 Kada mulu ada to'ona na ulina nia ngosa, mulu ka saitamana na kada fuana uni 'ako'akoe nia karangi na.
31 Ka 'urinai laugo, ana kada mulu ada to'ona ru nai ki nia fuli, mulu ka saitamana na kada fua God kai gwaungai, nia dao karangi na.
32 Ru mamana 'asiana nau ku saea fua mulu, ru nai ki tafau kai dao mai suifatai wane ne kera mauri ana kada nai, kera fi mae.
33 Na ru ki tafau mai langi ma laona molagali kera kai sui. Boroi ma na fatalaku go ne toto nao si sui.
34 “Mulu kai adaada lea. Nao mulu si ro ana fangalae baita ki, ma na ku bubulolae ki, ma na manata 'aberolae ki ana na maurie seki laona molagali. Dia mulu sasi 'urinai, fa dangi nai ka dao fatona kamulu dia ta maniito.
35 Sulia maedangi nai kai dao mai fafia na wane ki, ana kula ki tafau 'i laona molagali ne.
36 Mulu kai adaada lea, ma mulu kai foa ana kada ki tafau, fua mulu kai too ana na nikilalae fuana maurie 'i laona ru nai ki ne kai fuli. Ma fua mulu si 'eke lau kada mulu kai uu 'i maaku, na Wele nia Wane.”
37 Ana maedangi ki tafau, sa Jesus nia famanata wane ki laona Beu Abu God. Ma saulafi ki nia leka ka maleu gwauna fa uo 'i Olif.
38 Ma na 'ofodangi makalokaloa ki tafau, wane 'oro ki kera ka leka mai laona Beu Abu God fuana rongolana fatalana sa Jesus.

22

Na lokoerue fuana
saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Jon 11:45-53)

1 Na kada fua Fafanga ana Daofa Liue Jiu ki, nia karangi na. Ana fafanga ne, kera saitamana 'anilana beret ne nao ta isi ana.
2 Ma na fataabu baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera ka manata 'uria saungi agwalae ana sa Jesus, sulia kera maungia na wane ki.

Sa Jiudas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana malimae nia ki
(Matiu 26:14-16; Mak 14:10-11)

3 Ma sa Saetan ka dao mai 'i laona manatana sa Jiudas Iskariot, ta wane
ana akwala ma ro fafurongo be sa Jesus.
4 Nia ne sa Jiudas ka leka kau siana fataabu baita ki, ma na fanaonao ki
ana wane ne kera ada sulia Beu Abu God, ma ka saea fuada nia saitamana
kai kwai'adomi na fuana daulana sa Jesus.
5 Ma kera ka eele 'asiana, ma kera kai kwate malefo fuana.
6 Sa Jiudas ka alafafia, ma ka safali ada na 'uria ta kada ne nao ta wane
si to fainia sa Jesus, fua ka kwatelana sa Jesus fuada.

Sa Jesus sasi akau fuana fa dangi ana Fafanga Daofa Liue
(Matiu 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

7 'Urinai, na maedangi nai na wane Jiu ki fuana 'anilana beret ne nao ta
isi 'i laona, nia dao na. Maedangi nai, kera saungia laugo kaelana sipsip
ki, ma kera ka sasi akau ana fanga fuana Fafanga ana Daofa Liue.
8 Ma sa Jesus ka kwatea sa Pita fainia sa Jon ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro
leka sasi akau ana fanga fuaka fua 'anilana na Fafanga ana Daofa Liue.”
9 Keroa ka ledi 'uri ana sa Jesus, “'I fai ne 'oe doria karo kai sasi akau
ana kula fuana fafanga na?”
10 Sa Jesus olisi keroa ka fata 'uri, “Kada kamoro ru laona 'i Jerusalem,
moro kai dao to'ona te wane nia ngalia na fa kafo. Moro leka sulia 'uria
lume ne nia leka 'uria.
11 Moro fata 'uri fuana wane ne lume nia, ‘Na Wane Famanata nia fata
mai 'uri fuamu: 'I fai ne mae lume fuana nau kai 'ania na Fafanga ana
Daofa Liue fainia fafurongo nau ki?’
12 Ma na wane nai kai fatainia mae lume baita ana lume nai ne 'e to 'i
langi, kula ne ru ki kera sasi akau na ana, ma 'i senai kamoro kai sasi akau
ana fanga ki.”
13 'Urinai, keroa ka leka na, ma keroa ka dao to'ona ru ki tafau dia be sa
Jesus nia saea fuadaro. Ma keroa ka sasi akau na ana fanga 'i senai.

Na fafanga na 'Aofia
(Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

14 Nia dao na ana kada fuana 'anilana na Fafanga ana Daofa Liue, ma
sa Jesus fainia na lifurongo nia ki, kera ka to na ana kula ni fangalae.
15 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Nau ku doria 'asiana 'anilana na Fafanga
ana Daofa Liue fai kamulu, sui nau ku fi nonifi 'aku.
16 Ma nau ku saea fua mulu, nia 'afitai nau ku 'ania lau na Fafanga ana
Daofa Liue fai kamulu, leka ka dao ana kada ana famamanalana ana kada
God kai gwaungai.”
17 Sui sa Jesus ka ngalia na titiu, ma ka tangoa God. Sui nia ka fata 'uri
fuada, “Mulu ngalia, ma mulu ka 'ado ana 'i safitamulu.
18 Nau ku saea fua mulu, safali 'i ta'ena ka oli 'alaa, nau si kufia lau na
waeni ne, leleka dao ana kada 'Initoe God ka dao mai.”
19 Sui sa Jesus ka ngalia na beret, ma ka tangoa God, sui nia ka ngiia,
ma ka kwatea fuada. Ma ka fata 'uri, “Na noniku ne nau ku kwate 'uria
kamulu ne. Mulu kai 'ania fuana manatalae to'oku.”
20 'I burina na fangalae, nia ngalia laugo na titiu, ka fata 'uri, “Nia na
ne 'abuku ne nia igwa fua mulu. Ana 'abuku, God ka fangasia na alangaie
falu.
21 “Ada to'ona basi! Na wane ne kai kwate nau fuana malimae nau ki,
nia to ga 'ana fai nau 'i seki ana kula ni fanga.

22 Sulia nau, na Wele nia Wane, nau kai mae dia God nia doria fuaku.
Boroi ma nia ta'a 'asiana fuana wane ne nia kwate nau fuana malimae
nau ki!”
23 Ma kera ka safali fuana ledi kwailiulae 'i safitada 'uria sa ti ada ne kai
sasia ru nai.

Na olisusue sulia na 'initoe
(Matiu 20:25-26; Mak 10:42-43)

24 Ma na fafurongo nia ki kera ka olisusu 'i safitada kwailiu fuana sa ti
ada ne nia talingai ka tasa.
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Kamulu saitamana na wane gwaungai
ki ne kera gwaungai fuana wane nao lau Jiu ki, kera to ana nikilalae, ma
kera saitamana 'asiana ana usungailana wane fuana sasilana ru kera doria
ki. Ma kera ka doria na wane ki ka saeda ana na wane talingai ki.
26 Sui boroi 'ana, nao mulu si sasi lau 'urinai 'i safitamulu. Ma sa ti
amulu ne nia na wane ni kwaitalai, nia na wane marabibi. Ma na wane
ne nia talingai, nia kai dia na wane ni rao.
27 'Uri ma sa ti ne kera saea ne nia wane talingai, na wane ne nia to go
ana fuana fangalae, naoma na wane ne nia rao fuana? Na wane ne nia to
go ana fua fangalae ne nia talingai. Boroi ma nau ku to 'i safitamulu dia
na wane ne nia rao.
28 “Mulu to na fai nau 'i laona ilitoe nau ki tafau.
29 Dia na Maa nau nia kwatea tafau na gwaungailae fuaku, nau boroi
nau ku kwatea laugo na gwaungailae fua mulu,
30 fua mulu ka fanga fai nau, ma mulu ka ku fai nau 'i laona 'Initoe nau.
Ma mulu kai gouru ana kula ni gourue ana na gwaungaie ki, ma mulu kai
gwaungai ana na akwala ma ro fui wane be 'i Israel ki.”

Sa Jesus eta fatae ana
sa Pita ne kai tofe nia
(Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Pita, “Simon Pita 'ae! 'Oe 'e fafurongo
basi. God nia alamatainia na sa Saetan, fua kai sasi 'uria kai takalongai
kamulu tafau fasi nau, dia wane ne nia rao 'i laona oole fuana efolana
mege ru lea ki fasia na tataeru ta'a ki.
32 Ka 'urinai boroi ana Simon, nau ku foa fuamu, fua ne nao 'oe si luka
faburi ana fitoe 'oe. Ma ana ta kada ne 'oe 'e manata oli lau mai 'uri nau,
'oko fanikila na wane ne kera famamana nau ki.”
33 Ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, nau ku kwaimakwali ga 'aku
fuana lekalae fai 'oe 'i laona beu ni kanie ma fuana maelae fai 'oe!”
34 Ma sa Jesus nia olisia ka 'uri, “Pita 'ae, nau ku saea fuamu, 'i ta'ena
laona fa rodo ne, 'i naona na karai kai angi, 'oe olu fa tofe laku ne 'oe
ulafusi nau.”
35 Sui sa Jesus ka ledi 'uri ana fafurongo nia ki, “'Uri ma kada be nau
ku odu kamulu kau, ma nao mulu si to ana ta malefo, naoma ta ngwai,
naoma ta tae butu, 'uri ma kamulu olikokoru ana ta ru be?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Nao go.”
36 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Boroi ma ana kada ne, dia sa ti ne nia to ana
ta malefo naoma ta ngwai, nia ka ngalia 'ana. Ma sa ti ne nao si to ana ta

naife ni sauwanee, nia kai foli ana na maku lola nia, ma ka folia ta naife
'ana.*
37 Nau ku saea ru ne fua mulu, sulia ne Kekedee Abu be fata suli nau
'uri, ‘Kera oku fainia na wane ta'a ki.’✡ Ru nai kai fuli na fuaku, sulia na
kekedee ki tafau go suli nau kai fuli mamana na.”
38 Ma na fafurongo nia ki kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, ada to'ona basi,
kulu to na ana ro naife ni sauwanee 'i seki!”
Ma nia ka olisida ka 'uri, “Nia lea na.”

Sa Jesus nia foa ana gwauna uo 'i Olif
(Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera fasia na fere baita nai, ma
kera ka leka na 'uria fa uo kera saea ana 'i Olif, dia be kera 'idufa leka ana.
40 Ma kada kera dao ana kula nai, nia ka fata 'uri fuada, “Mulu kai foa,
fasia na ilitoe ki ka liufi kamulu.”
41 Sui sa Jesus nia leka tu'u lau kau fasida ka bobola fainia kula ne 'uilae
ana na fau nia dao ana, ma ka boruru 'i ano, ma ka foa.
42 Nia ka fata 'uri, “Maasi 'ae, dia 'oe nonimabe, 'oe lafua 'amu na nonifie
ne fasi nau. Sui boroi 'ana, nao lau na kwaidorie nau, boroi ma sulia
kwaidorie 'oe lalau.”
43 Ma te 'ainsel fasia 'i langi nia dao mai, ma ka fanikila nia.
44 Ma kada nai, manatana nia fii 'asiana, nia ka foa nikila lau. Ma na
'i'ida ne 'i nonina 'e udu ma ka 'asia 'i ano dia ta guira 'abu.
45 Ma kada nia tatae fasia na folae nia ka oli siana fafurongo nia ki. Kera
maleu 'ada, sulia kera ngwatautau 'asiana sulia kwaimanataie.
46 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “'Uta ne kamulu maleu ro? Mulu tatae,
ma mulu ka foa, fasia na ilitoe ka liufi kamulu.”

Kera daua sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Kada sa Jesus nia fata 'ua ga 'ana faida, te okue baita kera dao mai.
Ma te wane ana fafurongo nia ki, ne satana sa Jiudas, nia talaida mai. Ma
nia ka dao mai siana sa Jesus, ma ka nono'ia.†
48 Boroi ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Jiudas 'ae, 'oe kwate nau, na
Wele nia Wane, fuana malimae nau ana nono'ilaku!”
49 Ma kada fafurongo ki kera to fainia sa Jesus, kera ka ada to'ona ru
nai, kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae! 'Uri ma kalu kai kumuda ana naife ni
sauwanee ne kalu ki?”
50 Ma te wane ada, ka kwaea te wane ni rao na 'inita fataabu, ma nia ka
kwae musia na bali alinga 'o'olo ana.
51 Go sa Jesus ka fata 'uri, “Mango na!” Ma nia ka samo to'ona na
alingana na wane nai, ma ka gura na.
52 Sui sa Jesus ka fata fuana fataabu baita ki, ma wane ne kera folo
'usia na Beu Abu God, ma wane fanaonao ki ne kera leka mai senai fuana
daulana, nia ka 'uri, “'Uri ma, nau ta wane beli ne, fua mulu ka dao mai
'uri nau fainia naife ki ma subi ki?

---

* **22:36** Sa Jesus saea ru ne fuana ka fabasua fafurongo nia ki fua kera sasi akau sulia ne kera kai dao to'ona malimae ki ne kai fagagaida. ✡ **22:37** Aesaea 53:12 † **22:47** *nono'ia:* Dia na falafala Jiu ki, na nono'ia fatainia kwaimanie ma fuusi baita fuana famanata fasia na fafurongo nia. Nia bobola fainia na fafurongo ka fata lea fuana famanata nia ana nono'ilana 'abana.

53 Nau ku to ga 'aku siamulu 'i laona Beu Abu God sulia maedangi 'oro
ki, boroi ma nao mulu si sasi go 'uria daulaku. Boroi ma kada kamulu na
ne, fua mulu ka rao na ana na nikilae sa Saetan, na wane ne gwaungai
ana maerodo.”

Sa Pita nia tofea sa Jesus
(Matiu 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

54 Sui kera ka daua na sa Jesus, ma kera ka talaia na 'i laona lume na
'inita fataabu. Ma sa Pita ka leka daudau na mai burida ana ta kada taale
ne tau laugo fasida.
55 Ma te ere kera ukunia 'i tofungana na labate ana lume, ma sa Pita ka
to na fainia na wane ne kera gouru kalia na ere nai.
56 Ma kada te wele keni sari ni rao, nia ada to'ona sa Pita ne gouru 'i
senai karangia na ere, nia ka ada filoa ma ka fata 'uri, “Na wane ne nia to
laugo fainia sa Jesus.”
57 Boroi ma sa Pita 'e tofe ka 'uri, “Keni ne 'ae, nau kusi saitamana na
wane na!”
58 Ma nao si tau laugo 'i burina, te wane ka ada to'ona sa Pita ma ka fata
'uri, “'Oe ta wane laugo ada ne!”
Boroi ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “Nau nao lau ta wane ada.”
59 Ma bolofainia ka kada tu'u lau 'i burina, te wane lau ka fata nikila ka
'uri, “Nia mamana. Na wane ne nia to laugo fainia sa Jesus, sulia nia laugo
na wane fasia 'i Galili!”
60 Boroi ma sa Pita nia olisia ka 'uri, “Wala, nau ku ulafusia na ru ne 'oe
fata sulia!”
Ma kada nia fata go 'urinai, na karai ka angi na.
61 Ma na 'Aofia ka abulo, ma ka ada 'o'olo kau fua sa Pita. Ma sa Pita ka
manata to'ona faoraie be na 'Aofia nia saea fuana be 'uri, “'I naona karai
ka angi, 'oe kai olu fa tofe nau ne 'oe ulafusi nau.”
62 Ma sa Pita ka ru kau 'i maa, ma ka angi 'asiana.

Kera talaia sa Jesus
siana fanaonao Jiu ki
(Matiu 26:59-68; Mak 14:55-65; Jon 18:19-24)

63 Ma na wane ni omee ki ne kera folo kalia sa Jesus, kera 'onionga, ma
kera ka kumua.
64 Ma kera ka kani bokota maana, ma kera ka ledi 'uri ana, “'Oe saea
basi sa ti ne kumuli 'oe?”
65 Ma kera ka saea faoraie ta'a 'oro ki laugo ana.
66 Ma 'ofodangi kada nia la na, wane fanaonao Jiu ki, ma na fataabu
baita ki, ma na wane famanata ana taki ki, kera fata oku. Ma wane ni
omee ki kera ka talaia mai sa Jesus fuada.
67 Ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe saea fua malu. 'Uri ma 'oe na Christ,
na wane ne God nia filia fuana famaurilamalu?”
Ma nia olisida ka 'uri, “Dia nau ku saea fua mulu, nia 'afitai mulu ka
famamana nau.
68 Ma dia nau ku ledi kamulu 'uria ta ru, nia 'afitai mulu ka olisia.
69 Boroi ma nia safali ana kada ne ka oli 'alaa, nau, na Wele nia Wane,
nau kai to 'i bali 'aba 'o'olo ana God ne nia nikila 'asiana, ma nau ku
gwaungai fainia.”
70 Ma kera tafau go kera ledia kera ka 'uri, “'Uri ma 'oe na ne na Wele
God?”
Ma nia olisida ka 'uri, “Nia na nai mulu tala saea.”

71 Ma kera ka fata 'uri, “Nao kulu si doria lau ta wane ni fata famamana!
Sulia kulu rongoa tafau na ana fatalana ne nia saea nia Wele God!”

23

Sa Jesus nia uu nao sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Ma na okue ana wane fanaonao senai ki, kera tatae, ma kera ka talaia
sa Jesus siana sa Paelat fua ketolana.
2 Ma kera ka safali fua fai fafilana ana ru garo ki, ma kera ka 'uri, “Kalu
dao to'ona na wane ne nia fata alingana wane kalu ki. Ma ka saea fua
kera nao si kwatea lau na malefo ana na takisi fua kingi baita 'i Rom, ma
nia ka saea nia ne na Christ, na wane ne God nia filia fuana kingi.”
3 Ma sa Paelat ka ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe ne kingi wane Jiu ki?”
Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nia na nena 'oe saea.”
4 Sui sa Paelat ka fata 'uri fuana fataabu baita ki, ma na okue nai, “Nau
kusi dao go to'ona ta garoe ana wane ne fua saungilana.”
5 Ma kera ka fata nikila ma ka 'uri, “Boroi ma laona bali lofaa 'i Jiudea
tafau, nia kusu firue ana famanatae nia. Safali mai 'i Galili leka ka dao na
'i seki.”
6 Ma kada sa Paelat nia rongoa ru nai, nia ka ledida ka 'uri, “'Uri ma na
wane ne nia leka mai fasia 'i Galili ne?”
7 Ma kada nia saitamana ne sa Jesus nia leka mai fasia na kula ne sa
Herod nia gwaungai ana, nia ka kwatea sa Jesus siana sa Herod. Sulia sa
Herod nia to laugo 'i Jerusalem ana kada nai.
8 Ma kada sa Herod nia ada to'ona sa Jesus, nia ka eele 'asiana, sulia nia
rongoa na faoraie sulia, ma ka kwaimakwali fua adalae to'ona ka tau na
mai. Ma nia doria adalae to'ona sa Jesus fua sasilana ta fanadae.
9 Sa Herod nia ledia ru 'oro ki ana, boroi ma sa Jesus nao si olisia go ana
ta ru.
10 Ma fataabu baita ki, ma wane famanata ana taki ki, kera uu laugo 'i
senai, ma kera ka fata ngangata fua kefusilana sa Jesus.
11 Ma sa Herod fainia wane ni omee nia ki, kera ka 'onionga sa Jesus, ma
kera ka fata ta'a ana. Ma kera ka faofia ana te maku gwala lea, ma kera
ka oli lau fainia siana sa Paelat.
12 Ma nia safali ana fa dangi nai, sa Herod ma sa Paelat keroa fi oku
kwaimani. 'I nao, keroa ro malimae ki.

Kera ketoa sa Jesus
fuana maelae
(Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39–19:16)

13 Sa Paelat ka konia fataabu baita ki, ma wane fanaonao ki, ma wane
ki.
14 Ma ka fata 'uri fuada, “Kamulu kwatea mai wane ne siaku, mulu saea
nia talai garo ana wane ki fasia na lekalae burina gwaungai 'i Rom. Ma
ada basi, nau ku ledia 'i maamulu, ma nao nau si dao go to'ona ta garoe
ana, fainia ru ne kamulu kefusia fainia ki.
15 Ma sa Herod boroi si dao go to'ona ta garoe ana, nia ne nia ka olitainia
laugo mai 'ana. Na wane ne nao si sasia go ta ru ne nia garo fua nia ka
mae.

16-17 Nia ne, nau ku kwatea go kau fua kera kai kwaea. Sui nau ku kwatea
ka leka na 'ana.”*
18 Boroi ma kera tafau go ne kera akwa kera ka 'uri, “Mulu saungia wane
ne ka mae! Ma mulu lugea lalau mai sa Barabas fua malu!”
19 Sa Barabas kera alua laona beu ni kanie, sulia nia etangia na firue
baita 'i laona fere baita nai, ma nia na wane sauwanee.
20 Sa Paelat nia doria kai lugea sa Jesus, ma nia ka ledia lau na okue nai.
21 Boroi ma kera ka inau ana akwalae ma kera ka 'uri, “Mulu saungia
ka mae! Mulu foto'ia ana na 'airarafolo!”
22 Ma sa Paelat ka fata 'uri fuada ana oluna kada, “Ma ta garoe te ne nia
sasia? Nao nau si dao go to'ona ta ru ne nia sasi fua nia kai mae. Nia ne
nau kwatea kau fua kera kwaea, sui nau lugea, ma nia kai leka na 'ana.”
23 Boroi ma kera akwa ma kera ka inau na ana, ma kera ka suusuu fuana
foto'ilana sa Jesus ana 'airarafolo. Ma na akwae ka liufia na.
24 Ma sa Paelat ka kwatea na kwaekwaee ne kera suusuu fainia sulia na
ganilae kera.
25 Ma nia ka lugea sa Barabas na wane be kera doria, na wane be kera
alua 'i laona beu ni kanie fuana safalilana na firue baita, ma sauwanee ki.
Sui sa Paelat ka kwatea sa Jesus fuada, sulia na kwaidoria kera.

Kera foto'ia sa Jesus
ana 'airarafolo
(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Ma wane ni omee ki, kera ka talaia na sa Jesus fuana maelae. Ma
kada kera leka kau, kera ka dao to'ona te wane ne satana sa Simon, fasia
na fere 'i Saerin. Kera daua sa Simon kada nia leka mai ma ka ru laona fa
labu 'i Jerusalem fasia te kula mai 'i maa. Ma kera ka alua na 'airarafolo
'i gwau 'abana, ma kera ka sumainia fua nia ka ngali buri sa Jesus.
27 Ma te okue baita kera leka 'i burina. Ma tani keni laona okue nai kera
omaee, ma kera ka angisia.
28 Sa Jesus nia abulo fuada ma ka fata 'uri, “Keni 'i Jerusalem ki 'ae! Nao
mulu si angi nau lau. Mulu angi kamulu talamulu, ma wele kamulu ki.
29 Sulia nia kai dao ana fa dangi ne wane ki kera fata 'uri, ‘'oilakie fua
keni ne kera 'aba'ato ki, ma na keni ne nao kera si fafuta ki, ma kera nao
si fasusu ki!’
30 Ma kada nai wane ki kera kai fata 'uri fuana fa uo ki, ‘Mulu 'asia mai
fafi kalu.’ Ma kera ka fata 'uri fuana toloa ki, ‘Mulu ofo mai fafi kalu.’
31 Sulia dia kera sasia ru nai ki aku, na wane ne nau ku 'o'olo, kera kai
sasia ru ne nia ta'a 'asiana ana wane ne kera too ana na ta'alae ki.”
32 Ma kera ka ngalia laugo ro folo beli ki fuana saungilada fai sa Jesus.
33 Ma kada kera dao ana kula ne kera saea ana “Na kula ana lelete wane”,
kera ka foto'ia sa Jesus ana na 'airarafolo. Ma ro folo beli be ki, kera
foto'ida laugo ana ro 'airarafolo ki, te wane ana bali 'o'olo ana sa Jesus, ma
ta ai ana bali mauli.
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Maasi, 'oe manatalugeda, sulia kera ulafusia
ru ne kera sasia.”
Ma wane ni omee ki kera ka saketo ana na ru dia daisi fua kera ka dao
to'ona sa ti ada ne kai ngalia maku sa Jesus.

---

* **23:16-17** Laona tani kekedee 'ua ana fatae Grik, verse 17 nia to laugo, “Ana na Fafanga ana Daofa Liue, sa Paelat ka lugea te wane ne nia to 'i laona beu ni kanie fuana Jiu ki, sulia na falafala kera ne 'urinai na.”

35 Na wane ne kera uu 'i senai, kera ada to'ona, ma wane fanaonao ana
Jiu ki, kera ka 'onionga ma kera ka 'uri, “Nia famauria wane 'e'ete ki. Dia
nia na Christ, na wane ne God nia filia, nia bobola fua nia ka famauria nia
talana.”
36 Ma wane ni omee ki, kera ka 'onionga, ma kera ka leka kau siana, ma
kera ka kwatea na waeni 'afae fuana.
37 Ma kera ka fata 'uri, “Dia 'oe na kingi Jiu ki, 'oe famauri 'oe talamu!”
38 Ma kera ka kedea na faoraie 'uri gwauna na 'airarafolo, “NIA NA KINGI
JIU KI.”
39 Ma te wane ana ro wane be kera foto'ida fainia sa Jesus, nia ka fata
buri tolingai ana ka 'uri, “'Uri ma 'oe ne na Christ? 'Oe famauri 'oe talamu
ma karo laugo!”
40 Boroi ma na ruana wane ka balufia ka 'uri, “'Uri ma, 'oe si maungia go
kwaekwaee God? Kulu bobola tafau go, sulia kera kwatea go te kwaekwaee
fuaka.
41 Ma koro ne, na kwaekwaee ne nia bobola ga 'ana, sulia koro ngalia na
'i maana ru ta'a ne koro sasini ki. Boroi ma nao nia si sasia go ta ru garo.”
42 Ma nia ka fata 'uri, “Jesus 'ae, 'oe manata to'oku, kada 'oe kai oli mai
ana 'Initoe 'oe.”
43 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nau ku saea na ru mamana fuamu, 'i
ta'ena 'oe kai to fai nau 'i langi.”

Na maelana sa Jesus
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

44 Nia safali tofungana dangi, na sato ka rorodoa, ma bali lofaa nai tafau
ka rorodoa, leka ka dao ana oluna kada sato saulafi.
45 Ma na maku baita ne nia bokota na kula abu 'i laona Beu Abu God ka
kakari ana ro bali ru ki.
46 Ma sa Jesus ka akwa baita ka 'uri, “Maasi, nau ku kwatea na kau na
mangoku fuamu.” Nia ka fata 'urinai ka sui go, nia ka mae na.
47 Ma na fanaonao ana wane ni omee ki nia ada to'ona ru nai, ma nia
ka tangoa God ka 'uri, “Nia mamana, nia na wane 'o'olo!”
48 Ma kada na wane nai ki kera oku, ma kera bubungia, kera ada to'ona
maelana sa Jesus ka sui, kera tafau oli na 'ada 'i fere kera ki. Ma kera ka
fidalia maruruda fua fatailana na kwaimanataie kera ki.
49 Ma na wane ki tafau ne kera saitamana sa Jesus, fainia na keni ne
kera leka 'i burina fasia 'i Galili ki, kera uu tau ga 'ada, ma kera ka ada
to'ona ru nai ki tafau.

Kera faitolia sa Jesus
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Ma te wane fasia 'i Arimetea laona bali lofaa 'i Jiudea, ne satana sa
Josef, nia to laugo 'i senai. Ma nia na wane 'o'olo, ma na wane lea, ma
nia ka kwaimakwali laugo fuana adalae to'ona ne God kai gwaungai ana
wane nia ki. Ma sui boroi 'ana nia ta wane ana na fikute wane lokoeru Jiu
ki, nia si ala go fafia ru ne kera saea, ma kera sasi ana sa Jesus ki.
52 Nia ka leka siana sa Paelat, ma ka gani 'uria nonina sa Jesus.
53 Ma nia ka lugea na nonina sa Jesus fasia na 'airarafolo, ma ka 'afua
ana na 'aba maku kwao. Ma nia ka alua 'i laona faoda falu fuana faitolilae
wane mae ki ne kera 'elia 'i laona fau baita.
54 Ma fa dangi fuana sasi akaulae fuana Sabat, nia karangi safali na.

55 Na keni ne kera leka mai burina sa Jesus fasia 'i Galili ki, kera leka
laugo fainia sa Josef. Ma kera ka ada to'ona na faoda nai, ma kera ka ada
to'ona na faitolilana sa Jesus 'i laona.
56 Sui kera ka oli 'i fere, ma kera ka sasi akau ana ngwaingwai ki, ma na
ru moko lea ki fua ngwaingwailana nonina sa Jesus. Boroi ma ana Sabat,
kera ka mamalo na, dia na taki nia saea.

24

Sa Jesus nia mauri lau
(Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Ma ana Sande 'ofodangi makalokalo, keni be kera ngalia ngwaingwai
moko lea ki ne kera sasi akau ana, ma kera ka leka na 'i maana faoda nai.
2 Ma kera ka ada to'ona faoda nai nia 'ifi na, sulia na aba fau nao si to
na 'i maana na faoda nai.
3 Ma kera ka ru kau, boroi ma kera nao si ada na to'ona nonina na 'Aofia
sa Jesus.
4 Ma kada kera manata ga 'ada 'ua sulia ru nai, ro 'ainsel ne keroa rufia
maku ne ngwasinasina ki, keroa ka sakatafa mai, ma keroa ka uu sulida.
5 Keni nai ki kera ka mau 'asiana, ma kera ka gwautoli 'i ano. Boroi ma
na ro wane nai ki, keroa fata 'uri fuada, “'Uta ne kamulu nani 'uria na
wane ne nia mauri 'i laona kula fuana wane mae ki?
6 Nao nia si to na 'i seki. Nia tatae na fasia maea. Kamulu manata to'ona
basi ru be nia farongo kamulu tafau ana, kada be nia to 'ua fai kamulu 'i
Galili. Nia fata 'uri,
7 ‘Kera kai kwate nau, na Wele nia Wane, fuana wane ta'a ki, ma kera
kai saungi nau ana na 'airarafolo, sui ana oluna maedangi, nau kai mauri
lau.’ ”
8 Sui keni nai ki kera ka manata to'ona na fatalana.
9 Ma kera ka oli na fasia na faoda, ma kera ka farongoa na akwala ma
te lifurongo nia ki, ma tani wane fafurongo lau ne kera dao to'oda.
10 Keni ne kera farongoa lifurongo nia ki, ne ni Mary fasia 'i Magdala,
ma ni Joana, ma ni Mary na gaa sa Jemes, ma tani keni lau.
11 Boroi ma lifurongo ki kera kwaisae na keni nai ki kera fata oewanea
ga 'ada, ma kera nao si famamana go fatalada.
12 Boroi ma sa Pita nia tatae, ma ka lae 'ali'ali 'uria maana faoda. Ma nia
'agwaoro, ma ka ada to'ona go maku kwao ki ne tio 'i senai. Sui nia ka oli,
ma ka kwele 'asiana ana ru ne nia fuli.

Ro wane ki ada to'ona sa Jesus ne nia mauri lau
(Mak 16:12-13)

13 Ana fa dangi nai, ta ro wane ana fafurongo sa Jesus ki, keroa leka
'uria na fere 'i Emeas. Nia bobola fainia te akwala ma te kada taale* fasia
'i Jerusalem.
14 Ma keroa ka fata 'adaroa sulia ru nai ki tafau ne nia fuli.
15 Ma kada keroa fata 'adaroa, sa Jesus nia leka karangi keroa mai, ma
ka leka laugo fai keroa.
16 Keroa ka ada to'ona go 'adaroa, boroi ma God nao si alamatainia fua
keroa ka ada saitamana.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Te ne kamoro fata mai sulia kada
ne kamoro leka mai ana?”

* **24:13** 11 kilomita

Ma keroa ka uu aroaro, ma manataladoro ka kwaimanatai.
18 Ma te wane 'adaroa ne satana sa Kleopas, nia fata 'uri, “Alamia 'oe go
ne te wane to 'i Jerusalem, ma 'oko ulafusi ru ne fuli laona maedangi ne
ki.”
19 Ma sa Jesus nia ledida ka 'uri, “Ru 'uta ki nai?”
Ma keroa olisia ka 'uri, “Ru ne kera sasia ana sa Jesus, na wane be 'i
Nasaret. Wane nai, nia na profet, na wane fuana faoraie ana fatalana
God, sulia God, ma na wane ki kera saitamana na fatalana nia nikila, ma
na raolana ka talingai 'asiana.
20 Na fataabu baita kalu ki, ma wane fanaonao ki, kera kwatea fuana
saungilana, ma kera ka foto'ia ana 'airarafolo.
21 Ma kalu ka manata amalu sulia sae nia ne kai lugea wane Israel ki.
Ma ta'ena oluna maedangi 'i burina ru ne ki nia fuli.
22 Ma kalu ka kwele 'asiana, sulia tani keni ana okue kalu, kera leka dao
ana na faoda.
23 Boroi ma kera nao si ada to'ona na nonina. Ma kera ka oli mai, kera
ka saea ne kera ada to'ona na 'ainsel ki ne farongoda ana ne nia mauri
lau.
24 Ma tani wane lau ana okue kalu, kera leka laugo ana na faoda nai, ma
kera ka dao to'ona nia mamana na, dia be keni nai ki kera saea. Boroi ma
kera ka si ada to'ona na nonina sa Jesus.”
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro oewanea 'asiana! Ma na
manatamoro si 'ali'ali fuana famamanalana ru be na profet ki kera saea
na mai 'i nao.
26 Na Christ kai nonifi basi, sui nia ka fi gwaungai ana 'initoe baita.”
27 Ma sa Jesus ka famanata keroa ana ru be kera saea sulia na Christ
'i laona Kekedee Abu ki. Nia safali ana na kekedee sa Moses ki ma na
kekedee Profet ki.
28 Ma kada kera dao karangia na fere ne kera leka 'uria, sa Jesus ka sasi
dia ne nia kai liu daofa liu adaro.
29 Ma keroa luia, ma keroa ka fata 'uri, “'Oe to basi mai 'amu fai karo,
sulia bali ana dangi nia liu na, ma karangia nia kai rodo na.” Ma nia ka
leka na 'ana faidaro.
30 Kada nia to na fuana fangalae fai keroa, nia ka ngalia lifu beret, ma
ka tangoa God, sui ka ngiia na beret nai, ma ka kwatea fuadaro.
31 Kada keroa ada to'ona ru nai, God ka ala'ani keroa ka fi ada saitamana,
ma nia ka naoana na fasidaro.
32 Ma keroa ka fata kwailiu fuadaro, keroa ka 'uri, “Kada be nia faorai
fai koro sulia taale, ma ka famanata koro ana Kekedee Abu ki, koro eele
'asiana.”
33 Ma ana kada nai go, keroa tatae, keroa ka oli lau 'uria 'i Jerusalem.
Ma keroa ka dao to'ona na akwala ma te lifurongo ne kera oku ga 'ada,
fainia tani wane lau.
34 Ma wane ki laona okue nai ka farongoda 'uri, “Na 'Aofia nia mauri,
mamana na! Nia dao fatai fuana sa Simon!”
35 Ma keroa faorai sulia na ru be nia fuli sulia na taale, ma kada keroa
ada saitamana nia ngiia na lifu beret.

Sa Jesus fatainia talana
fuana fafurongo nia ki
(Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Acts 1:6-8)

36 Kada ro wane nai ki keroa faorai go 'adaro fuada, sa Jesus nia dao
fatai, ma ka uu 'i safitada, ma ka fata 'uri fuada, “Na aroaroe ka to fai
kamulu.”
37 Ma kera ka tona, ma kera mau 'asiana, sulia kera kwaisae kera ada
to'ona ta anoeru.
38 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Te ne sasi kamulu ka mau? Nao mulu si
manata ruarua!
39 Nau go, aku ne. Mulu ada to'ona ro 'aba nau ki fainia na ro 'ae nau
ki. Mulu samo to'ona basi mai na noniku, fua mulu ka saitamana, sulia ne
anoeru nao si to ana ta suli fainia ta fasio, dia ne kamulu ada to'ona nau
ku to ana.”
40 Burina ne nia saea ru nai ki ka sui, nia ka fatainia na fulina mae nila
be ki ana ro 'abana ma na ro 'aena ki fuada.
41 Ma kera ka eele 'asiana fainia kwelelae. Sui boroi 'ana, kera manata
ruarua ga 'ada, sulia kera nao si saitamana lea 'ua ana. Ma sa Jesus ka
fata 'uri fuada, “Mulu kwate ta fanga fuaku.”
42 Ma kera ka kwatea te lifu ie fuana.
43 Ma nia ka ngalia, ma ka 'ania naoda.
44 Sui nia ka fata lau 'uri fuada, “Ru ne ki nau ku saea 'ua na mai fua
mulu, kada nau ku to 'ua mai fai kamulu. Ru ne ki tafau be kera kedea
suli nau laona taki sa Moses ki, ma 'i laona kekedee Profet ki, ma 'i laona
Psalm ki, kera kai dao mamana na mai.”

Sa Jesus oli 'uria 'i langi
(Mak 16:19-20; Acts 1:9-11)

45 Sui sa Jesus ka 'ifingia manatada fua kera ka saitamana na Kekedee
Abu.
46 Nia ka fata 'uri fuada, “Kera kede suli nau, na Christ, ne kai nonifi,
ana oluna maedangi, nau kai tatae lau fasia na maea.
47 Ma nia ka safali mai 'i Jerusalem leka ka dao laona fere ki tafau, mulu
kai fata sulia na kari abulolae ma na manatalugelae ana ta'alae ki ana na
sataku.
48 Ma kamulu na ne mulu kai farongo ana ru ne ki.
49 Ma nau talaku, nau kai kwatea fua mulu na Anoeru Abu ne Maa nau
nia eta fatae ana. Ma mulu kai kwaimakwali 'i Jerusalem, leka na nikilalae
fasia 'i langi ka koso mai fafi kamulu.”
50 Sui ma nia ka talaida na fasia 'i laona fere baita nai, leka kera ka dao
ana fere 'i Betani, ma nia ka taea na 'abana 'i langi, ma ka faleada.
51 Ma kada nia falea kera ga 'ana 'ua, nia ka fasi kera, ma ka oli na 'ana
'uria 'i langi.
52 Ma kera ka fa'initoa, sui kera ka oli na 'ada 'i Jerusalem fainia na eelea
baita.
53 Ma ana kada 'oro ki kera to ga 'ada 'i laona Beu Abu God fuana
tangolana God.

Na Farongoe Lea Ne
Sa Jon Nia Kedea

Sa Jon na wane fafurongo sa Jesus ne nia kedea buko ne. Sa Jon saea ne dia ta wane doria kai ada to'ona God, nia kai ada lea ana abulolana sa Jesus. Sa Jon nia kedea buko ne fuana 'adomilana wane ki fuana fitoe ana sa Jesus Christ, na Wele God, fua ne kera kai too ana maurie mamana ne nao si sui.

Laona buko ne, sa Jesus saea nia talana ana, "Nau Ne." Sataeru ne, satana God ne. God fatainia sataeru ne fuana sa Moses, kada sa Moses nia ada to'ona na ere be meafia 'ai tu'u, boroi ma na 'ai nai nao ta ere si sarufia. Ma kada sa Jesus fata 'uri, "Nau Ne", nia fatainia ne nia God.

Bali buko 2:1–12:50, sa Jon fata sulia fiu fanadae ne sa Jesus sasida ki. Te te fanadae fatai fua kulu ru sulia sa Jesus nia na Wele God. Na fanadae ne ki fatainia sa Jesus na ne na Christ, na wane be God nia filia fuana famaurilana na wane ki, ma nia na ne na Wele God. Ma fanadae ne ki fatainia sa Jesus kwatea na maurie firi.

Ru talingai ki laona buko ne:

'I naona ne sa Jesus safali ana raoe nia *1:1-51*
Sa Jesus sasia na raoe nia *2:1–12:50*
Wiki 'isi ne sa Jesus to 'i Jerusalem *13:1–17:26*
Sa Jesus mae ma ka mauri lau *18:1–21:25*

Sa Jesus ne na Fata

1 Safali 'ua na mai 'i naona ne God nia saungainia na molagali, na ru ne
kera saea ana na Fata nia to na, ma nia ka to na mai fainia God. Ma na
Fata nai, nia ne God.
2 Ana safalilana, na Fata ne nia to na mai fainia God.
3 Ma God ka saungainia na ru ki tafau ani nia. Iu, na ru ki tafau ne God
nia saungaida, nia saungaida ana na Fata.
4 Ma na maurie ka safali mai fasia na Fata ne. Ma na maurie nai ne na
madakwalae mamana ne famadakwa ru ki sulia God fuana wane ki.
5 Ma na madakwalae nai ka tala laona maerodo, ma na maerodo ka nao
si famaea.
6 God ka kwatea mai te wane ne satana sa Jon wane ni Siuabu,
7 ka leka mai fuana farongolana na wane ki sulia na madakwalae ne.
Nia ka leka mai ka farongo kera ana, fua wane ki tafau kera ka rongoa ma
kera ka famamana.
8 Ma sa Jon 'ana talana nao lau na madakwalae, nia leka lalau mai fua
ne ka farongo ana na madakwalae nai.
9 Sui, na madakwalae mamana nai fi leka mai laona molagali, ma ka tala
fafia wane ki tafau.
10 Ma Fata ne nia to na laona molagali. God ka saungainia na molagali
ne ani nia, boroi ma na wane ki kera nao si ada saitamana go.
11 Nia ka dao mai laona fere nia, boroi ma wane nia ki nao si kwaloa go.
12 Boroi ma tani wane kera ka kwaloa, ma kera ka famamana nia, ma
nia ka kwatea na mamanae fuada fua ka rokisida ana na wele God ki.
13 Kera futa falu dia wele God ki! Futalae falu ne fuli mai ana God.
Nao nia si fuli sulia manatae wane ana molagali, naoma ka futa ana wane
laona molagali.

14 Na Fata ne ka alu na wane, ma ka to na fai kia. Kalu ada to'ona na
'initoe nia ne nia to ana, sulia nia ne wele mutai God na Maa. Na lealae
ma na mamanae God ki tafau koso mai fuaka ani nia.
15 Sa Jon wane ni Siuabu ka farongo sulia nia, kada be nia akwa ka fata
'uri, “Nia na wane be nau ku fata sulia ana kada be nau ku fata 'uri, ‘Na
wane ne nia leka mai 'i buriku, nia talingai 'asiana liufi nau, sulia nia to
'ua na mai 'i naona ne nau ku futa.’ ”
16 Ma sulia na kwaiofei baita nia, Christ ka kwatea na ru lea ki tafau
fuaka sulia dangi ki.
17 God ka kwatea laugo na taki nia ki fuaka ana sa Moses. Boroi ma nia
kwatea mai na kwaiofei nia ma na mamanae nia ana sa Jesus Christ.
18 Ma nao ta wane si ada to'ona God. Taifilia go na Wele God, ne nia
bobola fainia God na Maa, ma ka to fainia, nia ne ka fatainia God fuaka.

Sa Jon Siuabu saea fuana wane ki ka sasi akau makwalia na Christ (Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Na wane fanaonao ki ana wane Jiu ki 'i Jerusalem, kera ka kwatea na
fataabu ki, ma na wane kwai'adomi ana fataabu ki, fua kera ka ledia sa
Jon 'uri, “'Uri ma 'oe sa ti ne?”
20 Ma sa Jon ka olisi madakwa ada ka 'uri, “Nau nao lau na Christ, na
wane be God filia fuana famaurilana wane ki.”
21 Ma kera ka ledia lau kera ka 'uri, “Aia, ma 'oe sa ti ne? 'Oe sa Elaeja?”
Ma nia ka olisida lau ka 'uri, “Nao.”
Ma kera ledia lau kera ka 'uri, “'Uri ma 'oe ne na Profet ne kalu
makwalia?”
Ma sa Jon ka olisida ka 'uri, “Nao.”
22 Ma kera ka ledi 'isi lau ana, kera ka 'uri, “Aia, 'urinai ma 'oe sa ti lalau
ne? 'Oe saea mai ta ru fua malu, fua ne kalu ka farongoa ana na wane ne
kera odu kalu mai. Ta te ne 'oe saea mai suli 'oe talamu?”
23 Ma sa Jon ka olisida ana fatae be sa profet Aesaea nia kedea ka 'uri,
“Nau na wane be akwa laona lofaa 'eke'eke ka 'uri, ‘Na 'Aofia kai dao na
mai! Mulu kai fasaga na taale fuana.’ ”✡
24 Ma na wane ne leka mai fasia na Farasi ki,
25 kera ledia lau kera ka 'uri, “Ma 'uta ne 'oko siuabua na wane ki, sulia
dia ne 'oe nao lau na Christ, naoma sa Elaeja, naoma na Profet?”
26 Ma sa Jon ka olisida ka 'uri, “Nau ku siuabu ga 'aku ana na kafo. Boroi
ma te wane ne mulu ulafusia, nia to ga 'ana 'i safitamulu.
27 Ma nia ne na wane ne kai leka mai 'i buriku, boroi ma nao nau si
bobola fua ne nau ku lugea na tae butu nia ki.”
28 Ma ru ne ki tafau ka fuli 'i Betani, na fere 'i bali 'uria taelana sato ana
kafo 'i Jodan, kula be sa Jon nia siuabua wane ki ana.

Ka sipsip ni afafue God

29 Ana fa asoa 'i buri, sa Jon ka ada to'ona sa Jesus 'e leka mai siana, ma
nia ka saea fuana wane ki, “Mulu ada to'ona, nia ne na wane ne na kale
sipsip God ne ngalia abulo ta'alae wane ki laona molagali fasida.
30 Nia na wane be nau ku fata sulia kada be nau ku fata 'uri, ‘Te wane
kai leka mai 'i buriku. Nia 'e talingai ka liufi nau, sulia nia to 'ua na mai 'i
naona suifatai nau fi futa.’
31 'I nao mai, nao nau si ada saitamana 'ua ana ta wane 'uta ne nia,
'urinai boroi 'ana nau ku leka mai, ma nau ku siuabu ana kafo fua wane
Israel ki kera ka saitamana.”

✡ **1:23** Aesaea 40:3

32 Ma sa Jon ka fata lau 'uri, “Nau ku ada to'ona na Anoeru Abu nia koso
mai fasia 'i langi dia ta bole, ma ka to 'i fafona.
33 Nao nau si ada saitamana 'ua ana. Boroi ma God be kwate nau mai fua
ne nau ku siuabu ana na kafo, nia ka fata 'uri fuaku, ‘'Oe kai ada to'ona na
Anoeru Abu kai koso mai, ma ka to 'i fafona te wane. Nia na ne na wane
ne kai siuabu ana na Anoeru Abu.’ ”
34 Ma sa Jon ka fata lau 'uri, “Nau ku ada to'ona na, ma nau ku saea fua
mulu, nia na ne Wele God.”

Na etana fafurongo sa Jesus ki

35 Ma ana te fa dangi lau 'i buri, sa Jon ka uu laugo 'i senai fainia ta ro
wane ana fafurongo nia ki.
36 Ana kada sa Jesus nia liu, sa Jon ka ada to'ona, ma nia ka fata 'uri,
“Nia na Ka Sipsip God.”
37 Ma na ro wane fafurongo nia ki, keroa rongoa ru nai, ma keroa ka
leka na 'adaro sulia sa Jesus.
38 Ma sa Jesus ka abulo, ma ka ada to'ona ne keroa leka suli nia, ma nia
ka ledi keroa ka 'uri, “Na te ne kamoro nani 'uria?”
Ma keroa olisia keroa ka 'uri, “Rabae 'ae, 'oe to 'i fai?” Na fadalana Rabae
ne, “wane famanata.”
39 Ma nia ka olisi keroa ka 'uri, “Kamoro leka mai, fua kamoro ka
ada to'ona.” Kada nai nia bobola na fainia fai kada sato saulafi. Ma ro
fafurongo nai ki keroa leka ka ada to'ona kula ne sa Jesus nia 'idufa to
ana. Ma keroa ka to mai fainia leka ka rodo.
40 Ma te wane 'adaro ne sa Andru, na sasina sa Simon Pita.
41 Ma sa Andru fi leka ma ka dao to'ona sa Simon na wanefuta nia, ma
ka farongo nia ka 'uri, “Karo dao na to'ona na Mesaea.”* Na fadalana fatae
nai ne na “Christ.”
42 Ma sa Andru ka talaia sa Simon siana sa Jesus.
Ma sa Jesus ka bubungi ana, ma ka fata 'uri, “'Oe sa Simon, na wele sa
Jon, nau ku fasata 'oe na ana sa Sifas.” Na sataeru nai ne kera saea laugo
ana sa Pita, ma na fadalana ne, “Na Fau.”

Sa Jesus saea sa Filip ma sa Nataniel fuana lekalae fainia

43 Sui ana ruana fa dangi, sa Jesus ka manata 'uria lekalae 'uria lofaa 'i
Galili, ma nia ka dao to'ona sa Filip, ma ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai
fai nau.”
44 Ma sa Filip na wane fasia 'i Betsaeda, na mae fere sa Andru ma sa
Pita.
45 Aia, sa Filip ka dao to'ona sa Nataniel, ma ka farongo nia ka 'uri, “Kalu
dao to'ona na wane be sa Moses kekede sulia laona taki ki, ma na profet ki
laugo be kera kekede sulia. Nia sa Jesus na wele sa Josef fasia 'i Nasaret.”
46 Ma sa Nataniel ka fata 'uri, “'Oe fia ta ru lea ka leka mai fasia 'i
Nasaret?”
Ma sa Filip ka olisia ka fata 'uri fuana, “Leka mai 'oko tala ada to'ona
'amu.”
47 Kada sa Jesus nia ada to'ona sa Nataniel nia leka mai siana, nia ka
fata sulia ka 'uri, “Na wane ne nia bobola 'asiana fuana kera ka saea nia
ana wane Jiu mamana, sulia nao na ta sukee ani nia!”
48 Sa Nataniel ka olisia ka 'uri, “'Oe susuli 'uta aku?”

---

* **1:41** *Mesaea:* Ada to'ona ana Diksonari

Ma sa Jesus ka olisia ka fata 'uri fuana, “Nau ku ada to'omu 'i 'aena 'ai
figi 'i naona ne sa Filip nia sae 'oe.”
49 Ma kada sa Nataniel 'e rongoa na ru ne, nia ka fata 'uri, “Wane
Famanata 'ae, 'oe na Wele God! 'Oe na Kingi wane Israel ki!”
50 Sa Jesus ka 'uri fuana, “'Oe fi famamana go nai, sulia be nau ku saea
nau ku ada to'omu 'aena 'ai figi? Ma nau ku saea fuamu, 'oe kai ada to'ona
ru baita ki liufia na ru ne.”
51 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea fua mulu,
mulu kai ada to'ona 'i langi kai 'ifi, ma mulu kai ada to'ona laugo na 'ainsel
God ki kera kai ra 'alaa 'uria 'i langi, ma kera kai koso mai fafi nau, na Wele
nia Wane.”

2

Na araie 'i Kena

1 Burina ro maedangi ki sui, te araie ka fuli ana te mae fere ne satana 'i
Kena 'i laona lofaa 'i Galili. Ma gaa sa Jesus ka to laugo 'i senai ana kada
nai.
2 Ma kera ka laefia laugo mai sa Jesus fainia fafurongo nia ki 'uria na
araie nai.
3 Ma kada ne wane ki kera ku, ma na waeni kera ka sui, gaa sa Jesus ka
fata 'uri fuana, “Kera nao si to na ana ta waeni.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Gaa 'ae, nao 'oe si sae nau fuana sasilana
ta ru, sulia na kada nau nia nao 'ua.”
5 Ma gaa sa Jesus ka fata 'uri fuana wane rao ki, “Mulu sasi sulia ru ne
nia kai saea fua mulu.”
6 Na ono kufi ru baita ki fuana ngali kafolae ne kera saungainia ana fau
kera 'i senai, fuana wane ki ka taufia 'abada ana ma tae ru kera ki sulia
na falafala Jiu ki. Te kufi ru nia bobola fainia ka ngalia ro akwala galono
kafo.
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana wane rao ki, “Mulu ongia kufi ru ne ki
ana kafo.” Ma kera ka ongida leka ka fungu.
8 Sui nia ka fata 'uri fuada, “Mulu ongia kafo, ma mulu ka kwatea fuana
wane baita ana fafanga ne.”
Ma kera ka kwatea fuana,
9 ma nia ka ku to'ona kafo nai, ne 'e alu na waeni. Ma nao nia si
saitamana waeni ne nia leka mai fasia 'i fai. Boroi ma na wane rao ne
kera ongia mai kafo nai go ne kera saitamana tafau. 'Urinai na wane baita
ne ka akwa mai 'uria na arai falu nai,
10 ma ka fata 'uri fuana, “Na wane ki tafau kera kwatea waeni lea 'i nao,
ma 'i burina wane ki kera ku ka suina, nia fi kwatea na waeni ne 'afae.
Boroi ma 'oe konia na waeni lea ne leka ka dao na ana kada ne!”
11 Nia na ne etana fanadae ne sa Jesus nia sasia. Nia sasia laona fere
'i Kena laona lofaa 'i Galili. Senai nia ka fatainia na 'initoe nia, ma na
fafurongo nia ki kera ka famamana nia na.
12 Ma 'i buri, sa Jesus fai gaa nia, ma na wanefuta nia ki, ma na fafurongo
nia ki, kera ka leka na 'uria na fere 'i Kapaneam. Ma kera ka to senai sulia
bara maedangi.

Sa Jesus taria wane ki fasia laona Beu Abu God
(Matiu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Aia, ma karangia na Fafanga ana Daofa Liue na wane Jiu ki, sa Jesus
ka leka 'uria na fere baita 'i Jerusalem.

14 Ma senai laona Beu Abu God, nia ka ada to'ona na wane ne kera 'oifoli
ana buluka ki, ma sipsip ki, ma na bole ki fuana afafue. Ma nia ka ada
to'ona laugo wane ne kera talana na malefo ki, kera gouru 'ada 'i ninimana
tatafe kera ki.
15 Ma nia ka saungainia ru fuana kwaelae ana kwalo ki, ma ka taria na
buluka ki, ma na sipsip ki, ma na ru ki tafau fasia laona Beu Abu God. Ma
nia ka kefusia na tatafe wane ne kera talana malefo ki, ma ka takalongainia
malefo kera ki.
16 Ma nia ka kwaetarida sulia na wane ne kera 'oifolie ana na bole ki ka
'uri, “Mulu ngalia ru ne ki 'i maa! Nao mulu si fabilia lau na Beu Maa nau
ana kula ni usie!”
17 Ma na fafurongo nia ki kera ka manata to'ona na Kekedee Abu be nia
fata 'uri, “God 'ae, kada ki tafau go ne nau ku manata baita ana Beu 'oe ka
dia na ere ne 'ako'ako laona mangoku.” ✡
18 Sui na wane gwaungai Jiu ki kera ka ledia sa Jesus kera ka 'uri, “Sa ti
ne kwatea mamanae fuamu fuana sasilana ru nai ki? Dia God ne kwatea
mamanae fuamu, fatainia ta fanadae fua ne kalu ka famamana 'oe!”
19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Dia mulu kai okosia boroi na Beu Abu
ne, nau kai fauua lau laona olu maedangi ki.”
20 Ma kera ledi nia lau kera ka 'uri, “'Uri ma 'oe kai fauua lau laona olu
maedangi ki go? Na Beu Abu God ne, kera saungainia sulia fai akwala ma
ono fangali ki!”
21 Boroi ma na Beu Abu ne sa Jesus nia fata sulia ne na nonina lalau
'ana.
22 Ma ana kada God tae nia fasia maea na ne na fafurongo nia ki fi
manata to'ona ne nia saea na ru ne, ma kera ka fi famamana na Kekedee
Abu ma na ru ne sa Jesus saea.
23 Ma ana kada sa Jesus nia to 'i Jerusalem ana na Fafanga ana Daofa
Liue, na wane 'oro ki kera famamana nia, sulia kera ada to'ona fanadae ki
ne nia sasia.
24 Sui ka 'urinai boroi 'ana, sa Jesus nao si famamana kera go, sulia nia
saitamana tafau go ada.
25 Sui boroi 'ana ta wane nao si farongo nia ana ta ru sulia na wane, nia
saitamana ga 'ana ana ru ki tafau laona manatalada.

3

Sa Jesus fainia sa Nikodimas

1-2 Ana te kada, te wane fanaonao Jiu ki, nia leka mai siana sa Jesus.
Na wane nai satana sa Nikodimas, nia ta wane ana Farasi ki. Nia leka
mai siana sa Jesus laona rodo, ma ka fata 'uri fuana, “Famanata 'ae, kalu
saitamana 'oe na wane famanata ne God kwatea mai, sulia ru fanadae ki
ne 'oe fulida, 'afitai ta wane ka sasia dia God nao si to fainia.”
3 Sa Jesus ka olisia ka fata 'uri fuana, “Ru mamana nau ku saea fuamu,
'afitai ta wane ka ada to'ona maurie ne God gwaungai ana, dia nao nia si
futa falu lau.”
4 Ma sa Nikodimas ka ledia sa Jesus ka 'uri, “Na wane ne baita na, nia
futa 'uta lau mai? 'Afitai 'asiana fuana wane ne ka oli lau laona guina gaa
nia, ma ka futa lau mai!”

✡ **2:17** Psalm 69:9

5 Sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ru mamana nau ku saea fuamu. 'Afitai
'asiana fua ta wane ka ru laona maurie ne God gwaungai ana, dia nao nia
si futa ana kafo ma na Anoeru Abu.*
6 Kada wane nia futa ana na maa nia fainia na gaa nia, nia alua ana
wane. Ma sa ti ne ka futa ana Anoeru Abu God, nia futa falu mai fasia 'i
langi.
7 Nao 'oe si kwele, sulia nau ku saea fuamu, mulu kai futa falu.
8 Na Anoeru Abu nia dia na sasaule. Sui boroi 'ana 'oko rongoa na
sasaule, nao 'oe si ada to'ona go ne nia leka mai fasia 'i fai, naoma ka
leka 'uria 'i fai. Ma na Anoeru Abu laugo, nao 'oe si ada to'ona nia ka
talana 'uta ana wane fua ka alua na wane falu.”
9 Sa Nikodimas ka ledia lau ka 'uri, “'Uri ma na ru ne ki kai mamana
'uta?”
10 Sa Jesus ka olisia ka 'uri fuana, “'Oe ne na wane famanata 'initoa Jiu
ki na. Ma 'uta ne nao 'oe si saitamana go ana na fadalana ru ne ki?
11 Ru mamana nau ku saea fuamu, kalu farongo ana na ru ne kalu
saitamana ki, ma kalu ka fata sulia na ru ne kalu ada to'oda ki. Ma nao ta
wane amulu si famamana go.
12 Aia, ma dia nao mulu si famamana na ru ne nau ku farongo kamulu
ana sulia ru ana molagali ne, mulu ka fi famamana 'uta aku dia nau ku
farongo kamulu ana na ru mai langi ki?
13 Ma nau, na Wele nia Wane, go ne nau ku saitamana ru 'i langi ki, sulia
nau ku koso mai fasia 'i langi. Ma ka nao lau ta wane ne ka koso mai fasia
'i langi.
14 “Ana kada be 'i nao, sa Moses nia saungainia na fa tafo ana na barasi
be laona bali lofaa 'eke'eke, ma ka fauua 'i langi gwauna na 'ai be. Ma ka
'urinai laugo, kera kai fauua na Wele nia Wane 'i langi gwauna na 'ai,
15 fua ne sa tifaida ne kera famamana nau, kera kai mauri firi.
16 God fatainia na kwaimanie baita nia fuana wane ki tafau laona
molagali ne 'uri, nia ka kwatea mai te Wele mutai nia, fua ne sa ti ne
kera famamana nia, kera nao si funu, boroi ma kera kai mauri firi.
17 God nao si kwatea mai na Wele nia laona molagali fuana ketolana na
wane ki, boroi ma nia kwatea lalau mai fuana famaurilada.
18 “Ma sa ti boroi 'ana ne famamana na Wele nia, nao God si ketoa. Ma
sa ti boroi 'ana ne nao si famamana nia, God ketoa ka suina, sulia nia nao
si famamana te Wele mutai nia.
19 God kai keto kera sulia ne na madakwalae nia dao na mai 'i laona
molagali, boroi ma wane ki, kera kwaimani lalau ana maerodo, ma nao
kera si kwaimani ana madakwalae, sulia falafala kera ki ta'a.
20 Sulia sa ti ne abulolana nia ta'a, nia ka noni'ela ana madakwalae, ma
nao nia si doria lekalae mai fuana madakwalae, sulia nao nia si doria
abulo ta'alae nia ki ka fatai.
21 Boroi ma sa ti boroi 'ana ne sasia ru 'o'olo, nia leka mai fuana
madakwalae, fua madakwalae ka fatainia na ru ne nia sasia ki nia leka
sulia kwaidorie God.”

Sa Jon Siuabu fa'initoa sa Jesus

22 Ma burina, sa Jesus fainia na fafurongo nia ki kera leka 'uria 'i Jiudea,
ma kera ka to 'i senai. Ma kera ka siuabua na wane ki 'i senai.

---

* **3:5** Ada to'ona Esikiel 36:25-26

23 Ma ana kada nai laugo, sa Jon ka siuabua na wane ki ana mae fere 'i
Aenon karangia 'i Salim. Sa Jon ka siuabuda 'i senai, sulia kula ne kafo nia
'oro ana. Aia, ma wane 'oro ki laugo kera ka leka siana fuana siuabulae.
24 (Ana kada nai, kera nao si alua 'ua sa Jon laona beu ni kanie.)
25 Ma ana kada nai, tani wane ana fafurongo sa Jon ki, kera olisusu fainia
te wane ana Jiu ki sulia falafala Jiu ki ana taufilana nonida, fua ne kera
ka falu 'i naona God.
26 Ma fafurongo sa Jon ki kera leka siana sa Jon, ma kera ka ledia kera
ka 'uri, "Wane Famanata 'ae, 'oe saitamana na wane be nia uu fai 'oe bali
kafo loko 'i Jodan, ne 'oe saea ru lea ki sulia? Ana kada ne, nia siuabua na
wane ki, ma wane 'oro ki, kera leka tafau na siana!"
27 Ma sa Jon olisida ka 'uri, "Ta wane nia too go ana na rao ne God
kwatea fuana.
28 Kamulu rongoa tafau na be nau ku saea fua mulu, nau nao lau na
Christ, na wane ne God filia. Nau wane nau ku leka mai 'i nao fuana nau
'ainitalo ana farongoe sulia nia.
29 Na Christ nia dia na wane be nia arai falu. Ma nau ku dia na wane
kwaimani na arai falu. Ma na wane kwaimani na arai falu nai, nia eele
'asiana kada ne wane arai falu nia dao fuana araie nia. Ma ka 'urinai laugo
fuaku. Nau ku eele 'asiana ana kada nai, sulia sa Jesus nia dao na.
30 God doria nia kai 'idu 'alaa ma fua nau ku koso toli.
31 "Iu, ma na Christ leka mai fasia 'i langi, nia talingai 'asiana liufia wane
ki tafau. Ta wane ana molagali ne, nia na wane ana molagali ne ga 'ana,
ma nia ka saitamana fatae sulia ru ne fuli laona molagali ne. Boroi ma
na wane ne, nia na Christ ne leka mai fasia 'i langi, nia talingai ka liufia
wane ki tafau.
32 Nia fata madakwa sulia te ne nia ada to'ona, ma ka rongoa. Sui ka
'urinai boroi 'ana, nao ta wane si doria go famamanalae ana te ki ne nia
saea.
33 Ma na wane ne nia famamana te ki ne God saea, na wane nai nia
fatainia ru God saea ki kera mamana.
34 Ma na Christ ne God kwatea mai fasia 'i langi, nia ka 'ainitalo ana
fatalana God, sulia God kwatea na Anoeru Abu fua ka fungulia tafau.
35 Ma God na Maa ka kwaimani 'asiana fuana Wele nia, ma ka alua nia
ka gwaungai fuana ru ki tafau.
36 Ma sa ti boroi 'ana ne ka famamana na Wele ne, nia kai mauri firi.
Ma sa ti ne nao si famamana Wele ne, nia kai mae, sulia ne nia to tari na
farana kwaiketoie God."

4

Sa Jesus fata fainia na keni 'i Samaria

1-3 Sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera leka fasia 'i Jiudea, ma kera
ka leka 'uria 'i Galili. Kera leka, sulia sa Jesus nia saitamana ne Farasi ki
kera rongoa sae nia sasia na wane 'oro ki kera ka leka sulia ka liufia sa
Jon Wane ni Siuabu, ma liufia lau ne siuabulada. Sa Jesus nao si siuabua
go ta wane. Boroi ma na fafurongo nia ki lalau ne kera sasi 'urinai.
4 Ma ana kada kera leka kau 'uria 'i Galili, kera ka liu ana bali lofaa 'i
Samaria.
5 Ma kera ka dao ana te mae fere ne satana 'i Saeka laona lofaa 'i Samaria,
ne nia to karangia na ano ne sa Jakob nia kwatea fuana sa Josef na wele
nia 'i nao 'ua mai.

6 Ma na mae kafo 'elia sa Jakob ka to laugo 'i senai. Ma sa Jesus ka noni
kulua ana na lekalae, ma nia ka gouru 'ana ninimana mae kafo 'elia nai.
Ma ana kada nai, nia bobola na fainia tofungana asoa.
7-8 Ma na fafurongo nia ki, kera ka leka 'i fere nai fua kera kai foli fanga.
Ma te keni fasia 'i Samaria ka leka mai fua ne ka ongi kafo. Ma sa Jesus
ka fata 'uri fuana, "'Oe kwatea mai ta kafo, nau ku basi."
9 Ma na keni nai ka olisia ka 'uri, "'Oe na wane Jiu, ma nau na keni 'i
Samaria. 'Uta ne 'oe gani nau 'uria kafo fuana kulae?" Nia fata 'urinai,
sulia ne wane Jiu ki kera nao si kwaimani fainia wane Samaria ki.
10 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Dia 'oe saitamana te ne God kwatea, ma
'oko saitamana sa ti ne gani 'oe 'uria kafo, alamia 'oe gani nau lalau 'amu,
ma nau ku kwatea kafo ana maurie fuamu."
11 Ma keni nai ka fata 'uri fuana, "Wane baita 'ae, nao 'amu ta ru ni
ufilana kafo, ma na mae kafo ne boroi 'e lola 'asiana laugo. 'Oe kai dao
to'ona mone na kafo ana maurie nai 'i fai?
12 Na koko kia sa Jakob ne nia kwatea mae kafo 'elia ne fuaka. Ma nia,
fainia na wele nia ki, ma na ru sarelana nia ki ne to ana 'aeda, kera ku
laugo ana mae kafo 'elia ne. 'Uri ma 'oe kwaisae 'oe ne talingai ka liufia
sa Jakob?"
13 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Sa ti ne nia kufia kafo ne, nia saitamana kai
maeliku lau.
14 Boroi ma sa ti boroi 'ana ne kufia na kafo ne nau ku kwatea, nao nia
si maeliku lau. Ma kafo ne nau ku kwatea fuana ka alu na maebusu ne
kwatea maurie firi fuana."
15 Ma na keni ne ka fata 'uri, "'Oe kwatea na kafo nena fuaku, fua nau
nao si maeliku lau, ma nao nau si leka lau mai seki fuana ngali kafolae."
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, "'Oe leka, 'oko saea mai na arai 'oe, ma
kamoro ka oli mai 'i seki."
17 Ma na keni ne ka olisia ka 'uri, "Nao nau si too ana ta arai."
Sa Jesus ka fata 'uri, "'Oe fata mamana ana kada ne 'oe saea nao 'oe si
too ana ta arai.
18 Sulia 'oe too ana lima arai ki, ma na wane nena 'oe to fainia kada ne,
nia nao lau na arai mamana 'oe. Na ru mamana nena 'oe saea fuaku."
19 Ma na keni ne ka olisia ka 'uri, "Wane baita 'ae, nau ku saitamana 'oe
ta profet.
20 Na koko kalu ki 'i Samaria, kera fosia God gwauna fa uo ne. Ma kamulu
wane Jiu ki, mulu saea kula fuana fosilana God ne 'i Jerusalem na. 'Uri ma
'i fai ana ro kula ne ki ne mamana?"
21 Ma sa Jesus ka fata fuana ka 'uri, "Keni ne 'ae, 'oe famamana nau, na
kada kai dao mai fuana wane ki ne kera nao si fosia na Maa 'i gwauna fa
uo ne naoma 'i Jerusalem.
22 Kamulu wane 'i Samaria ki, mulu ulafusia go 'amulu sa ti ne mulu
fosia. Boroi ma kalu na wane Jiu ki, kalu saitamana sa ti ne kalu fosia, ma
kalu saitamana 'ainitaloa ana taale ne God famauria wane ki.
23-24 Boroi ma ta kada kai dao mai, ma nia safali na, kada na Anoeru
ka fatainia mamanae God, nia kwatea ka ngwaluda fua wane ki kera kai
fosia God ana kula ki tafau. God ne na Anoeru, ma na wane ki ne kera kai
fosia, kera ka futa falu ana na Anoeru ana Mamanae. Na wane 'urinai ki
ne saitamana kera kai fosia na Maa."
25 Ma na keni nai ka fata 'uri fuana, "Nau ku saitamana na wane ne God
nia filia ne kera saea ana na Christ kai dao mai. Ma ana kada ne nia kai
dao mai, nia kai farongo kalu ana na ru ki tafau."

26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau na ne.”
27 Ma ana kada nai, na fafurongo nia ki kera ka dao na mai, ma kera ka
kwele 'asiana, sulia kera ada to'ona sa Jesus nia fata 'ana fainia na keni
ne. Boroi ma nao ta wane ada si ledia go na keni ne, “Na te ne 'oe doria?”
Ma kera nao si ledia go sa Jesus, “'Uta ne 'oe fata fainia na keni ne?”
28 Ma na keni be ka alua 'i ano na ru ni ufi kafolae nia, ma ka oli 'i fere,
ma ka fata 'uri fuana wane 'i senai ki,
29 “Mulu leka mai, fua mulu ka ada to'ona 'amulu na te wane ne nia
farongo nau ana ru ki tafau ne nau ku sasia. Alamia nia na Christ, na
wane be God filia 'oto ne?”
30 Ma kera ka fasia na mae fere be, ma kera ka leka mai siana sa Jesus.
31 Ma ana kada nai, na fafurongo nia ki kera ledia sa Jesus kera ka 'uri,
“Wane Famanata 'ae, 'ania basi ta fanga!”
32 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Nau ku to ana na fanga ni 'anilana nau
ne mulu ulafusia.”
33 Ma na fafurongo nia ki, kera ka ledi kera kwailiu kera ka 'uri, “Alamia
ta wane ngali fanga mai fuana 'oto ne?”
34 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Na fanga nau na ne rolae sulia fatalana
God ne nia kwate nau mai, ma na fasuilana raoe nia ki ne nia kwatea fuaku
fuana sasilana.
35 Aia, ma mulu saitamana suina fatae be nia 'uri, ‘Burina fai madame
ki ne fueru witi ki ka fi maua fuana ngedalada.’ Boroi ma nau ku saea
fua mulu, mulu ada lea basi to'ona oole ne ki. Kera maua na, ma ka
kwaimakwali na fuana ngedalada.
36 Ma na wane ne nia ngeda ru laona oole, nia kai ngalia folifolie nia.
Ma na fueru nai na ne wane ne kera dao to'ona maurie mamana ne nao
si sui. Na wane ne fasia oole, ma wane ne ka loi ru, keroa kai eele tafau.
37 Ma na tarifulae ka mamana ana ne nia fata 'uri, ‘Te wane nia fasi ru,
ma ta wane ka ngeda.’
38 Nau ku eresi kamulu fuana ngedalana laona oole ne nao mulu si rao
ana. Sulia tani wane lalau ne kera rao ana ma kamulu kai konia fueru ki.”
39 Ma wane 'oro ki laona fere ne ana bali lofaa 'i Samaria, kera famamana
sa Jesus, sulia na keni ne nia farongoda 'uri, “Nia farongo nau ana ru ki
tafau ne nau ku sasia.”
40 Ma ana kada kera leka mai siana sa Jesus, kera ka 'ingoa fua ne nia
ka to lau 'ana faida. Ma sa Jesus ka to lau senai sulia ro maedangi ki.
41 Ma na wane 'oro ki lau ne kera ka famamana sa Jesus, sulia kera tala
rongoa na fatalana sa Jesus ki.
42 Ma kera ka saea fuana keni ne ma kera ka 'uri, “Kalu famamana na
nai, ma nao lau sulia ru be 'oe saea fua malu ki, boroi ma sulia lalau ne
kalu tala rongoa 'amalu na fatalana laugo. Ma kalu ka saitamana ne nia
mamana na ne Wane Famauri fuana wane ki tafau.”
43 Burina sa Jesus fainia fafurongo nia ki kera to ana mae fere ne sulia
ro maedangi ki sui, kera ka fi leka 'uria 'i Galili.
44 Sa Jesus 'ana talana ne nia fata 'uri, “Na wane ki nao kera si fuusi
baita go ana ta profet laona fere nia talana.”
45 Ma kada sa Jesus nia oli mai 'uria 'i Galili, na wane nai ki kera kwalo
nia, sulia kera leka laugo 'i Jerusalem ana Fafanga ana Daofa Liue, ma kera
ka ada to'ona na ru ne sa Jesus nia fulida 'i senai ki.

Sa Jesus nia gura na wele te wane 'initoa

46 Sui sa Jesus ka oli lau 'uria 'i Kena na fere 'i Galili, na kula be nia
talana kafo ka alu waeni. Ma ana kada nia to senai, na wele fi baita te
wane 'initoa fasia 'i Kapaneam, nia matai ka baita 'asiana.
47 Ma kada wane ne rongoa sa Jesus nia leka na fasia 'i Jiudea ma ka
oli lau mai 'uria 'i Galili, nia ka leka mai siana sa Jesus, fua ka 'ingoa nia
fuana lekalae fainia 'uria 'i Kapaneam, fua ka gura na wele fi baita nia,
sulia nia matai ka karangi mae na.
48 Burina wane ne fata 'urinai ka sui, sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Mulu
doria ga 'amulu adalae to'ona na fanadae ki ma na ru ni kwelelae ana ki,
suifatai mulu fi famamana nau.”
49 Sui boroi 'ana sa Jesus ka fata 'urinai, na wane ne nia inau ga 'ana
fuana fatae 'uri fuana sa Jesus, “'Aofia, 'oe leka basi mai fai nau, dia nao
na wele nau nia mae na nai.”
50 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe oli 'amu, na wele fi baita 'oe nia
'akwa na.”
Ma na wane ne ka leka, sulia nia famamana na fatalana sa Jesus.
51 Ma kada nia leka kau 'ua sulia taale, tani wane rao nia ki, kera dao
to'ona, ma kera ka fata 'uri, “Wane baita 'ae, na wele be 'oe, nia 'akwa na,
ma ka mauri na!”
52 Ma na wane 'initoa nai ka ledida, “Kada asoa te ne na wele fi baita
nau nia 'akwa ana?”
Ma kera olisia kera ka fata 'uri, “Na 'ako'akolae sui fasia 'i rokini ana
etana kada sato 'i asoa.”
53 Ma na maa wele ne ka saitamana kada asoa be sa Jesus saea na fatae
be ki nai. Ma 'i burina ru ne, na wane 'initoa ne fainia na wane ki tafau
laona lume nia, kera ka famamana sa Jesus.
54 Ma ru nai na ruana fanadae ne sa Jesus fulia kada nia oli mai fasia 'i
Jiudea 'uria 'i Galili.

5

Sa Jesus gura te wane ana Sabat

1 'I burina ru nai ki, sa Jesus nia leka 'uria 'i Jerusalem, ana te fafanga
Jiu ki.
2 'I Jerusalem, te mae namo baita ana kafo nia to karangia na kula ne
kera saea ana mae tafa ana sipsip. Aia, ma ana fatae wane Jiu, kera saea
na mae namo nai ana 'i Betsata. Ma na lima taofa gwala ki ne kera to 'i
ninimana na mae namo nai.
3-4 Wane 'oro 'asiana ki ne kera tio laona taofa nai ki. Wane ne kera matai
ana kwalukaela mataie 'e'ete ki kwailiu: wane maada ka rodo, wane 'aeda
mae ki ma nonida mae ki.*
5 Ma te wane ne tio fai kera 'i senai, nia matai na sulia olu akwala ma
kwalu fangali ki.
6 Ma sa Jesus ka ada to'ona ne nia tio ga 'ana ana kula nai, ma nia ka
saitamana ne nia matai ka tau 'asiana, ma nia ka ledia na wane nai ka
'uri, “'Uri ma 'oe doria 'oko 'akwa?”
7 Ma na wane matai nai ka olisia sa Jesus ka 'uri, “Wane baita 'ae, nao
ta wane fuana ka ngali nau kau 'uria laona mae namo ana kada ne kafo

* **5:3-4** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 3b-4, “Tani wane kera makwalia kafo etangia gelogelo, sulia tani kada te 'ainsel God koso mai ma ka geloa na kafo nai. Ma sa ti ne eta koso laona kafo burina ne nia gelogelo nia ka 'akwa, sui boroi 'ana ta mataie te ne nia too ana.”

'e gelogelo. Ana kada ki tafau, kada nau ku sasi fuana lekalae laona kafo
ne, ta wane leka na 'ana 'i nao fasi nau."
8 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Tatae, 'oe ngalia 'ifitai 'oe, ma 'oko fali na
'amu."
9 Ma ana kada nai go, na wane nai ka lea na, ma nia ka tatae, ma ka
ngalia 'ifitai nia, ma ka fali na 'ana.
Ma na maedangi nai na Sabat.
10 Nia ne na fanaonao Jiu ki, kera ka fata 'uri fuana wane ne nia 'akwa
na, "Ta'ena nia na Sabat, ma 'e abu 'asiana ana taki kia ki fua 'oko ngalia
'ifitai 'oe."
11 Wane nai ka fata 'uri fuada, "Na wane ne nia gura nau ne nia saea
nau ku ngalia 'ifitai nau, ma nau ku fali."
12 Ma kera ka ledia lau kera ka 'uri, "Wane te ne saea 'oe sasia ru nai?"
13 Boroi ma na wane ne 'e ulafusia laugo 'ana sa Jesus, sulia wane 'oro
ki 'asiana ne kera to ana kula nai. Ma sa Jesus ka leka na 'ana 'i safitada.
14 Ma 'i burina na, sa Jesus ka fi dao to'ona laona Beu Abu God, ma ka
fata 'uri fuana, "'Oe fafurongo basi, ana kada ne, 'oe lea na. Ma 'oko kari
abulo fasia abulo ta'alae 'oe ki, fasia ta ru ta'a 'asiana ka fi saungi 'oe lau
'i buri. Ma ru nai kai ta'a ka liufia ru ne eta saungi 'oe 'i nao."
15 Ana kada wane ne nia ru na 'i maa fasia na Beu Abu God, nia ka leka
siana fanaonao Jiu ki, ma ka fata 'uri fuada, "Sa Jesus be nia gura nau, ma
nau ku 'akwa lau."
16 Ma ana kada nai, kera ka safali malimae na ana sa Jesus, sulia nia
gura na wane ne ana na Sabat.
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Dia ne Maa nau nia rao sulia maedangi
ki tafau, nau boroi nau ku rao laugo."
18 Na fatae nai ki, kada fanaonao Jiu ki kera rongoa, kera manata
ngangata fua kera saungia sa Jesus ka mae na. Kera dori saungia sulia
nia nao si manata baita ana taki sulia Sabat, ma ka saea laugo Maa nia ne
God. Ma sulia ne nia 'urinai, nia fatainia sae nia bobola go ana fainia God.
19 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, "Ru mamana nau ku saea fua mulu.
Nau, na Wele God, 'afitai nau ku sasia ta ru talaku. Nau ku saitamana ne
nau sasia go ru ne nau ku ada to'ona Maa nau nia sasia. Ma te ne Maa
nau 'e sasia, nia laugo ne nau ku sasia.
20 Maa nau nia kwaimani aku, ma nia ka fatainia fuaku na ru ki tafau
ne nia 'e sasida. Ma nia kai fatainia laugo fuaku na raoe baita ki lau ne
liufia guralana na wane ne, ma mulu kai kwele 'asiana ana ru ne ki nau
ku sasida.
21 Maa nau nia saitamana ka taea wane mae ki ma ka famaurida. Ma
ru 'urinai laugo ne nau na Wele nia, nau kai sasia laugo. Nau ku kwatea
maurie laugo fuana sa tifaida ne nau ku filida.
22 Maa nau taifilia nao si ketoa ta wane, sulia nia kwatea na mamanae
fuana kwaiketoilae fuana Wele nia.
23 Nia kwatea ru ne fuaku fuana wane ki tafau kera ka fuusi baita aku,
dia laugo ne kera fuusi baita ana na Maa nau. Ma sa ti ne nao si fuusi
baita aku, nia nao si fuusi baita laugo ana Maa nau ne nia odu nau mai.
24 "Ru mamana nau ku saea fua mulu. Dia sa ti ne nia rongoa na
fatalaku, ma ka famamana God ne nia odu nau mai, nia ka too ana maurie
firi. Nao nau si keto nia na. Ma nia daofa liu na fasia maea, ma ka ru na
laona maurie mamana.

25 Ru mamana nau ku saea fua mulu, kada kai dao mai, ma nia ka dao
na mai, fuana sa ti ne kera mae na ki, kera kai rongo lingeku, na Wele
God. Ma sa ti ne kera rosuli nau, kera kai mauri.
26 Maa ne na ne, maurie mamana nia safali mai ana, ma nia ka kwatea
maurie mamana ka safali laugo mai ana Wele nia.
27 Ma nia ka kwatea na mamanae fuaku, fua nau ku ketoa na wane ki,
sulia ne nau na Wele nia Wane.
28 Nao mulu si kwele ana ru ne, kada kai dao mai fuana wane ne kera
mae na ki, kera kai rongo nau,
29 ma kera ka ru mai fasia na kilu gwau kera ki, fua sa ti ne kera sasia
ru lea ki, kera ka tatae mai, ma kera ka maurie firi. Ma sa ti ne kera sasia
ru ta'a ki, kera ka tatae mai, ma kera kai to laona kwaiketoilae firi.
30 Nao nau si sasia ta ru sulia manataku talaku. Nau ku saitamana
nau ku ketoa wane sulia te ne nau ku rongoa God nia saea fuaku. Na
kwaiketoilae nau nia 'o'olo tafau, sulia God eresi nau mai, ma nau ku sasi
sulia na te ki ne nia doria, ma nao nau si sasi sulia na kwaidoria nau
talaku.
31 “Dia nau ku farongo ana ru suli nau talaku ki, nao ta wane si
famamana go farongoe nau.
32 Boroi ma te wane ne nia to ga 'ana, nia lalau ne ka farongo ana te ne
nia saitamana suli nau. Ma nau ku saitamana te ne nia farongo ana suli
nau nia mamana tafau.
33 Aia, ma kamulu be kwatea kau wane kamulu ki siana sa Jon, ma nia
ka farongo kamulu ana ru mamana ki suli nau.
34 Nao nau si rere go ana ta wane ne ka fata famamana lea suli nau,
sui boroi 'ana nau ku fata sulia fata famamanalae sa Jon fua ka 'adomi
kamulu 'uria maurie falu.
35 Ma sa Jon nia usulia ta fa kwesu ne tala lea. Aia, ma sulia kada tu'u,
mulu ka eele sulia te ki ne nia saea.
36 Boroi ma nau ku to laugo ana ru fuana fata famamanalae suli nau
ne talingai ka liufia na fatae famamanalae sa Jon: na famanatalae nau ki
fainia na fanadae ne nau ku fulida ki. Ma na ru nai ki na ne na raoe ne
nau ku sasia sulia na Maa ne nia kwatea fuaku nau ku sasia. Na raoe nau
ki ne fatainia ne Maa nau ne odu nau mai.
37 Ma na Maa ne odu nau mai 'ana talana laugo ne fata famamana ani
nau. Nao mulu si rongoa lingena, ma nao mulu si ada to'ona,
38 ma nao mulu si kwaloa go fatalana laona maurilamulu, ma nao mulu
si famamana nau, na wane ne nia 'e odua mai.
39 Mulu 'idufa idumia Kekedee Abu ki, sulia ne kamulu kwaisae mulu
kai too ana na maurie firi sulia. Ma na Kekedee Abu nai ki nia fatainia ru
mamana ki tafau suli nau.
40 Iu, nia 'urinai boroi 'ana, nao mulu si doria go lekalae mai siaku fua
nau ku famauri kamulu.
41 “Ma nau ne, nao si nani 'uria ta wane fua ka fuusi baita aku.
42 Boroi ma nau ku sai amulu ne nao mulu si to go ana ta kwaimanie
fuana God.
43 Nau ku leka mai fainia na mamanalae Maa nau, boroi ma nao mulu
si kwalo nau go. Aia, ma dia ta wane nia leka mai 'ana fainia mamanalae
nia talana, mulu ka eele fuana kwalolana.
44 Nia 'urinai sulia ne mulu doria wane ki kera ka tango kamulu. Boroi
ma nao mulu si doria go na sasilana ru lea ki fua ne God ka tango kamulu.
Ma dia nia 'urinai, nia 'afitai 'asiana fuana kamulu ka famamana nau.

45 Nao lau nau ne nau kefusi kamulu 'i naona Maa nau. Sa Moses be nia
kedea na taki ki ne mulu famamana, nia lalau ne kai kefusi kamulu.
46 Dia kamulu famamana sa Moses na, fulina kamulu ka famamana nau
laugo, sulia nia be kekede mai suli nau.
47 Aia, ma sulia nao mulu si famamana te ne sa Moses nia kedea suli
nau, nia 'afitai 'asiana fua mulu ka famamana te ki ne nau ku saea fua
mulu."

6

*Sa Jesus sangonia na
lima to'oni wane ki
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)*

1 Ma 'i buri sa Jesus ka tofolo 'uria ta bali ana na 'osi 'i Galili ne kera
saea laugo ana 'osi 'i Taebirias.
2 Ma te okue baita kera leka 'i burina, sulia kera ada to'ona ru fanadae
ki ne nia sasia ana guralana wane matai ki.
3 Ma sa Jesus ka ra 'i gwauna te kula ne fane, ma ka gouru 'i ano fainia
na fafurongo nia ki.
4 Ana kada nai, na Fafanga ana Daofa Liue na Jiu ki nia karangi na.
5 Sa Jesus ka ada kali nia, ma ka ada to'ona na okue baita 'asiana kera
dao mai siana, ma ka fata 'uri fuana sa Filip, "'I fai ne kulu kai folia ta
fanga fua ka bobola fuana kulu sangonia ana okue ne ki tafau?"
6 Nia fata 'uri ana na ru ne fua ka ilito'ona sa Filip, sui boroi 'ana nia
saitamana na ru ne nia kai sasia.
7 Ma sa Filip olisia ka 'uri, "Ta ro talanga malefo* boroi si bobola go
fuana folilana fanga fua sae kera ka fanga tu'u boroi 'ada."
8 Ma te wane ana fafurongo nia ki sa Andru, na wanefuta sa Simon Pita,
nia ka fata 'uri,
9 "Te welewane nia 'i seki, ne too go ana ka lima fa beret fainia ro gwa
ie ki. Boroi ma nia 'afitai ka bobola fuana wane 'oro ne ki."
10 Ma sa Jesus ka saea fuada ka 'uri, "Mulu saea fuana wane ki, kera
gouru 'i ano." 'I senai garasi nia 'oro 'asiana ana. Ma na wane ki tafau
kera ka gouru 'i ano. Ma laona okue nai nia bobola fainia lima to'oni wane
ki.
11 Ma sa Jesus ka ngalia fa beret nai ki, ma ka tangoa God, ma ka tolingia
fuana wane ki ne kera gouru 'i senai. Ma nia ka sasi 'urinai laugo ana gwa
ie nai ki. Ma kera tafau kera ngali ka bobola fainia ne kera doria tafau.
12 Ma kada kera abusu na, nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, "Mulu
konia na ngingisi fanga ne ore, fua ne nao kulu si fali ta fanga."
13 Ma kera ka koni tafau ana, ma kera ka fafungua te akwala ma ro
kukudu ki ana na ngingisi fanga ne ore ana na lima fa beret be kera 'anida
ki.
14 Ma ana kada ne wane ki kera ada to'ona fanadae ne sa Jesus nia sasia,
kera ka fata 'uri, "Na Profet be nia kai dao mai laona molagali, mamana
na ne!"
15 Ma sa Jesus ka leka na kau 'ana taifili nia fasi kera 'uria na kula ne
fane, sulia nia 'e saitamana kera karangi leka na mai fuana sumailana fua
ne nia ka kingi fuada.

---

* **6:7** *ro talanga malefo:* Na 'orolana malefo ne nia bobola fuana folifolia te wane fua kwalu madame ki.

Sa Jesus fali fafona 'osi 'i Galili
(Matiu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Ma kada na sato karangi ka su na, na fafurongo nia ki kera ka koso
na 'ada ninimana 'osi nai.
17 Ma na rodo ka rodo na mai. Sa Jesus nao si dao 'ua siada. Ma kera ka
taelia te baru, ma kera ka tofolo ana 'osi nai 'uria na mae fere kera saea
ana 'i Kapaneam.
18 Ma ka dao ana kada nai ne kuburu 'e dao mai, ma nanafo ka magara
'asiana.
19 Ma ana kada kera faluta ka dao bolofainia ta lima naoma ta ono
kilomita,† kera ada kau, ma kera ka ada to'ona sa Jesus nia fali mai fafona
'osi, ma ka dao karangia na mai na baru. Ma na fafurongo nia ki kera ka
mau 'asiana.
20 Ma sa Jesus ka fata 'uri kau fuada, "Nao mulu si mau! Nau ga 'ana
ne!"
21 Ma kera ka eele fua ngalilana fai kera laona baru. Ma ana kada nai
laugo, kera dao na ana mae fere ne kera leka 'uria.
22-23 Ma kada nia dangi falu na mai, na wane 'oro ne kera to 'ua ana bali
'osi loko, kera nani 'uria sa Jesus ana kula be sa Jesus tangoa God fafia
na fanga be ki, ma ka fi kwatea fuana wane 'oro be ki. Ma kera ka ada
saitamana te baru ga 'ana ne to 'i senai. Ma kera ka susulia laugo ne sa
Jesus nao si leka go fainia na fafurongo nia ki laona baru nai. Ma kera ka
susulia laugo ne fafurongo nia ki kera leka ga 'ada taifilida. Ma tani baru
dao mai fasia 'i Taebirias, kera leka mai, kera ka olo 'i senai.
24 Ma ana kada ne okue nai si ada to'ona na sa Jesus ma na fafurongo
nia ki, kera taelia na baru ki, kera ka leka nani 'uria 'i Kapaneam.

Sa Jesus nia na beret ana maurie

25 Ma kada kera dao to'ona ana bali 'osi nai, kera ka ledi 'uri ana, "Wane
famanata, kada te go ne 'oe leka laugo mai 'i seki?"
26 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Ru mamana nau ku saea fua mulu, kamulu
nani 'uri nau, sulia ne mulu 'ania fa beret be ki ma mulu ka abusu, ma
nao lau sulia ne mulu malingainia na fadalana fanadae be nau ku sasia
ki.
27 Nao mulu si rao ulafu lau 'uria na fanga ne kai funu ga 'ana. Mulu kai
rao lalau 'uria na fanga ne ka kwatea maurie firi fua mulu. Nau, na Wele
nia Wane ne, nau kai kwatea fua mulu na fanga nai, sulia God na Maa nia
kwatea nikilalae fuaku."
28 Nia ne wane ki kera ka ledi nia kera ka 'uri, "Na te ne kalu kai sasia
fua kalu ka sasia na raoe ne God nia doria fua malu?"
29 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, "Na kwaidoria God nia 'uri: Mulu kai
famamana na wane ne nia 'e kwatea mai."
30 Ma kera ka ledi lau 'uri ana, "Ta fanadae 'uta ne 'oe kai fulia, fua kalu
ka ada to'ona ma kalu ka famamana 'oe? Ta te ne 'oe sasia?
31 Na koko kia ki kera 'ania na beret be kera saea ana 'mana'‡ 'i laona
lofaa 'eke'eke, dia be kera kedea na 'uri, 'Sa Moses nia kwatea na beret
fasia 'i langi fuada fua 'anilana.' "
32 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "Ru mamana nau ku saea fua mulu,
sa Moses nao lau be kwatea na beret fasia 'i langi fua mulu. Na Maa nau
lalau ne kwatea na beret mamana fasia 'i langi fua mulu.

† **6:19** 5 naoma 6 kilomita ‡ **6:31** *mana:* Ada to'ona ana Diksonari.

33 Na beret mamana ne God nia kwatea, nia na wane ne koso mai fasia
'i langi, ma ka kwatea na maurie fuana wane ki tafau laona molagali.”
34 Ma kera ka fata 'uri fuana, “Wane baita 'ae, safali 'i ta'ena ka oli 'alaa,
'oe kwatea na beret ne fua malu.”
35 Sui sa Jesus ka fata 'uri, “Nau na ne beret ana maurie. Ma sa ti boroi
'ana ne ka leka mai siaku, nia 'afitai ka fiolo lau. Ma sa ti boroi 'ana ne ka
famamana nau, nia 'afitai ka maeliku lau.
36 Iu, ma nau ku saea fua mulu ka suina, sui boroi 'ana ne mulu ka ada
to'oku, nao mulu si famamana nau go.
37 Wane ki tafau go ne Maa nau nia kwateda fuaku, kera kai leka tafau
go mai siaku. Ma sui boroi 'ana sa ti ne nia doria lekalae mai siaku, nao
nau si noni'ela ana.
38 Nia 'urinai, sulia nau ku koso mai fasia 'i langi, ka nao lau fua sasilana
ru sulia kwaidoria nau ki talaku. Nau ku leka mai fuana sasilana lalau ru
ne God doria, ma ka odu nau mai fuana.
39 Te ne God nia doria ne nau ku dau sulia na wane ki tafau ne nia
kwateda fuaku, ma ta te ai boroi si naoana, fua ne ana maedangi 'isi nau
ku fi taeda 'uria na maurie firi.
40 God na Maa nau nia doria sa tifaida ne kera ada saitamaku, ma kera
ka famamana nau, kera ka mauri firi. Ma nau kai taeda 'uria maurie ana
maedangi 'isi.”
41 Ma na wane ki ka safali ngununungunu buri ani nia, sulia ne nia fata
'uri, “Nau na ne beret ne koso mai fasia 'i langi.”
42 Ma kera ka fata 'uri fuada kwailiu, “Na wane ne sa Jesus na wele sa
Josef ga 'ana ne, ma kulu saitamana ga 'akulu ana maa nia, ma na gaa nia.
Ma 'uta ne nia saea sae nia koso mai fasia 'i langi?”
43 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Mulu kai sui fasia na ngununungunue 'i
safitamulu.
44 Maa nau ne odu nau mai. Ma taifilia go na wane ne Maa nau talaida
mai 'uri nau ki ne kera kai leka mai siaku. Ma nau kai taeda 'uria maurie
ana fa dangi 'isi.
45 Na profet ki kera kekede kera ka 'uri, ‘God nia famanata na wane
ki tafau go.’ Ma sa ti boroi 'ana ne ka rongoa na Maa, ma ka ngalia na
saitamarue fasi nia, kera ka leka mai siaku.
46 Ma nao ta wane si ada to'ona na Maa. Taifilia go na wane ne safali
mai fasia God go ne nia ada to'ona na Maa.
47 Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa ti ne nia famamana nau, nia
too ana maurie mamana ne nao si sui.
48 Ma nau na ne beret ana na maurie.
49 Na koko kamulu ki kera 'ania na beret be kera saea ana ‘mana’ laona
lofaa 'eke'eke, ma kera ka mae ga 'ada.
50 Boroi ma na beret ne koso mai fasia 'i langi, ta wane boroi 'ana ne nia
'ania, 'afitai nia ka mae.
51 Ma nau na ne beret ana na maurie fasia 'i langi. Dia ta wane ka 'ania
na beret ne, nia kai mauri firi. Ma na beret nai na ne fasiku, ne nau ku
kwate fua wane ki laona molagali kera ka mauri suli nau.”
52 Ma na wane ki kera ka safali olisusu safitada kwailiu, ma kera ka fata
'uri, “Na wane ne kwate 'uta ana na fasina fua kulu ka 'ania ne?”
53 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Ru mamana nau ku saea fua mulu,
dia nao mulu si 'ania na fasiku, ma nao mulu si kufia na 'abuku, nia 'afitai
'asiana mulu kai mauri firi.

54 Ma sa ti ne ka 'ania na fasiku, ma ka kufia na 'abuku, nia ka too ana
na maurie firi, ma nau kai taea ana fa dangi 'isi.
55 Sulia na fasiku na ne beret mamana, ma na 'abuku na ne ru ni kufilana
mamana.
56 Ma sa ti ne ka 'ania na fasiku, ma ka kufia na 'abuku, nia ka to tari
aku, ma nau ku to tari ana.
57 God ne kwatea maurie, nia ne kwate nau mai. Ma nau ku mauri laugo
osingana. Ka 'urinai laugo sa ti ne kai 'ania fasiku, nia kai mauri laugo
osingaku.
58 Ma nia na ne beret ne koso mai fasia 'i langi. Ma nia nao si dia lau
na beret be na koko kia ki, kera 'ania, ma kera ka mae na. Boroi ma sa ti
boroi 'ana ne ka 'ania na beret ne, nia kai mauri firi."
59 Sa Jesus saea na ru ne ki kada nia famanata laona beu fuana folae 'i
Kapaneam.
60 Ma na fafurongo 'oro nia ki ne kera rongoa ru ne sa Jesus saea ki,
ma kera ka fata 'uri, "Na famanatae ne nia 'afitai 'asiana. Nao ta wane si
nonimabe go fua gwalingelana."
61 Ma sa Jesus ka saitamana na fafurongo nia ki kera ngunungunu buri
ana sulia ru ne, ma nia ka fata 'uri fuada, "'Uri ma na fatae nai nia fali
kamulu?
62 Nia 'uta dia ne mulu ada to'oku, na Wele nia Wane, nau ku oli 'uria
na kula be nau ku to mai ana 'i nao?
63 Na ru ne kwatea na maurie ne na Anoeru Abu. Ma na nikilalae wane,
nia ru 'o'oni ga 'ana. Ma na fatae ne nau ku saea fua mulu ki ne kwate
mulu ka too ana na Anoeru Abu ne kwatea na maurie.
64 Sui ka 'urinai boroi 'ana, tani wane amulu nao si famamana go." Sulia
safali 'ua na mai 'i nao, sa Jesus nia saitamana tafau na sa ti ada ne nao si
famamana, ma sa ti ne kai kwate nia fuana malimae nia ki.
65 Ma nia ka fata lau 'uri sulia ne tani wane ada nao si famamana, "Nia
be nau ku saea na fua mulu ne nao ta wane si leka mai siaku, dia Maa
nau nao si alamatainia fua nia ka leka mai siaku."
66 Ma safali ana kada nai, na fafurongo 'oro nia ki, kera leka 'e'ete na
'ada, ma kera nao si leka na fainia.
67 Ma sa Jesus ka ledia na akwala ma ro wane fafurongo nia ki ka 'uri,
"'Uri ma kamulu doria mulu kai leka laugo fasi nau?"
68 Ma sa Simon Pita ka olisia ka 'uri, "'Aofia 'ae, 'urinai sa ti lau ne kalu
ka leka siana? 'Oe na ne too ana na fatae ana na maurie firi ki.
69 Ma kalu famamana, ma kalu ka saitamana 'oe na ne Wane Abu ne 'oe
leka mai fasia God."
70 Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nau ne nau ku fili kamulu na akwala ma
ro wane ki. Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, te wane ana kamulu nia dia na
anoeru ta'a."
71 Ana kada sa Jesus nia fata 'urinai, nia fata sulia sa Jiudas, na wele sa
Simon Iskariot. Sui boroi 'ana nia ta wane ana akwala ma ro fafurongo
nia ki, nia kai kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki.

7

Sa Jesus fainia na wanefuta nia ki

1 Ma 'i burina ru ne ki, sa Jesus ka liu kalia ga 'ana mae fere 'i Galili ki,
sulia nao nia si doria 'ua lekalae 'uria 'i Jiudea, sulia na fanaonao Jiu ki
kera doria saungilana 'i senai.

2 Ma te fafanga Jiu ki nia karangi na. Ma na fafanga nai kera saea ana
“Fafanga ana 'O'obe ki*.”
3 Aia, na wanefuta sa Jesus ki, kera leka mai siana, ma kera ka fata
'uri fuana, “'Oe leka 'uria 'i Jiudea, fua 'oko fatainia lau tani fanadae, fua
fafurongo 'oe ki kera ka ada to'ona.
4 Sulia dia ta wane nia doria na wane ki kera ka rongoa na satana ma
kera ka saitamana, nao nia si sasi agwa ana ta ru. Dia 'oe sasia ru baita
'oro ki, nia lea fuana 'oe leka 'oko sasi fatai ana, fua ne na molagali tafau
kera ka saitamana.”
5 Na wanefuta nia ki kera fata 'urinai fuana, sulia kera boroi nao si
famamana nia laugo.
6 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nao nia si dao 'ua ana kada fua nau
leka. Boroi ma mulu saitamana mulu ka leka go 'amulu ana ta kada boroi
'ana. Na kada ki tafau nia bobola ga 'ana fua mulu.
7 Na wane laona molagali ne ki nao si too ana ta ru fua kera ka malimae
amulu. Boroi ma nau ne, kera malimae aku, sulia nau ku sae fatai ana te
ki ne kera sasia ka ta'a.
8 Mulu leka 'amulu ana fafanga. Nau nao si leka go, sulia nia nao si dao
'ua ana kada nau.”
9 Nia fata 'urinai ka sui, ma nia ka to lau 'ana 'i Galili.

Sa Jesus leka ana Fafanga ana 'O'obe ki

10 'I burina na ai burina sa Jesus ki kera leka na 'ada ana fafanga baita
nai 'i Jerusalem, sa Jesus ka leka 'i burida. Ma nia ka leka agwa ga 'ana,
fasi ta wane ka saitamana.
11 Ma na fanaonao Jiu ki, kera ka nani 'uria laona fafanga nai, ma kera
ka ledi 'uri ana wane ki, “Na wane be nia na 'i fai?”
12 Ma wane 'oro 'asiana, kera faorai agwa suli nia. Tani wane kera fata
'uri, “Nia wane lea be.”
Boroi ma tani wane kera ka saea, “Nia sasia wane 'oro fua kera leka
sulia sukee nia ki.”
13 Sui boroi 'ana kera ka fata 'urinai, nao ta wane ada si fata tafa go ana
manatalae kera ki sulia sa Jesus, sulia kera mau ana fanaonao Jiu ki.
14 Burina tani maedangi, kada kera karangi dao na tofungana fafanga
ne, sa Jesus nia ka leka laona Beu Abu God ma ka famanata wane ki.
15 Ma na wane fanaonao ki, kada kera rongoa, kera ka kwele 'asiana ana
famanatae nia. Ma kera ka 'uri, “Wane ne nao si rongo ru go mai ana ta
fere. Ma 'uta ne nia ka saitamana ru ki tafau?”
16 Ana kada sa Jesus nia rongo kera, nia ka olisida ka fata 'uri,
“Famanatae nau 'e nao lau na ru nau, nia na ru God 'ana ne nia odu
nau mai.
17 Ti ne doria ka sasia na kwaidorie God, nia kai saitamana te ne nau
ku famanata ana fuana wane ki, dia nia leka mai fasia God, naoma na
manatalae nau ki ga 'ana talaku ne nau ku farongo ana.
18 Dia wane nia farongo ga 'ana ana ru sulia na manatalae nia ki talana,
nia doria ga 'ana fuana wane ki ka tango nia. Boroi ma na wane ne nia
doria wane ki kera ka tangoa na wane ne nia odu nia mai ne na wane
mamana, ma nao nia si saitamana sukee.”
19 Sui sa Jesus ka fata lau 'uri, “Sa Moses be kwatea taki ki fua mulu. Ma
nao ta wane amulu si sasi go sulia taki nai ki. Ma 'uta ne mulu dori kai
saungi nau?”

---

* **7:2** *Fafanga ana 'O'obe ki:* Ada to'ona ana Diksonari

20 Ma na wane ne kera oku ana kula nai, kera ka fata 'uri, “'Oe nena na
anoeru ta'a nia to amu! Sa ti ne doria ka saungi 'oe?”
21 Sa Jesus olisi kera ka 'uri, “Nau ku gura te wane ana Sabat, ma mulu
ka kwele 'asiana ana.
22-23 Ma mulu saitamana sa Moses kwatea te taki fua mulu, fua ka
welewane kamulu ki kera ka 'ole 'unge. (Ma nao lau sa Moses ne etangia,
boroi ma na koko kamulu ki lalau mai 'i nao.) Sulia dia kada lea fua mulu
ka 'ole 'unge ana wele kamulu ki nia fuli na ana na Sabat, mulu ka sasia,
sui boroi 'ana ana Sabat fua ne mulu si 'oia na taki sa Moses sulia 'ole
'ungelae. Dia nia lea fuana mulu ka 'ole 'unge ana Sabat, ma 'uta mone ne
mulu ka guisasu fuaku kada be nau gura na wane be ana Sabat?
24 Nao mulu si keto nau lau sulia na manatae wane ana ru kamulu ada
to'ona go 'amulu 'i maa ki. Boroi ma mulu kwaiketoi lalau ana 'o'oloe.”

Tani wane famamana sa Jesus ne na Christ

25 Ma tani wane 'i Jerusalem kera ka fata 'uri, “Na wane ne go be wane
fanaonao ki kera doria saungilana!
26 Ada basi! Wane ne nia fata fatai ga 'ana, ma nao kera si olisia nia go
ana ta ru. Alamia kera saitamana nia na Christ, na wane be God filia fua
famaurilana wane ki 'oto ne?
27 Boroi ma kada na Christ kai leka mai, nao ta wane si saitamana na
kula ne nia leka mai fasia. Ma na wane ne, kulu saitamana go 'akulu na
kula ne nia leka mai fasia.”
28 Aia, ma ana kada nai, sa Jesus ka famanata na wane ki laona Beu Abu
God. Ma nia ka fata baita ka 'uri, “'Uri ma mulu saitamana mamana aku,
ma mulu ka saitamana kula ne nau ku leka mai fasia? Boroi ma nao nau
si leka mai ana na mamanae nau talaku! Ma na wane ne nia odu nau mai,
nia saea ru mamana ki tafau, ma nao mulu si saitamana go nia.
29 Boroi ma nau ku saitamana, sulia nia ne odu nau mai, ma nau ku leka
mai fasia.”
30 Ana kada nai, wane fanaonao ki kera doria daulana, boroi ma ka
'afitai, sulia kada nia nao si dao 'ua fua kera ka sasi 'urinai ana.
31 Sui boroi 'ana kera ka doria sasilana na ru nai, 'orolana wane laona
okue nai kera famamana nia. Ma kera ka fata 'uri, “Taifilia na Christ go
ne saitamana ka fulia na fanadae ne nia fulida ki.”
32 Ma kada ne Farasi ki kera rongoa wane ki kera kwalaro 'ada 'urinai
sulia sa Jesus, kera fainia na fataabu baita ki, kera ka kwatea kau tani
wane folo ne kera folo 'afia Beu Abu God, fua ne kera ka daua ana kada
nai.
33 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Nau kai to ga 'aku fai kamulu sulia ka kada
kokoru, ma nau kai oli laugo 'aku siana na wane ne nia odu nau mai.
34 Sui mulu kai nani 'uri nau, ma kai 'afitai fua mulu ka dao to'oku. Sulia
nia 'afitai fua mulu ka dao ana kula ne nau kai to ana.”
35 Ma na fanaonao Jiu ki ka ledi kera kwailiu 'uri, “Wane ne kai leka
'uria 'i fai ne nao kulu si ada to'ona? 'Uri ma nia ka leka 'uria fere wane
ne kera nao lau Jiu, na kula ne tani wane akulu kera to mai ana, fua ne
ka famanata kera tafau?
36 Ma nia ka saea laugo kulu kai nani 'uria, ma nao kulu si ada to'ona,
sulia nao kulu si saitamana daolae ana kula ne nia kai to ana. Aia, ma na
te ne to laona manatana ana kada nia fata 'urinai?”

Na Anoeru Abu nia dia na kafo mauri

37 Aia, ma ana maedangi 'isi ana fafanga ne, nia fa dangi 'initoa 'asiana.
Ma ana fa dangi nai, sa Jesus tatae ka uu, ma ka fata baita ka 'uri, “Sa ti
boroi 'ana ne nia maeliku, nia leka mai siaku ka ku 'ana.
38 Ma sa ti boroi 'ana ne famamana nau, nia kai dia te be na Kekedee
Abu nia saea, ‘Na kafo mauri kai igwa mai fasia na maurilana.’ ”✡
39 Ma sa Jesus ka saea ru ne, sulia na Anoeru Abu ne kai leka mai fua
sa ti ne kera famamana. Aia ana kada nai, God nao si kwatea 'ua mai na
Anoeru Abu siana sa ti ne kera famamana, sulia sa Jesus nao si ra 'ua fua
ne ka oli 'uria laona 'initoe nia.
40 Tani wane ana okue ne, kera rongoa fatalana sa Jesus, kera ka 'uri,
“Wane ne nia na Profet 'initoa ne kulu makwalia!”
41 Ma tani wane kera ka saea, “Nia na Christ, na wane be God filia fuana
famaurilana wane ki!”
Aia, ma tani wane lau, kera ka saea, “Na Christ nao si leka lau mai fasia
'i Galili!
42 Sulia na Kekedee Abu nia saea na Christ kai futa mai ana kwalafa sa
Deved na kingi, ma ka futa 'i Betlehem, mae fere ne sa Deved nia baita
laugo mai ana.”
43 Ma na wane ne ki, kera nao si alua go te manatae sulia sa Jesus.
44 Ma bali ana wane kera doria 'asiana kera ka daua sa Jesus, boroi ma
nao ta wane si sasia go ta ru ana.
45 Na wane folo be ki kera nao si daua go sa Jesus, ma kera oli kau siana
na fataabu baita ki, ma na Farasi ki. Ma kada kera dao na, na fataabu baita
ki, ma na Farasi ki, kera ka fata 'uri, “'Uta ne nao mulu si ngalia mai?”
46 Ma kera ka olisida 'uri, “Kalu kwele 'asiana ani nia, sulia nao ta wane
si fata 'urinai dia nia.”
47 Na Farasi ki ka fata 'uri fuada, “Alami kamulu famamana laugo 'amulu
ana sukee nia ki 'oto?
48 Nao ta wane ana fanaonao kulu ki naoma ta Farasi, kera si famamana
go ana!
49 Na okue nai ga 'ana ne kera famamana nia. Ma kera nao si saitamana
go na taki sa Moses ki. Nia 'urinai ma God kai kwaeda.”
50 Aia, ma te wane ana na Farasi ki satana sa Nikodimas be nia leka mai
siana sa Jesus 'i nao, nia ka fata 'uri fuana Farasi ki,
51 “Na taki kulu ki be saea nao kulu si ketoa ta wane sulia dia nao kulu
si rongo lea ana fatalana ka sui kulu fi ngalia mai fua ketolana.”
52 Ma kera ka fata 'uri fua sa Nikodimas, “'Uri ma 'oe ta wane laugo fasia
'i Galili ne? Dia 'oe idumia lea ana Kekedee Abu, 'oe ada to'ona talamu.
Nao ta profet si leka go mai fasia 'i Galili!”
53 Aia, wane ki tafau kera oli na 'uria na lume kera ki.

8

Na keni oee

1 Sa Jesus nia ra 'uria gwauna fa uo ne kera saea ana Olif.*
2 Ma 'i 'ofodangi makalokalo ana fa dangi 'i buri, nia ka oli lau 'uria
laona Beu Abu God. Ma na okue baita 'asiana, kera oku kali nia, ma nia
ka gouru 'i ano, ma ka famanatada.
3 Ma na wane famanata ana taki ki, ma na Farasi ki, kera ka ngalia mai
te keni ne kera daua fainia oeelae. Ma kera ka fauua 'i nao ada.

✡ **7:38** Esikiel 47:1; Sekaraea 14:8 * **8:1** Kera saea ana uo Olif, sulia ne 'ai olif ki 'oro 'i senai.

4 Ma kera ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Wane Famanata 'ae, na keni ne
kalu daua fainia oeelae.
5 Aia, ma 'i laona taki ne sa Moses nia kwatea fuaka ki, nia saea ne keni
'uri, kera 'ui fauna fua nia ka mae. Ma te na ne 'oe saea ana na keni ne?”
6 Kera saea ru ne fua kera ka ilito'ona fua kera ka dao to'ona ta ru, fua
kera ka fai fafia ana sa Jesus.
Ma sa Jesus ka 'agwaoro 'i ano, ma ka kekede ana kakauna fafona
saegano.
7 Ma kada kera ledi ga 'ada, nia ka tatae, ma ka fata 'uri fuada, “Sa ti
amulu ne nao si sasia ta ru ta'a, nia eta 'ui fauna.”
8 Sui, nia ka 'agwaoro lau, ma ka kekede lau fafona saegano.
9 Ma kada kera rongoa ru ne, kera ka leka na 'ada, te te wanea, safali
ana wane ngwaro ki. Ma kera ka fasia sa Jesus ka to na taifilia fainia na
keni be ne nia uu ga 'ana 'i senai.
10 Ma nia ka tatae uu 'o'olo, ma ka fata 'uri, “Keni ne 'ae, na wane be ki,
kera na 'i fai? Nia 'uta? Nao ta wane ada si ore na fua ne nia keto 'oe?”
11 Ma nia ka olisia ka 'uri, “Wane baita 'ae, nao na ta wane.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Ma nau boroi, nao nau si keto 'oe laugo.
'Oe leka na 'amu, ma safali ta'ena nao 'oe si sasia na ta ru ta'a lau.”

Sa Jesus ne na madakwalae

12 Sa Jesus ka fata lau 'uri fuana Farasi ki, “Nau ne na madakwalae fuana
wane ki laona molagali ne. Wane ne nia leka mai suli nau, nao nia si liu
laona rorodoe, boroi ma nia kai to ana madakwalae ne kwatea maurie.”
13 Ma na Farasi ki kera ka fata 'uri fuana, “'Oe 'amu talamu ne 'oe farongo
ani 'oe. Na fatalamu suli 'oe talamu nao si mamana.”
14 Sa Jesus ka fata 'uri, “Nao go. Sui boroi 'ana nau ku farongo ana nau
talaku, te ne nau ku saea ki nia mamana, sulia nau ku saitamana kula ne
nau leka mai fasia, ma 'i fai ne nau kai leka 'uria. Ma nao mulu si susulia
go kula ne nau ku leka mai fasia, ma kula ne nau kai leka 'uria.
15 Mulu ketoa ru ki sulia manatae wane laona molagali ga 'ana. Aia, ma
nao nau si ketoa ta wane.
16 Boroi ma dia nau ku ketoa ta wane, nau ku keto sulia manatalae 'o'olo.
Nau nao si ketoa ta wane taifili nau, karo tafau go Maa, wane ne nia odu
nau mai ne rao fai nau.
17 Na taki kamulu ki saea ka suina, dia ro wane ki keroa alangai fafia ta
ru, te ne keroa saea nia mamana.
18 Nau ku farongo ana nau talaku, ma na Maa ne nia odu nau mai laugo
ne 'e farongo ani nau.”
19 Sui, kera ka ledia sa Jesus kera ka 'uri, “'Uri ma maa 'oe nia 'i fai?”
Ma sa Jesus olisi kera ka 'uri, “Mulu nao si saitamaku naoma na Maa
nau boroi. Dia kamulu saitamaku, mulu ka saitamana laugo na Maa nau.”
20 Sa Jesus saea na ru ne ki ana kada nia famanata wane ki laona Beu
Abu God, karangia kula na kufi ru fuana alulana malefo laona. Ma ana
kada nai, nao ta wane si daua go, sulia nia nao si dao 'ua ana kada nia.

Sa Jesus nia nao lau fasia molagali ne

21 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Nau kai leka, ma mulu kai nani 'uri
nau. Ma mulu kai mae, ma God nao si manataluge go ana ta'alae kamulu
ki. Ma nia 'afitai mulu ka leka ana kula ne nau kai leka 'uria.”
22 Ma na fanaonao Jiu ki kera ka fata 'uri, “Nia saea nia 'afitai go kulu ka
leka 'uria kula ne nia kai leka 'uria. 'Uri ma nia kai saungi nia 'ana talana
'oto?”

23 Sa Jesus olisi kera ka fata 'uri, “Kamulu to go 'amulu lao fere ne 'i ano,
boroi ma nau ku leka mai fasia 'i langi. Kamulu fasia na molagali ne, boroi
ma nau nao lau fasia na molagali ne.
24 Nia ne, nau ku saea ka suina mulu kai mae, ma God nao si manataluge
ana ta'alae kamulu ki. Nia mamana na, dia nao mulu si famamana ne Nau
Ne,† God nao si manataluge ana ta'alae kamulu ki.”
25 Sui kera ledia kera ka 'uri, “'Uri ma 'oe sa ti ne?”
Ma sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nau ne dia be nau ku eta saea na fua
mulu laona famanatalae nau ki.
26 Nau ku too ana na ru 'oro 'asiana ne nau saitamana nau ku fata sulia
fuana ketolamulu. Wane ne nia odu nau mai, nia ne na wane mamana.
Aia, ma te ne nia saea fuaku, nia ne nau ku saea fuana wane ki tafau.”
27 Ma kera nao si susulia go ne sa Jesus nia fata sulia Maa nia mai 'i
langi.
28 Nia ne, nia ka fata 'uri fuada, “Kada mulu kai alu nau, na Wele nia
Wane, fafona 'airarafolo, mulu kai saitamaku ne ‘Nau Ne’. Ma ana kada
nai, mulu kai saitamana ne nao nau si sasia ta ru sulia na manataku talaku.
Boroi ma nau ku saea go ru ne Maa nia famanata nau ana, nia ne nau ku
saea fua mulu.
29 Iu, na Maa ne nia odu nau na mai, nia ka to fai nau sulia dangi ki.
Nao nia si lukasi nau, sulia nau ku sasia ru ne faeele nia ki sulia dangi ki.”
30 Ma wane 'oro ki kera ka famamana sa Jesus, kada kera rongoa nia
saea ru nai ki.

Sa Jesus fainia sa Abraham

31 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana wane ne kera famamana nia ki, “Dia
mulu kai sasi sulia na famanatae nau ki, mulu na wane fafurongo mamana
nau ki na.
32 Ma mulu kai saitamana ru mamana ki sulia God, ma na ru mamana
sulia God ki ne kwatea mulu ka to aluge.”
33 Kera olisia sa Jesus, kera ka 'uri, “Kalu na wane ana kwalafa sa
Abraham ki na. Nao kalu si rao 'o'oni lau fuana ta wane. 'Uta ne 'oe
saea kalu kai to aluge?”
34 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Ru mamana nau ku saea fua mulu.
Wane ne kera rosulia na falafala ta'a ki, na falafala ta'a nai ki ne gwaungai
fafida, ma kera ka rao 'o'oni na 'ada 'i farana.
35 Na wane ne nia to aluge, nia ne na wane ne nia futa ana kwalafa, ma
ka too ana mamanae fuana to firi laona lume maa nia. Ma na wane ne ka
rao 'o'oni ga 'ana, nia nao si to mamana ana kwalafa.
36 Nia ne, dia nau, na Wele God, nau ku fasakwadola kamulu, mulu fi
aluge mamana.
37 Nau ku saitamana kamulu na wane ana kwalafa sa Abraham. Sui
boroi 'ana, mulu doria saungilaku, sulia nao mulu si doria go sasilae sulia
na famanatae nau ki.
38 Nau ku fata sulia te ne Maa nau nia fatainia fuaku. Aia, ma mulu ka
sasia te ki ne maa kamulu nia saea fua mulu.”
39 Kera olisia sa Jesus kera ka 'uri, “Maa kalu na ne sa Abraham!”
Sa Jesus ka 'uri fuada, “Dia kamulu na kwalafa sa Abraham ki mamana,
mulu ka sasia laugo na ru ne nia sasida ki.

---

† **8:24** Na sataeru ne, “Nau Ne”, be God saea 'ana nia talana laona Aesaea 41:4; 43:10-13, 25; 46:4; 48:12 ma Diutronomi 32:39. Ada to'ona *Nau Ne* ana Diksonari

40 Aia, ma nau ku saea go 'aku ru mamana ne nau ku rongoa na mai
fasia God fua mulu. Boroi ma mulu ka doria go 'amulu saungilaku. Boroi
ma sa Abraham nao si sasia go ta ru 'urinai.
41 Mulu sasia go 'amulu na ru ne maa kamulu nia sasia ki.”

Kera ka fata 'uri fuana, “Taifilia God go ne Maa kalu, ma kalu ne na wele
mamana nia ki.”
42 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Dia God ne maa kamulu mamana, mulu
ka kwaimani aku, sulia ne nau ku leka mai fasia God, ma nau ku to fai
kamulu 'i seki. Nao nau si leka mai sulia na mamanae nau talaku. God ne
odu nau mai.
43 'Uta ne nao mulu si rongo saitamana fatalaku? Nia 'urinai sulia nao
mulu si doria go rongolana.
44 Aia, ma kamulu na, na maa kamulu na ne sa Saetan. Nia ne, mulu
ka doria sasilana ru ki dia laugo ne nia sasida. Sa Saetan ne nia na wane
fuana sauwanee, sulia nia safali ka sasia 'ua na mai. Ma nia ka ulafusia
na mamanalae, sulia nao nia si too ana ta te ne mamana ani nia. Kada nia
suke 'ana ta wane, na falafala nia na nai, sulia nia ne wane fuana sukee
na, ma nia ne na maa wane suke ki tafau.
45 Ma ru mamana nau ku saea fua mulu, ru nai ne sasia nao mulu si
doria go famamanae aku.
46 Ma sa ti amulu ne saitamana ka fatainia na te ne nau ku sasia ka ta'a
ana? Nao! Aia, ma 'uta ne nao mulu si famamana nau, kada nau ku saea
ru mamana ki fua mulu?
47 Aia, sa ti ne kera safali mai siana God, kera saitamana ka rongo sulia
na fatalana. Ma kamulu ne, nao mulu si safali mai ana God. Ma nia ne
sasia nao mulu si fafurongoa.”

48 Sui, kera ka fata 'uri fuana sa Jesus, “Na ru be kalu saea suli 'oe nia
mamana be kalu saea 'oe wane fasia Samaria, ma 'oko too ana na anoeru
ta'a.”
49 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Nao go, nao nau si to ana ta anoeru ta'a.
Ma nau ku fa'initoa na Maa nau, boroi ma nao mulu si fa'inito nau go.
50 Ma nao nau si doria go ne na wane ki ka fa'initoa nau. Maa nau lalau
ne nia doria fuana wane ki kera ka fa'initoa nau. Ma nia laugo ne kai
kwaiketoi ana 'o'oloe.
51 Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa ti ne nia sasi sulia famanatae
nau, nao nia si mae.”
52 Sui kera olisia sa Jesus kera ka fata 'uri, “Kalu fi saitamamu, ne 'oe too
ana anoeru ta'a! Sulia koko kia sa Abraham nia mae na, ma na profet ki
laugo kera ka mae. 'Uta ne 'oe saea dia wane sasi sulia famanatae 'oe, nao
nia si mae?
53 Koko kia sa Abraham nia na wane 'initoa, boroi ma nia mae na. Ma
'oe ne, 'oe kwaisae 'oe 'initoa ka liufia sa Abraham? Ma na profet ki laugo
be kera mae na. 'Urinai ma 'oe sae 'oe mone ana sa ti?”
54 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Dia nau ga 'ana ne nau fa'initoa nau talaku,
'urinai 'initoe nau nia ru 'o'oni ga 'ana. Aia, ma na wane fua ka fa'initoa
nau ne Maa nau ne mulu saea nia ne God kamulu.
55 Sui boroi 'ana, nao mulu si saitamana go God. Ma nau ku saitamana
nia. Boroi ma dia nau ku saea nao nau si saitamana, nau ku dia laugo
kamulu ne mulu saitamana 'asiana ana sukee. Aia, ma nau ku saitamana
lea 'asiana ana, ma nau ku sasi sulia fatalana.
56 Ma na koko kamulu sa Abraham nia eele 'asiana, sulia nia ada to'ona
na daolaku mai. Ma nia ka ada to'ona na, ma ka eele 'asiana sulia.”

57 Ma kera ka fata lau 'uri fuana, “Lima akwala fangali ki si sui 'ua fafia
futalamu, ma 'oko saea 'oe ada to'ona sa Abraham?”
58 Sa Jesus olisida ka fata 'uri, “Ru mamana nau ku saea fua mulu: Kada
sa Abraham nao si futa 'ua, Nau Ne, nau ku to na.”
59 Ana kada nai, kera ngalia na fau ki fua 'uilana, sulia nia fata 'urinai.
Sui, nia ka agwa na fasi kera, ma ka leka na fasia na Beu Abu God.

9

Sa Jesus nia gura na wane maana rodo

1 Kada sa Jesus nia liliu 'ana, nia ka ada to'ona te wane ne maana rodo
safali na mai ana kada nia futa ana.
2 Ma na fafurongo nia ki kera ledi nia 'uri, “Wane Famanata 'ae, na ta'alae
sa ti ne sasia na maana wane ne ka rodo safali na mai ana futalana? Na
abulo ta'alae nia 'ana talana naoma na abulo ta'alana na maa nia ma na
gaa nia?”
3 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Na maa rodo ne saungia, nao lau sulia
na abulo ta'alae nia 'ana talana, ma nao lau na abulo ta'alana na maa nia
naoma gaa nia. Na maana 'e rodo fua ne mulu kai ada to'ona na nikilalae
God ne rao ani nia.
4 Ana kada nia dangi 'ua, kulu kai sasia na raoe God ne nia kwate nau
mai fuana. Sulia na rodo nia karangi na, kada be nao ta wane si rao na.
5 Kada nau ku to 'ua 'i laona molagali, nau ne na madakwalae fuana
wane ana molagali.”
6 Ma burina sa Jesus nia saea ru ne, nia ka ngisu laona ano, ma ka mukia
mamako ana ngisuna, ma ka usua ana na maana na wane nai.
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka 'oko taufia na maamu laona
mae namo 'i Saelom.” (Sataeru ne, na fadalana ne, “Alungainia.”) Ma na
wane nai leka ka taufia na maana, ma kada nia oli na 'i fera nia ka ada
na.
8 Ma na wane ana fere nia, ma na wane ne kera ada to'ona be nia gani
ru ga 'ana 'i nao, kera ka ledida kwailiu, “Nia na wane be nia gouru ma
ka gani ru ga 'ana ne?”
9 Ma tani wane kera ka 'uri, “Nia na ne.”
Ma tani wane lau kera ka fata 'uri, “Nao lau nia ne, boroi ma adalae
to'ona dia na wane be.”
Ma na wane nai 'ana talana ka fata 'uri, “Nau na wane be na ne.”
10 Ma kera ka ledia, “'Uta ne na maamu ka 'ifi na 'urinai?”
11 Ma nia ka olisida ka 'uri, “Na wane ne satana sa Jesus ne nia mukia
mamako, ma ka usua ana maaku. Ma nia ka saea fua nau ku leka ku taufia
na maaku laona mae namo 'i Saelom. Sui nau ku leka, ma kada nau ku
taufia na maaku go ne maaku ka ada na.”
12 Ma kera ka ledia lau 'uri ana, “Ma nia na 'i fai?”
Ma nia ka olisida ka 'uri, “Nau ku ulafusia.”
13 Ma 'i buri, kera ka talaia na wane be siana Farasi ki.
14 Aia, ma fa dangi nai sa Jesus saungainia na mamako ma ka gura na
maana wane nai, nia na Sabat.
15 Ma na Farasi ki kera ka ledia lau na wane nai, “'Uta ne nia sasia 'oko
ada na.” Ma nia ka saea ka 'uri fuada, “Sa Jesus nia alua mamako fafia na
maaku. Sui nau ku taufia na maaku, ma na maaku ka ada na.”
16 Ma tani wane ada ne Farasi ki kera ka fata 'uri, “Na wane ne nia sasia
ru ne, nao nia si leka lau mai fasia God, sulia nia 'oia na taki ana Sabat,
ana guralana na wane ne ana Sabat.”

Ma tani wane lau kera ka 'uri, “Nao, ma 'uta mone ne na wane abulo ta'a 'uri ka fulia na fanadae baita 'urinai ki?” Ma kera nao si 'ado go sulia na ru nai.

17 Sui Farasi ki kera ka ledi 'uri lau ana na wane nai, “'Oe saea sa Jesus ne gura na maamu, na te ne 'oe saea ana?”

Ma nia ka 'uri, “Nia ta profet.”

18 Ma na wane fanaonao ana Jiu ki, kera ka noni'ela ana famamanalana ne maana nia rodo na mai 'i nao. Ma kera ka saea mai na maa nia fainia gaa nia.

19 Ma kera ka ledi keroa 'uri, “Na wele kamoro ne? Kamoro saea sae na maana nia rodo na, ana kada nia futa mai ana. Ma te ne sasia nia ka ada na ana kada ne?”

20 Ma na maa nia fainia gaa nia keroa olisida kera ka 'uri, “Karo saitamana nia na wele karo, ma karo ka saitamana ne maana nia rodo 'ua na mai kada nia futa ana.

21 Boroi ma karo ulafusia laugo te ne kwatea ma nia ka ada na, naoma sa ti ne ka 'ifingia maana. Mulu ledi nia na kau, sulia nia baita na, ma nia ka tala fata na 'ana talana!”

22 Na maa nia fainia gaa nia keroa saea ru ne sulia keroa mau ana wane fanaonao ana Jiu ki. Sulia kera alafafia ka suina, fua dia ta wane ne ka saea sa Jesus ne na Christ, na wane be God nia filia, kera nao si alamatainia ka ru laona beu fuana folae ki.

23 Nia ne maa nia fainia gaa nia keroa ka saea, “Nia baita na. Mulu ledia na kau!”

24 Sui kera ka saea lau mai na wane be na maana nia rodo 'i nao, ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe fata alangai naona God ne 'oe saea na ru mamana ki! Kalu saitamana na wane ne nia na wane ta'a.”

25 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri, “Nau ku ulafusia nia na wane ta'a naoma ka nao. Te ru nau ku saitamana go 'aku ne 'uri, na maaku nia rodo 'i nao, boroi ma kada ne nau ku ada na.”

26 Ma kera ka ledi lau 'uri ana, “Na te ne nia sasia amu? Ma nia ka gura 'uta ana maamu?”

27 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri, “Nau ku saea ka suina fua mulu be, boroi ma nao mulu si rongoa go. 'Uta ne mulu doria lau rongolana? Alamia mulu doria mulu ka famamana ma mulu ka leka laugo suli nia.”

28 Kera fata buri tolingai fuana ma kera ka 'uri, “'Oe ne wane fafurongo nia. Boroi ma kalu na wane fafurongo sa Moses ki lalau.

29 Sulia kalu saitamana God nia fata fuana sa Moses. Ma na wane ne, kalu ulafusia nia leka mai fasia 'i fai!”

30 Ma na wane ne ka olisida ka 'uri, “Nau ku kwele 'asiana ana kamulu. Sulia nia 'ifingia na maaku, boroi ma mulu ka saea ne nao mulu si saitamana go 'amulu 'i fai ne nia leka mai fasia.

31 Kulu tafau, kulu saitamana God nao si rongoa na wane ta'a ki. Nia rongoa lalau na wane ne kera fa'initoa ana ki, ma kera ka sasia na ru ne nia doria fua kera ka sasida.

32 Ka safali 'ua na mai ana safalilana na molagali, nao kulu si rongoa 'ua ta wane ne ka 'ifingia maana ta wane ne rodo safali ana kada nia futa mai ana.

33 Ma dia na wane ne nao si leka mai fasia God, nia 'afitai nia ka sasia ta ru 'urinai.”

34 Ma kera ka fata 'uri fuana, “'Oe baita mai laona ta'alae safali na mai
ana futalamu! 'Urinai 'oe nao si famanata kalu ana ta famanatalae” Sui
kera ka tari nia fasia laona beu fuana folae ki.
35 Sui sa Jesus ka rongoa ne kera sasi 'urinai ana wane nai. Ma nia ka
dao to'ona ma ka fata 'uri, “'Uri ma 'oe famamana na Wele nia Wane?”
36 Ma na wane ne ka olisia ka 'uri, “Wane baita 'ae, 'oe farongo nau, nia
sa ti nai, fua ne nau ku famamana nia?”
37 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe ada to'ona ka suina, ma nia na ne
'oe fata fainia ana kada ne.”
38 Ma na wane ne ka saea, “'Aofia 'ae, nau ku famamana 'oe.” Ma nia ka
boruru 'i ano 'i naona 'aena sa Jesus.
39 Sa Jesus ka fata 'uri, “Nau ku leka mai fua nau tolingia wane ana
molagali ana ro fikute wane ki. Ta fikute wane dia wane maa rodo ki sulia
kera nao si saitamana ru mamana sulia God. Wane ne ki, nau ku kwatea
kera kai ada saitamana ru mamana sulia God. Ma wane ne kera saea kera
ada to'ona ru mamana ki sulia God, kera kai saitamana ne maada rodo
mamana.”
40 Ma tani wane ada Farasi ki ne kera to laugo 'i senai fainia, kera rongoa
nia saea ru nai, ma kera ka ledia, “'Uri ma 'oe saea ne sae maamalu rodo
laugo ne?”
41 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Dia maamulu nia rodo mamana, kamulu
si garo go nai. Boroi ma kamulu saea ne mulu ada, ne fatainia mulu garo.”

10

Sa Jesus ne na wane lea fuana adalae sulia sipsip ki

1 Sa Jesus ka fata 'uri, “Ru mamana nau ku saea fua mulu, na wane ne
nao si ru ana na mae ana na ba fua sipsip ki, ma ka ra go mai 'ana 'i burina
na ba sipsip, nia na wane beli.
2 Ma na wane ne nia ru mai ana mae, nia na ne na wane mamana ne
ka ada sulia na sipsip ki.
3 Na wane folo ana mae ka 'ifingia na mae ana ba fuana, ma na sipsip
ki kera ka rongo saitamana na lingena, ma kera ka leka mai siana. Nia ka
saea satana na sipsip nia ki, ma ka talaida 'i maa.
4 Ma kada nia talaia na sipsip nia ki tafau 'i maa, nia eteta 'i naoda, ma
kera ka leka 'i burina, sulia kera rongo saitamana na lingena.
5 Ma nia 'afitai kera ka leka 'i burina ta wane 'e'ete. Kera kai tafi fasia,
sulia nao kera si rongo saitamana na lingena.”
6 Ana kada sa Jesus nia fata ana na tarifulae ne fuada, kera nao si
saitamana go na fadalana.
7 Nia ne, sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ru mamana nau ku saea fua mulu,
nau ne na mae fuana sipsip ki ka ru ana.
8 Na wane be kera dao mai 'i nao aku, kera dia na wane beli ki, ma na
sipsip ki nao si ro go sulida.
9 Nau na ne mae fuana ba sipsip ki. Sa ti boroi 'ana ne nia ru mai ani
nau, God kai famauria. Nia kai dia sipsip ne ru mai fua tolae, ma ka ru
kau 'i maa fuana nani fangalae 'ana.
10 Na wane beli nia leka go mai 'ana fua belilana sipsip ki, ma fuana
falilada ma ka saungilada. Boroi ma nau ku dao mai fua ne mulu kai too
ana na maurie ne nia lea ka tasa.
11 “Nau na wane ne nia ada lea sulia sipsip ki. Ma nau ku nonimabe
fuana maelae 'usia na sipsip nau ki.

12 Ma na wane ne nia rao go fuana folifolie, ma sipsip ki nao lau ru nia
ki, kada nia ada to'ona na kui kwasi 'e leka mai, nia fasia na sipsip ki, ma
ka tafi na 'ana. Ma na kui kwasi ka leka mai ma ka saungia na sipsip ki,
ma ka takalongainida.
13 Na wane nai ka tafi na 'ana sulia nia rao ga 'ana fuana folifolie, ma
nao nia si kwaimani go ana sipsip ki.
14-15 Nau na wane ku ada lea sulia na sipsip ki, ma nau ku nonimabe
fuana maelae 'usia na sipsip nau ki. Ma kera ka saitamaku, ma nau ku
saitamada laugo, dia laugo ne Maa nia saitamaku, ma nau ku saitamana
nia laugo.
16 Ma tani sipsip aku laugo ne nao kera si to 'ua laona ba, nau kai ngalida
laugo mai. Ma kera kai rongo saitamana lingeku. Ma kera kai 'ado laona
te ba sipsip nau fainia na sipsip ne kera eta to na 'i seki. Nau kai ada sulida
tafau.
17 “Na Maa nia kwaimani aku, sulia nau ku nonimabe fua nau ku mae,
fua ne nau ku mauri lau.
18 Nao ta wane si saungi nau, dia nao nau si lukasia fuana. Ma nia na
ne kwaidorie nau. Nau ku to ana nikilalae fuana kwatelaku talaku fuana
maelae ma fuana maurie laugo. Na ru ne na Maa nau nia saea fua nau
sasia nai.”
19 Ma ana kada nai, wane Jiu ki kera nao si alua na te manatae sulia sa
Jesus sulia ru ne nia saeda ki.
20 'Orolada kera saea, “Wane ne nia oewanea, ma ka to ana anoeru ta'a.
Nao mulu si rosulia!”
21 Boroi ma tani wane ada kera ka fata 'uri, “Na wane ne nia too ana
anoeru ta'a, 'afitai nia ka fata 'uri! Ma na wane ne to ana anoeru ta'a, nia
'afitai ka gura wane maada rodo ki, ma kera ka ada lau!”

Na wane ki kera noni'ela ana sa Jesus

22 Ana kada ana uni gwarie, na wane Jiu ki kera oku 'i Jerusalem fuana
Fafanga ana Faabulana Beu Abu God.
23 Ma sa Jesus ka to laugo laona Beu Abu nai, ma ka liu kwailiu ga 'ana
laona Taofa sa Solomon.
24 Aia, kada wane ki kera ada to'ona, kera ka oku mai siana, ma kera ka
ledia 'uri, “Kalu kwaimakwali ka tau 'asiana. 'Oe sae 'o'olo ana fua malu!
'Uri ma 'oe ne na Christ, na wane be God filia fua ka 'adomia na wane ki,
naoma 'e nao?”
25 Sa Jesus olisida ka 'uri, “Nau ku saea fua mulu ka suina, boroi ma nao
mulu si doria go famamana laku. Na raoe ne nau ku sasia ki, na Maa nau
ne saea nau ku sasia, ma kera ka fatainia nau na.
26 Boroi ma mulu si famamana nau go, sulia ne kamulu nao lau na sipsip
nau ki.
27 Na sipsip nau ki ne kera rongo saitamana na lingeku, ma nau ku
saitamada, ma kera ka leka 'i buriku.
28 Ma nau ku kwatea na maurie firi fuada, ma kera nao si mae. Ma ka
'afitai ta wane ka lauda fasi nau.
29 Na Maa nau ne kwatea na sipsip ne ki fuaku, nia 'e nikila ka liufia na
ru ki tafau. Ma ka 'afitai ta wane ka laua na sipsip ne ki fasi nia.
30 Nau fainia na Maa, karo te ru go.”

31 Ma ana kada nai, na wane ki kera ka koni fau lau mai, fua kera ka
'uia sa Jesus ka mae.

32 Ma sa Jesus ka ledi kera 'uri, “Kamulu ada to'ona ka suina raoe lea
'oro ne nau ku sasia fasia na Maa. 'Uri ma na raoe 'uta ana raoe ne ki ne
mulu doria saungilaku fafia?”
33 Ma kera olisia kera ka 'uri, “Kalu si 'ui 'oe lau fafia na raoe lea ne 'oe
sasia ki. Kalu doria 'ui 'oe lalau fafia ne 'oe fata buri tolingai ana God.
Sulia 'oe na wane ga 'ana, ma 'oko saea 'oe God!”
34 Sa Jesus ka olisida lau ka 'uri, “Na fatae ki nia to na laona Kekedee
Abu kamulu, God nia saea fuana fanaonao ki ka 'uri, ‘Kamulu na god ki.’✡
35 Ma kulu saitamana ru ki laona Kekedee Abu, nia mamana tafau na
sulia kada ki. Ma God nao si garo kada nia fata fuana koko kia ki, ma ka
saeda ana god ki.
36 Ma nau na wane ne God nia fili nau, ma ka odu nau mai laona molagali
ne. Ma 'uta ne mulu saea nau ku fata buri tolingai ana God, kada nau ku
saea nau ana Wele nia God?
37 Dia nao nau si sasia raoe ne ki ne Maa nau doria fua nau ku sasida,
nao mulu si famamana nau go.
38 Boroi ma sulia dia nau ku sasia na raoe ne na Maa nia doria ki, mulu ka
famamana 'amulu ana raoe nai ki, sui boroi 'ana nao mulu si famamana
ru ne nau ku saea fua mulu ki. Dia mulu sasia na ru ne ki, mulu kai
saitamana lea ana ne na Maa nia 'ado aku, ma nau ku 'ado laugo ana na
Maa.”
39 Ma ana kada nai laugo, kera doria ka daua sa Jesus, boroi ma nia leka
na 'ana fasida.
40 Ma sa Jesus ka oli lau ana bali kafo 'i Jodan, ma nia ka to 'i senai ana
kula be sa Jon nia siuabua wane ki ana 'i nao.
41 Ma na wane 'oro 'asiana kera leka mai siana sa Jesus, ma kera ka fata
fuada kwailiu kera ka 'uri, “Sa Jon nao si sasia go tani fanadae, boroi ma
na ru ne nia fata sulida ki ana wane ne, nia mamana tafau go.”
42 Ma na wane 'oro ki ana kula ne kera ka famamana sa Jesus.

11

Maelana sa Lasaros

1-2 Te wane satana sa Lasaros nia matai. Ma nia ka to ana fere 'i Betani
fainia na ro waiwane nia ki, ni Mary ma ni Mata. Ni Mary nai be nia
'igitainia na ngwaingwai moko lea ana 'aena sa Jesus na 'Aofia, ma ka
usua ana na ifuna.
3 Ma na ro keni nai ki keroa kwate fatae 'uria sa Jesus keroa ka 'uri,
“'Aofia 'ae, na wane ne 'oe kwaimani 'asiana ana nia matai.”
4 Ma kada sa Jesus rongoa na ru nai, nia ka fata 'uri fuana fafurongo nia
ki, “Sa Lasaros nao si mae ana mataie nai. Na mataie ne saungia fua ka
fatainia na 'initoe God, ma fua wane ki ka fa'initoa nau, na Wele nia God.”
5 Ma sa Jesus ka kwaimani 'asiana ana sa Lasaros, ma na ro waiwane
nia ki ni Mata ma ni Mary.
6 'Urinai boroi 'ana, kada sa Jesus nia rongoa sa Lasaros nia matai na,
nia ka to lau 'ana ana kula nai nia to ana, sulia ro maedangi ki.
7 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Kulu oli lau 'uria 'i
Jiudea.”
8 Ma na fafurongo nia ki kera olisia kera ka 'uri, “Wane Famanata 'ae,
nao nia si tau go be, na wane Jiu ki kera doria saungilamu ana 'ui fau
lamu. Ma 'oe doria laugo 'oe oli lau 'i senai?”

✡ **10:34** Psalm 82:6

9 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Ana te fa dangi na sato ka sato safali 'i
'ofodangi leka ka dao 'i saulafi. Dia ta wane liu ana kada ne sato nia sato,
'afitai nia ka lakwadora, sulia nia ada to'ona na madakwalana molagali
ne.
10 Boroi ma dia ta wane ka galo laona rodo, nia kai lakwadora, sulia nao
ta madakwalae fuana.”
11 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Na wane kwaimani be kulu sa Lasaros,
nia maleu na, ma nau kai leka, fua ku faada.”
12 Ma na fafurongo nia ki kera olisia kera ka 'uri, “'Aofia 'ae, dia ne nia
maleu ga 'ana, nia kai lea go.”
13 Na fadalana na fatae sa Jesus saea sa Lasaros nia mae na. Boroi ma
kera kwaisae nia maleu mamana ga 'ana.
14 Nia ne, sa Jesus ka farongo madakwa ana fuada ka 'uri, “Sa Lasaros
nia mae na.
15 Boroi ma fua lealae kamulu, nau ku eele ne nao nau si to fainia, fua
ne mulu ka famamana nau. Aia, kulu leka siana.”
16 Sa Tomas (ne kera saea ana Na 'I'iu) ka fata 'uri fuana fafurongo ki,
“Kulu leka 'akulu fainia na wane famanata, fua ne kulu ka mae laugo
fainia!”
17 Ma kada sa Jesus dao, fai maedangi ki ne suina 'i burina ne kera alua
sa Lasaros laona faoda.
18 Na fere 'i Betani to karangia 'i Jerusalem, ka bobola fainia olu kilomita
go.
19 Ma wane 'oro 'i Jiudea ki kera dao mai siada ni Mata ma ni Mary, 'uria
na gwale ladaro, sulia waiwane keroa nia mae.
20 Ma kada ni Mata rongo sa Jesus nia dao mai, nia ka leka 'uri adalae
to'ona. Boroi ma ni Mary ka to ga 'ana 'i lume.
21 Ni Mata ka fata 'uri fuana sa Jesus, “'Aofia 'ae, dia sae 'oe to ga 'amu 'i
seki, 'urinai na waiwane nau si mae go.
22 Boroi ma nau ku saitamana kada ne boroi 'ana, God saitamana ka
kwatea ga 'ana ta te boroi 'ana ne 'oe gani 'uria.”
23 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Na waiwane 'oe kai mauri lau.”
24 Ma nia ka fata fuana sa Jesus ka 'uri, “Nau ku saitamana nia kai mauri
lau ana fa dangi 'isi.”
25 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nau na ne taea wane mae ki, ma ku
kwatea lau na maurie fuada. Sa ti boroi 'ana ne nia famamana nau, nia
kai mauri lau, sui boroi 'ana nia ka mae na.
26 Ma sa ti boroi 'ana ne kera famamana nau ki, kera kai too ana maurie
firi, ma kera nao si mae. 'Uri ma 'oe famamana ru ne?”
27 Ma nia ka olisia ka 'uri, “Iu 'Aofia. Nau ku famamana 'oe na ne na
Christ, na Wele nia God ne nia leka mai laona molagali.”
28 Ma burina ne ni Mata saea ru nai, nia ka oli, ma ka kwalaro fuana
sasina nia ni Mary, ma ka fata 'uri fuana, “Na wane famanata dao na, ma
nia doria ka ada to'omu.”
29 Ma kada ni Mary nia rongoa ru ne, nia ka tatae, ma ka leka 'ali'ali
siana.
30 Ma sa Jesus nao si dao 'ua mai fere, boroi ma nia to 'ua ga 'ana mai
ana kula be ni Mata nia dao to'ona ana.
31 Ma na wane ki ne kera to 'i lume fainia ni Mary fuana gwalelana na
manatana, kera leka laugo 'i buri'ana kada kera ada to'ona nia tatae ma ka
leka 'ali'ali kau 'i maa. Kera kwaisae ne nia leka 'i maana na faoda gwau
ne ka angi 'i senai.

32 Ma kada ni Mary 'e dao ana kula ne sa Jesus nia to ana, nia ka ada
to'ona, ma ka boruru 'i naona 'aena, ma ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, dia 'oe to
ga 'amu 'i seki 'urinai, na waiwane nau nao si mae go.”
33 Ma sa Jesus ka ada to'ona ni Mary nia angi, ma na wane ki ne kera
leka mai fainia kera angi laugo, ma nia ka kwaimanatai, ma manatana ka
ta'a 'asiana.
34 Ma sa Jesus ka ledi kera ka 'uri, “'I fai ne mulu alua ana?”
Kera ka olisi 'uri ana, “'Aofia 'ae, leka mai, ma 'oko ada to'ona 'amu.”
35 Ma sa Jesus ka angi.
36 Ma tooa loko ki kera ka fata fuada kwailiu kera ka 'uri, “Mulu ada
to'ona na kwaimanie baita nia fuana sa Lasaros!”
37 Ma tani wane ada lau kera ka fata 'uri, “Nia gura na wane maada rodo
ki. 'Uri ma nao nia si luia sa Lasaros fasia na maea?”
38 Sa Jesus ka kwaimanatai 'asiana lau, ma ka leka 'i maana na faoda
gwau. Na faoda gwau nai, ne na faoda ne te gwa fau baita ne kera alua 'i
maana. 39 Ma sa Jesus ka fata totongai fuada ka 'uri, “Mulu gelusia na fau
ne!”
Ma ni Mata na waiwane na wane ne mae, ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, na
fai maedangi ki ne suina 'i burina ne kera faitolia. Dao 'urinai, nia moko
ngwa'a na!”
40 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nau ku saea ka suina fuamu be dia
'oe famamana nau, 'oe kai ada to'ona na 'Initoe God.”
41 Ma kera ka gelusia na fau nai. Sui sa Jesus ka ada 'alaa 'i langi ma ka
foa 'uri, “Maasi 'ae, nau ku tangoa 'oe sulia 'oe fafurongo na mai fuaku.
42 Nau ku saitamana ne 'oe rongo nau sulia dangi ki. Nau ku saea ru ne,
fua ne wane ne ki kera ka famamana ne 'oe odu nau mai.”
43 Ma 'i burina ne nia saea fatae nai, nia ka akwa baita ka 'uri, “Lasaros
'ae, 'oe ru mai 'i maa!”
44 Ma na wane ne mae na ka mauri lau, ma ka ru na mai 'i maa. Ma na
ro 'ae nia ki, ma na ro 'aba nia ki, kera 'afua ana na maku fuana 'afulana
na wane mae ki, ma na maana kera 'afua laugo. Ma sa Jesus ka fata 'uri
fuada, “Mulu lugea na maku ne ki fasia, ma mulu ka alamatainia nia leka
ana.”

Kera lokoa saungilana sa Jesus
(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ma na wane 'oro ki ne kera dao mai siana ni Mary, kera ada to'ona ru
ne sa Jesus sasia, ma kera ka famamana nia.
46 Boroi ma tani wane ada, kera oli siana Farasi ki, ma kera ka fata suli
ru ne sa Jesus nia sasia.
47 Ma na Farasi ki, ma na fataabu baita ki, kera ka oku lokoeru fainia
na wane fanaonao ki, ma kera ka fata 'uri, “Te ne kulu kai sasia ana wane
ne? Sulia ru fanadae 'oro ki na ne nia fulida.
48 Ma dia kulu alamatainia wane ne ka sasi ga 'ana 'uri, na wane 'oro
ki kera ka famamana. Sui, na wane gwaungai ki fasia 'i Rom, kera kai
guisasu na fua kulu. Ma leka ka 'uri na, wane Rom ki kai okosia na Beu
Abu God, ma kera ka falia na tooa kia!”
49 Ma te wane ada satana sa Kaeafas na 'inita fataabu ana kada nai ka
fata 'uri, “Nao mulu si susulia go ta ru!
50 Tala'ana mulu saitamana ne nia lea go fuana te wane ne ka mae, fua
ne kera nao si saungia wane ki tafau?”

51 Aia, ma na fatae ne sa Kaeafas nia saea na, nao lau na ru 'i manatana
taifilia. Sulia nia ne 'inita fataabu ana kada nai, ma nia ne God ka alua na
manatalae nai 'i manatana. Ma fatae ne nia saea sulia sa Jesus kai mae
fuana 'afilana wane Jiu ki.
52 Ma nao nia si mae fuana wane Jiu ki go taifilida. Nia mae fuana wele
God ki tafau ne kera to ana fere ki tafau, kera ka oku fainia na Jiu ki, fua
ne ka alua te okue.
53 Ma safali ana fa dangi ne sa Kaeafas nia saea fatae nai ki, na fanaonao
Jiu kera safali loko manatae wane fua saungilana sa Jesus.
54 Sulia ru nai, sa Jesus nao si liu fatai na ana bali lofaa 'i Jiudea. Ana
kada nai, nia ka leka fasia kula nai, ma ka leka fainia fafurongo nia ki
kera leka ka to ana fere 'i Efrem ne karangia na lofaa 'eke'eke.
55 Ana kada nai, nia karangia na maedangi ana Fafanga ana Daofa Liue
Jiu ki. Ma na wane 'oro ki kera ka leka kau 'uria 'i Jerusalem naona na
Fafanga ne, fuana kwaifataboilada fuana fafanga sulia na falafala kera ki.
56 Ma na wane ki kera ka nani 'uria sa Jesus. Ma ana kada nai, kera oku
tafau mai laona Beu Abu God, kera ka ledi kera kwailiu kera ka 'uri, "'Uri
ma kamulu fia nia kai dao mai ana na Fafanga ne? Alamia nao go 'oto!"
57 Kera fata 'urinai sulia na fataabu baita ki, ma na Farasi ki, kera fata
totongai siana wane ki 'uri, "Dia ta wane nia saitamana kula ne sa Jesus
nia to ana, nia farongo kalu ana fua ne kalu ka daua."

12

Ni Mary nia 'igitainia ngwaingwai fafona 'aena sa Jesus
(Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Ma ono maedangi ki naona Fafanga ana Daofa Liue, sa Jesus fainia
fafurongo nia ki kera oli lau 'uria 'i Betani, na mae fere sa Lasaros be sa
Jesus nia famauria fasia na maea.
2 Kera sasi akau ana fanga ki fuana sa Jesus. Sa Lasaros ta wane laugo
ana na wane ne kera laefida mai 'uria fanga fikulae fainia sa Jesus. Ma ni
Mata ka ngali fanga mai fuada.
3 Ma ni Mary ka ngalia mai te bi* ngwaingwai ne kera saea ana "nad"†
ne folilana 'e baita 'asiana. Ni Mary ka ngalia mai ka 'igitainia 'i fafona
'aena sa Jesus fua fa'initolana. Sui ni Mary ka usua 'aena sa Jesus ana
ifuna. Ma ana kada nai, na lume ne ka fungu ana moko na ngwaingwai
moko lea ne.
4 Boroi ma sa Jiudas Iskariot, na fafurongo be kai kwatea sa Jesus fuana
malimae nia ki, nia fata kau ka 'uri,
5 "'Uta nao nia si 'oifoli ana na ngwaingwai lea ne? Na ngwaingwai ne
dia nia 'oifoli ana, nia kai ngalia malefo ne bobola fainia na folifolie ne
te wane ka rao 'uria sulia te fangali. Ma malefo nai fulina nia ngalia ka
kwatea fuana wane siofa ki."
6 Sa Jiudas nia saea na ru ne, nao lau sulia ne nia manata 'uria 'afilana
wane ne kera siofa ki, boroi ma sulia lalau ne nia ta wane beli. Ma nia ne
na wane fuana adalae sulia na ngwai malefo kera. Ma kada ki tafau, nia
saitamana ka falia ga 'ana malefo ne fua nia talana.

* **12:3** Na bi ngwaingwai tu'u ne kulufana dia 300 gram. † **12:3** *nad:* Ada to'ona ana Diksonari

7 Ana kada nai, sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu alua nia to 'ana! Nia konia
'ana na ngwaingwai ne fuana usulana noniku kada ana faitolilae.
8 Ma wane ne kera siofa ki, kera to ga 'ada fai kamulu sulia dangi ki.
Boroi ma nao nau si to tau go fai kamulu.”

Kera lokoeru fuana saungilana sa Lasaros

9 Wane 'oro ki kera rongoa sa Jesus nia to 'i Betani, ma kera ka leka mai
siana. Kera si leka lau mai sulia sa Jesus taifilia go ne to 'i fere nai, boroi
ma kera leka laugo mai fua adalae to'ona sa Lasaros wane be sa Jesus nia
famauria fasia maea.
10-11 Ma na 'orolana wane Jiu ki, kera leka na fasia na fataabu baita ki,
ma kera ka famamana na 'ada sa Jesus sulia nia famauria sa Lasaros fasia
na maea. Nia ne, na fataabu baita ki kera ka lokoa laugo na saungilana sa
Lasaros dia laugo ne kera lokoa saungilana sa Jesus.

Sa Jesus ru 'i Jerusalem
dia ta kingi
(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Sui ana ruana maedangi, wane 'oro ne kera leka mai 'ana Fafanga ana
Daofa Liue, kera rongoa sa Jesus ne karangi kai dao na 'i Jerusalem.
13 Kera leka, kera ka ngalia mai ulina niniu ki, ma kera ka leka mai fua
kera ka dao to'ona sa Jesus. Ma kera ka akwa kera ka 'uri,
“Tangoa God!
God 'oe oilakitainia na wane ne nia leka mai ana na nikilalae 'oe!✡
God kai falea na kingi kia 'i Israel.”
14 Ana kada nai, sa Jesus ngalia te dongki, ma ka ra mai 'i fafona. Na ru
ne nia famamana ga 'ana na ru be Kekedee Abu saea ka 'uri,
15 “Mulu wane 'i Jerusalem ki, nao mulu si mau! Mulu ada to'ona na
kingi kamulu ne nia leka mai 'i fafona ka dongki.”✡
16 Ma ana kada nai, na fafurongo ki kera nao si susulia 'ua na ru ne. Sui
'i burina ne sa Jesus nia mauri lau ma ka oli 'uria 'i langi, kera fi manata
to'ona na Kekedee Abu sulia nia, ma na ru ne kera ka sasia ana.
17 Na wane ne kera to fainia sa Jesus ana kada nia saea mai sa Lasaros
fasia laona faoda wane mae ma ka kwatea nia ka mauri lau, kera farongo
ana ru nai fuana wane 'oro ki.
18 Nia ne sasi ma wane 'oro ki ka leka mai, kera ka dao to'ona sa Jesus.
Kera leka sulia kera rongoa tafau ne sa Jesus fulia na ru fanadae nai.
19 Ma ana kada nai, na Farasi ki kera ka fata 'uri ada fuada kwailiu,
“Mulu ada to'ona! Sui boroi 'ana kulu ka lokoa manatae wane 'oro ki, nia
'afitai na. Sulia wane 'oro ki kera leka na 'ada sulia na wane ne!”

Na wane 'i Grik ki kera nanisia sa Jesus

20 Tani wane ne nao lau Jiu ki, kera to laugo safitana na wane ne kera
leka mai 'uria 'i Jerusalem fuana folae ana Fafanga ana Daofa Liue.
21 Kera leka siana sa Filip, na wane fasia 'i Betsaeda laona lofaa 'i Galili,
ma kera ka fata 'uri fuana, “Wane baita 'ae, kalu doria kalu kai ada to'ona
sa Jesus.”
22 Sui sa Filip leka ka farongoa sa Andru, ma keroa leka ka farongoa sa
Jesus.
23 Ma sa Jesus olisida ka 'uri, “Na kada nia dao na fuana God ka fatainia
na 'initoa laku, na Wele nia Wane.

✡ **12:13** Psalm 118:25-26 ✡ **12:15** Sekaraea 9:9

24 Ru mamana nau ku saea fua mulu. Dia ta te mege witi nia 'asia laona
ano ma ka mae, na witi falu kai bulao ma nia kai too ana fueru witi 'oro.
Boroi ma dia mege witi nai nao si 'asia laona ano ma ka mae, te mege witi
go ne kai to taifilia.
25 Ma dia ta wane ka manata baita ana na maurilana 'ana talana, nia kai
mae ga 'ana. Boroi ma dia ta wane nao si ada baita ana maurilana laona
molagali ne, nia kai too ana maurie firi.
26 Ma ta wane boroi 'ana ne nia doria ka rao fuaku, nia ka leka suli nau,
fua ne nia na wane rao mamana nau, ma ka to ana na kula ne nau ku to
ana. Ma na Maa nau kai fa'initoa na wane ne nia rao fuaku.
27 “Ma na kada ne, na lioku nia isifufuli, ma ta te ne nau kai saea? Nau
kai fata 'uri, ‘Maasi 'ae, 'oe si alamatainia kada ne ka dao mai fafi nau.’
Nao. Sulia nia na ne na ru ne nau ku leka mai fuana, fua ne nau ku liu
ana kada ne ana na nonifilae.
28 Maasi 'ae, 'oe fa'initoa satamu.”
Ma ana kada nai, te lingeru fatae ka fata mai fasia 'i langi ka 'uri, “Nau
ku fa'initoa sataku, ma nau kai sasia lau.”
29 Ma na okue ne kera uu 'i senai, kera rongoa na lingeru nai, ma tani
wane ada ka saea ana gwa kukurue. Ma tani wane kera ka fata 'uri, “Ta
'ainsel nena fata mai fuana!”
30 Sui sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Na lingeru ne nia fata mai, nao lau
fuana 'adomilaku, boroi ma nia fata lalau mai fuana 'adomilamulu.
31 Ma kada ne dao na fuana God ka ketoa na wane ki laona molagali ne.
Ma ana kada ne, God ka liufia na sa Saetan, na wane gwaungai ana na
molagali ne.
32 Ma ana kada kera kai lafutai nau ana 'airarafolo, nau kai talaia mai
na wane ki tafau siaku.”
33 (Ma ana na fatae ne ki, nia ka fatainia ga 'ana na maea 'uta ne nia kai
mae ana.)
34 Ma na wane ki kera ka fata 'uri, “Na Kekedee Abu kia nia saea ne na
Christ kai mauri firi. 'Urinai ma 'uta 'oe saea kera kai lafutainia na Wele
nia Wane ana 'airarafolo? Ma sa ti na ne na Wele nia Wane ne?”
35 Sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Fua ka kada tu'u go ne madakwalae kai
to fai kamulu. Nia ne mulu liu kwailiu 'amulu kada madakwalae nia 'ua
fai kamulu fasia maerodo nia dao fafi kamulu. Wane ne nia leka laona
maerodo nia ulafusia ga 'ana kula ne nia leka 'uria.
36 Kada ne na madakwalae nia to 'ua fai kamulu, mulu famamana, fua
ne kamulu na wele ana madakwalae ki.”
Sa Jesus nia saea na ru ne ki, sui nia ka leka na 'ana, ma ka agwa na
fasida.

Wane ki nao si famamana

37 Sui boroi 'ana sa Jesus ka sasia fanadae 'oro ki ma kera ka ada to'ona,
kera nao si famamana nia go.
38 Na ru ne ki nia 'urinai, fua ka famamana na fatae sa Aesaea na profet
be nia saea na mai 'i nao, be nia fata 'uri,
“'Aofia, kera nao si famamana go ana fatae ne kalu 'ainitalo ana ki.
Ma kera nao si ada saitamana laugo ana na nikilalae 'oe ne 'oe fatainia
fuada.”✡

✡ **12:38** Aesaea 53:1

39 Ma sulia kada ne kera nao si saitamana famamanalae ana, na fatalana
God ne sa Aesaea na profet ne farongo 'ua na mai ana 'i nao ne nia fi
mamana.
40 Laona Kekedee Abu, God nia fata 'uri,
"Nau ku bokota na maada fua ne kera nao si ada to'ona te ne nau ku sasia
fuada.
Nau ku fangasia na manatalada fua ne kera nao si saitamana te ne nau ku
sasia fuada.
Nau ku sasi 'urinai ada fua ne kera nao si saitamana kari abulolae lau mai
'uri nau, fua nau kai famauri kera."✡
41 Sa Aesaea ka saea ru ki sulia nia ada to'ona na 'initoe sa Jesus, ma nia
ka fata sulia.
42 Sui boroi 'ana ka 'urinai, wane fanaonao 'oro Jiu ki ne kera famamana
sa Jesus. Boroi ma kera nao si fata go sulia fuana wane 'e'ete ki, sulia kera
maungia na Farasi ki, fasia kera ka luida fasia rulae laona beu fuana folae
kera ki.
43 Kera manata 'abero 'asiana sulia sasilana ru fuana wane ga 'ana ne ka
eele fafia. Boroi ma kera nao si manata 'abero go sulia sasilana ru fuana
God ne nia eele fafia.
44 Ma sa Jesus ka fata baita ma ka 'uri, "Dia ta wane boroi 'ana ne
famamana nau, nia famamana laugo God ne odu nau mai.
45 Ma dia ta wane nia ada to'oku, nia ada to'ona na God ne nia odu nau
mai.
46 Nau ku leka mai laona molagali ne dia madakwalae fuana wane ki,
fua ne sa tifaida ne famamana nau, kera nao si to laona maerodo.
47 Ma sa ti boroi 'ana ne ka rongoa fatalaku, ma nao si sasi sulia,
nao nau si ketoa, sulia nao nau si leka lau mai laona molagali ne fuana
kwaiketoilae. Ma nau ku leka lalau mai fuana famaurilana wane ki.
48 Wane nao si doria nau, ma nao si doria sasilana ru nau ku saea ki, na
ru nia to na fuana ketolana na wane nai. Na fatae nau ki ne na ru ne kai
ketoa nia ana maedangi 'isi.
49 Na ru ne nia mamana, sulia kada nau ku fata ana, nao nau si fata
sulia na ru sulia manatalaku talaku. Boroi ma Maa nau ne nia odu nau
mai, nia saea fuaku na fatae totongai ki fua nau ku saea, ma nau ku fata
sulida.
50 Ma nau ku saitamana, na fatae totongai Maa nau ki ne kwatea mauri
firi fuana wane ki. Ma na te ne nau ku saea, nia na ne ru ne Maa nau nia
saea fuaku, fua ne nau ku 'ainitalo ania."

13

Sa Jesus taufia na 'aena fafurongo nia ki

1 Te fa dangi naona na Fafanga ana Daofa Liue, sa Jesus nia saitamana
ne na kada nia 'e karangi dao na fua nia ka leka na fasia na molagali ne,
ma ka leka siana Maa nia. Ma nia kwaimani fuana fafurongo nia ki ne
kera to na laona molagali ne, ma nia kwaimani fuada leka ka dao ana kada
nia mae.
2 Ma sa Jesus fainia na fafurongo nia ki, kera fanga 'ada 'i saulafi. Ma sa
Saetan ka alua na manatalae laona manatana sa Jiudas, na wele sa Simon
Iskariot, fua ka kwatea sa Jesus fuana malimae nia ki.

✡ **12:40** Aesaea 6:10

3 Ma sa Jesus ka saitamana ne Maa nia kwatea ka suina nikilalae ki tafau
fuana. Ma nia ka saitamana laugo, ne nia leka mai fasia God, ma nia kai
oli laugo siana God.
4 Nia ne sa Jesus ka tatae fasia na tatafe ana fangalae, ma ka lugea na
maku fafo nia, ma ka bitia na 'aba maku ni usu noni 'i salafana.
5 Sui nia ka 'igitainia kafo laona tiu, ma ka taufia na 'aena fafurongo nia
ki, ma ka usua ana na 'aba maku ne nia bitia 'i salafana.
6 Ma kada nia dao ana sa Simon Pita, nia ka fata 'uri fuana sa Jesus,
"'Aofia 'ae, 'uri ma 'oe taufia laugo 'aeku ne?"
7 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Ana kada ne, 'oe ulafusia 'ua na ru ne nau
ku sasia amu, boroi ma 'oe kai saitamana 'i buri."
8 Ma sa Pita ka fata 'uri, "Nau ne, nao 'asiana 'oe si taufia 'aeku!"
Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "Dia nau nao si taufia 'aemu, 'oe nao lau na
fafurongo nau."
9 Ma sa Pita ka olisia ka 'uri, "'Aofia 'ae, nao 'oe si taufia lau 'aeku taifilia
go. Boroi ma 'oe taufia laugo na 'abaku, ma na gwauku!"
10 Sa Jesus ka fata 'uri, "Sa ti ne siu ka suina, na nonina nia falu tafau
na, ma nao nia si siufia lau na nonina tafau. Nia ka taufia go na 'aena.
Kamulu falu tafau na, boroi ma te wane go amulu ne nao si falu."
11 Sa Jesus nia saitamana ka suina sa ti ne kai 'olomaelana fuana
malimae ki, ma nia ne nia ka fata 'uri, "Kamulu falu tafau na, ma te wane
go amulu ne nao si falu."
12 Ana kada sa Jesus nia taufia 'aeda ka sui, nia ka rufia lau na maku
fafo nia sui, nia ka oli ka gouru fai kera. Ma nia ka ledida ka 'uri, "'Uri ma
kamulu saitamana fadalana na ru ne nau sasia fua mulu?
13 Na fadalana nia 'uri: Kamulu sae nau ana wane famanata fainia na
'Aofia kamulu, ma ka bobola 'asiana fuana mulu ka sae nau 'urinai, sulia
nau ne na wane famanata ma na 'Aofia kamulu.
14 Ma sui boroi 'ana nau na wane famanata ma na 'Aofia kamulu, nau
ku fi taufia go na 'aemulu. Nia ne kamulu ka taufia 'aemulu kwailiu laugo.
15 Nau ku sasia ru nai fua mulu fua ne kamulu laugo mulu kai sasia
laugo dia ne nau ku sasia amulu.
16 Ru mamana nau ku saea fua mulu, na wane rao nao nia si 'initoa ka
liufia wane baita nia. Ma na wane ne ka ngali farongoa, nao si 'initoa
liufia na wane ne odua.
17 Mulu saitamana lea ana na ru ne nau ku saea fua mulu ki. Ma dia
mulu kai sasi laugo sulia, mulu kai eele mamana.
18 "Nau ku saea na ru ne ki nao lau fua mulu tafau. Nau ku saitamana
ga 'aku sa tifaida ne nau ku filida. Ma nau ku saitamana te wane amulu
kai 'olomaelaku fuana malimae nau ki, fua ne ka famamana Kekedee Abu
be fata 'uri, 'Na wane ne karo fanga oku, nia laugo ne na malimae nau.'✡
19 Na ru ne nao si dao 'ua mai, ma nia lea fua nau ku saea fua mulu ana
kada ne, fua dia ana kada nia dao boroi mai, mulu ka famamana ne Nau
Ne.
20 Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa ti boroi 'ana ne kwaloa sa ti ne
nau ku oduda kau, nia kwalo nau laugo. Ma sa ti boroi 'ana ne ka kwalo
nau, nia kwaloa laugo God ne nia odu nau mai."

Fata sulia sa Jiudas
(Matiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

✡ **13:18** Psalm 41:9

21 Burina sa Jesus nia fata 'urinai ka sui, nia ka kwaimanatai 'asiana.
Ma nia ka farongo madakwa na ana fuana fafurongo nia ki ka 'uri, “Ru
mamana nau ku saea na fua mulu. Te wane amulu nia kai 'olomaelaku
fuana malimae nau ki.”
22 Ana kada nai, na fafurongo ki kera ka bubu kwailiu na fuada, sulia
kera nao si saitamana sa ti ne sa Jesus nia fata sulia.
23 Ma te wane ana fafurongo nia ki be sa Jesus nia kwaimani ana, nia
ne gouru karangia sa Jesus.
24 Ma sa Simon Pita ka fatai ana na 'abana fuana fafurongo nai, fua nia
ka ledia sa Jesus 'uria sa ti ne nia fata sulia.
25 Na fafurongo ne ka 'idu karangia kau sa Jesus, ma ka kwalaro fuana
ka 'uri, “'Aofia 'ae, sa ti ne na wane nai 'oe fata sulia?”
26 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Na wane ne nau kai taufia na beret laona
tiui sulu, ma nau ku kwatea fuana. Wane ne nau ku sasia ru nai fuana,
nia na ne na wane nai.” Go sa Jesus nia taufia na beret laona tiui sulu, sui
ka kwatea fuana sa Jiudas wele sa Simon Iskariot.
27 Ana kada nai sa Jiudas nia ngalia na beret nai, sa Saetan ka rufia na.
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe 'ali'ali fainia na ru ne 'oe sasia.”
28 Ma na fafurongo ki ne kera gouru kalia na tatafe ni fanga nai, kera ka
ulafusia te ne sa Jesus nia fata 'urinai ana fua sa Jiudas.
29 Ma sulia sa Jiudas nia na wane ne ada sulia na ngwai malefo kera, tani
wane ana na fafurongo ki kera kwaisae sa Jesus nia saea fuana sa Jiudas,
ne nia leka ka folia mai tani fanga ne kera bobo 'uria fuana fafanga nai,
naoma nia leka ka ngalia mai tani ru fua ne kera ka kwatea fuana wane
siofa ki.
30 Burina sa Jiudas ngalia na fanga be, nia ka ru 'ali'ali na 'i maa. Ma
ana kada nai nia 'e rodo na.

Mulu kai kwaimani fua mulu kwailiu

31 Kada sa Jiudas nia leka na, sa Jesus ka fata 'uri, “Kada fuana
fa'initolaku, na Wele nia Wane, nia dao na. Ma God kai ngalia fa'initolae
sulia ru ne fuli fuaku ki.
32 Ma dia fa'initolana God kai fatai ani nau, 'urinai God na ne kai tala
fatainia 'ali'ali na fa'initolaku ani nia talana.
33 Wele nau ki 'ae, nao nau si to tau go fai kamulu. Mulu kai nani 'uri
nau, boroi ma nau ku saea na fua mulu na ru be nau ku saea na fuana
wane fanaonao ana Jiu ki be 'uri, ‘Afitai mulu kai leka ana kula ne nau
ku leka ana.’
34 Ma na taki falu nau ku kwatea fua mulu ne 'uri: Mulu kai kwaimani
amulu kwailiu, dia laugo ne nau ku kwaimani fua mulu.
35 Ma dia mulu kai to ana na kwaimanie fua mulu kwailiu, na wane ki
tafau kera kai saitamana ne kamulu na fafurongo nau ki.”

Sa Pita kai tofea sa Jesus
(Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Sui sa Simon Pita ka ledia sa Jesus ka 'uri, “'Aofia 'ae, 'i fai ne 'oe kai
leka 'uria?”
Sa Jesus olisia ka 'uri, “Kula ne nau kai leka 'uria, nao mulu si saitamana
lekalae fai nau 'uria. Boroi ma ta maedangi, mulu kai leka mai buriku.”
37 Sui sa Pita ka ledi lau ka 'uri, “'Aofia 'ae, te ne kai kwate ma ka 'afitai
fua malu fuana lekalae fai 'oe ana kada ne? Sulia nau ku sasi akau na
fuana maelae 'usi 'oe.”

38 Sa Jesus olisia ka fata 'uri fuana, “'Uri ma 'oe sasi akau mamana fuana
maelae 'usi nau? Ru mamana nau ku saea fuamu. 'I naona na karai ka
angi, 'oe tofe olu ru 'oe ulafusi nau.”

14

Sa Jesus na taale 'uria lekalae siana God na Maa

1 Sa Jesus ka fata 'uri fuana fafurongo nia ki, “Nao mulu si manata
'abero ma na manatalamulu si 'asia. Mulu famamana God, ma mulu ka
famamana nau laugo.
2 Sulia kula 'oro ni tolae ki nia laona lume Maa nau. Aia, ma nau ku leka
fua ne nau sasi akau ana kula fua mulu. 'Afitai nau ku saea na ru ne fua
mulu, dia nao nia si mamana.
3 Ma kada ne nau ku leka, ma ku sasi akau ana kula fua mulu, nau kai
oli mai ma nau ku talai kamulu fuaku talaku, fuana kula ne nau kai to
ana, mulu kai to laugo ana.
4 Ma kamulu saitamana go 'amulu na taale ne leka 'uria na kula ne nau
kai leka 'uria.”
5 Ma sa Tomas ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, kalu ulafusia na kula ne 'oe leka
'uria. 'Uri ma kalu kai saitamana 'uta ana na taale nai?”
6 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “Nau na ne na taale fuana fatailana ru
mamana sulia God, ma ka kwatea na maurie fuana wane ki. Nao ta wane
si leka siana God na Maa dia nia nao si leka suli nau.
7 Ma dia mulu saitamana mamana na aku, tama mulu saitamana laugo
Maa nau. Safali ana kada ne ka oli 'alaa, kamulu saitamana na Maa nau,
ma mulu ka ada to'ona na.”
8 Ma sa Filip ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, kalu doria 'oe fatainia basi na Maa
fua malu.”
9 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Filip 'ae, nau ku to fai kamulu ka tau na,
ma 'oe si saitamaku 'ua ne? Ma sa ti boroi 'ana ne nia ada to'oku, nia ada
to'ona laugo na Maa. Ma 'uta ne 'oe saea fua nau ku fatainia na Maa fua
mulu?
10 'Uri ma nao 'oe si famamana go ne nau ku to ani na Maa, ma na Maa
ka to ani nau laugo? Fata ne nau ku saea fua mulu ki, nao lau na fatae
nau ki talaku. Na Maa ne nia to aku nia ne sasia na raoe nia ki ani nau.
11 Mulu famamana ru ne, nau to fainia na Maa, ma na Maa ka to fai nau.
Dia nao, mulu ka famamana sulia na raoe ne nau ku sasia ki.
12 Ru mamana nau ku saea fua mulu, dia sa ti boroi 'ana ne famamana
nau, nia kai sasia laugo na raoe ne nau ku sasia ki. Ma nia kai sasia lau
na raoe baita ki, sulia ne nau ku leka siana na Maa.
13 Ma ta te boroi 'ana ne mulu kai gania ana na Maa, sulia mulu na
fafurongo nau ki, nau kai sasia, fua ne ana kada wane ki kera ada to'ona,
kera ka ada saitamana na Maa ne talingai ka tasa.
14 Ta te boroi 'ana ne mulu kai gani nia 'uria sulia mulu wane nau ki,
nau kai sasia fua mulu.”

Kwaimanilae ma rolae sulia sa Jesus

15 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Dia mulu kwaimani aku, mulu ka rosulia na
taki nau ki.
16 Nau kai gania na Maa, ma nia kai kwatea mai na Wane ni Kwai'adomi
fua mulu, ma nia kai to tari fai kamulu.
17 Nia na Anoeru Abu ne fatainia na mamanae sulia God. Ma na wane
ne kera nao si famamana ki, kera nao si kwalo nia go, sulia kera nao si

ada to'ona, ma kera nao si saitamana nia go. Boroi ma mulu saitamana
nia na, sulia nia to fai kamulu, ma nia kai to laona maurilamulu.
18 “Kada nau kai leka, 'afitai nau ku fasi kamulu dia na wele inomae ki.
Nau kai oli laugo mai siamulu.
19 Ana kada tu'u go, na wane ne kera nao si famamana, nao kera si ada
to'oku lau. Boroi ma kamulu ne, mulu kai ada to'oku laugo amulu. Ma
sulia nau ku mauri, mulu kai mauri laugo.
20 Ma ana kada ne nau kai mauri lau, mulu kai saitamana ne nau ku 'ado
ana na Maa nau, ma kamulu kai 'ado fai nau, ma nau ku 'ado fai kamulu.
21 “Ma sa ti boroi 'ana ne rosulia na taki nau ki, nia ne na wane ne nia
kwaimani aku Ma sa ti boroi 'ana ne kwaimani aku, Maa nau kai kwaimani
laugo ana, ma nau boroi nau ku kwaimani laugo ana, ma nau ku fatai nau
talaku fuana.”
22 Sa Jiudas (nao lau sa Iskariot) ka ledia ka 'uri, “'Aofia 'ae, 'uta ne kalu
go ne saitamana kai ada to'omu, ma na wane ne kera nao si famamana
kera nao si ada to'omu?”
23 Sa Jesus olisia ka 'uri, “Dia ta wane ne kwaimani aku, nia ka rosulia
na famanatalae nau ki. Ma na Maa nau kai kwaimani ana, ma na Maa
nau, karo ka leka mai siana, ma ka to fainia.
24 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si kwaimani aku, nia si rosulia na famanatae
nau ki. Ma na famanatalae nau ki ne mulu rongoa, nao lau na ru nau ki
talaku. Sulia nia safali mai fasia na Maa, ne nia odu nau mai.
25 “Nau ku saea na ru ne ki fua mulu ana kada nau ku to 'ua fai kamulu.
26 Na Maa nau kai kwatea mai na Anoeru Abu ana sataku, fua ne nia
ka 'adomi kamulu. Nia kai famanata kamulu ana na ru ki tafau, ma ka
famanata oli amulu ana na ru ki tafau ne nau ku farongo kamulu na ana
'i nao.
27 “Nau ku fasia na aroaroe nau fua mulu. Na aroaroe nau ne nau ku
kwatea fua mulu, nao nia si dia na aroaroe laona molagali. Nia ne, nao
mulu si manata 'abero, ma nao mulu si mau.
28 Mulu rongoa tafau na fatalaku be 'uri, ‘Nau kai leka, ma nau kai oli
laugo mai siamulu.’ Dia mulu kwaimani aku, mulu kai eele sulia nau ku
leka siana Maa, sulia nia talingai 'asiana liufi nau.
29 Nau ku saea na ru ne ki, sui nia ka fi dao mai, fua ne ana kada nia
dao mai, mulu ka fi famamana.
30 Nao nau si fata tau lau fai kamulu, sulia sa Saetan na wane gwaungai
ana molagali ne, nia karangi dao na mai. Boroi ma nia nao si gwaungai
fafi nau.
31 Ma nau talaku, nau ku sasia ru ki tafau sulia te ne Maa nau nia saea
fuaku fuana sasilana, fua wane ana molagali ne, kera ka saitamana ne nau
ku kwaimani ana Maa nau.
“Aia, kulu tatae, kulu ka leka na fasia kula ne.”

15

Sa Jesus nia dia na 'inita grep mamana

1 Sa Jesus ka fata 'uri lau fuana fafurongo nia ki, “Nau na ne 'inita grep
mamana, ma na Maa nau ne wane rao ana na oole.
2 Ma nia saitamana ka tofua na sara 'ai ki fasi nau ne kera nao si fungu,
ma ka lufusia na sara 'ai ki ne kera fungu, fua ne kera ka fungu lea.
3 Ma kamulu falu tafau na ana na famanatalae nau ki fua mulu.
4 Mulu kai 'ado fai nau, fua nau ku 'ado fai kamulu. Na sara 'ai nia 'afitai
ka fungu 'ana talana, dia nao nia si 'ado ana na 'inita grep. Ma nia 'urinai

laugo fua mulu, nia 'afitai mulu kai sasia na ru lea ki, dia nao mulu si 'ado aku.

5 “Nau na ne 'inita grep, ma kamulu na ne sara 'ai ki. Ma dia sa ti ne ka
'ado aku, nau ku 'ado ani nia, nia saitamana ka fungu ana fue grep 'oro
ki. Ma dia nao mulu si 'ado aku, nia 'afitai mulu kai sasia ta ru lea.
6 Ma dia sa ti ne nao si 'ado aku, nia dia ta sara 'ai ne kera 'ui 'ania ma
ka mae. Ma na sara 'ai 'urinai ki, kera ngalida, ma kera ka 'ui 'anida laona
ere fua ka sungida.
7 Ma dia mulu kai to 'ado aku, ma na fatalaku ka to ngado amulu, mulu
kai gania ta ru boroi 'ana ne mulu doria, nau kai kwatea fua mulu.
8 Ma na raoe lea 'oro ne mulu sasia, nia ka fatainia na 'initoe na Maa
nau. Ma nia 'urinai ka fatainia laugo ne kamulu na fafurongo nau ki.
9 Nau ku kwaimani amulu dia laugo Maa nau ne kwaimani aku. Nia ne,
mulu kai 'ado laona kwaimanie nau.
10 Ma dia mulu ka rosulia na taki nau ki, mulu kai 'ado laona kwaimanie
nau, dia laugo ne nau ku rosulia na taki Maa nau ki, ma nau ku 'ado laugo
laona kwaimanie nia.
11 Nau ku saea ne mulu rosulia taki nau ki, ma mulu ka 'ado laona
kwaimanie nau fua ne mulu kai to ana eele baita, dia laugo na eele nau,
ma na eele kamulu ka nao si sui.
12 Ma na taki nau fua mulu, nia 'uri: Mulu kai kwaimani amulu kwailiu,
dia laugo ne nau ku kwaimani amulu.
13 Nao ta kwaimanie si liufia na kwaimanie ne wane ka kwatea na
maurilana fuana kwaimani nia ki, fua ne ka famaurida.
14 Ma kamulu ne wane kwaimani nau ki, dia mulu sasia na ru ne nau
ku saea fua mulu.
15 Ma nao nau si sae kamulu lau ana na wane rao ki, sulia na wane rao
nao si saitamana ru ne na wane gwaungai nia sasia. Nau ku sae kamulu
ana na wane kwaimani nau ki lalau, sulia nau ku farongo kamulu na ana
ru ki tafau ne nau ku rongoa mai fasia na Maa nau.
16 Ma nao mulu si fili nau, nau lalau ne fili kamulu, fua ne mulu kai sasia
na ru lea 'oro ki, dia na 'ai ne nia fungu ana fueru lea ki ne to firi. Ma na
Maa kai kwatea ta te boroi 'ana ne mulu kai gani 'uria, sulia kamulu na
fafurongo nau ki.
17 Ma na taki nau fua mulu ka 'uri: Mulu kai kwaimani amulu kwailiu.

Wane ana molagali kai subutai kamulu

18 “Dia na wane laona molagali ne kera subutai kamulu, mulu manata
to'ona ne kera eta subutai nau laugo 'i nao.
19 Dia mulu to mala wane laona molagali ne, kera ka kwaimani amulu,
sulia mulu dia kera laugo. Boroi ma nau ku fili kamulu tafau na, fua ne
mulu ka 'e'ete fasia wane ta'a ki laona molagali. Nao mulu si to lau dia
kera, ma nia ne sasia kera nao si dori kamulu.
20 Mulu ka manata to'ona te ki be nau ku saea ka suina fua mulu, ‘Na
wane rao nia nao si 'initoa ka liufia wane baita nia.’ Ma sulia ne kera
famalagaigai nau, kera kai famalagaigai kamulu laugo. Ma tani wane kera
rosulia na fatalaku, ma 'urinai tani wane kai ro laugo sulia fatalamulu.
21 Ma kera kai famalagaigai kamulu, sulia ne kamulu na wane nau ki.
Kera ka sasi 'urinai laugo sulia kera nao si saitamana God ne nia odu nau
mai.

22 Ma dia nao nau si leka mai laona molagali, ma nao nau si farongo kera
'urinai, kera nao si 'eke go fafia ta'alae kera ki. Ma ana kada ne, nia 'afitai
fua kera ka saea ne kera nao si garo sulia nau ku saea ka suina fuada.
23 Ma sa ti ne subutai nau, nia subutai laugo ana Maa nau.
24 Ma nau ku fulia na ru ne nao ta wane si fulia 'i nao. Kera ada to'ona
ne nau ku fulia na ru ne ki, nia ne kera ka 'eke fafia ta'alae kera ki, ma
kera ka subutai nau ma fainia Maa nau laugo.
25 Ru ne nia dao mai, fua Kekedee ana Taki kera ki ka mamana ana fatae
be nia 'uri, ‘Kera subutai 'o'oni ga 'ada aku.’
26 “Na Anoeru Abu kai leka mai ma ka 'adomi kamulu. Ma nia kai
fatainia ru mamana ki sulia God. Nau kai kwatea mai siamulu fasia na
Maa nau. Ana kada nia leka mai, nia ka fata famamana suli nau fua mulu.
27 Ma kamulu laugo mulu kai fata famamana suli nau, sulia kulu 'ado
safali na mai ana kada nau ku safalia raoe nau.”

16

1 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea na ru ne ki fua mulu, fua
famamanalae kamulu kai ngasi.
2 Kera kai susi kamulu fasia rulae laona beu fuana folae kera ki. Ma nia
kai dao ana kada ne, dia ta wane ka saungi kamulu, nia kwaisae nia sasia
na ru ne God nia doria.
3 Na wane ne ki, kera kai sasia ru nai ki amulu, sulia nao kera si
saitamana na Maa nau, ma nao kera si saitamaku laugo.
4 Boroi ma nau ku saea na 'aku ru ne ki fua mulu, fua ne ana kada kera
safali fua sasilana ru ne ki amulu, mulu kai manata to'ona na fatae be nau
ku saea na fua mulu ki.”

Na ru ne Anoeru Abu nia fulia

Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau nao kusi saea na ru ne ki fua mulu mai 'i
nao, sulia nau ku to 'ua fai kamulu.
5 Boroi ma ana kada ne, nau ku karangi oli na siana God ne nia odu nau
mai. Ka 'urinai boroi 'ana, nao ta wane amulu si ledi nau 'ua 'uria 'i fai ne
nau kai leka 'uria.
6 Ana kada ne, na liomulu 'e kwaimanatai 'asiana, sulia nau ku saea ru
ne ki fua mulu.
7 Boroi ma nau ku saea ru mamana fua mulu, nia lea 'asiana fua mulu
ne nau kai leka fasi kamulu 'urinai. Sulia dia nao nau si leka, na Anoeru
Abu ne kai leka mai fuana 'adomilamulu, nia nao si leka go mai siamulu.
Boroi ma kada nau leka, nau kai odua mai siamulu.
8 Ma kada nia dao mai, nia kai fatai fola ana fua wane laona molagali,
ne kera too ana manatae wane garo sulia ti ne kwatea abulo ta'alae, ma
sulia ti ne nia 'o'oloe maana God, ma sulia ti ne God kai ketoa.
9 Kera to ana manatae wane garo sulia ti ne kwatea abulo ta'alae, sulia
kera nao si nonimabe fua famamanae aku.
10 Ma kera too ana manatae wane garo sulia ti ne nia 'o'olo maana God,
sulia nau kai leka siana na Maa ne, ma nao mulu si ada to'oku lau.
11 Ma kera too ana manatae wane garo sulia ti ne God kai ketoa, sulia
God nia ketoa sa Saetan suina, wane ta'a ne nia gwaungai ana na molagali
ne.
12 “Nau ku too ana na ru 'oro 'asiana ki fuana saelana fua mulu, boroi
ma nao kamulu si bobola fua rongolada tafau na 'i kada nai.
13 Boroi ma ana kada ne na Anoeru Abu kai dao mai, nia kai famanata
kamulu ana na mamanae, ma nia kai fatainia na ru ki tafau fua mulu. Ma

nia nao si fata ana talana, boroi ma nia kai fata sulia na ru ne nia rongoa
ki fasia God. Ma nia kai fata sulia ru ne kai dao mai ki.
14 Nia kai fa'inito nau, sulia nia kai ngalia na fatae nau ki, ma ka farongo
kamulu ana.
15 Ma na ru Maa nau ki tafau ne, na ru nau ki laugo. Nia be nau ku saea
ne na Anoeru Abu kai ngalia mai na fatae nau ki ma ka farongo kamulu
ana.”

Kwaimanataie kai rokisi ana elelae

16 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Ana kada tu'u, nao mulu si ada to'oku. Sui
ana ka kada tu'u laugo, mulu kai ada to'oku lau.”
17 Ma tani wane ana na fafurongo nia ki kera ledi kera kwailiu, kera ka
'uri, “Te ne manatalae ana fatae ne nia saea, ‘Ana kada tu'u nao mulu si
ada to'oku, ma ana ka kada tu'u laugo, mulu kai ada to'oku lau?’ Ma nia
ka saea lau, ‘Nao mulu si ada to'oku sulia nau kai leka siana na Maa.’ ”
18 Ma na fafurongo nia ki kera ka ledi kera kwailiu lau 'uria, “Te ne
manatalae ana fatae ne, ‘Ana kada tu'u?’ Kulu ulafusia te ne nia fata
sulia.”
19 Sui sa Jesus ka saitamana ne kera doria kai ledia, ma nia ka fata 'uri
fuada, “Mulu manata sulia ru be nau ku saea, ‘Ana kada tu'u, nao mulu si
ada to'oku. Ma ana ka kada tu'u laugo, mulu kai ada to'oku nau.’ 'Uri ma
na ru nai ne mulu ledi kamulu talamulu 'uria?
20 Ru mamana nau ku saea fua mulu. Ana kada nai, mulu kai angi ma
mulu kai omaee. Boroi ma wane ta'a ana molagali ki, kera kai eele 'ada.
Mulu kai kwaimanatai, sui 'i burina na liodilae kamulu kai sui, mulu kai
eele lau.
21 Kamulu saitamana kada ne na keni nia karangi fafuta, nia 'e
kwaimanatai, sulia nia dao na ana kada ana nonifie. Boroi ma kada nia
fafuta na wele ka sui, nia ka manata buro na ana nonifie be, sulia nia eele
na 'ana sulia na wele nia 'e futa na.
22 Kamulu 'urinai laugo. Ana kada ne go ne mulu kwaimanatai. Boroi
ma nau kai ada to'omulu lau, ma laona maurilamulu mulu kai eele 'asiana.
Ma na eelelae ne nao ta wane si bobola ne kai laua na fasi kamulu.
23 Ana kada nai, nao mulu si gani nau na 'uria ta ru lau. Ru mamana
nau ku saea fua mulu, dia ta ru boroi 'ana ne mulu kai gania siana na Maa
sulia kamulu na fafurongo nau ki, nia kai kwatea fua mulu.
24 Safali 'ua mai leka ka dao 'i ta'ena, nao mulu si gania go ta ru ana Maa
nau ana sataku. Mulu kai gania Maa nau, nia kai kwatea fua mulu, fua ne
mulu kai eele.”

Sa Jesus nia liufia na nikilalae ana molagali

25 Sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau ku saea ru ne ki fua mulu ana tarifulae
ki. Boroi ma kada kai dao mai ne nao nau si fata lau ana tarifulae ki, boroi
ma nau ku fata fola ga 'aku sulia Maa fua mulu.
26 Ana kada nai, mulu kai tala gania na God ana sataku. Ma nau ku saea
fua mulu ne nao nau si gani na 'uria ta ru fua mulu.
27 Nia kai 'urinai na sulia na Maa 'ana talana ne nia kwaimani amulu,
sulia kamulu kwaimani aku, ma mulu famamana ne nia ne odu nau mai.
28 'I nao, nau ku leka mai fasia na Maa 'uria laona molagali ne. Ma ana
kada ne, nau ku leka na fasia na molagali, ma nau ku oli lau siana na Maa
nau.”
29 'Urinai fafurongo nia ki kera ka fata 'uri fuana, “Ana kada ne 'oe fi
fata madakwa na fua malu, sulia nao 'oe si fata na ana tarifulae ki.

30 Kada ne, kalu fi saitamana ne 'oe saitamana ru ki tafau, dia ta wane
nao si ledi 'oe boroi, 'oe saitamana te ne nia 'i laona manatana. Ma nia ne
kwatea ma kalu ka famamana ne God nia odu 'oe mai."
31 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, "'Uri ma kamulu famamana na nai?
32 Na kada nia dao na ne mulu kai takalo tafau fasi nau. Ma mulu kai
tafi 'uria fere kamulu ki, sulia ru ne kera kai sasia aku. Boroi ma nao nau
si to taifili nau, sulia na Maa ne nia to fai nau.
33 Nau ku saea na ru ne ki fua mulu, fua ne mulu kai too ana aroaroe
laona maurilamulu, sulia ne kamulu 'ado fai nau. Sui boroi 'ana mulu
ka to laona molagali ma kera kai famalagaigai kamulu, nao mulu si mau,
sulia nau ku liufia na nikilalae na molagali ne ka suina."

17

Sa Jesus nia foa

1 Kada sa Jesus nia fata 'urinai ka sui, nia ka ada 'alaa 'i langi, ma ka
fata 'uri, "Maasi 'ae, nia dao na ana kada fua ne 'oko fa'inito nau, fua nau
ku fa'inito 'oe.
2 Sulia 'oe kwatea na nikilalae fuaku fafia na wane ki tafau, fua nau ku
'adomia wane ne 'oe kwateda fuaku ki fua kera kai mauri firi.
3 Aia, ma na maurie firi ne nia 'uri: Dia wane ki kera saitamamu ne te
God mamana, ma kera ka saitamaku, sa Jesus Christ, ne 'oe odu nau mai.
4 Nau ku fatainia na 'initoe 'oe laona molagali, sulia nau ku fasuia na
raoe be 'oe odu nau mai fuana sasilana.
5 Maasi 'ae, kada ne, 'oe fa'initoa nau lau ana 'initoe ne nau ku to mai
ana fai 'oe, 'i naona mai saungailana na molagali.
6 "Nau ku famanata suli 'oe fuana wane ki ne 'oe kwateda mai fuaku
laona molagali ne. Kera ne wane 'oe ki, ma 'oko kwateda na mai fuaku.
Kera ro na sulia na fatalamu.
7 Ma kada ne, kera saitamana ru ki tafau ne 'oe kwatea fuaku, nia leka
tafau mai fasi 'oe.
8 Nau ku saea na fuada fatae ki ne 'oe kwatea fuaku, ma kera ka
famamana na. Ma kera ka saitamana mamana na ana ne nau ku leka
mai fasi 'oe, ma kera ka famamana ne 'oe ne odu nau mai.
9 "Ma nau ku foa fuada. Nao nau si foa lau fuana wane ne nao lau wane
'oe ki, boroi ma nau ku foa lalau 'aku fuana wane ne 'oe kwateda mai
fuaku, sulia kera na wane 'oe ki.
10 Na wane nau ki tafau ne, kera na wane 'oe ki lau go. Ma wane 'oe ki
tafau, kera na wane nau ki lau go. Ma kera kai fatainia na 'initoe nau ana
tolada.
11 Nau si to tau na laona molagali, nau kai leka na kau siamu. Boroi
ma kera go ne kera ka to 'ua laona molagali. Maasi Abu 'ae, susulida ana
nikilalae be 'oe kwatea fuaku, fua ne kera ka alua na te ru, dia ne koro te
ru laugo.
12 Ma kada be nau ku to faida, nau ku susulida ana na nikilalae be 'oe
kwatea fuaku. Nau ku gonida, ma nao ta wane ada si funu, taifilia go na
wane ta'a be na Kekedee Abu saea nia kai funu.
13 Nau kai leka kau siamu, ma nau ku saea ru ne ki ana kada nau ku to
'ua laona molagali, fua ne kera ka eele dia na eelelae nau.
14 Ma nau ku farongoda suina ana fatae be 'oe saea fuaku ki. Wane ne
ki laona molagali, kera subutainia wane nau ki, sulia kera nao lau wane
fasia molagali ne, dia laugo ne nau nao lau wane fasia molagali ne.

15 Nao nau si gani 'oe fua 'oko lafuda fasia laona molagali, boroi ma nau
ku gani 'oe fua 'oko susulida fua sa Saetan nao si falilada.
16 Kera nao lau wane laona molagali, dia laugo ne nau nao lau wane
laona molagali.
17 'Oe faabuda fuamu ana na mamanae. Na fatalamu na ne mamanae.
18 Nau ku odu kera fua famanatalana wane ki, dia laugo ne 'oe odu nau
mai 'uria laona molagali.
19 Ma fuana lealada, nau ku faabu nau talaku fuamu, fua ne kera laugo
kera ka faabu mamana ada talada fuamu.
20 "Nau si foa go fuada taifilida. Boroi ma nau ku foa laugo fuana wane
ne kera kai famamana nau sulia na farongoe kera.
21 Ma nau ku foa fua ne kera ka alua te ru go. Maasi 'ae, kera ka 'ado fai
koro, dia laugo ne 'oe 'ado aku, ma nau ku 'ado amu. Kera ka alua na te
ru, fuana wane laona molagali ki kera ka famamana ne 'oe odu nau mai.
22 Nau ku kwatea fuada na 'initoe be 'oe kwatea laugo fuaku, fua ne kera
ka alua te ru, dia laugo ne koro te ru go.
23 Fadalana ru ne nia 'uri: Nau ku 'ado ana kera, ma 'oe 'ado aku, fua ne
kera ka te ru tafau, ma fuana wane ki laona molagali kera ka saitamana
ne 'oe odu nau mai, ma 'oe kwaimani ada, dia laugo ne 'oe kwaimani aku.
24 "Maasi 'ae, nau ku doria wane ne 'oe kwateda fuaku ki, kera ka to fai
nau ana kula ne nau ku to ana, fua ne kera ka ada to'ona na 'initoe nau
ne 'oe kwatea fuaku. 'Oe kwatea 'initoe ne fuaku, sulia ne 'oe kwaimani
aku 'i naona na saungailana na molagali.
25 Maasi 'ae, 'oe wane ana 'o'oloe. Na wane ta'a ki laona molagali ne
kera nao si saitamamu, boroi ma nau ku saitamamu ga 'aku, ma wane
fafurongo nau ki, kera saitamana ne 'oe odu nau mai.
26 Nau ku farongo kera na ani 'oe. Ma nau ku inau ga 'aku ana, fua ne
kwaimanie 'oe fuaku ka to laugo laona maurilada, ma nau boroi, nau ku
to tari laugo faida laona maurilada."

18

Kera daua sa Jesus
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Burina sa Jesus nia foa ka suina, nia fainia fafurongo nia ki, kera ka
leka kau, ma kera ka tofolo ana ododoe kera saea ana Kidron. Ma kera
leka kau 'uria kula ne na oole 'ai ki nia ana.
2 Ma sa Jiudas, na wane ne kai 'olomaelana sa Jesus fuana malimae
nia ki, nia saitamana na ana kula nai. Sulia kada 'oro sa Jesus fainia na
fafurongo nia ki, kera 'idufa leka senai.
3 Nia ne sa Jiudas ka talaia kau wane ni omee ki fasia Rom fainia wane
ne kera folo kalia na Beu Abu God. Na fataabu baita ki, ma Farasi ki ne,
kera oduda kau. Aia, wane ne leka mai ki, kera dau ana kwesu ki, ma
raunge fuana firulae ki.
4 Ma sulia sa Jesus nia saitamana ka suina ru ne kai dao to'ona ki, nia
ka fali kau 'usida, ma ka ledida ka 'uri, "Ti ne mulu nani 'uria?"
5 Kera olisia kera ka 'uri, "Kalu nani 'uria sa Jesus, na wane be fasia 'i
Nasaret."
Ma sa Jesus ka fata 'uri, "Nau na ne."
Aia, ma sa Jiudas na wane be nia talaida kau siana sa Jesus, nia uu laugo
senai faida.

6 Ana kada sa Jesus nia fata 'uri, “Nau na ne”, na wane nai ki kera dudu faburi, ma kera ka 'asida 'i ano.
7 Sui sa Jesus ka ledi kera lau ka 'uri, “Ti ne mulu nani 'uria?”
Ma kera ka 'uri lau, “Kalu nani 'uria sa Jesus, na wane be fasia 'i Nasaret.”
8 Sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Nau ku saea ka suina fua mulu, ‘Nau na ne.’ Sulia nau na ne mulu nani 'uri nau mai, 'urinai mulu alamatainia wane ne ki kera leka 'ada.”
9 Sa Jesus saea ru nai fua ka famamana te ne nia saea ka suina mai suli kera, be nia fata 'uri, “Maasi 'ae, nao ta wane ana wane nau ki ne 'oe kwateda fuaku kera ka funu.”
10 Ma sa Simon Pita to ana te naife ni sauwanee, nia lafua, ma ka kwae ana, ma ka kwae musia bali alinga 'o'olo ana te wane rao na 'inita fataabu. Na wane rao nai satana sa Malakas.
11 Ma sa Jesus ka fata 'uri fua sa Pita, “'Oe alua 'amu na naife nena fulina! 'Uri ma 'oe fia ne nao nau si ru laona kada ana nonifilae ne Maa nau kwatea fuaku?”

Kera talaia sa Jesus siana sa Anas

12 Sui na wane folo ki, ma wane ni omee ki, fainia wane fanaonao kera, kera daua sa Jesus, ma kera ka kani fafia ro 'abana ki.
13 Ma kera ka eta talaia kau sa Jesus siana sa Anas, sulia nia ne fungo sa Kaeafas, na 'inita fataabu ana fangali nai.
14 Ma sa Kaeafas be saea fuana wane fanaonao kera Jiu ki 'uri, “Nia lea go fuana te wane kai mae, fua ne kera nao si saungia wane ki tafau.”

Sa Pita tofea sa Jesus
(Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Sa Simon Pita fainia te fafurongo lau, kera leka sulia sa Jesus. Ma na ruana fafurongo, na 'inita fataabu nai saitamana lea ana. Ma na ruana fafurongo nia ka leka burina sa Jesus, leka ka to mai laona labate ana lume na 'inita fataabu.
16 Sa Pita nia uu ga 'ana mai 'i maa. Sui na ruana fafurongo nia ka ru kau 'i maa, ma ka fata fuana keni ne nia folo 'afia na mae, fua ni ka talaia mai sa Pita laona.
17 Ana kada sa Pita nia ru mai, na keni nai ka fata 'uri fuana, “Alamia 'oe ta wane laugo ana fafurongo na wane ne kera ngalia mai 'oto ne!”
Sa Pita olisia ka fata 'uri, “Nau nao!”
18 Sulia kada nai kada ana uni gwarie, ne wane rao ki fainia na wane folo ki, kera ka okua na ere neneo, ma kera ka uu 'ada kalia, ma sa Pita ka uu laugo faida senai, ma ka sara laugo 'ana.

Na 'inita fataabu ka ledia sa Jesus
(Matiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Na 'inita fataabu ka ledia sa Jesus ka 'uri, “Tifaida ne na fafurongo 'oe ki? Ma na te ki ne 'oe famanata kera ana?”
20 Ma sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Nau ku fata sulia ru ki tafau fuana wane ki ne kera ka rongoa tafau. Nao nau si safungainia go ta ru, kada nau ku famanata wane ki. Nau ku sasia ru nai ana maedangi ki tafau laona beu fuana folae ki, ma 'i laona Beu Abu God fua ne kada wane ki kera oku mai, kera ka rongoa. Ma nao nau si fata agwa go ana ta ru.

21 'Uta ne 'oe ledi nau 'urinai? 'Oe ledia lalau 'amu wane ne kera rongoa
ru ne nau ku saea fuada ki. Kera ne saitamana ru ne nau ku saea fuada
ki.”
22 Kada sa Jesus fata go 'urinai, te wane ana wane folo ki leka mai, ma
ka fidalia, ma ka fata 'uri, “'Uta ne 'oe fata 'urinai fuana 'inita fataabu?”
23 Sa Jesus olisia ka 'uri, “Dia nau ku saea ta ru ne nia garo, 'oe saea na
ru ne nau ku garo ana. Ma dia nao nau si saea go ta ru garo, 'uta ne 'oe
fidali nau?”
24 Burina ru nai sa Anas ka kwatea na kau sa Jesus siana sa Kaeafas, na
'inita fataabu. Ma 'abana ki kera kani 'ua fafida.

Sa Pita tofea lau sa Jesus
(Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Ma kada sa Pita nia uu, ma ka sara 'ana, na wane ne kera uu senai
fainia, kera fata 'uri fuana, “'Oe ta wane ana fafurongo na wane ne kera
ketoa ne?”
Ma sa Pita nia tofe, ma ka fata 'uri, “Nao 'asiana, nau nao!”
26 Ma te wane ana wane rao 'inita fataabu nia to laugo senai. Na wane
nai nia na wanefuta na wane rao be sa Pita nia kwae musia na alingana,
ma nia ka fata 'uri, “Kada be kera daua sa Jesus laona oole be, nau kwaisae
nau ada to'omu laugo fainia?”
27 Ma sa Pita ka fata 'uri, “Nao! Nao lau nau be.” Ana kada nai go na
karai ka angi na.

Kera talaia kau sa Jesus
siana sa Paelat
(Matiu 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Ma ana makalokalo 'i 'ofodangi, kera ka talaia sa Jesus fasia lume sa
Kaeafas, 'uria lume baita sa Paelat, na wane gwaungai ana kula nai. Kada
nai, fanaonao Jiu ki kera uu ga 'ada kau 'i maa, sulia dia kera ru laona lume
wane ne nia nao lau na wane Jiu, kera fia ne kera kai sua naona God. Ana
kada nai, kera doria kera ka to falu makwalia 'anilana na Fafanga ana
Daofa Liue.
29 Ma sa Paelat ka ru kau siada 'i maa, ma ka ledi 'uri, “Ru 'uta ne mulu
fai fafia ana wane ne fuana ketolana?”
30 Kera olisia kera ka fata 'uri, “Wane ne nia sasia na ru ta'a ki ne kalu
ka talaia mai siamu. Dia nao, nia 'afitai kalu ka talaia mai siamu.”
31 Sa Paelat ka fata 'uri fuada, “Dia ni 'urinai, mulu talaia kau, mulu ka
ketoa sulia te ne taki kamulu ki saea.”
Kera ka fata 'uri, “Na taki kamulu ki 'i Rom ne kalu to farana, nia luia
nao kalu si saungia ta wane.”
32 Nia 'urinai, fua ka famamana te ki be sa Jesus nia saea ka suina sulia
na maelana. Sulia na wane fasia 'i Rom ki, kera saungia wane ki ana na
'airarafolo.
33 Sa Paelat ka oli lau 'uria laona lume nia, ma ka saea mai sa Jesus siana,
ma ka ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe ne na kingi wane Jiu ki ne?”
34 Ma sa Jesus olisi ka 'uri, “'Uri ma na ledilae ne nia leka mai fasi 'oe
talamu, naoma tani wane ne kera farongo 'oe suli nau?”
35 Ma sa Paelat ka fata lau ka 'uri, “Nau nao lau na wane Jiu ne! Na
wane 'oe ki, ma na fataabu baita ki talada ne, kera talai 'oe mai siaku. Na
te ta'a ne 'oe sasia?”
36 Ma sa Jesus olisia ka 'uri, “Na 'Initoe nau nao lau fasia molagali ne.
Ma dia na 'Initoe nau ne ru laona molagali, na wane nau ki kera ka firu

'usi nau fasia na kwatelaku fua fanaonao Jiu ki. Na 'Initoe nau, nao lau ru
laona molagali ne go."
37 Ma sa Paelat ledia ka 'uri, "'Uri ma 'oe ta kingi ne?"
Ma sa Jesus olisia ka 'uri, "'Oe ne 'oe saea nau na kingi. Nau ku futa, ma
nau ku dao mai laona molagali ne fuana te ru go, fua nau fata sulia na ru
mamana. Ma sa ti ne doria na ru mamana, nia rosuli nau."
38 Sui sa Paelat ka ledia lau ka 'uri, "'Uri ma na te ne mamanae?"

Kera ketoa sa Jesus
fuana maelae
(Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Ma sa Paelat ka oli lau 'i maa siana wane ki, ma ka fata 'uri fuada, "Nao
nau si dao go to'ona ta ta'alae ana wane ne.
39 Boroi ma sulia na falafala kamulu, nau ka 'idufa lugea te wane fua
mulu ana kada ana Fafanga ana Daofa Liue. 'Uri ma kamulu doria nau
lugea na kingi Jiu ki fua mulu?"
40 Ma kera ka akwa koko kera ka fata 'uri, "Nao! Na wane ne nao 'oe si
lugea! Kalu doria 'oe lugea mai sa Barabas!" Aia, sa Barabas nia na wane
beli.

19

1 'Urinai go sa Paelat ka kwatea na sa Jesus fuana wane ni omee ki, ma
ka saea kera ka namusia.
2 Ma kera ka 'erea na te 'eregwau ana 'oko ngangara, ma kera ka alua
ana gwauna sa Jesus. Sui kera ka famasa ana na maku meo, dia ta kingi.
3 Sui kera ka leka mai siana, ma kera ka 'uri, "Kalu fabaita 'oe, na kingi
wane Jiu ki." Ma kera ka fidalia.
4 Ma sa Paelat ka ru lau kau siana wane 'oro ne kera oku ki, ka fata 'uri,
"Nau kai ngalia mai na wane ne siamulu, fua mulu ka saitamana ne nao
nau si dao to'ona go ta ta'alae ani nia."
5 Sui, sa Jesus ka ru mai 'i maa, ma ka sengia na 'eregwau ana 'oko
ngangara, ma na maku meo. Ma sa Paelat ka fata 'uri fuada "Ada to'ona
basi na wane ne!"
6 Ma ana kada fataabu baita ki, ma na wane ne kera folo 'usia na Beu
Abu God, kera ada to'ona, kera fi akwa baita lau, ma kera ka 'uri, "'Oe
saungia! Foto'ia ana 'airarafolo!"
Sa Paelat ka fata 'uri, "Dia 'urinai, kamulu ka ngalia, ma mulu kai foto'ia
ana 'airarafolo. Sulia nao nau si dao to'ona go ta ta'alae ani nia."
7 Na wane ki kera ka fata 'uri fuana sa Paelat, "Kalu too ana na taki
fuana wane 'uri nia ka mae, sulia nia saea ne nia na Wele God."
8 Kada sa Paelat nia rongoa ru nai, nia ka mau 'asiana liufia 'i nao.
9 Ma nia ka oli lau 'i lume ka ledia sa Jesus ka 'uri, "'Oe wane fasia 'i fai
ne?"
Ma sa Jesus nao si saea go ta ru.
10 Sa Paelat ka fata lau 'uri fuana, "'Uri ma nao 'oe si doria go fatalae fai
nau? Nao 'oe si saitamana go ne, nau ku too ana nikilalae fuana saelana
fua kera ka luge 'oe, naoma kera ka saungi 'oe ana 'airarafolo?"
11 Sa Jesus olisia ka fata 'uri, "Nia mamana 'oe too ana nikilalae fua 'oko
sasi 'urinai aku. Boroi ma God go ne nia kwatea na nikilalae nai fuamu.
Nia ne na wane ne nia kwate nau fuamu, nia sasia na ru ne ta'a 'asiana
ka liufia na ru 'oe sasia."

12 Ana kada sa Paelat nia rongoa fatalana sa Jesus, nia ka nani 'uria ta
ru fua nia ka lugea. Boroi ma na Jiu ki, kera akwa baita kera ka 'uri, “Dia
'oe lugea wane ne, 'oe nao lau wane kwaimani kingi baita 'i Rom. Sulia
dia ta wane saea nia ne na kingi, nia susia na kingi baita 'i Rom.”
13 Kada sa Paelat nia rongoa na fatae nai ki sui, nia ka talaia kau sa Jesus
'i maa, ka gouru ana kula ni kwaiketoie ne kera saea ana “Tatafe fau”, ma
na fatae Jiu ne “Gabata.”
14 Ana kada nai, nia tofungana asoa na ana maedangi fua sasi akaulae
ana ru ki fuana Fafanga ana Daofa Liue. Ma sa Paelat ka fata 'uri fuana
wane Jiu ki, “Ada to'ona basi na kingi kamulu.”
15 Ma na wane ki kera akwa, kera ka fata 'uri, “Saungia! Saungia! Foto'ia
ana 'airarafolo!”
Sa Paelat ka ledida lau ka 'uri, “'Uri ma kamulu doria nau foto'ia na
kingi kamulu ana 'airarafolo?”
Ana kada nai, na fataabu baita ki olisia kera ka 'uri, “Nia nao lau na
kingi kalu. Te kingi ne 'i Rom go ne na gwaungai kalu!”
16 Ma sa Paelat ka kwatea sa Jesus fuana wane ni omee ki, fua ne kera
ka foto'ia ana 'airarafolo.

Kera foto'ia sa Jesus
ana 'airarafolo
(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Ma kera ka talaia na kau sa Jesus.
17 Ma nia leka ka ngalia na 'airarafolo nia talana 'uria na kula ne kera
saea ana 'i Golgota ana fatae wane Jiu. (Na fadalana sataeru nai ne “Na
kula ana lelete wane.”)
18 Ma senai kera ka foto'ia ana 'airarafolo. Ma na ro wane ki laugo ne
kera foto'ida senai, te wane ana bali mauli ma ta wane ana bali 'o'olo, ma
kera ka foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo ne uu 'i safitadaro.
19 Ma sa Paelat ka kedea na fatae, ma kera ka alua 'i gwauna 'airarafolo
sa Jesus. Na fatae nai ki nia kedea ka 'uri, “Sa Jesus fasia 'i Nasaret, na
kingi Jiu ki.”
20 Kula ne kera alua na 'airarafolo ne kera foto'ia sa Jesus ana, nao si tau
go fasia 'i Jerusalem. Ma wane 'oro ana Jiu ki kera idumia fatae ne. Ma na
fatae ne kera kedea laugo ana olu fatae 'e'ete ki: Fatae wane Jiu ki, fatae
wane Rom ki, ma na fatae wane Grik ki laugo.
21 Ma na fataabu baita ki, kera ka fata 'uri fua sa Paelat, “Nao 'oe si kedea
lau na ‘Kingi Jiu ki!’ Boroi ma 'oe kedea lalau 'uri, ‘Nia 'ana talana ne fata
'uri, nau na kingi wane Jiu ki.’ ”
22 Sui sa Paelat ka olisida ka fata 'uri, “Te ne nau ku kedea ka suina, nia
ka to na 'ana 'urinai.”
23 Ma 'i burina ne wane ni omee ki kera foto'ia sa Jesus ana 'airarafolo ka
sui, kera ka ngalia na maku nia ki, ma kera ka tolingia ana na fai bali ru ki
fuana fai wane nai ki. Ma na maku fafo baita nia, ne nao ta tai ladolana,
kera saungainia ga 'ada ana te maku baita ne gwala.
24 Ma na wane ni omee ki kera ka fata 'uri fuada kwailiu, “Nao kulu si
musia falia lau na maku ne. Kulu daisi 'uria, dia sa ti ne daisi ka dao na
ana, nia ne kai ngalia.” Nia 'urinai fuana ka famamana Kekedee Abu be
nia 'uri, “Kera tolingia na maku nau ki fuada, ma kera ka daisi 'uria maku
fafo baita nau.” Na ru ne ki na wane ni omee ki ne kera sasia.

25 Na gaa sa Jesus, ma na ai keni futa gaa sa Jesus, ma ni Mary 'afe sa
Klopas, fainia ni Mary fasia 'i Magdala ne kera uu 'aena na 'airarafolo sa
Jesus.
26 Ma na fafurongo be sa Jesus nia kwaimani fuana, nia uu laugo 'i senai
fainia gaa sa Jesus. Kada sa Jesus nia ada to'ona gaa nia fainia na fafurongo
ne nia kwaimani fuana kera uu karangia, nia ka fata 'uri fuana gaa nia,
“Gaa 'ae, na wele 'oe na nena.”
27 Sui, nia ka fata 'uri lau fuana fafurongo nai, “Na gaa 'oe na nena.”
Ma ka safali ana kada asoa nai, na fafurongo nai ka talaia na gaa sa Jesus
'uria lume nia fua nia ka ada sulia.

Maelana sa Jesus
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 'I burina ru ne ki sui, sa Jesus saitamana ne na raoe nia ki, nia sui
tafau na. Ma nia ka fata 'uri, “Nau ku maeliku” fua ka famamana fatae
laona Kekedee Abu.✡
29 Ma ana kula nai, kera alua te tiu ne fungu ana waeni 'afae. Ma kera
ngalia te lumulumu asi, ma kera ka kutumainia laona waeni nai, sui kera
ka alua maana na mae 'ai kera saea ana “hisop”, kera ka kwate 'uria maana
ngiduna sa Jesus.
30 Ana kada sa Jesus nia ku to'ona sui, nia ka fata 'uri, “Nia suina.”
Burina nia saea fatae nai ki sui go, nia ka gwautoli na, ma ka mae na.

Kera labua kakaraona sa Jesus ana sue

31 Ma 'i burina ru ne ki sui, fanaonao Jiu ki kera leka mai, kera ka ledia sa
Paelat fua ka alamatainia fua wane ni omee ki kera leka, ka 'oia 'aena olu
wane ne kera foto'ida ana 'airarafolo ki, fua ne kera ka mae 'ali'ali. Sulia
kera doria ka lafua na nonida fasia 'airarafolo ki ana fa dangi nai. Sulia fa
dangi ne nia na fa dangi fua sasi akaulae Jiu ki makwalia maedangi ana
Sabat. Ma kera nao si doria ne wane mae ki ka daukukulu ana 'airarafolo
ana Sabat. Sulia Sabat nai, nia na maedangi 'initoa 'asiana.
32 Ma wane ni omee ki kera leka mai, kera ka 'oia 'aena ro wane be kera
foto'ida fainia sa Jesus ana 'airarafolo.
33 Boroi ma kada kera dao to'ona sa Jesus, kera ka ada to'ona nia mae
suina. Nia ne, kera nao si 'oia 'aena sa Jesus.
34 Sui ka 'urinai boroi 'ana, te wane ada ne nia doria ka famamana lea
ana, nia ngalia na sue, ma ka labua kakaraona sa Jesus. Ma kera ka ada
to'ona 'abu fainia kafo 'e igwa mai.
35 Nau ku ada to'ona ru nai, ma nau ku fata sulia, fua ne kamulu tafau
mulu kai famamana laugo. Na ru ne nau ku saea nia mamana, ma nau ku
saitamana na fatalaku nia mamana laugo.
36 Ma ru nai ki ka 'urinai, fua ne ka famamana Kekedee Abu be fata 'uri,
“Te suli boroi 'ana nao si mo'oi go.”✡
37 Ma ta bali Kekedee Abu laugo nia 'uri, “Na wane ki kera kai bubungia
wane ne, kera labua na nonina.”✡

Kera alua nonina sa Jesus laona faoda gwau
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Ma burina ru nai ki, sa Josef na wane fasia 'i Arimetea, nia leka mai
ka gania sa Paelat 'uria nonina sa Jesus, fua kera ka ngalia. Sa Josef, nia
ta wane ana fafurongo sa Jesus ki laugo, boroi ma nia nao si doria wane

✡ **19:28** Psalm 69:21; 22:15 ✡ **19:36** Eksodas 12:46; Nambas 9:12; Psalm 34:20 ✡ **19:37** Sekaraea 12:10

ki ka saitamana, sulia nia mau ana fanaonao Jiu ki. 'Urinai sa Paelat ka
alamatainia, ma nia leka mai ka ngalia.
39 Ma sa Nikodimas be nia leka siana sa Jesus laona rodo, nia leka fainia
sa Josef, ma ka ngalia olu akwala kilo 'ana ru moko lea ki fuana alulana
fainia nonina wane mae. Na satana ru ne “mira” fainia “alos.”
40 Ro wane ne ki, keroa ngalia nonina sa Jesus, ma keroa ka 'afua ana
'aba maku kwao lea fainia na ru moko lea nai ki. Keroa sasia ru ne sulia
falafala Jiu ki ana sasi akaulae ana wane mae ki fuana alulana laona faoda
gwau.
41 Ma te oole nia to karangia kula ne kera saungia sa Jesus ana. Ma te
faoda fuana alulana nonina wane mae ki to laugo ana kula nai. Ma na
faoda nai ne ru falu ga 'ana, kera nao si alua 'ua ta wane 'i laona.
42 Ma sulia maedangi nai nia na maedangi fuana sasi akaulae fua Sabat,
ma na faoda nai nia to karangida laugo, keroa leka ka alua nonina sa Jesus
'i laona faoda nai.

20

Sa Jesus nia tatae
fasia na maea
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 'I 'ofodangi ana Sande kada rorodoa 'ua, ni Mary fasia 'i Magdala ka
leka 'i maana na faoda, ma ka ada to'ona na fau be kera alua bokota na
maana, nia abuli ka suina.
2 Ma nia ka lae 'ali'ali siana sa Simon Pita, ma na fafurongo be sa Jesus
nia kwaimani ana, ma ka fata 'uri fuadaro, “'Tani wane kera ngalia na
nonina na 'Aofia fasia faoda be, ma kalu ka ulafusia 'i fai ne kera alua
ana.”
3 Sui sa Pita ma na fafurongo be, keroa ka leka na 'uria na faoda gwau
nai.
4 Ma keroa ka lae tafau, ma na fafurongo nai ka lae 'ali'ali ka liufia sa
Pita, ma ka eta dao maana faoda.
5 Ma nia ka 'agwaoro, ma ka ada to'ona na maku kwao be ki tafau, ma
nao nia si ru go laona.
6 Ma sa Simon Pita ka dao mai 'i buri, ma ka leka daofa liu na 'uria laona
faoda nai. Nia ka ada to'ona na maku kwao be nia tio go ana 'i senai,
7 fainia na 'aba maku be kera 'afua ana gwauna sa Jesus. Na 'aba maku
nai nao si tio lau fainia na 'aba maku kwao be ki, boroi ma nia lukuma,
ma ka tio na 'ana taifilia.
8 'Urinai na wane be eta dao maana faoda ka ru laugo kau 'i laona. Nia
ka ada to'ona, ma ka famamana.
9 Ma nao kera si saitamana 'ua na Kekedee Abu be saea nia kai mauri
lau fasia maea.
10 Ma 'i burina ru ne, na ro fafurongo nai ki, keroa ka oli na 'adaro.

Ni Mary fasia 'i Magdala
nia ada to'ona sa Jesus
(Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11)

11 Ma ni Mary ka uu 'ua maana faoda, ma ka angi ga 'ana. Ma kada nia
angi, nia 'agwaoro ka ada kau laona faoda gwau.
12 Ma nia ka ada to'ona ro 'ainsel ki, keroa rufia maku kwao ki. Ma na
ro 'ainsel nai ki, keroa gouru ana kula be nonina sa Jesus tio ana, ta ai ana
gwauna tio, ma ta ai ana kula ne 'aena tio ana.

13 Na ro 'ainsel nai ki, keroa ka ledi 'uri ana ni Mary, “Keni ne 'ae, 'uri
ma 'oe angisia te ne?”
Ma nia ka olisidaro ka 'uri, “Na nonina na 'Aofia nau ne kera ngalia fasia
'i seki, ma nau ku ulafusia 'i fai ne kera alua ana.”
14 Ma 'i burina nia fata 'urinai ka sui, nia kari abulo, ma ka ada to'ona
te wane nia uu ga 'ana, ma nao nia si ada saitamana go ne wane ne nia sa
Jesus.
15 Ma sa Jesus ka ledia ka 'uri, “Keni ne 'ae, 'uta ne 'oe angi? Ma sa ti ne
'oe nani 'uria?”
Ma ni Mary ka kwaisae nia na wane ne ada sulia na oole nai. Ma nia
ka 'uri fuana, “Dia 'oe ngalia na nonina 'Aofia nau, nau doria 'oe farongo
nau ana 'i fai ne 'oe alua ana, fua ne nau leka ku ngalia.”
16 Sui, sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Mary 'ae!”
Ma ni Mary ka abulo, ma ka ada kau, ma ka ada saitamana, ma ka fata
'uri fuana, “Raboni 'ae!” Ma na fatae ne “Raboni” ana fatae wane Jiu ki
fadalana ne “Wane Famanata.”
17 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “Nao 'oe si dau lau fafi nau, sulia nau
si oli 'ua siana na Maa 'i langi. 'Oe oli siana na wanefuta nau ki, ma 'oe
farongoda, nau ku leka na siana Maa nau, ma na Maa kera. Nia ne na God
nau, ma na God kera.”
18 Sui ni Mary fasia 'i Magdala ka oli, ma ka farongoa na fafurongo ki ne
nia ada to'ona na 'Aofia. Ma ni Mary ka fata laugo fuada sulia na ru ne sa
Jesus nia saea fuana.

Na fafurongo ki ada to'ona sa Jesus

(Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Ma 'i saulafi ana Sande, na fafurongo ki kera oku 'i laona te lume, ma
kera ka bilaki 'usia na mae ki. Ma kera sabia laugo mae ki, sulia kera mau
ana wane fanaonao 'i Jiu ki. Ma sa Jesus ka sakatafa, ma ka uu 'i safitada,
ma nia ka fata 'uri, “Na aroaroe ka to fai kamulu.”
20 Ma 'i burina ne nia saea na fatae nai, nia ka fatainia ro 'abana ki ma
na kakaraona fuada. Ma na fafurongo ki kera eele 'asiana ana kada kera
ada to'ona na 'Aofia.
21 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuada, “Na aroaroe ka to fai kamulu. Dia
na Maa be nia odu nau mai, nau ku odu kamulu laugo.”
22 Sa Jesus ka saea fatae ne, sui ka mangofida, ma ka fata 'uri, “Mulu
ngalia na Anoeru Abu.
23 Dia mulu kai manataluge ana ta'alae na wane ki, God kai manataluge
laugo ada, ma na ta'alae kera ki kai aluge fasida. Ma dia nao mulu si
manatalugeda, God boroi nao si manataluge laugo ada, ma na ta'alae kera
ki boroi nao si aluge laugo fasida.”

Sa Tomas ada to'ona sa Jesus

24 Ma te wane ana akwala ma ro fafurongo nai ki ne satana sa Tomas ne
kera saea laugo ana na 'I'iu, nao nia si to faida ana kada ne sa Jesus dao
ana.
25 Ma na fafurongo ne kera to ki, kera ka fata 'uri fuana sa Tomas, “Kalu
ada to'ona na 'Aofia.”
Sui sa Tomas ka fata 'uri fuada, “Dia nau ku ada to'ona na sisibe be
fulina nila ki 'i 'abana, ma nau ku samo to'ona na sisibe nai ki ana 'abaku,
ma nau ku alua na 'abaku laona fulina mae maale be kakaraona, nau ku
fi famamana. Ma dia nao nau si sasi go 'urinai, nao nau si famamana go.”

26 Ma ana fiuna maedangi 'i buri, na fafurongo be ki kera oku laugo
laona lume be, ma sa Tomas ka to na faida. Ma kera ka sabi 'usia laugo
na mae ki. Sui sa Jesus ka dao mai, ma ka uu 'i safitada, ma ka fata 'uri,
“Aroaroe ka to fai kamulu.”
27 'Urinai sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Tomas, “Tomas 'ae, 'oe alua na
kakaumu 'i seki laona 'abaku, ma 'oe ada to'ona laugo na ro 'abaku ki.
Sui 'oe taga mai na 'abamu, ma 'oko alua 'i laona fulina mae maale ne 'i
kakaroku. Nao 'oe si manata ruarua, boroi ma 'oe famamana na!”
28 Ma sa Tomas ka olisia ka 'uri, “'Oe na 'Aofia nau, ma na God nau.”
29 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe famamana ga 'amu, sulia 'oe ada
to'oku. Na 'oilakie fua sa ti ne nao si ada to'oku, boroi ma kera famamana
ga 'ada ani nau.”
30 Na fanadae 'oro ki ne sa Jesus sasia lau maana na fafurongo nia ki,
boroi ma nao nau si kedea go laona buko ne.
31 Nau ku kedea na ru ne ki, fua ne mulu kai famamana sa Jesus ne na
Christ, na wane be God nia filia fua 'adomilana wane ki, ma nia na ne na
Wele God. Ma sulia na famamanalae kamulu ana sa Jesus, mulu kai too
ana na maurie firi.

21

Sa Jesus nia dao fatai lau

1 'I buri'ana ru ne, sa Jesus ka fatai lau fuana fafurongo nia ki ninimana
'osi 'i Galili.* Ma ru nai ka fuli 'uri:
2 Sa Simon Pita, ma sa Tomas ne kera saea ana na 'I'iu, ma sa Nataniel
na wane fasia 'i Kena laona lofaa 'i Galili, na ro wele sa Sebedi ki, ma ta
ro fafurongo lau, kera oku.
3 Ma sa Simon Pita ka fata 'uri fuana wane nai ki, “Nau leka dee ie na
'aku.”
Ma kera saea fuana kera ka 'uri, “Kalu doria leka laugo mai fai 'oe.” Ma
kera leka, ka taelia na baru. Boroi ma ana fa rodo nai, kera nao si deea
go ta te gwa ie.
4 Ma 'ofodangi kada nia la na, sa Jesus ka uu na ninimana 'osi. Ma
fafurongo nia ki, kera nao si ada saitamana nia go.
5 Sui sa Jesus ka fata kau fuada ka 'uri, “Kwaimani nau ki 'ae, 'uri ma
kamulu deea ta ie?”
Ma kera olisia kera ka 'uri, “Nao go!”
6 Ma nia ka fata 'uri, “Mulu ka 'ui 'ania na furai kamulu 'i bali 'o'olo ana
na baru, ma kamulu kai deea tani ie.” Ma kera ka 'ui 'ania na furai, ma
ka 'afitai 'asiana fua lafutailana mai, sulia ie ki kera 'oro 'asiana.
7 Sui na fafurongo be sa Jesus nia kwaimani fuana, ka fata 'uri fuana sa
Pita, “Na 'Aofia loko!” Ma kada sa Simon Pita nia rongoa na ru ne, nia ka
ofi ana na maku gwala nia, sulia nia lugea na maku nia, ma ka lofo laona
kafo.
8 Ma na fafurongo ki keroa ka 'e leka mai 'i sara ana na baru. Ma keroa
ka tara mai na furai seki fungu ana ie, sulia keroa ne nao si to tau go fasia
'i sara, ka bobola go ana fuana te talanga falie.
9 Ma kada kera koso 'i sara, kera ka ada to'ona te ere nanaola na ma ie
ki ka nia laona fainia lifu beret ki laugo.

* **21:1** Taebirias ne ta sataeru laugo fuana 'osi 'i Galili.

10 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Mulu ngalia mai tani gwa ie ana ie ne
mulu deea ki.”
11 Sa Simon Pita ka leka kau laona baru, ma ka tara mai na furai nai 'i
sara. Na furai nai ka fungu ana ie baita ki tafau go, te talanga ma lima
akwala ma olu gwa ie. Sui boroi 'ana na ie ka 'oro, na furai nai nao si foga
go.
12 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuada, “Leka mai, mulu fanga 'amulu.” Boroi
ma nao ta wane ada si ledi go 'uri, “'Oe sa ti ne?” Sulia kera saitamana ga
'ada ne nia na 'Aofia.
13 Ma sa Jesus leka ka ngalia na beret, ma ka kwatea fuana fafurongo
nia ki, ma ka sasi 'urinai laugo ana gwa ie ki.
14 Na oluna kada na ne sa Jesus nia fatai fuana fafurongo nia ki 'i burina
ne nia tatae fasia na maea.

Sa Jesus fainia sa Pita

15 Ma kada kera fanga ka suina, sa Jesus ka fata 'uri fuana sa Simon Pita,
“Simon na wele sa Jon 'ae, 'uri ma 'oe kwaimani aku ka liufia fafurongo
ne kera kwaimani aku ki ne?”
Ma nia olisia ka 'uri, “Iu, 'Aofia. 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku
kwaimani amu.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe ada sulia na kaela sipsip nau ki.”
16 Ma sa Jesus ka fata 'uri lau fuana ruana kada, “Simon na wele sa Jon
'ae, 'uri ma 'oe kwaimani aku?”
Ma nia ka olisia ka 'uri, “Iu, 'Aofia. 'Oe saitamana ga 'amu ne nau ku
kwaimani amu.”
Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe ada sulia na sipsip nau ki.”
17 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri ana oluna kada, “Simon na wele sa Jon 'ae,
'Oe kwaimani fuaku?”
Ma sa Pita ka liodila na, sulia sa Jesus nia ledi olu ru na ana ka 'uri,
“'Uri ma 'oe kwaimani fuaku?” Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, “'Aofia 'ae, 'oe
saitamana ru ki tafau na, ma 'oe saitamana ga 'amu ne nau ku kwaimani
amu.”
Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe ada sulia na sipsip nau ki.
18 Ru mamana nau ku saea fuamu, kada 'oe fi baita ana, 'oe ofi 'amu
talamu, ma 'oko leka 'amu talamu ana kula ne 'oe doria lekalae 'uria. Boroi
ma ana kada 'oe kai ngwaro, 'oe taga na 'abamu, ma ta wane 'e'ete ne ka
kani fafi 'oe, ma ka talai 'oe kau 'uria kula ne nao 'oe si doria lekalae 'uria.”
19 Sa Jesus ka saea ru ne, fua ka fatainia na maea ne sa Pita kai mae ana,
ne nia kai fa'initoa God ana. Sui sa Jesus ka fata 'uri fuana, “'Oe leka mai
buriku.”
20 Ma sa Pita abulo, ma ka ada to'ona na fafurongo be sa Jesus nia
kwaimani ana. (Nia wane ne nia to karangia sa Jesus ana kada kera fanga,
ma ka ledia 'uri, “'Aofia 'ae, sa ti ne kai 'olomaelamu?”)
21 'Urinai kada sa Pita ada to'ona, nia ledia sa Jesus ka 'uri, “'Aofia 'ae, te
mone ne fuana wane ne?”
22 Sa Jesus ka olisia ka 'uri, “Sulia dia nau ku doria na wane ne kai mauri
'ana, leka ka dao ana kada nau ku oli mai, nia nao lau na 'aberolae 'oe nai.
Ma 'oe leka lalau mai 'amu suli nau.”
23 Aia, te ununue ka talofia matangana wane famamana ki. Kera saea
na fafurongo nai nao nia si mae. Boroi ma sa Jesus nao si saea lau ne
na wane ne nao si mae. Nia fata ga 'ana 'urinai, “Dia nau ku doria na
wane kai mauri 'ana, leka ka dao ana kada nau ku oli mai, nia nao lau na
'aberolae 'oe nai.”

Fatae 'isi ki

24 Ma na fafurongo ne sa Pita ka ledia sa Jesus sulia, nia go ne fata sulia
ru ne ki tafau, ma ka kedea. Ma kalu saitamana na ru ne nia fata sulia,
nia mamana na.
25 Sa Jesus sasia ru 'oro ki lau. Ma dia kera kekede sulida tafau, nau fia
alamia na molagali ne boroi, nao si bobola fuana daulae fafia na buko ki
ne kera kedea ru nai ki laona.

Raolana Lifurongo Ki

Sa Luk ne kedea na buko ne sulia raolana na lifurongo ki. Nia kedea buko ne fuana te wane ne satana sa Tiofilas. Nia kedea laugo na buko ne kulu saea ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ.

Sa Luk kekede sulia te ne nia fuli ana fikute wane famamana, burina ne sa Jesus nia oli na 'uria 'i langi. Ana kada nai, wane famamana God ki, kera ta 'oro na, ma kera ka safali liulae fua sae kwailiulae ana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ ana kula 'oro ki, leka na wane 'oro ki ka famamana, ma na fikute wane 'oro ki ka tae laona molagali.

Sa Luk sasi 'uria kai fatai fola ana ne na wane famamana ki, kera nao si doria falilana na gwaungaie 'i Rom, naoma tani wane lau. Boroi ma kera doria lalau kera tafau fuana rongolana ma na famamanalana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ.

Na ru talingai ana na buko ne, na fatae sulia raolana Anoeru Abu ana fa dangi ana Pentekos. Anoeru Abu leka mai fua nia kwaitalai, ma ka kwai'adomi ana wane God ki ana kada ki tafau, sui boroi 'ana ta kula 'i fai nia saea kera kai leka 'uria. Ta ru lau ne sa Luk kekede sulia tani fatae talingai ana na lifurongo ki ne kera saea fuana wane ki. Ma nia kekede sulia na ru ne fuli fuana wane famamana ki ana kada nai. Nia fatai madakwa ana fuaka ne God nia too ana nikilalae baita, ma nao ta ru si susia Farongoe Lea.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Na Farongoe Lea takalo kwailiu laona 'i Jerusalem *1:1–8:3*
Farongoe lea talofia 'i Jiudea ma 'i Samaria *8:4–12:25*
Etana lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *13:1–14:28*
Fanaonao ana fikute wane famamana ki, kera oku 'i Jerusalem *15:1-35*
Ruana lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *15:36–18:22*
Oluna lekalae sa Paul fuana fatalolana Farongoe Lea *18:23–21:16*
Kera ngali sa Paul 'uria 'i Rom *21:17–28:31*

Sa Luk kekede lau fuana sa Tiofilas

1 Fuamu Tiofilas 'ae, laona etana kekedee be nau, nau ku kekede sulia
ru ki tafau ne sa Jesus sasia, ma ka famanata ana,
2 leka ka dao ana fa dangi be God ngalia 'uria 'i langi. 'I naona ne nia ra
'uria 'i langi, nia ka kwatea fatae talingai ki ana Anoeru Abu fuana wane
ne nia filida fuana lifurongo nia ki.
3 Ma sulia fai akwala fa dangi ki lau burina maelana, ana kada 'oro ki
nia fatainia talana fuana lifurongo ki, ma nia ka fulia ru ki, fua sae ka
famamana ne nia mauri. Kera ka ada to'ona, ma nia ka fata faida sulia na
falafala ne God kai gwaungai ana fafia wane nia ki.
4 Ma ana te kada ana okulae kera fainia sa Jesus, nia kwatea na fatae
talingai fuada ka 'uri, “Nao mulu si leka fasia 'i Jerusalem. Mulu kai
makwalia na kwatea be Maa nau eta fatae ana. Kamulu rongoa na be
nau ku fata na mai sulia ka 'uri,
5 ‘Sa Jon nia siuabua go wane ki ana kafo, ma nao si tau, God kai siuabu
kamulu ana na Anoeru Abu.’ ”

Sa Jesus ra 'uria 'i langi

6 Ma ana kada ne lifurongo ki kera oku lau fainia sa Jesus, kera ledia
kera ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, 'uri ma, kada te na ne 'oe kai 'ui 'ania 'initoe
'i Rom, ma 'oko olitainia na 'initoe be fua malu wane Israel ki?”
7 Ma sa Jesus ka olisida ka 'uri, “Nao lau ta ru fua mulu ka saitamana fa
dangi ma na kada 'urinai ki, sulia Maa nau ne alua tafau kada fuana ru
ne ki kai dao mai.
8 Boroi ma kamulu ne, kada Anoeru Abu kai dao mai fafi kamulu, mulu
kai too ana nikilalae. Ma mulu kai fata suli nau seki 'i Jerusalem, ma ana
fere ki tafau 'i Jiudea ma 'i Samaria, ma ka dao ana fere ki tafau laona
molagali.”
9 Ma burina ne nia saea ru ne ki tafau, God ka ngalia na 'uria 'i langi.
Ma kada kera bubu ga 'ada 'ua, te gwa salo ka susia, ma kera nao si ada
to'ona na.
10 Ma kada kera bubu talingai ga 'ada 'alaa 'uria 'i langi fuana adalae
to'ona, kada ne nia ra, na ro wane keroa ofi ana maku kwao ki 'ali'ali mai,
keroa ka uu na faida.
11 Ma keroa ledida keroa ka 'uri, “Kamulu wane 'i Galili ki, 'uta ne
kamulu uu go 'amulu 'i seki, ma mulu ka adaada 'alaa go 'amulu 'uria
laona mamanga? Sa Jesus be God ngalia fasi kamulu 'uria 'i langi, kai oli
laugo mai, dia be mulu ada to'ona nia ra 'uria 'i langi.”

Na wane fua talalana sa Jiudas

12 Sui na wane ni lifurongo ki, kera ka oli 'uria 'i Jerusalem fasia gwauna
fa uo ne kera saea ana Olif, ne bobola fainia te kilomita fasia 'i Jerusalem.
13 Ma kada kera dao na 'i Jerusalem, kera ka ra 'uria na mae lume ne
kera to ana 'i langi. Ma satana wane nai ki ne: sa Pita, sa Jon, sa Jemes,
sa Andru, sa Filip, sa Tomas, sa Batolomiu, sa Matiu, sa Jemes na wele sa
Alfeas, sa Simon ta wane ana wane be kera doria tarilana wane Rom ki
fasia 'i Israel, ma sa Jiudas na wele sa Jemes.
14 Ma kera 'idufa oku 'urinai sulia te manatae wane fuana folae fainia
tani keni laugo, ma ni Mary na gaa sa Jesus, fainia na wanefuta sa Jesus
ki.
15 Ma ana te kada kera oku senai, te telenge ma ro akwala wane
famamana ki ne kera oku mai. Ma sa Pita tae uu ka fata 'uri fuada,
16-17 “Wane kwaimani nau ki 'ae, na Kekedee Abu sulia sa Jiudas fuli
mamana na, sulia na Anoeru Abu be fata ana sa Deved sulia sa Jiudas. Sa
Jesus be filia laugo sa Jiudas fua nia ta te wane akulu fuana sasilana na
raoe ne fuana lifurongolae, boroi ma sa Jiudas be talaia mai wane ki fua
daulana sa Jesus.”
18 ('Urinai sa Jiudas ka ngalia malefo be kera foli nia ana fua nia ka
'olomaelana sa Jesus, ma ka folia ana na lifu gano. Ma laona gano nai, nia
'e 'asia, ma na guina ka foga, ma na guina ka busu tafa na 'i maa.
19 Ma na wane ne kera to 'i Jerusalem, kera rongoa ru ne fuli fuana
sa Jiudas, ma kera ka saea na gano nai ana fatae kera “Akeldama.” Ma
fadalana na fatae nai ne na “Gano Ana 'Abu.”)
20 Ma sa Pita ka fata lau 'uri, “Ru ne fuli dia be kera kedea laona buko
Psalm ki nia 'uri, ‘Na lume nia ka gwau, ma nao ta wane si to laona.’✡ Ma
te kekedee laugo be nia 'uri, ‘Nia lea fuana ta wane lau ne kai talana fua
kai ngalia raoe be nia.’✡
21-22 “Nia 'e lea fuana kulu kai filia lau ta wane fua kai rao oku fai kalu
na lifurongo ki fuana fatae sulia tataelana na 'Aofia sa Jesus fasia maea.

✡ **1:20** Psalm 69:25 ✡ **1:20** Psalm 109:8

Na wane ne kulu kai filia, nia ta wane ana fikute wane be kera leka oku
fai kulu ana kada be sa Jesus nia to 'ua fai kulu, safali mai ana kada be
sa Jon siuabua sa Jesus, leka mai ka dao ana fa dangi be God ngalia na sa
Jesus fasi kulu 'uria 'i langi."
23 Ma kera ka filia ro wane ki. Ma satana ta wane ne sa Josef, ne kera
saea ana sa Basabas, ma kera ka saea laugo ana sa Justus. Ma satana ruana
wane ne sa Mataeas.
24 'Urinai kera foa kera ka 'uri, "'Aofia 'ae, 'oe ne 'oe saitamana manatana
wane ki tafau. Aia, 'oko fatainia mai fua malu ana kada ne sa ti ana ro
wane ne ki ne 'oe filia,
25 fua kai ngalia raoe ne ana lifurongolae be sa Jiudas lukasia ma ka leka
na 'ana 'uria kula ne bobola fua nia kai to ana."
26 Ma burina ne kera foa tafau, kera ka saketo ana ru dia daisi, fua kera
ka dao to'ona sa ti ana ro wane ne ki ne God filia, ma kera ka filia sa
Mataeas fua ka rao fainia akwala ma te wane ni lifurongo nai.

2

Daolana mai na Anoeru Abu

1 Ma na fa dangi baita Jiu ki ne kera saea ana Pentekos* nia dao na mai,
ma na wane ne kera famamana ki, kera oku ana te kula laona fere baita
'i Jerusalem.
2 Tona boroi ma te lingeru dia na kuburu baita, nia dao mai fasia 'i langi,
ma ka talofia na lume ne kera to ana.
3 Ma kera ka ada to'ona na ru dia meamea ere ki, ma na ru nai ka takalo
ma ka dau fafona wane ki tafau ne kera to senai.
4 Ma na Anoeru Abu ka sura ada tafau, ma kera ka etangia fatae ana
fatae 'e'ete ki, dia ne Anoeru Abu fafata kera ana.
5 Ma ana kada nai, na wane Jiu ki ne kera fosia God, kera to laugo 'i
Jerusalem. Kera leka mai fasia na mae fere 'e'ete baita ki laona molagali.
6 Ma kada kera rongoa na lingeru nai, wane 'oro ki kera oku. Ma kera
ka kwele 'asiana, sulia ne wane famamana ki, kera fata ana fatae kera ki
tafau.
7 Ma sulia kera kwele 'asiana, kera ka fata 'uri fuada talada, "Na wane
ne kera fata 'uri ki, kera wane 'i Galili ki tafau go.
8 Ma 'uta ne kalu rongo kera fata na ana fatae kalu ki?
9 Sulia kalu leka mai fasia fere 'i Patia, ma 'i Media, ma 'i Elam, ma 'i
Mesopotemia, ma 'i Jiudea, ma 'i Kapadosia, ma 'i Pontus, ma 'i Esia†,
10 ma fasia 'i Frigia, ma 'i Pamfilia, ma 'i Ijip, ma fasia fere ki 'i Libia
karangia 'i Saerin, ma tani wane kalu leka mai fasia 'i Rom. (Aia, ma tani
ai amalu kera wane Jiu ki, ma tani ai amalu lau kera fi ru go mai 'i Jiu 'i
buri.)
11 Ma tani wane kera leka mai fasia 'i Krit, ma fasia 'i Arabia, ma kulu
ka rongoa wane ne ki kera fata sulia na ru ni kwelelae ana ki ne God nia
sasia, ma kulu ka rongo saitamana fatae kera ki ne fatae mamana kia go
talaka!"
12 Kera ka kwele 'asiana, ma kera ulafusia na ru ne kera ada to'ona. Ma
kera ka ledi kera talada kera ka 'uri, "Te na ne 'uri?"
13 Ma tani wane ada ka fata 'onionga ana kera ka 'uri, "Alamia kera ku
baita ana waeni 'oto ne, ma gwauda ka garo."

---

* **2:1** *Pentekos:* Ada to'ona ana Diksonari † **2:9** *Esia:* Ada to'ona ana Diksonari

Na fatalolae sa Pita

14 Sui sa Pita ka uu fainia akwala ma te wane ni lifurongo nai ki, ma ka
fata baita fuana okue nai ka 'uri, “Mulu na sasiku wane Jiu ki, ma mulu
wane ki tafau ne mulu to 'i Jerusalem, mulu kai fafurongo basi mai fuaku,
fua nau ku farongo kamulu ana fadalana ru ne.
15 Na wane ne ki nao kera si oewanea lau ana kufilana waeni ne, dia ne
mulu manata to'ona. Sulia nia fi dao go ana sikwana kada sato 'i 'ofodangi.
16 Aia, ma na ru ne be sa Joel na profet 'e fata 'ua na mai sulia be 'uri,
17 ‘God ka fata 'uri,
Ana maedangi 'isi ki, nau kai kwate dangalu ana na Anoeru Abu nau fuana
wane nau ki tafau.
Ma na wele fi baita kamulu ki, ma na sari kamulu ki, kera kai farongo ana
fatalaku.
Ma na wele fi baita kamulu ki kera kai ada to'ona na fataie ki, ma na wane
ngwaro kamulu ki kera kai ada to'ona ru ki ana maleu bolee kera
ki.
18 Ana kada nai ki, nau kai kwatea laugo na Anoeru Abu nau fuana wane
ma keni nau ki ne kera rao 'o'oni ma kera ka famamana, fua kera
laugo kai farongo ana fatalaku.
19 Ma nau kai fulia na ru ni kwelelae ana ki laona mamanga 'i langi, ma
nau ku sasia fanadae ki 'i ano laona molagali.
Laona molagali na wane ki kera kai ada to'ona ne na wane ki kera kai
mae, ma na ere, ma na sasu ki.
20 Ma 'i langi na wane ki kera kai ada to'ona na sato kai rodoa, ma na
madame kai meo dia ta 'abu.
'Urinai ka sui fa dangi 'initoa nai fi dao mai, ne God kai ketoa na wane ki
tafau.
21 Sa ti boroi 'ana ne gani 'uria kwai'adomilae ana 'Aofia, nia kai
famauria.’ ”✡
22 Ma sa Pita ka fata lau 'uri, “Mulu wane Israel ki, mulu kai fafurongoa
na fatae ne ki! Sa Jesus wane fasia 'i Nasaret, nia na wane ne God odua
mai. God ka fatainia fua mulu ana fanadae, ma na ru ni kwelelae ana ki
ne nia sasia mai ania sa Jesus. Mulu talamulu kai saitamana tafau ru ne
ki ne fuli 'i safitamulu.
23 Aia, ma God ka saitamana, ma nia ka naia na sa Jiudas ne kai kwatea
sa Jesus fua mulu, ma mulu ka saungia, sulia mulu alamatainia fuana
wane ne nao lau Jiu ki, kera ka foto'ia ana 'airarafolo.
24 Boroi ma God 'e taea lau fasia maea, ma ka lugea fasia nikilalae ana
maea, sulia nia 'afitai fuana maea ka dau sulia sa Jesus.
25 'I nao mai sa Deved be fata 'uri suli nia,
‘Nau ku ada to'ona God ana kada ki tafau ne nia to fai nau, ma nao nau si
mau, sulia nia to karangi aku.
26 Ma sulia ru ne, nau ku eele 'asiana, ma na fatalaku ka fungu ana eelelae.
Nau kai fito'ona God,
27 sulia nao 'oe si alamatai nau 'uria na kula ana maea, ma nao 'oe si ala'ani
nau, na Wane Abu 'oe ka fura laona kilu gwau.
28 Ma 'oe fatainia fuaku ne nau kai mauri lau.
Ma ana tolamu fai nau, 'oe kai fafungu nau ana eelea.’ ”✡
29 Ma sa Pita nia fata nonira'a lau ka 'uri, “Wane kwaimani nau ki 'ae,
nau ku fata madakwa fua mulu sulia na koko kia sa Deved na kingi. Nia

✡ **2:21** Joel 2:28-32 ✡ **2:28** Psalm 16:8-11

mae, ma kera ka faitolia na. Ma na kilu gwau nia ka to karangi kulu ga
'ana 'i seki ta'ena.
30 Sa Deved nao si fata lau sulia nia talana kada nia saea ru ne. Nia ta
profet, ma nia ka saitamana ga 'ana na fata alangaie God fuana. God fata
alangai kai alua ta wane ana kwalafa sa Deved na kingi, nia kai gwaungai
dia nia.
31 Sa Deved ka ada to'ona tafau na te ne God kai sasia, ma sa Deved ka
fata sulia na tataelana na Christ, na wane filia God fasia na maea. God
nao si lukasia laona kula ni maee, ma na nonina nao si fura.
32 Sa Jesus be, God taea fasia na maea, ma kalu tafau go ne kalu ada
to'ona, ma kalu ka fata famamana 'urinai sulia.
33 God nia fa'initoa sa Jesus ana fagourulana fua nia ka gwaungai fainia,
ma God ka kwatea na Anoeru Abu fuana, dia be nia eta fata ana. Aia, ma
na ru ne mulu ada to'ona, ma mulu ka rongoa ta'ena na ne sa Jesus kwate
dangalu mai ana na Anoeru Abu fua malu.
34 Sulia nao lau sa Deved ne ra 'uria 'i langi. Boroi ma sa Deved fata
lalau 'uri,
‘God nia fata 'uri fuana 'Aofia nau:
'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaungai fai nau,
35 makwalia kada nau kai alua malimae 'oe ki farana gwaungaie 'oe.’✡

36 “Nia ne kamulu, wane Israel ki, nau ku doria mulu kai saitamana lea
ana sa Jesus ne nau ku fata sulia, be mulu foto'ia ana 'airarafolo, ma God
ka alua sa Jesus fua famaurilana wane ki ma ka gwaungai!”

37 Ma ana kada ne wane ki kera rongoa ru nai, manatada ka ngwatautau
'asiana. Ma kera ka fata 'uri fuana sa Pita fainia na wane ni lifurongo ki,
“Wane kwaimani nau ki 'ae, te ne kalu kai sasi fua God ka manataluge
amalu?”
38 Sa Pita olisida ka 'uri, “Kamulu tafau, mulu kari abulo fasia ta'alae
kamulu ki, ma kalu kai siuabu kamulu, sulia mulu famamana sa Jesus
Christ fua God ka manataluge ana ta'alae kamulu ki, ma God kai kwatea
na Anoeru Abu nia fua mulu.
39 God kia nia eta fatae kai kwatea na Anoeru Abu fuana wane ne nia
rii 'urida fuana talana. Na eta fatalae ne nia 'afuta mulu na fainia wele
kamulu, ma na wane ne kera to tau ki laugo.”

40 Sa Pita ka saea na ru ne ki fuada, ka raduda ka 'uri, “Mulu kai ada
lea suli kamulu talamulu fasia na kwaekwaee ne kai leka mai fuana wane
ta'a ki!”
41 Ma na wane 'oro ki, kera ka famamana fatalana, ma kera ka siuabu.
Ma ana fa dangi nai, bobola fainia olu to'oni wane ki ne kera ru lau mai
laona fikute wane famamana nai.
42 Ma ana maedangi ki tafau, kera fafurongoa na famanatae lifurongo
ki, ma kera 'idufa to oku, ma kera ka fanga kwaimani, ma kera ka foa oku.

43 Ma na lifurongo ki, kera fulia ru fanadae 'oro ki ma na ru ni kwelelae
ana ki, ma na wane ki tafau kera ka kwele.
44 Ma na wane ne kera famamana sa Jesus ki, kera ka 'ado fainia okue
kwaimani, ma kera ka tolingia safitada kwailiu toorue kera ki.
45 Ma tani kada kera ka 'oifoli laugo ana na alurue kera ki, ma na ano
kera ki, ma kera ka tolingia malefo kera ngalia ki safitada kwailiu, ka
bobola fainia kwaidorie te te wanea adalu ne doria.

✡ **2:35** Psalm 110:1

46 Ma kera ka oku ana maedangi ki tafau laona fa labu ana Beu Abu
God. Ma kera ka fanga oku kwaimani laona lume kera ki, ma kada kera
oku 'urinai, kera ka eele 'asiana fainia na gwarimabelae laona maurilada.
47 Ma kera ka tangoa God, ma na wane ki tafau 'i Jerusalem ka eele faida.
Ma ana maedangi ki tafau, na 'Aofia ka famauria tani wane lau, ma kera
ka ru mai laona fikute wane famamana ne.

3

Sa Pita fai sa Jon keroa gura na wane 'aena mae

1 Ana te maedangi, sa Pita ma sa Jon, keroa leka 'uria Beu Abu God ana
oluna kada sato saulafi, sulia kada sato nai, kada Jiu ki fua folae.
2 Ana maedangi ki tafau, wane ki kera 'idufa ngalia mai te wane 'aena
mae safali mai ana kada ana futalana. Ma kera ka alua mana tafa ana Beu
Abu God. (Na tafa nai, kera saea ana "Mae Tafa Kwanga.") Ana maedangi
ki tafau, nia to senai, fua ka gani malefo ana wane ne kera ru kau laona
Beu Abu God.
3 Ma kada nia ada to'ona sa Pita fainia sa Jon keroa ru kau, nia ka gani
keroa fua keroa ka kwatea ta ru fuana.
4 Ma keroa ka bubu tete fuana, ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "Ada mai
fuamaro."
5 Ma nia ka bubungi keroa, ka manata 'ana fua keroa ka kwatea ta ru
fuana.
6 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, "Nao nau si to go ana ta malefo. Boroi
ma nau kwate fuamu na ru ne nau ku to ana. Nau ku saea fuamu, ana
satana sa Jesus Christ wane 'i Nasaret 'oe tatae, ma 'oko fali."
7 Go sa Pita ka dau ana 'aba 'o'olo nia, ma ka taea. Ma 'ali'ali go 'aena
tafau ka nikila na,
8 ma nia ka lofo, ma ka uu ana ro 'aena ki, ma nia ka fi safali ka fali
kwailiu. Ma nia ka ru kau fai keroa 'uria laona fa labu ana Beu Abu God,
ka fali, ma ka ngwae sakasaka ma ka tangoa God.
9 Ma kada wane nai ki, kera ada to'ona nia fali, ma ka fata lea ana God,
10 kera ada saitamana ne nia na wane gani be leka ru kai to mana tafa
ana Beu Abu God. Ma kera ka kwele 'asiana ana ru ne fuli fuana wane
nai.

Fata sa Pita saea laona Beu Abu God

11 Kada nai, wane ne ka dau ngasi na ana sa Pita fai sa Jon, na wane 'oro
ki kera ka kwele 'asiana, ma kera ka lae 'ali'ali siada laona kula ana Beu
Abu God ne kera saea ana "Taofa sa Solomon."
12 Kada sa Pita ada to'ona na wane nai ki, nia ka fata 'uri fuada, "Mulu
wane Israel ki, 'uta ne mulu ka kwele ana ru ne, ma mulu ka bubungi karo
na 'amulu 'uri? Alami kamulu kwaisae na nikilalae karo talamaro, ma na
tolae abu karo ne karo gura ana na wane ne ma nia ka fali?
13 God ne sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob kera fosia, God be koko kia
ki, nia tala fa'initoa na wane rao nia sa Jesus. Boroi ma mulu ka kwatea
lalau sa Jesus fuana fanaonao ki. Ma kada sa Paelat nia ketoa, kamulu
noni'ela 'ani nia, ma mulu ka fata falia 'asiana kada be sa Paelat saea fua
lugelana.
14 Sa Jesus na wane abu, ma ka 'o'olo be God filia fuana famaurilana
wane nia ki, boroi ma mulu noni'ela ana, ma mulu ka 'ingoa lalau sa
Paelat fua lugelana wane ne sauwanee.

15 Ma mulu ka saungia sa Jesus na safalie ana maurie. Boroi ma God ka
taea fasia na maea, ma karo ka ada to'ona mamanalana ru ne.
16 Mulu ada to'ona na wane ne, ma mulu ka ada saitamana. Nia
famamana na nikilalae sa Jesus ne ka famauria. Fitoe ana sa Jesus ne
kwate wane ne ka 'akwa ne mulu ka ada to'ona tafau na.
17 “'Urinai wanefuta nau ki 'ae, nau ku saitamana kamulu fainia
fanaonao ki mulu sasi 'urinai ana sa Jesus, sulia mulu ulafusi ru.
18 Boroi ma God saea na mai 'ua 'i nao ana na profet ki fua na wane filia
nia kai nonifi. Ma nia 'urinai fua ka famamana na fatalana God.
19 'Urinai mulu kai kari abulo na, ma mulu ka abulo 'uria God, fua
nia ka manatalugea abulo ta'alae kamulu ki, ma fua God ka faeelea na
maurilamulu,
20 ma nia ka kwatea mai sa Jesus Christ wane be nia filia na fua mulu.
21 Nia to mai 'ana 'i langi leka ka dao ana kada God kai fafalua ru ki
tafau, dia be nia saea mai 'ua na ana profet abu nia ki.
22 Sulia sa Moses fata sulia na 'Aofia ka 'uri, ‘God kamulu kai kwatea
kau te profet siamulu, dia laugo ne nia eresi nau mai. Nia ta wane amulu
wane Jiu ki. Mulu kai rosulia na te ki ne nia saea fua mulu.
23 Sa ti boroi 'ana ne nao si rosulia na te ne na profet nai saea, God kai
efoa nia ka to 'e'ete fasia wane nia ki ma ka saungia.’✡
24 Sa Samuel, ma na profet ki tafau ne kera leka mai 'i buri, kera to ana
na farongoe ne fasia God, kera ka 'ainitaloa laugo 'ana te ne nia fuli na
ana kada ne.
25 Na fata alangaie God ki fua mulu nia dao mai ana na profet nia ki.
Ma mulu 'ado laugo ana fainia na koko kamulu ki ana alangaie God fuada,
dia nia saea fuana sa Abraham ka 'uri, ‘Nau kai falea wane ki tafau laona
molagali, sulia na wane ne nia futa olitamu.’✡
26 Nia ne, God ka filia mai ma ka kwatea mai na wane rao nia sa Jesus
siamulu, fua nia ka falea kamulu, ana kada mulu kari abulo fasia ta'alae
kamulu ki.”

4

Kera ketoa sa Pita fai sa Jon

1 Ana kada sa Pita fainia sa Jon keroa faorai 'ua ga 'ada fua tooa ki, tani
fataabu, ma tani Sadusi, ma na fanaonao ana wane ne kera folo 'usia Beu
Abu God, kera dao mai siada.
2 Kera guisasu, sulia na ro lifurongo ne ki keroa famanata wane ki ne sa
Jesus nia tatae na fasia maea, ma ka fatainia ne na wane ne kera mae ki
boroi kera kai tatae laugo fasia maea.
3 Nia ne kwatea kera ka dauda, ma kera ka aluda laona beu ni kanie,
ma keroa ka to senai makwalia ruana maedangi, sulia nia saulafi na.
4 Ma wane 'oro ne kera rongoa fatae keroa ki, kera ka famamana. Ma
na wane ne kera famamana na farongoe lea kada nai, nia bobola fainia
lima to'oni wane ki.*
5 Ana maedangi 'i buri, wane fanaonao Jiu ki, ma wane famanata ana
taki ki, kera oku 'i Jerusalem. Kera na fikute wane lokoeru.
6 Kera oku fainia sa Anas na 'inita fataabu, ma sa Kaeafas, sa Jon, sa
Aleksanda fainia tani wane lau ana kwalafa ana 'inita fataabu.

✡ **3:23** Diutronomi 18:15, 18 ✡ **3:25** Jenesis 22:18 * **4:4** Lima to'oni wane ne kera nao si tomainia go keni fainia na wele ki ne kera famamana laugo na farongoe lea.

7 Sui kera ka fauua sa Pita fainia sa Jon 'i naofada tafau, ma kera ka
ledida ka 'uri, “Kamoro gura 'uta ana na wane 'aena 'e mae ne? Na
mamanae te ne kamoro too ana, ma na nikilalae ana sa ti ne kamoro
gura ana?”

8 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa Pita ma nia ka fata 'uri fuada,
“Kamulu wane fanaonao ki, ma na wane gwaungai ki,
9 mulu ledi karo ta'ena sulia na ru lea ne karo sasia fuana wane 'aena 'e
mae, ma te ne kwate nia ka lea.
10 Karo dori kamulu fainia wane ki tafau 'i Israel mulu ka saitamana ru
ne, na wane ne mulu ada to'ona, nia 'akwa, ma ka uu na fai kamulu, nia
'akwa ana na nikilalae sa Jesus Christ na wane fasia 'i Nasaret be kamulu
saungia ana 'airarafolo ma God ka taea fasia na maea.
11 Na Kekedee Abu be fata sulia sa Jesus ka 'uri,

‘Nia na fau ne mulu na wane saungai lume ki, mulu noni'ela ana.

Nia ne na fau ne talingai ka liufia na fau ki tafau ana 'odoe.’
12 Taifilia nia go ne saitamana ka famauria wane ki, nao na ta wane lau
laona molagali, ne God kwatea fua ka famauri kia.”

13 Ma fikute wane lokoeru, kera ka kwele 'asiana ana sa Pita ma sa
Jon, sulia nao keroa si mau ana fata nonira'alae. Ma kera ka kwele laugo
ana saitamarue keroa, ro wane ne ki nao keroa si susuli ru go. Ma kera
saitamana keroa ro wane dee ie ki go. Ma kera ka saitamana ne keroa ro
wane be liu oku laugo fainia sa Jesus.
14 Ma kera ka ulafusia na saelana lau ta ru, sulia na wane be keroa gura
nia uu laugo fai kera.
15 'Urinai ne kera ka kwatea sa Pita, ma sa Jon, fainia na wane nai, kera
ka ru kau 'i maa fasia kula ni okulae nai. Sui, kera fata basi 'ada sulia te
ne kera kai sasia ana sa Pita ma sa Jon.
16 Ma kera ka fata 'uri, “Te ne kulu kai sasia ana ro wane ne ki? Sulia na
wane ki tafau ne kera to 'i Jerusalem, kera saitamana tafau go na fanadae
ne keroa sasia, ma nao kulu si bobola fua tofelana.
17 Boroi ma fua ru ne ka nao si talo fuana tani wane lau, kulu saea fuada
nao keroa si fata lau sulia sa Jesus fuana tani wane lau.”

18 Sui kera ka saeda lau mai 'uria sa Pita ma sa Jon, kera ka fata talingai
'uri fuada, “Nao kamoro si fata lau ana ma nao moro si famanata na sulia
sa Jesus.”

19 Ma sa Pita fainia sa Jon keroa olisida ka 'uri, “Kamulu manata basi,
na te ne 'o'olo maana God, na rolae suli kamulu, naoma rolae sulia God?
20 Nao karo si mango na fasia fatae sulia te ne karo tala ada to'ona, ma
karo ka rongoa.”

21 Ma na fikute wane lokoeru, kera ka fata nikila lau fuada. Sui kera ka
lugeda, fasi wane ki ka fualida fafia kwae ladaro, sulia wane ki tafau, kera
tangoa God fafia te ne keroa fulia.
22 Sulia wane ki saitamana taifilia God go ne ka gura wane ne matai na
sulia fai akwala fangali ma ka tarenga ana maurilana.

Wane famamana ki kera foa 'uria nonira'alae

23 Kada kera alamatainia fua keroa ka leka na 'ada sa Pita ma sa Jon,
ka oli lau siana fikute wane keroa, ma keroa farongoda ana ru ne fataabu
baita ki ma wane fanaonao ki kera saea.

24 Ana kada kera rongoa, kera ka fosia God kera ka 'uri, “God 'initoa 'ae,
'oe ne saungainia na mamanga, na molagali, na asi, ma na ru mauri ki
tafau 'i seki.
25 Ma 'oe kwatea na Anoeru Abu 'oe fuana koko kalu sa Deved na wane
rao 'oe, fua ka fata 'uri,
‘Na wane ne nao lau Jiu ki, kera guisasu fuaku, ma kera ka tatae suali nau
sulia manatae wane oewanea kera ki.
26 Na kingi ki kera sasi akau 'ada talada ma na wane 'initoa ki kera ka oku
fua firue fainia God ma Christ na wane filia nia.’✡
27 “Sulia ru ne fuli kada sa Herod Antipas ma sa Pontias Paelat, keroa
oku laona fere nai fainia wane ne nao lau Jiu ki ma na wane Israel ki
laugo. Kera oku fuana ketolana sa Jesus, na wane rao abu 'oe ne 'oe filia
na.
28 Kera oku fuana famamanalana ma sasilana na ru ki tafau, dia be 'oe
naia na mai, sulia ana nikilalae 'oe, ma na kwaidoria 'oe fua ka fuli 'urinai.
29 Ma ana kada ne God 'ae, 'oe ada to'ona basi fatae talingai kera ki, ma
'oe kwatea mai na nikilalae 'oe fua malu na wane rao 'oe ki, fua kalu fata
nonira'a ana fatalamu.
30 'Oe fatainia mai nikilalae ma 'oe gura wane ki, fua kera ka ada to'ona
fulilana ru fanadae ki, ma na ru ni kwelea ki, ana satana wane rao abu
'oe sa Jesus.”
31 Ma ana kada kera foa ka sui go, kula ne kera oku ana ka gelogelo na.
Ma na Anoeru Abu ka sura adalu tafau, ma kera ka fata nonira'a na ana
fatalana God.

Kera tolingia na toorue kera ki

32 Ma wane ki ne kera famamana, kera oku ana te manatae wane. Ma
nao ta wane si to ana ta ru ne nia kai saea ana ru nia talana, boroi ma
kera tolingia 'i safitada na ru kera ki tafau.
33 Ma na lifurongo ki ka 'ainitaloa nonira'a sulia tataelana na 'Aofia sa
Jesus fasia na maea, ma God ka falea kera tafau.
34 Ma nao ta wane laona fikute wane ana tooa kera ne ka bobo 'uria ta
ru, sulia tani kada ne kera bobo, tani wane ada ne kera to ana gano naoma
ta lume, kera ka 'oifoli 'anida. Sui kera ka ngalia mai malefo nai ki,
35 kera ka kwatea fuana lifurongo ki, kera ngalia, kera ka tolingia fuada
tafau sulia bobolae kera ki.
36 Ma sa Josef te wane ana kwalafa sa Lifae be futa 'i Saeprus be lifurongo
ki kera saea ana sa Banabas (fadalana ne Wane ana Kwairadui),
37 nia 'e 'oifoli ana te lifu gano nia, ka ngalia malefo nai, ka kwatea fuana
lifurongo ki.

5

Sa Ananaeas fainia 'afe nia ni Safaera

1 Boroi ma te wane ne satana sa Ananaeas, fainia 'afe nia ni Safaera,
keroa to laugo fainia na fikute wane famamana nai. Ma keroa ka 'oifoli
laugo ana ta bali ana gano keroa.
2 Ma sa Ananaeas ka alua ta bali ana malefo nai fuada, ka ngalia go mai
'ana ta bali ana malefo nai ka kwatea fuana lifurongo ki, ma nia ka saea
nia tafau na nai. Ma na 'afe nia boroi ka ala laugo fafia sukee nai.

✡ **4:26** Psalm 2:1-2

3 'Urinai sa Pita ka ledi 'uri ana, “Ananaeas 'ae, 'uta ne 'oe alamatainia sa
Saetan ka talai 'oe, ma ka sasia 'oko sukea na Anoeru Abu ana agwatailana
ta bali ana malefo be kamoro ngalia?
4 'I naona ne 'oe foli ana na gano be, nia ne ru 'oe. Ma burina 'oe foli ana,
malefo 'oe ngalia 'uria ru nena, 'oe ne 'oe baita fuana, ma 'oe saitamana
sasia 'amu ana ta ru sulia na kwaidoria 'oe. 'Uta ne 'oe manata 'urinai
laona manatalamu? Nao 'oe si sukea go wane ki, 'oe sukea lalau God!”
5 Kada sa Ananaeas nia rongoa na ru nai, nia ka 'asi 'i ano, ma ka mae
na. Ma na wane ne kera rongoa ru nai, kera mau 'asiana.
6 Ma tani wele fi baita ki kera ru mai, kera ka 'afua nonina. Ma kera ka
ngalia 'i maa, ma kera ka faitoli na ana.
7 Bobola fainia ta olu kada sato 'i burina, na 'afe nia ka ru mai laona
lume ana kula ne sa Pita nia to ana, ma nao nia si saitamana laugo ana te
ne fuli fuana arai nia.
8 Ma sa Pita ka ledi 'uri ana, “Farongo nau basi mai, 'uri ma na malefo
be tafau na ne arai 'oe fai 'oe moro ngalia 'uria na gano be kamoro 'oifoli
ana?”
Ma nia olisia ka 'uri, “Iu, nia tafau na be.”
9 Go sa Pita ka ledi lau 'uri ana, “'Uta ne arai 'oe fai 'oe, moro ka sukea
na Anoeru Abu God, ma kamoro kwaisae nia si keto kamoro go? Na wane
be kera faitolia na arai 'oe, kera uu ga 'ada 'i 'aena mae ana kada ne. Ma
kera kai ngali 'oe laugo fua kera ka faitoli amu.”
10 Ma 'urinai go ni Safaera ka 'asia laugo 'i ano maana 'aena sa Pita, ma
ka mae na. Ma na wele fi baita be ki kera ru mai, ma kera ka ada to'ona ne
nia mae na, kera ka ngalia 'i maa, ma kera ka leka faitolia laugo ninimana
arai nia.
11 Na wane famamana ki, ma wane ki tafau laugo ne kera rongoa ru nai,
kera mau 'asiana.

Ru fanadae ki

12 Na lifurongo ki, kera fulia ru 'oro ni kwelelae ana ma na fanadae ki
safitana na wane ki. Ma wane famamana ki tafau, kera oku laona Beu
Abu God ana kula ne kera saea ana Taofa sa Solomon.
13 Ma ta wane ne nao si famamana, nao nia si nonira'a fuana ka oku
faida, sui boroi 'ana wane ki ka tangoa na wane famamana ki ma ka saea
kera lea.
14 Boroi ma wane 'oro ki, ma keni 'oro ki laugo, kera famamana na 'Aofia,
ma kera ka oku laugo laona fikute wane nai.
15 Ma sulia ru ne lifurongo ki kera fulida, na wane senai ki kera ngalia
wane matai ki, ma kera ka aluda sulia na taale fafona 'ifitai kera ki, fua
kada sa Pita nia liu, na nununa boroi ka liu fafida, ma kera ka 'akwa.
16 Ma na wane 'oro ki kera leka mai fasia na fere ki kalia 'i Jerusalem,
kera ngalia mai wane kera ki ne kera matai fainia wane ne anoeru ta'a
ki fafida, ma na lifurongo ki kera ka gurada, ma kera tafau kera ka 'akwa
laugo.

Kera famalagaigaia na lifurongo ki

17 Ma na 'inita fataabu, fainia wane nia ki ne kera to laona fikute wane
Sadusi ki, kera kwaifi 'asiana fuana lifurongo ki.
18 Ma kera dauda, kera ka aluda laona beu ni kanie.
19 Boroi ma ana fa rodo nai, na 'ainsel God dao mai, ma ka 'ifingia mae
ki ana beu ni kanie nai, ka talaida 'i maa, ma ka fata 'uri fuada,

20 “Mulu leka, mulu ka uu laona Beu Abu God, mulu ka farongoa wane
ki sulia na maurie falu ne.”
21 Na lifurongo ki kera ka rosulia na 'ainsel nai, ma 'i 'ofodangi
makalokalo, kera ka leka na laona Beu Abu God, ma kera ka safali na
ana famanatalae.

Na 'inita fataabu fainia wane nia ki, kera ka akwa mai 'uria na wane
fanaonao ana Jiu ki fua fikute wane lokoeru, fua kera ka filoa na lifurongo
ki. Ma kera ka kwate fatae fuana wane ni omee ki, kera ka talaia mai
lifurongo ki fasia laona beu ni kanie siada.
22 Boroi ma kada ne wane ni omee ki kera dao kau, kera nao si ada
to'ona na ta te wane ana lifurongo ki laona beu ni kanie. Ma kera oli kera
ka farongoa wane fanaonao ki kera ka 'uri,
23 “Kada kalu dao kau laona beu ni kanie, kalu ada to'ona ne wane ni
folo ki kera bilaki ngasi 'asiana ana mole'ana mae loko ki, ma kera ka folo
ga 'ada maana mae ki. Boroi ma kada kalu 'ifi, kalu ka ada kau laona, nao
kalu si ada to'ona go to'ona ta te wane ana lifurongo ki.”
24 Kada ne fataabu baita ki, ma na wane fanaonao ana na wane ni folo
ki ana Beu Abu God, kera rongoa ru ne, kera ka filoda kwailiu 'uria te lau
ne kai fuli.

25 'Urinai te wane 'e ru mai, ma ka fata 'uri fuada, “Mulu fafurongoa
basi, na wane be mulu aluda laona beu ni kanie, kera uu na 'ada laona
Beu Abu God, ma kera ka famanata na wane ki!”
26 Ma na wane gwaungai ana wane ni folo ki fainia na wane nia ki, kera
leka, kera ka oli mai fainia na lifurongo ki. Kera nao si kwae laelae lau
sulida fuana olilae mai, sulia kera mau ana wane ki, fasia kera ka 'ui fauda
lalau.

27 Ma kada kera talaia mai na lifurongo ki, ma kera ka fauuda naofana
na fikute wane lokoeru ne kera oku mai, na 'inita fataabu ka fata fuada
ka 'uri,
28 “Kalu lui talingai ana nao kamulu si famanata lau ana sa Jesus. Boroi
ma na famanatae kamulu talofia na laona fere 'i Jerusalem. Ma kamulu
ka 'ui fafi kalu sae kalu lalau ne saungia sa Jesus ka mae!”
29 Sui sa Pita fainia lifurongo ki kera olisida kera ka 'uri, “Kalu rosulia
God ma nao lau wane ki.
30 Ma burina ne mulu saungia sa Jesus ana na 'airarafolo ka mae, God
be koko kia ki ne taea fasia maea.
31 Ma God taea nia ka gwaungai fainia fua nia ka kwaitalai ma ka
famauri, ma ka kwatea kada fuana wane Israel ki, fua kera kai kari abulo,
ma nia ka manatalugea ta'alae kera ki.
32 Kalu ada to'ona ru ne fuli fuana sa Jesus ki, ma kalu fainia na Anoeru
Abu ka fata ana famamanalae sulia. God kwatea mai na Anoeru Abu fuana
sa tifaida ne kera rosulia.”

33 Ma kada ne wane laona fikute wane lokoeru kera rongoa ru ne, kera
ka guisasu 'asiana, ma kera dori saungia lifurongo nai ki.
34 Boroi ma te wane ana fikute wane lokoeru nai, ma nia ta wane laugo
ana fikute wane na Farasi ki ne satana sa Gamaliel, na wane famanata
ana taki ki, ne wane ki kera fabaita ana, nia tatae ka saea kera ka olitainia
basi 'ada na lifurongo ne ki 'i maa fua kada tu'u.
35 Sui, nia ka fata 'uri fuana wane fanaonao nai ki, “Kamulu wane Israel
ki, mulu manata lea sulia na ru ne mulu sasia ana wane ne ki.

36 Sulia nao si tau go kau, sa Tedas leka mai ka saea nia ta wane 'inito,
ma ka bobola fainia fai telenge wane ki ne kera leka sulia. Ma nao si tau
go, wane ni omee Rom ki kera ka saungia, ma na fafurongo nia ki kera ka
takalo tafau, ma na raoe be nia sasia ka sui laugo 'ana.
37 Sui burina, sa Jiudas na wane 'i Galili ka leka lau mai ana kada kera
kedea satana wane ki tafau. Ma wane 'oro ki ne kera leka sulia ma kera
ka fualia wane 'i Rom ki, boroi ma wane ni omee 'i Rom ki kera ka saungia
laugo. Ma na fafurongo nia ki ka takalo laugo 'ada.
38 Ma sulia na ru ne fafurongo sa Jesus ki kera sasia, nau ku saea fua
mulu, nao mulu si sasia ta ru ada. Mulu ala'anida kera ka leka kau 'ada
ma mulu ka leka fasida. Dia na manatalae ma na raoe ne kera sasia ne ru
go ana wane, nia kai funu laugo 'ana.
39 Ma dia nia leka mai fasia God, nia 'afitai fua mulu ka tatae sualida,
ma mulu kai dao to'ona ne mulu firu fai God."
Ma na fikute wane lokoeru nai, kera ka rosulia fatalana sa Gamaliel.
40 Sui kera oli lau mai fainia na wane ni lifurongo ki, ma kera ka saea
fuana wane ni folo ki ka namusida. Ma kera ka luida nao kera si fata lau
sulia sa Jesus. Sui, kera ka lugeda.
41 Ma kada ne lifurongo ki kera leka na fasia fikute wane lokoeru nai,
kera ka eele 'asiana, sulia God nia alafafida ne kera bobola fuana nonifilae
sulia sa Jesus.
42 Ma ana maedangi ki tafau, na lifurongo ki kera leka 'i laona Beu Abu
God, ma 'i laona lume wane ki, ma kera ka famanata, ma kera ka 'ainitalo
ana Farongoe Lea ne sa Jesus nia na Christ, na wane filia God.

6

Fililana fiu wane fua 'adomilana lifurongo ki

1 Ma ana kada nai, wane ne kera famamana sa Jesus ki, kera 'oro na. Ma
na 'ugalae ka tatae safitana Jiu ne kera fata ana na fatae Jiu fainia Jiu ne
kera fata ana fatae Grik. Tani ai ada ne kera fata ana fatae Grik, kera 'uga,
sulia Jiu ne kera fata ana fatae Jiu nao kera si 'adomia go na gwa 'oru kera
ki ne fata ana fatae Grik, ka bobola laugo fainia gwa 'oru Jiu ne kera fata
ana fatae Jiu, ana na fanga ma na malefo ne kera tolingia ana maedangi
ki tafau.
2 Ma na akwala ma ro lifurongo ne ki, kera ka akwa mai 'uria wane
famamana ki tafau, kera ka fata 'uri, "Nao nia si lea ne kalu 'abero lau
ana tolingilana malefo kulu ki, ma kalu ka manata buro na amalu ana
fatalolana fatalana God.
3 Nia 'urinai wanefuta nau ki 'ae, mulu filia mai ta fiu wane lea
safitamulu ne mulu saitamana na Anoeru Abu nia sura ada, ma kera ka
saitamaru, fua kera ka ada sulia na raoe ne.
4 Ma kalu ka rao te bali na amalu ana folae ma na 'ainitalolae fatalana
God."
5 Ma na wane nai ki, kera oku, kera eele kada kera rongoa ru nai, ma
kera ka filia sa Stefen, wane ne Anoeru Abu talaia, ma na famamanae
nia ka nikila. Ma kera ka filia laugo sa Filip, sa Prokorus, sa Nikano, sa
Timon, sa Pamenas, ma sa Nikolaus na wane fasia 'i Antiok ne nia dau
sulia famanatalae wane Jiu ki, boroi 'ana nia nao si futa lau mai ana ta
wane Jiu.

6 Sui, na fikute wane famamana nai, kera talaia mai fiu wane nai ki siana
na lifurongo ki, ma na lifurongo nai ki kera ka foa fai kera, ma kera ka
alua 'abada fafia gwauda.
7 Ma na fatalana God ka talofia na 'i Jerusalem ma na wane famamana
'i Jerusalem ki, kera 'oro 'asiana mai, ma na fataabu 'oro ki laugo, kera ka
famamana.

Na daulana sa Stefen

8 Sa Stefen na wane ne God falea, ma ka kwate nikilalae fuana sasilana
fanadae 'oro ki ma na ru ni kwelelae ana ki 'i safitana wane ki.
9 Ma tani wane ne kera noni'ela ana sa Stefen, kera to laugo laona fikute
wane kera saea ana "Na beu fuana folae 'ana wane kera to sakwadola ki."
Tani wane ada kera Jiu ne leka mai fasia 'i Saerin, ma 'i Aleksandria. Kera
fainia tani Jiu fasia lofaa 'i Silisia, ma 'i Esia ki, kera etangia olisusue fainia
sa Stefen.
10 Ma na Anoeru Abu ka kwatea saitamarue fuana sa Stefen, fua kada
nia fata ana, 'afitai ta wane ka olisia.
11 Sui kera ka foli agwa ana tani wane fua kera ka saea, "Kalu rongoa
nia fata buri tolingai sa Moses fainia God."
12 'Urinai na wane ne ki kera ka suradua tooa ki, fainia fanaonao ki, ma
na famanata ana taki ki, ma kera ka guisasu 'asiana, ma kera leka mai
siana sa Stefen, ma kera ka daua, ma kera ka talaia mai siana na fikute
wane lokoeru.
13 Sui kera ka akwa mai 'uria tani wane fua kera ka suke fafia. Kera fata
'uri, "Sulia maedangi ki, na wane ne nia fata buri tolingai ana Beu Abu
God, fainia na taki sa Moses ki.
14 Kalu rongoa nia saea sa Jesus wane 'i Nasaret nia kai okosia na Beu
Abu God, ma kai talana laugo na falafala kia ki ne sa Moses kwatea na
fuaka."
15 Ma na wane ne kera to laona fikute wane lokoeru ne, kera ka alu
maada ana sa Stefen, ma kera ka ada to'ona ne na maana 'e ngwasinasina
ka dia na ta 'ainsel.

7

Sa Stefen susi nia naofana fikute wane lokoeru

1 'Urinai na 'inita fataabu ka ledia sa Stefen ma ka fata 'uri, "'Uri ma ru
ne kera fai fafi 'oe ana ki, nia mamana ne?"
2 Sa Stefen olisida ka 'uri, "Wane kwaimani nau ki, ma maa nau ki 'ae,
mulu fafurongo nau basi! God ne 'initoa ma ka nikila, nia fatai fuana koko
kia sa Abraham kada nia to 'ua 'i Mesopotemia, sui nia fi leka to 'i Haran.
3 God fata 'uri fuana, "'Oe tatae fasia na fui wane 'oe, ma na fere 'oe, 'oko
leka 'uria na gano ne nau ku saea 'oe kai leka 'uria.'✡
4 Sui nia ka leka fasia lofaa nia 'i Kaldia, ma ka leka to 'i Haran. Ma
burina na maa sa Abraham nia mae, God ka sae nia ka 'idu mai 'uria na
gano ne mulu to na ana 'i ta'ena, ne kera saea 'i nao ana 'i Kenan.
5 Aia, God nao si kwatea go ta bali ana gano ne fuana sa Abraham, ta
bali tu'u boroi fua sae sa Abraham ka to ana 'e nao laugo. Boroi ma God
nia eta fatae fua sa Abraham ne nia kai kwatea na gano nai fua gano nia
na 'ana, fainia na olitana kwalafa nia. Ma kada God nia eta fatae fuana,
sa Abraham nao nia si to 'ua ana ta wele.

✡ **7:3** Jenesis 12:1

6 'I buri God ka fata 'uri fuana, ‘Na olitamu kai to ana gano ne nao
lau gano kera, ma 'i senai kera kai rao 'o'oni. Ma na wane ki kera kai
famalagaigaida sulia fai talanga fangali ki.
7 Boroi ma nau ku kwatea kwaekwaee fuana wane ne kera rao fuada
ki. Ma 'i buri, na olitamu kera kai sakatafa mai fasia fere nai, ma kera kai
fosi nau laona kula ne.’✡
8 “God eta fatae fuana sa Abraham ma ka saea fuana, dia na wane nia ki
kera 'ole 'unge, kera alafafia na alangaie nia.✡ Nia ne sa Abraham ka 'ole
'unge ana sa Aesak, fiu maedangi ki 'i burina ne nia futa. 'Urinai laugo, sa
Aesak ka 'ole 'unge ana wele nia sa Jakob, ma sa Jakob ka 'ole 'unge ana
akwala ma ro wele nia ki ne kera na ne na koko kia ki.
9 “Sa Josef ne ta wane na ana akwala ma ro wele nai sa Jakob fafutada
ki. Na saoana ki tafau lioda kwaifi fuana, ma kera ka foli ana fuana wane
ne kera leka 'uria 'i Ijip ki, fua sae nia kai rao 'o'oni 'i senai. Boroi ma God
nia to fainia,
10 ma ka tagi sulia laona 'afitaie nia ki. Kada sa Josef nia dao siana na
kingi 'i Ijip, God kwatea na saitamarue fuana, ma ka kwai'adomi ana ne
kwate ma na kingi ka doria, ma ka alu nia ka gwaungai ana tooa 'i Ijip,
ma ka alua nia ka ada laugo sulia na toorue nia ki tafau.
11 Ma kada nai laugo ne na uni fioloe baita ka liu laona lofaa 'i Ijip ma
'i Kenan,* ne ka kwatea na 'afitaie baita fuana wane ki. Ma kada nai, nia
'afitai 'asiana fuana sa Jakob fainia wele nia ki ka dao to'ona ta fanga.
12 Nia ne kada sa Jakob rongoa ne na fanga 'e 'oro 'i Ijip, nia ka kwatea
wele nia ki (ne koko kia ki), kera ka eta leka dao 'i senai.
13 'Urinai ana ruana kada ne kera leka lau mai, sa Josef ka fata madakwa
'ani nia fuana saoana ki ma kera fi ada saitamana. Ma na kingi boroi ka
saitamana laugo fui wane sa Josef ne kera to 'i Kenan.
14 Ma sa Josef ka kwate fatae 'uria na maa nia sa Jakob, ma ka sae nia fai
na kwalafa nia tafau kera ka leka mai 'uria 'i Ijip. Ma kera na fiu akwala
ma lima wane ki.
15 Sa Jakob ka leka 'uria 'i Ijip fainia wele nia ki, ma kera ka to leka kera
mae na 'i senai.
16 Kera ka ngalia nonida kera ka faitoli ada 'i Sekem fere laona lofaa 'i
Kenan, na gano be sa Abraham folia fasia na kwalafa sa Hamor.
17 “Ma na kada karangi na fuana God ka famamana na fata alangaie ne
nia sasia fuana sa Abraham, na wane kulu ki ne kera to 'i Ijip, kera 'oro
'asiana.
18 Ana kada nai, na kingi falu, ne nao si saitamana ta falafala sulia sa
Josef, nia safali ka gwaungai ana 'i Ijip.
19 Nia ka sukeda na koko kia ki, ma ka famalagaigaida, ma ka fata
totongai fuada, fua kera ka alua wele kera ki 'i maa, fua kera ka saungida.
20 Ma ana kada sa Moses nia futa mai ana, nia na wele sualana lea
'asiana. Ma gaa nia ka ada sulia go sulia olu madame ki laona lume nia.
21 Ma kada kera alua sa Moses 'i maa, na sari na kingi 'i Ijip ngalia, ka
sangonia, ma ka ada sulia dia na 'ana wele nia.
22 Wane 'i Ijip ki kera famanata sa Moses ana ru 'oro ne wane saitamaru
'i Ijip ki kera saitamana. Ma nia ka baita na, ma nia ta wane talingai ana
fatalana ma na abulolana.

✡ **7:7** Eksodas 3:12 ✡ **7:8** Jenesis 17:10-14 * **7:11** 'I Kenan na sataeru 'ua fuana lofaa 'i Israel. Ada to'ona laugo verse 4-5, ma 7.

23 “Ma kada sa Moses nia baita mai ka dao ana fai akwala fangali ki, nia
manata 'uria kai dao siana wane nia ki ana kwalafa sa Israel.
24 Ma kada nia dao, nia ka ada to'ona te wane Jiu ne wane Ijip nia mala
ta'a 'asiana ana. Ma nia leka kau ka 'adomia, ma ka duua ana saungilana
wane Ijip nai.
25 Nia ka kwaisae na wane nia ki fulina kera ka saitamana ne God 'e filia
nia fuana talailada fasia na famalagaigailada 'i Ijip, boroi ma na wane ki
tafau nao kera si saitamana go.
26 Ma ana te maedangi lau, nia ada to'ona ro wane Jiu ki keroa firu, ma
nia ka sasi 'uria kwatelana aroaroe safitadaro ma nia ka fata 'uri, ‘Kamoro
rongo basi, kamoro na ro wane Israel ki go na. Tala'ana nao moro si firu
lau.’
27 Ma te wane ana keroa ne mala ta'a ana tolana ka suia sa Moses, ka fata
'uri, ‘Sa ti ne alua 'oko gwaungai fuamaro, ma 'oe to ni wane kwaiketoi 'i
safitamaro?
28 'Oe doria 'oe saungi nau laugo, dia be 'oe saungia na wane be 'i Ijip 'i
roki?’
29 Kada sa Moses nia rongoa ru nai, nia ka tafi fasia 'i Ijip, ma ka leka
to na 'ana 'i Midia, ma nia ka arai na 'i senai, ma na 'afe nia ka fafuta ro
welewane ki.
30 “Ma 'i burina ne sa Moses nia to na 'i senai sulia fai akwala fangali ki,
na 'ainsel ka fatai fuana laona meamea ana ere ne meafia na 'ai tu'u ne
uu karangia toloa 'i Saenae, 'i laona lofaa 'eke'eke ne nao si bobola fuana
ta wane ka to ana.
31 Sa Moses ka kwele 'asiana ana ru ne nia ada to'ona, ma ka 'idu
karangia kau na 'ai nai, fua sae nia ka ada lea to'ona. Boroi ma nia rongoa
lalau lingena God
32 ne 'uri, ‘Nau na God koko 'oe ki, God sa Abraham, sa Aesak, ma sa
Jakob.’✡ Ma sa Moses ka lelebe, ma ka noni'ela ada na kau, sulia nia mau
'asiana.
33 Ma God ka fata 'uri fuana, ‘'Oe lugea tae butu 'oe ki fasia 'aemu, sulia
kula ne 'oe uu ana, nia na gano abu.
34 Nau ku ada to'ona na famalagaigaie ta'a 'asiana ne kera sasi ana wane
nau ki ne kera to 'i Ijip, ma nau ku rongoa lingena na angilae kera ki. Nia
ne nau ku koso mai fuana nau ku lafuda fasia. 'Oe leka na kau 'i Ijip, sulia
nau ku fili 'oe na.’
35 “Sa Moses na wane be wane Israel ki kera noni'ela ana, ma kera ka
fata 'uri fuana, ‘Ti ne alua 'oe fua 'oko gwaungai fafi kalu, ma 'oe uu fuana
keto lamalu?’ Nia be God ka kwatea mai fua sae ka gwaungai, ma ka
lugeda fainia kwai'adomilae fasia na 'ainsel be nia fatai fuana ana 'ai tu'u
be na ere 'e meafia.
36 Ma sa Moses ka talaia wane Jiu ki fasia 'i Ijip, ma ka fulia fanadae ki
ma ru ni kwelelae ana ki 'i Ijip, ma laona asi ne kera saea ana ‘Asi Meo,’
ma 'i laona lofaa 'eke'eke sulia fai akwala fangali ki.
37 Sa Moses laugo be nia fata 'uri fuana wane Israel ki, ‘God kai kwatea
mai te profet siamulu, dia ne nia odu nau mai siamulu, ma nia ta wane ga
'ana, ana wane kamulu ki.’✡
38 Ma sa Moses ka to fainia wane Israel ana okue be laona lofaa 'eke'eke,
nia ka to fainia koko kia ki, ma fainia na 'ainsel ne fata fainia 'i gwauna
toloa be 'i Saenae. Ma nia ka ngalia na farongoe sulia maurie fasia God
fua ka kwatea fuaka.

✡ **7:32** Eksodas 3:1-10 ✡ **7:37** Diutronomi 18:15, 18

39 “Boroi ma na koko kia ki, kera 'e noni'ela 'asiana ana rolae sulia sa
Moses. Ma kera ka abulo 'ada fasia, ma kera doria 'asiana olilae 'uria 'i
Ijip.
40 Kada sa Moses to 'ua gwauna toloa, kera ka fata 'uri fuana sa Eron,
‘'Oe saungainia mai tani nunuiru ne dia tani god fua malu, fua sae kera
kai talai kalu. Sulia kalu ulafusia na te ne sasia ma sa Moses, na wane be
talai kalu mai fasia 'i Ijip, ka dole mai gwauna toloa lo.’
41 Ma kera ka saungainia na nunuiru adalae to'ona dia na buluka fuana
fosilana 'ada, ma na sungilana afafue ki fuana, ma kera ka sasia na fanga
fuana fabaitalana ru ne kera saungainia 'ada talada.
42 Sulia ne kera sasi 'urinai, God ka abulo fasida, ma ka fasida fua kera
ka fosia na 'ada na sato, na madame, ma na bubulu ki 'i langi, dia be na
profet ki kera kedea ka 'uri,
‘Kamulu wane Israel ki, nao mulu si saungia lau ru mauri kamulu ki, ma
na afafue ne mulu ka sasia sulia fai akwala fangali ne ki laona lofaa
'eke'eke, nao mulu si sasia lau fuaku.
43 Na 'o'obe ne mulu ngalia fai kamulu, ru fuana nunuiru Molok.
Mulu ngalia laugo fai kamulu nunuiru dia na bubulu ne kera saea ana
Refan, keroa ne nunuiru kamulu saungaida ki fuana fosilada.
Ma sulia ru nai ki, nau ku eresi kamulu kau fasia 'i Israel ka daofa liu 'uria
fere 'i Babilon.’✡
44 “Na koko kia ki boroi, kera ngalia laugo na 'O'obe Abu God fai kera
laona lofaa 'eke'eke. Kera saungainia na 'o'obe Abu ne sulia te ne God saea
ma ka fatainia fuana sa Moses.
45 'I burina, na koko kia ki kera ngalia na 'o'obe ne fasia na maa kera ki.
Kada kera leka fainia sa Josua, kera ngalia kau na 'o'obe. Kada nai ne God
taria wane ki fasia na gano kera, ma na wane Israel ki ka ngalia na fuada.
Ma na 'o'obe nai ka to 'i senai, leka ka dao ana kada sa Deved nia kingi.
46 Ma God ka eele fainia sa Deved, ma nia ka gania God ka alamatainia
fua nia ka saungainia ta beu fuana God ne sa Jakob fosia.
47 Boroi ma sa Solomon lalau ne saungainia na beu fuana.
48 “Boroi ma God ne 'initoa 'asiana, nao si to 'i laona 'o'obe ne wane ki
kera saungaida. Dia na profet Aesaea be kedea fatalana God fuana wane
Jiu ki ka 'uri,
49 ‘Nau ne nau ku gwaungai mai 'i langi fafia ru ki tafau, ma na molagali
ne na kula fuana alulana 'aeku ana.
Nao mulu si bobola fuana ne mulu ka saungainia ta lume ne lea ka dia
kula ne nau ku to ana.
Ma nao mulu si bobola fuana ne mulu ka saungainia ta lume ne baita ka
bobola fuana nau ku to 'i laona.
50 Sulia nau ne saungainia ru ne ki tafau 'i langi ma laona molagali.’ ”✡
51 Ma sa Stefen ka fata lau ka 'uri, “Sui boroi 'ana mulu na wane Jiu ki,
na maurilamulu ngasi ka dia lalau na wane ne nao si doria rolae sulia
God, ma na maurilamulu ka rodoa. Nia ne kwatea ma nao mulu si doria
rongolana ma kwairoilae ana fatalana God. Mulu dia na koko kamulu ki,
sulia mulu sasi laugo 'uria aburongoe ana Anoeru Abu.
52 Na koko kamulu ki kera famalagaigaia profet ki tafau. Sulia 'i nao mai
be kera saungia wane ne 'ainitaloa God ki, ne kera farongo ana lekalana
mai na Christ, na wane 'o'olo. Ma ana kada nai, mulu ka kwate nia fuana
malimae nia ki, ma mulu ka saungia ka mae.

✡ **7:43** Emos 5:25-27 ✡ **7:50** Aesaea 66:1

53 Iu, ma kamulu be ngalia taki God ki be 'ainsel ki kera kwatea mai fua
mulu, boroi ma nao mulu si ro go sulia taki nai ki!”

Kera saungia sa Stefen

54 Ma ana kada ne wane fanaonao ki laona okue ne kera rongoa sa
Stefen, na manatalada ka ngengela 'asiana, ma kera ka 'ala girigiri ana
lifoda, sulia kera guisasu 'asiana.
55 Na Anoeru Abu nia sura na ana sa Stefen, nia ada 'alaa 'uria 'i langi,
ma ka ada to'ona God 'initoa ma ka nikila, ma ka ada to'ona laugo sa Jesus
nia uu ana bali 'aba 'o'olo ana.
56 Ma sa Stefen ka fata 'uri, “Ada basi! Nau ku ada to'ona fere 'i langi
nia 'ifi, ma na Wele nia Wane ka uu 'i bali 'aba 'o'olo ana God!”
57 Ma kada ne wane fanaonao ki kera rongoa ru ne, kera ka bokota na
alingada, ma kera ka akwa koko, ma kera ka afururu na fafia.
58 Ma kera ka suilofotainia 'uria 'i maa fasia 'i laona fere, ma kera ka
safali 'uilana ana fau ki. Ma wane ne kera 'uia sa Stefen ana fau ki, kera
ka lugea na maku gwala kera ki, ma kera ka aluda 'aena te wane fi baita
ne satana sa Saul.
59 Ma kada kera 'uia, sa Stefen foa ka 'uri, “Jesus, 'Aofia nau 'ae, 'oe ngalia
na mangoku.”
60 Ma nia ka boruru 'i ano, ma ka fata baita ka 'uri, “'Aofia, 'oe
manatalugeda fua saungilaku!” Burina ne nia saea ru ne ki tafau, nia
ka mae na.

8

Sa Saul famalagaigaia wane famamana ki

1-2 Ma sa Saul ka alafafia maelana sa Stefen. Ma tani wane ne fitoe kera
ki nikila, kera ngalia nonina sa Stefen, ma kera ka faitolilana, ma kera ka
angi 'asiana 'uria. Ma ana fa dangi nai laugo, na wane famamana ki 'i
Jerusalem kera safali kera ka ru na laona 'afitaie, sulia ne famalagaigaie
nia baita 'asiana. Ma wane ki tafau ne kera famamana kera ka takalo tafau
na 'uria fere ki laona lofaa 'i Jiudea ma 'i Samaria, boroi ma nao lau na
lifurongo ki.
3 Sa Saul ka sasi ngangata 'asiana 'uria fafunuilana na wane famamana
ki. Ma nia ka ru laona lume ki 'uria daulana sa tifaida ne kera famamana
sa Jesus, wane ki ma na keni ki laugo, ma ka aluda laona beu ni kanie.

Sa Filip ka 'ainitaloa na Farongoe Lea 'i Samaria

4 Ma na wane ne kera famamana, kera ka takalo ana fere ki tafau. Ma
kada kera liu kau, kera ka 'ainitaloa ana Farongoe Lea sulia sa Jesus.
5 Sa Filip ka leka 'uria te mae fere baita laona lofaa 'i Samaria, ma ka
'ainitalo ana sa Jesus, na wane famauri, fuana wane ki 'i senai.
6 Kada wane senai ki kera rongoa na fatalana sa Filip, ma kera ka ada
to'ona laugo fanadae ki ne nia fulida, kera ka fafurongo mamana ana ru
ne sa Filip nia saea ki.
7 Nia ifulangainia anoeru ta'a ki fasia wane 'oro ki, ma kera ka akwa,
ana kada kera ru mai fasida. Ma na wane ne nonida mae, naoma 'aeda
mae ki, nia ka gurada tafau.
8 Ma na wane 'i Samaria ki, kera eele 'asiana.
9 Ma laona fere nai, te wane ne to laugo ne satana sa Simon, ma tau na
mai na wane 'i Samaria ki ka kwele 'asiana ana raoe ne nia sasia ana na
lufina ngwai. Ma nia ka saea ne nia ta wane talingai 'asiana.

10 Ma na wane ki tafau laona fere nai, na wane baita ki, ma kaela wele
tu'u ki laugo, kera ka fafurongoa, ma kera ka saea nia na wane ne to ana
nikilalae fasia God, ma kera ka saea ana “Nikilalae Baita.”
11 Kera rosulia ka tau na mai, sulia nia sasia raoe nai ki ana lufina ngwai.
12 Boroi ma kada kera rongoa sa Filip nia fata sulia na Farongoe Lea
sulia na 'Initoe God ma sa Jesus Christ, kera ka famamana, ma wane ma
keni ki kera siuabu.
13 Sa Simon boroi ka famamana laugo, ma ka siuabu. 'I burina, nia ka
leka na fainia sa Filip 'uria kula ne nia leka 'uria. Ma kada nia ada to'ona
sa Filip fulia ru fanadae ki, ma na ru ni kwelelae ki, nia ka kwele 'asiana.
14 Na lifurongo ki ne kera to 'i Jerusalem, ana kada nai kera rongoa wane
'i Samaria ki kera famamana laugo na fatalana God, go kera ka kwatea sa
Pita fainia sa Jon ka leka siada.
15 Kada kera dao, kera ka foa fuana wane ne famamana ki, fua kera ka
too ana na Anoeru Abu.
16 Kera tafau kera siuabu na kada kera famamana sa Jesus na 'Aofia,
boroi ma na Anoeru Abu nao si koso 'ua fafia ta wane ada.
17 'Urinai sa Pita ma sa Jon, kera ka alua 'abada fafida, ma kera fi too
ana na Anoeru Abu.
18 Ana kada nai, sa Simon ka ada to'ona ne lifurongo ki kera alua 'abada
fafida, ma na Anoeru Abu ka leka mai fafida, nia ka ngalia malefo ka sasi
'uria kwatelana fuana sa Pita ma sa Jon,
19 ka fata 'uri, “Kamoro kwatea laugo na nikilalae nena fuaku, fua dia
nau ku alua boroi na 'abaku fafia ta wane, nia kai too laugo ana Anoeru
Abu.”
20 Boroi ma sa Pita 'e olisia ka 'uri, “Nia bobola fuana malefo 'oe fai 'oe
kamoro kai funu, sulia 'oe kwaisae ne na kwatea God na ru lalau fuana
folilana ana malefo.
21 Nao 'oe si bobola go fuana raoe fai kalu, sulia na manatalamu nao si
'o'olo naona God.
22 'Oe kari abulo fasia manatalae ta'a 'oe ki, ma 'oko fosia God fua nia
kai manataluge 'oe fasia manatalae ta'a ne 'oe ki.
23 Sulia nau ku ada to'ona ne 'oe 'uga ka ta'a 'asiana, ma 'oko laeororo
na farana ta'alae 'oe ki.”
24 Sui sa Simon ka fata 'uri fuana sa Pita ma sa Jon, “Kamoro fosia God
ka 'adomi nau, fua ta ru ana ru ne kamoro saea ki si dao to'oku.”
25 Ma 'i burina, sa Pita fainia sa Jon keroa fata sulia te ki ne kera
saitamana sulia sa Jesus, ma kera ka fata sulia fatalana na 'Aofia. Sui
keroa ka oli 'uria 'i Jerusalem. Ma ana olilae kera, kera ka 'ainitalo ana
Farongoe Lea ana mae fere 'oro ki 'i Samaria.

Sa Filip fainia wane 'initoa 'i Etiopia

26 Ma te 'ainsel na 'Aofia ka fata fuana sa Filip ka 'uri, “'Oe sasi akau,
'oko leka toli suli taale ne safali 'i Jerusalem ka leka 'uria 'i Gasa sulia taale
ne liu laona lofaa 'eke'eke.”
27-28 Ma sa Filip ka sasi akau ma ka leka. Ma te wane 'initoa fasia 'i
Etiopia 'e leka laugo mai sulia taale nai, ka oli 'uria fere nia. Na wane ne,
nia* ada sulia malefo na keni ne Kuini 'i Etiopia. Nia to mai 'i Jerusalem
fuana fosilana God, sui nia ka oli na fere nia laona ru ni lekalae nia ne

* **8:27-28** Wane 'initoa fasia 'i Etiopia, nia ta “eunuch.” Na fadalana na eunuch ne wane falasia. Laona Alangaie 'Ua, wane 'uri nia sua, ma nao si leka laona Beu Abu God.

hos tara. Ma kada nia leka, nia ka idumia na buko sa Aesaea na profet nia
kedea.
29 Go na Anoeru Abu ka fata 'uri fua sa Filip, “'Oe leka karangia na wane
loko.”
30 Ma sa Filip ka lae 'ali'ali kau siana, ma ka rongoa nia idumia na buko
sa Aesaea na profet, ma nia ledia ka 'uri, “'Oe saitamana na ru nena 'oe
idumia?”
31 Ma na wane 'initoa nai ka olisia ka 'uri, “Nau saitamana 'uta ana, dia
nao ta wane si famanata nau ana?” Ma nia ka saea mai sa Filip, fua ka ra
kau siana ma ka gouru fainia.
32 Na Kekedee Abu ne nia idumia, nia 'uri,
“Wane ki talaia fuana saungilana, ka dia ne wane ki talaia na sipsip fua
saungilana, ma nao nia si saea go ta fatae, ma ka dia na kale sipsip
ne nia to aroaro kada kera sufia ifuna.
33 Ma kera ka 'onionga ana, ma kera ka ketoa ana sukee ki.
Ma nia nao si too ana ta kwalafa, sulia kera saungia ka mae.”✡
34 Go na wane 'initoa ne ka fata 'uri fuana sa Filip, “Farongo nau basi
mai, 'uri ma sa ti ne na profet ne fata sulia? Suli nia talana, naoma sulia
ta wane 'e'ete lalau 'ana?”
35 Ma sa Filip ka safali fata fuana sulia na Farongoe Lea sulia sa Jesus,
nia safali ana Kekedee Abu nai.
36-37 Ma ana kada keroa leka sulia taale, keroa ka liu ana te kafo. Ma na
wane 'initoa nai ka fata 'uri fuana sa Filip, “Na kafo go ne! Te ne susi nau
fasia siuabue?”†
38 Sui na wane 'initoa ne ka saea na hos nia ka uu ngado, ma sa Filip
keroa ka koso laona kafo, ma sa Filip ka siuabu nia na.
39 Ana kada keroa ra mai fasia laona kafo, na Anoeru God fi leka mai ka
laua sa Filip. Sui boroi 'ana na wane 'initoa nai nao si ada to'ona lau sa
Filip, nia 'e leka na 'ana fainia na eelea baita.
40 Boroi ma sa Filip tona ma nia lalau na 'i Asotus, ma ka liu daraninia
mae fere nai ki fainia 'ainitaloa na Farongoe Lea ana fere nai ki, leka ka
dao ana fere 'i Sesarea.

9

Sa Saul kari abulo ma ka famamana

1 Ma ana kada nai laugo, sa Saul sasi ngangata na fainia fatae nia ki
fuana saungilana fafurongo na 'Aofia ki. Ma nia ka leka siana na 'inita
fataabu,
2 ma ka gania sae nia ka kedea ta fatae fuana wane fanaonao ki ana beu
fuana folae ki 'i Damaskas, fua kera ka alamatainia fua nia nani 'uria na
wane ne kera leka sulia “Taale na 'Aofia”, ma dia nia dao to'ona ta wane
naoma ta keni 'urinai, nia kai dauda, ma kai oli mai faida 'uria 'i Jerusalem.
3 Ma ana kada nia leka 'uria 'i Damaskas, ma ka dao karangia na 'i fera,
tona boroi na madakwalae fasia laona mamanga tala na fafi nia.
4 Ma nia ka 'asia 'i ano, ma nia ka rongoa te linge fatae ne fata 'uri fuana,
“Saul, Saul! 'Uta lau ne 'oe famalagaigai nau?”
5 Sui sa Saul ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, 'oe sa ti ne?”

✡ **8:33** Aesaea 53:7, 8 † **8:36-37** Tani kekedee 'ua ana Acts kera 'adoa lau verse 37, Ma sa Filip ka fata 'uri fuana, “'Oe saitamana 'oe siuabu ga 'amu, dia 'oe famamana sa Jesus ana mangomu tafau.” Nia olisia ka 'uri, “Iu, nau ku famamana sa Jesus Christ nia ne Wele God.”

Ma na linge fatae nai olisia ka 'uri, “Nau sa Jesus, na wane ne 'oe
famalagaigaia.
6 'Oe tatae, 'oko leka 'i fera, fua kera ka farongo 'oe ana te ne 'oe kai
sasia.”
7 Ma na wane ne kera leka fainia sa Saul ki, kera ka uu aroaro, ma kera
nao si saea na ta fatae, kera rongoa na linge fatae nai, boroi ma nao kera
si ada to'ona go ta wane.
8 Sui sa Saul ka tatae mai, ma ka ili 'uria adalae, boroi ma nao nia si
ada to'ona go ta ru. Ma kera ka dau ana 'abana, kera ka talaia 'uria 'i
Damaskas.
9 Ma sa Saul nao si ada to'ona ta ru, sulia maana rodo na sulia olu
maedangi ki. Ma nao nia si 'ania laugo ta fanga, ma nao si kufia ta kafo.

10 Ma na te fafurongo sa Jesus laugo ne satana sa Ananaeas, nia to laugo
'i Damaskas, ma nia ka ada to'ona na 'Aofia ana fataie. Ma na 'Aofia ka
fata 'uri fuana, “Ananaeas 'ae!”

Ma sa Ananaeas ka olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, nau ne.”
11 Na 'Aofia ka fata 'uri fuana, “'Oe sasi akau, 'oko leka 'uria na taale ne
kera saea ana ‘Taale 'o'olo,’ ma 'oe leka 'uria lume sa Jiudas, 'oe ledia 'uria
te wane fasia 'i Tasas ne satana sa Saul. Nia fo 'ana 'i senai,
12 ma nia ka suamu ana fataie ne 'oe ru mai siana, ma 'oe alua na 'abamu
fafia, fuana ro maana ki ka ada lau.”
13 Sa Ananaeas olisia ka 'uri, “'Aofia 'ae, wane 'oro ki kera farongo nau
sulia wane ne ma na ru ta'a 'oro nia sasia fuana wane 'oe ki 'i Jerusalem.
14 Ma nia ka leka na mai 'i seki 'i Damaskas, fua nia kai daua sa tifaida
ne kera fosi 'oe, sulia na fataabu baita ki ne kera alamatainia fuana.”
15 Boroi ma na 'Aofia olisia ka fata 'uri fuana, “'Oe leka 'amu, sulia nau
ku filia na fua nia kai rao fuaku, ma kai 'ainitalo suli nau fuana wane ne
nao lau Jiu ki, ma na kingi kera ki, ma fuana wane Israel ki laugo.
16 Ma nau talaku ne nau kai fatainia fuana te ki ne nia kai nonifi ana
kada nia kai 'ainitalo ani nau.”
17 'Urinai sa Ananaeas ka leka, ka ru laona lume nai, ma ka alua 'abana
fafona sa Saul, ma ka fata 'uri, “Wane kwaimani nau Saul 'ae, sa Jesus na
'Aofia talana ne odu nau mai. Nia be fatai fuamu sulia taale, ana kada be
'oe leka mai 'i seki. Nia ka odu nau mai, fua 'oe ada lau, ma na Anoeru
Abu ka koso mai fafi 'oe.”
18 Ma 'ali'ali go na ru dia na 'efona ie ki ka 'asia fasia na maana sa Saul,
ma nia ka ada lau. Sui nia ka tatae, ma ka siuabu.
19 Ma burina nia fanga ka suina, nonina fi nikila lau.

Sa Saul 'ainitalo ana Farongoe Lea 'i Damaskas

Ma sa Saul ka to fainia na fafurongo ki 'i Damaskas sulia bara maedangi.
20 Ma nia ka leka 'ali'ali 'uria beu fuana folae ki, ma ka safali ana fatae
sulia sa Jesus ka 'uri, “Nia ne na Wele God.”

21 Ma tifaida ne kera rongo nia, kera kwele 'asiana, ma kera ka ledi
kwailiu safitada kera ka 'uri, “Na wane ne be to 'i Jerusalem, ma ka
famalagaigaia wane ne kera fosia sa Jesus ki. Ma nia leka mai 'i seki,
fua ka dauda, ma ka talaida siana fataabu baita ki.”
22 Na fatalana sa Saul ka nikila 'asiana. Ma sa Saul ka fatainia laona
Kekedee Abu sulia sa Jesus ne nia na wane ne God filia. Ma ka 'urinai,
wane Jiu ki ne kera to 'i Damaskas, kera ulafusia na olisilana ana ta ru.

23 Ma 'i burina maedangi 'oro ki ka sui,* wane Jiu ki kera ka oku fuana
lokoerue fuana saungilana sa Saul.
24 Sulia dangi ma na rodo, kera ka folo 'usia maana sakae ana fere nai
fua kera ka saungia. Boroi ma sa Saul 'e rongoa na manatalae kera ki.
25 Ma ana te fa rodo, na fafurongo nia ki kera ngalia, kera ka fakosoa
laona kukudu baita 'uria 'i maa sulia mae kwakwa tofungana sulufau ne
kera 'ui kalia na fere nai.

Sa Saul to 'i Jerusalem

26 Sui sa Saul ka leka 'i Jerusalem, ma ka sasi 'uria leka okulae fainia
wane ne kera famamana sa Jesus ki. Ma kera nao si famamana ne nia ta
fafurongo laugo ana sa Jesus, ma kera ka maungia.
27 Go sa Banabas leka mai, ka talaia siana lifurongo ki, ma ka farongo
kera ana ne sa Saul nia ada to'ona na 'Aofia sulia taale, ma na 'Aofia ka
fata laugo fuana. 'Urinai nia ka farongo kera laugo ana sa Saul ne nia fata
nonira'a sulia sa Jesus 'i Damaskas.
28 Ma kera fi famamana, ma sa Saul fi to na faida, ma ka liu laona
'afutana 'i Jerusalem, ma ka fata nonira'a sulia sa Jesus.
29 Ma nia ka fata ma ka olisusu fainia wane Jiu ki ne kera fata ana fatae
Grik, ma kera ka sasi 'uria saungilana.
30 Ma kada na wane ne kera famamana ki kera rongoa ru nai, kera ka
talaia sa Saul 'uria 'i Sesarea, ma kera ka kwatea 'uri fere nia 'i Tasas.
31 Ma na wane famamana ki laona lofaa 'i Jiudea, ma 'i Galili, ma 'i
Samaria ki, kera fi to na ana aroaroe ana kada nai. Ma na fikute wane
famamana nai ka nikila, ma ka baita lau ana wane 'oro ne kera famamana.
Nia 'urinai, sulia na Anoeru Abu kwai'adomi ada, ma kera ka fabaita na
'Aofia.

Sa Pita leka kau 'uria 'i Lida ma 'i Jopa

32 Ma sa Pita ka leka ana mae fere 'oro ki, ma ana te kada nia ka leka
'i Lida fua nia ka maa to'ona na wane God ki ne kera to 'i laona mae fere
nai.
33 Ma 'i senai, nia ka dao to'ona te wane satana sa Aeneas ne nonina mae
ma nao nia si tatae na fasia na 'ifitai nia sulia kwalu fangali ki.
34 Ma sa Pita ka fata 'uri fuana, “Aeneas 'ae, sa Jesus Christ nia gura 'oe
na ana kada ne. 'Oe tatae, ko lumia na 'ifitai 'oe.” Ma 'ali'ali go sa Aeneas
ka tatae.
35 Ma na wane ki tafau ne kera to 'i Lida ma 'i Saron, kera ada to'ona,
ma kera ka famamana na 'Aofia.
36 Ana fere 'i Jopa, te keni ne famamana, nia to laugo 'i senai, ne satana
ni Tabita. (Ana fatae Grik nia ni Dokas.) Nia ka sasia ru 'oro lea 'asiana ki,
ma ka kwai'adomi ana wane ne kera siofa ki laugo.
37 Ma ana kada nai, nia matai, ma ka mae. Ma kera taufia nonina ka sui,
kera ka 'afua, ma kera ka ngalia 'uria mae lume 'i langi, kera ka egwala 'i
senai.
38 Ma na fere 'i Jopa nao si tau go fasia 'i Lida, ma kada ne wane
famamana ki kera rongoa sa Pita ne nia to 'i Lida, kera ka kwatea ro wane
ki siana fainia na fatae 'uri, “'Oe leka 'ali'ali mai siamalu.”
39 'Urinai sa Pita ka leka fai keroa. Ma kada nia dao, kera ka talaia 'uria
mae lume nai 'i langi. Na gwa 'oru ki tafau go ne, kera oku siana sa Pita 'i

* **9:23** Tani wane fia maedangi 'oro ne ki bobola fainia ta ro fangali naoma olu fangali 'urinai. Ada to'ona Galesia 1:17, 18

senai, ma kera ka angi. Ma kera ka fatainia na maku 'oro ne keni nai nia
taida ana kada nia mauri 'ua.
40 Sui sa Pita ka eresida tafau, kera ka ru 'i maa fasia mae lume nai, ma
nia ka boruru, ka foa. Sui nia ka abulo fuana noni ru nai, ka fata 'uri
fuana, “Tabita 'ae, 'oe tatae.” Ma na keni nai ka ada, ma kada nia ada kau,
nia ka ada to'ona sa Pita, ma nia ka sulatatae ma ka gouru.
41 Ma sa Pita ka dau ana na 'abana, ma ka 'adomi nia fua ka tatae uu.
Sui nia ka akwa mai 'uria gwa 'oru be ki, fainia wane ne kera famamana
ki, ma ka fatainia ni Dokas ne nia mauri na.
42 Na fatae sulia na ru ne ka talofia 'afutana fere 'i Jopa tafau, ma wane
'oro ki kera ka famamana ana na 'Aofia.
43 Ma sa Pita ka to 'i Jopa sulia maedangi 'oro ki fainia na wane ne satana
sa Simon, na wane ne raoe nia fuana saungailana ru ki ana 'ungana buluka
ki.

10

Sa Pita fainia sa Konelias

1 Ma te wane 'i Sesarea ne satana sa Konelias, na wane fanaonao ana
omee ki 'i Rom ne kera saea ana “Fikute wane 'i Itali.”
2 Nia fainia na wane laona lume nia ne kera nao lau Jiu ki, boroi ma kera
fa'initoa God. Ma sa Konelias ka sasia laugo ru lea 'oro ki fuana 'adomilana
wane Jiu ki ne kera siofa.
3 Aia, ana te fa dangi, bobola fainia oluna kada sato saulafi, nia 'e ada
to'ona te fataie ne fatai madakwa ana na 'ainsel God nia leka mai, ma ka
fata 'uri fuana, “Konelias 'ae!”
4 Ma nia ka alua maana ana 'ainsel nai, ma ka mau, ma ka 'uri, “Wane
baita nau 'ae, te ne 'oe doria?”
Ma na 'ainsel nai ka olisia ka 'uri, “God nia eele 'asiana fai 'oe, ma ka
alafafia folae 'oe ki fainia na raoe lea ne 'oe sasia fuana 'adomilana wane
siofa ki, ma God kai kwaiara 'oe sulia ru nai ki.
5 Ana kada ne na, 'oe kwatea tani wane leka 'uria 'i Jopa fua kera ka saea
mai te wane ne satana sa Simon Pita.
6 Nia to laona lume te wane saungai ru ana 'ungana buluka ki, satana
sa Simon be na lume nia to sulia asi.”
7 Na 'ainsel ne ka fata 'urinai fuana ka sui, nia ka leka na 'ana. Ma sa
Konelias ka saea mai ro wane ki ana wane ne kera rao 'i laona lume nia,
fainia te wane ni omee, ne fosia laugo God.
8 Ma nia ka farongo kera ana na ru ne nia ada to'ona ma ka rongoa. Sui
nia ka odu kera kau 'uria 'i Jopa.
9 Ana maedangi 'i buri, kada wane nai ki kera leka 'ua kau, ma kera ka
karangi dao na ana mae fere 'i Jopa, sa Pita ana kada nai laugo, nia ra
fafona lume, fua ka foa 'ana 'i asoa.
10 Ma nia ka fiolo, ma nia dori fanga. Ma ana kada kera sasi akau 'ua
ana fanga ki, nia ka ada to'ona te fataie.
11 Nia ka ada to'ona 'i langi 'e 'ifi, ma ka ada to'ona ru dia 'aba maku
reba ne kera fakosoa mai 'i ano ana fai susuui ru ki.
12 Ma laona 'aba maku nai na ru ana fai 'ae ki, ru angoango ki, ma na
no kwasi ki. Na ru nai ki, taki sa Moses luia nao ta wane si 'anida.
13 Sui nia ka rongoa te lingeru ne fata 'uri fuana, “Pita, tatae, saungida,
ma 'oko 'anida.”
14 Ma sa Pita olisia ka fata 'uri, “'Aofia 'ae, nao 'asiana, sulia nau nao si
'ania 'ua ta ru ne sua ma ka bilia.”

15 'Urinai na lingeru nai ka fata lau 'uri fuana, “Nao 'oe si saea ta ru ne
sua ma ka bilia ana te ne God 'e saea nia lea, ma ka falu fuana 'anilana.”
16 Olu kada ki ne ru nai nia fatai 'urinai ana ka sui, kera olitainia laugo
'ada na 'aba maku be fainia na ru ki tafau 'uria 'i langi.
17 Ma sa Pita ka manata sulia fadalana fataie ne nia ada to'ona. Ma ana
kada nai laugo ne wane be sa Konelias oduda mai ki, kera ledi 'uria lume
sa Simon, ma kera ka dao na maana mae tafa.
18 Ma kera ka ledi 'uri, “'Uri ma te wane satana sa Simon Pita nia to 'i
seki?”
19 Ma kada nai, sa Pita 'e manata ga 'ana 'ua sulia na fataie ne nia ada
to'ona, sulia nia doria ka saitamana na fadalana. Ma na Anoeru Abu ka
fata 'uri fuana, “Fafurongo basi, na olu wane ki kera dao 'i seki, ma kera
ka nani 'uri 'oe.
20 Tatae, 'oko koso kau siada, ma nao 'oe si manata ruarua 'uria lekalae
fai kera, sulia nau oduda mai.”
21 Sui sa Pita ka koso kau siada, ka fata 'uri, “Nau na wane be mulu nani
na 'uria ne. 'Uri ma mulu leka 'uta mai ne?”
22 Kera olisia kera ka fata 'uri, “Sa Konelias na wane fanaonao ana omee
ne odu kalu mai. Nia na wane lea, ma ka fosia laugo God. Ma na wane Jiu
ki tafau kera ka fabaita 'asiana. Ma te 'ainsel God ka saea fua nia ka sae
'oe 'uria lume nia, ma nia doria ka rongoa te ne 'oe saea.”
23 Ma sa Pita ka kwaloa wane nai ki 'i lume ne nia to ana, fua kera ka to
basi fainia ana rodo nai.
Sui 'ofodangi ana ruana maedangi, sa Pita ka sasi akau, ma ka leka faida
ma tani wane lau 'i Jopa ne kera famamana.
24 Ana fa dangi 'i buri, kera ka dao na 'i Sesarea, na kula be sa Konelias
makwalia ana. Ma na wanefuta nia ki, ma na wane kwaimani nia ki ne
nia laefida mai, kera makwalia sa Pita fai sa Konelias.
25 Ma kada sa Pita ru go kau, sa Konelias ka dao to'ona, ma ka 'asia 'i
maana 'aena sa Pita, ma ka fabaita.
26 Boroi ma sa Pita 'e taea ka fata 'uri, “'Oe tatae, sulia nau na wane dia
'oe laugo.”
27 Ma sa Pita ka fata fainia sa Konelias, ma keroa ka ru na kau laona
lume. Ma nia ka ada to'ona wane 'oro 'asiana kera oku.
28 Ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu saitamana lea ana tafau go ne na
taki kalu Jiu ki, nia luia nao kalu si ru laona lume kamulu ki, ma nao kalu
si 'ado fai kamulu wane ne nao lau Jiu ki. Boroi ma God fatainia fuaku
nao nau si saea ta wane ana wane bilia ma ka sua.
29 Nia ne kwate ma nau ku leka mai kada ne 'oe sae nau, ma nao nau
si leka mai fainia ta manata ruarualae. 'Urinai nau ledi kamulu, 'uta ne
mulu ka laefi nau fua lekalae mai?”
30 Sa Konelias ka olisia ka 'uri, “Olu maedangi ki suina toli, nau ku foa
'aku laona lume nau ana oluna kada sato 'i saulafi dao 'urinai, tona ma te
wane ofi ana maku ngwasinasina, nia uu na 'i naofaku,
31 ma ka fata 'uri, ‘Konelias 'ae, God rongoa folae 'oe, ma ka ada to'ona
na raoe lea 'oe ki ana 'adomilana na wane siofa ki.
32 'Oe kwatea tani wane kera leka 'i Jopa fua kera ka saea mai te wane
satana sa Simon Pita. Nia to fainia sa Simon, na wane be rao ana na
'ungana buluka ki, ma na lume nia to sulia asi.’
33 Nia ne, nau ku 'ali'ali ku laefi 'oe mai. Ma nia lea 'asiana ne 'oe leka
mai. Iu, God to fai kulu tafau, ma kalu ka kwaimakwali fua rongolana ta
te ne God doria 'oko saea.”

Na wane nao lau Jiu ki kera rongoa na Farongoe Lea

34 Sa Pita fata 'uri, “Nau ku saitamana lea ana ne God nia ada to'ona
wane ki tafau ka bobola go, ma nao nia si efaefa go ana wane ki.
35 Ma sa ti boroi 'ana ne nia fabaita God, ma ka sasia ru 'o'olo ki, nia ne
na wane ne God kai kwaloa, sui boroi 'ana ta kwalafa te ne nia leka mai
fasia.
36 Nau ku saitamana kamulu rongo na sulia na Farongoe Lea fuana Jiu ki
ne aroaroe fainia God sulia sa Jesus Christ na wane ne 'Aofia fuana wane
ki tafau.
37 Mulu ka saitamana laugo ne na ru baita ki be fuli 'i Israel, safali mai
'i Galili, burina be sa Jon famanata ka saea ne wane ki kera ka kari abulo
fasia ta'alae kera ki ma kera ka siuabu.
38 Ma mulu ka saitamana laugo ne sa Jesus na wane 'i Nasaret, ma mulu
ka saitamana laugo ne God kwatea na Anoeru Abu ma na nikilalae fuana.
Sa Jesus ka leka ana kula 'oro ki, ma ka sasia ru lea ki, ma ka gura wane
ne kera to farana nikilalae sa Saetan. Sa Jesus sasia ru nai ki, sulia God to
fainia.
39 Kalu ada to'ona na ru ne sa Jesus nia fulida ki 'i Israel ma 'i Jerusalem.
Sui kera ka saungia ka mae ana foto'ilana ana 'airarafolo.
40 Boroi ma, God ka taea fasia maea ana oluna maedangi, ma ka fatainia
fua malu.
41 Nao nia si fatai lau fuana wane ki tafau, boroi ma nia fatai ga 'ana fua
malu na wane ne God fili kalu ka ada to'ona, ma kalu ka fata famamana
sulida. Ma kalu ne fanga ma ka ku fainia 'i burina ne nia tatae fasia maea.
42 Ma sa Jesus ka fata totongai fua malu, fua kalu ka fata famamana
ma ka 'ainitalo ani nia, na wane ne God filia fua kai ketoa wane mauri ki
fainia wane ne mae ki.
43 Ma na profet ki tafau ne kera fata sulia na Christ, ma ka saea na wane
ne kera famamana nia, God kai manatalugea ta'alae kera ki, sulia ru ne
na Christ nia sasia fuada.”

Na wane ne nao lau Jiu ki kera too laugo ana Anoeru Abu

44 Ma kada sa Pita nia fata ga 'ana 'ua, na Anoeru Abu ka koso fafia wane
ne kera fafurongoa na fatalana.
45 Ma na wane Jiu ne kera famamana sa Jesus, ma kera leka mai fasia
'i Jopa fai sa Pita, kera ka kwele 'asiana, sulia God nia kwate dangalu na
ana na Anoeru Abu fafia wane ne nao lau Jiu ki.
46 Iu, kera rongoa wane ne nao lau Jiu ki, kera fata laugo ana fatae 'e'ete
ki, ma kera ka fa'initoa God. Ma sa Pita ka fata 'uri,
47 “Na wane ne ki, kera too laugo ana na Anoeru Abu dia kalu. Ma nao
ta wane si bobola fuana ne ka luida fasia siuabue ana kafo.”
48 Ma sa Pita ka saea kera ka siuabu, ana satana sa Jesus Christ. Sui kera
gania fua nia ka to lau faida sulia ta bara maedangi.

11

Sa Pita farongoa na wane famamana ki 'i Jerusalem

1 Na lifurongo ki fainia wane ne kera famamana ki ne kera to 'i Jiudea,
kera rongoa na wane ne nao lau Jiu ki kera famamana laugo fatalana God.
2 Ma ana kada sa Pita nia dao 'i Jerusalem fasia 'i Sesarea, na wane Jiu
ne kera famamana sa Jesus, kera ka ngatafia sa Pita,

3 kera ka fata 'uri, “'Oe ru laona lume wane ne nao lau Jiu ki ne kera
nao si 'ole 'unge, ma 'oko fanga ga 'amu faida!”
4 Ma sa Pita ka fata fuada sulia ru ne fuli ki tafau ka 'uri,
5 “Ana kada nau ku to ana fere 'i Jopa, nau ku foa, ma nau ku ada to'ona
te fataie. Nau ku ada to'ona ru dia 'aba maku reba ne kera fakosoa mai
fasia 'i langi, dia tani wane kera dau ana fai susuui nia ki, ma nia ka koso
mai siaku.
6 Ma nau ku ada laona, ma nau ku ada to'ona ru ana fai 'ae ki, ru
angoango ki, ma na no kwasi ki.
7 'Urinai, nau ku rongoa na lingeru 'uri, ‘Pita tatae, 'oe saungida, ma 'oko
'anida!’
8 Boroi ma nau ku fata 'uri, ‘'Aofia 'ae, nao, sulia nau nao si 'ania 'ua ta
ru ne sua ma ka bilia, na ru ne taki sa Moses luia nao ta wane si 'anida.’
9 Sui na lingeru ne fasia langi ka fata lau 'uri, ‘Nao 'oe si saea ta ru nia
sua ma ka bilia ana ru ne God saea nia falu na.’
10 Na ru nai ka 'urinai 'ana olu kada sui, kera ka olitainia laugo 'ada 'i
langi.
11 Ana kada nai, na olu wane ki ne te wane 'e oduda mai siaku fasia 'i
Sesarea, kera dao na 'i maana lume ne nau ku to ana.
12 Ma na Anoeru Abu ka saea fuaku, fua nau ku leka faida, ma nao nau si
manata ruarua sulia ne kera nao lau wane Jiu ki. Ma na ono wane ne kera
famamana ma kera to 'i Jopa, kera ka leka laugo fai nau 'uria 'i Sesarea,
ma kalu ka ru laona lume sa Konelias.
13 Ma nia ka farongo kalu ne nia ada to'ona na 'ainsel 'e uu laona lume
nia ma ka saea fuana, ‘'Oe odua tani wane 'uria 'i Jopa fua ka saea mai
wane ne satana sa Simon Pita.
14 Nia kai saea na fatae ki fuamu, fua 'oe fainia na kwalafa 'oe mulu ka
mauri firi.’
15 Ana kada nau ku safali fata go fuada, na Anoeru Abu ka koso na mai
fafida, dia laugo be nia koso mai fafi kulu ana maedangi ana Pentekos.
16 Ma nau ku manata to'ona ru be na 'Aofia nia saea be 'uri, ‘Sa Jon nia
siuabua wane ki go ana na kafo, boroi ma God kai siuabu kamulu ana na
Anoeru Abu.’
17 God ka kwatea laugo na Anoeru Abu fua wane ne nao lau Jiu ki, dia
laugo ne nia kwatea fuaka, ana kada be kulu famamana 'Aofia sa Jesus
Christ. 'Urinai ne nao nau si bobola fuana ne nau luia God, kada nia
alafafia na wane ne ki!”
18 Ma ana kada kera rongoa na ru nai, na 'ugalae kera ki ka suina, ma
kera ka tangoa God, kera ka 'uri, “God alamatainia na wane ne nao lau Jiu
ki laugo, fua kera kai kari abulo fasia ta'alae kera ki, ma kera ka mauri
firi!”

Na fikute wane famamana ki 'i Antiok

19 Ma sulia na famalagaigaie ana kada be kera saungia sa Stefen nia
baita 'asiana, nia ne kwate ma wane ne kera famamana ki kera ka takalo.
Ma tani ai ada kera leka 'uria lofaa 'i Fonisia, ma 'uria bubunga 'i Saeprus,
ma fere baita 'i Antiok, ma kera ka 'ainitalo ana Farongoe Lea fuana wane
Jiu ki go taifili 'ada.
20 Ma tani wane ne kera famamana ne kera leka mai fasia bubunga 'i
Saeprus, ma te fere baita 'i Saerin, kera leka laugo 'uria 'i Antiok, ma kera
ka 'ainitalo laugo ana Farongoe Lea sulia na 'Aofia sa Jesus fuana wane ne
nao lau Jiu ki.

21 Ma na nikilalae God ka to fainia wane ne kera famamana ki, ma na
wane 'oro ki, kera ka famamana, ma kera ka abulo 'uria na 'Aofia.
22 Na farongoe sulia na ru nai ki ka talofia na fikute wane famamana 'i
Jerusalem ma na wane fanaonao kera ki, ma kera ka kwatea sa Banabas
'uria 'i Antiok.
23 Ma ana kada nia dao, nia ka ada saitamana ne God falea wane senai
ki, ma nia ka eele 'asiana, ma ka fata fangadoda tafau fua kera ka uu ngasi
ana famamanae kera ki ana 'Aofia.
24 Sa Banabas nia wane lea, ma na famamanae nia ka nikila, ma na
Anoeru Abu ka sura ana. Ma sulia sa Banabas, wane 'oro ki kera ka safali
famamana na 'Aofia.
25 'Urinai sa Banabas ka leka 'uria 'i Tasas, ka nani 'uria sa Saul.
26 Ma kada nia dao to'ona, nia ka talaia, keroa ka leka 'uria 'i Antiok.
Ma keroa ka to senai sulia te fangali. Ma keroa ka oku fainia wane 'oro
ne kera famamana senai ki, ma keroa ka famanata kera. Ma 'i Antiok ne
wane ki kera safalia saelana na wane ne kera famamana ki ana na "Wane
nia sa Christ ki."
27 Ma ana kada nai, tani profet kera leka fasia 'i Jerusalem, kera ka leka
'uria 'i Antiok.
28 Te wane ada ne satana sa Agabus, nia uu, ma ka fata ana nikilalae
ana Anoeru Abu, ka saea na uni fioloe baita kai liu laona molagali. Nia
dao mai ana kada sa Klodius nia kingi baita 'i Rom.
29 Ma na fafurongo ki, kera ka manata 'uria kwate malefolae fua
'adomilana wane ne kera famamana ma kera ka to 'i Jiudea. Ma na wane
ki tafau, kera ka kwatea te ne bobola fuana kera ka kwatea.
30 Ma kera ka sasi 'urinai, ma kera ka kwatea malefo fuana sa Banabas
ma sa Saul, fua keroa ne ka ngalia fuana wane fanaonao ana wane
famamana ki senai 'i Jerusalem.

12

Kera famalagaigaia na wane famamana ki 'i Jiudea

1 Ma ana kada nai, sa Herod na kingi nia daua tani wane ana wane
famamana ki, ma nia doria ka famalagaigaida.
2 Ma nia kwatea wane ni omee nia ki fua kera ka saungia sa Jemes, na
wanefuta sa Jon, ana naife ni sauwanee.
3 Ma kada nia ada to'ona ne na Jiu ki kera eele 'asiana fainia na ru ne
nia sasia, nia ka kwatea wane ni omee nia ki, kera ka daua laugo sa Pita.
Nia sasia na ru ne ana kada ana fafanga kera saea ana "Fafanga ana Daofa
Liue."*
4 Ma burina kera daua sa Pita ka suina, kera ka alua laona beu ni kanie,
ma na fai fikute wane ni omee ki ne kera folo 'usia, ma laona fikute wane
nai ki, kera alua fai wane laona te fikute wane. Sa Herod manata 'uria
ketolana sa Pita 'i maana wane ki burina na Fafanga ana Daofa Liue.
5 Ma sa Pita ka to ga 'ana laona beu ni kanie. Ma wane famamana ki,
kera ka foa ngangata 'asiana fuana God fua sa Pita.

Na 'ainsel talaia sa Pita fasia laona beu ni kanie

6 Ma ana fa rodo 'i naona ne sa Herod ka ketoa sa Pita, sa Pita nia maleu
'ana safitana ro wane ni folo ki. Kera kania ana ro seni ki, ma na wane ni
folo ki kera ka folo laugo mai 'i maana mae ana beu ni kanie.

* **12:3** Te sataeru lau fuana "Fanga ana Daofa Liulae" kera saea ana "Beret ne nao ta isi 'i laona."

7 Ma tona boroi ma na 'ainsel na 'Aofia leka mai ka uu siana, ma na
madakwalae ka fola fafia laona mae beu ni kanie ne nia maleu ana. Ma na
'ainsel ka dau gwau 'abana sa Pita ka faada, ka fata 'uri, "'Oe tatae 'ali'ali!"
Go, na ro seni be kera kania ana 'abana ki ka 'asia na fasia 'abana.
8 'Urinai na 'ainsel nai ka fata 'uri, "'Oe ofi ana maku 'oe, ma 'oko alua
tae butu 'oe ki 'aemu." Ma sa Pita ka sasi sulia. Sui na 'ainsel ka fata lau
'uri, "'Oe rufia na maku fafo baita 'oe fafi 'oe, 'oko leka mai fai nau."
9 Ma sa Pita ka leka sulia 'i maa fasia laona beu ni kanie. Ma nao nia
si saitamana na ru ne 'ainsel nai nia sasia ana, na ru mamana, sulia nia
kwaisae nia ada to'ona ga 'ana na fataie.
10 Ma na 'ainsel nai fainia sa Pita, keroa leka, ka liufia na etana wane ni
folo, sui ruana wane lau, sui keroa fi dao ana mae ne kera saungainia ana
na baba ana kakai salo ki, ne nia leka kau 'uria laona fere. Ma na mae
nai ka tala 'ifi ga 'ana fuada, ma keroa ka ru kau. Ma kada keroa leka kau
sulia taale baita, 'urinai go na 'ainsel nai ka leka na 'ana fasia sa Pita.
11 Ma sa Pita ka fi saitamana na ru ne fuli fuana ma ka fata 'uri, "Iu nau
ku fi saitamana nia mamana 'asiana. God nia tala kwatea mai na 'ainsel
nia, ma ka 'adomi nau fasia sa Herod fainia wane Jiu ki, ma kera nao si
saungi nau dia ne kera lokoeru fuana sasilana."
12 Kada sa Pita nia saitamana na ru ne, nia ka leka na 'uria lume ni Mary
gaa sa Jon Mak. Ma na wane 'oro ki kera oku laona lume nai, fua kera ka
foa 'ada.
13 Kada sa Pita dao mai, nia uu 'i burina mae, nia ka kidikidi. Ma te sari
ne rao laona lume nai ne satana ni Roda ka leka mai.
14 Ma kada nia rongo saitamana lingena sa Pita, nia ka eele 'asiana, ma
nao nia si 'ifingia lau na mae. Boroi ma nia lae 'ali'ali ka oli, ka farongo
basi ana ne sa Pita nia uu mai 'i maa.
15 Kera nao si famamana, ma kera ka saea nia oewanea lalau. Boroi ma
nia suusuu fainia ka fata 'uri, "Nau ku fata mamana."
'Urinai kera ka olisia kera ka 'uri, "Alamia na 'ainsel nia 'oto nena."
16 Ma ana kada nai laugo, sa Pita ka inau ana kidikidilae. Ma kada kera
'ifingia na mae, kera ka ada to'ona sa Pita, ma kera ka kwele 'asiana.
17 Ma nia ka kwaikaru ana 'abana fuada fua kera ka to aroaro. Ma nia
ka farongo kera ne God lugea nia fasia laona beu ni kanie. Ma nia ka fata
'uri, "Mulu leka kau, ma mulu ka farongo ana ru ne ki fuana sa Jemes[†]
fainia wane famamana ki." 'I burina ne nia saea ru nai ki tafau, nia ka
leka na 'ana 'uria ta kula 'e'ete.
18 Ma 'i 'ofodangi na, ngalungalue baita ka tatae safitana na wane ni folo
ki, sulia kera ulafusia te ne fuli fuana sa Pita.
19 Ma sa Herod ka kwatea fatalana fua kera ka nani 'uria sa Pita. Boroi
ma kera nao si dao go to'ona. Ma nia ka akwa mai 'uria wane ni folo ki,
ka ledida, ma kera nao si saitamana na te ne fuli fuana sa Pita, go nia ka
kwatea na wane ni omee nia ki, kera ka saungida tafau.
Ma 'i burina, sa Herod ka leka fasia 'i Jiudea, ma ka leka to basi 'ana 'i
Sesarea.

Na maelana sa Herod

20 Ma sa Herod ka guisasu 'asiana ana tooa 'i Taea ma 'i Saedon ki. Ma
sulia fanga tooa ne ki nia leka mai fasia lofaa ne sa Herod nia kingi ana,
kera kwatea tani wane baita kera ka leka siana sa Herod fua fa'o'olosilana
firue ne safitada. Boroi ma kera eta leka dao basi siana sa Blastas, na wane

---

[†] **12:17** Jemes ne nia ai burina sa Jesus. Ma nia na wane fanaonao ana wane famamana 'i Jerusalem.

baita ne rao fua sa Herod. Kera ka gania fua nia ka 'adomi kera, ma nia
ka alamatainida.
21 Ma maedangi ne sa Herod filia fua nia ka fata fuana wane ki, nia dao
na mai. 'Urinai nia ka rufia na maku kwanga nia ki, ma ka fi gouru ana
kula ni gourue na kingi, ma nia ka fata fuada.
22 Kada nia fata ka sui go, na wane ki kera ka akwa koko kera ka 'uri,
“Nao lau lingena na wane nai, boroi ma lingena god lalau!”
23 Ma 'urinai go na 'ainsel God ka leka mai ma ka kwaea sa Herod, ma
nia ka matai, sulia nao nia si fa'initoa God. Ma na ngwangwa ki ka 'ania
nonina, ma burina nia ka mae na.
24 Ma na fatalana God ka takalo ana fere 'oro ki, ma wane 'oro ki kera
ka famamana.
25 Kada sa Banabas ma sa Saul keroa kwatea kwatee ki fua tooa 'i
Jerusalem keroa ka oli na 'uria 'i Antiok, ma keroa ka talaia sa Jon Mak
faida.

13

Kera filia sa Banabas ma sa Saul

1 Ma tani profet, wane ne kera 'ainitalo ana farongoe lea, ma wane
famanata ki ne kera famanata wane famamana ki, kera to laugo 'i Antiok,
laona fikute wane famamana 'i senai, ma kera ne: sa Banabas, sa Simion
be kera saea ana “Wane Goa”, sa Lusius fasia 'i Saerin, sa Manaen be to
mai fai sa Herod na kingi ana tu'ulana mai, ma sa Saul.
2 Ana kada ne wane nai ki kera fosia God fainia na abu fanga, na Anoeru
Abu ka fata 'uri fuada, “Mulu filia sa Banabas ma sa Saul fuaku fua kera
ka sasia na raoe ne nau ku fili keroa fuana.”
3 Burina kera abu fanga ma kera foa, kera tafau kera ka alua na 'abada
fafi keroa, sui kera ka odu keroa.

Etana kada sa Saul leka lifurongo

4 Ma sulia na Anoeru Abu be kwatea sa Banabas ma sa Saul, keroa ka
leka na 'uria 'i Selusia fasia 'i Antiok, keroa ka tofolo 'uria na bubunga 'i
Saeprus.
5 Kada keroa dao ana fere 'i Salamis, keroa ka 'ainitalo ana fatalana God
laona beu fuana folae Jiu ki. Ma sa Jon Mak ka leka laugo fai keroa fuana
'afiladoro.
6 Ma kada kera leka fasia 'i Salamis, kera ka leka daofa liu kera ka tofolo
ana bubunga nai 'uria 'i Pafos. Senai, kera ka dao to'ona te wane ne satana
sa Bajisas ne nia rao ana talana na lufina ngwai. Nia na wane Jiu, ma kera
saea nia na profet boroi ma nao nia si mamana go.
7 Nia kwaimani fainia na wane gwaungai ana bubunga nai satana sa
Sejias Polas, na wane lioto 'asiana. Na wane gwaungai nai ka akwa 'uria
sa Banabas ma sa Saul siana, sulia nia doria ka rongoa fatalana God. Ma
keroa ka dao kera ka faorai fainia.
8 Boroi ma sa Bajisas ne rao ana talana lufina ngwai, ne ta sataeru lau
ana sa Elaemas ana fatae Grik, nia tatae sualida, nia ka sasi 'uria feolana
wane gwaungai nai fua nia nao si famamana lau sa Jesus.
9 Ma na Anoeru Abu ka sura ana sa Saul ne kera saea laugo ana sa Paul,
nia ka alu maana ana wane ne rao ana talana lufina ngwai,

10 ka fata 'uri fuana, “'Oe na wele nia sa Saetan! 'Oe malimae ana ru
lea ki tafau, ma 'oko saitamana 'asiana kwalukaela sukee ta'a ki laugo, ma
ana maedangi ki tafau 'oe sasi 'uria talalana mamanae God ana sukee ki.
11 'Oe saitamana God kai kwatea na kwaekwaee fuamu ana kada ne na.
Na maamu kai rodo, ma nao 'oe si ada to'ona na madakwalana sato sulia
ka kada.”
Ma ana kada nai go, ru dia dasa ka dau fafi nia, ma maana ka rodo na.
Nia ka fali galogalo na 'ana 'uria ta wane fua ka dau ana 'abana ma ka
talaia.
12 Ma na wane gwaungai nai, kada nia ada to'ona ru nai ki, nia ka
famamana sa Jesus, ma ka kwele 'asiana ana famanatae kera sulia na
'Aofia.

Kera to 'i Antiok mae fere laona lofaa 'i Pisidia

13 Sui sa Paul ma wane ne kera leka fainia, kera tofolo mai ana baru
fasia 'i Pafos, ma kera ka dao ana fere 'i Pega, laona lofaa 'i Pamfilia. Ma
sa Jon Mak ka leka fasidaro senai, ma ka oli 'uria 'i Jerusalem.
14 Boroi ma kera leka fasia 'i Pega, kera ka dao na 'i Antiok, mae fere
laona lofaa 'i Pisidia. Ma ana Sabat, kera ka leka laona beu fuana folae Jiu
ki, ma kera ka gouru na.
15 Burina ididue ki fasia Taki sa Moses ki ma Kekedee na Profet ki, na
wane fanaonao ana beu fuana folae ki kera kwatea fatae fuada kera ka
'uri, “Wane kwaimani ki 'ae, dia kamoro to ana tani fatae ana kwairaduilae
fuana wane ne ki, kalu doria kamoro ka fata fuada.”
16 'Urinai, sa Paul ka tatae, ma ka kwaikaru ana 'abana fua kera ka to
aroaro, ma nia safali fata 'uri, “Wane 'i Jiu ki, ma kamulu wane ne nao lau
Jiu ki ne mulu to 'i seki fuana fosilana God, mulu fafurongo nau basi mai!
17 God kia wane Jiu ki, nia filia koko kia ki ma ka kwate kera ka 'oro
'asiana ana kada kera to 'i Ijip, ana kula ne nao lau fere kera. Ma God ka
olitai kera fasia 'i Ijip ana na nikilalae baita nia.
18 Ma alamia karangi fai akwala fangali ki ne, nia ada sulida laona lofaa
'eke'eke, sui boroi 'ana kera aburongo ana kada 'oro ki.
19 Nia ka fafunuia fiu fui wane ki 'i Kenan, ma ka alua wane nia ki kera
ka to ana na ano nai.
20 Nia ngalida fuana kera ka leka to 'i Ijip ka dao ana kada ne kera leka 'i
Kenan, sulia bali ana fai talanga ma lima akwala fangali. 'I burina, God ka
kwatea na wane ni kwaiketoi ki fuada, leka ka dao ana kada be sa Samuel
nia profet.
21 Ma ana kada kera gani 'uria ta kingi, God ka filia sa Saul ka gwaungai
fuada. Sa Saul ne na wele sa Kis, fasia na fui wane sa Benjamin. Ma nia
ka gwaungai fuada sulia fai akwala fangali ki.
22 Sui God ka lafua sa Saul, ma ka alua sa Deved ka kingi fuada. Ma God
ka fata 'uri sulia sa Deved, ‘Sa Deved, na wele sa Jesi, nia ne na wane ne
nau ku eele 'asiana fainia, nia na wane ne saitamana ka sasia ru ne nau
ku doria nia ka sasia ki.’✡
23 Ana kwalafa wane ne sa Deved ne God filia sa Jesus ka alu nia na
wane ni famauri fuana wane Israel ki, dia be nia eta fata alangai mai ana.
24 'I naona ne sa Jesus nia fi safali ana raoe nia, sa Jon be 'ainitalo ana
fuana wane ki tafau Israel, fua kera ka kari abulo fasia ta'alae kera ki, ma
kera ka siuabu.

✡ **13:22** 1 Samuel 16:12

25 Ma ana kada sa Jon nia karangi ka fasuia na raoe ne nia sasia, nia ka
fata 'uri fuana wane ki, ‘Alamia mulu kwaisae nau na wane be God filia
na ne, boroi ma nao. Nau nao lau na wane ne mulu kwaimakwali ana.
Nia kai leka mai buriku, ma nao nau si bobola fua ne nau ku lugea na
butu nia ki fasia 'aena.’✡
26 “Ma mulu wanefuta nau ki ana kwalafa sa Abraham, ma mulu wane
ne nao lau Jiu ki ne mulu oku 'i seki fuana fosilana God, God nia kwatea
na mai fuaka na fatae sulia sa Jesus ne famauri kulu.
27 Aia, ma na wane ne kera to 'i Jerusalem, ma na wane fanaonao kera
ki, kera nao si saitamana ne sa Jesus nia na wane famauri. Ma kera nao
si saitamana go na fatalana profet ki, sui boroi 'ana kera ka idumia ana
Sabat ki tafau. Kada kera ketoa sa Jesus, kera fatainia ne fatalana profet
ki nia mamana.
28 Sui boroi 'ana kera nao si dao go to'ona ta ru ne kera ka saungia fafia,
kera gania sa Paelat fua kera saungia ka mae.
29 Ma 'i burina kera sasia ru ki tafau ne Kekedee Abu nia fata sulia, sui
kera ka lafua fasia na 'airarafolo, ma kera ka alu nia laona faoda gwau.
30 Boroi ma God nia taea fasia maea.
31 Ma sulia maedangi 'oro ki, wane ne kera dangidangia lekalae fainia
fasia 'i Galili 'uria 'i Jerusalem, kera 'idufa ada to'ona ga 'ada. Ma kada ne,
kera fata na sulia fuana wane Israel ki.
32 “Karo leka mai fua karo kai farongo kamulu ana na Farongoe Lea. Na
ru ne God eta fatae ana fuana koko kia ki,
33 kulu na ne wele ne God famamana eta fatae nai fuaka ana taelana sa
Jesus 'uria maurie. Sulia God be saea ana Psalm ro ru ki ka 'uri,
‘'Oe na Wele nau.
Ta'ena nau na ne Maa 'oe.’✡
34 “Aia, God eta fata ana tataelana fasia na maea, ma nia 'afitai fua nia
ka mae lau. Ru ne kera kedea laona Kekedee Abu ka 'uri,
‘Nau kai kwatea fuamu na falealae abu ki ne nau ku eta fatae ana fuana
sa Deved.’✡
35 “Nia mamana 'asiana, sulia nia saea laugo laona te Kekedee Abu ma
ka 'uri,
‘Nao 'oe si alamatainia wane rao abu 'oe ka mae ma ka ngwa'a.’✡
36 “Ana kada sa Deved nia mauri 'ua, nia sasia na ru ne God doria ki.
Boroi ma nia 'e mae na, kera ka alua laona kilu gwau ninimana koko nia
ki, ma na nonina ka ngwa'a.
37 Boroi ma sa Jesus na wane ne God nia taea fasia na maea, na nonina
nao si ngwa'a.
38-39 Wane kwaimani ki, mulu saitamana lea ana, ne kalu farongo
kamulu ne God kai manatalugea ta'alae kamulu ki sulia maelana sa Jesus.
Wane ki tafau ne kera fito'ona sa Jesus, kera aluge ma kera nao si 'eke na,
sulia God saea kera 'o'olo. Rolae sulia taki sa Moses ki, nao si bobola fuana
ne ka sasia wane ka 'o'olo.
40 Mulu kai ada suli kamulu, fua na ru ne profet ki kera fata sulia nao si
fuli fua mulu,
41 kera ka 'uri,
‘Mulu fafurongo, wane ne mulu 'onionga fatalana God ki.
God kai sasia raoe baita 'asiana ana kada mulu mauri 'ua.

✡ **13:25** Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:27 ✡ **13:33** Psalm 2:7 ✡ **13:34** Aesaea 55:3 ✡ **13:35** Psalm 16:10

Nao mulu si famamana ne God sasia ru nai, sui boroi 'ana dia ta wane nia
farongo kamulu ana.
Mulu ada to'ona! Kamulu kai kwele, ma mulu kai mae.' "✡
42 Ma kada sa Paul ma sa Banabas, keroa ru na kau 'i maa fasia na beu
abu fuana folae, na wane ki kera ka ganida fua keroa ka oli lau mai ana
Sabat lo 'i buri, fua keroa ka farongoda lau ana na ru ne ki.
43 'I burina ne wane ki kera leka na fasia na okue ana folae nai, wane
'oro kera leka sulia sa Paul ma sa Banabas. Kera tani wane Jiu ma tani
wane ne nao lau Jiu ki laugo ne kera 'ado na fainia wane Jiu ki laona abue
kera. Ma sa Paul fai sa Banabas fata fuada ma ka raduda 'uria uu ngasilae
ana famamanae ana na kwaiofeie God.
44 Ma ana Sabat 'i buri, karangia wane ki tafau laona fere nai, kera dao
mai fua rongolana fatalana sa Paul ma sa Banabas sulia na 'Aofia.
45 Ma kada ne wane Jiu ki kera ada to'ona ne okue nai baita, lioda ka
'uga 'asiana. Ma kera ngengea na ru ne sa Paul nia saea, ma kera ka fata
buri laugo ana.
46 Boroi ma sa Paul ma sa Banabas keroa ka fata nonira'a, ka 'uri, "Nia
bobola fua karo ka eta fata basi sulia na fatalana God 'i nao fua mulu Jiu
ki. Boroi ma sulia ne mulu noni'ela ana, mulu fatainia ne nao mulu si
bobola go fua ngalilana na maurie firi. Nia ne karo ka fasi kamulu, ma
karo ka leka 'amaro fua wane ne nao lau Jiu ki.
47 Karo leka siana wane ne nao lau Jiu ki, sulia God nia odu karo ka 'uri,
'Nau ku alu 'oe 'oko dia na kwesu fua wane ne nao lau Jiu ki.
Nau ku odu 'oe fua 'oko farongoa wane ki tafau laona molagali ana te ne
nau sasia fuana famaurilada.' "✡
48 Ma ana kada ne wane ne nao lau Jiu ki kera rongoa ru ne, kera ka
eele 'asiana, ma kera ka tangoa na farongoe na 'Aofia. Ma na wane ne God
filida fuana maurie firi, kera ka famamana na.
49 Ma na fatalana God ka talo na ana kula ki tafau, ma na wane 'oro ki
ka rongoa na fatalana God laona 'afutana lofaa nai.
50 Boroi ma na wane Jiu ki kera fata alingana wane fanaonao ki laona
fere baita nai fainia na gwaungai keni ki ne nao lau Jiu ki ne kera fosia
God. Ma na Jiu nai ki, kera ka safali na ana famalagaigailana sa Paul ma
sa Banabas, ma kera ka tari keroa fasia na bali lofaa nai.
51 Ma keroa ka tafusia na gegeona ano ki fasia na 'aedaro dia na fabasue
fuada ne God kai keto kera sulia kera noni'ela ana rongolana fatalana God.
Ma keroa ka leka na adaro 'uria 'i Ikonium.
52 Ma na wane 'i Antiok ki ne kera famamana, kera ka eele 'asiana, ma
na Anoeru Abu ka sura ada.

14

'I Ikonium

1 Ana kada sa Paul fainia sa Banabas dao 'i Ikonium, keroa ka leka lau
laona beu fuana folae Jiu ki, dia be keroa 'idufa sasia. Ma keroa ka fata
ana nikilalae ne na wane 'oro Jiu ki, ma na wane ne nao lau Jiu ki, kera
ka famamana sa Jesus.
2 Boroi ma na Jiu ne kera noni'ela famamana, kera ka fata alingana wane
ne nao lau Jiu ki, ma kera ka falia na manatada kera ka tatae sualia na
wane ne kera famamana ki.

✡ **13:41** Habakuk 1:5 ✡ **13:47** Aesaea 49:6

3 Sa Paul ma sa Banabas, keroa ka to lau 'i senai sulia ka kada tau, keroa
ka fata nonira'a sulia na 'Aofia. Ma na 'Aofia ka fatainia ne fataladaro sulia
sa Jesus nia mamana ana kwatelana na nikilalae fuada fua sasilana ru ni
kwelelae ki ma na fanadae ki.
4 Ma na wane ki laona mae fere nai, kera ka toli 'e'ete ma kera ka takalo.
Tani wane fainia Jiu ki, ma tani wane fainia na lifurongo ki.
5 'Urinai tani wane ne nao lau Jiu ki fainia tani Jiu ma wane fanaonao
kera ki, kera ka lokoeru fua famalagaigailana lifurongo ki, ma kera ka 'ui
fauda fua kera ka mae.
6 Boroi ma ana kada ne na lifurongo ki kera rongoa, kera ka tafi 'uria
fere 'i Listra, ma fere 'i Debe laona lofaa 'i Laekonia, ma 'uria na mae fere
kalikalia ki.
7 Senai, keroa ka 'ainitalo ana Farongoe Lea.

'I Listra ma 'i Debe

8 Ma te wane ne to 'i Listra 'aena 'e mae. Safali mai ana futalana, ma
nao nia si fali.
9 Nia gouru 'i ano, ma ka fafurongoa fatalana sa Paul. Ma sa Paul ka alua
na maana ana, ma ka saitamana ne nia famamana ne sa Jesus saitamana
ka gura nia ga 'ana,
10 ma ka fata ana linge wane baita fuana ka 'uri, “'Oe tatae, ma 'oko uu
'o'olo ana 'aemu!” Ma na wane nai ka lofo, ma ka fali kwailiu na 'i safitada.
11 Kada okue ne kera ada to'ona ru ne sa Paul sasia, kera ka akwa koko
ana fatae kera wane 'i Laekonia, kera ka 'uri, “Na god ki kera liia na ana
wane, ma kera ka koso na mai siakulu!”
12 Kera ka saea sa Banabas ana na gwaungai god Sus, ma sa Paul ana sa
Hemes na wane ngali fatae ana god ki, sulia nia wane ne fata fua keroa.
13 Ma na beu ni folae ana god Sus nia ka tio 'i burina fere nai. Ma na
fataabu fuana god Sus, nia ka leka ma ka ngalia mai buluka ki, ma na
takana 'ai ki, ka alua maana sakae ana fere nai. Sulia nia fainia na okue
nai, kera doria kwatelana na afafue fuana lifurongo ki.
14 Ana kada sa Banabas ma sa Paul keroa rongoa ne kera sasi 'urinai,
keroa ka musia maku keroa ki fua fatailana ne keroa noni'ela ana, ma
keroa ka lae lao okue nai ma keroa ka akwa 'uri,
15 “'Uta ne mulu doria sasilana ru ne? Ma karo ne wane dia kamulu
laugo. Karo leka mai fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea sulia na God mauri.
Tala'ana mulu fosi nia lalau. Ma nao mulu si fosia lau god 'e'ete ki, sulia
kera nao si 'adomi kamulu go. God ne saungainia 'i langi, ma na molagali,
na asi, ma na ru ki tafau ne kera to 'i laona ki.
16 Ana kada sui ki, nia alamatainia wane ki tafau kera ka leka 'ada sulia
kwaidoria kera ki.
17 Ka 'urinai boroi 'ana, nao nia si mango fasia kwatelana ru lea ki fuana
wane ki tafau sulia maedangi ki, ma nia ka fatainia talana ana ru lea ne
nia sasia ki. Nia kwatea ute fua mulu fasia lao mamanga, ma ka kwatea
fue 'ai ki ana kada kera ki, ma nia ka kwatea fanga fua mulu, ma ka kwatea
maurilamulu ka eele.”
18 Sui boroi 'ana na lifurongo ki kera fata 'urinai, na okue ne, kera doria
ka kwatea 'ada na afafue kera ki fuada.
19 Ma tani Jiu ne kera leka mai fasia fere 'i Antiok laona lofaa 'i Pisidia,
ma fere 'i Ikonium, kera dao mai, kera ka kwate fatae fuana okue ne, ma
kera ka guisasu fua sa Paul ma sa Banabas. Ma kera ka 'uia sa Paul ana

fau ki, ma kera ka tara 'i maa fasia laona fere, ma, kera kwaisae nia mae
na.
20 Boroi ma kada wane ne kera famamana ki, kera leka mai, ma kera ka
uu kalia sa Paul, nia ka tatae, ka oli faida 'uria 'i fera. Sui ana maedangi 'i
buri, sa Paul ma sa Banabas keroa ka leka 'uria fere 'i Debe.

Sa Paul fai sa Banabas oli lau mai 'uria 'i Antiok

21 Sa Paul ma sa Banabas keroa ka 'ainitalo ana Farongoe Lea laona fere
'i Debe, ma wane 'oro ki kera ka famamana sa Jesus. Sui keroa ka oli 'uria
fere 'i Listra, ma 'i Ikonium, ma fere 'i Antiok laona lofaa 'i Pisidia.
22 Ma kera ka fanikila famamanae wane ne kera famamana ki, ma kera
ka raduda fua famamanae kera ki ka ngasi. Ma kera ka saea, "'I naona ne
kulu kai ru laona maurie firi ne God nia gwaungai ana, kulu tafau kai dao
to'ona na 'afitailae."
23 Ma ana fere nai ki tafau, kera filia na wane fanaonao ki fuana fikute
wane God ki. Ana folae ma abu fangalae, kera ka kwatea na wane nai
fuana 'Aofia ne kera famamana ana.
24 Sui keroa ka leka fasia lofaa 'i Pisidia, keroa ka dao ana lofaa 'i
Pamfilia.
25 Ma keroa ka 'ainitalo ana na Farongoe Lea laona fere 'i Pega, sui keroa
ka leka 'uria fere 'i Atalia.
26 Sui keroa ka leka ana baru fasia 'i senai, ma keroa ka oli na 'uria fere
'i Antiok. Na fere be kera safali ana lekalae keroa fasia. Na fere be wane
famamana ki kera kwatedaro laona kwaiofeie God, fua ka 'adomida fuana
raoe ne kera fasuia na.
27 Ma ana kada keroa dao na 'i Antiok, keroa ka okua na wane famamana
ki, ma keroa ka farongoda ana na ru ki tafau ne God sasia adaro. Ma keroa
ka farongo laugo ana ne God 'adomida na wane ne nao lau Jiu ki boroi
kera ka famamana laugo.
28 Ma keroa to tau 'i senai fainia na wane ne kera famamana ki.

15

Na okue fuana lokoerue 'i Jerusalem

1 Tani wane ne kera leka mai fasia 'i Jiudea 'uria 'i Antiok, kera ka
famanata na wane ne famamana na ki kera ka 'uri, "Nia 'afitai 'asiana
fua God ka lafu kamulu fasia ta'alae kamulu ki, dia nao mulu si 'ole 'unge
dia be taki sa Moses ki saea."
2 Ma sa Paul fainia sa Banabas keroa ka olisusu 'asiana fai kera sulia ru
ne. Ma kera tafau filia sa Paul ma sa Banabas ma tani wane famamana
'i Antiok, fua kera leka 'i Jerusalem fuana faorailae fainia na lifurongo ki
ma na wane fanaonao ki sulia ru ne.
3 Ma na fikute wane famamana ne ka oduda na kau. Ma kada kera leka
na, kera liu ana lofaa 'i Fonisia ma 'i Samaria ki, kera ka farongoa ana ne
na wane be nao lau Jiu ki kera abulo na 'uria God. Ma kada wane ne kera
famamana ki rongoa na farongoe nai, kera ka eele 'asiana.
4 Kada sa Paul ma sa Banabas keroa dao na 'i Jerusalem, na wane
famamana ki, ma na lifurongo ki fainia na wane fanaonao ki, kera ka
kwaloda. Ma keroa ka farongo ana ru ne God sasia ada 'i safitana wane
ne nao lau Jiu ki.
5 Boroi ma tani wane ana wane ne kera famamana ma kera ana fikute
wane Farasi ki, kera tatae kera ka fata 'uri, "Na wane ne nao lau Jiu ki, dia

kera famamana sa Jesus, kera kai 'ole 'unge, ma kulu saea fuada kera ka
ro laugo sulia taki sa Moses ki dia kulu na wane Jiu ki.”
6 Ma na lifurongo ki fainia na wane fanaonao ki, kera ka oku fuana
lokoerue sulia ru ne.
7 Ma burina na fatae gwala ne kera sasia ka sui, sa Pita ka tatae, ka fata
'uri, “Wane kwaimani nau ki 'ae, mulu saitamana, tau na mai God nia fili
nau safitamulu fua nau 'ainitalo ana Farongoe Lea ne fuana wane ne nao
lau Jiu ki, fua kera ka rongoa laugo 'ada ma kera ka famamana.
8 Ma God ne saitamana manatana wane ki tafau, nia ka fatainia
kwalolana na wane ne nao lau Jiu ki ana kwatelana Anoeru Abu fuada,
dia laugo ne nia kwatea fuaka.
9 Ma ka nao ta efaefalae safitakulu ma fai kera. Nia ka manataluge ana
ta'alae kera ki, sulia kera famamana sa Jesus.
10 Ma God fatainia fuaka ka suina, nao nia si doria ne mulu ka kwatea
lau ta 'afitaie fuada ana taki ki, sulia ne koko kia ki ma kulu boroi, nao
kulu si saitamana go rolae sulia. Aia, ma dia kamulu kwatea na ta 'afitaie
'urinai fuana wane ne kera famamana sa Jesus ki, God kai guisasu fua
mulu.
11 Kulu famamana ne God famauri kulu fasia ta'alae kulu ki ana te ne sa
Jesus na 'Aofia sasia fuaka ana lealae nia fuaka. God famauri laugo 'urinai
ana wane ne nao lau Jiu ki.”
12 Ma na okue ne, kera ka to aroaro kada kera rongoa sa Banabas ma sa
Paul keroa farongo ana ru ni kwelelae ana ki ma na ru fanadae ki ne God
sasia ana keroa fuada wane ne nao lau Jiu ki.
13 Ma 'i burina keroa fata ka sui, sa Jemes ka fata 'uri, “Wane kwaimani
nau ki 'ae, mulu kai fafurongo nau basi.
14 Sa Pita be fi fata lea go ana fua kulu sulia be God eta fatainia
kwaiofeilae nia fuana wane ne nao lau Jiu ki ma ka kwaloda tani wane
ada fua kera na wane nia ki.
15 Ma profet ki kera ka fata laugo 'urinai, dia be na Kekedee Abu saea,
16 ‘God ka fata 'uri, ta maedangi, nau kai oli mai, ma nau kai taea na
gwaungaie sa Deved be nia 'asia na.
Nau kai saungai falu ana fasia oretana, ma nau ka fauua lau.
17 Ma wane 'e'ete ki, kai leka mai siaku.
Ma na wane ne nao lau Jiu ki, nau ka saeda na ana wane nau ki.
18 God ne saea, be nia farongo 'ua na mai ana.’ ”✡
19 Aia, ma sa Jemes ka fata lau 'uri, “Nau ku manata 'uri, nao kulu si
kwatea lau ta 'afitaie fuana wane ne nao lau Jiu ki ne kera abulo na 'uria
God.
20 Nia lea kulu ka kekede fuada, kulu ka farongo kera ana ne kera nao
si 'ania ta fanga ne kera afafu ana fuana mamala god ki, ma kera ka ada
sulida fua kera nao si oee, ma kera nao si 'ania laugo ta ru mauri ne kera
lioa, ma kera nao si 'ania laugo ta 'abu.✡
21 Sulia na taki sa Moses ki, kera idumia 'ua na mai laona beu fuana
folae kera ki ana Sabat ki tafau, ma na fatalada ka talofia na laona fere
kera ki tafau.”

Kekedee fuana wane ne nao lau Jiu ki

22 'Urinai na lifurongo ki, ma wane fanaonao ki, ma na fikute wane
famamana ki tafau, kera ka filia tani wane ada fua kera ka oduda kau

✡ **15:18** Emos 9:11-12 ✡ **15:20** Eksodas 34:15-17; Levitikas 17:10-16; 18:6-23

'uria Antiok fainia sa Paul ma sa Banabas. Kera filia sa Jiudas ne kera saea laugo ana sa Basabas, ma sa Silas, sulia keroa ro wane fanaonao ki ana fikute wane kera.
23 Ma na kekedee 'uri ne kera kwatea faida,
"Kalu na lifurongo ki, ma na wane fanaonao ki ne wanefuta kamulu ki ana na 'Aofia, kalu kwatea kau fata lealae kalu ki fua mulu na bara wanefuta ne nao lau na wane Jiu ki, ne mulu to 'i Antiok, ma 'i Siria, ma 'i Silisia.
24 Kalu rongoa ne tani wane seki ki kera leka kau, ma kera ka kwatea na manatamulu ka ta'a sulia fatalada. Kalu nao si oduda kau fua sasilana ru nai.
25 Nia ne kalu ka oku alafafia ru ne 'i safitamalu, ma kalu filia tani wane ngali fatae, ma kalu ka oduda kau siamulu. Kera kai leka kau fainia wane kwaimani lea kia ki sa Paul ma sa Banabas.
26 Keroa ro wane ne kwate dangalu na mauri ladaro fuana raoe sumadua fua 'Aofia kia sa Jesus Christ.
27 'Urinai ne kalu ka kwatea laugo kau sa Jiudas ma sa Silas fua kera ka tala fata 'ada sulia na ru ne kalu kedea kau.
28 Sulia na Anoeru Abu fai kalu, kalu alafafia, nao kalu si alua lau ta 'afitaie fafi kamulu. Ru ne ki go ne mulu kai rosulida:
29 Nao mulu si 'ania ta fanga ne kera afafu ana mamala god ki, ma nao mulu si 'ania ta 'abu. Ma nao mulu si 'ania ta ru mauri ne kera lioa. Ma mulu ka to fasia na oee. Ma dia ne mulu to fasia na ru nai ki, nia lea 'asiana."
30 Ma kera ka kwatea na wane nai ki ne kera ngali farongoe, kera ka leka 'uria 'i Antiok. Ma kera ka okua na wane ne kera famamana ki tafau, ma kera ka kwatea na ru ne kera kedea fuada.
31 Ana kada ne wane ki kera idumia tafau na, kera ka eele 'asiana, sulia fatae nai ki 'e gwalea na mangoda.
32 Ma sa Jiudas ma sa Silas, keroa ka fata fuada ka tau 'asiana, ma keroa ka kwatea fatae ana kwaigwale fai na nikilalae fuada, sulia keroa ro profet ki.
33-34 Ma 'i burina keroa to 'i senai sulia ka kada tau, sui wane famamana senai ki ka alualu adaroa ana aroaroe, ma keroa ka oli na 'uria 'i Jerusalem.*
35 Ma sa Paul ma sa Banabas keroa ka to lau 'i Antiok. Ma keroa fainia na wane 'oro ne kera famanata ki, kera 'ainitalo ana fatalana na 'Aofia.

Sa Paul ma sa Banabas keroa to matali na

36 Burina bara kada suina, sa Paul ka fata 'uri fuana sa Banabas, "Koro oli lau fua koro ka dao to'ona lau wanefuta koro ki ana mae fere be koro 'ainitalo mai ana fatalana 'Aofia, fua koro ka saitamana na tolada 'e 'uta na nai."
37 Ma sa Banabas ka doria 'asiana fua sa Jon Mak ka leka faidaro.
38 Boroi ma sa Paul ne manatana nao si lea fuana sa Jon Mak ne ka leka fai keroa, sulia nia oli laugo fasi keroa 'i Pamfilia, ma nao nia si leka na fai keroa fuana fasuilana na raoe.
39 Ma sa Paul fainia sa Banabas keroa ka olisusu 'i safitadaro, ma keroa ka toli safidaro kwailiu. 'Urinai sa Banabas ka talaia na sa Jon Mak, keroa ka tofolo 'uria bubunga 'i Saeprus.

---

* **15:33-34** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 34, "Boroi ma sa Silas ka manata fifi 'asiana fua sae ka to ga 'ana 'i senai 'i Antiok."

40 Ma sa Paul ka filia na sa Silas, fua keroa ka leka. Ma wane famamana
'i Antiok ki kera ka odu keroa na, burina ne kera kwateda fuana 'Aofia fua
ka ada suli keroa.
41 Ma keroa leka, ka liu laona lofaa 'i Siria ma 'i Silisia ki. Ma keroa ka
fangasia na famamanae wane ne kera famamana ki.

16

Sa Timoti leka fainia sa Paul ma sa Silas

1 Ma sa Paul leka ma ka dao ana fere 'i Debe ma 'i Listra ki. Ma te wane
fafurongo ne satana sa Timoti nia to senai. Ma gaa nia ne keni Jiu ne nia
famamana laugo, boroi ma maa nia go ne wane Grik.
2 Ma na bara wanefuta ana 'Aofia ki 'i Listra ma 'i Ikonium, kera ka eele
'asiana fainia sa Timoti.
3 Ma sulia ne sa Paul doria sa Timoti ka leka fainia, nia ka 'ole 'unge fua
ka faeelea wane Jiu ki. Nia sasia ru nai, sulia Jiu ki tafau ne kera to ana
fere nai ki, kera saitamana laugo ne maa sa Timoti nia na wane Grik ne
sasi ma nao nia si 'ole 'unge ana sa Timoti.
4 Ma kada kera leka ka liu ana fere ki, kera kwatea na taki ki fuana wane
ne kera famamana ki. Na taki nai ki, na lifurongo ma wane fanaonao ki
ne kera kedea 'i Jerusalem. Ma kera ka saea fua wane ki kera ka rosulia.
5 Ma kera ka fangasia fikute wane famamana laona fere nai ki, ma ana
maedangi ki tafau 'i burina, wane 'oro falu ki laugo kera ka famamana.

Kada sa Paul ada to'ona na fataie

6 Ma sa Paul fainia na wane kwaimani nia ki, kera liu laona lofaa 'i
Frigia ma 'i Galesia ki, sulia ne Anoeru Abu 'e luia nao kera si 'ainitalo ana
Farongoe Lea laona lofaa 'i Esia.
7 Kada kera dao bobola fainia lofaa 'i Misia, kera ka sasi 'uria lekalae
'uria 'i Bitinia. Boroi ma na Anoeru Abu nao si alamatainida.
8 'Urinai, kera ka daofa liu na fasia 'i Misia, ma kera ka leka 'uria fere 'i
Troas.
9 Ma ana rodo ne kera tio 'i senai, sa Paul ka ada to'ona na fataie. Nia
ada to'ona te wane ana lofaa 'i Masedonia uu, ma ka amasia ka 'uri, “'Oe
leka mai 'i Masedonia fua 'oko kwai'adomi amalu!”
10 Ma kada sa Paul nia ada to'ona na fataie nai, kalu ka sasi akau na fua
lekalae 'uria lofaa 'i Masedonia,* sulia kalu saitamana God doria kalu leka
'ainitalo ana Farongoe Lea laugo fuana wane senai ki.

Ni Lidia nia famamana sa Jesus

11 Sui kalu ka leka fasia fere 'i Troas ana baru, kalu ka tofolo 'uria
bubunga 'i Samotres, ma maedangi burina, kalu ka leka 'uria fere 'i
Neapolis.
12 Kalu tae fasia senai, kalu ka leka sulia taale tolo 'uria fere 'i Filipae,
na mae fere 'initoa laona lofaa 'i Masedonia, mae fere nai wane Rom ki ne
kera gwaungai ana. Kalu ka to laona mae fere nai sulia bara maedangi.
13 Ma ana Sabat, kalu leka fasia fere nai, kalu ka leka 'uria ninimana te
kafo, sulia ne kalu kwaisae kula fuana folae Jiu ki nia 'i senai. Ma kalu ka
gouru 'i ano, kalu ka fata fuana keni ki ne kera oku senai.
14 Te keni ada senai ne kera rongo kalu ne ni Lidia, fasia fere baita 'i
Taeataera, nia saungai ma ka 'oifoli ana maku ne nia meo ki. Nia boroi

* **16:10** Sa Paul fainia kwaimani nia ki dao to'ona sa Luk ana fere 'i Troas.

fosia laugo God, ma God ka 'ifingia na manatana fua nia ka fafurongoa sa
Paul, ma ka famamana ru ne nia saea ki.
15 'Urinai nia fainia na wane laona lume nia ki, kera ka siuabu tafau. Ma
nia ka fata fua malu ka 'uri, “Sulia ne mulu alafafia ne nau famamana na
'Aofia, nau ku doria mulu leka mai ma mulu ka to laona lume nau.” Ma
kalu ka to laona lume nia sulia na fatalana.

Laona beu ni kanie 'i Filipae

16 Ana te maedangi, kada kalu leka 'uria kula ni folae, kalu dao to'ona te
sari ne anoeru ta'a to ana. Na sari nai nia rao 'o'oni fuana tani wane laona
fere nai. Sulia anoeru ta'a nai ne to ana, nia saitamana ka saea fuana
wane ki ana te ki ne nao si dao mai 'ua fuada. Ma wane ne kera baita ana
sari nai kera ngalia malefo 'oro ki ana raoe nai nia sasia.
17 Ma na sari nai ka leka sulia sa Paul fai kalu, ma nia ka akwa koko ka
'uri, “Na wane ne ki, kera na wane rao fuana God ne 'initoa 'asiana. Kera
farongo kamulu ana te ne God sasia fuana famaurilamulu.”
18 Nia sasia ru ne sulia maedangi 'oro ki, leka sa Paul ka noni totoela
'asiana ana, ma ka abulo fuana ka fata 'uri fua anoeru ta'a nai, “Ana satana
sa Jesus Christ, nau ku eresi 'oe, 'oko ru mai fasia na sari nena!” Ma na
anoeru ta'a nai ka ru na 'i maa ana kada nai.
19 Ma kada wane baita ana sari nai kera saitamana ne na raoe nia ana
talana anoeru ta'a nia suina, ma nao kera si ngali lau ta malefo fasia,
kera ka daua sa Paul ma sa Silas, ma kera ka tara keroa siana na wane
kwaiketoilae ki maana usie.
20 Kera ka fata 'uri, “Na ro wane ne ki, keroa wane Jiu ki, ma keroa ka
kwatea na fatamaudie laona fere ne kulu.
21 Keroa ka famanata ana na falafala ne nao si bobola fainia na taki kulu
ki. Sulia kulu wane Rom ki lalau, ma ka 'afitai 'asiana fua kulu ka sasi sulia
falafala keroa ki!”
22 Aia, na wane 'oro ne kera oku senai, kera ka fai fafidaro laugo. Ma na
wane fanaonao ki ka fata totongai fuana wane ni omee ki fua kera musia
maku sa Paul ma sa Silas ki, ma kera ka namusi keroa.
23 Burina kera namusida ka totonge 'asiana, kera ka aluda laona beu ni
kanie, ma kera ka saea fuana wane ne folo 'usia na beu ni kanie nai fua
ka bilaki ngasi 'usi keroa.
24 Ma na wane ni folo nai, kada nia rongoa fatae nai ki, nia ka ngali
keroa, ka aluda laona mae lume tofungana beu ni kanie, sui ka kani fafia
na 'aedoro 'i safitana ro reba 'ai kulu ki.
25 Aia, kada bobola fainia tofungana rodo, sa Paul ma sa Silas keroa foa,
ma keroa ka ngufia na ngu ki fuana God. Ma wane ne kera to laugo laona
beu ni kanie nai, kera ka fafurongo keroa.
26 Ma tona boroi na anuanu baita nia geloa na beu ni kanie nai, ma na
ngadolana lume nai boroi ka kesokeso na. Ma na mae ki ana lume nai
ka 'ifi tafau, ma na seni ne kera kani fafia ana wane nai ki laona lume ka
aluge tafau na fasida.
27 Ma na wane ni folo nai ka tona mai fasia maleue, ma ka ada to'ona
ne na mae ki kera 'ifi tafau na, ma ka kwaisae wane be kera kani fafida
ki, kera tafi tafau na. Ma nia ka lafua na naife ni sauwanee nia fua sae ka
saungi nia na 'ana talana, sulia nia saitamana ne na wane fanaonao nia
ki, kera kai saungia dia ne wane nai ki kera tafi.
28 Boroi ma sa Paul ka akwa koko ka 'uri, “Nao 'oe si sasia lau ta ru
'urinai ana 'oe talamu! Kalu ne to tafau go amalu!”

29 Ma na wane ni folo ne ka ledi 'uria fa kwesu ki, ma ka ru kau laona
beu ni kanie fainia na lebelebelae, ma ka boruru 'i 'aena sa Paul ma sa
Silas.
30 Sui nia ka talaida 'i maa, ka ledi keroa ka 'uri, “Ro wane baita ne ki
'ae, te ne nau kai sasia fua God ka famauri nau?”
31 Keroa olisia keroa ka 'uri, “'Oe famamana na 'Aofia sa Jesus fua God
kai famauri 'oe, 'oe fainia wane ne kera to laona lume 'oe.”
32 Ma keroa ka 'ainitalo ana fatalana na 'Aofia fuana, ma fuana wane ne
kera to laugo laona lume nia ki, ma kera ka famamana na.
33 Ana kada rodo nai go, na wane ni folo nai ka talai keroa, ka taufia na
mae maale ki 'i nonida, ka sui nia fainia wane ne kera to laona lume nia,
kera ka siuabu na.
34 Sui nia ka talaia sa Paul ma sa Silas, kera ka leka 'uria lume nia, ma
nia ka sangonidoro. Ma nia fainia na wane ne kera to laona lume, kera ka
eele 'asiana, sulia kera famamana God.
35 Sui 'i 'ofodangi, na wane kwaiketoi ki, kera kwatea fatalada fuana tani
wane baita ana omee kera ka 'uri, “Mulu leka farongoa na wane ni folo
be fua ka talaia ro wane be ki 'i maa fasia laona beu ni kanie be.”
36 'Urinai go na wane ni folo nai ka leka ka farongoa sa Paul ka 'uri, “Na
wane kwaiketoi ki kera saea mai fuaku 'oe fainia sa Silas, moro leka na
'amoro 'i maa. Kamoro leka na 'amoro ana aroaroe.”
37 Boroi ma sa Paul olisia ka fata 'uri fuana wane baita kera ki, “Na wane
kwaiketoi ki nao si keto karo 'ua, boroi ma kera kwae karo 'i maana wane
'oro ki ma kera ka alu karo laona beu ni kanie. Ma na ru nai nao si 'o'olo,
sulia karo na wane Rom ki laugo ne! Ma kada ne, kera doria ka olitai agwa
lau ana karo. Nao 'asiana! Karo doria na wane fanaonao 'i Rom ki ne kera
kai leka mai 'i seki, fua kera ka luge karo!”
38 Ma wane baita kera ki ana omee kera leka, ka farongo ana fatae nai
ki siana wane fanaonao 'i Rom ki. Ma kada kera rongoa ne sa Paul ma sa
Silas keroa ro wane 'i Rom ki laugo, kera ka mau 'asiana.
39 Ma kera ka leka mai siada, ma kera ka kwaimanatai fuada. Sui kera
ka talai keroa 'i maa fasia laona beu ni kanie, ma kera ka 'ingoda, fua kera
ka leka na 'ada fasia fere ne.
40 Kada sa Paul ma sa Silas keroa ru fasia beu ni kanie, keroa ka
leka laona lume ni Lidia. 'I senai keroa ka dao to'ona na wane ne kera
famamana ki, ma keroa ka kwatea na fatae ana kwairaduilae fuada, sui
keroa ka fi leka na 'ada fasia 'i Filipae.

17

'I Tesalonika

1 'Urinai sa Paul fainia sa Silas, keroa leka, ka liu ana fere 'i Amfipolis,
ma 'i Apolonia ki, sui keroa ka dao ana fere 'i Tesalonika. Wane Jiu ki kera
too ana beu fuana folae laona fere baita nai.
2 Ma 'i senai, sa Paul leka laona beu fuana folae Jiu ki sulia na falafala
ne nia 'idufa sasia ana fere ki. Ma ana olu Sabat ki, nia ka fata fainia na
wane ki, ma ka fata sulia na Kekedee Abu fuada.
3 Nia ka fadaa ma ka idumia Kekedee Abu fuana fatailana ne na Christ
na wane ne God filia, nia kai nonifi ma ka mae, sui nia fi tatae fasia maea.
Sa Paul ka fata 'uri, “Sa Jesus ne nau ku 'ainitalo ana fua mulu ne, nia na
Christ na wane ne God filia.”

4 Ma tani wane ana Jiu ki fainia wane 'oro ne nao lau Jiu ki ne kera
fa'initoa God ma keni talingai 'oro kera ne kera famamana sa Jesus. Kera
safali leka na sulia sa Paul ma sa Silas.
5 Boroi ma wane Jiu kera to ana manatae wane kwaifi sulia wane 'oro
ki kera leka sulia sa Paul ma sa Silas, ma kera ka okua wane ta'a ki ne
kera liliu 'o'oni ga 'ada maana usie, fua kera ka oku fainia te fikute wane
guisasu ki. Ma kera ka sasia te firue baita ana fere nai, ma kera ka alasia
lume sa Jason, sulia kera doria ka daua sa Paul ma sa Silas, fua kera ka
talai keroa siana okue nai.
6 Boroi ma kada kera nao si dao to'odaro, kera ka daua lalau sa Jason
fainia tani wane ne kera famamana, ma kera ka tarada siana wane
fanaonao ki laona fere, ma kera ka fai fafida, kera ka akwa koko ka 'uri,
“Wane ne ki, kera sasia ru ta'a 'asiana laona fere 'oro ki! Ma kada nai kera
ka leka lau mai laona mae fere ne kulu,
7 ma sa Jason ka gonida laona lume nia. Kera tafau go kera 'oia na taki
kingi baita kulu 'i Rom, sulia kera saea ta te kingi lau ne satana sa Jesus.”
8 Ma na fatae nai ki, ka kwatea na ngalungalue baita fuana okue nai
fainia na wane fanaonao ki.
9 Ma na wane fanaonao ki kera ka fata nikila fua sa Jason fainia tani
wane lau, fua kera ka kwate tani malefo sui kera fi lugeda.

'I Berea

10 Ana kada nai nia 'e rodo na mai, na wane ne kera famamana ki kera
ka kwatea sa Paul ma sa Silas 'uria fere 'i Berea. Kada kera dao kau, kera
ka leka laona beu fuana folae Jiu ki.
11 Na wane senai ki kera to ana falafala ne lea ka liufia na wane ana
'i Tesalonika, sulia kera doria 'asiana rongolana te ne sa Paul nia saea.
Ma ana maedangi ki tafau go, kera idumia na Kekedee Abu fua kera ka
saitamana te ne sa Paul nia saea 'e mamana.
12 Ma wane 'oro 'i Jiu ki, kera ka famamana, ma wane 'oro ne nao lau
Jiu ki kera famamana laugo, keni fanaonao 'oro ma wane 'oro ki laugo.
13 Boroi ma kada ne wane Jiu ki ne kera to 'i Tesalonika, kera rongoa sa
Paul nia 'ainitalo laugo ana fatalana God 'i Berea, kera ka leka laugo mai
'i senai, ma kera ka kwatea na wane 'i Berea ki kera ka guisasu, ma kera
ka boa te ngalungalue baita 'i senai.
14 Ma 'urinai go, tani wane ne kera famamana, kera ka kwatea sa Paul
'uria fafona asi fasia fere 'i Berea. Boroi ma sa Silas ma sa Timoti, keroa
ka to na 'ada 'i Berea.
15 Ma na wane ne kera talaia sa Paul ki kera leka fainia, ka dao 'i Atens.
Sui kera fi oli 'uria 'i Berea fainia fatae sa Paul ki fua sa Silas ma sa Timoti,
fua keroa ka leka 'ali'ali siana.

'I Atens

16 Ma kada sa Paul to na 'i Atens makwalia sa Silas ma sa Timoti, nia 'e
kwaimanatai 'asiana, sulia nia ada to'ona na nununa mamala god 'oro ki
fuana fosilada nia to laona fere 'i Atens.
17 Nia ne kwatea ma nia ka leka laona beu fuana folae Jiu ki, ma ka fata
fuana Jiu ki, ma na wane ne nao lau Jiu ki ne kera fosia God. Ma nia ka
fata laugo maana fuli usie sulia maedangi ki fuana wane ne kera leka mai
senai ki.
18 Ma tani famanata laugo ana wane Grik ki ne kera saeda ana
“Epikurean” ma “Stoik”, kera olisusu laugo fainia sa Paul. Ma tani wane
ada ka fata 'uri, “Te lalau ne wane naunau ulafusi ru ne doria ka saea?”

Ma tani wane ana wane nai ki kera ka fata 'uri, “Sualana dia nia doria kulu kai fosia lalau na god 'e'ete ki ne.” Kera fata 'urinai sulia sa Paul farongo sulia sa Jesus, ma na tatae olilae fasia na maea.

19 Ma kera ka talaia sa Paul 'i naofana fikute wane lokoeru ne kera saea ana “Areopagus”, kera ka fata 'uri, “Kalu doria ka saitamana na famanatae falu ne 'oe fata sulia.

20 Sulia ru ne kalu rongoa 'oe saea nia 'e'ete fasia ru ne kalu rongoa 'i nao ki, ma kalu ka doria saitamana fadalana.”

21 (Kera fata 'urinai, sulia na wane 'i Atens ki, ma na wane ne kera leka mai fuana tolae 'i Atens ki, kera doria fatae ana maedangi ki sulia ma na fafurongolana te ki ne falu.)

22 Ma sa Paul ka uu naofana fikute wane lokoeru ne kera saea ana Areopagus, ma ka fata 'uri, “Kamulu wane 'i Atens, nau ku saitamana ne mulu fabaita 'asiana god kamulu ki ne mulu fosida.

23 Sulia kada nau ku liu laona fere kamulu, nau ku ada to'ona na kula ni foa kamulu ki, ma nau ku ada to'ona maana te fulifue, mulu kedea na fatae 'uri, ‘Fuana god ne nao kulu si saitamana.’ Ma na God ne mulu fosia ma nao mulu si saitamana, nia na ne nau doria ka 'ainitalo ana fua mulu.

24 God nai saungainia na molagali ma na ru ki tafau 'i laona, nia ne gwaungai ana asi, 'i langi, ma 'i ano, ma nia nao si to laona beu abu ne wane saungainia.

25 Ma nao nia si bobo go 'uria ta ru ne wane ki saitamana ka sasia fuana, sulia nia 'ana talana ne kwatea maurie fuana wane ki tafau, ma ka kwatea fuada ru ki tafau ne kera bobo 'urida.

26 Ma ana safalilana mai, God nia saungainia go te wane, ma fasia te wane nai nia ka saungainia wane 'oro 'e'ete ki, ma ka aluda laona molagali. 'I naona ne nia saungainia ru ki tafau, ma nia 'ana talana ne alua kada ki ma ka faboa na kula ki fua kera ka to ana.

27 Nia sasia ru ne fua wane ki kera ka nani 'uria, ma kera fi dao to'ona 'oto dia kera nani ngangata 'uri nia. 'Urinai boroi 'ana God nao si to tau go fasi kia.

28 Ma ta wane be fata 'uri, ‘Sulia nia na ne kulu ka mauri, ma kulu ka gelo ma kulu ka to.’ Ma ta wane ana wane kekede kamulu ki ka saea laugo, ‘Kulu wele God ki laugo.’

29 Sulia kulu na wele nia ki, nao kulu si fia lau ne God nia ta ru ga 'ana, dia ta nunuiru ne wane saungainia ana gol, naoma silva, naoma ta fau. Nia nao si dia lau ta ru ne wane nia saungainia ana saitamarue nia.

30 'I nao God nao si ketoa ta wane ne fosia na mamala god sulia nia nao si saitamana 'ua ana. Boroi ma ana kada ne, nia saea na fuana wane ana fere ki tafau fua kera kai kari abulo fasia na ta'alae kera ki,

31 sulia nia alua na maedangi fua nia kai ketoa na wane ki tafau. Na kwaiketoilae nia ka 'o'olo, ma nia ka filia te wane fua ka ketoa na wane ki. Ma nia ka fatainia na wane ni kwaiketoi nai fuana wane ki tafau ana taelana wane nai fasia maea!”

32 Kada wane ki kera rongoa ne sa Paul fata sulia tataelae fasia maea, tani wane ada ka waelasia, ma kera ka 'onionga ana. Boroi ma tani ai ada kera ka saea, “Kalu doria 'oko fata lau sulia ru ne.”

33 Ma sa Paul ka leka na 'ana fasia okue nai.

34 Ma tani wane kera ka 'ado fainia, ma kera ka famamana. Ma te wane ada ne satana sa Dionisius, ta wane ana fikute wane lokoeru senai. Ma te keni laugo satana ni Damaris, ma tani wane lau kera ka famamana.

18

'I Korin

1 'Urinai go, sa Paul ka leka na fasia 'i Atens, ka daofa liu 'uria fere 'i
Korin.
2 'I senai, nia ka dao to'ona te wane Jiu satana sa Akuila ne futa laona
lofaa 'i Pontus. Nia leka mai fasia 'i Itali fainia na 'afe nia ni Prisila, sulia
ne na kingi baita 'i Rom satana sa Klodias ka kwatea na wane Jiu ki tafau,
kera ka leka fasia 'i Rom. 'Urinai, sa Paul ka leka dao siada.
3 Ma nia to ma ka rao 'ana fai keroa, sulia kera sasi go te raoe ana
saungailana 'o'obe ki ana maku ngasi ki fuana 'oifolilae ada.
4 Ma nia ka fata fainia na wane ki laona beu fuana folae ana Sabat ki
tafau, fua sae ka talana manatana wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki
laugo.
5 Ma ana kada sa Silas ma sa Timoti keroa dao mai fasia 'i Masedonia,
sa Paul ka fasia na raoe nia. Ma ana kada ki tafau nia ka 'ainitalo ana
Farongoe Lea, ma ka fadaa madakwa ana fuada Jiu ki ne sa Jesus nia na
Christ, na wane filia God.
6 Ma kada kera olisi guisasu ana, ma kera ka saea ru ta'a ki sulia, nia ka
saulida ana kwae tafusilana na gegeona ano fasia maku nia ki, ma ka fata
'uri fuada, “Dia nao kamulu si too ana na maurie falu fasia God, kamulu
talamulu na ne mulu sasia! Nao lau na garoe nau. Ma safali ta'ena ka oli
'alaa, nau kai leka 'aku siana wane ne nao lau Jiu ki.”
7 Ma nia ka leka fasi kera, ma ka leka to laona lume te wane nao lau Jiu
ne satana sa Titius Justus, na wane ne nia fosia laugo God. Na lume nia
tio laugo 'i ninimana beu fuana folae Jiu ki.
8 Ma sa Krispus, na wane fanaonao ana beu fuana folae nai, nia ka
famamana 'Aofia fainia wane ne to laona lume nia ki tafau. Ma tani wane
'oro laugo 'i Korin, kera rongoa fatalana sa Paul, ma kera ka famamana,
ma kera ka siuabu.
9 Sui laona te rodo, sa Paul ka ada to'ona te fataie, ma na 'Aofia ka fata
'uri fuana, “Nao 'oe si mau, ma 'oe si mamalo fasi fatae fuada, ma 'oe si
lukasia na raoe 'oe.
10 Sulia nau ku to fai 'oe. Ma nia 'afitai fuana ta wane ka sasia ta ru fua
falilamu, sulia wane nau ki kera 'oro laona mae fere ne.”
11 Nia ne sasia ma sa Paul ka to 'i senai sulia te fangali ma ono madame
ki fuana famanatalana wane ki ana fatalana God.
12 Ma ana kada ne kingi baita 'i Rom nia alua sa Galio ka gwaungai laona
lofaa 'i Akaea, na wane Jiu ki kera oku, ma kera ka daua sa Paul, ma kera
ka ngalia siana sa Galio fuana ketolana.
13 Ma kera ka fai fafia ka 'uri, “Na wane ne nia sasi 'uria talailana wane
ki fua kera ka fosia God ana falafala ne 'e'ete fasia taki kalu ki.”
14 Ma kada sa Paul doria ka fata, sa Galio ka fata 'uri fuana wane Jiu ki,
“Na ru ne, dia ta ru ana ta ta'alae naoma ana ta garoe ana taki kalu ki,
nau ku saitamana mabetu'u fai kamulu Jiu ki.
15 Boroi ma sulia olisusue kamulu ki ga 'ana sulia fatae ki, ma na sataeru
ki, ma na taki kamulu ki talamulu, nia lea fuana mulu ka fa'o'olosia 'amulu
talamulu. Sulia nao nau si kwatea ta kwaiketoilae fuana ru 'urinai ki.”
16 'Urinai nia ka saea fuada tafau fua kera ka leka fasia kula ni
kwaiketoie.
17 Ana kada nai, na wane Jiu ki ka daua sa Sosetenes, na wane fanaonao
ana beu fuana folae, ma kera ka namusia maana kula ni kwaiketoie. Boroi
ma sasilae nai nao si 'oga go sa Galio.

Sa Paul oli 'uria 'i Antiok

18 Sa Paul ka to 'i Korin fainia wane famamana ki sulia maedangi 'oro
ki. Sui nia ka fasi kera, ma ka tofolo ana baru 'uria lofaa 'i Siria fainia
ni Prisila ma sa Akuila. Ma naona ne kera tofolo fasia 'i Kenkrae, nia sufi
koru ana ifuna fua nia fatainia ne nia alangai eta fatae ✡ fua God.
19 Kada kera dao 'i Efesus, sa Paul ka leka na fasia ni Prisila ma sa Akuila,
ma ka leka laona beu fuana folae, ma ka fata fuana Jiu ki.
20 Sui na wane ki kera ka gania fua nia ka to tau faida, boroi ma nao nia
si alafafia.
21 'Urinai nia ka leka lalau 'ana, nia ka fata 'uri fuada, “Dia kwaidorie
God fuaku, nau kai oli lau mai siamulu.” Sui nia ka tofolo na 'ana laona
baru fasia 'i Efesus.
22 Kada nia dao na 'i Sesarea, nia ka leka 'uria fere 'i Jerusalem, ma ka
fata lea fuada na wane famamana ki senai. Sui nia ka leka 'uria 'i Antiok.
23 Ma burina ne nia to 'i Antiok sulia bara maedangi, nia ka leka, ma ka
liu laona lofaa 'i Galesia ma 'i Frigia fuana fangasilana sa tifaida ne kera
famamana.

Sa Apolos

24 Ana kada nai, te wane Jiu satana sa Apolos, ne futa laona fere 'i
Aleksandria, nia leka mai 'uria 'i Efesus. Nia na wane fatalana lea, ma
nia ka saitamana lea laugo ana na Kekedee Abu.
25 Nia saitamana laugo na falafala sulia na 'Aofia, ma nia ka fata nikila,
ma ka famanata 'o'olo sulia sa Jesus. Boroi ma, nia saitamana ga 'ana ana
siuabulae be sa Jon nia fata mai sulia 'i nao.
26 Ma nia safali ka fata nonira'a fuana wane ki laona beu fuana folae.
Ma ana kada ni Prisila ma sa Akuila keroa rongoa, keroa ka talaia 'uria
na lume keroa, ma keroa ka kwai'adomi ana, fua nia ka saitamana lea lau
ana famanatae sulia God.
27 Ma sa Apolos doria ka leka 'uria 'i Korin laona bali lofaa 'i Akaea. Ma
na wane famamana 'i Efesus ki, kera 'adomi nia ana kekedee fuana wane
famamana 'i Akaea ki, fua kera ka ada lea sulia. Ma kada sa Apolos nia dao
na 'i Akaea, nia 'adomi lea 'asiana ana wane ne God nia fatainia kwaiofei
nia fuada, fua kera ka famamana.
28 Boroi ma kada ne wane Jiu ki kera olisusu fainia, nia ka fata nikila
fai kera ma ka liufida tafau. 'Urinai nia ka fatainia na Kekedee Abu ki ne
famamana sa Jesus nia na Christ, na wane ne God nia filia.

19

'I Efesus

1 Kada sa Apolos nia to 'i Korin, sa Paul nia leka sulia taale ne liu laona
tofungana bubunga 'i Esia leka nia ka dao 'i Efesus. Ma nia ka dao to'ona
tani wane ne kera famamana sa Jesus senai.
2 Ma nia ka ledi kera ka 'uri, “Kamulu to na ana na Anoeru Abu kada
kamulu famamana?”
Ma kera olisia ka 'uri, “Kalu nao si rongoa go te ne na Anoeru Abu.”
3 Sa Paul ka ledi kera lau ka 'uri, “Ma na siuabulae 'uta mone ne mulu
siuabu ana?”
Ma kera olisia ka fata 'uri, “Na siuabulae be sa Jon fata sulia.”

✡ **18:18** Nambas 6:1-21

4 Sui sa Paul ka fata lau 'uri fuada, “Sa Jon nia siuabua lalau sa tifaida
ne kera kari abulo fasia na ta'alae kera ki. Ma sa Jon ka saea laugo fuana
wane ki, fua kera ka famamana wane ne kai dao mai 'i burina ne satana
sa Jesus.”
5 Ma kada kera rongoa na ru nai, kera ka siuabu fua ka fatainia ne kera
famamana sa Jesus na 'Aofia.
6 Go sa Paul ka alua na 'abana 'i fafoda, ma na Anoeru Abu ka koso fafida,
ma kera ka fata ana na fatae 'e'ete ki, ma kera ka fata sulia na fatalana
God.
7 Kera bobola fainia akwala ma ro wane.
8 Sa Paul ka ru laona beu fuana folae 'i Efesus, ma ka fata nonira'a fuana
wane ki, ma ka sasi 'uria talalana na manatada sulia na 'Initoe God. Ma
nia ka sasi 'urinai sulia olu madame ki.
9 Boroi ma tani wane ada, manatada ngasi, ma kera ka aburongo, ma
kera nao si famamana. Ma kera ka saea fatae ta'a ki sulia “Taale na 'Aofia”
'i naofana na wane 'oro ki. Sui sa Paul ka talaia na wane famamana ki
kera ka leka fasida, ma ana maedangi ki tafau nia ka fata fuana wane ki
laona lume ni famanata sa Taeranus.
10 Na ru ne kera sasia ka leka talau sulia ro fangali ki. Ma na wane ki
tafau ne kera to laona lofaa 'i Esia, na Jiu ki ma na wane ne nao lau Jiu ki,
kera ka rongoa fatalana na 'Aofia.

Na wele sa Skefa ki

11 Ma God ka kwatea na nikilalae baita fuana sa Paul, fua nia ka fulia
na ru fanadae ki ma na ru ni kwelelae ana ki.
12 Ma ta 'aba maku boroi 'ana ne to suina na to'ona nonina sa Paul,
dia kera ngalia kau siana wane matai ki kera kai 'akwa, naoma wane ne
anoeru ta'a to ada ki, na anoeru ta'a nai ki laugo, kera ka ru 'i maa fasia
wane nai ki.
13-14 Ma tani Jiu laugo kera liu kwailiu sulia maedangi ki fuana ifulangai
ana anoeru ta'a ki. Na fiu wele na fataabu baita Jiu ki ne satana sa Skefa
ne kera sasia ru nai. Ma kera boroi kera ka sasi 'uria tarilana na anoeru
ta'a ki ana satana na 'Aofia sa Jesus. Kera fata 'uri fuana anoeru ta'a ki,
“Nau ku ifulangai kamulu ana satana sa Jesus be sa Paul nia 'ainitalo ana.”
15 Ma te maedangi kada kera sasi 'uria tarilana na anoeru ta'a, na anoeru
ta'a nai olisida ka 'uri, “Nau ku saitamana sa Jesus, ma nau ku saitamana
laugo sa Paul, boroi ma 'oe ti ne?”
16 Ma na wane ne anoeru ta'a nai nia to ana ka lofoida, ma ka kwaeda.
Ma kera ka tafi dadara fasia lume wane nai fainia na maale ki 'i nonida.
17 Ana kada ne wane Jiu ki ma na wane ne nao lau Jiu ki ne to 'i Efesus,
kera rongoa ru ne, kera ka mau 'asiana, ma kera ka fabaita satana na 'Aofia
sa Jesus.
18 Ma na wane 'oro ana wane ne kera famamana ki, kera farongo 'i
naofana wane ki tafau ana ru ta'a ne kera sasia mai 'i nao ki.
19 Ma tani wane 'oro laugo ada ne kera rao ana anoeru ta'a ki, kera ka
ngalia laugo mai buko kera ki ana raolae sulia anoeru ta'a ki, ma kera ka
sungida 'i naofana okue nai. Ma kera ka alu okua na liulana buko nai ki,
ma nia ka dao ana lima akwala to'oni ngingisi malefo ki.
20 Sulia na ru nai na fatalana God ka inua wane 'oro ki, ma kera ka
famamana na 'Aofia.

Na ngalungalue 'i Efesus

21 Burina ru nai ki sui, sa Paul ka naia na laona manatana fua nia ka
leka 'uria fere ki laona lofaa 'i Masedonia ma 'i Gris ki, ma ka daofa liu
'uria 'i Jerusalem. Ma sa Paul ka fata 'uri, “Burina ne nau leka 'i sena, nau
ku doria leka laugo 'uria 'i Rom.”
22 Boroi ma nia ka kwatea sa Timoti ma sa Erastus, na ro wane
kwai'adomi nia ki, 'uria 'i Masedonia, boroi ma nia to basi 'ana 'ua 'i Efesus
laona lofaa 'i Esia.
23 Ma ana kada nai na ngalungalue baita ka fuli 'i Efesus fafia “Taale na
'Aofia”.
24 Ma te wane satana sa Demitrius, nia na wane fua saungailana ka
nunui lume ki ana silva dia na beu ni folae na mamala god ne satana ni
Atemis. Ma na wane ne kera rao ana raoe nia nai kera saitamana konia
malefo 'oro ana raoe nai.
25 Ma nia ka saea kera oku mai fainia tani wane ne kera sasia laugo raoe
dia ne kera sasia. Ma nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu saitamana na toorue
kulu ne nia mango go mai fasia raoe ne kulu sasia ana saungailana ka
nunuiru ki.
26 Kamulu ada to'ona ma kamulu ka rongoa tafau na ana ru ne sa Paul
nia sasia ki. Nia saea ka nunuiru ne wane ki kera saungaida, kera nao lau
god mamana ki. Aia, ma sulia ne nia fata 'urinai, wane 'oro seki 'i Efesus
ki ma na mae fere 'oro ki laona lofaa 'i Esia laugo ne manatada 'e abulo
na sulia.
27 Ma dia 'urinai, na wane ki kera kai fata falia na raoe ne kulu ki. Nao
lau taifilia ru nai, ma ta ru ne kai ta'a laugo, na beu abu god keni baita ne
kulu ni Atemis, kera kai maladalafa na 'ada, ma na 'initolana kai dalafa
na. Ma na wane 'i Esia ki tafau, ma na molagali tafau, kera kai sui fasia
fosilana!”
28 Kada na okue nai kera rongoa fatae nai ki, kera guisasu 'asiana, ma
kera ka akwa koko kera ka 'uri, “Atemis ne god kia 'i Efesus ne 'initoa
'asiana!”
29 Sui na ngalungalue ka tae laona mae fere baita nai. Ma kera ka daua
sa Gaeas fainia sa Aristakus, ro wane fasia lofaa 'i Masedonia ne kera leka
fainia sa Paul, ma kera ka 'abalangai keroa, ma kera ka lae 'ali'ali faida
'uria na kula fua okulae ne wane ki kera oku ana.
30 Ma sa Paul ka doria ka leka 'i naofana okue nai, boroi ma na wane ne
kera famamana ki ka luia.
31 Ma tani wane fanaonao ana lofaa nai ne kera kwaimani ana sa Paul,
kera kwate fatae fuana, kera ka luia nao nia si leka ana kula ne kera oku
ana.
32 Ma na ngalungalue baita ka tatae laona okue nai. Ma tani wane kera
ka akwa kera ka saea na 'ada ta ru, ma tani wane kera ka saea laugo 'ada
tani ru 'e'ete, sulia na 'orolana wane nao si saitamana go te ne kera oku
mai fuana.
33 Ma tani wane Jiu kera to laugo 'i senai. Kera usungainia kau sa
Aleksanda, 'i naofana okue nai, sulia kera doria nia fadaa fola ana
ngalungalue nai. Sui sa Aleksanda ka fatai fuana okue nai ma ka nene
fafida ana 'abana, fua sae nia ka saea ta fatae ni kwaisusie 'i naofana na
wane ki.
34 Boroi ma kada kera ada saitamana nia na Jiu, kera ka akwa koko lau
kera ka 'uri, “Atemis ne god kia 'i Efesus ne 'initoa 'asiana!” Ma kera ka
akwa koko 'urinai sulia ka kada tau, bobola fainia ta ro kada sato.
35 Sui te wane baita ana fere nai ka leka mai ka fanofoa na wane ki ka
'uri, “Wane ana 'i Efesus 'ae, na wane ki tafau kera saitamana kulu na ne

ada sulia na beu abu ni Atemis, fainia na gwa fau abu nia be 'asia mai
fasia laona mamanga.
36 Nao ta wane si tofea na ru ne ki. Nia ne 'e lea fua kamulu ka to aroaro
na, nao mulu si sasia lau ta ru ne ka dia lalau na wane oewanea ki.
37 Ma mulu ngalia na mai ro wane ne ki, sui boroi 'ana nao keroa si belia
go ta ru fasia laona beu abu, ma nao keroa si fata buri tolingia go ana ta
ru sulia na god keni kia.
38 Ma dia sa Demitrius, fainia wane ne kera rao fainia ki kera doria
ngalia ta wane fafia ta ru, na kula fuana kwaiketoilae nia to fuana wane
kwaiketoilae ka rongo kera. Kera saitamana ka leka senai.
39 Boroi ma dia mulu doria 'ua ta ru, mulu kai fa'o'olosia ana kada wane
baita ki kera gwalua fua konilae mai fua faoraie.
40 Nia lea kulu kai ada suli kulu, fasia wane gwaungai ki ka fai fafi kulu
ana ngalungalue ne kulu sasia ta'ena. Ma nia 'afitai 'asiana fua kulu ka
kwatea ta manatalae lea ne kulu ka fofone ru ana."
41 Burina nia saea ru nai ki tafau, nia saea kera ka oli na 'ada.

20

'I Masedonia ma 'i Gris

1 Ma 'i burina ngalungalue ne 'e aroaro na, sa Paul ka saea mai na wane
famamana ki siana, ma ka kwatea fatae ni kwairaduilae ki. Ma nia ka fata
alualu ada, sui nia ka leka na 'uria 'i Masedonia.
2 Kada nia leka na 'uria 'i Masedonia, nia ka liu laona na fere ki, ma ka
radua na wane famamana ki ana fatae 'oro ki. Sui nia ka dao ana lofaa 'i
Gris.
3 Ma nia ka to senai sulia olu madame ki. Ma kada nia sasi akau fuana
lekalae 'uria lofaa 'i Siria ana baru, nia ka rongoa na Jiu ki kera naia
saungilana. 'Urinai nia ka manata na fuana olilae sulia taale tolo ne liu 'i
Masedonia. Sui nia fi leka 'uria 'i Siria.
4 Ma sa Sofata, na wele sa Pirus na wane 'i Berea, ma sa Aristakus, ma
sa Sekundus ne keroa wane 'i Tesalonika ki, ma sa Gaeas na wane 'i Debe,
ma sa Tikikus, ma sa Trofimus keroa wane 'i Esia ki, ma sa Timoti, ne kera
leka fainia sa Paul.
5 Kera leka 'i nao ka makwali kalu ana fere 'i Troas.
6 Ma kalu ka tofolo fasia fere 'i Filipae burina na Fafanga ana beret ne
nao ta isi 'i laona, ma lima maedangi ki 'i burina, kalu ka fiku lau faida 'i
Troas. 'I senai kalu ka to sulia fiu maedangi ki.

Sa Paul famauria sa Iutikus fasia maea

7 Ana Sarere 'i saulafi, kalu oku mai fuana fanga kwaimanilae. Ma sa
Paul ka fata fuana wane ki, safali 'i saulafi leka ka dao laona tofungana
rodo, sulia nia kai leka na malakwasi.
8 Laona mae lume ne 'i langi ne kalu oku ana, ne kwesu 'oro ki kera nia
'i senai.
9 Ma te wele fi baita satana sa Iutikus nia gouru 'ana maana 'olofolo, ma
sulia sa Paul nia fata ka tau, na wele fi baita ne maana ka maleua, leka
nia ka maleu buro na 'ana, ma nia ka 'asia fasia oluna tala lume 'i langi
'uria 'i ano. Kada kera lafua nia kau, kera ada to'ona ne nia 'e mae na.
10 Boroi ma sa Paul ka koso 'i ano, ka boruru, ma ka ofia, sui ka fata 'uri,
"Nao mulu si manata 'abero, nia mauri ga 'ana 'ua."

11 'Urinai nia ka oli laugo 'ana 'uria mae lume ne kera oku ana, ma
ka ngiia na beret, ma kera ka fanga. Ma burina, nia fata faida leka ka
'ofodangi na, sa Paul ka fi leka.
12 Ma kera ka oli fainia na wele fi baita ne 'uria lume nia, ma kera ka
eele 'asiana sulia ne nia mauri na.

Fasia 'i Troas kera ka leka 'uria 'i Miletus

13 'Urinai kalu ka leka eteta na 'uria laona baru, ma kalu ka tofolo 'uria
fere 'i Asos, fua sae kalu ka ngalia sa Paul senai. Nia saea 'urinai fua malu,
sulia nia leka kau 'i senai ana taale tolo.
14 Kada nia dao to'omalu 'i Asos, nia ka ra na fai kalu laona baru, kalu
ka leka na 'uria fere 'i Mitilene.
15 Ma kalu leka fasia 'i senai, kalu ka liu ana bubunga 'i Kios ana ruana
maedangi. Ma ana na oluna maedangi, kalu ka dao ana bubunga 'i Samos.
Ma ana faina maedangi, kalu ka dao ana fere 'i Miletus.
16 Sa Paul nia manata 'uria sae ka daofa liu kau 'uria 'i Efesus, fua nao
kalu si to ana lofaa 'i Esia, sulia kalu leka 'ali'ali fua kalu ka dao 'ali'ali go
'i Jerusalem 'i naona maedangi ana Pentekos, dia nia ngwaluda.

Fata ni alualue sa Paul fuana wane 'i Efesus ki

17 Ana kada sa Paul to 'i Miletus, nia ka kwate fatae fuana wane fanaonao
ki ana fikute wane famamana ki 'i Efesus, fua kera ka leka mai siana.
18 Kada kera dao mai, nia ka fata 'uri fuada, “Kamulu saitamana suina
falafala nau ana kada ki tafau ne nau to fai kamulu, safali mai ana
maedangi eteta ne nau ku dao mai laona lofaa 'i Esia.
19 Nau ku sasia na raoe fuana 'Aofia fainia na marabibilae, ma na angilae,
ma kada Jiu ki kera sasi ngangata fua saungilaku, nau ku nonifi 'asiana.
20 Kamulu ka saitamana tafau na, kada nau famanata laona lume
kamulu ki, ma fuana wane ki tafau, nao nau si safungainia go ta ru fasi
kamulu fuana 'adomilamulu.
21 Fuana Jiu ki, ma fuana wane ne nao lau Jiu ki, nau ku fata totongai
fuada fua kera ka kari abulo fasia ta'alae kera ki, ma kera ka abulo 'uria
God, ma kera ka famamana na 'Aofia sa Jesus.
22 “Boroi ma sulia nau ku rosulia na Anoeru Abu, nau ku leka 'uria 'i
Jerusalem, ma nao nau si saitamana te ne kai fuli fuaku 'i senai.
23 Ma ana fere ki tafau ne nau ku dao ana, na Anoeru Abu ka saea
fuaku ne nau kai dao to'ona 'afitaie, ma nau kai to 'i laona beu ni kanie 'i
Jerusalem.
24 Boroi ma nia lea ga 'ana. Nao nau si 'abero go sulia ru ne kai fuli
fuaku, sulia dia nau ku fasuia na raoe ne na 'Aofia sa Jesus nia kwatea
fuaku. Ma na raoe nai ne 'ainitaloa ana Farongoe Lea sulia na kwaiofeie
God fuana wane ki tafau.
25 “Ma nau ku liu 'i safitamulu tafau fainia fatae sulia 'Initoe God. Ma
ana kada ne, nau ku saitamana nao mulu si ada lau to'oku.
26 Boroi ma nau ku sae madakwa na ana fua mulu 'i ta'ena ne, dia ta
wane boroi 'ana amulu ne nao si too ana na maurie falu fasia God, nia na
'aberolae nia tala'ana na.
27 Sulia nao nau si safungainia go ta ru fua farongolae amulu ana sulia
na kwaidoria God ki fuaka.
28 Nia ne kamulu wane fanaonao ki, kamulu kai ada suli kamulu
talamulu, ma na wane ki ne na Anoeru Abu alua fuana mulu kai ada
sulida. Mulu kai ada sulia na wane ne kera famamana God, dia na wane

ada sulia na sipsip ki ne ada sulida. God ka folida ana na maelana na Wele
nia talana.
29 Nau ku saitamana burina nau ku leka, tani wane famanata garo kera
kai leka mai, ma kai ili 'uria falilana fitoe wane ne kera famamana ki, dia
na kui kwasi ki ne saungia na sipsip ki.
30 Kada kai dao mai ne tani wane ana okue kamulu kai sukea sa tifaida
ne famamana 'uria lekalae sulida.
31 Mulu kai adaada, ma mulu kai manata to'ona sulia olu fangali ki,
sulia maedangi ma na rodo, nau ku famanata kamulu, sui boroi 'ana laona
'afitaie ma na angie ki.

32 “Ma ana kada ne, nau ku kwate kamulu na fuana God, fua nia ka
ada suli kamulu. Ma ana fatae sulia kwaiofeilae nia. Sulia fatae nai nia
bobola fuana fa nikilalana kamulu ma nia ka kwatea ru lea ne God nia to
ana fuana wane nia ki tafau.
33 Ma kamulu boroi saitamana laugo ne, nao nau si doria go ta malefo,
naoma ta maku fasia ta wane amulu.
34 Ma kamulu tafau go mulu saitamana ne nau ku rao ana ro 'abaku ki,
fua nau ku 'adomi nau talaku ma wane kwaimani nau ki laugo fua daolae
to'ona ru ne kalu bobo 'urida ki.
35 Nau ku fatainia tafau na fua mulu ana raoe nikila 'urinai, kulu
saitamana kulu ka 'adomia na wane ne kera ngwatautau ki. Mulu ka
manata to'ona na fatae be na 'Aofia kia sa Jesus nia saea, ‘Na wane ne
nia kwate ru, nia eele ka baita liufia na wane ne ngali ru fua nia talana.’ ”

36 Kada sa Paul nia fata ka sui, nia ka boruru, ma ka foa fai kera.
37 Ma kera tafau go kera ka angi kada kera ofia sa Paul, ma kera ka
nono'ia.
38 Ma kera ka kwaimanatai 'asiana sulia nia saea kera nao si ada lau
to'ona. 'Urinai kera ka leka fainia 'uria 'ae na baru.

21

Sa Paul leka 'uria 'i Jerusalem

1 Kalu alualu ada ka sui, kalu ka ra laona baru, ma kalu ka leka na.
Kada ne kalu tofolo na, kalu ka dao ana bubunga 'i Kos. Sui ana ruana
maedangi, kalu ka dao ana bubunga 'i Rodes. Ma kalu ka leka kau 'uria
fere 'i Patara fasia 'i senai.
2 'I senai, kalu dao to'ona na baru ne leka 'uria lofaa 'i Fonisia laona 'i
Siria. Sui kalu ka ra laona na baru senai, ma kalu ka leka lau.
3 Kalu ka liu ana kula ne kalu ada to'ona bubunga 'i Saeprus. 'Urinai
kalu ka gali bali 'i asi, kalu ka leka 'uria lofaa 'i Siria. Kalu ka koso 'i sara
ana fere 'i Taea, kula ne baru kalu fakosoa na luludae ki ana.
4 Ma 'i senai kalu ka dao to'ona tani wane ne kera famamana ki, ma kalu
ka to faida sulia fiu maedangi ki. Ma sulia na Anoeru Abu ka kwatea na
manatalae fuada, kera ka fata 'abero ana sa Paul fua nao nia si leka lau
'uria Jerusalem.
5 'Urinai boroi 'ana, kada fuana lekalae kalu, kalu ka leka na 'amalu. Ma
na wane ki, fainia 'afe kera ki, ma na wele kera ki tafau go ne kera leka
fai kalu 'uria ninimana asi. Kada kalu dao, kalu ka boruru laona one, ma
kalu ka foa.
6 'Urinai kalu ka alualu ada ka sui, kalu fi ra na laona baru, ma kera ka
oli na 'ada 'i fera.

7 Sui kalu ka leka fasia 'i Taea, kalu ka dao ana fere 'i Tolemais, kalu
ka ada to'ona tani wane ne kera famamana, ma kalu ka to faida sulia te
maedangi.
8 Ma ana ruana maedangi, kalu ka leka lau, kalu ka dao ana fere 'i
Sesarea. 'I senai, kalu ka to laona lume sa Filip, na wane ne rao ana
'ainitaloa na Farongoe Lea. Ma nia ta wane ana fiu wane be kera filida 'i
Jerusalem 'uria kwai'adomilae ana wane ne kera famamana ki.
9 Nia too ana fai sari ki, ne kera too ana kwatee fua farongolae laugo
ana fatalana God.
10 Ma kalu to senai sulia bara maedangi, ma te profet satana sa Agabus
ka dao mai fasia 'i Jiudea.
11 Nia leka mai siamalu, ma ka ngalia na fosae sa Paul fuana lobilana
salafana, ma ka kani fafia ana ro 'ae nia ki talana fainia ro 'abana ki laugo,
sui ka fata 'uri, “Na Anoeru Abu 'e saea, na wane ne fosae nia, Jiu ki kera
kai kani 'uri ana laugo 'i Jerusalem, sui kera ka kwatea fuana wane ne nao
lau Jiu ki.”
12 Ana kada kalu rongoa ru nai, kalu fainia wane nai ki kalu 'ingoa sa
Paul fua nao nia si leka 'uria 'i Jerusalem.
13 Boroi ma nia olisi kalu ka 'uri, “'Uta ne mulu ka angi 'urinai ma mulu
ka kwate nau ku kwaimanatai? Nau ku sasi akau nao lau fuana kani laku
ga 'ana 'i Jerusalem, boroi ma fua nau ka mae laugo sulia na 'Aofia sa
Jesus.”
14 Ma sulia kalu si bobola go fuana rokisilana manatana sa Paul, 'urinai
boroi 'ana kalu ka fata na 'amalu 'uri, “Nia lea, alamatainia na kwaidoria
God ka fuli na 'ana.”
15 Burina kalu to 'i senai sulia bara maedangi, kalu ka sasi akau na ana
ru kalu ki, kalu ka leka na 'uria 'i Jerusalem.
16 Ma tani wane famamana laugo fasia Sesarea kera leka fai kalu, ma
kera ka talai kalu 'uria lume wane ne kalu kai to siana, satana sa Nason
wane 'i Saeprus, nia ta wane ne eta famamana 'ua na mai.

Sa Paul fata fainia sa Jemes

17 Kada kalu dao na 'i Jerusalem, na wane ne kera famamana ki kera ka
kwalo lea 'asiana amalu.
18 Ana ruana maedangi, sa Paul ka leka fai kalu fuana adalae to'ona sa
Jemes. Ma na wane fanaonao ki tafau laona fikute wane famamana ne,
kera to 'i senai.
19 Sa Paul ka fata lealae fuada, sui nia ka farongo kera ana ru ne God
nia sasi tafau ki ana raoe ne sa Paul sasia safitana na wane ne nao lau Jiu
ki.
20 Ma 'i buri'ana kera rongo nia ka sui, kera tafau go kera tangoa God.
Sui kera ka fata 'uri fuana sa Paul, “Wane kwaimani Paul 'ae, 'oe ada to'ona
ga 'amu na wane 'oro 'asiana ana wane Jiu ki kera famamana, ma kera ka
fabaita ga 'ada 'ua na taki sa Moses ki.
21 Kera rongoa farongoe ne saea, 'oe famanata Jiu ki ne kera to ana mae
fere wane ne nao lau Jiu ki, fua sae kera nao si ro lau sulia na taki ne sa
Moses nia kwatea, ma 'oko saea fuada kera nao si 'ole 'unge ana wele kera
ki, ma kera nao si sasi sulia na falafala kulu Jiu ki.
22 Ma te na ne kulu kai sasia? Kera kai rongoa ga 'ada ne 'oe dao na seki.
23 'Oe sasia te ne kalu saea fuamu. Na fai wane ki kera to 'i seki, ma kera
fata alangai fuana God.

24 'Oe leka fai kera fuana fafalue 'i maana God laona Beu Abu God, ma
'oko foli fuana fafalue senai, fua kera ka sufi koria gwauda. Dia 'oe sasi
'urinai sulia taki sa Moses, na wane ki tafau kera kai saitamana na ru ne
kera rongoa ne kera saea suli 'oe ki, nao si mamana, boroi ma 'oe boroi
rosulia laugo taki sa Moses ki.
25 "Ma fuana wane ne nao lau Jiu ki ne kera famamana, kalu kekede
fuada tafau, ma kalu ka farongoda ana na manatae wane ne kalu alafafia:
Kera nao si 'ania na fanga ne kera afafu ana mamala god ne kera fosia,
ma kera nao si 'ania 'abu naoma ta ru ne kera lioa, ma kera ka ada suli
kera fasia oeelae."
26 Sa Paul alafafia na manatae wane nai, ma ana ruana maedangi, nia ka
leka na fainia na fai wane nai ki, ma ka fafalu faida. Sui nia ka leka laona
Beu Abu God, ka farongoa na fataabu ana na kada te ne na fiu maedangi
fuana fafalue sui ana, sui kera fi kwatea na afafue kera ki.

Kera daua sa Paul

27 Ma kada fiu maedangi nai ki karangi sui, tani wane Jiu mai fasia lofaa
'i Esia, kera ka ada to'ona sa Paul laona Beu Abu God. Ma kera ka suradua
tani wane ki, ma kera ka daua sa Paul.
28 Ma kera ka akwa koko kera ka 'uri, "Wane ana 'i Israel! Mulu
kai kwai'adomi mai amalu! Na wane ne nia liu ana fere ki tafau fua
famanatalana wane ki fua ngengelana wane Jiu ki, ma fainia na taki sa
Moses ki fainia na Beu Abu ne. Ma ana kada ne, nia ka talaia wane ne nao
lau Jiu ki 'uria laona Beu Abu ne, ma kera ka fasua na kula abu ne!"
29 Kera saea ru nai, sulia ne kera ada to'ona sa Trofimus na wane 'i
Efesus nia to fainia sa Paul senai 'i Jerusalem ana maedangi eteta, ma
kera ka kwaisae sa Paul nia talaia 'uria laona Beu Abu God.
30 Ma na ngalungalue ka tatae laona fere 'i Jerusalem tafau, ma na wane
ki kera afururu mai tafau, ma kera ka daua sa Paul, ma kera tara 'uria 'i
maa fasia laona Beu Abu God. Ma 'urinai go na maana sakae ki ana Beu
Abu nai, kera ka bilaki na.
31 Kada ne wane ki kera doria ka saungia sa Paul, tani wane kera ka
kwate fatae fuana wane 'initoa ana omee 'i Rom, sulia na ngalungalue
baita nai liu laona fere 'i Jerusalem.
32 Ma ana kada ne wane 'initoa nia rongoa na ru nai, nia fi leka, ma ka
talaia tani wane ni omee nia ki fainia na wane fanaonao kera ki, kera ka
leka 'ali'ali 'uria kula ne wane ki kera oku ana. Ma ana kada ne wane ki
kera ada to'ona na wane 'initoa nai fainia na wane omee nia ki, kera fi sui
fasia na kwaelana sa Paul.
33 Kada na wane 'initoa nai ka dao na, nia ka leka siana sa Paul, ma ka
daua. Sui nia ka saea fuana wane nia ki fua kera ka kani fafia ana ro seni
ki. Sui nia ka ledia wane ki ka fata 'uri, "Sa ti ne wane ne, ma ru ta'a te
ne nia sasia?"
34 Ma na wane ki kera ka saea na fatae 'oro 'e'ete kwailiu ki, na wane
'initoa nai ka ulafusia na te ne kera guisasu fuana sa Paul 'uria. Nia ne
nia ka saea fuana wane ni omee nia ki, fua kera ka ngalia sa Paul, kera ka
alua laona lume na wane ni omee ki ne kera to ana.
35 Ma na wane ni omee ki kera ka talaia 'uria 'aena mae ana lume nai,
ma kera ka ngalia 'i langi, sulia wane nai ki kera ngalungalua ka baita
'asiana.
36 Ma na Jiu ki kera ka lae 'ali'ali fainia akwalae kera ka 'uri, "Saungia
ka mae lalau! Saungia ka mae lalau!"

Sa Paul fata susi nia talana

37 Ana kada ne wane ni omee ki kera sasi akau fuana rulae 'i lume fainia
sa Paul, nia ka fata 'uri fuana wane 'initoa nai, “Nau ku doria saea te ru
fuamu.”
Ma na wane 'initoa nai ka ledia ka 'uri, “'Uri ma 'oe saitamana fatae
Grik?
38 'Urinai ma 'oe nao lau na wane be 'i Ijip be ana kada be suina toli
be 'oe safalia na firue baita, ma 'oko talaia na fai to'oni wane ki, ma kera
ka leka 'uria laona lofaa 'eke'eke fainia na naife ni sauwanee kera ki fua
firue?”
39 Sui sa Paul ka olisia ka 'uri “Nao! Nau na wane Jiu lalau, nau ku futa
'i Tasas fere 'initoa 'i Silisia. Nau ku doria 'oe alamatainia fua nau ku fata
basi fuana wane ne ki.”
40 Go na wane 'initoa ne ka alamatainia, ma sa Paul ka uu 'i maana lume
nai 'i langi, ma ka kwaikaru ana 'abana ka fa aroaro na wane ki. Ana kada
kera to aroaro, sa Paul ka fata fuada ana fatae wane Jiu.

22

1 Sa Paul ka fata 'uri, “Wane kwaimani nau ki fainia kamulu na maa nau
ki, mulu fafurongo nau basi mai ne nau ku sasi fata ni susilaku fasia ru
ne mulu fai fafi nau ana!”
2 Kada kera rongo nia fata ana fatae wane Jiu, kera ka to aroaro tafau,
ma sa Paul ka fata lau 'uri,
3 “Nau ne na wane Jiu, ma nau ku futa 'i Tasas na mae fere laona lofaa
'i Silisia, ma nau ku baita mai 'i Jerusalem kada nau ku susuli ru fasia sa
Gamaliel. Ma nia ka famanata lea 'asiana aku ana sasilae sulia na taki ne
sa Moses kwatea mai fuana koko kia ki, ma nau ku doria laugo sasilana te
ki ne God nia doria, dia laugo ne mulu doria sasilana 'i ta'ena.
4 Ma nau ku famalagaigaia laugo wane ne kera famamana sa Jesus, ma
nau ku saungida. Nau ku daua laugo wane ki, ma keni ki, ma nau ku aluda
laona beu ni kanie.
5 Na 'inita fataabu, ma na wane fanaonao kulu ki, kera saitamana na
ru ne nau ku fata sulia nia mamana. Ma kera kedea ru ki fuana wane
fanaonao ana Jiu ki 'i Damaskas, ma kera ka kwatea fuaku, fua nau ku
ngalia fuada. Ma kera ka alamatainia fua nau ku nani 'uria na wane ne
kera famamana sa Jesus ki 'i senai, fua sae nau ku dauda, ma ku kani
fafida, ma ku oli mai faida 'uria seki 'i Jerusalem, fua sae wane fanaonao
ki kera ka kwatea kwaekwaee fuada.
6 “Ana kada nau leka ma ku dao karangia na 'i Damaskas bobola fainia
tofungana asoa, tona ma na madakwalae baita laona mamanga nia tala
na fafi nau.
7 Ma nau ku 'asi nau 'i ano, ma ku rongoa na linge fatae ne fata 'uri
fuaku, ‘Saul 'ae, Saul 'ae, 'uta ne 'oe famalagaigai nau?’
8 Sui nau ku fata 'uri fuana, ‘'Aofia 'ae, 'oe sa ti nena?’ Ma na lingeru nai
ka olisi nau ka fata 'uri, ‘Nau sa Jesus wane 'i Nasaret ne 'oe famalagaigaia.’
9 Ma wane ne kera leka fai nau ki, kera ada to'ona na madakwalae nai,
boroi ma kera nao si rongo go na linge wane ne fata fai nau.
10 Ma nau ku ledia, nau ku 'uri, ‘'Aofia 'ae, te ne nau kai sasia?’ Ma na
'Aofia ka olisi nau ka fata 'uri, ‘'Oe tatae, 'oko leka 'uria 'i Damaskas. Ma
kera kai farongo 'oe ana ru ne nau ku naia fua 'oe sasia.’
11 Ana kada nai, na maaku ka rodo, sulia na madakwalana ru nai, ma
na wane ne kera leka fai nau, kera ka dau ana 'abaku, ma kera ka talai
nau 'uria 'i Damaskas.

12 “Ma te wane nia to 'i Damaskas satana sa Ananaeas, nia na wane ne
fabaita ana God, ma ka rosulia taki kia Jiu ki, ma na wane Jiu ki tafau ne
kera to 'i Damaskas, kera fabaita nia 'asiana.
13 Nia leka mai ka uu siaku, ka fata 'uri, ‘Wane kwaimani nau Saul 'ae,
'oe ada na!’ Ma ana kada nai go, na maaku ka ada na, ma nau ku ada
to'ona nia na.
14 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, ‘God koko kia ki nia fili 'oe, fua 'oko
saitamana na kwaidoria nia ki, ma 'oko ada to'ona na Wane ni Rao 'O'olo
nia, ma 'oko rongoa na fatalana.
15 Ma 'oe na ne wane nia fua farongolae ana wane ki tafau ana te ki ne
'oe ada to'ona ma 'oko rongoa.
16 'Uri ma te lau ne 'oe makwalia? Tatae na, 'oko siuabu, ma 'oko fosia
na 'Aofia, fua nia ka manataluge ana ta'alae 'oe ki.’
17 “Sui nau ku oli lau 'uria 'i Jerusalem, ma ana kada nau ku foa laona
Beu Abu God, nau ku ada to'ona na fataie,
18 ma nau ku ada to'ona na 'Aofia, ma nia ka fata 'uri fuaku, ‘'Oe
leka 'ali'ali na fasia 'i Jerusalem, sulia wane ne ki kera nao si famamana
fatalamu suli nau.’
19 “Ma nau ku fata 'uri, ‘'Aofia 'ae, kera saitamana ga 'ada be nau leka
laona beu fuana folae ki, ma ku daua wane ne kera famamana 'oe ki, ma
nau ku namusida laugo.
20 Ma kada be wane ki kera saungia sa Stefen, na wane be 'e farongo
'ani 'oe, nau ku to laugo 'i senai, ma nau ku alafafia ru ne kera sasia ana,
ma nau ku kwai'adomi fua adalae sulia maku fafo kera ki.’
21 Sui na 'Aofia ka fata 'uri fuaku, ‘'Oe leka, sulia nau kai odu tau amu
siana wane ne nao lau Jiu ki.’ ”
22 Na wane ki kera fafurongoa sa Paul leka nia ka saea go ru ne sulia
wane ne nao lau Jiu ki. Ma kada kera rongoa na ru nai, kera fi akwa koko
kera ka 'uri, “Mulu ngalia kau mulu ka saungia! Nao nia si bobola fuana
nia ka mauri!”
23 Kera akwa, ma kera ka kwaikaru ana maku kera ki, ma kera ka 'ui
ana gegeona ano ki laona mamanga, sulia ne kera guisasu 'asiana.
24 Ma na wane 'initoa ana omee 'i Rom, nia ka saea fuana wane nia ki
fua kera ka talaia sa Paul 'i lume, ma ka saea kera ka namusia, fua kera
ka dao to'ona te ne kwatea ma Jiu ki kera ka akwa koko 'urinai fuana.
25 Boroi ma kada kera kania sa Paul fuana namusilana, nia ka fata 'uri
fuana te wane ni omee, “Nia bobola ga 'ana laona taki kia ki 'i Rom fuana
mulu kai kwae nau, na wane 'i Rom ne nao mulu si keto nau 'ua?”
26 Kada ne wane ni omee nai 'e rongoa na ru nai, nia ka leka siana wane
'initoa nia, ma ka ledia ka 'uri, “Te ne 'oe sasia? Na wane loko nia na wane
'i Rom!”
27 'Urinai na wane 'initoa nai ka leka siana sa Paul, ka fata 'uri, “Farongo
nau basi, 'uri ma 'oe wane 'i Rom ne?”
Sa Paul olisia ka 'uri, “Iu.”
28 Ma na wane 'initoa ne ka fata 'uri, “Nau na wane 'i Rom laugo, boroi
ma nau ku foli ana malefo baita.”
Ma sa Paul ka olisia ka 'uri, “Nau ne wane 'i Rom, sulia nau ku futa ana
wane 'i Rom.”
29 Ma na wane ne kera uu karangia fuana namusilana ma ledilana, kera
ka dudu faburi fasia. Ma na wane 'initoa nai laugo, kada nia saitamana
ne sa Paul nia na wane 'i Rom, nia ka mau, sulia nia kani fafia ana seni ki.

Sa Paul uu 'i naofana na fikute wane lokoeru Jiu ki

30 Sui na wane baita ana omee, nia doria ka saitamana lea ana te ne Jiu ki
kera fai fafia sa Paul ana. Nia ne ana ruana maedangi, nia ka kwatea wane
nia ki, fua kera ka lugea na seni ki fasia sa Paul, ma ka kwate fatae fuana
fataabu baita ki ma na fikute wane lokoeru Jiu ki fua kera ka oku. Sui nia
ka talaia kau sa Paul, ma ka fauua 'i naofana na fikute wane lokoeru nai
kada ne kera oku.

23

1 Ma sa Paul ka ada 'o'olo na fuana wane fanaonao nai ki ne kera oku,
ma ka fata 'uri, “Wane kwaimani nau ki 'i Israel, nau ku fabaita God, ma
ana na lioku tafau, nau ku saitamana na maurilaku nia 'e lea leka ka dao
ana fa dangi ta'ena.”
2 Kada sa Paul nia fata 'urinai, na 'inita fataabu sa Ananaeas ka saea
fuana wane ne kera uu karangia sa Paul fua kera ka fidalia ngiduna.
3 Ma sa Paul ka fata 'uri fuana, “God nia kai fidali 'oe, 'oko dia ta 'odoe
be kera farafua ka kwao fuana sofungailana na bili ki. 'Oe to laugo 'i seki
fua ketolaku ana taki sa Moses ki. Ma 'oe boroi, 'oe si ro go sulia na taki
ne ki kada ne 'oe saea kera ka fidali nau!”
4 Ma na wane ne kera uu karangia sa Paul, kera rongoa, kera ka fata 'uri
fuana, “'Oe fata ta'a ana 'inita fataabu God!”
5 Ma sa Paul ka olisida ka 'uri, “Wane kwaimani nau ki 'i Israel,
kwaimanatai, nao nau si saitamana ne nia na 'inita fataabu. Sulia na
Kekedee Abu nia saea, ‘Nao 'oe si fata ta'a ana na wane 'initoa kamulu.’ ”
6 Ma kada sa Paul nia ada to'ona ne tani ai ana fikute wane lokoeru nai
ki ne Sadusi ki, ma tani ai ada ne Farasi ki, nia ka fata baita fuana okue
nai ka 'uri, “Wane kwaimani nau ki 'i Israel, nau na Farasi, na wele na
Farasi ki. Ma kera ka keto nau na, sulia nau ku famamana na wane ne
kera mae ki, God kai taeda lau 'uria na maurie!”
7 Ma ana kada nia saea na fatae nai ki, na Farasi ki ma na Sadusi ki,
kera ka safali ana olisusue, ma na okue nai kera ka tolingida ana ro fikute
wane ki.
8 Kera tolingida, sulia na Sadusi ki kera saea dia wane mae, 'afitai kera
ka mauri lau, ma kera saea nao go ta 'ainsel, ma ka nao laugo ta anoeru.
Boroi ma na Farasi ki kera famamana olu ru nai ki.
9 Ma na akwa fi baita fuada kwailiu, ma tani wane famanata ana taki
ki ne kera Farasi ki laugo, kera uu, ma kera ka fata nikila 'asiana kera ka
'uri, “Nao kalu si dao go to'ona te ne garo ana wane ne! Boroi ma alamia
na anoeru naoma ta 'ainsel 'oto ne fata ania.”
10 'Urinai, ma na olisusue baita ka safali na, ma na wane 'initoa ana
omee, nia ka mau fasia kera ka saungia sa Paul. Ma nia ka saea fuana
wane ni omee ki, kera ka leka siana okue ne fua kera ka talaia sa Paul fasi
kera 'uria laona lume wane ni omee ki.
11 Sui ka rodo na mai na 'Aofia ka uu siana sa Paul ka fata 'uri, “Nao
'oe si mau. 'Oe fata nonira'a na suli nau seki 'i Jerusalem, ma 'oe kai sasi
laugo 'urinai 'i Rom.”

Kera naia saungilana sa Paul

12 Ma 'i 'ofodangi tani wane ana Jiu ki kera oku, ma kera ka naia fuana
saungilana sa Paul. Ma kera ka fata alafu kera nao si 'ania ta fanga, ma
kera nao si kufia ta kafo, leka ka dao ana kada kera saungia sa Paul.
13 Alamia nia bobola fainia fai akwala wane ma ka tarenga ne kera
saungai oku ana manatalae nai.

14 'Urinai na wane nai ki, kera ka leka siana fataabu baita ki, ma na
wane fanaonao ana Jiu ki, kera ka fata 'uri, “Kalu fata alafu nao kalu si
'ania ta fanga leka kalu ka saungia sa Paul.
15 'Urinai ma kamulu fainia na wane laona fikute wane lokoeru, mulu
ka kwate fatae fuana wane 'initoa ana omee ki 'i Rom, fua kera ka talaia
mai sa Paul siamulu. Kamulu ka suke saea mulu doria kai rongo lea ana
tani fatae sulia te ki ne nia fulida. Boroi ma kalu kai sasi akau fuana
saungilana kada nia kai dao karangi na mai.”

16 Boroi ma kada ne koko sa Paul nia rongo sulia na lokoerue nai, nia
ka leka 'i lume na wane ni omee ki, ka farongoa sa Paul.
17 Kada sa Paul nia rongoa, nia ka saea mai te wane ni omee, ka fata 'uri
fuana, “'Oe talaia kau na wele fi baita ne siana na wane 'initoa 'oe, sulia
nia doria ka saea te ru fuana.”
18 Sui na wane ni omee ne ka talaia na wele fi baita nai siana wane
'initoa kera, ka fata 'uri, “Na wane be nia to laona beu ni kanie be satana
sa Paul ne saea nau ku talaia mai wele fi baita ne siamu, sulia nia doria
saelana te ru fuamu.”

19 Ma na wane 'initoa nai ka dau ana 'abana na wele fi baita nai ka talaia
te tau kau, ma ana kada taifili keroa, nia ka fata 'uri, “Te ne 'oe doria 'oko
farongo nau ana?”

20 Sui na wele fi baita nai ka fata 'uri fuana, “Tani wane Jiu, kera alafafia
ka suina, alamia malakwasi kera kai leka mai kera kai gani 'oe fua 'oko
talaia sa Paul 'i malakwasi 'uria na kula ne fikute wane lokoeru kera oku
ana, fua sae kera kai dao mamana to'ona te ki ne nia sasia.
21 Boroi ma nao 'oe si rosulida, sulia fai akwala wane ma ka tarenga ne
kera agwa makwalia fua saungilana. Sulia kera alafu 'ato 'asiana fuana
kera nao si fanga, ma kera nao si ku, leka kera ka saungia sa Paul. Ma
kera sasi akau na, ma na ru ne kera makwalia go ne na fatalamu.”

22 Sui na wane 'initoa ne ka fata 'uri fuana wele fi baita nai, “Nao 'oe si
farongoa ana ta wane ne 'oe farongo nau ana na ru ne.” Sui nia ka kwatea
ka leka na 'ana.

Kera kwatea sa Paul siana sa Feliks na wane gwaungai

23 Sui na wane fanaonao ana wane ni omee ki, nia ka saea mai ro wane
kera baita 'i farana, ka fata 'uri fuadaro, “Kamoro kai sasi akau ana ro
telenge wane ni omee ki fuana lekalae 'uria fere 'i Sesarea, fainia fiu
akwala wane fuana lekalae fafona hos ki, ma ro telenge wane ki ne kera
dau ana sue ki, kera ka sasi akau fua lekalae ana sikwana kada rodo laona
rodo 'i ta'ena.
24 Kamulu ka alua tani hos fua sa Paul ka tae 'i fafona, ma mulu ka folo
lea 'usia, ma mulu ka talaia siana sa Feliks na wane gwaungai.”

25 'Urinai na wane 'initoa ana omee ka kedea na fatae fuana sa Feliks ka
'uri,
26 “Nau sa Klodias Lisias, nau ku kekede kau fuamu 'oe na wane 'initoa
sa Feliks. Nau ku fata basi kau fai 'oe.
27 Na Jiu ki kera daua na wane ne, ma kera ka karangi saungia. Kada
nau ku dao to'ona nia na wane 'i Rom, nau ku leka fainia wane ni omee
nau ki, kalu ka laua fasida.
28 Ma sulia nau ku doria saitamana te ne kera fai fafi nia ana, nau ku
talaia siana na fikute wane lokoeru Jiu ki.

29 Sui nau ku dao to'ona nao nia si sasia go ta ru ne bobola fua kera
ka saungia naoma kera ka alua laona beu ni kanie. Na fai fafilana kera
sasi ga 'ada sulia na taki kera ki talada.
30 Ma kada nau ku rongoa Jiu ki kera lokoeru agwa fua saungilana ka
mae, nia ne nau ku 'ali'ali kwatea kau siamu. Ma nau ku farongoa wane
ne kera fai fafia ki fua kera ka ketoa 'i naofamu, sulia 'oe na ne wane
gwaungai."
31 Sui na wane ni omee ki kera ka sasi na sulia te ne wane 'initoa kera
saea. Ma kera ka talaia sa Paul ana fa rodo nai leka kera ka dao ana fere
'i Antipatris.
32 Ma ana ruana maedangi, na wane ni omee ki ne kera fali ana 'aeda,
kera ka oli 'uria lume kera 'i Jerusalem. Ma na wane ni omee ne kera leka
fafona hos ki, kera ka daofa liu fainia sa Paul.
33 Kera talaia ka dao ana fere 'i Sesarea, ma kera ka kwatea na kekedee
be fuana sa Feliks na wane gwaungai, ma kera ka fasia na sa Paul siana.
34 Ana kada ne wane gwaungai ne nia idumia na kekedee nai ka sui, nia
ka ledia sa Paul 'uria na lofaa 'i fai ne nia futa ana. Kada nia dao to'ona
nia leka mai fasia Silisia,
35 nia ka fata 'uri, "Nau kai rongo ma ku keto 'oe ana kada wane ne kera
fai fafi 'oe ki kera dao mai." Sui nia ka kwatea na wane ni omee nia ki
kera ka folo lea 'usia sa Paul laona lume baita ne sa Herod saungainia.

24

Na Jiu ki kera fai fafia sa Paul 'i naofana sa Feliks

1 Burina lima maedangi ki sui, sa Ananaeas na 'inita fataabu ka leka 'uria
fere 'i Sesarea fainia tani wane fanaonao ana Jiu ki, ma te wane satana sa
Tetulus ne nia saitamana na taki ki. Kera leka mai 'i naofana sa Feliks na
wane gwaungai, ma kera ka fai fafia sa Paul.
2 Sui kera ka saea mai sa Paul, ma sa Tetulus ka safali ana fai fafilana fua
sa Feliks ka 'uri, "Wane gwaungai 'ae, na kwaitalailae 'oe ana saitamarue
'oe sasia kulu ka too ana aroaroe sulia ka kada tau. Ma ne 'oko sasia na
ru 'oro lea falu ki fua malu wane Jiu ki.
3 Ma kalu tafau eele 'asiana fuana ru nai ki, ma kalu ka tango 'oe 'asiana.
4 Ma nao nau si doria go ngalilana kada gwala fai 'oe. Ma nau ku gani
'oe fua 'oe fafurongo basi mai fuana fatae kokoru kalu ne nau ku kwatea.
5 Kalu dao to'ona wane ne faguisasua na wane ki. Nia saitamana ka fa
ngalungalua na Jiu ki laona molagali tafau, ma nia na fanaonao ana fikute
wane ta'a te wane 'i Nasaret.
6-7 Ma nia ka sasi laugo 'uria fasualana na Beu Abu God. Kada kalu ada
to'ona 'urinai, kalu ka daua.*
8 Dia 'oe ledia na wane ne, 'oe kai dao to'ona 'amu talamu na ru ne kalu
fai fafia ana ki kera mamana."
9 Ma na Jiu ki laugo ne kera to 'i seki, kera saea na ru ne sa Tetulus saea
nia mamana, ma kera ka fai fafia laugo sa Paul.

Fata ni kwaisusie sa Paul 'i naofana sa Feliks

---

* **24:6-7** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 6b-8a, "Ma kalu ka lokoeru fuana ketolana sulia na taki kalu, 7 boroi ma sa Lisias, na wane 'initoa ana wane ni omee ki, ne leka mai ma ka laua ana fasi kalu."

10 'Urinai na wane gwaungai ne sa Feliks ka karumia sa Paul fua ka fata,
ma sa Paul ka fata 'uri, “Nau ku saitamana 'oe kwaiketoi 'i seki ka tau na
mai sulia fangali 'oro ki, ma nau ku eele fuana susilaku 'i naofamu.
11 Nia si bobola 'ua fainia akwala ma ro maedangi burina ne nau ku
leka 'uria 'i Jerusalem fuana folae. Dia 'oe ledia na wane ki, 'oe kai tala
dao to'ona 'amu ne nau ku fata mamana.
12 Ma na Jiu ki nao si dao to'oku go ne nau ku olisusu fainia ta wane
laona Beu Abu God, naoma kera si dao to'oku ne nau ku suradua tani
wane 'i laona beu fuana folae naoma ana ta kula laona fere 'i Jerusalem.
13 Ma kera nao si bobola go fuana kwatelana ta ru fuamu, fua 'oko
famamana na te ki ne kera fai fafi nau ana.
14 Nau ku saea ru mamana fuamu: Nau ku fosia God be koko kalu ki, ana
daulae sulia na ‘Taale ana 'Aofia’ ne wane nai ki kera saea nao si mamana.
Ma nau ku famamana ru ki tafau ne sa Moses ma na profet ki kera kedea
laona Kekedee Abu.
15 Ma nau ku manata ngado ana God dia kera laugo, ne God kai taea na
wane ki tafau fasia na maea, na wane lea ki ma na wane ta'a ki laugo.
16 Ma nia ne kwatea nau ku sasi ngangata 'uria sasilana na ru lea ki, fua
sae nao nau si 'eke lau 'i maana God ma na wane ki.
17 “Ma burina nau ku leka fasia 'i Jerusalem sulia bara fangali, nau ku
oli lau mai fuana ngali malefolae fuana Jiu ki ma 'uria afafue laugo.
18 Ma ana kada nau ku sasia na ru nai, ne kera ka ada to'ona nau laona
Beu Abu God burina nau ku fasuia na raoe ana kwifataboilae. Ma nao go
ta fikute wane fai nau ana kada nai, ma ka nao go ta ngalungalue.
19 Boroi ma tani Jiu fasia lofaa 'i Esia ne kera to senai. Ma nia bobola
fainia kera ka leka laugo mai 'i naofamu, fua kera ka kefusi nau dia kera
saitamana ta ru ne nau ku sasia ka garo.
20 Ma na wane ne ki, kera saitamana kada kera kefusi nau 'i naofana na
fikute wane lokoeru kalu Jiu ki, kera nao si dao to'ona go ta ru ne nau ku
sasia ka garo.
21 Te ru go ne nau ku saea 'i senai, alamia ne ka faguisasua ta bali ada
ne 'uri, ‘Kamulu keto nau 'i ta'ena, sulia na famamanae nau ana wane ne
kera mae ki, kera kai mauri lau.’ ”
22 Sui sa Feliks, wane ne saitamana lea na ana falafala sulia na Taale
ana 'Aofia, nia ka saea kera ka suina. Ma nia ka fata 'uri, “Kada sa Lisias
na wane 'initoa ana wane ni omee ki nia dao mai, nau kai fasuia na
ketolamulu.”
23 Ma nia ka saea fuana wane ni omee ne folo 'usia sa Paul fua nia
kwatea tani kada ka sakwadola fuana, ma ka alamatainia na kwaimani
nia ki saitamana kera kai maa to'ona, ma kera kai kwate ru ga 'ada fuana.

Sa Feliks fainia 'afe nia keroa fafurongoa fatalana sa Paul

24 Ma burina bara maedangi sui, sa Feliks fainia 'afe nia 'i Drusila ne te
keni 'i Jiu, keroa fata 'uria sa Paul fua keroa ka fafurongo nia. Ma sa Paul
ka fata sulia na famamanae ana sa Jesus Christ.
25 Boroi ma sa Paul ka fata laugo sulia na 'o'oloe, ma ka saea ne wane ki
nao si sasi sulia na kwaidoria ta'a ana nonida ki, ma ka fata laugo sulia fa
dangi ne God kai ketoa na wane ki tafau. Ma kada nia rongoa na ru nai
ki, sa Feliks ka mau, ma ka fata 'uri, “'Oe leka na kau 'amu. Nau kai sae
'oe lau mai ana ta kada 'e'ete ne gwau fuaku.”

26 Ana kada nai laugo, nia kwaisae sa Paul ka kwate malefo fuana.
'Urinai ne nia ka 'idufa kwate fatae fua sae nia ka fata fainia sulia kada
'oro ki.
27 Burina ro fangali ki sui, sa Posius Festus ka leka mai ka talana sa
Feliks na wane gwaungai nai. Boroi ma sulia sa Feliks doria ne Jiu ki ka
eele fainia, nao nia si alamatainia sa Paul ka leka fasia laona beu ni kanie.

25

Sa Paul gani 'uria lekalae siana kingi baita 'i Rom

1 Olu maedangi burina sa Festus nia dao mai 'i Sesarea, nia ka leka 'alaa
'uria 'i Jerusalem.
2 Ma na fataabu baita ki, ma wane fanaonao Jiu ki, kera ka farongo ana
na ru ne kera fai fafia ana sa Paul ki fuana sa Festus.
3 Ma kera ka 'ingoa sa Festus fua nia ka kwatea sa Paul 'uria 'i Jerusalem,
sulia kera naia na fua saungilana sulia taale.
4 Ma sa Festus ka olisi kera ka fata 'uri, “Sa Paul nia to laona beu ni kanie
'i Sesarea. Ma nao si tau go ma nau kai oli 'ali'ali laugo 'i senai.
5 Dia nia sasia ta ru ka garo, mulu ka kwatea wane fanaonao kamulu ki
fua kera kai leka fai nau 'uria 'i Sesarea ma kera ka fai fafia 'i senai.”
6 Sui sa Festus ka to 'i Jerusalem sulia ta kwalu maedangi naoma ta
akwala maedangi lau, sui nia ka oli 'uria 'i Sesarea. Aia, ma na maedangi
'i burina, sa Festus leka ka to ana kula ni kwaiketoie, sui ka saea kera ka
talaia mai sa Paul.
7 Ma kada sa Paul nia dao, na Jiu ne kera leka mai fasia 'i Jerusalem,
kera ka uu kalia, ma kera ka fai fafia ana ru 'oro ta'a ki, boroi ma kera nao
si fatainia go ne na ru nai ki nia mamana.
8 Boroi ma sa Paul fata susi nia talana ka 'uri, “Nao nau si sasia go ta ru
ta'a ne falia na taki kalu Jiu ki, ma na Beu Abu God, naoma na kingi baita
'i Rom.”
9 Ma sulia sa Festus 'e doria na wane baita Jiu ki ka eele, nia ka ledia
sa Paul ka 'uri, “'Oe nonimabe fua 'oko leka 'uria 'i Jerusalem, fua nau kai
keto 'oe 'i senai ana ru ne kera fai fafi 'oe ana ki?”
10 Sui sa Paul ka olisia ka 'uri, “Kula ni kwaiketoie na kingi baita 'i Rom
alua ne nau ku uu na ana. 'I seki na ne kula ne bobola fuana ketolaku.
Nao nau si sasia go ta ru garo fua wane Jiu ki. Ma 'oe saitamana lea na
ana tafau.
11 Dia nau ku 'oia na taki ki ma ka bobola fuana ne 'oko keto nau fuana
maea, nao nau si gani 'uria ne nau tafi fasia. Boroi ma na fatae kera ki ne
kera fai fafi nau ana, nao nia si mamana, 'urinai ma nia 'afitai go fuana
ta wane ne ka kwate nau fuada. Ma nau ku gani 'uria lekalae siana kingi
baita 'i Rom fuana ketolaku.”
12 'Urinai sa Festus ka fata fainia na wane ki ne kera 'adomia fainia
kwaiketoilae. Sui nia ka fata 'uri fuana sa Paul, “Sulia 'oe gani 'uria lekalae
siana na kingi baita 'i Rom, nia lea, 'oe kai leka siana.”

Sa Paul nia fata fuana sa Agripa fainia 'i Benis

13 Burina bara maedangi sui, sa Agripa na kingi fainia waiwane nia 'i
Benis, keroa ka dao 'i Sesarea fua kera ka maa to'ona sa Festus.
14 Ana kada keroa to 'i Sesarea sulia bara maedangi nai, sa Festus ka
farongoa sa Agripa ana fatae ne sulia sa Paul. Nia ka fata 'uri, “Te wane
kera alua laona beu ni kanie kada sa Feliks nia gwaungai mai 'ua, kada
nau nao si dao 'ua.

15 Ma kada nau ku leka kau 'uria 'i Jerusalem, na fataabu baita Jiu ki,
ma na wane fanaonao kera ki, kera ka fata kefusia, ma kera ka gani nau
fua nau ku ketoa fua saungilana.
16 Boroi ma nau ku fata 'uri fuada, ‘Nao lau na falafala kalu wane 'i Rom
ki ne fua kalu ka ketoa ta wane 'i naona ne nia fata susia 'i maana na wane
ne kera fai fafia ki.’
17 Ma kada kera dao na mai seki 'i Sesarea, nau ku 'ali'ali ku gouru fua
rongolada ana kula ni kwaiketoie ana ruana maedangi, ma nau ku saea
mai wane ni omee ki kera ka talaia mai na wane nai.
18 'Urinai, na wane ne kera fai fafia ki kera ka uu, ma kera nao si fai
fafia go ana tani ru ta'a ne nau kwaisae kera kai saea.
19 Ru ne kera olisusu na fafia ne fadalana na fosilana God kera fainia te
wane ne satana sa Jesus. Sa Jesus nai nia mae na, boroi ma sa Paul 'e saea
nia mauri lau.
20 Ma sulia nao nau si saitamana te ne nau kai sasia fua daolae to'ona
ta ru mamana sulia ru ne ki, nau ku ledia sa Paul dia nia nonimabe fua
ka leka 'uria 'i Jerusalem fua nau ku ketoa ana na ru nai ki 'i senai.
21 Boroi ma sa Paul nao si alafafia, ma ka gani 'uria tolae laona beu
ni kanie, ma lekalae siana na kingi baita 'i Rom fua sae nia talana ne ka
fa'o'olosia. Nia ne, nau ku saea kera nao si lafua fasia laona beu ni kanie,
leka ka dao ana kada ne bobola fuana eresilana siana na kingi baita 'i
Rom.”
22 Sui sa Agripa ka fata 'uri fuana sa Festus, “Nau ku doria laugo
rongolana wane nai.”
Ma sa Festus ka olisia ka fata 'uri, “'Oe kai rongo nia na 'i malakwasi.”
23 Ma ana fa dangi 'i burina, sa Agripa fainia 'i Benis keroa ka dao mai,
ma keroa ka rufia mai na maku 'initoa keroa ki. Ma keroa ka ru laona
lume fainia na wane 'initoa ana omee ki, ma na wane fanaonao ki laona
mae fere nai. Sui sa Festus ka kwate fatae fua kera ka talaia mai sa Paul.
24 Ma sa Festus ka fata 'uri, “Agripa na kingi 'ae, fainia na wane ne mulu
oku mai 'i seki ki, mulu ada to'ona na wane ne satana sa Paul. Na Jiu ne
kera to seki 'i Sesarea ma na Jiu ne kera to 'i Jerusalem ki, kera fai fafia
nia, ma kera ka gani fua nau ku saungia ka mae.
25 Boroi ma kada nau ku ledia, nao nau si dao go to'ona ta te ne nia sasia
ka ta'a fua kera ka saungia fafia. Boroi ma nia ka gani 'uria lekalae siana
kingi baita kia 'i Rom. Nia ne nau kai kwatea siana na kingi baita 'i Rom.
26 Boroi ma nao nau si too ana ta ru talingai fua nau ku kekede sulia
fuana kingi baita kulu. Nia ne nau ku talaia mai siamu kingi Agripa ma
kamulu wane ki tafau laugo. Kada kulu ledia ka sui, alamia nau kai to lau
ana tani ru fua kekedelae suli nia.
27 Nia nao si lea fua nau ku kwatea kau ta wane ne to laona beu ni kanie
fuana kingi baita 'i Rom, dia nao nau si fatai madakwa ana manatalae ki
ne kera fai fafia ana.”

26

Sa Paul susi nia 'i naofana sa Agripa

1 Sa Agripa ka fata 'uri fuana sa Paul, “Nia bobola ga 'ana fua 'oko farongo
kalu ana manatamu.”
Ma sa Paul ka taga na 'abana ka fatainia ne nia fata, ma ka susi nia 'uri,
2 “Agripa na kingi 'ae, nau ku eele ga 'aku, sulia nau saitamana farongo
'oe ana na susilaku ana ru ne Jiu ki kera fai fafi nau ana.

3 Nau ku eele 'asiana, sulia 'oe saitamana lea ana falafala kia Jiu ki fainia
na olisusue kia ki. Nia ne nau ku gani 'oe, fua 'oko fafurongo lea basi fuana
fatae nau ki.
4 “Ma na Jiu ki tafau kera saitamana abulolaku safali mai ana tu'ulaku.
Kera ka saitamana na maurilaku 'i fere nau, ma burina lau, seki 'i
Jerusalem.
5 Ma kera ka saitamaku ka tau na mai, ana safalilana nau ta wane ana
fikute wane ne kera fangasia na fosilana God ana falafala Jiu ki. Ma kera
saea na fikute wane nai ana, ‘Farasi ki.’ Tala'ana kera ka leka mai 'i seki
fua kera kai fata famamana sulia ru nai ki, dia kera nonimabe.
6 Ma kada nai nau ku uu na 'i seki fuana ketolaku, sulia nau ku
kwaimakwali na ana ru ne God nia eta fatae ana fuana koko kia ki.
7 Ma nia na ne ru be na akwala ma ro fui wane kia ki kera kwaimakwali
'uria ngalilana, kada kera fosia God sulia dangi ma na rodo. Agripa 'ae,
sulia nau ku famamana na alangaie nai ne sasia wane Jiu ki kera ka fai
fafi nau!
8 Ma 'uta ne ka 'afitai fua mulu wane Jiu ki fua famamanalae ana God
ne nia saitamana taelana wane mae ki?
9 “Ma 'i nao mai, nau talaku nau ku ngangata fua sasilana ru ki tafau ne
bobola fua nau ku falia ana fikute wane ne kera famamana sa Jesus wane
'i Nasaret.
10 Na ru nai ne nau ku sasi 'i Jerusalem. Nau ku ngalia na nikilalae fasia
na fataabu baita ki, ma nau ku alua wane 'oro God ki laona beu ni kanie.
Ma ana kada kera ketoda fuana maelada, nau ku ala laugo fafia.
11 Ana kada 'oro ki, nau liu ku namusida laona beu fuana folae ki, ma
nau ku sasi 'uria sumailada, fua sae kera ka lukasia na famamanae kera
ki. Ma sulia nau ku guisasu 'asiana fuada, nau ku leka laugo 'uria fere
'e'ete ki fuana famalagaigailada.
12 “Ma sulia ru nai, nau ku leka 'uria 'i Damaskas. Nau ku ngalia
na kekedee ki fasia na fataabu baita ki fuana daulana na wane ne kera
famamana sa Jesus.
13 Agripa 'ae, kada kalu leka sulia taale tofungana asoa, nau ku ada to'ona
na te ngwasinasinae ne tala ka liufia na madakwalana sato, ma nia tala
mai fasia laona mamanga fafi nau fainia wane ne kalu leka ki.
14 Ma kalu tafau go ne kalu 'asi kalu 'i ano, ma nau ku rongoa te lingeru
ne fata 'uri fuaku ana fatae wane Jiu, ‘Saul, Saul! 'Uta ne 'oe famalagaigai
nau? 'Oe nonifi ana kada 'oe tatae suali nau, dia na buluka nia nonifi kada
ne nia bulia maana mae sue ana na wane ne 'e talaia.’
15 Ma nau ku fata 'uri fuana, ‘'Aofia 'ae, 'oe sa ti ne?’ Ma na 'Aofia ka fata
'uri, ‘Nau sa Jesus, na wane ne 'oe famalagaigaia.
16 Tatae na. Nau ku fatai fuamu, ma nau ku fili 'oe, fua 'oko rao fuaku.
Ma 'oko farongoa wane ki ana na ru ne nau fatainia fuamu 'i ta'ena ma
ana kada loki mai 'i buri.
17 Nau kai susi 'oe fasia wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki ne nau kai
kwate 'oe siada.
18 Nau ku odu 'oe siada fua 'oko rokisida fasia na maerodo 'uria
madakwalae, fasia na nikilalae sa Saetan 'uria God. Ma kada kera
famamana aku, God kai manatalugea ta'alae kera ki ma kera kai 'ado na
fainia tifaida ne God filida suina.’
19 “Aia, kingi Agripa 'ae, nau ku ro na sulia na fataie be nau ku ada
to'ona fasia 'i langi.

20 Etana nau ku leka 'i Damaskas, sui 'i Jerusalem, ma 'afutana 'i Israel
tafau, sui siana na wane ne nao lau Jiu ki, nau ku farongo ana fua kera
ka kari abulo fasia ta'alae kera ki, ma kera ka abulo 'uria God ma fuana
sasilana na ru lea ki fua ka fatainia kera kari abulo mamana.
21 Ma sulia na ru nai, na Jiu ki kera ka dau nau kada nau ku to laona
Beu Abu God, ma kera ka sasi 'uria saungilaku.
22 Boroi ma leka mai ka dao ana fa dangi 'i ta'ena, God na ne nia 'adomi
nau. Ma nau ku farongoa na wane ki tafau, laona tooa ki, ma wane 'initoa
ki laugo. Ma na ru ne nau ku saea ki, nia laugo be na profet ki ma sa
Moses kera saea kai dao mai.
23 Kera saea na wane filia God kai nonifi ma ka mae, ma nia laugo na
wane eteta ka tatae fasia na maea ma ru nai ne ka fatainia madakwalae
sa God fuana wane Jiu ki, ma fuana wane ne nao lau Jiu ki laugo."
24 Ma kada sa Paul nia fata 'ua suli nia 'urinai, sa Festus ka akwa fuana
ka 'uri, "Paul 'ae, 'oe oewanea lalau na! Na saitamarue baita 'oe ne kwatea
'oko oewanea."
25 Ma sa Paul ka olisia ka 'uri, "Wane gwaungai 'ae, nao nau si oewanea
lau ne! Na fatae ne nau ku saea ki nia mamana ma ka 'o'olo tafau.
26 Nau ku saitamana nau fata nonira'a ga 'aku fuana sa Agripa na kingi,
sulia nia saitamana ga 'ana na ru ne ki. Nia ka rongo sulia na ru ne ki
tafau ne fuli ana sa Jesus, sulia ru ne fuli ana sa Jesus ki nao si fuli lau ana
ta kula agwa.
27 Aia, Agripa na kingi 'ae, 'uri ma 'oe famamana na fatae profet ki? Nau
ku saitamana 'oe famamana."
28 Sui sa Agripa na kingi ka fata 'uri fuana sa Paul, "Ana ka kada kokoru
'urinai go ne, 'oe kwaisae 'oe kai kwatea nau famamana sa Jesus na Christ?"
29 Sa Paul ka olisia ka 'uri, "Sui boroi 'ana kada kokoru, naoma na kada
ka tau, nau ku foa fuamu ma fuana wane ki tafau ne kera to 'i seki ma
kera ka fafurongo nau ta'ena, fua sae mulu kai dia laugo nau. Fadalana
ne, mulu kai famamana sa Jesus Christ, boroi ma nao nau si doria ne mulu
kai to laona beu ni kanie dia nau."
30 Sui na kingi, ma ni Benis, fainia sa Festus na wane gwaungai, ma na
wane ki tafau ne kera to faida, kera tatae,
31 ma kera ka leka na 'ada. Ma kada kera leka na kau 'ada, kera ka fata
'uri fuada kwailiu, "Na wane ne nao si sasia go ta ru ne bobola fua nia ka
maelia naoma kera ka alu nia laona beu ni kanie."
32 Ma sa Agripa ka fata 'uri fuana sa Festus, "Na wane ne bobola fua 'oe
lugea na, dia nao nia si gani 'uria lekalae siana na kingi baita 'i Rom."

27

Sa Festus kwatea sa Paul ka leka 'uria 'i Rom

1 Ma kera kwaisae kalu ka tofolo na 'uria 'i Rom laona lofaa 'i Itali. Kera
ka kwatea sa Paul fainia tani wane ne kera kanida ki, fuana sa Julius na
wane 'initoa ana wane ni omee ki 'i Rom ne kera saeda ana "Wane ana
omee ki na kingi baita."
2 Sui kalu ka ra laona baru fasia na fere 'i Adramitium, ne sasi akau
fuana lekalae 'uria fakali ki kalia lofaa 'i Esia. Ma sa Aristakus, na wane 'i
Tesalonika laona lofaa 'i Masedonia, ka leka laugo fai kalu. Ma kalu leka
na fasia fere 'i Sesarea.
3 Ma fa dangi burina, kalu ka dao na ana fere 'i Saedon. Ma sa Julius
ka kwaimani ana sa Paul, ma ka alamatainia ka leka fuana adalae to'ona
kwaimani nia ki fua kera ka kwatea te ki ne nia bobo 'uria.

4 Sui kalu ka leka fasia 'i senai, ma kalu ka liu safitana bubunga 'i Saeprus
fai tolo baita, sulia na kuburu nia tatae mai 'i naofana baru.
5 Sui kalu ka tofolo na ana na lobo ne karangia bali lofaa 'i Silisia ma 'i
Pamfilia ki, ma kalu ka leka mai 'uria 'i Mira, fere baita laona lofaa 'i Lisia.
6 'Urinai sa Julius, na wane 'initoa ana omee nai, ka dao to'ona na baru
fasia 'i Aleksandria ne kai leka 'uria 'i Itali, ma nia ka alu kalu laona baru
nai.
7 Sui kalu ka sarafaini leka sulia bara maedangi, ma kalu ka dao to'ona
'afitaie baita ana lekalae ana maedangi nai ki, sui leka mai kalu ka dao
bobola fainia fere 'i Kinidus. Ma nao kalu si leka na ana bali nai, sulia na
kuburu tae mai 'usi kalu. Ma kalu ka kali ana ngongora 'i Salmone, ma
kalu ka liu nunufana bubunga 'i Krit.
8 Sui kalu ka usuli toli mai ma ka 'afitai tu'u, kalu ka dao ana fakali kera
saea ana Fakali Lea, ne nao si tau go fasia mae fere 'i Lasea.
9 Na maedangi 'oro ki ne suina 'i senai, sulia kalu loloselo sualia na
kuburu na ana kada nai. Kada nai laugo nia na maedangi baita kera Jiu
ki ne kera saea ana, “Maedangi fuana manatalugelana ta'alae ki*”, nia liu
ka suina, ma kada fuana kuburu ka safali na, ma ka 'afitai na fuana kalu
ka daofa liu ana lekalae, fasia na baru ka kuruu ana kada ne kuburu nia
baita. Nia ne, sa Paul ka fata 'uri fuada,
10 “Nau ku ada to'ona ne na lekalae kulu fasia 'i seki kai 'afitai, ma na
asi kai falia na baru ne fainia na ru ne ki 'i laona. Ma tani wane akulu
kera kai mae laugo.”
11 Boroi ma na wane 'initoa ana wane ni omee ki ka famamana lalau
ana te ne na kapten ana baru fainia na wane ne nia too ana baru nai kera
saea. Ma nao nia si famamana fatalana sa Paul.
12 Ma na fakali ne kalu dau ana nao si lea fuana daulae ana kada ana
uni gwarie. Nia ne, 'orolana wane kera ka doria 'ada lekalae lau 'i asi fua
sae kalu ka dao 'i Finiks, dia nia ngwaluda, fua kalu ka mamalo 'i senai
ana kada ana uni gwarie. Sulia 'i Finiks ne na fakali ana bubunga 'i Krit
ne agwa fasia na kuburu ana kada nai.

Na kuburu dao laona asi

13 Aia, ma ana kada ne sasaule nia safali ka ufi mai 'i gwauna bubunga,
ma na wane ki kera kwaisae kera bobola fua sasilana na ru ne kera doria.
Nia ne, kera ka lafua na gwalu laona baru, kera ka safali usulia ninimana
bubunga 'i Krit.
14 Ma nao si tau go, na kuburu baita ne kera saea ana “Ara” koso toli
mai ka kwae, ma ka ufi nikila mai fafona tolo ma ka susufofono na.
15 Ma ka toea na baru, ma ka 'afitai 'asiana fua fa'o'olosilana sulia na
kuburu, ma kalu ka noni kulua na ma kalu ka alamatainia na baru fua na
kuburu ka faolongainia na 'ana fasia 'i Krit.
16 Ma kada kalu liu kau ninimana bubunga 'i Kauda, kalu lafua baute
laona baru, sui boroi 'ana nia ka 'afitai.
17 Ma 'i buri'ana, wane ne kera rao laona baru kera ka karoa fangasia
laugo baru fasia nia ka foga. Ma kera ka fakosoa na 'aba selo baita ne kera
loloselo ana fua na kuburu ka ufi balangainia na baru ne, sulia kera mau
fasi kuburu ka tarangainia fafona walo karangia 'i Libia.
18 Sui na kuburu ka ufi dongadonga ga 'ana ma ka baita 'asiana, ma ana
ruana maedangi, kera ka 'ui 'ania tani ludae fasia laona baru.

---

* **27:9** *Maedangi fuana manatalugelana ta'alae ki:* Ada to'ona ana Diksonari

19 Ma ana fa dangi 'i buri, kera ka 'ui 'ania tani ru lau ana baru laona
asi.
20 Sulia fa dangi 'oro ki ne nao kalu si ada to'ona na sato naoma ta fa
bubulu, ma na kuburu ka nikila 'asiana. Sui kalu ka kwaisae nao kalu si
mauri na.
21 Boroi ma sulia ka kada tau na ne wane ki kera nao si 'ania ta fanga,
ma sa Paul ka tatae ka uu 'i naofada, ma ka fata 'uri, “'Uta ne nao mulu si
ro go 'amulu sulia na ru be nau saea fua mulu, fua nao kulu si leka fasia 'i
Krit? Dia kamulu rosulia na fatalaku, nao kulu si dao go to'ona na 'afitaie
ne.
22 Boroi ma kada ne, nau ku saea na fua mulu nao mulu si mau! Sulia
nao ta wane amulu si mae, taifilia na baru ne go ne kai ta'a.
23 Nau ku saitamana ru nai ki, sulia ana fa rodo be sui kau na 'ainsel
God, ne nau ku to fuana ma nau ku fosia, nia leka mai siaku.
24 Ma nia ka fata 'uri, ‘Paul 'ae, nao 'oe si mau! Sulia 'oe kai uu 'i naofana
na kingi baita 'i Rom. Ma God kai 'adomia na wane ne kera leka fai 'oe ki
fua kera nao si mae, sulia na kwaiofei nia fuamu.’
25 Nia ne wane ki, nao mulu si mau! Sulia nau ku fito ne God kai sasi
'urinai na dia be na 'ainsel nia saea fuaku.
26 Boroi ma na asi kai tarangai kulu ana ta te bubunga lau.”

27 Ma na kuburu ka kwae kalu na laona asi nai sulia akwala ma fai fa
rodo, na kuburu ka ufia na baru laona kula lola na ana asi Mediteranian.
Ma ka bobola na fainia tofungana rodo, na wane ne kera rao laona baru
kera ka kwaisae kalu karangi dao na 'i sara.
28 Kada kera manata 'urinai, kera ngalia na kwalo ne kera kania na fau
kulu maana, kera ka 'ui 'ania laona asi 'uria 'oitolana kula nai fuana kera
ka saitamana ne nia dao karangia na 'i sara. Ma kada kera 'oloto'ona ana
kula nai, nia lola ka bobola fainia ro akwala 'abala ki. Sui nao si tau, kera
ka 'ui lau ana kwalo nai, ma kera dao to'ona kula nai akwala ma lima
'abala ki na ana lolalana.
29 Ana kada kera dao to'ona 'urinai, kera ka mau tona 'uribe na baru ka
ra fafona tani fau. Nia ne kera ka 'ui 'ania fai gwalu ki fasia burina na
baru, ma kera ka foa 'uria na dangi.
30 Ma ana kada nai, na wane ne kera rao laona baru ki, kera doria kera
ka tafi fasia na baru, kera ka fakosoa na baute laona asi, kera ka suke fua
kera leka 'ui 'ania lau tani gwalu fasia maana na baru.
31 Ma sa Paul ka fata 'uri fuana wane ni omee ki fainia na wane 'initoa
kera, “Dia wane rao ne ki kera nao si to laona baru, 'afitai mulu ka mauri.”
32 Kada wane ni omee ki kera rongoa, kera ka siki musia na kwalo ana
baute fasia na baru fua sae ka leka na 'ana.

33 Kada nia karangi ka dangi na, sa Paul ka 'ingo kera fua kera ka 'ania ta
fanga nia ka fata 'uri, “Na akwala ma fai maedangi ki ne suina kau mulu
ka to kwaimakwali ma nao mulu si 'ania ta ru.”
34 Ma nau ku gani kamulu na, mulu fanga fua noni mulu ka nikila. Nao
ta wane amulu kai mae.
35 Burina nia saea ru nai, sa Paul ka ngalia na beret, ma ka tangoa God
'i naofada, sui ka ngiia, ma ka 'ania.
36 Kada kera ada to'ona ru nai sa Paul nia ilia, manatalada fi aroaro, ma
kera fi fanga.
37 Kalu na ro talanga ma fiu akwala ma ono wane ki ne kalu to laona
baru.

38 Ma 'i burina wane ki tafau kera fanga kera ka abusu na, kera ka 'ui
'ania lau na luludae ki tafau ne kera saea ana witi ki laona asi, fua na baru
ka sasala.

Na baru 'e tarangainia fafona walo

39 Ana kada nia dangi na mai, na wane ne kera rao laona baru kera nao
si ada saitamana 'i fai ne kera dao ana. Kera ada to'ona na fakali ana busu
one, ma kera ka manata fua dia nia ngwaluda kera ka leka ana baru 'uria
na busu one nai.
40 Ma kera ka siki musia na gwalu ki, kera ka 'asida laona asi. Ma ana
kada nai laugo, kera ka kanasua na 'oko ne kera kani fafia ana ro rebe 'ai
baita ni fasagalana na baru. Sui kera ka taga na 'aba selo ni loloselolae 'i
maana baru, fua na kuburu ka ufi ma baru ka leka saga 'uria 'i sara.
41 Aia, ana kada kera sasi 'ua fainia na ru nai ki, na baru ne ka
tarangainia na fafona na walo, ma na maana baru ka tara na fafona walo,
ma na burina baru ka foga ana nanafo.
42 Iu, ma ana kada nai, na wane ni omee ki kera ka lokoa na saungilana
wane ne kera kani fafida ki, fasia tani wane ada kera ka 'arango 'i sara,
ma kera ka tafi.
43 Ma sulia na wane 'initoa ana wane ni omee ki nia doria ka famauria
sa Paul, nia ka fata luia kera nao si sasia ru nai, ma nia ka saea kera ka
lugeda, ma ka saea laugo fuana wane ne kera saitamana 'arangolae ki kera
lofo laona asi, fua sae kera ka 'arango 'i sara 'i nao.
44 Ma bali ana wane kera ka 'isi kau 'i buri, nia ka saea kera ka dau ana
reba 'ai ki ne foga fasia na baru fua kera ka 'arango 'i fafona. Aia, kalu
sasi 'urinai ne kwatea ma kalu ka mauri, ma kalu ka dao 'i sara.

28

'I Malta

1 Ma kada kalu dao na 'i sara, kalu fi dao to'ona na bubunga ne kalu dao
ana kera saea ana 'i Malta.
2 Na wane 'i senai ki, kera kwaimani 'asiana fua malu. Ma ana kada nai
laugo na ute 'e too, ma ka gwari 'asiana, ma kera oku kalia ere, ma kera
ka kwalo kalu tafau kalia ere nai.
3 Ma ana kada sa Paul nia 'e konia na fofo sara 'ai 'uria alulana laona
ere, te fa baeko 'e ru mai fasia na fofo sara 'ai nai ki sulia na 'ako'akolana
ere, ma ka 'ala ngasi ana 'abana sa Paul, ma ka nao si kanasu na.
4 Kada wane ana bubunga nai kera ada to'ona na fa baeko nai nia dau
tatara ana 'abana sa Paul, kera ka fata fuada kwailiu, “Na wane ne, alamia
wane sauwanee ne, ma na god ana ‘Kwaiketoie’ nao si doria nia ka mauri,
sui boroi 'ana nia ka mauri mai fasia laona asi.”
5 Boroi ma sa Paul ka kwaelangainia na baeko nai dau tatara ana 'abana
'uria laona ere, ma nao ta ru si sasia go.
6 Ma kera ada 'uria sae 'abana sa Paul ka ubu, naoma nia ka 'asia 'ali'ali
'i ano ma ka mae. Sui kada kera kwaimakwali ka tau, ma nao ta ru si sasi
nia go, kera ka talana manatada kera ka 'uri, “Na wane ne, nia ta god!”
7 Ma na kula nai nao si tau go fasia na gano sa Publius na wane gwaungai
ana bubunga nai. Nia ka kwalo lea 'asiana amalu, ma kalu ka to fainia
sulia olu maedangi ki.
8 Ma ana kada nai, na maa sa Publius ka matai ana 'ako'akolae, ma nia
ka siritai 'abu. Ma sa Paul ka ru siana laona mae lume nia, ma ka foa, ma
ka alua 'abana fafia, ma nia ka 'akwa na.

9 Kada ne wane ki kera ada to'ona na ru nai, na wane matai ki tafau laona
bubunga ne, kera ka leka laugo mai siana sa Paul, ma nia ka gurada.
10 Na wane ki kera ka kwatea na ru 'oro ki fua malu. Ma kada kalu sasi
akau 'uria lekalae laona baru, kera ka alua na ru 'oro ne kalu doria fuana
lekalae kalu.

Fasia 'i Malta kera ka leka 'uria 'i Rom

11 Burina olu madame ki suina, kalu ka leka laona baru ne safali mai
fasia 'i Aleksandria. Satana baru nai ne "God Ro 'I'iu". Na baru ne nia to
laugo 'i Malta ana kada ana uni gwarie.
12 Ma kalu ka dao ana fere 'i Sirakus, ma kalu ka to 'i senai sulia olu
maedangi ki.
13 Ma safali 'i senai, kalu ka leka kalu ka dao 'i Regium. Maedangi 'i
burina, na sasaule ka ufi 'alaa mai, ma ro maedangi ki sui kalu ka dao ana
mae fere 'i Puteoli.
14 Kalu ka dao to'ona tani wane ne kera famamana sa Jesus kera to 'i
senai, ma kera ka gani kalu fua kalu ka to faida sulia fiu maedangi. Sui,
kalu fi leka 'uria 'i Rom sulia taale tolo.
15 Ma tani wane ne kera famamana ne kera to 'i Rom, kera rongoa kalu
dao na, kera ka leka mai makwali kalu ana ro mae fere ne kera saea ana
"Usie 'i Apius" ma "Olu Lume fua Mamalolae ki." Ma kada sa Paul nia
suada, nia ka tangoa God, ma na manatana ka babato.

'I Rom

16 Kada kalu dao 'i Rom, kera ka alamatainia sa Paul ka to 'ana taifilia
laona lume fainia te wane ni omee fua ka folo 'usia.
17 Kalu dao kalu ka to na sulia olu maedangi ki sui, sa Paul ka saea mai
na wane fanaonao Jiu ki ne kera to 'i Rom fuana fata okue. Kada kera oku
mai siana, nia ka fata 'uri fuada, "Wane kwaimani nau ki wane ana 'i Jiu,
nao nau si sasia go ta ru ta'a fuana wane kulu ki, ma nao nau si falia go
falafala kia ki ne kulu ngalia fasia koko kia ki. Sui boroi 'ana ka 'urinai na
fanaonao Jiu ki kera kani nau 'i Jerusalem, ma kera ka kwate nau fuana
wane 'i Rom ki.
18 Ma kada na wane Rom ki kera ledi nau, kera ka doria lugelaku fasia
laona beu ni kanie, sulia kera nao si dao go to'ona ta garoe ne nau ku sasia
ka bobola fua nau ku mae fafia.
19 Boroi ma kada na Jiu 'i senai ki kera nao si alafafia, ne nau 'e gani
'uria lekalae siana na kingi baita 'i Rom. Nao nau si leka lau mai 'i seki,
fua nau fai fafia na wane kia ki ana ta ru.
20 Nia ne, nau ku sae kamulu mai, fua nau ku ada to'omulu, ma nau ku
fata fai kamulu. Sulia kera kani nau ana seni ne sulia nau ku famamana
na wane ne kulu Israel kwaimakwali makwalia ana fitoe, nia dao na."
21 Sui na Jiu nai ki kera ka olisia sa Paul kera ka 'uri, "Nao ta kekedee si
dao go siamalu fasia 'i Jiudea suli 'oe, naoma ta wane ana wanefuta kia ki
ne kera leka mai fasia 'i senai fainia ta farongoe ma nao kera si saea go ta
ru ta'a suli 'oe.
22 Boroi ma kalu doria rongolana na manatamu sulia kalu saitamana
laona fere ki tafau na wane ki kera fata falia lalau na wane famamana ne
'oe 'ado faida."
23 Ma kera ka alua na maedangi fuana sa Paul, ma na wane 'oro ki kera
ka leka mai ana maedangi nai 'uria kula ne sa Paul nia to ana. Ma nia
safali 'ofodangi leka ka rodo, nia famanata, ma ka fata madakwa sulia na
maurie ne God gwaungai ana. Ma nia ka sasi 'uria rokisilana manatada

sulia sa Jesus ne wane filia God ne nia laona taki sa Moses ki fainia na
kekedee profet ki.
24 Ma tani wane ada, kera ka famamana sulia na fatalana, boroi ma tani
ai ada kera nao si famamana.
25 Nia ne kada kera leka na 'ada, kera ka olisusu safitada kwailiu burina
sa Paul nia saea fatae 'isi ne, “Na Anoeru Abu ka fata 'o'olo ana profet
Aesaea fuana koko kamulu ki,
26 be ka 'uri,
‘Aesaea leka, 'oko saea fuana wane nau ki ko 'uri: Kamulu kai fafurongo,
ma mulu kai fafurongo, boroi ma nao mulu si saitamana farongoe
God.
Ma mulu kai ada, ma mulu kai ada, boroi ma nao mulu si ada to'ona te ne
God sasia fua mulu.
27 Sulia manatamulu nia ngasi, ma mulu ka bokota na alingamulu, ma
mulu ka bokota laugo na maamulu.
Fasia maamulu ka ada to'ona, naoma alingamulu ka rongoa, ma na
manatamulu ka malingainia fatalana God, ma mulu ka abulo mai
'uria ma nia ka gura kamulu.’ ”✡
28-29 Sui sa Paul ka fasuia lau na fatalana ka 'uri, “Nau ku doria mulu
kai saitamana ne na farongoe sulia maurie ne God kai kwatea, nia fuana
wane ne nao lau Jiu ki. Kera kai rongoa!”
30 Ma sa Paul ka to sulia ro fangali lalau ki ana lume ne nia folia. Ma ana
lume nai, nia ka kwaloa na wane ne kera leka mai siana ki fuana adalae
to'ona.
31 Ma nia ka 'ainitalo sulia gwaungaie God, ma ka famanata sulia na
'Aofia sa Jesus Christ ana fata nonira'alae, ma nao ta wane si luia fasia
'ainitalolae.

✡ **28:27** Aesaea 6:9-10

Na Kekedee Sa Paul Fua
Wane Famamana Ki 'I Rom

Kada sa Paul nia kedea na buko ne, nia doria kai saea fuana wane famamana ki fua kera ka saitamana ne nia doria 'asiana lekalae mai fua daolae to'oda. (1:9-15) God nia rii 'uria sa Paul fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fuana wane nao lau Jiu ki. Ma sa Paul ka fasuia na raoe nai ana bali kula ana taelana sato ana 'i Rom. 'Urinai, nia sasi akau na kai leka 'uria kula ki ana sulana sato 'i Rom, ma 'i Spen laugo. Ma nia naia ne nia kai leka ada to'ona wane famamana ki 'i Rom ana lekalana mai 'uria 'i Spen.

Ana kada ne sa Paul kekede fuana wane famamana ki 'i Rom, na Jiu fainia wane nao lau Jiu ki, to okulada nao si lea. Sa Paul doria Jiu ki fainia wane nao lau Jiu kera kai to kwaimani lea. Iu, sa Paul ka fata madakwa ana bali buko 1-12 ne God famauri kera Jiu, ma wane nao lau Jiu ki, sulia fitoe kera ana sa Jesus. Kada God nia alafafia kera Jiu fainia wane nao lau Jiu, kera bobola fua kera kai alafafi kera go, ma kera ka to kwaimani.

Sa Paul doria laugo kai famanata wane famamana ki fuana tolae ne faeelea manatana God. Kera kai rosulia fanaonao ki ana 'initoe, ma folilana takisi, ma kwaimanie fuana tani wane famamana ne kera manata 'e'ete sulia fanga ma na maedangi abu ki.

Ru talingai ki laona buko ne:

Sa Paul ne na lifurongo ana na Farongoe Lea *1:1-17*
Wane ki tafau go ne kera abulo ta'a *1:18–3:20*
God nia fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ana sa Jesus *3:21–4:25*
Maurie falu sulia nikilalae na Anoeru Abu *5:1–8:39*
God filia wane Jiu ki, boroi ma kera noni'ela ana sa Jesus *9:1–11:36*
Na tolae ne faeelea manatana God *12:1–15:13*
Sa Paul nia doria kai leka 'uria 'i Rom *15:14–16:27*

1 Na kekedee ne fasia sa Paul, na wane rao sa Jesus Christ. Nau ta wane
lifurongo laugo sulia God nia fili nau, ma ka odu nau fuana 'ainitalolae
ana Farongoe Lea nia.
2 Na Farongoe Lea ne God nia eta alangainia ana ka tau na mai 'i nao
ana profet ki, ma kera kedea laona Kekedee Abu.
3-4 Ma na Farongoe Lea nai sulia na Wele nia, na 'Aofia kia sa Jesus Christ.
Nia ngalia noni wane, ma ka futa mai ana kwalafa sa Deved na kingi. Ma
kulu saitamana nia malutana abu sulia God fatainia nia na Wele nia ana
kada God taea fasia maee ana nikilalae baita nia.
5 Ma God ka falea nau ana sa Jesus Christ fua nau ta wane lifurongo
fuana raoe fua sa Jesus Christ, fua ne nau talaia wane ne nao lau Jiu ki ana
fere ki tafau, ne kera kai famamana nia, ma kera kai rosulia na fatalana.
6 Ma kamulu laugo wane ne mulu to 'i Rom ki, God sae kamulu fua ne
mulu wane sa Jesus Christ ki.
7 Aia, nau ku kekede fua mulu tafau go wane ne mulu to 'i Rom ki, ne
God kwaimani amulu ma ka sae kamulu fua mulu ka alua wane nia ki.
Nau ku foa fua ne na kwaiofei ma aroaroe God na Maa kia, ma na 'Aofia
sa Jesus Christ kai to fai kamulu tafau.

Sa Paul doria kai maa to'ona wane famamana ki 'i Rom

8 Ru eteta, nau ku tangoa God nau fua mulu tafau ana satana sa Jesus
Christ, sulia wane ana fere 'oro ki laona molagali tafau kera rongo na sulia
na famamanae kamulu.
9 God nia saitamana ru ne nau ku saea nia mamana. Nia ne God ne nau
ku rao mai fuana ana na maurilaku tafau ana 'ainitalolae ana Farongoe
Lea sulia Wele nia. God saitamana nau ku manata to'omulu,
10 ana kada ki tafau ne nau ku foa. Nau ku gania God, dia nia doria,
nia ka kwatea ka ngwaluda fuaku fua ne nau ku leka mai fua nau dao
to'omulu ana kada ne.
11 Sulia nau ku doria 'asiana adalae to'omulu, fua nau ku 'adomi kamulu
ana te ne Anoeru Abu kwatea fuaku fua mulu ka nikila.
12 Nau ku doria fua ne kulu kai 'adomi kulu kwailiu. Nau ku 'adomi
kamulu ana famamanae nau, ma mulu ka kwai'adomi aku ana famamanae
kamulu.
13 Wanefuta nau ki ana sa Jesus, nau ku doria mulu ka saitamana laugo
ana, kada 'oro ki ne nau ku manata 'uria daolae to'omulu, boroi ma kada
ki tafau nau ku dao to'ona na 'afitaie fuana sasilana. Nau ku doria lekalae
kau siamulu, fua tani wane lau ne kera to 'i Rom kera kai famamana sa
Jesus Christ, dia nau ku sasia laugo fua tani wane ana mae fere wane ne
nao lau Jiu ki.
14 God kwatea nau na wane rao fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea
fuana wane ki tafau, sui boroi 'ana wane ne kera saitamaru dia wane Grik
ki, ma wane ne nao si saitamaru dia wane ne nao lau Grik ki. Ma na raoe
ne nia 'oga nau 'asiana.
15 Nia ne kwatea ma nau ku doria 'ainitalolae ana Farongoe Lea fua
mulu wane ne mulu to laugo 'i Rom ki.

God famauria wane ne kera famamana Farongoe Lea

16 Nao nau si 'eke ana fatae sulia na Farongoe Lea ne, sulia nia na ne
nikilalae God fua famauria wane ki tafau ne kera famamana nia. Kalu
wane Jiu ki ne kalu eta rongoa fatae nai, ma kada nai lau kamulu wane
ne nao lau Jiu ki.
17 Na Farongoe Lea ka fatai madakwa na ana fadalana falafala God fuana
fa'o'olosilana na wane. Ma nia ka fa'o'oloa wane ki sulia kera famamana
sa Jesus Christ. Nao lau ta ru 'e'ete ne God fa'o'olosia wane ki ana. Sulia ru
nai be na Kekedee Abu ka 'uri, “Wane ne God fa'olosida sulia famamanae
kera ki kai mauri.”✡

Guisasue God fuana wane abulo ta'a ki

18 God ne nia to mai 'i langi ka fatainia ne nia guisasu ana wane ne kera
fulia ru ta'a ki, ma kera ka aburongo ani nia. Kera uu susia te ne mamana
sulia God ana sasilana ru ta'a ki.
19 God ka kwatea kwaekwaee fuada, sulia nia fatai madakwa ana ru ki
sulia nia talana, ma ka ngwaluda na fuada ma kera ka saitamana.
20 Ana safalilana mai God nia saungainia na molagali, ma wane ki kera
ka saitamana na ana na nikilalae nia ne nao si sui, ma kera ka saitamana
laugo nia na God mamana. Sui boroi 'ana wane ki nao si bobola fua ada
to'ona God, kera saitamana kera ka ada to'ona ru ne nia saungaida ki, ma
God ne kwatea ma kera ka saitamana ru ki sulia nia. Ma sulia nia 'urinai,
ka 'afitai go fua ne kera saea kera ulafusia God.
21 Kera saitamana God, boroi ma nao kera si doria go na fabaitalana,
ma nao kera si doria go na tangolana fuana ru ne nia kwatea fuada ki.

✡ **1:17** Habakuk 2:4

Ma kera ka manata oewanea sulia God. Ma nao kera si malingainia go
mamanae ne God doria kera ka saitamana.
22 Iu, kera saea kera wane lioto, boroi ma kera wane oewanea ki lalau.
23 Ma nao kera si fosia go God ne mauri firi, ma kera ka fosia lalau
nunuiru ne kera saungainia ga 'ada ki dia nununa wane ne nao si to firi
ki, ma no ki, ma ru 'a'ala ki, ma ru angoango ki.
24 Ma sulia ru nai ki, God luka na 'anida fua ne kera kai leka na 'ada
sulia manatalada, ma kera ka fulia ru ta'a ki fuada kwailiu ana nonida.
25 Kera ka noni'ela ana famamanalana na mamanae sulia God, ma kera
ka famamana sukee ki. Ma kera ka fosia na 'ada, ma kera ka rao na fuana
ru ne God nia saungaida ki. Ma nao kera si fosia God ne saungainia ru nai
ki tafau, ma nao kera si rosulia. Taifili nia ne bobola fuana wane ki kera
kai tangoa firi. Iu, nia 'urinai!
26 Ma sulia na abulolana wane ki ne ta'a 'urinai, God ka noni'ela 'anida
fua ne kera kai sasia na 'ada ru ni 'ekelae ki ne leka sulia na kwaidorilana
nonida. Ma keni ki laugo, kera ka noni'ela na 'ada ana wane ki, ma kera
ka doria na 'ada garoe fainia keni ki lalau.
27 Ma ka 'urinai, welewane ki laugo kera ka noni'ela na 'ada ana keni ki,
ma kera ka doria na 'ada garoe fainia welewane ki lalau. Wane ki kera ka
sasia ru ni 'ekelae fafia fuada kwailiu. Nia ne kera ka ngalia na ketoie ne
bobola fuada sulia abulo ta'alae kera ki.
28 Ma sulia wane nai ki kera noni'ela ana te ne kera saitamana sulia God,
nia ka lukasida na fua ne kera ka manata ta'a na 'ada, ma kera ka sasi na
ru ne nao si lea fuana sasilana ki.
29 Kera ka 'idufa fulia ru ta'a ki, ma kera ka ogalulumi, kera ka sasi ta'a
na fuada kwailiu, kera ka kwaimani rolio, kera ka sauwanee, kera ka firu,
kera ka suke, ma kera ka noni'ela 'anida kwailiu, ma kera ka fata buri ana
wane ki.
30 Ma kera ka fata ta'a sulida kwailiu, ma kera ka nikila 'asiana fuana
noni'elalae ana God, ma kera ka nao si fuusi 'initoa na ada kwailiu, ma
kera ka naunau, ma kera ka manata lafu kera tala'ada, ma kera ka manata
to'ona ru falu ki lau fuana sasilana ru ta'a ki, ma kera ka aburongo ana
maa fainia gaa kera ki.
31 Ma kera ka sasia ru oewanea ki, ma nao kera si famamana fata
alangaie kera ki, ma nao kera si kwaimani ma nao kera si kwaimanatai
fuana wane 'e'ete ki.
32 Aia, ma kera saitamana na ana na fatae totongaie 'o'olo God ne saea
wane ne kera to 'urinai ki, kera bobola na fuana maee. Sui ka 'urinai boroi
'ana, kera si sui go fasia sasilana ru nai ki, ma kera ka eele laugo ana wane
ne kera sasia laugo ru 'urinai ki.

2

Na kwaiketoie God

1 Kamulu ne mulu ketoa wane ne kera abulo ta'a 'urinai ki, mulu kai
keto kamulu talamulu laugo. Sulia mulu sasia laugo ru ta'a ne kera sasida
ki, ma ka 'afitai mulu kai tofea ne nao mulu si garo.
2 Ma kulu tafau go kulu saitamana na kwaiketoie God nia 'o'olo ana kada
nia ketoa wane ne kera sasia ru 'urinai ki.
3 Ma kada mulu sasi laugo dia wane ne mulu keto kera ki, kamulu
saitamana God kai keto kamulu laugo.
4 Alamia mulu manata garo ne God nao si keto kamulu, sulia
kwaiofeilana baita fua mulu, ma ka mabetau laugo fua mulu. Nia lea

fuana mulu ka saitamana ne God sasi lea 'urinai amulu fua mulu ka kari
abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki.
5 Ma sulia nao mulu si doria go kari abulolae, 'urinai kamulu talamulu
laugo ne mulu fabaita kwaekwaee kamulu ki makwalia Maedangi ne God
kai fatainia na guisasue nia, ma wane ki tafau kera kai ada to'ona na
kwaekwaee 'o'olo nia.
6 God kai kwatea ru ki fuana wane ki tafau sulia raoe 'e'ete kera ki.
7 Tani wane, God kai kwatea na maurie firi fuada, sulia kera dangidangia
sasilana ru lea ki, ma kera ka doria God ka tangoda ma ka fa'initoda ma
ka kwatea kera ka mauri firi.
8 Boroi ma tani wane kera ogalulumi, ma kera ka noni'ela lalau ana na
mamanae sulia God, ma kera ka doria lalau lekalae sulia ru garo ki. Ma
sulia ne kera 'urinai, God kai fatainia ne nia guisasu fuada, ma ka kwatea
na kwaekwaee baita fuada.
9 Ma sa tifaida ne kera abulo ta'a, kera kai too ana 'afitaie ma na nonifie.
God kai sasi 'urinai fuana wane Jiu ki, ma fuana wane ne nao lau Jiu ki
laugo.
10 Ma God kai kwatea na 'initoe, ma na fabaitalae, ma na aroaroe fua
sa tifaida ne kera sasia ru lea ki. Nia sasi 'urinai fua wane Jiu ki, ma fua
wane ne nao lau Jiu ki laugo.
11 Nia sasi 'urinai sulia na kwaiketoilae God fuana wane ki tafau nia
bobola, ma nia nao si efaefa ana ta wane.
12 Ma wane ne nao lau Jiu ki, nao kera si to farana taki sa Moses ki. Ma
God nao si ketoda ana taki nai ki. God kai keto kera sulia kera fulia ru ta'a
ki. Nia ka ketoda fuana maee, sulia abulo ta'alae kera ki. Ma wane Jiu ki
ne, kera to farana taki sa Moses ki. God kai keto kera, sulia kera fulia ru
ta'a ki ana aburongoe ana taki nai ki.
13 Sulia rongolana taki ki nao si sasia wane ki ka 'o'olo 'i maana God,
boroi ma sasilana lalau ru ne taki ki saea.
14 Wane ne nao lau Jiu ki, kera si to farana taki ki. Boroi ma dia kera
sasia ru lea sulia manatalada, ma ka leka sulia na taki, kera fatainia ne
kera daroia na 'o'oloe fasia garoe, sui boroi 'ana kera nao si rongoa 'ua
taki sa Moses ki.
15 Na abulolada lea 'urinai ne fatainia na taki God nia to na 'i laona
manatalada. Ma manatalae kera laugo ka fatainia ru ne nia mamana,
sulia na manatalae kera ki sasia kera ka saitamana te ne kera sasia nia na
ru ta'a, naoma na ru lea.
16 God kai ketoa wane abulo ta'a ki ana na maedangi nia kwatea sa Jesus
Christ ka gwaungai fafia wane ki ne nia ka ketoda sulia ru garo kera sasi
fatai ana ki ma ru garo kera sasi agwa laugo ana ki. Na Farongoe Lea ne
nau ku fata sulia nia fata 'urinai.

Wane Jiu ki nao kera si rosulia taki sa Moses ki

17 Aia, kamulu wane Jiu ki, mulu kwaisae ne God kai falea kamulu, sulia
nia kwatea fua mulu taki ki fasia sa Moses. Ma mulu ka tango kamulu
talamulu, sulia kamulu wane God ki.
18 Ma mulu ka saea ne mulu saitamana ru ne God doria mulu kai sasia,
ma mulu ka saitamana fililana ru ne 'o'olo sulia mulu saitamana taki ki.
19 Ma mulu ka saea laugo ne, kamulu saitamana talailana sa tifaida ne
kera dia wane maa rodo sulia kera ulafusia God. Ma mulu ka saea laugo,
kamulu dia na kwesu fuana sa tifaida ne kera to laona maerodo fua ne
kera ka leka siana God.

20 Mulu ka saea kamulu too ana saitamarue kali'afu ma ru ki tafau ne
mamana, sulia mulu too ana taki ki fasia sa Moses. Ma mulu ka saea
kamulu wane famanata ki fuana wane oewanea ma fuana wane ulafusi
ru ki.
21 Ma mulu ka saitamana famanatalana wane 'e'ete ki, boroi ma 'uta
ne nao mulu si famanata kamulu talamulu? Kamulu fata fuana wane ki
mulu ka 'uri, “Nao mulu si beli.” Boroi ma kamulu talamulu mulu ka beli
ga 'amulu.
22 Mulu ka saea laugo fuana wane ki, “Nao mulu si oee.” Boroi ma mulu
oee laugo. Mulu ka saea laugo, ne nunuiru ne wane ki kera fosia nia ta'a
'asiana. Boroi ma kamulu ru laona beu abu kera ki, ma mulu ka belia ga
'amulu ru nai ki.
23 Ma mulu ka fata naunau suli kamulu talamulu, sulia mulu too ana
taki sa Moses ki. Boroi ma mulu aburongo ga 'amulu ana taki nai ki. Ma
nia ne kwatea wane ki kera ka fata ta'a ana God.
24 'Urinai ne Kekedee Abu ka fata 'uri, “Sulia kamulu wane Jiu ki mulu
abulo ta'a, wane ne nao lau Jiu ki, kera ka fata buri tolingai ana God.”
25 Kamulu wane Jiu ki, mulu saea ne 'ole 'ungelae ne fatainia mulu wane
God ki. Dia mulu rosulia taki God ki, na 'ole 'ungelae ne mulu sasia na ru
lea. Ma dia nao mulu si rosulia taki nai ki, na 'ole 'ungelae ne mulu sasia
boroi, nia nao si 'adomi kamulu go 'i maana God. Ma mulu ka dia ga
'amulu wane ne nao si saitamana God ki.
26 Aia, ma dia ta wane ne nao lau Jiu, ma nia ka rosulia taki nai ki, God
kai saea nia na wane nia, ka dia laugo wane ne 'ole 'unge.
27 Ma wane ne kera rosulia taki ki, sui boroi 'ana nao kera si 'ole 'unge,
kera kai fatainia ne mulu garo, ma God kai keto kamulu. God kai keto
kamulu, sulia mulu aburongo ana taki ki, sui boroi 'ana mulu ka too ana
na taki sa Moses nai ma mulu ka 'ole 'unge.
28 Sa ti ne na wane Jiu mamana? Nia nao lau ta wane ne ro go sulia
falafala Jiu ki naoma ka 'ole 'unge ga 'ana ana nonina, ma manatana ka
ta'a ga 'ana 'ua.
29 Na wane mamana 'i Jiu, nia na wane ne maurilana 'o'olo 'i maana God,
sulia God nia talana manatalamulu. Ma na raoe ana Anoeru Abu fuana
fa'o'ololana na maurilana wane, ma nao lau na raoe taki ki. Na wane
'urinai, God nia tangoa, sui boroi 'ana wane ki nao si tangoa.

3

God nia mamana

1 'Uri ma nia lea fua mulu wane Jiu ki mulu ka 'ole 'unge fua ka fatainia
mulu wane God ki?
2 Iu, ru 'oro lea nia ana ru nai. Na ru eteta, God kwatea na fatalana
fuana wane Jiu ki.
3 'Urinai boroi 'ana, tani Jiu nao si leka sulia fatalana God dia be kera
eta fata alangai ana. Sui boroi 'ana kera sasi 'urinai, God 'idufa sasia te ne
nia eta fata alangai na ana.
4 Sulia God nia mamana, sui boroi 'ana wane ki kera ka suke. Sulia na
Kekedee Abu be fata 'uri, “Kada God nia fata, wane ki kai saitamana nia
'o'olo mamana. Ma sa ti boroi ana ne kera saea God nao si keto 'o'olo ana,
God fatainia ne nia 'o'olo tafau.”✡

✡ **3:4** Psalm 51:4

5 Ma tani wane ki kera ledi oewanea kera ka 'uri, “Dia abulo ta'alae kia
ki fatai madakwa ana fua wane ki ne God nia 'o'olo tafau. 'Uri ma God nia
garo kada nia kwatea na ketoie fua kulu?”
6 Nao 'asiana! Sulia 'afitai God nao si 'o'olo, si dia nia nao si 'o'olo, nia si
bobola fua ketolana wane ki.
7 Ma tani wane kera ledi oewanea kera ka 'uri, “'Uta, dia kulu 'oia fata
alangaie kulu ki, ma wane ki kera ada madakwa ana fua God dau sulia
fatae nia, ma nia ne kwatea ma kera ka tango God? Dia 'urinai, 'uta mone
ne God ka keto kia fainia garoe kia ki?”
8 Ma fatae 'uri nia oewanea laugo, “Kulu abulo ta'a 'akulu fua ne ru lea
kai dao mai.” Tani wane kera suke fafi nau fua nau ku saea ru nai. Ma
wane nai ki, God kai keto kera.

Nao ta wane si 'o'olo

9 Ma fua kulu wane Jiu ki, 'uri ma maurilakulu ma abulolae kulu ki lea
ka liufia wane nao lau Jiu? Nao 'asiana! Sulia nau ku fatainia wane Jiu ki,
ma wane ne nao lau Jiu ki, kera bobola tafau ga 'ada fainia tolae 'i farana
na nikilalae ana ta'alae.
10 Ru nai nia mamana sulia na Kekedee Abu nia saea, “Nao ta wane si
'o'olo.
11 Ma nao ta wane si malingainia malutana God, ma nao ta wane si doria
saitamanalana God.
12 Sulia kera tafau go kera abulo fasia God, ma kera ka leka garo, ma
nao ta wane si sasia go ta ru ne 'o'olo.✡
13 Na ngiduda dia ta kilu gwau ne kera nao si ano fafia ana ano, sulia na
fatalada ta'a 'asiana. Kera saea ru ta'a ne nao si mamana ki ana meada.
Ma kera ka famalagaigaia wane ki ana fatalada, dia na fa baeko tolo ne
'alea na wane.✡
14 Ma na fatalada laugo ka fungu ana kwaiagie ne ta'a 'asiana.✡
15 Ma wane ne ki kera 'ali'ali fua sauwanee.
16 Ma 'i fai boroi 'ana ne kera leka ana, kera falia ru ki, ma kera ka
kwatea 'asiana nonifie fuana wane ki.
17 Ma na aroaroe nao si to laona maurilada.✡
18 Ma nao kera si mau go ana God.”✡
19 Ma kulu saitamana ru ki tafau go ne God saea laona taki nia ki, ru
fuana wane Jiu ki ne nia kwatea fuada. Nia kwatea taki nia ki fua ne nao
ta wane si saea nao nia si fulia go ta ru ta'a. Ma God kai ketoa wane ki
tafau fua garoe kera ki.
20 Nao ta wane si 'o'olo 'i maana God, sulia nia kwairoi ana ma ka sasi
sulia te ne taki ki doria. Iu, taki ki to fua wane ki kera ka saitamana ne
kera abulo ta'a.

God fa'o'olosia wane ki

21 Boroi ma ana kada ne, God fatainia taale fuana fa'o'ololana wane ki
'i maana. Ma nao lau sulia rolae sulia taki ki, sui boroi 'ana taki fasia sa
Moses ki ma profet ki, kera ka fata sulia na taale ne.
22 God nia fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ana sa Jesus Christ.
Nia sasi 'urinai fuana wane ki tafau go ne kera famamana sa Jesus Christ,
sulia wane ki tafau kera bobola go 'i maana God.
23 Wane ki tafau go kera abulo ta'a, ma nao ta wane si to ana falafala ne
kai fa'initoa God.

✡ **3:12** Psalm 14:1-3 ✡ **3:13** Psalm 5:9 ✡ **3:14** Psalm 10:7 ✡ **3:17** Aesaea 59:7-8 ✡ **3:18** Psalm 36:1

24 Boroi ma sulia na kwaiofeie God ne nia kwate sakongai ga ana, nia
ka lugeda fasia na kwaekwaee ana abulo ta'alae kera ki ana na afafue sa
Jesus Christ.
25 God ka kwatea mai sa Jesus Christ fua ka afafu ani nia ana maelana,
fua ne God kai manatalugea na abulo ta'alae wane ki, sulia na famamanae
kera ani nia. God sasi 'urinai fua ne ka fatainia na kwaiketoie nia 'e 'o'olo
'asiana, sui boroi 'ana ka tau na mai nia nao si kwatea ta kwaekwaee fuana
wane ki sulia mabetaue nia.
26 Ma God ka fatainia ne nia 'o'olo fua ketolana ta'alae ki, ana kada nia
kwatea na kwaekwaee fuana sa Jesus Christ. 'Urinai God ka fatainia nia
'o'olo ma ka fa'o'olosia wane ki ne kera famamana sa Jesus.
27 Ma sulia na te ne kulu ka fata naunau ana? Nao go! Nao kulu si
bobola go fua saelana ne kulu 'o'olo, sulia kulu rosulia taki ki. Boroi ma
God lalau ne nia fa'o'olosi kulu, sulia kulu famamana sa Jesus.
28 Kulu saitamana God nia fa'o'olosia wane ki sulia na famamanae kera,
ma nao lau sulia na rolae sulia te ne taki ki saea.
29 'Uri ma 'oe kwaisae God alafafia go taifilia wane Jiu ki? Nao! Wane
ne nao lau Jiu ki boroi God ala laugo fafida.
30 God te God go, ma nia saitamana ka fa'o'olosia wane Jiu ki dia kera
famamana, ma nia saitamana ka fa'o'olosia laugo wane ne nao lau Jiu ki
dia kera famamana.
31 Sulia God nia fa'o'olosia wane ki sulia famamanae, 'uri ma kulu ka
luka na 'akulu ana taki sa Moses ki? Nao. Boroi ma kada kulu famamana,
kulu fatainia ne na taki nia 'initoa laugo.

4

Sa Abraham nia 'o'olo maana God sulia famamanae nia

1 'Uri ma te ne kulu kai saea ana sa Abraham na kobora kalu kwalafa
wane Jiu ki? 'Uta ne nia ka 'o'olo maana God?
2 Dia raoe lea sa Abraham ki ne kwatea nia ka 'o'olo maana God, sa
Abraham saitamana ka fata naunau sulia. Boroi ma nao nia si bobola fua
fata naunaulae maana God.
3 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “Sa Abraham nia famamana fata
alangaie God, ma sulia na famamanae nia ne God ka saea sa Abraham nia
'o'olo 'i maana.”✡
4 Ana kada wane nia rao, nia ngalia folifolie. Ma na malefo ne nia ngalia,
na wane baita nia nao si kwate 'o'oni ana, sulia na wane rao nia bobola
fua ngalilana folifolie nia.
5 Kada God nia saea kulu 'o'olo 'i maana, nia nao si dia lau kada wane
fanaonao nia kwatea folifolie fuana wane rao nia. Sulia nao lau rao lakulu
ne kwatea kulu ka 'o'olo 'i maana God, boroi ma sulia kulu fito'ona God
lalau ne nia saitamana ka fa'o'oloa wane ta'a ki. Ma God ada to'ona fito
lakulu, ma sulia ru nai God ka saea kulu ana wane 'o'olo ki.
6 'Urinai sa Deved fata sulia eelelae ana wane ki ne God saea kera 'o'olo,
sui boroi 'ana nao kera si rosulia taki God ki tafau. Sa Deved ka fata 'uri,
7 “'Oilakie fua sa tifaida ne God manatalugea garoe kera ki, ma ka lafua
abulo ta'alae kera ki.
8 Iu, 'oilakie fuana wane ne God nao si manata to'ona abulo ta'alae nia
ki.”
9 'Uri ma na eelelae ne sa Deved nia fata sulia, na ru go 'ana ana wane
Jiu ne kulu 'ole 'unge ki? Nao! Na ru laugo fuana wane ne nao lau Jiu

✡ **4:3** Jenesis 15:6

ki ne nao kera si 'ole 'unge. Kulu saitamana ka suina na Kekedee Abu be
fata 'uri, “Sa Abraham nia famamana God, ma sulia nia famamana, God
ka saea nia wane 'o'olo.”
10 Ana kada te ne God saea sa Abraham nia 'o'olo? 'I buri'ana ne nia 'ole
'unge ka suina, naoma ana kada nia nao si 'ole 'unge 'ua? 'I nao 'ana ne
nia 'ole 'unge God ka saea nia na wane 'o'olo.
11 'I buri'ana ne God saea sa Abraham nia 'o'olo, nia ka fi 'ole 'unge. Ma
na 'ole 'ungelae ne na maetoto fua ka fatainia God saea nia na wane 'o'olo
sulia na famamanae nia ana kada nao nia si 'ole 'unge 'ua. Nia ne kwate
sa Abraham ka dia kobora fuana wane nao lau Jiu ki ne kera si 'ole 'unge,
ma kera famamana God, ma kera ka alua wane 'o'olo ki.
12 Ma nia na kobora fuana wane Jiu ki ne kera 'ole 'unge ma kera ka
famamana fata alangaie God. Nia nao lau kobora kera sulia ne kera 'ole
'unge, boroi ma sulia kera famamana dia sa Abraham be nia famamana
ka suifatai nia ka fi 'ole 'unge.
13 God nia eta fata alangai ana fua sa Abraham ma kwalafa nia ki, nia
saea na molagali ne na ru kera. God nia eta fata alangai 'urinai nao lau
sulia ne sa Abraham rosulia taki ki, boroi ma sulia nia famamana, ma God
ka saea nia 'o'olo.
14 Ma dia God kwatea na fata alangaie nia go fua sa tifaida ne kera
rosulia taki ki, tama famamanae wane ki ne ru 'o'oni ga 'ana, ma na fata
alangaie God na ru 'o'oni laugo.
15 Na taki nao si kwatea mai na fata alangaie God, boroi ma nia kwatea
mai na guisasue God, sulia wane 'oia na taki nia. Ma kada taki ki to, na
wane 'idufa aburongo ana taki ki.
16 God fata alangainia ru ki fuana sa Abraham sulia na famamanae nia,
fua ne ka fatainia na fata alangaie nai nia sulia na kwaiofei nia ne ka kwate
sakongai ana fuana kwalafa sa Abraham. Ma na kwalafa sa Abraham,
nao lau kera taifilida go ne rosulia taki ki, boroi ma kera wane ne kera
famamana laugo dia sa Abraham. Sulia sa Abraham nia na kobora kia
tafau ne kulu famamana, wane Jiu ki, ma wane ne nao lau Jiu ki.
17 Ru ne nia mamana, sulia God saea fua sa Abraham laona Kekedee
Abu ka 'uri, “Nau ku fili 'oe, ma nau ku alua 'oe na maa ana kwalafa ki fua
wane ana fere 'oro ki.” Na eta fata alangaie ne God na ne tala fangasia ka
mamana. Sa Abraham famamana God nai, nia God ne taea wane mae ki
fuana maurie, ma nia saungainia ru ki ne nao si to mai 'i nao.
18 Ana kada God eta fata alangai fuana sa Abraham ne nia na maa fuana
kwalafa ana wane ana fere 'oro ki, sa Abraham famamana. God fata 'uri,
“Wane ne kai futa olitamu ki kai 'oro dia bubulu ana salo.” Sa Abraham
famamana, sui boroi 'ana nia 'afitai fua ru nai ka mamana ana.
19 'Urinai boroi 'ana sa Abraham nia karangi ka talanga fangali ana
maurilana, na famamanae nia nao si ngwatautau kada nia manata sulia
nonina ne ngwatautau, ma ni Sera boroi ka 'aba'ato laugo.
20 Ma na famamanae nia nao si sui go fasi nia, ma nao si manata ruarua
ana fata alangaie God. Nia ka nikila sulia na famamanae nia, ma ka tangoa
God.
21 Sulia nia saitamana lea ana ne God bobola fua sasilana ru ne nia eta
fata alangai ana.
22 Nia ne sulia famamanae nia, God ka saea nia ana na wane 'o'olo.
23 Ma ta kekedee be 'uri, “God saea ana na wane 'o'olo,” nao lau fuana
sa Abraham taifilia.

24 Boroi ma kera kedea laugo fua kulu wane ne God sae kulu ana wane
'o'olo ki, sulia kulu famamana God ne nia taea sa Jesus na 'Aofia kia fasia
na maee.
25 God ka kwate ma nia ka mae sulia ta'alae kia ki, ma God ka taea laugo
'uria na maurie fua fa'o'ololakulu 'i maana.

5

Kulu ka too ana na aroaroe fainia God sulia sa Jesus Christ

1 Kada ne, kulu famamana sa Jesus Christ, ma God ka fa'o'olo kulu 'i
maana. 'Urinai, kulu ka to ana na aroaroe fainia God, sulia na raoe sa
Jesus Christ na 'Aofia kulu ne sasia na.
2 Ma sulia famamana lakulu, sa Jesus Christ nia ngali kulu siana God,
fua nia ka kwaimani akulu ma ka falea kulu. Ma sulia nia 'urinai, kulu
eele 'asiana sulia te ne kulu kwaimakwali ana, ne God kai kwatea kulu kai
ada to'ona na 'initoe nia.
3 Ma nao lau ru lea ki go ne kulu eele sulia, boroi ma kulu eele laugo kada
ana 'afitaie ki, sulia kulu saitamana na 'afitaie ru fuana fanikila lakulu, ma
ka kwate kulu ka to lalifu ana.
4 Ma dia kulu ka to lalifu 'urinai, God kai eele fai kulu. Ma ana kada God
eele suli kulu 'urinai, kulu kai manata ngado fua God ka kwate kulu kai
ada to'ona na 'initoe nia.
5 Ma manata ngadolae ne nao nia si kwate kulu ka ada kwaimakwali
'o'oni, sulia God nia fatainia na kwaimanie baita nia fua kulu ana na
Anoeru Abu ne nia kwatea fua kulu.
6 Kulu saitamana God kwaimani fua kulu, sulia kada nia 'afitai fua
'afilaka talaka, sa Jesus Christ mae 'usi kulu wane ta'a ki ana kada ne
God filia.
7 Nia ka 'afitai fua ta wane ne kai nonimabe ma ka mae fuana 'adomilana
ta wane 'o'olo. 'Urinai boroi 'ana, tani wane nonimabe kera ka mae ga 'ada
fua 'adomilana ta wane ne lea 'asiana.
8 Boroi ma God nia fatainia tafau kwaimanie nia fua kulu, ana kada ne
maurilakulu ta'a 'ua, sa Jesus Christ ka mae 'usi kulu.
9 God ka fa'o'olo kulu na sulia sa Jesus Christ nia mae na 'usi kulu. Sulia
nia 'urinai, kulu saitamana sa Jesus Christ kai 'adomi kulu ka tasa fua ne
kulu ka mauri fasia na kwaekwaee God.
10 'I nao mai, kulu malimae God ki, boroi ma ana kada nai nia kwaimani
na fai kulu sulia maelana na Wele nia. Ma sulia ne kulu wane kwaimani
God ki, kula saitamana lea ne nia kai famauri kulu sulia sa Jesus Christ
nia mauri lau.
11 Iu, ma nao lau ru ne ga 'ana ne kulu eele sulia. Boroi ma kulu eele
laugo sulia na te ne God fulia ana sa Jesus Christ na 'Aofia kulu ne olitai
kulu fua kulu ka kwaimani fainia God.

Sa Adam fainia sa Jesus Christ

12 Wane ki tafau laona molagali safalia sasilana ru ta'a ki sulia sa Adam
na wane eteta nia abulo ta'a. Ma God ka kwatea sa Adam ka mae sulia nia
abulo ta'a. Ma sulia nia 'urinai, na maee ka dao mai fua wane ki tafau,
sulia wane ki tafau kera abulo ta'a.
13 Abulo ta'alae nia to suina laona molagali 'i naona ne God kwatea taki
ki fua sa Moses. Boroi ma God nia nao si manata to'ona abulo ta'alae kada
nao ta taki si to 'ua.
14 Sui boroi 'ana nao kera si 'oia na taki ne leka na mai ana God dia sa
Adam, wane ki tafau mae sulia kera abulo ta'a ga 'ada.

Na te ru talingai ne 'e'ete 'i safitana sa Adam ma sa Jesus Christ ne dao
mai 'i buri'ana.
15 Ro wane nai ki nao keroa si bobola, sulia na ru lea ne sa Christ nia
sasia fua kulu nao si dia lau na ru ta'a sa Adam nia sasia. Nia mamana
wane 'oro kera mae sulia na abulo ta'alae te wane nai. Ma nia mamana
'asiana ne na kwaiofeie God, ma na kwatee 'o'onilae God 'e baita ka tasa
laugo fuana wane 'oro ki sulia sa Jesus Christ ma kwaiofei nia.
16 Ma te 'e'etelae lau ne nia tio 'i safitana na kwatee God ma na ta'alae
sa Adam nia fulia. Sulia 'i buri'ana na ta'alae sa Adam, God ka kwatea
kwaekwaee. Boroi ma sulia na ru lea ne God ka kwate sakongai ana fua
kulu, nia fa'o'oloa wane 'oro ki 'i maana, sui boroi 'ana kera ka fulia ru
'oro ta'a ki.
17 Aia, nia mamana wane ki tafau kera mae sulia na abulo ta'alana te
wane. Ma ka mamana 'asiana laugo, sa tifaida ne kera ngalia na kwaiofeie
God fainia kwatee nia ne kwatea kera ka 'o'olo maana, kera too ana maurie
firi ma 'initoe sulia sa Jesus Christ.
18 Nia ne, te wane sa Adam nia fulia te ru ta'a, ma God ka kwatea
kwaekwaee fuana wane ki tafau. Ma ka 'urinai laugo, te wane sa Jesus
nia sasia te ru lea, ma ka fa'o'oloa wane ki tafau, ma nia ka kwatea na
maurie firi fuada.
19 Ma wane ki tafau kera to ana abulo ta'alae, sulia na aburongoe te
wane. Ma ka 'urinai, God nia fa'o'olo wane 'oro ki 'i maana, sulia na
kwairoilae te wane.
20 God kwatea taki sa Moses ki fua ne wane ki kera ka saitamana ru 'oro
kera sasida ki nia garo. Boroi ma kada ne wane ki sasia ru 'oro ta'a ki, God
fi fatainia na kwaiofei baita ka tasa nia.
21 Nia ne, 'i nao mai, ne abulo ta'alae gwaungai fafia wane ki fua maee.
Ma ka 'urinai ana kada ne, na kwaimanie God nia gwaungai fafia wane ki
fua kera kai 'o'olo. Ma nia ne kwate ma kulu ka ngalia na maurie firi sulia
na ru ne sa Jesus Christ na 'Aofia kulu nia fulia fua kulu.

6

Kulu mauri fasia ta'alae sulia maelana sa Jesus Christ

1 Te ne kulu kai saea ana fatae ne nau ku kedea ki? Kulu kai inau 'akulu
ana abulo ta'alae, fua ne God kai inau laugo ana fatailana na kwaiofei nia
fua kulu kada nia manataluge ana ta'alae kulu ki?
2 Nao na! Nia dia kulu mae na ana ta'alae, ma kulu ka fasia na falafala
ana ta'alae. 'Uta ne kulu inau ga 'akulu fua tolae lau ana ta'alae?
3 Kamulu saitamana tafau na ru ne: Na kada kulu siuabu ana ne
fatailana na okue kulu fainia sa Jesus Christ, kulu 'ado laugo fainia ana
maelana.
4 Iu ana na siuabu lakulu, kulu mae na fainia sa Jesus Christ, ma kera
ka faitoli akulu laugo fainia, fua ne kulu kai tatae kulu kai too ana maurie
falu, dia sa Jesus Christ ne God na Maa nia taea fasia na maee ana na
nikilalae nia.
5 Sulia kulu oku fainia sa Jesus Christ ana maelana, God kai tae kulu
laugo dia be nia taea sa Jesus Christ.
6 Ma kulu saitamana na ana ne na maurie be kulu 'i nao, nia mae na
fainia sa Jesus Christ ana 'airarafolo, fua ne falafala 'ua ta'a kulu ki nia ka
funu, ma na ta'alae nao si gwaungai fafi kulu.

7 Sulia nia 'urinai, ana kada wane nia mae, nia nao si to 'i farana nikilalae
ana ta'alae.
8 Ma sulia kulu mae na fainia sa Jesus Christ, kulu famamana kulu kai
mauri laugo fainia.
9 Sulia kulu saitamana sa Jesus Christ nia tatae fasia na maee, ma nia
'afitai 'asiana nia ka mae lau, ma na maee nao si gwaungai fafia.
10 Nia mae te ru go fua ka liufia ta'alae, ma kada nai nia ka mauri na
fuana fa'initolana God.
11 Ma ka 'urinai laugo, mulu kai manata dia ne mulu mae na ma nao
mulu si abulo ta'a. Ma mulu ka mauri na fuana fa'initolana God sulia sa
Jesus Christ.

12 Nia ne, nao mulu si alamatainia na abulo ta'alae ka gwaungai na fafia
noni mulu fua nao mulu si leka sulia kwaidorie ta'a ki.
13 Ma nao mulu si alamatainia ta kula ana noni mulu fuana ta'alae,
fua mulu kai fulia ana ru ta'a ki. Boroi ma alu mulu kai kwate kamulu
talamulu fuana God, dia wane ne God nia taeda fasia na maee 'uria maurie
falu, ma mulu kai kwatea na noni mulu ma na maurilamulu tafau fuana
God, fua mulu ka sasia na ru 'o'olo ki.
14 Nia ne, nao mulu si alamatainia na abulo ta'alae ka gwaungai fafi
kamulu, sulia mulu si to lau 'i farana na taki ki, boroi ma mulu to na 'i
farana na kwaiofeie God.

Wane kera rao fuana sasilana 'o'oloe ki

15 'Uri ma kulu kai dau ana abulo ta'alae, sulia nao kulu si to 'i farana
taki ki, boroi ma kulu to ga 'akulu 'i farana na kwaiofeie God? Nao!
16 Aia, ma mulu saitamana tafau na ana, sa ti boroi 'ana ne mulu filia fua
raolae fuana, mulu kai rosulia, sulia kamulu wane rao nia ki. Ka 'urinai
laugo, dia mulu filia na rolae sulia abulo ta'alae, mulu kai mae. Ma dia
mulu ka filia rolae sulia God, mulu kai to ana 'o'oloe.
17 Nau ku tangoa God! Sui boroi 'ana 'i nao mulu ka rosulia abulo ta'alae,
boroi ma kada nai mulu rosuli tafau na famanatalae mamana ne God
kwatea fua mulu.
18 Nia ne, God ka luge kamulu fasia na nikilalae ana ta'alae, ma mulu ka
alua na wane rao God ki fua mulu kai sasia ru 'o'olo ki.

19 Nau ku fata 'urinai ana na tarifulae sulia wane rao ki fainia wane
fanaonao ki, sulia nia ngwaluda fua mulu kai malingainia. Ana kada be
suina mai, mulu kwate kamulu tafau fuana abulo ta'alae. Mulu ka fulia
ru ta'a ki fua mulu kwailiu ana noni mulu ma molee ru ta'a. Boroi ma ana
kada nai, mulu ka kwate kamulu tafau na fuana God fua ne mulu kai fulia
ru 'o'olo ki.
20 Ana kada ta'alae nia gwaungai fafi kamulu, nao mulu si manata 'abero
go fuana sasilana ru 'o'olo ki.
21 Aia, mulu si ngalia ta ru lea fasia na abulo ta'alae be mulu luka na
'anida ki. Ma kada ne, mulu 'eke sulia na abulo ta'alae ne mulu sasida 'i
nao ki. Wane ne kera abulo ta'a 'urinai ki, kera kai mae.
22 Boroi ma ana kada ne, God luge kamulu fasia na abulo ta'alae, ma
mulu wane rao God ki na. Ma sulia kamulu 'urinai, 'oilakie fua mulu sulia
kamulu rosulia na kwaidorie God, ma mulu ka ngalia na maurie firi.
23 Sulia na abulo ta'alae nia kwatea maee, boroi ma na kwatee ne God
kwate sakongai ana nia na ne maurie firi sulia sa Jesus Christ na 'Aofia
kulu.

7

Nao kulu si to 'i farana taki sa Moses ki

1 Wanefuta ki ana sa Jesus Christ, nau ku saitamana mulu saitamana
taki ki. Ma mulu kai saitamana na wane nia to 'i farana taki ki ana kada
nia mauri go.
2 Ka 'urinai laugo fuana keni ne 'afe na. Kada ne arai nia mauri 'ua, na
taki saea nia nao si bobola fua ka 'afe lau fuana ta wane 'e'ete. Boroi ma,
dia na arai nia ka mae, nia fi sakwadola fasia na taki ana 'afe, ma nia ka
bobola fua ka 'afe lau.
3 'Urinai ma, dia na 'afe ne ka to fainia ta wane 'e'ete ana kada arai nia
mauri 'ua, na 'afe nai kera saea ana keni oee. Boroi ma dia na arai nia ka
mae na, ma nia ka to sakwadola na fasia na taki ana 'afe, ma nia ka 'afe
lau fuana ta wane, nao kera si saea ana keni oee.
4 Wanefuta nau ki, nia ka 'urinai laugo fua kulu. Sulia kada sa Jesus
Christ nia mae, dia kulu boroi kulu mae laugo. Sulia kulu mae, kulu
sakwadola na fasia taki sa Moses ki. 'Urinai nia ka ngwaluda fua God ka
'ado oku kamulu fainia ta wane lau ne sa Jesus. Ana kada ne, kulu wane
sa Jesus Christ ki ne God taea fasia na maee, fua ne kulu kai fa'initoa God
ana tolae 'o'olo.
5 Kada kulu leka sulia falafala kulu tala kulu, manatairu ta'a nia ra nikila
lau mai laona noni kulu, sulia kulu saitamana taki. Kulu ka sasia ru ne
ta'a ki fua saungi lakulu ga 'ana. Ma sulia kulu sasia ru ta'a 'urinai ki, kulu
ka bobola na fuana maee sulia dangi firi.
6 Boroi ma ana kada ne, kulu sakwadola na fasia taki ki ne kani fafi kulu
mai 'i nao, sulia maurie kulu ki 'i nao kera mae na. Ma ana kada ne, kulu
ka rao na fuana God, ma kulu ka leka na sulia na taale falu ana rolae sulia
na kwaidorie na Anoeru Abu. Ma nao kulu si leka na sulia na taale 'ua
ana taki ne sa Moses kedea ki.

Taki God ki fatainia ta'alae kulu ki

7 'Uri ma kulu saea taki ki ta'a? Nao! Taki ki nao si ta'a, sulia taki ki ne
kwatea ma nau ku saitamana te ne ta'alae. Dia na taki nao si 'uri, “Nao
'oe si doria ru ta wane,” nau ku ulafusia ga 'aku ne kwaidorie 'urinai nia
ta'a.
8 Ma kada taki ki saea fuaku ne kwaidorie 'urinai nia ta'a, nau ku firu
sualia na taki ne saea nau ru garo, 'urinai nau ku doria 'asiana ru wane
'e'ete ki. Dia nao go ta taki ne luia abulo ta'alae, 'urinai ta'alae nia nao si
too na ana ta nikilalae.
9 Ana maurilaku 'ua mai, kada nau ku ulafusia 'ua taki ki, nao nau si
dao go to'ona ta ru ne ka fa'eke nau. Boroi ma kada nau ku dao to'ona
ru mamana ana taki ne 'uri, “Nao 'oe si doria ru ta wane,” nia ne kwatea
ma nau ku fi saitamana nau wane abulo ta'a, ma nau ku bobola na fuana
maee sulia dangi firi.
10 Taki ki ne God kwatea ne kai fatainia na taale 'o'olo fuana tolae sulia,
nia ka fatainia ne nau ku bobola na fuana maee sulia dangi firi.
11 Na ta'alae ka suke nau ana taki ki. Na kwaidorie ta'a nau ki ngalia na
taki lea ne, ma ka keto nau fuana maee.
12 'Urinai ne, taki sa Moses ki ka abu, ka 'o'olo, ma ka lea 'asiana.
13 'Uri ma taki lea ki ne kwatea ma nau ku mae? Nao! Na abulo ta'alae
lalau ne kwatea ma nau ku mae. Na manatana God sulia na taki nia ne na
ta'alana ta'alae kulu ki kai sakatafa. Sulia ta'alae kulu ki, kulu abulotainia
taki lea God 'uria na ru ne God kai kwaiketoi ana. 'Urinai sulia na taki,
ta'alana ta'alae kulu ki kai sakatafa.

14 Kulu saitamana taki ki leka mai fasia na Anoeru Abu God. Boroi ma
nau na wane ga 'ana. Ma nau ku dia go na wane ne ta'alae nia gwaungai
fafi nau.
15 Nao nau si malingainia te ne nau ku sasia, sulia nao nau si sasia go ta
ru lea ne nau ku doria fua sasilana, ma nau ku sasia lalau ru ta'a ne nau
ku noni'ela ana ki.
16 Ma sulia nau ku sasia lalau ru ne nao nau si doria sasilana ki, nia ka
fatainia nau ku alafafia na taki God nia lea.
17 Sulia ru ne, nau ku saitamana, nao lau nau ne nau ku sasia ru ta'a ki,
boroi ma na ta'alae ne to lalau aku.
18 Nau ku saitamana na lealae nao si to aku laona kwaidorie ta'a ana
noni. Sulia nia nao si ngwaluda fuaku fua sasilana ru lea ki, sui boroi 'ana
nau ku doria sasilana ru lea ki.
19 Ma nao nau si sasia go ru lea ne nau ku doria sasilana ki, ma nao nau
si sui go fasia sasilana ru ta'a ne nao nau si doria sasilana ki.
20 Ma dia nau ku sasia na ru ne nao nau si doria sasilana, tama nao lau
nau ne nau ku sasia, boroi ma na ta'alae ne to 'i laona noniku lalau ne
sasia.
21 Nau olioli lau ana ru ne nau ku dao to'ona ne 'uri: kada nau ku doria
sasilana na ru lea, na ta'alae 'i noniku ka lui nau.
22 Na maurilaku ka doria 'asiana sasilana taki God ki.
23 Boroi ma na ta'alae 'i noniku ka firu susia na lealae ne laona
maurilaku. Ma na ta'alae ne ka rao laona noniku ka sumai nau fua sasilana
ru ta'a ki.
24 Kwaimanatai fuaku nau na wane ta'a 'uri! Sa ti ne kai 'adomi nau fua
ne nau si rosulia ta'alae ne ngali nau 'uria maee?
25 Nau ku tangoa God, sulia nia na ne 'adomi nau ana sa Jesus Christ
na 'Aofia kulu! 'Oe saitamana na ana: laona manataku, nau ku doria nau
rosulia na taki God, boroi ma sulia na kwaidorie ta'a ana noniku, nau wane
ni rao ana ta'alae.

8

To sulia nikilalae na Anoeru Abu

1 God saea kulu 'o'olo na 'i maana sulia kulu famamana sa Jesus. 'Urinai
laugo, wane ne kera to oku na fainia sa Jesus Christ, God nao si fai fafida
ma ka kwatea na kwaekwaee fuada.
2 Kulu saitamana nia mamana, sulia na nikilalae na Anoeru Abu kwatea
ma kulu ka too ana maurie falu sulia kulu 'ado oku fainia sa Jesus Christ.
Ma 'urinai nia ka luge kulu fasia na nikilalae ana abulo ta'alae ne gwaungai
fafi kulu ma ka talai kulu 'uria maee.
3 Taki fasia sa Moses ki, 'afitai nia ka luge kulu fasia na nikilalae ana
ta'alae fainia maee, sulia kwaidorie ta'a ana nonika kwatea ma kulu ka
ngwatautau fua lekalae burina taki nai ki. Boroi ma God lalau ne luge
kulu fasia na nikilalae ana ta'alae fainia maee. Sulia nia kwatea na Wele
nia fua ne ka too ana noni dia na wane, boroi ma nia nao si abulo ta'a
dia wane ki, ma God ka kwatea dia na afafue fua ka lafua ta'alae kulu ki.
'Urinai God ka ketoa abulo ta'alae kulu ki.
4 God sasi 'urinai fua kulu kai bobola na fuana lekalae sulia ru 'o'olo ki
ne taki ki eresi kulu 'uria. Ma nia ngwaluda ga 'ana sulia kulu rosulia na
Anoeru Abu, ma nao kulu si rosulia na kwaidorie ta'a ana noni.
5 Ma sa tifaida ne kera leka sulia na kwaidorie ta'a ana noni, kera manata
ga 'ada sulia ru fuana fatolilana na kwaidorie ta'a ana noni. Boroi ma sa

tifaida ne na Anoeru Abu nia talaida, kera manata ga 'ada sulia sasilana
na kwaidorie Anoeru Abu.
6 Ma dia na kwaidorie ta'a ana noni nia talaia ta wane, nia ka mae. Ma
dia na Anoeru Abu ka talaia ta wane, nia ka too ana maurie falu fainia
aroaroe.
7 Ma dia na kwaidorie ta'a ana noni nia talaia ta wane, nia malimaee
ana God, sulia nao nia si rosulia taki God ki, ma nao nia si bobola fua
rolae sulia.
8 Wane ne kera rosulia na kwaidorie ta'a ana noni, nia 'afitai 'asiana kera
ka faeelea God.
9 Boroi ma kamulu, nao mulu si ro lau sulia na kwaidorie ta'a ana noni.
Dia na Anoeru Abu nia to laona maurilamulu, tama mulu kai rosulia na
kwaidorie nia. Ma sa ti ne na Anoeru God* nao si to laona maurilana, nia
nao lau na wane sa Jesus Christ.
10 Ma sa Jesus Christ ka to laona maurilamulu, sui boroi 'ana na noni
mulu kai mae sulia na abulo ta'alae ki. Ma na mangomulu nia mauri,
sulia God nia fa'o'olo kamulu na.
11 Ma na Anoeru God ne taea sa Jesus Christ fasia na maee, nia to na
laona maurilamulu. Ma God kai taea laugo noni mulu ana na Anoeru Abu
ne to laona maurilamulu.
12 Nia ne wanefuta ki 'ae, kulu too ana te ru fuana sasilana, ne kulu kai
to sulia kwaidorie Anoeru Abu. Nao kulu si ro lau sulia na kwaidorie ta'a
ana noni kulu.
13 Dia mulu rosulia na kwaidorie ta'a ana noni, mulu kai funu. Boroi ma
dia mulu ka rosulia na Anoeru Abu fua ne mulu kai fasia na abulo ta'alae,
mulu kai too ana maurie firi.
14 Ma sa tifaida ne Anoeru God talaida, kera na ne wele God ki.
15 Na Anoeru Abu ne God nia kwatea fua mulu, nao nia si kwate kamulu
ka mau ana God ka dia ta wane rao ne nia mau ana wane baita nia. Boroi
ma na Anoeru Abu ne kwatea ma kamulu wele God ki na. Nia ne kwatea
ka ngwaluda na fua kulu ne kulu kai saea God ana na “Maa.”
16 Anoeru Abu ne nia saea fua anoa kulu ne kulu wele God ki.
17 Ma sulia kulu wele nia ki, ma kulu kai ngalia ru lea ki ne nia konia
fuana wele nia ki, ka dia laugo ne nia kwatea fuana sa Jesus Christ. Kulu
ngalia ru nai ki, sulia kulu 'ado oku fainia sa Jesus Christ ana na nonifie
nia, fua kulu kai 'ado laugo fainia laona maurie ana 'initoe nia.

Na 'initoe ne kai dao mai

18 Sui boroi 'ana kulu ka too ana nonifie ki laona molagali ne, nau ku
saitamana ne na 'initoe ne God kai kwatea fua kulu, nia baita ka liufia na
'afitaie ne kulu liu 'i laona ana kada ne.
19 Ru ki tafau ne God nia saungaida, kera kwaimakwali tafau go ana kada
God kai fatainia wele nia ki, ma kera ka doria kada nai kai dao 'ali'ali.
20 God nia manata ngado na fuana ka kada go na ru ne nia saungaida ki
tafau kera kai mae ma kera kai ngwa'a. God nia sasi 'urinai nao lau sulia
na kwaidorie na ru nai ki, boroi ma sulia kwaidorie God 'ana talana. Ma
ru ki tafau ka kwaimakwali ana
21 kada God kai lugeda fasia maee ma na ngwa'alae fua kera kai to
sakwadola na fainia wele nia ki.
22 Kulu saitamana safali na mai 'ua leleka ka dao ana kada ne, ru ki tafau
go kera to ana nonifie dia na nonifie ana kada keni nia fii wele.

---

* **8:9** naoma “Anoeru sa Christ”

23 Ma kulu ne kulu too ana Anoeru Abu ne God nia kwatea fua kulu fua
ne kai kwatea kulu ka manata ngado ne nia kai kwatea ru lea ki fua kulu,
kulu kai nonifi laugo. Kulu doria 'asiana, ma kulu ka kwaimakwali ana
kada God kai kwatea ma kulu wele mamana nia ki, ma ka kwatea noni
wane falu ki fua kulu.
24 Safali ana kada God nia famauri kulu, kulu ka adaada makwalia
fulilana ru nai ki. Boroi ma dia kulu ka too na ana te ne kulu adaada
makwalia, tama na manata ngadolae nai nao si mamana go. Sulia nao ta
wane si manata ngado go 'uria ta ru ne nia too na ana.
25 Boroi ma dia kulu adaada makwalia ta ru ne nao kulu si too 'ua ana,
kulu kai kwaimakwali ana fainia mabetaue.
26 Ma ka 'urinai laugo na Anoeru Abu leka laugo mai fuana 'adomi
lakulu, ana kada maurilakulu nia ngwatautau ma kulu ka ulafusia kulu
kai foa 'uta fua God ka 'adomi kulu. Boroi ma na Anoeru Abu 'ana talana
ne foa fua kulu ana fatae ne nao kulu si saitamana.
27 Ma God ne nia filoa na maurilakulu tafau, nia ka saitamana laugo ana
na manatana na Anoeru Abu. Ma na manatana Anoeru Abu nia 'uri, nia
gania God 'i fuli kulu wane nia ki, sulia na kwaidorie God.
28 Ma kulu saitamana ru ne: Na wane ne kulu kwaimani ana God, God
falea kulu ana ru ta'a ma ru lea ne fuli fua kulu ki. Nia sasi 'urinai fua
kulu, wane ne nia fili kulu, sulia na kwaidorie nia fua kulu ne 'urinai.
29 Sulia tau na mai, God nia fili kulu, ma ka alu kulu fua ne kulu kai dia
Wele nia sa Jesus, fua ne sa Jesus ne na wane eteta fua kulu wanefuta nia
ki.
30 Aia, ma fua kulu wane ne God fili kulu 'ua na mai fuana wele nia ki,
nia ka rii 'uri kulu siana. Ma kulu ne nia riisi kulu 'urinai, nia ka fa'olosi
kulu 'i maana. Ma kulu ne nia fa'olosi kulu, nia ka kwatea 'initoe laugo
fua kulu.

Nao ta ru si susia kwaimanie God fua kulu

31 Ma ana kada kulu manata sulia ru nai ki, kulu ka saitamana nao ta
wane si bobola na fainia tatae sualilakulu, sulia God nia kwai'adomi akulu.
32 Sulia na Wele nia sa Jesus boroi, nao nia si dau fafia buri lau ana,
boroi ma nia kwatea fuana afafue fua kulu. Ma sulia nia sasia ru lea nai
fua kulu, nia kai kwatea laugo ru ki tafau fua kulu.
33 Nao ta wane ga 'ana ne bobola ka kefusi kulu ne God fili kulu, sulia
God talana saea ne kulu 'o'olo na.
34 Ma ka nao laugo ta wane ga 'ana ne ka keto kulu, sulia sa Jesus Christ
nia mae na fua kulu, ma nia ka tatae laugo, ma ana kada ne, nia ka gouru
'i bali 'o'olo ana God, ma nia ka kwaiamasi fua God kai 'adomi kulu.
35 Ma sulia nia 'urinai, tama nao go ta ru fua sae ne kai lafu kulu fua
kulu ka to 'e'ete fasia na kwaimanie sa Jesus Christ fuaka. Sui boroi 'ana
kulu ka to ana 'afitaie baita, ma wane ki kera ka fuli ru ta'a fua kulu, ma
kulu ka fiolo, ma kulu ka siofa, ma kera ka saungi kulu, ka 'afitai kera ka
lafu kulu fasia na kwaimanie sa Jesus Christ fua kulu.
36 Na Kekedee Abu be saea, “Ana kada ki tafau, kera sasi 'uria
saungilamalu, sulia kalu leka suli 'oe. Kalu dia na sipsip ne kera sasi akau
ana fua saungilana.”
37 Sui boroi 'ana kulu ka to laona 'afitaie baita 'urinai, kulu saitamana
kulu kai liufia, sulia sa Jesus Christ nia kai 'adomi kulu sulia nia kwaimani
akulu.
38 Nau ku saitamana nao ta ru ne bobola fua ka lafu kulu fasia na
kwaimanie baita nia fua kulu. Sui boroi 'ana kada kulu mauri 'ua, naoma

ana kada kulu kai mae, kulu ngalia na kwaimanie nia. Nao ta 'ainsel,
naoma ta anoeru ta'a, naoma ta nikilalae kai lafu kulu fasia kwaimanie sa
Jesus Christ. Ma ka 'afitai laugo fuana ta ru ana kada ne, naoma ana kada
ne nia 'ua mai nao si lafu kulu fasia na kwaimanie nia fua kulu.
39 Nao ta ru laugo laona molagali, naoma 'i langi, naoma ta ru ana ru ne
God saungaida ki nao si bobola fuana lafutailana na kwaimanie nia. Nia
'afitai 'asiana kera ka lafu kulu fasia na kwaimanie God fua kulu ne nia
fatainia fua kulu ana sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.

9

God filia wane Jiu ki boroi ma kera noni'ela ana sa Jesus

1 Na te ru ne nau ku doria nau saea fua mulu, ma ru nai nia mamana
'asiana. Nau si suke kamulu, sulia nau na wane fafurongo sa Jesus Christ.
Ma nau ku saitamana na faoraie ne nau kai saea fua mulu, nia mamana,
sulia na Anoeru Abu ne talaia na manataku.
2 Ru ne nau ku saea nia 'uri, nau ku kwaimanatai 'asiana ana kada ki
tafau, sulia wane Jiu ki ne nao si famamana sa Jesus Christ.
3 Kera ne wane nau ki, sulia nau ta wane Jiu laugo. Nau ku nonimabe
fua nau ku koso fasia na 'adoe nau fainia sa Jesus Christ, ma nau ku ngalia
'aku na kwaekwaee fulida dia nia 'adomida.
4 Na wane Jiu ki, kera wane God ki. Ma God filida 'ua na mai, fua ne
kera ka dia wele nia ki, ma nia ka fatainia na 'initoe nia fuada. God ka
fata alangai fuada, fua kai falea kera. Ma God ka kwatea na Taki ki fuada.
Ma kera ka saitamana fosie mamanae ana God. Ma God ka fulia alangaie
'oro ki fuada.
5 Ma na kwalafa kera na wane baita ne God nia filida 'ua na mai.* Ma
sa Jesus Christ laugo, ana kada nia ka futa mai fua ne ka alua na wane,
nia ne ta wane Jiu. Nia ne God ne nia gwaungai fafia ru ki tafau. Ma nia
ka bobola kera kai tangoa toto firi! Iu, nia 'urinai.
6 Sui boroi 'ana wane Jiu kera ka noni'ela ana sa Christ, God nao si 'oia
fata alangaie nia fuada. Sulia nao lau wane Jiu ki tafau ne wane fililana
God ki.
7 Ma nao lau wane ki tafau go ne futa ana sa Abraham ne wele God ki.
Sui boroi 'ana sa Abraham ka too ana ta wele lau, God nia fata 'uri fuana
sa Abraham, "Na kwalafa mamana 'oe, nia kai sakatafa mai ana kwalafa
sa Aesak go."
8 Ma na ru ne ka fatainia fua kulu ne nao lau wane ki tafau ne futa ana
sa Abraham ne wele filia God ki. Boroi ma wane ne kera futa mai sulia na
fata alangaie God ki lalau ne kera wele mamana sa Abraham ki.
9 Na fata alangaie be God nia saea fua sa Abraham ne 'uri, "Ana kada
'olelana, nau oli lau mai siamu, ma 'i Sera 'afe 'oe kai fafuta te welewane."✡
Ma na wele nai ne sa Aesak.
10 Ma nao lau ru nai ki ga 'ana. Sulia sa Aesak fainia 'i Rebeka kobora
kulu ki, keroa too ana ro 'i'iu wane ki.
11-12 Ma 'i naona ne 'i Rebeka nia fafuta 'i'iu nai ki, God ka fata 'uri fuana,
"Na wele 'i nao kai rao fuana wele 'i buri." Nia saea ru nai ka suifatai na ro
'i'iu nai ki kera fi futa mai, ma suifatai kera fi fulia ta te ne ka lea naoma
ka ta'a. Nia ka 'urinai sulia God fatainia fua kulu nia filia te wele sulia
manatana talana, nao lau sulia na raoe keroa sasida ki.

---

* **9:5** sa Abraham, sa Aesak, ma sa Jakob ✡ **9:9** Jenesis 18:10

13 Ma God be saea laona Kekedee Abu ka 'uri, “Nau ku kwaimani ana sa
Jakob, ma nau ku noni'ela ana sa Iso.”
14 Ma dia ta wane ka saea ne God nao si 'o'olo sulia nia filia te wele ma
ta ai ka nao, fatae nai nia garo 'asiana.
15 Sulia God sae 'ua na mai fuana sa Moses ka 'uri, “Nau kai 'adomia ti
ne nau filia fua 'adomilana, sui boroi 'ana nia nao si bobola. Ma nau kai
manataia ti boroi ana ne nau filia fua manatailana.”
16 Sulia ru nai ki, kulu ka saitamana God filia na wane nao lau sulia na
ru ne kera doria naoma kera ka sasia, boroi ma God nia filia wane ki sulia
kwaimanataie nia ga 'ana.
17 Ma God ka fata fuana kingi 'i Ijip laona Kekedee Abu ka 'uri, “Nau
ku alu 'oe, 'oko kingi fua nau fatainia na nikilalae nau ana ru ne nau kai
sasida siamu, ma fua ne wane ana fere ki tafau kera kai saitamana na
nikilalae nau.”
18 Kulu saitamana na, ne God saitamana ka kwaimanatai go fuana sa ti
ne nia doria, ma nia ka fangasia manatana sa ti ne nia doria.

God nia kwaiketoi ma ka kwaigwale

19 Alamia ta wane kai fata 'uri, “'Uta ne God ka guisasu fuana wane
ki sulia manatada ngasi, sulia nia 'afitai fuana kera ka tatae sualia na
kwaidorie God?”
20 Ma nau ku olisia 'uri: Kulu wane ne God saungai kulu, nao kulu si
bobola go fuana olisilana God 'urinai! Ma kulu dia na tiu ne ta wane nia
saungainia ana bobo 'ai. Na tiu nai nao si bobola fuana ledilae 'uri ana
wane ne saungainia, “'Uta ne 'oe saungai 'uri aku?”
21 Ma na wane ne saungainia tiu ki ana bobo ai, nia too ana nikilalae
fuana sasilae sulia kwaidorie nia. Nia saitamana ka laungia te ai fua ka
ada lea, ma te ai ka nao, fua ne ta tiu fuana maedangi 'initoa ki, ma ta tiu
fuana kada dalafa ki ga 'ana.
22 Ma nia 'urinai laugo fuana te ne God nia saungainia. Sulia kada nia
doria ka fatainia na guisasue nia ma na nikilalae nia fuana wane abulo
ta'a ki, nia mabetau 'asiana ma nao si 'ali'ali fuana fatailana na guisasue
nia fuana wane ki ne nia kai ketoda.
23 Ma nia mabetau 'urinai fuana ka fatainia na ru 'initoa lea nia sasi fua
kulu wane ne nia kwaimanatai ka tasa fua kulu ki. Sulia God sasi akau
akulu fuana 'adolae fainia laona 'initoe nia.
24 Sulia kulu na ne wane filia nia ki, nao lau fasia Jiu ki ga 'ana, boroi
ma fasia wane ne nao lau Jiu ki laugo.
25 Sulia wane ne nao lau Jiu ki, God be fata 'uri laona Kekedee Abu ne
sa Hosea kedea,
“Wane ne nao lau wane nau ki, nau kai saeda ana wane nau ki.
Ma wane ne nao nau si kwaimani ada ki, nau kai saeda ana wane lea nau
ki.”
26 Ma God ka saea fuana sa Hosea ka kedea lau ka 'uri,
“Kamulu rongoa 'i nao ne nau ku saea, ‘Kamulu nao lau wane nau ki.’
Boroi ma kada nai kera sae kamulu ana wele God mauri ki.”✡
27 Ma sa Aesaea be fata sulia wane Jiu ki ka 'uri,
“Sui boroi 'ana wane Israel ki kera ka 'oro dia one sulia asi, ka bara wane
ki ga ada ne God famaurida.
28 Sulia God kai keto 'ali'ali go ana wane ki tafau laona molagali.”
29 Nia dia laugo be sa Aesaea nia saea na mai 'i nao laugo ka 'uri,

✡ **9:26** Hosea 1:10

"Dia God nikila 'asiana nao si famauria tani wane ana kwalafa kulu ana kada nia keto kulu, nao ta wane Jiu si mauri go, dia wane ki tafau 'i Sodom ma 'i Gomora ne kera mae na."

Wane Jiu ki nao si famamana

30 Aia, sulia ru nai ki, kulu saitamana wane ne nao lau Jiu ki, kera dao
to'ona na taale ne God fa'o'oloda, sui boroi 'ana nao kera si sasi 'uria daolae
to'ona. Ma God ka fa'o'oloda sulia na famamanalae kera.
31 Boroi ma fuana wane Jiu ki, sui boroi 'ana kera ka sasi 'uria na
fa'o'ololada talada ana rolae sulia taki ki, nao kera si dao go to'ona.
32 Ma nao kera si bobola go fuana sasilana, sulia kera fito'ona raoe lea
kera ki, ma nao kera si fito'ona famamanalae. Kera 'asida 'urinai, sulia
kera lakwadora ana na gwa fau baita.
33 God fata sulia sa Christ na gwa fau baita nai laona Kekedee Abu ka
'uri,
"Ada basi, nau kai alua te gwa fau laona fere 'i Sion.
Ma wane ki kera kai lakwadora ana, ma kera kai 'asida.
Boroi ma wane ne kera famamana nia, nao kera si 'eke ani nia."

10

1 Wanefuta ki, nau ku foa ma nau ku doria 'asiana God kai famauria
wane nau ki 'i Jiu.
2 Nau ku saitamana ma nau ku saea kau ne kera susute fuana lekalae
burina God. Boroi ma nao kera si saitamana lea ana taale mamana fuana
lekalae burina God.
3 Kera ulafusia taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki 'i maana. Ma
kera ka sasi lalau 'uria fa'o'ololada talada ana taale ne kera tala saungainia
'ada. 'Urinai kera ka noni'ela ana taale ne God sasia fuana fa'o'ololana
wane ki.
4 Ma taale fuana fa'o'ololana wane ki sulia taki sa Moses ki, sa Jesus
Christ fasuia na, fua ne sa tifaida ne kera famamana, kera ka 'o'olo na 'i
maana God.

God famauri wane ki tafau ne kera famamana sa Jesus

5 Na taale fuana fa'o'ololana wane ki sulia taki ki, sa Moses kekede sulia
ka 'uri, "Dia 'oe doria 'oe kai dao to'ona maurie ana rolae sulia taki, 'oe ka
rosulia taki laulau God."✡
6 Boroi ma taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki 'i maana, sulia
kera famamana sa Jesus, nao si 'afitai go fuana lekalae burina. Sulia God
nia fata 'uri, "Nao 'oe si fata 'uri fuamu talamu, 'Ta wane kai ra 'uri 'i langi
fua ne kai fakosoa mai sa Jesus Christ 'i ano.' Nao 'oe si fata 'urinai sulia
sa Jesus koso mai ka suina.
7 Naoma 'oe si fata 'uri, 'Ta wane kai koso laona kula ni maee fua ne
ka taea mai sa Jesus Christ.' Nao 'oe si fata 'urinai sulia sa Jesus tatae ka
suina."
8 Na taale ne God sasia fuana fa'o'ololana wane ki sulia kera famamana
sa Jesus, nia ne farongoe ne kalu ka 'ainitalo ana, ma nia ngwaluda fuana
mulu kai dao to'ona. Nia ne Kekedee Abu ka fata laugo 'uri, "Na farongoe
God tio karangi 'oe na, nia tio laona fatalamu ma 'i laona maurilamu."
9 Dia kamulu saea sa Jesus ana 'Aofia, ma mulu kai famamana ne God
taea fasia maee, God kai famauri kamulu.

✡ **10:5** Levitikas 18:5

10 Na wane ne nia famamana sa Jesus laona maurilana, nia 'o'olo 'i
maana God. Ma wane ne nia fata tafa ana sa Jesus nia 'Aofia, God kai
famauria.
11 Dia be Kekedee Abu nia saea ka 'uri, “Wane ne kera famamana nia,
nao kera si 'eke ani nia.”
12 God nao si efaefa ana wane Jiu ki ma wane ne nao lau Jiu ki laugo,
sulia wane ki tafau ne kera famamana nia, kera too go ana te 'Aofia. Ma
nia ka falea wane ki tafau ne kera gania 'uria ta kwai'adomie.
13 Na Kekedee Abu ka saea lau, “God kai famauria wane ki tafau ne kera
rii satana 'uria kwai'adomilae.”✡

Wane Jiu ki nao kera si fofone ru fuana noni'elalae ana sa Christ

14 Alamia tani wane Jiu kera fata 'uri, “'Uri ma wane Jiu ki kera kai gani
'uta ana na 'Aofia 'uria kwai'adomie, dia nao kera si famamana nia? Ma
kera ka famamana 'uta , dia nao kera si rongoa 'ua na farongoe? Ma kera
ka rongo na farongoe 'uta , dia nao ta wane si 'ainitalo ana?
15 Ma wane ki kera ka 'ainitalo ana farongoe 'uta , dia God nao si kwatea
tani wane fuana fatalolae?”
God odua wane lifurongo nia ki dia be Kekedee Abu saea, “Kada tani
wane kera dao mai fainia Farongoe Lea, nia lea 'asiana!”
16 Boroi ma nao lau wane Jiu ki tafau ne kera famamana Farongoe Lea.
Sulia sa Aesaea be fata 'uri fuana God, “'Aofia, nao lau wane ki tafau ne
kera famamana farongoe kalu.”
17 Ma wane ki saitamana kera famamana kada kera rongoa Farongoe
Lea. Ma kera ka rongoa Farongoe Lea kada wane ki 'ainitalo sulia sa Jesus
Christ.
18 Ma nau ku ledi 'uri: Nia mamana ne wane Jiu ki nao kera si rongoa
Farongoe Lea? Nao! Kera rongoa, sulia Kekedee Abu be fata 'uri,
“Lingeda ki talofia laona molagali tafau.
Ma fatalada talofia laona molagali tafau.”✡
19 Ma nau ku ledi lau 'uri: Wane Jiu ki, nao si saitamana go ana farongoe
nai? Nao. Kera saitamana, sulia sa Moses be kedea na faoraie God 'uri,
“Nau kai kwatea ma kamulu wane Jiu ki mulu kai 'uga sulia wane ne nao
lau Jiu ki.
Nau kai famaurida sui boroi 'ana mulu ka saea kera nao si talingai go.
Ma nau kai kwatea kamulu ka guisasu ana wane ne kera nao si too ana
saitamarue lea.”✡
20 Ma sa Aesaea ka fata nonira'a 'i nao sulia wane nao lau Jiu ki ka 'uri,
“Wane ne nao si nani 'uri nau ki, kera kai dao to'oku.
Ma wane ne nao si ledi suli nau ki, nau ku fatai fuada fua ne kera ka
saitamaku.”✡
21 Ma fuana wane Jiu ki, sa Aesaea ka fata 'uri suli kera,
“Tau na mai, nau ku saeda fua kera kai leka mai siaku, boroi ma manatada
ka ngasi ma kera ka aburongo.”

11

God fatainia kwaimanataie nia fuana wane Jiu ki

✡ **10:13** Joel 2:32 ✡ **10:18** Psalm 19:4 ✡ **10:19** Diutronomi 32:21 ✡ **10:20** Aesaea 65:1

1 'Uri ma God ka noni'ela ana wane nia ki 'i Jiu? Nao go! Nau boroi
talaku nau na wane Jiu laugo, sulia nau ta wane ana kwalafa sa Abraham
ana fui wane sa Benjamin.
2 God nao si noni'ela go ana wane nia ki ne nia filida 'ua na mai ana
safalie. Mulu saitamana te be Kekedee Abu nia saea sulia sa Elaeja, kada
nia 'ugania God sulia wane Jiu ki kera 'uri,
3 "God, kera saungia profet 'oe ki, ma kera ka takalongainia fulifue 'oe ki.
Ma taifili nau na ne nau ku to 'ua, ma kera ka sasi laugo 'uria saungilaku."
4 Ma God ka olisia ka 'uri, "Nao lau te 'oe go ne 'oe to. Nau ku too ana
fiu to'oni wane Jiu ki talaku ne nao kera si fosia sa Baal na mamala god."
5 Ma nia 'urinai laugo ana kada ne, sulia ka bara wane Jiu go ne kera
famamana. Ma God ka filida sulia na kwaiofeie nia.
6 Ma nia filida sulia na kwaiofeie nia, nao lau sulia te ki ne kera sasida.
Suli dia God ka filia wane ki sulia te ki ne kera sasia, 'urinai ma filifililae
God nao lau sulia na kwaiofeie nia.
7 Ma sulia nia 'urinai, wane 'oro Jiu ki nao kera si dao go to'ona na
'o'oloe ne kera nani 'uria. Taifilia bara wane ada go ne God filida ne kera
dao to'ona. Ma tani wane ada, kera noni'ela ana fafurongolana God.
8 Dia be na Kekedee Abu nia saea,
"God kwatea ma manatada nao si fola, ma nao kera si saitamana te ki ne
kera ada to'ona ma te ki ne kera rongoa, leleka ka dao go 'i ta'ena
boroi."✡
9 Ma sa Deved ka fata 'uri laona Kekedee Abu,
"Alamatainia kera kai eele ma kera kai eele 'ada ana fafanga kera ki.
Alu kera kai fito'ona falealae 'oe, ma kera ka kwele kada 'oe kwaeda, dia
wane ne kera 'asida ana itito.
10 Nau ku foa fua sae ne maada ka rodo fua nao kera si ada.
Ma nau ku foa fua ne kera ka liu ana 'afitaie 'oro sulia dangi firi."✡
11 Iu, Jiu ki kera 'asida sulia nao kera si famamana sa Jesus Christ. Boroi
ma nao mulu si fia go ne kera nao si oli siana God. Wane ne nao lau Jiu
ki kera too laugo ana maurie falu fasia God, sulia abulo ta'alae Jiu ki. Na
ru ne ka 'urinai fua wane Jiu ki kera kai kwaimani rolio 'uria ngalilana na
maurie falu nai.
12 Sulia abulo ta'alae Jiu ki, God ka kwatea ru lea 'oro fua kulu tafau
wane laona molagali. Ma sulia kera ka noni'ela ana sa Jesus Christ, God
ka falea lalau wane ne nao lau Jiu ki. Ma ana kada ne Jiu 'oro ki kera kai
famamana, God kai falea kulu ka tasa.

God famauria wane nao lau Jiu ki

13 Aia, nau kai fata fua mulu wane nao lau Jiu ki. Nau wane ni lifurongo
fuana wane nao lau Jiu ki, ma nau ku eele 'asiana sulia raoe nau fuana
'ainitalolae ana Farongoe Lea fua mulu.
14 Wane Jiu ki ne kera dia nau, dia nau ku fata suli kamulu, 'urinai
manatalada kai kwaimani rolio sulia na maurie falu kamulu too ana.
'Urinai, alamia nau kai 'adomia tani ai ada fua kera leka mai siana God
fua nia ka famaurida.
15 Kada God noni'ela 'anida, nia ka talana na wane ne nao lau Jiu ki fasia
malimae nia ki 'uria wane kwaimani nia ki. Ma ana kada God ka kwaloa
lau Jiu ki, nia dia nia taea wane ki fasia maee, ma nia ka falea ka tasa ana
wane nia ki tafau.

✡ **11:8** Aesaea 29:10; Diutronomi 29:4 ✡ **11:10** Psalm 69:22-23

16 Ma dia ngingisi beret eteta ana lifu beret ne kera kwatea fuana God,
tama lifu beret laulau nai tafau na ne ru God laugo. Nia 'urinai laugo,
sulia sa Abraham nia abu, kwalafa nia kera abu laugo. Ma dia ne lalina
'ai kera kwatea fuana God, 'urinai sara ru ki laugo.
17 Ma Jiu ki, kera dia ta 'ai ne God fasia. Ma tani sara ru ana 'ai ne, God
ka 'oia. Ma fua mulu wane ne nao lau Jiu ki, kamulu dia sara 'ai kwasi ne
God ngalia ma ka labungai kamulu ana kula ne nia 'oia sara ru ki fasia.
Ma ana kada nai God falea kamulu dia be nia falea wane Jiu ki 'i nao.
18 Ma nao mulu si kwaisae mulu talingai ka liufia na wane Jiu ki ne kera
dia sara 'ai ne God 'oia ki, sulia kamulu ne sara ru ki ga 'ana, ma maurilana
sara 'ai ki leka go mai fasia lalina 'ai. Ma maurilana lalina 'ai nao si leka
mai fasia sara ru ki.
19 Alamia nia ngwaluda fuana ta wane nao lau Jiu ka fata 'uri, “God ka
lafua na Jiu ki fua ne kalu ka didifulida.”
20 Nia mamana, mulu didifulida. God nia lafua wane Jiu ki sulia nao
kera si famamana. Ma sulia ru ne, nia alua ma mulu ka didifulida suli
kamulu famamana. Ma nia nao si lea fua mulu kai naunau sulia ru nai,
boroi ma mulu kai mau ana God.
21 Sulia dia God ka kwatea kwaekwaee fuana wane Jiu ki ne kera dia na
sara ru mamana ki, nia kai kwatea laugo kwaekwaee fua mulu ne mulu
dia sara ru fasia 'ai 'e'ete ki, dia ne mulu noni'ela ana.
22 Sulia ru ne, kulu saitamana kwaiofeie God fainia kwaiketoie nia. Nia
ka kwatea na kwaekwaee fuana sa tifaida ne nao si famamana nia. Ma
nia ka ofe kamulu, dia mulu kai inau ana famamanalana. Ma dia mulu
nao si famamana, nia kai sikili kamulu laugo.
23 Ma dia wane Jiu ki kera ka lukasia na abu famamanae kera ki, God
kai olitainida 'uria na kula ne kera toto mai ana. Sulia God saitamana ka
sasia ru nai.
24 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki, kamulu nao lau na sara ru mamana
fasia na 'ai ne God fasia. Sulia kamulu leka mai fasia na 'ai kwasi, ma God
ka 'oi kamulu, ma ka labungai kamulu go ana 'ai ne nia fasia. Ma dia
nia ngwaluda fuana God ka labungai kamulu ana 'ai ne nia fasia, nia kai
ngwaluda 'asiana fuana God kai olitainia Jiu ki 'uria 'ai ne nia 'oida mai
fasia.

God kai famauria wane Jiu ki

25 Iu wanefuta ki, nau ku doria mulu kai saitamana na ru ne God nao si
fatainia 'i nao. Nau ku fadaa fua mulu fua nao mulu si naunau. 'Orolana
wane Jiu ki, kera noni'ela ana fafurongolana Farongoe Lea. Boroi ma abu
famamanalae kera to leleka ka dao ana kada wane ne nao lau Jiu ki ne
God kai filida, kera tafau kera kai famamana nia.
26 'Urinai, God ka fi famauria wane Jiu ki tafau. Ka dia Kekedee Abu be
saea,
“Na Wane Famauri kai leka mai fasia Sion, ma ka lafua abulo ta'alae ki
fasia na fui wane Israel.
27 Ma nau kai famamana na alangaie nau faida, sulia nau ku lafua abulo
ta'alae kera ki.”✡
28 Ma wane Jiu ki ne kera noni'ela ana na Farongoe Lea, 'urinai kera
na ne malimae God ki. Ma sulia ru nai ne mulu wane ne nao lau Jiu ki
mulu ka rongoa na Farongoe Lea nai. Sui ka 'urinai boroi 'ana, God nia

✡ **11:27** Aesaea 59:20

kwaimani ada, sulia nia filida na, sulia na fata alangaie nia 'ua na mai
fuana kobora kera ki.
29 Sulia God nao si talana na manatana sulia sa tifaida ne nia filida ma
ka faleada.
30 Ana kada be sui, mulu wane nao lau Jiu ki, nao kamulu si ro go sulia
God. Boroi ma ana kada ne, mulu ngalia na kwaimanataie God, sulia wane
Jiu ki nao kera si rosulia God.
31 'Urinai laugo, Jiu ne kera aburongo ana God kada ne, God kai
manataida ma ka kwaimani lau ada dia laugo ne nia manatai kamulu
ma ka kwaimani amulu.
32 Wane ki tafau kera aburongo ana God, ru ne kwatea ma nia ka ada
to'oda ka dia wane to laona beu ni kanie ki ne kera to makwalia ketolada.
Nia sasi 'urinai fua ne nia ka fatainia kwaimanataie nia fuada tafau.

Tangoa God

33 Kwaiofeie God nia baita 'asiana! Na liotoe ma na saitamarue nia ka
baita 'asiana! Nao ta wane si saitamana na filifililae God ma falafala nia
ki.
34 Ka dia be na Kekedee Abu nia saea,
“Nao ta wane si saitamana na manatana God, ma nao ta wane si bobola
fuana 'adomilana God ana manatalae nia.
35 Ma nao ta wane si bobola fuana kwatelana ta ru fuana God fua ne God
kai duua laugo fuana.”
36 Sulia God ne saungainia ru ki tafau, ma ru ki tafau kera to mai sulia
nikilalae nia ma fuana. Nia lea, kulu kai tangoa God toto firi! Iu, nia
'urinai.

12

Raoe fuana God

1 Aia, wanefuta nau ki 'ae, sulia kwaimanataie God fua kulu nia baita
'asiana, nau ku gani kamulu, fua mulu kai kwatea na maurilamulu tafau
fuana God dia ta afafue. Na afafue nai nia mauri, ma abu, ma God eele
fainia. Nia na ne falafala mamana fua fosilana God.
2 Ma nao mulu si sasi sulia falafala ta'a laona molagali ne. Boroi ma mulu
kai alamatainia God kai rokisia na maurilamulu ana fafalulana manatalae
kamulu ki, fua mulu kai saitamana te ne God doria mulu kai sasia. 'Urinai
mulu kai saitamana te ne nia lea, ma te ne faeelea God, ma te ne nia 'o'olo.
3 God falea nau fua nau ta wane lifurongo fuana, ne nau ku saea fua
mulu tafau: Nao mulu si manata lafu kamulu talamulu. Boroi ma mulu
kai manata 'o'olo sulia tolamulu sulia na famamanae ne God kwatea fua
mulu.
4 Kulu saitamana na noni 'i wane nia too ana kula 'e'ete 'oro ki. Ma na
te te ru ana ru nai ki too ana raoe 'e'ete ki laugo.
5 Ma nia 'urinai laugo ana nonina sa Jesus Christ. Kulu kula 'e'ete kwailiu
ki ana nonina. Ma kulu too ana raoe 'e'ete kwailiu ki. 'Urinai ne kulu rao
fuana 'afilakulu kwailiu.
6 Ma kulu too ana kwatee 'e'ete ki ne God nia kwatea fua kulu sulia
na kwaiofeie nia. Ma ta wane akulu, dia God kwatea nikilalae fuana
'ainitalolae ana Farongoe nia, tama nia kai fata sulia na famamanae ne
God kwatea fuana.
7 Ma ta wane lau, dia God kwatea na kwatee fua kwai'adomie, alu nia
kai kwai'adomi ana wane ki. Ma ta wane lau, dia God kwatea na kwatee
fuana famanatalana wane ki, alu nia kai famanata.

8 Ma ta wane lau, dia God kwatea na kwatee fuana radulana wane ki,
nia kai sasia. Ma ta wane lau, dia God kwatea kwatee fuana kwate rue
fua wane ki, nia kwatea takwala ana. Ma ta wane lau, dia God kwatea na
kwatee fuana fanaonaolae, nia rao nikila 'i naona wane ki. Ma ta wane
lau, dia God kwatea kwatee fuana kwaigwalelae ana wane ki, nia sasia
fainia noni eelelae.
9 Ma na kwaimanie ne kulu too ana fua wane ki, nia bobola fuana
kwaimanie mamana. Ma mulu ka noni'ela ana te ne ta'a, boroi ma mulu
kai dau ngasi ana te ne lea.
10 Mulu ka kwaimani fua mulu kwailiu, sulia kamulu ne wanefuta sa
Jesus Christ. Ma mulu ka fuusi baita amulu kwailiu.
11 Mulu ka rao nikila, ma nao mulu si noni'ela. Mulu ka rao nikila fuana
'Aofia.
12 Mulu ka eele sulia na fitoe kamulu. Ma mulu ka mabetau kada mulu
dao to'ona 'afitaie ki. Ma mulu ka foa ana kada ki tafau.
13 Ma mulu ka tolingia 'i safitamulu ru mulu too ana ki fainia wanefuta
kamulu ki ana sa Jesus Christ ne kera siofa. Ma mulu ka kwaloa wane dao
ki, fua ne kera kai to laona lume kamulu ki.
14 Ma wane ne kera famalagaigai kamulu ki, mulu ka foa fua God kai
falea kera. Iu, mulu ka foa fua God kai falea kera, ma nao mulu si agida.
15 Mulu ka eele fainia wane ki kada kera eele, ma mulu kai kwaimanatai
fainia wane ki kada kera kwaimanatai.
16 Mulu ka to kwaimani fainia wane ki tafau. Nao mulu si naunau, boroi
ma mulu sasia na raoe ne wane ki nao kera si manata baita ana. Ma nao
mulu si kwaisae mulu lioto 'asiana.
17 Dia ta wane nia sasia ta ru ta'a fua mulu, nao mulu si duua ana ta ru
ta'a. Mulu ka sasi 'uria sasilana te ne wane ki tafau kera manata sulia nia
lea.
18 Mulu ka sasia ru ki tafau ne ngwaluda fua mulu kai to kwaimani fainia
wane ki tafau.
19 Wane kwaimani nau ki 'ae, dia ta wane sasia ta ru ta'a fua mulu, alu
nao mulu si duua ana ta ru ta'a. Alamatainia God lalau ne kai kwaeda ana
guisasue nia. Sulia na Kekedee Abu be saea 'uri, “God fata 'uri, ‘Nau lalau
ne nau duua, ma nau ku rokisia ru ki.’ ”✡
20 Ma mulu ka rosulia na Kekedee Abu be saea, “Dia na malimae 'oe nia
fiolo, 'oe kai sangonia. Ma dia nia maeliku, 'oe kai kwatea kafo fuana fua
nia kai ku. Sulia dia 'oe sasi 'urinai fuana, nia kai 'eke 'asiana sulia ru ta'a
ki ne nia sasida fuamu.”
21 Ma nao mulu si alamatainia na ta'alae ka liufi kamulu. Boroi ma mulu
ka liufia lalau na ta'alae ana sasi lealae kamulu ki.

13

Rosulia wane gwaungai ki

1 Mulu tafau, mulu ka rosulia wane gwaungai ki ana fere kamulu ki,
sulia nao ta wane si saitamana too ana nikilalae fuana adalae sulia wane
ki dia God nia nao si alamatainia. Wane baita ki ne kera to, God ne aluda
ana raoe fuana gwaungailae ana tooa.
2 Ma sa ti ne ka sasi 'uria tatae sualia wane gwaungai ne ki, nia tatae
sualia laugo te ki ne God alua. Ma ta wane ne nia sasi 'urinai, nia kai
ngalia kwaekwaee.

✡ **12:19** Diutronomi 32:35

3 Na wane ne sasia ru lea ki, nao kera si mau ana wane gwaungai ki.
Wane ne kera sasia ru garo ki, kera lalau ne kera mau ana wane gwaungai
ki. Ma dia kamulu doria nao mulu si mau ana wane gwaungai ki, 'urinai
mulu ka to 'o'olo, ma kera kai tango kamulu,
4 sulia kera ne wane rao God ki fuana 'adomilamulu. Ma dia mulu
fulia ru garo ki, mulu kai mau 'anida, sulia kera too ana nikilalae fuana
kwaekwaee. Sulia kera ne wane rao God ki fuana kwatelana kwaekwaee
fuana sa ti ne sasi rulana ta'a.
5 Sulia nia 'urinai, mulu kai rosulia wane gwaungai ki ana fere, sulia nia
'o'olo fuana sasilana, ma dia mulu sasia ru ta'a, kera kai kwae kamulu.
6 Sulia ru nai ki laugo, mulu ka folia takisi, sulia wane gwaungai ki kera
rao fuana God, ma kera ka rao nikila fua 'adomilana wane ki.
7 Mulu folia takisi ma ru ki tafau ne taki ki ana fere kamulu nia ka saea.
Ma mulu ka fuusi baita ana wane gwaungai ki tafau.

Sasia raoe lea ki fua mulu kwailiu

8 Dia mulu ngali langa ana ta ru ana ta wane, mulu ka duua 'ali'ali. Ma ta
ru ne bobola mulu kai sasi ne mulu kai to ni kwaimani fua mulu kwailiu.
Ma sa ti boroi 'ana ne nia kwaimani 'urinai, nia ro na sulia taki God ki.
9 Sulia taki ki be 'uri, “Nao 'oe si oee, nao 'oe si sauwanee, nao 'oe si beli,
nao 'oe si doria ru tani wane ki.” Taki nai ki fainia taki ki tafau lau, kera
oku go ana te taki be 'uri, “'Oe kwaimani ana tolamu ka dia laugo ne 'oe
kwaimani fuamu talamu.”
10 Sulia dia mulu kwaimani fuana ta wane, nao mulu si saitamana
sasilana ta ru ta'a fuana. Nia ne, dia mulu kwaimani, mulu ka rosulia
taki ki tafau.
11 Mulu ka sasi 'urinai, sulia mulu saitamana na ana kada ne sa Jesus
Christ kai dao mai fuana famauri lakulu, nia karangi 'asiana ka liufia na
kada be kulu eta famamana. Nia ne, mulu ka sasi akau fuana kwalolana
sa Jesus Christ, ma nao mulu si dia wane ne kera maleu ga 'ada.
12 Iu, nia rodo ka tau na, ma na maedangi fuana famauri lakulu ka
karangi na mai. Nia ne, kulu ka sui fasia abulolae ta'a ki dia wane ne kera
fuli ru ana rodo. Ma raoe lea kulu ki ka dia na raunge kulu ki fuana firu
sualilana ta'alae.
13 Nia bobola fuana abulolaka ka 'o'olo, dia wane ne kera to laona
madakwalae ana dangi. Nao mulu si kufia ru ne kai buloa wane, ma
saungailana fafanga fua sasilana ru ta'a ki, nao mulu si oee, nao mulu si
firu, ma nao mulu si 'uga.
14 Boroi ma mulu kai to dia na 'Aofia sa Jesus Christ, ma nao mulu si
manata 'uria faeelelana kwaidorie ta'a ki ana noni mulu.

14

Nao kamulu si ketoa wanefuta kamulu ki

1 Aia, ta wane ne famamana sa Jesus Christ, mulu ka kwaloa, sui boroi
'ana famamanalae nia nao si nikila. Ma nao mulu si olisusu faida fafia ru
ne kera manata sulia kera 'o'olo naoma ta'a.
2 Ma tani wane ne famamanae kera ki nikila, kera saitamana kera
ka 'ania ga 'ada fanga 'e'ete kwailiu ki tafau. Boroi ma tani wane ne
famamanae kera ngwatautau, kera fia na fasio nia abu fua 'anilana.
3 Ma wane ne kera saitamana kera ka 'ania fanga 'oro 'e'ete ki, nao kera
si manata ta'a sulia na wane ne nao si 'ania fasio. Ka 'urinai laugo, na

wane ne nao si 'ania fasio, nao si fata falia wane ne saitamana kera ka
'ania fanga 'oro 'e'ete ki. Sulia kera wane ne God nia ala na fafida ki.
4 Nao si bobola fua kulu kai fata falia na wane rao God. Sulia God na ne
wane gwaungai kera, nia lalau ne kai saea raoe kera ki ta'a naoma ka lea.
Ma kera sasi lea, sulia na 'Aofia nia bobola fuana 'afilada fua kera kai sasi
lea.
5 Ma nia ka 'urinai laugo, tani wane saea te maedangi nia 'initoa ka
liufia ta maedangi 'e'ete. Ma tani wane kera ka saea maedangi ki tafau
kera bobola ga 'ada. Aia, ma nia lea fuada tafau kera ka rosulia te ne kera
saitamana nia 'o'olo.
6 Ma na wane ne ka manata baita ana te maedangi, nia sasia fuana
fa'initolana na 'Aofia. Ma na wane ne saitamana ka 'ania ta fanga, nia sasia
fuana fa'initolana na 'Aofia, sulia nia tangoa God fuana fanga nai. Ma sa
ti ne ka noni'ela ana 'anilana fasio, nia sasi 'urinai fuana fa'initolana na
'Aofia, ma nia ka tangoa God.
7 Sulia nao ta wane si mauri go fua nia talana, ma nao ta wane si mae
fuana talana.
8 Sulia dia kulu mauri, kulu mauri fuana 'Aofia. Ma dia kulu mae, kulu
mae fuana 'Aofia. Nia ne, sui boroi 'ana kulu ka mauri naoma kulu ka
mae, kulu ne ru 'Aofia ki na.
9 Sulia sa Jesus Christ nia mae, ma ka tatae na 'uria na maurie fua nia
gwaungai fuana wane mauri ki, ma fuana wane ne mae ki laugo.
10 Iu, ma kamulu ne nao mulu si saitamana 'anilana fasio, mulu ka to
fasia fata falilana wanefuta kamulu ki. Ma kamulu ne mulu 'ania fanga
'oro 'e'ete ki, mulu kai to fasia fata fafilana wanefuta kamulu ki. Sulia kulu
tafau go kulu kai uu 'i naona God fua keto lakulu.
11 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “God fata 'uri, ‘Nia mamana nau
na ne God mauri. Ma nia mamana laugo 'urinai, wane ki tafau kera kai
boruru 'i naoku, ma kera kai saea ne nau God.’ ”
12 Nia ne, kulu saitamana tafau go kulu kai farongoa God ana ru ki tafau
go ne kulu sasida.

Nao kamulu si fagaroa wanefuta kamulu ki

13 Aia, nao kulu si fata fali kulu kwailiu lau. Ma nia lea fua kulu kai sui
fasia sasilana ru ne kai sasia maurilana wanefuta kulu ka 'asia.
14 Sulia na 'adolae nau fainia 'Aofia sa Jesus, nau ku saitamana lea na ana
nao ta fanga si fasua ta wane 'i maana God. Sulia dia ta wane ka kwaisae
tani fanga kai sua fua nia 'ania, 'urinai tama nia garo fua nia 'ania.
15 Ma dia ta wanefuta amulu manatana ta'a sulia te ne mulu 'ania, 'urinai
tama nao mulu si fatainia go na kwaimanie kamulu fuana. Nao mulu si
alua na fanga ne mulu 'ania ka falia na wane ne sa Jesus Christ nia mae
'usi nia.
16 Nao mulu si sasia ta ru ne mulu saea ne nia lea ma ta wanefuta amulu
manatana ta'a sulia, fua ne wane ki kera kai fuusi ta'a amulu fainia.
17 Kada God nia gwaungai fafi kulu, na ru talingai nao lau sulia na ru
kulu 'ania naoma kulu ka kufia. Boroi ma, na ru ne talingai ne kulu kai
sasia ru 'o'olo fuana wane ki, ma kulu ka to ana aroaroe fainia wane ki,
ma kulu ka too ana na eelelae na Anoeru Abu kwatea fua kulu.
18 Ma dia ta wane nia rao fua sa Jesus Christ 'urinai, God nia eele sulia,
ma wane 'e'ete ki boroi kera ka alafafia.
19 Nia ne, kulu kai sasi 'uria sasilana ru ne kwatea aroaroe ma
fangasilana famamanae kulu ki kwailiu.

20 Nao mulu si falia na raoe God sasia laona maurilana ta wane, sulia 'oe
'ania ta fanga nia kwaisae nia abu. Sui boroi 'ana na fanga ki tafau go ka
lea fuana 'anilana, nia ta'a 'asiana dia na fanga ne mulu 'ania, nia fagaroa
ta wanefuta amulu.
21 'Urinai nia ta lea dia nao mulu si 'ania fasina ta ru mauri, ma nao
mulu si kufia ta kafo bubulo ne kai bulo kamulu, ma nao mulu si sasia ta
ru lau ne ka talaia wanefuta kamulu ki ka leka garo.
22 Ma na manatalae kamulu sulia na fanga ne tani wane kera saea nia
abu, nia ta ru safitamulu go fainia God. 'Oilakie fuana wane ne nia sasia
te ne nia saitamana nia 'o'olo, ma na manatana nao si ketoa.
23 Boroi ma dia na wane ne manatana ka ruarua sulia te ne nia abu 'i
maana God fuana 'anilana, ma nia ka 'ania ru nai, nia sasia ta ru garo,
sulia na wane nai si rosulia na te ne nia manata sulia nia 'o'olo. Sulia dia
kulu sasia ta ru ne kulu manata ruarua ana ne nia lea 'i maana God, tama
ru nai nia ta'a.

15

Faeelea wane 'e'ete ki, nao lau fua kulu talaka

1 Iu, kulu wane ne famamanalae kulu ki nikila, nia bobola fua kulu ka
mabetau fainia sa ti ne famamanalae kera ki ngwatautau. Ma nao kulu si
manata go sulia kulu talaka.
2 Ma nia ka bobola fua kulu kai faeelea wanefuta kulu ki fua ka lea
fuada, fua ne kulu ka fanikila famamanalae kera ki.
3 Sa Jesus Christ nao si sasia lau ru ki fuana faeelelana talana. Sulia na
Kekedee Abu be saea, “God, na fuusi ta'alae kera amu ka fali nau laugo.”
4 Ru ki tafau ne kera kedea laona Kekedee Abu, kera kedea fuana
famanatalakulu. Na Kekedee Abu nia 'adomi kulu fua mabetaue, ma nia
ka radu kulu. Ma ru nai ki kwatea ma kulu ka manata ngado ana God ne
famamana alangaie nia ki fua kulu.
5 Nau ku foa fua God ne lalina mabetaue ma kwairaduilae, ka kwatea
kamulu ka to lea kada kamulu tafau leka sulia falafala sa Jesus Christ.
6 'Urinai mulu kai too ana te manatae wane ma te fatae, mulu kai
fa'initoa God na Maa sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.
7 Ma mulu kai kwalo kamulu kwailiu ka dia sa Jesus Christ be kwalo
kamulu laugo. Dia mulu sasi 'urinai, wane ki kera kai tangoa God.
8 Nau ku saea fua mulu, sa Jesus Christ nia leka mai laona molagali ne
fua ka 'adomia wane Jiu ki, fua ka fatainia fata alangaie God ki fuana
kobora kera ki kai fuli mamana.
9 Ma nia leka laugo mai ka kwatea wane nao lau Jiu ki kera ka saitamana
tangolana God fuana kwaimanataie nia. Dia be na Kekedee Abu nia saea,
“Ana kada nau ku to fainia wane nao lau Jiu ki, nau ku tango 'oe, ma nau
ku fata lea amu ana ngulae ki.”
10 Ma na Kekedee Abu ka fata lau 'uri,
“Kamulu wane nao lau Jiu ki, mulu ka eele fainia wane God ki 'i Jiu!”
11 Ma na Kekedee Abu ka fata lau 'uri,
“Kamulu wane nao lau Jiu ki, mulu ka tangoa God, ma wane ki tafau, mulu
ka tango nia!”
12 Ma ana ta Kekedee Abu lau, sa Aesaea ka fata 'uri,
“Te wane ana kwalafa sa Jesi kai leka mai, ma nia kai gwaungai fafia wane
nao lau Jiu ki, ma kera kai fito'ona.”

13 Ma nau ku foa fua God ne saitamana ka kwatea kulu ka famamana
alangaie nia, ka faeele kamulu, ma ka kwatea aroaroe fua mulu sulia na
famamanae kamulu ani nia, fua ne na fitoe kamulu kai bulao ana nikilalae
na Anoeru Abu.

Te ne kwatea sa Paul ka kekede nonira'a

14 Wanefuta nau ki, nau ku saitamana lea ana na abulolae kamulu nia lea
'asiana, ma mulu ka saitamaru, ma mulu ka bobola fuana famanatalamulu
kwailiu.
15 Sui boroi 'ana nia 'urinai, laona kekedee ne nau ku fata madakwa
sulia tani ru ne nau ku doria nau famanata oli amulu ana. Nau ku fata
nonira'a sulia God nia fili nau sulia na kwaiofeie nia,
16 ma nia kwatea ma nau na wane rao fuana sa Jesus Christ 'i safitana
wane nao lau Jiu ki. Nau ku rao dia ta fataabu ana 'ainitalolae ana na
Farongoe Lea fasia God, fua wane nao lau Jiu ki kera kai dia ta afafue ne
God nia eele fainia, ma na Anoeru Abu ka fafalu kera.
17 Ma ana 'adolae nau fainia sa Jesus Christ, nau ku fata tango ana raoe
nau fuana God.
18 Nau ku fata go sulia te ki ne sa Jesus Christ nia sasi ani nau fua
talailana wane nao lau Jiu ki fua rolae sulia God. Kera rosulia God sulia
kera rongoa fatae nau ki, ma kera ka ada to'ona ru nau ku sasida ki.
19 Ma nau ku fulia fanadae ki ma ru ni kwelelae ki ana na nikilalae
Anoeru Abu God. 'Urinai, nau ku safalia raoe nau 'i Jerusalem, ma nau
ku leka kwailiu ana kula ki leleka ka dao 'i Ilirikum. Ma kada nai, nau ku
'ainitalo ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ ka suina ana kula nai
ki.
20 'I fai boroi 'ana nau ku leka ana, nau ku 'idufa sasi 'uri: Nau 'ainitalo
ana na Farongoe Lea ana mae fere ne nao kera si rongo 'ua sulia sa Jesus
Christ, fua ne nau si dia ta wane ne saungainia ta lume 'i fafona fau ngasi
ne ta wane 'e'ete alua.
21 Dia be na Kekedee Abu fata sulia na Christ,

"Wane ne nao si rongo 'ua sulia, kera kai ada to'ona, ma kera ka
saitamana."

Sa Paul nia kai leka 'uria 'i Rom

22 Ma sulia nau ku 'abero sulia 'ainitalolae 'urinai laona fere 'e'ete ki, nia
ne susia nao nau si leka kau fua nau dao to'omulu.
23 Ma ana kada ne, nau ku fasuia na raoe nau ki 'i seki laona mae fere
nai ki. Ma sulia fangali 'oro ki na ne nau ku doria lekalae kau siamulu,
24 ma kada nai nau ku manata na fua sae ne nau liu kau siamulu, kada
nau kai leka 'uria 'i Spen. Nia ne nau ku manata to fuana nau dao kau
siamulu. Burina nau kai to fai kamulu sulia kada tu'u, nau ku doria mulu
kai kwai'adomi aku ana lekalae nau 'uria 'i Spen.
25 Boroi ma suifatai ne nau ku leka 'uria 'i Spen, nau leka basi 'uria 'i
Jerusalem fuana 'adomilana wane God ki 'i senai.
26 Sulia wane famamana ki 'i Masedonia ma 'i Gris, kera fia nia lea fuana
kwate malefolae fua 'adomilana wane famamana ne kera siofa ma kera
ka to 'i Jerusalem.
27 Ma na manatae wane nai ne ru kera talada. Ma ka 'urinai boroi, nia
bobola fua kera kai 'afida. Sulia na wane Jiu ki kera tolingia kwailiu na
Farongoe Lea fainia wane ne nao lau Jiu ki, ma ka lea fuana wane nao lau
Jiu ki, kera ka tolingia na toorue kera ki fainia wane Jiu ki.

28 Ma ana kada nau fasuia na raoe fuana kwatelana na malefo ne kera
okua fuada ka sui, nau kai leka 'uria 'i Spen, ma nau ku liu siamulu ana
lekalae nau.
29 Kada nau dao mai siamulu, nau ku saitamana sa Jesus Christ kai falea
kamulu suli nau.
30 Wanefuta nau ki, sulia na 'Aofia kulu sa Jesus Christ, ma sulia na
kwaimanie ne na Anoeru Abu kwatea fua kulu, nau ku gani kamulu mulu
kai foa nikila fai nau, fua ne God kai 'adomi nau.
31 Mulu ka foa fua God kai 'adomi nau fua ne na wane ki 'i Jiudea ne
nao si famamana, nao si fali nau. Ma mulu ka foa laugo fua wane God ki 'i
Jerusalem kera kai eele sulia na malefo be nau ku kwatea fua 'adomilada.
32 'Urinai, dia na kwaidorie God, ana kada nau ku fasuia na raoe nau
'i Jerusalem, nau kai leka mai siamulu fainia eelelae baita, ma nau kai
mamalo lea fai kamulu.
33 Aia, nau ku foa fua God ne kwatea aroaroe fua kulu, kai to fai kamulu
tafau. Iu, nia 'urinai.

16

Sa Paul fata lealae ana tani wane famamana 'i Rom

1 Iu, nau ku doria nau fata lea sulia na waiwane kulu ni Fibi ne rao
fuana wane famamana ki 'i Kenkrae.
2 Ana kada nia kai dao mai siamulu, mulu kai kwaloa sulia na
famamanae nia ana na 'Aofia, sulia wane God ki bobola fua kera kai sasi
'urinai. Ma mulu kai 'adomia ana ta ru ne nia doria, sulia nia be 'adomia
laugo wane 'oro ki ma nau laugo.
3 Ma nau ku kwatea fata lealae fua sa Akuila ma ni Prisila ne keroa rao
fai nau fuana sa Jesus Christ.
4 Ana kada keroa 'adomi nau, karangi kera ka saungida. Ma sulia ru ne,
nau ku tango keroa 'asiana. Ma nao lau taifili nau, ma wane ne nao lau
Jiu ki tafau ne kera famamana laugo, kera tango keroa.
5 Aia, ma nau ku kwatea fata lealae laugo fuana wane ne kera famamana,
ma kera ka oku laona lume keroa fuana fosilana God.
Ma nau ku kwatea fata lealae laugo fuana sa Epaenetus, na wane
kwaimani lea nau. Nia ne wane eteta ne nia famamana sa Jesus Christ
'i Esia.
6 Ma nau ku kwatea fata lealae laugo fuana ni Mary, keni be nia rao
nikila fua mulu.
7 Ma fata lealae laugo fuana sa Andronikus, ma sa Junias, ro wane Jiu ki
dia laugo nau ne keroa to fai nau laona beu ni kanie. Ma keroa ro wane
kera eta famamana sa Jesus Christ suifatai nau. Ma wane ni lifurongo ki,
kera saitamana lea laugo 'ada.
8 Na fata lealae nau fuana sa Ampilatus, na wane kwaimani lea nau sulia
famamanae karo ana na 'Aofia.
9 Na fata lealae laugo fua sa Ubanus, na wane rao fai nau fuana sa Jesus
Christ. Ma na fata lealae laugo fua sa Stakis, na wane kwaimani lea nau.
10 Ma fata lealae fuana sa Apeles, na wane lea ne sa Jesus Christ alafafia.
Ma fata lealae fuana sa Aristobulus fainia tooa nia.
11 Ma fata lealae fua sa Herodion, ta wane Jiu dia laugo nau. Ma fata
lealae laugo fua sa tifaida ne kera famamana laona tooa sa Nasisus.

12 Aia, fata lealae nau ki fua ni Trifaena ma ni Trifosa, ne keroa rao
nikila fuana 'Aofia. Ma na fata lealae laugo fuana keni kwaimani nau ni
Pesis, na keni rao nonimabe fuana 'Aofia.
13 Nau ku kwatea fata lealae nau ki fua sa Rufus, wane rao lea fuana
'Aofia. Ma fata lealae laugo fua gaa sa Rufus, ne nia 'adomi lea aku dia na
ta wele 'ana.
14 Na fata lealae nau ki fua sa Asinkritus, sa Flegon, sa Hemes, sa
Patrobas, sa Hemas, ma wane ki tafau ne kera famamana ma kera ka
to faida.
15 Fata lealae ki fua sa Filologus, ma sa Julia, ma sa Nereus fainia
waiwane nia, ma fua sa Olimpas fainia wane God ki tafau ne kera to faida.
16 Ma ana kada kamulu kai ada to'omulu kwailiu, mulu kai fatainia na
kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu. Aia, ma wane famamana sa Jesus
Christ ki tafau 'i seki, kera kwatea kau fata lealae kera ki fua mulu.

Fata fabasue sulia tolae lea fua wane famamana ki

17 Wanefuta nau ki, nau ku saea fua mulu, mulu kai madafi kamulu fasia
wane ne kera kwatea ma kamulu ka olisusu, ma kera kwatea ma tani wane
ka abulo fasia sa Christ. Kera famanata ana na ru ne leka 'e'ete fasia na
famanatalae mamana ne mulu famamana. Mulu kai to tau fasida.
18 Sulia sa tifaida ne kera sasi 'urinai, nao kera si rao go fuana sa Jesus
Christ na 'Aofia kulu, boroi ma kera rao ga 'ada sulia manatalada talada.
Ana fatae lea kera ki fainia fatae kwaigwafe kera ki, kera ka sukea wane
ne nao kera si saitamaru 'ua ki.
19 Boroi ma wane ki tafau kera rongo sulia ne mulu rosulia sa Christ.
Ma nau ku eele 'asiana suli kamulu. Nau ku doria mulu kai lioto sulia te
ne lea, ma mulu kai to fasia ru ta'a ki.
20 'Urinai God ne lalina na aroaroe kulu, nia kai 'ali'ali ka kwatea ma
mulu kai liufia sa Saetan.
Nau ku foa fua ne na kwaiofeilae na 'Aofia kia sa Jesus Christ ka to fai
kamulu.
21 Ma sa Timoti, na wane ne rao fai nau, kwatea laugo kau fata lealae
nia ki fua mulu. Ma sa Lusius, sa Jason, ma sa Sosipata, wane Jiu ki dia
laugo nau, kera kwatea na fata lealae kera laugo fua mulu.
22 Ma nau sa Tetius, na wane ne nau ku 'adomia sa Paul fuana kedelana
fatae ne ki, nau ku kwatea kau na fata lealae nau fua mulu sulia
famamanae kulu ana sa Jesus na 'Aofia.
23-24 Aia, ma sa Gaeas ka kwatea kau fata lealae nia ki. Nau ku to fainia 'i
seki, ma wane famamana ki ne kera oku laugo 'i lume nia. Ma sa Erastus,
na wane ada sulia malefo laona mae fere baita nai, fainia wanefuta kulu
sa Kuatus, keroa kwatea na fata lealae keroa laugo fua mulu.*

Folae 'isi ana tangolae

25 Kulu kai fuusi 'initoa ana God, sulia nia saitamana fanikila lamulu
ana na Farongoe Lea ne nau ku 'ainitalo ana. Na Farongoe Lea ne nia
leka sulia sa Jesus Christ. Kada tau na mai God nao si fatai madakwa ana
Farongoe Lea ne.
26 Boroi ma ana kada ne, nia fatainia na na Farongoe Lea. Profet ki
kekede sulia na Farongoe Lea ne. Ma God ne mauri firi, nia odu kalu ka
'ainitaloa na Farongoe Lea ne fuana wane ana fere ki tafau, fua ne wane
ki tafau, kera kai famamana, ma kera kai ro laugo sulia.

---

* **16:23-24** Tani kekedee 'ua kera 'adoa lau verse 24, “Na kwaiofeie na 'Aofia kulu sa Jesus Christ kai to fai kamulu tafau. Iu.”

27 God taifilia go ne lioto ana ru ki tafau, kulu tangoa ana sa Jesus Christ
toto firi. Iu, nia 'urinai.

Na Etana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Korin

Kada sa Paul nia leka ana oluna lekalae nia, nia dao ka to 'i Efesus sulia ka kada, ma nia ka kedea tani kekedee fuana wane famamana ki 'i Korin. Laona te kekedee, sa Paul famanata kera ana tolae 'o'olo fainia wane abu famamana. (Kulu si too ana kekedee nai 'i ta'ena.) Buri'ana ne wane 'i Korin ki kera idumia na kekedee nai, kera ka too ana tani ledilae ne kera doria kera kai ledia sa Paul 'uria. Kera ledia ka 'uri, "'Uri ma, nia lea ga ana fua arailae naoma ka nao? 'Uri ma, nia lea ga ana fua wane famamana ki, kulu kai leka fanga ga 'akulu fainia wane kwaimani kulu ki ne kera 'ania fanga ne kera afafu ana nunuiru ki? 'Uri ma 'uta ne kulu ka foa oku ga akulu? Ma kwatee 'uta mone ana Anoeru Abu ne lea fua kulu fuana ledilana God 'uria?" Wane famamana ki 'i Korin kera kekede fuana sa Paul fua ledilana sulia ru nai ki.

Olu wane ne satada Stefanas, ma sa Fotunatus, ma sa Akaikus, kera leka mai fasia 'i Korin fainia kekedee be siana sa Paul. Ma kera ka farongoa laugo sa Paul ana tani ru ta'a 'asiana fuli 'i safitana wane famamana ki 'i Korin. Tani wane famamana 'i Korin, kera ka olisusu 'i matangada kwailiu, ma kera ka fata naunau sulia sa ti ne siuabua kera ma ka famanatada ana ru God ki (3:1-23). Tani wane doria kera ka leka sulia sa Paul, ma tani ai ka doria kera ka leka sulia sa Apolos naoma sulia tani wane 'e'ete lau. 'Urinai ma te wane laugo ka oeea na gaa rua nia, ma fanaonao ana fikute wane God ki nao kera si sasia ta ru ana falafala ta'a 'urinai. Ma ta ru lau, tani wane famamana kera ka ngali laugo tani wane famamana ana kwaiketoie 'i maana wane abu famamana ki fua fa'o'ololada.

Sa Paul ka kekede lau fua wane famamana 'i Korin. Ma na kekedee nai kulu ka saea ana 1 Korin. Laona bali buko 1-6, sa Paul ka kekede sulia ru ta'a ne fuli safitana wane famamana 'i Korin ne nia rongoa. Laona bali buko 7-16, nia olisia na ledilae ne wane Korin ki kera ledia mai laona kekedee kera.

Ru talingai ki laona buko ne:

Na 'afitaie ana daroe laona fikute wane famamana *1:1–4:21*
Na 'afitaie ana oeelae *5:1-13*
Na 'afitaie ana olisusue *6:1-8*
Na 'afitaie ana kwaidorie ta'a *6:9-20*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana araie *7:1-40*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana nunuiru ki *8:1–11:1*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana fo okue *11:2–14:40*
Sa Paul olisia na ledilae kera ana tataelae ana noni falu *15:1-58*
Fata lealae sa Paul *16:1-24*

1 Na kekedee ne nia leka mai fasi nau sa Paul fainia na wanefuta kulu sa Sosetenes. God nia fili nau sulia kwaidorie nia fua nau ta wane lifurongo ana sa Jesus Christ.

2 Karo kekede fua mulu wane ne mulu famamana ana sa Jesus, ma mulu ka to laona fere 'i Korin. God nia fili kamulu, ma ka faabu kamulu wane nia ki, sulia na 'adolae kamulu fainia sa Jesus Christ. God ka fili kamulu fainia wane ana fere ki tafau ne kera fosia sa Jesus Christ, na 'Aofia kera, ma na 'Aofia kulu laugo.

3 Nau ku foa fua ne God na Maa kulu ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai
kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

Kulu too ana 'oilakie ki sulia sa Jesus Christ

4 Nau ku tangoa God sulia maedangi ki sulia kamulu, sulia na kwaiofeie
ne nia fatainia fua mulu ana sa Jesus Christ.
5 God kwatea ru lea 'oro ki fua mulu, sulia kamulu 'ado fainia sa Jesus
Christ. 'Urinai mulu ka saitamana lea ana ru 'oro ki sulia sa Jesus Christ,
ma mulu ka 'ainitalo lea laugo sulia.
6 Ru lea ne ki nia kwatea fua mulu, nia fatainia fua mulu ne na farongoe
ne kalu farongo kamulu ana sulia sa Christ nia mamana.
7 Ma sulia nia 'urinai, mulu ka ngalia ru lea ki tafau fasia God, ana kada
ne mulu kai kwaimakwali ana maedangi ne na 'Aofia kulu sa Jesus Christ
kai oli lau mai ana.
8 Ma nia kai fanikila kamulu leleka ka dao ana maedangi 'isi, fua ne nao
ta ru ta'a si tio amulu ana maedangi ne nia kai oli mai ana.
9 Kulu fito'ona God kai sasi 'urinai fua mulu, sulia nia fili kulu fua kulu
ka to kwaimani fainia sa Jesus Christ Wele nia ma na 'Aofia kulu.

Na daroe laona na fikute wane famamana

10 Aia, wanefuta nau ki 'ae, nau ku gani kamulu ana na nikilalae ana sa
Jesus Christ na 'Aofia kulu, mulu kai sui fasia olisusue fai kamulu kwailiu,
fua ne nao ta daroe 'i safitamulu. Ma nia lea fua ne manata kamulu ki ma
kwaidorie kamulu ki ka alua te ru.
11 Nau ku saea ru nai, sulia ne tani wane fasia kwalafa 'i Kloe kera
farongo nau ana ne kamulu too ana olisusue ki fai kamulu kwailiu.
12 Ma tani wane amulu fata 'uri, “Nau na fafurongo sa Paul.” Ma ta wane
ka saea, “Nau na fafurongo sa Apolos.” Ma ta wane lau ka saea, “Nau na
fafurongo sa Pita.” Ma ta wane lau ka saea, “Nau na fafurongo sa Jesus
Christ.”
13 Na ru ta'a 'asiana nai, sulia kamulu tolingia sa Jesus Christ ana okue
'e'ete ki. Nao lau nau sa Paul be nau ku mae fua mulu ana na 'airarafolo!
Ma nao mulu si siuabu ana sataku fua ne kamulu fafurongo nau ki!
14 Nau ku tangoa God, sulia taifilia sa Krispus ma sa Gaeas go ne nau ku
siuabuda.
15 Nia ne, nao ta wane boroi 'ana si saea nia siuabu fua nia na fafurongo
nau.
16 (Aia, nau ku siuabua laugo sa Stefanas fainia na tooa nia, ma nao nau
si manata to'ona sa ti lau ne nau ku siuabua.)
17 Sulia sa Jesus Christ nao si odu nau mai fua siuabulana wane ki. Nia
odu nau lalau mai fua nau ku farongo ana Farongoe Lea. Ma nao nau si
fata ana liotoe ana molagali, fasia tani wane kera ka famamana sulia na
fatae lea nau ma nao lau sulia na mamanalae ana maelana sa Jesus Christ
ana 'airarafolo.

Na maelana sa Jesus fatainia na nikilalae ma na liotoe God

18 Ana kada tani wane kera rongoa farongoe sulia na maelana sa Jesus
Christ ana 'airarafolo, kera kwaisae na farongoe nai na ru 'o'oni ga 'ana.
Ma wane nai ki, God kai kwatea na kwaekwaee fuada. Boroi ma kulu,
wane ne God famauri kulu ki, kulu saitamana na farongoe nai nia ne na
nikilalae God fua famaurilana wane ki.
19 Sulia God nia saea laona Kekedee Abu ka 'uri,

"Tani wane 'i sena kera saea ne kera lioto ma kera ka too ana manatae
wane 'o'olo ki.
Boroi ma nau kai fatainia ne nao kera si lioto go, ma nau kai fatainia ne
nairue kera ki kai sui."
20 Nia ne, kulu saitamana liotoe wane Grik ki, ma liotoe wane Jiu ki, ma
liotoe wane fata lea ki, nia na ru 'o'oni ga 'ana. God fatainia ne liotoe wane
ki nia oewanea ga ana.
21 God nia lioto 'asiana. Nia ne kwate ma ka 'afitai fuana wane ki fua
kera nao si saitamana God ana liotoe kera talada. God doria famaurilana
wane ne kera famamana ana farongoe ne kalu farongo ana, sui boroi 'ana
wane 'oro ki kera ka saea ne farongoe nai nia oewanea ga 'ana.
22 Ma wane Jiu ki, kera doria kera kai ada to'ona fanadae ki suifatai kera
ka fi famamana. Ma wane 'i Grik ki, kera doria rongolana fatae lioto ki
suifatai kera ka fi famamana.
23 Boroi ma kalu 'ainitalo ana sa Jesus Christ fainia na maelana ana
'airarafolo. Ma wane Jiu ki kera noni'ela ana na farongoe nai. Ma wane
Grik ki, kera saea ne farongoe nai na fatae oewanea ga 'ana.
24 Boroi ma fuana sa tifaida ne God filida na, ana Jiu ki, ma wane ne
nao lau Jiu ki laugo, na farongoe nai sulia sa Jesus Christ ne fatainia na
nikilalae God fainia na liotoe God.
25 Sui boroi 'ana wane 'oro kera ka saea ne liotoe God ru oewanea ga
'ana, na liotoe God nia liufia na liotoe wane ki. Ma sui boroi 'ana wane
'oro kera ka saea na nikilalae God ne ru tu'u ga 'ana, na nikilalae God,
nikila ka liufia nikilalana wane ki.
26 Aia, wanefuta nau ki 'ae, nao mulu si manata buro ana tolae be mulu
to mai ana 'i naona kada be God nia sae kamulu 'uria famamanae. Sulia 'i
maana wane ki, bara wane go amulu ne kera too ana liotoe, ma na 'initoe.
Ma bara wane go amulu ne leka mai fasia fui wane 'initoa ki.
27 Sui boroi 'ana ka 'urinai, God nia fili kamulu wane ne kera sae kamulu
oewanea ki, fua ne nia kai fa'ekea wane lioto ki. Ma nia ka fili kamulu
wane ne kera sae kamulu ngwatautau ki, fua ne nia kai fa'ekea wane 'initoa
ki.
28 Ma God ka fili kamulu wane ne kera nao si fuusi baita amulu ki, ma
kera ka noni'ela amulu, ma kera ka sae kamulu ru 'o'oni ki go, fua ne nia
kai falia ru ne kera saea ana ru talingai ki.
29 Ma sulia nia 'urinai, nao ta wane si saitamana ka fata naunau suli nia
talana 'i naona God.
30 God na ne alu kulu ka 'ado fainia sa Jesus Christ, ma God na ne ka
kwatea liotoe fua kulu ana sa Jesus Christ. Ma God ka fa'o'olo kulu sulia
sa Jesus Christ. Ma sulia sa Jesus Christ laugo, God ka luge kulu, ma nia
ka faabu kulu na fuana.
31 Ma nia ka dia na Kekedee Abu be saea, "Sa ti boroi 'ana ne doria ka
fata naunau, nia ka fata naunau sulia te ne na 'Aofia nia fulia."

2

Sa Paul nao si 'ainitalo ana na liotoe ana molagali ne

1 Iu, wanefuta nau ki, ana kada be nau ku dao mai siamulu fuana fata
sulia na farongoe God fua mulu, nao nau si fata ana ta fatae lioto dia wane
saitamaru ki.
2 Sulia ne ana kada be nau ku to fai kamulu, nau ku doria fatae sulia
taifilia go sa Jesus Christ ma na maelana ana 'airarafolo.

3 'Urinai, ana kada be nau ku dao kau siamulu, nau ku ngwatautau ma
nau ku lebelebe, sulia nau ku mau.
4 Ma ana kada nau ku fata fai kamulu, fatae nau ki nao lau na liotoe ana
molagali. Boroi ma nau ku 'ainitalo ana nikilalae ana Anoeru Abu.
5 Nia 'urinai fua famamanae kamulu si rere ana liotoe na wane ga 'ana,
boroi ma mulu kai rere lalau ana nikilalae God.

God nia fatainia na lokoerue nia fua kulu ana na Anoeru Abu

6 Fuana wane ne famamanae kera ki ngasi na ana God, nau ku fata fuada
ana liotoe. Ma na liotoe ne nau ku famanata kera ana nao lau fasia na
wane lioto ana molagali ne, naoma wane ne kera 'initoa fafia na molagali
ne. 'Initoe kera ki kai sui.
7 Boroi ma famanatalae ne nau ku fata sulia ne na lokoerue God, ne
God nao si fatai madakwa ana fua wane ki 'i nao. Ma 'i naona ne God
ka saungainia ru ki, nia lokoa na mai sulia nia kai fulia fuana falealaka 'i
langi.
8 Ma wane gwaungai ki ana molagali ne nao si saitamana na lokoeru
nai. Dia kera saitamana, nia 'afitai kera ka foto'ia na 'Aofia 'initoa ana
'airarafolo.
9 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
“Na ru ne God nia sasi akau ana fua kwatelana fuana wane ne kera
kwaimani ana, nao ta wane si ada saitamana, ma nao si rongo
saitamana, ma nao ta wane si malingainia ru nai.”✡
10 Ma God ka fatainia na lokoeru ne fua kulu ana Anoeru nia, ne
saitamana ru ki tafau ma na manatana God laugo.
11 Taifilia go na wane talana ne saitamana te ne nia to laona manatana
wane. Ma ka 'urinai laugo, na Anoeru Abu taifilia go ne saitamana te ne
nia to laona manatana God.
12 Ma kulu wane ne famamana ki, nao kulu si manata dia wane ta'a ki
laona molagali. Boroi ma na Anoeru Abu fasia God ne to akulu fua ne
kulu kai saitamana ru ki tafau ne God kwatea fua kulu.
13 'Urinai kalu si famanata lau ana liotoe wane ki. Boroi ma na Anoeru
Abu ne 'adomi kalu, fua kalu ka famanata ana ru mamana ki sulia God
fuana wane ne kera too ana Anoeru Abu laona maurilada ki.
14 Ma wane ne nao kera si too ana Anoeru Abu, nia 'afitai kera ka
saitamana ru mamana ki sulia God ne Anoeru Abu nia fatainia. Sulia
wane nai ki kera saea ru ne Anoeru Abu fatainia ki ru 'o'oni ga ana. Nao
kera si saitamana ru nai, sulia kera bobo 'uria na Anoeru Abu ka 'afida ne
kera kai saitamana ru mamana nai ki.
15 Boroi ma na wane ne too ana Anoeru Abu laona maurilana, nia bobola
fuana sailae ana ru ki tafau fasia na Anoeru Abu. Ma na wane ne nao si too
ana Anoeru Abu laona maurilana, nia nao si bobola fuana ka malingainia
na wane ne too ana Anoeru Abu.
16 Sulia ne Kekedee Abu be fata 'uri,
“Nao ta wane si saitamana manatana na 'Aofia.
Ma nao ta wane si bobola laugo fuana famanatalana ana ta ru.”
Boroi ma kulu ne kulu too na ana na Anoeru, kulu malingainia na
manatana sa Jesus Christ.

3

Wane ne too ana Anoeru Abu nao si fulia daroe

✡ **2:9** Aesaea 64:4

1 Wanefuta nau ki, ana kada be nau ku to fai kamulu, falafala kamulu ki
dia go na falafala ana wane laona molagali. Nia ne, nao nau si famanata
kamulu dia ne nau ku famanata wane ne too ana Anoeru Abu. Ma kamulu
dia go wele ki, sulia ne famamanae kamulu ana sa Jesus Christ nao si nikila
'ua.
2 'Urinai nau ku famanata kamulu dia ta keni be fasusufia na wele tu'u
nia, ma nao si kwatea 'ua na fanga ngasi fuana. Ana kada nai, nia 'afitai
'ua fua mulu kai saitamana na famanatalae nau. Ma ana kada ne boroi,
nao mulu si bobola 'ua,
3 sulia abulolae kamulu ki dia na abulolae ta'a wane ki laona molagali.
Mulu 'uga, ma mulu ka olisusu fai kamulu kwailiu, nia fatainia ne
kwaidorie ta'a kamulu ki go ne talai kamulu. Ma falafala kamulu ka dia
wane ki ne nao si too ana na Anoeru Abu.
4 Ma tani wane amulu kera ka fata 'uri, “Kalu fafurongo sa Paul ki.” Ma
tani ai kera fata 'uri, “Kalu ne fafurongo sa Apolos ki.” Fatalamulu nai
fatai madakwa 'asiana ana falafala kamulu ki dia wane nao si famamana
ki.

5 Mulu kai manata basi suli nau, sa Paul, fainia sa Apolos. Karo ro wane
rao God ki go fua 'adomilamulu 'uria famamanae. Ma karo ka sasia 'amaro
te ne na 'Aofia kwatea fuamaro fuana sasilana.
6 Iu, ma nau ku dia ta wane ne fasia mege ru ki. Ma sa Apolos ka dia
ta wane ne kikia ana kafo mege ru ne nau ku fasida ki. Ma God lalau ne
kwatea na maurie fuana mege ru nai ki, ma ka sasia ru nai ki ka bulao
mai.
7 'Urinai, na wane ne fasi ru fainia na wane ne kikia ana kafo mege ru
nai ki, keroa si 'initoa go. God na ne 'initoa, sulia nia kwatea na maurie
fuana mege ru ki fua ka bulao.
8 Ma na wane ne fasi ru fainia na wane ne kikia kafo ana 'ai ki, keroa
rao oku. Ma te te wanea ana ro wane ne ki, God kai kwaiara nia fuana
raoe ne keroa sasida ki.
9 Nau ku rao fainia sa Apolos fuana God. Ma kamulu na ne, mulu dia
na oole God ne karo rao laona.

Ma mulu ka dia laugo na lume God.

10-11 Ma God ka 'adomi nau sulia nau ku dia na wane lioto ne saungainia
na lume. Ma ana kada nau ku eta famanata kamulu, nau ku alu mae funu
'ai ana lume nai. Ma taifilia sa Jesus Christ ne mae funu 'ai ana lume nai.
Ma tani wane 'e'ete ka saungai fafona mae funu 'ai nai ki. Ma ka lea fuana
sa ti ne ka rao ana lume nai, nia kai sasi lea ana raoe nia ki.
12 Ta wane boroi 'ana ne saungai fafona na mae funu 'ai nai, nia sasia
raoe lea dia na wane ne saungainia na lume ana ru lea dia na gol, ma silva,
ma fau folilada baita ki. Naoma nia ka sasia na raoe ta'a, dia na wane ne
saungainia na lume ana na 'ai ma sao go.
13 Ma na kada kai dao mai ana maedangi sa Jesus Christ fuana
kwaiketoie, nia kai ilito'ona raoe kulu ki ana ere. Ma dia na raoe ta wane
ka lea, 'afitai na ere kai falia. Ma dia ne raoe ta wane ka ta'a, na ere nai
kai falia tafau go.
14 Ma dia ne ere nao si falia na raoe ta wane, nia kai ngalia na kwaiarae
lea.
15 Ma dia na ere kai falia na raoe ta wane, nia nao si ngalia ta kwaiarae,
boroi ma God kai famauria. Sui boroi 'ana nia kai dia na wane be tafi fasia
na lume ne sarufia, ma nao si laua na ta ru.

16 Aia, ma kamulu wane ne mulu famamana ki, mulu saitamana suina
ne kamulu na lume abu God, ma na Anoeru God ka to laona maurilamulu.
17 'Urinai, dia ta wane ka falia na lume abu God, God boroi kai fali nia
laugo. Sulia na lume God nia abu 'asiana, ma kamulu na ne lume abu God.

Na liotoe God nia 'ado okua wane ki ma nao si tolingida

18 Aia, nao mulu si suke amulu talamulu. Dia ta wane amulu kwaisae
nia ta wane lioto ana manatana wane ki ga 'ana, nia lea fua nia ka noni'ela
ana liotoe nai, fua ne nia kai alua na wane lioto 'i maana God.
19 Sulia te ne wane laona molagali ki kera saea ana na liotoe, nia ne ru
'o'oni ga 'ana 'i maana God. Sulia ne Kekedee Abu be fata 'uri, "Wane lioto
ki, God fatainia ne manatalada nia garo."✡
20 Ma te Kekedee Abu ka 'uri laugo, "Na 'Aofia saitamana ne manatana
wane lioto ki ne ru 'o'oni ga 'ana."✡
21 'Urinai, nao ta wane amulu si fata naunau go sulia mulu leka sulia go
te wane famanata. Ma ru ki tafau ne ru kamulu ki:
22 Kalu, sa Paul, sa Apolos, ma sa Pita laugo, God alu kalu wane rao
kamulu ki. Na molagali, ma na maurie fainia na maee, ma ru ki ne fuli
ana kada ne, ma ana kada ne kai dao mai, God ka kwatea ru nai ki tafau
laugo fua mulu.
23 Ma kamulu ne ru sa Jesus Christ ki. Ma sa Jesus Christ, nia ne ru God.

4

Wane 'i Korin ki tala'ana kera kai alafafia famanatalae sa Paul

1 Ma fua malu wane ne kalu famanata ki, mulu ka manata to'omalu dia
wane rao sa Jesus Christ ki. God eresi kalu fua famanatalae ana na nairue
nia ne nao nia si fatainia 'i nao.
2 God kwatea na raoe ne fua malu, ma kalu ka sasia na raoe lea ne.
3-4 'Uri ma na raoe nau fai kamulu nia lea? Na 'Aofia talana ne kai keto
nau. 'Urinai ta te boroi 'ana ne kamulu naoma ta wane boroi 'ana ka
manata sulia raoe nau nao si talingai go. Nao nau si saitamana ta ru ne
nau ku fulia ka garo, boroi ma nao si fadaa lau ne nau ku sasia go raoe
lea ki. 'Urinai boroi 'ana na 'Aofia lalau ne fulangainia.
5 'Urinai, nao mulu si saea na raoe ta wane nia lea naoma ka ta'a, 'i nao
ana kada ne na 'Aofia kai oli laugo mai ana. Ana kada nai, nia kai fatainia
na manatalae agwa wane ki fainia na ru sofungailana ki tafau. Ma kada
nai, God kai tangoa wane ki bobola fainia abulolada.
6 Wanefuta ki 'ae, ana kada be nau ku fata sulia sa Apolos fai nau, nau
ku doria mulu kai malingainia na fatae 'uri, "Mulu kai rosulia te ne na
Kekedee Abu nia saea." Ma nao mulu si tangoa ta wane famanata ne lea
ka liufia ta wane ne famanata laugo.
7 Ma nao mulu si fia ne mulu talingai ka liufia tani wane. God kwate
'o'oni ana ru ki tafau fua mulu ne mulu too ana. Nia ne, nao mulu si bobola
fua fata naunau, sulia God taifilia go ne kwatea na ru nai ki fua mulu.
8 Kamulu manata garo sulia ne mulu too ana ru ki tafau ne mulu bobo
'urida. Ma kamulu ka manata garo laugo ana ne mulu fia ne kamulu too na
ana ru lea ki tafau. Ma mulu ka manata garo laugo ana ne mulu kwaisae
kamulu ne kingi ki, boroi ma kalu wane lifurongo ki ne nao. Aia, nau ku

✡ **3:19** Job 5:13 ✡ **3:20** Psalm 94:11

doria fua kada ne kai dao na fua mulu fuana tolae na laona 'initoe fua
kalu kai kingi laugo fai kamulu.
9 Nau ku saea ru nai, sulia nau ku fia ne God nia alu kalu, wane ni
lifurongo ki, kalu wane marabibi ki, dia wane ne kera ketoa fuana maee,
fua ne wane ki tafau fainia na 'ainsel ki laugo kera kai ada maelamalu.
10 Ma wane 'oro ki kera saea kalu oewanea ga 'amalu sulia na raoe
kalu fuana sa Jesus Christ. Boroi ma mulu saea kamulu lioto sulia mulu
famamana ana sa Jesus Christ. Ma kera saea laugo fua kalu ngwatautau.
Boroi ma kamulu saea ne kamulu nikila. Ma kera ka noni'ela amalu, boroi
ma kera ka fuusi baita lalau amulu.
11 Ma kalu ne, ana kada ne boroi, kalu fiolo ga 'amalu, ma kalu ka
maeliku ga 'amalu, ma maku kalu ki ka ta'a, ma kera ka namusi kalu,
ma nao laugo ta lume 'amalu.
12 Ma na nonimalu ka kulu na sulia na rao ngasilamalu. Aia, ana kada
wane ki kera fata ta'a amalu, kalu ka gania God fua ne kai falea kera. Ma
ana kada kera fulia ru ta'a ki amalu, nao kalu si fualida go.
13 Ma ana kada kera fata fali kalu, kalu ka olisida ana fatae lea ki. Ma
leka ka dao boroi ana kada ne, wane 'oro ki laona molagali kera saea ne
kalu dia na tafu.
14 Nao nau si kedea ru ne ki fua fa'ekelamulu, boroi ma nau ku doria
nau famanata kamulu. Sulia mulu dia wele nau ki ne nau ku kwaimani
ada.
15 Sui boroi 'ana wane 'oro ki kera ka famanata kamulu sulia sa Jesus
Christ, te wane go ne nia dia na maa kamulu. Sulia nau ku 'ainitalo ana
na Farongoe Lea ne mulu ka famamana ana, ma nau na wane dia ta maa
fua mulu.
16 Sulia nau ku dia na maa kamulu, nau ku gani kamulu fua mulu kai
dia nau ana na ru ne nau ku sasida ki.
17 Nau ku kwatea kau sa Timoti siamulu, fua mulu kai to sulia na falafala
nai. Nia dia na wele nau ne nau ku kwaimani ana, ma nia ka rao lea fuana
'Aofia. Sa Timoti ne kai 'adomi kamulu, fasia mulu ka manata buro ana
falafala 'o'olo ne bobola fua wane ne kera famamana ana sa Jesus Christ ki.
Nau ku rosulia na falafala 'o'olo nai, ma nau ku famanata ana 'i safitana
wane famamana ki tafau ne nau ku leka siada.
18 Aia, ma tani wane amulu, kera ka saea ne nao nau si leka lau mai fua
daolae to'omulu. Ma kera ka fata naunau 'asiana sulida talada.
19 Boroi ma, dia na 'Aofia nia doria, nau kai leka 'ali'ali kau siamulu. Ma
ana kada nau dao kau, nau kai ada to'ona dia wane ne kera fata naunau
ki kera too na ana nikilalae, ma nao lau fatae 'o'oni ki ga ana ne kera saea.
20 Kada God gwaungai fafi kulu, ru talingai nia nao lau fatae ki, boroi
ma na nikilalae nia.
21 Aia, ma te ne mulu doria? Dia nao mulu si kari abulo fasia abulo
ta'alae kamulu ki, nau kai leka mai siamulu fua balufilamulu. Boroi ma,
dia na sasi ru lamulu nia lea, na daolaku mai siamulu kai lea laugo, ma
nau kai fatainia fua mulu na kwaimanie nau fainia na kwaiofeie nau.

5

Na abulo ta'alae 'i safitana wane famamana ki 'i Korin

1 Aia, nau ku rongo ne te wane amulu ne abulolana nia ta'a 'asiana. Kera
saea na wane nai nia oeea gaa rua nia. Ma wane ne nao kera si famamana
ki boroi, kera nao si alafafia abulolae 'urinai.

2 Ma 'uta ne mulu ka fata naunau ga 'amulu, sui boroi 'ana ta wane
famamana ne ka sasi 'urinai. Ma nia lea fua mulu kai kwaimanatai. Ma
ka lea laugo dia mulu nao si alafafia fuana tolae 'i safitamulu.
3-4 Kada nai nau ku to tau boroi fasi kamulu. Boroi ma nia dia ga 'ana
ne nau ku to fai kamulu, sulia na manatalaku to fai kamulu. Ma nau ku
ketoa na wane ne sasia ru ta'a 'urinai. Nau ku bobola fuana ketolana sulia
na nikilalae nau fasia na 'Aofia kulu sa Jesus. Ana kada mulu ka oku, nia
dia nau ku to laugo fai kamulu, ma kalu ka too ana nikilalae fasia na 'Aofia
kulu sa Jesus.
5 Ma ana na nikilalae nai, nau ku fata talingai mulu kai luka na ana
wane nai fuana sa Saetan ne kai falia na nonina, fua na mangona kai
mauri fasia na kwaekwaee ne God kai kwatea ana maedangi na 'Aofia sa
Jesus kai oli mai.
6 Nao mulu si bobola fuana ne mulu kai fata naunau! Sulia kamulu
saitamana ne fatae be fata 'uri, "Te ka isi tu'u be nia kai dolalia kumu
ana beret tafau." Ma ka dia laugo ta wane ne abulolana ta'a saitamana ka
talaia wane 'oro 'asiana fua lekalae sulia.
7 Nia ne, mulu lafua wane ta'a ne dia isi fasi kamulu, fua nao ta ta'alae
'i safitamulu. Ma dia mulu rosulia na ru ne, mulu kai dia na beret falu
ne nao ta isi laona. Ma nau ku saitamana kamulu 'urinai na. Sulia ne na
fafanga kulu kwaimakwali na, sulia sa Jesus Christ dia na kale sipsip ne
kera afafu na ana fafanga Jiu ne kera saea ana "Daofa Liulae."
8 Ma sulia ne nia 'urinai, ana kada kulu fanga ana na fafanga ana "Daofa
Liulae," nao kulu si 'ania na beret 'ua ne too ana isi ana abulo ta'alae laona,
boroi ma kulu 'ania lalau na beret ne nao ta isi ana abulo ta'alae laona,
sulia na abulolaka 'o'olo tafau, ma na fatalaka ka mamana laugo.
9 Laona kekedee be nau ku kwatea kau fua mulu 'i nao,* nau ku saea kau
fua mulu nao mulu si 'ado lau fainia wane ne maurilada tio ana oeelae.
10 Ma nao nau si fata sulia wane ne nao kera si famamana ana God ne
maurilada to ana oeelae, naoma na wane ogalulumi, naoma na wane beli,
ma na wane ne kera fosia nunuiru ki. Suli dia kulu to laona molagali ne,
nia 'afitai fua kulu ka to fasia wane ta'a 'urinai ki.
11 Boroi ma, na ru be nau ku fata sulia nia 'uri, nao kulu si 'ado fainia
na wane ne kera saea kera famamana sa Jesus Christ, ma na maurilada
ka to ana oeelae, ma kera ka ogalulumi, ma kera ka fosia nunuiru ki, ma
kera ka fata ta'a sulia wane ki, ma kera ka kufia ru bubulo ki, ma kera ka
beli. Nao mulu si fanga fainia wane 'urinai ki.
12-13 Wane ne nao kera si famamana ana sa Jesus Christ, nao kulu si
bobola fua ketolada. God lalau ne kai keto kera. Boroi ma dia ta wane
akulu na wane famamana nia sasia ta ru ta'a 'urinai, kulu bobola fua
ketolana. Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, "Dia ta wane ta'a amulu to
laona okue kamulu, mulu kai eresia fasia okue fai kamulu."✡

6

Na kwaingengelae safitana wane famamana ki

1 Kada ta wane amulu nia kwaingenge fainia ta wane ne famamana
laugo, nao si lea fua nia leka siana wane kwaiketoi ki ne nao si famamana
ana sa Jesus Christ fuana fa'o'ololana. Boroi ma nia lea fua nia kai leka
lalau siana wane God ki, fua ne kera kai fa'o'olosia na ru nai.

---

* **5:9** Sa Paul kedea kekedee nai fua wane famamana ki 'i Korin, suifatai nia ka fi kedea buko 1 Korin. ✡ **5:12-13** Diutronomi 13:5

2 Tala'ana mulu saitamana go ana ne wane God ki kera kai ketoa wane ki
laona molagali. Ma sulia mulu bobola fua sasilae 'urinai, mulu saitamana
laugo ana ne mulu kai fa'o'olosia ga 'amulu ka ru ki ana kada ne.
3 Tala'ana mulu saitamana ga 'amulu ne kulu kai ketoa 'ainsel ki. Nia
ne, ka tasa 'asiana fua kulu ne kulu bobola fua fa'o'ololana ka ru ki ana
kada ne.
4 Dia ta wane amulu kwaingenge fainia ta wane laugo ne nia famamana,
nao nia si lea fua lekalae siana wane abu famamana ki fua fa'o'olosilana
ru nai.
5 Kada ta wane amulu nia leka siana ta wane kwaiketoi 'urinai, nia ta'a
'asiana ma na ru ni 'ekelae fafia. Nau ku fia alamia tani wane famamana
'i fere kamulu kera lioto, ma kera ka saitamana ga 'ada ana fa'o'ololana ru
ki safitamulu.
6 Boroi ma kamulu, ana kada ta wane nia kwaingenge fainia ta wane
laugo 'i safitamulu, nia ka leka siana na wane kwaiketoi ne nao si
famamana sa Jesus Christ fua fa'o'ololana. Ma ru nai nao si lea!
7 Ma ana kada ne mulu kwaingenge fai kamulu kwailiu, nia fatainia ne
nao mulu si ro go sulia na kwaidorie sa Jesus Christ. Na kwaikefusie ne
mulu sasia ana kada ne 'i maana wane abu famamana ki, nia nao si lea.
Nia te lea dia mulu kai alamatainia wanefuta kamulu ki kera ka fulia ru
ta'a ki amulu, ma kera ka ngalia ru kamulu ki, ma nao mulu si leka fuana
wane kwaiketoi ki.
8 Boroi ma mulu wane ne famamana ki, mulu sasi ta'a fua mulu kwailiu,
ma mulu ka beli kamulu kwailiu na.

Mulu kai to fasia oeelae

9 Kamulu saitamana wane ne abulolada ta'a ki, 'afitai kera ka to laona
toae ne God kai gwaungai fafia. Nao mulu si famamana ana ta sukee.
Wane ne kera to ana oeelae, ma wane ne kera fosia na nunuiru ki, ma na
wane oee ki, ma welewane ne kera oee fainia welewane ki, ma keni ki ne
kera oee fainia laugo keni ki,
10 ma wane beli ki, ma wane ogalulumi ki, ma wane ne kera ku bubulo
ana waeni, ma wane ne kera fata ta'a ki sulia wane 'e'ete ki, ma wane
kwaigae ki, wane nai ki nao ta wane ada si ru laona toae ne God kai
gwaungai fafia.
11 Ana kada be suina kau, tani wane amulu ne abulolamulu 'urinai.
Boroi ma ana kada ne, God manatalugea na abulo ta'alae kamulu ki, ma
mulu ka falu na fasia na abulo ta'alae kamulu ki, ma God ka kwalo kamulu
na fua nia talana. Sulia na 'Aofia kulu sa Jesus Christ fainia na Anoeru God
kulu keroa kwate kamulu ka 'o'olo na.

Mulu kwatea na noni mulu fua God

12 Ta wane amulu fata 'uri, “Nau ku saitamana nau sasia ga 'aku ru ki
tafau.” Nau ku olisi 'uri ana, “Sui boroi 'ana 'oe saitamana sasilana ru ki
tafau, ru ki tafau nao si lea fuamu.” Nau laugo, nau ku saitamana nau
ku sasia ga 'aku ru ki tafau. Boroi ma nao nau si alamatainia ta ru ka
gwaungai fafi nau.
13 Ma ta wane amulu lau ka fata 'uri, “Na fanga ru na fuana guina wane,
ma na guina wane ru na fuana fanga.” Nau ku rokisi 'uri laugo ana, “God
kai fasuia na fanga fainia na guina wane.” Ka 'urinai laugo, na noni kulu
nao lau ru fuana oeelae, sulia na 'Aofia nia saungainia noni kulu fua nia
talana. Ma na 'Aofia ka ada sulia laugo noni kulu.

14 God ka taea na 'Aofia sa Jesus fasia na maee, ma nia kai taea noni kulu
laugo ana nikilalae baita nia.
15 Mulu saitamana kulu wane ne kulu famamana ki, noni kulu nia ta bali
ga ana nonina sa Jesus Christ. Nia ne, nao si bobola fua kulu kai sasia ta
ru ana ta bali ana nonina sa Jesus Christ fua 'adolae fainia ta keni sesele!
16 Tala'ana mulu kai saitamana ne dia ta wane tio fainia na keni sesele,
na ro nonidaro alua na te noni. Sulia ne Kekedee Abu be fata madakwa
ana ka 'uri, “Ro wane ne ki keroa alua na te noni ru.”✡
17 Aia, ma na wane ne famamana ana 'Aofia sa Jesus, na maurilana fainia
na maurilana sa Jesus keroa alua go te ru.
18 Mulu kai to fasia na oeelae. Ta'alae ki tafau ne wane ki fulida nao si
falia go nonida, boroi ma wane ne kera to ana oeelae ki kera falia nonida
talada.
19 Tala'ana mulu ka saitamana go ana ne noni kulu na kula ni tolae na
Anoeru Abu ne God kwatea fua kulu. 'Urinai, nao lau kulu tala kulu ne
gwaungai fafia noni kulu, sulia kulu ne ru God ki.
20 Sulia God nia foli kulu ana na maelana Wele nia. Nia ne, ru ki tafau
ne mulu sasia ana noni mulu, mulu kai sasi lea ana fua fuusi 'inito ana
God.

7

Famanatalae sulia na araie

1 Aia, nau ku kedea na kau na lulae nau sulia ledilae kamulu ki be mulu
kekede ma mulu ka ledia mai. Kamulu ledi 'uri, “'Uri ma, nia lea fuana
wane nao si tio fainia 'afe nia?”
2 Ma nau ku saea, nia lea fuana wane ki tafau kera ka too ana 'afe ki, ma
ka lea laugo fuana keni ki tafau kera ka too ana arai ki, sulia wane 'oro ki
kera oee.
3 Ma nia lea fuana arai ka tio fainia na 'afe nia. Ma ka lea laugo fuana
'afe ka tio fainia na arai nia. Sulia nao nia si lea fuana ta wane 'adaro ka
noni'ela ana ta ai.
4 Sulia ne na keni nao si baita ana nonina talana, boroi ma na arai ne
nia baita ana 'afe nia. Ka 'urinai laugo fuana wane, nia nao si baita fuana
nonina 'ana talana, boroi ma na 'afe nia laugo ne baita fuana.
5 Nia nao si lea fua keroa ka to 'e'ete fasi keroa kwailiu. Sui boroi 'ana
ka 'urinai, dia keroa alafafia fuana tolae fasia tio okue fuana ta kada tu'u
fua ne keroa ka foa ngangata, nia lea ga 'ana. Sui 'ali'ali laugo keroa ka oli
keroa ka tio oku lau, fasia sa Saetan ka liufi keroa ana ilitoe ki, sulia nia
ngwaluda fua mulu fuana rolae sulia na kwaidorie ta'a ki.
6 Mulu fafurongo lea: Nau ku alamatainia ne keroa kai to fasia tio okue
fai keroa kwailiu sulia ta ka kada kokoru. Boroi ma nao nau si fata talingai
ne kamulu kai sasi 'urinai.
7 Laona manataku talaku, dia wane ki tafau ka to dia nau ne nao si too
ana ta 'afe, nia lea. Boroi ma nau ku saitamana na kwatee ne God kwatea
fua kulu nao si bobola tafau. Sulia na kwatee nia fuana tani wane nia
ngwaluda fuana tolae taifilida. Ma na kwatee nia fuana tani wane lau, nia
ngwaluda fua kera kai to oku laona araie.
8 Kada nai nau ku fata fuana 'oru wane ki ma na gwa 'oru keni ki, nau
ku saea nia lea 'asiana dia mulu kai sasi suli nau ne nao nau si arai.
9 Boroi ma, dia nia 'afitai fua tani wane amulu fua mulu ka noni'ela ana
kwaidorie kamulu ki ana noni, nia lea fua mulu kai 'afe ma mulu kai arai.

✡ **6:16** Jenesis 2:24

Sulia nia lea fua mulu kai arai 'amulu ma mulu kai 'afe 'amulu fasia mulu
ka too ana 'afitaie ana kwaidorie ana noni.
10 Kada nai laugo nau ku fata fua mulu ai ne mulu arai tafau ma mulu
ka 'afe tafau na ki, nau ku saea na taki ne nao lau sulia lioku, boroi ma na
taki na 'Aofia lalau. Na 'afe nao si fasia na arai nia.
11 Ma dia ta 'afe ka fasia na arai nia, lea fua nia ka oli mai fua ne keroa
ka to oku lau. Ma dia nao, nia si bobola fua nia ka 'afe lau. Ma na wane
nao si lukasia 'afe nia.
12 Nau ku fata lau fua mulu wane famamana ne mulu adea ta ai ne nao
si famamana. Nau ku saea na fatae nau na talaku ga 'ana, ma nao lau na
fatae talingai na 'Aofia. Dia ta wane famamana ana sa Jesus Christ, ma nia
ka too ana 'afe ne nao si famamana, ma na keni nao si lukasia arai nia, na
wane nai laugo nao si lukasia na 'afe nia.
13 Ma ka 'urinai laugo fuana keni ne famamana. Nao nia si lukasia arai
nia ne nao si famamana dia na arai nia doria keroa ka to oku.
14 Nao 'oe si fasia sulia ta keni famamana, ma na arai nia nao si
famamana, God kai fafalua laugo na arai nia, sulia na 'afe nia. Ma 'urinai
laugo, God ka fafalua na keni ne nao si famamana sulia na arai nia ne
famamana ana sa Jesus Christ. Dia ru nai nao si mamana, wele keroa ki
dia wele na wane ne nao si famamana. Boroi ma kulu saitamana na ne
wele keroa ki wane God ki na.*
15 Dia ta ai amulu too ana ta arai naoma ta 'afe ne nao si famamana, ma
na arai nai naoma na 'afe nai ka fasia na, mulu kai alamatainia fua nia ka
leka na 'ana. Sui boroi 'ana God alamatainia na ru nai , nia dori kamulu
ka to ana aroaroe fainia 'afe naoma na arai ne nao si famamana sa Jesus.
16 Sulia wane ne kera famamana ki, nao kera si saitamana lea ana ne
'afe nia naoma arai nia kai famamana, naoma dia nao ka nao go.
17 Wanefuta nau ki, tolamulu nia 'uta kada ne mulu famamana ana God,
nia nao si lea ne mulu kai talana. Nia ne na 'Aofia nia doria. Nia na ne
famanatalae nau fuana wane famamana ki ana fere ki tafau.
18 Sulia nia 'urinai, ta wane ne ka 'ole 'unge sulia na falafala wane Jiu
ki, dia nia ka famamana ana sa Jesus Christ, nao nia si lafua na maetoto
nai ana 'ole 'ungelae. Ma ka 'urinai laugo, dia na wane ne nia nao lau Jiu,
ma nia ka famamana ana sa Jesus Christ, nao nia si 'ole 'unge.
19 Dia ta wane ka 'ole 'unge naoma ka nao, nia si 'initoa go ana. Sulia na
ru 'initoa ne, nia ro lalau sulia taki God ki.
20 Kamulu tafau, mulu kai leka sulia tolae ne mulu to mai ana 'i nao ana
kada God rii 'uri kamulu.
21 Sulia nia 'urinai, dia 'oe ne wane rao 'o'oni ana kada 'oe famamana,
nia lea ga 'ana, 'oe uu ngasi na. Boroi ma, dia ka ngwaluda fuamu 'oe to
sakwadola, 'oe kwate 'oe talamu fua 'oko to sakwadola.
22 Kada na 'Aofia rii 'uria na wane ne rao 'o'oni, nia alu nia ka sau ana
wane sakwadola na 'Aofia. Ma ka 'urinai laugo na wane to sakwadola ne
sa Jesus Christ ka rii 'uria, nia ne wane rao 'o'oni sa Jesus Christ.
23 Aia, God foli kamulu ana na maelana sa Jesus Christ. Nia ne, nao mulu
si rao 'o'oni fuana wane ki.
24 Wanefuta nau ki, na tolae 'uta ne mulu to mai ana kada kamulu
famamana God, nao si lea fua mulu ka talana, boroi ma mulu kai to lea
fainia God.

---

* **7:14** Na wane 'i Korin ki kwaisae dia na wane famamana adea na keni nao si famamana, nia fasua arai nia. Ka 'urinai boroi, sa Paul saea laona verse 12 ka dao ana 14, nao nia si mamana.

25 Aia, na ledilae kamulu sulia na wane ne nao si too 'ua ana ta 'afe
naoma ta ai ne nao si too 'ua ana ta arai, nao nau si too ana ta taki fasia
na 'Aofia. Boroi ma, nau ku kedea na manatalaku ga 'ana, ma mulu ka fito
aku sulia nau na wane ne 'Aofia kwaimanatai aku.
26 Ma na manata nau nia 'uri: Sulia kulu wane famamana ki kulu dao
to'ona 'afitaie baita ana kada ne, nia lea ne dia mulu kai to ana tolae ne
mulu to mai ana 'i nao.
27 Nia ne, dia ta wane too na ana 'afe, nao nia si fasia na. Ma dia ta wane
nao si too 'ua ana ta 'afe, nao nia si nani 'uria ta keni fuana adelana.
28 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, dia ta wane ka arai, nia nao si abulo garo
go. Ma ka 'urinai laugo, dia ta keni ka 'afe, nia nao si abulo garo go. Aia,
sulia te ne nau ku saea fua mulu nia ka lea dia nao mulu si arai ma nao
mulu si 'afe, sulia nau ku doria fua nao kamulu si too ana 'afitaie 'oro ana
molagali.

29 Aia, wanefuta ki, na fadalana fatae nau 'uri: Na maurilakulu nao si
tau go laona molagali ne. Nao go ta ru ana dia 'oe arai naoma ka nao.
30 Nao go ta ru ana dia 'oe angi, naoma 'oe ngwaela, naoma 'oe foli,
naoma 'oe si too go ana ru ki.
31 Nia ka 'urinai laugo, na wane ne manata 'abero sulia ru ana molagali
ki, kera nao si sasi lau dia ne ru nai ki baita laona maurilada, sulia na
molagali ne karangi ka suina.

32 Aia, nau ku doria ne na 'afitaie laona molagali ne nao si fa'abero
kamulu. Na wane ne nao si arai, nia 'abero go ana na raoe fuana 'Aofia.
Nia doria faeelelana 'Aofia.
33 Boroi ma na wane ne arai, nia manata 'asiana sulia ru ki ana molagali,
sulia nia doria faeelelana 'afe nia.
34 Ma ana kada ki tafau nia manata sulia ro ru ki, na kwaidorie na 'afe
nia ma na kwaidorie na 'Aofia. Ma ka 'urinai laugo, na keni ne nao si
too ana arai, nia manata go 'uria na raoe fuana 'Aofia, sulia nia kwatea na
maurilana ma na nonina fuana God. Boroi ma dia ta keni too ana arai, nia
ka manata ga 'ana sulia na ru ki laona molagali, sulia nia doria faeelelana
arai nia.
35 Ma nao nau si saea ru nai ki fuana kwatelana 'afitaie fua mulu. Boroi
ma, nau ku saea ru nai ki, sulia nau ku doria 'adomilamulu, fua mulu kai
rao lea, ma mulu kai kwaimani ana 'Aofia, ma nao lau ru fua luilamulu.

36 Aia, dia ta wele daraa too ana ta keni sari ne kera alu fafia fuana, ma
dia na kwaidorie nia ana noni 'e baita 'asiana, ma nia ka doria adelana na
keni sari nai, nia lea fuana nia ka adea 'ana. Ma dia nia adea na keni nai,
keroa si abulo ta'a go.
37 Boroi ma, dia wele daraa nai ka noni'ela ana araie, ma dia nia ka
saitamana dau fafia na kwaidorie nia ana noni, nia lea fua nia nao si adea
ta keni sari.
38 Nia ne, kai lea ga 'ana dia kamulu arai ma mulu ka 'afe. Boroi ma nia
lea ka tasa dia nao mulu si arai naoma mulu si 'afe.

39 Aia, ma dia ta keni ka too ana arai, nao si lea fua nia ka lukasia arai
nia. Boroi ma dia na arai nia ka mae, na keni nai saitamana ka 'afe lau
fua ta wane ne nia doria, boroi ma wane ne nia famamana ana sa Jesus
Christ dia nia laugo.
40 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, dia nia nao si 'afe lau, nia kai eele ka
tasa. Nia ne manataku ga 'ana 'urinai, boroi ma nau ku fia na Anoeru Abu
God na ne fatainia fuaku.

8

Famanatalae sulia na fanga ne kera afafu ana nunuiru ki

1 Aia, nau ku kedea ku olisia kau na ledilae kamulu sulia na fanga ne
kera afafu ana nunuiru ki.
Nia mamana, kulu tafau go kulu saitamana ru 'oro ki sulia God. Sui
boroi 'ana ka 'urinai, nia nao si lea fua kulu ka naunau sulia saitamarue
kulu ki. Boroi ma, kwaimanie ne kwate ma kulu ka kwai'adomi akulu
kwailiu.
2 Ma sa ti ne ka saea nia saitamaru 'asiana, nia nao si saitamana go ana
ta ru.
3 Boroi ma na wane ne kwaimani ana God, God saitamana.
4 Iu, sulia na fanga ne kera afafu ana nunuiru ki, kulu saitamana nunuiru
ki, nao kera si mauri mamana. Sulia kulu saitamana taifilia God go ne
mamana.
5 Sui boroi 'ana tani wane kera ka fosia ru 'oro ki 'i langi ma laona
molagali, ma kera ka saea ru nai ki ne god ki ma na 'aofia ki,
6 kulu saitamana te God go ne to, ma nia na Maa ne saungainia ru ki
tafau, ma kulu ka mauri fua ne kulu kai rao fuana. Ma kulu too ana te
'Aofia go sa Jesus Christ ne 'adomia God fuana saungailana ru ki tafau, ma
nia ka kwatea laugo na maurie fua kulu.
7 Ma tani wane ne kera famamana, nao kera si saitamana go ana na
nunuiru ne nao lau ru mamana ki. Ma sulia tau na mai, kera ada to'ona
wane ki kera fosia nunuiru 'oro ki, kera ka manata ne na fanga ne kera
afafu ana nunuiru ki, nia fanga na ana nunuiru ki. Ma ngwaluda fua kera
ka kwaimanatai dia kera 'ania na fanga 'urinai, ma kera ka fia ne kera
fulia ru ta'a ma kera ka bilia 'i maana God.
8 Boroi ma nau ku saea fua mulu, 'afitai fuana ta fanga ka kwai'adomi
akulu fuana faeelelana God. Sulia dia kulu 'ania ta fanga, nia ru 'o'oni ga
'ana ana God, ma dia nao kulu si 'ania, nia nao si 'e'ete go.
9 Sui boroi 'ana ka 'urinai, mulu kai ada suli kamulu, fasia mulu ka sasia
tani wane famamana kera ka sasia ta ru ne manatalada talada saea fuada
ne kera garo fua sasilana.
10 Mulu kai madafi kamulu fasia ru ne ka fuli: Wane famamana ne kera
manata sulia ne nia garo fuana 'anilana fanga ne kera afafu ana nunuiru
ki. Ma kera ada to'ona mulu 'ania fanga nai laona beu abu na nunuiru.
Kamulu saitamana nia nao si garo fuana 'anilana fanga 'uri ki. Boroi ma
mulu kai raduda fuana 'anilana fanga ne kera afafu ana nunuiru, ma kera
kai sasia ru ne mangoda saea fuada nia garo.
11 Ma 'urinai na wanefuta kamulu ne famamanae nia si nikila 'ua, na
maurilana kai ta'a, sulia na abulolamulu ana saitamaru lamulu. Ma wane
nai, sa Jesus Christ mae na fuana.
12 Kada mulu fulia ru ta'a ana tani wane famamana ana radulada fuana
fulilana ru ne kera manata sulia nia garo, mulu fulia ru ta'a laugo ana sa
Christ.
13 Nia ne, 'afitai 'asiana nau ku 'ania ta fanga ne wanefuta nau ada to'ona
ma ka leka garo. Sulia nao nau si doria ne nau kwatea ta wanefuta 'aku
ka sasia ta ru ne manatana talana saea fuana ne nia garo fua sasilana.

9

Nikilalae ma raoe Lifurongo ki

1 Aia, nau ne, nau ta wane aluge. Ma nau ne ta wane lifurongo, ma nau
ku ada to'ona na sa Jesus na 'Aofia kulu. Ma mulu famamana ana 'Aofia
sulia na raoe nau fuana.
2 Nia ne, mulu ka saitamana nau na ne ta wane lifurongo, boroi 'ana
tani wane kera saea nao. Mulu saitamana tafau na, sulia na famamanae
kamulu ki ana na 'Aofia ne fatainia nau ta wane lifurongo mamana.
3 Ana kada tani wane kera balufi nau, nau ku olisi 'uri ada:
4 Nau ku too ana nikilalae fuana ngalilana fanga ma na kulae fasia sa
tifaida ne nau ku famanata kera. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau si ngalia.
5 Ma nau ku too ana nikilalae fuana sasilae sulia sa Pita fuana tani
lifurongo, ma wanefuta sa Jesus ki, ne kera too ana 'afe famamana ki ne
kera leka faida ana lekalada. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau nao si too ana
ta 'afe.
6 Sa Banabas fai nau, karo too laugo ana nikilalae dia tani lifurongo
fua ngalilana malefo fua karo si 'abero ana raoe 'e'ete. Sui boroi 'ana ka
'urinai, karo rao laugo fuana folilana fanga karo ki.
7 Ma ta wane ni omee boroi, nia nao si sasia na raoe 'e'ete fuana folilana
na fanga nia. Ma ta wane ne nia fasia mege ru ki, nia saitamana 'anilana
na fueru ana 'ai ne nia fasida ki. Ka 'urinai laugo fuana wane ne ada sulia
na sipsip nia ki, sulia nia saitamana ka ngalia laugo tani susu fua kufilana.
8 Ma nao lau ru nai ki taifilida ne nau ku fabolotania ana ru ki laona
molagali ne. Sulia taki fasia sa Moses ki saea laugo ru nai.
9 Sulia laona taki sa Moses ki, nia fata 'uri, “Na buluka ne rao fuana
urilana na mege ru ki, nia saitamana ka 'ania tani ru, ma nao 'oe si bokota
ngiduna.”✡ Ma God nao si fata ana ru nai sulia buluka ki ga 'ana.
10 Boroi ma nia fata laugo suli kalu wane famanata ki ana Farongoe Lea.
Nia na ne, wane fasia na mege ru ki ma na wane ne ka ngeda ru, keroa
tafau go ne keroa kwaimakwali fua ngalilana tani fue 'ai ana kada ana uni
'ai maua.
11 Ka 'urinai laugo fua malu, sulia kalu fata taloania na Farongoe Lea
fua mulu dia ta wane be fasia na mege ru laona ano. Nia ne, lea fuana
kalu ka ngalia ru lea ki fasi kamulu fuana maurilamalu laona molagali ne.
12 Ma dia tani wane ne famanata kamulu kera bobola fuana ngalilana
ru nai ki fasi kamulu, tama kalu bobola ka tasa fuana ngalilana ru nai ki
fasi kamulu. Sui boroi 'ana karo ka too ana nikilalae 'urinai, nao karo si
gani kamulu go 'uria ta ru, sulia karo nonimabe fuana liulae laona 'afitaie
ki, fua wane 'oro ki kera kai rongo 'ali'ali ana Farongoe Lea sulia sa Jesus
Christ.
13 Kamulu saitamana wane ne kera rao laona Beu Abu God, kera ngalia
fanga kera ki fasia laona Beu Abu God, sulia kera 'ania afafue ki fasia na
fulifue nai.
14 Ka 'urinai laugo, na 'Aofia ka saea wane ne kera farongo ana Farongoe
Lea, kera bobola kera ka ngalia ru ki fuana maurilada laona molagali fua
raoe nai.
15 Sui boroi 'ana nau ku too ana nikilalae fuana ngalilana ru nai ki fasia
wane ne nau ku famanatada ki, nao nau si gania ta ru fasia ta wane. Ma 'i
ta'ena, nau nao si kedea na ru ne fua ne nau ku ngalia ta ru. Nau ku fata
lea aku talaku, sulia nau si ngalia ta ru fasia wane ne nau ku famanatada
ki. Ma ka lea dia nau ku mae ana fioloe suifatai nau ku fi gani kamulu

✡ **9:9** Diutronomi 25:4

'uria ta ru, sulia nau nao si doria na fata lea laku ka alua ga 'ana ta ru
'o'oni 'urinai.
16 Ma nao si ngwaluda fua nau ku fata naunau sulia na 'ainitalolae
ana na Farongoe Lea, sulia na 'Aofia eresi nau fuana sasilana. Nia ne,
kwaekwaee nia fuaku kai baita dia nao nau si farongo ana Farongoe Lea.
17 Dia nau ku 'ainitalo sulia na kwaidorie nau, nia ngwaluda fua nau
ku ngalia na malefo. Boroi ma nao nau si makwalia ta malefo, sulia God
fito'oku fuana sasilana na raoe ne nia eresi nau mai 'uria.
18 Aia, te ne kwaiarae nau fuana raoe ne? Na kwaiarae nau, nia ne fuana
farongoe ana Farongoe Lea fuana wane ki, ma nao nau si ngalia ta folifolie
fuana te ne nau ku sasia, sui boroi 'ana ka bobola fuana ganilae 'uria tani
ru fuaku.
19 Ru ne fadaa ana ne nao ta wane si usungai nau fua rolae suli nia, suli
nia foli nau. Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau ku rao nikila fuana wane ki
tafau dia ta wane rao, fua ne wane 'oro ki kera kai famamana sa Jesus
Christ.
20 Nia ne, ana kada nau ku to fainia wane Jiu ki, nau ku rosulia falafala
Jiu ki, fua nau ku kwai'adomi ada fuana famamanae. Ma sui boroi 'ana
nao nau si to farana taki sa Moses ki, nau ku ro laugo sulia dia kera, fua
ne nau 'afida fua famamanae.
21 Nia 'urinai laugo ana kada nau ku to fainia wane nao lau Jiu ki, nau
ku rosulia falafala kera ki, ma nao nau si rosulia falafala Jiu ki, fua ne nau
'afida fua famamanae. Ma nao nau si saea ne nau ku aburongo ana taki
God ki, sulia nau ku ro lalau sulia taki sa Jesus Christ ki.
22 Ma ka 'urinai laugo, ana kada nau ku to fainia na wane ne famamanae
kera ki nao si nikila 'ua, nau ku to dia kera laugo, fua ne nau ku 'afida.
'Urinai, ana falafala 'oro ki, nau ku to dia wane ki tafau, fua ne nau 'adomia
tani wane ada 'uria famamanae ana sa Jesus Christ.
23 Nau ku sasia ru nai ki, fua ne wane 'oro ki kera kai famamana ana
Farongoe Lea, ma nau ngalia ru lea ki ne Farongoe Lea fata sulia.

Dau fafia maurilamulu

24 Aia, kamulu saitamana dia na laee , wane 'oro ki ne kera lae, boroi
ma te wane go ne liufida ma ka ngalia na kwaiarae. Aia, kamulu wane
ne famamana sa Jesus Christ, mulu kai rao nikila 'uria rolae sulia na
kwaidorie God dia ta wane ne lae 'ali'ali ka tasa ana laee, fua God kai
kwaiara kamulu.
25 Aia, ma na wane ne doria leka ana laee, nia kai dau fafia nonina
talana, fua ne nonina kai bobola fua lae 'ali'ali, ma nia kai ngalia ta
kwaiarae ne saitamana kai funu ga 'ana. Ma wane ne kulu famamana
ki, kulu kai dau fafia noni kulu talaka fua kulu kai ngalia na kwaiarae ne
toto firi.
26 Nia ne, nau ku dau fafia noniku talaku dia ta wane ne lae 'ali'ali ma
ka leka 'o'olo 'uria kula ni fasuilana laee. Ma nau ku dia laugo ta wane ne
firu 'ana kwaikumulie ma na kumue nia ki nao si tala na.
27 Ma nau ku dau fafia noniku, fasia nau na wane ne nau ku famanata
wane ki boroi, God nao si kwaiara nau go.

10

Wane famamana ki nao mulu si fosia nunuiru ki

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu ka manata sulia kobora kulu ki wane Jiu ki.
Ana kada God talaida ana na gwa salo, ma kera ka leka tofolo ana asi.
2 Nia dia kera siuabu ana gwa salo fainia na asi fua kera na fafurongo
sa Moses ki.
3 Ma kera tafau go ne kera 'ania fanga God kwatea fuada,
4 ma kera ka kufia laugo na kafo ne nia kwatea fuada. Sulia kera kufia
na kafo ne leka mai fasia na fau ne God nia kwatea fua ka leka faida. Ma
na fau nai na ne sa Jesus Christ, ma nia nao si leka na fasida.
5 Ma sui boroi 'ana God ka kwai'adomi ada 'urinai, abulolada ta'a, ma
God nao si eele sulia 'orolada abulolada ta'a. Ma sulia ru nai, kera ka mae
laona lofaa 'eke'eke ne kera liu ana.
6 Ma ru nai ki ka fuli 'urinai fuada fua ne ka kwatea na fabasue fua kulu
ana te ki ne kai dao mai fua kulu dia kulu sasi sulida 'uria dorilana ru ta'a
ki,
7 ma fua fosilana nunuiru ki dia tani wane ada kera sasia mai 'i nao.
Sulia na Kekedee Abu be saea, “Kera to fua fangalae, ma kera ka ku baita,
fainia oeelae dia wane baliburi ki.”✡
8 Ma kulu ne, nao kulu si sasia oeelae ki dia tani wane Israel ki mai 'i
nao, sulia God kwatea kwaekwaee fuada ma ro akwala ma olu to'oni wane
ada kera ka mae ana te maedangi.
9 Ma nao kulu si ilito'ona na 'Aofia dia tani wane ada ne sasi sulia abulo
ta'alae kera ki, ma na fa baeko tolo ka 'aleda kera ka mae.
10 Ma nao kulu si 'uga, sulia tani wane ada kera sasi laugo 'urinai, ma
God ka kwatea mai na 'ainsel fua saungilada.
11 Ma osingana te ne ru nai ki ka fuli fuada fua wane ki tafau kera kai
saitamana sasilana ru 'urinai ki, God nao si eele go sulia. Ma fatae nai ki
ka to na laona Kekedee Abu fua fata fabasue fua kulu ne kulu to laona
maedangi 'isi ki.
12 Aia, ma na wane ne fia ne na famamanae nia nikila, nia ka madafia,
fasia nia ka fulia laugo ta ru ta'a.
13 Ana kada mulu dao to'ona ilitoe, nia nao lau ta ru falu, sulia wane
'e'ete ki boroi dao laugo to'ona ilitoe 'urinai ki. Ma God ka kwai'adomi ana
wane ne kera fito'ona ki, sulia nia nao si luka amulu fua ilitoe ne kai liufia
nikilalae kamulu ki. Ma ana kada mulu dao to'ona ilitoe, God kai kwatea
na nikilalae fua mulu fua ne mulu kai noni'ela ana abulo ta'alae.
14 Nia ne, kwaimani nau ki 'ae, mulu kai to fasia na fosilana nunuiru ki.
15 Aia, ma mulu wane lioto ki na. Nia ne, mulu kai manata lea sulia fatae
nau ki, ma dia mulu alafafia, mulu ka rosulia.
16 Aia, ma sulia na Fanga Abue, ana kada kulu ku ana titiu, kulu 'ado
fainia ana 'abuna sa Jesus Christ. Ma na beret ne kulu ngiia, kada kulu
'ania, kulu 'ado na fainia ana nonina sa Jesus Christ. Ma kulu tangoa God
sulia ru nai ki.
17 Ma te lifu beret go ne sa Jesus. Sui boroi 'ana kulu ka 'oro, kulu te
noni go, sulia kulu 'ado ga ana te lifu beret nai.
18 Aia, mulu ka manata sulia wane Jiu ki. Kada tani wane ada ne kera
'ania te ne kera afafu ana God fafona fulifue, kera 'ado laugo ana fosilana
God.
19 Nau ku saea nunuiru ki ma na fanga kera afafu ana nunuiru nao si
'initoa. Sulia kulu saitamana ru nai ki ru 'o'oni ki ga 'ana.

✡ **10:7** Eksodas 32:6

20 Ma nau ku saea, ana kada kera afafu ana nunuiru, kera fosia anoeru
ta'a ki, ma nao kera si fosia go God. Nia ne, nao nau si doria mulu kai 'ado
fainia anoeru ta'a ki.
21 Sulia nao mulu si bobola fuana kulae ana titiu na 'Aofia ana Fanga
Abu ma fasia na titiu anoeru ta'a ki laugo. Ma nao mulu si bobola fuana
'anilana na Fanga Abu na 'Aofia fainia na fanga anoeru ta'a ki laugo.
22 Dia kulu sasi 'urinai, na 'Aofia kai guisasu fua kulu. Ma nao kulu si
bobola fua uulae 'usia na kwaekwaee nia.
23 Tani wane kera fata 'uri, “Kulu saitamana sasia ga akulu ru ki tafau
ne kulu doria, sulia nia nao si abu go fua kulu.” Boroi ma nau ku saea,
“Ru ki tafau nao si lea, ma ru ki tafau nao si kwai'adomi akulu kwailiu.”
24 Nao kulu si manata ga 'akulu sulia te ki ne lea fua kulu ga 'ana. Boroi
ma kulu kai manata laugo sulia te ne 'adomia laugo wane 'e'ete ki.
25 Nia lea ga 'ana fua 'anilana te ne mulu folia 'i maana usie. Ma nao
mulu si manata 'abero sulia na ru nai leka mai fasia 'i fai.
26 Nao ta fanga ne abu fua kulu ka 'anilana, sulia na Kekedee Abu be
saea, “Na molagali ma ru ki tafau 'i laona, ru 'Aofia ki tafau go.”✡
27 Ma dia ta wane ne nao si famamana sa Jesus Christ sae 'oe fuana
fangalae 'i lume nia, ma 'oe leka, 'ania te ki ne nia kwatea fuamu fua
'anilana. Nao 'oe si manata 'abero 'uria ledilana dia na fanga ne kera
afafu ana nunuiru.
28 Boroi ma dia ta wane saea fuamu, “Na fanga ne kera afafu ana
nunuiru ki,” 'urinai nao 'oe si 'ania fanga nai, fasia na manatana wane
nai ka manata ruarua.
29 Ana manatae wane 'oe nia lea ga 'ana, boroi ma manatana ta wane
'e'ete ne kamulu nao si falia.
Aia, ta wane ledi 'uri aku, “Dia nao ta fanga si abu fuaku, 'uta ne nao
nau si bobola fua 'anilana sulia manatana ta wane 'e'ete?
30 Ma dia nau ku tangoa God fafia fanga nau, 'uta ne ta wane 'e'ete ka
balufi nau fafia na fanga ne nau ku tangoa God fuana?”
31 Aia, nau ku olisia nau ku 'uri: Ru ki tafau ne 'oe sasia, ma dia 'oe fanga,
naoma 'oe ku, 'oe sasia ru nai ki tafau fua ne wane ki kera kai tangoa God.
32 Mulu kai to ana tolae ne nao si kwatea ta 'afitaie fua ta wane Jiu,
naoma ta wane ne nao lau Jiu, naoma fua ta wane famamana ana God.
33 Mulu kai dia nau, sulia nau ku sasi 'uria faeelelana wane ki tafau ana
ru ne nau ku sasida ki. Nao nau si manata 'uria faeelelaku talaku, boroi
ma nau ku manata 'uria faeelelana wane ki tafau, fua kera kai too ana
maurie firi.

11

1 Nia ne, mulu ka to dia nau, dia laugo ne nau ku to dia sa Jesus Christ.

Falafala 'o'olo sulia folae

2 Nau ku tango kamulu sulia mulu manata to'oku sulia maedangi ki
tafau, ma mulu ka leka sulia na famanatalae ne nau ku kwatea fua mulu.
3 Ma nau ku doria mulu kai saitamana sa Jesus Christ nia gwaungai fafia
wane ki tafau, ma arai ki kera ka gwaungai fafia 'afe kera ki, ma God ka
gwaungai fafia sa Jesus Christ.
4 Dia ta te wane nia 'afua gwauna kada nia foa naoma ka farongo ana
fatalana God, nia fatu'ua Christ na nai.

✡ **10:26** Psalm 24:1

5 Boroi ma dia ta keni nao si 'afua gwauna kada nia foa naoma kada
nia farongo ana fatalana God, nia fatu'ua na arai nia. Nia bobola ga 'ana
fainia 'afe ne sufi kori ana ifuna gwauna tafau. Na keni ne ka sasi 'urinai,
nia dia ta keni ne kera sufi koria ifuna fuana fa'ekelana.
6 Kada nia nao si 'afu fafia na gwauna, nia dia nia sufi kori ana ifuna.
Nia ne, lea fua keni ka alua na ru fua 'afulae fafia na gwauna, sulia ru ni
'ekelae fuana keni ka sufia ifuna naoma ka sufi kori ana ifuna.
7 Aia, ma welewane ki ne, nao si 'afu fafia gwauda, sulia God saungainida
dia nia talana, ma kera ka fatainia na 'initoe nia. Ma keni ki, kera ka
fatainia na 'initoe welewane ki.
8 Sulia kada God saungainia na welewane eteta, nao lau keni ne fafuta
nia. Ma na keni eteta, God ka saungainia fasia na nonina na welewane
eteta.
9 Ma God nao si saungainia na welewane fuana 'adomilana na keni.
Boroi ma nia saungainia na keni fuana 'adomilana na welewane.
10 Nia ne, keni ki kera ka too ana ru fuana 'afulae fafia gwauda fua 'ainsel
ki boroi kera ka saitamana keni ki kera fuusi baita ana arai kera ki.
11 Boroi ma fua kulu wane ne kulu famamana na 'Aofia, wane ma
keni, kulu bongi kulu kwailiu. Na keni kai 'adomia na welewane, ma na
welewane kai 'adomia na keni.
12 Sui boroi 'ana na keni eteta ka leka mai fasia nonina welewane eteta,
'i ta'ena na keni ne fafuta welewane. Aia, ma ru ki tafau leka mai fasia
God.
13 Mulu kai manata basi sulia te ne lea. Mulu kai saitamana, nao si lea
ne keni ka foa dia nia nao si 'afua gwauna.
14 Ma wane ki ne, kulu saitamana God nao si saungainia na welewane
fua ne kera ka too ana ifu gwala dia keni ki. Ma dia na ifuna welewane
ka 'urinai, nia 'eke 'asiana.
15 Boroi ma, dia na keni ka too ana ifu gwala, adalae to'ona lea 'asiana.
Sulia God kwatea na ifu gwala fua ne ka 'afu fafia ana gwauna.
16 Aia, dia ta wane ne nao si doria alafafia na famanatalae nau sulia ru
ne, na olosi nau fuana 'uri: Nao go ta falafala 'e'ete ne kalu famanata ana.
Ma sa tifaida ne kera famamana ana God laona mae fere ki tafau, kera
sasi laugo 'urinai.

Falafala 'o'olo sulia na Fanga Abue

17 Aia, ma sulia na ru nau ku kekede na fua mulu kada nai, nao nau
si tango kamulu. Sulia kada kamulu oku fua folae, abulolae kamulu ki
ta'a, ma nao mulu si fanikila go na famamanae kamulu ki, boroi ma mulu
fangwatautau lalau.
18 Na etana ru nau ku balufi kamulu fafia ne 'uri: Nau ku rongoa ana
kada kamulu oku ki, mulu to 'e'ete 'i safitamulu, ma mulu ka olisusu fai
kamulu kwailiu. Ma nau ku saitamana lea ana tani ru nau ku rongoa nia
mamana.
19 Mamana 'asiana, na daroe nai fatai lea ana sa tifaida ne leka mamana
sulia God.
20 Aia, ana kada mulu leka oku mai fuana Fanga Abue, nao lau na Fanga
Abu mamana ne mulu 'ania.
21 Sulia ta bali amulu fanga baita na amulu, ma nao mulu si 'ado na
fainia wane 'e'ete ki. Nia ne, ta bali ana wane kera ka fiolo ga 'ada, ma ta
bali amulu ka ku leleka kera ka gwaulilinge na 'amulu.

22 Nia ne, kai lea fua mulu ka fanga basi 'i lume kamulu ki, fua ne nao
mulu si fa'ekea wane ne fanga kera ki nao si 'oro. Sulia kada mulu fanga
baita 'i maana wane siofa ki, mulu fatainia ne nao mulu si fuusi baita ga
ana fikute wane famamana God. 'Uta, kamulu kwaisae nau tango kamulu
fafia abulolamulu ne 'urinai? Nao!

Na Fanga Abu
(Matiu 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

23 Na famanatalae sulia na Fanga Abue ne nau ku kwatea fua mulu, nau
ku ngalia fasia na 'Aofia be nia 'uri: Ana rodo be kera 'olomaelana na 'Aofia
sa Jesus fuana malimae nia ki, nia ka ngalia na beret,
24 ma nia ka tangoa God fafia, ma ka ngiia, ka fata 'uri, “Nia na ne noniku
ne nau ku kwatea fua mulu. Mulu kai 'ania fuana manatalae to'oku.”
25 Ma burina kera fanga ka sui, 'urinai laugo sa Jesus ka ngalia na
titiu, ma nia ka fata lau 'uri, “Na titiu ne, nia usulia na alangaie falu ne
God saungainia ana 'abuku. Ana kada mulu kai kufia, mulu kai manata
to'oku.”✡
26 Nia ne, ana kada ki tafau ne mulu Fanga Abu ana beret fainia na titiu,
mulu kai 'ainitalo na ana maelana na 'Aofia, ma mulu ka sasi 'urinai leleka
ka dao ana olilana mai sa Jesus.
27 Nia ne, dia ta wane 'ania na beret, ma ka kufia na titiu nia 'ana falafala
ne ta'a,* nia abulo ta'a ana nonina na 'Aofia fainia na 'abuna.
28 Nia ne, sa ti akulu ne doria ka Fanga Abu, nia ka manata basi sulia na
abulolana talana, sui nia ka fi 'ania na beret ma ka fi ku ana na titiu nai.
29 Sulia dia nia nao si manata basi sulia nonina na 'Aofia ana kada nia
'ania beret ma ka ku ana na titiu, nia ngalia na kwaekwaee fuana talana
ana kada nia Fanga Abu 'urinai.
30 Nia ne kwatea ma wane 'oro ka matai, ma kera ka ngwatautau, ma
tani wane kera ka mae na.
31 Ma dia kulu filo kulu tala kulu 'i nao, God nao si keto kulu.
32 Boroi ma na 'Aofia nia keto kulu ma ka kwatea na kwaekwaee ki fua
kulu ana kada ne, fua ne nia nao si keto kulu fuana maee fainia wane ki
laona molagali ana kada kai dao mai.
33 Nia ne, wanefuta nau ki, ana kada mulu oku mai fuana Fanga Abue,
mulu kai to makwali kamulu tafau.
34 Ma dia ta wane ka fiolo, lea fua nia ka fanga basi ana 'i lume nia,
suifatai nia ka fi leka ana okue, fasia God ka kwatea kwaekwaee fua mulu
sulia falafala kamulu ki ana kada mulu oku.
Ma, sulia tani ru 'e'ete lau, nau kai olisida ana kada nau leka mai
siamulu.

12

Kwatee ki fasia na Anoeru Abu

1 Aia, wanefuta ki, nau ku kedea na fatae fua olisilana ledilae kamulu
ki sulia kwatee ki fasia na Anoeru Abu. Nau ku doria mulu kai saitamana
lea ana kwatee ki ne Anoeru Abu nia kwatea fua kulu.

✡ **11:25** Jeremaea 31:31; Eksodas 24:8 * **11:27** Sa Paul fata sulia falafala ta'a wane 'i Korin ki kera sasia ana wane ki. Wane famamana todaru ki kera falia na wane siofa famamana ki ana Fanga Abue (11:21-22). Nao kera si tolingia fanga kera 'anida ki. Ma kera sasia daroe ki 'i safitana wane God ki.

2 Mulu saitamana, kada kamulu to 'ua ana falafala 'i naona ne mulu
famamana ana sa Jesus, na nunuiru ne nao si mauri ki, kera talai garo
amulu.
3 Ma nau ku doria mulu kai saitamana dia na Anoeru God talaia ta wane,
nia 'afitai na wane nai ka fata kwaiagi ana sa Jesus. Ma ka 'urinai laugo,
dia na Anoeru Abu nao si talaia ta wane, nia 'afitai ka saea sa Jesus ne na
'Aofia.
4 Boroi 'ana na Anoeru Abu ka kwatea na kwatee 'e'ete kwailiu ki, kwatee
nai ki safali go mai tafau fasia te Anoeru Abu.
5 Sui boroi 'ana na raoe ne na 'Aofia nia doria kulu kai sasida ki nia ka
'e'ete kwailiu, te 'Aofia go ne kulu rao fuana.
6 Sui boroi 'ana kulu ka saitamana sasilana raoe 'e'ete kwailiu ki, te God
go ne kwai'adomi akulu fua sasilana.
7 Ma na Anoeru Abu ka fatainia nikilalae nia fua kulu tafau ne kulu kai
rao fua 'adomi lakulu kwailiu.
8 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu kwatea na kwatee fua fatae ana
liotoe. Ma fuana tani wane na Anoeru Abu ka kwatea na kwatee fuana
fatae ana saitamarue.
9 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea na fitoe ne nikila
'asiana. Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea na kwatee fua
guralana wane matai ki.
10 Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea na kwatee fua sasilana
ru ni fanadae ki. Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka 'afida fuana
fatae ana fatalana God. Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea
na kwatee fua kera ka ada saitamana ru ki ne safali mai fasia na Anoeru
Abu naoma ka nao. Ma fuana tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea na
kwatee fua fatalae ana fatae 'e'ete ne nao kera si saitamana ki. Ma fuana
tani wane, na Anoeru Abu ka kwatea na kwatee fuana fadalana fatae ne
kera saea.
11 Sui boroi 'ana nia ka kwatea kwatee 'e'ete ki fua kulu tafau sulia na
kwaidorie nia, te Anoeru Abu go ne kwatea.

Te noni ru fainia kula 'oro 'e'ete ki

12 Kulu na wane ne kulu famamana sa Jesus Christ ki, kulu dia te noni
ana sa Jesus Christ ne too ana kula 'oro 'e'ete ki. Ma sui boroi 'ana nia ka
too ana bali 'oro ki, nia te noni ru ga 'ana.
13 Kulu tafau go, wane Jiu ki, ma wane ne nao lau Jiu ki, ma wane ne
kera rao 'o'oni ki, ma wane ne kera aluge ki, kulu dia te noni ru go, sulia
te Anoeru Abu go ne siuabu kulu, fua ne kulu kai alua te noni ru. Ma God
ka kwatea te Anoeru Abu go ne ka to laona maurilakulu tafau.
14 Na noni ru nao si too ana te kula go, boroi ma nia too ana bali 'oro
'e'ete ki.
15 Ma dia na 'ae ka fata 'uri, “Nau nao lau ta bali ana noni, sulia nau nao
lau na 'aba,” na 'ae nai ta bali ana noni nai.
16 Ma dia na alinga ka fata 'uri, “Nau nao lau ta kula ana noni, sulia nau
nao lau na maa,” na alinga ne ta bali ana noni nai.
17 Ma dia na noni ru tafau ne na maa go 'ana, nia nao si bobola fuana
rongolana ta ru. Ma dia na noni ru tafau ne alinga ga 'ana, nia nao si
bobola fuana mokolae to'ona ru ki.
18 Aia, na noni kulu lea 'asiana, sulia kada God saungai kulu, nia alua ru
nai ki tafau go ana noni sulia na kwaidorie nia.
19 Ma dia na noni too ana te bali go 'ana, nia nao lau na noni mamana!
20 Na noni too ana bali 'oro ki, boroi ma nia te noni go.

21 Ma sulia 'urinai, na maa 'afitai ka fata 'uri fuana 'aba, “'Aba 'ae, nau
nao si dori 'oe go!” Ma ka 'urinai laugo na gwau nao si bobola fuana
fatalae 'uri fuana 'ae, “Nau nao si dori 'oe go!”
22 Tani wane kera manata sae tani kula ana noni nia ngwatautau. Boroi
ma, 'afitai 'asiana kulu ka mauri dia kula nai ki nao fasi noni kulu.
23 Ma tani kula ana noni ne kulu saea ne nao si 'initoa go, nia ne kulu
kai ada lea sulida. Ma ta kula ana noni ne adalae to'ona si lea go, nia ne
kulu kai faofida ana maku.
24 Ma tani kula ana noni ne ada to'oda ka lea, nao kulu si bobola fuana
faofida. God saungai 'urinai ana noni kulu, fua ne kulu kai fabaita kula
nai ki ana noni kulu ne wane ki kera kwaisae bali 'o'oni ki ga 'ana.
25 Nia ne, nao go ta daroe laona noni ru, sulia kula ki tafau go kera ada
sulida kwailiu.
26 Ma dia ta te kula ana noni nia fii, na bali ki tafau go ne kera fii laugo
fainia. Ka 'urinai laugo, dia ta kula ana noni ru kera tangoa, na noni ru
tafau kera ngalia na tangolae nai.
27 Aia, kamulu tafau go ne na nonina sa Jesus Christ, ma te te wanea
akulu ne tani kula ana nonina.
28 Ma laona fikute wane God nia kwatea raoe 'e'ete kwailiu ki fua kulu.
Etana, nia kwatea na raoe ana lifurongolae fua tani wane. Ma ruana nia
ka kwatea raoe ana farongoe ana fatalana God. Ma na oluna nia ka kwatea
raoe ana famanatalae. Sui, nia ka kwatea kwatee fuana sasilana fanadae
ki. Sui, nia ka kwatea kwatee fuana guralana wane matai ki. Sui, nia ka
kwatea na kwatee fuana kwai'adomie. Ma nia ka kwatea laugo na kwatee
fua kwaitalaie. Ma nia ka kwatea laugo na kwatee fuana fatalae ana fatae
'e'ete ne nao kera si saitamana ki.
29 Aia, kulu tafau go nao lau wane lifurongo ki, ma nao lau wane fua
farongoe ana fatalana God ki, ma nao lau wane famanata ki. Ma nao lau
wane ki tafau akulu ne too ana kwatee fua sasilana fanadae ki,
30 naoma na kwatee fuana guralana wane matai ki. Naoma nao lau kulu
tafau ne too ana kwatee fuana fatalae ana fatae 'e'ete ki, ma nao lau kulu
tafau ne kulu bobola fuana fadalana fatae ne kera saea ki.
31 Ma nau ku doria mulu kai kwaidori ana kwatee 'initoa ki. Nia ne, ana
kada ne, nau kai fatainia na ru ne lea ka liufia na ru nai ki tafau.

13

Kwaimanie

1 Dia nau ku saitamana fata ana fatae 'e'ete wane ki ma na fatae 'ainsel
ki laugo, boroi ma dia nao nau si kwaimani ana wane ki, na fatae nau ki
kera ru 'o'oni ga 'ana, ma nia dia ga 'ana na alifie ana lingeru ne ta wane
nia 'uia ta lali salo.
2 Ma dia nau ku saitamana farongo ana fatalana God, ma nau ku too
ana saitamarue ki tafau, ma nau ku saitamana ru agwa ki tafau, ma nau
ku too ana na famamanae ne bobola fuana 'idulana fa uo ki, boroi ma dia
nao nau si kwaimani ana wane ki, nau na ru 'o'oni go.
3 Ma dia nau ku kwatea ru nau ki tafau fuana wane siofa ki, ma nau ku
alamatainia wane ki kera ka saungi nau ana ere, boroi ma dia nao nau si
kwaimani ana wane ki, nau si ngalia go ta kwaiarae.
4 Na wane ne kwaimani ana wane ki, nia mabetau ma ka sasi lea fuada.
Ma na wane ne kwaimani ana wane ki, nia nao si kwaifi ma si fata tango
nia talana ma ka fata naunau.

5 Ma na abulolana nao si ta'a, ma na wane 'urinai nao si manata go sulia
ru ne nia doria ki, ma nia si guisasu 'ali'ali. Boroi ma nia saitamana ka
manataluge ana sa ti ne kera sasia ru ta'a fuana.
6 Ma na wane ne kwaimani ana wane ki, nia nao si eele fainia na ta'alae,
boroi ma nia eele fainia na mamanalae.
7 Ma na wane ne kwaimani 'urinai, nia mabetau, ma nia saitamana ka
uu ngasi ana kada 'afitaie ki tafau. Ma ana kada ki tafau, nia ka famamana
ma ka manata ngado ana God.
8 Ma na kwaimanie 'urinai nia toto firi. Boroi ma na kwatee ana
farongolae ana fatalana God, nia kai sui. Ma na kwatee ana fatae 'e'ete
ki, nia kai sui laugo. Ma na kwatee ana saitamarue, nia kai sui laugo.
9 Sulia saitamarue ki ma fatae fasia God ki, ana kada ne nao nia si kali'afu
'ua.
10 Boroi ma ana kada ne na ru kali'afu kai dao mai, ma na ru ne nao si
kali'afu ki kera kai sui.
11 Ana kada nau ku tu'u mai, na fatalaku dia ga 'ana na wele tu'u, ma
na manataku ka dia laugo na wele tu'u, ma na saitamarue nau, nia dia ga
'ana na wele tu'u. Boroi ma ana kada nau ku baita na, nau ku fasia na
abulolana wele tu'u ki.
12 Ka 'urinai laugo fua kulu, ana kada ne saitamarue kulu ki nia si
kali'afu, nia dia ta wane ne ada to'ona na nunuiru rorodoa laona tae iroiro
nao si saolia. Boroi ma, ana kada kulu kai ada to'ona na 'Aofia talana, kulu
kai saitamana lea ana ru ki tafau, dia laugo God ne saitamana lea akulu
tafau.
13 Ana kada ne olu ru ki ne to tari: na famamanae, na manata ngadolae,
ma na kwaimanie. Ma na kwaimanie na ne tasa ka liufia ru nai ki tafau.

14

Na kwatee fasia na Anoeru Abu ne lea ka tasa

1 Mulu kai sasi ngangata 'uria kwaimanie fuana wane ki. Ma nia ka lea
laugo fuana sasilae 'uria kwatee ki fasia na Anoeru Abu, tasa na ne 'uria
na kwatee fuana farongoe ana fatalana God.
2 Ma dia ta wane ka fata ana fatae 'e'ete ne nia nao si saitamana, God
lalau 'ana ne nia fata fuana, nia nao si fata fuana ta wane, sulia kera si
saitamana te ne nia saea. Na Anoeru Abu kwatea nia ka fata sulia ru agwa
ki.
3 Boroi ma dia ta wane ka farongo ana fatalana God, nia fata fuana wane
ki fua ka 'afida, ma fuana radulada, ma gwaleda.
4 Na wane ne fata ana fatae 'e'ete ki ne nia ulafusia, taifilia na maurilana
talana go ne nia 'adomia. Boroi ma na wane ne farongo ana fatalana God,
nia 'adomia wane ki tafau laona fikute wane.
5 Sui boroi 'ana nau ku dori kamulu tafau go mulu kai fata ana fatae
'e'ete ki ne nao mulu si saitamana, nau ku doria ka tasa fua ne kamulu
kai saitamana farongoe ana fatalana God. Sulia na wane ne farongo ana
fatalana God, nia 'initoa ka liufia na wane ne fata ana fatae 'e'ete ki ne
nia ulafusia. Ma dia ta wane to fuana fadalana na fatae ne nao nia si
saitamana , nia lea laugo, sulia keroa kai 'adomia na wane famamana ki
tafau.
6 Wanefuta nau ki 'ae, ana kada nau ku leka mai siamulu, dia nau ku fata
'aku ana fatae ne nao kulu si saitamana, nao nau si kwai'adomi go amulu.
Boroi ma dia nau ku farongo ana ta ru ne God fatainia fuaku naoma nau
ku famanata kamulu, tama nau 'adomi kamulu ka baita.

7 Aia, na fatailana ne 'uria na tala 'au ni ufilana. Dia ta wane ne nao
si saitamana ufilana, wane ki nao kera si saitamana na lingeru te ne nia
ufia.
8 Ka 'urinai laugo, dia ta wane ni omee ka ufia na fa bungu fuana
ganilana mai wane ki fuana firue, ma na lingena fa bungu nai nao si
madakwa, nao kera si leka go mai.
9 Ka 'urinai laugo ani kamulu, sulia dia mulu fata ana fatae ne nao ta
wane si saitamana, na fatae kamulu ki si fulia go ta ru.
10 Fatae 'oro 'asiana ki to laona molagali ne, ma fatae nai ki tafau go kera
too ana fadaalada.
11 Boroi ma, dia ta wane ka fata fai nau, ma nao nau si saitamana na
fatae nia ki, nia 'afitai 'asiana karo ka saitamaro kwailiu.
12 Sulia ne mulu doria 'asiana mulu kai too ana kwatee fasia na Anoeru
Abu ki, lea fuana mulu kai sasi 'uria na kwatee ne saitamana ka fanikila
na famamanae wane ki.
13 Kada ta wane ka fata ania fatae 'e'ete ki ne nia ulafusia, nia kai fosia
God fua nia ka kwatea na kwatee fuana fadalana te ne nia saea.
14 Sulia dia nau ku foa ana fatae 'e'ete ki ne nau ku ulafusia, na mangoku
ne foa, boroi ma na manataku nao si foa go.
15 Nia ne, nau kai foa ana mangoku, ma nau kai foa laugo ana manataku.
Ma nau kai ngu ana mangoku, ma nau kai ngu laugo ana manataku.
16 Ana kada mulu oku fuana folae, dia kamulu tangoa God ana
mangomulu go, ta wane nao si saitamana na fatae kamulu, ma 'afitai nia
ka saea "Iu, nia 'urinai" 'uria fatailana nia alafafia te ki ne mulu saea.
17 Ma sui boroi 'ana na folae kamulu 'uria tangolana God ka lea, nao
mulu si 'adomia go ta wane.
18 Nau ku tangoa God suli nau ku fata ana fatae 'e'ete ki ne nau nao si
saitamana, ma nau ku sasi 'urinai ana kada 'oro ka liufi kamulu tafau.
19 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, ana kada nau ku to oku fainia wane ki
fuana folae, nau ku doria nau ku saea go lima mae fatae ki ne madakwa
ma kera ka saitamana, fasia saelana te akwala ma to'oni mae fatae ki ana
fatae ne nao kera si saitamana.
20 Aia, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai to dia ta kale wele ne nia ulafusia
fuli rue ta'a. Boroi ma, nao si lea fuana manatalamulu ka dia na manatana
kale wele ki. Nia lea fuana manatalamulu ka dia wane baita ki.
21 Sulia na 'Aofia be saea laona Kekedee Abu ka 'uri,
"Nau kai kwatea kau tani wane 'e'ete siana wane nau ki fua ne kera kai
fata fuada ana fatae 'e'ete ki.
Ma sui boroi 'ana nau ku sasi 'urinai, wane nau ki, nao si doria go
rongolaku."✡
22 Nia ne, kulu saitamana na ana, God kwatea na kwatee ana fatae 'e'ete
ki ne sa tifaida ne nao kera si famamana, kera ka saitamana God ne talaia
na wane ne fata. Ma kwatee ana farongoe ana fatalana God, God kwatea
fua ka radua wane ne kera famamana tafau na ki.
23 Nia ne, ana kada wane famamana ki kera oku fuana folae, ma kera
ka fata ana fatae 'e'ete ki ne nao kera si saitamana, ma dia tani wane abu
famamana kera ru mai 'i seki, ma nao kera si saitamana fatae kamulu ki,
kera kai kwaisae mulu oewanea.
24 Boroi ma dia wane ki tafau ne kera farongo ana fatalana God, ma ta
wane abu famamana ka ru mai, nia kai saitamana nia too ana ta'alae ki.
Ma sulia na te ne nia rongoa, nia ka saitamana laugo ne God kai ketoa,

✡ **14:21** Aesaea 28:11

25 ma nia kai fatainia na manatalae agwa nia ki, ma ka abulo fasia ru nai
ki, ma nia ka boruru 'uria fosilana God, ma ka fata 'uri, “Mamana 'asiana,
God to fai kamulu.”

Na folae lea

26 Wanefuta nau ki 'ae, ana kada ne mulu oku mai fuana folae, mulu kai
sasi 'uri: Te wane ka ngu tangoa God, ma ta wane lau kai famanata, ma ta
wane kai farongo ana ru ne God fatainia fuana, ma ta wane kai fata ana
fatae ne nao nia si saitamana, ma ta wane laugo kai fadaa na fatae nai.
Aia, ru kera sasia ki tafau go ne ru fuana 'adomilana wane famamana ki
tafau.
27 Ma dia tani wane kera fata ana fatae 'e'ete ki ne nao kera si saitamana,
'urinai bobola fuana ro wane go naoma ta olu wane ne kera kai fata. Ma
kera ka fata ana kada 'e'ete ki. Ma ta wane kai fadaa na fatae nai ki.
28 Ma dia nao ta wane si saitamana fadalana fatae nai ki, 'urinai nao
ta wane si fata ana fatae 'e'ete ne nao kera si saitamana. Wane ne kera
saitamana fatae 'urinai ki, kera kai aroaro ga 'ada, ma kera kai fata ga ada
laona manatada fainia God.
29 Ka 'urinai laugo, wane ne kera farongo ana fatalana God ki, nia bobola
fuana ro wane naoma ta olu wane go ne kera kai fata. Ma wane ki tafau
kera ka fafurongo lea sulia.
30 Boroi ma dia ta wane fata ana fatalana God, ma ta wane lau ne to 'i
senai, ma God ka fatainia ta ru fuana, nia lea fua ta wane ne ka eta fata
ka nofo 'ana, suifatai ka kwatea wane be ka fata.
31 'Urinai ne wane ki tafau ne kera farongo ana fatalana God kera kai
kwatea kadamanga fuada tafau fua fatalae. Mulu kai sasi 'urinai fua mulu
kai famanata kamulu kwailiu fainia radulamulu.
32 Ma ta wane ne farongo ana fatalana God, nia ka dau fafia fatae nia.
33 Sulia God nia doria kulu kai sasi saore ana ru ki, ma kulu ka to ana
aroaroe.

Na falafala ana folae fuana wane ki tafau ne kera famamana ana fere
ki tafau
34 nia 'uri: Ana kada mulu oku fuana folae, nao mulu si ala'ania keni ki
kera fata, boroi ma kera to aroaro 'ada. Nia dia na taki kalu wane Jiu ki
saea ne keni ki kera ka rosulia na fatalana arai kera ki.
35 Dia ta keni doria ledilana ta ru, nia ledia arai nia ana kada keroa to 'i
lume keroa, sulia ru ni 'ekelae fua keni ka fata ana kada wane ki kera oku
fuana folae.
36 'Uri ma kamulu wane Korin ki kamulu kwaisae kamulu talingai
'asiana? Na fatalana God nao si safali mai fasi kamulu. Ma nao lau taifili
kamulu go ne God kwatea na fatalana fua mulu.
37 Ma dia ta wane amulu ka fia nia too ana na kwatee fasia na Anoeru
Abu, naoma nia ta wane fuana farongoe ana fatalana God, lea fuana nia
ka saitamana nau ku kedea na fatae talingai na 'Aofia.
38 Ma dia na wane 'urinai nao si rosulia ru ne ki, 'urinai nao mulu si
fafurongoa na te ne nia saea.
39 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, lea fua mulu kai sasi 'uria farongoe ana
fatalana God. Ma nao kamulu si luia wane ne kera doria fatae ana fatalae
'e'ete ne nao kera si saitamana.
40 Ma nia lea fuana folae kamulu ka saore fainia na aroaroe.

15

Na tataelana sa Jesus Christ fasia na maee

1 Aia, wanefuta nau ki 'ae, ana kada ne, nau ku doria mulu kai manata
to'ona na Farongoe Lea be nau ku 'ainitalo ana fua mulu ma mulu kai uu
ngasi ana.
2 Dia na famamanae kamulu ngasi ana Farongoe Lea ne nau ku 'ainitalo
ana fua mulu, mulu kai too ana maurie firi. Boroi ma dia kamulu nao si
dau ngasi ana Farongoe Lea nai, 'urinai na famamanae kamulu ru 'o'oni
ga 'ana.
3 Nau ku famanata na ana fua mulu, na ru baita ka tasa 'asiana ne kera
famanata nau ana ki ne 'uri:
Sa Jesus Christ nia mae na fuana lafutailana abulo ta'alae kulu ki, dia be
na Kekedee Abu be saea.
4 Ma kera faitolia nia, ma God ka tae nia 'uria maurie ana oluna maedangi,
dia na Kekedee Abu be saea.
5 Ma nia ka fatai fuana sa Pita, ma sui fuana akwala ma ro wane lifurongo
ki.
6 Sui ana te kada lau, nia ka fatai fuana lima talanga ka tarenga ana
fafurongo nia ki.
Ma 'orolada kera ka mauri ga 'ada 'ua laona molagali ne, boroi 'ana ta bali
ada kera mae na.
7 Sui, nia ka fatai fuana sa Jemes, ma 'i buri'ana nia ka fatai lau fuana
wane ni lifurongo ki tafau.
8 Ma 'i buri, nia ka fatai laugo fuaku ne nau ku dia ta wele ne nia futa
ana kada garo.
9 Sulia nau nao lau ta wane talingai 'asiana ana wane lifurongo ki, ma
nao nau si bobola fua saelaku ana na lifurongo, sulia nau ku famalagaigaia
na wane famamana God ki.
10 Ma sui boroi 'ana nau ku sasi 'urinai, nau na ne ta wane lifurongo,
sulia God ne fili nau sulia na kwaiofeie nia. Ma na kwaiofeie nia nao si to
'o'oni, sulia nau ku rao ngasi ka liufia na lifurongo 'e'ete ki. Aia, nao lau
nau talaku ne nau ku rao, sulia God kwaiofei aku, ma ka 'adomi nau fua
ne nau ku rao fuana.
11 Ma kalu wane lifurongo ki tafau, kalu ka 'ainitalo ana te Farongoe Lea
go. Ma nia ne na ru ne mulu famamana na ana.

Famanatalae sulia na tataelakulu fasia maee

12 Aia, kalu ka famanata kamulu ana ne God taea na sa Jesus Christ fasia
na maee. Ma 'uta ne tani wane amulu ka saea God nao si taea lau wane
ne mae na ki?
13 Dia nia 'afitai God ka taea wane ne kera mae ki, 'urinai sa Jesus Christ
laugo nao si tatae na.
14 Ma dia sa Jesus Christ nao si tatae na fasia na maee, na famanatalae
kalu nia ru 'o'oni go, ma na famamanae kamulu ru 'o'oni laugo.
15 Ma nao lau na ru nai ga 'ana, sulia dia sa Jesus Christ nao si tatae , na
fatae kalu sulia God nia suke ga 'ana, suli kalu farongo ana ne God taea
sa Jesus Christ fasia na maee. Boroi ma dia God nao si taea wane ne kera
mae ki, nia nao si taea laugo sa Jesus Christ.
16 Sulia dia nao nia si ngwaluda fuana wane mae ki kera tatae lau, tama
sa Jesus Christ nao si tatae laugo fasia na maee.
17 Ma dia God nao si taea sa Jesus Christ, tama famamanae kamulu ru
'o'oni, ma mulu kai ngalia na kwaekwaee sulia abulo ta'alae kamulu ki.

18 Ma ka 'urinai laugo, na wane ne kera famamana ana sa Jesus Christ
ma kera ka mae na, kera nao si too ana maurie firi.
19 Ma dia ru lea ki ana sa Jesus Christ to akulu ana kada kulu to go laona
molagali ne ma nao lau 'i langi, kulu bobola fua kera ka kwaimanatai fua
kulu ka liufia wane laona molagali ki.
20 Boroi ma kulu saitamana lea ana God taea mamana na sa Jesus Christ
fasia na maee. Nia ne, kulu ka saitamana laugo ana ne God kai tae kulu
ne famamana kada kulu mae.
21 Wane ki tafau kera mae, sulia na te wane sa Adam. Ma ka 'urinai
laugo, God kai tae kulu sulia te wane.
22 Wane ki tafau kera mae, sulia kulu ana kwalafa sa Adam ne na wane
eteta. Ma ka 'urinai laugo, God kai tae kulu tafau 'uria maurie, sulia kulu
'ado fainia sa Jesus Christ.
23 God taea sa Christ 'i nao. Ma kulu wane sa Christ ki, God kai tae kulu
ana kada sa Jesus Christ kai oli mai.
24 Ma burina, maedangi 'isi kai dao mai. Sa Jesus Christ kai fafunuia
malimae nia ki ne kera 'initoa, ma kera ka too ana nikilalae, ma nia kai
kwatea na 'initoe nia fua Maa nia God.
25 Sulia sa Jesus Christ kai 'initoa leleka ka dao ana kada God kai liufia
malimae sa Jesus Christ ki tafau, ma ka aluda fua kera ka kwairoi ana sa
Jesus Christ.
26 Ma na malimae 'isi ne God kai fafunuia na ne maee.
27 Sulia na Kekedee Abu be saea, “God ka alua ru ki tafau farana nikilalae
nia.” Boroi ma kulu saitamana God nao si alu nia talana 'i farana nikilalae
sa Jesus Christ, sulia God alua ru ki tafau 'i farana nikilalae sa Jesus Christ.
28 Ma 'i buri'ana ru ki tafau to na 'i farana 'initoe sa Christ na Wele God,
nia talana laugo kai alu nia talana farana God ne alua ru ki tafau 'i farana
sa Christ. Ma ana kada nai, God kai 'initoa fafia ru ki tafau.
29 Aia, tani wane kera siuabu wane ne kera mae ki. Kera siuabuda
'urinai, sulia kera saitamana lea ana God kai taea wane ne kera mae ki.
Dia God nao si bobola fua taelana wane ne kera mae ki, 'uta ne kera ka
siuabu 'urinai?
30 Aia, ma kalu lifurongo ki laugo, sui boroi 'ana ru 'oro ki ka sasi fua
saungilamalu, kalu 'ainitalo ana sa Christ. Dia nao kalu si saitamana God
kai tae kulu, 'afitai kalu ka nonimabe fua sasilana na raoe nai.
31 Wanefuta nau ki 'ae, nia mamana 'asiana, ana maedangi ki tafau go,
ru ki sasi fuana saungilaku. Nia mamana 'asiana laugo, nau ku eele sulia
famamanae kamulu ki ana sa Jesus Christ na 'Aofia kulu.
32 Nau ku dao to'ona 'afitaie baita 'asiana seki 'i Efesus, sulia malimae
nau ki kera dia kui kwasi ki, ma kera ka doria saungilaku. Dia nau si
fito'ona God ne taea wane ki fasia na maee, nao nau si nonimabe go fuana
daolae to'ona 'afitaie 'urinai. Ma dia God nao si taea wane ki fasia na maee,
lea fua kulu kai rosulia na fatae be 'uri,
“Kulu kai fanga baita, ma kulu kai ku baita na 'akulu, sulia nao si tau kulu
kai mae.”
33 Aia, nao mulu si famamana ru suke ki 'urinai. Dia mulu leka oku
fainia wane ta'a ki, mulu kai dia kera laugo.
34 Mulu kai manata 'o'olo, ma mulu kai abulo fasia abulo ta'alae kamulu
ki. Sulia nau ku saitamana tani wane amulu nao kera si saitamana 'ua
God, Ma nia bobola na fua mulu ka 'eke sulia ru nai.

Noni kulu kai falu ana kada God kai tae kulu

35 Aia, alamia ta wane ledi ka 'uri, “'Uri ma God ka tae 'uta ana wane
mae? Ma na noni ru 'uta ne kera kai too ana?”
36 Aia, na olisilae nau 'uri: Na ledilae ne oewanea 'asiana. Manata sulia
na mege ru ne 'oe fasia. 'Oe ano fafia, ma burina na mege ru ka masubu
mai. Ma na faitolilae ana noni ru ne 'urinai laugo.
37 Ma na ru ne 'oe fasia ne nia na mege ru 'ana. Alamia megena ta witi
naoma ta ru 'e'ete lalau 'ana, boroi ma kulu saitamana lea ana ne nia si
alua 'ua ta noni 'ai mamana.
38 Boroi ma kada nia bulao, God ka fi kwatea mege ru nai ka too ana
noni ru nia doria. Ma God ka doria fua 'ai 'e'ete ki ka mango mai fasi mege
ru 'e'ete ki.
39 Ma ka 'urinai laugo ana noni ki ne God saungainida, sulia kera nao si
bobola tafau. Wane ki, ma ru mauri 'a'ala ki, nonida 'e'ete kwailiu tafau
go.
40 Ma God ka saungainia ru 'oro ki laona molagali ne ma na mamanga
laugo. Ma ru nai ki, adalae to'oda ka lea laugo go. Ma ru nia saungainida
ana mamanga, kera too ana kwangalae 'e'ete fasia ru ki laona molagali ne.
41 Sulia na sato too laugo ana kwangalae nia talana, ma na madame ka
too laugo ana ta kwangalae. Ma bubulu ki ka too ana kwangalae kera ka
'e'ete laugo 'ana.
42 Ma ka 'urinai laugo ana kada God kai taea wane ne kera mae ki. Ana
kada ta wane ka mae, kera faitoli ana nonina, ma nia kai fura. Ma ana
kada God kai taea, na noni ru falu nia kai toto firi.
43 Ma ana kada kera faitolia ta noni ru laona ano, nia nao si ada lea ma
nao si nikila. Boroi ma ana kada God kai taea, nia kai tatala fua ne noni
ru ne kai ada lea ma kai nikila.
44 Ma noni kulu ne kera alua laona ano, nia na noni ru ana molagali ne.
Ma kada God kai tae kulu, kulu kai too ana noni ru falu ki ne bobola fuana
tolae 'i langi. Sulia dia kulu ka too ana noni ru ne bobola fua tolae laona
molagali, kulu kai too laugo ana noni ru ne bobola fua tolae 'i langi.
45 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “God eta saungainia na wane mauri
ne satana sa Adam.” Aia, ma sa Jesus Christ ne kulu saea ana “Adam 'isi,”
nia na ne Anoeru ne kwatea na maurie falu.
46 Na noni ru falu nao si eta leka mai, sulia kulu mauri 'ua laona molagali
suifatai kulu ka fi mauri 'i langi.
47 'Urinai, na etana Adam, God saungainia ana na ano laona molagali.
Ma na ruana Adam, ka leka mai fasia 'i langi.
48 Ma wane ne kera to laona molagali ki, kera too ana noni ne dia sa
Adam be God saungainia ana ano laona molagali. Ma wane ne kera to 'i
langi ki, kera too ana noni ne dia sa Jesus Christ ne nia leka mai fasia 'i
langi.
49 Ana kada ne, na noni kulu dia na nonina sa Adam be God saungainia
ana ano. Boroi ma, noni falu kulu ki kai dia na nonina sa Jesus Christ ne
nia leka mai fasia 'i langi.
50 Aia, wanefuta nau ki 'ae, noni kulu ne too ana fasio fainia 'abu laona
molagali ne, ma nia nao si bobola fua rulae laona 'Initoe God. Ma na noni
kulu ne saitamana maee, nia 'afitai ka too ana maurie firi.
51 Aia, mulu kai fafurongo basi fuana fatae nau, sulia nau ku farongo
ana ru agwa. Tani wane ne kera famamana, nao kera si mae. Boroi ma
God kai tala na noni kulu tafau.

52 Ma ru ne kai fuli 'ali'ali go, dia ma'afu kwalekwale ana maana wane.
Ana kada God kai ufia na fa bungu ka angi ana maedangi 'isi fuana
molagali ne, sui nia fi taea wane famamana ne kera mae tafau na, ma
nao kera si mae lau. Ma tani wane akulu ne nao si mae 'ua, God kai rokisi
kulu fua ne kulu kai too ana noni ru falu ki.
53 Ma noni kulu ne saitamana maee, God kai talana fua ne kai mauri
firi.
54 Ana kada God talana noni kulu 'urinai ma nao kulu si mae lau. Ma
nia ka famamana na Kekedee Abu be saea,
"God liufia na maee, ma na maee ka funu na!✡
55 Na maee nao si liufia na.
Ma ka 'afitai na fuana maee ka kwatea na nonifie."✡
56 Ta'alae go ne nia kwatea nikilalae fuana maee fua falilana wane ki.
Ma ana taki sa Moses go ne kwatea nikilalae fuana ta'alae nai.
57 Aia, kulu tangoa God, sulia na 'Aofia kulu sa Jesus Christ ne famauri
kulu fasia maee.
58 Nia ne, wanefuta lea nau ki 'ae, mulu kai fangasia famamanae kamulu
ki. Ma mulu kai uu ngasi ana na raoe kamulu ki fuana 'Aofia, sulia mulu
saitamana raoe kamulu ki fuana 'Aofia nao si 'o'oni.

16

Na malefo fuana 'adomilana wane 'i Jiudea ki

1 Aia, nau ku olisia kekedee kamulu ki sulia na malefo be mulu okua
fuana 'adomilana wane famamana ki be kera to 'i Jiudea. Nau ku doria
mulu kai sasia na te ne nau ku saea laugo fuana wane famamana ki laona
lofaa 'i Galesia.
2 Ana Sande ki tafau, nia lea fuana te te wane amulu ka sasi akau ana te
ne nia kai kwatea, ka bobola fainia te ne nia saitamana ka ngalia ana raoe
nia, ma nia ka konia leleka nau ku dao. Dia mulu sasi 'urinai, ana kada
nau ku dao mai siamulu, nao mulu si okua lau tani malefo, sulia mulu sasi
akau tafau na.
3 Sui, ana kada nau ku dao kau, mulu kai filia tani wane ka ngalia kwatee
kamulu 'uria 'i Jerusalem. Ma nau kai kekede fuana wane fanaonao ki ana
fikute wane famamana ki 'i Jerusalem sulia wane be ki mulu filida kera ka
ngalia kwatee kamulu ki. Sui, kera kai ngalia kekedee nau fainia kwatee
kamulu ma ka leka.
4 Ma dia mulu dori nau leka laugo faida 'uria 'i Jerusalem, tama kulu kai
leka oku 'akulu.

Lekalae sa Paul

5 Nau kai leka siamulu 'i Korin 'i buri'ana kada nau ku liu ana lofaa 'i
Masedonia, sulia nau ku manata sulia nau kai leka basi 'uria 'i Masedonia.
6 Ma ana kada nau ku to na senai fai kamulu, nau kai to fai kamulu sulia
tani madame, ma nau ku to fai kamulu 'oto leleka ka dao ana kada ne uni
gwarie ka sui. Ma ana kada nau ku liu daofa liu, nia lea 'asiana fua mulu
kai kwai'adomi aku ana lekalae nau 'uria 'i fai ne nau kai leka 'uria.
7 Nao nau si doria go 'aku daolae to'omulu sulia kada tu'u go. Nau ku
doria nau ku to ka tau fai kamulu, dia na 'Aofia alamatainia.
8 Nau ku manata nau kai to 'i seki 'i Efesus leleka ka dao ana maedangi
kera saea ana Pentekos, suifatai nau ku fi leka.

✡ **15:54** Aesaea 25:8 ✡ **15:55** Hosea 13:14

9 Sulia kada nai na nia kada lea 'i seki, fua nau saitamana sasia raoe 'oro
lea 'asiana ki, sui boroi 'ana wane 'oro ki laugo ne malimaee aku.
10 Dia sa Timoti dao kau siamulu, mulu kai sasi lea fuana, sulia nia ne
wane rao na 'Aofia dia laugo nau.
11 Nao mulu si manata tu'u 'ana sa Timoti. Ma ana kada nia ka daofa
liu ana lekalae nia, mulu kai 'adomia, ma mulu kai fatainia na kwaimanie
kamulu fuana, fua ne nia ka bobola fuana olilae mai 'i seki siaku. Sulia nau
ku kwaimakwali ana sa Timoti fainia tani wane laugo ne kera famamana.
12 Aia, sa Apolos na wanefuta kulu, nau ku saea firi nia ka dao to'omulu
fainia tani wanefuta akulu ne kera dao kau siamulu. Boroi ma nia manata
sae nia nao si lea fua lekalae kau siamulu ana kada ne. Ana ta kada lau,
dia nia ngwaluda fuana, nia ka fi leka kau siamulu.

Fatae 'isi ki

13 Aia, mulu adaada, ma mulu ka uu ngasi ana famamanae kamulu ki.
Ma mulu ka nonira'a, ma mulu ka uu ngasi.
14 Ma ana ru ki tafau ne mulu sasida, mulu ka fatainia kwaimanie
kamulu ki.
15 Aia, mulu saitamana na wane eteta ne famamana 'i safitamulu 'i Gris,
nia ne sa Stefanas fainia tooa nia. Kera rao nikila tafau fuana 'adomilana
wane God ki. Wanefuta nau ki, nau ku amasi kamulu,
16 fua ne mulu ka rosulia fatalana wane dia sa Stefanas, ma na tooa nia
fainia tani wane lau ne kera rao faida.
17 Nau ku eele 'asiana sulia daolana sa Stefanas, ma sa Fotunatus, ma sa
Akaikus, sulia kera to fai nau tafau, sui boroi 'ana mulu nao si bobola fua
tolae fai nau.
18 Kera faeelea nau dia laugo kera faeelea kamulu. Mulu kai fatainia
fuusi baitalae kamulu ki fuana wane 'urinai ki.
19 Aia, wane famamana ki laona lofaa 'i Esia, kera kwatea kau fata lealae
kera ki fua mulu. Ma sa Akuila ma ni Prisila fainia sa tifaida ne kera oku
laona lume kera fuana folae, kera tafau go ne kera kwatea laugo kau fata
lealae kera ki fua mulu.
20 Ma wane ne kera famamana ki tafau ne kera to 'i seki, kera laugo ne
kera kwatea fata lealae kera ki fua mulu.
Aia, ma kamulu tafau go mulu ka fatainia kwaimanie kamulu ki fua
mulu kwailiu, ana kada mulu kai ada to'ona kamulu ki.
21 Aia, fata lealae nau fua mulu ne, nau sa Paul talaku, nau ku kedea
kau ana 'abaku.
22 Ma dia ta wane nao si kwaimani ana 'Aofia, nau ku doria God ka
kwatea kwaekwaee fuana.
Ma nau ku doria 'asiana fua na 'Aofia sa Jesus kai oli na mai.
23 Nau ku doria na 'Aofia kulu sa Jesus kai kwatea kwaiofeie nia fua
mulu.
24 Ma nau laugo, nau ku kwaimani amulu sulia sa Jesus Christ.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Korin

Tani wane famanata susuke kera saea ne sa Paul sukea wane 'i Korin ki, sulia sa Paul saea nia kai leka siada, boroi ma nia nao si dao. Nia ka kekede na fuada, ma nao nia nao si leka na. Ma wane famanata susuke kera saea ne sa Paul nao si mamana go. Ma kera ka saea ne nia nao lau lifurongo mamana sa Jesus Christ. Wane famanata susuke nai 'i Korin, kera nao lau wane eta famamana 'i Korin. Sa Paul saeda ana, "wane 'e'ete ki." Ma fasia 11:22, kulu saitamana ne kera wane Jiu ki. Wane famanata susuke nai, kera liu musi kula fuana famanatalae. Ma wane ki folida fua famanatalae kera.

Wane famanata susuke nai, kera sasia ru ki tafau fuana falilana mamanalae sa Paul 'i Korin, fua ne kera talada wane ki kera kai alafafida ne kera fanaonao fuana wane 'i Korin, ma kera ka ngali malefo 'oro 'uria famanatalae kera.

Laona kekedee ne, sa Paul ka olisia sukee 'oro nai ki. Ma na kekedee ne nia fata 'asiana sulia sa Paul talana, ma sulia na nonifie nia ana nonina, ma manata 'aberolae nia fuana wane God ki. Nia fatainia ne nia rao nonimabe fuana God ana maurilana tafau.

Ru talingai ki laona buko ne:

Raoe sa Paul fuana wane famamana ki 'i Korin *1:1–7:16*
Na kwatee fuana 'adomilana wane ki 'i Jerusalem *8:1–9:15*
Sa Paul na wane ni lifurongo mamana *10:1–13:13*

1 Nau sa Paul, ta wane lifurongo ana sa Jesus Christ sulia na kwaidorie
God. Nau fainia sa Timoti na wanefuta kulu, karo kekede kau fua mulu
wane God ki ne mulu to laona mae fere baita 'i Korin, ma fuana wane God
ki tafau laugo ne kera to laona lofaa 'i Gris.
2 Nau ku foa fua ne God na Maa kulu ma na 'Aofia sa Jesus Christ ka
kwaiofei amulu ma ka kwatea na aroaroe fua mulu.

Sa Paul tangoa God

3 Kulu tangoa God na Maa sa Jesus Christ na 'Aofia kulu. God ne na Maa
ana kwaimanataie fua kulu, ma nia na ne lalina kwaigwalelae ki tafau.
4 God 'adomi kulu, kada kulu too ana 'afitaie ki, fua ne kulu kai
'adomia laugo tani wane ne kera dao to'ona 'afitaie ki. Kulu bobola fuana
'adomilana wane ki, sulia na kwai'adomie ne God kwatea fua kulu.
5 Kulu dao to'ona nonifie 'oro ki, ka dia be sa Jesus Christ nonifi. Boroi
ma God kwai'adomi akulu ka baita laugo, ka dia be nia kwai'adomi ana sa
Jesus Christ.
6 Kalu nonifi fua ne ka 'adomi kamulu ma ka famauri kamulu. Ana kada
kalu nonifi, God 'adomi kalu, ma kalu ka 'adomi kamulu laugo, ma kalu ka
fanikila kamulu. 'Urinai mulu kai bobola fuana mabetaue ana kada mulu
liu ana nonifie dia laugo ne kalu liu ana.
7 Ma kalu saitamana ru ne: Ana kada mulu liu ana nonifie dia laugo ne
kalu liu ana, God kai 'adomi kamulu, dia laugo nia 'adomi kalu.

Sa Paul dao to'ona 'afitaie baita laona lofaa 'i Esia
(Acts 19:23-41)

8 Wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai saitamana ne 'afitaie baita ne kalu
dao to'ona kada kalu to laona lofaa 'i Esia. Ana kada nai, kalu fia ne kalu
kai mae, sulia na 'afitaie nai baita ka tasa.
9 Kalu kwaisae ne maurilamalu laona molagali karangi ka suina. Ma
kalu saitamana ru nai ki fuli fua malu, fua nao kalu si fito'ona kalu
talamalu, boroi ma kalu ka fito'ona God lalau ne saitamana taelana wane
ne mae ki.
10 God ka 'adomi kalu fua ne kalu nao si mae ana 'afitaie nai ki. Ma nia
kai kwai'adomi amalu laugo fua ne malimae kalu ki nao si bobola fuana
saungilamalu. Kalu ka fito'ona nia kai kwai'adomi amalu 'urinai,
11 ana kada mulu 'adomi kalu ana folae kamulu ki. Nia ne, God kai
kwai'adomi amalu sulia ne wane ki kera foa 'urinai fua malu ana kada
'oro ki. Nia ne, wane 'oro ki kera ka tangoa God sulia na kwai'adomie nia
fua malu.

*Sa Paul nao si talai garo ana wane 'i Korin ki**

12 Wanefuta ki 'ae, kalu manata tango sulia kalu saitamana lea ana
abulolamalu fuana wane ki tafau nia lea ma ka mamana, ma ka tasa fua
mulu. Na abulolae kalu ka 'urinai nao lau sulia na liotoe ana wane ki,
boroi ma sulia na kwai'adomie God fua malu.
13-14 Kekedee nau ki fua mulu, kera ngwaluda fua malingailana. Boroi
ma nao mulu si saitamana lea amalu ana kada ne. Ma nau ku doria mulu
kai sai lea amalu, fua ana maedangi na 'Aofia sa Jesus ka oli mai, mulu kai
eele fai kalu, dia laugo ne kalu eele fai kamulu.
15 Ma sulia nau ku saitamana lea ana ne kulu kai eele fuana adalae
to'okulu kwailiu, nau ku naia 'uria daolae to'omulu ana ruana kada, fua
nau ku kwai'adomi amulu.
16 'I nao nau ku kwaisae ana kada nau leka 'uria 'i Masedonia, nau kai
liu kau siamulu. Ma ana kada nau ku oli mai, nau kai liu laugo siamulu,
fua ne mulu kai kwai'adomi aku ana lekalaku 'uria lofaa 'i Jiudea.
17 Sui boroi 'ana nau ku naia daolae ro ru fua mulu 'urinai, nau nao
si dao na to'omulu. Mulu nao si kwaisae ne manatalaku tatala kwailiu
ana kada 'oro ki sulia nau nao si dao siamulu. Nau nao si dia wane ana
molagali ne kera fata 'uri, “Iu, nau kai sasi 'uri,” ma burina kera ka fata
lalau 'uri, “Nau nao si sasi go 'uri.”
18 Na fatalaku mamana dia laugo na fatalana God ne mamana
19 sulia manatalaku dia laugo manatana sa Jesus Christ na Wele God ne
kalu sa Silas fainia sa Timoti kalu 'ainitalo ana fua mulu. Ma manatana sa
Jesus nao si tatala kwailiu ana kada 'oro ki. Boroi ma nia na ne wane ne
saea, “Iu, nau kai sasi 'uri,” ma nia ka sasi 'urinai.
20 God famamana fata alangaie nia ki tafau ana sa Jesus Christ. Ma
kulu alafafia ne sa Christ famamana na fata alangaie God. 'Urinai kulu ka
tangoa God.
21 Ma God kwatea ma kalu fai kamulu laugo, kulu ka 'ado fainia sa Jesus
Christ. Ma God laugo ne fili kulu,
22 ma ka alua na maetoto akulu fuana wane nia ki ana Anoeru Abu. Nia
kwatea na Anoeru Abu fua kulu 'uria tolae laona mangokulu, fua ne kulu
ka saitamana laugo God kai kwatea ru lea 'oro ki fua kulu.

---

* **1:11** Tani malimae ana sa Paul, kera saea sa Paul sukea wane 'i Korin ki sulia sa Paul saea nia kai leka siada ma nia nao si dao. Nia ka kekede na fuada ru fulina nia kai leka. Ma kera ka 'uri, “Wane ne sa Paul fatalana nao si mamana go.” Ma kera ka saea ne nia nao lau lifurongo mamana sa Jesus Christ.

23 Aia, God saitamana fatae nau ki mamana 'asiana. Nao nau si leka kau
'i nao siamulu 'i Korin sulia nao nau si doria balufilamulu fuana ru be
mulu sasida ki.
24 Nao kalu si doria ne kalu kai gwaungai fafi kamulu ana sumailamulu
ana te ki ne mulu famamana ana. Sulia kalu saitamana na famamanae
kamulu ana sa Jesus nia nikila na. Boroi ma kalu doria kalu kai
kwai'adomi amulu, fua mulu kai eele.

2

1 Kada be sui nau ku dao siamulu, nau ku balufi kamulu, ma nau ku
fakwaimanatai kamulu. Sulia te be nao nau si leka go kau siamulu, sulia
nao nau si doria fakwaimanatai kamulu lau.
2 Tala'ana mulu kai faeele nau. Ma dia nau ku fakwaimanatai kamulu,
tama sa ti mone ne ka faeele nau? Nao go ta wane, sulia nau ku kwatea
mulu ka kwaimanatai.
3 Sulia ru ne, nao nau si leka kau siamulu, boroi ma nau ku kekede* kau
fua mulu fuana fa'o'ololana tani wane amulu. Ma kada nau kai dao kau
siamulu, mulu si fakwaimanatai nau ana ru be. Mulu wane ne nau ku
doria mulu kai faeele nau. Sulia nau ku saitamana dia nau ku eele, tama
mulu tafau mulu kai eele laugo.
4 Kada be nau ku kekede kau fua mulu, nau ku kwaimanatai 'asiana,
ma kafo 'i maaku ki ka igwa sulia nau ku angi. Nao nau si kekede kau
fua mulu fua ne mulu kai kwaimanatai, boroi ma nau ku kekede kau fua
mulu kai saitamana na kwaimanie baita nau fua mulu tafau.

Manatalugea na wane abulo ta'a

5 Aia, ma fuana wane ne abulo ta'a ma ka safalia liodilae ne safitakulu.
Nia fakwaimanatai nau, boroi ma nia ka fakwaimanatai kamulu ka tasa.
Na liodilae be nia suina, sulia
6 'oro lamulu mulu kwatea kwaekwaee fuana wane be, ma ka bobola na.
7 Ma ana kada ne, lea fua mulu kai manataluge na ana, ma mulu kai
fata kwairadui fuana, fasi nia ka kwaimanatai 'asiana, ma ka oli faburi.
8 Nia ne, nau ku gani kamulu fua ne mulu kai fatainia fuana ne mulu
kwaimani mamana ana.
9 Sulia te be nau ku kekede kau 'i nao sulia nau ku doria nau ili to'omulu,
fua nau ku dao to'ona dia mulu kai rosulia fatae talingai nau ki tafau.
10 Ma kada kamulu manataluge ana wane be, nau boroi manataluge
laugo ana. Ma nau ku manatalugea ka suina wane be fulia ru ta'a aku. Sa
Christ saitamana ne nau ku manatalugea, fua nau ku 'adomi kamulu ana
to okue lea.
11 Ma nau ku doria nau manatalugea, fasi sa Saetan ka liufi kulu. Sulia
kulu saitamana nia doria ka sasia 'afitaie ki akulu.

Sa Paul manata 'abero sulia wane 'i Korin ki

---

* **2:3** Te ne sa Paul ka saea 'i seki ma ana 7:5-16 kwatea ma kulu saitamana tani wane famamana kera fulia ru ta'a 'asiana ki. Alamia sa Paul fata sulia ta wane famamana nia fata falia sa Paul maana fikute wane tafau. Nia fata 'uri, “Sa Paul nia nao lau lifurongo mamana sulia fatalana nao si mamana.” 'Urinai be lekalae be (2:1) ka fanonifi 'asiana. Ma kulu ka ada to'ona ana 2:5-10 na wane nai fata fali 'asiana sa Paul talana. Sa Paul nia ka kwatea sa Titus fainia ta kekedee, ma ka saea wane famamana ki kera kai balufia na wane nai. Ana 2:5-11 kulu ada to'ona ne kera balufia wane nai.

12 Aia, ana kada nau ku dao 'i Troas✡ 'uria 'ainitalolae ana Farongoe Lea
sulia sa Jesus Christ, nau ku dao to'ona na 'Aofia nia kwatea ka ngwaluda
fua malu fua kalu ka rao 'i senai.
13 Sui boroi 'ana ka 'urinai, nau ku manata 'abero baita 'asiana fua mulu,
suli nao nau si dao to'ona wanefuta kulu sa Titus, wane be ngali fatae suli
kamulu. Nia ne kwatea ma nau ku fata alualu fuana wane 'i Troas ki, ma
nau ku leka na 'aku 'uria 'i Masedonia fuana daolae to'ona sa Titus.

Na raoe sa Paul

14 Aia, nau ku tangoa God sulia nia kwatea kulu ka 'ado fainia sa Christ.
Ana kada ki tafau, sa Christ talai kulu laona kwailiufie nia 'i naona wane
ki tafau. Ma God ka kwate kulu ka fata talo ana na farongoe sulia sa Jesus
Christ ana fere ki tafau. Ma na farongoe nai, nia dia ta ru moko lea ne
leka 'uria kula ki tafau.
15-16 Kada kulu farongo 'urinai sulia sa Jesus Christ, kulu faeele God. Ma
kulu kwatea na 'ai moko lea ana na Farongoe Lea ka talofia fere ki tafau.
Ma wane ne kera ka too ana maurie firi, na Farongoe Lea dia na ru moko
lea ne ngalia mai na maurie firi fuada. Boroi ma wane ne kera ngalia
kwaekwaee fasia God, na Farongoe Lea dia na ru moko ta'a ne saungida
kera ka mae.
Aia, nao ta wane si bobola fuana 'ainitalolae ana Farongoe ne dia God
nao si 'adomia.
17 Ma nao kalu si dia wane 'oro ne kera farongo ana na fatalana God fua
ne kera kai toda ana malefo. Boroi ma kalu 'ainitalo ana na Farongoe Lea
sulia God nia eresi kalu. Kalu ka saea ru mamana ki ana nikila sa Jesus
Christ. God saitamana ru ki tafau ne kalu sasida.

3

Na alangaie falu ana Anoeru Abu

1 Kada kalu ka fata sulia raoe kalu 'urinai, nao mulu si fia ne kalu ka
naunau. Kalu nao si bobo 'uria tani wane 'e'ete ne kera kai kekede suli
kalu fua ne kamulu ka saitama malu kera kai sai amalu ne kalu wane rao
God ki. Tani wane 'e'ete kera sasi 'urinai, boroi ma kalu nao.
2 Kamulu na ne dia na kekedee nai, sulia na famamanae kamulu fatainia
ne kalu lifurongo mamana ki. Kalu fainia wane ki tafau kalu saitamana
ru nai.
3 Ma na famamanae kamulu ne dia na kekedee ne fatainia kalu lifurongo
ki, ma sa Jesus Christ ne kedea ru nai, ma ka kwatea fua malu. Ma nia
nao si kedea ana kafo fuana kekedee, boroi ma nia kedea lalau ana Anoeru
mauri God. Ma nia nao si kekede 'i fafona ta fau dia taki ki ne God kwatea
fuana sa Moses, boroi ma nia kekede laona maurilamulu.
4 Kalu famamana 'asiana ru ne ki kera mamana, sulia kalu fito'ona God
ne 'adomi kalu sulia sa Christ.
5 Nao kalu si saea ne kalu bobola fuana raoe nai sulia saitamarue kalu
ki. Boroi ma God ne kwatea kalu ka bobola fua raolae fuana.
6 God ne kwai'adomi amalu, fua ne kalu ka bobola 'uria famanatalae
sulia na alangaie falu nia. Ma na alangaie falu nai, nao lau ru ana taki sa
Moses kedea ki, boroi ma nia na ru ana Anoeru Abu. Sulia taki ki kwatea
maee, boroi ma na Anoeru Abu kwatea maurie firi.
7 Ma 'i nao mai, ana kada God kedea taki ki fafona reba fau ki, na
madakwalana God nia ngwasinasina kalia sa Moses. Ma na maana sa
Moses ka ngwasinasina sulia na madakwalana God, ma ka rara fafia

✡ **2:12** Acts 20:1

maana wane Jiu ki, ma nia 'afitai kera ka ada 'uria na maana sa Moses,
sui boroi 'ana na ngwasinasinalana maana sa Moses ka koso na fasi
ngwasinasinae. Aia dia na taki ne kwatea maee ka dao ana 'initoe 'urinai,
8 tama na 'initoe ana raolana Anoeru Abu nia baita ka tasa.
9 Ma dia na alangaie ana taki ki ne kwatea kwaiketoie nia 'initoa, tama
na alangaie falu ne kwatea kulu ka 'o'olo 'i maana God, nia 'initoa ka tasa.
10 Ma ana kada ne, na 'initoe ana alangaie ana taki ki nia dia ta ru 'o'oni
go, sulia na alangaie falu ne 'initoa ka tasa.
11 Na 'initoe na alangaie ana taki ki, nia koso na. Boroi ma 'initoe na
alangaie falu ne toto firi.
12 Ma sulia kulu saitamana lea ana na alangaie falu, nia ne kwatea ma
nao kalu si mau 'uria 'ainitalolae fua mulu.
13 Nao kalu si dia sa Moses be alua 'aba maku fafia na maana, fua wane
Jiu ki nao kera si ada to'ona na ngwasinasinae be 'i maana nia koso na
fasia ngwasinasinae.
14 Ma 'i nao mai, manatada wane Jiu ki kera ngasi. Ma ana kada ne
laugo, kada kera idumia na Kekedee Abu, na manatada wane Jiu ki dia
kera sufafia ana 'aba maku be sa Moses alua fafia maana, sulia 'afitai kera
ka saitamana na ru mamana. Sa ti ada ne famamana ana sa Jesus Christ,
God ka lafua na ru ne sufafia na manatana, fua ne nia ka saitamana ru
mamana.
15 Ma 'i ta'ena boroi, kada kera idumia taki sa Moses ki, nao kera si
saitamana go.
16 Boroi ma sa ti ne abulo 'uria na 'Aofia, na 'Aofia ka lafua na ru ne
sufafia na manatana.
17 Ma na 'Aofia nai nia na Anoeru Abu. Ma dia ta wane ka too na ana na
Anoeru Abu 'i laona maurilana, nia to sakwadola na.
18 Ma 'urinai na maa kulu nao ta ru si susia na, kera fatainia na raralana
ngwasinasinae na 'Aofia. Ma na Anoeru 'Aofia rokisi kulu leleka kulu ka
dia na 'Aofia 'inito kulu.

4

1 Sulia na kwaimanataie God fua malu, nia ka eresi kalu 'uria sasilana
na raoe nai ana 'ainitalolae. Nia ne, nao kalu si sui fasia 'ainitalolae.
2 Ma nao kalu si fulia abulolae agwa ta'a ki fainia ru ni fa'ekelae ki. Ma
nao kalu si suke, ma nao kalu si talana na fatalana God. God saitamana ne
kalu farongo ana ru mamana ki fua ne wane ki tafau kera ka famamana
ana raoe kalu.
3 Dia na Farongoe Lea ne kalu 'ainitalo ana nia 'afitai fuana malingailana,
tama nia 'afitai go fuana wane ne nao si ngalia na maurie firi.
4 Nao kera si famamana, sulia sa Saetan sufafia manatalada. Sa Saetan
gwaungai fafia ru ta'a ana molagali ne. Nia lui kera fua ne nao kera si ada
to'ona na madakwalae ne leka mai fasia na Farongoe Lea sulia na 'initoe
sa Jesus Christ ne na nununa God.
5 Nao kalu si 'ainitalo amalu talamalu. Boroi ma kalu 'ainitalo ana sa
Jesus Christ ne 'Aofia. Ma kalu ka saea kalu wane rao sa Jesus ne nia eresi
kalu fuana 'adomilamulu.
6 Ana kada God saungainia ru ki tafau, nia fata 'uri, “Alua madakwalae
ka rara laona maerodo.”✡ Ma nia ka famadakwala laugo na manatalakulu,
fua ne kulu ka saitamana God 'initoa ne sa Jesus Christ fatainia.

✡ **4:6** Jenesis 1:3

7 Na madakwalae ma na nikilalae ne rara laona nonimalu ne ngwatau-
tau, nia dia ta ru lea 'asiana ne God alua 'i laona ta bi ru ngwatautau.
'Urinai, wane ki tafau kera ka ada to'ona ne kalu too ana nikilalae baita
fasia God, nao lau ru kalu talamalu.
8 Ana kada 'oro kalu dao to'ona 'afitaie ki, ka 'urinai boroi 'ana, kalu si
sui fasia na raoe kalu. Ma ana tani kada, kalu nao si saitamana te ne kai
fuli fua malu, ka 'urinai boroi 'ana, kalu fito 'ua ana God.
9 Ma sui boroi 'ana kalu ka too ana malimae 'oro ki, God nao si luka
amalu. Ma sui boroi 'ana malimae kalu kera 'ui amalu 'i ano, ma kalu
tatae lau.
10-11 Iu, nia dia ne malimae kalu ki saungilamalu ana maedangi ki tafau,
sulia kalu 'ainitalo sulia sa Jesus. Nonimalu dia nia na ana maelana, fua
ne wane ki kera ka ada to'ona maurie nia amalu.
12 Nia ne, kera ka doria saungilamalu, sulia na raoe kalu. Ma kamulu
ne, mulu ngalia na maurie firi, sulia na raoe kalu.
13 Na Kekedee Abu be fata 'uri, “Nau ku famamana ana God, ma nia ne
kwatea ma nau ku fata suli nia.”✡ Ma famamanae kalu nia 'urinai laugo,
sulia kalu fata sulia God sulia kalu famamana nia.
14 Kalu saitamana God ne taea na 'Aofia sa Jesus 'uria maurie. Ma ka dia
laugo ne God taea sa Jesus, nia kai tae kalu 'uria maurie, ma ka ngali kalu
laugo fai kamulu 'uria tolae fainia.
15 Kalu liu 'i laona 'afitaie 'oro 'urinai ki, fua kai 'adomi kamulu. Ma ana
kada ne wane 'oro ki kera saitamana na kwaiofeie God fuana famaurie,
ma wane 'oro ki kera ka tango nia.
16 Sulia nia 'urinai, nao kalu si mango fasi 'ainitalolae. Boroi ma ana
maedangi ki tafau, nonimalu kai ngwaro fuana ngwatautaue, ma ana
maedangi ki tafau laugo God ka fanikila na mangomalu.
17 Ma na 'afitaie ne kalu liu ana kada nai ki, nia kai sui. Ma sulia kalu
liu ana ru nai ki, God kai kwatea na 'initoe baita ne toto firi fua malu. Ma
na 'initoe ne kalu kai ngalia, nia baita ka liufia 'afitaie ki ne kalu too ana
kada ne.
18 Nao kalu si manata sulia ru ki ne kalu saitamana ada to'oda, boroi ma
kalu manata sulia ru ki ne kalu si bobola fuana adalae to'oda ana kada
ne. Sulia ru ne kalu ada to'oda ki nao si to tau, boroi ma ru ne kalu si ada
to'oda ki ne toto si sui.

5

1 Kulu saitamana ana kada ne noni kulu ka mae, boroi ma God kai
kwatea noni falu ki fua kulu fua tolae 'i langi. Sulia ana kada ne, na noni
kulu dia lume ki laona molagali, ne kera kai ogea laugo. Boroi ma kulu
kai to laona noni ru ki ne God ka saungainia 'i langi. Ma na noni ru falu
kulu dia lume ne toto firi.
2 Ana kada ne, kulu ka doria 'asiana lekalae fasia molagali ne, fua ne
God kai kwatea na noni falu fua kulu ne to 'i langi.
3 Sulia kada kulu kai to ana noni ru falu suina, anoa kulu nao si dia
wane ne dadara.
4 Aia, ma ana kada kulu to laona molagali ne ana noni kulu ne kai mae,
kulu angi sulia 'afitaie ki dao to'okulu. Ma kulu si doria go lekalae fasia
noni ru nai, boroi ma kulu doria tolae ana noni ru falu 'i langi, fua na noni
kulu ne saitamana mae, God kai talana ana noni ne abu fura ki ma ka toto
firi.

✡ **4:13** Psalm 116:10

5 Aia, God ka sasi akau na akulu fua ne nia kai fuli 'urinai. Ma nia ka
kwatea laugo na Anoeru Abu ka fatainia ne God kai sasi mamana 'urinai
fua kulu.
6 Nia ne kulu nao si mau ana ta ru. Ma kulu ka saitamana kada kulu
to 'ua ana noni kulu 'i laona molagali, nao kulu si to 'ua fainia na 'Aofia 'i
langi.
7 Maurilakulu nia maurie ana famamanae, ma nia nao lau maurie ana
ru ne kulu saitamana adalae to'ona ki.
8 Ma kulu si mau ana maee. Sulia kulu doria 'asiana lekalae kau fasia
noni ru ne ki laona molagali, fua kulu kai to ana fere mamana kulu 'i langi
fainia na 'Aofia.
9 Aia, sui boroi 'ana kulu ka to 'ua laona molagali ne naoma kulu ka to 'i
langi, na kwaidorie kulu ne baita ka tasa na fua kulu kai faeelea na 'Aofia.
10 Ma kulu tafau go, kulu kai uu 'i nao ana sa Jesus Christ, fua ne nia kai
ketoa raoe kulu ki. Ma nia kai kwatea kwaiarae ki fuana te te wane akulu
ne rao lea fuana 'i laona molagali ne. Ma nao nia si kwatea kwaiarae ki
fua te te wane ne raolana ta'a laona molagali ne.*

Kwaimani fainia God sulia sa Jesus Christ

11 Kalu fuusi baita ana na 'Aofia, nia ne kalu ka sasi 'uria 'adomilana
wane ki fua ne kera ka famamana. God saitamana ne kalu fata mamana,
ma nau ku doria mulu kai saitamana ru nai laugo.
12 Ma na fatalaku nai, nao lau fua ne nau doria fata lealae suli kalu fua
mulu. Boroi ma kalu doria mulu kai fuusi baita ana raoe 'o'olo kalu, fua
ne mulu kai bobola fainia lulana wane ki ne kera fuusi baita ana ru ne
wane ki ada ga 'ada ana maada ma nao lau ana ru laona mango.
13 Tani wane ki kwaisae kalu oewanea. Aia, kera fata 'urinai sulia kalu
rao nikila fua God. Ma ka mamana 'asiana, kalu nao si oewanea, ma nia
ne sasia ma kalu ka bobola fuana raoe nikila fua mulu.
14 Kalu rao nikila, sulia kalu saitamana sa Jesus Christ ne kwaimani
amalu. Kalu saitamana laugo ne taifilia sa Jesus Christ go ne mae talana
wane ki tafau, ma ka dia wane ki tafau kera mae na fainia.
15 Nia mae fua ka famauria wane ki tafau. Nia mae fua ne wane ne
kera too ana maurie falu, nao si to ga 'ada fuana sasilana kwaidorie kera
ki, boroi ma na kwaidorie sa Jesus Christ, ne nia mae ma ka tatae laugo
fuana famaurilada.
16 Nia ne, na manatalae kulu sulia ta wane nao si dia lau na manatalae
wane ana molagali ne. Ma sui boroi 'ana kada be sui ne na manatalae
kulu ki 'urinai sulia kulu manata garo sae sa Jesus Christ nia ta wane ga
'ana. Boroi ma ana kada ne, kulu saitamana nia nao lau ta wane 'o'oni ga
'ana.
17 Ma dia ta wane famamana ana sa Jesus Christ, nia na wane falu na.
Ru 'ua ki suina, ma ru falu ki ka dao na mai.
18 God sasia ru nai ki tafau go sulia sa Jesus Christ. Nia ka tala kulu fasia
na malimaelae 'uria wane kwaimani nia ki. Ma nia ka kwatea raoe fua
malu ana na talalana wane ki, fua ne kera ka alua na wane kwaimani nia
ki.
19 Na ru ne kalu farongo na ana ne God kwatea wane ki tafau kera ka
kwaimani fainia sulia sa Jesus Christ. Ma nia ka manataluge ana abulo
ta'alae kera ki. Ma nia ka kwatea na raoe fua malu fua kalu ka 'ainitalo

* **5:10** Sa Paul famanata laugo 'urinai ana 1 Korin 3:13.

ana na Farongoe Lea sulia God ne talana wane ki 'uria na wane kwaimani
nia ki.
20 Nia ne, kalu na wane fuana saelana na fatae sa Jesus Christ ki. Ma
ana kada kalu ka 'ainitalo ana, nia dia God 'ana talana ne fata. Aia, ma
sulia sa Jesus Christ, kalu amasi kamulu fua mulu kai alamatainia God kai
rokisi kamulu fasia na malimaee fua ne mulu kai alua na wane kwaimani
nia ki.
21 Sui boroi 'ana sa Jesus Christ ka nao ta ta'alae ana, God kwatea ma
nia ka ngalia na abulo ta'alae kulu ki, fua God ka fa'o'olosi kulu dia ne nia
'o'olo laugo sulia famamanae kulu ani nia.

6

1 Sulia kalu rao fainia God, kalu amasi kamulu ne mulu ngalia na
kwaiofeie God, nao mulu si alamatainia na kwaiofeie nia ka leka 'o'oni
ga 'ana fua mulu.
2 Sulia God saea laona Kekedee Abu ka 'uri,
“Ana kada fuana fatailana na kwaiofeie nau fua mulu, nau ku fafurongo
'uria folae kamulu ki.
Ma ana maedangi fuana famaurilamulu, nau ku 'adomi kamulu.”✡
Aia, te ne nau ku saea fua mulu nia 'uri: Kada ne na kada mulu kai
ngalia na kwaiofeie God, ma ta'ena ne na maedangi mulu kai ngalia na
maurie falu.
3 Kalu madafia nao kalu si fulia ta ru ta'a, sulia kalu ne doria ta wane si
fata fali kalu sulia na raoe kalu.
4 Boroi ma kalu sasi lea ana kada ki tafau, fua ne abulolamalu ka fatainia
kalu ne wane rao God ki. Ma sulia nia 'urinai, kalu ka mabetau fainia wane
ki ne kera kwatea 'afitaie 'oro ki fua malu.
5 Ma kera ka namusi kalu, ma kera ka alua kalu laona beu ni kanie, ma
kera ka dau kalu ana ngalungalue. Kalu ka rao nikila 'asiana, ma ana tani
kada nao kalu si maleu, ma kalu ka fiolo laugo.
6 Kalu fatainia ne kalu na ne wane rao God ki ana ru 'o'olo ne kalu sasida,
ma na saitamarue kalu, ma na mabetaue kalu, ma na kwaiofeie kalu fuana
wane ki. Ma na Anoeru Abu fainia na kwaimanie kalu ne mamana, nia
ka fatainia laugo.
7 Ma na fatae mamana kalu fainia na nikilalae God laugo, ru nai ki
fatainia laugo ne kalu na ne wane rao God ki. Aia, na talo kalu ma na
naife ni sauwanee kalu, nia na ne abulolae 'o'olo kalu.
8 Tani wane kera manata baita amalu, ma tani wane ka nao. Ma tani
wane kera tango kalu, ma tani wane kera ka fata ta'a amalu. Sui boroi
'ana kalu ka fata mamana, tani wane kera saea kalu wane susuke ki ga
'ana.
9 Sui boroi 'ana tani wane kera nao si doria saitama malu, wane 'oro ki
kera saitama malu. Ma sui boroi 'ana wane 'oro ki kera doria kalu ka mae,
kalu mauri 'ua. Ma sui boroi 'ana kera kwatea na kwaekwaee fua malu,
nao kera si saungi kalu go.
10 Ma sui boroi 'ana tani ru ka faliodila kalu, kalu eele ga amalu sulia
dangi ki. Ma sui boroi 'ana kalu ka siofa ana ru ki laona molagali, kalu
saitamana kalu 'adomia wane 'oro ki, kera ka tooru ana ru ki 'i langi. Ma
sui boroi 'ana kalu nao si too ana ru 'oro ki laona molagali, kalu too ana
ru lea ki tafau 'i langi.

✡ **6:2** Aesaea 49:8

11 Kwaimani lea nau ki 'ae ne kamulu to 'i Korin, kalu kekede na sulia
na 'afitaie kalu ki, ma nao kalu si safungainia manatalamalu fasi kamulu.
12 Nao lau kalu ne susia na kwaimanie kalu fua mulu. Boroi ma kamulu
lalau ne susia na kwaimanie kamulu fasi kalu.
13 Nau ku fata fua mulu dia kamulu wele nau ki. Nia bobola fua
kwaimanie kamulu fua malu nia baita, dia laugo ne kalu kwaimani amulu.

Nao mulu si oku fainia wane nao si famamana ki

14 Aia, nao mulu si 'ado kamulu fainia wane nao si famamana sa Jesus
Christ ki. Sulia ne na wane ne to 'o'olo ma na wane ne nao si to 'o'olo,
keroa 'e'ete kwailiu tafau. Ma na madakwalae nia 'afitai ka to oku fainia
na maerodo.
15 Ma sa Jesus Christ fainia sa Saetan, 'afitai keroa ka alua te manatalae.
Ma ta wane ne famamana sa Jesus Christ, nia si bobola fuana kai rao oku
fainia na wane ne noni'ela ana sa Jesus Christ.
16 Ma na Beu Abu God, nao si lea fua ta wane ka fosia nunuiru ki laugo
'i senai. Ma kulu wane famamana ki, kulu dia na lume abu God. Sulia God
be fata 'uri,
"Nau kai to fainia wane nau ki.
Ma nau kai leka kwailiu 'i safitada.
Ma nau ne God kera, ma kera ne wane nau ki."✡
17 Ma na 'Aofia ka fata lau 'uri,
"Kamulu ka to matali amulu fasia wane ne nao si famamana ki, ma mulu
ka fasida amulu.
Ma dia mulu nao si sasia te ki ne bilia, tama nau ku alafafi kamulu.✡
18 Dia kamulu sasi 'urinai, nau Maa kamulu, ma kamulu ne wele nau ki.
Nau, na 'Aofia nikila ka tasa, nau ku fata 'urinai."✡

7

1 Kwaimani lea nau ki 'ae, ru nai ki God ka eta fata ana fua kulu. Nia
ne, kulu ka fafalu kulu talaka fasia na ta'alae ne kwatea ma noni kulu ma
maurie kulu ki ka bilia. Ma kulu ka to 'o'olo tafau, sulia kulu fuusi baita
ana God.

Sa Paul eele sulia fatae sa Titus ngalia mai

2 Aia, kalu doria 'asiana mulu kai kwalo kalu. Sulia kalu nao si sasia
go ta ru ta'a fuana ta wane, ma kalu nao si falia ta wane, ma kalu nao si
sukea ta wane.
3 Nau nao si saea lau ru ne ki fuana balufilamulu. Sulia nau ku saea
ka suina kalu kwaimani 'asiana amulu. Nia ne, ana kada kalu mauri 'ua
naoma ana kada kalu mae, 'afitai ta ru ka lafua na kwaimanie kalu fua
mulu.
4 Nau ku fito ma nau ku tango kamulu 'asiana. Nia ne, sui boroi 'ana
kalu ka liu ana 'afitaie 'oro ki, nau nao si mau, ma nau ku eele 'asiana.
5 Ma ana kada kalu dao 'i Masedonia,✡ kalu nao si too na ana ta kada
fuana mamaloe, sulia ne 'afitaie ki nao si sui fasi kalu, ma malimae kalu
ki kera ka olisusu 'asiana fai kalu, ma kalu ka manata 'abero 'asiana laugo
fua mulu.
6 Boroi ma God, ne saitamana faeelelana wane ne kera kwaimanatai, nia
kwatea ma kalu ka eele ana daolana mai sa Titus.
7 Na daolana mai sa Titus ne kwatea ma kalu ka eele, ma kalu ka eele
laugo sulia na fatae ne nia ngalia mai, sulia nia saea kamulu radu nia. Ma

✡ **6:16** Levitikas 26:12; Esikiel 37:27 ✡ **6:17** Aesaea 52:11 ✡ **6:18** 2 Samuel 7:14 ✡ **7:5** 2 Korin 2:13

nia ka farongo kalu ne kamulu doria 'asiana fua nau leka dao to'omulu.
Ma nia ka farongo kalu laugo ana kamulu kwaimanatai sulia na 'afitaie ne
kamulu kwatea fuaku. Ma nia ka farongo kalu laugo ana na kwaimanie
mamana kamulu fuaku. Ma sulia ru nai ki, nau ku eele 'asiana.
8 Sui boroi 'ana kamulu ka kwaimanatai sulia na kekedee be nau ku
kwatea kau, nau ku manata sulia ne nia lea fua nau ku kwatea kau. 'I nao,
ana kada nau ku saitamana kamulu kwaimanatai, nau ku kwaimanatai
sulia nau ku kwatea kau. Boroi ma liodilae kamulu nao si tau.
9 Ma ana kada ne, nau ku eele. Nau ku eele nao lau sulia kamulu
kwaimanatai, boroi ma sulia kamulu fa'o'olosia na abulolamulu sulia
kamulu kwaimanatai. God 'adomi kamulu ana liodilae nai. Nia ne sasia
kalu nao si fali kamulu ana kekedee be.
10 Dia God faliodila ta wane, nia kwai'adomi ana 'uria kari abulolae fasi
ta'alae fua God kai famauria. Ma nia ne ru lea 'asiana, ma kulu ka eele
sulia. Boroi ma, dia ta wane ka liodila ma nia nao si kari abulo fasi ta'alae
nia, liodilae nai nia bobola fuana saungilana na wane.
11 Mulu kai ada to'ona basi te lea ne na liodilae ne leka mai fasia God ka
sasia amulu. Nia kwatea kamulu ka doria 'asiana fatailana 'o'oloe kamulu.
Mulu guisasu ana wane ne sasia garoe, ma mulu ka mau, ma mulu ka doria
'asiana sualaku, ma mulu ka doria 'asiana sasilana ru 'o'olo ki, ma mulu ka
doria 'asiana kwatelana ketoie fuana wane ne abulo ta'a. Ana ru ki tafau
ne kamulu sasia, kamulu fatainia na ne nao mulu si 'ado fainia ana ru ta'a
ne nia ka sasia.
12 Nia na ne sasi nau ku kwatea kau na kekedee be, nao lau sulia na
wane ne abulo ta'a ga 'ana, ma nao lau sulia na wane ne nia sasi ta'a
fuana ki. Boroi ma nau ku kekede kau, fua ne kamulu ka fatainia na
kwaimanie kamulu fua malu. Ma God ka saitamana na kwaimanie kamulu
nia mamana.
13 Nia ne sasi kalu ka eele 'asiana sulia.
Ma nao lau ru nai ki go kwatea kalu ka eele, sulia kalu eele laugo sulia
sa Titus nia eele sulia ru lea ki ne kamulu sasi 'uria radulana.
14 'I nao na mai, nau ku tango kamulu fuana sa Titus. Ma ana kada nia
dao to'omulu, kamulu famamana fatae nau ki. Ru ki tafau ne kalu fata
sulia fua mulu, nia mamana. Ma 'urinai kamulu fatainia na tangolae kalu
suli kamulu fuana sa Titus nia mamana laugo.
15 Nia ne, kwaimanie nia fua mulu baita 'asiana, sulia nia manata to'ona
na kwairoilae ne kamulu sasi ana te ki ne nia saea fua mulu. Ma nia
kwaimani amulu sulia nia manata to'ona kada kamulu kwaloa, ma mulu
ka fuusi baita ana.
16 Nau ku eele 'asiana sulia nau ku fitomulu.

8

Kwatee wane famamana ki

1 Wanefuta nau ki 'ae, kalu doria fua mulu kai saitamana te ne fuli 'i
safitana wane famamana ki laona lofaa 'i Masedonia sulia na kwaiofeie
God.
2 Sui boroi 'ana kera ka liu laona ilitoe ma 'afitaie baita ki, kera eele ga
'ada. Ma sui boroi 'ana kera ka siofa 'asiana, kera kwatea ru 'oro ki fuana
'adomilana wane ki.
3 Nau ku famamana kera kwate ka bobola laugo fainia te ki ne kera
kwatea, ma kera kwatea ka liufia na te ne bobola fuana kera ka kwatea.
Ma sulia kwaidorie kera talada,

4 kera ka amasi kalu laugo fua kalu ka alamatainia fua kera ka 'adomia
wane ne kera famamana ki 'i Jiudea.
5 Kalu kwele, sulia kera sasi 'urinai. Eteta kera manata kalia ru God
doria kera kai sasia. Ma kera manata kalia laugo sasilana te ne kalu doria.
6 Ma sa Titus ne safali ana raoe 'i Korin fuana konilana na malefo fuana
'adomilana wane ki 'i Jiudea, kalu ka gani nia fua nia ka sasi ngangata ana
'adomilamulu fua fasuilana raoe nai.
7 Nau ku saitamana na famamanae kamulu baita, ma mulu ka saitamana
'ainitalolae, ma mulu ka saitamaru, ma mulu ka doria 'asiana 'adomilana
wane ki 'ali'ali, ma na kwaimanie kamulu fua malu ka baita 'asiana laugo.
Nia ne, kalu ka doria kwai'adomie kamulu fuana wane 'i Jiudea ki ka baita
laugo, sulia kwaimanie kamulu ki.
8 Aia, ana fatae nai, nao nau si sumai kamulu lau fua sasilana. Boroi ma
nau ku doria mulu ka saitamana wane famamana ki 'i Masedonia, kera
'ali'ali ana kwatelana kwai'adomie kera. Ma nau ku farongo kamulu na
ana, ne mulu kai fatainia na baitalana kwaimanie kamulu ki.
9 Kamulu saitamana na kwaimanie na 'Aofia kulu sa Jesus Christ nia
baita 'asiana fua kulu. Sui boroi 'ana nia ka 'initoa 'asiana mai 'i langi, nia
ka alu nia talana 'uria siofae ana lekalana mai ka rufia na noni wane fua
ne ka 'adomi kulu. Ma sulia na siofae nia ne kwatea kulu ka 'initoa.
10 Aia, nau ku saea ne nia lea fua mulu ka fasuia na koni malefolae be
mulu safali mai ana fangali be sui kau. Kamulu na ne wane eteta ne mulu
koni malefo fuana 'adomilana wane 'i Jiudea. Ma kamulu laugo ne wane
eteta ne doria sasilana.
11 Nia ne, lea fua mulu kai uu ngasi fuana fasuilana raoe ne. Ka lea dia
na kwaidorie kamulu baita fuana fasuilana na raoe ne, ka dia laugo kada
be mulu safali ana. Ma mulu kai kwatea ga amulu ta fita malefo ne mulu
bobola fuana konilana ana kada ne.
12 Sulia dia na kwaidorie kamulu baita fuana kwatelana kwai'adomie,
God eele sulia ru nai. Sulia nia nao si doria mulu ka kwatea ru ne nao
mulu si too ana ki, boroi ma ru ne mulu bobola fuana kwatelana ki.
13-14 Na manatalaku nao si doria fua mulu ka too ana 'afitaie sulia mulu
'adomia wane ne kera too na ana 'afitaie ki. Boroi ma nia lea 'asiana fua
mulu ka 'adomia na wane siofa ki, sulia mulu too na ana ru 'oro ki ana
kada ne. Ma ana kada nia 'ua mai, dia mulu too ana 'afitaie, ma kera kai
too ana ru 'oro ki, kera kai 'adomi kamulu laugo. Dia mulu sasi 'urinai,
bobolae wane ki tafau kera kai fono.
15 Sulia na Kekedee Abu be saea,
“Na wane ne oku ru 'oro, nao nia si too ana ru 'oro liufia na te ne nia bobo
'uria.
Ma na wane ne oku ru tu'u, nao nia si too ga ana 'afitaie.”

Sa Titus fainia kwaimani nia ki

16 Kalu tangoa 'asiana God sulia nia kwatea na kwaidorie baita fuana
sa Titus fua nia ka 'adomi kamulu, dia laugo kwaidorie kalu fua
'adomilamulu.
17 Ma ana kada kalu ledia dia nia doria kai 'adomi kamulu, nia eele
'asiana fuana sasilana, sulia nia doria 'adomilamulu ka suina. Ma sulia na
kwaidorie nia, nia ka manata 'uria olilae lau kau siamulu.
18 Kalu ka kwatea kau te wane ana wanefuta kia ki fainia. Nia na wane
ne wane famamana ki tafau kera manata baita 'asiana ana sulia na raoe
nikila nia fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea.

19 Ma wane famamana ki kera ka filia fua ne nia leka fai kalu kada kalu
leka kwailiu fuana konilana na malefo fuana wane famamana ki 'i Jiudea.
Wane 'oro ki kera tangoa na 'Aofia sulia na raoe nai. Ma raoe nai ki kai
fatainia laugo ne kalu doria 'asiana fua 'adomilana wane famamana ne
kera siofa ki.
20 Kalu ada lea 'asiana sulia na malefo nai, fasi ta wane ka fata fali kalu.
21 Sulia kalu doria kalu ka sasia na te ne 'o'olo 'i maana God ma 'i maana
wane ki tafau laugo.
22 Nia ne sasi ma kalu ka kwatea lau kau ta wanefuta akulu fainia sa
Titus. Ana kada 'oro ki, wane ne fatainia fua malu ne nia doria 'asiana
kwai'adomie. Ma ana kada ne, nia manata fito amulu, ma nia ne kwatea
nia ka doria 'asiana 'adomilamulu.
23 Ma sa Titus, nia na wane rao fai nau fua 'adomilamulu. Ma wanefuta
ki ne keroa leka kau fainia, na fikute wane famamana ki kera fili keroa
fua lekalae talada, ma na raoe keroa kai fa'initoa sa Jesus Christ.
24 Lea fua mulu kai fatainia kwaimanie kamulu fuada, fua ne wane
famamana ki tafau, kera ka saitamana lea ana tangolae kalu fua mulu
nia mamana.

9

Kwai'adomie fuana wane ne kera famamana ki

1 Aia, nao nau si bobo go fuana kekedelae fua mulu sulia na kwai'adomie
ne kulu kai kwatea kau fuana wane famamana ki ne kera siofa 'i Jiudea,
sulia nau ku saitamana ne mulu safali fuana konilana malefo fuada.
2 Nau ku saitamana mulu doria 'asiana kwai'adomie. Ma nau ku tango
kamulu fuana wane ki 'i Masedonia, nau ku 'uri, “Wanefuta kulu ki laona
lofaa 'i Gris, ana safalilana mai ana fangali be sui kau, kera sasi akau fuana
kwatelana malefo fuana kwai'adomie.” Ma ana kada wane 'i Masedonia
ki rongoa na ru ne, na 'orolada laugo kera doria fua kwai'adomie.
3 Aia, nau ku tango kamulu fuana wane 'i Masedonia ki ne mulu ka
sasi akau na ana konilana malefo. 'Urinai, ana kada ne, nau ku fi kwatea
kau siamulu wanefuta be ki, fua ne kera ka 'adomi kamulu 'uria fasuilana
konilana malefo, fasi na tangolae nau amulu nao si mamana.
4 Ma dia nao mulu si sasi akau, ma dia tani wane famamana 'i Masedonia
kera kai leka mai fai nau kada nau ku leka kau siamulu, ma kera kai ada
to'ona ne nao mulu si sasi akau ana malefo kamulu, kalu kai 'eke sulia na
manata fitoe kalu 'amulu. Ma kamulu boroi mulu kai 'eke laugo.
5 Nia ne, nau ku saea ne nia lea fua nau ku kwatea na kau wanefuta nai
ki fua ne kera ka leka kau siamulu 'i nao, ne kera kai 'adomi kamulu
ana sasi akaulae ana malefo be mulu eta fata alangainia. 'Urinai, na
kwatee kamulu kai to makwalia kada nau leka kau. Ma wane ki tafau
kera kai saitamana mulu kwatea na malefo nai sulia na kwaidorie kamulu
talamulu, ma nao lau sulia ta wane ne sumai kamulu.
6 Aia, nao mulu si manata buro ana te be na tarifulae nia saea: Dia kulu
fasi ru tu'u, ru tu'u laugo ne kulu kai konia. Boroi ma dia kulu fasia ru
'oro ki, ru 'oro ki laugo ne kulu kai konia.
7 Nia ne, wane ki tafau kera kai kwatea te ne kera saitamana nia lea. Ma
nao si lea fuana ta wane ka kwatea te ne nao nia si doria kwatelana. Ma
nao si lea fuana ta wane ka kwatea sulia nia fia ne kera sumainia. Sulia
God eele fainia wane ne eele fuana kwatelae.
8 Ma God bobola fua kwatelana ru 'oro ki fua mulu liufia te ne mulu bobo
'urida, fua ne ana kada ki tafau mulu kai too ana ru ki tafau ne mulu bobo

'urida, ma mulu kai too ana ru ki laugo fua kwatelana fuana 'adomilana
lau tani wane.
9 Sulia na Kekedee Abu be saea,
“Kera ka kwate baita 'asiana fuana wane siofa ki, ma God nao si manata
buro ana kwai'adomie kera.”
10 Ma God nia ne kwatea mege ru ki fuana wane ne fasi ru, fua ka alua
fanga. Ma ka 'urinai laugo, God kai kwatea ru ki fua mulu, fua ne mulu
kai kwatea tani ru fuana wane ne kera too ana 'afitaie. Ma mulu kai too
ana ru lea 'oro ki laugo, dia na wane ne fasia na mege ru ki kai konia na
fanga 'oro ki.
11 Sulia ana kada ki tafau, God kwate kamulu ka too ana ru ki ne bobola
fuana 'adomilana wane ki, fua ne kera ka tangoa God fua kwai'adomie ne
mulu kai kwatea ma kera kai ngalia fasi kalu.
12 Na ru ne kamulu kwatea, nia kai 'adomia na wane God ki, ma nia
kwatea na wane 'oro ki laugo kera ka tangoa God.
13 Mulu kai fa'initoa God ana kwatee baita kamulu ki. Kwatee baita
kamulu ki fuada kai fatainia ne mulu rosulia na Farongoe Lea sa Christ.
14 Ma kera kai foa fua mulu ana kwaimanie sulia na kwaiofeie God ne
nia fatainia fuada ani kamulu.
15 Kulu tangoa God sulia na ru lea ne nia kwatea fuaka. Ru nena nia ru
lea mamana ma nao ta fatae si bobola fuana fadalana kwatee nai.

10

Sa Paul nia na lifurongo mamana

1 Aia, nau sa Paul, nau ku amasi kamulu ana te ru. Nau ku amasi kamulu
ana falafala ana gwarimabelae dia laugo falafala sa Jesus Christ, sui boroi
'ana tani wane amulu kera ka saea nau ku mau ma nau ku marabibi ana
kada nau ku to fai kamulu, boroi ma fatalaku nia nikila ana kada nau ku
to tau fasi kamulu ma nau ku kekede kau.
2 Nau ku amasi kamulu, mulu kai fa'o'olosia abulolamulu, fua na fatalaku
fua mulu nao si nikila ana kada nau ku dao kau siamulu. Sulia nau ku
saitamana nau bobola fua fata nonira'alae fua wane ne kera saea kalu leka
ga amalu sulia na falafala ta'a laona molagali.
3 Nia mamana kulu to 'ua laona molagali. Boroi ma ana kada kalu firu
fainia malimae kalu ki, kalu nao si firu ana falafala ta'a ki laona molagali.
4 Sulia na raunge ne kalu firu ana nao lau fasia wane ki. Boroi ma
raunge kalu ki leka lalau mai fasia God ne kwatea na nikilalae fua malu
fua ne kalu ka fualia ru nikila malimae kalu ki. Kalu saitamana liufilana
manatalae susuke ki,
5 ma kalu ka saitamana okosilana famanatalae susuke ne wane naunau
ki kera alua fua susilana wane ki ne kera nao si saitamana God. Ma kalu
ka saitamana liufilana manatalae garo wane ki, ma kalu ka olisida fua
kera ka rosulia na fatalana sa Jesus Christ.
6 Ma ana kada mulu fatainia ne kamulu rosulia tafau na fatae kalu ki,
kalu sasi akau fuana kwatelana kwaekwaee fuana sa ti amulu ne nao si
rosuli kalu.
7 Tala'ana mulu ka saitamana te ki ne fuli 'i safitamulu. Ta wane amulu
ne fia nia na wane rao sa Jesus Christ, lea fua nia ka saitama laugo amalu
ne wane rao mamana sa Jesus Christ ki.
8 Sulia na 'Aofia kwatea nikilalae fua malu 'uria talailamulu. Ma nia ka
eresi kalu fuana 'adomilamulu, ma nao lau fuana falilamulu. Nau ku fata

naunau sulia na nikilalae na 'Aofia kwatea fua malu. Sui boroi 'ana ka
'urinai, nau nao si 'eke go.
9 Nao nau si doria mulu kai manata sae nau ku famau kamulu ana
kekedee ki ne nau ku sasi fua mulu,
10 sulia tani wane kera fata 'uri, “Na kekedee sa Paul ki nia nikila. Boroi
ma ana kada nia to fai kulu, nia maumaula ma nao si saitamana go fuana
fata lealae.”
11 Aia, na wane ne saea ru nai, nia lea fuana nia ka saitamana na te
ne kalu fata ana kada kalu kekede, nia bobola na fainia te ki ne kalu kai
sasida ana kada kalu kai to fai kamulu.
12 Nao kalu si fabolotai kalu fainia wane rao be saea kera 'initoa 'asiana.
Ma kera ka fata lafuda talada ru nao si bobola faida!
13 Ma kalu ne, nao kalu si fata lafu kalu fainia ta nikilalae ne nao kalu
si too ana. Boroi ma kalu kai lafu kalu sulia raoe ne God eresi kalu fuana
sasilana, ma na raoe ne nia laugo fua mulu.
14 Nao kalu si garo kada kalu saea ne kalu too ana nikilalae fafi kamulu,
sulia kalu wane eteta ne kalu leka kau siamulu fainia na Farongoe Lea sa
Jesus Christ.
15 Nao kalu si saea kalu too ana nikilalae fafia na raoe ne tani wane 'e'ete
sasia laona mae fere ki ne God nao si eresi kalu 'uria. Boroi ma mulu tani
wane ne God eresi kalu fua mulu, kalu doria na famamanae kamulu ka
baita ma ka nikila. Ma kalu ka doria laugo sasilana na raoe baita ka tasa
fai kamulu.
16 Ma burina ne kalu rao laugo fai kamulu, kalu kai leka laugo 'uria tani
fere ne to bali loko amulu ki fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea. Ma nao
kalu si doria kalu ka saea kalu too ana nikilalae fafia na raoe ne tani wane
'e'ete sasia ana mae fere ne God oduda 'uria.
17 Sulia na Kekedee Abu be saea, “Dia ta wane doria ka fata naunau, nia
ka fata lafua ga 'ana sulia te ne God sasida.”
18 Ma na wane ne fata lafu nia talana, nia nao si too ana 'initoe. Boroi
ma na wane ne God nia alafafia, nia na wane 'initoa mamana.

11

Paul fainia wane lifurongo susuke ki

1 Sui boroi 'ana nau ku fia nao nia si bobola fuana wane ka fata naunau
suli nia talana, nau ku doria mulu kai mabetau basi fai nau, kada nau ku
fata suli nau talaku.
2 Nau ku manata 'abero suli kamulu, dia laugo ne God manata 'abero
amulu. Sulia mulu dia ta keni sari laulau be nau ku alu fafia makwalia
daolana mai sa Jesus Christ. Aia, na sari ne kera alu fafia fuana 'afelae,
nia ka to fasia wane 'e'ete ki.
3 Nau ku manata 'abero suli kamulu, fasi mulu ka famamana ana
famanatalae tani wane, ma na kwaimanie kamulu fuana sa Jesus Christ
ka ngwatautau, dia be ni Eve 'ua na mai nia famamana sukee na fa tafo.
4 Nau ku manata 'abero amulu, fasi 'ali'ali mulu ka famamana ana
famanatalae ne 'e'ete fasia na famanatalae kalu. Sulia dia ta wane leka
kau siamulu, ma nia ka farongo ana farongoe 'e'ete sulia sa Jesus, mulu
ka fi famamana ga 'amulu ana. Ma mulu ka nonimabe 'uria ngalilana ta
mangoiru ne 'e'ete fasia na Anoeru Abu ne mulu ngalia ana kada kalu
'ainitalo ana.
5 Aia, ma na wane ne kera leka kau siamulu ki, ma kera ka saea kera
lifurongo talingai ki, nau nao si manata go ne kera talingai ka liufi nau.

6 Sui boroi 'ana nao nau si saitamana fata lealae, nau ku saitamana ru
'oro ki ana Farongoe Lea. Mulu saitamana na ru nai, sulia kalu famanata
kamulu ana kada 'oro ki.
7 Ana kada nau ku farongo ana Farongoe Lea God fua mulu, nao nau
si gani kamulu 'uria ta folifolie, ma ta te mege malefo boroi ka nao go.
Ma ana kada nau ku to siamulu, nau ku fatu'u nau fua ne mulu ka ngalia
'initoe. 'Uta, mulu kwaisae nau ku sasi garo nai?
8 Ana kada nau ku famanata kamulu, tani wane ne kera famamana laona
fere 'e'ete ki, kera foli nau. Nia ne, nau ku ngalia ru ki fasida, fua ne nau
ku 'adomi kamulu.
9 Ma ana kada nau ku to fai kamulu, dia nau ku doria ta malefo, nao
nau si gani kamulu go 'uria. Ma wanefuta ki ne kera leka mai fasia 'i
Masedonia ne kera kwatea ru ne nau ku doria ki. Nao nau si gani kamulu
'uria ta ru, ma nao nau si gani lau ana ta kada.
10 Ma nau ku fata naunau sulia nau nao si gani kamulu 'uria ta ru. Ma
ru nai, nia 'afitai ka tatala ana ta kada, sulia nau nao si ngalia ta malefo
fasia ta wane laona lofaa 'i Gris tafau. Na ru nai nia mamana dia laugo na
fatalana sa Jesus Christ ne nia mamana.
11 Alami kamulu manata garo sae nau nao si kwaimani amulu sulia nau
nao si ngalia malefo fasi kamulu. Boroi ma God saitamana ne nau ku
kwaimani 'asiana amulu.
12 Nau inau ga 'aku ana falafala nai, fua wane ne kera saea kera wane
lifurongo ki, nao kera si bobola fuana saelana na raoe kera ne lea ka dia
na raoe kalu.
13 Kera saea kera lifurongo ki, boroi ma kera nao lau lifurongo mamana
sa Jesus Christ ki. Kera suke kamulu ana raoe kera ki, fua mulu ka manata
ne kera ne lifurongo ki.
14 Ma nao nau si kwele go ana ru ne, sulia sa Saetan boroi, nia saitamana
ka tatala fua ne ka ada dia ta 'ainsel ana madakwalae.
15 Nia ne, nao kulu si kwele dia wane rao sa Saetan ki laugo, kera kwate
ma kera talada ka ada dia wane rao mamana God ki. Kera kai ngalia na
kwaekwaee baita ne bobola fai kera sulia abulo ta'alae kera ki.

Sa Paul fata naunau sulia ru ki fatainia nia ngwatautau

16-17 Sui boroi 'ana nau nao si doria fata naunau, kada nai nau kai fata
naunau suli nau talaku. Kada nau ku fata suli nau talaku 'urinai, tani
wane amulu fia ne nau ku fata dia wane oewanea ki, naoma nau nao si
fata sulia te ne na 'Aofia saea. Sui boroi 'ana mulu ka manata 'urinai, rongo
basi sulia te ne nau saea.
18 Buri'ana kada ne tani wane kera fata naunau ada talada, kamulu be
ro laugo sulida. 'Urinai mulu tafau mulu kai fafurongoa basi ru ne nau
saea fua mulu suli nau talaku.
19 Ma mulu kwaisae kamulu saitamaru 'asiana, boroi ma mulu ka
nonimabe fuana rongolana wane ne fatalada nao si bobola.
20 Mulu ka alamatainida ga amulu fuana kera ka baita fafi kamulu, ma
kera ka ngalia ru kamulu ki, ma kera ka suke kamulu, ma kera ka fata
naunau ada talada, ma kera ka fa'eke kamulu ana fidalae balimulu.
21 Kalu nao si sasi 'urinai amulu. Ma 'uta ne mulu ka kwaisae kalu garo,
sulia kalu nao si sasi 'urinai amulu?
Wane ne fia kera ta lifurongo talingai ki, kera fata lafu kera talada. Ma
nau laugo, nau fata lafu nau ka dia kera laugo, sui boroi 'ana nao si lea
fuana fata 'urinai.

22 Aia, kera saea kera wane Jiu ki. Ma nau ta wane Jiu laugo. Kera
saea kera wane Israel ki ma nau ta wane Israel laugo. Ma kera saea kera
kwalafa sa Abraham. Ma nau ta wane ana kwalafa sa Abraham laugo.
23 (Nau nao si doria fata naunau suli nau talaku 'uri.) Kera saea kera
wane rao sa Jesus Christ ki. Boroi ma nau na ne wane rao lea sa Jesus
Christ ka liufida. Sulia nau ku rao nikila ka liufida, ma wane ki kera ka
alu nau laona beu ni kanie ana kada 'oro ki ka liufida, ma wane ki ka
namusi nau ana kada 'oro ki ka liufida, ma karangi nau ku mae ana kada
'oro ki ka liufida.
24 Lima kada ki wane baita Jiu ki kera namusi nau ana olu akwala ma
sikwa fa kwaelae.
25 Ma olu kada ki wane baita 'i Rom ki kera namusi nau ana mae 'ai. Ma
ana te kada, tani wane kera sasi 'uria saungilaku ana 'uilaku ana fau ki.
Ma olu kada ki na baru ne nau ku leka ana ka kuruu fai nau, ma ana te
kada nau ku to laona asi sulia te rodo ma te maedangi.
26 Ma ana lekalae 'oro nau ki, nau ku dao to'ona 'afitaie 'oro ki ana kafo
igwa ki, ma ana wane beli ki, ma sulia wane Jiu ki, ma wane 'e'ete ki
ne kera malimaee aku. Ma nau ku dao to'ona 'afitaie laona fere baita ki,
ma laona lofaa 'eke'eke, ma laona asi laugo. Ma tani kada wane ne suke
ma kera ka saea kera wane famamana ana sa Jesus ki, kera kwatea laugo
'afitaie baita ki fuaku.
27 Nau ku rao nikila 'asiana, ma tani rodo nao nau si maleu. Ma tani
kada nau nao si too ana fanga ma nao nau si ku. Ma tani kada nau ku
gwari sulia nau ku olikokoru 'asiana ana maku.
28 Nao lau ru nai ki ga 'ana, sulia ana maedangi ki tafau go nau ku too
ana 'afitaie sulia nau ku manata 'abero sulia fikute wane famamana ki
tafau.
29 Ma dia ta wane ne famamana ma ka dao to'ona 'afitaie sulia ilitoe
baita, nau ku too ana 'afitaie laugo, sulia nau ku manata 'abero ani nia.
Ma dia ta wane ka sasia ta ru ta'a, nau ku kwaimanatai.
30 Sulia kera sumai nau fua fata naunaulae suli nau talaku, nau ku fata
sulia na ru ki ne fatainia nau ta wane ngwatautau.
31 God na Maa na 'Aofia kulu sa Jesus, nia saitamana te ne nau ku saea
nia mamana. Nau ku doria wane ki tafau kera ka tangoa God toto firi.
32 Ana kada nau ku to 'i Damaskas, na wane ne sa Aretas na kingi filia
'uria gwaungaie fafia fere nai, nia ka kwatea wane ni omee 'oro ki kera ka
folo 'usia mae tafaa ki ana mae fere nai, fua ne kera ka dau nau ana kada
nau ku ru 'i maa.
33 Boroi ma tani wane kera kwai'adomi aku, kera ka alu nau laona
kukudu baita, ma kera ka fa koso nau sulia na maa 'olofolo ana 'odoe
nai 'uria 'i maa, ma nau ku tafi fasida.*

12

Ru God fatainia fuana sa Paul ki

1 Kera sumai nau fua fata naunaulae suli nau talaku, boroi ma fata
'urinai nao nia si famamana ne nau na lifurongo. Sui boroi 'ana ka 'urinai,
nau ku fata sulia ru na 'Aofia nia fatainia fuaku.
2 Aia, na akwala ma fai fangali suina, God ka ngali nau 'uria kula ne God
to ana 'i langi. (Aia, nau ku ulafusia alamia noniku 'oto ne dao 'i senai,

* **11:33** Ada to'ona nununa ana Acts 9:25

naoma God ga 'ana 'oto ne fatainia ru ne ki fuaku, sulia taifilia God go ne
saitamana.)
3-4 Aia, nau ku saea lau, nau ku saitamana go ana God ne ngalia nau
'uria 'i langi. (Ma nau nao si saitamana na noniku dao laugo 'i senai 'oto,
naoma nau ada to'ona go 'aku na fataie.) Aia, ma ana kada ne nau ku to 'i
langi, nau ku rongoa ru ni kwelelae ana ki ma ka 'afitai ta wane ka saea
ana fatae laona molagali ne.
5 Na fataie nai ru bobola fua nau ku fata naunau fainia. Boroi ma nau
nao si sasi 'urinai. Sulia na ru ne nau ku fata naunau sulia na ru ne fatainia
ne nau wane ngwatautau.
6 Ma dia nau ku doria fata lafu nau, nia bobola fua nau ku fata 'urinai
sulia na fatalaku nia mamana. Boroi ma, nao nau si fata naunau, sulia
nao nau si doria wane ki kera kwaisae nau na wane baita liufia na ru ne
kera ada to'ona nau ku sasida ki, ma na ru ne kera ka rongoa nau ku saea
ki.
7 Aia, God alamatainia na ru ne kwatea nau ku nonifi fua nao nau si fata
naunau sulia na ru lea 'oro ne nau ku ada to'oda 'i langi ki. Ma na ru ne,
sa Saetan ne sasia ne ka fagaigai nau fua ne nau nao si naunau.
8 Ma olu kada ki ne nau ku foa, ma nau ku amasia na 'Aofia fua nia ka
lafua.
9 Boroi ma nia olisi nau ka fata 'uri, “Na kwaiofeie nau taifilia, nia
na ru ne 'oe bobo 'uria. Sulia dia 'oe ngwatautau, na nikilalae nau fua
'adomilamulu kai baita ka tasa.” Sulia ru nai, nau ku eele 'asiana, ma nau
ku fata naunau sulia na ngwatautaue nau, fua na nikilalae sa Jesus Christ
ka kwai'adomi aku.
10 Nau ku eele ga 'aku fafia 'afitaie nau ki sulia sa Jesus Christ. Nau ku
eele ga 'aku dia kera ka fata fali nau, naoma kera ka famalagaigai nau.
Nia lea ga 'ana dia nau ku too ana ngwatautaue, sulia ana kada nau ku
ngwatautau, sa Jesus Christ nia ka fanikila nau.

Sa Paul ka manata 'abero fuada wane 'i Korin ki

11 Aia, nia nao si bobola fua nau fata naunau, boroi ma kamulu ne kwate
ma nau ku fata 'urinai. Tala'ana mulu ka tango nau ga 'amulu. Sui boroi
'ana nau na wane go aku, na wane be kera saea kera ana lifurongo talingai
ki, nao kera si baita ka liufi nau.
12 Ana kada nau ku rao 'i safitamulu ana mabetaue, God sasia ru fanadae
'oro ki ani nau. Ma ru nai ki, nia ka fatainia ne nau na wane lifurongo
mamana.
13 Ru nau ku sasia fua mulu ki, nia dia ru ne nau ku sasia fuana fikute
wane famamana ki tafau. Te ru ne nao si dia ru nau ku sasia ana fere
'e'ete ki: Nau nao si gani ta malefo amulu fuana 'afilaku. Ma kamulu saea
nau ku sasia ru ta'a amulu sulia nau nao si gani malefo amulu. Boroi ma
nao nau si fata ni kwaimanatai ana kada nai fua ne mulu kai manataluge
nau.
14 Ana kada ne, nau ku sasi akau na fua nau dao lau to'omulu ana oluna
kada. Ma nia dia laugo 'i nao, nao nau si gania ta malefo fasi kamulu.
Sulia nao nau si doria go malefo kamulu ki. Ru nau ku doria lalau ne
fua mulu kai eele kada nau dao kau. Nau ku dia ta maa fua mulu, sulia
nau ku kwai'adomi amulu 'uria famamanae ana sa Jesus Christ. Ma nao
si bobola fua ne wele ki kera ka kwate malefo fuana maa kera, boroi ma
ka lea fuana maa ka kwate malefo fuana wele nia ki.

15 Ma dia nau ku kwatea ru nau ki tafau fai nau talaku laugo 'uria
'adomilamulu, nau ku eele ga 'aku. 'Uta, dia na kwaimanie nau fua mulu
nia baita, kwaimanie kamulu ki fuaku kai tu'u ga 'ana?
16 Aia, kamulu saitamana nao nau si gania ta malefo fasi kamulu. Boroi
ma malimae nau ki kera fata 'uri, “Sa Paul too ana te manatae wane agwa
fua suke lamulu.”
17 Ma kamulu saitamana na fatae nai nao si mamana. Ma nao nau si
odua kau wane ki siamulu fua suke lamulu 'uria malefo.
18 Nau ku amasia sa Titus fua nia leka kau siamulu, ma nau ku kwatea
kau te wanefuta lau fainia. Ma kamulu saitamana mamana ana sa Titus
nao si suke kamulu go 'uria ta malefo. Ma kamulu saitamana sa Titus fai
nau, karo sasia ru 'o'olo ki ne bobola ma ka 'o'olo tafau go.
19 Alamia mulu kwaisae kalu fata 'urinai fua susilamalu talamalu. Aia,
na manatalaku nao si 'urinai. Sulia God saitamana ru ne kalu saea ki, nia
leka sulia ru ne sa Jesus Christ nia doria kalu ka saea ki. Kwaimani lea
nau ki 'ae, ru ki tafau ne kalu sasida, kalu sasida fuana 'adomilamulu.
20 Nau ku manata 'abero, fasi nau ka leka kau, nau ku ada to'ona abulolae
kamulu ki ka 'e'ete fasia na ru ne nau ku doria. Ma dia nia 'urinai, nau
kai kwatea kwaekwaee fua mulu, ma nao kamulu si eele sulia. Nau ku
manata 'abero fasi tani wane 'i seloko kera ka olisusu, ma kera ka 'uga,
ma kera ka guisasu , ma kera ka ogalulumi, ma kera ka fata ta'a, ma kera
ka fata sulia wane 'e'ete ki, ma kera ka naunau, ma falafala kera ki nao si
'o'olo.
21 Ma nau ku manata 'abero fasi nau ka leka lau mai, ma God ka sasi nau
ku 'eke suli kamulu. Ma nau kai angi sulia wane 'oro amulu, kera sasia ru
ta'a ki, ma nao kera si kari abulo fasia oeelae kera ki.

13

1 Aia, nau kai dao kau siamulu oluna kada. Na Kekedee Abu be saea,
“Nao kamulu si ketoa ta wane leleka mulu kai rongoa ta ro wane naoma
ta olu wane ne fata mamana sulia te ne nia sasia.”
2 Ana ruana kada nau ku leka mai, nau ku fabasua wane amulu ki ne
abulolada ta'a. Ma ana kada ne, nau ku fabasuda laugo laona kekedee ne.
Ma ana kada nau kai dao mai siamulu, nao ta wane ne sasia ta ru ta'a ka
tafi fasia na kwaekwaee nau fuana.
3 Ana kada nai, kamulu kai saitamana lea ana sa Jesus Christ ne kwatea
fatae fuaku fua ne nau ku fata ania. Ma ana kada nia ka sasia ta ru fua
mulu, nia si ngwatautau. Boroi ma nia ka fatainia na nikila baita fua mulu.
4 Sui boroi 'ana sa Jesus Christ ngwatautau kada kera fotofafia ana
'airarafolo, nia ka tatae fasia na maee sulia na nikilalae baita God. Ma kalu
ka ngwatautau laugo dia sa Jesus Christ, boroi ma kalu kai too ana nikilalae
baita God sulia sa Jesus Christ, ana kada kalu kai leka kau siamulu.
5 Nia lea fua mulu kai manata sulia maurie kamulu ki, fua ne mulu ka
saitamana abulolae kamulu ki bobola fuana wane ne kera famamana ana
sa Jesus Christ ki naoma nao. Kamulu saitamana sa Jesus Christ go ne to
laona maurilamulu. Ma dia nao nia si to laona maurilamulu, famamanae
kamulu ki nao si mamana.
6 Nau ku doria mulu kai saitamana na famamanae kalu nia mamana.
7 Ma kalu ka fosia God fua ne mulu kai sui fasia abulo ta'alae. Ma nao
kalu si foa go amalu 'urinai fua ta wane ka kwaisae na raoe kalu nia lea.
Kalu foa 'urinai fua kamulu ka sasia na ru 'o'olo, boroi 'ana tani wane kera
kwaisae na raoe kalu ru 'o'oni ga 'ana.

8 Kalu sasi go ru sulia famanatalae mamana, ma nao kalu si uu susia
famanatalae mamana.
9 Kalu eele ana kada kalu ngwatautau, dia kamulu nikila mamana. Ma
kalu foa fua ne mulu kai fa'o'olosia abulolamulu tafau.
10 Nia ne sasi nau ku kedea ru nai ki ana kada nau ku to tau kau 'ua
fasi kamulu. Nau ku sasia fua ne ana kada nau ku leka kau siamulu,
nau si balufi kamulu ana na nikilalae ne na 'Aofia kwatea fuaku. Nia
kwatea na nikilalae nai fuaku fua nau ku 'adomi kamulu, ma nao lau
fuana falilamulu.

Fatae 'isi ki

11 Aia, wanefuta ki 'ae, ru nai ki go ne nau ku saea fua mulu. Mulu kai
talana falafala kamulu ki, ma mulu kai fafurongoa ru ne nau ku kedea
kau fua mulu, ma mulu kai to ana te manatae wane, ma mulu kai to ana
aroaroe fai kamulu talamulu. Ma God ne kwaimani akulu ma ka kwatea
aroaroe, nia kai to fai kamulu.
12 Aia, mulu kai fatainia na kwaimanie kamulu ki fua mulu kwailiu ana
kada mulu kai ada to'ona kamulu kwailiu.
Wane God ki tafau 'i seki, kera kwatea fata lealae kera ki fua mulu.
13 Ma nau ku foa fua ne 'Aofia sa Jesus Christ ka kwaiofei amulu, ma God
ka kwaimani amulu, ma na Anoeru Abu ka to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Wane Famamana Ki 'I Galesia

Sa Paul kedea na buko ne fuana wane famamana 'i Galesia ki. Sa Paul nia rao faida, ma ka si tau go 'i buri'ana sa Paul nia fasida, kera ka safali ka abulo 'uria rongolae fuana ta famanatalae 'e'ete lau. Tani wane famanata susuke kera dao to'ona wane famamana ki 'i Galesia, ma kera ka saea kera kai safali fua lekalae burina falafala Jiu ki. Te falafala Jiu ne 'ole 'ungelae (circumcision). Wane Jiu ki famanata ne rolae ana taki sa Moses ki kwatea ma wane ki ka 'o'olo 'i maana God, ma na 'ole 'ungelae ne maetoto fuana wane God ki. Boroi ma sa Paul nia famanata sulia na fitoe ana sa Jesus lalau ne kwatea ma wane ki kera ka 'o'olo 'i maana God. Ma na Anoeru Abu ma na tolae 'o'olo, nia na maetoto ne fatainia kulu wane God ki. Kulu ka famamana sa Christ Jesus fua ne kulu kai 'o'olo 'i maana God. God nia fuusi 'o'olo akulu nao lau sulia na rolae sulia taki ki, boroi ma sulia lalau ne kulu famamana sa Christ. Rolae sulia taki ki nao si bobola fua ne kai fa'o'oloa ta wane 'i maana God.

Ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae *1:1-10*
Sa Paul nia ta lifurongo mamana *1:11–2:21*
Wane ki ka fa'o'olosia tolada fainia God ana famamanae ana sa Jesus *3:1–4:31*
Maurilana wane famamana ki leka sulia kwaitalaie Anoeru Abu *5:1–6:18*

1-2 Na kekedee ne fasia nau sa Paul, ma wane famamana ki ne kera to fai nau 'i seki, fua mulu wane famamana God ki laona lofaa 'i Galesia. Nau na ne ta lifurongo ana sa Jesus. Nao ta wane si fili nau fuana raoe ne. Boroi ma sa Jesus Christ fainia God, na Maa ne nia taea sa Jesus fasia na maee, keroa lalau ne fili nau fua lifurongolae.

3 Nau ku foa fua God na Maa kulu fainia sa Jesus Christ na 'Aofia kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

4 Sa Christ ka kwate nia 'ana talana fuana ta'alae kulu ki fua ne kai luge kulu fasia abulo ta'alae 'oro ki ne laona molagali ana kada ne. 'Urinai nia rosulia na kwaidorie God na Maa kulu.

5 Nau ku doria kulu kai fa'initoa God toto firi! Iu, nia 'urinai.

Te Farongoe Lea go

6 Nau ku kwele na ana ru ne mulu sasia, sulia nia nao si tau go mulu ka luka faburi na ana God ne fili kamulu na fua mulu kai to 'i farana na kwaiofeie sa Christ, ma kada nai mulu ka famamana na amulu ta famanatalae 'e'ete lau ne tani wane kera saea ana na Farongoe Lea.

7 Boroi ma na famanatalae nai nao lau na Farongoe Lea mamana sulia sa Christ. Tani wane go ne kera fagaroa manatamulu, ma kera ka sasi 'uria rokisilana na Farongoe Lea sulia sa Christ.

8 Ma sui boroi 'ana dia kalu naoma ta 'ainsel fasia 'i langi ne kai 'ainitalo ana fua mulu ta farongoe ne 'e'ete fasia te ne kalu 'ainitalo na ana fua mulu 'i nao, nia bobola fuana God kai 'ui 'ania wane nai laona ere ne saru si mae.

9 Dia be kalu saea ka suina mai 'i nao, ma nau ku saea lau fua mulu: Dia ta wane kai 'ainitalo ana fua mulu ta famanatalae ne ka 'e'ete fasia na te

ne mulu famamana ka suina, nia bobola fuana God kai 'ui 'ania wane nai
laona ere ne saru si mae.
10 Kada nau ku saea fatae nai ki, nao nau si sasi lau 'uria wane ki ne
kera kai tango nau. Nao 'asiana. Ma nau ku doria lalau God 'ana talana ne
kai tango nau. Dia nau ku sasi 'uria ne wane ki kera ka dori nau, 'urinai
ma nau nao lau wane ni rao sa Christ.

Fatae sa Paul sulia kada sa Jesus filia fuana lifurongo

11 Wanefuta ki ma waiwane ki ana sa Christ, nau ku saea fua mulu, na
Farongoe Lea ne nau ku farongo ana, nia nao lau ru ne safali mai fasia
wane ki.
12 Nao nau si ngalia lau fasia ta wane, ma nao ta wane si famanata nau
go ana. Boroi ma sa Jesus Christ lalau ne tala fatainia fuaku.
13 Mulu rongoa tafau na sulia na tolaku mai 'i nao, kada be nau
ku fosia 'ua God dia Jiu ki kera sasia. Mulu rongoa laugo be nau ku
famalagaigaia 'asiana wane famamana God ki, ma nau ku sasi 'asiana 'uria
takalongailada.
14 Kada nau ku 'alakwa 'ua, 'orolana wane Jiu ki ne kera 'alakwa fai nau,
nau ku liufida ana rolae sulia na famanatalae kalu Jiu ki ma sulia falafala
kobora kalu ki.
15 Sui boroi 'ana ka 'urinai, sulia kwaiofeie God 'i naona ne nau ku futa,
God nia fili nau na fuana raoe nia ki.
16 Ma God ka eele fua fatailana na Wele nia fuaku, fua ne nau kai 'ainitalo
ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus fuana wane nao lau Jiu ki. Ma kada
God nia ka fatainia na Wele nia fuaku, nau si leka na siana ta wane ne nia
ka famanata nau.
17 'Urinai nao nau si leka 'alaa 'uria 'i Jerusalem fuana adalae to'ona
wane ne kera lifurongo eteta aku ki. Nau ku leka lalau 'aku 'uria lofaa 'i
Arabia, sui nau ku oli lau mai 'uria 'i Damaskas.
18 Sui burina olu fangali ki, nau ku fi leka 'uria 'i Jerusalem fuana adalae
to'ona sa Pita, ma nau ku to fainia sulia na akwala ma lima maedangi.
19 Ma nau ku fata laugo fainia sa Jemes, na ai burina na 'Aofia, boroi ma
nau nao si ada to'ona tani lifurongo lau.
20 Ma ru ne ki tafau ne nau ku kedea kau fua mulu kera ru mamana ki
tafau go. God ka saitamana nau nao si suke.
21 'I buri, nau ku leka lau 'uria lofaa 'i Siria ma 'i Silisia ki.
22 Ana kada nai, wane famamana sa Christ ki laona lofaa 'i Jiudea, nao
kera si saitamaku go.
23 Kera saitamana ga 'ada na fatae ne tani wane ne fata suli nau kera ka
'uri, “Na wane be famalagaigai kulu 'i nao ma ka sasi 'uria falilana wane
famamana sa Christ ki sena. Kada ne, nia 'ainitalo na sulia sa Christ fua
ne wane ki kera ka famamana.”
24 Ma sulia farongoe ne kera ka tangoa God fafia te ki ne nau ku sasida.

2

Na fanaonao 'i Jerusalem ki alafafia na famanatalae sa Paul

1 'I buri'ana te akwala ma fai fangali, nau ku fi oli lau 'uria 'i Jerusalem
fainia sa Banabas, ma nau ku talaia sa Titus ka leka laugo fai karo.
2 God ne doria nau leka 'i senai sulia fataie nia fuaku. Ma ana kada nau
ku fata oku fainia wane fanaonao ki 'i Jerusalem taifilida, ma nau ku fadaa
lea ana na Farongoe Lea ne nau ku famanata ana fuana wane nao lau Jiu

ki. Nau ku farongoa fanaonao nai ki sulia na raoe nau tafau, fua ne kera
kai alafafia, fasi nau ku rao ulafu ga 'aku ana raoe ne.
3 Sa Titus na wane ne to fai nau, nia nao lau wane Jiu, boroi ma wane 'i
Grik, ma fanaonao ki kera si sumainia go fuana 'ole 'unge.
4 Kalu fata sulia ru ne ki, sulia tani wane ne kera suke ne kera saea
kera famamana, kera doria nia kai 'ole 'ungelae. Wane nai ki kera leka
agwa mai fua falilana na fitoe ne kalu ngali go sa Jesus Christ fuana
famaurilamalu. Kera doria kera kai sumai kalu fuana rolae sulia taki ki.
5 Ma kalu si ala go fafia wane susuke nai ki ana ta te kada tu'u boroi,
sulia nao kalu si doria kera ka falia na mamanae ana Farongoe Lea ne
mulu famamana na.
6 Ma fanaonao ne wane ki alafafida 'i Jerusalem, nao kera si saea go ta
ru falu fuaku sulia famanatalae nau. (Boroi ma nao nau si 'abero go sulia
wane ne ki, ne tani wane fia kera wane 'initoa ki. Sulia taifilia God go ne
saitamana ka saea ne wane nia 'initoa.)
7 'Urinai fanaonao nai ki, te ru ne kera tala ada to'ona ne God nia kwatea
na raoe ne fuaku fuana 'ainitalolae ana fuana wane nao lau Jiu ki, dia laugo
ne nia kwatea fua sa Pita na raoe fuana 'ainitalolae ana fuada Jiu ki.
8 Sulia God ne alu nau, nau ku lifurongo fuana wane nao lau Jiu ki, dia
laugo ne nia alua sa Pita ka lifurongo fuada wane Jiu ki.
9 Sa Jemes ma sa Pita, fainia sa Jon, ne wane fanaonao ki, kera saitamana
ne God kwatea na raoe talingai ne fuaku fuana 'ainitalolae fua wane nao
lau Jiu ki. Nia ne kwatea kera ka samo 'amaro sa Banabas, fua ne kai
fatainia ne kera alafafi karo ka rao 'i safitamulu wane nao lau Jiu ki, ma
kera ka rao 'i matangada wane Jiu ki.
10 Ma te ru go ne kera doria karo kai manata to'ona na kwai'adomie
fuana wane siofa ki safitana wane famamana God ki 'i Jerusalem. Iu, ru
nai ne nau ku ngangata 'asiana fua sasilana.

Sa Paul balufia sa Pita

11-13 Kada sa Pita dao 'i Antiok, nia ka fanga ga 'ana fainia wane ne nao
lau Jiu ki. Sui, tani wane Jiu ne sa Jemes oduda mai kera ka dao 'i senai.
Wane nai ki manata 'uri, “Dia nao ta wane si 'ole 'unge, nia nao lau na
wane mamana sa Christ.” Go ma, sa Pita nao si fanga na fainia wane nao
lau Jiu ki.* Nia sasi 'urinai sulia ne nia mau ana olisusue fainia wane Jiu ki
ne kera leka mai fasia 'i Jerusalem. Ma tani Jiu ne kera famamana laugo
ana sa Christ, kada kera ada to'ona sa Pita ne sasi 'urinai, kera ka mau
laugo dia sa Pita, ma kera ka si fanga laugo fainia wane nao lau Jiu ki. Ma
sa Banabas boroi ka sasi laugo sulida.
14 Boroi ma kada nai, nau ku ada to'ona kera garo sulia nao kera si
rosulia na mamanae 'ana Farongoe Lea. Ma nau ku balufia sa Pita 'i
safitana wane 'oro ne kera famamana ki, sulia nia garo 'asiana. Ma nau
ku fata 'uri fuana, “'Oe na wane Jiu, boroi ma 'oe luka na 'amu ana falafala
wane Jiu ki, ma 'oe to na 'amu dia ta wane ne nao lau Jiu. Kera nao lau
wane Jiu ki ne. 'Oe garo 'asiana ne 'oe sumainia wane nao lau Jiu ki fuana
rolae sulia falafala Jiu ki.”

Jiu ki fainia wane nao lau Jiu ki kera mauri sulia famamanae kera

* **2:11-13** Jiu ne kera dau sulia taki sa Moses ki, nao kera si fanga oku fainia wane ne nao lau Jiu ki. Kera fia kera kai sua ana kada kera samo to'ona ma kera ka 'ania na fanga ana wane nao lau Jiu ki. Ada to'ona Levitikas 11; Acts 11

15 Nia mamana na kalu futa mai ana Jiu ki, ma kalu nao si dia lau wane
nao lau Jiu ki ne kera si leka sulia taki sa Moses ki.
16 Ma kalu Jiu ki saitamana ne wane kai fa'o'olosia na tolana fainia God
ana famamanae ana sa Jesus Christ, ma nao lau ana rolae sulia taki sa
Moses ki. 'Urinai ne kalu ka famamana laugo ana sa Christ Jesus fua ne
kalu kai 'o'olo 'i maana God. God nia fuusi 'o'olo amalu nao lau sulia na
rolae sulia taki ki, boroi ma sulia lalau ne kalu famamana sa Christ. Sulia
na rolae sulia taki ki nao si bobola fua ne kai fa'o'oloa ta wane 'i maana
God.
17 Ana kada ne, kalu Jiu ki, kalu nani 'uria maurie ana sa Christ ka liufia
na rolae sulia taki ki, ma tani Jiu kera saea kalu wane abulo ta'a ki na.
'Uri ma, nia fadaa ana sa Christ ne kwatea kalu ka abulo ta'a, sulia ne kalu
fasia lekalae burina taki ki? Nia nao si 'urinai lau.
18 Boroi ma dia nau ku oli, ma nau ku famamana lau taki ki ne nau ku
noni'ela na ana, nau ku 'asi nau na laona abulo ta'alae.
19 Kada nau ku to sulia taki ki, nau ku ada to'ona fulina nao nau si
fito'ona lekalae burina taki ki fua sae ne nau 'o'olo 'i maana God. Nia ne
nau ku luka na ana na taki fua ne nau to sulia God.
20 God nia 'ado nau fainia sa Christ ne nia mae ana 'airarafolo. Nia ne
nau ku mae na, boroi ma sa Christ ne to laona maurilaku. Ma na maurie
ne nau ku too ana kada ne, nau ku mauri ana na famamanae nau ana na
Wele God. Nia kwaimani aku, ma ka mae fua ne kai famauri nau.
21 God nia ka alafafi kulu sulia na kwaiofeie nia. Nao nau si noni'ela
ana na kwaiofeie nia. Ma dia ta wane kai 'o'olo fainia God sulia taki ki,
nia fatainia ne na maelana sa Christ dalafa ga 'ana.

3

Na rolae sulia taki ki naoma na famamanae ana sa Jesus

1 Mulu wane ana 'i Galesia, mulu oewanea! Nau ku fadaa tafau na fua
mulu na maelana sa Jesus Christ ana 'airarafolo. Boroi ma nia dia tani
wane ne fagaroa manatamulu 'uria famanatalae garo ki!
2 Nau ku doria mulu kai saitamana te ru 'uri: Mulu si ngalia lau na
Anoeru Abu God sulia ne mulu rosulia taki sa Moses ki, boroi ma sulia
lalau ne mulu famamana na Farongoe Lea sulia sa Jesus, ma mulu kai
fito'ona.
3 Mulu oewanea 'asiana. Na Anoeru Abu ne kwatea ma 'oe safali ana
maurie laona tolae falu, boroi ma ta'ena mulu sasi 'uria sasilana raoe
Anoeru Abu ki ana nikila mulu ki talamulu.
4 Kamulu nonifi 'asiana sulia na fitoe kamulu ana sa Jesus. Dia mulu oli
fasia ma mulu ka sasi lau sulia taki sa Moses ki, na fitoe kamulu kai funu.
5 Nau ku doria mulu kai malingainia ne sulia na kwaiofeie God, nia
kwatea sakongai ana na Anoeru Abu nia fua mulu, ma nia ka fulia ru ni
kwelelae ki 'i safitamulu, nao lau sulia ne mulu rosulia taki ki, boroi ma
sulia lalau na fitoe kamulu ana sa Jesus.
6 Ma mulu kai manata basi sulia sa Abraham, na Kekedee Abu be fata
'uri, “Nia famamana God, ma God ka alafafia nia wane 'o'olo sulia na
famamanae nia.”
7 Mulu ka saitamana sa ti boroi 'ana ne kai famamana God, nia na wele
sa Abraham.*

* **3:7** Na fadalana “wele sa Abraham”, te ai ana wane God ki.

8 Na Kekedee Abu nia fata 'uri mai 'i nao, God kai fuusi 'o'olo ana wane
nao lau Jiu ki ana famamanae. Ma God ka farongo ana farongoe lea ne
fuana sa Abraham ka 'uri, “Nau kai falea wane ki tafau suli 'oe.”
9 Iu, sa Abraham famamana, ma God ka falea. 'Urinai laugo, sa ti boroi
'ana ne kera famamana, God kai faleada dia sa Abraham.
10 Sa tifaida boroi 'ana ne kera manata fua God nia alafafida ne kera
'o'olo sulia kera rosulia taki ki, kera kai ngalia na kwaekwaee fasia God.
Sulia ne Kekedee Abu be nia fata 'uri, “Sa ti boroi 'ana ne nao si 'idufa
rosulia taki ki tafau, kera kai ngalia kwaekwaee fasia God.”✡
11 Ma nia madakwa 'asiana nao ta wane si 'o'olo fainia God ana lekalae
suli taki ki, sulia na Kekedee Abu nia fata lau 'uri, “Sa ti boroi 'ana ne kera
'o'olo fainia God sulia na famamanae, kera kai mauri firi.”✡
12 Na falafala ana maurie sulia famamanae nao si dia lau na falafala
ana lekalae burina na taki sa Moses ne fata 'uri, “Dia 'oe doria 'oe kai dao
to'ona maurie sulia rolae sulia na taki, 'oe kai rosulia taki kali'afu God.”✡
13 Na kwaekwaee ne safali mai fasia taki ki, sa Christ nia lafua na fasi
kulu, ma ka ngalia na talana. Sulia ne Kekedee Abu be fata 'uri, “Wane ne
kera saungia 'i tofungana 'ai, nia mae sulia nia ngalia na kwaekwaee ana
God.”✡
14 Sa Jesus Christ nia foli olitai kulu fasia na kwaekwaee taki ki. 'Urinai
ne God ka falea laugo wane nao lau Jiu ki ana na lealae ne nia eta fata
ana fuana sa Abraham. Ma kulu tafau wane ne kulu famamana ki, kulu
kai too laugo ana Anoeru Abu sulia na famamanae ne.

Taki ki fainia fata alangaie God

15 Wanefuta nau ki ana sa Christ, nau ku fata ana na manatalae ana
na Kekedee Abu ka suina, kada nai nau fadaa lau na alangaie ne ana na
manatalae wane ki kada nai. Dia ro wane ki keroa sasia ta alangaie, nao
ta ai si talana na ta kula ana naoma ka 'oia lau alangaie nai. Na alangaie
ne nia dia laugo na alangaie ne leka mai fasia God fua sa Abraham fainia
wele nia.
16 Iu, God nia fata alangai fainia sa Abraham ma na wele nia. Na Kekedee
Abu nao si fata lau 'uri, “Wele 'oe ki,” ne fadalana wane 'oro ki. Boroi ma
nia ka fata lalau 'uri, “Wele 'oe,” ne fadalana te wane go, ma nia na ne sa
Christ.
17 Na fadalana fatalaku ne 'uri: God nia eta fangasia na alangaie fainia
sa Abraham, ma ka alangai laugo nia kai famamana. Nia ne na taki ne
God nia kwatea fai talanga ma olu akwala fangali na 'i buri'ana, nia 'afitai
'asiana ka 'oia na alangaie ne God alangai ana fuana sa Abraham.
18 Sulia dia God kwatea ru lea ki fua kulu sulia ne kulu rosulia taki
ki, 'urinai nao nia si kwatea sulia na fata alangaie nia. Boroi ma sulia
na alangaie nia, nia ne God ka kwate sakongai ana ru lea ki fuana sa
Abraham.
19 'Uta ne God ka kwatea taki ki? God kwatea taki ki lau 'i burina alangaie
nia, fua ne kai fatai madakwa ana abulo ta'alae ki, leleka ka dao 'ana
maedangi ne kwalafa sa Abraham ne God fata alangai ana kai dao mai
ana. God ne kwatea 'ainsel ki ne kera kai kwatea taki ki fuana sa Moses.
Ma sa Moses ne na wane ni ngali fatae, sulia nia ne ngalia mai taki ki, ma
ka kwatea fuana wane ki.
20 Boroi ma kada God nia fata alangai fuana sa Abraham, nia si doria na
ta wane ni ngali fatae, sulia nia sasia na ru nai taifilia.

✡ **3:10** Diutronomi 27:14 ✡ **3:11** Habakuk 2:4 ✡ **3:12** Levitikas 18:5 ✡ **3:13** Diutronomi 21:23

Ru ne taki ki leka mai fuana

21 'Uri ma taki sa Moses ki nia susia fata alangaie God ki? Nao 'asiana!
Sulia dia God nia kwatea na taki ne ka famauria wane ki, 'urinai wane ki
kera kai rosulia, ma kera kai 'o'olo na 'i maana God.
22 Boroi ma, na Kekedee Abu nia saea ne wane ki tafau kera doria abulo
ta'alae, ma nao kera si bobola na fuana daulae sulia taki ki. 'Urinai ne
God ka kwatea na fata alangaie ana na maurie firi fuana wane ne kera
famamana sa Jesus Christ ki.
23 'I naona na kada ne famamanae ana Jesus Christ nia dao mai, God nia
koni kulu Jiu ki farana taki sa Moses ki, leleka ka dao ana kada God nia
fatainia na taale falu sulia na famamanae ana sa Christ.
24 Taki ki ka ada suli kulu leleka ka dao ana kada sa Christ nia dao mai.
'Urinai burina sa Christ nia dao na, kulu kai 'o'olo 'i maana God, sulia na
famamanalana.
25 Iu, ma taki ki nao si ada na suli kulu 'i kada nai, sulia kada fuana
famamanae ana sa Christ nia na fai kulu.

Wane famamana sa Jesus ki kera wele God ki na

26 Kamulu tafau ne wele God ki na, sulia na famamanae kamulu ana sa
Christ Jesus.
27 Kamulu siuabu tafau na ka fatainia ne mulu 'ado na fainia sa Christ,
'urinai ne maurie kamulu kai dia na sa Christ.
28 Nia ne, ka nao ta 'e'etelae 'i safitana wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu
ki, ma welewane ki fainia keni ki, ma wane rao 'o'oni ki fainia wane ne
nao ta wane si fanaonao fuada ki. Kamulu tafau, mulu bobola go 'i maana
God, sulia mulu to ana okue fainia sa Christ Jesus.
29 Sulia kamulu ne wane sa Christ ki na, 'urinai kamulu laugo ne wele
ana kwalafa sa Abraham ki, ma mulu kai ngalia falealae God nia fata
alangainia fua sa Abraham.

4

1 Nau ku doria nau ta fadaa madakwa lau ana ru ne nau ku fata sulia.
Dia ta wane nia too ana ta wele, nia kai kwatea ru nia ki tafau fuana.
Boroi ma ana kada ne wele nai nia tu'u 'ua, nia dia ta wane rao ga 'ana,
sulia nao nia si baita 'ua fuana adalae sulia alurue nia ki talana.
2 Kada nia tu'u 'ua, tani wane ne kera ada sulia alurue fuana, leleka ka
dao ana kada ne maa nia 'olea.
3 Nia 'urinai laugo, 'i nao mai ana kada kalu Jiu ki si famamana 'ua ana
sa Christ, kalu ro lalau sulia taki ki ana tolae laona molagali, dia ta wane
rao 'o'oni ne nia rao go sulia fatalana na gwaungai nia.
4 Ma ana kada ne God nia 'olea nia dao na mai, nia kwatea mai Wele
nia 'i laona molagali. Nia ka wane, ma ka futa ana keni, ma nia ka rosulia
taki kalu Jiu ki.
5 Nia ka sasi 'urinai fua ne kai lugea sa tifaida ne taki ki dau fafida, fua
kai kwatea kulu wele God ki.
6 Sulia ne kulu wele God ki na, nia kwatea na Anoeru Wele nia fua ka to
laona maurilakulu. Ma na Anoeru Nia ka kwatea kulu kai foa 'uri, “Maasi
'ae, Maasi 'ae.”
7 Ma mulu nao lau wane rao 'o'oni ki. Boroi ma kamulu wele mamana
God ki na. Ma sulia ne mulu wele mamana nia ki na, nia kai kwatea ru ki
tafau ne nia alua fua kwatelana fuana wele nia ki.

Sa Paul manata 'abero fuana wane 'i Galesia ki

8 Ana kada nao mulu si saitamana 'ua ana God, ru 'e'ete ne nao lau god
mamana ki ne kera gwaungai fafia maurilamulu.
9 Boroi ma ana kada ne na, kamulu saitamana na ana God naoma nau
ku fata 'uri, God saitamana na amulu. 'Uri ma 'uta lau ne mulu ka oli,
mulu ka ro lau sulia taki ki ana tolae laona molagali? Ru nai ki nao si
fulia go ta ru lea fua mulu. Ma 'uta ne mulu ka doria lau raoe fuada?
10 Nau ku rongoa kau ne kamulu dau sulia ru ne taki Jiu ki saea fuana
fabaitalana maedangi ana Sabat, ki, ma na fafanga ana madame falu ki,
ma kada talingai ki laona fangali ki.
11 Nau ku manata 'abero 'asiana ani kamulu, fasi na raoe ne nau ku sasia
fuana 'adomilamulu fua daolae to'ona na maurie falu ka fi funu.
12 Wanefuta ki 'ae, nau ku amasi kamulu, mulu ka to sakwadola fasia
taki sa Moses ki, dia laugo ne nau ku to sakwadola fasia. Sulia ne nau ku
to sakwadola fasia taki sa Moses ki, dia laugo ne mulu to sakwadola 'i nao.
Maedangi sui toli ki, mulu si sasia go ta ru garo aku.
13 Kamulu saitamana laugo ana kada be nau ku 'ainitalo ana na Farongoe
Lea fua mulu, nau ku matai be, boroi ma nia ne sasia nau ku 'ainitalo ana
Farongoa Lea fua mulu.
14 Ma sui boroi 'ana nau ku matai, ma nau ku kwatea 'afitaie baita fua
mulu, nao mulu si manata ta'a go fuaku, ma mulu si noni'ela go ani nau.
Ma mulu kwalo nau ka dia ne mulu kwaloa laugo ta 'ainsel fasia God
naoma sa Christ Jesus talana na.
15 Ma ana kada nai, mulu eele 'asiana. Nau ku saitamana ne na
kwaimanie kamulu fuaku nia 'e baita 'asiana. Dia nau ku gania boroi
maamulu fuana 'afilaku, mulu si luia go fasi nau. 'Uri ma na eelelae be
kamulu, nia na 'i fai ne?
16 'Uri ma kulu malimaee lau 'i safitakulu, sulia nau ku fata ana
mamanae kada nai?
17-18 Nia lea 'asiana fua ta wane ka fata alingana tani ai 'e'ete dia nia sasi
fuana lealae. Nia mamana 'asiana, ma nao lau ana kada ne nau ku to go
fai kamulu, boroi ma ana kada nau ku to tau laugo fasi kamulu. Ma wane
be kera rao nikila fuana rokisilana na Farongoe Lea, kera doria 'asiana
kera kai fata manatamulu, boroi ma nao nia si lea go fua mulu. Te ru ne
kera doria na ne mulu kai to 'e'ete amulu fasi nau, fua kera go ne mulu
kai leka burida.
19 Wele nau ki 'ae ana sa Christ, na manatalaku nia fii 'asiana lau suli
kamulu, dia ta keni nia karangi ka fafuta wele nia. Na fiie ne nao si sui
leleka ka dao ana maedangi ne mulu kai famamana go sa Christ taifilia.
20 Ana kada ne, nau ku doria 'asiana nau to fai kamulu, fua ne nau si
fata nikila lau 'uri fua mulu. Nau ku ulafusia na ta ru ne nau saea lau fua
mulu!

Sa Paul fata sulia ni Hega fainia ni Sera

21 Nau ku ledi kamulu basi, ti amulu ne doria rolae sulia taki ki: 'Uri ma
mulu saitamana lea na ana te ne taki ki saea?
22 Na Kekedee Abu saea sa Abraham too ana ro welewane ki. Ta wele,
sa Ishmael, nia futa ana keni ni rao 'o'oni ni Hega. Ma ta wele, sa Aesak,
nia futa ana ni Sera keni aluge, ma nia na ne 'afe sa Abraham.
23 Sa Ishmael, na wele ne futa ana ni Hega, na keni rao 'o'oni, nia futa
dia ga 'ana wele ki tafau. Boroi ma sa Aesak, na wele ne futa ana ni Sera,
na keni ne nia aluge, nia futa sulia na alangaie ne God sasia fainia sa
Abraham.

24 'Urinai ne nau fadaa fulilana ru ne ki ana na tarifulae. Na ro keni ne
ki dia ro alangaie ki ne God nia sasi fainia wane nia ki. Ni Hega dia na
alangaie ana na taki ne fuli gwauna na uo 'i Saenae laona lofaa 'i Arabia,
kula ne God kwatea taki ki fua sa Moses ana. Wane ne kera leka sulia na
alangaie ana taki, kera go ne rao 'o'oni 'i farana na taki. Ma nia dia ni
Hega na keni rao 'o'oni ne, nia taifilia kai alua wele ne kera rao 'o'oni ki.
25 Ma ni Hega ne dia na wane 'i Jerusalem 'i ta'ena, sulia ne kera to ga
'ada fuana raoe fua taki sa Moses ki.
26 Boroi ma ni Sera ne dia Jerusalem 'i langi. Nia aluge, ma nia dia gaa
fua kulu wane ne kulu fito'ona sa Jesus ki.
27 Na ru nai ne sa Aesaea nia fata sulia laona Kekedee Abu ka 'uri, “Na
keni ne mulu 'aba'ato ki, ma nao mulu si saitamana go ana 'ua na nonifie
ana wele, mulu kai eele, ma mulu kai akwa eele amulu. Sulia na keni ne
'aba'ato, nia too ana wele 'oro ka liufia na keni ne na arai nia to fainia.”✡
28 Wanefuta nau ki ma waiwane ki, kamulu ne wele God ki sulia na
alangaie nia, dia sa Aesak be nia futa ana ni Sera, sulia God alangai fuana
sa Abraham.
29 Ana kada nai, sa Ishmael, na wele ni Hega ne nia futa mai dia wele ki
tafau ga 'ana laona molagali, nia famalagaigaia sa Aesak na wele ni Sera,
ne futa sulia na nikilalae ana Anoeru Abu God. Ma nia ka 'urinai laugo
ana kada ne, wane ne kera rao fuana taki ki, kera famalagaigai kulu ana
kada ne.
30 'Uri ma na Kekedee Abu nia fata 'uta be? Nia fata 'uribe, “Ifulangainia
na keni rao 'o'oni ne fainia wele nia, kera kai leka tau kau 'ada. Sulia na
wele keni rao 'o'oni ne nao si bobola fua kai ngalia ta ru ana toorue maa
keroa , sulia ru ki tafau ne fua sa Aesak na wele ne futa sulia na alangaie
ne nia aluge.”
31 Wanefuta ki ma waiwane ki 'ae, nia 'urinai laugo, kulu nao lau wele
ni Hega ki ne kulu rao 'o'oni farana na taki. Kulu wele ni Sera ki lalau,
sulia kulu to sakwadola fasia na taki ki.

5

Sa Christ nia luge kulu tafau

1 Sa Christ ne nia luge kulu na, fua ne kulu kai aluge na. 'Urinai mulu
kai uu ngasi, ma mulu kai to na dia wane ne kera aluge ki, ma ka nao lau
wane ni rao 'o'oni ki fua taki sa Moses.
2 Fafurongoa basi! Nau sa Paul, nau ku fata kau fua mulu, dia ne mulu
'ole 'unge fua ne mulu kai 'o'olo 'i naona God, nao 'asiana sa Christ si 'adomi
kamulu go.
3 Nau ku fata talingai lau fua ta wane ne alamatainia fuana 'ole 'unge,
nia kai sasi sulia taki lalau sa Moses ki.
4 Sa ti amulu ne kera sasi 'uria 'o'oloe 'i maana God ana rolae sulia ru ne
taki ki, kera kai to 'e'ete na fasia sa Christ, ma kera kai talafia na kwaiofeie
God.
5 Boroi ma Anoeru Abu kwatea kulu ka manata ngado ne God kai alafafi
kulu, sulia fitoe kulu ana sa Christ.
6 Sulia kada ne kulu 'ado na fainia sa Christ Jesus, ma dia ta wane nia
ka 'ole 'unge naoma ka nao si 'ole 'unge, nia nao si 'e'ete go. Na ru 'initoa
lalau ne na fitoe 'oe ne kwatea ma 'oe kwaimani ana wane ki tafau.

✡ **4:27** Aesaea 54:1

7 'I nao mai, famamanae kamulu ana sa Jesus nia lea 'asiana. Boroi ma
ta'ena, ta wane ne fagaroa manatamulu ka 'uri na fasia na famanatalae
mamana ne.
8 God nao si sasi 'urinai, sulia nia ne fili kamulu fua mulu kai famamana
sa Christ.
9 Boroi ma ta ka famanatalae garo tu'u ne nia 'i matanga mulu kai fali
kamulu tafau. Nia dia ta ka isi tu'u be nia kai dolalia kumu ana beret
tafau.
10 Nau ku manata ngado ne nao kamulu si famamana famanatalae garo
nena, sulia ne kulu 'ado fainia sa Christ ana fitoe. Ma sa ti mone ne
kwatea na manata 'aberolae fua mulu, nau ku saitamana, nia kai ngalia
na kwaekwaee fasia God.
11 Wanefuta nau ki, nau nao si 'ainitalo ana ne wane kai 'ole 'unge, sui
boroi 'ana tani wane saea ne nau ku sasi 'urinai. Sulia dia nau ku famanata
'urinai, ma 'uta mone ne wane Jiu ki kera ka famalagaigai nau ga 'ada?
Boroi ma kera guisasu aku, sulia nau ku fata sulia na maelana sa Christ
ana 'airarafolo fuana famaurilana wane ki.
12 Tani wane kera kwatea manata 'aberolae fua mulu ana famanatalae
kera ki sulia na 'ole 'ungelae. Alamia kera kwaisae God nia eele fafia kada
kera 'ole 'unge. Dia 'urinai, 'uta ne kera si tala falasida daofa liu go?
13 Ma kamulu wanefuta nau ki, God nia fili kamulu na fua mulu kai
sakwadola fasia taki sa Moses ki. Sui boroi 'ana kamulu ka to sakwadola
'urinai, nao mulu si manata 'uri sae nia lea ga 'ana fua mulu kai rosulia
na kwaidorie ta'a ki ana noni mulu. Boroi ma kamulu sakwadola na fua
mulu kai kwaimani fua mulu, ma mulu kai 'adomi kamulu kwailiu.
14 Sulia taki sa Moses ki tafau kera okua ga ana te taki ne 'uri, “'Oe
kwaimani ana tolamu ka dia laugo ne 'oe kwaimani amu talamu.”
15 Boroi ma dia mulu to mulu ka fuali kamulu dia ru mauri kwasi ki,
'urinai ma mulu fanonifi kamulu kwailiu. Mulu kai ada lea ana, fasi mulu
ka fi takalongai kamulu kwailiu.

Na Anoeru Abu fainia na kwaidorie 'ana noni

16 Nau ku fata 'uri: Dia mulu alamatainia na Anoeru Abu God ka talaia
na maurilamulu, mulu kai to fasia na kwaidorie ta'a ana noni.
17 Sulia na kwaidorie ana noni nia fualia na ru ne na Anoeru Abu nia
doria, ma na Anoeru Abu ka noni'ela laugo ana na ru ne noni nia doria.
Na ro ru ne keroa malimaee adaro kwailiu. Nia ka fatainia ne, dia na
Anoeru Abu nia talai kamulu, nia 'afitai fua mulu kai sasia ta ru boroi
'ana ne mulu doria sasilana fua fatolilana kwaidorie ta'a ana noni.
18 Boroi ma dia na Anoeru Abu nia talai kamulu na, na taki fasia sa
Moses ki nao si gwaungai na fafi kamulu.
19 Kulu saitamana ru ta'a 'uri ki ne safali mai fasia na kwaidorie ta'a ana
noni: oeelae, ma manata bilialae, ma sasilana ru ni 'ekelae ana ki.
20 Ma fosilana nunuiru ki, ma raoe ana 'ilalalae ma kelemalae ki. Ma
malimaelae fuana firue, ma fata falilana wane, ma kwaimani roliolae, ma
guisasue, ma tolae ana ogalulumilae, ma tolae ana barangisie, ma guisasue
fuada kwailiu,
21 ma 'ugalae ki, ma ku bubulolae, ma saungailana fafanga fua sasilana
ru ta'a ki, ma sasilana laugo ru garo 'oro 'urinai ki. Nau ku fabasu kamulu
dia be nau ku saea 'i nao, sa tifaida ne kera sasia ru 'urinai ki, nao kera si
bobola fua rulae 'i laona toae ne God kai gwaungai fafia.
22 Boroi ma na Anoeru Abu nia kwatea fuana wane ki na kwaimanie, na
eelelae, na aroaroe, na mabetaue, na sasi lealae, na abulo mamanalae,

23 na abulo marabibilae, ma na daulae fafia kwaidorie ana noni. Dia
mulu sasi mone sulia ru nai ki, nao mulu si 'oia go ta taki.
24 Ma wane ne kera too na ana sa Christ Jesus laona maurilada ki, kera
foto na fafia na kwaidorie ta'a kera ki ana 'airarafolo.
25 Sulia na Anoeru Abu nia kwatea na maurie falu fua kulu, nia lea fua
kulu kai rosulia na kwaitalaie nia laona maurilakulu.
26 Alu nao kulu si to ana naunaue, naoma suradue, naoma 'ugalilakulu
kwailiu.

6

Kwai'adomie fua mulu kwailiu

1 Wanefuta nau ki 'ae, dia ta wane ne mulu dao to'ona nia sasia ta garoe,
sa ti amulu ne na Anoeru Abu nia talaia, nia kai olitainia mai fasia na
ta'alae nia. 'Oe kai fata sarafani fuana, ma 'oe madafi 'oe laugo fasi 'oe fi
sasia laugo ta garoe dia nia.
2 Ma mulu kai 'adomia sa ti boroi 'ana ne nia too ana ta 'afitaie. Ma
kada kamulu sasi 'urinai, mulu rosulia na na famanatalae ne sa Christ nia
kwatea mai.
3 Dia ta wane nia saea nia ta wane 'initoa, ma nia si 'adomia go ta wane,
nia suke nia ga 'ana talana. Nia nao lau na wane mamana.
4 Alu te te wane amulu mulu kai filo lea ana abulolae kamulu ki
talamulu. Ma nia ka manata sulia na abulolana nia lea naoma ka nao.
Ma dia abulolana nia lea, bobola fainia nia kai fata lea ana talana. Boroi
ma nia si fabolotania abulolana talana fainia abulolana ta wane 'e'ete lau.
5 Sulia nia 'urinai te te wane akulu nia kai susulia abulolana talana.
6 Na wane ne famanata kamulu sulia fatalana God, bobola fuana mulu
kai kwatea na kwai'adomie ki fuana sulia na famanatalae lea ne.
7 Nao mulu si manata garo lau amulu sulia na ru ne nau ku saea: 'Afitai
'asiana ta wane ka safungainia ta ru fasia God. Na wane kai ngalia na
kwaiarae nia fasia God sulia ru ne nia sasida ki, ka dia ne wane ka ngeda
fufue ru ki ana ru nia fasida ki.
8 Dia nia si sui fasia sasilana ru ta'a ne na nonina dorida ki, nia kai
maelia. Boroi ma, dia nia sasia ru ne Anoeru Abu nia dorida ki, na Anoeru
Abu kai kwatea maurie firi fuana.
9 Nao kulu si noni kulua fua sasilana raoe lea ki. Sulia dia kulu nonimabe
fua sasilana ru lea ki, maedangi ne God nia filia kai dao mai, kulu kai ngalia
kwaiarae kulu ki fasia God.
10 'Urinai ne kada kulu na fua 'adomilana wane too ana bobolae ki nai,
ma tasa na fuana wanefuta kulu ki ne kera famamana sa Christ.

Fatae 'isi ki

11 Ada to'ona basi na kekedee baita ne nau ku kedea kau fua mulu ana
'abaku talaku.
12 Wane senena kera sasi 'uria na sumailamulu fuana 'ole 'unge, kera
doria faeelea wane Jiu ki ana lekalae burina taki fua 'ole 'unge. Kera
doria 'ole 'unge lamulu, sulia kera mau ana wane senena ki ne kera
famalagaigaida na wane ne kera fata sulia na maelana sa Christ ana
'airarafolo.
13 Ma wane ne kera 'ole 'unge ki boroi, nao kera si ro go sulia taki sa
Moses ki. Boroi ma kera doria fua mulu kai 'ole 'unge, fua ne kera kai fata
tango 'i maana wane Jiu ki fafia ne mulu alamataini kamulu fuana 'ole
'unge.

14 Aia, ma nau talaku, nau ku fata naunau sulia na ru na 'Aofia kulu
sa Jesus Christ nia sasia ana 'airarafolo. Sulia maelana sa Christ ana
'airarafolo, nao nau si doria falafala ta'a ki laona molagali ne wane nao
kera si famamana sa Christ ki ne kera dorida. Ma kera boroi nao kera si
doria laugo ru nau ku dorida ki sulia na famamanae nau.
15 Ma nia nao si 'e'ete go dia ta wane ka 'ole 'unge, naoma ka nao si 'ole
'unge. Boroi ma na ru talingai ne tolae na ana maurie falu ne God nia
kwatea mai.
16 Ma fua sa tifaida ne kera leka sulia na famanatalae ne laona
maurilada, God kai kwatea na aroaroe ma na kwaimanataie kai to faida,
sulia kera wele mamana nia ki na.
17 'Urinai, na fatae 'isi nau na fua mulu nia 'uri, alu nao ta wane si kwatea
lau ta 'afitaie fuaku, sulia ne sisibe 'i noniku ki fatainia na ne nau na wane
rao sa Jesus.
18 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku amasia na 'Aofia kulu sa Jesus Christ fuana
kwaiofeie nia ma na 'oilakie nia kai to fai kamulu tafau. Iu, nia 'urinai.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Wane Famamana Ki 'I Efesus

'I Efesus na fere baita ana lofaa 'i Esia. 'I ta'ena na lofaa 'i Esia ta te bali ana kula kera saea ana 'i Turkey. Sa Paul leka dao 'i Efesus ana ruana ma oluna lekalae nia fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea. Ada to'ona Acts 18:19-21 fainia bali buko 19. Nia ada dia nia kedea na buko ne kada nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Sa Paul kedea na buko ne fuana 'adomilana wane God ki fua kera ka saitamana lea ana ne kwaimanie God nia baita 'asiana, ma na alangaie nia ka to firi fuana wane ki tafau. Na buko ne kera tolingia ana ro bali ru ki.

Ana bali buko 1-3, sa Paul famanata sulia ne God fakali'afua raoe nia ana Christ ne nia 'initoa fafia ru ki tafau. Ma ana Christ ne God ka famauria wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, ma nia ka 'ado keroa ana te noni ru ana fikute wane God.

Ana bali buko 4-6, sa Paul nia famadakwala na 'adolae ana fikute wane God. Ma nia ka saea ne wane God ki kera kai abulo 'o'olo sulia maedangi ki, fua kera ka inau ana to okue. Ma ka saea lau fuada fua kera to ni firue 'usia sa Saetan.

Ru talingai ki laona buko ne:

God famauria Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, ma nia ka 'ado kera ana te noni ru *1:1–3:21*
Wane famamana kera ka 'ado fainia Christ *4:1–6:24*

1 Nau sa Paul ne, nau ku kekede kau. Nau ta wane ni lifurongo ana sa
Jesus Christ sulia na kwaidorie God.
Nau ku kwatea kau na kekedee ne fua mulu wane God ki ne mulu to
laona mae fere baita 'i Efesus, ma mulu ka to mamana ana sa Jesus Christ.
2 Nau ku foa fua ne God na Maa kia, ma na 'Aofia sa Jesus Christ keroa
kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

God fulia ru lea ki fua kulu

3 Kulu tangoa God ma na Maa 'Aofia kia sa Jesus Christ. Sulia God nia
'ogiri kia ana kwatelana ru lea ki tafau 'i langi fua mangoiru kia ki sulia
'adolae kia fainia sa Jesus Christ.
4 Suifatai God ka fi saungainia na molagali, nia fili kia tafau na fua kulu
wane nia ki na sulia Christ, fua kulu kai 'o'olo 'i maana, ma nao ta wane
si fai fafi kia ana ta ta'alae. Ma sulia kwaimanie God fua kulu,
5 nia eta alangainia mai 'i nao fua ne kwatea ma kulu ka wele nia ki
sulia sa Jesus Christ. God sasi 'urinai sulia na kwaidorie nia, ma nia ka
eele fainia.
6 Aia, kulu tangoa God sulia nia kwate sakongai ana kwaimanie baita
nia fua kulu sulia na Wele nia ne nia kwaimani mamana ana.
7 God luge kia fasia na kwaekwaee ma ka manataluge na ana abulo
ta'alae kia ki ana na maelana Christ. Na kwaiofeie God fuaka 'e baita
'asiana.
8 Iu, God 'ogiri kia ana kwaiofeie nia.
Ana liotoe ma na saitamarue baita nia,
9 God ka fatainia fuaka na manatae wane nia ma nao nia si fatai
madakwa ana fua wane ki mai 'i nao. God kai fulia na manatae wane
nai ana Christ.

10 Na manatae wane nai 'uri: Ana kada 'olea, nia kai okua ru ki tafau
ne nia saungaida mai 'i langi ma 'i seki laona molagali, fua Christ kai
gwaungai fafia ru nai ki tafau.
11 Na ru ki tafau ne God sasida, nia sasida sulia manatana ma na
kwaidorie nia. Ma sulia laugo na kwaidorie God, nia ka fili kalu wane
Jiu ki fua ne kalu ka alua wane nia ki ana 'adolae kalu fainia Christ. God
sasi 'urinai sulia na manatae wane nia ne nia alua na mai 'ua 'i naona ne
nia saungainia ru ki.
12 Ma sulia nia 'urinai, kalu wane Jiu ki, kalu wane eteta ne kalu
famamana Christ, ma kalu ka tangoa God 'initoa.
13 Nia ka 'urinai laugo fua mulu na wane nao lau Jiu ki. Sulia kada ne
mulu rongoa na 'ainitalolae mamana ana Farongoe Lea, mulu ka too ana
maurie falu, ma mulu ka alu na wane God ki. Kamulu famamana Christ,
ma God ka kwatea Anoeru Abu fua mulu ka fatainia ne mulu wane nia ki,
dia be nia eta fata na mai ana 'i nao.
14 Ma na Anoeru Abu ka to 'i laona maurilaka, nia na ne fatailana fua
kulu fua ne kulu kai saitamana ne kulu kai ngalia ru ki tafau ne God nia
eta fata ana fuana wane nia ki. Ma na Anoeru Abu ka to fai kia leleka ka
dao ana kada God kai oli mai 'uria wane nia ki, ma kera kai to sakwadola
firi. Kulu tangoa God ne 'inito ka tasa!

Sa Paul foa fuana wane 'i Efesus ki

15 Safali ana kada nau ku rongoa na famamanae kamulu ana 'Aofia sa
Jesus, ma na kwaimanie kamulu fuana wane God ki tafau,
16 nau ku 'idufa tangoa God fua mulu ana kada ki tafau. Ma nau ku foa
laugo fua mulu ana kada 'oro ki.
17 Ma God na Maa 'initoa ne na God ana 'Aofia kia sa Jesus Christ, nau
ku gania fua nia kwatea na Anoeru Abu fua mulu. Sulia na Anoeru Abu
nai, nia kai kwatea liotoe fua mulu, ma ka fatainia laugo God fua mulu,
fua mulu ka saitamana lea lau ana God.
18 Nau ku foa laugo fua ne God ka kwatea na manatalamulu ka lea fua
mulu ka saitamana ru lea ne nia too ana fua mulu. Mulu ka saitamana lea
ana ne mulu kai too ana ru lea nai ki, sulia nia sae kamulu fua mulu ka
dia na wele nia ki. Ma nau ku foa fua ne mulu kai saitamana na falealae
baita nia, ne nia alangainia kai kwatea fuana wane nia ki.
19 Ma nau ku foa fua mulu ka saitamana laugo na nikilalae baita God ne
rao aka wane famamana ki. Ma na nikilalae nai na
20 ne God rao ana, kada be nia taea sa Jesus Christ fasia na maee ma ka
fagourua ana bali 'o'olo ani nia 'i langi.
21 Ma sa Jesus Christ ka gwaungai fafia na 'ainsel ki ma na anoeru ki
tafau 'i langi. Ma na satana Christ ka baita liufia wane baita ki tafau ana
kada ne, ma laugo ana kada kai dao mai ne nia toto si sui.
22 God ka kwatea ru ki tafau ka to 'i farana Christ, ma ka kwatea Christ
ka gwaungai ana ru ki tafau, fua Christ ka kwai'adomi akulu wane ne kulu
famamana ki.
23 Aia, ma kulu wane ne kulu famamana ki, kulu na nonina Christ. Ma
kulu ka fungu ana Christ, wane ne nia fafungua ru ki tafau.

2

Tolae ana maurie falu fainia Christ

1 'I nao mai, mulu dia ta wane mae ne nao nia si tona sulia te ne God
nia doria, sulia mulu to 'ua laona ta'alae.
2 Ana kada nai 'i nao, mulu leka amulu sulia na falafala ta'a laona
molagali, ma mulu ka rosulia sa Saetan ne gwaungai fafia anoeru ta'a
ki, ma ka talaia wane ne kera aburongo ana God ki.
3 Ma kulu 'urinai laugo, ana kada 'i nao mai, na abulolakulu nia ta'a,
sulia kulu rosulia na kwaidorie ta'a ana noni ki, ma manatalae ta'a kia ki.
Kulu dia wane ki tafau, sulia ne abulolakulu ta'a, ma kulu ka bobola fuana
ngalilana na kwaekwaee fasia God.
4 Ma ka 'urinai boroi 'ana, na kwaimanataie God fua kulu nia baita, ma
na kwaimanie nia fua kulu ka baita laugo.
5 Ma sulia God nia 'urinai, nia ka kwai'adomi akulu kada kulu aburongo
'ua ana, ma kulu ka dia wane kera mae na ki. God oku kia fainia Christ ma
ka kwatea maurie firi fua kulu. God ka famauri kia sulia na kwaimanie
nia!
6 Ma sulia kulu 'ado fainia sa Jesus Christ, God ka tae kia laugo fainia
Christ, fua ne kulu kai to ma kulu kai gwaungai fainia 'i langi.
7 God sasi 'urinai fua nia ka fatainia na kwaiofeie baita ne nia kwatea
fua kulu ana sa Jesus Christ, fua ne wane ki tafau ana kada ki tafau, kera
ka saitamana na kwaimanie nia.
8 God famauri kia ana kwaiofeie nia sulia na famamanae kia. Nia nao
si famauri kia go sulia raoe kia ki tala'aka. Boroi ma God kwate 'o'oni ga
'ana na maurie falu fuaka.
9 Nia ne, 'afitai ta wane ka fata naunau sulia na maurie falu nia, sulia
God nao si kwatea sulia raoe ne kulu sasida ki.
10 God saungai falu akulu ana sa Jesus Christ, fua kulu ka sasia raoe lea
ki ne nia eta fata mai ana fua kulu 'i nao fuana sasilana.

Kulu te fikute wane ana Christ

11 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki, mulu kai manata basi sulia tolae
kamulu 'i nao. Na wane Jiu ki sae kera tala'ada ana “Wane God ki” boroi
ma kera sae kamulu “Nao lau wane God ki,” sulia nao mulu si 'ole 'u'unge
ana welewane kamulu ki.
12 Mulu saitamana, ka tau na mai, kamulu to tau fasia Christ, ma mulu
nao lau tani wane ana wane filia God ki 'i Israel, ma nao mulu si too ana
na ru lea ne God eta alangainia fuana wane nia ki. Ma mulu ka to ga
'amulu 'i laona molagali ne, boroi ma nao mulu si saitamana God, ma nao
mulu si makwalia go ta ru lea fasia God.
13 Sui boroi 'ana mulu ka to tau fasia God ana kada 'i nao, kada nai sulia
mulu 'ado na fainia sa Jesus Christ, kamulu to karangia na God, sulia na
'abuna Christ.
14 Ma kalu Jiu ki fai kamulu wane nao lau Jiu ki, Christ sasia na okue
kwaimanie kia ka aroaro fua kulu ka alua na te okue. Sulia nia alamatainia
tala'ana kera ka saungia ana 'airarafolo, nia ka lafua na ru ne susia wane
Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki nao kera si kwaimani.
15 Christ nia lafua na taki ne sa Moses kwatea ki fua ne kulu ro fikute
wane ne ki ka alua te fikute wane go, sulia kulu oku na fainia Christ.
'Urinai Christ ka kwate kulu ka kwaimani akulu kwailiu.
16 Aia, ana maelana Christ ana 'airarafolo, nia ka lafua na malimaee 'i
safitana wane Jiu ki fainia wane nao lau Jiu ki. Ma ana maee nia laugo,
nia ka okua na ro fikute wane fua ne kulu ka alua te fikute wane go, ma
nia ka olitai kia siana God.

17 Nia ne, Christ ka koso mai laona molagali, ma ka 'ainitalo ana
Farongoe Lea sulia na aroaroe fua mulu wane nao lau Jiu ki ne mulu to
tau fasia God ana kada 'i nao, ma fua malu laugo Jiu ki ne kalu to karangi
ana God.
18 Sulia na ru ne Christ sasia, kalu wane Jiu ki ma kamulu wane nao lau
Jiu ki, kulu saitamana ka leka mai siana God na Maa ana te Anoeru Abu.
19 Sulia ne, mulu wane nao lau Jiu ki, nao mulu si 'e'ete fasi kalu wane
Jiu ki. Ma kada ne, mulu wane God ki na fai kalu, ma God na ne Maa kia.
20 Kulu wane famamana ki, kulu dia na lume ne God nia saungainia
fafona na fau. Sa Jesus Christ na ne fau nai. Ma wane ni lifurongo nia ki
fainia profet ki na ne mae funu 'ai ki ana lume nai.
21 Christ dau ngasi ana lume nai ma ka saungai baita ana, fua nia na
lume abu fuana 'Aofia ka to laona.
22 Ma kamulu wane ne nao lau Jiu ki laugo, Christ 'ado kamulu fainia
wane God ki. Nia sasi 'urinai ana kada nia saungainia na lume ne God to
laona ana na Anoeru Abu.

3

Na raoe sa Paul fuada wane nao lau Jiu ki

1 Nau sa Paul, ku to 'i laona beu ni kanie fafia nau ku 'ainitalo ana
Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ fua mulu wane nao lau Jiu ki.
2 Nau ku saitamana mulu rongoa tafau na God ne fili nau na sulia na
kwaiofeie nia, fua ne nau rao fua 'adomilamulu 'urinai.
3 Dia be nau ku eta kedea ka suina, God fatainia na manatae wane nia
fuaku. Na manatae wane ne nao nia si fatai madakwa ana fua wane ki 'i
nao mai.
4-5 Ma dia mulu idumi lea ana kekedee ne, mulu kai saitamana ne nau
ku saitamana ru 'oro ki sulia Christ ne God si fatai madakwa ana fuana
wane ki 'i nao mai. Boroi ma ana kada ne, sulia raoe na Anoeru Abu, God
fatainia suina fuana wane lifurongo ki fainia profet abu nia ki.
6 Ma na manatae wane nai nia 'uri: Mulu wane ne nao lau Jiu ki, mulu
famamana Farongoe Lea, ma God ka falea kamulu laugo fainia na wane
Jiu ki. Ma kulu ka to oku ana te fikute wane, ma kulu kai ngalia ru ki tafau
ne God alangainia sulia sa Jesus Christ.
7 Ma God ka kwatea nau te wane rao nia, fua ne nau ku farongo ana
Farongoe Lea. God ka kwatea nau wane rao nia ana kwaimanie nia ma
ana nikilalae baita nia.
8 Ma wane ki tafau ne kera famamana God, kera talingai ka liufi nau. Ma
sui boroi 'ana ka 'urinai, God falea nau ana kwatelana raoe fuaku fuana
'ainitalolae ana Farongoe Lea sulia ru lea 'asiana ki ne Christ kai kwatea
fua mulu wane nao lau Jiu ki. Ru lea nai ki tasa ka liufia saitamarue wane
ki.
9 God ne saungainia ru ki tafau, nia si fatai madakwa ana manatae nai
ki 'ua mai 'i nao. Ma nia ka eresi nau fua ne nau ku fatainia manatae nia
fuana wane ki tafau.
10 Ana kada ne, wane Jiu ki ma wane nao lau Jiu ki, kera oku ana te
fikute wane ana Christ. Ma God ka fi fatainia ru nai fuana 'ainsel baita ki
ma ru kwaitalai ki 'i langi, fua ne kera ka saitamana na liotoe nia baita
ma ka 'e'ete kwailiu.
11 God sasia ru nai sulia nia manata 'ua na mai sulia ana safalie. God
nia fulia na ru nai kada nia odua mai sa Jesus Christ na 'Aofia kia.

12 Ma sulia kulu oku ana Christ, ma na famamanae kia ani nia, nao kulu
si mau ana daolae siana God.
13 Sulia ne, nau ku gani kamulu nao mulu si kwaimanatai sulia na nonifie
nau fua mulu. Sulia nau ku nonifi fuana 'adomilamulu.

Na kwaimanie Christ fua kulu

14 Ma sulia ru nai, nau ku boruru ma nau ku fosia God na Maa,
15 ne nia saungainia ru mauri ki tafau 'i laona molagali ma 'i langi.
16 Ma nau ku amasia sulia na falealae baita nia ne nia alangainia kai
kwatea fuana wane nia ki. Ma nau ku amasia nia ka kwatea nikilalae fua
mulu ana na Anoeru Abu, fua ne na maurie lamulu kai nikila tafau.
17 Ma nau ku foa laugo fua Christ kai to laona maurilamulu sulia na
famamanae kamulu ani nia. Ma nau ku foa laugo fua ne ru ki tafau ne
mulu sasida, mulu kai sasida nunufana na kwaimanie nia.
18 Nau ku foa 'urinai fua ne kamulu ma wane God ki tafau, kulu kai
bobola fuana malingailana ne na kwaimanie Christ fuaka 'e reba, ka gwala,
ka fane ma ka koso.
19 Iu, nau ku foa fua ne mulu kai saitamana na kwaimanie Christ, boroi
'ana ka 'afitai fuana ta wane ka saitamana lea ana tafau. Ana kada mulu
saitamana na kwaimanie Christ, na falafala kamulu ki kai dia na falafala
God ki.
20 Kulu ka tangoa God sulia na nikilalae baita nia ne rao 'i laona
mangokulu, nia ka saitamana sasilana ru 'oro ki fuana 'afilaka, liufia lau
ne kulu bobola fuana ganilana naoma manatalae 'uria.
21 Kulu tangoa God ne nia to ana sa Jesus Christ ma ana wane nia ki, 'i
kada nai ma ka toto firi. Iu, nia 'urinai.

4

Kulu alua na te noni ru

1 Nau ku to laona beu ni kanie sulia nau ku rao fuana 'Aofia, nau ku
amasi kamulu fua mulu kai sasi lea dia na abulolae ne bobola fuana wane
God ki ka to ana, sulia God sae kamulu ana wane nia ki.
2 Mulu fatu'u kamulu talamulu, ma mulu ka to marabibi. Ma mulu ka
fatainia na kwaimanie kamulu ana mabetaue fua mulu kwailiu.
3 Mulu ka rao nikila fua mulu ka to ana na kwaimanie kwailiu fua mulu
ne Anoeru Abu nia kwatea fua mulu. Mulu ka 'ado kamulu ana aroaroe.
4 Kulu wane ne kulu famamana sa Jesus Christ, kulu dia na te noni ru
fainia. Ma te Anoeru Abu laugo ne talai kia tafau. Ma te maurie firi go ne
God sae kia mai 'uria ne kulu kwaimakwali ana.
5 Kulu too ga ana te 'Aofia, ma te famamanalae, ma te siuabue.
6 Ma te God go ne nia to, ma nia na Maa kia tafau. Ma nia ka gwaungai
fafi kulu tafau, ma nia ka rao ani kia, ma ka to laona maurilakulu.
7 Ma kulu tafau ne kulu famamana, sa Jesus Christ nia kwatea te te wane
akulu ka too ana kwatee fuana raoe nia. Nia kwatea na kwatee nia fua
kulu sulia na kwaidorie nia.
8 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"Kada nia leka 'uria na kula ne fane, nia ka ngalia fainia wane 'oro ne nia
liufia.
Ma nia ka kwatea kwatee ki fuana wane nia ki."✡
9 Aia, ma te na ne fadalana na fatae 'uri, "Nia leka 'uria na kula fane?"
Na fadalana ne 'uri, sa Jesus Christ eta koso basi mai laona molagali.

✡ **4:8** Psalm 68:18

10 Ma sa Jesus Christ ne koso mai laona molagali, nia laugo ne ka ra 'uria
'i langi, na kula ne liufia kula ki tafau mai 'i langi. Nia sasi 'urinai fua ka
to ana kula ki tafau.
11 Ma sa Jesus Christ laugo ne kwatea kwatee lea ki fuana wane ki. Tani
wane akulu, nia alu kera na wane ni lifurongo ki, ma tani wane akulu
nia ka alu kera profet ki. Ma tani wane lau, nia ka alu kera ana wane ni
'ainitalolae ana na Farongoe Lea. Ma tani wane lau, nia ka alu kera wane
kwaitalai ma famanata ki fua wane famamana ki.
12 Nia sasi 'urinai, fua kulu ka bobola fuana raoe fua God, ma fua kulu,
na nonina Christ, kulu ka nikila.
13 Na nonina Christ kai mauri 'urinai leleka kera ka oku ana te fikute
wane ana na famamanae ma fainia na saitamarue kia ana na Wele God.
Ma famamanae kulu ki kai nikila, ma falafala kia ki kai kali'afu dia laugo
sa Jesus Christ.
14 Ma ana kada kulu rafo na, nao kulu si dia wele tu'u ki. Ma nao kulu
si dia lau ta baru ne sasaule sakolangainia ma nanafo ki ka kwaefeoa fua
leka garoe ga 'ana. Sulia 'afitai kulu ka famamana ta famanatae 'e'ete
kwailiu ne wane susuke ki kera famanata ana.
15 Ma kulu ne, kulu fata mamana ana falafala ne ka fatainia kwaimanie
kia ki, ma na abulolaka tafau ne, ka dia na abulolana sa Jesus Christ na
wane baita kia.
16 Ma kulu ka dia te noni ru, ma Christ ne gwauna. Ma te te wanea , nia
ta kula ana noni, ma ka too ana raoe nia. Ma sa Jesus Christ kwatea kulu
ka to oku fua ne kulu ka alua te noni nai. Ma kada kulu sasia na raoe ne
bobola fai kia, na noni nai ka bulao mai ma ka nikila sulia kwaimanie kia
ki fua kulu kwailiu.

Na maurie falu sulia Christ

17 Sulia na mamanae ne 'Aofia kwatea mai fuaku, nau ku fata totongai
ana fua mulu ne mulu kai lukasia falafala ta'a ki ne wane nao si famamana
sa Jesus Christ kera sasida. Na manatalae kera ki laugo ne ru ta'a ki ma
ru 'o'oni ki tafau go.
18 Ma kera nao si saitamana laugo falafala sulia God ki. Ma nao kera si
too ana maurie falu ne God kwatea, sulia manatada rorodoa, ma kera ka
fangasia mangoda, ma kera ka oewanea.
19 Ma kera si 'eke go fafia abulo ta'alae kera ki, ma kera ka rosulia
kwaidorie ta'a kera ki, ma kera ka ngangata ana sasilana kwalukaela ru
ta'a.
20 Boroi ma kamulu ne, ana kada be wane ki kera 'ainitalo ana sa Jesus
Christ fua mulu, nao kera si famanata kamulu fua mulu ka abulo ta'a
'urinai.
21 Kera 'ainitalo fua mulu ana na mamanae sulia sa Jesus Christ, ma
mulu ka famamana na famanatalae mamana nia.
22 Ma kera 'ainitalo kera ka 'uri, mulu fasia falafala ta'a kamulu ki be
mulu to sulida 'i nao. Na falafala ta'a ne, talai garo amulu ma ka fali
kamulu.
23 Kera 'ainitalo fuamu fua ne mulu ka alamatainia God ka fafalua
maurilamulu fainia manatalamulu.
24 Ma falafala kamulu ki tafau ka alua na wane falu ne God saungainia
dia na falafala nia. Aia, na wane falu 'urinai, nia ka fatainia na falulae nia
ana na abulolana ne 'o'olo ma ka abu.

25 Sulia ru nai, mulu lukasia na sukee. Ru ki tafau ne mulu saea fua
wane famamana ki mulu ka mamana, sulia kulu tafau kulu dia na nonina
sa Jesus Christ.
26 Ma dia ta wane amulu ka guisasu , nao 'oe si alamatainia na guisasue
nai ka talai 'oe, 'oko sasia ru ne ta'a. Ma ka lea fua 'oe fasuia na guisasue
'oe 'ali'ali suifatai sato ka fi su,
27 fasia sa Saetan ka too ana kada fuana talailamu ana guisasue 'oe.
28 Ma sa ti amulu ne ka beli, nia ka sui fasia na belie. Ma nia ka rao
'o'olo fua ne nia ka too ana tani ru fua maurilana, ma ka 'adomia wane
siofa ki laugo.
29 Ma mulu ka to fasia fatae ta'a ki. Mulu ka saea lalau fatae ne
saitamana ka kwatea kwai'adomie, fua mulu ka faeelea wane ki ne kera
rongoa fatalamulu.
30 Ma mulu ka to fasia sasilana ru ki ne saitamana ka fakwaimanataia na
Anoeru Abu God. Sulia na Anoeru Abu na ne maetoto laona maurilamulu
ne mulu ru God ki, ma na maetoto laugo ana fa dangi ne kai dao mai ne
God kai fasuia famaurilamulu.
31 Aia, mulu ka to fasia malimaelae fua mulu kwailiu, ma mulu ka to
fasia na guisasue amulu kwailiu, ma fasia na olisusue ana akwae ma na
fatae ta'a ki. Mulu ka to fasia na kwaisulangaie ki tafau.
32 Ma abulolae kamulu ka lea fua mulu kwailiu, ma mulu ka eele, ma
mulu ka kwaimanatai fua mulu kwailiu. Ma mulu ka manataluge amulu
kwailiu ana ru ta'a ne mulu sasida ki, dia be God manataluge na amulu
tafau, sulia ru sa Jesus Christ sasida ki.

5

Kulu to 'i laona madakwalae

1 Mulu wele talingai God ki, mulu ada kwaisuli ana falafala nia ki.
2 Ana kada ki tafau, mulu ka kwaimani ana wane ki, dia laugo ne Christ
kwaimani akulu tafau, ma ka kwatea na maurilana fua famaurilaka. Sulia
nia afafu ani nia talana, ma God ka eele fafia na afafue nia.
3 Ma sulia mulu wane God ki, mulu ka to fasia abulolae bilia nai ki dia
na oeelae, ma na ogalulumie. Mulu ka to fasia ru nai ki tafau, fua ne nao
ta wane si fata sulia ta ru 'urinai suli kamulu.
4 Ma mulu ka to fasia fatae ta'a ki, ma fatae bilia ki, ma fata 'onionga
ta'alae ki. Boroi ma nia lea lalau fua mulu ka tangoa God.
5 Ru mamana nau ku saea fua mulu, sa ti boroi 'ana ne abulolana 'e bilia
naoma ka oee, nia 'afitai fua nia ka ru 'i laona 'Initoe sa Jesus Christ ma
God. Ka 'urinai laugo fuana sa ti ne ogalulumi, nia dia na fosilana nunuiru
ki.
6 Nao 'oe si alamatainia ta wane ka suke 'oe sulia ru 'oro ta'a 'uri ki, “Nia
lea ga 'ana fuana wane ka oee naoma ka ogalulumi.” God kai guisasu ma
kai kwatea kwaekwaee fuana wane ne kera aburongo ana ki.
7 Mulu ka to fasia wane 'urinai ki.
8 Ana kada 'ua mai 'i nao, mulu talamulu mulu to mai laona maerodo,
boroi ma ta'ena mulu alua na wane na 'Aofia ki, ma mulu ka to na laona
madakwalae. Nia na ne abulolamulu ka bobola fainia wane ne kera to
laona madakwalae.
9 Sulia ana kada wane ne kera to laona madakwalae, na abulolada ka
lea ma ka 'o'olo, ma fatae kera ki ka mamana.
10 Mulu ka sasi 'uria malingailana te ne faeelea na 'Aofia.

11 Ma nao mulu si fulia ru ta'a ki, dia wane ne kera to laona maerodo,
kera sasida. Boroi ma, mulu fatainia lalau garoe kera ki, ma mulu ka fata
fabasuda.
12 Nau ku 'eke 'asiana laugo ana fatae sulia ru ne kera sasi agwa ana
laona maurilada ki.
13 Boroi ma kada na madakwalae kai tala fafida, kera kai saitamana ru
ta'a ne kera sasida ki.
14 Sulia te ne madakwalae tala fafia, na wane ki kera kai ada to'ona. Nia
ne kera ka fata 'uri,
"Kamulu wane ne mulu maleu, ma mulu mae ki, mulu kai tatae fasia maee,
ma na madakwalana Christ kai tala fafi kamulu."
15 Nia 'urinai ne, mulu kai madafi lea ana falafala kamulu ki fua ne
abulolae kamulu ka dia wane lioto ki ma nao si dia lau wane ulafusi ru ki.
16 Ma ana kada ki tafau, mulu kai sasia ru lea ki ne bobola fua mulu ka
sasia. Sulia kada ne wane 'oro ki abulolada ta'a.
17 Nia ne, nao mulu si oewanea, boroi ma mulu kai manata lea lalau
'amulu sulia ru ne na 'Aofia doria mulu ka sasida ki.
18 Aia, ma mulu ka to fasia ku bubulolae ana waeni, sulia ru nai kai fali
kamulu. Boroi ma mulu ka fungu lalau ana na Anoeru Abu fua ne nia ka
talai kamulu.
19 Ma ana kada mulu oku, mulu ka fata ana psalm ki, ma mulu ka ngufia
na ngu abu ki. Mulu ka fatainia eelelae kamulu ki ana kada mulu tangoa
God ana ngufilana fa ngu ki.
20 Ana kada ki tafau, ma fuana ru ki tafau ne ka dao mai, mulu ka tangoa
God na Maa sulia na okue kamulu fainia na 'Aofia kia sa Jesus Christ.

Sulia 'afe ki ma arai ki

21 Mulu sasi 'uria rolae sulia kwaidorie kamulu ki kwailiu, sulia manata
baitalae kamulu ana sa Jesus Christ.
22 Kamulu 'afe ki, mulu rosulia arai kamulu ki, dia laugo ne mulu rosulia
na 'Aofia.
23 Sulia na wane arai ka too ana nikilalae fua 'afe nia, dia laugo ne sa
Jesus Christ too ana nikilalae fua wane ne kulu famamana ki. Ma sa Jesus
Christ ne famauri kia, ma kulu ka dia na nonina.
24 Dia kulu wane famamana ki kulu ka rosulia sa Jesus Christ, na keni
ne nia 'afe na ka rosulia na arai nia ana ru ki tafau.
25 Kamulu wane arai ki, mulu kwaimani ana 'afe kamulu ki, dia laugo
sa Jesus Christ ne kwaimani akulu wane ne kulu famamana ki, ma nia ka
alamatainia talana kera ka saungia 'usi kulu fua nia ka famauri kia.
26 Nia sasi 'urinai fua faabulana wane famamana ki, ma ka fafaluda ana
siuabulae ma fatalana.
27 Ma nia sasi laugo 'urinai fua kwatelana wane famamana ki fua nia
talana, dia kulu na 'afe lea nia ki ma ka nao ta ru si ta'a sulia kulu falu na,
ma kulu ka 'o'olo na, ma kulu ka lea 'i maana.
28 Kamulu wane arai ki, mulu ka kwaimani ana 'afe kamulu ki, dia laugo
ne mulu kwaimani ana noni mulu talamulu. Na wane ka kwaimani ana
'afe nia, nia kwaimani laugo ani nia talana.
29 Nao ta wane si noni'ela ana nonina talana. Boroi ma nia ka sangonia
lalau ma ka ada sulia nonina talana, dia laugo sa Jesus Christ ne sasia fua
wane famamana ki.
30 Ma kulu wane ne kulu famamana nia, kulu na ne nonina sa Jesus
Christ.

31 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “Na wane kai fasia gaa nia fainia
maa nia, ma ka arai. Aia, na wane ne fainia na keni ne, keroa ka alua na
te ru.”
32 God famanata kia ana ru lea ki ana fatae nai, ma nau ku saitamana
nia fata sulia sa Jesus Christ ma kulu wane ne famamana ki.
33 Ma na Kekedee Abu ka fatainia laugo ru sulia arai ki fainia 'afe ki be
'uri: Na wane ne 'oe arai na, 'oe kwaimani ana 'afe 'oe, dia laugo ne 'oe
kwaimani amu talamu. Ma na keni ne 'oe 'afe na, 'oe fuusi baita ana arai
'oe.

6

Na maa ma na gaa fainia wele keroa ki

1 Kamulu wele ki, mulu ka rosulia fatalana maa fainia gaa kamulu ki,
sulia nia ne abulolae lea sa Jesus Christ nia doria.
2 Na taki ne God eta fata alangainia fuana tifaida ne rosulia ne 'uri,
“Mulu fuusi baita ana maa fainia gaa kamulu ki,
3 ma maurilamulu kai lea ma mulu kai to tau laona molagali ne.”
4 Aia, mulu maa fainia gaa ki, mulu ka to fasia faguisasulana wele
kamulu ki. Ma mulu ka ada suli kera, ma mulu ka famanata kera ana
falafala ne bobola fuana wane ne kera famamana na 'Aofia.

Sulia na wane baita fafia wane rao 'o'oni ki

5 Aia, ma mulu wane rao 'o'oni ki, mulu kai rosulia fatalana wane baita
kamulu ki 'i laona molagali ne, ma mulu ka fabaita ada. Ma mulu ka rosuli
kera ana eelelae dia ne mulu rao fua sa Jesus Christ.
6 Mulu ka faeeleda 'urinai, nao lau ana kada ne wane baita kamulu ki
kera ada ga 'ada suli kamulu. Boroi ma mulu ro lalau sulida ana kada ki
tafau dia God nia doria, suli kamulu wane rao sa Jesus Christ ki.
7 Mulu kai eele fuana raoe, dia ne kamulu rao fuana God, ma nao lau
fuana wane laona molagali ga 'ana taifilia.
8 Sulia kulu saitamana na dia na rao lakulu lea, God kai kwaiara kia ana
ru lea ki, sui boroi 'ana kulu wane rao 'o'oni naoma ka nao.
9 Aia, ma kamulu wane baita fafia wane rao 'o'oni ki, mulu kai abulo lea
laugo 'urinai fuana wane rao 'o'oni kamulu ki. Mulu kai to fasia na fata
guisasue fuana famaulada. Sulia kamulu saitamana ka suina ne, kamulu
fainia wane rao 'o'oni kamulu ki, kamulu tafau too ga ana te God ne wane
baita kamulu. Sulia nia nao si efaefa ana ta wane.

Kulu dia wane ni omee ki

10 Aia, fatae 'isi nau ki na fua mulu ne, mulu kai fanikila kamulu
tala'amulu ana 'Aofia ma ana na nikilalae baita nia.
11 Mulu ka dau ana raunge ni firue ne God kwatea, fua ne mulu kai liufia
sa Saetan kada nia sasi 'uria ilito lamulu.
12 Nao kulu si firu lau fainia wane ki go, boroi ma kulu firu lalau fainia
sa Saetan fainia na nikilalae nia. Kulu firu fainia anoeru ta'a ki, ma fainia
gwaungai kera ki ne kera 'initoa ana maerodo laona molagali ne.
13 Sulia nia 'urinai, mulu kai dau ana raunge ni firue ki tafau ne God 'e
kwatea, fua ne ana kada ana firue fainia na malimae 'e dao mai, mulu kai
bobola ga 'amulu fuana liufilana na malimae kamulu ki. Ma kada na firue
kai sui, kamulu kai uu ngasi 'ua.

14 Nia ne mulu kai folo lea 'usi kamulu. Ma fatae mamana kamulu ki
nia dia na fosae 'i salafamulu. Ma na abulolae 'o'olo kamulu ki ka dia na
talo ne susia na rurumulu
15 Ma mulu kai sasi akau ana kada ki tafau ana fatae sulia na Farongoe
Lea ne kwatea aroaroe, sulia nia dia na ne tae butu ana 'aemulu ki.
16 Ma na famamanae kamulu ne dia talo ki fuana susilana maaesimo
ana ere ki tafau ne sa Saetan fanasi kamulu 'anida.
17 Ma na famaurie God fua mulu ne dia na kifi ne duu fafia gwaumulu.
Ma na fatalana God, ka dia naife ni firue ne Anoeru Abu kwatea fua mulu.
18 Ma mulu ka foa ngangata ana kada ki tafau, dia ne Anoeru Abu talai
kamulu ana. Mulu gania kwai'adomie fasia God. Mulu ka adaada ma
nao mulu si ngwatautau ana folae fua God ka 'adomia wane famamana ki
tafau.
19 Ma mulu ka foa laugo fuaku fua kada nau ku fata, God ka kwatea
fatae nia ki fuaku, fua nao nau si mau lau, ma nau kai famadakwala
manatae wane God ne na Farongoe Lea laugo fuana wane nao lau Jiu
ki. Na manatae ne, God nao si famadakwala 'i nao fuana wane ki.
20 Nau na wane sa Jesus Christ fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea nai,
ma nau ku to laona beu ni kanie fafia fatae nau ki. Mulu kai foa fua nau
ku fata nonira'a sulia na Farongoe Lea dia God nia doria.

Fata lealae 'isi ki

21 Sa Tikikus, na wanefuta lea kia ma na wane rao mamana na 'Aofia,
nia kai farongo kamulu ana tolaku, fua mulu ka saitamana ru ki tafau ne
fuli fuaku 'i seki.
22 Nia ne sasia ma nau ku odua kau siamulu, fua nia ka fata sulia tolae
kalu, ma fua nia ka radu kamulu laugo.
23 Nau ku foa fua God na Maa fainia na 'Aofia sa Jesus Christ ka kwatea
aroaroe, kwaimanie fainia fitoe fua mulu wane ne mulu famamana sa
Jesus Christ.
24 Ma nau ku doria God ka fatainia kwaiofeie fuana wane ki tafau ne
kera kwaimani ana 'Aofia kia sa Jesus Christ ana kwaimanie nia toto si
sui.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Wane Famamana Ki 'I Filipae

'I Filipae te fere baita ana lofaa 'i Masedonia ne ta'ena kulu saea ana kula wane Grik ki.

Ana Acts 16 nia fata sulia kada sa Paul nia 'adomia fikute wane famamana ki fuana ka tatae mai laona fere ne. Sa Paul to laona beu ni kanie ana fere baita 'i Rom ana kada nia kedea na buko ne. Laona buko ne, sa Paul doria kai saea tangolana fikute wane famamana ki 'i Filipae, sulia kera kwai'adomi ana bali ana malefo. Sa Paul doria kera kai to kwaimani faida kwailiu. Ma nia ka saea fuada kera kai to marabibi dia sa Jesus. Nia saea laugo fuada ne manatalae kera ka to ngasi ana God, sui boroi 'ana kera ka dao to'ona 'afitaie, dia ne sa Paul dao to'ona ka suina. Ma nia ka fabasu kera fasia lekalae burina famanatalae susuke. Na famanata susuke, kera wane Jiu ne saea wane ki tafau kera kai rosuli taki sa Moses ma 'ole 'ungelae (circumcision) fua kera ka faeelea God. Boroi ma, sa Paul saea kulu ka fito'ona go kwaimanie baita God. Kulu saitamana kulu 'ado lea fainia sa Jesus, ma kulu saitamana kulu ka 'o'olo na 'i maana God, sulia kulu famamana sa Christ na. Ma nia nao si mamana dia kulu rosulia taki Jiu ki.

Ru talingai ki laona buko ne:

Maurilana sa Paul *1:1-26*
Kulu ka leka burina maurilana sa Christ *1:27–2:18*
Na farongoe sulia wane kwaimani sa Paul ki *2:19-30*
God fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ki *3:1–4:9*
Fatae ana tangolae ki *4:10-23*

1 Nau sa Paul fainia sa Timoti, na ro wane ni rao sa Jesus Christ ki. Karo
kekede kau fua mulu wane ki tafau ne mulu famamana sa Jesus Christ,
ma mulu ka to laona mae fere baita 'i Filipae. Karo kekede laugo fuana
wane kwaitalai kamulu ki fainia wane ne kera kwai'adomi ana fikute wane
famamana ki laugo.
2 Nau ku foa fua ne God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai
kwatea na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

Sa Paul foa fuada

3 Nau ku tangoa 'asiana na God nau fua mulu, ana kada ki tafau ne nau
ku manata to'omulu.
4 Ma nau ku eele 'asiana ana kada nau ku foa fua mulu tafau,
5 sulia nau ku manata to'ona kwai'adomie ki ne mulu sasida fuaku ana
raoe ana Farongoe Lea, ana safalilana na mai kada mulu famamana, leleka
ka dao 'i ta'ena.
6 Ana kada nai, God nia safali ana raoe lea ne nia sasida ki 'i laona
maurilamulu, ma nau ku saitamana nia kai faali'afua lau leleka ka fasuia
na raoe nai ana fa dangi sa Jesus Christ kai oli mai ana.
7 Nia ka bobola ne nau ku eele 'urinai suli kamulu, sulia nau ku
kwaimani amulu, ma mulu ka kwai'adomi aku fainia na raoe ne God
kwatea fuaku. Kamulu kwai'adomi aku ana kada nau ku to laona beu
ni kanie, ma ana kada nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea ma nau ku
firu susia.

8 Nau ku manata to'omulu 'asiana sulia na kwaimanie baita nau fua
mulu dia laugo na kwaimanie sa Jesus Christ fua mulu. God alafafia na ru
ne nau ku saea nia mamana.
9 Nau ku foa laugo fua ne na kwaimanie kamulu kai bulao daudonga.
Nau ku foa fua mulu kai saitamana lea ana God, ma mulu kai saitamana
lea ana abulolae ne lea ma abulolae ne ta'a,
10 fua ne mulu kai bobola fuana fililana ru lea ki ma ka 'o'olo. 'Urinai
ne, mulu kai to 'o'olo ana fa dangi sa Jesus Christ kai oli mai ana.
11 Nau ku foa fua na maurilamulu ka 'o'olo tafau sulia na kwai'adomie
ne sa Jesus Christ nia sasia fua mulu. Ma kada na maurilamulu nia 'o'olo
'urinai, wane 'oro ki kera kai tangoa God.

Na maurie mamana

12 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku doria mulu kai saitamana na 'afitaie be
dao to'oku ki ana kada ne, nia 'adomi lea 'asiana aku fuana 'ainitalolae
ana na Farongoe Lea.
13 Sulia na wane ni omee ne kera folo 'i seki laona lume baita na kingi,
ma wane 'oro 'e'ete ki, kera saitamana ga 'ada ana ne nau ku to laona beu
ni kanie sulia nau na wane rao sa Jesus Christ.
14 Ma sulia laugo ne nau ku to laona beu ni kanie, ru ne ka radua 'orolana
wane ki ne kera famamana 'Aofia, fua ne kera ka farongo nonira'a ana
Farongoe Lea, ma nao kera si mau.
15-17 Tani wane 'ainitalo ana sa Jesus Christ sulia kera kwaifi aku. Na
manatada fua 'ainitaloe ana sa Jesus Christ nao si lea. Sulia kera doria
'ainitalolae kera ana sa Jesus kwate ma kera ka talingai ka liufi nau. Kera
sasi 'urinai sulia kera doria kera kai kwatea lau tani 'afitaie fuaku kada ne
nau ku to laona beu ni kanie. Ma tani wane lau, kera to ana na manatae
wane lea ki fuana 'ainitalolae ana na Farongoe Lea. Kera 'ainitalo ania
sulia na kwaimanie kera fuaku, ma sulia kera saitamana God ne fili nau
fuana susilana na Farongoe Lea.
18 Ma nia lea ga 'ana. Sui boroi 'ana na manatae wane kera ka lea naoma
ka ta'a, kera 'ainitalo sulia sa Jesus Christ. Nau ku eele 'asiana, sulia kera
'ainitalo sulia sa Jesus Christ.
Ma na eele nau nao si sui,
19 sulia nau ku saitamana mulu foa fuaku, ma na kwai'adomie na Anoeru
sa Jesus Christ kai luge nau fasia laona beu ni kanie.
20 Nau ku doria, ma nau ku famamana ne nao nau si sasia ta ru ne kai
kwate nau kai 'eke fafia maana God. Safali mai 'i nao leka ka dao ana kada
ne, nau nao si mau fuana 'ainitalolae sulia sa Christ, ma nau nao si doria
ne nau kai mau. Sui boroi 'ana nau ku mauri 'ua naoma nau ku mae, nau
ku doria wane ki kai tangoa sa Jesus Christ sulia ru ne nau ku sasida ki.
21 Fuana te ne wane ki ka mauri? Ma fuaku, nau ku mauri fuana raoe
fua sa Jesus Christ. Ma dia nau ku mae, nia lea sulia nau kai to fainia sa
Jesus Christ 'i langi.
22 Boroi ma nau si saitamana ta te ne nau ku filia. Sulia nau ku doria
nau mauri 'ua, fua ne nau ku ulafu 'aku ana raoe fuana sa Christ.
23 Ma nau ku doria laugo nau ku mae, fua ne nau kai to fainia sa Jesus
Christ, sulia nia lea 'asiana fuaku. Nau si saitamana te ne nau ku doria.
24 Boroi ma nia lea go ne nao nau si mae 'ua, fua nau ku 'adomi kamulu.
25 Nau ku saitamana ru nai, ma nia ne kwate ma nau ku saitamana
nau kai mauri 'ua 'aku fai kamulu, fua ne nau ku fanikila na famamanae
kamulu ki. Ma kada famamanae kamulu ki ngasi, mulu kai eele.

26 Kada nau oli kau siamulu, mulu kai tangoa sa Jesus Christ ka tasa sulia nau.
27 Ma dia ta te boroi 'ana ka fuli fuaku, abulolamulu kai 'o'olo ka leka sulia na Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ. Mulu kai sasi 'urinai, ma dia nau ku leka kau siamulu naoma ka nao, nau kai rongo ga 'aku kau sulia falafala lea kamulu ki. Ma nau kai saitamana ne famamanae kamulu ki ngasi, ma mulu kai too ana te manatalae, ma te kwaidorie go fuana raoe oku fuana Farongoe Lea, fua ne wane 'oro ki kera kai famamana.
28 Nao mulu si mau ana malimae kamulu ki. Sulia ru ne fatainia na fuada, ne kera kai ngalia na kwaiketoie kera, ma mulu kai ngalia maurie firi. God kai sasi 'urinai.
29 Nau ku saea ru ne ki sulia God fili kamulu fua ne mulu kai famamana sa Jesus Christ, ma mulu kai nonifi laugo fuana.
30 'I nao mai, kamulu ada to'ona ne nau ku nonifi. Ma ana kada ne mulu rongoa kera sasi 'urinai laugo aku.✡ Ma mulu ka nonifi laugo 'urinai.

2

Leka sulia falafala sa Christ

1 Nau ku saitamana ne okue kamulu fainia sa Jesus Christ ne fanikila kamulu, ma na kwaimanie nia fua mulu ne gwale kamulu. Ma nau ku saitamana laugo ana ne mulu ka 'ado fainia na Anoeru Abu, ma mulu ka kwai'ogiri, ma mulu ka kwaimani amulu kwailiu.
2 Sulia ru nai ki, nau ku amasi kamulu, mulu kai kwatea manatalae kamulu ki ma kwaidorie kamulu ki ka alua na te ru, ma mulu ka kwaimani amulu kwailiu ka baita lau. Dia mulu sasi 'urinai, na eelelae nau ka fi baita lau.
3 Ma nao kamulu si fulia lau ta ru sulia manatalamulu ne kamulu doria mulu kai baita, ma mulu ka doria tangolamulu talamulu. Boroi ma mulu kai fatu'ua kamulu talamulu, ma nia lea fua mulu kai manata fuana wane 'e'ete ki ka lea liufi kamulu talamulu.
4 Mulu ka to fasia manatalae sulia te ki ne kamulu dorida, boroi ma mulu kai manata laugo sulia na kwaidorie wane 'e'ete ki.
5 Manatalae kamulu ki kai dia na manatana sa Jesus Christ.
6 Sui boroi 'ana sa Christ ne God mamana na, nao nia si manata fua nia ka to tari 'ana ana fulina fainia God.
7 Nia lukasia na ana ru ki tafau, ma ka futa ana nonina wane, ma ka alua wane ni rao 'o'oni ga 'ana.
8 Ma nia ka fatu'u nia 'ana talana.
Nia ro na 'ana sulia kwaidorie God, sui boroi 'ana kera ka foto'ia ana 'airarafolo ma ka mae.
9 Ma sulia na ru ne, God ka fabaita nia ka tasa, ma ka kwatea na sataeru fuana ne 'initoa ka liufia sataeru ki tafau.
10 Ma fuana na fa'initolae ana na satana sa Jesus, na ru mauri ki tafau ne kera to 'i langi, ma 'i ano, ma na fere wane mae ki, kera kai boruru fuana.
11 Ma kera tafau kera kai farongo ana sa Jesus Christ ne na 'Aofia, ma ana ru nai kera kai fa'initoa God na Maa.

Mulu kai tala madakwa dia na kwesu

12 Nia ne wane kwaimani lea nau ki 'ae, nia lea 'asiana fua mulu kai rosulia na fatae nau ki fua mulu, dia be mulu sasia ana kada nau ku to fai

✡ **1:30** Acts 16:19-40

kamulu. Ma ana kada ne, mulu kai sasi ngangata fua rolae sulia na fatae
nau ki, ana kada nau ku to tau fasi kamulu. Nia lea fua te te wanea amulu
kai sasi ngangata 'uria rolae sulia God ana fa'initoe. Ma mulu ka to ana ta
tolae ne bobola fua wane ne God famaurida fasia ta'alae ki.
13 Kamulu saitamana sasia ru ne sulia God nia rao laona mangomulu.
Nia kwate ma mulu ka doria rolae sulia, ma nia kwate ma mulu kai bobola
fua rolae sulia te ki ne nia doria mulu kai sasida.
14 Ma ana ru ki tafau ne mulu sasida, mulu kai to fasia na ngununguue
fainia olisusue,
15 fua ne mulu kai to 'o'olo, ma nao kera si dao to'ona ta ru fuana
fafilamulu. Sui boroi 'ana mulu ka to 'ua laona molagali ne safitana wane
ne abulolada ta'a, mulu to na dia wele God ki. Nia lea fuana mulu kai dia
na kwesu ki ne tala fuada laona molagali rorodoa ne,
16 sulia mulu farongo ana fatae ne kwatea na maurie firi fuada. Ma dia
mulu sasi 'urinai, nau kai eele ka baita 'asiana ana fa dangi sa Jesus Christ
kai oli mai ana, sulia raoe nai kamulu ki kai fatainia ne raoe nau ki 'i
safitamulu nao si 'o'oni.
17 Na raoe kamulu fuana Christ ma famamanae kamulu ki nia dia na
afafue ne mulu kwatea fuana God. Ma dia God nia doria nau kai mae
fua mulu, na mangoku kai dia na afafue ne kera alu oku ana fainia afafue
kamulu ki. Dia nia 'urinai, nau kai eele laugo dia ne mulu eele sulia afafue
ne mulu sasia.
18 Ma ka 'urinai laugo, mulu kai eele fai nau.

Sa Timoti fainia sa Epafroditus

19 Nau ku manata ngado ana 'Aofia kai 'adomi nau fua nau ku odua kau
sa Timoti 'ali'ali siamulu, fua ne ana kada nia kai oli mai 'i seki, ma ka
farongo nau ana na tolae kamulu ki, nau kai eele 'asiana.
20 Nao ta wane lau ne to fai nau ne kwaimani amulu ka dia sa Timoti. Nia
doria 'asiana fua ka saitamana dia mulu to lea ga 'amulu ana mangomulu
naoma ka nao.
21 Wane 'e'ete ki, kera manata ga 'ada sulia na kwaidorie kera ki, ma ka
nao lau na kwaidorie sa Jesus Christ.
22 Ma sa Timoti be kamulu saitamana raoe lea nia ki, sulia nia dia na
wele mamana nau fuana 'adomilaku fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea.
23 Nia ne, ana kada nau ku saitamana ta te ne kai fuli fuaku 'i seki, nau
ku doria kwate nia 'ali'ali kau siamulu.
24 Ma nau ku famamana na 'Aofia kai sasia ka ngwaluda fuaku fua nau
leka 'ali'ali laugo kau siamulu.
25 Ma nau ku manata laugo fua nau eta kwatea kau wanefuta kia sa
Epafroditus, na wane be mulu kwatea mai 'i seki fua 'adomilaku. Nia rao
fai nau fuana God, ma nia ka 'adomi nau, ma karo ka firu sualia malimae
kulu ki.
26 Sa Epafroditus doria 'asiana adalae to'omulu tafau. Ma nia ka manata
'abero, sulia kamulu rongoa mai sae nia matai 'i seki.
27 Nia matai mamana, ma ka karangi mae. Boroi ma God ka manatai
nia, ma ka gura nia na. 'Urinai, God ka manatai nau laugo, sulia dia ne
nia mae na, ma liodilae nau kai baita lau.
28 Ma nia ne kwatea nau ku doria olitailana kau siamulu, fua mulu kai
eele kada mulu ada to'ona. Ma nao nau si 'abero lau sulia.
29 'Urinai ne, mulu kai kwalo nia ana eelelae baita, sulia nia ne wanefuta
kia sulia na famamanae kia ana na 'Aofia. Mulu kai fuusi baita laugo ana
wane ki tafau 'uri nia.

30 Sulia nia nonimabe fuana maelae ma ka karangi mae ana kada nia
rao fuana sa Jesus Christ. Nia ka kwai'adomi aku talamulu, sulia nia 'afitai
fua mulu fua 'adomilaku ana kada ne.

3

Na 'o'oloe mamana

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu ka eele sulia 'adoe kamulu fainia na 'Aofia.
Sui boroi 'ana nau ku kedea tafau fatae ne ki 'i nao, nia lea fuana nau ku
kedea lau, sulia ne fatae nau ki kai 'adomi kamulu, kada ne tani wane ki
kai sasi 'uria talai garoe amulu.
2 Mulu kai susuli kamulu fasia wane ta'a nai ki. Kera abulo ta'a. Kera
famanata kera ka saea fua ne kulu kai rosulia na taki ana 'ole 'ungelae fua
ne kulu wane God ki.
3 Kulu, ma nao lau kera, ne wane God ki na, sulia kulu fosia God ana
Anoeru Abu, ma kulu ka eele sulia na ru ne sa Jesus Christ sasida fuaka
ki. Nao kulu si fito'ona go falafala Jiu ki dia 'ole 'ungelae fua kulu ka dia
wane God ki.
4 Sui boroi 'ana nau ku rosulia na falafala nai ki, nao nau si fito'ona go
ru nai ki. Ma dia sa ti ne kwaisae nia wane God sulia nia ka rosulia na
falafala dia 'ole 'ungelae, nau na ne nau ku liufia ana rolae sulia falafala
'urinai ki.
5 Kada kwalu maedangi ki burina nau ku futa mai ana, go kera ka 'ole
'unge na aku. Ma nau ku futa mai ana wane Jiu mamana, sulia nau ku
leka mai fasia na kwalafa sa Benjamin. Ma nau ku leka 'o'olo na sulia na
taki Jiu ki, sulia nau boroi ta wane laugo ana Farasi ki.
6 Ma sulia na kwaidorie nau 'e nikila 'asiana fuana falafala Jiu ki, nau
ku famalagaigaia wane ne kera famamana sa Jesus ki. Ma nau ku rosulia
tafau na taki sa Moses ki, ma nao nau si garo ana ta taki.
7 'I nao nau ku manata sae ru nai ki kera lea fuaku. Boroi ma ta'ena, nau
ku saitamana ru nai ki ne ru 'o'oni ki ga 'ana, sulia na ru sa Jesus Christ
sasida fuaku ki.
8 Nia mamana! Nau ku dao to'ona ru ne nau ku sasida 'i nao ki, ru 'o'oni
ki go ana tafau. Boroi ma na ru ne talingai ka mamana ne fua nau kai
saitamana lea ana na 'Aofia nau sa Jesus Christ. Ma sulia nia ne kwate ma
nau ku fasia ru ki tafau ne nau ku sasida 'i nao. Ma nau ku manata sulia
ru nai ki dia ga 'ana ru ta'a ki. Nau ku sasi 'urinai fua nau 'ado fainia sa
Jesus Christ,
9 ma nau ku alua na te ru fainia. Nao nau si 'o'olo 'i maana God sulia na
te ne nau talaku nau ku sasia fuana rolae sulia taki Jiu ki. Boroi ma God
saea nau ku 'o'olo sulia na famamanae nau ana sa Jesus Christ. God na ne
fa'o'olosia wane ki sulia famamanae kera ki.
10 Na ru talingai ne nau ku doria na ne malingailana sa Jesus Christ
fainia na nikilalae God ne fatainia ana tataelae nia fasia na maea. Ma nau
ku doria laugo 'adolae fainia ana nonifie nia, ma nau ku sasi laugo dia ne
nia mae.
11 Nau dori sasia ru ne ki fua God kai tae nau fasia maea.
12 Nao nau si saea ne nau ku malingainia tafau ana sa Jesus naoma nau
ku 'o'olo tafau na. Boroi ma nau ku faisusu 'uria malingailana sa Jesus
Christ ma nau ku to 'o'olo tafau sulia nia fili nau fua sasilae 'urinai.
13 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku saitamana ru nai ki tafau nao si fuli 'ua
fuaku. Boroi ma te ru na ne nau ku sasia, nau ku manata buro ana na ru

ne suina ki 'i buriku, ma nau ku sasi ngangata 'uria daolae to'ona te ne
nau si dao 'ua to'ona.
14 'Urinai nau ku sasi ngangata na fua nau kai ngalia na kwaiarae ana
God kada kai riisi nau 'uria 'i langi, sulia nau ku famamana sa Jesus Christ.
Ma ru nai na ne kwaiarae nau.
15 Kulu tafau go ne kulu nikila ana famamanae kia ki, kulu too laugo
ana manatalae 'urinai 'i laona maurilaka. Ma dia tani wane amulu nao si
ala go fafia ru ne nau ku saea ki, God ne kai fatai madakwa ana na taale
ne 'o'olo.
16 Aia, nia lea fua kulu ka rosulia ru mamana ne kulu ro na mai sulia 'i
nao ki, leleka ka dao ana kada ne.
17 Wanefuta nau ki, mulu leka na 'amulu burina falafala nau ki. Mulu
ka sasi laugo dia sa ti ne kera leka 'o'olo sulia na falafala ne kalu fatainia
fua mulu.
18 Nau ku fata na fua mulu ana kada 'oro ki 'i nao, ne wane 'oro kera ka
saea kera famamana sa Jesus Christ, boroi ma abulolada fatainia ne kera
malimae ana Farongoe Lea sulia na maelana sa Jesus Christ ana 'airarafolo.
Ma nau ku saea lau fua mulu ana angie ma kwaimanataie.
19 Kera leka ga 'ada 'uria kula ni kwaekwaee. Na ru talingai fuada ne
kwaidorie ana nonida. Nia lea fua kera ka 'eke sulia ru kera sasida ki,
boroi ma kera eele ga 'ada sulida. Ma te ru go ne kera manata sulia ru
laona molagali ne 'i ano ki.
20 Boroi ma kulu ne, na fere mamana kia nia 'i langi. Ma kulu ka
kwaimakwali ana daolana mai na 'Aofia kia sa Jesus Christ ne famauri
kia, ma nia kai oli mai fasia 'i langi.
21 Ma nia kai talana nonika ne ngwatautau ma kai mae, ma nia kai
kwatea nonika ka ngwasinasina dia nonina. Nia kai rokisi kulu 'urinai
ana nikilalae baita ne nia too ana fuana gwaungaie fafia ru ki tafau.

4

1 Wanefuta nau ki 'ae, sulia ru 'urinai ki ne, mulu kai uu ngasi ana 'Aofia.
Nau ku kwaimani 'asiana amulu, ma nau ku doria adalae to'omulu. Nau
ku eele baita 'asiana suli kamulu.

Leka sulia na falafala ana aroaroe

2 Iu, ma kamoro ni Iudia fainia ni Sintike, nau ku amasi kamoro fuamoro
ka sui fasia olisusue, sulia kamoro ro waisasina na ana 'Aofia.
3 Ma 'oe, na wane kwaimani nau laona raoe 'Aofia, nau ku gani 'oe fua
'oko 'adomia ro keni nai ki, sulia keroa rao nikila fai nau, ma sa Klement,
ma fainia wane 'oro ki fuana 'ainitaloe ana Farongoe Lea. God kedea na
satada tafau laona buko ana maurie firi.
4 Mulu ka eele ana kada ki tafau sulia na okue kamulu fainia na 'Aofia.
Ma nau ku saea lau, mulu ka eele!
5 Mulu ka fatainia gwarimabelae fuana wane ki tafau, sulia na 'Aofia kai
dao 'ali'ali na mai.
6 Mulu to fasia na manata 'aberolae ana ta ru. Boroi ma mulu fosia lalau
God, mulu ka gani 'uria te ki ne mulu bobo 'urida, ma mulu ka tangoa.
7 Ma na aroaroe God kai to 'i laona maurilamulu ma 'i laona manatalae
kamulu, fua mulu ka to fasia na 'aberolae ma na maue. Ma God kai kwatea
na aroaroe nia fua mulu, sulia kamulu to 'ado fainia sa Jesus Christ. Ma
na aroaroe nia nao ta wane si malingainia kali'afu ana.

8 Wane kwaimani ki 'ae, na fatae 'isi nau fua mulu na ne. Mulu manata
sulia ru mamana ki, ma ru ne wane ki fuusi baita ana, ma ru 'o'olo ki, ma
ru ne falu fasia ta'alae, ma ru lea ki.
9 Mulu rosulia na famanatae ne nau ku kwatea fua mulu. Ma mulu sasi
sulia na abulolaku ne kamulu ada to'ona nau ku to ana, ma nau ku fata
ana. Ma God ne kwatea aroaroe fuaka, nia kai to fai kamulu.

Sa Paul tangoda fua kwai'adomie kera ki

10 Sulia na 'adolae nau fainia na 'Aofia, nau ku eele 'asiana fafia na
kwatea be kamulu kwatea fuaku lau. Tau na mai 'afitai fua mulu
ka fatainia kwaimanie kamulu ki fuaka, sulia nao mulu si to ana ta
kadamanga fuana kwatelana.
11 Nao nau si 'uga go ne nau olikokoru ana ta ru. Sulia nau saitamana
suina falafala fua nau ku eele firi.
12 Ana tani kada ki, nau ku siofa. Ma ana tani kada, nau ku to ana ru
'oro ki. Ma nau ku susulia na te ne manata tolilae ana kada ki tafau, boroi
'ana kada ana abusue naoma ana fioloe, ma ana kada nau ku too ana ru
'oro ki naoma kada nau ku too ana bara ru ki.
13 Nau ku bobola ga 'aku fainia sasilana ru nai ki tafau, sulia sa Jesus
Christ ne fanikila nau.
14 Ma sui boroi 'ana ka 'urinai, na kwai'adomie ne mulu kwatea fuaku
ana kada nau ku too ana 'afitaie, nia lea 'asiana.
15 Kamulu wane 'i Filipae ki, mulu saitamana tafau na, kamulu go wane
famamana ki ne mulu 'adomi nau. Ana kada be mulu ka fi eta rongoa
na Farongoe Lea, ana kada be nau ku leka fasi kamulu laona lofaa 'i
Masedonia, nao lau ta fikute wane ne kera kwate malefo fuaku. Te fili
kamulu go be mulu 'adomi nau.
16 Ma ana kada nau ku doria kwai'adomie ki laona fere 'i Tesalonika,
kamulu be mulu kwate malefo fuaku ana ro kada.
17 Nau si fata lau 'uri fua ne nau ku ngali firi na ana te ki ne mulu kwatea
fuaku. Boroi ma nau ku doria lalau na kwaiarae God fua mulu kai baita.
18 Aia, nau ku ngalia ru ki tafau ne mulu kwatea mai fuaku, ma ka baita
liufia ru nau ku dorida ki. Nau si doria na ta ru, sulia sa Epafroditus
kwatea tafau na kwai'adomie kamulu fuaku. Ru nai ka dia ta afafue ne
moko lea, ne God eele fafia.
19 Ma God ne nau ku rao fuana, nia kai kwatea fua mulu ru ki tafau ne
mulu bobo 'urida fasia ru lea 'oro nia ki. Nia kai kwatea ru nai ki fuaka
sulia sa Jesus Christ.
20 Kulu tafau kulu tangoa God na Maa kia toto firi! Iu ka.

Fatae 'isi ki

21 Nau ku kwatea kau fata lealae nau fua mulu tafau ne mulu famamana
sa Jesus Christ. Ma na wane famamana ki ne kalu to kau 'i seki, kera tafau
laugo kera kwatea kau na fata lealae kera ki fua mulu.
22 Na wane ki tafau ne kera famamana ne kera to 'i seki 'i Rom, ma ka
tasa fasia wane kwaimani kia ki ne kera to 'i laona lume na kingi baita 'i
Rom, kera kwatea laugo kau fata lealae kera ki.
23 Nau ku foa fua ne na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwatea kwaiofeie nia
fua mulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Wane Famamana Ki 'I Kolose

'I Kolose te fere baita ana lofaa 'i Esia. Nia te talanga ma ono akwala (160) kilomita bali taelana sato ana fere baita 'i Efesus. Nia ada dia sa Paul talana nao si leka dao 'i Kolose. Boroi ma kada nia to 'ua ana fere 'i Efesus, nia kwatea go wane ni rao nia ki fua 'ainitalolae ana Farongoe Lea ana fere ne. Kada sa Paul kedea na buko ne, nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Tani famanata susuke kera to na laona fikute wane famamana 'i Kolose. Ta bali ana famanatae susuke, kera wane Grik ne kera saea wane famamana ki kera fosia 'ainsel, ma anoeru ne too ana nikilalae ki. Ma ta bali ana famanata susuke, kera saea wane ki tafau kera rosuli taki sa Moses ma 'ole 'ungelae (circumcision), ma fua faabulana fanga 'oro fasia wane famamana ki fuana 'anilana.

Iu sa Paul ka kekede fuada ka fata susia famanatalae 'urinai ki. Nia saea ne Christ na ne saungainia ru ki tafau ana molagali ne, ma sulia raoe Christ lalau ne God ka alamatainia wane ana molagali kera ka leka mai siana. Ka 'urinai, dia kulu famamana sa Christ, nia go ne te kula ne God famauri kulu ana.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Maurie mamana ma na raoe Christ *1:1–2:19*
Maurie falu, kada kulu famamana Christ *2:20–4:18*

Sa Paul fata lealae ana wane famamana ki 'i Kolose

1 Nau sa Paul, na wane ni lifurongo sa Jesus Christ sulia kwaidorie God,
fainia na wanefuta kia sa Timoti, karo kekede kau fua mulu.
2 Karo fata lealae kau fua mulu wane God ki ne mulu to 'i Kolose. Ma
kamulu wanefuta karo ki, sulia kamulu uu ngasi ana famamanae ana sa
Jesus Christ.
Na folae karo fua mulu ne God na Maa kia kai kwatea na kwaiofeie ma
na aroaroe fua mulu.

Folae ana tangolae

3 Ana kada ki tafau ne karo foa fua mulu, karo tangoa God, na Maa sa
Jesus Christ na 'Aofia kia.
4 Karo tangoa God, sulia karo rongoa na falafala ne kamulu famamana
na sa Jesus Christ fainia na kwaimanie kamulu fuana wane God ki tafau.
5 Aia, ana kada kamulu eta rongoa na fatae mamana ne kera saea ana
Farongoe Lea, kamulu ka famamana, ma mulu ka kwaimani ana wane ki,
sulia mulu kwaimakwali ana ru lea ki ne God nia sasi akau na ana fua
mulu mai 'i langi.
6 Na Farongoe Lea nai ka takalo fuana wane 'oro ki ana kula 'e'ete ki
laona molagali, ma nia ne kwatea wane 'oro ki kera ka sasia ru lea ki.
Na ru nai ne fuli 'i safitamulu ana kada ne kamulu safalia rongolana na
Farongoe Lea ma mulu ka saitamana kwaiofeie God.
7 Sa Epafras, na wane be farongo kamulu ana na Farongoe Lea, nia na
wane kwaimani lea kalu. Nia ne wane rao lea sa Jesus Christ fai karo, ma
nia ka rao lea 'i safitamulu.
8 Sa Epafras ne farongo karo ana kwaimanie kamulu ana wane ne kera
famamana ki. Na Anoeru Abu kwatea na kwaimanie nai fua mulu.

9 Safali mai karo ka rongo suli kamulu 'urinai, karo ka inau ana folae
fua ne God ka fatainia ru ne nia doria mulu kai sasida ki, ma na Anoeru
Abu ka 'adomi kamulu fua mulu ka manata 'o'olo ma mulu ka malingainia
kwaidorie nia ki.
10 Karo foa 'urinai, fua sae ne tolae kamulu kai leka sulia kwaidorie na
'Aofia, ma ka faeele nia, ma mulu kai bobola fuana sasilana raoe lea 'e'ete
ki tafau, ma mulu kai saitamana lea ana God ka tasa.
11 Nau ku gania God fua ne nia kai fanikila kamulu ana na nikilalae
baita nia, fua ne mulu kai bobola fainia na ngangatae ana ta ru boroi 'ana
fainia mabetaue. Ma mulu ka eele,
12 ma mulu ka tangoa God Maa kia, ne kwate mulu ka bobola fua tolae
ana ru ne God alua 'i langi fuana wane nia ki.
13 God lafu kia na fasia na 'initoe ana maerodo ne sa Saetan 'initoa ana,
ma nia ka talai kia kau 'uria laona 'Initoe na Wele nia ne nia kwaimani
ana.
14 Ma na Wele nia ka luge kia fasia sa Saetan, sulia nia manatalugea na
garoe kia ki.

Christ nia talingai ka tasa

15 Christ ne kulu ada to'ona na nia ne nununa God ne nao kulu si ada
to'ona ana maaka. Ma nia ka gwaungai fafia ru ne God nia saungaida ki,
dia ta wele fanaonao ne ada sulia ru ki tafau.
16 Sa Jesus Christ nia 'adomia God ana kada God saungainia ru ki tafau
mai 'i langi ma 'i ano, ma ru ki tafau ne kulu ada to'ona, ma ru ki tafau
laugo ne nao kulu si ada to'ona, ma anoeru ki ne kera nikila, ma kera ka
gwaungai, ma kera ka 'initoa. Ana sa Jesus Christ, God saungainia ru ki
tafau, ma God ka saungaida fua sa Jesus Christ.
17 Christ nia eta to na suifatai ru ki tafau, ma na ru ki tafau ka to lea
sulia nia gwaungai fafida.
18 Sa Jesus Christ na ne gwauiru ana nonina. Ma wane ne kera
famamana, kera na ne nonina, ma nia ka kwatea maurie fuada. Nia na
wane eteta ne God taea fasia na maee, fua nia ka talingai ka tasa fafia ru
ki tafau.
19 Sa Jesus nia usulia tafau na God, sulia nia ne kwaidorie God.
20 Ma ana sa Jesus, God ka olitainia ru ki tafau mai 'i ano ma 'i langi fuana
na. God ka saungainia na aroaroe ana maelana sa Jesus ana 'airarafolo.
21 Ana kada 'i nao, kamulu to tau fasia God ma mulu ka malimae laugo
ani nia, sulia abulo ta'alae ma manatalae garo ki ne mulu sasida.
22 Boroi ma ana kada ne, sulia sa Christ nia alua na wane ma ka mae,
God ka saungainia na aroaroe fai kamulu. God nia sasi 'urinai fua mulu
kai falu, ma nao ta wane si fai fafi kamulu ana ta ru ta'a, kada God ngali
kamulu mai 'i siana.
23 Nia 'urinai, dia mulu ngangata ana famamanae kamulu ana sa Jesus
Christ, mulu kai uu ngasi ana fitoe kamulu ki ana na ru ne mulu rongo
ana Farongoe Lea. Na Farongoe Lea nai ne kera 'ainitalo fuana wane 'oro
laona molagali. Aia, nau sa Paul laugo ne ta wane ni rao ana 'ainitalolae
ana na Farongoe Lea nai.

Raolana sa Paul fuana wane famamana ki

24 Ana kada ne, nau ku eele sulia nau ku nonifi na 'aku fuana
'adomilamulu. Laona noniku nau nonifi dia Christ be nia nonifi. Na
nonifie ne nau, nau ku nonifi fuana fikute wane famamana ne kera na
nonina Christ.

25 God ne fili nau fua raoe fuana wane famamana ki. Na raoe nau na ne
fatalolana tafau na fatalana God fua mulu.
26 'I nao mai, God nao si fatai madakwa ana Farongoe ne. Boroi ma ana
kada ne, nia ka fi fatainia fuana wane nia ki.
27 God nia eele ka fatainia fuaka wane nia ki, ne na Farongoe nai, nia
fuana wane ne nao lau Jiu ki laugo. Ma na Farongoe nai, ne sa Jesus Christ
to na aka. Ma suli nia 'urinai, kulu saitamana kulu kai 'initoa fainia God.
28 'Urinai, karo ka 'ainitalo sulia sa Jesus Christ fua wane ki tafau. Karo
ka fabasuda ma karo ka famanatada sulia Christ. Karo sasi 'uri ana liotoe
fua karo ka talaia wane ki siana God dia wane ne maurilada ana sa Jesus
Christ nia kali'afu na.
29 Nau ku rao nikila ma nau ku sasi ngangata ana nikilalae baita ne sa
Jesus Christ kwatea fuaku, fua nau ku sasia raoe nai ki.

2

1 Nau ku doria mulu kai saitamana ne nau ku rao nikila fua mulu, ma
fuana wane ki ne kera to laona mae fere 'i Laodisea laugo, ma fuana sa ti
ne nao si ada to'oku 'ua.
2 Nau ku rao 'urinai sulia nau ku doria nau radu kamulu, ma fua mulu
ka kwaimani amulu kwailiu, ma mulu ka saitamana tafau na Farongoe
sulia sa Jesus Christ ne God nao si fatainia mai 'i nao.
3 Sulia sa Jesus Christ na ne wane ne bobola fuana kwatelana saitamarue
ma liotoe mamana fuana wane ki.
4 Na fadalana kekedee nau na fua mulu nia 'uri: Kamulu si famamana
famanatalae susuke ne tani wane kera ilia, sui boroi 'ana fatae nai ki
rongolada ka lea.
5 Sui boroi 'ana nau ku to tau fasi kamulu, nau ku manata to'omulu
ga 'aku sulia dangi ki. Nau ku eele 'asiana sulia mulu to oku lea ma na
famamanae kamulu ana sa Jesus Christ 'e nikila.

Maurie falu sulia sa Jesus Christ

6 Aia, sulia ne kamulu famamana tafau na sa Jesus Christ na 'Aofia
kamulu, na abulolamulu kai fatainia laugo ne mulu 'ado fainia.
7 Mulu dau ngasi na ana, dia ta 'ai ne lalina koso laona ano ma ka uu
ngasi. Ma mulu ka saungainia maurilamulu fafona ru ki tafau ne nia saea
fua mulu fua famamanae kamulu kai ngasi ana, dia ne kera famanata
kamulu tafau na ana. Ma mulu ka tangoa God.
8 Ma mulu kai madafi kamulu fasi ta wane ka suke kamulu ana
famanatalae ne nao si mamana. Na famanatalae nai, nia leka mai fasia
wane ki ga 'ana, ma fasia taki ana molagali ne wane ki tala saungaida ga
'ada ki, ma nao lau fasia sa Jesus Christ.
9 Sui boroi 'ana Christ nia futa ana noni wane, na falafala ma nikilalae
God kera nia ana.
10 Ma kamulu, God ka kwate tafau na maurie mamana fua mulu ana
'adolae kamulu fainia sa Jesus Christ. Sa Jesus Christ 'initoa fafia anoeru
kwaitalai ki ma nikilalae ki tafau.
11 Aia, kada mulu 'ado fainia sa Jesus Christ nia sikili tafau na ana
manatalae garo ki ne usungai kamulu fuana ta'alae, ka dia 'ole 'ungelae
ne lafua 'u'unge fasia na noni.
12 Sulia kada kamulu siuabua, nia dia kera faitoli na amulu laona kilu
gwau dia ne kera sasia ana sa Jesus Christ. Ma ana siuabue laugo, kamulu

tatae fasia na maee fainia sa Jesus Christ sulia na famamanae kamulu ana
nikilalae God ne taea sa Christ fasia na maee.
13 Mulu mae na, sulia mulu abulo ta'a na, ma mulu nao lau wane God
ki. Ma God alamatainia sa Jesus Christ ka famauri kamulu, ana kada nia
manatalugea ta'alae kamulu ki tafau. Ma kada nai, God ka kwatea na
maurie falu fua mulu fainia sa Jesus Christ. Ma God ka manatalugea na
ta'alae kia ki tafau.
14 Nia ka usua tafau na laona beba ne kera kedea ta'alae kia ki 'i laona.
Nia ka lafuda tafau, dia nia ka foto'ia ana 'airarafolo fainia sa Jesus Christ.
15 Ma ana maelana sa Jesus Christ ana 'airarafolo, nia ka liufia anoeru
ta'a ki ma ka lafua nikilalae kera ki tafau. Ma nia ka fa'ekeda 'i maana
wane ki tafau.
16 Ma mulu si rongo sulia ta wane ne ka fata amulu fafia ta fanga te ne
mulu 'ania, ma te ne mulu kufia, ma fafia laugo ta maedangi te ne mulu
faabua, ma maedangi te ne mulu fabaita sulia maedangi ana madame falu
ki, ma sulia maedangi ana Sabat.
17 Sulia taki 'urinai ki, ka dia ga 'ana na nunuiru ne kai dao mai 'i naona
na ru mamana. Na ru mamana na ne sa Jesus Christ.
18 Nao mulu si alamatainia ta wane si fagaro kamulu ana famanatalae
garo ki, sulia mulu too ana kwaiarae ne God doria kai kwatea fua mulu.
Nao mulu si leka sulia wane ne marabibi susuke ki, ma kera ka fabaita
'ainsel ki. Kera fata tangoa sulia adalae to'ona fataie ki. Boroi ma ru nai
ki, ada oewanea tafau go.
19 Ma wane 'urinai ki kera nao si dau ngasi ana sa Jesus Christ. Sa Jesus
Christ na ne wane gwaungai fuana wane ne kera famamana ki, dia na
gwauna wane be nia gwaungai ana nonina. Ma kulu dia na nonina, ma
God ka kwatea maurie fuaka, ma ka fanikila kia, ma ka dau oku aka, fua
kulu kai bulao mai ana te noni sulia na kwaidorie God.

Maurie falu fainia sa Christ

20 Ana kada sa Jesus Christ nia mae, mulu dia mulu mae laugo fainia,
ma nia ka luge kamulu fasia taki ki ana molagali ne wane ki saungaida ga
'ada talada. 'Uta ne mulu ka rosulia taki ne kera fata 'uri ana ki,
21 “Nao 'oe si samo to'ona na ru loko, ma nao 'oe si 'ania na fanga loko.”
22 Na taki nai ki fata ga 'ada sulia ru ne kai funu laugo burina wane ki
kera 'anida. Na wane ga 'ana ne saungainia famanatalae nai ki.
23 Taki nai ki rongolana lea, dia nia sakatafa mai fasia na wane lioto.
Kera ka sumai kamulu 'uria fosilana 'ainsel ki, ma na marabibi susuke ga
'ana, ma 'uria fanonifilana noni ga 'ana. Boroi ma taki nai ki si bobola go
fuana 'adomilana wane fua sae nia lugea go kwaidorie ta'a ki ana nonina.

3

1 Ana kada God taea sa Jesus Christ fasia maee 'uria maurie, nia ka
'urinai laugo, nia kwatea laugo maurie mamana fua kulu fainia Christ.
Sulia ru ne, mulu kai manata sulia ru ki 'i langi, na kula ne sa Jesus Christ
nia gouru laona 'initoe ana bali 'aba 'o'olo ana God.
2 Mulu kai manata sulia ru ki 'i langi, ma nao lau sulia ru laona molagali
ki.
3 Kada sa Christ mae, kamulu boroi mae laugo ma na maurie mamana
kamulu ka to agwa na fainia sa Christ ne to fainia God.

4 Sa Jesus Christ na ne lalina maurie mamana kamulu. Ma kada nia kai
fatai mai 'i seki, na maurie mamana kamulu laugo kai fatai mai fainia ma
mulu kai 'initoa fainia.

Maurie 'ua ma na maurie falu

5 Sulia ru nai, mulu famaea tafau kwaidorie ta'a kamulu ki ana noni
fuana oeelae, ma na abulo ta'alae, ma kwaidorie ta'a ki, ma na ogalulumie
(sulia ne ogalulumie dia laugo na fosilana ta god 'e'ete).
6 Abulo ta'alae 'urinai ki, God kai kwatea kwaekwaee fuana wane ne
kera sasia ru ne ki ma nao kera si rosulia.
7 Ana te kada 'i nao, suifatai mulu ka fi famamana sa Jesus, mulu doria
'amulu lekalae sulia kwaidorie ta'a nai ki.
8 Boroi ma ana kada ne, mulu lukasia fasia maurilamulu na abulo ta'alae
ne ki: guisasue, kwaisulangaie, fatae ta'a ki, ma fata balubalue ki.
9 Ma nao mulu si suke kamulu kwailiu, sulia kamulu luka tafau na ana
falafala ana maurie nai 'i nao,
10 ma mulu ka too ana maurie falu ne God saungainia. Sulia nia fafalu
kamulu sulia maedangi ki tafau fua sae ne maurilamulu ka dia nia, ma
mulu ka saitamana lea ana.
11 Ma sulia ne God fafalu kia, ka nao ta 'e'etelae fasia wane Jiu ki, ma
wane ne nao lau Jiu ki, ma wane 'ole 'u'unge fasia wane si 'ole 'u'unge
ki. Nao ta 'e'etelae fasia kulu ma na wane ne nao si saitamana fatae Grik
dia wane 'i Sitian ki. Ma nao ta 'e'etelae fasia na wane rao 'o'oni, ma na
wane sakwadola. Sa Jesus Christ go ne nia talingai, ma nia ka to laona
maurilana wane ki tafau ne kera too ana maurie falu ne fasi nia.
12 Kamulu wane God ki, ma nia kwaimani amulu, ma ka fili kamulu
fua kamulu wane nia ki na. Sulia na ru nai, mulu ka kwaimanatai fuana
wane ki, ma mulu ka sasi lea fuana wane ki, ma mulu ka fatu'u kamulu
talamulu, ma mulu ka to marabibi, ma mulu ka mabetau.
13 Ma nao mulu si guisasu 'ali'ali fua mulu kwailiu. Ma dia ta wane
sasia ta ru ta'a amulu, mulu ka manataluge nia. Mulu manataluge kamulu
kwailiu, dia laugo na 'Aofia nia manatalugea na garoe kamulu ki.
14 Ma tasa ana ru ne ki tafau, mulu kwaimani amulu kwailiu. Ana kada
mulu kwaimani amulu kwailiu mulu ka to ana 'adolae lea.
15 Na aroaroe ne sa Jesus Christ kwatea nia talai kamulu ana ru ki tafau
ne mulu fulida. Sulia God fili kamulu fua mulu kai 'ado ana te noni, ma
fua ne mulu kai to ana na aroaroe nai. Ma mulu kai tangoa God sulia
dangi ki.
16 Mulu ka alamatainia na fatae lea sa Jesus Christ ki ka to ma ka fungu 'i
laona maurilamulu. Mulu ka famanata kamulu kwailiu ana fatae sa Jesus
ki. Mulu ka sasi 'uri ana liotoe ne mulu too ana. Mulu ka ngufia psalm ki
ma ngu abu ki. Mulu ka ngu sulia God fainia na tangolana.
17 Ma ru ki tafau ne mulu sasida ma mulu ka saea, mulu sasida dia wane
sa Jesus na 'Aofia ki. Mulu ka tangoa God na Maa ana sa Jesus Christ.

Abulolae lea

18 Aia, keni ne mulu 'afe na, mulu rosulia arai kamulu ki, sulia na falafala
nai bobola fainia wane kera famamana sa Christ ki kera kai sasi sulia.
19 Wane ne mulu arai ki, mulu kwaimani ana 'afe kamulu ki, ma mulu
ka mabetau faida.
20 Wele ki, mulu ka rosulia maa fainia gaa kamulu ki sulia dangi ki, sulia
nia ne ru God nia eele fainia.

21 Maa ki fainia gaa ki, nao mulu si balufia firi wele kamulu ki, fasi kera
ka nao si doria rolae suli kamulu.
22 Ma mulu wane rao 'o'oni ki, mulu rosulia wane ne kera baita fua
mulu ki. Nao lau ana kada ne kera ada to'omulu go ne kera kai alafafia
raoe kamulu ki. Mulu kai sasi 'uria raoe lealae fuana fabaitalamulu fuana
'Aofia.
23 Na raoe te ne mulu sasia, mulu kai sasia ana na nikilalae kamulu
tafau, dia mulu rao fuana 'Aofia, ma nao lau fuana wane ga 'ana.
24 Mulu manata to'ona: Na 'Aofia kai kwatea kwaiarae ne nia alangainia
fua wane nia ki. Ma sa Jesus Christ ne na wane baita ne mulu rao fuana.
25 Ma sa ti ne fulia na ta'alae, nia kai ngalia laugo na kwaekwaee sulia
garoe nia sasia. Sulia God nao si efaefa ana kwaiketoie nia.

4

1 Kamulu wane baita ki, mulu ada lea sulia wane rao kamulu ki ana
falafala ne 'o'olo ma ka bobola faida. Mulu ka manata to'ona ne mulu too
laugo ana te wane baita ne nia to mai 'i langi.
2 Kada mulu foa, mulu to ni adaada, ma mulu ka 'idufa tangoa God.
3 Ana kada ki tafau ne mulu foa ana, mulu foa laugo fuamaro fua God
ka kwatea ka ngwaluda fuamaro fua 'ainitalolae ana fatalae sulia sa Christ
ne God nao si fatai madakwa mai ana 'i nao. Aia, nau ku to laona beu ni
kanie ana kada ne, sulia ne nau ku farongo ana fatalana God.
4 Aia, mulu kai foa fua ne ka ngwaluda fua nau ku 'ainitalo ana fatalana
Christ ka madakwa.
5 Mulu ka to ana liotoe fuana wane ne nao si famamana ana sa Christ
ki. Ana kada ki tafau, mulu kai fatainia fuada ne tolamulu nia 'o'olo.
6 Ma kada mulu fata faida, na fatae kamulu ka 'o'olo ma ka lea fua kera
ka doria rongolamulu. Ma mulu kai saitamana olisi 'o'olo ana ledilae wane
ki tafau.

Fata lealae 'isi ki

7 Sa Tikikus nia ta wane kwaimani akulu, ma nia rao lea fuana sa Jesus,
ma nia ta wane rao fai nau ana raoe na 'Aofia kia. Nia kai fata suli nau
fua mulu.
8 Nau ku kwate nia kau siamulu, fua nia kai faeele kamulu ana fatae nia
suli kalu.
9 Sa Onesimus leka laugo kau fainia, na wane kwaimani lea be rao
nonimabe ma nia laugo ta wane ana okue kamulu. Keroa kai farongo
ana ru ki tafau ne fuli kau 'i seki.
10 Sa Aristakus ne to 'ua 'i seki fai nau laona beu ni kanie, nia kwatea kau
na fata lealae nia ki fua mulu, fainia laugo sa Mak, na dii be sa Banabas.
(Nau ku kwatea na kau fatae nau ki fua mulu sulia sa Mak fua mulu kai
kwaloa dia nia dao kau siamulu ana ta kada.)
11 Ma sa Josua be kera saea laugo ana sa Justus ka kwatea laugo kau
fata lealae nia ki fua mulu. Na olu wane Jiu ki nai, kera rao fai nau fuana
'Initoe God, sulia nao ta wane Jiu lau ne ka rao fai nau. Na olu wane nai
ki go ne kera 'adomi lea aku.
12 Sa Epafras ka kwatea laugo kau fata lealae nia ki fua mulu. Nia ta
wane ana okue kamulu ma na wane rao sa Jesus Christ laugo. Nia foa
fua mulu sulia dangi, ka gania God fua mulu kai uu ngasi, ma mulu kai
ngangata ana famamanae kamulu ana rolae sulia kwaidorie God ki.

13 Nau talaku, nau ku saitamana lea ani nia ne rao ngasi fuana
'adomilamulu fainia wane ne kera to laona mae fere 'i Laodisea ma 'i
Herapolis.
14 Ma sa Luk na wane famauri kia fainia sa Demas, keroa kwatea laugo
kau fata lealae keroa ki fua mulu.
15 Mulu kwatea laugo na fata lealae kalu fuana wanefuta kia ki ne kera
to laona mae fere 'i Laodisea ma fuana ni Nimfa fainia na wane famamana
ne kera oku 'i laona lume nia ki.
16 Buri'ana ne mulu idumia na kekedee ne ka sui, mulu ka kwatea laugo
fuana fikute wane 'i Laodisea fua kera kai idumia. Ma mulu ka idumia
laugo na kekedee ne nau ku kedea fuana fikute wane 'i Laodisea.
17 Mulu ka farongoa sa Akipus ka fasuia na raoe ne 'Aofia kwatea nia ka
sasia.
18 Aia, ana 'abaku talaku ne nau ku kedea fata lealae ne nau ki fua mulu.
Nao mulu si manata buro laugo aku ne nau ku to laona beu ni kanie.
Nau ku foa fua kwaiofeie God kai to fai kamulu.

Na Etana Kekedee Sa Paul
Fua Wane Famamana Ki 'I Tesalonika

'I Tesalonika nia te fere ana lofaa 'i Masedonia. Sa Paul talana na ne leka 'i Tesalonika ka 'ainitalo 'ana Farongoe Lea fuana tooa ana fere baita nai. Wane 'oro nao lau Jiu ki, kera famamana, ma kera ka leka sulia famanatalae nia. Boroi ma si tau go, tani wane Jiu, kera ka kwaifi ana sa Paul, sulia wane 'oro ki na kera saitamana rongo sulia fatalae lea sa Paul. Go kera ka doria daulana sa Paul ma nia ka leka na fasia fere nai, ma nia ka leka na 'uria 'i Berea (Acts 17:1-15).

Tani wane 'i Tesalonika, kera sui fasia raoe ki, sulia kera kwaisae na 'Aofia kai dao 'ali'ali na mai. Tani wane lau kera ka manata 'abero sulia na wane kwaimani kera ki eta mae 'i naona olilana mai sa Jesus. 'Urinai, laona buko ne, sa Paul ka fa'o'olosia manatalada sulia olilana mai na Christ. Nia saea fuada fua kera kai inau ana raoe kera ki ana manatae wane aroaro, leka ka dao ana kada na Christ kai oli lau mai.

Ru talingai ki laona buko ne:

Sa Paul tangoa wane 'i Tesalonika fuana fitoe kera ma na raoe lea kera ki *1:1–3:13*
Famanatalae sulia na abulolae ne faeelea God *4:1-12*
Famanatalae sulia olilana mai sa Jesus Christ *4:13–5:11*
Famanatalae 'isi *5:12-28*

1 Nau sa Paul fainia sa Silas ma sa Timoti ne kalu kekede kau fua mulu
wane ne mulu famamana ma mulu ka to 'i Tesalonika, kamulu wane God
na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ.
Kalu foa fua God kai kwaiofei amulu ma kai kwatea na aroaroe fua
mulu.

Na maurie fainia na famamanae wane 'i Tesalonika ki

2 Kalu 'idufa tangoa God fua mulu tafau, kada kalu foa fua mulu.
3 Sulia kada kalu fosia God na Maa kia, kalu 'idufa manata to'ona na ru
lea be mulu sasida ki sulia na famamanae kamulu, ma na raoe lea ne mulu
sasia ki sulia na kwaimanie kamulu ki, ma na fitoe ngangata kamulu ana
daolana mai na 'Aofia sa Jesus Christ.
4 Wanefuta nau ki 'ae, kalu saitamana God nia kwaimani amulu, ma ka
fili kamulu na fuana wane nia ki.
5 Kalu saitamana sulia ana safalilana be kalu 'ainitalo ana na Farongoe
Lea fua mulu, nao kalu si fata go ana fatae kalu ki. Boroi ma, kalu 'ainitalo
ana nikilalae ana na Anoeru Abu, ma kalu ka fatainia ne kalu saitamana
na Farongoe Lea be nia mamana tafau. Ma mulu saitamana lea go amulu,
ana kada kalu to fai kamulu, na falafala kalu ki lea tafau fua ne kalu ka
'adomi kamulu.
6 Ma mulu famamana Farongoe Lea, ma mulu ka eele go amulu, sulia
na Anoeru Abu ne faeele kamulu, sui boroi 'ana wane ki kera ka kwatea
'afitaie 'oro ki fua mulu sulia kamulu famamana sa Jesus Christ. Kada
mulu sasi 'urinai, mulu sasi sulia na falafala kalu tafau na ma na falafala
'Aofia sa Jesus laugo.
7 Ma sulia na abulolamulu nia 'urinai, wane famamana ki tafau ne kera
to laona lofaa 'i Masedonia ma lofaa 'i Gris, Kera doria lekalae sulia falafala
kamulu ki laugo.

8 Ma fasi kamulu laugo 'i sena, na farongoe sulia na 'Aofia ka talofia laona
'i Masedonia ma 'i Gris. Ma na wane ana fere ki tafau ne kera rongoa laugo
farongoe sulia na famamanae kamulu ana God. Nia ne, nao nia si talingai
go fua kalu ka farongo kera suli kamulu.
9 Na wane nai ki tafau talada, kera ka fata na sulia na kwaikwaloilae
kamulu fua malu, ana kada kalu dao kau ana fere kamulu. Ma kera ka
fata sulia sakwadolae kamulu fasia na fosilana na mamala god ki ne mulu
ka fosia na God ne mamana ma ka mauri.
10 Kera saea laugo ne kamulu makwalia na olilana mai na Wele God fasia
'i langi. Nia na ne sa Jesus ne God taea fasia na maea. Ma sa Jesus ka luge
kia fasia na kwaekwaee ne God kai kwatea mai.

2

Na raoe sa Paul 'i Tesalonika
(Acts 17:1-9)

1 Wanefuta nau ki 'ae, mulu saitamana na lekalae kalu kau 'uria laona
mae fere kamulu nia nao si 'o'oni.
2 Kamulu saitamana na ru ta'a ki ne kera saea amalu, ma kera ka
famalagaigai kalu laona mae fere 'i Filipae✡ sui kalu fi leka 'uria mae
fere kamulu. Ma sui boroi 'ana wane 'oro laona fere kamulu kera ka sasi
'uria susilamalu, nao kalu si mau ana farongolamulu ana Farongoe Lea ne
sakatafa mai fasia God. Nao kalu si mau sulia God nia kwai'adomi amalu
fua ne kalu kai fata nonira'a.
3 Na fatalolae kalu, nia nao si sakatafa mai ana ta manata garoe naoma
ta kwaidoria ne ta'a. Ma nao kalu si sukea go ta wane.
4 God alafafi kalu fuana fatalolae ana fatalana. Ma nia ka fito'omalu fua
fatalolae ana Farongoe Lea. 'Urinai ne, kalu sasi 'uria na faeelelana God
ne saitamana na manatalae kalu ki. Ma nao kalu si sasi 'uria faeelelana
wane ki.
5 Kamulu saitamana laugo ana na faoraie be kalu fata ana 'i safitamulu,
nao lau na sukee be fuana faeele lamulu. Ma na ru be kalu saea ki, nao
lau fuana todalana malefo. God saitamana ne nao kalu si suke.
6 Ma nao kalu si sasi lau 'uria fua sae kamulu naoma tani wane ka fa'inito
kalu.
7 Kalu wane ni lifurongo sa Jesus Christ ki, ma kalu bobola fuana kalu
ka eresi kamulu fua sasilana ru ki fua malu. Boroi ma nao kalu si sasi go
'urinai. Ma abulolamalu ka mabe ga 'ana fua mulu, dia ta gaa ne ada sulia
na wele nia ki.
8 Kalu kwaimani 'asiana amulu ne kalu ka nonimabe fua fatalolae sulia
na Farongoe Lea ne leka mai fasia God. Ma kalu ka nonimabe laugo fua
maelae fuana 'adomilamulu, sulia ne kalu manata baita 'asiana amulu.
9 Wanefuta nau ki 'ae, kalu saitamana mulu manata go 'amulu to'ona na
rao nikilalae be kalu sasia 'i safitamulu ki. Ana kada be kalu 'ainitalo ana
na Farongoe Lea ne safali mai fasia God fua mulu, kalu ka rao nikila laugo
sulia dangi ma rodo fuana fangalamalu, ne na tolae kalu nao si kwatea ta
'afitaie fua mulu.
10 Kamulu saitamana, dia laugo ne God saitamana ru ne nia mamana:
Ana kada be kalu to mai fai kamulu, na wane famamana ki, nao go ta
ru ne kalu sasia ne bobola fua mulu ka kefusi kalu ana abulolamalu fua
mulu. Sulia na abulolamalu fua mulu nia lea ma ka 'o'olo tafau.

✡ **2:2** Acts 16:19

11 Mulu saitamana tafau na ana ru ne kalu sasia ki fua te te wanea amulu
nia lea tafau, ka dia na abulolana ta maa fuana wele nia ki.
12 Sulia kalu fata ni kwairadui amulu, ma kalu ka suradu kamulu, ma
kalu ka 'ingo kamulu laugo fuana maurie kamulu ki kai faeelea God. Ma
nia sae kamulu na fua nia ka kingi fua mulu ma mulu kai 'ado ana 'initoe
nia.
13 Aia, ta ru lau ne kwatea ma kalu ka 'idufa tangoa God fafia, nia 'uri:
Ana kada be kalu farongo ana fatalana God fua mulu, mulu famamana,
sulia mulu ada saitamana nia safali mai fasia God, ma nao lau fasia wane
ga 'ana. Na fatalana God nai rokisi kamulu ne mulu famamana.
14 Wanefuta nau ki 'ae, na wane kamulu ki ne famalagaigai kamulu.
Nia ne mulu ka sasi sulia na wane famamana laona fikute wane God 'i
Jiudea, sulia kera famamana sa Jesus Christ, ma wane kera ki 'i Jiu laugo
ne famalagaigaida.
15 Aia, na Jiu ki be kera saungia na profet ki 'i nao mai, ma fainia laugo
na 'Aofia sa Jesus. Ma kera ka famalagaigai kalu ma kera ka tari kalu laugo.
Na abulolae kera ki leka tau 'asiana fasia kwaidoria God, ma kera ka tatae
sualia wane ki tafau.
16 Kera sasi 'uria susilamalu fasia fatalolae fua wane ne nao lau Jiu ki
ne God kai famaurida. 'Urinai kera leka sulia na ta'alae 'oro 'asiana ki, ma
ana kada ne, God ka kwatea na kwaekwaee fuada.

Sa Paul nia doria 'asiana ka leka lau 'uria 'i Tesalonika

17 Wanefuta nau ki 'ae, kalu ne, kada be na malimae kalu ki kera tari
kalu fasi kamulu ana kada kokoru nai, nao kalu si manata buro go amulu.
Ma kalu manata too mulu firi sulia kalu si to fai kamulu, ma kalu ka sasi
ngangata 'uria adalae to'omulu lau ana ta kada.
18 Kalu doria oli lau kau siamulu 'i Tesalonika. Ma nau sa Paul, nau ku
sasi 'uria lekalae lau kau siamulu ana kada ki, boroi ma sa Saetan ne susi
kalu fasia lekalae kau.
19 Na ru ne kwate ma kalu ka doria lekalae kau nia 'uri: Kamulu kwaloa
sa Jesus sulia fatalamalu, ru ne kwate ma kalu ka eele 'asiana, kalu ka
manata ngado ma kalu kai eele 'i maana na 'Aofia sa Jesus ana kada nia
kai dao mai.
20 Iu, kamulu na ne sasia kalu ka noni sasala ma kalu ka eele!

3

1 Kalu kwaimanatai 'asiana sulia nao kalu si leka kau ka ada to'omulu,
sulia kalu manata sae nau sa Paul fainia sa Silas karo ka to tu'u basi laona
fere baita 'i Atens,
2 ma karo kwatea kau wane kwaimani karo sa Timoti siamulu.✡ Sa
Timoti ne na sasika, ma na wane rao God laugo fai karo fuana 'ainitalolae
ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ. Karo kwatea kau fua ne nia kai
radu kamulu ma ka fanikila na famamanae kamulu,
3 fasi ta wane amulu ka abulo fasia na famamanae sulia ne wane ki
kera famalagaigai kamulu. Aia, mulu kai saitamana ne kulu wane ne
famamana ki, kulu kai too ana 'afitaie ki.
4 Sulia kada be kalu to 'ua mai fai kamulu, kalu ka farongo kamulu ana
ne kera kai famalagaigai kulu. Ma mulu ka saitamana kera sasi na 'urinai.
5 Ma sulia famalagaigaie nai, nau ku 'abero 'asiana suli kamulu, ma nau
ku mau, fasi sa Saetan ka liufi kamulu ana ilitoe nia ki, ma na raoe ulafu

✡ **3:2** Acts 17:15

lea ki be kalu sasida 'i safitamulu ka dia ga 'ana ta ru 'o'oni. 'Urinai be
nau ku odua kau sa Timoti siamulu, fua nia kai saitamana ne famamanae
kamulu ki nia 'uta.
6 Ma kada nai, sa Timoti nia fi dao go mai 'i seki, nia ka fata ana fatae lea
ki sulia na famamanae kamulu ana God ne nia ngasi 'ua, ma na kwaimanie
fua mulu kwailiu ka baita 'ua. Ma nia ka farongo laugo ana ne kamulu
manata lea suli kalu, ma mulu ka doria adalae to'omalu, dia laugo ne kalu
doria adalae to'omulu.
7 Wanefuta nau ki 'ae, sulia farongoe nai, sui boroi 'ana kalu ka
kwaimanatai ma na 'afitaie baita ki ka dao fafi kalu, kalu eele 'asiana suli
kamulu ma na famamanae kamulu ki.
8 Na maurilamalu fi lea 'asiana 'i kada nai, sulia ne kalu rongoa na
famamanae kamulu ana na 'Aofia nia ngasi.
9 Kalu ka tangoa 'asiana God kia, sulia mulu uu ngasi. Ana kada kalu
foa, kalu eele 'asiana suli kamulu.
10 Kalu ka foa ngangata sulia dangi ma rodo fua ne God kai kwatea
ka ngwaluda fua malu fuana adalae to'omulu lau ne kalu kai fanikila na
famamanae kamulu ki, fua kai ngasi lea lau.
11 Kalu foa fua God na Maa kia ma fainia na 'Aofia kia sa Jesus kwatea
ka ngwaluda fua kalu kai dao kau siamulu.
12 Kalu foa laugo fuana 'Aofia kai kwatea na kwaimanie kamulu fua mulu
kwailiu ma fuana wane ki tafau ka baita dia laugo na kwaimanie kalu fua
mulu ne baita.
13 Kalu foa laugo fua nia kai fanikila na maurilamulu, ma mulu kai lea
tafau ma mulu kai 'o'olo 'i maana God na Maa kia, ana kada na 'Aofia sa
Jesus kai dao mai ma ka oku fainia na wane nia ki tafau.

4

Na maurie ne faeelea God

1 Aia, wanefuta ki 'ae, kalu famanata na ana tafau fua mulu na abulolae
ne faeelea God. Ma ka lea 'asiana ne mulu leka tafau na sulia. Ana kada
ne, kalu amasi kamulu lau fua mulu kai sasia ka liufia lau abulolae lea nai
ki. Kalu gani kamulu 'urinai sulia na nikilalae na 'Aofia sa Jesus kwatea
fua malu.
2 Ma mulu saitamana famanatalae be kalu fata ana fua mulu ki safali
mai fasia na 'Aofia sa Jesus.
3 God nia doria na abulolamulu ka 'o'olo tafau, ma mulu kai to fasia na
oeelae.
4 Nia bobola mulu ka dau sulia noni mulu, ma tolae sulia na falafala ne
lea ma ka 'o'olo.
5 Ma nao mulu si leka sulia na kwaidorie ta'a ana noni, dia na wane ne
ulafusia God.
6 'Urinai, nao mulu si falia na kwaimani kamulu ki ana sa Christ ana
oeelae ana 'afe kera ki, sulia na 'Aofia kai kwatea kwaekwaee fuana sa
tifaida ne kera abulo 'urinai. Ma kalu ne, kalu famanata madakwa tafau
na ana fua mulu sulia falafala ne, ma kada ne kalu ka fabasu kamulu lau.
7 Sulia God fili kia fua ne na abulolae kulu ka 'o'olo, nao lau fuana
bilialae.
8 'Urinai ma sa ti boroi 'ana ne ka aburongo ana famanatalae nai, nia
nao si noni'ela lau ana na wane, boroi ma nia noni'ela lalau 'ania God ne
kwatea na Anoeru Abu nia fua mulu.

9 Aia, mulu ka saitamana lea ana ne mulu kai kwaimani fua mulu
kwailiu na wane ne mulu famamana ki, sulia God famanata kamulu tafau
na ana, ma nia nao si bobola na fuana ne nau famanata kamulu lau ana.
10 Kalu saitamana kamulu kwaimani na fuana wane ki tafau ne kera
famamana ma kera ka to fai kamulu laona lofaa ne 'i Masedonia. Sui boroi
'ana, kalu ka amasi kamulu, na kwaimani kalu ki, mulu kai kwaimani ada
ka liufia lau na kwaimanie ne kamulu sasi ana kada nai.
11 Ma mulu ka sasi 'uria to aroaroe, ma te te wanea amulu ka sasi lea
ana raoe nia talana, ma kamulu kai rao nikila fua ne kamulu kai konia
fanga ma tani ru lau ne kamulu bobo 'urida ki. Kalu fata sulia falafala nai
ka suina fua mulu.
12 Ma dia mulu kai sasi sulia ru nai ki, na wane ne nao si famamana
ki, kera kai fuusi baita amulu, ma mulu si manata ngado na ana ta wane
fuana 'adomilamulu.

Daolana mai na 'Aofia

13 Wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai saitamana te ki ne kai fuli ana sa
tifaida ne kera mae na, fua ne manatalamulu si kwaimanatai dia na wane
ne kera si famamana na tataelae fasia wane mae ki.
14 Kulu famamana sa Jesus nia mae, ma nia ka tatae lau fasia na maea.
Nia ka 'urinai laugo ana sa tifaida ne kera famamana ma kera ka mae ka
suina, kulu famamana God kai taeda fasia na maea, ma ka kwatea kera
kai oli mai fainia sa Jesus.
15 Aia, na ru ne ki kalu famanata kamulu ana nia ne fatae na 'Aofia: Kulu
ne mauri 'ua ana kada na 'Aofia kai dao mai, nao kulu si eta 'i naona wane
nia ki ne kera mae na.
16 Na olilana mai na 'Aofia kai 'uri: Na 'Aofia sa Jesus kai akwa totongai
ana lingeru baita, ma na 'inita 'ainsel kai akwa, ma na bungu God kai angi,
sui na 'Aofia ka fi koso mai fasia 'i langi. Ma sa tifaida ne kera famamana
sa Jesus Christ ne kera eta mae na 'i nao, kera kai tatae eteta.
17 Ma 'i buri, tooa ne kulu mauri 'ua ki, God kai lafu oku akulu faida
laona gwa salo ki 'uria fikue fainia na 'Aofia laona mamanga. Ma kulu kai
to firi fainia na 'Aofia.
18 Nia ne mulu kai fata ni kwairadui fua mulu kwailiu ana ru ne nau ku
saea kau fua mulu ki.

5

Nao ta wane si saitamana na kada te ne na 'Aofia kai oli mai

1 Wanefuta nau ki 'ae, fulina nao kalu si kekede na kau fua mulu sulia
na kada ne ru nai ki kai fuli.
2 Sulia mulu saitamana lea ana tafau ana fa dangi ne 'Aofia kai oli lau
mai, nia kai dao mai dia ta wane beli be dao mai laona rodo, sulia nao ta
wane si saitamana kada te ne nia kai dao mai ana.
3 Nia kai fuli ana kada ne wane ki kera saea na ru ki tafau lea ga 'ana
ma ka aroaro. Ma 'ali'ali go 'afitaie baita kai dao mai fafida. Nia kai fuli
'ali'ali go dia ta keni be wele fii ana kada nia karangi fafuta. Ma nia 'afitai
kera kai tafi fasia.
4 Boroi ma kamulu wanefuta nau ki, nao mulu si to laona maerodo, dia
na wane ne kera nao si famamana ki. Ma ana kada sa Jesus kai oli mai ana
fa dangi nai, nao nia si fatona kamulu, dia ta wane beli ne fatona wane ki.
5 Kamulu tafau mulu to 'i laona madakwalae ma laona dangi. Kulu nao
si to laona maerodo ana ta'alae.

6 Nia ne, ka bobola fua kulu kai dau sulia malutana maurie kia tala kulu,
ma kulu kai to ni adaada ma nao kulu si maleu dia wane ne kera nao si
saitamana ne sa Jesus kai oli mai.
7 Laona rodo na ne wane ki kera maleu. Ma laona rodo laugo ne wane
ki kera ku baita ana kulae bubulo fua sae ne manatada nao si 'o'olo.
8 Boroi ma kulu, ne to laona dangi, nia bobola fua kulu kai dau sulia
malutana maurie kia tala kulu. Na famamanalae, na kwaimanie, ma na
manata ngadolae kulu ne sa Jesus nia famauri kulu ka susi kulu, dia na
kifi ngasi ma talo ne susia na wane ni omee.
9 Kulu kai dau sulia malutana maurie kulu ki tala kulu, sulia God nao
si fili kia fuana kwatelana kwaekwaee nia fuaka. Nia fili kia lalau fuana
famaurilaka ana na 'Aofia kia sa Jesus Christ.
10 Sa Jesus ne mae fuana famaurilaka, fua ne kulu kai too ana maurie
fainia, sui boroi 'ana kulu ka mauri 'ua naoma kulu ka mae na ana kada
ana olilana mai.
11 Sulia ne kamulu saitamana tafau na ru nai, mulu kai fata kwairadui
ana kamulu kwailiu, ma mulu kai 'adomi kamulu kwailiu fua ne mulu uu
ngasi ana famamanae kamulu ki, dia ne mulu sasia laugo ana kada ne.

Fatae 'isi ki

12 Wanefuta ki 'ae, kalu amasi kamulu fua mulu kai fuusi baita ana wane
ne 'Aofia filida ki, ma kera ka rao talingai fuana talailamulu ma kera ka
famanata kamulu.
13 Mulu ka fuusi baita ada, ma mulu ka kwaimani fuada, sulia na raoe
ne kera sasia. Ma mulu ka to kwaimani fai kamulu kwailiu.
14 Wanefuta ki 'ae, kalu 'ingoa kamulu laugo mulu kai fabasua wane ki
ne kera noni'ela ana sasilana ta raoe. Mulu ka radua wane ne maurilada
kwaimanatai ki. Mulu ka 'adomia wane ne kera ngwatautau ki. Ma mulu
ka to mabetau fainia wane ki tafau.
15 Mulu si alamatainia tani wane amulu ka duua ta'alae ana ta'alae.
Boroi ma mulu ka 'idufa sasi 'uria sasilana ru lea ki fua mulu kwailiu
ma fuana wane ki tafau.
16 Ma mulu ka eele ana kada ki tafau.
17 Mulu ka foa laugo ana kada ki tafau.
18 Ma mulu ka tangoa God, boroi 'ana ta te ne ka dao to'omulu. Sulia
na ru nai ki God doria mulu kai sasida, sulia na maurie kamulu nia oku
fainia sa Jesus Christ.
19 Nao mulu si susia na raoe na Anoeru Abu,
20 ma mulu si manata tu'u ana na farongoe ki ne ta wane saea nia safali
mai fasia God.
21 Mulu ka ilito'ona na farongoe ki tafau, ma dia ta farongoe ne nia lea,
mulu ka konia.
22 Ma mulu ka to fasia farongoe ta'a ki tafau.
23 Nau ku foa fua ne God ana aroaroe ka sasia mulu kai 'o'olo
ana abulolamulu ki tafau. Nau ku foa laugo fuana maurilamulu, ma
manatalamulu, ma na noni mulu kai to 'o'olo 'i maana God, leleka ka dao
ana olilana mai 'Aofia kia sa Jesus Christ.
24 God fili kamulu, ma nia kai fulia ru nai, sulia nia sasia ru nia saea.
25 Wanefuta ki 'ae, mulu kai foa laugo fua malu.
26 Mulu ka fatainia na kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu ana kada
mulu ada to'omulu kwailiu.
27 Nau ku fata totongai ana gwaungaie na 'Aofia, ne mulu ka idumia
kekedee ne fuana wane famamana ki tafau laugo.

28 Nau ku foa fua ne na kwaiofeilae na 'Aofia kia sa Jesus Christ ka to fai
kamulu.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Wane Famamana Ki 'I Tesalonika

Nia nao si tau go 'i burina ne sa Paul kedea etana buko fuana wane famamana ki 'i Tesalonika, nia ka kedea laugo buko ne. Iu, na ru baita ne sa Paul fata susia na famanatalae ne wane ki kera saea sa Christ nia oli mai ka suina. 'Urinai sa Paul ka fata madakwa ana ne nia nao si mamana. Nia saea 'i naona sa Christ ka oli mai, na Wane Ta'a ana sa Saetan kai dao fatai mai.

Sa Paul saea fuana wane famamana ki, kera kai uu ngasi ana fitoe kera ki, ana kada ilitoe ki dao mai fuana famalagaigaida. Ma kera kai inau ana raoe ngangata, fua ne kera kai dao to'ona fanga fuada talada, ka dia sa Paul fainia ro wane kwaimani nia ki kera sasia. Ma kera ka inau ana raoe lea.

Ru talingai ki laona buko ne:

Famanatalae sulia olilana mai sa Christ *1:1–2:17*
Famanatalae sulia raoe wane famamana ki fuana sasilana *3:1-18*

1 Nau sa Paul fainia sa Silas ma sa Timoti ne kalu kekede kau fua mulu
wane famamana ki 'i Tesalonika, na wane God Maa kia ma fainia na 'Aofia
sa Jesus Christ.
2 Kalu foa fua God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwaiofei
amulu ma kai kwatea na aroaroe fua mulu.

God kai ketoa wane ki ana kada sa Jesus Christ nia oli mai

3 Wanefuta nau ki 'ae, nia bobola fua malu kalu ka 'idufa tangoa God
suli kamulu. Ru nai nia bobola sulia na famamanae kamulu ki ne bulao
ka baita, ma na kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu bulao ka baita laugo.
4 Ma sulia na falafala kamulu 'urinai, kalu fata lea suli kamulu fuana
wane famamana God ki ana tani fere ki. Kalu fata lea sulia na ngangatae
ana famamanae kamulu ki, sui boroi 'ana mulu ka dao to'ona na 'afitaie
'oro ki, sulia tani wane kera famalagaigai kamulu.
5 Aia, mulu ka uu ngasi ana famamanae kamulu ki, sui boroi 'ana mulu
ka dao to'ona 'afitaie 'oro ki, nia fatainia ne God kai ketoa wane ki tafau
ana 'o'oloe. Nia ka kwate mulu kai bobola na fuana tolae laona 'initoe Nia,
ne kera famalagaigai kamulu fafia.
6 Ma kwaiketoilae God nia 'o'olo. Nia kai kwatea na nonifie fuana wane
ne kera famalagaigai kamulu ana kada ne.
7 Ma nia kai lafua na nonifie ki fasi kamulu ma kalu laugo. Nia kai
sasi 'urinai ana kada na 'Aofia sa Jesus kai leka mai fasia 'i langi fainia na
'ainsel mamana nia ki,
8 ma fainia meamea ana ere. Ma ana kada nai, nia kai kwatea
kwaekwaee fuana sa ti ne kera noni'ela ana God ma kera nao si rosulia na
Farongoe Lea sulia na 'Aofia kia sa Jesus.
9 Na kwaekwaee nia fuada ne nia kai malangisida sulia dangi firi. Ma
kera kai to fasia na 'Aofia fainia na raralana ma na nikilalae baita nia.
10 Ma ru nai ki kai fuli ana kada ne nia mai 'ua ana fa dangi ne na 'Aofia
kai oli lau mai. Nia kai oli lau mai laona molagali ne fua ne wane nia ki
ne kera famamana, kera kai tango nia, ma kera kai fuusi baita ana. Ma
mulu kai to laugo faida, sulia mulu famamana farongoe ne kalu farongo
kamulu ana.

11 Nia ne sasia ma kalu ka foa fua mulu ana kada ki tafau. Kalu foa fua
God kai kwatea na abulolae kamulu ki ka bobola fainia na maurie ne nia
fili kamulu 'uria. Ma kalu ka foa lau fuana nikilalae nia kai 'adomi kamulu
fua mulu ka saitamana sasilana ru lea ne mulu doria sasilana ki. Kamulu
doria sasilana ru lea nai ki sulia mulu famamana sa Jesus.
12 Kalu foa 'urinai fua kamulu kai tangoa na 'Aofia kia sa Jesus, ma nia
kai tango kamulu laugo. Ma na ru ne ki kai fuli sulia na kwaiofeie God
ma na 'Aofia sa Jesus Christ.

2

Na Wane Ta'a

1 Aia, wanefuta ki 'ae, kalu doria mulu kai saitamana lea ana na olilana
mai na 'Aofia kia sa Jesus Christ fainia na oku lakulu siana. Kalu amasi
kamulu
2 fasia rongolae sulia sa ti ne saea fua mulu ne na fa Dangi na 'Aofia
kai oli mai ana, nia dao ka suina. Na fatae 'urinai kwate mulu ka manata
'abero ma mulu ka mau. Nao mulu si famamana fatae nai ki, sui boroi 'ana
tani wane kera saea ne na Anoeru Abu ne farongoda, naoma kera saea ne
na fatae nai ka safali mai fasi kalu ana kada kalu fata ana fatalana God,
naoma kera ka saea ne kalu kekede mai sulia.
3 Ma nao mulu si famamana fatae ki ne sakatafa mai fasia wane fatalada
susuke ki. Sulia na ro ru ki ne kai fuli sui na maedangi ne sa Jesus ka oli
mai ka fi dao. Etana ru ne, na wane 'oro ki kera kai abulo fasia God. Ma
ruana ru ne na Wane Ta'a ana sa Saetan kai dao tafa mai, boroi ma God
kai alua laona kula ni kwaekwaee.
4 Wane Ta'a ana sa Saetan kai tatae sualia na mamala god ki tafau ne
tani wane kera saea ana God, ma nia kai saea nia 'initoa ka liufia na ru ki
tafau ne wane ki kera fosida. Ma nia kai gouru laona Beu Abu God, ma ka
saea nia na ne God.
5 Nau ku fata tafau na sulia ru ne ana kada be nau ku to 'ua mai fai
kamulu. Ma alamia nao mulu si manata buro 'ua ana 'oto?
6 Ma te ru ne susia Wane Ta'a nai. Mulu saitamana ka suina ru nai.
Wane Ta'a nia bobola fainia kai dao mai ana kada God 'olea go fuana.
7 Na nikilalae ana ta'alae rao agwa ga 'ana kada ne, ma nia ka to agwa
'ua, leka ka dao ana kada ne kera kai lafua na ru ne susia.
8 Ana kada nai, na Wane Ta'a fi dao fatai mai. Sui, ana kada na 'Aofia
sa Jesus nia dao, nia kai saungia Wane Ta'a nai 'ana na fatae ne leka mai
fasia ngiduna, ma ana nikilalae ana raralana.
9 Aia, na Wane Ta'a nai kai dao fatai ma nia too ana na nikilalae ana sa
Saetan, ma nia kai sasia kwalukaela fanadae ne nia suke ga 'ana 'anida ki.
10 Ma nia kai rao laugo ana kwalukaela sukee ta'a ki fua sukelana
wane ne kera leka na 'uria kula ana maea firi. Kera kai mae sulia kera
noni'ela ana na Farongoe mamana. Sulia dia kera famamana na Farongoe
mamana, God saitamana ka famaurida.
11 Ma sulia kera noni'ela ana na Farongoe mamana, God kai sasia kera
ka famamana na 'ada na sukee baita Wane Ta'a nai.
12 Ma sulia na ru nai, God kai ketoa sa tifaida ne nao si famamana go
ana na Farongoe mamana ma kera ka eele ga 'ada fainia na garoe kera ki.

God fili kamulu fuana maurie

13 Wanefuta ki 'ae, na 'Aofia kia nia kwaimani amulu 'asiana. Nia bobola
fua kalu ka tangoa God ana kada ki tafau, sulia nia tau na mai ana

safalilana, God fili kamulu na fua ka luge kamulu fasia na kwaekwaee.
Nia luge kamulu ana na nikilalae Anoeru Abu ne fafalu kamulu. Ma God
luge kamulu ana famamanae kamulu ana na Farongoe mamana.
14 God nia sae kamulu fua mulu kai too ana maurie firi, ana kada be
kalu 'ainitalo ana Farongoe Lea fua mulu. 'Urinai ne mulu kai 'ado ana
'initoe fainia na 'Aofia kia sa Jesus Christ.
15 Ma sulia na ru ne ki na, wane kwaimani kalu ki, mulu kai fangasia
famamanae kamulu ki, ma mulu kai dau ngasi ana famanatalae mamana
be kalu farongo ana fua mulu, ma kalu kedea kau fua mulu.
16-17 Kalu foa fua na 'Aofia kia sa Jesus Christ ma God na Maa kia ka radu
kamulu, ma ka fanikila kamulu fua mulu kai sasi lea, ma mulu kai fata
lea ana kada ki tafau. Sulia God kwaimani akulu, ma ka gwale kia firi, ma
kulu ka kwaimakwali ana manata fitoe ana ru lea ki.

3

Fo fua malu

1 Wanefuta nau ki 'ae, te ru lau nau ku saea fua mulu, mulu kai foa fua
malu, fua na 'ainitaloe kalu ana fatae na 'Aofia kai takalo 'ali'ali, ma na
wane 'oro ki kera kai famamana, ma kera kai fata lea sulia, dia laugo ne
mulu sasia sena.
2 Mulu kai foa laugo fua God kai ada suli kalu fasia na wane ta'a ki. Sulia
na wane 'oro ki nao si famamana Farongoe na 'Aofia.
3 Boroi ma na 'Aofia, nia famamana ga 'ana ana fatae nia ki, ma nia kai
fanikila kamulu ma ka ada suli kamulu fasia sa Saetan.
4 Ma na 'Aofia kwatea kalu ka fitomulu ne mulu nonimabe ana rolae
sulia na te ne kalu fata sulia fua mulu.
5 Kalu ka foa laugo ne na 'Aofia ka 'adomi kamulu fua ne mulu kai
saitamana lea ana na kwaimanie God, ma mulu kai ngasi ana famamanae
kamulu ki, ka dia sa Jesus Christ ana kada nia liufia 'afitaie ki.

Nia bobola fua kulu ka rao

6 Wanefuta ki 'ae, sulia na nikilalae ne na 'Aofia kia sa Jesus Christ nia
kwatea fua malu, nia ne kalu ka fata totongai fua mulu 'uri: Mulu kai to
fasia na wane famamana ne kera noni'ela ana raoe, ma kera ka aburongo
ana na ru ne kalu famanata kamulu 'anida ki.
7 Kamulu saitamana tafau na ne fulina kamulu ka sasi sulia na ru ne
kalu sasia ki. Ana kada kalu to mai fai kamulu, nao kalu si noni'ela ana
raoe.
8 Ma kalu si ngali 'o'oni go ana ta fanga ana ta wane, boroi ma na ru ki
tafau go ne kalu folida. Ana dangi ma rodo, kalu rao nikila fua nao mulu
si dao to'ona ta 'afitaie ana adalae suli kalu.
9 Kalu rao 'urinai, sui boroi 'ana kalu too ana nikilalae fuana ngali
'o'onilae ana fanga fasi kamulu. Kalu sasi 'urinai, fua ne mulu kai sasi
sulia na falafala kalu ana raoe.
10 Ma kada be kalu to fai kamulu, na famanatalae kalu fua mulu nia 'uri,
“Sa ti boroi 'ana amulu ne noni'ela ana raoe, nao mulu si kwatea ta fanga
fuana.”
11 Kalu kekede 'urinai, sulia kalu rongoa tani wane amulu sena, kera
noni'ela ana raoe. Ma kera ka liu 'o'oni ga 'ada fuana 'oifoloe ana raoe
tani wane 'e'ete ki.

12 Ana satana na 'Aofia sa Jesus Christ, kalu fata totongai kau fuada, ma
kalu ka falamaada kau ne kera kai to 'o'olo ma kera kai sasia tani raoe fua
ne kera ka ngalia ru ki ne kera bobo 'urida.
13 Ma kamulu laugo wanefuta ki, nao mulu si noni kulua ana sasilana
ru lea ki.
14 Ma sa ti amulu ne si ro go sulia te ki ne kalu saea kau laona kekedee
ne, mulu kai ada saitamana, ma nao mulu si 'ado fainia, fua nia kai 'eke.
15 Ma ka 'urinai boroi 'ana, nao mulu si kwaisae nia ta malimae amulu.
Mulu ka fata kwai'adomi ana, sulia nia ta wanefuta laugo amulu.

Fatae 'isi ki

16 Kalu foa fua na 'Aofia, wane ni kwatelana aroaroe fuaka, nia kai
kwatea aroaroe fua mulu ana kada ki tafau, ma kai to fai kamulu.
17 Ma nau sa Paul ne, nau tala kedea na ru 'isi ne ki. 'Urinai nau ku
fasuia na kekedee nau ki tafau. Ma nia ka fatainia ne kekedee ne leka mai
fasi nau.
18 Nau ku foa fua na kwaiofeilae na 'Aofia kia sa Jesus Christ kai to fai
kamulu tafau.

Na Etana Kekedee Sa Paul Fua Sa Timoti

Sa Timoti wane fasia fere baita 'i Listra (Acts 16.1). Sa Timoti wane kwaimani sa Paul nia leka fainia ana kula 'oro nia liu ana fuana 'ainitalolae ana Farongoe Lea sa Jesus Christ. Sa Paul kedea buko ne kada nia leka dao 'i Masedonia, ma sa Timoti ka to buri 'i Efesus. Sa Paul saea fuana sa Timoti ka adaada lea ana famanatalae susuke. Ana kekedee ne, sa Paul fata sulia falafala lea wane famanata ki kada kera foa oku. Nia saea laugo wane 'uta ki ne kera bobola fainia kwaitalailae ana wane famamana ki.

Sa Timoti na ne rao ana famanatalana fanaonao ki fainia tani wane ne kera famamana ki, ma sa Paul ka kedea fatae 'oro fuana 'adomilana ana raoe ne.

Ru talingai ki laona buko ne:

Famanatalae sulia fikute wane famamana ki fainia wane rao nia ki *1:1–3:16*

Famanatalae sulia raoe sa Timoti *4:1–6:21*

1 Nau sa Paul, na lifurongo sa Jesus Christ. God ne famauri kia, ma sa
Jesus Christ na wane ne kulu saitamana fito'ona firi, keroa fata totongai
fuaku na wane ni lifurongo.
2 Nau ku kekede kau fuamu sa Timoti. 'Oe dia na wele mamana nau,
sulia 'oe famamana laugo dia nau. Nau ku foa fua God na Maa fainia sa
Jesus Christ na 'Aofia kia kai kwatea na kwaiofeie, ma na kwaimanataie,
ma na aroaroe fuamu.

Fata nikila sualia famanatalae suke

3-4 Nau ku doria 'oko to basi 'amu 'i Efesus, dia be nau ku saea fuamu
ana lekalaku 'uria 'i Masedonia. Sulia tani wane 'i Efesus kera famanata
ana na famanatalae susuke ki. Kera famanata ana 'ainimae susuke ki ne
kera katangainia ana 'isufutai sulia koko kera ki. Ma nau ku doria 'oko
fata luida. Kada kera famanata ana ru ne ki, na wane ki olisusu sulida,
ma ru nai nao si 'adomi kera fua lekalae sulia ru ne God doria ki. Sulia
kulu bobola fuana sasilana te ne God doria ana kada ne kulu famamana
nia.
5 'Oe susia wane famanata susuke nena ki, fua ne kamulu wane
famamana ki mulu kai kwaimani amulu kwailiu. Mulu saitamana
kwaimani amulu kwailiu kada kera leka, mulu ka too ana maurie ne falu,
ma na manatalae ka madakwala, ma na famamanae ne ka mamana.
6 Boroi ma tani wane kera abulo 'e'ete na 'ada fasia na ru ne ki, ma kera
ka leka na 'ada sulia na olisusue oewanea ki.
7 Kera doria fua ne kera na wane famanata ana taki sa Moses ki. Boroi
ma kera nao si saitamana go ana na taki sa Moses ki, sui boroi 'ana kera
fata nikila sulia.
8 Ma kulu saitamana taki nia ki ru lea, dia kulu rosulida ma kulu ka
famanata 'anida sulia liona God.
9 Ma kulu saitamana laugo ne God nao si saungainia na taki ki fuana
fa'o'olosilana wane lea ki. Nia saungainia lalau fuana fa'o'olosilana na
wane ne fulia ru ta'a ki, ma na wane ne aburongo ki, ma na wane ne kera
nao si fa'initoa God, ma na wane ne kera abulo ta'a ki, ma na wane ne
noni'ela ana God ki ma ru abu ki. Ma nia saungainia na taki ki fuana

wane ne kera sauwanee, ma na wane ne kera saungia maa kera ki ma gaa
kera ki,
10 ma na wane oee ki ma na wane ne kera oee ana welewane ki, ma na
keni ne kera oee ana keni ki, ma na wane ne kera belia wane ki ma kera
ka 'oifoli 'anida dia tani wane rao 'o'oni, ma na wane susuke ki, ma wane
ne 'oia fata alangaie kera ki, ma wane ne kera sasia ta ru ne nao si leka
sulia na famanatalae mamana sulia na Farongoe Lea.
11 God ne 'initoa 'asiana ma ka lea 'asiana, nia alua lao 'abaku na
Farongoe Lea nai fua nau ku 'ainitalo ana.

Sa Jesus Christ dao fua ne ka famauria na wane ta'a ki

12 Nau ku tangoa sa Jesus Christ na 'Aofia kia, na wane ne kwatea
nikilalae fuaku fuana sasilana na raoe nau. Ma nau ku tangoa laugo suli
nia manata ngado aku ma ka fili nau 'uria na raolae fuana. Nia fili nau,
13 sui boroi 'ana kada be 'i nao, nau ku fata falia sa Christ ma nau ku
famalagaigaia wane famamana ki. Boroi ma God ka kwaimanatai aku,
sulia nao nau si famamana 'ua, ma nau si saitamana ru ne nau ku sasia.
14 Ma na 'Aofia kia falea nau ka baita 'asiana, ma ka kwai'adomi aku fua
ne nau ku famamana nia, ma nau ku kwaimani laugo ana wane ki. Nia
saitamana sasilae 'urinai fuaka wane ne kulu to 'ado fainia sa Jesus Christ.
15 Ma na fatae ne nia mamana, ma kulu ka famamana be nia 'uri, “Sa
Jesus Christ nia leka mai laona molagali fua ne ka famauria wane ne
abulolada ta'a ki.” Aia, 'i nao nau ku abulo ta'a ka liufi kera tafau.
16 Sui boroi 'ana ka 'urinai, God nia manatai nau. Sulia ru nai ne, Jesus
Christ ka fatainia kwaimanie baita nia kada nia famauri nau. Na ru ne
nia fuana 'adomilana wane ne kera kai famamana nia 'i buri, fua kera ka
dao to'ona maurie mamana ne nao si sui.
17 Ma nau ku doria kulu ka tangoa ma kulu ka fabaita God toto firi. God
na ne na kingi toto firi, ma nao si mae, ma nao kulu si ada to'ona, ma taifili
nia go ne God. Iu ka.
18 Ma 'oe, sa Timoti wele nau, na fatae ne nau ku saea kau fuamu nia
leka sulia fatae be na Anoeru Abu fata ana na wane gwaungai ki kera fata
suli 'oe ana kada be suina mai. 'Oe konia na fatae nai ki, fua 'oko firu lea,
ma 'oko uu ngasi 'usia falafala ta'a ana molagali ne.
19 Ma 'oko uu ngasi ana na famamanae 'oe ana sa Christ, ma 'oko sasia
na ru ne 'oe saitamana nia 'o'olo ki. Tani wane kera luka faburi na ana na
ru ki ne kera saitamana nia 'o'olo, ma kera nao si famamana ana sa Christ.
20 Ma ro wane ada ne sa Haemeneas ma sa Aleksanda. Ma nau ku kwate
keroa na fuana sa Saetan fua ka sasia ta ru 'adaro. Nau ku sasi 'urinai fua
keroa ka saitamana na ru keroa sasia nia garo, ma keroa ka sui fasia fatae
garo sulia God.

2

Na okue fainia na folae wane famamana ki

1 Ru ne nia talingai, nau ku 'ingo kamulu fua ne mulu ka fosia God, ma
mulu ka tango nia, ma mulu ka gani nia 'uria kwai'adomilae ana wane ki
tafau.
2 Ma mulu ka foa fuana kingi ki, ma sa tifaida ne kera too ana 'initoe,
fua ne kulu tafau kulu kai too ana maurie ana aroaroe ma na babatoe.
'Urinai kulu saitamana kulu kai fa'initoa God ma sasilana ru 'o'olo ki.
3 Na folae 'urinai 'e lea ma ka faeelea God ne famauri kia.

4 Sulia God nia doria na wane ki tafau kera ka saitamana na ru mamana
sulia fatalana, ma kera ka too ana maurie firi.
5 Nia na te God go, ma te wane go ne oli fainia na wane ki fuana God.
Nia ne sa Jesus Christ.
6 Sa Jesus kwatea na maurilana talana fua ka lafua wane ki tafau fasia na
kwaekwaee. 'Urinai, ana kada be God nia filia, nia ka fatainia na kwaidorie
nia fuana wane ki tafau kera ka too ana maurie firi.
7 Nia ne, God ka fili nau na fua ne nau na wane ni lifurongo, ma nau ku
famanata ana na farongoe mamana sulia sa Jesus Christ fuana wane ne
nao lau Jiu ki. Nao nau si suke. Ru mamana nau ku saea.

Na famanatalae fuana oku kwaimanie

8 Nau ku doria na welewane ki ana kula ki tafau kera ka foa. Ma ana
kada kera taea na 'abada fuana folae, kera ka to 'o'olo ana maurie falu, ma
kera nao si guisasu naoma kera ka olisusu fainia ta wane.
9 Nau ku doria laugo na keni ki kera kai ofi 'o'olo ana maku kera ki. Ma
kera nao si ofi ana maku ne wane ki kai ada fufunu fuada fainia. Dia kada
kera kania ifuda, nao lau ana na ru ne folilana baita 'asiana ki ne kera ka
laungi ana, ma nao lau ana na maku ne folilana baita 'asiana ma ka inua
wane fuana ta'alae.
10 Kera kai sasia maurilada kai kwanga lalau ana sasilana ru lea ki ne
bobola fuana keni ne kera saea kera famamana God.
11 Keni ki kera kai to aroaro, ma kera kai marabibi ana kada kera
fafurongo fuana famanatalae ki.
12 Nao nau si alamatainia keni ki fua ne kera kai famanata ma kera ka
kwaitalai ana wane ki. Nia bobola fuana kera kai to aroaro ga 'ada.
13 Sulia sa Adam ne God nia eta saungainia, sui ni Eve.
14 Ma nao lau sa Adam be sa Saetan sukea, boroi ma ni Eve lalau be nia
famamana na sukee sa Saetan ki, ma ka 'oia na taki God ki.
15 Boroi ma, ana futalana wele, God kai famauria keni ki. Boroi 'ana,
God kai famaurida dia kera famamana nia firi, ma kera ka kwaimani ana
wane ki, ma kera ka leka sulia falafala 'o'olo, ma kera ka ada lea suli kera
talada fasia falafala ta'a ki.

3

Na wane kwaitalai fuana wane famamana ki

1 Na fatae be 'uri nia mamana, “Dia ta wane nia doria ka kwaitalai ana
fikute wane famamana, tama wane nai nia doria na raoe ne lea nai.”
2 Ma na wane kwaitalai ana fikute wane famamana ne wane abulolana
'e 'o'olo, ma nia ka too ana te 'afe go ma ka to mamana fainia, ma nia ka
ada lea sulia nia talana ma ka dau sulia maurie nia, ma ka manata 'o'olo,
ma ka sasia ru lea ki. Ma nia ka kwaloa wane ki 'i lume nia, ma ka bobola
fuana famanatalae ana fatalana God.
3 Nia nao si ku baita ana na kafo ne nikila fuana burasilana gwauna. Ma
nia nao si doria firue, boroi ma nia ka to eneno fainia aroaroe fuana wane
ki. Ma nia nao si 'idufa olisusu fainia wane ki. Ma nao nia si kwaimani
ana malefo.
4 Ma nia saitamana ka fa'o'olosia na wele nia ki ma na 'afe nia, ma ka
famanata na wele nia ki fua ne kera ka rosulia, ma kera ka fuusi baita ani
nia.
5 Sulia dia na wane nao si saitamana fa'o'olosilana wele nia ki ma na
'afe nia, nia ka fa'o'olosia 'uta mone ana wane famamana God ki?

6 Sa ti boroi 'ana ne fi famamana go, nia nao si kwaitalai ana fikute wane
famamana. Sulia nia nao si lea dia nia kai lafu nia talana, sulia ne kera
fili nia 'ali'ali ga 'ana. Dia nia 'urinai, God kai famalagaigaia dia laugo be
nia famalagaigaia sa Saetan sulia nia lafu nia talana.
7 Na falafala fua sa ti boroi 'ana ne kwaitalai ana fikute wane famamana,
na falafala nia ka lea 'i maana wane ne nao kera si famamana sa Christ.
Dia falafala nia nao si lea, kera kai fata fali nia, ma nao kera si gwalinge
nia go. Ma sa Saetan kai eele suli ru nia doria na nai.

Na wane ni kwai'adomi ana wane famamana ki

8 Na wane ni kwai'adomi ki laona fikute wane famamana, ne abulolana
ka lea laugo, ma wane ki ka fabaita nia. Nia ka fata mamana. Ma nao si
ku baita ana kafo bubulo ki, ma nao si ogalulumi ana malefo.
9 Nia nao si manata ruarua, boroi ma nia kai famamana ngasi ana
farongoe God ne nia fatainia fuaka.
10 Ma wane ne famamana ki, kera ka ilito'ona basi 'i nao, fua kera
saitamana ne nia 'o'olo na, sui nia ka fi rao.
11 Ma na 'afe nia laugo, na abulolana ka lea, ma wane ki kera fabaita
nia. Nia nao si fata buri ana wane ki. Ma nia ka ada lea suli nia talana ma
ka dau suli maurie nia, ma nia ta keni ne kulu manata ngado ana kada ki
tafau.
12 Ma na wane kwai'adomi ana wane famamana ki, nia ka too ana te
'afe go, ma ka to mamana fainia. Ma nia saitamana ka fa'o'olosia na 'afe
nia ma wele nia ki.
13 Ma sa ti ne nia rao lea laona fikute wane famamana, kai lea fuada,
ma ka bobola fuana nia ka fata nonira'a sulia na famamanae nia ana sa
Jesus Christ.

Famanatalae mamana sulia sa Christ

14 Ana kada ne nau ku kekede na kau fuamu, nau ku manata fua nau
ku leka ma nau ku ada to'omu 'ali'ali.
15 Ma dia nau ku ta dole, na kekedee ne kai fatainia fuamu na abulolae
'uta ne kulu kai to ana laona okue fainia wele God ki. Kulu na fikute wane
God mauri. Ma fikute wane famamana ne fanikila famanatalae mamana
God, dia mae funu 'ai ki ne fangasia ta lume.
16 Nia mamana 'asiana ne na famanatalae God ki ne nia fatainia fua kulu
nia mamana tafau. Famanatalae ki be 'uri,
“Sa Christ alua nia ka wane.
Ma na Anoeru Abu ka fatainia ne nia na wane 'o'olo.
Ma 'ainsel ki kera ka ada to'ona na.
Famanatalae ki suli nia ka talofia kula 'oro 'e'ete ki laona molagali.
Ma wane laona fere 'oro ki kera ka famamana na ani nia.
Ma God ka ngali nia na 'uria 'i langi.”

4

Wane famanata susuke ki

1 Na Anoeru Abu fata madakwa ana fua tani wane kera fasia famamanae
kera ki lao kada 'i naona sa Jesus ka fi dao mai. Kera kai rosulia anoeru
susuke ki, ma na famanatalae ana anoeru ta'a ki.
2 Wane famanata susuke nai ki kai sasi dia sae ru ne kera saea nia
mamana, boroi ma te ne kera saea, nia na sukee. Kera nao si saitamana
te ne lea ma te ne ta'a, sulia manatalada rorodoa.

3 Wane susuke nai ki, kera famanata sae na araie ma na 'afelae nia garo.
Kera famanata laugo ana na 'anilana tani fanga nia garo. Boroi ma God
saungainia fanga nai ki fuana wane famamana ki fuana 'anilana, burina
ne kera kwatea na folae ni tangolae fuana God. Ma God saungainia fanga
nai ki fuana wane ne kera saitamana na ana famanatalae mamana.
4 Sulia ru ki tafau ne God saungaida kera lea, nao kulu si luia ta ru. Kulu
tangoa lalau God kada kulu ngalia ta ru,
5 sulia kulu saitamana ru ki tafau nia lea fuana ngalilana, sulia God ne
saea ma wane ki ka tango nia fuana.

Na wane ni rao lea sa Jesus Christ

6 Timoti 'ae, dia 'oe kwatea famanatalae ne ki fuana wane famamana
ki, ma dia 'oe mauri ana na Farongoe Lea, ma 'oko to ni rosulia na
famanatalae mamana, tama 'oe wane rao lea sa Jesus Christ.
7 Aia, nao 'oe si fafurongo sulia na 'ainimae ne nao si 'adomi 'oe fua
fabaitalana God. 'Oe susute lalau 'uria sasilana na kwaidorie God.
8-9 'Oko saitamana wane ki fata 'uri, “Nia lea fuana na wane ka fanikila
nonina, sulia nia ka 'adomia na maurie fuana na kada ne.” Boroi ma nia
lea ka tasa dia na wane kai susute fua sasilana na kwaidorie God, sulia nia
ka 'adomia na maurie fuana kada ne, ma ta kada ne kai dao laugo mai.
Ma fatae nai nia ka mamana, ma nia lea dia kulu famamana.
10 Kulu susute 'urinai, sulia kulu fito ana God ne mauri. Nia saitamana
ka famauria wane ki tafau, ma ka tasa fuana sa ti ne kera famamana.
11 'Oe famanata wane ki ana ru nai ki, ma 'oko fata totongai ana fua
wane ki ka rosulida.
12 Ma nao 'oe si alamatainia wane ki kera ka saea 'oe si bobola fua
kwaitalailae sulia 'oe na wane fi baita. 'Oe to ana tolae lea fuana wane ne
kera famamana ki kera kai ada suli 'oe, ana na fatalamu, ma na abulolamu,
ma na kwaimanielamu, ma na famamanalamu, ma na to 'o'ololamu. Sulia
dia kera ada to'ona na tolamu nia lea, kera kai sasi laugo sulia.
13 Ana kada 'oe makwalia daolaku mai, 'oe ka idumia na Kekedee Abu ki
fuana wane ki, ma 'oe ka 'ainitalo ana Farongoe Lea, ma 'oe ka famanata
wane ki.
14 Ma nao 'oe si lukasia na kwatee 'oe ne Anoeru Abu kwatea fuamu, ana
kada ne profet ki kera fata ana ma wane kwaitalai ki kera ka alua 'abada
fafi 'oe.
15 'Oe ka sasia ru nai ki sulia kada ki fua wane ki tafau kera ka ada to'ona
na lealana raoe 'oe ne nia baita na.
16 'Oe ka ada lea sulia na abulolae 'oe talamu, ma na ru ne 'oe famanata
'anida ki. Ma 'oe inau ana na raoe nai ki, sulia dia 'oe sasi 'urinai, God kai
famauri 'oe fainia sa ti ne kera rongoa fatalamu.

5

Na raoe fuana 'adomilana wane famamana ki

1 Nao 'oe si balufia ta wane ngwaro, boroi ma kada 'oe 'olosia nia bobola
'oe fata gwafea dia ta maa 'amu. Ma kada 'oe sasia ta ru fuana wele daraa
ki, nia dia ne 'oe sasia fuana sa tolamu.
2 Ma kada 'oe sasia ta ru fuana 'afe ki, nia dia ne 'oe sasia fuana gaa
'oe. Ma kada 'oe sasia ta ru fuana keni sari ki, nia dia ne 'oe sasia fuana
waiwane 'oe ki ana manatalae ne lea, ana 'o'oloe.
3 Bobola fuana wane famamana ki kera kai ada sulia na gwa 'oru ki ne
kera to taifilida.

4 Boroi ma dia ta gwa 'oru ne nia too ana wele ki naoma na koko ki, kera
ka ada suli nia. Nia ta ru talingai ne fikute wane famamana kera sasia.
Sasilae 'urinai ne kera kai 'adomia gaa kera ki naoma koko kera ki fuana
kwai'adomie be kera kwatea fuada ana tu'ulada. Falafala nai ne God nia
eele 'asiana fainia.
5 Mulu ka 'adomia na gwa 'oru ne to taifilia ma ka nao ta wane fuana
tagilae sulia. Nia fito'ona God, ma nia ka inau ana folae ma ganilae 'uria
kwai'adomie sulia rodo ma dangi.
6 Boroi ma na gwa 'oru ne sasi 'uria na kwaidorie ana noni, nao mulu
si 'adomia. Sui boroi 'ana nia ka mauri 'ua, na maurie nia fainia sa Christ
nia mae ka suina.
7 'Oe kwatea famanatalae ne ki fuana wane famamana ki, fua ta wane
nao si dao to'ona ta garoe ada.
8 Ma dia ta wane nao si sasia go ta ru fuana 'adomilana wane ana kwalafa
nia, ma tifaida ne laona lume nia, tama wane nai lukasia na famanatalae
sa Christ, ma nia ta'a ka liufia wane ne nao kera si famamana ki.
9 Nia lea fuana 'oe kedea satana gwa 'oru ne bobola fua 'adomilada.
Boroi ma 'oe eta dao to'ona basi tifaida ne dao na ana ono akwala fangali
ki ma ka liufia. Ma 'oe ka dao to'ona tifaida ne nao si oee.
10 Ma kera ka saitamana ne nia sasia raoe lea 'uri ki: Nia ada lea sulia
wele nia ki, ma ka kwaloa wane ne dao mai ki 'i lume nia, ma ka marabibi,
ma ka 'adomia wane famamana ki fainia sa tifaida ne kera too ana na
'afitaie, ma ka kwate nia tafau fuana sasilana raoe lea ki.
11 Nao 'oe si kedea satana gwa 'oru ne nao si ngwaro ki. Sulia burina ne
kera alangai fua raolae fuana sa Christ, manatalada kai ngasi fua 'afelae
lau, ma kera kai leka fasia sa Christ.
12 Dia kera sasi 'urinai, God kai keto kera sulia kera nao si leka sulia
alangaie kera ki fuana sa Jesus Christ.
13 Dia 'oe kedea satada, tama kera saitamana falilana na kada kera ki
fuana liu kwailiulae ana lume ki. Ma na ru ne ta'a ka tasa ne kera to ni
faorai ga 'ada ana tani wane, ma kera ka fata sulia na ru ne nao si bobola
fuana faoraie sulida ki.
14 Nia ne nau ku fia nia lea fuana gwa 'oru ka fi baita ki kera ka 'afe lau,
ma kera ka fafuta wele, ma kera ka ada sulida fainia na lume kera ki, fua
ne malimae kulu ki nao kera si too ana ta ru fuana fata ta'alae ana suli
kulu.
15 Nau ku saea ru ne sulia tani gwa 'oru kera abulo 'e'ete na, ma kera ka
leka na 'ada sulia sa Saetan.
16 Sulia dia ta 'afe ne famamana sa Jesus Christ, ma ta gwa 'oru ka to
'i laona toae nia, nia kai ada suli nia, sulia nao nia si lea fuana 'aberolae
lau ana wane ne kera famamana ki. 'Urinai wane famamana ki saitamana
kera ka ada na sulia gwa 'oru ne kera to taifilida ki.

Na famanatalae fuana wane kwaitalai ki

17 Ma wane kwaitalai ne kera rao lea fuana na fikute wane famamana,
nia bobola mulu ka fabaitada ma mulu ka foli lea ada. Tasa na fuana sa
ti ne rao nikila ana 'ainitalolae ana Farongoe Lea fainia famanatalae.
18 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri, “Nao 'oe si kani fafia na ngiduna
na buluka ni rao, ana kada nia uria mege ru ki fua ka efoa tataena.” Ma
ta fatae ka 'uri laugo, “Na wane ne nia rao, nia bobola fua nia ka ngalia
na folifolie nia.”

19 Aia, ma nao 'oe si fafurongo 'uria fatae ta wane go ana ne kai fai fafia
ta wane kwaitalai, leleka ta ro wane naoma ta olu wane ne leka mai, kera
ka fata famamana sulia ru ne.
20 Aia, 'oe ka balufia na wane kwaitalai ne nia abulolana ta'a. 'Oe ka sasi
'urinai 'i naona na wane ki tafau, fua na wane ne kera to 'i senai ki kera
ka rongoa, ma kera ka mau.
21 Nau ku fata totongai fuamu 'i maana God, ma sa Jesus Christ, ma
'ainsel abu ki, fua 'oe ka rosulia famanatalae ne ki, ma nao 'oe si efaefa
sulia na te ne 'oe ada to'ona 'i maa ana ta wane.
22 Ma nao 'oe si 'ali'ali ana alu 'abalae fafia ta wane fua raolae fuana
'Aofia. Ma nao 'oe si 'ado fainia ta wane ana kada kera fulia ta ru garo.
'Oe ka to falu fasia ta'alae ki!
23 'Oe nao si kufia ga 'amu kafo 'o'oni. Sulia kada 'oro mataie nia dao
to'ona guimu, 'oe kufia ta ka waeni tu'u.
24 Na abulo ta'alae tani wane ki ngwaluda 'asiana fuana adalae to'ona,
ma wane ki tafau ka saitamana ne God kai keto kera. Boroi ma na abulo
ta'alae tani wane ki, kera nao si ada to'ona ana kada ne na.
25 Ka 'urinai laugo, tani wane sasilana ru lea kera ki tio fatai 'asiana
fuana adalae to'ona. Ma na raoe lea tani wane ki ne nao si fatai ana kada
nai, boroi ma ana ta kada kera kai ada to'ona.

6

1 Na wane famamana ne kera rao 'o'oni, kera manata baita ana wane
baita kera ki, fua sae ta wane nao si fata ta'a ana satana God ma na
famanatalae kulu.
2 Ma na wane rao 'o'oni ne na wane baita kera ki famamana sa Jesus
Christ, nao kera si manata 'uri, “Na wane baita nau nia famamana laugo.
'Uri nao nau si fuusi baita ga ana naoma ku rao nikila fuana.” Na
manatalae 'urinai nia nao si lea! Kera rao lea ka tasa fuada, sulia kera
too go ana te famamanae ma kera ka kwaimani ana wane baita kera ki.

Na famanatalae susuke ma na toorue mamana

'Oe famanata ma 'oko fata sulia na ru ne ki.
3 Tani wane nao si famanata ana ru ne ki. Ma nao kera si alafafia na
fatae mamana na 'Aofia kia sa Jesus Christ, ma na famanatalae kia sulia
tolae 'o'olo.
4 Wane nai ki kera lafuda, ma nao kera si saitamana go ta ru. Ma na
kwaidorie kera ka ta'a fuana olisusue sulia na fadalana mae fatae ki. Ma
manatalae 'urinai ki, nia sasia ma kera ka kwaimani rolio, ma kera ka
olisusu kwailiu, ma kera ka fata falia tani wane, ma kera ka manata ta'a
sulia na wane ki.
5 Ma kera ka olisusu sulia dangi ki. Ma manatada ka rorodoa. Ma nao
kera si saitamana na ana ru mamana ki. Kera fia ne dia kera leka burina
God, kera kai toda malefo.
6 Aia, ma lekalae sulia God faeelea na wane, sulia na kwaidorie nia ki
ne kali'afu ana te ki ne nia too na ana.
7 Aia, te ne kulu ngalia mai laona molagali ne? Nao go! Ma na te ne kulu
kai ngalia fasia na molagali ne? Nao go!
8 Nia ne, dia kulu too na ana fanga ma na 'oko masa, tama ru nai ki lea
na fuaka.
9 Tani wane kera doria 'asiana todarue. Ma ka ngwaluda fuada ne kera
ka sasia ru garo ki fuana todalana malefo. 'Urinai, kera ka dao to'ona ne

kera 'asida laona itito dia ru 'a'ala ki. Kera doria sasilana ru 'oro garo ma
ka oewanea ki ne ta'a fuada. Ma kera ka dao to'ona nonifie baita 'asiana.
10 Kada wane manatana to ana malefo, kera kai sasia kwalukaela ru ta'a
ki fuana ngalilana malefo. Tani wane kera sasi 'uria na malefo, ma kera
ka leka tau na fasia na famamanae ana God, ma na liodilae 'oro ki ka falia
na maurilada.

Na famanatalae sa Paul fuana sa Timoti

11 Timoti 'ae, 'oe na wane God, 'oe kai to fasia na ru nai ki. Ma 'oe kai
sasi ngangata 'uria na 'o'oloe, ma na tolae abu, ma na famamanae, ma
na kwaimanie, ma na ngangatae laona kada ana 'afitaie ki, ma na tolae
marabibi.
12 Dia ta wane ni omee lea ne firu leka ka dao ana 'isilana firue, 'oe
famamana God ma 'oko leka suli nia firi. Ma 'oe kai ngalia na maurie ne
nao si sui. 'I nao mai, God nia fili 'oe fua 'oko ngalia na maurie nai kada
'oe fulangainia na famamanae 'oe 'i naona fikute wane famamana.
13 Nau fata totongai fuamu 'i naona God ne kwatea na maurie fuana ru
ki tafau, ma 'i naona sa Jesus Christ na wane be fata nikila fuana sa Pontias
Paelat,
14 fua 'oko rosulia ru nai ki, ma 'oko sasi sulia 'o'oloe ana ru ki, ma nao
'oe si garo, leleka ka dao ana fa dangi ne 'Aofia kia sa Jesus Christ kai oli
mai ana.
15 Nia kai dao fatai mai ana kada 'o'olo ne God nia filia. God ne wane ki
fata lea ana, ma nia talana ka gwaungai ka tasa fafia ru ki tafau, ma na
Kingi ne ka gwaungai fafia kingi ki, ma ka 'Aofia fafia 'aofia ki.
16 Ma taifili nia go ne mauri firi ma nao si mae. Nia to 'i laona
madakwalae ne nao ta wane si bobola na fuana daolae karangia. Ma nao
ta wane si ada to'ona nia 'ua, ma nao ta wane si bobola na fuana adalae
to'ona. Alua wane ki kera ka fabaita. Alu nia ka gwaungai ana nikilalae
ne to firi! Iu ka.
17 'Oko saea fuana wane ne kera too ana toorue 'i laona molagali ne, nao
kera si manata lafuda. Kera ka alua fitoe kera ana God, ma nao lau na
toorue kera ki ne kai sui 'ali'ali go. Sulia God kwatea ru ki tafau fuaka fua
elelae sulia.
18 'Oe saea fuada kera ka sasi lea fua kera ka todaru ana raoe lea ki, ma
kera ka nonimabe fuana kwate rue fuana 'adomilana wane ki.
19 Dia kera sasi 'urinai, kera konia na toorue ne 'adomi kera ana kada
ne nia 'ua mai. Ma kera kai too ana maurie ne mamana.
20 Timoti 'ae, 'oe kai ada lea sulia na te ne God kwatea 'oko ada sulia.
Ma nao 'oe si rongo sulia fatae ta'a ki ma na olisusue oewanea ki ne tani
wane kera fata garo ana ma kera ka saea ana “na saitamarue.”
21 Sulia tani wane fito ana fatae oewanea nai, ma kera ka leka garo fasia
na famamanae ana sa Jesus Christ.

Nau ku foa fua na kwaiofeie God kai to fai kamulu tafau.

Na Ruana Kekedee Sa Paul Fua Sa Timoti

Sa Paul to laona beu ni kanie 'i Rom kada nia kedea buko ne. Fatae 'oro laona kekedee ne sa Paul saea fuana sa Timoti fua 'adomilana ana uu ngadoe fua farongolae ana Farongoe Lea. Sa Paul doria sa Timoti kai 'ainitalo ana Farongoe Lea mamana ne, ma famanatalae mamana ana Alangaie Falu. Nia saea sa Timoti fua sasilana raoe nia, sui boroi 'ana tani wane kera doria susilana. Sa Paul doria sa Timoti ka manata to'ona ru lea laona maurilana sa Paul ki, fua nia kai leka sulida, fainia famanatae lea sa Paul.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lea ki fuana sa Timoti *1:1-18*
Na 'afitaie ne sa Timoti naofia *2:1-13*
Wane rao ne God alafafia *2:14-26*
Fa dangi ki 'i naona ne sa Jesus kai oli mai *3:1-9*
Famanatalae 'isi sa Paul ki fuana sa Timoti *3:10–4:22*

1 Nau sa Paul, na lifurongo sa Jesus Christ, sulia God nia eele fuana
fili laku fua nau ta lifurongo. God kwate nau fua ne nau ku 'ainitalo
ana maurie firi ne nia eta fata alangai ana fua kulu, na wane ne kulu
famamana sa Jesus Christ ki.
2 Nau ku kekede kau fuamu Timoti ne 'oe dia na wele ne nau ku
kwaimani 'asiana amu.
Nau ku foa fua ne God na Maa ma sa Jesus Christ na 'Aofia kia, keroa
kai kwate na kwaiofeilae, ma na kwaimanataie, ma na aroaroe fuamu.

Na tangolae ma na kwairaduilae

3 Nau ku tangoa God ne nau ku rao fuana ana na manatalae ka
madakwala dia na koko nau ki be kera rao fuana. Ma nau ku tango nia
ana dangi ma na rodo, ana kada nau ku foa ana, ma nau ku gania God
fuana kwai'adomie amu.
4 Nau ku doria 'asiana fua ne nau kai ada to'omu lau, sulia nau ku
manata to'ona na angilae be 'oe, ana kada be koro leka 'e'ete kwailiu na
ana. Ma nau kai eele 'asiana ana kada koro kai oku lau.
5 Ma nau ku manata to'ona na famamanae lea ne 'oe too ana, dia laugo
na famamanae be koko 'oe ni Lois ma gaa 'oe ni Iunis keroa too ana. Ma
nau ku saitamana nia ne 'oe too laugo ana.
6 Nia ne, nau ku farongo 'oe lau fua ne 'oko fanikila na kwatee ne God
kwatea na fuamu, ana kada be nau ku alua na 'abaku fafi 'oe.
7 Sulia God nao si kwatea na Anoeru Abu fua kulu fua kulu ka mau.
Boroi ma nia kwatea na Anoeru Abu fua fanikila lakulu, ma fua kulu ka
kwaimani akulu kwailiu, ma fua kulu ka dau sulia maurie kulu ki.
8 Nia ne, nao 'oe si 'eke ana fata famamanalana na 'Aofia kia, ma nao 'oe
si 'eke laugo ani nau, na wane ne nau ku to laona beu ni kanie sulia na
raoe nau fuana sa Jesus Christ. 'Oe rao fai nau fuana 'ainitalolae ana na
Farongoe Lea, sui boroi 'ana kera ka fanonifi 'oe, sulia God kai kwatea na
nikilalae fuamu fuana sasilana.
9 God nia famauri kia ma ka fili kia na fua kulu na wane nia ki na,
nao lau sulia na raoe kia ki. Nia famauri kia ma ka fili kia na, sulia na
manatana talana, ma na kwaiofei nia talana fuaka. 'I naona 'ua na mai

kada nia nao si saungainia 'ua ta ru, nia ka naia na fuana kai kwatea sa
Jesus Christ fua kai fatainia na kwaiofeie nia fuaka.
10 Ma ana kada ne, God fatainia na manatalana ma na kwaiofeie nai
fuaka ana na daolana mai na Wane Famauri kia sa Jesus Christ. Sa Jesus
ka lafua na nikilalana maee. Ma nia ka fatainia na maurie firi ana na
Farongoe Lea.
11 Ma God ka fili nau fua nau ta lifurongo, ma na wane famanata fuana
'ainitalolae ana na Farongoe Lea.
12 Nia ne, nau ku nonifi laona beu ni kanie 'uria na ru nai ki. Boroi ma
nao nau si 'eke ana tolae laona beu ni kanie fafia 'ainitalolae nau, sulia na
fitoe nau ani nia. Ma nau ku saitamana mamana sa Jesus bobola fuana na
fololae 'usia na famanatalae mamana ne nia aluda 'i 'abaku, leleka ka dao
ana fa dangi ne nia kai oli lau mai.
13 Nau ku doria 'oko famanata na wane ki ana na famanatalae mamana
ne nau ku kwatea fuamu. Ma 'oko famamana laugo ana God, ma 'oko
kwaimani ana wane ki. 'Oko sasia na ru nai ki, sulia God oku kulu na
fainia sa Jesus Christ.
14 Ma ana na nikilalana na Anoeru Abu ne nia to akulu, 'oe ka ada sulia
na famanatalae mamana ne God alua 'i 'abamu.
15 'Oko saitamana ga 'amu ana ne wane 'oro ki laona lofaa 'i Esia, kera
leka 'e'ete na fasi nau. Sa Figelus fainia sa Hemogenes ne ro wane nai ki.
16 Nau ku foa fua na 'Aofia ka manataia sa Onesiforus fainia wane ki
laona lume nia, sulia nia faeele nau ana kada 'oro, ma nia nao si 'eke ani
nau laona beu ni kanie.
17 Sulia na kada nia dao 'i Rom, nia ka nani 'uri nau ma ka leka dao
to'oku.
18 Ma 'oko saitamana lea na ana kwai'adomie 'oro be nia sasia fuaku
laona fere 'i Efesus. Nau ku foa fua na 'Aofia kai kwaimanatai ani nia ana
fa dangi ne nia ka oli lau mai.

2

Na 'afitaie ne sa Timoti naofia

1 Wele nau sa Timoti 'ae, alamatainia God ka fanikila 'oe fainia nikilalae
sa Christ be nia kwatea fua kulu sulia nia kwaiofei akulu.
2 Ma ru ki ne 'oe rongoa nau ku famanata ana fua wane 'oro ki, 'oe kai
kwatea fuana wane ne 'oe fito'oda ki ne kera bobola fuana famanatalana
lau tani wane.
3 Ma 'oko 'ado ana na nonifie sulia na raoe 'oe fuana sa Jesus Christ, dia
ta wane ni omee lea nia.
4 Ta wane ni omee ne doria ka faeelea na wane 'initoa nia, nia nao si
'abero talana ana na raoe 'e'ete ki.
5 Ma na wane ni lae 'afitai ka liufia, dia nia nao si leka sulia na taki fuana
laee ki.
6 Ma na wane ne ka rao nikila laona oole, nia bobola ka eta 'ania na ru
ki laona oole nia.
7 'Oe manata sulia ru be nau ku saea, sulia na 'Aofia kai kwai'adomi 'amu
fua 'oe ka saitamana ru nai ki tafau.
8 'Oko manata to'ona sa Jesus Christ, na wane ana kwalafa sa Deved, be
God taea fasia na maee, dia be nau ku 'ainitalo ania laona Farongoe Lea.
9 Ma kada ne, nau ku nonifi ma nau ku to 'i laona beu ni kanie, dia na
wane be sasia ta ru ne garo, sulia nau ku 'ainitalo ana na Farongoe Lea.
Boroi ma na fatalana God, 'afitai kera ka kani fafia laona beu ni kanie.

10 Nia ne, nau ku nonimabe fua nau nonifi ana ru ki tafau fuana lealana
wane ne God filida ki, fua kera kai ngalia laugo na maurie firi ana sa Jesus
Christ, fainia na tolae ana 'initoe 'i langi.
11 Na fatae ne nia mamana be 'uri,
"Dia kulu mae ka suina fainia sa Jesus Christ, kulu kai mauri laugo fainia.
12 Dia kulu ka ngangata laona famalagaigaie, kulu kai gwaungai laugo
fainia.
Boroi ma dia kulu tofea ne nao kulu si saitamana, nia kai tofe kulu laugo.
13 Dia kulu nao si mamana ana fatalaka, ma nao kulu si sasia kwaidorie
nia ki, nia 'afitai nia ka lukasia te ne nia saea kai sasia fuaka, sulia
nia mamana ana fatalana."

Na wane rao ne God alafafia

14 'Oe kai famanata lau ana wane 'i sena ki ana na ru nai, ma 'oko fata
totongai fuada naofana God, fua nao kera si olisusu fafia na fatae ki. Sulia
sasilae 'urinai nao si kwatea go ta ru lea, ma ka falia ga 'ana wane ne kera
fafurongo ki.
15 'Oe kai rao nikila fua God ka eele fafia na raoe 'oe, dia ta wane rao be
nao si 'eke ani raoe nia, ma na wane ne famanata 'o'olo ana fatalana God
ne mamana tafau.
16 'Oe to fasia fatae oewanea ki, sulia na ru nai talaia wane ki fasia God.
17 Na fatae 'urinai dia ta mae maale be sarufia na nonina wane. Ma na
ro wane ne kera fata 'urinai ki ne sa Haemeneas ma sa Filetus.
18 Keroa famanata sae na tataelakulu fasia na maea fuli ka suina. 'Urinai
keroa leka tafau na fasia na famanatalae mamana, ma keroa ka falia na
famamanae tani wane ki.
19 Boroi ma na wane God ki kera uu ngasi, ka dia ta fau baita sulia
nia nao si 'idu, ma kera ka kekede 'uri 'i fafona fau nai, "Na 'Aofia nia
saitamana ga 'ana ana na wane nia ki", ma, "Sa ti ne sae nia leka burina
na 'Aofia, nia kai abulo fasia abulo ta'alae ki."
20 Laona lume baita, na ru ni fangalae ki 'oro 'i laona. Tani ru kera
saungainia ana gol ma na silva, ma tani ru kera ka saungainia ana na 'ai
ma na bui gano. Tani ru ana ru nai ki to fuana fangalae ana fa dangi baita
ki, ma tani ru ka to fuana malana kada ga 'ana.
21 Ma dia ta wane ka fafalu nia tala'ana fasia na ru ta'a ki, nia dia na
ru ni fangalae ana fa dangi 'initoa ki. Sulia nia abungai nia talana, ma ka
sasi akau ani nia 'uria na sasilana ta raoe lea fuana na wane baita nia.
22 'Oe kai to fasia kwaidorie tooa fi baita ki. 'Oe kai sasi ngangata 'uria
tolae 'o'olo, ma famamanalana sa Jesus, ma kwaimanie fuana wane ki, ma
tolae aroaro fainia wane ki. Tooa ne kera fosia God ana mangoiru 'o'olo,
kera ka sasia laugo ru ne ki.
23 Ma 'oko to fasia olisusue oewanea ki, suli 'oe saitamana na ru nai ki
ne fulia firue ki.
24 Sulia na wane rao na 'Aofia nao si to ana olisusue. Nia kai sasi lea
lalau fuana wane ki tafau, ma ka famanata lea fainia mabetaue.
25 Ma 'oko marabibi fua wane ne kera tatae suali 'oe, ana kada 'oe
fatainia garoe kera ki. Alamia God kai talana na manatalada fua ne kera
kai saitamana na mamanae.
26 Ma manatalae kera kai oli, ma kera kai tafi fasia na itito sa Saetan ne
dau fafida, ma ka sumai kera fuana sasilana ru ne nia doria ki.

3

Kada sui sa Jesus ka fi oli mai

1 'Oe manata to'ona ru ne: Na kada 'afitai ki kai dao mai sui sa Jesus ka
fi dao mai.
2 Ma wane ki kera kai manata go to'oda talada, ma kera kai doria malefo,
ma kera kai fabaita kera, ma kera kai fata buri tolingai ana wane ki. Ma
nao kera si rosulia fatalana maa fainia gaa kera ki, ma nao kera si tangoa
sa ti ne sasi lea fuada, ma kera kai noni'ela ana God ma ru abu nia ki.
3 Ma kera nao si kwaimani, ma nao kera si kwaimanatai, ma kera kai
suke, ma kera kai dori firue, ma kera kai ilinaunau, ma kera kai noni'ela
ana ru lea ki.
4 Ma kera kai 'olomaelana wane ki, ma nao kera si manata sulia fuli
rue kera ki, ma kera kai manata lafuda, ma kera kai eele 'ada fainia na
kwaidorie ana noni ma God ka nao.
5 Kera kai saea kera famamana God, boroi ma nao kera si alamatainia
na nikilalae God kai talana na maurilada. 'Oko to tau fasia wane 'urinai
ki.
6 Ma tani wane 'urinai ne kera ru laona lume wane ki, ma kera ka
famanata, ma kera ka too ana nikilalae fuana feolana keni ki fasia
mamanae. Ma keni nai ki, na garoe kera ki ka fangwatautau kera, ma
na kwalukaela kwaidorie ta'a ki ka baita fafida.
7 Ma kera ka doria kera kai 'idufa fafurongo ga 'ada 'uria saitamarue ,
boroi ma 'afitai kera ka saitamana na mamanae.
8 Wane famanata ta'a nai ki, kera fualia na famanatalae mamana.
Manatalada ka nao si rao 'o'olo, ma famamanae kera ka nao si mamana.
Kera dia sa Janes ma sa Jambres* be keroa fualia sa Moses.
9 Boroi ma nia 'afitai fuana wane 'urinai ki kera ka fagaroa wane 'oro
ki, sulia ne wane ki tafau kera ada to'ona na oewanelada, dia be nia fuli
ana sa Janes ma sa Jambres.

Famanatalae 'isi sa Paul ki fuana sa Timoti

10 Boroi ma 'oe leka suina burina na famanatae nau, ma na abulolaku,
ma na ru ne nau ku doria sasilana ana na maurilaku. Ma 'oko ada to'ona
na famamanae nau, ma na mabetaue nau, ma na kwaimanie nau, ma na
ngangatae nau,
11 ma 'oko ada to'ona nonifie nau ki. Ma 'oko saitamana tafau ru 'afitai
ki ne kera sasia aku 'i laona fere 'i Antiok ma 'i Ikonium ma 'i Listra. Boroi
ma na 'Aofia nia 'adomi nau, fua ne nao nau si mae.
12 Mamana 'asiana, sa ti ne doria kai to 'o'olo laona 'ado fainia sa Jesus
Christ, kera kai famalagaigaida.
13 Wane ta'a ki ma wane famanata susuke ki kera kai ta'a ka tasa, ma
kera kai talai garo ana tani wane, ma kera talada laugo.
14 Boroi ma 'oe ne, 'oko ngasi ana lekalae burina ru mamana ki ne 'oe
famamana na ana. 'Oe saitamana ga 'amu na ru nai nia mamana, sulia 'oe
fito'ona ne kalu famanata 'oe.
15 Ma 'oko manata to'ona safali ana kada be 'oe tu'u mai ana, 'oko
saitamana Kekedee Abu ki ne bobola fainia kai fatainia fuamu ne God
kai famauri 'oe kada 'oe famamana sa Jesus Christ.

---

* **3:8** *sa Janes ma sa Jambres:* Satana na ro wane be 'i Ijip ki be keroa fualia sa Moses kada nia doria ka talaia na fui wane Israel ki fasia 'i Ijip. Kada sa Moses 'ui 'ania fa kubau nia, keroa boroi 'ui laugo ana fa kubau keroa ki ka alua na fa tafo ki.

16 God na ne kwatea Kekedee Abu ki tafau. Ma na Kekedee Abu ki ka
lea fuana famanatalae, ma fa'o'olosilana ru ne garo ki, ma ka fatainia na
tolae 'o'olo,
17 fua ne na wane rao fuana God, kai bobola fuana sasilana raoe lea ki
tafau.

4

1 Kada sa Jesus nia oli mai fua kai gwaungai fuana tooa nia ki, nia kai
ketoa tifaida ne kera mauri 'ua ma tifaida ne kera mae na. Sulia ru nai,
nau ku saea fua mulu 'i naofana God ma sa Jesus:
2 'Oko 'ainitalo ana Farongoe Lea. Ma 'oe ka sasi akau fua sasilana ana
kada ki tafau. Kada 'oe famanata ana mabetaue, 'oe kai talana manatana
wane ki, ma 'oe kai balufia wane ne abulo ta'a ki, ma 'oe kai kwairadui
ada.
3 'Oe ka sasia ru nai ki sulia na kada kai dao mai, wane ki nao si doria
fafurongolae fuana famanatae mamana. Boroi ma kera doria lalau lekalae
sulia na kwaidorie kera ki talada, ma kera kai nani 'uria wane famanata
'oro ki fua kera kai saea ru ne kera doria rongolada ki.
4 Ma kera kai abulo 'e'ete 'ada fasia na fafurongolana na ru mamana ki,
ma kera kai fafurongoa 'ada 'ainimae oewanea ki.
5 Boroi ma 'oe susuli 'oe talamu ana kada ki tafau, ma 'oe ka ngasi ana
raoe 'oe, boroi 'ana ana kada 'afitai ki. Ma 'oe ka sasia na raoe 'oe ana na
'ainitalolae ana na Farongoe Lea, ma 'oko sasia na raoe ki tafau ne God
kwatea fuamu.
6 Kada fua nau kai mae nia karangi na. Nao si tau go ma na 'abuku kai
udu dia waeni ne 'igitai fafona fulifue ni afafue.
7 Nau ku fasuia raoe ki tafau ne God kwatea fuaku, dia na wane ne lae
ma ka fasuia na laee, ma nau ku dau na ana na famamanae.
8 Ma na kwaiarae nau nia makwali nau na, sulia na tolae 'o'olo nau. Ma
na 'Aofia, na wane ne keto ana na 'o'oloe, nia kai kwatea na kwaiarae nai
fuaku, ana fa dangi nia kai oli mai ana. Ma nao lau nau taifili nau, boroi
ma wane ki tafau laugo ne kera kwaimani ana sa Jesus Christ ma kera ka
kwaimakwali ana daolana mai.

Na farongoe sa Paul

9 'Oe sasi ngangata fua 'oe kai dao 'ali'ali siaku.
10 Sulia sa Demas fasi nau, ma ka leka na 'ana 'uria 'i Tesalonika. Nia
leka sulia nia kwaimani ana lekalae burina na molagali ne. Ma sa Kresens
ka leka na 'ana 'uria lofaa 'i Galesia, ma sa Titus ka leka na 'ana 'uria lofaa
'i Dalmatia.
11 Taifilia sa Luk go ne nia to fai nau. 'Oko talaia mai sa Mak fai 'oe, sulia
nia bobola fuana 'adomilaku ana raoe ne.
12 Nau ku kwatea na sa Tikikus 'uria 'i Efesus.
13 Ma ana kada 'oe kai leka mai ana, 'oe ngalia mai 'oko masa gwala
nau be nau ku fasia mai siana sa Kapus 'i Troas. Ma 'oe ngalia laugo mai
buko be nau ki, ma tasa na ne buko lea be nau ki be kera saungainia ana
'ungana sipsip ki.
14 Sa Aleksanda, na wane raoe nia ana lali salo ki, kwatea na nonifie
baita 'asiana fuaku. Ma na 'Aofia kai duua na ru ne nia sasida ki.
15 'Oe ka adaada lea suli 'oe fasia sa Aleksanda, sulia nia firu sualia na
famanatae kulu.

16 Ma ana na etana kada ne kera keto nau ana, nao ta wane si 'adomi nau go. Ma wane ki tafau kera luka nau na. Nau ku foa fua ne God si kwatea na kwaekwaee fuada fuana na ru nai.
17 Boroi ma na 'Aofia ne to fai nau ma ka fanikila nau fua nau bobola fuana 'ainitaloe ana na Farongoe Lea fuana wane 'oro ne nao lau Jiu ki, ma kera ka rongoa. Ma na 'Aofia nia famauri nau fasia wane ki fuana saungilaku.
18 Ma na 'Aofia kai famauri nau fasia na ru ta'a ki , ma ka ngali nau 'uria laona 'initoe nia 'i langi. Na 'initoe baita ne toto firi! Iu ka.

Fatae lealae 'isi ki

19 Nau ku kwatea na fata lealae nau ki fuana ni Prisila ma na arai nia sa Akuila, fainia sa Onesiforus ma wane laona lume nia ki.
20 Sa Erastus nia to 'i Korin, ma nau ku fasia mai sa Trofimus 'i Miletus, sulia nia matai.
21 'Oe sasi ngangata fua 'oe ka dao 'i seki 'i nao ana uni gwarie.
Sa Iubulus, sa Pudens, sa Linus, ma ni Kladia, ma wane famamana ki ana sa Jesus Christ tafau ne kera to 'i seki, kera kwatea laugo kau na fata lealae kera ki fuamu.
22 Nau ku foa fua ne na 'Aofia kai to fai 'oe, ma na kwaiofeie God kai to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Sa Titus

Sa Titus te wane 'i Grik ne nia ra mai ka saitamana laugo ana sa Jesus Christ. Eteta nia leka fainia sa Paul ana tani kula fua 'ainitalolae ana na Farongoe Lea. Ma 'i burina, sa Paul kwate nia ka leka taifilia dia ta wane kwaitalai lea ana fikute wane famamana ki. Kada sa Paul nia kedea buko ne, sa Titus nia to ana bubunga 'i Krit.

Sa Paul saea fua sa Titus ka saitamana lea basi ana na falafala ana tooa ne kera doria kwaitalailae ana fikute wane famamana. Nia fata laugo sulia falafala lea fua famanatalana tani fikute wane 'e'ete laona fikute wane famamana ki. Sa Paul doria sa Titus ka ada lea sulia tooa ana fikute wane famamana ki fua nao kera si olisusu. Boroi ma kera ka to ana kwaimanie.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae fainia folae fua sa Titus *1:1-4*
Famanatae fuana wane kwaitalai ana fikute wane famamana ki *1:5-16*
Famanatalae fuana wane laona fikute wane famamana ki *2:1–3:11*
Fata talingai ki ma na fata lealae 'isi sa Paul ki *3:12-15*

1 Titus 'ae, nau sa Paul na wane rao God ma na lifurongo sa Jesus Christ.
God nia eresi nau mai fua ne nau ku fanikila na famamanalae wane ne
God nia filida ki, ma fua ne nau ku famanata kera ani na ru mamana ne
ka 'adomia wane ki fua kera ka to sulia maurie ne God nia doria.
2 Ma na famanatalae mamana nai, nia sulia na fitoe kia ne kulu kai
too ana maurie firi ne God eta fata sulia 'ua na mai 'i nao kada nia si
saungainia 'ua na molagali. Ma God nao si suke.
3 Ma ana kada ne nia naia na fua, God ka fatai fola ana farongoe lea ne
ana na raoe ne nau ku liu na ania fua 'ainitalolae ana. Ma God, ne famauri
kia, ne sae nau fua sasilana raoe ne.
4 Nau ku kekede kau fuamu Titus, ne 'oe dia na wele nau, sulia ne nau
ku famanata 'oe ana na famamanalae ne koro 'ado na ana.
Nau ku foa fua God na Maa fainia sa Jesus Christ na 'Aofia kia kai kwatea
na kwaiofeie, ma na aroaroe fuamu.

Na wane kwaitalai fuana wane famamana ki

5 Nau ku fasi 'oe 'oko to laona bubunga 'i Krit, fua ne 'oko fasuia tani
raoe ne 'oe nao si fasuia 'ua. 'Oe filia tani wane fua kera kwaitalai laona
fikute wane famamana ki ana fere baita ki tafau, dia be nau ku saea suina
fuamu.
6 Na wane kwaitalai ki ka to 'o'olo tafau, ma ka too go ana te 'afe, ma ka
to mamana fainia. Ma na wele kera ki kera ka famamana sa Jesus Christ,
ma nao kera si 'ifingia maurilada fua ta'alae, kera si aburongo ana fatalana
maa kera ki ma gaa kera ki.
7 Wane kwaitalai ki ka to 'o'olo tafau, sulia God fili kera fua adalae sulia
fikute wane nia. Nao manatada si lafuda, ma nao kera si guisasu 'ali'ali, ma
nao kera si 'idufa kufia kafo bubulo ne ka buloda, ma nao kera si naunau,
ma nao kera si ogalulumi ana malefo.
8 Boroi ma wane kwaitalai ki ka kwaloa lalau wane ki 'i laona lume kera
ki, ma kera ka doria 'asiana sasilana ru lea ki, ma kera ka ada sulida talada
fasia ta'alae. Ma kera ka sasia na ru ne 'o'olo ki, ma kera ka to sulia falafala
ne God nia doria, ma kera ka bobola ne kera kai tala dau sulia malutana
maurie kera talada.

9 Kera ka famamana nikila ana na Farongoe Lea sulia sa Jesus ne kalu
famanata kera ana. Na Farongoe Lea ne nia mamana ma nao si tatala. Na
wane 'urinai ki ne bobola fainia radulana na wane ki 'ani na famanatalae
mamana, ma ka bobola laugo fainia na fatailana garoe na wane ne kera
uu sualia na famanatalae mamana.

Na wane famanata susuke 'i Krit ki

10 Nau ku fata 'uri sulia wane 'oro ki ne nao si rosulia na famanatalae
mamana. Kera fata sulia ru 'o'oni ki, ma kera ka sukea wane ki. Ma nia
mamana ka tasa na sulia wane mamana Jiu ki ne kera famamana na, ma
kera ka dau ngasi ana tani taki ana Jiu ki.
11 'Oe ka fanofoa wane 'urinai ki. Kada kera famanata ani famanatalae
garo kera ki, kera abulotainia na tooa ki, ma kwatea kera ka abulo fasia
famanatalae sulia sa Jesus. Kera sasi 'urinai fuana na ngalilana go na
malefo fasida.
12 Ma te wane ada 'i Krit ne kera saea ana na profet kera, ka fata
'uri, “Wane ana 'i Krit, kera suke 'asiana ana kada ki tafau, ma kera ka
ta'a 'asiana dia na ru kwasi ki, ma kera ka noni'ela 'asiana, ma kera ka
ogalulumi ana fanga.”
13 Aia, na fatae nai ki ka mamana 'asiana. Nia ne, 'oe kai ngatafida, fua
ne famamanalae kera ka ngasi ma ka 'o'olo,
14 ma fua ne nao kera si famamana 'ainimae susuke Jiu ki, ma fua kera ka
nao si leka sulia fatae totongai wane ne kera noni'ela ana na famanatalae
mamana.
15 Kulu na wane ne manatalaka falu, kulu saitamana ru ki tafau nia falu.
Aia, ma na wane ne manatalada ka bilia 'ua, sulia nao kera si famamana
sa Jesus Christ, ru ki tafau ne kera sasida nia bilia, sulia na manatalada
nao si falu ma nao si 'o'olo.
16 Kera saea ne kera saitamana God, boroi ma kera sasia ga 'ada ru ta'a
ki ne fatainia nao kera si saitamana go God. Ma na manatalae kera ki ka
ta'a 'asiana, ma nao kera si rosulia fatalana God, ma nao kera si bobola go
fua sasilana ta ru ne ka lea.

2

Na famanatalae mamana ki

1 Ma 'oe ne, 'oe famanata ana na ru ne leka sulia na famanatalae
mamana.
2 Ma 'oko fata talingai fua wane ngwaro ki fua ne nao kera si leka sulia
na kwaidorie ta'a kera ki, fua na manatada ka falu, ma ka dau sulia maurie
kera ki, ma na famamanalae kera ka 'o'olo, ma na kwaimanie kera ka ngasi
ma kera ka nikila ana kada kera dao to'ona na 'afitaie ki.
3 Ma 'oe kai fata ngasi laugo 'urinai fua keni ngwaro ki fua ne abulolada
ka 'o'olo ma ka fatainia ne kera fa'initoa God, ma nao kera si fata falia wane
ki, ma nao kera si kwatea maurilada fua ku baitalae ana waeni. Boroi ma
kera ka famanata ana te ne nia lea,
4 fua ne kera ka famanata kwasitole ka fi baita ki fua kera ka kwaimani
ana arai kera ki ma na wele kera ki.
5 Kera kai famanata kera fua kera ka uu ngasi kada ana ilitoe ki ma kera
to laona falafala ne 'o'olo. Kera ka famanata kera laugo fua kera ka fuusi
baita ana 'afe kera ki, ma kera ka leka sulia fatae kera ki. Kera ka ada
lea sulia 'afe ma kaela wele kera ki, ma kera ka kwai'adomi ana wane ki.

Dia kera leka sulia famanatae ne, nao ta wane si fata falia na famanatalae
sulia God.
6 'Oe ka fata talingai laugo 'urinai fuana wane fi baita ki, fua kera ka dau
sulia maurie kera ki.
7 Ma 'oe, sasia ru lea ki ana kada ki tafau, fua ne wane ki kera ka ada
to'ona na raoe lea 'oe, ma kera ka sasi sulia. Ma famanatalae 'oe ka 'o'olo
ana kada ki sui, fua wane ki saitamana ka manata baita ana.
8 Na fatalamu ka 'o'olo ana kada 'oe famanata ana, fua ne ta wane si fata
fali 'oe, ma na wane ne malimae 'oe ki kera ka 'eke, sulia nao kera si dao
to'ona go ta ru garo akulu.
9 Wane rao 'o'oni ki, kera kai rosulia wane baita kera ki, ma kera ka
faeeleda ana te ki ne kera fulida, ma nao kera si fata olisia fatalada.
10 Ma nao kera si belia ta ru fasia na wane baita kera ki. Kera ka abulo
'o'olo fua ne wane baita ki kera ka manata ngado ada. Ma 'urinai ne wane
ki tafau kera ka ada to'ona na sasi lealae kera ki, ma kera ka inua na
famanatalae mamana sulia God ne famauri kia.
11 'Oe famanata kera tafau fua kera ka to 'o'olo, sulia God nia fatainia
na kwaiofeie nia fua wane ki tafau ana fatailana na taale ne wane ki kera
too ana maurie firi.
12 Ma na kwaiofeilae nai ka eresi kia fua ne kulu ka luka faburi na ana
falafala ta'a ki, ma na kwaidorie ta'a ki ne laona molagali. Ma kulu ka dau
sulia maurilaka fainia tolae 'o'olo, ma kulu ka fulia na ru ne God doria ki
ana kada ne kulu to 'i laona molagali.
13 Kulu ka sasia ru nai ki ana kada kulu kwaimakwali ana fa dangi ne
sa Jesus Christ kai dao mai ana na 'initoe nia. Nia na God 'initoa kia ne
famauri kia.
14 Nia ka kwatea nia talana fua famaurilaka, fua ne nia ka talai kia fasia
na ta'alae ki tafau ma ka fafalu kia, fua ne kulu ka alua wane nia ki talana,
na wane ne kera doria na sasilana ru ne lea ki.
15 'Oe famanata ana ru nai ki fuana wane famamana 'i Krit ki, ma 'oe ka
fata nikila fua radulada fainia fa'o'ololada. Ma 'oe si alamatainida kera ka
saea 'oe si to go ana mamanae fuana famanatalae ana ru ne ki.

3

Falafala 'o'olo ki

1 'Oe famanata lau ana wane 'oe ki fua kera ka rosulia na wane baita
ana gafmanu ki tafau, ma kera ka nonimabe fuana na sasilana ru lea ki
ana kada ki tafau.
2 Ma 'oe saea fua nao kera si fata falia ta wane, ma kera ka to kwaimani,
ma kera ka marabibi fuana na wane ki tafau.
3 Sulia 'i nao mai, kulu oewanea laugo, ma kulu ka aburongo, ma tani
wane kera ka fagaro kia. Ma kulu ka ro na sulia molee kwaidorie ta'a
kwailiu kia ki. Ma kulu ka inau laugo ana sasilana ru ta'a ki, ma kulu ka
kwaidori ana ru tani wane 'e'ete ki. Na wane ki kera ka malimae aka, ma
kulu ka malimae laugo ada.
4-5 Sui boroi 'ana kulu ka ta'a 'urinai, God nia fatainia na kwaimanie nia
fuaka kada nia kwatea mai wele nia sa Jesus Christ. God nia famauri kia
nao lau sulia kulu sasia ru 'o'olo ki, boroi ma sulia nia kwaimanatai fua
kulu. Nia kwatea mai Anoeru Abu nia fua ka fafalu kia fasia ta'alae, ma
fua kulu ka ngalia maurie falu.
6 God ka kwate dangalu ana na Anoeru Abu fua kulu ana sa Jesus Christ
ne famauri kia.

7 Sui boroi 'ana kulu nao si bobola, God nia kwaiofei aka ma ka saea ne
kulu 'o'olo ga akulu 'i maana. Nia kwatea mai Anoeru Abu fua kulu wele
nia ki. Sulia kulu wele nia ki, kulu saitamana nia kai kwatea maurie firi
fuaka.
8 Fatae ne ki, kera mamana.
Nau ku doria 'oe fata talingai sulia ru ne ki, fua wane ne kera famamana
God, kera ka sasi ngangata 'uria sasilana raoe ne lea ki. Sulia ru nai ki,
kera lea ma kera ka 'adomi lea ana wane ki tafau.
9 Boroi ma 'oe to fasia olisusue oewanea ki, ma na 'ainimae susuke ki
sulia 'isufutai, ma na olisusue fafia taki sa Moses ki. Sulia ru nai ki, ru
'o'oni ki ga ana, ma nao si 'adomia go ta wane.
10 Dia ta wane ka fulia ta daroe safitana wane famamana ki, 'oe balufia.
Ma dia burina 'oe balufia ana ro kada, ma nia si to go fasia, 'oe manata
buro na 'amu ana.
11 'Oe saitamana ka suina wane 'urinai nia ta'a, ma na abulo ta'alae nia
ki ka fatainia na ne nia garo.

Fatae 'isi ki

12 Nau kai odua kau sa Atemas naoma sa Tikikus siamu. 'I buri'ana nia
dao siamu 'oe fi leka mai siaku 'i Nikopolis. Sulia nau ku manata 'uria nau
ku to senai ana kada ana uni gwarie.
13 Ma na kada sa Senas, na wane saitamana taki ki, ma sa Apolos keroa
sasi akau fua lekalae keroa, 'oe 'adomi keroa ana ru ki tafau ne keroa
doria, fasi keroa ka olikokoru ana ta ru.
14 Na wane famamana ki kera kai sasi ngangata 'uria sasilana ru lea ki
fua 'adomilana wane ne kera 'afitai fua 'adomilada talada. Ma nao kera si
to 'o'oni ga 'ada.
15 Na wane ki tafau ne kera to fai nau, kera kwate kau na fata lealae
kera ki fuamu. Ma 'oe kwate fata lealae kalu ki fuana wane famamana ki
ne kera kwaimani amalu.
Nau ku foa fua ne kwaiofeie God ka to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Sa Paul Fua
Sa Filemon

Sa Filemon nia ta wane famamana ana fere baita 'i Kolose. Nia ada dia ne sa Paul kedea kekedee ne fuana sa Filemon, ana kada nia kedea laugo ta kekedee fuana tooa 'i Kolose. Ma sa Paul ka kedea kekedee ne kada nia to laona beu ni kanie 'i Rom.

Sa Paul fata sulia te wane rao 'o'oni (slave) sa Onesimus ne nia tafi fasia sa Filemon. Sui sa Onesimus nia ka dao ana kula ne sa Paul nia to ana laona beu ni kanie. Ma nao si tau go sa Onesimus ka tatae mai ka wane famamana na. Kada sa Paul kedea na kekedee ne ka suina, nia ka olitainia sa Onesimus ka oli lau siana wane baita nia sa Filemon. Ma sa Paul ka amasia sa Filemon fua ka manatalugea sa Onesimus fafia ru ne nia fulia. Ana fatae Grik, satana sa Onesimus fadaa ana "Wane Rao Kwai'adomi".

Na ru talingai ki laona buko ne:

Fata lealae sa Paul ki fuana sa Filemon *1-3*
Sa Paul fata sulia sa Onesimus fuana sa Filemon *4-22*
Fata lealae 'isi ki ma na folae *23-25*

1 Nau sa Paul, nau ku to laona beu ni kanie fafia na raoe nau fuana
sa Jesus Christ. Karo sa Timoti na wanefuta kia laona famamanae, karo
kwatea kau fata lealae karo ki fuamu Filemon, na wane kwaimani karo
ne rao oku fai karo.
2 Ma karo ka kwatea laugo fata lealae ki fuana wane famamana ki ana
sa Jesus Christ ne kera koni mai 'i lume 'oe, ma waiwane kia ana sa Christ
ni Afia, ma sa Akipus na wane ne susia na Farongoe Lea fai karo.
3 Nau ku foa fua God na Maa kia ma na 'Aofia sa Jesus Christ kai kwatea
na kwaiofeie ma na aroaroe fua mulu.

Na kwaimanie ma na famamanae sa Filemon

4 Filemon 'ae, ana kada ki tafau ne nau ku foa fuamu, nau ku tangoa
God nau,
5 sulia nau ku rongoa kwaimanie 'oe fuana wane God ki tafau, ma na
famamanae 'oe ana sa Jesus na 'Aofia.
6 Nau ku foa fua ne na 'ado kwaimanie ne kamulu sasia fainia tani wane
ne kera famamana ki kai kwate kamulu ka saitamana ru lea ne kulu too
ana ki sulia kulu nia ana sa Christ.
7 Wanefuta nau 'ae, 'oe kwaimani ma 'oko faeelea wane God ki tafau 'i
sena. Ru nai ne kwate ma nau ku eele ma ka gwale nau 'asiana!

Na ganilae fuana sa Onesimus

8-9 Sulia nia 'urinai, nau ku gani 'oe 'uria te ru ne tala'ana 'oko sasia. Sui
boroi 'ana nau ku too ana na mamanae ne sa Jesus nia kwatea fuaku fua
suradulamu fua ru ne, nao nau si sasi go 'urinai. Nau ku gani 'oe, sulia
nau ku kwaimani amu. Nau sa Paul, na wane ngwaro ne nau ku to laona
beu ni kanie sulia na raolaku fuana sa Jesus Christ,
10 nau ku gani 'oe sulia sa Onesimus, na wane ni rao 'o'oni 'oe. Nau ku
doria 'oe manatalugea. Nia dia na wele nau sulia kada nau ku to 'i laona
beu ni kanie, nau ku 'adomia fua nia ka famamana.
11 Ana kada be sui toli, sa Onesimus nia ru 'o'oni ga 'ana fuamu sulia nia
tafi, boroi ma kada ne nia 'adomi 'oe na ma ni nau laugo.

12 Sui boroi 'ana nau ku kwaimani 'asiana ana sa Onesimus, nau ku olitainia na kau siamu.
13 Nau ku to 'i laona beu ni kanie, sulia lealana na Farongoe Lea. Ma nau ku doria fua ne sa Onesimus ka to basi 'ana 'i seki siaku kada ne, fua nia kai 'adomi nau talamu.
14 Ka 'urinai boroi 'ana, nau nao si sumainia lau fua 'oko 'adomi nau, boroi ma nau ku doria lalau fua 'oko sasi sulia na manatamu talamu. Ma nao nau si sasia ta ru, dia nao 'oe si alafafia.
15 Alamia sa Onesimus leka ka to tau fasi 'oe ana kada kokoru ne ga 'ana 'oto, fua ne nia kai to tari fai 'oe ana kada ne oli 'alaa.
16 Ma ana kada ne, nia nao lau ta wane ni rao 'o'oni ga 'ana, ma nia liufia na wane ni rao 'o'oni. Ma nia na wanefuta lea kia ana sa Jesus Christ. Nau ku ada baita 'asiana ana. Ma 'oe sa Filemon, 'oe kai ada baita ana sa Onesimus ka liufi nau lau, sulia nia na wane ni rao 'o'oni 'oe, ma nia ta wanefuta 'oe laugo ana 'Aofia.
17 'Oe kai kwaloa sa Onesimus lau, ka dia ne 'oe kwalo nau, sulia 'oe ada baita aku, nau na wane ne koro rao kwaimani fuana 'Aofia.
18 Ma dia nia ka sasia ta ru ne garo fuamu naoma ka ngali langa ana ta ru fasi 'oe, 'oe kai alua 'amu fafi nau fua ne nau kai duua kau fuamu.
19 Aia, nau ku kedea kau na kekedee ne ana na 'abaku tala'aku ku 'uri, “Nau sa Paul ne nau kai duua fuamu te ne nia ngali langa ana.” (Boroi ma nao 'oe si manata buro ne ngali langalae 'oe fasi nau nia baita 'asiana, sulia nau ku 'adomi 'oe fuana famamanalae ana sa Jesus Christ.)
20 Nia ne, wanefuta lea nau ana sa Christ, nau ku doria 'oe 'adomi nau ana ru ne, sulia kwaimanie koro ana 'Aofia. 'Oe kai faeele nau dia 'oe sasia ru ne fuaku!
21 Ana kada ne nau ku kekede kau, nau ku manata ngado ne 'oe kai sasi ga 'amu ta ru ne nau ku gani 'oe kau 'uria. Ma nau ku saitamana 'oe kai sasia ga 'amu ta ru baita liufia na ru nau ku gani 'oe 'uria.
22 Ma 'oe kai sasi akau laugo ana ta mae lume fuaku, sulia nau ku manata ngado ne God kai kwate tafau ana ru be mulu ganida ki ana folae, ma ka olitai nau kau siamulu fasia na beu ni kanie.

Fatae 'isi ki

23 Ma sa Epafras, ne nia to laugo fai nau laona beu ni kanie sulia nia rao fuana sa Jesus Christ, nia kwatea kau fata lealae nia ki fuamu.
24 Ma sa Mak, sa Aristakus, sa Demas, ma sa Luk, wane rao kwaimani nau ki, kera kwatea laugo na fata lealae kera ki fuamu.
25 Nau ku foa fua ne na kwaiofeie sa Jesus Christ na 'Aofia kai to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Fua Wane Jiu Ki Hibru

Tani wane ne kera nao lau wane famamana ki, kera malimae ana wane famamana ki. Nia 'urinai kera ka to to'ona si lea, ma kera ka karangi lukasi faburi na fasia famamanae kera ki ana sa Christ. Kera doria ka oli ana falafala Jiu ki. Wane ne ka kedea na kekedee ne fuada ma ka saea fua kera ka inau ana dau ngasilae ana fitoe kera ki. Nia saea fuada ka 'uri, sa Jesus Christ go ne fatai madakwa ana God fua kulu. Sa Jesus na ne uu ngasi kada nia nonifi 'asiana, ma nia na ne Wele God toto firi. Sa Jesus nia tasa ka liufia lau profet 'i nao ki. Nia ka liufia lau 'ainsel ki, ma ka liufia lau sa Moses laugo. 'Urinai, na wane famamana ki kera kai uu ngasi laona fitoe kera, ma nao kera si oli faburi 'uria falafala Jiu ki.

Ma God saea ka suina ne sa Jesus ne na 'inita fataabu ne nia toto firi, ma ka tasa liufia lau fataabu 'i nao ki. Ma na raoe nia ana fataabu, sa Jesus nia saitamana famaurilana wane ki, fua ne kera ka aluge dangalu fasia ta'alae fainia maea. Na afafue 'i nao ki fatainia go nununa ru sa Jesus sasia. Na wane ne kedea buko ne, nia ka saea fuana wane famamana ki fua kera ka uu ngasi firi ana fitolada, dia wane fanaonao be 'i nao ki. Sui boroi kada wane ki ka famalagaigaida, nia saea kera ka uu ngasi ana fitoe kera ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Sa Jesus tasa ka liufia na 'ainsel ki *1:1–2:18*
Sa Jesus tasa ka liufia sa Moses ma sa Josua *3:1–4:13*
Sa Jesus na 'inita fataabu mamana *4:14–7:28*
Fata alangaie sa Jesus nia baita 'asiana *8:1–9:22*
Afafue sa Jesus nia baita 'asiana *9:23–10:18*
Wane famamana ki kera kai uu ngasi ana fitoe *10:19-30*
Wane 'i nao mai ki ne fito lea ana God *11:1-40*
Leka sulia maurilana sa Jesus *12:1–13:19*
Fatae 'isi ki *13:20-25*

God fata fua kulu ana Wele nia

1 'Ua na mai 'i nao, God fata fuana kobora kia ki ana kada 'oro ma ana
ru 'e'ete ki ana profet ki.
2 Boroi ma ana maedangi 'isi ne ki, nia fata na fua kulu ana na Wele nia.
Ma ana Wele nia ne, God ka saungainia ru ki tafau, ma nia laugo ne God
ka fili nia fua ka too ana ru ki tafau.
3 Na Wele God nia ka fatainia madakwalae God 'initoa, ma keroa bobola
go. Ma sulia laugo na nikilalae ana fatalana Wele God ne, nia dau fangasia
ru ki tafau fuana nao si sui. Ma 'i buri'ana nia lafua na abulo ta'alae kia
ki, nia ka fi oli 'uria 'i langi, ma ka to ana kula ni 'initoa ana bali 'o'olo ana
God ne nia 'initoa ka tasa.

Na Wele God nia 'initoa ka tasa

4 God fa'initoa na Wele nia ka tasa liufi na 'ainsel ki, dia laugo na sataeru
ne nia kwatea fuana Wele nia 'initoa ka liufia na sataeru ne nia kwatea
fuada na 'ainsel ki.
5 Sulia God be fata 'uri fuana Wele nia,
"'Oe na Wele nau, ma 'i ta'ena nau na ne Maa 'oe."✡

✡ **1:5** Psalm 2:7

Boroi ma 'ua na mai God nao si fata go 'urinai fuana ta 'ainsel.
Ma tau 'ua na mai, God ka fata laugo 'uri sulia na Wele nia,
“Nau kai Maa nia, ma nia kai Wele nau.”✡
Boroi ma God nao si fata go 'urinai sulia ta 'ainsel.
6 Ma ana kada ne karangi fuana God ka kwatea mai na Wele 'initoa nia
'uria na molagali, nia ka fata 'uri,
“Na 'ainsel nau ki tafau kera ka fosia.”✡
7 Boroi ma sulia 'ainsel ki, God ka fata 'uri,
“Na 'ainsel nau ki ne kera rao fuaku, nau ku kwate ma kera ka dia na sasaule ki ma na ere ki.”✡
8 Ma sulia na Wele nia, God ka fata 'uri,
“'Oe ne God, ma na 'Initoe 'oe nia kai toto firi.
Ma 'oe gwaungai fafida na wane 'oe ki ana 'o'oloe.
9 'Oe eele fainia ru ne 'o'olo ki, ma 'oe sisikona ana ru ta'a ki.
Ma sulia ru nai, nau God 'oe, nau ku fili 'oe, ma nau ku kwatea laugo na eelelae baita fuamu ana fabaitalae liufia ne nau ku kwatea fuana wane kwaimani 'oe ki.”✡
10 Ma God ka fata laugo 'uri fuana Wele nia,
“'Aofia 'ae, ana safalilana mai, 'oe saungainia na ano ana 'abamu talamu, ma 'oe saungainia na mamanga.
11 Ma sui boroi 'ana ru nai ki kai sui, 'oe mauri toto firi.
Kera kai ta'a dia ta maku 'ua.
12 Ma 'oe lumida dia ta wane be lumia ta maku 'ua.
'Oe rokisida dia ta maku.
Boroi ma 'oe ne, nao 'oe si rokisi, ma na maurilamu nao si sui.”✡
13 Aia, ma God ka fata 'uri lau fuana Wele nia,
“'Oe gouru 'i bali 'o'olo aku, ma 'oe gwaungai fai nau, makwalia kada nau kai alua malimae 'oe ki farana gwaungaie 'oe.”✡
Boroi ma God nao si fata go 'urinai fuana ta 'ainsel.
14 Aia, na te ne na 'ainsel ki? 'Ainsel ki kera ne anoeru ne kera rao fuana God. God odua na 'ainsel ki fuana kwai'adomie ana wane ne nia famaurida ki.

2

Na famanatalae sa Jesus nia 'initoa ka liufia taki sa Moses

1 Ma sulia nia 'urinai ne, kulu ka dau ngasi ana famanatalae mamana ki ne kulu rongoa tafau na sulia Wele God, fasi kulu ka leka garo fasia.
2 Na taki ne 'ainsel ki kera kwatea fuana sa Moses, nia ne ru mamana ki tafau go. Ma wane be kera nao si rosulia, God ka kwatea na kwaekwaee ne 'o'olo fuada.
3 Nia ka 'urinai laugo, nao kulu si tafi fasia kwaekwaee nia dia kulu nao si leka sulia na famanatalae sulia na taale lea ne God famauri kia ana. Na 'Aofia sa Jesus talana nia eta farongo ana na taale ne God famauri kia ana. Ma na wane ki ne kera rongo nia, kera saea fua kulu, ma kera ka fatainia na famanatalae nai nia mamana.
4 Ma God laugo ne fatainia na famanatalae nai nia mamana. Sulia nia kwatea na nikilalae fuada fua kera ka fulia na fanadae ki ma na ru ni kwelelae 'e'ete ki. Ma nia ka kwatea laugo na nikilalae ki fuada fasia na Anoeru Abu dia nia doria.

✡ **1:5** 2 Samuel 7:14 ✡ **1:6** Diutronomi 32:43 ✡ **1:7** Psalm 104:4 ✡ **1:9** Psalm 45:6-7 ✡ **1:12** Psalm 102:25-27 ✡ **1:13** Psalm 110:1

Sa Jesus talai kia fuana 'initoe 'i langi

5 Kulu saitamana ne God nao si filia 'ainsel ki fua kera kai gwaungai
fafia na molagali falu ne kai dao mai. Kulu fata sulia na molagali falu
nena laona kekedee ne.
6 Sulia ta bali ana Kekedee Abu be fata 'uri,
"God 'ae, na wane ru 'uta ne 'oe manata baita 'asiana ana?
Sulia kera wane ki go 'ana.
Ma ka 'Uta ne 'oe susulida?
7 'Oe kwate kera ka tu'u 'i farana 'ainsel ki ana kada tu'u.
Ma 'oe fa'inito kera, ma 'oe fabaita kera,
8 ma 'oe alu kera ka gwaungai na fafia ru ki tafau."✡

Aia, na kekedee nai ka saea God alua wane ka gwaungai fafia ru ki tafau.
Nia ka fatainia ne wane ki kai gwaungai fafia na ru ki tafau ne God nia
saungainida. Boroi ma, ana na kada ne, nao kulu si ada to'ona 'ua ne wane
ki gwaungai fafia na ru ki tafau.
9 Ma ka 'urinai boroi 'ana, kulu saitamana sa Jesus na ne nia gwaungai.
God alu nia ka wane ma ka to 'i farana 'ainsel ki ana kada tu'u go, fua ne
nia ka mae fuana famaurilana wane ki tafau, sulia na kwaiofeie God. Ma
ana kada nai, God ka fa'initoa nia ma ka fabaita nia, sulia na maelana.
10 God saungainia ru ki tafau, ma nia ka dau laugo fafia ru ki tafau. Ma
nia ka odua sa Jesus ka nonifi ma ka mae. Ma sulia nonifie sa Jesus, God
ka alu sa Jesus na wane kali'afu ne famauri kia. God sasia na ru nai fua
nia kwatea na wane 'oro ki ka alu wele nia ki, ma kera ka 'inito laugo dia
nia. Na raoe God nia 'o'olo tafau.
11 Sa Jesus ka fafalu wane ki fasia ta'alae kera ki. Ma kera fainia sa Jesus
kera ka too ana te Maa. Nia ne ka kwate sa Jesus si 'eke fuana saelada ana
wanefuta nia ki.
12 Ma sa Jesus ka fata 'uri fuana God,
"Nau kai farongo ana fuana wanefuta nau ki ana na ru 'oe saunganida ki,
ma nau kai tango 'oe laona okue kera."✡
13 Nia ka fata laugo 'uri,
"Nau kai fito ana God."✡
Ma nia ka fata laugo 'uri,
"Nau ku to 'i seki, faida na wele ne God kwateda fuaku ki."✡
14 Ma sulia kulu na wele nai ki, ma kulu wane ne kulu too ana noni, sa
Jesus ka 'afisia laugo na noni ma ka wane laugo dia kulu. Nia sasi 'urinai
fua , ana na maelana, nia ogea na nikilalana sa Saetan ne too ana nikilalae
ana maea.
15 Ma 'urinai sa Jesus ka lugea na wane ne sa Saetan gwaungai fafida ki
sulia na maue kera ana maea.
16 Kulu saitamana, nao lau na 'ainsel ki ne sa Jesus 'afida 'urinai. Sulia
ne Kekedee Abu be saea na ka 'uri,
"Nia 'adomia na kwalafa sa Abraham ki."✡
17 Sulia ru nai, nia ka alu nia dia kulu na wanefuta nia ki, fua nia ka
alua 'inita fataabu kulu ne kwaimanatai fua kulu, ma ka 'idufa kwai'adomi
akulu 'i naona God. Ma nia ka afafu ani nia tala'ana, fua God ka
manatalugea abulo ta'alae kia ki.
18 Ma ana kada ne, nia ka bobola fua 'adomilana wane ne sa Saetan
ilito'oda ki. Sa Jesus saitamana sasilana ru nai, sulia sa Saetan ilito'ona
laugo ma nia ka nonifi dia laugo na wane ki tafau.

✡ **2:8** Psalm 8:4-6 ✡ **2:12** Psalm 22:22 ✡ **2:13** Aesaea 8:17 ✡ **2:13** Aesaea 8:18 ✡ **2:16** Aesaea 41:8, 9

3

Sa Jesus ne talingai ka liufia sa Moses

1 Wanefuta abu nau ki 'ae, God fili kia kulu kai leka 'i langi. Aia, mulu
kai manata basi sulia sa Jesus, ne kulu saea ana na 'inita fataabu kia, ma
na wane ne God odua.
2 God ne filia sa Jesus ka rao fuana ma sa Jesus ka rosulia kwaidorie
God ki tafau, dia laugo sa Moses ne rosulia na kwaidorie God, kada nia
kwai'adomi ana wane God ki.
3 Nia bobola fuana wane ki ka tangoa sa Jesus ka liufia sa Moses, ka dia
laugo na wane ne nia saungainia lume, kera tangoa nia liufia na lume be
nia saungainia.
4 Kulu saitamana dia kulu ada to'ona na lume, 'urinai tama ta wane ne
saungainia. Ma God ne saungainia ru ki tafau.
5 Sa Moses, nia na wane rao God ma nia ka rosulia God kada nia 'adomia
wane God ki. Ma nia ka fata sulia na ru ne God kai fata ana kada ne kai
dao mai.
6 Boroi ma sa Christ ne, nia Wele God, ma nia 'idufa kwai'adomi akulu
laona raoe nia fuana gwaungaie fafia wane God ki. Ma kulu na ne wane
God ki, dia kulu dau ngasi ana famamanae ma na kwaimakwalie ana fitoe
'uria na ru lea ne God kai kwatea fua kulu ki.

Na mamaloe fuana wane God ki

7 Nia ne, na Anoeru Abu be fata 'uri,
"'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana God,
8 kamulu si fangasia na manatamulu dia na kobora kamulu ki ana kada
kera noni'ela ana God, ma kera ka aburongo ana God laona lofaa 'eke'eke."
9 Ma God ka fata 'uri,
"Sui boroi 'ana kera ka ada to'ona na fanadae ki ne nau ku sasida sulia
fai akwala fangali ki, kera ilito'oku kada kera nao si famamana ma
kera nao si rosuli nau.
10 Sulia nau ku guisasu 'asiana fuada, nau ku fata 'uri, 'Kera aburongo aku,
ma kera ka noni'ela ana rolae sulia na taki nau ki.'
11 Aia, na manataku 'e guisasu, ma nau ku fata alangai 'uri, 'Nia 'afitai
kera ka ru laona fere ne nau ku sasi akau ana fua kera kai mamalo
'ana.' "✡
12 Iu, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai ada suli kamulu talamulu, fasi ta
wane amulu ne manatana nia ta'a, ma nia si famamana, ma ka noni'ela
na ana God ne mauri.
13 Boroi ma mulu ka 'adomi kamulu tafau fua mulu ka nikila. Mulu sasia
ru ne ana maedangi ki tafau ne kulu sae ana 'i "ta'ena," fua kamulu nao
si leka sulia sukee sa saetan.
14 Kulu fito'ona sa Christ ana kada kulu eta famamana. Ma dia kulu ka
dau ngasi ana famamanae kia ana sa Jesus Christ leleka ka dao ana kada
'isi, tama God kai kwatea ru ki tafau fua kulu ne nia eta fata alangai ana.
15 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
"'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana God, kamulu si fangasia na
manatamulu dia na kobora kamulu ki ana kada kera noni'ela ana
God."✡
16 Ma sa tifaida ne kera rongoa tafau na fatalana God, ma kera ka noni'ela
ana? Kera na wane Jiu ki be sa Moses talaida fasia fere 'i Ijip.

✡ **3:11** Psalm 95:7-11 ✡ **3:15** Psalm 95:7-8

17 Ma sa tifaida ne God nia guisasu fuada sulia fai akwala fangali ki?
Kera na wane ne kera mae laona lofaa 'eke'eke sulia na abulo ta'alae kera
ki 'i senai.
18 Ma sa tifaida ne God fata alangai suli kera, ka 'uri, “Nia 'afitai kera ka
ru laona fere ne nau ku sasi akau na ana fua kera kai mamalo ana?” God
fata sulia na wane ne kera noni'ela ana ki.
19 Ma kulu saitamana nao kera si bobola fua rulae laona fere ana
mamaloe nai, sulia kera si famamana God.

4

1 Ma sui boroi 'ana na wane nai nao si bobola fuana rulae laona fere
nai 'uria mamalolae, na fata alangaie God nia to 'ua. Ma kulu ne, God sae
kulu fua ne kulu kai ru fuana mamaloe fainia. Nia ne, kulu kai ada lea
suli kulu, fasi ta te wane akulu ka talafia rulae 'i senai.
2 Sulia kulu rongoa tafau na ana Farongoe Lea sulia na fere ana
mamaloe, dia na kobora kia ki 'i nao mai. Sui boroi 'ana kera ka rongoa
tafau na farongoe nai, nia nao si 'afida go, sulia kada kera rongoa, kera si
famamana go ana.
3 Ma taifili kulu, ne kulu famamana tafau na, kulu kai ru 'i senai fuana
mamalolae fainia God. Sulia nia be fata 'uri,
“Nau ku guisasu , ma nau ku fata alangai 'uri, ‘Nia 'afitai kera ka ru laona
fere ne nau ku sasi akau ana fuada fuana mamalolae ana.’ ”✡
God fata 'urinai, boroi 'ana nia ka fasuia na raoe nia ma na kula ni
mamalolae nai, ana kada nia saungainia na molagali.
4 Sulia na Kekedee Abu nia be fata sulia na fiuna maedangi ka 'uri, “Ana
fiuna maedangi, God mamalo na fasia raoe nia ki.”
5 Ma na Kekedee Abu ka fata lau sulia ka 'uri, “Nia 'afitai kera ka ru
laona fere ne nau ku sasi akau ana fua kera kai mamalo ana.”
6 Na wane be kera eta rongoa na farongoe lea, nao kera si ru mai fua
kera kai mamalo, sulia nao kera si famamana. Nia ne, kulu ka saitamana,
tani wane 'e'ete ne God kai alamatainida fuana mamaloe.
7 Sulia God alua na kada 'e'ete fuana rulae 'i laona mamaloe. Ma God ka
saea kada nai na ne “'i ta'ena.” Sulia tau na mai buri'ana kada ne wane be
'i nao ki si famamana, sa Deved ka kedea na fatalana God laona Kekedee
Abu ne nau ku saea ka sui na nia 'uri,
“'I ta'ena, dia kamulu rongoa na fatalana God, nao kamulu si fangasia na
manatalamulu.”✡
8 Sa Josua be nao si kwatea na mamaloe fuana wane Israel ki, nia ne ka
bobola fuana God ka fata lau ana sa Deved sulia na mamaloe ana ta kada
'e'ete 'i buri.
9 Nia ne, kulu saitamana na mamaloe fuana wane God ki, nia to 'ua, ma
nia ta mamaloe dia be God nia mamalo ana fiuna dangi.
10 Sulia sa ti boroi 'ana ne mamalo fainia God, nia mamalo tafau ana raoe
nia ki, dia laugo God ne mamalo kada nia fasuia raoe nia ana saungailana
molagali.
11 Nia ne, kulu kai sasi ngangata fua kulu kai ru ana kula ni mamaloe
ne God sasi akau ana, fasi ta wane akulu nao si bobola rulae, dia na wane
'i nao ki ne kera si famamana, ma nao kera si ru laona mamaloe.
12 Aia, na fatalana God nia too ana maurie ma nia rao nikila laona
maurilakulu. Ma na fatalana God ka dia ta naife baita be 'ala ro bali,
sulia nia labu ka ru 'i laona manatalakulu fainia 'i laona maurilaka, sulia

✡ **4:3** Psalm 95:11 ✡ **4:7** Psalm 95:7-8

nia fatainia fua kulu ru ne lea ma ru ne ta'a 'i laona manatalakulu fainia kwaidorie kulu.
13 Ma nao ta wane si safungainia go ta ru fasia God, sulia God nia ada to'ona na ru ki tafau. Ma nia kai kwate ma kulu ka farongo ana na ru ki tafau ne kulu sasida.

Sa Jesus na ne na 'inita fataabu

14 Sulia kulu too ana 'inita fataabu baita ne nia leka 'i langi, ma ka fata tala kulu 'i maana God, kulu kai dau ngasi ana famamanae ne kulu fata sulia. Nia na ne sa Jesus, na Wele God.
15 Ma na 'inita fataabu kia, nia saitamana tafau na ana na ngwatautaue kia ki, ma nia kwai'adomi akulu sulia na ilitoe ne dao to'okulu nia dao laugo to'ona, dia sa Saetan ne nia ilito'o kulu. Ma boroi 'ana sa Saetan ka ilito'ona sa Jesus, sa Jesus nao si fulia ta ru ta'a.
16 Nia ne, nao kulu si mau 'uria leka mai siana God ne kwaimani akulu. Sulia nia kai kwaimanatai fua kulu ma ka kwai'adomi akulu, ana kada kulu dao to'ona na 'afitaie ki.

5

1 Ma dia God ka filia ta wane fasia wane ki fuana raoe ana 'inita fataabu, na wane nai na ne fua daolae 'i naona God, ma nia ka fata talana wane ki. Ma na raoe nia laugo, nia ka kwatea na kwatelae ki fainia afafuelae ki fuana God fua God ka manataluge na ana abulolae ta'a na wane ki.
2 Ma na 'inita fataabu nia na wane go 'ana, ma nia ka sasia laugo ru ne garo ki ana tani kada. 'Urinai nia ka saitamana ka mabetau fuada wane ne kera ulafusi ru ma kera ka garo.
3 Ma sulia na garoe nia ki talana, nia ka kwatea afafuelae ki, fua God ka manataluge ana na abulo ta'alae nia fainia abulo ta'alae na wane ki.
4 Ma nao ta wane si fili nia talana fua ka sasia na raoe baita ana na 'inita fataabu, sulia God talana ne nia bobola fililana, dia be nia filia sa Eron na mai 'ua.
5 Nia ka 'urinai laugo, sa Jesus Christ nao nia si fili nia talana fuana 'inita fataabu, fua nia ka too ana raoe baita nai. Boroi ma God lalau ne filia sa Jesus Christ, sulia God be fata 'uri fuana,
"'Oe ne Wele nau, ma 'i ta'ena nau ne Maa 'oe."✡
6 Ma God be fata lau laona ta Kekedee Abu ka 'uri,
"'Oe kai fataabu toto firi, dia sa Melkisadek."✡
7 Aia, ma ana kada sa Jesus to 'ua laona molagali ne, nia ka foa nikila, ma ka angi ma kafo ka 'asi 'i maana fuana God ne nia saitamana famaurilana fasia na mae. Ma sa Jesus nia ka fatu'ua nia talana, ma ka fuusi baita ana God, ma God ka rongoa na folae nia ki.
8 Sui boroi 'ana nia na Wele God, nia liu 'i laona ru 'afitai ki, ma ru ne ki famanata nia 'uria rolae sulia God.
9 Ma na nonifie nai kwate ma sa Jesus 'inita fataabu kali'afu, ma nia ka famauria wane ki tafau ne kera rosuli nia, fua kera ka ngalia na maurie firi.
10 Ma God ka saea sa Jesus Christ na 'inita fataabu, dia be sa Melkisadek na fataabu.*

Na fata fabasue fuana dau ngasi ana na famamanae

✡ **5:5** Psalm 2:7 ✡ **5:6** Psalm 110:4 * **5:10** *Sa Melkisadek:* Ada to'ona Jenesis 14:17-24

11 Ma kalu doria kai fata 'ua ana ru 'oro ki fua mulu. Boroi ma nia 'afitai
fuana famanatalamulu ana, sulia kamulu si bobola fuana malingailana
'ali'ali.
12 Kamulu famamana sa Jesus ka tau na mai. Ma fulina kamulu na
ne na wane famanata ki ana kada ne. Boroi ma nia 'afitai 'asiana, sulia
nao kamulu si saitamana 'ua ana famanatalae eteta ki be leka mai fasia
fatalana God. Nia bobola fua ta wane kai famanata kamulu lau ana ru nai
ki. Nia dia kamulu bobo 'ua 'uria susu, sulia ne nao kamulu si bobola 'ua
fuana 'anilana fanga ngasi ki.
13 Ana kada ne wane nia tu'u 'ua, na fanga nia 'ania ne na susu go, ma
nia nao si saitamana 'ua na famanatalae sulia ru 'o'olo ki.
14 Ma ana kada ne wane ka baita na, nia ka fi saitamana 'anilana fanga
ngasi ki, ma nia ka famanata nia talana fua ada saitamanalana te ki ne
'o'olo ma na te ki ne ka ta'a.

6

1 Ma nia bobola fua kulu ka saitamana na famanatalae ngwaluda 'urinai
ki, ma kulu ka saitamana laugo falafala Christ ki ne kwatea fitoe kia ki ka
ngasi. 'Uta ne kulu ka oli, kulu ka famanata lau amulu ana eta famanatalae
be sa Jesus ki? Kulu saitamana na ne kulu kai kari abulo fasia ta'alae,
ru ne saitamana saungi kulu fua maee. Kulu saitamana na ne kulu kai
famamana God.
2 Ma kulu ka saitamana na ana falafala ana siuabulae, ma falafala ana
alu 'abalae wane ki fafona gwauka. Ma kulu ka saitamana na ne na wane
mae ki kera kai tatae fasi maee. Ma kulu ka saitamana laugo ne God kai
ketoa wane ta'a ki, ma kera kai nonifi firi.
3 Ma dia God alamatai kulu, kia kai saitamana famanatalae ki ne bobola
fuana wane ne famamanae kera ki ngasi.
4 Wane ne kera famamana ki, dia kera luka faburi ana na famamanae
kera ki, 'afitai 'asiana fuada kera ka kari abulo lau fua kera ka famamana.
'I nao mai, ana kada kera famamana 'ua, kera to 'i laona madakwalae God,
ma kera ka ngalia na kwatelae nia, ma kera ka ngalia na Anoeru Abu ka
to faida.
5 Ma kera ka saitamana laugo ru lea ki sulia na fatalana God. Ma kera
ka saitamana laugo nikilalae nia ne nia kai gwaungai ana ru ki tafau.
6 Ma sui boroi 'ana ru nai ki ka fuli fuada, kera abulo fasia na famamanae
kera ana God. Ma nia 'afitai fuana 'afilada ma kera ka kari abulo lau, sulia
nia dia kera foto'ia lau na Wele God ana 'airarafolo, ma kera ka sasia wane
ki ka ada ta'a ani nia.
7 Aia, na wane ki kera dia na oole ne ute toea ana kada 'oro ki. Dia ta
'ai lea ne ta wane fasia ma ka bulao 'i senai, God kai falea na oole nai.
8 Ma dia ne 'ai 'e'ete ki naoma laue kwasi ki ga ana ne bulao, na oole
nai to 'o'oni ga 'ana, ma God kai kwatea kwaekwaee fuana oole nai, ma ka
sungia.
9 Aia, kwaimani ki 'ae, sui boroi 'ana na fatae kalu fua mulu ka 'urinai,
kalu saitamana ga amalu ana na famamanae kamulu ki nia nikila ma nao
si sui, sulia kamulu too na ana ru lea ki sulia na maurie falu ne God nia
kwatea na fua mulu.
10 God nia inau ana 'o'oloe. Nia nao si manata buro ana na raoe lea ne
kamulu sasida ki, ma nia nao si manata buro ana kwaimani kamulu ne
kamulu fatainia, ana kada kamulu 'adomia na wane nia ki 'i nao mai, ma
ana kada ne laugo.

11 Ma na manatalamalu na ne mulu tafau go mulu ka kwaimani fuana
wane ki, leleka ka dao ana maedangi 'isi, fua ne mulu ka ngalia ru ki tafau
ne mulu kwaimakwali ana 'i langi.
12 Ma nao kalu si doria ne mulu ka to noni'ela. Boroi ma, mulu ka dia
lalau na wane ne kera famamana God ma kera ka mabetau, ma 'urinai
kera kai ngalia ru ne God nia fata alangai ana ki.

Na fata alangaie God

13 Aia, mulu ka manata basi sulia sa Abraham. Ana kada God nia fata
alangai fuana, nia fangasia na fata alangaie nia ana satana talana, sulia
nao na ta wane lau ne baita ka liufia God fuana fangasilana fatae nai.
14 Ma God ka fata 'uri,
"Nia mamana 'asiana, nau kai falea 'oe, ma nau kai kwate na kwalafa 'oe
kera ka 'oro."✡
15 Ma sa Abraham nia mabetau, ma nia ka ngalia na ru ne God nia fata
alangai ana ki.
16 Ma dia ta wane boroi 'ana ne fata alangai, nia ka fangasia ana satana
ta wane ne 'initoa ka liufia. Ma 'urinai wane ki tafau, kera ka famamana
fata alangaie ne nia fangasia 'urinai.
17 Aia, ma kada God nia fata alangai ana fuana sa Abraham, nia doria
na wane ne kera kai ngalia na ru nai ki, kera kai saitamana lea ana ne nia
kai faali'afua eta fatalae nia fuada. Ma nia ne kwate nia ka fangasia na
alangailae nai.
18 Na ro ru ki na ne to ma nia nao si tatala na. Na etana ru ne, na fata
alangaie God. Ma na ruana ru ne na fangasilana alangailae nia ana satana.
Ma sulia na ro ru nai ki, kulu saitamana God nao si susuke.
Kulu tafi sui na siana God ne nia ada suli kia. Ma na fangasilana
alangailae nia ana satana God ka radu kulu fua ne kulu ka uu ngasi ana
na kwaimakwalie makwalia ru lea ki ne God fata alangainia.
19 Aia, na fitoe kia ana God nia fangasia maurilaka, dia ta gwalui fau be
nia fangasia ta baru baita fua ne nao nia si leka 'e'ete. Ma kulu ka fito'ona
sa Jesus ne nia ru mai laona "kula abu 'asiana" laona Beu Abu God 'i langi.
20 Sa Jesus ne na 'inita fataabu ne toto firi dia sa Melkisadek. Ma nia ka
ru 'i nao akulu laona kula abu 'asiana fuana 'adomi lakulu.

7

Sa Melkisadek nia na fataabu talingai ka liufia lau na fataabu sa Lifae

1 Ma sa Melkisadek nia na kingi fafia fere 'i Salem, ma nia ne fataabu
God ne 'initoa ka tasa. Ana te kada, sa Abraham firu fainia fai kingi ki, ma
nia ka liufida. Ma kada sa Abraham ka oli 'uria fere nia, nia ka dao to'ona
sa Melkisadek sulia taale, ma sa Melkisadek ka falea sa Abraham.
2 Ma sa Abraham ka kwatea tangafulu ana ru ki ne nia lauda ana firue.
Ma na fadalana satana sa Melkisadek ne, "Na kingi ana 'o'oloe." Ma nia
ne kingi fafia na fere 'i Salem, ne fadalana "Na kingi ana aroaroe."
3 Ma nao kulu si saitamana go ana sa ti ne maa nia, ma ni ti ne gaa nia,
ma na kwalafa nia. Ma kulu si saitamana go ana ta fatae sulia na futalana
naoma na maelana. 'Urinai ne sa Melkisadek nia dia go na Wele God, sulia
na raoe nia ana fataabu nao si sui.

✡ **6:14** Jenesis 22:16, 17

4 Aia, mulu ka manata basi sulia na 'initolana sa Melkisadek, sulia na
koko kia sa Abraham kwatea na tangafulu ana ru ne nia lauda ki fasi
malimae nia ki.
5 Aia, ma na kwalafa sa Lifae ki ne kera rao ana fataabu, na taki ki saea
kera ka ngalia na tangafulu ana toorue ki fasia wanefuta kera na Jiu ki,
sui boroi 'ana kera tae laugo mai fasia kwalafa sa Abraham.
6 Ma sa Melkisadek nao si sakatafa mai fasia kwalafa sa Lifae. Boroi ma
nia ngalia go 'ana tangafulu ana ru ki ne sa Abraham ngalida mai, ma nia
ka falea sa Abraham. Sa Melkisadek sasi 'urinai, sui boroi 'ana sa Abraham
ne God ka fata alangai fuana.
7 Ma kulu saitamana, na wane ne kwatea falealae fuana ta wane, nia
'initoa ka liufia na wane ne ngalia falealae.
8 Ma na fataabu ki ne kera leka mai fasia kwalafa sa Lifae, kera ngalia
na tangafuluna ru ki tafau, sui boroi 'ana kera kai mae ga 'ada. Boroi ma
sa Melkisadek ne, nia ngalia na tangafuluna ru sa Abraham ki, ma kulu
saitamana na Kekedee Abu be saea sa Melkisadek nia mauri 'ua.
9 Na kwalafa sa Lifae ki, kera saitamana kera ka ngalia tangafuluna ru ki
ana kada ne. Ma kulu bobola kulu ka saea ana kada sa Abraham kwatea
na tangafulu ana ru nia ki fuana sa Melkisadek, sa Lifae laugo kwatea
tangafuluna ru ki fuana sa Melkisadek,
10 sulia sa Lifae futa na 'i buri ana kwalafa sa Abraham ne kwate
tangafuluna ru ki fuana sa Melkisadek.
11 Aia, kulu saitamana kada God nia kwatea taki ki fuada fui wane Israel,
nia ka filia fataabu ki ne kera leka mai fasia sa Lifae fua ne kera ka 'initoa
fafia taki nai ki. Ma dia nia ngwaluda fuana fataabu nai ki kera ka kwate
ma wane ki ka 'o'olo ana raoe kera ki, God nao si kwatea go mai ta fataabu
lau ne dia sa Melkisadek. Ma na fataabu falu nai nia nao si usulia sa Eron
ne leka mai fasia kwalafa sa Lifae.
12 Sulia ana kada kera talana na fataabu ki, nia bobola laugo kera ka
talana na taki sa Moses ki ne kera dau fafia.
13 Ma na 'Aofia sa Jesus ne kera kekede sulia, nia nao si mango mai fasia
sa Lifae, ma ka nao na ta wane lau ana kwalafa sa Jesus ne fataabu.
14 Sulia kulu saitamana sa Jesus futa mai fasia kwalafa sa Jiuda. Ma sa
Moses nao si famanata ana fua ne ta wane ga ana kwalafa nai ki ne kera
ka fataabu.

Sa Jesus ne na fataabu laugo dia sa Melkisadek

15 Aia, ma kulu saitamana ru nai ki madakwa 'asiana, sulia te fataabu
'e'ete sakatafa lau mai ne dia sa Melkisadek.
16 Ma na fataabu falu nai nao lau ta fataabu sulia nia futa ana kwalafa
fataabu ki. Nia na fataabu lalau sulia na nikilalae ana maurie firi nia.
17 Sulia na Kekedee Abu be saea,
“'Oe na fataabu ne 'oe to firi na 'amu dia sa Melkisadek.”✡
18 Kulu saitamana tafau na taki sulia fataabu ki, God talana tafau, sulia
na taki nai nao si 'adomi kia, ma nia ka dalafa ga 'ana.
19 Sulia na taki nai, nia 'afitai 'asiana nia ka fa'o'olosia go ta ru. Ma ana
kada ne, God ka kwatea tafau na fua kulu na taale lea lau fua ne kulu ka
leka mai siana.
20 Na taale falu nai lea ka tasa, sulia God fata alangai ana kada nia alua
sa Jesus ka fataabu. Ana kada nia alua na kwalafa sa Lifae kera ka fataabu,
nao nia si fata alangai 'urinai.

✡ **7:17** Psalm 110:4

21 Boroi ma sa Jesus ne, God alua fataabu nia ana fata alangaie fuana, sulia na Kekedee Abu be saea,
“God fata alangaie, ma nia nao si talana na manatana.
‘'Oe kai fataabu firi.’ ”✡
22 Ma sulia na fata alangai God 'urinai, kulu saitamana na alangaie ne sa Jesus gwaungai fafia, nia lea liufia na alangaie 'ua ana na taki.
23 Aia, te ru lau ne kwate ma kulu ka saitamana na alangaie falu nai lea ka tasa. Sulia 'i nao mai, na fataabu ki ne safali mai fasia kwalafa sa Lifae kera 'oro, sulia kada ta wane ada ka mae, nia ngwaluda ga 'ana fuana talalana ana ta wane lau.
24 Boroi ma sa Jesus ne toto firi, ma na raoe nia ana fataabu ka toto firi.
25 Sulia nia 'urinai, ana kada ki tafau nia ngwaluda ga 'ana fuana sa Jesus ka famauria na wane ki ne leka mai siana God. Sulia sa Jesus mauri firi, fua nia 'afida 'i maana God.
26 Aia, sulia na ru nai ki, sa Jesus ne na 'inita fataabu ne kulu bobo 'uria, sulia nia abu 'asiana, ma ka 'o'olo tafau, ma ka nao ta ta'alae ana. God ka ngali nia fasia na wane ta'a ki, ma ka alu nia ka to 'i langi.
27 Nia nao si dia na 'inita fataabu be 'i nao ki. Sulia na 'inita fataabu be ki 'i nao, kera saitamana kera ka abulo ta'a, sulia kera wane ki ga 'ada. Nia ne sasia ma kera ka kwatea afafue ki sulia dangi ki fua ngalilana abulo ta'alae kera ki, suifatai kera ka kwatea afafue ki fua lafulana abulo ta'alae wane 'e'ete ki. Ma sa Jesus ne, nao nia si sasi go 'urinai, sulia nia si too ana ta ta'alae. Sa Jesus kwatea na maurilana fua te afafue nia ana te kada go, ma nia nao si afafu lau.
28 Na taki fasia sa Moses, nia filia na wane ne nao si 'o'olo tafau fua ne kera ka fataabu. Boroi ma tau na mai 'i buri'ana na taki nai ki, God ka fata alangai ma ka filia na Wele nia. Ma God kwate ma sa Jesus na 'inita fataabu kali'afu ma ka toto firi.

8

Sa Jesus ne 'inita fataabu kia

1 Aia, na fadalana ru ne kalu fata sulia fua mulu ki nia 'uri: Kulu too ana te 'inita fataabu ne nia lea ka tasa, ma nia gouru ana kula 'initoa ka tasa 'i langi, sulia nia to ana bali 'o'olo ana God.
2 Nia sasia na raoe 'inita fataabu 'i laona kula abu 'asiana laona 'O'obe Abu mamana 'i langi ne na 'Aofia saungainia , ma nao lau ne wane ki saungainia.
3 God ka filia 'inita fataabu ki tafau fua ne kera ka kwatea afafue ki fuana. 'Urinai ne nia bobola fuana 'inita fataabu kulu sa Christ too laugo ana te ru fua afafue.
4 Dia sa Christ to na laona fere 'i ano, nia si rao ana fataabu, sulia kulu too na ana fataabu 'oro ki ne kera kwatea na ru ne na taki sa Moses ki saea.
5 Ma na kula abu ne kera rao 'i laona dia go 'ana na kula abu 'i langi, boroi ma nia nao si dia 'asiana ru mamana ne nia 'i langi. Sulia kada sa Moses nia karangi saungainia na 'O'obe Abu God,* God ka saea fuana ka 'uri,
“'Oe kai saungai 'o'olo sulia ru ne nau ku fatainia fuamu 'i gwauna uo.”✡

✡ **7:21** Psalm 110:4 * **8:5** *'O'obe Abu God:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **8:5** Eksodas 25:40

6 Ma na raoe sa Jesus ana fataabu nia lea ka liufia na fataabu ne 'i ano
ki. Sulia nia ne kwatea na alangaie falu God ka fuli mamana ne liufia
alangaie 'ua. Na alangaie falu nai, nia talingai sulia ru ne kera 'i laona
fata alangaie baita ne kera liufia ru laona alangaie 'ua.
7 Dia na alangaie 'ua nia rao lea ga 'ana, tama nao lau ta alangaie falu 'i
buri'ana.
8 Boroi ma God ada to'ona ne wane nia ki kera sasi garo, ma nia ka fata
'uri,
“Nau na 'Aofia, ma ana kada ne nia 'ua mai, nau kai alua ta alangaie falu
fuana famaurilana wane Israel ma wane Jiuda ki.
9 Ma na alangaie falu nai, nao si dia go na alangaie 'ua ne nau ku kwatea
fuana kobora kera ki, ana kada nau ku talai kera mai fasia fere Ijip.
Kera si ro go sulia alangaie nai.
Ma sulia ru nai, nau ku abulo fasida.
10 Na alangaie falu ne nau kai sasia fuana famaurilana wane Israel ne nia
'uri:
Nau kai alua na taki nau ki laona manatada, ma nau kai kedea laona
maurilada.
Ma nau kai God kera, ma kera kai wane nau ki.
11 Ma nao kera si doria lau ta wane ne kai famanata kera suli nau.
Sulia ana maedangi nai, wane ki tafau, na wane 'initoa ki ma na wane tu'u
ki, kera kai saitomaku.
12 Ma nau kai manatalugea abulo ta'alae kera ki, ma nau manata buro ana
na garoe kera ki.”✡
13 Aia, sulia God fata sulia na alangaie falu nai, nia fatainia na alangaie
'i nao nia 'ua na. Ma kulu ka saitamana dia ta ru ne nia 'ua na, nia kai
muu ta'a, ma nia ka naoana.

9

Na folae 'i ano ma 'i langi

1 Aia, laona alangaie 'ua, God ka kwatea taki ki fuana folae, ma nia ka
famanata laugo sulia na 'O'obe Abu ne 'i ano.
2 Kera saungainia na 'O'obe Abu nai ana 'aba maku, ma nia too ana ro
mae lume ki. Na etana mae lume kera saea ana “kula abu.” Ma kera ka
alua gwatanga ru fuana kwesu 'i senai, fainia tatafe, ma na beret 'uria
kwatelana fuana God ka tio 'i fafona.
3 Ma kera ka daurangainia laugo na 'aba maku 'i safitana na ro mae lume
nai ki. Aia, ma na ruana mae lume kera saea ana “kula abu 'asiana.”
4 Ma laona mae lume nai, kera alua na fulifue ne kera saungainia ana
gol. Ma fulifue nai kera sungia na 'ai moko lea fafona. Senai laugo kera
alua te fa kisi baita ne kera daua fafia ana gol. Na fa kisi nai kera saea na
Kisi ana Alangaie God. Ma 'i laona fa kisi baita nai te titiu kera saungainia
ana gol, ma 'i laona kera ka alua na fanga ne kera saea ana “mana.” Ma 'i
laona fa kisi baita nai laugo, kera ka alua na fa kubau sa Eron ne masubu,
ma na ro reba fau ki ne God kedea na alangaie ana.
5 Aia, ma na fa kisi baita nai kera alua ro nunui 'ainsel ki 'i fafona. Ma
na 'ainsel nai ki kera too ana kukuba ru ki ne fatainia God to 'i senai. Na
kukuba ru nai ki 'ifi 'i fafona na kula ne God lafua na ta'alae na wane ki.
Boroi ma nao nau si famanata daranini lea go sulia na ru nai ki ana kada
ne.

✡ **8:12** Jeremaea 31:31-34

6 Ma ana kada kera sasi akau ana ru 'urinai ki tafau, fataabu ki kera ka
ru laona etana mae lume ana maedangi ki tafau fua sasilana raoe kera ki.
7 Aia, na ruana mae lume ne kera saea ana “kula abu 'asiana,” te wane
go ne ka ru ma nia na 'inita fataabu, ma nia ka ru 'i senai ana te kada
go laona te fangali. Ma kada nia ru 'i laona, nia ka ngalia na 'abu fuana
afafue ana fua lafutailana ta'alae nia ki, ma na ta'alae wane ki laugo ne
kera sasida kada kera ulafusia 'ua ne nia garo.
8 Ana ru ne, na Anoeru Abu fatainia fuada ne nia 'afitai 'asiana fua kera
ka ru laona “kula ne abu 'asiana,” ana kada na 'O'obe Abu to 'ua.
9 Ma ru nai ka famanata kulu ana te ru ana kada ne. Nia famanata kulu
ana na kwatelana na kwatee ki fainia afafue ki nao si fafalu manatana
wane ki.
10 Sulia taki nai ki fata go sulia fanga, ma kulae, ma na tabo nonilae. Ma
taki nai ki leka go sulia bali ana noni, ma nia ka talingai go 'ana leleka ka
dao ana kada God ka talana ana ta ru falu.
11 Ma ana kada ne sa Jesus Christ ka dao na mai fuana sasilana na raoe
na 'inita fataabu ana taale falu ne lea ka liufia taale 'ua. Na 'O'obe Abu ne
nia ka rao 'i laona nia 'i langi, nia lea ka tasa ma ka 'inito liufia na 'O'obe
Abu 'i ano. Nao ta wane si saungainia na 'O'obe Abu nai, ma na 'O'obe Abu
nai nao si to laona molagali ne.
12 Ma sa Jesus Christ ka ru ana te kada go 'i laona “kula abu 'asiana”
ne to mai 'i langi, ma nao nia si ru lau. Ma ana kada nia ka ru, nia si
ngalia mai na 'abuna nanigot ki fainia buluka fuana afafue. Boroi ma nia
ru lalau fua ne nia ka kwatea na 'abuna talana fuana afafue, ma 'urinai
nia ka sasia ka ngwaluda fua kulu fuana tolae ana maurie firi.
13 Sulia na ru ne taki ki famanata ana, dia ta wane boroi 'ana nao si falu
'i maana God, na fataabu ka fafalu nia ana dilalana ana 'abuna nanigot,
ma buluka, ma na fulona kale buluka.
14 Aia, ma dia nia ngwaluda ga 'ana fuana ta wane ka fafalu ga 'ana ana
'abuna buluka fainia nanigot ki, 'urinai nia ka tasa 'asiana mone dia nia
falu ana 'abuna sa Jesus Christ. Ma ana na kwai'adomilana Anoeru Abu
toto firi, sa Jesus Christ ka afafu ana nonina talana fuana God, ma nia nao
si too go ana ta garoe. Ma sulia na 'abuna, nia fafalua maurilaka kali'afu
fasia sasilana lau ru ne ka talai kulu 'uria maee. Sui kulu fi bobola fuana
raoe fua God ne mauri mamana.

Na 'abu fatainia ne God alafafia na fata alangaie nia

15 Ma sulia nia 'urinai, sa Jesus Christ na ne wane gwaungai na fafia
alangaie falu, fua ne na wane ne God saeda, kera kai ngalia na maurie firi
ne God fata alangai ana. Nia ngwaluda ga 'ana fuana God ka sasi 'urinai,
sulia na maelana sa Jesus Christ. Ma sulia na maelana sa Jesus Christ,
God ka lafua na ta'alae wane ne kera sasida ana kada na alangaie 'ua nia
gwaungai fafida.
16 Aia, mulu ka manata basi sulia na wane ne to ma ka kedea te 'aba
beba ne fatainia dia nia kai mae, sa ti ne kai ngalia na toorue nia ki. Ana
kada na wane be kedea 'aba beba nai nia mae, nia talingai fuana ta wane
lau ka fatai mamana ana ne nia mae, suifatai na wane ne nia ka fata sulia
'i laona 'aba beba nai ka fi ngalia na toorue nai ki.
17 Ma dia wane be kedea 'aba beba nai ka mauri 'ua, na ru be nia kedea
ki nia 'afitai ka fuli. Ma dia nia ka mae, na ru ne nia kedea ki ka fi fuli.
18 Nia ne na alangaie eteta be God dao mamana kada kera dila ana 'abu.

19 'Urinai, sa Moses ka famanata ana wane 'i nao ki sulia ru ki tafau ne
taki totongai kera ka sasida, sui nia ka ngalia 'abu fasia buluka ki fainia
nanigot ki, ma ka dolalia ana kafo. Sui nia ka lolomainia na ifuna sipsip
ne kera fameoa ma na rarana 'ai ne kera saea ana "hisop." Ma nia ka
namulia na buko ne kera kedea ana taki nai ki, ma ka namulia laugo ana
wane ki.
20 Ma sa Moses ka fata 'uri, "Na 'abu nai, nia fangasia alangailae ne God
saea fua kamulu ka rosulia."
21 Nia ka 'urinai laugo sa Moses ka dila na 'O'obe Abu ne kera saungainia
ana 'aba maku, ma ka namulia laugo ru ki tafau 'i laona fuana fosilana
God.
22 Ma ka 'urinai laugo, taki ki ka saea ne nia to fuana tabolana na ru
'oro ki ana 'abu. Ma 'urinai laugo, dia nao kera si saungia ta ru mauri ma
'abuna ka igwa, nia 'afitai God ka manataluge ana na ta'alae ta wane.

Afafue sa Jesus Christ ne lafua ta'alae ki

23 Ma na ru fuana fosilana God 'i ano ki, kera dia ga 'ana nununa ru
mamana ki mai 'i langi. Ru nena ki ka falu dia ne fataabu nia fafaluda
ana 'abu. Sui boroi 'ana, ru mamana ki 'i langi kai falu ga 'ada dia ta te
afafue ne 'e lea ka liufia afafue ki tafau.
24 Sulia ana kada sa Jesus Christ kwatea na afafue nia fuana God, nia si
ru mai laona 'O'obe Abu 'i ano ne wane ki kera saungainia ka dia ga 'ana
na nununa 'O'obe Abu mamana 'i langi. Nia leka 'i langi, ma 'i senai nia
ka to fainia God fuana 'afilaka.
25 Ma sulia fangali ki tafau, na 'inita fataabu wane Jiu ki, nia ka ru laona
"kula abu 'asiana" ana Beu Abu God ne 'i ano, ana te kada laona te fangali
'uria kwatelana afafu ana 'abuna ru mauri 'a'ala ki. Boroi ma sa Jesus
Christ nia nao si ru ana kada 'oro ki fuana kwatelana na afafue ani nia
talana.
26 Sulia dia nia 'urinai, safali mai ana safalilana saungailana na molagali,
nia ka nonifi ana kada 'oro ki. Boroi ma ana kada 'isi ne ki, nia ka leka
mai ana te kada go fua ne nia ka lafua ta'alae ki ana na kwatelana afafu
ana nonina talana. Ma nao nia si sasi na 'urinai lau.
27 Aia, ma na wane laona molagali ne ki, kera mae ana te fa kada go,
suifatai God kai ketoda.
28 Ma 'urinai laugo, sa Jesus Christ nia mae ana te kada go fuana afafue
fua lafutailana ta'alae wane 'oro ki. Ma nia kai oli lau mai 'i ano, nao
lau fuana lafutailana ta'alae wane ki, boroi ma nia kai oli lau mai fuana
famaurilana wane ne kera kwaimakwali ana ki.

10

1 Na taki ne sa Moses kwatea ki, na nununa ga 'ana ru mamana ne lea
ka tasa ne sa Jesus sasida fua kulu ki. Na taki ki saea kera 'idufa kwatea
afafue ki ana fangali ki tafau. Ma kulu ka saitamana taki nai ki, kera 'afitai
go ka fa'o'olosia wane ne kera fosia God ki.
2 Dia na afafue nai kwate ma sa tifaida ne kera foa ma kera ka falu na,
nao kera si bobola fuana kwatelana lau ta afafue, sulia kera saitamana
God kai manatalugea na ta'alae kera ki tafau, ma nao kera si kwaimanatai
lau.
3 Boroi ma sulia fangali ki tafau, afafue kera ki famanata oli ada ana
ta'alae kera ki.
4 Sulia nia 'afitai go fuana 'abuna buluka ki fainia nanigot ki ka lafua na
ta'alae kia ki.

5 Nia ne ana kada sa Jesus Christ karangi ka leka na mai laona molagali,
nia fata fuana God ka 'uri,
“Nao lau afafu ana ru mauri 'a'ala ki ne 'oe doria, boroi ma 'oe kwatea na
noni fuaku.
6 Nao 'oe si eele go fainia afafu ana na ru mauri 'a'ala ki ne kera sungia
ma na 'abuna ru 'a'ala ki fuana lafutailana ta'alae ki.
7 Sui, nau ku saea, ‘God 'ae, nau ku dao na fua ne nau ku sasi sulia te ki
ne 'oe doria, dia kera kekede na suli nau 'i laona Kekedee Abu.’ ”✡
8 Aia, sa Jesus ka saea ne God nao si doria go na kwatee ki ma na afafue
ne kera sungia ma na 'abuna ru mauri 'a'ala ki fuana lafutailana ta'alae
ki. Ma nao nia si eele sulia na ru nai ki. Ma nia ka fata 'urinai, sui boroi
'ana na taki sa Moses ki kera fata sulia afafue nai ki.
9 Ma nia ka fata lau 'uri fuana God, “Nau ku dao na fua ne nau ku sasi
sulia te ki ne 'oe doria.” Ma sulia na fatae nai, kulu saitamana God ka lafua
na afafu ana na taki, ma ka talana na ana na afafu ana sa Jesus Christ.
10 Ma sulia sa Jesus Christ nia sasi sulia na kwaidorilae God, ma God ka
lafua na ta'alae kia ki, ma ka fafalu kulu na. Nia 'urinai, sulia afafue sa
Jesus Christ ana nonina talana ana te kada go, ma ka nao lau ta afafu ana
nonina ana ruana kada.
11 Ma na fataabu Jiu ki kera 'idufa ru 'i laona Beu Abu sulia dangi ki, ma
kera ka sasia na raoe kera ana afafu ana kada 'oro ki. Boroi ma na afafue
nai ki, nao kera si bobola fuana lafutailana na ta'alae wane ki.
12 Boroi ma sa Jesus Christ ne, nia kwatea afafue nia ana te kada go
fuana lafutailana na ta'alae ki. Ma nia si doria kai kwatea lau ta afafu ana
ta kada 'e'ete. Ma ana kada nia ka kwatea na afafue nia ka sui, nia ka
gouru 'i bali 'o'olo ana God, sulia na raoe nia fuana afafue sui na.
13 Ma sa Jesus Christ kai to ga 'ana 'i senai, ma nia ka kwaimakwali ana
kada ne God kai firu ka liufia na malimae nia ki.
14 Aia, sulia te afafue nai, nia ka lafua na ta'alae kia ki, ma nia kwate ma
kulu ka 'o'olo toto firi.
15 Ma na Anoeru Abu nia fata lau sulia na ru nai ki ka 'uri,
16 “Nau na 'Aofia, ma laona maedangi ne kai dao mai, nau kai alua ta
alangaie falu fuada fuana famaurilada 'uri:
Nau kai alua taki nau ki 'i laona manatada, ma nau kai kedea laona
maurilada.”✡
17 Ma na Anoeru Abu ka fata lau 'uri,
“Na garoe kera ki ma na abulo ta'alae kera ki, nau kai manatalugea na,
ma nao nau si manata lau to'ona.”✡
18 Aia, kada God ka manatalugea na ta'alae, nao si bobola fua kwatelana
lau ta afafue fua lafutailana ta'alae ki.

Kulu kai dau ngasi ana fitoe kulu ana God

19 Wanefuta nau ki, sulia na maelana sa Jesus, kulu saitamana kulu kai
leka nonira'a fuana rulae laona “kula abu 'asiana.”
20 Sulia sa Jesus nia saungainia na taale falu fua kulu fuana lekalae mai
siana God, fua ne kulu kai mauri firi fainia. Nia sasi 'urinai ania na afafu
ana nonina.
21 Kulu too na ana te 'inita fataabu lea 'asiana ne gwaungai fafia wane
God ki.
22 Ma sulia ru nai ki, kulu kai dao siana God fainia folae ne mamana, ma
na famamanae ne ngasi, ma na manatalae ne falu, sulia kulu saitamana

✡ **10:7** Psalm 40:6-8 ✡ **10:16** Jeremaea 31:33 ✡ **10:17** Jeremaea 31:34

God fafalu kia na sulia sa Jesus. Ma kulu kai siuabua laugo fuana fatailana
God ne fafalu kulu na.
23 Kulu saea fuana wane ki ne kulu manata kwaimakwali ana God. Ma
kulu ka dau ngasi ana fitoe 'uria na ru be God nia fata alangai ana fua
kulu ki, sulia kulu saitamana nia kai famamana na fatalana.
24 Ma kulu ka manata sulia na kwaidorilae kia kwailiu, fua ne kulu ka
kwai'adomi akulu kwailiu, ma kulu ka fatainia na kwaimanie fua kulu
kwailiu ana ru lea ne kulu sasida ki.
25 Aia, ma nao kulu si to fasia na okue fainia fosilana God, dia tani wane
ne kera sasia. Boroi ma kulu kai oku fua ne kulu ka radu kulu kwailiu,
sulia kulu saitamana na maedangi ana olilana mai na 'Aofia sa Jesus nia
karangi na.
26 Dia kulu saitamana sui na famanatalae mamana ki, ma dia kulu inau
go 'akulu ana sasilana ru ta'a ki, tama nao ta afafue si bobola go fainia
lafutailana garoe kia ki.
27 Ma dia ta wane sasi 'urinai, nia ka mau sulia nia makwalia na
kwaekwaee baita ma na ere 'ako'ako ne God kai fafunuia sa tifaida ne
kera tatae suali nia.
28 Ma ana kada be sui, sa ti ne ka aburongo ga 'ana ana taki sa Moses
ki, ma dia ta ro wane naoma ta olu wane ka fata famamana ne wane nai
garo, nao kera si manataia, kera ka saungia go.
29 Ma dia ka 'urinai fuana taki sa Moses ki, na kwaekwaee ne baita ka
tasa fuana sa ti ne noni'ela ana na Wele God 'i ta'ena. Sulia na abulolana
na wane 'urinai nia fatainia ne nia kwaisae na maelana sa Jesus Christ
nao si 'initoa go, ma nia kwaisae na alangaie falu ne bobola ka fafalu nia,
nao si 'initoa laugo. Aia, na wane 'urinai nia fata falia na Anoeru Abu ne
kwaiofei ani nia.
30 Kulu saitamana God be fata 'uri, “Nau kai duumae, nau na ne nau
kwatea kwaekwaee fuana wane ki, sulia na abulo ta'alae kera ki.” Ma na
Kekedee Abu ka fata lau 'uri, “Na 'Aofia kai ketoa na wane nia ki.”
31 Dia God mauri nia dau fafia ta wane fuana ketolana, na wane nai kai
mau 'asiana.
32 Ma mulu ka manata to'ona kada 'afitai 'oro be kamulu ru 'i laona ki,
kada kamulu eta too ana madakwalae sa Christ. Sui boroi 'ana kamulu
nonifi, mulu uu ngasi.
33 Kera fanonifi kamulu, ma kera ka fata fali kamulu 'i maana wane 'oro
ki. Ma ana tani kada, kamulu ka nonimabe fuana 'adolae fainia wane
kwaimani kamulu ki ne tani wane kera fanonifi kera 'urinai.
34 Aia, ma ana kada kera alu wane famamana ki laona beu ni kanie,
mulu ka manataida, ma mulu ka 'afida. Ma mulu ka eele ga 'amulu ana
kada wane ki kera laua na toorue kamulu ki tafau, sulia mulu saitamana
mulu ka too lau ana toorue lea ka tasa ki ne nia toto firi 'i langi.
35 Sulia 'urinai, nao mulu si mau. Dia mulu ka famamana ngangata ana
God, mulu kai ngalia na kwaiarae nia fua mulu ne lea ka tasa.
36 Mulu ka too ana mabetaue, fua ne mulu ka sasi sulia kwaidorilae God,
ma mulu kai ngalia na ru ne nia fata alangainia fua mulu ki.
37 Sulia na Kekedee Abu be fata 'uri,
“Karangi nia kai leka mai, ma nia nao si tau na.
38 Ma wane 'o'olo nau ki, kera kai famamana ma kera kai mauri.
Boroi ma dia sa ti boroi ana ne oli faburi sulia kera mau, nao nau si eele
go faida.”✡

✡ **10:38** Habakuk 2:3-4

39 Boroi ma kulu nao si dia na wane ne kera ngalia kwaekwaee sulia kera
'ada ne oli faburi 'urinai. Kulu famamana God, ma nia ka famauri kia.

11

Kulu fito'ona God kai fulia fata alangaie nia

1 Dia kulu fito'ona God, kulu saitamana kulu kai ngalia ru lea ki ne kulu
kwaimakwali ana fasia nia, sui boroi 'ana kulu nao si ada to'oda 'ua.
2 Aia, ma wane 'ua ki 'i nao mai, God alafafida sulia na fitoe kera ani nia.
3 Sulia fitoe kulu ki, kulu saitamana God nia saungainia na ru ki tafau
ana fata totongaie nia. Ru ki tafau ne kulu ada to'ona, kera safali mai fasia
ru ne nao kulu si ada to'oda ki.
4 Sa Abel be fito'ona God, ma nia ka kwatea na afafue nia fuana God ne
lea ka liufia na afafue ne sa Kein kwatea. Ma sulia na fitoe sa Abel, God
ka saea nia 'o'olo, sulia God alafafia kwatee nia ki. Sulia sa Abel fito'ona
God, na ru ne nia sasida ka famanata kia 'ua, sui boroi 'ana nia ka mae
na.
5 Ma sa Enok ka fito'ona God, ma nao nia si mae, sulia God ngalia 'uria
'i langi, ma nao ta wane 'i ano si ada to'ona lau sa Enok. Ma na Kekedee
Abu ka saea God eele 'asiana sulia sa Enok, ma God fi ngalia 'uria 'i langi.
6 Dia ta wane nao si fito'ona God, nao 'asiana God ka eele fafia. Sulia sa
ti ne leka mai siana God, nia ka famamana ne God nia to na ma ka falea
na wane ne kera leka mai siana ki.
7 Ma sa Noa fito'ona God, ma nia ka rosulia na fatae totongaie God ki
fuana sulia na igwa ne kai dao mai. Nia ka famamana, sui boroi 'ana nia
si ada to'ona 'ua na igwa nai. Nia ka rosulia God, ma ka saungainia te baru
baita. Ma kada ne kafo baita ka fungu mai, nia fainia wane nia ki kera ka
mauri. Ma kada nia sasi 'urinai, nia ka fatainia ne wane 'e'ete ki kera ta'a
ma kera ka bobola fuana ngalilana na kwaekwaee God. Ma God ka saea
sa Noa nia 'o'olo sulia na fitoe nia.
8 Ma sa Abraham fito'ona God, ma nia ka rosulia na fatalana. God talaia
nia ka leka fasia mae fere nia 'uria ta lofaa 'e'ete lau ana kula ne God fata
alangai ana fua ne ka kwatea fuana. Nia ne sa Abraham ka fasia fere nia,
sui boroi 'ana nao nia si saitamana 'ua ana 'i fai ne nia leka 'uria.
9 Ma kada nia ka dao ana lofaa ne God fata alangai ana, nia ka to dia
na wane kwaita laona lofaa nai, ma nia ka to ga 'ana laona 'o'obe. Nia
ka 'urinai laugo ana wele nia sa Aesak, ma koko nia sa Jakob. Keroa
saitamana laugo ana na fata alangaie ne God saea fua sa Abraham nia
to laugo fuadaro.
10 Sa Abraham to 'urinai, sulia nia kwaimakwali ana fere lea ne God
saungainia 'i langi ne toto firi ma nao si sui.
11 Ma sulia na fitoe, sa Abraham bobola fainia nia ka too ana wele, sui
boroi 'ana nia ka ngwaro, ma na 'afe nia ni Sera ka 'aba'ato laugo. Ma
keroa ka too ana wele, sulia keroa fito'ona God kai famamana na fata
alangaie nia.
12 Boroi 'ana sa Abraham ka ngwaro ma leleka karangi ka mae, keroa
too ana kwalafa 'oro 'asiana ki. Kera 'oro ka dia bubulu ki laona mamanga,
ma na one sulia asi ne nao si bobola fua idumilana.
13 Aia, na wane nai ki kera fito'ona God, ma kera ka eta mae suifatai
kera ka fi ngalia ru ki tafau ne God nia fata alangai ana fuada. Ma kera ka
manata sulia na ru ne God nia fata alangai ana ki, ma kera ka saitamana

kera kai ngalia ana kada 'e'ete. Ma kera ka saea laugo na fere ne kera too
ana, nao lau na fere kera, sulia na fere mamana kera ne nia mai 'i langi.
14 Aia, ma na wane ne kera fata 'urinai ki, kera fatainia ne kera
kwaimakwali ana na fere mamana kera.
15 Ma sa Abraham ma na wane nai ki laugo nao si manata na 'uria na
fere kera be kera leka fasia. Si dia nia 'urinai, nia bobola ga 'ana fuada
'uria olilae 'i senai.
16 Boroi ma, kera ka nani 'uria na fere lea liufia na fere be kera fasia.
Kera ka nani 'uria na fere kera 'i langi. Sulia na ru nai, God ka eele ana
kada kera saea nia ana God kera, sulia nia sasi akau fuada na fere ni tolae
'i langi.
17-18 Kulu saitamana God nia fata alangai fuana sa Abraham, sulia na
wele nia sa Aesak ne na kwalafa nia kai 'oro 'asiana. Ma ana kada God
ka ilito'ona na fitoe sa Abraham, nia ka saea fuana ka saungia sa Aesak
fuana afafue. Ma na fitoe sa Abraham ka nikila fafona na fata alangaie
God fuana, ma nia ka sasi akau fuana saungilana wele mutai nia sa Aesak
dia ta afafue.
19 Sa Abraham sasi 'urinai sulia nia kwaisae dia sa Aesak ka mae, God
saitamana ka tae nia fasia maee. Ma ka 'urinai nia dia God taea sa Aesak
fasia maee mamana.
20 Sa Aesak laugo, sulia na fitoe nia ana God, nia ka falea na ro wele nia
ki sa Jakob fainia sa Iso, ma ka farongo ana te ne kai dao mai fuadaro.
21 Ma sa Jakob laugo, sulia na fitoe nia, nia ka falea welewane sa Josef
ki ana kada nia makwalia maee. Ma nia ka uu ororo sulia fa kubau nia,
ma ka fosia God.
22 Ma sa Josef laugo, sulia na fitoe nia, ana kada nia to na makwalia na
maelana, nia fata ka saea fui wane Israel kera kai leka fasia fere 'i Ijip. Ma
nia ka oduda laugo ana kada nai, kada kera ka leka, kera kai ngalia laugo
na sulina faida.
23 Aia, na maa sa Moses laugo fainia gaa nia, keroa fito'ona God. Sui boroi
'ana na kingi 'i Ijip ka fata totongai kera kai saungia kale welewane Jiu ki
tafau, keroa si mau go. Ma kada sa Moses futa ana, keroa ka safungainia
sulia olu madame ki, fua ne kera si saungia, sulia na wele nai adalae to'ona
'e lea 'asiana.
24 Ma sa Moses ka fito'ona God laugo. Ma kada nia baita mai, nia noni'ela
ana ne kera saea nia ana na wele keni sari na kingi ne sangonia.
25 Boroi ma nia filia ga 'ana fua ka to fainia wane God ki, sulia nia nao
si doria fua nia ka to lea ana falafala ana ta'alae fua kada tu'u go.
26 Ma nia ka manata ne nia lea fuana nonifie sulia na fitoe nia ana na
Christ ne God kai kwatea mai. Ma nao nia si manata sulia na toorue baita
ne nia ngalia 'i Ijip. Sulia nia makwalia na ru lea ki ne God kai kwatea
fuana ana kada nia 'ua mai.
27 Ma sulia na fitoe sa Moses, nia ka leka fasia 'i Ijip. Ma nao nia si mau
go ana guisasue na kingi 'i Ijip. Nia dia sa Moses ada to'ona God ne nao ta
wane si saitamana adalae to'ona. 'Urinai, sa Moses nia ka leka.
28 Ma sulia na fitoe sa Moses, nia ka saea fuana fui wane Israel kera
leka sulia na Fafanga ana Daofa Liue, ma kera ka usua na mae ana lume
kera ki ana 'abuna kale sipsip, fua ne na 'ainsel ne God kwatea mai nao
si saungia na fanaonao welewane kera ki, ma ka daofa liu fasia na lume
kera ki.
29 Ma sulia na fitoe fui wane Israel, nia kwate ma kera ka bobola too
fololae ana Asi Meo. Sulia God daroia na kafo ne kera ka leka dia kera fali

fafona ano lalanga. Ma ana kada ne wane 'i Ijip ki kera lalida kau, kera
ka ku kera ka mae tafau, sulia God sasia na asi baita ne ka fungu lau mai
fafida.
30 Aia, fui wane Israel fito'ona God. Ma ana kada kera dao ana fere 'i
Jeriko, kera ka liu kalia na fa labu nai sulia fiu maedangi ki, sui God ka
ogea na fa labu nai 'i ano.
31 Ma te keni sesele ne to laona fere ne 'i Jeriko, na satana ni Rahab, nia
na keni famamana God. Sulia ana kada ro wane ne sa Josua odu keroa
mai, keroa leka agwa mai fuana adalae to'ona nikilalae ana fere nai, ni
Rahab ka 'adomi keroa. Sui, nao kera si saungia ni Rahab, ana kada ne fui
wane Israel kera sau tafau ana wane ne kera aburongo ana God.
32 Ma nau sui basi 'urinai ana na fatae ne, sulia nao nau si too na ana
ta kada fuana fata lau sulia na fitoe na wane dia sa Gideon, sa Barak, sa
Samson, sa Jefta, sa Deved, sa Samuel, ma na profet ki.
33 Sulia kera fito'ona God, ma tani wane ada kera firu ka liufia wane 'oro
ana firue laona fere baita ki. Ma tani wane ada kera sasia ru 'o'olo ki, ma
kera ka ngalia na te ki ne God nia fata alangai ana. Ma tani ai ada ana
kada kera to karangia na lion ki, ma nao ta lion si 'aleda go.
34 Ma tani wane ada lau, kera fito'ona God, ma na ere 'ako'ako baita
si sarufida go. Ma tani ai ada lau, na malimae kera ki nao si bobola
fuana saungilada. Tani wane ada, sui boroi 'ana kera ka ngwatautau, God
fanikilada lau. Sui, kera ka lalia wane ni omee 'e'ete ki.
35 Ma tani keni 'i nao mai, kera fito'ona God, ma na wele kera ki ne mae,
kera ka mauri lau.
Aia, ma tani wane lau ne kera fito'ona God mai 'i nao ki, ma na malimae
kera namusida na fuana maee. Boroi ma nao kera si doria go tafilae fasia
nonifie nai, sulia kera saitamana lea ana ne kera kai tatae fasia maee 'uria
maurie mamana.
36 Tani ai ada, na malimae kera ki kera fa'ekeda ma kera ka namusida.
Ma tani wane ada kera ka kani fafida ana seni ki ma kera ka alu kera laona
beu ni kanie.
37 Tani wane ada laugo, kera 'ui fauda leleka kera ka mae. Ma tani wane
lau kera furida ana ro lifu rua ki. Ma tani ai ada kera ka saungida ana
naife ni sauwanee ki, sulia na fitoe kera. Ma tani wane ada, kera ka 'afi
ana na 'ungana sipsip fainia nanigot, sulia kera siofa 'asiana. Ma malimae
kera ki ka falida ma kera ka famalagaigaida.
38 Ma wane laona molagali ne nao kera si bobola na fua tolae kwailiu
fainia wane 'o'olo nai ki. Ma tani wane ada kera fasia lume kera ki, kera
ka liu kwailiu ga 'ada dia wane ne nao kera si too ana ta fere. Kera to 'i
laona lofaa 'eke'eke ki, ma gwauna uo ki, ma laona faoda ki, ma kilu laona
ano ki.
39 Aia, God nia eele 'asiana fafia wane nai ki, sulia fitoe kera, boroi ma
kera si ngalia ru ki tafau ne God nia fata alangai ana fuada,
40 sulia God manata sulia ru lea ki ne to makwali kulu 'ua. Nia doria
wane nai ki kera ka to makwalia ne kulu kai 'ado laugo faida, ana kada
ne nia kwatea ru lea ki ne nia fata alangainia.

12

God na Maa kia

1 Aia, ma na wane 'oro ne kera famamana God 'urinai ki, nia dia kera to
fai kulu ana kada ne, ma kera ka adaada 'uria te ne kulu sasida. Nia ne

kulu kai luka faburi na ana ru ki tafau ne fadole kia, ma na ta'alae ne dau
bibi akulu ki. Sulia kulu dia na wane ne kera lae ana laee baita. Ma kulu
kai lae nikila, leleka kulu ka dao ana kula kulu kai fasuia ana.
2 Ma kada kulu lae 'urinai, kulu kai alu maakulu ana sa Jesus, sulia nia
ne lalina fitoe kia ki ma na wane ne sasia fitoe kulu ki ka kali'afu. Nia
nonimabe ka mae ana 'airarafolo. Ma nao nia si manata sulia na 'ekelae
ana maee 'urinai, sulia nia saitamana nia kai too ana eelelae 'i buri. Ma
ana kada ne, nia to na 'i bali 'o'olo ana God, na kula ni 'initoe.
3 Mulu manata kau 'uria sa Jesus, wane ne to ngasi ga 'ana kada wane
ne kera to ga 'ada ana falafala ana ta'alae kera fali nia. 'Urinai, nao
manatamulu si dudu fasia fitoe kamulu ki.
4 Mulu ka susute fuana fualilana falafala ana ta'alae. Boroi ma ta wane
amulu nao si mae 'ua ana fualilana ta'alae.
5 Ma nao mulu si manata buro ana na fatae ni kwairaduilae be God saea
fua mulu na wele nia ki, be 'uri,
"Wele nau 'ae, 'oe fafurongo lea kada na 'Aofia ka famanata 'oe.
Ma kada nia ka balufia 'oe, na manatalamu si dudu.
6 Sulia na 'Aofia ka fa'o'olosia na wane ne nia kwaimani fuada ki.
Ma nia ka kwatea kwaekwaee fuana wane ne nia alafafida fua kera na
wele nia ki."✡
7 Mulu uu ngasi ana kada 'afitaie ki fuli fua mulu. Ma mulu ka alamatainia
God ka fa'o'olosi kamulu, sulia ru nai nia fatainia ne God nia ada suli
kamulu, ka dia na ta maa.
8 God saitamana ka fa'o'olosia wele nia ki tafau. Ma dia nao nia si fa'o'olosia
'oe, tama 'oe nao lau wele mamana nia.
9 Ma ana kada ne maa kia ki 'i seki laona molagali ne, kera fa'o'olosia kia,
ma kulu kai fuusi baita ada. Ka 'urinai laugo, kulu kai alamatainia na Maa
kia 'i langi kai fa'o'olosia kia, ma kulu kai too ana maurie firi.
10 Aia, maa kia ki laona molagali ne, kera fa'o'olosia kia sulia kada tu'u
go, sulia na falafala ne kera kwaisae nia lea. Boroi ma God fa'o'olosia kia
fua nia ka 'adomi kia, ma nia fa'o'olosia kia fua ne kulu ka to 'o'olo laugo
dia.
11 Ma ana kada kera fa'o'olosia kia, kulu kai kwaimanatai sulia nia fii
kia. Boroi ma 'i buri'ana na fa'o'olosilae, kulu saitamana kulu kai too ana
aroaroe sulia na abulolaka kai 'o'olo.

Na famanatalae fuana 'adomilana wane famamana ki

12 Nia ne, mulu ka uu ngasi, ma mulu ka dau ngangata ana famamanae
kamulu.
13 Ma mulu ka leka sulia na taale 'o'olo, fua ne na wane ne famamanalada
ngwatautau, kera si lukasia ana famamanae kera, boroi ma na famamanae
kera ki kai nikila.
14 Mulu ka sasi 'uria tolae ana aroaroe fainia wane ki tafau. Ma mulu ka
sasi ngangata fua na abulolae kamulu ki ka 'o'olo tafau. Dia na maurilaka
nao si 'o'olo, nia 'afitai kulu kai ada to'ona na 'Aofia.
15 Mulu ka sasi ngangata fua ne nao ta wane amulu si noni'ela ana
na kwaiofeie God. Ma nao mulu si alamatainia ta wane ka falia na
famamanae kamulu ki, dia ta 'ai be too 'ana fueru bubulo ki ma ka falia
na wane ki.
16 Mulu ka adaada lea fua ne nao ta wane kai oee ma kera si manata
baita ana God dia sa Iso. Sa Iso ka foli ana na totodae nia na welewane 'i
nao 'uria te tiu ana fanga go.

✡ **12:6** Job 5:17; Provebs 3:11, 12

17 Ma kulu saitamana, 'i buri'ana ne nia sasi 'urinai, sa Iso fi doria maa
nia ka falea nia. Boroi ma maa nia ka noni'ela ana, ma ka falea lalau na
wanefuta nia, sulia nia 'afitai na fuana olitailana ru ki ne nia foli tafau na
'anida, sui boroi 'ana nia ka gwafea maa nia ana na angilae.
18 Na taale 'uria daolae siana God ne kulu leka sulia, nao si usulia na
taale ne wane Israel ki 'i nao. Sulia na ru ne kera dao karangia na, kera
saitamana adalae to'ona, ma kera ka saitamana samolae to'ona. Sulia 'i
senai na fa uo 'i Saenae ne saru ana ere, ma ka rorodoa 'i senai, ma na
sasaule ka saule nikila.
19 Ma kera ka rongoa na lingena fa bungu, ma na lingena akwae baita
God. Ma ana kada wane nai ki kera rongoa na linge 'i ru nai, kera ka mau,
ma kera ka amasi nia fua nia si fata lau.
20 Sulia kera mau 'asiana ana fatae God be 'uri, “Dia ta wane naoma ta
ru mauri 'a'ala boroi 'ana ne samo to'ona fa uo ne, mulu ka 'ui fauna leleka
nia ka mae.”✡
21 Ma sulia na ru ne kera ada to'oda ki ana kada nai nia kwaifamaui
'asiana, sa Moses boroi ka saea, “Nau ku mau ma ku lelebe 'asiana na.”✡
22 Ma kada ne, kulu nao si dao karangia na ru 'urinai. Sulia kulu dao
na ana uo 'i Sion, na fere God ne mauri, na fere baita 'i Jerusalem 'i langi.
Nia na kula ne konilana molee 'ainsel ki kera to ana.
23 Kulu oku mai fainia wele eteta God ki ne kera eele 'asiana, ma na
satada kera kedea mai 'i langi. Ma kulu ka dao na siana God ne ketoa
wane ki tafau. Ma kulu ka dao laugo siana na mangoda wane lea ki ne
God fa'olosida.
24 Ma kulu ka dao siana sa Jesus, na wane ne saungainia na alangaie
falu fua kulu fainia God. Ma kulu leka mai 'uria 'abuna ne kera dila akulu,
ne kwatea manatalugelae fuaka. Ma nia lea liufia 'abuna sa Abel ne akwa
'uria duumae.
25 Mulu ka rosulia fatalana God. Sulia na wane be kera noni'ela ana rolae
sulia God ana fa uo 'i Saenae, kera ngalia na kwaekwaee baita. 'Urinai
laugo, dia mulu ka noni'ela ana na wane ne fata mai fua kulu fasia 'i
langi, mulu kai ngalia na kwaekwaee laugo.
26 Ka tau na mai, na molagali gelogelo sulia na lingena fatalana God. Sui
ana kada ne, nia ka fata alangai ka 'uri, “Ta kada lau, nau kai geloa na
molagali ne fainia 'i langi laugo.”✡
27 Ma na fatae nai, “ta kada lau” ka fatainia God kai geloa na ru ne nia
saungainia ki, ma ka lafuda tafau, fua ne na ru ne to tari ki go ne ka ore.
28 Sulia kulu to laona 'Initoe ne kera nao si gelogelo, kulu kai tangoa God,
ma kulu kai faeelea God ana fosilana ma fatailana fabaitalae.
29 Sulia God kia, nia saitamana malangisilana wane ki ana ere.

13

Falafala ne faeelea God

1 Kamulu na wanefuta go ana sa Christ, mulu ka uu ngasi ana kwaimanie
fua mulu kwailiu.
2 Nao mulu si manata buro ana na kwalolana na wane dao ki. Sulia tani
wane kera kwaloa wane ki laona lume kera, boroi ma kera si saitamana
ne wane be kera 'ainsel ki lalau.✡
3 Aia, mulu si manata buro laugo ana wane ne kera to laona beu ni kanie
ki. Mulu ka ada lea sulida, dia ne mulu to faida laona beu ni kanie. Ma

✡ **12:20** Eksodas 19:12-13 ✡ **12:21** Diutronomi 9:19 ✡ **12:26** Hagae 2:6 ✡ **13:2** Jenesis 18:1-8; 19:1-3

mulu ka 'adomia laugo na wane ne kera too ana 'afitaie ki, dia ne kamulu too laugo ana 'afitaie faida.
4 Aia, nia ka lea fua mulu tafau mulu ka fabaita na to okue ana araie. Mulu ka to mamana fuana arai kamulu ki ma 'afe kamulu ki. Sulia God kai kwatea kwaekwaee fuana sa ti ne abulolana bilia ma ka oee ana oeelae.
5 Aia, mulu ka aluge fasia dorilana na malefo 'oro. Ma mulu ka eele ana te ki ne mulu too ana. Sulia God be saea, “Nao nau si leka fasi kamulu, ma nao nau si noni'ela ani kamulu.”
6 Sulia 'urinai, kulu kai fata nonira'a 'uri, “Na 'Aofia na ne wane kwai'adomi nau. Sulia ne, nau nao si maungia ta te ne wane ki sasia aku.”
7 Nao mulu si manata buro lau ana wane fanaonao kamulu ki ne kera famanata kamulu ka sui na ana fatalana God. Mulu ka manata sulia na maurie lea kera ki fainia maelada. Ma mulu ka sasi sulia na fitoe kera ki.
8 Sa Jesus Christ toto si tatala. Nia bobola ga 'ana dia 'i roki, ma 'i ta'ena, ma na kada ne si dao 'ua.
9 Ma mulu ka to fasia famamanalana na famanatae 'e'ete ki ne nao si mamana. Kwaiofeie God fua kulu ne fanikila na maurilaka. 'Urinai ne ka kwai'adomi akulu, boroi ma rolae sulia na taki ana fanga ki, nao si kwai'adomi go akulu.
10 Boroi ma wane ne kera 'idufa leka sulia taki Jiu ki ana afafue, nao kera si too ana ta nikilalae fuana ngalilana ru lea ki ne leka mai fasia afafu ana sa Christ.
11 Mulu saitamana, kada ne fui wane Israel kera kwatea afafue sulia kera doria na kwaifataboilada fasia na ta'alae kera ki, na 'inita fataabu ka ngalia mai 'abuna ru mauri 'a'ala ki 'i laona Beu Abu ana “kula abu 'asiana.” Aia ma na noni ru ki ne kera afafu ana, kera ka sungia 'i maa fasia laona fere.
12 Ma nia ne kwate ma sa Jesus boroi ka mae laugo 'i maa ninimana fere 'i Jerusalem, fua ne ka fafalua na wane fasia ta'alae kera ki ana na 'abuna.
13 Nia ne kwate kulu ka leka siana 'i maa ninimana fere 'i Jerusalem fua ne kera ka fa'eke kia dia kera sasia ana sa Jesus.
14 Sulia laona molagali ne, nao kulu si too ana ta fere ne toto firi. Boroi ma kulu kwaimakwali ana na fere 'i langi ne kai dao mai.
15 Nia ne, kulu kai tangoa God ana kada ki tafau. Na tangolae nai, nia na afafue kulu fuana God sulia sa Jesus ne kulu saea ana na 'Aofia kia.
16 Nao mulu si manata buro ana sasi lealae ma na kwai'adomie amulu kwailiu. Sulia na abulolae 'urinai ne nia dia na afafue laugo ne God eele fafia.
17 Mulu ka rosulia na fanaonao kamulu ki. Kera ada sulia na mangomulu, ma kera kai fulangainia raoe kera ki fuana God. Ma dia mulu rosulia na fatae kera ki, kera kai eele 'asiana fafia na raoe kera ki. Ma dia nao mulu si ro go sulida, kera kai kwaimanatai fafia na raoe kera ki, ma 'afitai kera kai 'adomi kamulu.
18 Ma mulu ka inau ana folae fua malu. Kalu saitamana ne nao ta ru ta'a go laona abulolamalu, sulia kalu sasi 'uria sasilana ru lea ki ana kada ki tafau.
19 Ma nau ku gani kamulu, mulu ka foa fuaku, ne God kai olitai 'ali'ali mai aku siamulu.

Na folae

20-21 God taea na 'Aofia kia sa Jesus fasia na maee. Ma sulia na afafue sa Jesus ana maelana, nia ka dia ta wane ne ada sulia na sipsip nia ki. Ma

God ka saungainia na alangaie falu ana afafue sa Jesus. Ma na alangaie nai nao si sui. Aia, nau ku foa fua ne God ana aroaroe kai kwatea na ru lea ki tafau ne mulu bobo 'urida ne mulu ka sasia kwaidorie nia. Ma nau ku foa laugo ne sa Jesus Christ kai 'adomi kamulu, ma mulu ka fulia na ru ki ne God eele fafia. Ma kulu kai tangoa sa Jesus Christ toto firi! Iu, nia 'urinai.

Fatae 'isi ki

22 Wanefuta nau ki 'ae, nau ku amasi kamulu fua mulu ka fafurongo mabe fuana fatae ni kwairaduilae nau ki fua mulu. Sulia na kekedee nau, nao si gwala go.

23 Nau ku doria ku farongo kamulu ana na wanefuta kulu sa Timoti nia ru na 'i maa fasia na beu ni kanie. Dia nia dao 'ali'ali mai 'i seki, nau kai talaia mai fai nau fua ka ada to'omu.

24 Mulu ka kwatea fata lealae kalu fuana wane fanaonao kamulu ki tafau, ma fuada wane God ki tafau ne kera to fai kamulu. Na wanefuta kia ki fasia 'i Itali, kera kwatea laugo fata lealae kera ki fua mulu.

25 Nau ku foa fua kwaiofeie God kai to fai kamulu tafau.

Na Kekedee Fasia
Sa Jemes

Sa Jemes ne wane 'oro kera kwaisae nia wanefuta sa Jesus ne ra mai ka 'initoa fuana wane famamana ki 'i Jerusalem. Kada na wane Jiu 'i Jerusalem ki kera saungia sa Stefen, wane famamana 'oro ki kera ka tafi, kera ka to ana kula ki tafau laona molagali. (Ada to'ona ana Acts 7:54–8:4) 'I buri'ana, sa Jemes nia to ga 'ana 'i Jerusalem. Laona kekedee ne, sa Jemes fata sulia ru 'oro ki ne wane famamana ki kera kai sasida. Ru baita ne sa Jemes nia kedea ne wane famamana ki, nao kera si saea go ne fua kera famamana na, boroi ma kera kai sasia ru ne leka sulia manatana God ne fatainia fitolada. Na wane famamana ki nao kera si to lau sulia saitamarue ta'a ana molagali. Boroi ma kera kai to sulia liotoe God fasia mai 'i langi.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Famamanae ana God *1:1-18*
Sasilana ru lea ki *1:19–2:26*
Na famanatalae sulia fatae *3:1-18*
Na manatalae laona molagali *4:1–5:6*
Ru 'isi sa Jemes saea fuana sasilana *5:7-20*

1 Nau sa Jemes na wane rao God ma sa Jesus Christ na 'Aofia. Na fata
lealae nau ki fua mulu wane God ki tafau, ne mulu to takalo kwailiu 'i
laona molagali.

Mulu uu ngasi kada mulu dao to'ona ilitoe fua sasilana ru garoe

2 Wanefuta nau ki, kada mulu dao to'ona ilitoe 'oro 'e'ete kwailiu ki, mulu
ka eele, ma mulu ka manata sulia ru nai kai lea fua mulu.
3 Mulu saitamana, kada mulu dao to'ona na ilitoe, ma mulu ka
famamana ngangata, tama famamanae kamulu kai nikila 'asiana.
4 Mulu uu ngasi 'urinai fuana suilana kada, fua kamulu wane kali'afu
ne rafo ki.
5 Boroi ma dia ta wane amulu nao si too ana liotoe fuana uulae 'usia
ilitoe, nia kai gania God, ma God kai kwatea fuana. Sulia God nia eele
'asiana fua kwatelana mai ru 'oro ki fuana wane ki tafau, ma nia nao si
balufia go ta wane ne gania.
6 Kada ta wane nia gania God, nia kai fito'ona God ma nao nia si manata
ruarua dia nia doria kwai'adomie. Ma dia ti ne manata ruarua 'urinai, nia
dia na nanafo ana asi be na sasaule saulia ma ka sakolangainia.
7-8 Na wane 'urinai, nia too ana ro manatae wane ki ana abulolana tafau,
sulia ne manatana nao si ngado ana te ru. Sulia nia 'urinai, nia nao si fia
go ne na 'Aofia kai kwatea ta ru fuana.
9-10 Wanefuta nau ki, sui boroi 'ana tani wane amulu ka siofa ma tani
wane ka todaru, mulu tafau go mulu kai eele, sulia God fa'initoa wane
siofa ki, ma ka fatu'ua wane todaru ki. Sui boroi 'ana ta wane ka todaru
ka baita, na ru 'oro nia ki kai funu, dia takana 'ai lea ki ne taka, nia ka to
go sulia ka kada kokoru.
11 Ma kada na sato tae mai ma ka satofia takana 'ai nai ki, kera ka kuku,
ma ka mae na 'ada, ma kera ka 'asida 'i ano, ma kwangalada kai sui laugo
'ana. Ma nia kai 'urinai laugo fua na wane todaru, nia kai mae laugo ana
kada nia kai sasia ta raoe ni toda malefolae fuana talana.

Ilitoe fuana ta'alae nao si leka mai fasia God

12 'Oilakie fuana wane ne dao to'ona na ilitoe 'oro ma na famamanae nia
ka ngado ga 'ana. Sulia, kada ne wane nia famamana ma ka susute laona
ilitoe ki, God kai kwatea na maurie firi fuana. Na maurie firi nai, God eta
fata na ana fuana wane ne kera kwaimani ana ki.
13 Nia nao si lea fuana ta wane kwaisae God na ne kwatea ilitoe fuana
sasilana ta ru ne ta'a. Nao nia si lea fua nia ka manata 'urinai, sulia God
'afitai ka ilito'ona ta wane fua sasilana ta ru ne ta'a, ma ka 'afitai laugo
fuana ta wane ne ka ilito'ona God fua sasilana ta ru ne ta'a.
14 Na kwaidorie ta'a ana wane talana ne ilito'ona ma ka lafu nia fuana
fuli ru garoe.
15 Ma na kwaidorie ta'a nai kai baita ma nia ka alua ta ru ne ta'a 'asiana.
Ma kada ru ta'a nai ka baita, nia kai talaia na wane 'uria maee.
16 Nia ne, wanefuta lea nau ki 'ae, nao mulu si alamatainia ta wane ka
'olofi kamulu sulia famanatalae ne ki.
17 Sulia ru lea ki tafau ne safali mai fasia God 'i langi. Ma ka 'afitai fua
God ka tatala ana falafala nia 'ana talana. Sulia nia nao si dia ru ki 'i lofana
salo ne nia saungaida kera ka tala mai, ma kera ka 'idu, ma kera ka tatala,
ma kera ka rorodoa.
18 God ka fili kia ma ka kwatea maurie falu fuaka ana fatae mamana
nia. Nia sasi 'urinai fua kulu kai talingai ka liufia na ru ne nia saungaida
ki.

Mulu kwaloa ma ka rosulia na fatalana God

19 Wanefuta lea nau ki 'ae, mulu ka manata lea sulia na fatalaku ne
'uri: Mulu ka nonimabe fuana fafurongolana, ma nao mulu si 'ali'ali fuana
fatalae, ma nao mulu si guisasu 'ali'ali.
20 Dia ta wane nia guisasu , 'afitai nia ka fulia ta ru 'o'olo ne God doria.
21 Nia ne mulu lukasia na sasilana ru ta'a ki, ma mulu kari abulo fasia
ta'alae kamulu ki tafau. Ma mulu ka nonimabe fua rolae sulia na fatalana
God ne nia alua na laona maurilamulu, ma ka bobola fuana ka famauri
kamulu.
22 Nao mulu si suke kamulu talamulu, alamia mulu ka kwaisae
rongolana go na fatalana God ne lea. Nao si 'urinai lau! Nao mulu si
fafurongoa ga 'amulu fatalana God, boroi ma mulu kai rosulia ru ne nia
saea ki laugo.
23 Na wane ne nia rongoa ga 'ana na fatae ne ki, ma nao nia si sasi go
sulia ru ne nia rongoa ki, nia dia na wane ne ada to'ona nununa maana
ne bilia laona ta tae iroiro.
24 Ma na wane nai, burina ne nia iro lea ana talana, nia ka leka na 'ana,
ma ka manata buro 'ali'ali na ana maana adalae to'ona 'uta be.
25 Boroi ma na wane ne iro lea ana taki God ki, ma nao nia si rongoa
ga 'ana ma ka manata buro, ma nia ka sasia ru ne taki ki saea, God kai
falea ana ru ki tafau ne nia sasida. Sulia taki God ki nia lea tafau, ma ka
fasakwadola wane ki.
26 Dia ta wane kwaisae nia leka na sulia falafala God ki, boroi ma nia
nao si dau fafia fatalana, nia suke nia ga 'ana talana, ma foa nia ki nao si
mamana.
27 God na Maa kia nia saitamana ga ana wane ne kera fosi nia mamana
ki, ma kera ka sasia ru lea ki fuana wane ki, dia na 'adomilana gwa 'oru
ki, ma wele inomae ki ne kera too ana 'afitaie ki. Wane 'urinai ki, nao kera
si alamatainia ru ta'a ki laona molagali fuana falilana falafala lea kera ki.

2

Nao mulu si efaefa

1 Wanefuta lea nau ki 'ae, sulia mulu famamana sa Jesus Christ na 'Aofia
kia ne 'initoa, nao mulu si efaefa go safitana wane ki ana adalae to'ona go
bali 'i maa.
2-3 Dia ta ro wane keroa dao mai ana na okue kamulu, ta wane ne wane
tooru ma ta wane ka siofa. Na wane tooru nai ka 'afi ana maku lea 'asiana
ki, ma ka alua na fa kome lea ma na ru ngwabinabina ana kakauna. Ma
kada mulu ada to'ona ana, mulu ka fa'initoa, ma mulu ka fata 'uri, “Leka
mai, 'oko gouru lea 'amu 'i seki.” Sui, na wane siofa ne ka 'afi mumu ga
'ana ana na mumui maku, mulu ka fata 'uri, “'Oe uu 'amu sena, naoma
'oko gouru 'amu 'i ano ninimana 'aeku.”
4 Dia mulu sasi 'urinai, mulu garo, sulia mulu daro ana wane 'urinai ki,
ma mulu ka efaefa sulia manatalae ta'a kamulu ki.
5 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, mulu fafurongo basi mai. God nia filia
wane ne kera siofa laona molagali ne fua kera ka too ana famamanae
baita. Ma nia ka filia wane 'urinai ki fua kera ka too ana 'Initoe ne nia eta
fata na ana fuana kwatelana fuana wane ne kera kwaimani ana ki.
6 Boroi ma kamulu ne mulu dalea 'asiana wane siofa ki. 'Uri ma sa ti ne
sasia na ta'alae fua mulu, ma ka ngali kamulu 'uria na kwaekwaee? Na
wane tooru ne ki!
7 'Uri ma mulu kwaisae sa ti ne falia na sataeru lea sa Jesus Christ ne
mulu too laugo ana? Wane tooru ne ki!
8 Dia mulu kai rosulia na taki baita ka tasa ana na 'Aofia, tama nia kai
lea fua mulu. Nia saea laona Kekedee Abu ki ka 'uri, “'Oe kwaimani ana
tolamu ka dia laugo ne 'oe kwaimani amu talamu.”
9 Boroi ma dia mulu efaefa safitana wane ki ana adalae to'oda ga ana
bali 'i maa, tama kamulu abulo garo na. Na taki ki na ne fatainia mulu
abulo garo.
10 Mulu saitamana, dia ta wane rosulia ru ki tafau ne taki ki saea, boroi
ma ta te ru go ana taki nai ki ne wane nai nao si rosulia, nia 'oia taki nai
ki tafau.
11 Sulia God nia fata 'uri, “Nao mulu si oee.” Ma nia ka fata laugo 'uri,
“Nao mulu si sauwanee.” Dia ta wane si oee, boroi ma nia sauwanee, nia
'oia taki nia God ki.
12 Taki God ki ne fasakwadola wane ki fasia ta'alae, ma taki nai ki laugo
ne God kai keto kamulu ana. Nia ne, mulu kai adaada lea fua te ki ne
mulu saea ma mulu ka sasida.
13 Sulia kada God nia ketoa wane ki, nia nao si manataia ta wane ne nao
si manataia wane 'e'ete ki. Ma na wane ne kwaimanatai ma ka sasi lea
fuana wane ki, God kai manataia, ma ka sasi lea fuana ana kada nia kai
ketoa wane ki.

Raoe lea ki fatainia fitoe ana God

14 Wanefuta ki 'ae, nia nao si lea fuana ta wane ka saea nia famamana
God, dia nia nao si sasia go ta ru lea fuana fatailana na famamanae nia.
Na famamanae 'urinai nia 'afitai ka famauri nia.
15 Dia ta wanefuta 'amulu, naoma ta waiwane 'amulu nao si too ana ta
maku naoma ta fanga,
16 ma mulu ka fata ga 'amulu 'uri fuana, “Nao 'oe si manata 'abero
lau, 'oe leka, ma 'oko 'afi lea, ma 'oko fanga abusu 'amu.” Dia mulu fata

'urinai, ma nao mulu si kwatea go ta ru fuana 'adomilana, tama nao lau
na kwai'adomie nai.
17 Nia ne, dia ta wane saea nia famamana God, boroi ma nia nao si sasia
go ta ru lea, na famamanae 'urinai nao si mamana go.
18 Alamia ta wane fata 'uri, “Tani wane kera ka fi famamana, ma tani
wane 'e'ete kera ka fi sasia ru lea ki.” Boroi ma nau ku saea, dia ta wane
nia nao si sasia ru lea ki, nia fatainia ne na famamanae nia ana God nao si
mamana. Sulia na wane ne famamana, nia kai fatainia laugo famamanae
nia ana sasilana ru lea ki.
19 Nau ku saitamana mulu famamana sae te God go ne nia to, ma na ru
nai ka lea 'asiana. Boroi ma na anoeru ta'a ki boroi kera famamana laugo
ana te God go ne nia to, ma ru nai ne kwatea kera ka mau ma kera ka
lelebe.
20 Nao mulu si oewanea! Nau ku fatainia fua mulu, dia ta wane saea
nia famamana God, boroi ma nao nia si sasia go ru lea ki, na famamanae
'urinai nia ru 'o'oni ga 'ana.
21 Mulu saitamana na ne kulu futa ana kwalafa sa Abraham. 'Uri ma
'uta ne God ka saea sa Abraham ne na wane 'o'olo? Nia sasi ru lea ki ne
kwatea ma nia ka 'urinai. Sulia nia alua na 'alakwa nia 'i fafona fulifue
fuana afafuelae nia fuana God.
22 Mulu ada madakwa na ana ne sa Abraham famamana God ma ka
sasia laugo ru lea ki. Ma ru lea nai ki na ne, nia kwatea ma famamanae
nia ka kali'afu.
23 Ma na ru lea ne sa Abraham sasia, nia fatainia ne Kekedee Abu ki be
'uri, “Sa Abraham nia famamana God, nia ne God ka saea nia ana na wane
'o'olo, sulia na famamanae nia.” Nia ne, kera ka saea ana wane kwaimani
God.
24 Mulu ada saitamana na ana, kada ta wane sasia ru ka lea, nia ne God
ka fi saea ana na wane 'o'olo. Ma nao lau sulia na famamanae te bali ga
'ana.
25 Ma nia dia laugo ni Rahab na sesele be. Nia saea fuana ro wane be
'i Jiu ki fua keroa ka agwa laona lume nia. Sui 'i buri'ana, nia ka 'adomi
keroa fua keroa ka tafi sulia ta taale 'e'ete na 'ana. Nia ne, sulia ru lea ne
ni Rahab sasida ki, God saea nia keni 'o'olo.
26 Nia ne, dia na noni ru ne ka nao ta mangoiru 'i laona, na noni ru nai ka
mae. Nia 'urinai laugo ana famamanae. Dia ta wane saea nia famamana
God, boroi ma nao nia si sasia go ta ru lea, na famamanae nia nao si
mamana laugo.

3

Wane famanata ki kera dau fafia fatalada

1 Wanefuta nau ki 'ae, nia nao si bobola ne wane 'oro ki 'i safitamulu
ne kera doria famanatalana wane ki. Mulu saitamana, kalu wane ne
famanata ki, God kai keto kalu ka liufia wane ki tafau.
2 Kulu tafau go ne kulu abulo garo ana kada 'oro ki. Boroi ma, dia ta
wane ka dau fafia fatalana, nia na wane kali'afu na. Ma nia ka bobola fua
kai dau fafia maurilana tafau.
3 Ru nai 'e dia ta lifu salo tu'u be kera alua ana ngiduna hos, ma kera
ka abulotainia na nonina hos tafau ana na lifu salo tu'u nai, fua ne nia ka
leka ana ta kula ga 'ana ne kera doria nia leka 'uria.
4 Ma na reba 'ai tu'u fuana liliulana na baru ka 'urinai laugo. Boroi 'ana
na baru ka baita, ma na sasaule baita ka kwaea, na reba 'ai tu'u nai nia

bobola ga 'ana fua liliulana na baru nai fua ne kai leka sulia manatana na
wane ne baita ana ngalilana na baru.
5-6 Ma na ngiduna wane ka 'urinai laugo, sui boroi 'ana nia ka tu'u, nia
fata naunau 'asiana sulia ru baita ki.
Fatalana wane ki ka dia laugo na ere. Boroi 'ana ta meamea ere, kada
nia saru nia saitamana ka sarufia ga 'ana ta kada gano baita. Na fatalana
wane ne fungu ana na ru ta'a 'oro 'urinai ki laugo. Nia ta ru tu'u ga 'ana
ana maurilaka, boroi ma nia saitamana falilana maurilaka tafau. Sulia na
ru ta'a ne wane ki kera saea ki, nia safali mai fasia sa Saetan, ma ka falia
na maurilana na wane.
7 Na wane saitamana ka faraoraoa ga ana ru mauri 'a'ala kwasi ki, ma
no ki, ma loi ki, ma ie ki.
8 Boroi ma na wane nao si too go ana ta nikilalae fua faraoraolana na
fatalana talana. Sulia na fatalana wane nia ta'a 'asiana, ma ka saea ru
'afae 'asiana ki fua falilana na wane, ma ka 'afitai fua ta wane ka dau fafia
fatalana.
9 Ana fatalaka ne, kulu tangoa ana na 'Aofia ma na Maa kia, ma kulu ka
agia laugo ana tani wane ne God saungaida ka dia nia laugo.
10 Na fatae lea ma fatae ta'a ki kera ru sui go mai fasia te ngiduiru nai.
Wanefuta nau ki 'ae, ru 'urinai ki nao si lea.
11 Na kafo fainia na asi 'afitai keroa ka ru mai fasia te maebusu.
12 Na 'ai ne kera saea ana figi, 'e 'afitai ka fungu ana na fue 'ai ne kera
saea ana na olif. Ma na kwalo ne kera saea ana na grep, 'e 'afitai ka fungu
ana na fue figi. Ma ka 'afitai fua kafo ni ku ka busu mai fasia na asi.

Na raoe lea ki fatainia ne 'oe too ana saitamarue fasia God

13 Dia ta wane amulu ne saea nia too ana na saitamarue ma ka saitamana
na ru ne God doria kulu kai sasida ki, wane nai kai fatainia na saitamarue
nia ana sasilana ru lea ki, ma ka fatu'u nia talana.
14 Boroi ma dia manatalamulu fungu ga 'ana ana 'ugalae, ma na
guisasulae, ma ogalulumilae, tama nao 'oe si tango 'oe talamu ne 'oe ta
wane saitamaru, sulia nia nao si mamana go.
15 Na saitamarue 'urinai nao si leka mai fasia God 'i langi. Ru nai ki leka
mai fasia wane ki ga 'ana laona molagali ma sa Saetan.
16 Ana kada ne manatana wane nia fungu ana na 'ugalae, ma na
guisasulae, ma ogalulumilae, tama nia fainuia ga 'ana ru ki tafau, ma ru
ta'a 'oro ne fuli laugo.
17 Boroi ma na wane ne to ana na saitamaru ne safali mai fasia God,
nao nia si sasia ta ru ne ta'a. Ma nia nao si doria firue. Nia kwaimani lea
fainia wane ki tafau, ma ka nonimabe fua rongolana wane ki, ma ka to ana
kwaimanataie fuana wane ki, ma ka sasi lea fuada. Ma nia ka mabe fainia
wane ki tafau, ma nia si manata ruarua, ma nao si suke ana abulolana.
18 Na aroaroe dia na mege 'ai. Na wane ne kera luia na wane fasia firue,
kera ne wane kera fasia na mege 'ai nai. Ma kera ka konia na abulolae
lea.

4

Nao mulu si leka sulia ta'alana ru laona molagali ki

1 'Uri ma mulu saitamana na ru ne kwatea ma mulu ka olisusu, ma
mulu ka doria firue? Ta manatae wane fuana dorilana ru 'oro ki fua mulu
tala'amulu ne sasi 'urinai amulu! Na manatalae ta'a 'urinai ki ne firu fainia
manatalae lea kamulu ki.

2 Mulu doria 'asiana ru 'oro ki, boroi ma nao mulu si too ana, nia ne
mulu ka doria sauwanee. Ma ana kada nao mulu si ngalia na ru ne mulu
doria 'asiana, mulu ka safalia na olisusue, ma mulu ka firu na 'amulu.
Kamulu saitamana na ru ne sasia ma mulu si too ana ru ne mulu dorida
ki, sulia nao mulu si gania go fasia God.
3 Mulu gania God 'uria ru ki ma nao mulu si ngalida, sulia ne
manatamulu nia ta'a. Ma mulu ka doria ga 'amulu ru ne kwatea na noni
eelelae fua mulu talamulu ga 'ana.
4 Ma mulu ka leka ga 'amulu fasia God, dia ta 'afe ne leka ga 'ana fasia
na arai nia. Dia mulu kwaimani fainia ru ta'a ki laona molagali, 'urinai
mulu malimae ana God. Dia ta wane doria lekalae sulia na manatae laona
molagali, nia 'afitai nia ka leka sulia na manatalae God.
5 Mulu saitamana na ana na Kekedee Abu ne 'uri, “God nia susuli lea
'asiana ana na Mangoiru ne nia alua laona maurilaka.”* Kada God nia
fata 'urinai nao nia si fata 'o'oni ga 'ana.
6 Ma na kwaimanie God nia baita fuaka. Nia ne na Kekedee Abu ki
ka fata 'uri, “God noni'ela ana wane naunau ki, boroi ma nia kwatea
kwaiofeie fua na wane ne marabibi ki.”
7 Nia ne, mulu ka fatu'u kamulu talamulu, ma mulu ka sasia na ru ne
God nia saea. Mulu ka uu ngasi 'usia sa Saetan, fua nia ka tafi fasi kamulu.
8 Mulu 'idu karangia mai God fua nia ka 'idu karangi kamulu laugo mai.
Mulu ka fafalua maurilamulu! Mulu ka lukasia ru ta'a 'oro ne kamulu
sasida ki! Nao mulu si manata ruarua ana rolae sulia God.
9 Mulu ka kwaimanatai ma mulu ka angi fafia ta'alae kamulu ki, sulia
nia nao si lea ne mulu ka ngwaela ma mulu ka eele.
10 Ma mulu ka marabibi 'i maana na 'Aofia fua nia kai fabaita kamulu.

Nao mulu si fata falia wane ne kera famamana

11 Wanefuta ki 'ae, mulu to fasia fata falilamulu kwailiu. Dia mulu fata
falia ta wane ne famamana laugo ana sa Christ, naoma mulu ka ngenge
nia, tama kamulu ngengea taki God ki. Ma ana kada mulu ngengea taki
ne ki, kamulu nao lau wane fua rolae sulia taki ki. Kamulu talamulu sasia
mulu ka dia lalau wane fua ketolana taki ki ne garo naoma ka 'o'olo. Ma
kada mulu sasi 'urinai, mulu si ro go sulia taki ki.
12 God kwatea taki ki, ma nia kai keto kia 'anida. Nia taifilia go ne bobola
fua famaurilana wane ma fua saungilana wane. 'Urinai nao 'oe si too ana
ta nikilalae fua ngengelana wanefuta 'oe ne famamana laugo.

Wane todaru ki nao kera si lafuda tala'ada

13 Tani wane amulu tala manata sulia ru ki laona manatalamulu ka fata
'uri, “Ta'ena naoma malakwasi, kalu kai leka na 'uria te fere baita. Ma
kalu kai to mai senai sulia te fangali, ne fua kalu kai sasia raoe kalu ki fua
todalana malefo 'oro ki.”
14 Aia, nau ku saea fua mulu, nao ta wane amulu si saitamana ta te ne
kai dao mai malakwasi. Sulia kulu dia ga 'akulu gwa salo 'ofodangi ne
sakatafa mai, ma wane ki kera ka ada to'ona, sui ka nao laugo 'ana.
15 Tala'ana ru mulu kai saea nia 'uri lalau, “Dia God alamatainia kulu ka
mauri tau kau, kulu kai sasia te ne kulu manata to'ona ki.”
16 Boroi ma mulu fabaita kamulu 'asiana, ma mulu ka tango kamulu
talamulu ga 'ana. Sasilana ru 'urinai ki ne nia garo 'asiana.

---

* **4:5** *Naoma* “Na mangoiru ru ne God nia alua ana kulu, nia too ana na kwaidorie ne ka nikila 'uria na dorilana na ru 'oro 'e'ete ki.”

17 Nia ne, ana kada ne ta wane saitamana ru lea ki fua sasilana, ma nao
nia si sasia go, na wane nai nia abulo ta'a na.

5

1 Ma kamulu wane ne mulu tooru ki, tala'ana fua mulu angi baita, ma
mulu ka omaee ana kada ne. Sulia na 'afitaie ne kai dao to'omulu nia baita
'asiana.
2 Sulia toorue kamulu ki kai fura. Ma maku kamulu ki, subu ki kai 'anida.
3 Ma na malefo kamulu ki kai fura tafau laugo. Aia, God kai ada to'ona
na tooru ne fura, ma nia kai kwae kamulu ana ere, sulia mulu takomainia
toorue kamulu ki ana maedangi 'isi ne ki.
4 Kamulu fafurongo lea! Mulu sukea wane ne kera rao laona oole
kamulu ki ma mulu nao si folida go. Kera guisasu ma kera ka gania 'Aofia
God fua ka keto kamulu. Ma God ne nia gwaungai fafia ru ki tafau, nia
rongoda.
5 Ana kada ne, mulu too 'asiana ana ru lea 'oro ki. Ma mulu too ana na
ru nai ki ma mulu eele 'asiana fainia. Boroi ma mulu dia na buluka ne
kera fakobua, fua ka bobola fuana maedangi ne kera kai saungia ana.
6 Ma mulu ketoa ma mulu ka saungia na wane 'o'olo ki, sui boroi 'ana
nao kera si tatae suali go fua mulu.

Mulu ka susute kada mulu nonifi

7 Wanefuta nau ki 'ae, mulu mabetau, kada mulu kwaimakwali fua
maedangi na 'Aofia kai dao mai. Mulu manata basi sulia kada ne wane
nia rao 'i laona oole, nia mabetau makwalia na ute ne ka 'aru basi, sui nia
ka fi kwaimakwali ana ngeda rulae.
8 Mulu ka mabetau laugo. Mulu ka uu ngasi go 'amulu, sulia maedangi
na 'Aofia fuana daolae mai nia karangi na.
9 Wanefuta ki 'ae, nao mulu si 'ugania ta wane amulu, fua ne God nao si
keto kamulu. Sulia God sasi akau na fua ketolana wane ki tafau.
10 Wanefuta ki 'ae, mulu manata basi sulia profet be 'i nao ki, be kera
fata ana satana God. Sui boroi 'ana wane ki kera ka fulia ru ta'a 'oro ki
'anida, kera susute aroaro ga 'ada. Ma kamulu boroi, mulu kai sasi laugo
di kera.
11 Kulu saitamana, kera eele sulia famamanalada nia ngado. Mulu
rongoa tafau na fatae be sulia sa Job. Na ru ta'a 'oro 'asiana ki be dao
to'ona, boroi ma nia famamana ga 'ana God. Ma 'i buri, God ka ada suli
nia, sulia God kwaimanatai ana wane ki, ma ka doria 'asiana 'adomilana
wane ki.
12 Wanefuta ki 'ae, ta ru baita fua mulu ka saitamana nia 'uri, nao mulu
si fata alafu 'uri, “Nia mamana mai 'i langi,” naoma, “Nia mamana mai
'i laona molagali ne.” Ma dia mulu saitamana ru ne nia mamana, mulu
ka fata go 'uri, “Iu nia mamana.” Ma dia mulu saitamana ru nai nao si
mamana, mulu ka fata laugo 'uri, “Nia nao si mamana.” Ma dia ka nao
mulu si rosulia na ru ne, God kai kwatea na kwaekwaee fua mulu.

Lafutainia God ma mulu ka fosia

13 Ma dia ta wane amulu too ana ta 'afitaie, nia foa. Ma dia ta wane ka
eele 'asiana, nia ka ngufia ngu ni tangolae fuana God.
14 Ma dia ta wane amulu 'e matai, nia ka gania wane fanaonao ki ana
fikute wane famamana fua kera ka foa fuana, ma kera ka ngwaingwaia
ana satana na 'Aofia.

15 Ma God kai gura na wane matai nai sulia kera foa fuana ma kera
ka famamana nia. God kai gura nia, ma na abulo ta'alae nia, God kai
manatalugea fasia na ru nai.
16 Nia ne, garoe kamulu ki, mulu ka fulangainia fua mulu kwailiu, ma
mulu ka foa fua mulu kwailiu fua mulu ka 'akwa lau.
Na wane 'o'olo, folae nia nikila ma ka mamana.
17 Na profet sa Elaeja, nia na wane ga 'ana laugo dia kulu. Ma kada be
nia foa nikila 'uria God fua ka susia na ute, na ute nao si 'aru sulia olu
fangali ma ono madame ki.
18 Ma 'i buri'ana, nia ka fosia lau God fua ne nia kwatea lau mai na ute,
ma na ute ka 'aru lau, ma ru ki tafau 'i fafona ano kera ka mauri, ma 'ai
ki ka fungu ana fufue ru ki.

Olitainia mai wane oli faburi ki siana God

19 Wanefuta ki 'ae, dia ta wane amulu leka garo fasia na famanatalae
mamana, nia lea 'asiana fua ta wane amulu ka olitainia mai.
20 Sulia kada mulu sasi 'urinai ana, kamulu kwai'adomi ana nai, fua ne
God kai famauria mangona fasia maee, ma ka manatalugea fasia ta'alae
'oro nia ki.

Na Etana Kekedee Fasia
Sa Pita

Sa Pita ta wane ana fafurongo be sa Jesus. Kulu saitamana sa Pita nia na fanaonao ana fikute wane famamana, ma nia ka to lau sulia kada tu'u 'i Rom.

Sa Pita kedea na buko ne fuana 'adomilana wane ki fua uu ngasilae, ma naofilana kada 'afitai ne dao to'oda ki, sulia kera wane famamana na. Nia doria manatalae kera ki ka dau ngasi ana Farongoe Lea sulia sa Jesus Christ. Sulia kera saitamana na ana falafala lea sa Jesus ki ne nia nonifi 'asiana, kera kai nonimabe fuana nonifie ana kada 'afitai ki, ma fuana uu ngasilae laugo. Kada 'afitai ne ki, ru baita 'asiana ki fuana ilitolana fitoe kera ki. Ma dia kera uu ngasi 'uri, God kai kwatea fuada na kwaiarae toto firi, ana kada sa Jesus Christ kai oli lau mai ana.

Ru talingai ki laona buko ne:

Maurie lea wane famamana ki *1:1–2:10*
Falafala wane famamana ki kada kera fagagaida *2:11–4:19*
Sa Pita fata fuana wane fanaonao ki *5:1-14*

1 Fasia sa Pita, na wane ni lifurongo sa Jesus Christ.

Nau ku kekede fua mulu wane ne God nia fili kamulu, ma mulu ka to dia wane kwaita laona molagali ne sulia na fere mamana kamulu nia 'i langi. Ma mulu ka takalo na laona lofaa 'i Pontus, Galesia, Kapadosia, Esia, ma 'i Bitinia.

2 'I nao 'ua mai, God na Maa nia fili kamulu sulia na kwaidorie nia, ma na Anoeru nia ka kwate kamulu wane nia ki ka abu fua ne mulu ka rosulia sa Jesus Christ, ma nia ka fafalu kamulu ana 'abuna.

Iu, nau ku fosia God fua kai ofe kamulu ma kai kwatea aroaroe fua mulu.

Manata ngado ne kulu kai too ana maurie firi

3 Kulu tangoa God na Maa 'Aofia kulu sa Jesus Christ, sulia na kwaimanataie baita God, nia ka kwatea na maurie falu fua kulu ana taelana sa Jesus Christ fasia na maee. 'Urinai kulu ka manata ngado ne kulu kai ngalia ru lea ki.

4 Kulu ka kwaimakwali ana ru lea ki ne God sasi akau ana fua wane nia ki. Nia ka konia ru nai ki fua mulu mai 'i langi, kula ne ru nai ki 'afitai kai fura, ma nao si ta'a, ma toto si funu.

5 Ma God ka folo 'usi kamulu ana nikilae baita nia sulia famamanae kamulu. God ka folo 'usi kamulu leleka ka dao ana maedangi 'isi. 'Urinai nia kai famauri kamulu, ka dia be nia 'idufa naia fuana sasilana fua mulu.

6 Mulu kai eele 'amulu sulia na ru ne sui boroi 'ana mulu ka kwaimanatai ana kada tu'u ne sulia na 'afitaie 'oro ki ne kamulu liu ana.

7 Na 'afitaie nai ki kai fatainia famamanae kamulu nia mamana. Na famamanae kamulu nia dia na gol ne kera alua laona ere fua 'akofilana fua kai falu. Ma na famamanae kamulu ne 'initoa liufia gol ru ne kai sui. Dia famamanae kamulu nia mamana, God kai fata lea amulu, ma ka fa'initoa kamulu, ma ka fuusi baita amulu ana maedangi sa Jesus Christ kai dao mai.

8 Kamulu wane ne mulu kwaimani ana 'Aofia, sui boroi 'ana nao kamulu si ada to'ona 'ua. Ma mulu ka famamana ana, sui boroi 'ana nao kamulu

si ada to'ona ana kada ne. Ma ana kada ne, mulu ka eele ana eelelae baita
ne nao ta fatae si bobola fuana fatae sulia.
9 Mulu ka eele 'urinai, sulia kamulu ngalia na maurie firi fuana
mangomulu. Ma na maurie firi nai na ne na kwaiarae ana suilana
famamanae kamulu.
10 Aia, ma na maurie firi ne profet ki kera nani ma kera ka doria kera
kai saitamana lea ana. Ma kera ka eta fata sulia na maurie firi nai 'i nao
ne God kwatea fua mulu.
11 Na Anoeru sa Jesus Christ ka to na ada, ma ka fatainia ne na Christ
kai nonifi suifatai nia ka fi 'initoa. Ma kera ka sasi 'uria daolae to'ona kada
'uta ne Christ kai dao mai, ma te ne kai fuli ana kada nia dao mai.
12 Ma God ka fatainia fuana profet nai ki ne ru nai ki nao si fuli 'ua
ana kada kera to laona molagali, boroi ma nia kai fuli burina, ana kada
ne kamulu to ana. Kera fata sulia ru ki ne kamulu rongoa ana kada tani
wane kera 'ainitalo ana na Farongoe Lea. Na Anoeru Abu ne God kwatea
mai fasia 'i langi, nia na ne ka kwatea na wane nai fua ne kera ka 'ainitalo
ana nikilalae nia. Ma 'ainsel ki boroi, kera doria kera ka saitamana lea
laugo ana sulia na maurie firi ne nia lea ka tasa.

Na tolae abu

13 Mulu adaada, ma mulu ka manata 'o'olo. Mulu ka manata ngado ana
kwaiofei ne God kai kwatea fua mulu ana kada sa Jesus Christ kai dao mai.
14 Mulu ka rosulia God, ma nao mulu si leka sulia na kwaidorie ne
kamulu too ana kada be kamulu si saitamana 'ua na Farongoe Lea.
15 Boroi ma, mulu ka abu fainia ru ki tafau ne mulu sasida, dia God fili
kamulu, nia abu.
16 Sulia laona Kekedee Abu God nia saea, “Mulu ka abu, sulia nau ku
abu.”
17 Ma kamulu saea God ana “Maa” ana kada mulu foa. Ma mulu ka
manata laugo to'ona ne nia kai ketoa wane ki tafau fuana ru ne kera sasida
ki, ma nao nia si efaefa ta wane. Nia ne, mulu ka fuusi baita ani nia ana
kada ne mulu to dia wane kwaita 'i laona molagali ne.
18 Sulia kamulu saitamana ka suina, God nia foli lau 'usi kamulu ana na
ru baita 'asiana, fua ne ka luge kamulu fasia abulolae ta'a ki fasia koko
kamulu ki. God ka foli 'usi kamulu ana na ru ne liufia silva naoma gol.
19 God nia foli 'usi kamulu ana na maelana sa Jesus Christ ne dia ta kale
sipsip ne lea tafau fuana afafue.
20 God ka fili nia na mai 'i nao ana saungailana na molagali. Ma ana kada
ne na, ana maedangi 'isi ki*, sa Jesus Christ dao na mai fua ka famauri
kamulu.
21 Ma sulia sa Jesus Christ, mulu ka famamana God ne nia taea fasia maee
ma ka fa'initoa, fua famamanae kamulu ma na fitoe kamulu ka ngasi ana
God.
22 Ma sulia ne kamulu rosulia na famanatalae mamana, ma mulu ka
fafalu kamulu talamulu na fasia abulolae ta'a kamulu ki, nia ne mulu ka
kwaimani mamana fua mulu kwailiu wane ne mulu famamana. Sulia
'urinai, mulu ka fangasia na kwaimanie fua mulu kwailiu.
23 Kamulu futa falu ana God ne nao si mae, nia ne na Maa kamulu. Ma
kamulu futa falu ana na fatalana God ne to tari ma nao si sui.
24 Sulia ne Kekedee Abu nia fata 'uri,

---

* **1:20** *maedangi 'isi ki:* Ada to'ona ana Diksonari

“Wane ki tafau go kera dia laue, ma kwangalae kera ka dia na takana 'ai kwasi.
Sulia na laue ka kuku, ma takana ka 'asida.
25 Boroi ma na fatalana God toto firi.”✡
Ma fatalana nai ne na Farongoe Lea ne kera 'ainitalo na ana fua mulu.

2

1 Aia, sulia mulu futa falu 'urinai, mulu ka to fasia abulolae ta'a ki tafau. Ma mulu ka to fasia na sukee, ma kwalabasalae, ma 'ugalae, ma fatae ta'a ki.
2 Mulu ka dia wele bibiu ki ne kera susu 'ua, ma kera ka doria 'asiana susulae ana kada ki tafau. 'Urinai laugo, nia lea fua mulu kai doria na fatalana God fua ne na famamanae kamulu ka bulao nikila ma God ka famauri kamulu.
3 Sulia kamulu saitamana lea na ana na 'Aofia nia sasi lea 'asiana fua mulu.

Kulu na fikute wane abu God

4 Iu, mulu kai leka mai siana sa Jesus, ne nia mauri firi. Sa Jesus nia dia ta fau mauri ni saungai lume be na wane saungai lume ki kera noni'ela ana, boroi ma nia na wane ne God filia ma nia ka lea ka tasa 'i maana.
5 Kamulu laugo dia fau mauri ki, ma mulu ka alamatainia God ka saungainia lume nia fai kamulu. Ma mulu ka dia na fataabu God ne mulu leka rao 'i laona lume abu nai, ma mulu ka fosi ana ru abu ki ne God nia doria. Mulu ka 'urinai, sulia sa Jesus Christ.
6 Sulia laona Kekedee Abu be God saea,
“Ada basi, nau filia ma nau alua te gwa fau laona fere 'i Sion.
Ma nia na ne fau talingai lea ne fangasia na lume.
Ma wane ne kera famamana nia, nao kera si 'eke ani nia.”✡
7 Ma na fau ne ka lea 'asiana fua kamulu wane famamana ki. Boroi ma fua sa ti ne nao kera si famamana, kera fatainia na Kekedee Abu be saea,
“Na fau be na wane saungai lume ki kera noni'ela ana, nia ne na fau ne talingai ka liufia na fau ki tafau ana 'odoe.”✡
8 Ma Kekedee Abu fata lau sulia fau be ka 'uri,
“Ma wane ki kera lakwadora, ma kera ka 'asida ana.”✡
Kera ka lakwadora ana sulia nao kera si famamana fatalana God, ma kera ka lakwadora sulia ne God naia ru nai kai fuli 'urinai fuada.
9 Boroi ma kamulu ne wane ne God fili kamulu na ki. Kamulu ne fataabu ana na 'Aofia ki. Ma mulu na ne fikute wane abu God. God fili kamulu 'uria 'ainitalolae ana raoe lea nia ki. Ma nia ka sae kamulu fasia na rorodoa 'uria 'i laona madakwalae lea nia.
10 Ana kada suina mai, mulu nao lau wane God ki. Boroi ma ana kada ne, kamulu ne wane nia ki na. Ma ana kada ne suina kau, nao mulu si saitamana kwaimanataie God, boroi ma ana kada ne, mulu ka ngalia na kwaimanataie nia.

Wane rao God ki

11 Wane kwaimani nau ki, ana kada mulu to 'ua laona molagali ne, mulu dia wane kwaita sulia na fere mamana kamulu, nia 'i langi. Ma sulia na ru nai, nau ku gani kamulu, mulu ka abulo fasia na kwaidorie ta'a ana noni. Sulia kwaidorie ta'a nai ki, kera firu fainia na maurie falu kamulu.

✡ **1:25** Aesaea 40:6-8 ✡ **2:6** Aesaea 28:16 ✡ **2:7** Psalm 118:22 ✡ **2:8** Aesaea 8:14-15

12 Na tolae kamulu ki kai lea tafau 'i safitana wanefuta kamulu ki ne kera
abu famamana. Boroi 'ana kera fai fafi kamulu ana abulo ta'alae, kera kai
ada to'ona raoe lea kamulu ki, ma kera kai tangoa God ana fa dangi nia
kai dao mai ana.
13 Ma sulia kamulu wane ana na 'Aofia ki, mulu kai rosulia taki ki fasia
wane baita ki laona molagali ne. Mulu kai rosulia taki ki fasia na kingi
baita 'i Rom,
14 ma wane gwaungai ne nia filida fuana kwatelana kwaiketoie fua sa ti
ne kera abulo ta'a, ma kera ka tangoa sa tifaida ne abulolae kera lea.
15 Sulia God nia doria mulu kai sasia ru lea ki fua mulu kai fanofoa na
fatae 'o'oni ana wane oewanea ki ne kera fata suali kamulu.
16 Mulu kai to dia wane kera to sakwadola ki. Boroi ma nao mulu si
kwaisae nia bobola fua ne mulu kai abulo ta'a sulia mulu to sakwadola.
Mulu kai to dia wane be rao fuana God.
17 Mulu kai fuusi baita ana wane ki tafau, ma mulu kai kwaimani ana
wane famamana ki, ma mulu kai fuusi baita ana God, ma mulu kai fuusi
baita ana kingi baita 'i Rom laugo.

Wane rao 'o'oni ki

18 Kamulu wane rao 'o'oni ki, mulu rosulia na fatalana wane baita
kamulu ki, ma mulu ka fabaitada. Mulu ka sasi 'urinai fuana wane ki
tafau ne gwaungai fafi kamulu, nao lau fuana sa ti ga 'ana ne kera kwaiofei
amulu, boroi ma fuana sa ti boroi 'ana ne kera siniulangai kamulu laugo.
19 Sulia God kai falea kamulu dia mulu dao to'ona nonifie sulia mulu
sasia na kwaidorie nia, ma nao lau sulia mulu sasia ta ru ta'a.
20 Kwaiarae te ne mulu kai ngalia, dia kera namusi kamulu fafia te ne
mulu sasia ka ta'a? Nao! Boroi ma dia mulu nonifi sulia ne mulu sasia ru
ne 'o'olo, God kai falea kamulu fafia.
21 Ma God ka sae kamulu 'uria nonifie 'urinai. Sulia sa Jesus Christ 'ana
talana ne nonifi fua ka famauri kamulu, ma 'urinai nia ka alua na fatailana
fua mulu ne mulu kai sasi sulia na falafala ne nia too ana.
22 Sa Jesus nao si fulia ta ru ne ta'a, ma nia nao si saea ta ru susuke.
23 Ma kada kera fata buri tolingai ana, nao nia si olisida ana ta fatae ta'a.
Ma kada nia ka nonifi, nao nia si famaulada go ana ta fatae. Nia ka fito go
ana God ne nia kwaiketoi ana 'o'oloe.
24 Ma sa Jesus Christ talana ka ngalia na abulo ta'alae kulu ki ana nonina
ana 'airarafolo, fua ne kulu kai fasia abulo ta'alae kulu ki, ma kulu kai to
ana falafala 'o'olo. Ma nia ka gura kulu ana na nonifie nia.
25 Ma ana kada be suina kau, kamulu dia na sipsip ne kera leka garo
fasia na wane ni folo kera. Boroi ma ana kada ne, mulu oli siana sa Jesus
Christ, na wane ne ada sulia na mangomulu, dia ta wane be ada sulia
sipsip nia ki.

3

'Afe ki

1 Mulu 'afe ki, mulu kai rosulia fatalana arai kamulu ki, fua dia tani
wane ada nao kera si famamana fatalana God, kera kai famamana ga 'ada
sulia na abulolae lea kamulu ki. Sui boroi 'ana nao mulu si fata 'ua fuada,
kera kai famamana,
2 sulia kera ada to'ona na abulolae kamulu ne 'o'olo ma mulu ka fuusi
baita ana God.

3 Aia, kamulu keni ki, nao mulu si sasi 'uria na kwangalae ana bulosilana
ifu mulu, naoma sengilana ru ngwasinasina ki, naoma ofilae ana maku lea
ki ne folilada baita 'asiana.
4 Boroi ma adalae to'omulu ka kwanga lalau ana falafala lea kamulu ki
ne leka mai fasia laona maurilamulu. Na falafala kamulu fuana gerelana
wane ki, ma fata aroaroe, sulia nia ne na abulolae God nia doria. Ma na
sasi lealae 'urinai, nia nao si ta'a ana kada mulu ngwaro na.
5 Sulia kada 'i nao, keni abu ne kera famamana God, kera kwate ma kera
ka ada kwanga ana rolae sulia na fatalana arai kera ki.
6 Ma ni Sera nia 'urinai. Nia rosulia sa Abraham, ma ka saea ana wane
baita nia. Ma kamulu laugo, dia mulu si alamatainia ta wane ka famau
kamulu fasia sasilana ru 'o'olo ki, mulu kai dia laugo ni Sera.

Arai ki

7 Ka 'urinai laugo fua mulu arai ki, mulu ka saitamana lea ana ne 'afe
kamulu ki kera ngwatautau ka liufi kamulu, 'urinai ne mulu ka to fainida,
ma mulu ka sasi lea fuada. Mulu ka fuusi baita ada, sulia God kwatea na
maurie falu fuada dia kamulu laugo. Mulu kai sasia ru lea nai fua ta ru si
tatae susia folae kamulu ki 'uria God.

Mulu kwaimani amulu kwailiu

8 Aia, nau ku too 'ua ana tani ru lau ne nau ku saea fua mulu. Nia lea
fuana manatamulu ka alua te ru. Mulu ka kwaimani fua mulu kwailiu dia
wanefuta, ma mulu ka kwaimani fua mulu kwailiu ma mulu ka marabibi.
9 Nao kamulu si talana ta'alae ana na ta'alae. Ma dia ta wane ka kwalangi
kamulu, nao mulu si talana ana kwaikwalangie. Boroi ma, mulu ka talana
lalau ana ganilana God fuana falealana. Mulu ka sasi 'urinai, sulia ana
kada God sae kamulu, nia eta fata ana ne nia kai falea kamulu.
10 Sulia na Kekedee Abu be saea,
“Sa ti boroi 'ana ne ka doria na maurilana laona molagali ne ka lea ma ka
eele, nia lea fuana nao nia si fata ta'a ma nao si suke.
11 Ma nia ka abulo fasia na sasilana ru ta'a ki, ma na abulolana ka lea.
Ma nia ka sasi nikila 'uria tolae ana aroaroe.
12 Sulia God kai ada sulia wane ne tolada 'o'olo ki, ma nia ka fafurongo
'uria folae kera ki.
Boroi ma wane ne abulolada ta'a ki, nia kai tatae sualida.”✡

Nonifie sulia na fuli rue 'o'olo

13 Nao ta wane si sasia ta te ne kai ta'a amulu, dia ne abulolae kamulu
nia lea ga 'ana.
14 Ma sui boroi 'ana dia mulu kai nonifi sulia kamulu sasia ru 'o'olo ki,
God kai falea kamulu. Nao mulu si mau ana ta wane, ma nao mulu si
manata 'abero.
15 Boroi ma mulu kai fuusi baita ana sa Jesus Christ sulia nia ne na 'Aofia
fafi maurilamulu. Ma mulu kai sasi akau ana kada ki tafau 'uria lulana sa
ti ne kai ledi 'uri amulu, “'Uta ne 'oe famamana sa Jesus?”
16 Ma kada kamulu fata sulia na famamanae kamulu, mulu kai fata
marabibi ga amulu, ma mulu kai fuusi baita laugo ada. Ma mulu kai to
fasia na abulolae ta'a, fua ne dia tani wane kera fata ta'a sulia na abulolae
lea kamulu na fafurongo sa Jesus Christ ki, kera kai 'eke sulia ru ne kera
saea ki.

✡ **3:12** Psalm 34:12-16

17 Dia na kwaidorie God ne mulu ka nonifi, nia ta lea ne mulu kai nonifi
sulia na abulolae lea kamulu, ka liufia dia mulu kai nonifi sulia abulolae
ta'a kamulu ki.
18 Sa Jesus Christ nia nonifi ma ka mae na 'uria lafutailana abulo ta'alae
ki tafau, ma nao si mae lau. Sui boroi 'ana nia na wane 'o'olo, nia ka mae
fua mulu na wane ne abulolamulu ta'a ki, fua ne nia ka talai kamulu siana
God. Ma kera ka saungia nonina sa Jesus Christ ana 'airarafolo, boroi ma
God nia famauri ana Anoeru Abu.
19 Ma fainia na nikilalae Anoeru Abu, Christ leka ka 'ainitalo fuana
anoeru ne kera beu ni kanie.
20 Anoeru nai ki kera wane ne mae 'ua na 'i nao, ana kada sa Noa
saungainia na baru baita. Kera si rosulia God. Boroi ma nia mabetau
fai kera leleka ka dao ana kada sa Noa nia fasuia na baru baita be. Kada
nia fasuia na baru nai, kwalu wane ki go ne kera leka laona ma na kafo
ka ngalida fasia kwaekwaee God.
21 Na kafo ne, nia dia fatailana ana siuabulae ne saitamana kai famauri
kamulu ana kada ne. Ma na siuabulae nai nao lau fuana fafalulana na
noni mulu ana na kafo, boroi ma siuabulae fatainia kamulu gania God
fua nia ka lafua ta'alae kamulu ki ma ka fafalua maurilamulu. Ma na
siuabulae nai ka famauri kamulu sulia na taelana sa Jesus Christ.
22 Sa Jesus ka oli na 'uria 'i langi, ma kada ne nia ka to na 'i bali 'o'olo
ana God, ma God ka alu nia ka gwaungai fafia na 'ainsel ki ma na anoeru
ta'a ki ma na anoeru ki tafau 'i langi.

4

Na maurie falu

1 Kamulu saitamana ne kada sa Jesus Christ nia to laona molagali, nia
nonifi. Ma sulia nia 'urinai, kamulu laugo mulu kai sasi akau fuana nonifie.
Sulia na wane ne nia nonifi 'urinai, nia nao si doria abulo ta'alae.
2 Nia ne, safali ana kada ne ka oli 'alaa, mulu kai aburongo ana kwaidorie
ta'a kamulu ki, boroi ma mulu kai ro lalau sulia na kwaidorie God.
3 Kada suina kau, abulolae kamulu ki dia wane baliburi ki. Ana kada
nai kamulu alamatainia na ana maurilamulu fuana oeelae, ma kwaidorie
ta'a ki, ma na ku bubulolae, ma fafanga ta'a ki. Ma God ka guisasu laugo
fua mulu sulia kamulu fosia nunuiru ki.
4 Ma ana kada ne, wane baliburi ki kera kwele, sulia nao mulu si 'ado
faida ana ru ta'a kera sasida ki. Nia ne, kera ka saea fatae ta'a ki suli
kamulu.
5 Boroi ma 'i buri'ana, kera kai fata fola ana maurilada fuana God. Ma
God ka sasi akau fua ketolana wane mauri ma wane ne kera mae ki.
6 Ma nia ne wane ki kera ka farongo ana na Farongoe Lea fuana wane
ne kera mae na ki. Ana kada kera mauri 'ua, wane baliburi ki ketoda,
boroi ma 'i kada nai na mangoda mauri fainia God.

Rao 'o'olo ana kwatee God ki

7 Kada fuana ru ki tafau ka funu, nia karangi na. Nia ne, mulu ka dau suli
kamulu talamulu, ma mulu ka adaada, fua mulu ka bobola fuana folae.
8 Na ru talingai ka tasa ana ru ki tafau ne mulu ka kwaimani mamana
fua mulu kwailiu, sulia dia ta wane nia kwaimani 'urinai, nia ngwaluda
fua nia ka manataluge ana sa ti ne fulia ta ru ta'a amulu.
9 Mulu ka kwalo kamulu kwailiu 'i laona lume kamulu ki, ma mulu ka
manata eele 'amulu kada mulu kwaloa wane ki.

10 God ka kwatea na kwatee 'e'ete ki fua mulu wane ne mulu famamana
sa Jesus Christ. Ma God ka doria ne te te wanea amulu, mulu ka
kwai'adomi amulu kwailiu ana na kwatee nai.
11 Ma sa ti boroi 'ana ne God kwatea saitamarue fuana 'ainitalolae, nia
kai 'ainitalo ana fatalana God. Ma sa ti boroi 'ana ne God ka kwatea
saitamarue fuana kwai'adomie, nia kai kwai'adomi ana nikilalae ne God
kwatea fuana, fua ne ana ru ki tafau ne mulu sasida, God kai ngalia
tangolae sulia sa Jesus Christ. Ma sa Jesus ka 'initoa ma ka to ana na
nikilalae toto firi. Iu, nia 'urinai.

Fito'ona God ana kada mulu ka nonifi

12 Wane kwaimani nau ki 'ae, nao mulu si kwele ana ilitoe ne mulu nonifi
ana. Sulia wane ne kera famamana sa Jesus Christ, kera liu laugo laona
'afitaie 'oro ki.
13 Nia lea fua mulu ka eele 'amulu sulia mulu 'ado fainia sa Jesus Christ
ana nonifie nia, fua mulu ka eele ka tasa ana kada sa Jesus Christ kai dao
mai ana 'initoe nia.
14 'Oilakie fua mulu dia kera fata fali kamulu sulia kamulu ne wane
fafurongo sa Jesus Christ ki, sulia nia fatainia na Anoeru Abu 'initoa God
ka to fai kamulu.
15 Dia ta wane amulu ka sauwanee, naoma nia ne wane beli, naoma ta
wane ne sasia kwalukaela ru ta'a 'e'ete ki, naoma ta wane be liu ga 'ana
'uria falilana ru tani wane, tama nia bobola fua nia ka nonifi.
16 Boroi ma dia mulu nonifi sulia kamulu famamana sa Jesus Christ, nao
kamulu si 'eke ana. Mulu kai tangoa lalau God, sulia kera sae kamulu ana
"Wane sa Christ ki."
17 Kada fuana safalilana na ketoie kai dao na mai. Ma God kai ketoa basi
wane nia ki eteta. Ma dia nia kai ketoa basi wane nia ki, nia kai fanikila
na kwaekwaee nia ana kada nia kai fasuia kwaekwaee nia ana wane ki
ne nao si famamana Farongoe Lea nia.
18 Sulia ne Kekedee Abu be fata sulia kada God kai ketoa wane ki ka 'uri,
"Dia nia 'afitai fuana wane 'o'olo ki kera ka mauri, nia 'afitai ka tasa na
fuana wane ta'a ne nao si famamana God."✡
19 Nia ne, dia mulu nonifi sulia na kwaidorie God fua mulu, mulu kai
alua na maurie kamulu laona 'abana God ne nia saungai kamulu, sulia nia
kai ada suli kamulu. Ma mulu kai inau ana sasilana ru lea ki.

5

Wane fanaonao ki

1 Aia, nau ku fata fua mulu wane fanaonao ki ana fikute wane
famamana. Nau ta wane fanaonao laugo, ma nau ku ada to'ona nonifilana
sa Jesus Christ ka sui, ma nau kai 'initoa fainia ana kada nia kai oli mai.
Nia ne, nau ku gani kamulu,
2 mulu kai ada lea sulia wane ne kera famamana ki. God nia aluda na
laona 'aba mulu. Mulu kai ada lea sulida dia ta wane ada sulia sipsip nia
ki. God doria mulu kai sasia na raoe nai sulia nonimabelae kamulu ki,
ma nao lau sulia mulu kwaisae ne God usungai kamulu fuana. Nia lea fua
mulu ka ada sulida sulia kamulu doria 'afilada, ma nao lau ne sulia kera
foli kamulu fuana.
3 Ma nao kamulu si sumainia wane ki ne God aluda laona 'aba mulu,
boroi ma mulu kai talaida fua kera kai leka suli kamulu 'uria sasilana
raoe lea ki.

✡ **4:18** Provebs 11:31

4 Ma dia kamulu ada sulida 'urinai, sa Jesus ne dia na wane gwaungai
ni ada sulia na sipsip, nia kai kwatea na kwaiarae 'initoa ne lea firi fua
mulu, ana kada nia kai oli mai.
5 Ma 'urinai laugo, kamulu na wele daraa ki, mulu kai rosulia wane baita
ki. Ma kamulu tafau ne mulu famamana, mulu kai marabibi fua mulu kai
kwai'adomi amulu kwailiu. Sulia na Kekedee Abu be saea,
"God ka tatae sualia wane ne kera fata tango kera talada ki, ma nia ka
ofea wane ne kera marabibi ki."✡
6 Nia ne, mulu ka marabibi ma mulu ka rosulia God ne nikila ka tasa,
fua nia kai fabaita kamulu ana kada ne nia 'olea.
7 Ma mulu ka alua manata 'aberolae kamulu ki tafau laona 'abana, sulia
nia ada suli kamulu.
8 Mulu ka adaada, sulia sa Saetan, na malimae kamulu, nia liu kwailiu
ga 'ana dia ta lion ne saitamana 'anilana wane ki. Sulia sa Saetan doria
'asiana falilamulu.
9 Mulu ka fanikila na famamanae kamulu, ma mulu ka noni'ela ana sa
Saetan, sulia kamulu saitamana ne wane famamana ki ana fere 'oro ki
laona molagali ne, kera nonifi laugo 'urinai dia kamulu.
10 Kada ne mulu nonifi tu'u go, boroi ma God ne nia kwaimani firi
amulu kai 'adomi kamulu. Nia kai fa'o'olosia maurilamulu ma ka fanikila
famamanae kamulu ma ka kwatea nikilalae fua mulu ka uu ngasi firi. God
nia rii 'uri kamulu fua 'adolae ana sa Christ laona nikilalae nia ne 'e baita
'asiana.
11 Ma nia ka to ana nikilalae baita ne toto firi! Iu, nia 'urinai.

Na fatalae 'isi ki

12 Sa Silas ne 'adomi nau fuana kedelana na kekedee kokoru ne. Nia
ne na wanefuta kulu, sulia nia famamana sa Jesus Christ. Ma nau ku
saitamana ne raoe sa Silas, nia lea tafau. Nau ku kwatea na kekedee ne
fua mulu fuana radulamulu ma fatae sulia na kwaiofeie mamana God.
Aia, mulu kai uu ngasi laona kwaimanie nai.
13 Ma wane ne kera famamana laona fere 'i Babilon, kera kwatea fata
lealae kera fua mulu. God ne fili kera, dia laugo nia fili kamulu. Ma sa
Mak ka kwatea laugo kau fata lealae nia ki fua mulu. Nia dia na wele
mamana nau.
14 Ma ana kada mulu ada to'ona kamulu kwailiu, mulu kai fatainia na
kwaimanie kamulu fua mulu kwailiu.
Nau ku fo fua kamulu tafau wane sa Jesus Christ ki, mulu kai to ana
aroaroe.

✡ **5:5** Provebs 3:34

Na Ruana Kekedee Fasia
Sa Pita

Na ru baita ne sa Pita nia manata 'abero 'asiana ana ne fuana wane famamana kera ka susia raolana famanatalae garo ki. Nia saea fuada kera kai dau ngasi ana fatae sulia God ma sa Jesus Christ. Fatae mamana ne nia safali mai ana wane ne kera tala ada to'ona sa Jesus, ma kera ka rongoa famanatalae nia.

Ta te famanatalae garo ne sa Pita manata 'abero ana, na fatae nai 'uri, kera saea sa Christ nao si oli mai. Sa Pita fata 'uri, sa Christ nao si oli mai 'ua, sulia God nia doria nao ta wane si funu. God doria wane ki tafau kera kai fasia falafala ana ta'alae, ma kera ka oli basi mai siana.

Na ru talingai ki laona buko ne:

God nia fili kulu fua lekalae sulia falafala nia ki *1:1-21*
Famanatalae garo ki *2:1-22*
Olilana mai sa Christ *3:1-18*

1 Nau sa Simon Pita, na wane rao ma na wane ni lifurongo sa Jesus
Christ, nau ku kekede fua mulu. Sa Jesus Christ nia na God kulu ma nia
ka famauri kulu. Ana na 'o'oloe nia, nia kwate kamulu ka famamana, dia
laugo ne nia sasia amalu.
2 Nau ku foa fua God kai kwaiofei amulu ma ka kwatea aroaroe mamana
fua mulu sulia mulu saitamana God ma na 'Aofia kulu sa Jesus.

Riilae ma na filifililae God

3 Kulu to ana ru ki tafau ne kulu bobo 'urida fuana tolae ne leka sulia
falafala God ki. Ru nai ki tafau God ne kwatea ana nikilalana. God ne nia
tasa 'asiana, ma ka lea ma sulia kulu saitamana lea ana, nia riisi kulu fua
ne kulu ka to ana lealae nia.
4 'Urinai God ka kwatea ru lea 'asiana ki fua kulu ne nia eta fata ana,
fua ne falafala kamulu ki ka lea dia falafala nia, ma mulu kai saitamana
uulae 'usia kwaidorie ta'a ki ana molagali ne saitamana falilamulu.
5 Ma sulia God kwatea ru ki tafau fua mulu 'urinai, mulu ka sasi ngangata
fua na famamanae kamulu ka ngasi. Ma mulu ka sasia laugo ru ne ki:
mulu ka abulo 'o'olo, ma mulu ka malingainia God,
6 ma mulu ka dau sulia malutana maurie kamulu talamulu, ma mulu ka
lalifu laona kada ana 'afitailae, ma mulu kai leka sulia falafala God ki
7 fainia na kwaimanie ma na kwaiofeie kamulu fua mulu kwailiu.
8 Ma dia na falafala wane nai ki ka baita laona maurilamulu, ka 'urinai
mulu ka bobola fua sasilana ru lea 'oro ki sulia na saitamarue kamulu ana
'Aofia kulu sa Jesus Christ.
9 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si to ana falafala wane ne ki, nia dia ta wane
maa rodo, sulia nia manata buro ana ne God manataluge na ana ta'alae
nia ki.
10 Nia ne, wanefuta nau ki 'ae, mulu kai sasi ngangata fua ka fatainia ne
God nia fili kamulu, ma ka sae kamulu ana wane nia ki. Sasilae 'urinai ne
nao kamulu si lakwadora ma mulu ka 'asi kamulu,
11 ma God kai kwalo kamulu laona 'Initoe na 'Aofia kulu sa Jesus Christ
ne famauri kulu. Ma na 'initoe nai toto nao si sui.

12 Sui boroi 'ana kamulu ka saitamana tafau ru ne ki, ma kamulu ka
famamana na ana famanatalae mamana ne mulu rongoa na, nia lea fua
nau ku famanata kamulu lau ana kada 'oro ki.
13 Sulia ana kada nau ku mauri 'ua laona molagali ne, nau fia ne nia lea
fua nau ku saea lau ru ne ki fua mulu fua nao mulu si manata buro ana.
14 Sulia nau ku saitamana nao si tau nau ku mae, dia na 'Aofia sa Jesus
Christ ka sae madakwa na ana fuaku.
15 Ma sulia ka 'urinai, nau ku rao nikila fua nao mulu si manata buro
ana te ki ne nau ku famanata kamulu ana, 'i buri'ana ne nau ku mae.

Sa Pita ada to'ona raralana sa Jesus na Christ

16 Aia, ma ru ne kalu famanata ana sulia na daolana mai na 'Aofia kulu
sa Jesus Christ ana nikilalae baita, nia nao lau na 'ainimae tani wane kera
boa ga 'ada ki. Sulia kalu talamalu kalu ada to'ona na 'initoe ma raralana.
17 Sulia kalu to fainia 'ua na mai ana kada God na Maa nia kwatea na
gwaungaie ma na 'initoe fuana. Ma kalu ka rongoa lingena God nikila ka
tasa nia fata 'uri fuana, “Na wele nau ne, ne nau ku kwaimani 'asiana ana,
ma nau ku eele fainia.”
18 Kalu talamalu kalu ka rongoa lingena God fasia 'i langi, ana kada kalu
to fainia sa Jesus 'i gwauna fa uo abu be.✡
19 Ma sulia ru nai, kalu ka famamana ngasi na ne na fatalana profet ki
sulia sa Christ nia mamana. Ma nia lea fuana mulu kai famamana laugo
ana. Sulia na fatalana profet nai ki, nia dia na fa kwesu ne kwesu laona
rodo, leleka ka dao ana maedangi sa Christ kai dao fatai ma ngwasinasinae
nia ka kwesu laona manatalamulu.
20 Ma na ru baita ka tasa 'asiana ne: Kamulu kai malingainia ne nao ta
ru na profet ki kekede sulia laona Kekedee Abu ta fatae ne fuli go mai ada
talada,
21 naoma sulia ne kera doria kera kai fata sulia. Sulia fatae profet ki nao
lau fasia manatana wane ga 'ana, boroi ma nia leka mai fasia God. Sulia
na Anoeru Abu ne nia talaia profet ki 'ua na mai 'i nao fua kera ka farongo
ana fatalana God.

2

Wane famanata susuke ki

1 Ana kada 'ua na mai 'i Israel, tani wane susuke kera dao mai, ma kera
ka saea kera ne profet God ki. Ma ka 'urinai laugo, tani wane kera kai dao
mai, ma kera kai famanata kamulu ana sukee ki. Ma famanatalae kera ki
kai falia famamanae tani wane ki. Ma kera kai famanata laugo ana ne sa
Jesus, na wane ne mae fuana famaurilada, nao lau na 'Aofia mamana. Ma
sulia ru nai ki, 'ali'ali go God kai kwatea na kwaekwaee fuada.
2 Sui ka 'urinai boroi 'ana, wane 'oro ki kera kai leka sulia abulo ta'alae
kera ki. Ma sulia te ki ne kera sasida ka ta'a, tani wane kera kai fata falia
na famanatalae mamana ne.
3 Ma wane famanata susuke nai ki, kera kai ngalia malefo ana fatae
susuke kera ki ne kera suke kamulu 'anida. Kera kai sasi 'urinai, sulia
kera ogalulumi. Aia, tau na mai God ka ada to'ona te ki ne kera sasida, ma
nia ka sasi akau fuana ketolada fainia na falilada.
4 Sulia na 'ainsel ki 'ua na mai ne kera abulo ta'a, ma God ka kwatea
kwaekwaee fuada, ma ka aluda laona kula ni kwaekwaee, ma ka kani

✡ **1:18** Matiu 17:1-5; Mak 9:2-7; Luk 9:28-35

fafida ana seni, ma kera ka to ga 'ada 'ua 'i senai laona rorodoe. Kera
kwaimakwali ana maedangi ana ketoie.
5 Ka 'urinai laugo fuana wane ki laona molagali be kera to 'ua na mai,
sulia ne abulolae kera ki ta'a 'asiana ma nao kera si rosulia God. God ka
saungida ana kafo baita 'asiana. Te taifilia sa Noa go ne God famauria
fainia fiu wane ki laugo. God ka famauri kera, sulia sa Noa famanata sulia
abulolae ne 'o'olo.
6 Iu, ma God ka kwatea laugo na kwaekwaee fuana wane 'i Sodom ma
'i Gomora ki. Nia saungi kera ana ere, fua ne ka fatainia fuana wane ki
tafau te ne kai fuli fuana wane ne kera aburongo ani nia ki.
7 Boroi ma God famauria sa Lot, sulia sa Lot nia na wane 'o'olo, ma nia
si doria na abulolae ta'a ana wane ne kera aburongo ana taki God ki.
8 Ma sa Lot ne nia 'o'olo, nia to fainida, ma ka ada to'oda, ma ka rongo
kera sulia maedangi ki, ma na manatana ka manata ruarua 'asiana sulia
na abulo ta'alada.
9 Nia ne, na 'Aofia saitamana 'adomilana wane ne kera famamana nia
ki, fua ne na 'afitaie ki nao si falida. Ma nia saitamana ka kwatea laugo na
kwaekwaee fuana wane ta'a ki, leleka ka dao ana maedangi fuana ketoie
mamana.
10 Ma nia ka kwatea na kwaekwaee baita ka tasa fuana wane ne kera
rosulia kwaidorie ta'a kera ki ana nonida, ma kera ka noni'ela ana na
gwaungaie God.

Ma wane ki ne nau ku fata sulida ne kera famanata ana sukee ki, kera
fata naunau ma kera ka fata nonira'a 'asiana. Ma nao kera si manata baita
go ana anoeru 'initoa ki 'i langi, ma kera ka inau ana fata buri tolingailae
laugo ada.
11 Aia, ma 'ainsel ki boroi, ne kera to ana nikilalae baita liufia na
famanata susuke nai ki, nao kera si fata falia go na anoeru 'initoa ki 'i
langi ana fatae ta'a 'urinai ki 'i naona na 'Aofia.
12 Ma famanata susuke ne ki nao kera si manata sulia te ki ne kera sasida.
'Urinai, kera ka dia ru mauri kwasi ki ne kera bobola fuana daulada ma
saungilada. Sulia ne wane nai ki, kera ka fata ta'a sulia ru ne nao kera si
saitamana ki. 'Urinai, God kai saungida dia ru mauri kwasi ki.
13 Ma sulia na nonifie ne kera sasia ana wane, God kai duua laugo ana
nonifie. Na famanatalae susuke ne ki, kera ka fanga baita 'asiana, ma kera
ka ku, ma nao kera si dau sulia maurilada fuana fangalae sulia maedangi
ki. Kamulu ne, mulu ka 'eke 'asiana kada kera fanga fai kamulu laona
okue kamulu ki, sulia na abulolada ta'a 'asiana, ma kera saitamana kera
ka suke ana kada ki tafau.
14 Ma kada kera ada to'ona na keni, kera ka doria oeelae. Nao kera si
mamalo fasia abulo ta'alae. Ma kera ka talaia wane ne famamanae kera
ki ngwatautau ana abulo ta'alae. Ma kera ka doria 'asiana ogalulumie. Ma
sulia ru nai ki, God kai kwatea kwaekwaee fuada.
15 Kera leka 'e'ete fasia na taale 'o'olo, ma kera ka leka 'ada sulia falafala
ta'a sa Balaam*, na wele sa Beor. Sa Balaam✡ doria 'asiana na malefo ne
nia kai ngalia ana sasilana ru ta'a ki.
16 Nia ne God ka kwatea na dongki nia ka fata balufia ana lingeru dia
wane. Ma kada sa Balaam na profet rongoa ne dongki nia fata 'urinai, nia
ka fasia oewanealae nia ki.

---

* **2:15** *Balaam:* Ada to'ona ana Diksonari ✡ **2:15** Nambas 22:1-41

17 Aia, ma wane susuke ki, kera dia ga 'ada ta maebusu be nao ta kafo
laona ma ka lalanga. Ma kera ka dia laugo na gwa salo ana ute be na
sasaule saulia fua na ute nao si 'aru. Nia ne God ka sasi akau ana beu ni
kanie rorodoa fuada.
18 Kera tangoda talada ma fatalada ka oewanea ga 'ana. Ma tani wane
ne kera kari abulo ka sui, ma kera ka safali kera ka talana abulolae kera
ki, ma nao si abulo ta'a fainia wane ne kera garo ki. Ma wane famanata
susuke ki, kera fagaroa lau wane nai ki ana kwaidorie ta'a ki ana nonida.
19 Sulia wane famanata nai ki, kera fata 'uri fuada, “Kalu fata alangai
fua mulu ne mulu kai aluge fua ne mulu kai sasia 'amulu ta ru boroi 'ana
ne kamulu doria sasilana ki.” Boroi ma wane famanata nai ki talada nao
kera si aluge. Kera dia wane rao 'o'oni fuana falafala ta'a kera ki ne falida.
Sulia kwaidorie ta'a kera ki gwaungai fafida, ma kera nao si sui fasia fuli
ru garoe.
20 'I nao wane famanata susuke nai ki kera saitamana na 'Aofia kulu sa
Jesus Christ ne famauri kulu, ma kera ka kari abulo fasia ta'alae ki laona
molagali ne saitamana falida. Boroi ma kera ka oli lau 'uria sasilana ta'alae
kera ki be kera sasida mai 'i nao, fua ne ta'alae ki ka gwaungai fafida. Ma
kada nai kera ta'a ka liufia na kada be kera si saitamana 'ua sa Jesus Christ.
21 Ta lea 'ana fuada dia nao kera si dao to'ona na taale 'uria 'o'oloe. Ma
nia ka ta'a 'asiana fuada ne kera dao lau to'ona taale 'uria 'o'oloe, ma kera
ka abulo lau fasia. Ma nao kera si rosulia famanatalae God kwatea na
fuada.
22 Kera ka fatainia mamana na fatae be 'uri ki, “Na kui oli ka 'ania laugo
te ne nia moatainia.” Ma ta fatae lau ka 'uri, “Boso ne kera siufia nonina
ka suina, oli ka kakano lau laona mamako.”

3

Olilana mai na 'Aofia

1 Kwaimani lea nau ki 'ae, ruana kada ne nau ku kekede na fua mulu
ne. Sulia te ne nau ku kedea lau kau kekedee ne fua mulu sulia nau ku
doria famanata olilae amulu 'uria ru nai ki, fasi kamulu ka manata garo.
2 Nau ku doria mulu kai manata to'ona fatae ne profet abu ki be 'i nao
mai, fainia famanatalae na 'Aofia kulu ne famauri kulu. Wane ni lifurongo
ki ne kera fata 'ainitalo ana fua mulu, kera ne saea na famanatalae ne fua
mulu.
3 Iu, na ru baita ne nau ku doria mulu kai saitamana ana maedangi 'isi
ki be tani wane kera kai leka mai, ma kwaidorie ta'a kera ki ana noni be
talai kera. Ma kera kai fata 'onionga 'uri amulu,
4 “Na Christ be nia na 'i fai? Sulia nia eta fata nia kai oli lau mai laona
molagali ne, boroi ma nao nia si dao 'ua. Wane fanaonao eteta kulu ki kera
mae na. Ma leleka ka dao ana kada ne, nao ta ru si tatala go, safali mai
ana safalilana molagali leka ka dao 'i ta'ena, ru ki tafau bobola ga 'ada.”
5 Aia, wane ne kera fata 'urinai ki, kera doria kera ka manata buro ana ne
God saungainia 'i langi fainia na molagali go ana fatalana. Nia saungainia
na molagali ana na kafo, ma nia ka kwatea na molagali ka ru mai fasia na
kafo.
6 Ma ana kafo laugo, God ka falia na molagali ne 'i nao.
7 Aia, ma ana fatalana God laugo, nia ka sasia na molagali ne ka to fainia
lalifue makwalia kada nia kai fafunuia ana ere. Ana maedangi nai, God
kai ketoa wane ne nao si famamana ki, ma ka saungida.

8 Aia, kwaimani lea nau ki 'ae, nao mulu si manata buro ana fatae be
'uri, te fa dangi dia te to'oni fangali ki 'i maana God, ma te to'oni fangali
ki dia laugo te fa dangi 'i maana God.
9 Nia ne na 'Aofia nao si dole 'asiana go fuana fatai mamanalae ana
fatalana sulia olilana mai, sui boroi 'ana tani wane kera kwaisae ne nia ka
dole 'ana. Boroi ma na 'Aofia nia mabetau 'asiana fai kamulu. Nia nao si
doria ta wane kai funu. Boroi ma nia doria 'asiana wane ki tafau kera kai
kari abulo fasia ta'alae kera ki.
10 Ma maedangi ne na 'Aofia kai oli mai, nia kai dao mai dia ta wane
beli, sulia wane ki kera kai tona. Ma ana maedangi nai, kera kai rongoa
na lingeru baita, ma na mamanga kai sui. God kai sungia ru ki tafau
laona mamanga ana ere. Ma na molagali ma ru ki tafau go 'i laona, nia
kai naoana.
11 Ma sulia God kai fafunuia ru nai ki 'urinai, mulu ka manata lea sulia
falafala kamulu ki. Na abulolae kamulu ka 'o'olo, ma mulu ka rosulia
kwaidorie God ki.
12 Ma mulu ka kwaimakwali ana maedangi ne God kai keto mai, ma
mulu ka sasi fua sae maedangi ne kai dao 'ali'ali mai. Ana maedangi nai,
God kai sungia na mamanga ma ru ki tafau 'i laona ana ere.
13 Aia, ma kulu adaada makwalia na molagali falu ma 'i langi falu ne
God ka eta fata ana fua kulu. Ma wane ki tafau 'i senai, kera kai rosulia
God.
14 Iu, kwaimani nau ki 'ae, kada mulu kai kwaimakwali 'ua ga amulu
makwalia maedangi nai, mulu kai sasi ngangata 'uria fa'o'olosilana
abulolae kamulu, fua God nao si keto kamulu fafia ta ru, ma kamulu ka to
kwaimani fainia.
15 Nao kamulu si manata buro ana sulia te ne na 'Aofia ka mabetau fai
kamulu, sulia nia doria fua ne mulu kai kari abulo fua nia kai famauri
kamulu. Aia, sulia ru nai laugo be wanefuta kulu sa Paul nia kekede fua
mulu sulia. God ne kwatea liotoe fua sa Paul fua nia ka kekede 'urinai.
16 Ana kekedee sa Paul ki tafau, nia famanata sulia ru nai ki. Tani ru ne
sa Paul famanata ana ki, nia 'afitai fua saitamanalana. Ma wane ne nao
kera si saitamaru ma famamanae kera ki nao si ngasi, kera ka talana ru
sa Paul saea ki, ma kera ka famanata ana na sukee sulia, dia laugo be kera
sasia ana tani bali ana Kekedee Abu. Ma sulia kera sasi 'urinai, God kai
kwatea na kwaekwaee fuada.
17 Iu kwaimani nau ki 'ae, kamulu saitamana tafau na ru ne ki. Nia ne,
mulu kai adaada, fasi mulu ka fi famamana sukee ne wane ta'a ki kera
famanata ana, ma famamanae kamulu ki ka 'asia.
18 Ma mulu ka fanikila fitoe kamulu ki ana ngalilana kwaiofeie na 'Aofia
kulu sa Jesus Christ ne famauri kulu, fua mulu ka saitamana lea ana. Kulu
ka tangoa ana kada ne ma ka toto firi! Iu, nia 'urinai.

Na Etana Kekedee Fasia
Sa Jon

Na lifurongo sa Jon na ne kedea buko ne. Nia ta te wane ana akwala ma ro fafurongo be sa Jesus ki, ma nia be kedea laugo Farongoe Lea sa Jon. Laona kekedee ne, nia saea fuana wane famamana ki kera kai uu ngasi ana falafala God ki, ma kera ka madafia famanatalae susuke ki. Ana kada nai, tani wane susuke kera saea sa Jesus nao si koso mai ana noni wane mamana. Sa Jon doria wane famamana ki fua lekalae burina famanatalae sa Jesus Christ be lifurongo ki fata na mai sulia. Na lifurongo be ki, kera ada to'ona na sa Jesus kada nia to. Ma kera ka bobola fuana famanatalae sulia.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Sa Jesus Christ ne na Fatae ana Maurie *1:1-10*
Na fatae totongai sulia na kwaimanie *2:1-17*
Na Malimae sa Jesus Christ *2:18-29*
Kwaimanie fua mulu kwailiu *3:1-24*
Na wane famanata susuke ki *4:1-6*
God fatainia na taale fua kulu ka kwaimani 'akulu kwailiu *4:7-21*
Na fitoe kulu ana sa Jesus liufia na molagali *5:1-21*

Sa Jesus Christ ne na Fatae ana Maurie

1 Nau ku kekede kau fua mulu sulia na Fatae ana maurie. Ma nia to
'ua na mai ana safalilana molagali. Boroi ma kada ne, kalu lifurongo ki
rongoa na, ma kalu ka ada to'ona na ana maamalu. Ma kalu ka samo na
to'ona ana 'abamalu.
2 Na Maurie mamana ne ka alua na wane, ma kalu ka ada to'ona na. Nia
ne kalu ka fata sulia, ma kalu ka farongo kamulu sulia na Maurie firi ne
nia to fainia God na Maa. Ma God ka fatainia na Maurie mamana ne fua
malu.
3 Kalu ada to'ona ma kalu ka rongoa na Christ ne na Fatae ana Maurie
mamana nai, ma kalu ka farongo laugo ana fua mulu, fua ne mulu kai
'ado fai kalu laona maurie ne kalu to ana fainia na Maa ma sa Jesus Christ
na Wele nia.
4 Ma kalu kedea na ru ne ki fua mulu fua na eelelae kulu kai to firi.

Tolae laona madakwalae

5 Ma na farongoe ne kalu rongoa fasia na Wele God ma kalu ka saea fua
mulu ne 'uri: God na madakwalae sulia nia lea ka tasa 'asiana, ma ka nao
ta maerodo ana.
6 Ma dia kulu saea ne kulu 'ado na fainia God, ma kulu ka to 'ua ga 'akulu
laona maerodo, kulu suke 'asiana ana fatalaka, ma falafala kulu ki nao si
to sulia mamanae.
7 Boroi ma dia kulu to laona madakwalae, dia God ne nia to laona
madakwalae, 'urinai kulu 'ado fai kulu kwailiu, ma na maelana sa Jesus,
na Wele nia, ka fafalu kia fasia ta'alae ki tafau.
8 Ma dia kulu saea nao kulu si fulia go ta garoe, kulu suke kulu tala kulu.
Dia kulu fata 'urinai, tama nao kulu si saitamana go na mamanae God.
9 Boroi ma dia kulu fulangainia na garoe kia ki fuana God, nia kai
manatalugea garoe kia ki, ma ka fafalu kia fasia na ta'alae ki tafau, sulia

nia kai famamana na eta fata nia fua sasilana na ru nai, ma nia ka sasia
na ru 'o'olo.
10 Ma dia kulu saea nao kulu si fulia go ta garoe, tama kulu saea God na
wane susuke go ana, ma na fatalana God ka nao si to go laona maurilaka.

2

Christ nia lafua na ta'alae kia ki

1 Wele nau ki 'ae, nau ku kedea ru ne ki fua mulu, fua ne mulu kai to
fasia abulo ta'alae. Boroi ma dia ta wane ka abulo ta'a, sa Jesus Christ
saitamana 'adomi nia. Sulia nia ne wane 'o'olo, nia saitamana ka gania
Maa kia fua 'adomi lakulu.
2 Ma sa Jesus Christ na ne afafue fua lafulana ta'alae kia ki. Ma nao lau
ta'alae kia ki taifilia go, boroi ma ta'alae wane ki tafau.
3 Ma dia kulu rosulia fata totongaie God ki, kulu ka saitamana mamana
ana ne kulu saitamana God.
4 Ma na wane ne saea nia saitamana God, boroi ma nao nia si rosulia
go na fata totongaie nia ki, na wane nai nia suke 'asiana, ma nao nia si
saitamana go mamanae God.
5 Sui boroi 'ana sa ti ne ka rosulia fatalana God, nia na wane ne kwaimani
mamana ana God. Ma ru ne fatainia ne kulu 'ado fainia God nia 'uri:
6 Sa ti ne saea nia 'ado fainia God, nia kai sasi sulia na falafala sa Jesus
Christ.

Na fatae totongai sulia na kwaimanie

7 Wane kwaimani nau ki 'ae, na fatae totongai ne nau ku kedea kau fua
mulu, nao lau ta ru falu, boroi ma na fatae totongai 'ua be mulu saitamana
'ua na mai, ana safalilana kada mulu famamana. Ma na fatae totongai nai
na ne farongoe be mulu rongoa ka suina, ne mulu kai kwaimani amulu
kwailiu.
8 Ma na fatae totongai nai ne nau ku kedea kau fua mulu ne falu laugo,
sulia maurie sa Christ ma na maurie kamulu ne fatainia na mamanae ana
fatae totongai nai, sulia na maerodo karangi suina, ma na madakwalae
mamana ka tala na laona maurilamulu.
9 Ma sa ti ne ka saea nia to laona madakwalae God, boroi ma nia malimae
ana wanefuta nia, nia to ga 'ana 'ua laona maerodo.
10 Ma sa ti boroi 'ana ne kwaimani ana wanefuta nia, nia to laona
madakwalae God. Ma nao ta ru laona maurilana saitamana sasia nia ka
fulia ta ru garo.
11 Ma sa ti ne nia malimae ana wanefuta nia, nia to 'ua laona maerodo.
Ma nia ka leka laona maerodo, ma nao nia si saitamana na kula ne nia
leka 'uria, sulia na maerodo farodoa na maana.

Nao mulu si doria ru ta'a ki laona molagali ne

12-14 Wele nau ki 'ae, nau ku kekede fua mulu, sulia God nia manatalugea
na ta'alae kamulu ki sulia sa Christ, ma kamulu saitamana God na Maa.
Ma nau ku kekede fua mulu na maa ki, sulia ne mulu saitamana sa Christ
ne nia to 'ua na mai ana safalilana molagali. Ma nau ku kekede fua mulu
wane fi baita ki, sulia mulu nikila, ma na fatalana God ka to amulu, ma
mulu ka liufia na ana sa Saetan ne ta'a.
15 Nia ne nau ku saea fua mulu, nao mulu si kwaimani ana falafala ta'a
ki ana maurie ne ma ru ta'a ki laona molagali. Dia mulu kwaimani ana
molagali, nao mulu si kwaimani ana God na Maa.

16 Na kwaidorie fuana ru ta'a ki, ma ru ne wane ki kera ada to'ona ma
kera ka doria, ma toorue ne wane ki manatada lafuda fainia, ma ru ta'a ki
tafau laona molagali, nao ta ru ada si leka go mai fasia na Maa. Kera leka
tafau go mai fasia na molagali.
17 Boroi ma na molagali ma ru laona ki tafau ne wane ki kera doria kai
funu. Boroi ma sa ti ne sasi sulia na kwaidorie God, nia kai too ana maurie
firi.

Na Malimae sa Jesus Christ

18 Wele nau ki 'ae, suilana molagali nia karangi na! Ma mulu rongoa
tafau na be na Malimae sa Jesus Christ kai dao mai. Ma ana kada ne,
malimae 'oro nia ki kera dao na. Nia ne, kulu ka saitamana ne suilana
molagali nia karangi ka dao na.
19 Malimae nai ki kera leka na fasi kulu, sulia nao kera si mamana go
laona fikute wane famamana kulu. Ma dia kera to laona fikute wane
famamana kulu, kera 'ado ga 'ada 'ua fai kulu. Boroi ma, kera leka na
fasi kulu 'urinai, nia fatainia ne kera tafau nao lau wane mamana ki ana
fikute wane kulu.
20 Boroi ma fua mulu, sa Christ na wane abu nia kwatea na Anoeru Abu,
fua ne kamulu tafau go mulu kai saitamana na mamanae.
21 Nau ku kekede fua mulu, nao lau sulia ne mulu ulafusia na mamanae.
Nau ku kekede fua mulu, sulia mulu saitamana na mamanae, ma mulu ka
saitamana laugo ne nao ta sukee si leka mai fasia na mamanae.
22 'Uri ma sa ti ne na wane susuke? Ta wane boroi 'ana ne saea sa Jesus
nao lau wane famauri ne God filia. Na wane 'urinai, nia ne na malimae
sa Jesus Christ, sulia nia noni'ela ana God na Maa ma na Wele nia.
23 Ma wane ki tafau ne kera noni'ela ana na Wele, kera noni'ela laugo
ana na Maa. Boroi ma wane ki tafau ne kera saea kera famamana na Wele,
kera 'ado laugo fainia na Maa.
24 Mulu konia laona manatamulu na farongoe ne mulu rongoa 'ua na
mai. Ma dia mulu konia na farongoe nai, mulu kai 'ado fainia na Wele ma
na Maa sulia dangi ki.
25 'Urinai kulu ka too ana na maurie firi ne sa Christ eta fata ana fuana
kwatelana fuaka.
26 Nau ku kedea kau na ru ne ki fua mulu, fua mulu kai madafia na
wane ne kera sasi 'uria suke lamulu ki.
27 Boroi ma fua mulu, sa Christ nia kwatea na Anoeru Abu. Nao mulu
si nani na 'uria ta wane ne kai famanata lau amulu, sulia na Anoeru Abu
to na fai kamulu. Ma na Anoeru Abu ne sa Christ kwate fua mulu, nia
famanata kamulu na ana ru ki tafau. Ma ru ki tafau ne nia famanata
kamulu ana nia mamana, ma nao si garo. Nia ne mulu kai 'ado fainia sa
Christ, dia na Anoeru Abu famanata kamulu ana.

Kulu na wele God ki

28 Wele nau ki 'ae, mulu 'ado fainia sa Christ, fua ne ana kada nia kai oli
mai, nao kulu si mau, ma nao kulu si agwa lau fasi nia ana 'ekelae ana fa
Dangi nia kai dao ana.
29 Mulu saitamana sa Christ nia 'o'olo. Nia ne, mulu ka saitamana laugo
wane ki tafau ne kera sasia na ru 'o'olo ki, kera ne wele God ki.

3

1 Mulu manata basi sulia na kwaimanie God na Maa fuaka! Na
kwaimanie nia baita 'asiana, nia ne nia ka sae kulu ana wele nia ki, ma

nia mamana na. Na wane laona molagali ki nao kera si saitamana ne kulu
wele God ki, sulia nao kera si saitamana God.
2 Wane kwaimani nau ki 'ae, kulu wele God ki na, ma God nao si fatainia
'ua fuaka ne nia kai rokisi 'uta akulu. Boroi ma kulu saitamana ana kada
ne sa Jesus Christ kai oli mai, kulu kai dia nia, sulia kulu kai ada to'ona
mamana na.
3 Ma wane ki tafau ne kera kwaimakwali 'urinai ana sa Christ, kera
susuli kera talada fua kera ka to falu, dia sa Christ ne nia falu.
4 Ma wane ki tafau ne kera abulo ta'a, kera 'oia taki God ki, sulia ne
abulo ta'alae na ne 'oilana taki God ki.
5 Ma mulu saitamana na ne, sa Jesus Christ nia leka mai fua ka lafua
ta'alae kulu ki, ma nia nao si too ga ana ta ta'alae.
6 Ma sa tifaida ne kera 'ado fainia sa Christ, nao nia si to tari ga 'ana
fuana abulo ta'alae. Ma sa ti ne ka to tari ga 'ana fuana abulo ta'alae, nao
nia si malingainia ma nao si saitamana sa Christ.
7 Wele nau ki 'ae, mulu si famamana ta wane ne suke kamulu sulia ru
ne: Sa ti ne sasi rulana 'o'olo, nia 'o'olo 'i maana God, dia laugo sa Christ
ne nia 'o'olo.
8 Ma sa ti ne ka to tari ga 'ana fua abulo ta'alae, nia na wele sa Saetan,
sulia sa Saetan abulo ta'a safali na mai ana safalilana molagali. Aia, na
Wele God nia leka mai fuana takalongailana na ru ne sa Saetan sasida ki.
9 Ma wele God ki tafau, nao kera si to tari ga 'ada ana na abulo ta'alae,
sulia kera too na ana maurie God ani kera. Ma ka 'afitai fua kera to tari
ga 'ada fua abulo ta'alae, sulia God na ne Maa kera.
10 Nia ne ka fatainia na 'e'etelana wele God ki tafau fasia wele sa Saetan
ki: Ta wane ne nao si abulo 'o'olo, ma nao si kwaimani ana na wanefuta
nia, nia nao lau na wele God.

Kwaimanie fua mulu kwailiu

11 Na farongoe be mulu rongoa na mai ana safalilana nia 'uri: Kulu
kwaimani akulu kwailiu.
12 Ma nao kulu si dia lau sa Kein, na wane sa Saetan, be nia ka saungia
na sasina sa Abel. 'Uta ne sa Kein ka saungia? Sulia na ru sa Kein sasida
ki kera ta'a, ma na ru sa Abel sasida ki kera 'o'olo.✡
13 Wane kwaimani ki 'ae, nao mulu si kwele, dia wane ta'a ki laona
molagali kera malimae amulu.
14 Kulu saitamana na ana na ru ne: 'i nao mai, kulu to 'i farana nikilalae
ana maea, boroi ma kada ne kulu too na ana maurie firi. Kulu saitamana
na ru nai, sulia kulu kwaimani ana wanefuta kia ki. Ma sa ti ne nao si
kwaimani ana na wanefuta nia, nia to 'ua farana nikilalae ana maea.
15 Ma dia sa ti ne ka malimae ana na wanefuta nia, nia na wane
sauwanee. Ma mulu ka saitamana ne wane sauwanee nao si too ana
maurie firi.
16 Kada sa Jesus Christ nia mae fuaka, nia fatainia na falafala fua ne
kulu ka kwaimani ana wane ki. Nia lea fua kulu ka nonimabe fua maelae
fuana wanefuta kia ki.
17 Dia ta wane ne too ana ru ki tafau ne nia bobo 'urida, ma nia ka ada
to'ona na wanefuta nia ka bobo 'uria ta ru, boroi ma nao nia si manataia
go na wane nai, ma nao si 'adomia go, nia 'afitai ka fata mamana ne nia
kwaimani ana God.
18 Wele nau ki 'ae, nao kulu si kwaimani ga ana fatae 'o'oni. Kulu kai
fatainia na kwaimanie mamana kia ana ru ne kulu sasida ki.

✡ **3:12** Jenesis 4:1-16

19 Kada kulu kwaimani 'urinai, nia ne kwate kulu ka saitamana ne kulu too ana na mamanae, ma nao kulu si manata 'abero kada kulu fosia God.
20 Dia na manatalakulu nia keto kia, kulu saitamana manatana God ne baita ka liufia na manatalakulu, ma nia saitamana ru ki tafau.
21 'Urinai wanefuta lea ki 'ae, dia manatalakulu nao si keto kia, nao kulu si mau kada kulu fosia God.
22 Ma kulu ka ngalia ta te boroi 'ana ne kulu gania God 'uria, sulia kulu rosulia fatae totongai nia ki, ma kulu ka sasia ru ne faeele nia ki.
23 Aia, na fatae totongai nia ka 'uri: Kulu famamana sa Jesus Christ na Wele nia, ma kulu ka kwaimani akulu kwailiu, dia be sa Jesus Christ nia fata totongai mai ana fua kulu.
24 Ma sa ti ne ka rosulia fatae totongai God ki, nia 'ado ana God, ma God ka 'ado laugo ani nia. Ma sulia na Anoeru Abu ne nia kwatea fuaka, kulu saitamana na ne God nia 'ado akulu.

4

Na Anoeru mamana ma na anoeru susuke

1 Wane kwaimani nau ki 'ae, nao mulu si famamana na fatae ana wane ki tafau ne kera saea kera too ana na Anoeru Abu. Boroi ma mulu ilito'oda basi fua mulu kai dao to'ona dia ne anoeru ne kera too ana nia safali mai fasia God. Sulia na profet susuke 'oro ki kera leka na ana kula ki tafau.
2 Mulu kai saitamana ne na Anoeru Abu nia ana naoma ka nao ne 'uri: Wane ki tafau ne farongo ana sa Jesus Christ ne leka mai ma ka alua na wane, na wane nai nia too ana Anoeru ne leka mai fasia God.
3 Boroi ma dia ta wane ne tofea na ru nai sulia sa Jesus, nia si too ga ana na Anoeru ne nia leka mai fasia God. Na anoeru ne nia too ana, nia leka lalau mai fasia na Malimae sa Jesus Christ. Ma mulu rongoa ka suina ne na Malimae sa Jesus Christ kai dao mai, ma ana kada ne nia to na laona molagali.
4 Wele nau ki 'ae, kamulu na ne na wane God ki, ma mulu ka liufia profet susuke ki. Sulia na Anoeru Abu ne to ani kamulu, nia nikila ka tasa ana sa Saetan ne nia to ana wane ta'a ki laona molagali.
5 Ma profet susuke nai ki, kera fata sulia na ru ana ta'alana na molagali, ma na wane ta'a ne laona molagali ki kera ka rosulida, sulia profet ne ki kera wane ana unita wane ta'a laona molagali ne.
6 Boroi ma kulu na ne wane God ki. Ma sa ti ne saitamana God, nia ka rosuli kulu. Ma sa ti ne nao lau na wane God, nao nia si rosuli kulu. Nia ne sasi kulu ka ada saitamana na 'e'etelana 'i safitana na Anoeru mamana ma na anoeru susuke.

Na kwaimanie nia safali mai fasia God

7 Wane kwaimani nau ki 'ae, kulu kwaimani akulu kwailiu, sulia na kwaimanie nia safali mai fasia God. Ma sa ti ne ka kwaimani, nia na ne wele God, ma nia ka saitamana laugo ana God.
8 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si kwaimani, nao nia si saitamana God, sulia God ne nia kwaimani.
9 Ma God ka fatainia na kwaimanie nia fuaka ana kwatelana mai te Wele mutai nia laona molagali, fua ne kulu ka too ana mauri mamana suli nia.
10 Aia, na kwaimanie mamana nao lau ne kulu kwaimani ana God, boroi ma God ne kwaimani akulu, ma nia ka kwatea mai na Wele nia fua nia dia na afafue fua nia ka manatalugea ta'alae kia ki.
11 Wane kwaimani nau ki 'ae, sulia God nia kwaimani akulu 'urinai, kulu ka kwaimani laugo akulu kwailiu.

12 Nao ta wane si ada to'ona 'ua God. Boroi ma dia kulu kwaimani akulu
kwailiu, God ka 'ado fai kia ma na kwaimanilae nia kai fatai mamana
laona maurilakulu.
13 Ma kulu ka saitamana ne kulu 'ado fainia God ma nia ka 'ado fai kulu,
sulia nia kwatea na Anoeru Abu nia fuaka.
14 Ma kalu ka ada to'ona na Wele nia, ma kalu ka saea fuana wane ki ne
God na Maa nia kwatea na mai fua ne ka famauria wane ki tafau laona
molagali.
15 Ma dia ta wane ka fata fola ana sa Jesus ne na Wele God, nia 'ado
fainia God, ma God ka 'ado laugo fainia.
16 Ma kulu saitamana na, ma kulu ka fito'ona na kwaimanie ne God nia
too ana fuaka.
God ne na kwaimanie, ma sa ti ne ka kwaimani, nia ka 'ado na fainia
God, ma God ka 'ado fainia.
17 Kulu saitamana ne kwaimanie God nia 'o'olo na laona maurilakulu
kada kulu nao si mau ana God ana fa dangi nia kai keto kulu. Kulu nao si
mau, sulia kada nai ne kulu to laona molagali ne, maurilakulu nia dia na
maurilana sa Jesus Christ
18 Ti boroi 'ana ne God nia kwaimani ana, nao nia si mau. Kada
kwaimanie 'e 'o'olo laona maurilakulu, nao kulu si mau na. Boroi ma sa ti
ne nia mau ana kada ki sui, nia mau ana kwaekwaee, ma ru nai fatainia
ne kwaimanie God nia nao si 'o'olo 'ua laona maurilana.
19 Kulu kwaimani akulu kwailiu sulia God na ne eta kwaimani akulu.
20 Dia ta wane ne saea nia kwaimani ana God, boroi ma nia ka malimae
ana na wanefuta nia, nia na wane susuke ga 'ana. Dia nao nia si kwaimani
ana wanefuta nia, na wane ne nia ada to'ona, tama nia 'afitai 'asiana fua
nia ka kwaimani ana God ne nao nia si ada to'ona.
21 Ma na fatae totongai ne God kwatea fuaka nia 'uri: Sa ti boroi 'ana ne
ka kwaimani ana God, nia ka kwaimani laugo ana na wanefuta nia.

5

Fitoe kulu ki ana sa Jesus liufia na molagali

1 Wane ki tafau ne kera famamana ne sa Jesus nia na Christ, na wane
ne God filia, kera na ne wele God ki. Ma wane ki tafau ne kwaimani ana
na Maa, kera ka kwaimani laugo ana wele nia ki.
2 Aia, kulu saitamana ne kulu kwaimani ana wele God ki kada kulu
kwaimani ana God, ma kulu ka rosulia fatae totongai nia ki.
3 Ma dia kulu kwaimani ana God, kulu ka fatainia ana rolae sulia fatae
totongai nia ki. Ma fatae totongai nia ki si 'afitai go fua kulu,
4 sulia ne wele God ki tafau, kera liufia ta'alae ki laona molagali. Ma
kulu ka liufia na ta'alae sulia na famamanae kia ana sa Jesus.
5 Taifilia go wane ne kera famamana sa Jesus na Wele God, kera liufia
na ta'alae.

Na farongoe sulia sa Jesus ne mae fuaka

6 Sa Jesus Christ na wane ne nia leka mai fainia kafo ana siuabue ma
'abu ana maelana. Nao nia si leka mai fainia kafo go taifilia, boroi ma nia
leka mai fainia ro ru nai ki tafau go, kafo ma 'abu. Ma na Anoeru Abu ka
farongo laugo ana, sulia na Anoeru nia fata ana na mamanae.
7 Olu ru ne ki kera fatai madakwa ana sa Jesus fuaka:
8 Na Anoeru Abu, ma kafo, ma 'abu. Ma olu ru nai ki, kera fatainia go
te ru.

9 Kulu famamana fatalana na wane. Boroi ma na fatalana God ne nikila
ka tasa, ma nia ka fata famamana tafau sulia na Wele nia.
10 Sa ti ne ka famamana Wele God, nia ka famamana te ne God nia faorai
ana. Boroi ma sa ti ne nao si famamana faoraie God, nia saea God na wane
susuke, sulia nao nia si famamana te ne God saea sulia na Wele nia.
11 Ma fatae ne God ka famamana sulia na Wele nia ne 'uri: God kwatea
na maurie firi fuaka, ma na maurie ne ka safali mai fasia na Wele nia.
12 Ma sa ti boroi 'ana ne 'ado fainia na Wele God, nia too ana maurie
firi. Ma sa ti ne nao si 'ado fainia na Wele God, nia nao si too laugo ana
maurie firi.

Maurie firi

13 Nau ku kedea na ru ne ki fua mulu wane ne famamana Wele God, fua
ne mulu kai saitamana ne mulu too na ana maurie firi.
14 Ma kulu saitamana lea ana ne God rongoa folae kia ki, ana kada kulu
gani 'uria ta ru ne leka sulia na kwaidorie nia.
15 Nia rongo kia ga 'ana ana kada ki tafau ne kulu gani ana. 'Urinai, kulu
saitamana laugo ne nia kwatea fuaka na te ne kulu gania fasia.
16 Ma dia 'oe ada to'ona ta wane famamana nia abulo ta'a, boroi ma God
nao si kwate nia go 'uria kula ni kwaekwaee sulia ta'alae ne nia fulia, 'oe
foa fuana, go God kai famauri nia. Boroi ma tani ta'alae, God kai kwatea
ti ne sasida 'uria kula ni kwaekwaee. Tifaida ne sasia ta'alae nai ki, nao
nau si saea fua mulu ka foa fuada.
17 Na ru ta'a ne wane ki sasida, kera na abulo ta'alae. Boroi ma tani
abulo ta'alae nao si talaia wane ki 'uria kula ni kwaekwaee.
18 Kulu ka saitamana wele God ki nao kera si to tari ana abulo ta'alae,
sulia sa Jesus na Wele God nia ada sulida, ma sa Saetan ne ta'a nia 'afitai
'asiana ka sasia ta ru ka falida.
19 Aia, kulu saitamana na ne kulu wane God ki, ma sa Saetan ka
gwaungai fafia tani wane 'e'ete ana molagali ne.
20 Ma kulu ka saitamana laugo ne Wele God nia leka na mai, ma ka
kwatea na malingai rue fuaka, fua ne kulu ka saitamana na God mamana.
Ma kulu ka 'ado fainia na God mamana sulia kulu 'ado fainia sa Jesus
Christ na Wele nia. Nia na ne God mamana, ma nia kwatea maurie firi
fuaka.
21 Wele nau ki 'ae, mulu ada suli kamulu talamulu fasia na ru ne tani
wane kera saea ana god ki, boroi ma nao lau na God mamana.

Na Ruana Kekedee Fasia
Sa Jon

Na lifurongo sa Jon kedea kekedee ne. Ana kada nai, wane ki kera famalagaigaia wane famamana ki. 'Urinai, sa Jon nao si doria kedelana satana wane famamana ki laona kekedee nia, fasi ada ta wane ta'a ka ngalia satada ma ka famalagaigaida. Nia ne, sa Jon ka saea ne nia kekede fuana na 'afe ne God filia ma wele nia ki. Kada nia saea 'afe ma wele nia, nia fadaa ga ana na fikute wane famamana. Ma sa Jon saea nia talana na wane fanaonao ana fikute wane famamana be.

Sa Jon fabasua wane famamana ki fasia wane famanata susuke ne saea sa Jesus Christ koso mai ma nao si too ana noni wane.

1 Nau na wane kwaitalai ana fikute wane famamana ne, nau ku kekede
fuamu na 'afe ne God filia na. Nau ku kwaimani mamana amu ma na wele
'oe ki. Nao lau taifili nau, boroi ma wane ki tafau go ne kera saitamana
na farongoe mamana God, kera kwaimani laugo amulu.
2 Kalu kwaimani amulu sulia kulu famamana na farongoe mamana ne
nia to firi fai kia.
3 Nau ku foa fua ne God na Maa, ma sa Jesus Christ na Wele nia fua
ka kwaiofei akulu ma ka manatai kia, ma ka kwatea aroaroe fuaka ne
famamana farongoe mamana, ma kulu ka kwaimani akulu kwailiu.

Na mamanae ma na kwaimanie

4 Nau ku eele 'asiana sulia nau ku dao na to'ona tani wele ana wele 'oe
ki, kera to sulia na farongoe mamana dia na Maa nia fata totongai mai
ana fuaka.
5 Ma ai kwaimani 'ae, nau ku saea kau fuamu fainia wele 'oe ki fua ne
kulu ka kwaimani akulu kwailiu. Ru nai nao lau na fatae totongai falu
ne nau ku kedea kau fua mulu, boroi ma na fatae totongai 'ua be kulu
saitamana na mai ana safalilana kada kulu famamana.
6 Na fadalana na kwaimanie ne nau ku fata sulia ne 'uri: Kulu ka rosulia
fatae totongai God ki. Na fatae totongai be mulu rongoa 'ua na mai ana
safalilana kada kamulu famamana ne mulu ka kwaimani amulu kwailiu.
7 Wane susuke 'oro ki kera leka tafau na laona molagali. Ma kera saea
sa Jesus Christ koso mai ma nao si too go ana noni wane. Ma wane 'urinai
ki ne wane susuke ki ma malimae sa Jesus Christ ki.
8 Mulu ka ada suli kamulu fasia kera ka 'olofi kamulu ma na kwaiarae
ne mulu rao 'uria ka funu. Boroi ma mulu kai dau ngasi fua mulu kai
ngalia na kwaiarae kali'afu kamulu.
9 Ma na wane ne nia talana na famanatalae sa Jesus Christ, ma ka
famamana ta famanatalae 'e'ete, nao nia si 'ado fainia God. Ma sa ti ne ka
famamana 'ua ana famanatalae mamana, nia 'ado fainia na Maa ma na
Wele.
10 Nia ne, dia ta wane dao siamulu fua nia famanata, ma ka ngalia mai
ta famanatalae 'e'ete, nao mulu si kwaloa laona lume kamulu ki, ma nao
mulu si 'adomia ana ta ru boroi 'ana.
11 Sulia dia ta wane ne 'adomia ana ta ru boroi 'ana, nia 'ado na fainia
ana ru ta'a ne nia sasida ki.

Fatae 'isi ki

12 Nau ku too ana ru 'oro ki fua farongolamulu ana, boroi ma nao nau
si doria go kedelana. Nau ku manata to'ona daolae to mulu, fua kulu kai
tala faorai oku 'akulu, fua ne kulu ka eele 'akulu.
13 Na keni futa 'oe ne God filia, wele nia ki kera kwatea laugo kau fata
lealae kera ki fua mulu.

Na Oluna Kekedee Fasia
Sa Jon

Sa Jon kedea kekedee ne fuana te wane kwaitalai ana fikute wane famamana ki, satana sa Gaeas. Sa Jon nia fata lealae ana sa Gaeas, sulia nia ada lea sulia wane famanata ki ne kera leka kau senai. Sa Jon fabasua sa Gaeas kai adaada lea 'uria tani wane ta'a ne nao si doria rolae sulia famanatae nia.

1 Nau na wane kwaitalai ana fikute wane famamana ne, nau ku kekede
kau fuamu sa Gaeas ne nau ku kwaimani mamana amu.
2 Wane kwaimani nau 'ae, nau ku foa fua na ru ki tafau ka lea fuamu,
ma fua 'oko to 'akwa, dia laugo ne maurilamu ana Christ nia lea.
3 Nau ku eele 'asiana ana kada tani wanefuta akulu ana sa Jesus Christ ne
kera dao mai, ma kera ka farongo nau ne maurilamu rosulia na famanatae
mamana.
4 Ana kada nau ku rongoa ne wele nau ki kera rosulia 'ua na famanatae
mamana, nau ku eele ka liufia ru ki tafau.

Sa Gaeas kwai'adomi ana wane ne kera 'ainitalo ana Farongoe Lea

5 Wane kwaimani nau Gaeas 'ae, 'oe rao lea 'asiana ana kwai'adomie ne
'oe sasia fuana wane ne kera famamana, ma kera ka liu kwailiu kera ka
famanata, sui boroi 'ana nao 'oe si saitamada.
6 Ma kera ka fata fuana na fikute wane famamana 'i seki sulia na
kwaimanie 'oe. 'Oe 'adomida fua kera ka leka ana lekalae kera sulia
falafala ne God eele fafia.
7 'Oko 'adomida sulia kera leka ana na lekalae ana raoe sa Jesus Christ,
ma nao kera si ngalia go ta kwai'adomie fasia na wane ne nao kera si
famamana ki.
8 Aia, kulu wane ne famamana sa Jesus Christ, kulu ka 'adomia wane
nai ki, fua kulu ka kwai'adomi ana na raoe kera fuana Farongoe mamana.

Sa Diotrefes noni'ela ana rolae sulia sa Jon

9 Nau ku kedea na kau te kekedee fuana na fikute wane famamana 'i
sena. Boroi ma sa Diotrefes, na wane ne doria kwaitalaie amulu, nao nia
si fafurongo go sulia ru ne nau ku saea.
10 Ma ana kada nau dao kau, nau kai fata sulia ru ta'a ne nia sasida ki,
ma sukee ta'a nia ki ne nia sasia fua malu. Nao nia si sasi go 'urinai ma
ka sui, boroi ma nia si kwaloa laugo tani wanefuta ne kera leka mai, ma
nia ka luia laugo wane ne kera doria kwalolada ki, ma nia ka sasi 'uria
tarilada fasia na fikute wane famamana.

Demitrius nia na wane lea

11 Wane kwaimani Gaeas 'ae, nao 'oe si sasi sulia ru ne ta'a ki, boroi ma
'oe sasi lalau sulia ru ne lea ki. Ma sa ti ne sasia ta ru ne lea, nia na wane
God. Ma sa ti boroi 'ana ne sasia ru ta'a, nao nia si saitamana God.
12 Wane ki tafau kera fata lea sulia sa Demitrius, ma falafala lea nia ki ne
tala famamana suli nia. Nia ne kalu ka tango nia laugo, ma 'oe saitamana
ru ne kalu saea ki nia mamana.

Fatae 'isi ki

13 Nau ku too ana ru 'oro ki fuana farongolae amulu, boroi ma nao nau
si doria go kedelada.

14 Ma nau ku manata ngado ne nau kai ada to'omu 'ali'ali go, fua ne koro
ka tala faorai 'akoro.
15 Nau ku doria na aroaroe God kai to fai 'oe.
Wane kwaimani 'oe ki tafau 'i seki, kera kwatea kau fatae lea kera ki
laugo fuamu. Ma 'oko kwatea laugo fatae lea nau ki fua wane kwaimani
kalu ki tafau sena.

Na Kekedee Fasia
Sa Jiud

Sa Jiud wanefuta sa Jesus nia kedea kekedee kokoru ne. Sa Jiud doria fabasua wane famamana ki fasia wane famanata susuke ki. Nia saea kera wane ta'a, ma God kai kwaeda. Wane famamana ki nao kera si leka sulia famanatalae kera naoma falafala kera ki.

1 Nau sa Jiud, na wane rao sa Jesus Christ ma na wanefuta sa Jemes. Nau
ku kekede fua mulu wane ne God na Maa nia fili kamulu ma ka kwaimani
amulu, ma sa Jesus Christ ka ada suli kamulu.
2 Nau ku fosia God fua ne nia kai kwaimanatai fua mulu ma kai kwatea
na aroaroe ma na kwaimanie baita nia fua mulu.

Wane famanata susuke ki

3 Wane kwaimani lea nau ki, 'i nao mai nau ku doria 'asiana kekedee fua
mulu sulia na famaurie ne God nia famauri kulu ana. Boroi ma ana kada
ne nau ku doria nau kekede sulia ta ru 'e'ete lau fua mulu. Ma nau ku
doria nau fata talingai fua mulu kai uu ngasi 'usia wane ne kera sasi 'uria
talalana na famanatalae mamana ne God kwatea fua kulu wane nia ki.
God kwatea tafau na famanatalae fua kada ki tafau, ma nao nia si doria
ta wane ka talana famanatalae mamana nai.
4 Nau ku saea na ru ne sulia tani wane ne nao si famamana God, kera
leka mai, kera ka oku fai kamulu. Ma kera ka saea kera famamana, boroi
ma kera ka talana na famanatalae mamana sulia na kwaimanie God, fua
ne oeelae kera sasida ki ka ada dia nia lea ga 'ana. Ma nao kera si
famamana sa Jesus Christ. Nia taifilia ne wane gwaungai kulu ma na
'Aofia kulu. Aia, na Kekedee Abu 'ua na mai ka fata sulia te ne kwaekwaee
kera ki.

God kwatea kwaekwaee fua wane abulo ta'a ki

5 Na ru ne nau kai fata sulia, kamulu saitamana tafau na ana. Sui boroi
'ana, nau saea lau fua mulu fua nao mulu si manata buro ana. Ana na
kada 'ua na mai, God nia 'adomia wane nia ki fua ne kera ka tafi fasia fere
Ijip. Ma 'i buri'ana kera leka fasia 'i Ijip, God saungia ta bali ada ne nao
kera si famamana.
6 Mulu kai manata sulia 'ainsel ki 'i langi ana kada 'ua na mai. Ta bali
ada kera doria kera kai 'initoa liufia na ru ne God kwatea fuada, ma kera
ka leka fasia na kula ni tolae mamana kera. Sulia kera 'urinai, God ka alu
kera laona kula ni kanie ne rorodoa. Ma nia ka kani fafida ana seni ne
'afitai kera ka falia toto firi. Ma kera ka to 'urinai makwalia fa Dangi ne
kai dao mai ne God kai kwatea na kwaekwaee fuada.
7 Mulu ka manata sulia laugo wane ne kera to laona mae fere 'i Sodom
ma 'i Gomora ki, ma mae fere karangida ki. Kera dia laugo 'ainsel nai ki,
sulia kera to laugo ana oeelae ma tolada ka ta'a 'asiana. Ma wane ki 'i
senai, ma nao lau keni ki taifilida ne wane ki kera 'aberongainida, sulia
ne wane ki kera oee laugo fuada kwailiu. Ma sulia ru nai, God ka kwatea
kwaekwaee ana ere ne to firi fuada. Ma na ru nai ne dia fata fabasue God
fuana wane ki tafau fuana kada ne kai leka mai, ne nia kai kwatea na
kwaekwaee 'urinai.
8 Ka 'urinai laugo fua wane ne kera famanata ana sukee 'i matanga mulu
ki. Kera sasia ru ta'a ki ana nonida, ma kera saea kera rosulia na te ne

kera ada to'ona ana maleu bolee ki. Ma kera ka noni'ela ana na gwaungaie
God, ma kera ka fata buri tolingai ana 'ainsel 'initoa ki 'i langi.
9 Ma sa Maekol boroi, na 'inita 'ainsel God, nao si sasia go ru 'urinai.
Sulia ne ana kada sa Moses nia mae, sa Maekol ma sa Saetan keroa olisusu
fainia sulia sa ti ne kai ngalia nonina sa Moses. Ma sa Maekol boroi nao
si nonira'a go fua ka fata buri tolingai ana sa Saetan. Boroi ma nia ka fata
ga 'ana 'uri, “God kai balufi 'oe.”
10 Boroi ma fua wane be kera famanata susuke ki, kera fata ta'a 'asiana
sulia ru ne nao kera si saitamana ki. Kera dia ru mauri kwasi ki ne nao si
manata. Sulia wane nai ki kera sasia ga 'ada te ki ne nonida ka doria, ma
ru nai ki ne kai fali kera.
11 Kwaimanatai fuada, sulia God kai kwatea na kwaekwaee baita fuada!
Sulia kera sasi ta'a dia sa Kein. Ma kera dia sa Balaam✡ ne sasi ga 'ana ta
ru ne nia saitamana ka dao to'ona malefo ana. Ma kera ka dia laugo sa
Kora✡ ne nia tatae sualia God, ma God kai fafunuida laugo dia sa Kora.
12 Ma wane famanata susuke nai ki, kera oku fai kamulu ana kada ne
mulu oku fua fanga kwaimanilae, ma kera si 'eke go ana sumailada talada
fua fangalae. Ma sui boroi 'ana nao kera si 'eke, kamulu ne nia lea fua
mulu kai 'eke ana kada kera oku fai kamulu. Sulia kera dalafa ga 'ada, dia
ta gwa salo rodoa ne nao si kwatea ta ute, ma sasaule ka ufi lofotainia. Ma
kera dia laugo 'ai ki ne nao si fungu ana kada fuana fungulae, sulia kera
mae tafau na, ma kera ka tofuda tafau na.
13 Ma wane nai ki, kera sasia ru ta'a fua 'ekelae fafia, ka dia nanafo baita
ki ne okua ngingisu bilia 'oro ki 'i fafona one. Ma sulia famanatalae susuke
kera ki, kera ka dia laugo bubulu ki ne kera 'idu fasia fuli tolae mamana
kera ki. Ma God ka sasi akau na ana na kula rorodoa fua tolae ana fuada
toto si sui.
14 Iu, ma sa Enok ne fiuna unita wane ana kwalafa fasia sa Adam ne
fata sulia wane nai ki 'ua na mai ka fata 'uri, “Na 'Aofia kai leka mai fainia
mole'ana to'oni 'ainsel abu nia ki,
15 fua ne kai ketoa wane ki tafau. Ma nia kai kwatea na kwaekwaee fua
wane ki tafau ne nao kera si famamana, sulia ru ta'a kera ki ne kera sasida
ma sulia fata ta'alae kera ana God.”
16 Wane nai ki, kera ngunungunu ma kera ka 'ugania wane ki. Ma kera
ka rosulia kwaidorie ta'a kera ki. Ma kera ka tangoda talada, ma kera ka
gaea wane ki fua ne kera ka ngalia tani ru fasida.
17 Boroi ma wane kwaimani nau ki, mulu kai manata to'ona na fatae be
wane ni lifurongo na 'Aofia kulu sa Jesus Christ ki kera saea fua mulu.
18 Kera fata 'uri fua mulu, “Ana na kada ne kai leka mai ana maedangi
'isi ki, tani wane ne kera 'onionga ana kamulu. Ma kera kai ro lalau sulia
kwaidorie kera ki talada ne kera tatae sualia God.”
19 Wane ne ki kera sasia na barangisie ana fikute wane famamana. Nao
kera si too ana na Anoeru Abu, ma kwaidorie ta'a kera ki talada ne ka
talaida.
20 Ma mulu wane kwaimani nau ki, mulu sasi ngangata fua 'adomila-
mulu kwailiu fua mulu kai nikila laona famanatalae God nia kwatea fua
mulu. Ma mulu kai foa ana na nikilalae na Anoeru Abu.
21 Mulu ka to ma mulu ka saitamana ne God nia kwaimani amulu. Ma
mulu kai to ni kwaimakwali ana na 'Aofia kulu sa Jesus Christ ne kwatea
maurie firi fua mulu sulia na kwaimanataie nia.
22 Ma fua wane ne famamanae kera ki si ngado, mulu kai kwaimani ada.

✡ **1:11** Nambas 22:1-41 ✡ **1:11** Nambas 16:1-35

23 Ma mulu kai 'adomia tani wane lau ana laulada fua nao kera si leka
'uria kula ni kwaekwaee ana ere. Ma tani wane lau, mulu kai kwaimanatai
fuada, ma mulu kai mau laugo fasi mulu ka sasi ta'a laugo di kera. Mulu
kai noni'ela ana sasi ta'alae kera ki ne kera sasia sulia kwaidorie ta'a kera
ki.

Foa ni tangolae

24 Kulu kai tangoa God ne nia saitamana 'adomilamulu fasia na abulo
ta'alae fua ne mulu kai to 'o'olo fainia eelelae ana kada nia kai ngali kamulu
ka to fainia laona 'initoe lea nia.
25 Ma taifilia God ne ka famauri kulu ana na 'Aofia kulu sa Jesus Christ.
Dia 'i nao mai, ma ana kada ne, ma ana ta kada ne nia kai dao mai nao
si sui, God nia to ana 'initoe, ma na gwaungaie, ma na mamanae, ma na
nikilalae! Iu, nia 'urinai.

Na Fataie Fua Sa Jon
Reveleson

Sa Jon, na fafurongo be sa Jesus, nia kedea na buko ne. Ana kada nai, na kingi baita 'i Rom, ma tani wane baita lau, kera famalagaigaia wane famamana ki sulia kera famamana ngado ana sa Jesus Christ, dia wane fanaonao kera. Sa Jesus nia doria 'asiana ka kwai'adomi ana wane famamana ne ki, fua fitoe kera kai ngado lau. Sa Jesus ne eta fatainia ru ne fuana sa Jon fua radulana wane famamana ki.

Sa Jesus fatainia nunuiru 'oro ki fuana sa Jon ne fata sulia 'afitaie ana wane famamana ki ana kada nai, ma ka fata laugo sulia te ki ne kai fuli ana kada sa Jesus kai oli lau mai. Manatalae baita laona buko ne 'uri: God ne too ana nikilalae ki tafau, ma ka dau fafia ru ki tafau, ma nia ka bobola ka susulia wane nia ki. Ma ana ta te kada 'i buri, nia kai liufia malimae nia ki tafau, ma sa Saetan boroi nia kai ogea tafau. Ana kada nai, God kai rii 'uria wane nia ki, ma kera kai to firi fainia God. Sulia nia 'urinai, wane famamana ki kera kai mabetu'u kada ana 'afitaie ki.

Na ru talingai ki laona buko ne:

Kekedee leka fuana fiu fikute wane famamana ki *1:1–3:22*
Na kula ni gourue ana 'initoe 'i langi *4:1–5:14*
Na fiu ru ni bilakie ngasi ana beba bilingilana *6:1–8:5*
Fiu fa bungu 'ainsel ki *8:6–11:19*
Sa Saetan fualia fikute wane famamana God *12:1–14:20*
Na fiu 'ainsel ki fainia fiu kwaekwaee 'isi ki *15:1–16:21*
God fafunuia 'i Babilon tafau *17:1–19:21*
God ka 'initoa 'i langi ma 'i ano laugo *20:1–22:21*

1 Laona buko ne, sa Jon nia kedea na farongoe sulia na ru ne sa Jesus
Christ nia fatainia ki. God ne fatainia fuana sa Christ fua ka fatainia fuana
wane rao God ki sulia ru ne karangi kai dao mai ki. Sa Jesus Christ ka
fatainia na ru ne ki fuana wane rao nia sa Jon ana odulana mai na 'ainsel
nia siana.
2 Ma sa Jon ka kedea ru ki tafau ne nia ada to'oda. Aia, na farongoe nai
ne God saea fuana ma na ru ne sa Jesus Christ ka fatainia ki.
3 'Oilakie fuana sa ti ne kai idumia na buko ne, ma ka 'oilakie laugo
fuana sa tifaida ne kera rongoa fatae ne ki fasia God, ma kera ka sasi sulia
te ki ne sa Jon kedea laona buko ne! Sulia kada nia karangi fua ru ne ki
ka dao mai.

Na farongoe fuana fiu fikute wane famamana ki

4-5 Nau sa Jon, nau ku kekede kau fua mulu fiu fikute wane ne mulu
famamana ma mulu ka to ana fiu fere ki laona lofaa 'i Esia. Nau ku foa
fua God, fainia fiu mangoiru ne kera to 'i naona kula ni gourue ana 'initoe 'i
langi, ma sa Jesus Christ kera kai kwaiofei amulu, ma kera ka kwatea laugo
na aroaroe fua mulu. Ana kada nao 'ua ta ru, God nia to na. Ma God ka to
laugo ana kada ne. Ma nia ka toto firi laugo. Sa Jesus na wane farongoe
mamana, ma nia na wane eteta ne God nia taea fasia na maee, ma nia
laugo ne wane 'initoa fafia kingi ki ana molagali. Sa Jesus ka kwaimani
fua kulu, ma ana maelana nia ka luge kia fasia abulo ta'alae kia ki.

6 Sa Jesus ne na kingi kia, ma nia ka alu kulu na fikute wane fataabu ki,
fua kulu ka rao fuana God na Maa nia. Nau ku foa fua sa Jesus Christ ka
too ana na 'initoe ma na nikilalae toto firi! Iu, nia 'urinai!
7 Ada basi, nia karangi ka dao mai 'i fafona na gwa salo ki! Ma na wane
ki tafau kera kai ada to'ona. Ma na wane be kera labua ki, kera kai ada
to'ona laugo. Ma na wane ki tafau laona molagali kera kai omaee ma kera
kai angi sulia. Iu, nia ka mamana.
8 Ma 'Aofia God ne nikila ka tasa, nia to 'i naona na ru ki tafau, ma nia
ka to ana kada ne, ma kai to firi laugo. Nia ka saea laugo, “Nau ne Alfa
ma na Omega, na safalilana ma na suilana ru ki tafau.”

Na fataie sulia sa Jesus Christ

9 Nau sa Jon na wanefuta kamulu sulia nau ku famamana sa Jesus Christ
dia laugo kamulu. Ma kera famalagaigai nau dia kamulu sulia sa Jesus
Christ ne na kingi kia ma nia gwaungai fafi kia. Ma kulu ka lalifu laona
famalagaigaie, sulia kulu wane nia ki. Kera ka dau nau, ma kera ka alu
nau laona bubunga ne kera saea ana 'i Patmos, sulia nau ku 'ainitalo ana
na fatalana God ma na ru ne sa Jesus fatainia ki.
10 Sui ana te maedangi fuana fosilana na 'Aofia ne Anoeru Abu nia
fatainia ru ki fuaku, ma nau ku rongoa te lingeru baita, dia na linge fa
bungu, fata mai 'i buriku
11 ka 'uri, “'Oe kedea te ne 'oe kai ada to'ona, sui 'oe kwatea buko ne
fuana fiu fikute wane famamana 'i Efesus, Smana, Pegamum, Taeataera,
Sadis, Filadelfia, ma 'i Laodisea.”
12 Ma kada nau ku kari abulo fuana adalae to'ona sa ti ne faorai fuaku,
nau ku ada to'ona fiu gwatanga fuana kwesu ki kera saungainia ana gol.
13 Aia, ma matangana gwatanga fuana fa kwesu nai ki, nau ku ada to'ona
na ru ne adalae to'ona dia wane, nia 'afisia maku fafo gwala leka ka dao
fafona 'aena. Ma na fosae ana gol ne tio 'i ruruna.
14 Ma na ifuna 'e kwao ka dia na faufau, ma na maana ka tala dia na
ere.
15 Ma na 'aena adalae to'ona ka dia barasi ne kera sungia laona ere baita
sui ma nia ka ngwasinasina. Ma rongolana lingena ka dia rurulana ta tata
baita.
16 Ma nia ka dau fafia fiu fa bubulu ki ana bali 'aba 'o'olo nia. Ma na
naife ni sauwanee ne 'ala ro bali ne sakatafa mai fasia laona ngiduna. Iu,
ma na maadarana ngwasinasina ka baita dia na sato.
17 Ma kada nau ku ada to'ona , nau ku 'asi nau fafia maaku 'i 'aena, dia
ta wane be nia mae. Ma nia ka alua bali 'aba 'o'olo nia fafi nau, ka fata
'uri, “Nao 'oe si mau. Nau ne safalilana ma na suilana ru ki tafau.
18 Nau na wane ne nau ku mauri. Sulia nau ku mae, boroi ma kada ne,
nau ku mauri lau toto firi. Ma nau ne nau ku 'initoa fafia na maee ma na
kula ne wane ki leka 'uria kada kera mae.
19 Ma 'oe kedea ru ne 'oe ada to'oda ki, ma ru ne dao mai ki ana kada
ne, ma na ru ne kai dao mai.
20 Aia, na manata agwalae sulia na fiu fa bubulu ne 'oe ada to'ona nau
ku dau fafia ana bali 'aba 'o'olo nau, ma fiu gwatanga fua kwesu be kera
saungaida ana gol nia 'uri: Fiu bubulu ki ne 'ainsel ne kera ada sulia
fiu fikute famamana nai ki. Aia, fiu gwatanga fuana kwesu ki ne kera
saungaida ana gol ne fiu fikute wane famamana ana fiu mae fere ne ki.”

2

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Efesus

1 Sui na wane nai ka fata lau 'uri, “'Oe kedea na fatalaku fua na 'ainsel
ne ada sulia wane laona fere 'i Efesus ki ne kera famamana, ma 'oe kai
kede 'uri, ‘Nau na wane ne nau ku dau fafia na fiu fa bubulu ki ana bali
'aba 'o'olo nau, ma nau ku liu matangana fiu gwatanga ki ana gol fuana
kwesulae.
2 Nau ku saitamana ru mulu sasida ki, ma nau ku saitamana rao nikilalae
kamulu fainia mabetaue kamulu ki. Ma nau ku saitamana mulu noni'ela
ana wane ta'a ki, ma mulu ka ilito'ona wane ne kera saea kera wane ni
lifurongo ki ma kera ka suke ga 'ada, ma mulu ka saitamana ne kera suke.
3 Kamulu mabetau, ma mulu ka nonifi suli nau, ma nao mulu si
ngwatautau ana famamanalae kamulu.
4 Aia, te ru ne nau ku balufi kamulu fainia, ne nao mulu si kwaimani na
aku dia be mulu sasia 'i nao.
5 Mulu ka manata to'ona kwaimanie baita kamulu fuaku 'i nao, ma mulu
ka 'asi kamulu na fasi nau. Aia, mulu kai kari abulo fasia abulo ta'alae
kamulu ki, ma mulu kai sasia ru be mulu sasida 'i nao. Dia nao mulu si
kari abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki, nau kai leka mai siamulu ma nau
ku lafua fai gwatanga fuana kwesulae 'amulu fasia na fulina.
6 Aia, te ru lea ne mulu sasia ne nau ku doria: Mulu noni'ela ana ru ta'a
ne wane Nikolaus ki kera sasia, ka dia ne nau boroi nau ku noni'ela laugo
'anida.
7 Alua sa ti ne ka rongo, nia ka fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ne ki. Sui boroi 'ana ti ne nao si lukasia fitoe nia,
nau kai alamatainia kai 'ania fue 'ai ana maurie ne nia uu laona oole
God.’ ”

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Smana

8 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, “'Oe kekede fuana 'ainsel ne ada sulia
wane ki laona fere 'i Smana ne kera famamana, 'oe kai fata 'uri, ‘Nau ne
na safalie ma na suilana ru ki tafau, be nau ku mae ma nau ku mauri lau.
9 Nau ku saitamana 'afitaie kamulu ki, ma nau ku saitamana kamulu
siofa. Boroi ma nao mulu si siofa go, sulia mulu todaru 'asiana ana
famamanae. Ma nau ku saitamana laugo wane ne kera saea ru ta'a ki
suli kamulu. Ma kera ka saeda ana Jiu ki, boroi ma nao lau Jiu mamana
ki, ma kera wane sa Saetan ki lalau!
10 Nao mulu si mau ana ta te ne mulu kai nonifi ana. Sulia sa Saetan
kai ili to'omulu, ma kai alua tani wane amulu laona beu ni kanie, ma ana
akwala maedangi ne mulu kai too ana 'afitaie ki. Dia mulu ka to mamana
ana famamanae kamulu ani nau, boroi 'ana kera ka saungi kamulu, nau
kai kwatea 'eregwau ana maurie firi fua mulu.
11 Alua sa ti ne ka rongo, nia ka fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ne ki. Sa tifaida ne nao si lukasia fitoe kera ki, nao
kera si dao to'ona ta nonifie ana ruana maelae.’ ”

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Pegamum

12 Sui nia ka fata lau 'uri, “'Oe kekede fuana 'ainsel ne ada sulia wane
laona mae fere 'i Pegamum ne kera famamana, 'oko saea, ‘Nau na wane
be nau ku too ana naife ni sauwanee be nia 'ala ro bali.
13 Nau ku saitamana kula ne mulu to ana, ma 'i senai laugo ne na kula
ni gourue 'initoa sa Saetan nia baita ana. Mulu rosuli nau, ma nao mulu si
lukasia na famamanae kamulu aku, sui boroi 'ana kera saungia sa Antipas

ana kula ne sa Saetan nia to ana. Sa Antipas ne na wane rao lea ana
'ainitaloe ani nau.
14 Aia, ma bara ru ne mulu sasida ne nau ku balufi kamulu fainia.
Tani wane amulu, kera sasi ga 'ada sulia na famanatalae sa Balaam✡ be
famanata sa Balak 'uria talailana wane Israel ki fua kera ka sasia ru ta'a
ki. Sulia sa Balak kwatea wane ki ka 'ania na fanga ne kera afafu ana
mamala god ki ma fainia oee.
15 Aia, nia 'urinai laugo, tani wane amulu kera ka leka sulia na
famanatalae ta'a wane sa Nikolaus ki.
16 Aia, mulu kai kari abulo na fasia abulo ta'alae kamulu ki! Dia nao,
nau kai leka 'ali'ali go mai, ma nau ku firu fainia wane nai ki ana naife ni
sauwanee ne sakatafa mai fasia na ngiduku.
17 Alua sa ti ne ka rongoa, nia ka fafurongoa te ne Anoeru Abu saea
fuana fikute wane famamana ki. 'Urinai ma sa tifaida ne nao si lukasia
fitoe nia, nau kai kwatea na mana be kera saufinia 'i langi. Ma nau kai
kwatea laugo na fau kwao ne kera kedea na sataeru falu 'i fafona, ne nao
ta wane si saitamana, taifilia go sa ti ne kai ngalia.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Taeataera

18 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe kekede fuana 'ainsel ne ada sulia
wane laona fere 'i Taeataera ki ne kera famamana, 'oko saea, 'Nau ne na
Wele nia God. Na maa ku ka tala dia ere, ma na 'aeku ka ngwasinasina
dia na barasi ne kera sungia ana ere.
19 Nau ku saitamana ru ne kamulu sasida ki. Ma nau ku saitamana
kwaimanie kamulu, ma famamanae kamulu, ma raoe kamulu, ma na
mabetaue kamulu. Iu, ma nau ku saitamana ru ne kamulu sasida ana
kada ne, 'oro ka liufia te ki ne mulu sasida ana kada be suina kau.
20 Aia, ma ru ne nao nau si doria: Kamulu alamatainia na keni satana
ni Jesabel ka famanata. Nia saea ne God kwate nia fuana fatae, boroi ma
nia suke ga 'ana. Nia ka fagaroa wane rao 'oro nau ki ana famanatalada
ana falafala ana oeelae, ma na 'anilana fanga ne kera afafu ana mamala
god ki.
21 Iu, ma nau ku kwatea kada fuana keni ne fua nia kai kari abulo fasia
abulo ta'alae ki, boroi ma nao nia si doria go kari abulolae fasia abulo
ta'alae nia ki.
22 Nia 'urinai, nau kai kwate nia fainia ti boroi 'ana ne kera oee fainia,
ma kera kai nonifi baita. Ma nau kai sasia ru nai dia nao kera si kari abulo
fasia na abulo ta'alae kera ki ne kera sasia fainia na keni ne.
23 Ma nau kai saungia na fafurongo nia ki laugo, fua wane ki tafau
ne kera famamana nau, kera saitamana nau na wane nau ku saitamana
manatana wane ki tafau fainia kwaidorie kera ki. Ma nau kai duua fuana
wane ki tafau sulia ru ne kera sasida ki, ru lea ki ma ru ta'a ki.
24 Ma ta bali amulu ne mulu to 'i Taeataera nao mulu si sasi sulia
na famanatalae ta'a ne, ma nao mulu si alamatainia kera kai famanata
kamulu ana ru ne kera saea ana ru agwa sa Saetan ki. Nau nao si kwatea
lau ta ru 'afitai fua mulu ka leka sulia.
25 Ma te ru go ne, mulu kai dau ngasi ana te ki ne mulu too na ana, leleka
ka dao ana kada nau kai oli lau mai.
26 Iu, ma sa tifaida ne nao si lukasia fitoe kera, ma kera ka nonimabe
fua rolae sulia kwaidorie nau ki leleka ka dao ana suilana, nau kai kwatea
fuada na gwaungaie fafia fere ki tafau,

✡ **2:14** Nambas 31:16; 25:1-3

27 dia na Maa nau ne kwatea fuaku. Ma kera kai gwaungai fafia fere ki
ana nikilalae, ma nao ta wane si bobola fuana ngengelana fatalada.
28 Ma nau kai kwatea fuada na fa kwakwali 'ofodangi ne kai fatainia ne
kera liufia ta'alae.
29 Alua sa ti ne ka rongo nia kai fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

3

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Sadis

1 Ma nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe kekede fua na 'ainsel ne ada sulia
wane laona fere 'i Sadis ki ne kera famamana, 'oko saea, 'Nau na wane ne
nau ku too ana fiu Anoeru Abu God ki ma fiu bubulu ki. Nau ku saitamana
ru ne mulu sasida ki. Ma wane ki kera sae kamulu ana wane famamana
ki, boroi ma raoe kamulu ki fatainia ne nao mulu si ro go suli nau.
2 Mulu dia wane kera maleu ki. Mulu ada, fua mulu ka fanikila na
famamanae kamulu ne karangi kai mae na. Sulia nau ku dao to'ona ru ne
mulu sasida ki nao si 'o'olo tafau 'i maana God nau.
3 Nao mulu si manata buro ana ru ne kera famanata kamulu ana ki 'i
nao, ma mulu rosulida, ma mulu ka kari abulo fasia abulo ta'alae kamulu
ki. Sulia dia nao mulu si ada, nau kai leka mai siamulu dia ta wane beli
ana kada ne nao mulu si saitamana ne nau kai dao mai ana.
4 Ma bara wane ana wane 'i Sadis ki ne mulu dau lea sulia maurilamulu
ka falu 'ua, mulu kai leka fai nau, ma mulu kai 'afi ana maku kwao ki,
sulia mulu bobola.
5 Ma sa tifaida ne nao si lukasia fitoe kera, kai 'afisia maku kwao ki, ma
nao nau si lafua satada fasia na buko ana maurie. 'I naofana Maa nau ma
'ainsel nia ki, nau kai sae kera ana wane nau ki.
6 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Filadelfia

7 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe kekede fuana 'ainsel ne ada sulia
wane ki laona fere 'i Filadelfia ne kera famamana, 'oko saea, 'Nau ne wane
ku abu, ma nau ku fata mamana. Nau ku too ana kii be sa Deved na kingi
nia too mai ana 'i nao. Ma kada nau ku 'ifingia na mae, nia 'afitai fua ta
wane ka bilakia. Ma kada nau ku bilakia, nia 'afitai fua ta wane ka 'ifingia.
8 Nau ku saitamana na ru ne mulu sasida ki, ma nau ku saitamana mulu
nao si too go ana ta ru lea ne wane ki laona fere ne kera kai fuusi 'initoa
amulu fainia. Ma mulu ka sasi sulia na fatalaku. Ma nao mulu si tofea
sataku ma na famamanae kamulu ki ani nau. Aia, nau ku 'ifingia na mae
fua mulu ka ru mai, ma 'afitai fua ta wane boroi 'ana ka bilakia.
9 Iu, ma na wane ne kera sae kera ana wane Jiu ki, ma kera ka suke sulia
kera wane sa Saetan, nau kai sasia kera kai fa'initoa kamulu fua ne kera
ka saitamana nau ku kwaimani amulu.
10 Ma sulia mulu rosulia fatalaku fua mulu ka uu ngado, nau kai ada
suli kamulu kada ana 'afitaie ki ne kai dao mai laona molagali 'uria ililae
to'ona wane ki tafau.
11 Nao si tau, ma nau kai oli mai. Mulu ka dau ngasi ana ru ne mulu too
ana ki, fasia ta wane ka belia na kwaiarae ne nau kai kwatea fua mulu.
12 Ma sa tifaida ne nao kera si lukasia fitoe kera ki, nau kai aluda tani
mae funu ana Beu Abu God nau, nia ka to tari ma nao nia si 'idu fasia.
Ma nau kai kedea laugo na satana God nau ana nonina, ma na satana fere

baita God nau, na Jerusalem falu ne kai koso mai fasia God 'i langi. Ma
nau kai kedea laugo na sataeru falu nau ana nonina.
13 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

Sa Jesus fata fuana wane famamana ki 'i Laodisea

14 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, "'Oe kekede fuana 'ainsel ne ada sulia
wane laona fere 'i Laodisea ki ne kera famamana, 'oko saea, 'Nau na wane
ne kera sae nau ana Amen. Sulia nau si mamalo fasia 'ainitalolae ana
fatae mamana ki sulia God. Ma nau laugo ne nau ku saungainia ru ki
tafau fainia God.
15 Nau ku saitamana ru ne mulu sasida ki, ma nau ku saitamana laugo
nao mulu si gwari ma nao mulu si 'ako'ako go. Dia mulu 'ako'ako 'asiana
naoma mulu ka gwari 'asiana, nia ne lea aku.
16 Ma sulia nao mulu si 'ako'ako naoma mulu ka gwari go, nau kai
ngisutai kamulu fasia ngiduku.
17 Aia, kamulu saea mulu todaru, ma mulu ka todaru 'oro, ma nao mulu
si doria lau ta ru sulia ru ki tafau mulu too na ana. Boroi ma nao mulu si
saitamana go ne mulu siofa ana famamanae, ma mulu ka dia wane maada
rodo ma ka dadara.
18 Nia ne, nau ku saea fua mulu, mulu ka folia na gol fasi nau ne kera
fafalua ana ere, fua ne mulu kai todaru mamana. Ma mulu ka folia laugo
na maku kwao ki fasi nau, fua ne nao mulu si 'eke fafia dadaralae kamulu.
Ma mulu ka folia laugo na ngwaingwai fuana usulana ana maamulu, fua
mulu ka ada lea.
19 Ma wane ki ne nau ku kwaimani ada, dia kera sasia ru ta'a, nau ku
saitamana balufilada, ma nau ku kwatea kwaekwaee fuada. Nia ne mulu
kai saitamana, mulu ka kari abulo fasia abulo ta'alae kamulu ki, ma mulu
ka sasia ru lea ki.
20 Ada basi, nau ku uu 'i burina babalite ana mae ana lume kamulu ki,
ma nau ku kidikidi. Dia ta wane nia rongo nau ma ka 'ifi fuaku, nau kai
ru mai siana laona lume nia, ma karo kai fanga fiku.
21 Ma sa ti boroi 'ana ne nao si lukasia fitoe nia, nau kai kwatea na
nikilalae fuana tolae fai nau, ana kada nau ku to ana kula ni gourue ana
'initoe, ka dia laugo nau ku liufia ma nau ku to na fainia na Maa nau ana
kula ni tolae nia.
22 Alua sa ti ne ka rongo, nia kai fafurongoa te ne Anoeru Abu saea fuana
fikute wane famamana ki.' "

4

Na kula ni gourue ana 'initoe 'i langi

1 Sui 'i burina nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te mae 'i langi nia 'ifi.
Ma na lingeru ne eta fata fuaku 'i nao dia na bungu, ka fata lau 'uri, "'Oe
ra mai 'i seki, fua nau ku fatainia na ru ne kai dao mai 'i buri ki."
2 Ma ana kada nai go, na Anoeru God ka talai nau, ma nau ku ada to'ona
te kula ni gourue ana 'initoe, ma te wane ka gouru 'i fafona.
3 Ma adalae to'ona ka dia na fau ngwasinasina ne kera saea ana daspa
ma na karnelian. Ma na fula'oro ka lolo kalia kula ni gourue nai. Ma na
fula'oro nai ka ada dia na fau ngwasinasina kera saea ana na emaral.
4 Ma kalia na wane ne gouru ana kula ni gourue nai ana 'initoe, ro
akwala ma fai kula ni gourue ana 'initoe ki ne nia to 'i senai. Ma ro akwala

ma fai wane fanaonao ki ne kera gouru 'i fafona kula ni gourue nai ki, ma
kera ka 'afi ana maku kwao ki ma 'eregwau ana gol ki.
5 Ma na meamea ka bina, ma lingeru baita ki, ma na kwangakwanga ka
busu mai fasia na kula ni gourue ana 'initoe nai. Ma fiu kwesu ki ka tala
'i senai 'i naona na kula ni gourue. Ma fiu kwesu nai ki na fiu Anoeru Abu
God ki.
6 Ma 'i naona laugo na kula ni gourue nai, te ru dia na asi ana galasi ma
ka saolia 'asiana tio laugo 'i senai.
Ma fai ru mauri ki ne maada 'oro kalia nonida tafau, kera to kalia na
kula ni gourue nai.
7 Na etana ru mauri adalae to'ona dia na lion. Ma na ruana ru adalae
to'ona ka dia na buluka. Ma oluna ru, ne maana adalae to'ona dia maana
wane. Ma na faina ru adalae to'ona dia na afa ne lofo.
8 Fai ru mauri nai ki, te te ru ada too ana ono kukuba ru ki, ma na maae
ru 'oro ki laugo to 'i nonida, 'i naofada ma 'i farana kukubada. Ma ana
dangi ki ma ana rodo, nao kera si mamalo go ana ngulae kera ka 'uri,
“Abu, abu, abu 'Aofia God ne nikila ka tasa.
Nia to 'ua na mai 'i nao, ma ka to ana kada ne, ma ka to ana kada ne ka
nia mai 'ua.”
9 Na fai ru mauri nai ki kera ngufia na fa ngu ana fa'initolae, ma na fuusi
baitalae, ma na tangolae fuana na wane ne nia toto firi ne to 'i fafona kula
ni gourue ana 'initoe. Kada kera sasi 'uri nena,
10 na ro akwala ma fai wane fanaonao be ki kera ka boruru 'i naona
'aena na wane ne toto firi ne to 'i fafona kula ni gourue ana 'initoe. Ma
kera ka alua 'eregwau kera ki 'i ano 'i naona kula ni gourue ana nai, ma
kera ka fata 'uri,
11 “'Oe God ma na 'Aofia kani, 'oe bobola na fuana ngalilana fa'initoe, ma
na fuusi baitalae, ma na nikilalae, sulia 'oe saungainia ru ki tafau.
Ma sulia na kwaidorie 'oe ne ru ki tafau kera ka to ma kera ka mauri.”

5

Na beba bilingilana

1 Sui nau ku ada to'ona te beba bilingilana laona bali 'aba 'o'olo nia ne
gouru ana kula ni gourue ana 'initoe. Na beba bilingilana nai kera kede ro
bali ana ma fiu ru fua fangasilana kera fafona. 2 Ma nau ku ada to'ona te
'ainsel ne nikila 'asiana, ma nia ka fata baita ka 'uri, “Sa ti ne 'o'olo ma ka
bobola fua 'oilana fiu lagolae ngasi ne ki, ma ka 'ifingia na beba bilingilana
ne?”
3 Ma nau nao si ada to'ona go ta wane 'i langi, naoma laona molagali,
naoma laona kula wane mae ki ne ka bobola fuana 'ifingilana na beba
bilingilana nai ma ka ada laona.
4 Ma nau ku angi 'asiana, sulia nao kera si dao to'ona ta wane ne bobola
fuana 'ifingilana na beba bilingilana nai ma ka ada laona.
5 'Urinai, te wane ana wane fanaonao ki ka fata 'uri fuaku, “Nao 'oe si
angi. Ada basi. 'Oe ada to'ona na wane ne 'e nikila 'asiana laona kwalafa
Jiuda ne kera saea ana Na Lion 'i Jiuda. Nia na wane talingai ana kwalafa
sa kingi Deved. Nia ka liufia malimae nia ki, ma ka bobola fua 'oilana fiu
lagolae ngasi nai ki, ma 'ifingilana na beba bilingilana ne.”
6 Sui nau ku ada to'ona te kale Sipsip nia uu 'i matangana kula ni gourue
nai ma fai ru mauri ki ma wane fanaonao ki kera ka to kalia. Ma nau ku
ada to'ona laugo mae maale ki ana nonina ne dia kera saungia 'i nao. Nia

too ana fiu kokona ru ki ma fiu maae ru ki. Aia, fiu maae ru nai ki ne fiu
mangoiru God ki ne nia kwatea 'uria laona molagali tafau.
7 Ma na kale Sipsip nai ka dao, ma ka ngalia na beba bilingilana be fasia
na bali 'aba 'o'olo na wane ne gouru ana kula ni gourue nai.
8 Ma kada nia ngalia na beba bilingilana nai, na fai ru mauri nai ki, ma
na ro akwala ma fai wane fanaonao nai ki, kera ka boruru 'i ano 'aena
na kale Sipsip nai. Ma kera tafau go kera dau ana ru ni kiilana ki ne kera
saea ana harp, ma kera ka dau ana tiu ana gol ki ne fungu ana 'ai moko
lea ki fuana sungilana. Aia, ma na sasuna 'ai moko lea nai ki na ne folae
wane ne kera famamana sa Jesus Christ. 9 Ma kera ka ngufia te fa ngu falu
kera ka 'uri,
"'Oe bobola fuana ngalilana na beba bilingilana, ma 'oko 'oia lagolae ana
bilaki ngasilae ki.
Sulia kera saungi 'oe, ma ana afafu ana maurilamu ka foli olitainia mai
wane ki ana kwalafa ki tafau, ma fatae 'e'ete ki tafau, ma na mae
fere ki tafau fua God.
10 'Oko alua na fikute wane fataabu ki fua kera ka rao fuana God kia.
Ma kera kai gwaungai laona molagali."
11 Ma nau ku ada lau, ma nau ku rongoa na ngulae 'ainsel 'oro ki. Kera
'oro 'asiana, kera to'oni ma na molee ki. Kera uu kalia na kula ni gourue
ana 'initoe nai, ma fai ru mauri be ki, ma wane fanaonao ki.
12 Kera ngu baita kera ka 'uri,
"Na kale Sipsip ne kera saungia ka mae, nia bobola na fua ngalilana na
mamanae, ma na toorue, ma saitamarue, ma na nikilalae, ma na
fabaitalae, ma na 'initoe, ma na tangolae!"
13 Ma nau ku rongoa ru mauri ki tafau 'i langi, ma laona molagali, ma
laona kula wane mae ki, ma 'i laona asi, kera tafau kera ngu kera ka 'uri,
"Na tangolae, ma na fabaitalae, ma na 'initoe, ma na nikilalae toto firi
fuana wane ne gouru ana kula ni gourue ana 'initoe ma fuana na
kale Sipsip."
14 Ma fai ru mauri nai ki kera olisia kera ka 'uri, "Nia mamana." Ma wane
fanaonao ki kera ka boruru 'i ano, ma kera ka fosi keroa.

6

Na fiu lagolae fua bilakia ngasi na beba bilingilana

1 Sui nau ku ada to'ona na kale Sipsip nai ka 'oia etana lagolae ana bilakie
ngasi ana beba bilingilana. Ma nau ku rongoa te ru ana fai ru mauri be ki
ka fata ana lingeru ne ka dia na kwangakwanga ka 'uri, "'Oe leka mai!"
2 Ma nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te hos kwao. Ma na wane ne
nia gouru fafona, ka dau ana te taumae. Ma kera ka kwatea na 'eregwau
fuana. Ma nia ka leka kau fua saungilana malimae nia ki.
3 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia ruana lagolae ana bilakie ngasi, ma nau
ku rongoa na ruana ru mauri ka fata 'uri, "'Oe leka mai!"
4 Ma te hos meo ka sakatafa mai. Ma na wane ne gouru fafona, kera ka
kwatea te naife baita fuana, ma ka too ana na nikilalae fuana ngalilana
aroaroe fasia wane ki laona molagali, fua ne wane ki kera kai saungida
kwailiu.
5 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia oluna lagolae ana bilakie ngasi, ma nau
ku rongoa na oluna ru mauri ka fata 'uri, "'Oe leka mai!" Ma nau ku ada,

ma nau ku ada to'ona te hos goa. Ma na wane ne gouru 'i fafona, nia dau
ana te ru ni 'olotolae ana ru kulu ki.
6 Sui nau ku rongoa te lingeru ne ra mai matangana fai ru mauri nai ki
ka 'uri, “Kera fafoli ana fanga ki 'uria malefo baita! Ma nao 'oe si falia na
ngwaingwai ma na waeni!”
7 Sui na kale Sipsip nai ka 'oia na faina lagolae ana bilakie ngasi, ma nau
ku rongoa lingena faina ru mauri ka fata 'uri, “'Oe leka mai!”
8 Ma nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te hos balabala, ma na satana
wane ne gouru 'i fafona ne Maee, ma Kula ana Faitolie ka leka 'i burina.
Ma kera ka kwatea nikilalae fua keroa faina ta bali ana na molagali fuana
saungilana wane ki ana firue, ma fioloe, ma mataie, ma ru kwasi ki laona
molagali.
9 Ma kada ne kale Sipsip nia 'oia na limana lagolae ana bilakie ngasi,
nau ku ada to'ona mangoda wane ne kera saungida sulia kera ngangata
fainia 'ainitaloe ana Fatalana God ma na Farongoe Lea. Kera to ga 'ada
farana na fulifue.
10 Ma kera akwa baita kera ka 'uri, “God nikila ka tasa, 'oe abu, ma 'oko
mamana. 'I angita ne 'oe kai ketoa wane laona molagali ki, ma 'oko duua
fuada sulia kera saungi kalu?”
11 Ma God ka kwatea maku gwala kwao ki tafau fuada, ma nia ka saea
fuada fua ne kera ka kwaimakwali tu'u basi, leleka ka dao ana kada ne
kera kai saungia wane rao kwaimani ki ma wane famamana ki, suifatai
nia ka fi duua wane ne kera saungida ki.
12 Sui nau ku ada to'ona na kale Sipsip be nia 'oia na onona lagolae ana
bilakie ngasi, ma na anuanu baita ka liu, ma na sato ka rorodoa dia ta 'oko
masa goa, ma na madame ka meo dia na 'abu.
13 Ma bubulu ki ka 'asida mai laona molagali dia fue 'ai ki ne kera 'asida
fasia 'ai ki kada ne sasaule baita nia geloda.
14 Ma na mamanga ka nonga na dia na 'aba beba ne kera lumia. Ma fa
uo ki tafau ma bubunga ki tafau kera 'idu fasia fulida.
15 Sui kingi ki laona molagali ma wane gwaungai ki, ma wane 'initoa
fuana wane ni omee ki, ma wane todaru ki ma wane nikila ki, ma wane
ki tafau ne kera rao 'o'oni, ma wane sakwadola ki, kera ka mau, kera ka
agwa laona faoda fau ki ma farana fau ki gwauna fa uo ki.
16 Ma kera ka akwa fuana fa uo ki ma fau ki kera ka 'uri, “Mulu 'asi
kamulu mai fafi kalu ma mulu ka saufini kalu fasia maa na wane ne nia
gouru ana kula ni gourue ana 'initoe. Ma mulu ka saufini kalu fasia na
guisasue na kale Sipsip.
17 Sulia fa dangi baita ana guisasue keroa nia dao na, ma ka nao ta wane
ne bobola fuana uulae 'usia.”

7

Na te talanga ma fai akwala ma fai to'oni wane God ki

1 Sui nau ku ada to'ona fai 'ainsel ki kera uu ana fai susuui ki ana
molagali, ma kera luia fai sasaule ki ana molagali, fua kera nao si saulia
na molagali, ma nao si saulia na asi, ma nao si saulia ta 'ai.
2 Ma nau ku ada to'ona te 'ainsel lau nia tae mai fasia taelana sato, ma
ka ngalia mai na maetoto ana God mauri. Ma nia ka akwa baita fuana fai
'ainsel nai ki, ne God kwatea na nikilalae fuada fuana falilana na molagali
fainia na asi.

3 Ma ka fata 'uri, “Nao mulu si falia 'ua na molagali, ma na asi, ma 'ai
ki, leleka kalu ka kedea na maetoto maadarana wane rao God ki.”
4 Ma kera ka farongo nau ana fita wane ki ne kera kedea na maetoto
maadarada, ka 'uri: te talanga ma fai akwala ma fai to'oni wane ki. Ma
kera ne fasia akwala ma ro kwalafa ki ana wane Israel ki.
5 Fasia kwalafa sa Jiuda, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa
Ruben, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Gad, te akwala ma
ro to'oni wane.
6 Fasia kwalafa sa Asa, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa
Naftali, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Manase, te akwala
ma ro to'oni wane.
7 Fasia kwalafa sa Simion, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa
sa Lifae, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Isaka, te akwala
ma ro to'oni wane.
8 Fasia kwalafa sa Sebulun, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa
sa Josef, te akwala ma ro to'oni wane. Fasia kwalafa sa Benjamin, te akwala
ma ro to'oni wane.
9 'I burina, nau ku ada, ma nau ku ada to'ona te konie baita, ne nao ta
wane si bobola na fuana idumilana. Ma kera leka mai fasia kwalafa ki
tafau, ma fere ki tafau, ma fatae 'e'ete ki tafau, ma kera ka uu 'i naona
kula ni gourue ana 'initoe ma 'i naona kale Sipsip nai. Ma kera ka 'afisia
maku kwao gwala ki, ma kera ka dau ana uli niniu.
10 Ma kera akwa baita kera ka 'uri,
“God kia ne gouru ana kula ni gourue ana 'initoe fainia na kale Sipsip,
keroa ne famauri kia.”
11 Ma 'ainsel ki tafau kera uu kalia kula ni gourue ne ana 'initoe, ma wane
fanaonao ki, ma na fai ru mauri ki. Ma kera ka boruru 'i naona kula ni
gourue nai, ma kera ka fosia God,
12 kera ka 'uri,
“Nia mamana!
Na lafutailana satamu, ma na 'initoe, ma na liotoe, ma na tangolae, ma na
fabaitalae, ma na mamanae, ma na nikilalae, ru nai ki ru God toto
firi!
Nia mamana.”
13 Ma te wane ana wane fanaonao nai ki ka ledi nau, ka 'uri, “Tifaida ne
kera 'afi ana maku kwao ne ki ma kera ka leka mai fasia 'i fai?”
14 Ma nau ku olisia ku ka 'uri, “Nau ku ulafusia. 'Oe ne 'oe saitamana.”
Ma nia ka fata 'uri fuaku, “Wane ne ki wane ne kera liu mai laona 'afitaie
baita. Kera ka taufia maku gwala kera ki, ma kera ka fakwaoda ana 'abuna
na kale Sipsip.
15 Nia ne kera ka uu 'i naona kula ni gourue God, ma kera ka rao fuana
laona Beu Abu nia sulia kada ki tafau. Ma God gouru ana kula ni gourue
nai, ka ada suli kera.
16 Ma ka 'afitai lau kera ka fiolo naoma kera ka maeliku, naoma na sato
'ako'ako naoma ta ru 'ako'ako ka 'akofida.
17 Sulia kale Sipsip ne gouru 'i fafona na kula ni gourue ana 'initoe, ne
ada sulida. Ma nia ka talai kera 'uria busulana kafo ana maurie ki. Ma
God kai usua kafona maada.”

8

Na fiuna lagolae ana bilakie ngasi

1 Kada na kale Sipsip nia 'oia na fiuna lagolae ana bilakie ngasi, 'i langi
ka aroaro sulia ka kada aoa kokoru.

2 Sui nau ku ada to'ona na fiu 'ainsel ki ne kera uu 'i naona God, ma kera
ka ngalia fiu fa bungu ki.
3 Ma te 'ainsel lau ne ka too ana na tiu ru ana gol fua na sungilana na 'ai
moko lea 'i laona, ka dao ma ka uu maana na fulifue. Ma kera ka kwatea
'ai moko lea 'oro ki, nia ka sungida fua ka alua fainia folae wane God ki
tafau 'i fafona na fulifue ana gol ne to 'i naona kula ni gourue nai.
4 Ma sasu fasia 'ai moko lea nai ki, ka ra 'i langi fainia folae wane God
ki, fasia 'abana na 'ainsel nai ne uu 'i naona God.
5 Sui na 'ainsel nai ka ngalia na tiu nai, ma ka fafungua ana ere fasia
fulifue, ma ka 'ui 'ania mai fafona molagali. Ma na kukurue ma lingeru
baita ki ka talo mai, ma na binabina ka bina, ma na anuanu ka liu.

Fa bungu ki

6 Sui fiu 'ainsel nai ki kera sasi akau na fuana ufilana fiu fa bungu ne
kera dau ana ki.
7 Ma etana 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma mege 'aesi ki dia ute, ma
na ere ka dolalia 'abu, ka 'asia mai fafona na molagali. Ma nia ka sungia
na oluna bali ana molagali, ma 'ai ki, ma garasi ki tafau 'i laona.
8 Sui na ruana 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma te ru dia fa uo baita ka
saru, ma nia ka 'asia laona asi. Ma oluna bali ana asi ka tatala ana 'abu.
9 Ma oluna bali ana ru mauri ki laona asi kera ka mae, ma oluna bali
ana baru ki ka ta'a.
10 'Urinai na oluna 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma te fa bubulu baita
ka tala dia ta kwesu, ka 'asia mai fasia laona mamanga ma ka 'asia fafia
oluna bali ana na kafo baita ki, ma busulana kafo tu'u ki.
11 Aia, na satana bubulu nai na "'Afae." Ma oluna bali ana kafo ki ka
'afae, ma wane 'oro ki kera ka mae ana kufilana kafo nai ki sulia kera
'afae.
12 Sui na faina 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma oluna bali ana na sato,
ma na madame, ma bubulu ki ka mae, ma oluna bali ana madakwalae ka
nao na. Ma oluna bali ana dangi nia rorodoa na, ma oluna bali ana rodo
ka maerodo.
13 Sui nau ku ada, ma nau ku rongoa te afa nia lofo laona mamanga ka
akwa baita ka 'uri, "Na ta'alae, na ta'alae! Nia kai ta'a 'asiana fuana wane
ki tafau ne kera to laona molagali, sulia kada ne ta olu 'ainsel lau kera kai
dao mai, ma kera kai ufia fa bungu kera ki."

9

Limana 'ainsel ufia na fa bungu nia

1 Sui na limana 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma nau ku ada to'ona
fa bubulu ne ka 'asia mai 'uria laona molagali, kera kwatea na kii ana na
kiluliu ne nao 'ana ta suilae fuana bubulu nai.
2 Sui na bubulu nai ka 'ifingia na kiluliu nai, ma na sasu ka sakatafa mai
ma ka tatae mai dia sasuna ta ere baita. Ma na sato ma laona mamanga
ka rorodoa ana na sasu ne sakatafa mai fasia na kiluliu nai.
3 Sui siko 'oro ki kera ka sakatafa mai fasia na sasu nai, ma kera ka leka
mai laona molagali, ma kera ka kwatea na nikilalae fuada dia na nikilalana
fafari ki.
4 Ma kera ka saea fuana siko nai ki nao si falia garasi ki, naoma ta 'ai,
naoma ta ru ne mauri fafona ano. Aia, ma wane ne kera nao si too ana
maetoto God maadarada ne, siko ki kwatea na nonifie fuada.

5 Ma nao kera si alamatainia siko nai ki fua ne ka saungia 'ua wane nai
ki, ma kera alamatainia kera ka kwatea ga 'ada nonifie fuada sulia lima
madame ki. Ma na fiilada ka dia na fafari ne nia 'alea wane.
6 Ma sulia lima madame nai ki, wane ki kera kai nani 'uria maee, ma
nao kera si dao to'ona. Ma kera ka doria kera kai mae, ma na maee ka tafi
fasi kera.
7 Siko nai ki, adalae to'ona dia hos ki ne kera sasi akau ada fuana firue.
Ma maada ka dia maana wane ki, ma kera ka sengia ru ki dia na 'eregwau
ana gol 'i gwauda.
8 Ma ifuda gwala ka dia ifuna keni ki, ma lifoda ka dia lifona lion ki.
9 Ma ru dia reba salo ki ne tio 'i ruruda. Ma lingena kukubada ka baita
dia lingena hos 'oro ki ne kera tara fainia wane omee ki.
10 Ma kukuida ne dia fafari ki, ma kera too ana io fuana susu'ilana wane
ki. Ma kukuida ne fua fanonifilana wane ki sulia lima madame ki.
11 Ma na kingi kera na ne 'ainsel ne gwaungai fafia na kilu, ma na
satana ana fatae wane Jiu ne sa Abadon, ma fatae Grik kera ka saea ana
sa Apolion. Ma sataeru nai ki ne fadalana, “Na wane ne fafunuia ru ki.”
12 Na etana ta'alae ka suina, ma ta ro ta'alae lau kai dao mai.

Na onona fa bungu

13 Na onona 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, ma nau ku rongoa te lingeru
ne talo mai fasia fai susuui ki ana fulifue ne kera saungainia ana gol ne to
'i naona God.
14 Ma na lingeru nai ka fata 'uri fuana onona 'ainsel ne too ana fa bungu
ka 'uri, “'Oe kai lugea fai 'ainsel ki ne kera kani fafida 'i ninimana na kafo
baita ne 'i Iufretes.”
15 Ma nia ka lugea fai 'ainsel nai ki kera sasi akau 'urinai makwalia na
aoa, maedangi, madame ma fangali, fua ne kera ka saungia oluna bali ana
wane ki.
16 Ma nau ku rongoa fita wane ni omee kera ki ne kera to 'i fafona hos
ki: kera ro talanga molee wane ki.
17 Ma ana fataie nai fuaku, nau ku ada to'ona hos ki, ma wane ne kera
gouru fafoda ki kera 'afisia reba ru ki 'i maruruda. Ma na reba ru nai ki
ka meo, ma ka goa, ma ka kokoa. Ma gwauna hos ki kera dia gwauna lion
ki. Ma na ere ma na sasu fainia na salfa* ka ru mai fasia ngiduda.
18 Ma ru ta'a nai ki ka saungia oluna bali ana wane ki laona molagali
ana ere, ma na sasu, ma na salfa ne ru mai fasia ngiduda.
19 Sulia ne nikilalana hos nai ki, nia ana ngiduda ma kukuida. Kukuida
ka dia dregon ki ne too ana gwauiru ki, ma kera ka fanonifia wane ki ana
kukuida.
20 Ma wane ne kera ore ma ru ta'a ki nao si saungida, nao si kari abulo
fasia ta'alae kera ki. Sulia nao kera si to fasia fosilana anoeru ta'a ki, ma
nunuiru ki ne kera saungaida ana gol ma na silva ma na barasi ma na fau
ma na 'ai. Ma ru nai ki, nao kera si ada ma nao kera si rongo, ma nao kera
si fali.
21 Ma wane nai ki nao si kari abulo go fasia sauwanee, ma na raoe fuana
anoeru ta'a ki, ma na oee, ma na belie.

10

Na 'ainsel fainia na beba bilingilana tu'u

* **9:17** *salfa:* Ada to'ona ana Diksonari

1 Sui nau ku ada to'ona te 'ainsel nikila lau ne koso mai fasia 'i langi. Nia
'afi ana na gwa salo, ma na fula'oro ka to kalia na gwauna, ma na maana
ka dia na sato, ma ro 'aena ki ka dia ro mae funu ana ere.
2 Ma nia ka dau ana na beba bilingilana tu'u ne kera 'ifingia suina laona
'abana, ma ka uu fafona asi ana na bali 'ae 'o'olo nia, ma na bali 'ae mauli
nia ka uu ana fafona ano.
3 Ma ka akwa ana akwae baita ne rongolana dia ngoralana lion ki. Ma
burina nia akwa ka sui, fiu kukurue ki kera ka olisia.
4 Ma kada ne fiu kukurue nai ki ka fata, nau ku sasi akau fuana kedelana
fatae kera ki, ma nau ku rongoa te lingeru fata mai fasia 'i langi ka fata
'uri, “Nao 'oe si saea fua ta wane ru be fiu kukurue ki kera saea, ma nao
'oe si kedea.”
5 Sui na 'ainsel ne nau ku ada to'ona nia uu fafona asi ma na ano, nia
taea na bali 'aba 'o'olo nia 'i langi.
6 Ma ka fata alangai ana satana God ne toto firi ma ka saungainia 'i langi
ma ru ki tafau ne kera to 'i laona, ma na molagali ma ru ki tafau ne kera
to 'i laona, ma na asi ma ru ki tafau ne kera to 'i laona. Ma nia ka fata
'uri, “Kada sui God nao si famadakwa 'ua na manatae wane nia. Boroi ma
ta'ena, God nao si dole na fuana famamanalana manatae wane nia.
7 Ana kada ne fiuna 'ainsel ka ufia na fa bungu nia, na manatae wane
God kai dao na mai, dia be nia farongo ana 'i nao fuana wane rao nia ki
na profet ki.”
8 Sui na lingeru ne nau ku rongoa 'i nao ka fata lau fuaku fasia 'i langi ka
'uri, “'Oe leka kau, 'oko ngalia na beba bilingilana ne 'ifi na laona 'abana
na 'ainsel ne uu 'i fafona na asi ma na ano.”
9 Ma nau ku leka, ma nau ku gania na 'ainsel nai fua ne ka kwatea na
beba bilingilana tu'u nai fuaku. Ma nia ka fata 'uri fuaku, “'Oe ngalia, ma
'oko 'ania. Nia kai mamasia ana ngidumu dia na ngingidue. Boroi ma nia
kai 'afae laona guimu.”
10 Ma nau ku ngalia na beba bilingilana tu'u nai fasia 'abana na 'ainsel
nai, ma nau ku 'ania. Na 'anilana ka mamasia ana ngiduku dia na
ngingidue. Boroi ma kada nau ku onomia kau, nia ka 'afae na laona guiku.
11 Sui kera ka fata 'uri fuaku, “'Oe kai farongo lau ana na manatae wane
God sulia fere ki, ma kwalafa ki, ma fatae 'e'ete ki, ma kingi ki.”

11

God odua ro wane fata famamana ki

1 Sui kera ka kwatea te mae 'ai ni 'oitolae fuaku, ma God ka fata 'uri,
“'Oe kai leka, 'oe 'oito'ona na Beu Abu nau fainia na fulifue, ma 'oe idumia
na wane ki ne kera foa 'i senai.
2 Aia, ma nao 'oe si 'oito'ona kada kula 'i maa ana Beu Abu nau, sulia
nau ku kwatea na fuana wane ne kera nao lau Jiu ki. Ma kera kai leka
mai, kera ka gwaungai fafia 'i Jerusalem sulia fai akwala ma ro madame
ki.*
3 Ma nau kai kwatea na ro wane fata famamana suli nau ki. Keroa ka
'afi ana 'afi ta'a ne fatainia kera kwaimanatai, ma kera ka farongo ana
farongoe nau sulia te to'oni ma ro talanga ma ono akwala maedangi ki.”

---

* **11:2** *fai akwala ma ro madame ki:* Nia bobola go ana 1,260 maedangi ki, ma 3 fangali ma 6 madame ki. Ma kera fatainia na kada kokoru ne na ta'alae ka gwaungai fafia na molagali sulia, 'i naona ne God ka ketoa na molagali.

4 Ma na ro wane fata famamana nai ki na ne ro 'ai ne kera saea ana na olif ki,✡ ma na ro gwatanga fuana kwesu ki ne kera uu 'i naona God ne gwaungai fafia na molagali.
5 Ma dia ta wane ka sasi 'uria famalagaidaro, na ere ne ka sakatafa mai fasia na ngidudaro kai ogea na malimae kera ki. Ma 'urinai ta wane ne ka doria famalagaidaro, nia ka mae laugo.
6 Ma keroa too ana na nikilalae fuana susilana laona mamanga, fua ne na ute si 'aru sulia maedangi ne kera farongo ana fatalana God. Ma keroa too ana na nikilalae laugo fuana kwaelana na mae kafo ki fua ne ka rokisi ana na 'abu. Ma keroa ka too laugo ana na nikilalae fuana kwaelana na molagali ana ta'alae ki tafau ana kada ki tafau ne kera doria.
7 Ma kada keroa fasuia 'ainitalolae ana na farongoe keroa ki, na ru mauri kwasi ne ka ra mai 'i maa fasia na kiluliu ma ka nao 'ana ta suilae kai firu fai keroa, ma ka liufi keroa, ma ka saungi keroa.
8 Ma na nonidaro kai tio go 'ana sulia taale ana fere be kera foto'ia na 'Aofia kera ana na 'airarafolo. Na wane ana na fere baita nai ki ta'a ka dia na wane ana 'i Sodom ma 'i Ijip ne kera noni'ela si rongoa na wane ni lifurongo God ki.
9 Na wane ki fasia na fere ki tafau ma na kwalafa ki tafau ma na fatae 'e'ete ki tafau, kera ka bubungia na nonidaro sulia olu maedangi lalau ki ma fainia te kwerenga asoa, ma nao si alamatainia na fuana faitolilae ana na nonidaro.
10 Ma na wane ki laona molagali kera ka eele sulia na maeladaro. Ma kera ka eele ana kwatelana na kwatee ki fuada kwailiu sulia na ro profet nai ki keroa famalagaigaia 'asiana wane ki ne kera to laona molagali.
11 Sui, 'i buri'ana olu maedangi lalau ki ma te kwerenga asoa ka sui, na mangoiru ana maurie ka safali mai fasia God, ka rufi keroa, ma keroa ka tatae uu. Ma na wane ne kera ada to'odaro, kera ka mau 'asiana.
12 Sui keroa ka rongoa te lingeru baita ka safali mai fasia 'i langi ka fata 'uri fua keroa, “Moro leka mai 'i langi.” Ma na malimae keroa ki kera ka bubu ga 'ada ana kada kera leka 'i laona gwa salo 'uria 'i langi.
13 Ana kada nai go, na anuanu baita ka 'asiana ma na tangafuluna fere baita nai ka funu na. Ma fiu to'oni wane ki ne kera mae ana na anuanu nai. Ma na wane ne kera mauri 'ua ki, kera ka mau 'asiana, ma kera ka tangoa God 'i langi.
14 Aia, na ruana ta'alae ka sui, ma na oluna ta'alae kai dao 'ali'ali laugo mai.

Na fiuna fa bungu

15 Sui na fiuna 'ainsel ka ufia fa bungu nia, ma na lingeru baita ki 'i langi ka fata 'uri, “God kia fainia na Christ, na wane ne nia filia fua ka famauria kia, kera too ana mamanae fua kera kai gwaungai fafia na molagali, ma God kai gwaungai toto firi.”
16 Ma na ro akwala ma fai wane fanaonao ki ne kera gouru ana kula ni gourue kera ki 'i naona God, kera boruru 'i ano, ma kera ka fosia God,
17 kera ka fata 'uri, “God nikila ka tasa, 'oe to ana kada ne, ma 'oe to 'ua na mai. Kalu tango 'oe sulia 'oe ngalia na nikilalae baita 'oe, ma 'oe safalia na gwaungaie.
18 Ma na wane ne ulafusi 'oe ki, kera ka guisasu 'asiana, sulia ne kada fuana guisasue 'oe dao na mai, fainia kada fuana ketolana wane ne mae

✡ **11:4** Sekaraea 4:1-14

ki, profet ne kera rao fuamu ki, ma na wane 'oe ki ne kera fosi 'oe, na
wane fanaonao ki, ma na wane tu'u ki. Ma kada fuana malangisilana na
wane ne kera saungia na wane laona molagali ka dao na mai.”
19 Sui na Beu Abu God 'i langi ka 'ifi, ma kera ka ada to'ona na fa kisi ne
na alangaie God tio 'i laona. Sui na binabina ka bina, ma na kukurue ka
ruru, ma na lingeru baita ka talo mai, ma na anuanu ka liu, ma na ute dia
megena 'aesi ka 'aru.

12

Na keni fainia na dregon

1 'Urinai nau ku ada to'ona te ru ni kwelelae ana ka fatai mai laona
mamanga. Te keni ne nia 'afi ana sato, ma na madame ka tio 'i fara 'aena,
ma ka 'eregwau ana akwala ma ro fa bubulu ki ka nia 'i gwauna.
2 Nia iana, ma ka sasi akau fuana fafutalae. Ma na nonifie ana fafutalae
ka sasi nia ka angi baita 'asiana.
3 Ma te ru ni kwelelae ka fatai lau mai laona mamanga. Te dregon meo
baita 'asiana ne nia too ana fiu gwauiru ki, ma fiu 'eregwau tu'u ki, ma te
akwala kokona ru ki.
4 Ma nia ka tara oluna bali ana bubulu ki laona mamanga ana kukuina,
ma ka 'ui 'anida laona molagali. Ma na dregon nai ka uu 'i naofana keni
nai ne karangia kai fafuta na, fua nia kai 'ania na wele nai ana kada nia
futa.
5 Ma nia ka fafuta te welewane ne kai gwaungai fafia fere ki tafau ana
nikilalae. Boroi ma kera laua na wele nai, ma kera ka ngalia na siana God
ana kula ni gourue nia ana 'initoe.
6 Ma na keni nai ka tafi na 'ana 'uria laona lofaa 'eke'eke 'uria kula ne
God sasi akau ana fua ne kera ka ada suli nia sulia te to'oni, ro talanga ma
ono akwala maedangi ki.
7 Sui na firue ka fuli 'i langi. Sa Maekol, na gwaungai 'ainsel, ma 'ainsel
nia ki kera ka firu fainia na dregon nai, ma na dregon nai fainia 'ainsel
nia ki kera ka firu laugo.
8 Boroi ma na dregon nai nao si liufida go, ma God nao si alamatainia
fuana tolae 'i langi.
9 Ma kera ka 'ui 'ania na dregon nai fasia 'i langi. Nia ne dregon nai be
safali ana kada 'ua mai ne kera saea ana Akalo, ma ta sataeru laugo ana
ne sa Saetan ne ka talai garo ana wane ki laona molagali tafau. Kera 'ui
'ania mai laona molagali fainia 'ainsel nia ki tafau.
10 Sui nau ku rongoa te lingeru baita 'i langi ka fata 'uri, “Kada ne, God
kai famauria wane nia ki. God ka fatainia na mamanae nia dia ta kingi.
Aia, ma na wane filia God ka fatainia na nikilalae. Sulia sa Saetan ne uu
'i naona God kia, ma ka fai fafia wane famamana kia ki sulia dangi ma na
rodo, kera 'ui 'ania fasia 'i langi.
11 Na wanefuta kia ki kera ka liufia sa Saetan ana 'abuna na kale Sipsip
ma ana na fatalana God ne kera fata taloania, ma kera ka nonimabe fuana
maee fuana God.
12 Kamulu wane ne mulu to 'i langi, mulu kai eele 'amulu! Ma nia kai ta'a
'asiana fuana na molagali ma na asi, sulia sa Saetan koso na kau siamulu.
Ma nia ka guisasu 'asiana sulia nia saitamana kada nia ki nao si tau na.”
13 Ma kada ne dregon ne saitamana ne kera 'ui 'ani nia 'uria laona
molagali, nia ka taria na keni be fafuta na welewane.

14 Sui, God ka kwatea ro kukuba ru baita ki dia kukubana ta afa fua ne
nia kai lofo 'uria na kula kera sasi akau ana fuana 'i laona lofaa 'eke'eke.
'I senai kera kai ada sulia, ma kera kai folo 'usia fasia na dregon nai sulia
olu fangali ma ono madame ki, fua nia nao si saungia.
15 Sui na dregon ne ka moatainia mai na kafo dia ta kafo baita fua ne
kai igwa na keni ne.
16 Ma na ano ka 'adomia na keni ne, ma ka 'ifingia ngiduna, ma ka
onomia kafo ne na dregon nai nia moatainia mai.
17 Sui na dregon ne ka guisasu 'asiana fuana keni nai, ma ka leka ka firu
fainia kwalafa nia ki tafau ne kera rosulia taki God ki, ma famanatalae
mamana sa Jesus ki.
18 Ma na dregon nai ka dao na 'i asi, ma ka uu na 'i ninimana asi.

13

Na ro ru mauri kwasi ki

1 Sui nau ku ada to'ona te ru mauri kwasi nia ra mai fasia laona asi.
Na ru nai nia too ana fiu gwauiru ki, ma te akwala kokona ru ma fainia
akwala 'eregwau tu'u ne tio ana kokona ru nai ki. Na sataeru ta'a fua fata
buri tolingailae ana God ne kera kedea ana fiu gwauiru nai ki.
2 Ma na ru mauri kwasi nai ne adalae to'ona 'e dia na lepad, ma 'aena ka
dia 'aena na bear, ma na ngiduna ka dia ngiduna na lion. Ma na dregon
be ka kwatea na nikilalae baita nia fuana ru mauri kwasi nai ne nia ka
gwaungai fafia wane ki. 3 Ma ana te gwau ana gwauiru nai ki, nau ku ada
to'ona te ru ne ada dia na mae maale baita fua nia ka mae na ana, ma
na mae maale nai ka mafo na. Ma wane ki tafau laona molagali kera ka
kwele 'asiana, ma kera ka leka sulia na ru mauri kwasi nai.
4 Ma wane ki kera ka fosia na dregon nai, sulia nia kwatea mamanae nia
fuana ru mauri kwasi nai. Ma kera ka fosia laugo na ru mauri kwasi nai
kera ka 'uri, “Nao ta wane ne dia na ru mauri kwasi ne naoma ta wane
ne bobola fuana firue fainia.”
5 Ma God ka alamatainia na ru mauri kwasi nai fua ne ka tango nia
talana, ma ka fata buri tolingai ana God, ma nia ka gwaungai sulia fai
akwala ma ro madame ki.
6 Ma nia ka safalia na fata falilana God, ma ana satana God, ma 'i langi
kula ne nia to ana, ma wane ne kera to fainia ki 'i langi.
7 Ma God ka alamatainia fua firulae fainia wane God ki, ma fuana
liufilada, ma ka gwaungai fafia kwalafa ki tafau, ma fere ki tafau, ma
fatae 'e'ete ki tafau.
8 Ma wane ki tafau ne kera to laona molagali ne, God nao si kedea na
satada laona buko ana maurie firi, kera fosia na ru mauri kwasi nai. Na
buko nai, nia ne buko kale Sipsip ne kera saungia. Ma God ka kedea na
buko nai 'ua na mai naona saungailana na molagali.
9 Aia, kamulu wane ne mulu too ana alinga ki, mulu fafurongo.
10 Tani wane amulu 'i sena God filida na fuana daulada, kera kai dauda
na. Ma tani ai laugo amulu ne God ka filida fuana saungilada ana naife
ni sauwanee ki, kera kai saungida ana naife fuana sauwanee ki. Mulu
wane God ki nao mulu si manata sala, suli nia ne kada kamulu na fuana
ngangatalae ana famamanae kamulu ki.
11 Sui nau ku ada lau to'ona te ru mauri kwasi lau ka sakatafa mai fasia
laona ano. Nia ka too ana ro kokona ru ki dia ta kale sipsip, ma na lingena
ka dia ta dregon.

12 Nia ka rao ana na nikilalae na etana ru mauri kwasi kada nia to fainia.
Ma ka sumainia wane ki tafau laona molagali fua ne kera ka fosia na etana
ru mauri kwasi be na maale baita nia mafo na.
13 Ma na ruana ru mauri kwasi ka sasia ru fanadae baita fuana kwelelae
ana ki, ma ka fakosoa mai na ere fasia 'i langi 'uria laona molagali 'i naona
wane ki tafau.
14 Ma nia ka sukea wane ki tafau ne kera to laona molagali ana ru ni
kwelelae ana ki, ana kada nia to fainia na ru mauri kwasi eteta be. God ne
alamatainia ka sasia ru nai ki. Ma na ru mauri kwasi ne ka sasia wane ki
ka saungainia nununa na etana ru mauri kwasi be kera kwae maala ana
'ania naife ni sauwanee, boroi ma nia ka mauri ga 'ana. Na nunuiru nai
fuana fabaitalana nia.
15 Ma God ka alamatainia na ruana ru mauri kwasi nai fua ka kwatea na
maurie fuana na nunuiru nai fua ne ka fata ma fua ne ka saungia wane
ki tafau ne nao si fosia.
16 Ma nia ka usungainia wane ki tafau, wane kelewanea ki, ma wane
'ada satai wane ki, wane todaru ki ma wane siofa ki, wane rao 'o'oni ki ma
wane sakwadola ki, fua ne kera kai kedea na maetoto bali 'aba 'o'olo kera
ki naoma maadarada.
17 Nao ta wane si foli naoma ka fafoli dia nao nia si too ana na maetoto
nai. Na maetoto nai ne satana na ru mauri kwasi nai, naoma na tomailae
ana na satana.
18 Mulu kai malingainia na ru ne. Sui boroi 'ana sa ti ne saitamarue ka
fadaa namba ne ana ru mauri kwasi nai, sulia na namba nai nia na namba
te wane. Ma na namba nai ne 666.

14

Na kale Sipsip ma wane nia ki

1 'Urinai nau ku ada lau, ma nau ku ada to'ona na kale Sipsip nia uu 'i
gwauna na uo 'i Sion fainia te talanga, fai akwala ma fai to'oni* wane ki
ne kera kedea na satana kale Sipsip nai ma na satana Maa nia maadarada.
2 Ma nau ku rongoa te lingeru fasia 'i langi ne dia kurulana ta tata baita,
ma ka dia ta kukurue baita. Na lingeru ne nau ku rongoa nia dia na ru
fuana kiilana ne kera saeda ana harp ne wane ki kera kiia.
3 Ma wane nai ki kera ngufia te fa ngu falu 'i naona na kula ni gourue
ana 'initoe, ma 'i naoda na fai ru mauri ki ma wane fanaonao ki. Ma nao
ta wane lau ka saitamana fa ngu ne, taifilia go na te talanga, fai akwala
ma fai to'oni wane ne na Christ nia foli 'usida ki fasia laona molagali go
ne kera saitamana fa ngu nai.
4 Kera ne wane ne kera to falu dia wane ma keni ne kera 'auabuda ki,
sulia nao kera si fasua laona maurilada ana fosilana mamala god ki. Ma
kera ka leka sulia na kale Sipsip 'uria kula ki tafau ne nia leka ana. Ma
kera laugo wane God nia foli 'usida fasia na molagali, ma kera ka kwateda
dia na kwatee 'i nao fua God ma fuana na kale Sipsip.
5 Ma nao kera si suke ma nao kera si sasia ta ru ta'a.

Olu 'ainsel ki

6 Sui nau ku ada to'ona lau te 'ainsel nia lofo laona mamanga, fainia
na Farongoe Lea ne toto firi 'uria 'ainitalolae ana fuana wane ki laona
molagali, fuana kwalafa ki , fatae 'e'ete ki, ma fere ki tafau.

* **14:1** 144,000

7 Ma nia ka akwa baita ka 'uri, “Mulu fa'initoa God, ma mulu ka tango
nia! Sulia kada nia fuana ketolana wane ki nia dao na. Mulu fosia God ne
nia saungainia 'i langi, ma na molagali, ma na asi, ma kafo ki!”
8 Sui na ruana 'ainsel ka leka mai 'i burina, ka fata 'uri, “Nia funu na.
Na fere baita be 'i Babilon funu na, sulia nia kwate wane ki ka sasia ru
ta'a ki 'asiana.”
9 Aia, ma oluna 'ainsel ka leka mai burina ro 'ainsel eteta nai ki, ka fata
baita ka 'uri, “Dia ta wane boroi 'ana nia fosia na ru mauri kwasi nai ma
na nununa ma ka ngalia na maetoto nia 'i maadarana naoma ana 'abana,
10 nia kai ru laugo laona kwaekwaee ana guisasue God. Ma sa tifaida ne
kera sasia ru ne, kera kai nonifi ana ere ma na ru ne kera saea ana salfa
'i naona 'ainsel abu ki ma na kale Sipsip.
11 Ma sasuna na ere ne ka fanonifi kera 'asiana, ka sasu na 'ana sulia
dangi firi ne nao si sui. Wane ki tafau ne fosia na ru mauri kwasi nai
fainia nununa ma ka too ana maetoto ana satana, nao kera si too ana ta
mamaloe ana nonifie nai. Nia kai leka firi go 'ana sulia rodo ma dangi.”
12 Ma sulia ru nai ki, wane God ki kai susute, boroi 'ana kada ana 'afitaie.
Kera wane ne kera rosulia taki God ki, ma kera ka leka sulia sa Jesus firi.
13 Sui nau ku rongoa na lingeru fasia 'i langi ka fata 'uri, “'Oe kedea ru
ne ki: safali ana kada ne ma ka oli 'alaa, God kai falea sa tifaida ne kera
mamana fuana ana kada kera mae!”
Ma na Anoeru Abu ka olisia ka 'uri, “Iu, nia mamana 'asiana. Kera kai
eele, sulia kera mamalo fasia raoe baita kera ki, sulia lealae ana raolada
ka leka faida.”

Kada ana loi rulae ana molagali

14 Sui nau ku ada lau, ma nau ku ada to'ona na gwa salo kwao. Ma na ru
ne gouru 'i fafona na gwa salo nai adalae to'ona ka dia na Wele nia Wane,
ma na 'eregwau ana gol ne ka tio 'i fafona na gwauna, ma nia ka dau ana
te naife ne 'ala 'asiana.
15 Ma te 'ainsel lau ka ru mai fasia na Beu Abu God, ma ka akwa baita
fuana wane ne gouru 'i fafona na gwa salo ka 'uri, “'Oe kai ngalia na naife
'oe, 'oko okua ru ki, sulia ne kada fuana loi rulae laona molagali dao na
mai, sulia ne molagali nia dia na fueru maua!”
16 Ma na wane ne gouru fafona gwa salo ka siru ana na naife nia fafona
na molagali, ma ka ngeda ru ki tafau laona molagali.
17 Ma te 'ainsel lau ka ru mai fasia na Beu Abu God 'i langi ma ka dau
laugo ana te naife 'ala 'asiana.
18 Sui te 'ainsel lau ne ka gwaungai fafia na ere, ka leka mai fasia na
fulifue, ma nia akwa kau fuana 'ainsel be dau ana na naife ka 'uri, “'Oe
kai sikilia na fueru grep ki laona molagali ana naife 'oe, sulia fueru 'ai ne
ki maua na!”
19 Grep ki uu fuana wane ta'a ki. Ma na 'ainsel nai ne siru ani naife nia
fafona na molagali, ma ka ngeda na grep nai ki, ma ka 'ui 'anida laona
kula fuana mangisilana na grep fuana waeni, na kula fuana nonifie sulia
guisasue God.
20 Ma grep nai ki kera ka uri mangisia na 'i laona ru fuana mangisilana
grep ne tio 'i maa fasia na fere baita. Ma na 'abu ka ra mai fasia laona ru
nai fuana mangisilana na grep, ma ka igwa na sulia olu talangai kilomita
ki, ma na lolalana ka bobola fainia lima gwai'abe ki.

15

Fiu 'ainsel ki fainia na fiu kwaekwaee 'isi ki

1 Sui nau ku ada to'ona lau te fataie baita ni kwelelae ana 'i langi: Fiu
'ainsel ki fainia fiu kwaekwaee 'isi ki. Fiu kwaekwaee nai ki na ne suilana
guisasue God fuana wane abulo ta'a ki.
2 Sui nau ku ada to'ona te ru dia na asi ne adalae to'ona dia na galasi ne
kera dolalia fainia ere. Ma nau ku ada to'ona laugo wane ki ne kera liufia
na ru mauri kwasi, ma na nununa, ma na namba ana satana. Ma kera uu
'i ninimana asi nai, ma kera ka dau ana ru ni kiilana ki ne kera saea ana
harp ki ne God kwatea fuada.
3 Ma kera ka ngufia na fa ngu sa Moses, na wane rao God, ma na fa ngu
na kale Sipsip, kera ka 'uri,
"'Aofia God nikila ka tasa, raoe 'oe ki tafau kera 'inito ma ka lea 'asiana.
'Oe ne na kingi fafia fere ki tafau, ma na abulolamu ka 'o'olo ma ka
mamana.
4 'Aofia 'ae, wane ki tafau kera kai mau, ma kera ka fa'inito 'oe, sulia taifili
'oe go ne 'oe 'o'olo mamana.
Ma na wane ana fere ki tafau kera kai leka mai ka fosi 'oe, sulia kera ada
to'ona raoe 'o'olo 'oe ki."
5 Ma 'i burina, nau ku ada to'ona na 'O'obe Abu God 'i langi, ma kera ka
'ifingia na Kula Abu 'Asiana ne God nia to 'ana.
6 Ma fiu 'ainsel ki kera ka ru mai fasia na 'O'obe Abu God fainia fiu
kwaekwaee ki. Kera ka 'afisia maku kwao ki ne falu ma ka ngwasinasina,
ma kera ka bitia fosae ana gol ki 'i ruruda.
7 Sui te ru ana fai ru mauri be ki ka kwatea fua fiu 'ainsel nai ki fiu tiu
ana gol ki ne fungu ana guisasue God ne toto firi.
8 Ma na sasu fasia na 'Initoe God ma na nikilalae nia ka fungulia laona
'O'obe Abu God, ma nao ta wane si bobola fua rulae laona 'O'obe Abu, leka
ka dao ana kada fiu kwaekwaee ne fiu 'ainsel nai ki kera ngalia mai ka
sui.

16

Fiu tiu ru ki ana guisasulae God

1 Sui nau ku rongoa te lingeru baita nia talo mai fasia na Beu Abu God,
ma ka fata 'uri fuana fiu 'ainsel nai ki, "Mulu leka, mulu ka 'igitainia fiu
tiu ru ki ana guisasue God fafona molagali."
2 Ma na etana 'ainsel ka leka, ka 'igitainia na tiu ru nia fafona ano. Ma
maale ta'a ki ne fii 'asiana ka sarufia wane ne kera too ana maetoto ana
na ru mauri kwasi be ma kera ka fosia na nununa.
3 Sui na ruana 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia 'i laona asi. Ma na asi
ka tatala ka dia na 'abuna ta wane be nia mae, ma na ru mauri ki 'i laona
asi kera ka mae tafau.
4 Sui na oluna 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia 'i laona kafo igwa ki, ma
na maebusu ki, ma kera ka 'abula tafau.
5 Sui nau ku rongoa na 'ainsel ne gwaungai fafia na kafo ka fata 'uri,
"God 'oe ne 'oe abu, 'oko to 'ua na mai 'i nao, ma 'oko to laugo ana kada
ne. Na kwaiketoilae 'oe ki ne 'oe sasia, nia 'o'olo 'asiana,
6 sulia kera saungia wane 'oe ki, ma profet ki. Ma nia ne sasia 'oko
kwatea na 'abu fuada fua kufilana. Nia ka bobola ne, kera ka ngalia na
kwaekwaee ne."

7 Sui nau ku rongoa te lingeru fasia na fulifue ka fata 'uri, “God nikila
ka tasa, ne kwaiketoilae 'oe ki ka mamana ma ka 'o'olo 'asiana!”
8 Sui faina 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia 'i fafona na sato, ma God ka
alamatainia fua ka 'akofia na wane ki ana 'ako'akolae baita nia.
9 Na 'ako'akolae nai ka 'akofia wane ki, ma kera ka fata falia na satana
God ne nia too ana na nikilalae fua kwaekwaee nai ki. Ma kera ka noni'ela
ana kari abulolae fasia garoe kera ki, ma kera ka noni'ela laugo ana
tangolana 'initoe nia.
10 Sui limana 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia 'i fafona kula ni gourue
'ana na ru mauri kwasi be, ma na 'initoe nia ka rorodoa. Ma wane ki kera
ka 'ala fafia meada sulia nia fiida 'asiana.
11 Ma kera ka fata falia God 'i langi, sulia nonifie kera ma maale kera ki.
Boroi ma nao kera si kari abulo go fasia falafala ta'a kera ki.
12 Sui onona 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia laona kafo baita ne kera
saea ana 'i Iufretes. Ma kafo nai ka gwau ma ka alua na taale fuana kingi
ki ne kera leka mai fasia taelana sato.
13 Sui nau ku ada to'ona olu anoeru ta'a ki ne kera ada dia kwere ki,
kera ka ru mai fasia ngiduna na dregon be, ma fasia ngiduna na ru mauri
kwasi be, ma fasia ngiduna na profet susuke be.
14 Kera na anoeru ta'a ki ne kera sasia fanadae 'oro fua kwelelae ana ki.
Na olu anoeru ta'a ne ki kera leka mai siana kingi ki tafau laona molagali,
fua kera ka oku kera fua na firue ana fa dangi ne God nikila tasa kai ketoa
wane ki.
15-16 Sui olu anoeru ta'a nai ki kera ka okua kingi ki ana te kula ne kera
saea ana fatae wane Jiu “Amagedon.”

Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu kai rongo, nau kai leka mai ana te kada
ne mulu nao si saitamana, dia ta wane beli! Ma 'oilakie fuana sa tifaida
ne kera to kwaimakwali ma kera ka 'afisia maku kera ki, fua nao kera si
'eke fua liu dadaralae safitana wane ki!”
17 Sui fiuna 'ainsel ka 'igitainia na tiu ru nia laona mamanga. Ma te
lingeru baita ka talo mai fasia kula ni gourue 'i laona Beu Abu God, ka
fata 'uri, “Nia suina!”
18 Sui na binabina ka bina, ma lingeru baita ki ka talo, ma na kukurue
ka busu, ma na anuanu baita ka liu. Aia, nao ta anuanu si 'urinai safali
'ua mai ana kada God nia saungainia wane ki, sulia na anuanu ne nia ta'a
ka tasa.
19 Ma na fere baita ne 'i Babilon ka ngiiana olu bali ru ki, ma na fere
baita ana fere ki tafau kera ka takalo. God ka manata to'ona fere baita ne
'i Babilon ma ka kwaeda ka dia ne kera kufia waeni laona titiu ne fungu
ana guisasue nia.
20 Ma na bubunga ki tafau ka naoada, ma fa uo ki tafau ka naoada laugo.
21 Ma na mege 'aesi ne ka dia fau baita ki ne kulu 'asiana ka 'asida mai
fasia laona mamanga fafona wane ki. Kululana te gwa fau ana fau nai ki
dia lima akwala ma lima kilogram. Ma na wane ki kera ka fata falia God
sulia ru nai, sulia na kwaekwaee nai nia ta'a 'asiana.

17

Na keni sesele

1 Sui te 'ainsel ana fiu 'ainsel be kera dau ana fiu tiu ru be ki ka leka mai
siaku, ma ka fata 'uri, “'Oe leka mai, fua nau ku fatainia na kwaekwaee ne

God kai sasia ana fere nai ne nia to karangia kafo 'oro ki. God kai kwaea
na fere nai sulia nia dia na keni sesele.
2 Kingi ki laona molagali kera inau ana sasilana ru ta'a ki dia na keni ne,
ma wane ki laona molagali kera doria laugo sasilana ru ta'a ne na keni ne
doria sasilana ki."
3 Sui na Anoeru Abu ka talai nau, ma na 'ainsel ka ngali nau 'uria laona
lofaa 'eke'eke. Ma nau ku ada to'ona te keni nai nia gouru 'i fafona te
ru mauri kwasi meo ne kera kedea na sataeru ta'a ki nonina ne fata buri
tolingai ana God. Na ru mauri kwasi nai ka too ana fiu gwauiru ki ma
akwala kokona ru ki laugo.
4 Ma na keni nai ka 'afisia 'oko masa meo borabora, ma kera ka laungia
ana na laungi ne kera saungainia ana na gol ma ru ngwasinasina ki ne
folilana baita 'asiana. Ma nia ka dau ana te tiu ne kera saungainia ana
gol, ma ka fungu ana ru ta'a ne nia sasida ki.
5 Ma na kekedee ne kera kedea 'i maadarana ka 'uri, "Na fere baita 'i
Babilon, na gaa keni sesele ki tafau ma wane ta'a ki tafau laona molagali."
Ma na fadalana kekedee nai kera ka safungainia na.
6 Ma nau ku ada to'ona na keni ne nia dia sae nia ku ka gwaulilinge ana
na 'abuna wane God ki ne nia saungida sulia ne kera famamana sa Jesus.
Kada nau ku ada to'ona, nau ku kwele 'asiana.
7 Ma na 'ainsel ne ka fata 'uri fuaku, "'Uta ne 'oko kwele? Nau kai fadaa
fuamu na fadalana keni ne, ma na ru mauri kwasi ne nia gouru 'i fafona,
ne nia too ana fiu gwauiru ki ma akwala kokona ru ki.
8 Na ru mauri kwasi ne 'oe ada to'ona nia mauri 'i nao, boroi ma nia
mae na. Ma nia karangi ka ra na mai 'i maa fasia lao kiluliu be nao 'ana
ta suilae, fua ka leka 'uria malangisilana. Ma wane ki laona molagali ne
nao kera si kedea satada laona buko ana maurie safali 'ua mai naona
saungailana molagali, kera kai kwele ana kada kera ada to'ona na ru mauri
kwasi ne. Sulia nia mauri mai 'i nao ma kada ne nia mae na, boroi ma nia
kai dao lau mai.
9 "'Oe manata lea ana liotoe sulia na ru ne: Fiu gwauiru ki ne fiu fa uo
keni ne nia gouru fafona ki. Ma kera laugo ne fiu kingi ki.
10 Lima kingi ki ada kera mae na, te kingi ka gwaungai 'ua, ma ta te kingi
si dao 'ua mai. Ma kada nia dao mai, nia kai gwaungai ga 'ana sulia ka
kada tu'u.
11 Ma na ru mauri kwasi be 'e mauri 'i nao ma ka mae na, nia ne kwalu
kingi. Nia ta kingi ana na fiu kingi ki, ma nia kai leka na fuana fafunulana.
12 "Ma akwala kokona ru ki ne 'oe ada to'ona ne akwala kingi ne nao
kera si 'initoa 'ua. Ma kera kai kwatea na 'initoe fua kera kai kingi fainia
na ru mauri kwasi nai sulia te aoa.
13 Ma akwala kingi ne ki, kera rao oku fua kera ka kwatea nikilalae kera
ki ma gwaungaie kera ki fuana ru mauri kwasi be.
14 Ma kera kai firu fainia na kale Sipsip. Ma na kale Sipsip nai fainia na
wane nia ki ne nia filida ne kera rosuli nia, kera kai liufi kera. Sulia nia
ne 'Aofia fafia 'aofia ki tafau, ma ka Kingi fafia kingi ki tafau."
15 Ma na 'ainsel ka fata lau 'uri fuaku, "Kafo ne 'oe ada to'ona keni sesele
ne nia gouru fafona ki ne na fere ki, ma na wane ki, ma na fatae 'e'ete ki.
16 Na ru mauri kwasi ma akwala kokona ru ne 'oe ada to'oda ne, kera
kai noni'ela ana keni sesele ne. Ma kera kai lafua na ru nia ki tafau fasia,
ma nia ka dadara na 'ana. Ma kera kai 'ania na fasio ana nonina, ma kera
ka sungia ana ere.

17 Sulia God alua manatae wane laona manatalada, kera ka sasia ru ne
nia dorida ki. Ma kera ka alua te manatae 'uria kwatelana nikilalae kera
fuana 'initoe fua ru mauri kwasi ne, fua nia ka gwaungai leleka ka dao
ana kada ne fatalana God kai fuli mamana.
18 “Ma na keni ne 'oe ada to'ona nia ne na fere baita ne gwaungai fafia
kingi ki tafau laona molagali.”

18

Na fafunuilana 'i Babilon

1 'I buri'ana lau, nau ku ada to'ona te 'ainsel lau nia koso mai fasia 'i
langi. Ma nia ka too ana na nikilalae baita, ma na raralana ka rara fafia
na molagali tafau.
2 Ma nia ka akwa ka 'uri, “Nia funu na! Na fere baita be 'i Babilon funu
na! Nia tatala ka alua na fere fuana anoeru ki. Ma anoeru ta'a ki ma no
ta'a ki, kera to na 'i laona.
3 Sulia wane Babilon ki kwatea ma wane ana fere ki tafau ka sasia ru
ta'a 'oro 'asiana. Kingi ki laona molagali kera ka sasia ru ta'a dia wane
Babilon laugo. Ma wane 'oro ne kera foli ru ma kera ka fafoli ki kera too
ana toorue baita ki sulia ne wane Babilon ki doria ru lea 'oro ki.”
4 Sui nau ku rongoa te lingeru lau fasia 'i langi ka fata 'uri, “Wane God
ki 'ae, mulu leka mai fasia na fere nena! Fasia mulu ka 'ado fainia ana
sasi ru ta'alae nia ki, ma fasi mulu ka rufia kwaekwaee nia ki.
5 Sulia sasi ru ta'alae wane Babilon ki ra ka bobola na fainia 'i langi, ma
God nao si manata buro na ana sasi ta'alae kera ki.
6 Alu God kai sasia na ana ru ta'a ki fuana 'i Babilon, dia laugo 'i Babilon
nia sasia fua mulu wane God ki, ma nia kai duu ro fau ana fuana 'i Babilon.
7 Alu God kai kwatea na nonifie ma na kwaimanataie fua 'i Babilon, ka
dia laugo na 'initoe ma na to lealae ne 'i Babilon kwatea fua nia talana.
Sulia wane Babilon ki kera fata lafuda ga 'ana talada 'uri, ‘Kulu gwaungai
fafia wane ki tafau! Ma kulu nao si dia lau ta gwa 'oru siofa, ma kulu kai
nao si saitamana ta kwaimanatailae.’
8 Sulia wane Babilon ki fata 'urinai, ana ta fa dangi God kai kwae nia
ana na mataie, ma na kwaimanataie, ma na fioloe. Ma na ere kai sarufi
nia, sulia ne 'Aofia God nikila ka tasa, nia ka keto kera.”
9 Ma kingi ki fasia laona molagali ne kera sasia ru ta'a 'asiana ki fainia
'i Babilon, ma kera ka 'ado ana na toorue nia, kera kai angi fafia na fere
nai kada kera ada to'ona na sasuna ere ne sarufia.
10 Ma kera kai uu tau sulia kera mau fasi kera ka nonifi dia nia laugo.
Ma kera ka fata 'uri, “Nia ta'a 'asiana fuamu 'i Babilon, na fere baita ma
fere 'initoa! Na kwaekwaee 'oe, nia dao 'ali'ali na mai fafi 'oe!”
11 Aia, ma wane ne kera foli ru ma kera ka fafoli ki laona molagali, kera
angi ma kera ka kwaimanatai fua 'i Babilon, sulia nao ta wane si folia na
ru kera ki.
12 Sulia nao ta wane si folia na gol kera ki, ma silva kera ki, ma fau
ngwasinasina kera ki, ma ru folilana baita ki, ma 'oko masa kwanga
kekerea ki ne folilada baita, ma 'ai ne moko lea ki, na ru saungailada ana
suli ki, ma na ru kera saungainia ana 'ai ne folilana baita ki, ma barasi ki,
ma kakai salo ki ma fau ne kera saea ana mabol,
13 ma fanga lea ki, ma ru moko lea ki ne folilada ka baita. Ma nao
laugo ta wane ne ka folia waeni kera ki, ma ngwaingwai ki, ma ru ki fua
saungailana beret, ma buluka ki, ma sipsip ki, ma hos ki, ma ru ne hos ki

kera tara, ma wane rao 'o'oni ki. Iu ma wane ki boroi, kera ka folida ma
kera ka fafoli laugo 'anida.
14 Ma wane ne kera foli ru ma kera ka fafoli ki, kera ka fata 'uri fuana
Babilon nai, “Ru lea ki tafau go ne 'oe doria 'oe kai too ana, kera kai nao
na fasi 'oe. Ma toorue 'oe ki tafau ma ru ngwasinasina 'oe ki kera funu
laugo, ma ka 'afitai 'oko ada to'oda lau.”
15 Ma wane ne kera foli ru ma kera ka fafoli ki, ne kera todaru ana 'i
Babilon, kera kai uu tau sulia kera mau fasi kera ka rufia laugo na nonifie
nia. Ma kera ka angi ma kera ka kwaimanatai.
16 Kera ka fata 'uri, “Nia ta'a 'asiana, sulia na wane ana fere baita be
kera 'afi ana maku lea ki ne folilana baita, ma kera ka laungi ana ru
ngwasinasina ki ne folilana baita.
17 Aia, ana kada tu'u ne toorue nia ki ka sui fasi nia.”
Wane baita ki tafau ana baru ki, ma wane ne kera leka laona baru ki,
ma wane ne kera rao laona baru ki, ma wane ki tafau ne kera rao laona
asi, kera kai uu tau na 'ada.
18 Ma kada kera ada to'ona sasuna na ere ne sarufia Babilon, kera ka
akwa baita, “Safali mai ana safalilana, nao na ta fere baita lau ne ka dia
na fere baita ne!”
19 Ma kera ka 'uia gwauda ana gegeo, ma kera ka angi, kera ka
kwaimanatai ma kera ka fata 'uri, “Ta'a 'asiana fuana fere baita ne. Wane
ki tafau ne kulu too ana baru ki, kulu todaru ana na toorue 'i Babilon. Ana
kada tu'u go ne ru nia ki tafau ka suina fasia.”
20 Ma mulu wane 'i langi ki, mulu kai eele, sulia 'i Babilon funu na. Ma
wane God ki, ma wane ni lifurongo ki, ma profet ki, mulu kai eele sulia
God ketoa na fafia ru ta'a ne nia sasia fua mulu.
21 Sui te 'ainsel nikila ka ngalia te fau baita ma ka 'ui 'ania laona asi,
ma ka fata 'uri, “Ana sasia 'urinai, kera kai 'ui 'ani 'oe, na fere baita ne 'i
Babilon, fua nao ta wane si ada lau to'omu.
22 Ma ka 'afitai lau kera ka rongoa lingena harp ki, ma lingena wane ki,
ma 'au ki, ma fa bungu ki fasi 'oe. Ma ka 'afitai na ta wane rao ka to lau
fai 'oe. Ma nao si rongoa na lingena ta saue ana fanga fasi 'oe.
23 Ma nao ta kwesu si tala lau ani 'oe. Ma ka 'afitai kera ka rongoa lau
lingena ta arai falu ma ta keni fungao fasi 'oe. 'I nao na mai, na wane ne
kera foli ru ma kera ka fafoli ki, kera wane talo laona molagali ki. Ma ana
sukee 'oe ki, 'oko fagaroa wane ki tafau laona molagali.”
24 God kwatea kwaekwaee fuana wane 'i Babilon ki, sulia ne kera be
saungia profet ki, ma wane God ki, ma tani wane 'oro lau ne kera saungida
laona molagali.

19

Na okue baita 'i langi kera tangoa God

1 'I buri'ana ru ne ki, nau ku rongoa na linge akwae ne baita dia lingena
na okue baita 'i langi kera 'uri, “Kulu tangoa God! Taifilia God go ne nia
famauri kia. Ma na 'initoe ma nikilalae ki fuana God kia!
2 Na kwaekwaee nia ki ka mamana ma ka 'o'olo. Nia ka ketoa na keni
sesele ne 'uria nia ka mae, sulia nia falia wane ki laona molagali ana sasi
ru ta'alae nia. Ma God ka kwatea na kwaekwaee fuana, sulia nia saungia
wane rao nia ki.”
3 Ma kera ka akwa lau kera ka 'uri, “Kulu tangoa God! Ma sasuna ere
ne sarufia na fere baita ne ka ra 'i langi sulia dangi firi.”

4 Ma ro akwala ma fai wane fanaonao ki, ma fai ru mauri ki, kera boruru
'i ano ma kera ka fosia God ne gouru ana kula ni gourue ana 'initoe. Ma
kera ka fata 'uri, “Iu, nia 'urinai! Kulu tangoa God!”
5 Sui na lingeru ne talo mai fasia kula ni gourue ana 'initoe, ka fata
'uri, “Wane ki tafau ne mulu fuusi baita ana God, wane 'initoa ma wane
kelewanea, ma wane rao nia ki, mulu tangoa God kia!”

Na fafanga ana araie na Kale Sipsip

6 Sui nau ku rongoa lau na ru dia na lingena ta okue baita ma ka kuru
dia na kurulana ta tata baita, ma ka dia ta kukurue baita. Ma nau ku
rongo kera akwa baita 'uri, “Kulu kai tangoa God, sulia 'Aofia kia God ne
nia nikila ka tasa, nia na kingi!
7 Kulu eele 'asiana, ma kulu ka tangoa na 'initoe nia! Sulia nia dao na
ana kada fua okue fainia na kale Sipsip, ma na keni fungao ka sasi akau
na fuana.
8 Ma God ka kwatea na 'oko masa kwanga ne falu ma ka ngwasinasina
fua na keni fungao fua nia ka 'afisia.” (Aia, fadalana na 'oko masa kwanga,
ne na ru lea ne wane God ki kera sasida.)
9 Sui na 'ainsel ka fata 'uri fuaku, “'Oe kai kedea ru ne: 'Oilakie fuana
wane ki ne God laefida fua fangalae ana araie na kale Sipsip.” Ma na
'ainsel ka fata lau 'uri, “Na fatae God nai, nia mamana!”
10 Nau ku rongoa ru nai ki tafau, ma nau ku boruru 'i 'aena 'ainsel nai
fua fosilana. Sui, nia ka fata 'uri fuaku, “Nao 'oe si fosi nau lau! 'Oe kai
fosia lalau God! Sulia nau na wane rao God go dia 'oe laugo ma wanefuta
'oe ki, na wane ki tafau ne kera famamana na mamanalae ne sa Jesus
fatainia. Sulia mamanae ne sa Jesus fatainia, ne kwatea ma wane God ki
kera ka 'ainitalo ana Fatalana God.”

Na wane ne gouru fafona na hos kwao

11 Sui nau ku ada to'ona 'i langi ka 'ifi, ma nau ku ada to'ona te hos kwao.
Ma na wane ne gouru 'i fafona kera saea ana sa Rao Lea ma sa Mamana,
sulia nia ketoa ma ka firu sulia na 'o'oloe.
12 Na maana ka dia na meamea ana ere, ma nia ka alua 'eregwau 'oro
ki 'i gwauna. Ma nia too ana sataeru ne kera kedea ana nonina, ma nia
taifilia go ne saitamana.
13 Ma na maku gwala ne nia ka gwini ana 'abu. Ma na satana ka 'uri,
“Na Fatalana God.”
14 Ma wane ni omee 'i langi kera leka sulia. Ma kera 'afi ana 'oko masa
kwao ma ka falu ki, ma kera ka gouru 'i fafona na hos kwao ki.
15 Ma te naife ni sauwanee 'ala 'asiana ka ru mai fasia laona ngiduna
fua kai liufia ana na mae fere baita ki. Ma nia kai 'initoa 'usi kera ana na
nikilalae baita nia, ma ana na guisasue God nikila ka tasa, nia ka mangisia
malimae nia ki, ka dia nia uri mangisia na grep 'i laona ru ni mangisilana
grep ki fuana waeni.
16 Ta sataeru ne kera kedea sulia na 'oko masa gwala nia ma sulia na
safana ka 'uri, “Na Wane baita fafia kingi ki, ma na 'Aofia fafia 'aofia ki.”
17 Sui nau ku ada to'ona te 'ainsel ka uu 'i laona sato. Ma nia ka akwa
fuana no ki ne kera lofo laona mamanga ka 'uri, “Kamulu leka mai, mulu
kai oku ana na fangalae baita God.
18 Mulu kai leka mai, mulu kai 'ania nonina kingi ki, ma wane baita ki
ana omee, ma wane ni omee ki, ma hos ki, ma wane ki ne kera gouru

fafona hos ki, ma wane ki tafau, wane rao 'o'oni ki, ma wane sakwadola ki, ma wane 'initoa ki, ma wane kelewanea ki.”
19 Sui nau ku ada to'ona na ru mauri kwasi be, ma wane baita ki laona molagali, ma wane ni omee kera ki, kera ka oku mai fuana firue fainia na wane ne gouru 'i fafona na hos kwao ma na wane ni omee nia.
20 Ma kera ka dau na ru mauri kwasi be fainia na profet susuke ne sasia ru fuana kwelelae ana ki ana kada nia to fainia na ru mauri kwasi be. (Ana ru fanadae nai ki ne sukea wane ne kera too ana na maetoto ana na ru kwasi ne ma wane ne kera fosia na nununa.) Ma na ru kwasi nai fainia na profet susuke be, kera 'ui mauri ani keroa laona 'osi ana ere ne saru ana salfa.
21 Ma na naife ni sauwanee be sakatafa mai fasia na ngiduna na wane be gouru 'i fafona na hos kwao ka saungia wane ni omee keroa ki. Ma na no ki kera leka mai, kera ka 'ania na fasio ana nonida leleka kera ka abusu.

20

Na to'oni fangali

1 Sui nau ku ada to'ona lau te 'ainsel ka koso mai fasia 'i langi, ma ka dau ana te seni baita fainia na kii ana na kiluliu ne nao 'ana ta suilae.
2 Ma nia ka daua na dregon be kera saea ana sa Saetan, ne wane baita fuana anoeru ta'a ki, ma ka kani fafia sulia te to'oni fangali.
3 Ma na 'ainsel nai ka 'ui 'ania 'i laona kilu nai ma ka bilakia, fua ne nao nia si sukea lau wane ki, leleka na te to'oni fangali nai ki ka sui. Ma buri'ana kada nai, kera kai lugea lau fua kada tu'u.
4 Sui nau ku ada to'ona kula ni gourue ki ana 'initoe ma wane ne kera gouru fafoda ki. God ka kwatea na nikilalae fuada fuana gwaungaie. Ma nau ku ada to'ona laugo mangona wane ne kera saungida ki sulia kera 'ainitaloa na mamanae ne sa Jesus fatainia ma na fatalana God. Nao kera si fosia go na ru mauri kwasi be ma na nununa, ma nao kera si ngalia go na maetoto ana na ru kwasi nai 'i maadarada naoma ana 'abada. Nia ne, kera mauri lau, ma kera ka gwaungai dia kingi ki fainia sa Jesus Christ sulia te to'oni fangali.
5 Nia na ne etana na tataelae fasia na maee. (Aia, ma bali ana wane ki ne kera mae, nao kera si mauri lau leleka te to'oni fangali nai ki ka sui.)
6 Wane ki ne kera mauri lau ana na etana tataelae fasia na maee, kera kai eele 'asiana, ma kera ka too ana na 'oilakie. Sulia na ruana maee si nikila fafi kera. Ma kera kai alua na fataabu God ki ma sa Jesus Christ, ma kera ka gwaungai fainia sulia te to'oni fangali.

Na liufilana sa Saetan

7 'I buri'ana to'oni fangali ka sui, kera kai lugea sa Saetan fasia laona beu ni kanie.
8 Ma nia kai leka fuana sukelana wane ki laona fere ki tafau laona molagali. Nia ne na fikute wane ne kera saea ana sa Gog ma sa Magog ki. Sa Saetan kai fikuda mai fuana firue, ma kera kai 'oro 'asiana dia one sulia na asi.
9 Kera ka takalo laona molagali tafau, ma kera ka 'e'ere'afu kalia kula ne wane God ki kera to ana ma na fere baita 'i Jerusalem ne God kwaiofei ana. Sui na ere ka koso mai fasia 'i langi ka fafunuida.

10 Sui sa Saetan na wane ne sukeda, God kai 'ui 'ania laona 'osi ana ere
ne saru ana salfa, kula be God 'ui 'ania laugo na ru mauri kwasi be ma na
profet susuke 'i nao. Ma kera kai to ana nonifie sulia dangi ki tafau, ma
na rodo ki tafau toto si sui.

Na kwaiketoilae 'isi

11 Sui nau ku ada to'ona te kula ni gourue kwao ana 'initoe ne baita.
Ma nau ku ada to'ona laugo na wane ne gouru 'i fafona. Na molagali ma
na salo, kera ka tafi na 'ada fasia, ma nao ta wane si ada to'ona lau na
molagali ma na salo.
12 Sui nau ku ada to'ona laugo wane mae ki tafau, ne kera 'initoa ma
kera ka kelewanea, kera uu 'i naona kula ni gourue ana 'initoe nai. Ma
God ka 'ifingia buko ki. Ma ka 'ifingia ta buko lau, na buko ana maurie.
Ma God ka ketoa wane mae ki sulia ru ne kera sasida ki, ne to laona buko
nai ki.
13 Sui, wane ne kera mae laona asi kera ka mauri lau. Ma wane ne kera
to laona ano ma na kula ni maee, kera ka mauri lau. Ma God ka ketoa
wane ki tafau sulia ru ki tafau ne kera sasida 'i nao.
14 Sui God ka 'ui 'ania na maee ma na kula ni maee laona 'osi ana ere.
(Aia, ma na 'osi nai ana ere nia ne ruana maee.)
15 Ma ta wane ne satana nao si to laona buko ana maurie, God ka 'ui 'ani
nia laona 'osi ana ere laugo.

21

Na mamanga falu ma na molagali falu

1 Sui nau ku ada to'ona na mamanga falu ma na molagali falu. Na
mamanga eteta ma na molagali eteta ka nonga na ma na asi ka naoana
na.
2 Ma nau ku ada to'ona na fere baita abu ne na Jerusalem falu ka koso
mai fasia God 'i langi. Ma kera sasi akau ana, dia ta keni fungao ne kera
laungia fua nia ka dao to'ona na arai falu nia.
3 Ma nau ku rongoa te lingeru baita fata mai fasia na kula ni gourue ana
'initoe ka 'uri, “Na fere God nia to na siana wane ki. Ma nia kai to faida
ma kera na wane nia ki na. Ma God talana kai to faida, ma nia na ne God
kera.
4 Ma nia kai usua kafo ana angie fasia maada. Na maee, ma na
kwaimanataie, ma na angie, ma na nonifie kai nao na, sulia ru 'ua ki ka
sui.”
5 Sui na wane ne nia gouru ana kula ni gourue ana 'initoe ka fata 'uri,
“Na kada ne, nau ku fafalua na ru ki tafau!” Ma nia ka fata laugo 'uri
fuaku, “'Oe kedea ru ne ki, sulia fatae ne ki mamana, ma nia ka bobola
fua famamanalana.”
6 Ma nia ka fata 'uri, “Na ru nai ki ka suina 'uri! Nau ne Alfa ma na
Omega, na safalie ma na suilana ru ki tafau. Ma sa ti ne maeliku, nau kai
kwate 'o'oni ana ta mae kafo ana maurie fuana, ma nao nia si folia.
7 Ma ta wane ne nao si lukasia fitoe nia, nau kai kwatea ru ne ki fuana,
ma nau ne God nia, ma nia ne wele nau.
8 Aia, wane ne kera tafi ki sulia kera mau, ma na wane ne kera luka
faburi ana fitoe kera ki, ma wane ne kera sasia ru ta'a ki, ma wane
sauwanee ki, ma wane oee ki, ma wane kelema ki, ma wane ne kera fosia
mamala god saungailada ki, ma wane susuke ki tafau, kula fuada na ne
laona 'osi nai ana ere ne saru ana salfa. Ma nia na ne ruana maee.”

Na Jerusalem falu

9 Ma te 'ainsel ana fiu 'ainsel be kera too ana fiu tiu ru ana kwaekwaee
'isi ki, ka leka mai siaku, ma ka fata 'uri, "'Oe leka mai fua nau ku fatainia
na keni fungao na kale Sipsip ne fuamu."
10 Na Anoeru Abu ka sura aku ma na 'ainsel ka ngali nau 'uria gwauna
te fa uo ne fane 'asiana. Ma nia ka fatainia fuaku na fere abu 'i Jerusalem
ne koso mai fasia God 'i langi.
11 Ma na 'initoe God ka kwate nia ka ngwasinasina 'asiana. Na fere baita
nai ka ngwasinasina 'asiana dia te fau ne folilana baita ne kera saea ana
jaspa, ma ka saolia dia na galasi.
12 Ma na fere baita nai ka too ana sulufau baita ne ka fane kalia, ma na
akwala ma ro tafaa ki, ma na akwala ma ro 'ainsel ki ne kera folo 'usia na
tafaa nai ki. Ma satana na akwala ma ro kwalafa ana wane Israel ki ne
kera kedea ana na akwala ma ro tafaa nai ki.
13 Akwala ma ro tafaa ana sulufau nai ne tio kalia na fere baita nai, ta
olu tafaa bali 'i taelana sato, ma ta olu tafaa 'i bali sulana sato, ma ta olu
tafaa bali mauli, ma ta olu tafaa lau ana bali 'o'olo.
14 Na sulufau kalia na fere baita nai kera saungainia fafona te akwala
ma ro fau ki. Aia, satada akwala ma ro wane lifurongo ana kale Sipsip ne
kera kedea ana fau nai ki.
15 Ma na 'ainsel nai ne fata fai nau, nia dau ana te mae 'ai ana 'olotolae
ne kera saungainia ana gol fuana 'oitolana na fere baita nai, ma na tafaa
ana ki, ma na sulufau.
16 Na gwalalana fai 'ogue ana fere baita nai kera bobola tafau go. Na
'ainsel nai ka 'oloto'ona na fere baita nai ana mae 'ai nai, ma ka dao to'ona
na gwalalana, ma na rebalana, ma na ralana kera bobola tafau go, na
akwala ma ro to'oni kada taale ki tafau go.*
17 Na 'ainsel nai ka 'oloto'ona na 'ogue ma ka dao to'ona nia dao ana olu
akwala ma ono 'abala ana na ralana, ana 'olotolae ne nia sasia ana.
18 Na 'ogue ne kera saungainia ana fau kera saea ana jaspa, ma na fere
baita nai kera saungainia ana na gol ne saolia dia na galasi.
19 Aia, ma na fau fuana fangadolana 'ogue ki ana fere baita nai, kera
laungia ana fau ne folilada baita ki tafau go. Na etana fau fuana
fangadolae, kera saea ana na jaspa. Na ruana fau, kera saea ana na safaea.
Na oluna fau, kera saea ana na aget. Na faina fau, kera saea ana na emaral.
20 Na limana fau, kera saea ana oniks. Na onona fau, kera saea ana
karnelian. Na fiuna fau, kera saea ana kuots. Na kwaluna fau, kera saea
ana beril. Na sikwana fau, kera saea ana topas. Na tangafuluna fau, kera
saea ana na kalkedoni. Na akwala ma etana fau, kera saea ana turkois.
Ma na akwala ma ruana fau, kera saea ana ametist.
21 Ma na akwala ma ro tafaa ne ki kera saungainia ana na akwala ma
ro fau folilada baita 'asiana ne kera saea ana perel. Te fa perel go fuana
te tafaa. Ma na taale ki laona fere baita nai kera saungainia ana na gol ne
saolia ka dia galasi.
22 Nao nau si ada to'ona go ta beu abu laona fere baita nai, sulia God
nikila ka tasa ma na kale Sipsip na ne Beu Abu senai.
23 Na fere baita nai nao si doria lau na sato naoma na madame fua ka
tala laona, sulia na 'initoe God na ne tala, ma na kale Sipsip nai ne kwesu
nia.

---

* **21:16** ro to'oni ma fai talanga kilomita ki

24 Wane laona molagali ki kera ka bobola fua tolae laona madakwalae
nai, ma na kingi ki kera kai ngalia mai toorue kera ki 'uria laona.
25 Ma mae ki ana na fere baita ne kai 'ifi talau go 'ana ma nao si bilaki,
sulia nao ta rodo senai.
26 Ma kera kai ngalia mai kwangalae ki ma toorue ki ana na fere ki tafau
laona molagali 'uria laona fere baita ne.
27 Aia, ma nao ta ru ne bilia, naoma ta wane ne sasia ta ru ni 'ekelae ana,
naoma ta wane ne ka suke kai ru laona fere baita ne. Boroi ma taifilia go
wane ne kera kedea satada laona buko ana maurie na kale Sipsip ne kera
kai ru laona fere baita nai.

22

Na kafo ana maurie

1 Na 'ainsel ne ka fatainia laugo fuaku na kafo ana maurie ne saolia ka
dia ta galasi, nia busu mai fasia kula ni gourue ana 'Initoe God ma na kale
Sipsip,
2 ma ka igwa mai tofungana na taale ne liu laona fere baita nai. Ma
na 'ai ana maurie ki, kera uu ana ro ninimana ana kafo nai, ma kera ka
fungu ana te kada laona madame ki tafau, ma na ulina 'ai nai kera ka
ngalia fuana guralana wane ki tafau laona molagali.
3 Aia, ma ru ne God nia agida ki, nao kera si to laona fere baita nai.
Na kula ni gourue God ma na kale Sipsip ne to laona fere baita nai, ma
wane rao nia ki kera kai fosia.
4 Ma kera kai ada to'ona maana God, ma na satana kera kedea
maadarada.
5 Ma nao na ta rodo 'i senai, ma nao kera si doria na ta kwesu naoma
na madakwalana sato, sulia God na ne madakwalae kera, ma kera ka
gwaungai fainia sulia dangi firi.

Na daolana mai sa Jesus

6 Sui na 'ainsel ka fata 'uri fuaku, “Fatae ne ki mamana, ma fatae ni
famamanalada ki. 'Aofia God ne kwatea mai na Anoeru nia fuana profet
ki, ma ka kwatea mai na 'ainsel nia fua ne kai fatainia fuana wane rao nia
ki ru ne kai fuli 'ali'ali mai ki.”
7 Ma sa Jesus ka fata 'uri, “Mulu fafurongoa! Nau kai leka 'ali'ali go mai.
'Oilakie fuada wane ne kera rosulia kekedee abu ki laona buko ne!”
8 Nau sa Jon ne nau ku rongoa ma nau ku ada to'ona ru ne ki tafau.
Ma kada nau rongoa ma nau ku ada to'ona ru ne ki, nau ku boruru 'i
naona 'aena na 'ainsel ne nia fatainia ru nai ki fuaku, ma nau ku sasi 'uria
fosilana.
9 Ma nia ka fata 'uri fuaku, “'Oe nao si sasi lau 'urinai! Nau na wane rao
go, dia laugo 'oe, ma tolamu na profet ki, ma wane ki tafau ne kera rosulia
fatae ki laona buko ne. 'Oe fosia God!”
10 Sui nia ka fata lau 'uri fuaku, “Nao 'oe si safungainia kekedee God ki
laona buko ne. Sulia nia karangi ka dao na ana kada ru ne ki kai dao mai.
11 Ma wane ta'a ki, kera kai dau ngasi ana fuli rue ta'a ki. Ma wane 'o'olo
ki kera kai dau ngasi ana 'o'oloe 'ada, ma wane ne kera abu, kera kai dau
ngasi 'ada ana abue.”
12 Ma sa Jesus fata ka 'uri, “Mulu fafurongoa, nau kai leka 'ali'ali go mai.
Ma nau kai ngalia na mai folifolie tooa ki fuana kwatelana fuada, sulia te
ki ne kera sasida.
13 Nau na ne Alfa ma na Omega, na safalie ma na suilana ru ki tafau.”

14 'Oilakie fuana wane ne kera taufia maku gwala kera ki ka falu, fua
ne kera ka bobola fua 'anilana fufuana 'ai ana maurie, ma kera ka ru ana
tafaa ki 'uria laona fere baita.
15 Ma wane ne kera sasia ru ni 'ekelae ki, ma wane ne kera kelema ki,
ma wane oee ki, ma wane sauwanee ki, ma wane ne kera fosia nunuiru
ki, ma wane ne kera suke, ma kera ka sasia ru susuke ki, kera ka to 'i maa
fasia laona fere baita nai.
16 Ma sa Jesus ka fata lau 'uri, “Nau sa Jesus ne nau ku kwatea kau na
'ainsel nau fua kai farongo ana ru ne ki fua mulu wane famamana ki.
Nau ne na wane ana olitana kwalafa sa Deved na kingi. Ma nau na ne fa
kwakwali 'ofodangi ne rara ka madakwa 'asiana.”
17 Ma na Anoeru Abu fainia na keni fungao, keroa ka fata 'uri fua sa
Jesus, “'Oe kai leka mai!”
Iu, ma sa ti ne kera rongoa fatalana God laona buko ne, kera kai fata
laugo 'uri, “'Oe kai leka mai!”
Ma sa ti boroi 'ana ne maeliku ma ka doria ngalilana kafo ana maurie,
'oe kai leka mai, 'oko ku 'o'oni ana na kafo ana maurie.
18 Nau sa Jon, nau ku fata totongai fuana wane ki tafau ne kera rongoa
fatalana God laona buko ne. Dia ta wane boroi 'ana ka alua lau ta ru
tarenga fainia, God kai kwae nia ana fiu kwaekwaee ne kera fata sulia
laona buko ne.
19 Ma dia ta wane lafua ta ru fasia fatae God ki laona buko ne, God kai
susia fasia 'ai ana maurie, ma na kula nia ana na fere abu baita ne kera
fata sulia 'i laona buko ne.
20 Sa Jesus, na wane ne fata sulia ru ne ki tafau, nia fata 'uri, “Nia
mamana 'asiana! Nau kai leka 'ali'ali na mai!”
Iu, Jesus 'Aofia 'ae, leka na mai!
21 Nau ku fo fua ne na kwaiofeilae na 'Aofia sa Jesus Christ kai to fai
kamulu tafau. Iu, nia 'urinai.

Diksonari
Na buko fua fadalana tani mae fatae laona Alangaie Falu

1 **Abu fanga** (fasting)
Na wane Jiu ki ne kera fa'initoa God kera ka abu fanga ana tani kada. Kada sa Jesus to, wane Jiu ki kera ka abu fanga ana tani kada laona te fangali. Laona kekedee sa Sekaraea 8:19, nia saea na wane kera kai abu fanga fai kada laona te fangali. Na Farasi ki kera ka abu fanga ana ro fa dangi laona te wiki.
Tani kada ta wane ka abu fanga fua ka fatainia ne nia kwaimanatai sulia ta'alae nia ki laona maurilana. Ma tani kada ta wane ka abu fanga fua nia ka nanisia laugo te ne God doria fua ka to sulia. Kera famamana ne God saitamana ka rongoa foalada kada kera abu fanga (Aesaea 58).

2 **'Ai figi** (Fig tree)
Ta 'ai 'uri laugo nia baita ka dia mago ki ma rarana ka tatara laugo dia mago. Na fueru 'ai fig nia mamasia 'asiana, ma wane ki 'idufa 'ania.

3 **'Ai olif** (olive tree)
'Ai baita ne nia bulao 'i Israel. 'I nao wane Jiu ki too ana malefo 'oro ana kada kera foli ana na fueru ana 'ai olif. Ana kada ki kera ka ngalia fueru ki 'uria te kula fililana ne kera ka ngiloa fua suluda ru ne ngwaingwai fua ngwaingwaie. Na ngwaingwai nai kera sasia ana raoe 'oro ki. Kera saitamana kera ka sungia ana fanga laona ta titiu ru ne fungu ana ngwaingwai. Ma kera saitamana kera ka saru ana dia ta fa kwesu ne ka tala laona lume kera ki. Na ngwaingwai ne kera ka gura laugo ana mae maale ana wane ki.

4 **Akilas**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Sa Akilas nia gwaungai fafia lofaa 'i Jiudea, ma lofaa 'i Idumea. Nia 'initoa kada sa Jesus nia tu'u 'ua. Nia 'initoa go sulia fangali 4 B.C. leleka ka dao ana A.D. 6 (Matiu 2:22).

5 **Anoeru ta'a** (evil spirit)
Wane Jiu ki kwaisae anoeru ta'a ki, nia ta wane ngalia fatae fainia wane rao sa Saetan ki. Ma kera too ana nikilalae fua falilana wane ki.

6 **Balaam**
Na profet 'i Midian ne nia tau na mai 'i nao, nia doria ka ngalia malefo ana malimae 'i Israel ki ne kera gania fua agilana wane Israel ki. Ada to'ona Nambas 22:4-35.

7 **Bali 'o'olo** (Right side)
Na falafala wane Jiu, dia ta wane boroi 'ana nia gouru ana bali 'o'olo ana ta wane baita, nia fadaa ana wane nai too ana nikilalae fua gwaungai laugo dia na wane baita nai.

8 **Baru** (boat)

Na ru ne fua dee firi laona 'osi kera saea ana 'i Galili. Na baru ne adalae to'ona dia iole ki boroi ma nia ka baita. Ma nia ka too ana selo baita laugo ma nia ka bobola fainia wane 'oro ki.

9 **Beret** (Bread)
'I nao mai ana Israel, beret na ne fanga 'initoa kera. Boroi ma beret Jiu ki, si baita ka dia lifu beret kulu ki 'i ta'ena. Na beret kera molimoli'a ma ka baba go.

10 **Beret abu** (Holy bread)
Na lifu beret ne ki, na fataabu ki kwatea fua God. Ma burina ne kera kwatea beret nai, na fataabu ki ga ana taifilida ne kera kai 'ania.

11 **Beu Abu God** (Temple)
Beu Abu God nia to 'i Jerusalem. Ana English kera saea ana “Temple.” Na Beu Abu fua fosilana God go, ma fua kwate afafue ana. Taifilia na fataabu ki ne kera ka rao 'i laona.
Na Beu Abu ne nao lau te beu go. Boroi ma nia too ana beu 'oro kera ladoa go fua kera kai too ana mae lume 'oro ki. Tani kula abitako to laugo 'i tofungana Beu nai ki. Te kula abitako nai taifilia Jiu ki go ne kera kai ru 'i laona. Boroi ma ta kula abitako baita lau ta wane boroi kai ru 'i laona. Kula abitako ne be kada 'oro sa Jesus to fua famanatalana wane ki ana.

12 **Beu fuana folae** (Synagogue)
Na beu fuana folae ne kera saea ana “synagogue” ana English. Ta kula boroi ana ne na wane Jiu ki to ana, kera saungai te beu 'uri fua folae. Tani kada kera saitamana kera ka foa ma kera ka idumia laugo na taki sa Moses ki 'i senai. Nao go ta fulifue 'i laona ma nao kera si afafue 'i senai. Kera ka famanata laugo na wane fi baita ki ana taki sa Moses. Kera ka oku laugo laona fua fatae kada kera too ana tani ru fua fatae sulia laona fere.

13 **Bielsebul** (Beelzebub)
Sataeru ne, ta sataeru laugo fua sa Saetan na fadalana ne 'uri, “wane baita ana fere 'initoa”. Wane ne god susuke ne ma tani wane kera fosia na satana.

14 **Christ**
Sataeru ne fata sulia wane ne kera 'igitainia na ngwaingwai ana fua nia ka kingi. Sataeru ne leka mai fasia fatae Grik ma ana fatae wane Jiu ki kera saea ana “Mesaea.” Na ro sataeru ne ki fadaa ne wane God filia fua famaurilana wane nia ki. Na wane famamana ki kera famamana na Mesaea ne sa Jesus na.

15 **Dongki** (donkey)
Na dongki nia dia ta hos boroi ma nia tu'u ga ana.

16 **'Eregwau** (Crown)
Na ru fua dugwau ana gwauna wane 'initoa ana fua ka fatainia nia kingi.

17 **Esia**
Na lofaa ne na kingi 'i Rom nia gwaungai fafia. Esia karangia 'i Gris.

18 **Fafanga ana Daofa Liue** (Passover Feast)
Na dangi talingai Jiu ki ne, ne kera dau sulia fua manatalae to'ona kada koko kera ki leka fasia 'i Ijip. Kada nai, God ka kwatea te 'ainsel ka saungia welewane eta futa ki ana fui wane 'i Ijip. Boroi ma fui wane 'i Israel, God saea fuada, na tooa ki tafau kera kai saungia te sipsip ma kera ka alua na 'abu ana gwauna na mae ana lume kera ki, fua ne kada 'ainsel ka liu mai, nia ka liu daofa donga ana lume kera ki fua nia si saungia lau welewane eta kera ki.
'Urinai ne 'ainsel kai saungia na welewane eta futa ki ana fui wane 'i Ijip. Ana dangi baita ne, kera ka sasi tani afafue fua God fua fatailana ne kera eele 'asiana sulia God fulia ru lea ki fuada, kada God lafuda fasia 'i Ijip.
Fiu maedangi ki 'i buri ana Fafanga ana Daofa Liue, kera 'ania beret nao ta isi ana. Dangi nai ki fua manatalae to'ona kada be kera to mai laona lofaa 'eke'eke, ma kera si too ana ta isi fua dolalilana beret kera.

19 **Fafanga ana 'O'obe ki** (Feast of Tabernacles)
Ana dangi baita ne, kera kai manata sulia kada be koko kera ki leka fasia 'i Ijip ma kera ka leka mai 'uria 'i Israel. Kada nai, kera si to ana ta lume lea, boroi ma kera liu kwailiu go 'ada laona lofaa 'eke'eke fua fai akwala fangali ki. Laona dangi baita ne ki, wane ki to laona 'o'obe tu'u ki ne kera saungainida ana sara 'ai ki. Ana dangi baita ne, kera foa laugo ma kera ka kwatea laugo afafue ki.

20 **Fafurongo** (Disciple)
Na sataeru fua wane leka sulia famanatalae ma fatae wane baita nia. Ana fatae English, kera saea ana “disciple”.

21 **Faoda** (Cave)
Wane Jiu ki 'i nao, kera faitoli laona faoda ki. Kera 'elia kilu faoda ki tofungana faulifu ki 'i raofaie ana fa uo ki, ma kera ka saungainia na gwele ki 'i laona fua wane mae ki ka to 'i fafona. Kera saitamana alulana bara wane mae ki laona te faoda.

22 **Farasi** (Pharisee)
Na fikute wane baita ana Jiu ne kera manata fua kera sasia raoe lea ki fua God sulia kera dau lea sulia taki sa Moses ki ma na taki kera ki talada laugo. Kera lafuda talada ne kera leka sulia taki ki ka liufia tani wane Jiu. Kera famamana ngangata dia ta wane mae, nia kai mauri lau.

23 **Fataabu ki** (Priests)
Fataabu ki futa mai olitana kwalafa sa Eron. Na raoe fataabu ki ne go fua fosilana God fua wane kera ki ma fua raoe ana ru abu ki laona Beu Abu God. Na raoe talingai kera ne kera to laona Beu Abu God 'i Jerusalem fua afafue ma fua fosilana God.

24 **Fataabu baita ki** (Chief priests)

Na fataabu baita ki kera ada sulia na Beu Abu God 'i Jerusalem. Kera ada laugo sulia na malefo laona Beu Abu God.

25 **Fau talingai** (Corner stone)
Kada Jiu ki saungainia lume, kera ka eta alua fau baita ki ana sulokoe ana lume. 'I buri'ana kera ka alua lau kau fau 'oro ki kalia lume. Na fau talingai kwatea lume ne ka uu ngado.

26 **Fikute wane lokoeru** (Sanhedrin)
Na fikute wane lokoeru 'i Jiu ki ne na English Bible saea ana na "Sanhedrin." Kera fata sulia abulolana ma tolana wane Israel ki ana fasagalana garoe ki ma kera kai ketoa na wane ne kera aburongo ana taki ki. Ana kada ne laugo wane Jiu ki to 'i farana na 'initoe 'i Rom, ma na fikute wane ne nao si too ana nikilalae fua kwaelana ta wane fua ka maelae.

27 **Filip**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Nia gwaungai fafia lofaa 'i Iturea ma 'i Trakonaetis. Na fangali nia 'initoa sulia ki safali ana 4 B.C. leleka ka sui ana A.D. 34 (Luk 3:1).

28 **Fulifue** (Altar)
Na ru ne dia tatafe ki, nia uu 'i laona Beu Abu God 'i Jerusalem. Na fataabu Jiu ki, kera alua kwatee wane ki fafona fulifue ni afafue nai fua fosilana God.

29 **Galili**
Kula ne na satana te lofaa ana Jiu ki, ne sa Herod Antipas ada sulia ana kada sa Jesus to laona molagali. Kula ne to laona bali toli 'i Israel, ma nia too ana 'osi baita 'i Galili ana ta bali.

30 **Grep** (Grape)
Satana te 'ai tu'u ne too ana fueru ki fua 'anilana. Wane 'i Israel ki ofia oole baita 'asiana ki ana 'ai ne. Fueru ki kera ka aluda laona mae kwakwa ana gwa fau baita ma kera ka uria fua nia ka sulua. Na wane 'i Israel ki kera saungainia na waeni ana fueru ana 'ai ne.

31 **Grik** (Greek)
Nia na fatae wane 'i Gris ki.

32 **Herod Baita** (Herod the great)
Na wane ne nia gwaungai fafia wane 'i Israel ana kada sa Jesus futa. Nia laugo be odua wane ni omee nia ki kera ka saungia na welewane tu'u ki. Na fangali nia gwaungai sulia ki safali ana 40 B.C. leleka ka dao ana 4 B.C. Ana kada ne na Beu Abu God ka fura ka ta'a na. 'Urinai nia ka saungai falu ana Beu Abu God.
Kada sa Herod nia mae na olu wele nia ki ne kera talana. Satada ne sa Akilas, sa Herod Antipas fainia sa Filip (Matiu 2).

33 **Herod Agripa baita** (Herod Agripa the first)
Nia koko sa Herod Baita ne, ma maa nia ne sa Aristobulus. Nia be saungia sa James na lifurongo, ma ka alua laugo sa Pita laona beu ni

kanie (Ada to'ona Acts 12). Ana fangali A.D. 37, nia gwaungai fafia lofaa 'i Iturea fainia 'i Trakonaetis. Ana fangali A.D. 39, nia gwaungai fafia 'i Galili fainia lofaa 'i Berea laugo. Safali ana fangali A.D. 41 leleka ka dao ana fangali A.D. 44, nia gwaungai lau fafia na lofaa 'i Jiudea. Ma na olu fangali 'isi nia ki ana maurilana, nia gwaungai na fafia wane 'i Israel ki tafau na.

34 **Herod Agripa ruana wane** (Herod Agripa the second)
Nia wele sa Herod Agripa baita. Ma nia gwaungai fafia lofaa 'i Abilin fainia na lofaa 'i Trakonaetis laugo. Acts 25 fata sulia kada nia ada to'ona sa Paul. Na fangali nia 'initoa sulida ki safali ana A.D. 53 leleka ka sui ana A.D. 70.

35 **Herod Antipas**
Na wane ne nia futa ana sa Herod Baita. Nia gwaungai fafia lofaa 'i Galili fainia 'i Berea. Nia be saungia sa John wane ni Siuabu. Nia eta adea te keni ma nia ka lukasia ma ka adea lau 'afe saoana nia sa Filip. Sa Antipas laugo be ada to'ona sa Jesus kada be sa Paelat odua kau sa Jesus siana, ka suifatai be kera fi saungia sa Jesus. Na fangali nia 'initoa sulida ki safali ana 4 B.C. leleka ka sui ana A.D. 39 (Matiu 14; Luk 23).

36 **'Inita fataabu** (High Priest)
Na gwaungai wane fuana fataabu ki ne na 'inita fataabu. Kera too ana te 'inita fataabu go ana te kada. Na wane ne nia gwaungai laugo fua fikute wane lokoeru wane Jiu ki.

37 **Israel**
Satana na kula ne na Jiu ki ma sa Jesus to ana.

38 **Jerusalem**
Na fere baita Jiu ki ne ma na Beu Abu God to laugo senai.

39 **Jesus**
Ana fatae Jiu kera saea ana sa Jesus, ma tani kada kera saea ana sa Josua. Boroi ma ana fatae Grik kera saea ana sa “Iesus.” Fadalana fatae Jiu ki ne, “Na wane fua lugelana na wane ki lau.”

40 **Jiu** (Jew)
Wane ki tafau ne kera futa olitana kwalafa sa Abraham.

41 **Jiudea**
Na satana ta bali ana 'aena lofaa 'i Israel.

42 **Kamel** (Camel)
Te ru mauri 'a'ala dia na hos ki boroi ma nia baita. Na luana gwala 'asiana ma na sulina ka bu. Na kamel dia nao nia si ku boroi sulia ta te dangi naoma ta ro dangi, nao nia si mae go, ma nia saitamana ka rao go 'ana. Kera saitamana rao go 'ada ana kula ne nao ta kafo ana. Ifuna kamel kera saitamana kera ka saungainia maku laugo ana boroi ma na maku nai ki gaga'ai 'asiana. Na maku 'urinai ki na profet ki go ne kera 'afisia.

43 **Kapaneam**
Na fere ne nia to ana bali toli ana 'osi 'i Galili. Kula ne na ne sa Jesus 'idufa 'ainitalo ana, ma nia ka gura wane matai ana, ma ka ifulangainia laugo anoeru ta'a ki ana.

44 **Kekedee Abu** (Scripture)
Na Buko God ne Jiu ki kera saitamana idumilana. Nia karangi ka dia na Alangaie 'Ua kulu kada ne. Bali eta ana ne kera saea ana Taki sa Moses. Ruana bali ana ne na Famanata ki, ma na oluna bali ana buko ne na Psalm (fa ngu) Jiu ki. Ada to'ona Luk 24:44.

45 **Kingi baita 'i Rom** (Ceasar)
Na fatae Grik, kera saea ana sa "Sisa." Na kingi baita 'i Rom ka gwaungai fafia toae 'e'ete ki. Na kingi baita ne nia to mai 'i Rom, ma nia ne filia tani wane ka ada sulia tani toae 'e'ete ne nia too ana nikilalae fafida. Kada sa Jesus fi baita mai ana, sa Herod Antipas, te wane 'initoa ne kingi baita 'i Rom ne filia fua ada sulia na lofaa 'i Galili, ma nia ka filia sa Paelat fua ada sulia 'i Jiudea.

46 **Kula ni kwaekwaee** (hell)
Fatae English kera saea "kula ni kwaekwaee" ana "hell."

47 **Kuu** (leprosy)
Na mataie ana kuu nia saungia wane 'oro ki ana kada sa Jesus nia to laona molagali. Na wane Jiu ki famanata ka 'uri, dia ta wane too ana mataie ta'a ne ana nonina, na wane nai nia bilia na 'i maana God. Na wane 'urinai ki, kera ka to 'i maa ana fere ma nao kera si karangi ana ta wane ne nao si too ana mataie nai.

48 **Lifurongo** (apostle)
Sa Jesus filia akwala ma ro wane fua lekalae burina talau. Ma kada nia ka oli 'uria 'i langi, sa Jesus ka oduda 'uria 'ainitalolae ana na Farongoe Lea God.

49 **Lofaa 'eke'eke** (wilderness/desert)
Kula reredea 'asiana. Nao ta 'ai naoma ta kafo fua to na ana. Nao ta wane naoma ta Beu fua to ana. One ma fau go ne nia 'i senai.

50 **Lume** (house)
Na lume Jiu ki kera saungainida ana na fau. Ma na lume 'oro ki tu'u go, ma wane tooru ki go ne too ana lume baita ki ne too ana mae lume 'oro ki 'i laona. Fafona na lume ne ki nia dada ma na lata ki ra mai 'i maa fua wane ki ka ra sulia. Kada gwarie ki saulafi, kera ka to 'ada 'i senai fua fatae ma mamalolae.

51 **Maedangi fuana manatalugelana ta'alae ki** (Day of Atonement)
Dangi ne ana fangali ki tafau na 'inita fataabu nia ka ru laona Kula Abu 'asiana ana Beu Abu God ma ka dilalana 'abu buluka fafona fa kisi abu. Kera sasi 'urinai fuana manatalugelana ta'alae wane ki. Ada to'ona Levitikus 16:29-34 ma 23:26-32.

52 **Maedangi 'isi ki** (Last Days)

Safali ana kada sa Jesus dao laona molagali leleka ka dao ana kada nia kai oli lau mai, kera saea ana maedangi 'isi ki.

53 **Mana** (Manna)
Nia na beret ne God kwatea fua wane 'i Israel ki fua 'anilana, kada kera to 'i laona lofaa 'eke'eke.

54 **Mastad** (Mustard)
Na 'ai ne too ana mege ru tu'u 'asiana ki, boroi ma na 'inita 'ai saitamana ka baita 'asiana. Na wane ki kera diu mangisia na mege ru ne ki fua dolalana na fanga fua 'anilana ka lea.

55 **Mesaea** (Messiah)
Fua fadalana fatae ne 'oe ada to'ona laugo ana Christ. Ro sataeru ne ki bobola go.

56 **Nad** (Nard)
Nia na 'ai ne moko lea 'asiana. Na wane ana fere tau ki, kera ngiloa na ulina 'ai ne fua sasilana ana ngwaingwai moko lea, folilana baita 'asiana.

57 **Nanigot** (Goat)
Na ru 'a'ala ne dia sipsip ki, boroi ma nia too ana ro kokona ru ki.

58 **Nau Ne** (I Am)
Na sataeru ne satana God. God fatainia sataeru ne fua sa Moses, kada sa Moses nia ada to'ona na ere be meafia 'ai tu'u, boroi ma na 'ai nai nao ta ere si sarufia. Ada to'ona Eksodas 3. Ma kada sa Jesus fata 'uri, “Nau ne,” nia fatainia ne nia God na.

59 **Ngingidue** (Honey)
Fatae English kera saea ngingidue ana “honey.” Na ru ne 'anilana mamasia ka lea.

60 **'Ole 'unge** (Circumcise)
Fatae English kera saea ana “circumcise.” Ana falafala wane Jiu ki kada welewane tu'u kwalu maedangi ki burina futalana, kera ka 'ole 'unge. Kada nai laugo ne kera ka fasata na wane. Koko kera sa Abraham ne safalia na falafala ne fua fatainia ne nia leka sulia na fata alangaie God. Na wane Jiu ki leka sulia falafala ana 'ole 'unge fua fatailana ne kera wane God ki.

61 **'O'obe Abu God** (Tabernacle)
Na wane Jiu ki fosi God 'i laona 'O'obe Abu suifatai kera saungainia na Beu Abu God 'i Jerusalem. Ada to'ona Eksodas 26.

62 **Pentekos** (Pentecost)
Ana fatae Grik, Pentekos fadaa ne lima akwala fa dangi ki burina dangi baita ana Fafanga ana Daofa Liue. Jiu ki kera dau sulia dangi ne fua fangalae kada witi nia maua na fua ngedalana fueru ki.

63 **Pontias Paelat**

Nia te wane baita fasia 'i Rom. Nia ka baita ana lofaa 'i Jiudea kada sa Jesus leka kwailiu fainia Farongoe Lea. Nia 'initoa sulia fangali A.D. 26 leleka ka dao ana fangali A.D. 36.

64 **Profet** (Prophet)
Nia wane ne God filia fua fatalolana fatalana fua wane ki.

65 **Rom** (Rome)
Rom te fere baita 'asiana nia to ana kula kera saea ana 'i Itali. Rom too ana 'initoe baita ma ka gwaungai fafia kula 'oro 'e'ete ki ma nia ka gwaungai laugo fafia wane 'i Israel ki. Na 'initoe ne 'i Rom, nia baita ma ka nikila 'asiana ana kada sa Jesus to ana molagali.

66 **Sabat** (Sabbath)
Na dangi abu Jiu ki ne. Kera nao si rao ana dangi nai. Jiu ki kera dau ngangata sulia Sabat. Sabat nia safali ana 6 kiloko saulafi ana Faraede, leleka ka sui ana 6 kiloko ana Sarere saulafi.

67 **Sadusi** (Sadducees)
Ta fikute wane laugo ana Jiu ki. Kera si famamana ne wane ki ka tatae oli burina ne nia mae na. Nao kera si famamana laugo ne na 'ainsel ki to naoma na anoeru ta'a ki to.

68 **Saetan** (Satan)
Satana na 'inita wane ana anoeru ta'a ki.

69 **Salfa** (Sulfur)
Na one ngwabinabina kokoa ne sarulana 'ako'ako 'asiana ma ka moko ta'a.

70 **Samaria**
Na satana te fere baita ne boroi nia satana laugo lofaa nai. Na fere baita nai to safitana ro lofaa 'i Galili ma 'i Jiudea ki. Na wane ne to 'i senai ki, kera futa olitana ro fui wane ki, na Jiu ki ma na wane kwaita ki. Na wane Jiu ki ada toli ana wane ana 'i Samaria, sulia fui wane ne kera futa dola.

71 **Sipsip** (Sheep)
Na ru mauri 'a'ala lea Jiu ki ne kera alua fua afafue ana fua God ma kera saitamana kera ka 'ania laugo. Na ifuna kera ka saungainia ana na maku ki fua ofilae. Nao nia si fualia ta wane naoma ka 'alea ta wane. Na ru ne kera susuli lea ana. Dia nia saitamana na ana wane, nia saitamana ka leka fainia 'i fai boroi 'ana nia leka ana.

72 **Taki sa Moses ki** (Laws of Moses)
Na Jiu ki saea na lima buko laona Alangaie 'Ua ki ana sataeru ne. Kera ne Jenesis, Eksodas, Levitikus, Nambas, fainia Diutronomi.

73 **Wane famanata** (Teacher)
Kada fafurongo ki kera saea sa Jesus ana wane famanata, kera fadaa ana nia wane baita ma nia saitamana laugo ana ru 'oro 'asiana ki. Kera

fatainia ne kera manata lafua dia laugo ne kera manata lafua wane famanata ana taki ki. Ana fatae Jiu ki, “Rabae” fadaa wane famanata.

74 **Wane famanata ana taki ki** (Scribes)
Na fikute wane ne, kera ne saitamana ana taki God ki ma kera ka famanata ana taki nai ki fua wane ki.

75 **Wane ni konilana malefo ana takisi** (Tax collector)
Ana kada sa Jesus to 'ua, na kingi baita 'i Rom nia baita fua Jiu ki ana tolae kera. Na kingi 'i Rom ka filia tani wane Jiu fua konilana malefo fasia na Jiu ki fua folilana takisi. Kera saitamana kera ka to mai ana fere baita kera ki fua ngalilana takisi ana wane ki. Na wane Jiu ki noni'ela ana wane ni konilana malefo ana takisi.

76 **Wane rao 'o'oni** (Slave)
Fatae English kera saea wane rao 'o'oni ana “slave.” Na welewane naoma keni ne rao 'o'oni fua wane baita ne ada sulia. Nia fadaa ana nia nao si aluge fua sasilana ta raoe talana ne nia doria, sulia wane baita nia ne kai saea ru fua sasilana. Nao nia si ngalia ta malefo ana raoe nia, boroi ma nia rao 'o'oni ga 'ana.
Dia ta wane doria ne kai 'afia ta wane rao 'o'oni kai aluge lau, nia kai folia na wane rao 'o'oni nai ma ka kwatea malefo baita fua wane baita nia.

77 **Wele nia Wane** (Son of Man)
Na sataeru ne sa Jesus ne tala saea ana nia talana. Ma kulu ka dao to'ona laona buko sa Daniel. 'I laona buko sa Daniel, sataeru ne ka fadaa ana wane ne God kwatea nikilalae fua gwaungaie. Ada to'ona ana Luk 22:69, fainia Daniel 7:13-14.

78 **Witi** (Wheat)
Na ru ne wane Jiu ki fasia laona oole kera ki ma adalae to'ona dia na raisi ki. Fueru ki kera saungainia ana fulaoa fua beret. Na fulaoa ne kulu saungainia ana beret ne 'i ta'ena boroi kera saungainia laugo ana witi.